Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Beschryvinge van Amsterdam : haar eerste oorspronk uyt den huyze der heeren van Aemstel en Aemstellant, met een verhaal van haar leven en dappere krijgsdaden ... tot dezen tegenwoordigen jare 1665 ...

https://hdl.handle.net/1874/41056

VYFDE BOEK.

Van de Stadts Regeringe.

Van de Stadts Regeringe.

EERSTE HOOFTSTUK.

Van de Vroetschap, of zes-en-dertigh Raden, en des zelfs Verkiezinge.

HIer staet ons alleen endelijk t'ontdekken, op wat wijze deze Amstelsche burgery door des zelfs Opperhoofden en Wethouderen bestiert, en deze stadt, zoo een wereldt vol menschen, dus gelukkigh in een gelijkmatige over-een-stemminge, tot verwonderinge onzer nabuuren, gehouden wordt. Want dat een gemeene Staet of Republijk zonder Majestraet of Opperhooft zoude konnen lang staen blijven, is by niemant oit in twijffel getrokken. En geen volk ook is 'er ter werelt zoo woest en ongebonden, dat zich onder een Opperhooft of Majestraet niet wil buigen. Eveneens als het vernuft het lichaem haer ampten voorschrijft, een stuurman te roer het gansche schip en scheepsvolck te recht, en in een gewenschte haven brenght, alzoo worden ook d'onderdanen door de Majestraet bestiert en te recht geholpen. Want zeker, die Filosoof, daer van by Jozefus gewagh gemaekt wort, is zijner zinnen bijster geweest, die de dienstbaerheit der onderdanen voor een onwaerdige dienstbaerheit aenzagh. Dat zy verre van daer. Maer magh deze dienstbaerheit veel meer een vryheidt genaemt worden. Vryheidt bestaet hier in, dat men de wetten onderhoudt, en den Majestraet gehoorzaemt. En dat meer is, bywijlen schuilt ook inde heerschappye een dienstbaerheidt, en in de gehoorzaemheit een heerschappy; 't welk nergens meer als in de Majestraet en onderdanen uitmunt. Dit zelfste wort ons ook door de natuur in 't menschelijke lichaem vertoont. Het Hooft is eveneens als een slot of palais des vernufts, en voert de heerschappy over-onz' brosse en bouvallige lichaem. D'Onderdanen zijn d'overige leden, en gehoorzamen. Tusschen 't hooft nochtans en d'overige ledematen is een onderlinge heerschappy, en een onderlinge dienstbaerheidt. Het zelfste geschiet ook in een Republijk. Die in deucht en wijsheit uitmunten, is billik datze over d'anderen de heerschappy voeren; doch niet om den onderdanen van hun vryheidt te beroven, maer om de zelven met raed en daedt by hun vryheidt te behouden. Die gene bedient het ampt van een ware Majestraet, niet die op zijn eigen, maer op het gemeene profijt en beste uit is; niet die zijn eigen, maer der onderdanen ruste gade slaet.

Meer andere dingen, deze stoffe betreffende, en die in de boeken der staetkundigen verhandelt worden, om wijtloopigheit te mijden, ga ik met voordacht voor by. 'k Ga ook voor by naeukeurigh t'onderzoeken de drie voornaemste vormen van regeringen; als de Monarchale, Aristokraetsche en Demokraetsche; waer van d'eerste die gene is, daer een mensch alleen de Heerschappye voert en al d'an-

Van de Stadts Regeringe.

deren gehoorzamen. De tweede, daer een zeker getal van de voornaemste mannen, gelijk hier ter stede, daer toe gekoren, te gebieden hebben, en alle anderen, buiten de vergaderinge wezende, gehoorzamen. De derde is, daer alle menschen, die van natuur, onder een anders vooghdye niet staen, als vrouwen en kinderen, maght hebben om in een vergaderinge te verschijnen, en aldaer met de meeste stemmen, wetten, en uitvoerders der zelven te maken, aen de welken ieder mensch gehoorzaemheit schuldigh is. 'k Ga ook voor by, t'onderzoeken, waer in dat deze drie hooft-regeringen elkanderen overtreffen. En zal alleen dit zeggen, dat onze Republijk of staet, of, om beter te zeggen, desselfs regeringe, zeer na met de Aristocraetsche regeringe over een komt, vermits hier ook eenige weinigen, en dat van de voornaemste, het roer van deze stadt in handen hebben. Doch is deze staet zoodanigh evenwel, datze noch eenigzins na een Demokratie of volk-regering schijnt te zwemen. Hoewel eertijts meerder als nu, vermits van outs de Gemeente, of de drie Gilden der schutteryen, het lighaem der gemeente uytmakende, eenighzins mede in zaken van belangh, en den staet en welstant der stadt betreffende, te zeggen hadden, en hun goeddunken daer op hooren lieten. Want Burgermeesteren waren niet alleen gewoon op zaken van eenigh belang, oud-Burgermeesteren, en op die van meerder gewicht, de zes-en-dertigh Raden, gelijk als noch gepleecht wordt, maer ook in voorige tyden, op meer dan gemene zwarigheden en zaken van grooten nadruk, de drie schutteryen, bestaende elk uit twalef rotten, met even zoo veel Hopluiden, te vergaderen; zulx dan elke schuttery op haer Doel ontboden wert, van waer ieder Hopman, 't geen by 't meestendeel zijner rotgesellen gestemt was, voorts aen Burgermeesteren overbracht, die, was 't billik, der schutteren voorslagh en goetdunken inwilligden. Zeker, dat de gemeente eertijts meê over zaken den staet der stadt besseffende, te seggen hadt, blijkt ook uit dese volgende woorden, van het Privileedje van Hartog Filips van Bourgonje, en dat van Vrouw Marie, daer zy beide zeggen: *Dat de Vroedtschap by den Gemeente gekoren is.* 't Zy datse daer door verstaen hebben willen, de Gilden der schutteryen, het lighaem der gemeente uitmakende, of de voornaemste der burgeren. Dit schijnt noch, zoo veel men na kan speuren aen eenige oude schriften, tot den jare vijftien hondert acht-en-tzeventigh in zwang geweest te zijn; doch dit is, sedert dese stadt den Koning van Spanje af, en op 's Prinsen zijde viel, uit de gewoonte geraeckt en afgeschaft; en zeker niet zonder groote reden, vermits veele Hoofden verscheide verstanden inbrengen, en de gemeente veeltijts meer met dommen yver dan reden te werk gaet. En worden ten huidigen dage zaken van gewicht, den staet en welstant der stadt rakende, alleen by de zes-en-dertigh Raden, en Burgermeesteren afgedaen, zonder de schutteryen te doen vergaderen, of hun goetdunken daer op te willen hooren.

Staet van d'oude regeringe deser stede.

Endelijk, om kort te gaen, wordt dese stadt, gelijck meest alle Hollandtsche steden, bestiert by zes-en-dertigh eeuwige Raedts-luiden, een Schout, vier Burgermeesteren, en negen Schepenen. Doch op dat klaerder blijke waer in ieders ampt bestaet, zullen we nu daer af, in 't bysonder, spreken.

De Vroedtschap bestont eertijts maer uit vierentwintig personen.

Hier is dan, als ook in de meeste steden van Hollant, een eeuwige Raet de Vroetschap geheten, bestaende tegen woordigh uit ses-en-dertigh personen. Maer uit het Privileedje deser stede, gegeven by Filips Hertogh van Borgonje, in den jare veertien hondert negen-en-veertigh, daer by hy de drie Burgemeesteren, zeven Schepenen, en vierentwintigh Raden, toestaet veer-

Van de Stadts Regeringe.

Van de Stadts Regeringe.

veertien perſonen tot Schepenen, om hier uit by hem of zijnen Stedehouder zeven gekooren te worden, blijkt dat de zelve toen maer vier-en-twintigh in 't getal waren. Doch wanneer dat deſe Vroedtſchap van vier-en-twintigh perſonen eerſt een begin genomen heeft, is niet wel aen het gemelde Privileedje te beſpeuren; maer datſe langh voor dien tijdt moet geweeſt zijn, blijkt klaerlijk uit deſe volgende woorden, daer hy zeit: *Metten vier-en-twintigh perzonen, die als Raede dezer Stede over lange tijdt van ons Gemeynte aldaer gekoren zijn.* En weder in het zelfſte Privileedje op een ander plaets: *Metten vier-en-twintigen, die van outs en over langen tijdt, als Raden onzer voorſz. Stede by der Gemeynte gekoren zijn.* Want zeker, hadt Filips niet geweten, dat deſe Vroedtſchap van outs en aller geheugeniſſe her, geweeſt was, hy zou zoo onbepaelijk een tijt niet geſtelt hebben. Het blijkt ook klaerlijk, dat deſe Vroetſchap al geweeſt is, ten tijde van Hartogh Albrecht van Beyeren, in den jare dertien hondert negen-en-tnegentigh, want daer de Graef den Schepenen en Vroetſchap toeſtaet, om jaerlix op Vrouwendag drie nieuwe Burgermeeſteren te kieſen, zeit hy aldus: *Voort zullen alle die genen, die Schepen of Raet geweeſt hebben, binnen onſer ſtede, &c.* Maer naderhandt is dit getal van vier-en-twintigh met twaelf vermeerdert, en zoo, eenige willen, door Vrouw Maria, Gravin van Hollandt, by het Privileedje van haer in den jare veertien hondert negen-en-tzeventigh verleent. Doch kan evenwel aen het gemelde Privileedje niet klaerlijk beſpeurt worden, of toen door Vrouw Marie deſe tegenwoordige Vroetſchap van zes-en-dertigh perſonen eerſt ingeſtelt is, vermits daer ganſch geen gewagh van gemaekt wordt, en zy alleen maer daer zeit, *dat de zes-en-dertigh perzonen, die alrede gekoren zijn by den Rijckdom ende Gemeente, van de voorſz. ſtede van Amſtelredamme, omme te helpen raden ende 't beſte doen metten goeden luiden van den gerechte in der tijdt wezende, in allen zaeken der voornoemde ſtede aengaende, daer zy haren eedt toe gedaen hebben, zullen mogen kieſen eendrachtelijken of by der meere ſtemmen van hen luiden, &c. alle jaer vijf dagen voor onzer Liever Vrouwendagh, veertien perſonen, &c. tot Schepenen, om daer uit by onſen Stedehouder zeven gekoren te worden, &c.* En weder wat lager in het zelfſte Privileedje: *Ende of 't gebeurde dat eenigh van den voorſz.* XXXVI. *aflijvigh wort, of tot eenigen tijden hem ontvryde van zijnen Poorterſchap van onſer voorſz. ſtede, zoo zullen dan de andere van die voorſchreven* XXXVI. *blyvende in weſen, kieſen by haren eede ende conſcientie andere notabile ende eerbare perſonen, zulke ende in der manieren als voorſz. is, in die ſtede van die voorſz. aflijvige of ontvryde, welk hebben ſullen allen ſulke macht, ende ſullen ſchuldigh weſen te doen, als d'ander van den* XXXVI. *voorſz.* Uit deſe woorden blijkt immers klaerlijk, dat Marie by dit Privileedje, de Vroedtſchap van vier-en-twintigh tot zes-en-dertigh niet vergroot heeft, maer dat het voornaemſte oogmerk van dit Privileedje is, dat de ſes-en-dertig Raden XIV. tot Schepenen zouden kieſen, om daer uit by haer of hare Stedehouder zeven te kieſen, en by aldien een der Schepenen of een van de zes-en-dertigen quam t'overlijden, een ander in deszelfs plaets by hem of haer zoude gekoren worden. Zulx dat de genen veel waerſchijnlijker ſpreken, die zeggen dat de bovengemelde Hartogh Filips, in het zelfſte gemelde Privileedje d'oude Vroedtſchap, van vier-en-twintigh met tien, hoe wel hy evenwel zulx niet uitdrukkelijk zeit, tot vier-en-dertigh vergroot heeft. En dat daer na Vrouw Maria het getal van vier-en-dertigh, alleen met twee ſoude vergroot hebben. Doch het ſy hier mede hoe het wil, het blijkt altijdt ten dele uit de brief,

Van de Stadts Regeringe.

Van de Stadts Regeringe.

daer by Filips Koning van Spanje, het gemelde Privileedje van Vrouw Marie mede beveſtight, dat zy d'eerſte geweeſt is, die het kieſen van ſes-en-dertigh perſonen tot Raedts-luiden voor goet gekent heeft, vermits Filips wel uitdrukkelijk zeit, dat hy het Privileedje Vrouw Marie, om te kieſen die ſes-en-dertigh Raden of Vroetſchap binnen deſer ſtede, &c. op nieuw beveſtight.

1558. *Beveſting van het Privileedje van Vrou Maria van Borgonje, gegeven in den jare* 1476. *Nopende d'electie van Zesendertigen, en Schepenen.*

PHILIPS, by der gratie Godts Koning van Caſtilien, &c. Grave van Hollandt, &c. Allen den genen, die deſe jegenwoordige ſien ſullen ſaluyt. Alzoo die Burgermeeſteren, Schepenen ende Vroedtſchap onſer ſtede van Amſterdam ons ernſtelicken hebben doen verſoecken, dat in aenſieninge van diverſe getrouwe dienſten, die ſy den Keyſer onſen Heere ende vader, ende ons te meermalen in diverſe manieren gedaen hebben, ende verhoopen als noch doen ſullen, ons believen wilde te confirmeren ende beveſtigen ſeker Privilegie, hen by wijlen hooger memorie Vrouwe Marie van Bourgondien, in de maent van Maert, veertien hondert zes-en-tzeventig gegunt ende verleent, [a] om te kieſen die zesendertigh Raden of Vroedtſchap binnen der voorſz. ſtede, ende alle jare de veertien perſonen tot daer uyt van onſen 't wegen gekoren worden die ſeven Schepenen der ſelver ſtede, breeder blijkende by 't voorſz. Privilegie, daer van 't inhouden van woorde tot woorde hier na volght. *Maria, by der gratie Gods, Hartoginne van Bourgondien, &c.* Doen te weten, dat wy de ſaken voorſz. overgemerkt, ende daer op gehadt advijs van onſen lieven ende getrouwen, den Hooft-preſident ende Luyden van onſen Sekreten Rade, genegen weſende ter bede ende begheerte vanden voornoemden ſupplianten, ſonderlinge in aenſieninge vande goede ende getrouwe dienſten ons by den ſelven gedaen, ende die ſy als noch dagelijcx doende ſijn, hebben by deliberatie van onſen ſeer lieven ende ſeer beminden Neve, Ridder van onſer ordene &c. den Hartoge van Savoyen &c. ende uyt onſer rechte wetenſchap ende ſonderlinge gratie voor ons, onſe erven ende nakomelingen, Graven ende Gravinnen van Hollandt, beveſtight, geconfirmeert ende geratificeert, beveſtigen confirmeren ende ratificeren by deſen, die brieven van Privilegie, hier boven geinſereert, alles na haer forme en inhouden. Willende ende ordinerende, dat de voornoemde ſupplianten ende hare nakomelingen, daer van genieten ende gebruycken ſullen, ſoo verre ſy deshalven behoorlijcken gebruyckt ende genooten hebben. Ontbieden daeromme ende bevelen onſen lieven ende getrouwen, die Hooft-preſidenten ende Luyden van onſen Sekreten ende grooten Raden, Stadthouder, die eerſte ende ander Luyden van onſen Rade in Hollandt, Schoutet van Amſterdam ende alle andere onſe Rechteren, Juſticieren, Officieren ende Onderſaten, dien dit aengaen ſal, dat ſy den voornoemden ſupplianten ende hare nakomelingen, van deſe onſe tegenwoordige gratie, Confirmatie ende ratificatie, inder voegen ende manieren voorſz. doen, laten ende gedogen ruſtelick, vredelick ende volkomelick genieten ende gebruycken, ſonder hen te doen, noch laten geſchien eenigh hinder, letſel of moeyeniſſe ter contrarie. Want 't ons alſoo belieft. Des 't oirconden ſoo hebben wy onſen zegel hier aen doen hangen.

Van de Stadts Regeringe.

Ghegeven in onſer Stadt van Bruſſel, den XVIII. dagh van April, in 't jaer ons Heeren duyſendt vijf-honderdt acht-en-vijftig, naer Paeſſchen.

Onder ſtaet geſchreven, By den Koningh in ſijnen Rade, ende geteykent d'overlope.

[a] *Nota.* Nopende het kiezen van deze Vroedtſchap, dat wiert van outs, toen de ſelve maer uit vierentwintigh perſonen beſtont, *by de Gemeente en rijkdomme* ('t zijn des bovengemelden Filips woorden) der zelver ſtede gedaen, *en uitte eerbaerſte, notabelſte* ende *rijkſte perſoonen vierentwintigh tot Raden gekoren.*

By de Gemeente, zeit Hartogh Filips. En alhoewel men in deze zaeck gemeenlijck na de wetten en gewoonten van ieder ſtaet of ſtadt te werk gaet, zoo wort nochtans van Ariſtoteles niet ongevoeghlijk gevraeght, of het beter is dat de Majeſtraet van al de Burgers teſſens, of alleen door eenige weinigen gekoren wort? In het

Van de Stadts Regeringe.

het antwoorden op dese vraegh gebruikt Klement Timpleer, in zijn boek van de staetkunde, eenige onderscheit, en zeit dat de Majestraet op tweederley wijse geseit kan worden van het volk gekoren te worden. Eerstelijk, wanneer de gansche Burgery haer stem tot het verkiesen geest. Ten tweeden, wanneer de gansche gemeente eenen of meerder, met gelijker stemme kiesen, en den zelven het recht en maght van te kiesen overgeven. En dese laeste maniere, schrijft Timpleer, is veel beter dan d'eerste, indien slechts die weinigen, den welken het keur-recht van 't gansche volk is opgedragen, goede luiden zijn, d'anderen in voorsienigheit overtreffen, en met het kiesen ter goeder trouwe te werk gaen; want dan zal het de naem hebben, dat de verkiesinge die door weinigen, uit de naem der gansche gemeente gedaen is, reeht geseit zal worden van 't gansche volk gedaen te zijn; en met dese leste verkiesinge, komt d'onse geheel en al over een.

De Graef zeit ook dat dese Raden uit *d'eerbaerste*, en *notabelste* moeten gekoren worden. De rede hier van is, vermits een dubbelde edelheit van bloede of afkomst, dese opgedrage weirdigheit vry veel luyster en glans byset; daer in tegendeel, geringe afkomsten en onaensienlijk geboorte plaetsen, het opgedrage ampt bedwelmen, en 't gesagh der Majestraet verminderen. Ten tweeden, dat, hoe iemant uit doorluchtiger stam gesproten is, hoe hy gemeenlijk, scherpsinniger en verstandiger van oordeel is. Want recht zeit Seneca: *Dit heeft een edele afkomst eigen, dat se tot al wat eerlijk is, van natuur gedreven wort.* Hier om zeit Pacatus in zijn lof-rede aen Theodosius zeer wijselijk: *Die gene moet tot de bestieringe van een gemene staet gekoren worden, die een gelukkigh vaderlandt, een vermaerde afkomst, een Goddelijke gedaente, en ervarentheit soo wel van krijghs als burgerlijke sake heeft, en endelijk op 't beste van zijn leven is.* Ten derde, vermits de genen die van geringe afkomst zijn, zich dikwils onmatigh dragen, en aen hun voorige staet niet gedaghtigh zijn. Maer evenwel zijn de genen, die van geringe en slechte afkomst zijn, uit het Majestraets ampt niet uit te sluiten. De reden hier van is, vermits allermeest in het verkiesen van de Majestraet op de deught gelet, en meer in een wel gestelde staet op het doen en de werkingen der menschen, dan op den menschen zelfs achtingh gegeven moet worden.

Van de Stadts Regeringe.

Ook voegt 'er de Graef by, dat dese Raden uit de *rijkste* personen zullen gekoren worden. De reden hier van is voor eerst, vermits d'armoede tot alle quaet geneicht is. Hierom zeit Cicero: *Twee dingen zijn 'er, die den mensch tot quaet doen konnen bewegen, namelijk armoede en gierigheit.* Weshalve staet zeer te beduchten, dat de Majestraet ter oorsake van zijn armoede, sijn eigen zaken niet gade slaet, en die van 't gemene beste varen laet. Ten tweeden, dewijl uit versmaetheit hunner armoede het gesagh van een arme Majestraet, te niet gaet, en de weirdigheit vermindert; want het gesagh is de ziel en 't leven van een staet. Ten derden, hoe rijker de Regeerders, hoe veiliger d'ingesetenen zijn, dewijlse om hun goederen te behouden, ook hun beste doen, en geerne zien, dat het gemene beste behouden blijst en welvaert.

By aldien een of meerder van dese zesendertigh Raden komen t'overlijden, of hun Poorterschap te verwoonen, worden als dan volgens het voorschreven Privileedje van Vrouw Marie, weder andere, door d'overige Raets personen in deser hun plaets gekoren, 't geen nu gemeenlijk vijf dagen voor Vrouwendagh, voor het noemen van de veertien, geschiet. De nieuwe gekoorne worden terstont in den Raet ontboden, en, na het afleggen van den eedt in handen van den

Van de Stadts Regeringe.

Schout, genieten gelijke maght en vryheit, als d'aflijvige genoten hebben. Maer onder deze zes-en-dertigh Raden mogen geen elkandere nader in bloede bestaen, of gekoren worden, dan broeders kinderen, en in zwagerschap, mogen onder de zelven niet gekoren worden, Schoonvader, en Schoonzoon, nochte twee Zwagers, waer van d'eene des anders Suster ten wijve heeft, maer voorder wel. Geen mogen ook tot zes-en-dertigh Raden gekoren worden, die jonger als vijf-en-twintigh jaren zijn.

Het Ampt van deze zes-en-dertigh Raden, uitbeeldende het ganssche lichaem der gemeente, is, (in 't gemeen gesproken, datze door den Koncherge, of een van de gezwoore roedragende boden, by Burgermeesteren ontboden zijnde, gehouden zijn op het Raedthuis dezer Stede te verschijnen, en hun raedt en stem te geven op de punten en artikelen, die hen by de voorschreve Heeren Burgermeesteren, zoo van des gemeene Landts als der Stede wege, voor gedragen worden; en voorts te helpen raden, en *'t beste te doen, in allen zaken deser stede aengaende.* En is den Heeren Burgermeesteren en bestierders ongeoorloft, eenige zaken van belangh te verrichten, zonder het goedtdunken dezer zes-en-dertigh Raden daer op gehoort te hebben; den welken ook (zoo wanneer 't gewicht der zaken des vereyscht) de zelve zaken, 's daeghs te voore, zullen moeten bekent gemaekt worden, om 's anderen daeghs andermael te vergaderen, en rijpelijk in de zelve besluit te mogen nemen. En dat al volgens de keure by de Landtvooghdesse, Margreta van Parma in den jare vijftien hondert vijf-en-tzestigh gemaekt. Doch vermits deze keure, dien de Lantvooghdesse te dien tijde by maniere van voorraet, op 't verzoek van eenige Burgeren, die te Hoven quamen klagen, hoe de Wethouderen, maegh by maegh, gaende andere eerbare perzoonen voorby, neffens zich op 't kussen holpen, en voor Raets-perzoonen in de regeringe aennamen, eigentlijk de ganssche regeringe, en voornamelijck de vroetschap is rakende, zullen we de selve hier van woort tot woort laten volgen.

Van de Stadts Regeringe.

36 Raden, Burgermeesteren ende Schepenen verkiesinge.

Alsoo tot kennisse van de Hartoginne van Parma, Placence, &c. Regente ende Gouvernante van des Coninghl. Majest. Landen van herwaerts over, gekomen is, sekere opspraecke onder die Gemeente der Stede van Amstelredam gerefen geweest te zijn, ter cause van de groote maeghschap ende affiniteyt, wesende, soo onder die xxxvj. Raden, Electeurs der Schepenen, als ook onder die oude Raden ende Schepenen, dien d'Electie van den Burgermeesters der selver Stede toekomt, hare Hoogheydt, hoe wel dat naer dien sy in 't lange ende breedt gehoort heeft al 't geen, 'twelck der voorsz. opspraecken halven gepasseert is: sy niet en bevindt den Privilegien der voorscheven Stede gecontravenieert, noch eenige quade ofte finistre handelinge, ter cause van dien gevallen te zijn. Nochtans om te obvieren vorder occasie van opspraecke ende murmuratie der voorsz. Gemeente tot ruste, vrede ende tranquilliteyt der voorschreven Stede, ende welvaert der Burgeren van dien, heeft geordonneert ende ordonneert mits desen, dat van nu voortaen onder de sesendertigh Raden voorsz. geen naerder elck anderen in bloede ofte consanguiniteyt bestaende, gecoren sullen werden, dan Broeders kinderen: ende in swagerschap ofte affiniteyt en sullen voortaen onder die selfde niet gekoren mogen worden, Schoon-vader ende Schoonsoon, noch twee Swagers, daer van d'een d'anders Suster getrouwt sal hebben, maer voorder wel, reserverende als noch hare Hoogheyt 't getal der voorsz. xxxvj. Raden te mogen vermeerderen, na dat by succes van tijde in desen bevonden sal worden te behooren, ende de voorsz. xxxvj. Raden procederende, volgende haerluyder Privilegie, tot nominatie der xviij. persoonen, daer uyt sijne Majesteyt die negen tot Schepen kiest, sullen den Stede-houder, ende Raden van Hollandt, in 't overzenden der selver, onderrechten van de qualiteyt van elck van dien, hoe na die elck anderen bestaende zijn,

soo

Van de Stadts Regeringe.

ſoo in conſanguiniteyt als affiniteyt. Ende alſoo veele ſaecken ende proceſſen voor den Gerechte van Amſtelredam vallen, der Coopmanſchap ende Zee-varende neeringe concernerende, ſullen ook de voorſz. xxxvj. Raden goedt regart nemen, omme onder die voorſz. xviij. perſoonen te nomineren eenige, hebbende experientie ende kenniſſe van den voorſz. handel van Coopmanſchap, ende den voorſz. Stadthouder ende Raden daer mede van adverteren, omme in 't kieſen der ſelver, op alles regardt genomen te werden, naer behooren. Noch en ſullen tot xxxvj. Raden, noch tot Schepenen eenige gekoren mogen worden, minder van Jaren weſende dan xxv. Ende ſoo vele roert die electie van den Burgermeeſteren der voorſz. Stede, die by den ouden Raden ende Schepenen jaerlijckx gedaen wordt, en ſullen voortaen in de electie der ſelver t'ſamen niet komen, Vader ende Soon, noch twee Broeders, 't welck oock in affiniteyt geobſerveert ſal worden. Welcke Electeurs oock geen Burgemeeſters kieſen en ſullen, naerder elck anderen in bloede beſtaende, dan achter-ſuſters-kinderen, ende in affiniteyt geen naerder, dan Broeders ende Suſters kinderen. Ende voor ſoo vele als nu bevonden worden eenige, in bloedt ofte affiniteyt elck anderen naerder beſtaende, onder d'oude Raden ende Schepenen, dan vooren verklaert is, ſal voortaen, ſoo wanneer men ter Electie der Burgemeeſteren procederen ſal, d'oudtſte in Eede ende Officie blyven, behouden ſijn plaets in der Electie, ende de gene die jonger zijn in Eede, bewant in bloede of affiniteyt als vooren, ſullen gehouden zijn altoos uyt der Electie te wijcken, ſoo wanneer ſy bevinden ſullen de ſelve oudſte in der Electie preſent te zijn, ter tijt toe dat die ſelve oudtſte deſer werelt overleden ſal weſen, ofte by abſentie ofte ſieckte inder Electie niet compareren en ſal, mits dat ſoo wel die xxxvj. Raden voorſz. als oock d'oude Raden ende Schepenen hen altoos wachten ſullen te kieſen ſoo weynich ende luttel elck anderen beſtaende, 't zy in conſanguiteyt of affiniteyt, als ſy meeſt ſullen konnen ende mogen. Ende dat voorts in alles geobſerveert ſullen worden, de Privilegien der voorſz. Stede, ſpreeckende van de qualiteyt der perſoonen, die geeligeert ſullen worden, ende 't bevel ofte beliefte van ſijne Majeſteyt, omme in 't kieſen der voorſchreven perſoonen niet te nomineren, eenige ſuſpect weſende van hereſie. Ende alſoo mede de voorſz. xxxvj. Raden voorſz. (volgende 't Privilegie van Vrouw Marie van Bourgondien) daer toe geſtelt ende geordonneert zijn, omme te helpen raden ende 't beſte doen metten goeden luyden van den Gerechte der voorſz. Stede, in allen ſaecken den ſelven aengaende, en ſullen die voorſz. Burgemeeſters ende Regeerders gene ſaken van importantien tracteren, ſonder advys van de voorſz. xxxvj. Raden, den welcken oock (ſoo wanneer die ſwarigheyt der materie dat vereyſcht) de ſelve ſaken 's daeghs te vooren gecommuniceert ſullen werden, omme des anderendaeghs andermael te vergaderen, ende rijpelijck in de ſelve ſake alſdan reſolutie te mogen nemen. Ende dit al by maniere van proviſie tot anderſins by ſijne Majeſteyt (ſoo verre het noot zy) daer inne verſien ſal zijn. Alle 't welck voorſz. is, hare Hoogheydt van ſijne Majeſteyts wegen ordineert ende beveelt ſulcx voortaen onderhouden, ende deſe ordonnantie in der Stadts Regiſtere geregiſtreert te worden. Gedaen by hare Hoogheyt inden Rade van State, gehouden te Bruſſele, den eerſten dagh van September in 't Jaer 1565. Onderteyckent Margareta, onderſtont geſchreven ter Ordonnantie van hare Hoogheyt, ende onderteyckent by den Secretaris Berthy.

Van de Stadts Regeringe.

TWEEDE HOOFTSTUK.

Van het Schout-Ampt.

Naemrede van het woort Schout.

HEt woort Schout, waer voor men oulinx, gelijk zulx eenige oude brieven en Hantveſten duidelijk te kennen geven, Schouthet en Schoutaet, zeide, is een out duitſch woort, en betekent niet anders dan een Schultrechter.

Van de Stadts Rereringe.

rechter. Want in de zelve oude brieven en Hantvesten vintmen noch altijt *Schout* en Schoudigh, voor schult en schuldigh; en Aten of Azen, was in 't out Duitsch zoo veel geseght, als rechten: waer uit gesproten is, dat in d'oude Vriesche wetten, de Rechters *Atten* genaemt werden, en nu noch in de Drente de vierentwintig Etten, gelijk zulx by Hugo de Groot in zijn inleidinge tot de Hollantsche rechtsgeleertheit, aen het achtentwintighste deel, daer hy van het Aesdoms en Schependoms recht handelt, bondigh verklaert wort. Andere willen dat het woort Schout van een Fransch woort, *Schultetus*, als of men zeggen wilde schult-eischer, vermits de Schultetus by d'oude Franken, den misdadigen straffe en schult af-eischte, herkomstigh zy. En komen beide dese naemreden geheel en al met 't Ampt van onsen Schout over een.

In 't Latijn, vermits het Ampt van onsen Schout, met dat van de Prætor by den Romainen zeer na over een komt, wort hy Prætor genoemt. De Romainen gaven hem den naem van Prætor om dat hy voorgingk, hoewel onder den zelven naem, eertijts meê de Burgermeesteren, gelijk zulkx Livius getuight, verstaen wierden. De Schouten of Prætors, hadden by den Romainen een groot gesagh; want hun gebodt en last verstrekte een vaste wet, en zy bedienden, in 't afweesen der Burgermeesteren, na ouder gewoonte, het Burgermeesterschap; over zulx wierdense ook *collegæ consulum*, dat is, amptgenooten der Burgermeesteren, genoemt. Gelijk hier ter stede in tegendeel van outs d'oudtste Burgermeester, als de Schout binnen 's jaers quam t'overlijden, in zijn plaets tradt, en zoo langh dit ampt waernam, tot datter een nieuwe Schout gekoren wiert.

De Schout had by de Romainen groot gezag.

Geen uitheemschen

Geen uitheemschen mochten ook by den Romainen tot het *Prætors* of Schoutampt, maer alleen d'ingeboorene, gekoo-

ren worden. Hier komt mede over een het vierde artijkel van het Privileedje van Vrouw Maria, den veertienden van Lentemaent, des jaers veertien hondert zesentzeventigh, aen de gemeene steden van Hollant, Zeelant, en Vrieslant verleent, waer by zy alle uitheemschen van alle ampten uitsluit; en luit het selve aldus:

Item, Dat Wy niemandt Raet, noch Hooft van den Rade, Griffier, Rentemeester, Drossaert, Kasteleyn, Thresorier, Dijkgrave, Baeljiu, of Schout maken, of ordineren en sullen, noch geenerhande andere officien, noch diensten kleyn of groot, hoedanigh die wesen mogen in den voorsz. landen van Hollant, Zeelandt, en Vrieslandt, geven noch consenteren en sullen, noch doen laten bedienen, dan die van den voorsz. lande gebooren sullen sijn, en niet van vreemde landen; ende indien eenige giften van den voorschreven officien of diensten, by ons of onse voorsaten contrarie van deser ordonnantie gegeven ware, of by ons of onse nakomelingen, in toekomende tijden gegeven mochten worden, die sullen nu als dan, ende dan als nu, doot, ende van gene waerden zijn, en blijven, &c.

Van de Stadts Rereringe.

mochten by de Romainen, noch mogen hier te Lande tot het Schout ampt gekoren worden.

Het begeef-recht van 't Schoutampt deser stede, heeft van outs van aller geheugenisse her aen de Graflijkheit gestaen. Maer in den jare vijstien hondert en acht, geduurende d'onmondigheit van Karel, namaels Keiser, wiert de Majestraet deser stede, mistchien dat haer dese opsicht verveelde, met het begeef-recht van desen staet, mits verschietende den Grave, op wiens naem echter de lastbrief wiert ingestelt, de zom van twintigh duisent gulden. 'k Acht het niet ongerijmt te zijn, d'een of ander last-brief, waer by de Schouten te dier tijde wierden aengenomen, hier te laten volgen; eendeels op dat het blijke, op wat voor een kleene wedde, zy jaerlix, staende alle jaren los, aengenomen wierden, anderdeels, hoe dat hun maght en gesagh in alles bepaelt wiert. De voornaemste

Het Schoutampt stont van outs aen de Graefflikheit.

Maer is daer na aen de stadt beleent.

Van de Stadts Rereringe.

ſte en gedenkwaerdigſte dunktme te zijn, daer op meeſter Jan Huibertſz. (een man die groote beſcheidentheit in 't ſtuk van Godtsdienſt gebruikte, en hierom ook in den jare vijftien hondert vijfendertigh, vermits de ſpraek gingh dat hy Luiterde, van zijn dienſt wiert afgeſet) voor zijn eerſte reis in den jare vijftien hondert en achtien, tot dit ampt, dat hy zeſtien jaren bediende, wiert aengenomen. En luit de zelve laſt-brief aldus:

Laſt-brief van het Schout-ampt.

OP huyden zijn de Burgermeeſteren, by Raden en believinge van de ſes-en-dertigh Raden deſer ſtede overgekomen, ende geaccordeert met Meeſter Jan Hubrechtszoon, Licentiaen in beyden Rechten, dat hy van der ſtede wegen ſal bedienen 't Schout Ambacht deſer ſtede, ende dat op den conditien, voorwaerden ende ommen 't loon hier naer volgende. In den eerſten zal de voorſz. Meeſter Jan Hubrechts-zoon, in 't exerceren van 't voorſz. officie doen by Rade ende adviſe van de Burgermeeſteren, ende anders niet alle 't geen dat een goedt Schout ſchuldigh is te doen, ende oft hem daer over eenigh pericule oft laſt quame, daer af ſal hem de ſtede garanderen ende quyten. Insgelijcx ſal de ſtede alle profijten hebben, die van 't officie komen ſullen als van boeten, breucken, ende anders daer af de voorſz. Meeſter Jan Hubrechtſz. als Schout niet hebben en ſal dan een naeckt ontfanck, ende alle vierendeel jaers gehouden weſen, den Rentmeeſter rekeninge ende reliqua te doene van 't geen datter afgekomen ſal weſen, ſonder iemandt gratie of eenige quytſcheldinge, van eenige boete of breucken te mogen doen, dan by expreſſe conſent ende weten van de Burgermeeſteren, ende de ſelve boeten ende breucken innen ofte hem die ſelfs toebehoorden. Ende van niemandt eenige preſente ofte ſchencken te mogen nemen, dan een Haes, een paer Knynen, ofte diergelijcken, waerdigh zijnde beneden een halve gulden, ende oock een vat biers, al moght men 't min koopen dan een halve gulden, zal hy gehouden weſen der Stede rekeningh te doen. Ten ware dat hem yet gegeven worden, dat hy behouden zijne eere, conſcientie ende eedt van rechts-wegen zoude mogen behouden. Des ſal hem de ſtede alle jaren voor den moeyten, ende arbeydt die hy in 't exerceren van 't voorſz. officie doen ſal (d'welck hy alle jaer te Lichtmiſſe gehouden ſal weſen te reſigneeren ende wederſtellen in handen van de Burgermeeſteren, omme te weten oft elck langer by ander wille blyve dan niet.) uyt keeren ende betalen twee hondert guldens current. Daer en boven hy noch hebben ſal alle zijne preſent ende accidentien, als anders van den Gerechte ende kledinge van de ſchutteryen, mit dat daer aen kleeft. Ingaende deſelve zijne wedde op den x. dagh January Ao. 1518. Aldus gedaen den 11. dagh January Ao. 1518. Preſentibus Andries Boeleſz. ende Jan Lambertſz. Burgermeeſteren, Cornelis Janſz. ende Ionge Dirck Claeſz. Rentmeeſteren, ende Claes Gerrit Deymanſz. Raet. Ende op den 12. dagh January Ao. 1518. voorſz. is de voorſchreven acte van overcompſte anderwerf geleſen, Preſentib. Andries Boele ende Jan Lambertſz. Burgermeeſteren voornoemt, Bruyninck Claeſz. Meeſter Pieter Colijn, Heyman Jacobſz. Jacob van Campen, ende Cornelis Hendrickſz. Schepenen.

Van de Stadts Regeringe.

Maer in den jare vijftien hondert vijftigh, beſtak Willem Dirckſz. Bardes Schout te dier tijde, 't zy dat hem 't hart te hoogh rees, om zich van zijns gelijken laten te vervooghden, zonderlingh in zaken den Godtsdienſt en 't vervolgh der Onroomſchen betreffende, ofte dat hem 't voordeel bekoorde, of hem goet docht zich op zekerder ſteun te veſtigen, te hove, dat Koningin Marie, Weduwe van Hongarie, en Stadthouders over Nederlant, de twintigh duiſent gulden afloſte, en hem laſt-brief verleende om hem het Schout-ampt voortaen van 's Keiſers wege te bedienen. 't Welk Bardes zijnen val, en vele ongenuchten, te wege braght, en niet geſchiede zonder opſpraek, dat hy de geheimniſſen der ſtadt, en 't veinſen harer armoede, om met geen leeningh gequelt te worden, ontdekt hadt. En van dien tijt af tot den jare vijftien hondert drie-en-tzeſtigh, ſtont weder het begeefrecht van dit ampt aen de Graeflijkheidt, als wanneer Filips, Keizer Karels zone,

Van de Stadts Regeringe.

Koningh van Spanje, dese stadt met het begeef-recht van 't Schout-ampt, of, om beter te zeggen, met het noem-recht van een bequaem persoon tot Schout, voor zes jaren beleende, tot dat de twintigh duizent gulden (dienze ook desen Grave tot erkentenis van dese weldaet, daer op verschooten) weder souden herstelt zijn. Des zoudenze ook voor de lage boeten en breuken, jaerlix aen de Graeflijkheit opbrengen, drie hondert en vijftigh gulden. Dese opdraght-brief, vermitze eenige aenmerkens waerdige dingen vervat, en tot verklaringe van 't voorschreven dienen kan, zullenwe hier mede laten volgen.

Burgermeesteren toegestaen de nominatie van een Schout voor den tijt van ses Jaren, of zoo veel langer, tot dat 20000 gulden daer mede deze Stadt het Schout-ambacht heeft beleent, effectivelik sullen wesen gerembourceert.

PHilips by der gratie Godts Koninck van Castilien, &c. Grave van Hollant, &c. Allen den geenen, die dese jegenwoordige sien sullen, saluyt. Doen te weten, dat wy ter ernstiger bede ende begeerte van onsen wel beminden, die Burgermeesters ende Regeerders onser stede van Amstelredamme, by advyse ende deliberatie van onse seer lieve ende seer beminde Suster, de Hartoginne van Parme ende van Plaisance, voor ons Regente ende Gouvernante in onse landen van herrewaerts over, ende van onsen lieven ende getrouwen, die Hoofden, Tresorier Generael, ende gecommitteerde van onse Domeynen ende Finantien, den selven van Amstelredamme supplianten, gegunt, geoctroyeert ende geoctroyeert hebben, gunnen, octroyeren ende accordeeren by desen, dat sy jegens de expiratie van den loopende pacht, van den jegenwoordigen Schout der voornoemde stede Willem Dircksz. die expireren, sal den lesten dagh van September, in 't jaer duysent vijf hondert ende vijfentzestigh, ons sullen mogen nomineren ende presenteren een Catholijcken ende bequamen persoon, van den besten ende notabelsten der selver stede, ons of onsen voornoemde suster, die Hartoginne van Parme, Regente, aengenaem wesende, om 't voorsz. Schout-ambacht te bedienen, ende daer toe by onse opene brieven van commissie gecommiteert te worden, ende soo verre dat die persoon, die sy nomineren, niet aengenaem bevonden en wort, sullen als dan, sonder eenige contradictie of wedersseggen, eenen anderen aengenamen daer toe moeten presenteren. De welcke van ontrent 3 jaren te drie jaren vernieuwt, verkosen of gecontinueert sal worden. En sal de selve jaerlix rekeninge moeten doen voor onse lieve ende getrouwe, die luyden van onse rekeningen in den Hage van de criminele boeten en breucken, die binnnen den bedryven van 't Schoutambacht vallen sullen: te weten, van dieften, dootslagen, zeeroof, straetroof, reroof, vrouwenkracht, ontschakinge, moort, moortbrãt, conspiratie, valse munte, valse getuyge, valse zegelinge, vredebrake, klokslag, sodomie, en van monopolie alle criminele saken, daer mẽ na recht of costume van den landen, lijf of lit aen verbeurẽ mach, hoe die vallen sullen mogen, ende daer van recht, wet en Iustitie doen, sonder eenige compositie daer van te maken, geley of lantwinninge te geven, 't sy van den delinquanten oft van hare persoon ofte mitsdaet dan by wete, consent en advyse van den luyden van onsen Rade, ende van den voorsz. van onse rekeningen in den Hage, onsen Procureur General daer over geroepen; inventarierende der Delinquanten goeden terstont na 't feyt, en die houden in bewaerder hant, ter tijt toe, dat die sake by compositie, als voren, of rechtelijk ge-eynt ende getermineert sal wesen. Ende sal daer of voor sijne wedden en salaris hebben den 3 penning van 't gunt dat suyver van de voorsz. gereserveerde saken komen sal, boven kosten, alsoo verre de selve by hem berecht, of gecomposeert worden, als voren. En van saken die by hem niet berecht en sullen wesen, maer by sijn aenbrengen by den voornoemden van onsen Rade ende rekeningen in den Hage, daer af ende van 't suyver van dien sal hy hebben den 6 penningh. Voorts en sal die voornoemde gecommitteerde, hem niet mogen onderwinden aen eenige zeevonden, bastaerden, stragierse desperatie of onbeheerde ende diergelijcke goeden, die tot onser Espargne gevoegt zijn, maer sal de selve denuncieren, ende daer mede laten beworden onsen ontfanger vander Espargne, of sijnen gecommitteerden, mentie makende jaerlix in zijne rekeningen van 't gunt dat der selver Espargne aengaende, in sijn quartier binnen dien jare gevallen ende verschenen sal wesen. Ende aengaende de civile boeten en breucken, sullen de voornoemde supplianten, of hare voorsz. gecommitteerde jaerlix betalen t'onsen profijte, ten gewoonlicken termynen, de somme van 300 ponden, van veertigh grooten onser Vlaemscher munte 't pont in han-

Van de Stadts Regeringe.

Zie hier op het vijftiende artijkel, van d'afstant van de voldoeninge.

Van de Stadts Regeringe.

handen van onſen Rentmeeſter van Kennemerlant in der tijt ſijnde: die gehouden wort daer af ontfanck te maken, rekeninge, bewijs ende reliqua te doen, t'onſen profijte, metten anderen penningen van ſijnen ontfank. Voort ſal de voornoemde gecommitteerde ſchuldig ſijn, den behoorlicken Eedt te doen voor den voornoemde van onſen reeckeningen in den Hage, van't ſelfde offitie wel ende getrouwelijk te bedienen, onſen rechten, Hoogheit, en placcaten te bewaren en doen obſerveren, gelijcken de Schouten van Amſtelredam tot noch toe gehouden hebben geweeſt te doen: welverſtaende dat den ſelven gecommitteerden't ſijner aſſiſtentie, eenen goeden bequamen ſubſtituyt by gevoeght ſal mogen worden, daer toe wy den voornoemden ſupplianten van nu voor als dan geautoriſeert hebbē, ende autoriſeren by deſen: Willende ende ordinerende by deſen, dat de voorſz. gecommitteerde niet conſenteren, noch overſtaē en ſal, dat by de Wethouders vander voorſz. Stede van Amſtelredamme, eenige nieuwe keuren of Statuyten gemaeckt ſullen werden, in onſe præjudicie ende achterdele, ſonder den voornoemden van onſen Raede ende rekeningen in den Hage daer af't adverſeren, om na haer advys daer inne geprocedeert te worden, tot bewaerniſſe van onſe Hoogheit ende Recht. Willende en ordinerende voorts by deſen, dat van de Confiſcatien, penen of verbeurten, die binnen den voorſz. tijden verſchijnen ſullen, uyt ſaken van verboden, die by plackaten en mandamenten van onſen wegen gedaen ſullē worden, den gemeenen boeten, breuken ofte Jurisdictien van den voorſz. Lande niet aengaende, gelijk van geen victalie uyten Lande te voeren of diergelijcken, de voornoemde gecommitteerde ſal ook gehoudē worden, te rekenen op den 3 penning te wedden, gelijck als van criminele ſaken hier vooren. En ſullen de criminele executien gedaen worden tot onſe laſte alleenlijk. En ſal daer voren geledē worden, als andere Officieren, volgende onſe leſte ordonnantie. Behoudelick dat de ſelve ſuppliantē in erkenniſſe en recognitie van dit jegenwoordig octroy ende accoort, gehoudē worden 't onſen behoeve op te brengen ende furneren de ſomme van 20000 ponden, munte voorts loopende gelts, in handen van onſen lieven en getrouwen Raet en ontfanger Generael van onſen Finantien, Levin Wouters, dewelcke hen daer af geven ſal ſijne brieven van Deſcharge, en de ſelve zomme in ſijne rekeningen brengen, ende daer af verantwoorden, metten anderen penningē van ſijnen ontfanck; gedurende't ſelve onſe jegenwoordig octroy ſoo lāge en ter tijt toe, dat voornoemde ſupplianten van de voorſz. 20000 ponden van onſent wegen gerembourſeert ſullen ſijn. Welk Rembourſement wy of onſe nakomelingen, Graven ende Gravinnen van Hollant, ſullen doogen ende gehouden weſen te doen na expiratie van ſes jaren naeſtkomende, die beginnen ſullen loop te hebben den 1. dag van Octobre in't voorſz. jaer 1565. Ende dat teffens ende 't eenemael binnen onſer voorſz. ſtede van Amſtelredamme, met alſulken penningen, als ter dier tijt na de loop en permiſſe gankbaer weſen zullen. En op dat voornoemde van Amſtelredamme ſuppliantē, de voorſz. ſomme van 20000. ponden des te beter ende gevoeghlijcker ſouden mogen vinden ende opbrengen, hebben Wy den ſelven insgelijx geoctroyeert en geaccordeert, octroyeeren ende accorderen oock by deſen, dat zy't ligghaem der voorſz. ſtede ſullen mogen belaſten met los ende lijf-renten, ten meeſten oorbare van der ſelver ſtede, ſoo ſy die aldergereghtlickſt ſullen mogen bekomen. Ende den koopers van den voorſz. Renten doen expedieren, ende overleveren behoorlicke brieven van conſtitutie ende verſekerheyt. En voorts gemerckt, dat de voorſz. ſomme van 20000. ponden, munte voorſz. in gerede gelde opgebracht moet worden, ende de voornoemde ſupplianten nochtans van de nominatie, van't voorſz. Schout-ambacht niet genieten en ſullen voor den voorſz. 1. dagh van Octobri vijf-en-tzeſtigh naeſtkomende, ſoo willen ende ordonneren wy, dat men tot profijte van der voorſz. Stede van Amſtelredamme, den tijt van den Rembourſement van der ſelver zomme, op't laetſte jaer pachts af korten of gereert betalen ſal de ſomme van drie hondert gelijcke ponden eens. Behoudelick dat de voornoemde ſupplianten gehouden ſullen werden deſen onſen Brief te dragen, of ſenden in onſer voorſz. Rekenkamer in den Hage in Hollandt, om aldaer't onſer verſekertheydt geregiſtreet te worden. Ontbieden daeromme ende bevelen onſen lieven ghetrouwen, die Hooft Preſidenten en Luyden van onſen Secreten ende grooten Rade, Stadhouder, Preſident ende Luyden van onſen voorſz. Rade in Hollandt, den voornoemde van onſen Finantien ende Rekeningen in den Hage, ende allen anderen onſen

Van de Stadts Regeringe.

Van de Stadts Regeringe.

Rechteren, Iusticieren, Officieren ende onderzaten dien dit aengaen sal, dat sy den voornoemde van Amstelredamme van desen onsen jegenwoordigen octroye, consent, ende accoort, voor den tijdt, beginnen op de conditien ende inder voegen ende manieren boven verhaelt, doen laten ende gedoogen rustelijck, vredelijck ende volkomelijck genieten ende gebruicken, sonder hen te doen, noch laten geschien eenigh hinder, letsel of moeyenissen ter contrarien: procederende by den selven van onsen Finantien, ende van onsen voorsz. rekeningen in den Hage, tot verificatie ende interinemte van dese onse jegenwoordige, na hare forme ende inhouden, niet jegenstaende eenige ordonnantie, restrinctien, bevelen, Eeden, ende alle andere saken, ter contrarien: dewelcke, hoe wel die hier niet geinsereert en staen, Wy willen nochtans gehouden te worden, als of de selve alhier in 't lange verhaelt ende uytgedruckt waren; ende dat die in dese sake niet nadeeligh, of hinderlick en sullen mogen zijn, noch dien aengaende eenige kracht hebben, in geenerhande manieren. Want 't ons alsoo gelieft. Des 't oirconden zoo hebben Wy onsen Zegel hier aen doen hangen. Gegeven in onser stede van Brussel den XVIII. dagh van Meerte, in 't jaer ons Heeren duysent vijf hondert drie-en-tseftigh. Op de plijcke stont, by den Koninck die Hartoginne van Parme, &c. Regente, den Heere van Hachicourt, Hooft, Heer Gospar, Schefz. Heere van Grobendonk Treforier Generael, Ioos de Damhoudere Ridders, ende Aelbrecht van Loo, gecommitteerde van de Finantien, ende anderen, jegenwoordig. Was onderteykent, d'OVERLOEPE, hebbende onder uythangende een Zegel in Rooden Wasse aen een dubbelde Francyne staert.

Maer van dese drie hondert en vijftigh gulden jaerlix op te brengen, als ook van alle andere lasten, daer Filips dit Schoutampt in 't verpanden meê beswaerde, zijn die van Amsterdam naderhant ontslagen, als blijkt uit het vijftiend artykel van d'afstant der voldoeninge, dien dese Stadt met de Staten van Hollant op nieuw in den Jare vijftien hondert een en tachtigh, aengingh. En luit dit gemelde artykel aldus:

Zullen die van Amsterdam quijt ende ontslagen blijven van drie hondert ponden 's Jaers van het Schout-ambacht binnen der selver Stede: ende sal voorts 't voorsz. Schout-ambacht met alle de emolumenten in haren handen blijven, tot dat by den Staten henlieden uyt de Domeynen oft anders alsulke twintigh duysent ponden van veertigh grooten sullen wesen betaelt, die sy daer voor hebben gefourneert, ofte tot dat de Staten met hen daer op anders sullen wesen geaccordeert. En van dien tijt af is ook het begeef-recht van 't Schoutampt aen dese Stadt gebleven. Oversulx zijn d'Ed. Heeren Burgermeesteren, na voorgaende besluit van de Heeren zesendertigh Raden, gewoon te verdragen en over een te komen met een bequaem persoon, die gestadigh zeven Jaer Poorter is geweest, volgens het Privileedje van Hartogh Albrecht van Beyeren, gegeven in den Jare veertien hondert vier-en-tnegentigh, om by hem als Schout van wegen deser stede het Schoutampt te bedienen, en het gerecht drie Jaren te hanthaven. Doch blijft de zelve zomtijts wel zes, negen, twintig, ja dertigh jaren in bediening, indien het zoo gelegen komt. Doch by aldien iemant tegenwoordigh het Poorterschap verkregen heeft na den een en dertighsten van Loumaent, des Jaers zestien hondert twee en vijftigh, zoo kan hy 't Schoutampt niet bekleeden, ten zy hy 't groot Poorterschap seven achter een volgende Jaren, volgens de Willekeure van 't Poorterschap, te dien tijde afgekundight, gehadt heeft.

Van de Stadts Regeringe.

Niemant kan Schout werden ten zy hy het groot Poorterschap zeven jaren gehadt heeft.

Eer de Schout in sijn ampt treet, is hy gehouden, in 't byweesen van de Heeren Burgermeesteren, den eed in handen van den voorsittende Burgermeesterte doen.

De Schout dus gekoren zijnde, heeft het besit der opperste plaetse in de bank der Schepenen, en 't Graeflijke wapen op sijn kussen. Zijn ampt is, t'oeffenen hooge en lage recht-sprekinge binnen der stadt

Het ampt van de Schout.

Van de Stadts Regeringe.

ſtadt en hare vryheit, en te berichten alle breuken kleen en groot, hooge en lage, na den inhout van 't voor-recht, dat Hartogh Willem de ſeſte in den Jare veertien hondert en negen aen die van Amſterdam verleende. Geeft mede ſijn meininge in 't maken van ſtatuten, Ordonnantien en Willekeuren, 't zy van wat ſaken 't ſelve magh weſen, met den Heeren Burgermeeſteren en Schepenen. Vordert het afkundigen der bevelen, en ſtraft d'overtreders volgens den inhout der ſelve. Hy magh ook alle quaetdoenders en misdadigen binnen de ſtadt en hare vryheit ſoeken, in hechtenis nemen, doen verſekeren, in de gevankenis ondervragen, hun belydenis doen aenteekenen, kennis te nemen van de feyten, die hy hen te laſt leit, getuigenis, ten overſtaen van Schepenen, daer van te beleggen, en die voor den rechter te ſtellen, om ſulk een ſtraffe t'eiſchen, als hy oordeelt datſe verdient hebben, en voorts 't uitvoeren der uit-geſproke vonniſſen uit te vorderen, en in 't werk te ſtellen. Alle vonniſſen in burgerlijke ſaken worden ook op vermaningh van den Schout, of, in ſijn afweſen, van de voorſittende Schepen geweſen. Hy is ook gevolmaghtight om alle ſchippers, de welken, varende met kleine ofte groote Schepen, zich vervorderen hun ballaſt op Pamphuis, ofte daer ontrent, over boort te werpen, te mogen beſlaen, vangen, vatten, ter eerſter aenvangh binnen deſer ſtede te recht te ſtellen, en een eiſch te doen van een boete van hondert Karolus gulden, volgens het voorrecht, gegeven by Karel, Roomſch Keiſer, &c. op den een en twintighſten van Sprokkelmaent, des Jaers vijftien hondert vier en veertigh.

Den Schout ſtaen te dienſten een Se-

De Schout van Amſterdam heeft gemeenlijk te ſijnen dienſte een van de Sekretariſſen, en twee van de geſwore Roedragers, te weten de Koncherge, en een van d'andere ſtadtsboden, mitsgaders twalef 's Heeren dienaren, die hem by beurte in 't waernemen van ſijn ampt na volgen. Het ampt van des Schouts Sekretaris, is, aen te tekenen de belijdenis van al de gevangenen, waer mede de Schout eenige gevangenen beſwaren wil, ook kennis te dragen van 't beſluit der Schepenen, de misdadige vonniſſen aen te tekenen en te boek te ſtellen, mitsgaders te verrichten al 't gene den Schout ampts halve te verrichten ſtaet. Maer het werk van den Concherge is, voornamelijk, alle vonniſſen in Burgerlijke zaken geweſen, zoo wanneer hy daer toe by parthyen verzocht wort, in 't werk te ſtellen, en uit te voeren, en dat uit krachte van ſchatbrieven, op de voorſz. vonniſſen verleent, en by Schout en twee Schepenen bezegelt. Waer voor hy geniet een gulde, tot onderſtant van ſijn gevangenen t'onderhouden, en daer af hy Jaerlijks aen de Burgermeeſteren en Treſorieren rekeningh gehouden is te doen.

Van de Stadts Regeringe.

kretaris, twee gezworе Roedragers, en XII 's Heeren dienaren.

Het werk der Schouts-boden is, uit laſt en bevel der Schout te dagen en daghvaerden zoodanigen perſoonen, als de Schout, 't zy ter zake van overtredinge der Willekeuren, oft anderzints, wil beſchuldigen, en ter vierſchare of op de Schouts-rolle doen roepen; niet tegenſtaende vermagh de ſelve Schout, zoo tot deſe als al zijn andere zaken en handelingen, zijn ampt betreffende, al d'andere geſwore Roedragers en gerechts-boden, de welcken ook gehouden zijn den Schout daer in te gehoorſamen en ten dienſte te ſtaen, te gebruiken.

Ampt der Schouts Dienaren.

Maer het ampt der twaelf Schouts dienaren, beſtaet hier in voornamelijk, datſe verplicht ſijn den Schout by beurte te volgen, alle overtreders der wetten te vangen, en in hechtenis te brengen, en voorts alles uit te voeren, 't welk hen ampts-halve te doen ſtaet, en by den Schout belaſt en bevolen wordt, waer voor ieder maentlijk ter Threſorie de zom van twintigh gulden

Van de Stadts Regeringe.

betaelt wort. En op de selve Schouts dienaers, hun boven-gemelde ampt des te beter doen en getrouwelijk uitvoeren souden kunnen, zonder daer in eenighzins belet oft verhindert te worden, zoo is een ieder, zoo wel vreemden als ingezetenen dezer stede, mannen en vrouwen, jongh en oudt, om de voorsz. Schouts dienaren in 't waer nemen van hun ampt, vry en onbelet te houden, en tegens alle gewelt en wederstant te beschermen, wel scherpelijk verboden, den voorsz. dienaren, 't zy in 't zoeken, vangen, of leiden van eenige gevangenen, geen belet, wederstant, oft hinder te doen, met loopen, roepen, werpen, oft ander ongelaet te bedryven, oft henluiden eenighsins te beledigen, met woorden of wercken, op pene van ten eeuwigen dage gebannen te worden, uit der stede, en vryheit van dien, oft anders na gelegentheit der zake en goetdunken van den gerechte gestraft te worden, volgens de Willekeure, staende in 't Keurboeck van de Letter F. Fol. 7.

'k Acht het niet ongevoeghlijk te zijn, vermits het voornamelijk den Schouts-dienaren aengaet, hier te laten volgen twee Willekeuren, die velen vreemt in d'ooren willen klinken, en wonderlijk voorkomen. Namelijk hoe in den Iare vijftien hondert en negen, den zelven Schouts-dienaren by den gerechte die vryheit vergunt wiert, datse alleen zouden mogen bordeel-huis of gemeene vrouwen houden, doch alleen maer in de Pijl en Halsteeg, en nergens anders, en datse zoodanige vrouwen, die op andere plaetsen bordeel-huis hielden, van daer halen, en met pijp en trom in de Pijl of Halsteegh brengen, als breder blijkt uit dese twee volgende willekeuren, waer van d'eerste op desen zin uit komt.

Brief, waer by den Schouts Dienaren by den Gerechte toegestaen wordt hoerhuys te houden.

ALzoo de H. Roomsche Kersten kercke, die geregeert werdt by den H. Geest als een goede Moeder, zorge dragende voor heure kinderen, eenige dingen gebied te achtervolgen ende onderhouden, op de eeuwige verdoemenisse, eenige verbiet te doene op de selve pene, en eenige gedoecht te wesen, omme een meerder quaet te beschudden als gemeenen vrouwen, omme te beschudden vrouwen verkrachtinge, maechden-schenniſse ende diergelijcke enorme misdaden, ende die te wesen in een openbaren fameuse plaetsen, op dat deur die openbaerheyt ende fameusheyt van den plaetse, ende mets die gene daer eenige vreese en schaempte in is soude getrokken worden van quaet, ende dat die gene sonder vreese ende schaempte zijn, zouden heurs gelijck mogen vinden tot zulcken plaetsen, ende alzoo die goede ongeschent laten, mits den welcken de Regeerders deser Stede in voorleden tyden zorge gedragen hebbende, dat vande selve stede niet waren gemaeckt en zoude worden, 't geene deselve beschreven vindt, neeptmen ende stelt af de plaetzen in een stadt daer men gemeenen vrouwen vindt ende de Stadt sal vergaen, hebbe daer toe gedeputteert ende gestelt twee plaetsen: als de *Pijl-steghe* ende *Halle-steghen*, ende gedooge soodanige persoonen daer te mogen woonen, als voorsz. is omme een meerder quaet te schouwe, ende nergens anders. Nu is meest Godt betert, soo de klachte dagelijcx komen aen mijn Heeren van den Gerechte, dat zoodanige persoone niet alleene en woonen in de Pijl-stegen, ende Halle-stege, maer alomme binnen deser stede by mets in allen straten. Daer deur den volck meest geschiet, soude vreese ende screpture onder 't deckſel dattet schijne eerbare plaetsen te wesen, daer zy gaen, daer deur dan vele goede Luyden kinderen geschent worden, dat een beklagelijck dinck is, ende mijne Heeren van den Gerechte gaerne soude beletten soo vele hen doenelijck is, ordonneren, willekeuren ende gebieden dat van nu voortaen, niemant wie hy zy, hem en vervorderen eenige gemeenen vrouwe te houden, dan des Heeren Dienaeren dien daer omme redenen boven verhaelt by den Rechter ende deser stede toegelate werde te doen.

Van de Stadts Regeringe.

Item, dat des Heeren Dienaeren die soodanigh logiment wille houden, zullen woonen in Pijl-stege, ende Halle-stege ende op geen anderen plaetsen.

Item, dat men alle gemeyne vrouwe die voor al sulx gehouden werden ende heure soo dragen, dat zy eenen yegelijcken zonder onderscheyt omme loon te wille zijn, indien zy heure pooghden te woonen in anderen plaetsen dan voorsz. staet, uit die plaetsen

mits

Van de Stadts Regeringe.

mits des Heeren Dienaeren opentlijcke ende tot heure meerderen beſchaemptheyt, ſal halen ende leyden met trommelen ende fluyten, in den voorſz plaetſen van de Pijl-ſtege ofte Halle-ſtege, d'welck nochtans des Heeren Dienaers niet en zullen mogen doen, dan eerſt daer af geadverteert te hebbē den Heeren van den Gerechte, en by advyſe van die.

Item, dat des Heeren Dienaren alle ongelijcke berufte perſoonen, al waren die oock ongebonden buyten die voorſz. ſtegen by malkanderen in berufte plaetſen by nachte te weſen, na dat de boeve Klocke geluyt ſal weſen, drincken, zullen mogen de vrouwe verdoecken op een pondt Heeren gelts, ende by nachte ofte by dage by een ſlapende, de Vrouwen ob heure overſte kleedt, tot des Heeren Dienaers behoef.

Item, of yemandt waeren die zoodanige Herberge wilde houden, als voorſz. is, ende geen huys en konnen krijgen in de voorſz. Stegen, die ſullen hem verſien wat huys zy in den voorſz. Stegen zouden mogen vergelden, ende dat geen zijnde, kome by den Gerechte, ende men zal hem die huyſen doen hebben by koopinge van den Gerechte, ten nutſte dat men zal mogen tot redelickheyt.

Item, of des Heeren Dienaers hen vervorderden ymant te verdingen, ende gedooghden te weeren, ende goet regiment te houden, buyten de voorſz. Stegen, oft oock niet aen en brachten omme by den Gerechte daer inne geremedieert te mogen werden, daer af zullen zy ſtraf baer weſen, tot goet-duncken van den Gerechte.

Gekundight ende uyt-geroepen den 24. January, Ao. 1509.

De tweede luit aldus:

WAnt tot veel en diverſche plaetſen (alhoewel in 't ſchoonſte en in 't beſte van dee Stede, als anderſints) veel lichte herbergen, en oock openbaere bordeelen gehouden worden, niet alleen by des Schoute knapen, maer oock by anderen die den Schout niet en dienen; dat van oudts alzoo niet en placht te weſen; mede want daer hedensdaechs, hier in der Stede rofters zijn ende quade vrouwen, die welcke omme gifte, omme myede, omme een vetmael te hebben, ofte omme andere ſaecken, heymelijck en boetſchappen dragen aen gemelde Luyde wyven ende kinderen, ende dickwils met haer quade bootſchappen ende mit haere bedrieghelicke ende ſchoone woorden, die ſelve verleyden, brengen ende doen brengen tot grooter beſchaemtheden, ſchanden, oneeren ende zondigen leven, ende desgelijcx, want daer oock veel zijn woonende op heymelijcke plaetſen, ende anders die ſulke goeden Luyden, Wyven, Kinderen ofte Weduwen, mit Manperſoonen buyten echtſchap t'zamen weſende, huyzen, hoven verſchaffen, en die gehengen in hock-huyſen en kameren mit malkanderen te eeten, te drincken, vrolijck te weſen ende anders te doen dat hen belieft, van welcke ſaken op dat men die langer toeliet, of daer af een oogeluykinge dede, ſoude die hoe langer hoe meer geſchien ende bedreven worden. Die Stede binnen daer men 't wiſt ende vernaeme, grootelijckx gediffameert ſoude worden, en daer af upſpraek hebben; mede gemerckt dat daer van dagelijcx groote laſte, ſchande, oneeren ende inconvenientien vallen ende gebeuren als voorſz. is, ende noch meer doen ſoude, ten zy dat daer in voorſien worde als dat behoort, ſoo is 't dat die Schout ende die goede Luyden van de Gerechte, omme dat alle te beletten ende puyſie daer tegens te doen ſoo veel in hen is, ende hen hier in willende quyten, voor Godt ende voor eenen yegelijcken als zy ſchuldigh zijn te doen, hebben gewillekeurt ende gebiede, wilkeuren ende gebiede, die publ. hier na verklaert.

Van de Stadts Regeringe.

En eerſt want men den gemeene vrouwen in goede Steden ende ſonderlinge in koopſteden, als deſe ſtede is, niet omberen en magh, ende het beter is dat zy daer zijn, dan of zy daer niet en waeren, gemerckt mede dat zy omme ſaken ende redene wille van die H. kercke geleden worden, zoo en wille die Schout en 't Gerecht die niet al heel verbieden, maer wilkeuren ende gebieden dat niemant voortaen, after deſen dag wie hy ſy geen bordeelen of gemeynen vrouwen houden en moet dan 's Heeren knapen. Dats te verſtaen 't Schoute knechten, op een boet van drie ponden Hollandts, alzoo dick en meynighwerf als yemandt anders die hielde, te verbeuren. En dat die ſelve 's Heeren knapen voorſz. die de voorſz. bordeelen houden ſullen, after Mey naeſtkomende woonen ſullen, in de Pijl-ſtege en inde Halle-ſtege, ende nerghent anders, oock op een boeten van drie ponden daeghs te verbeuren, alzoo dick

Van de Stadts Regeringe.

dick ende meenighwerf als zy dat niet en doen. Op dat die goede Vrouwen ende Maechden, woonende aen die burgh-walle, ende willende weſen aen die Hoogh-ſtraete, of die woonen aen die ſtrate of anders waer, ende willende weſen, aen die burgh-wal, mogen die voorſz. Pijlſtege ſchouwen, ende een ander ſtege deur gaen, omme dat zy niet durve van den voorſz. gemeyne vrouwen haeren onnutte, vuyle woorden ende wercken, zien en horen, en alſoo quaet exempel van hen nemen.

Item, waert zaecken dat daer waren een vroukjen dat woonde op een plaetſe, alwaer 't in een afterſtrate, of op een heymelicke plaetze, ende datze veel geſelſchaps en toeganghs van mannen in heure huyze hadde, huyden d'eenen, ende morgen den anderen, of dat die bueren verdriet en onruſt van haer hadde, het was by kijffelickheyt, by vechtelickheyt, by groote rumuer, by hare quade ende onnutte woorden, of anders, hoe dat weſen mach, indien zy hare ſaken ſoo openbaer maeckte, ende ſy oock vryen en buyten der echte is, ende die bueren over haer klagen, of den Gerechte anderſints dat blijckelijck is, dat men als dan een deel van den gemeynen vrouwen, omme haer zeynde haer mede in *'t Gemeyn geſelſchapt doen halen ſal, ende zy ſal ſchuldigh weſen met haer tegaen*, ende indien zy des niet en dede, zoo zal zy verbeuren hare beſte kleynode, 't zy tabbert, bedde, of wat dat zy hadde, of drie ponden daer voor, en zoo zalmenſe dan noch bannen uyter ſtede.

Item, waer 't zaecke dat daer ſulck een vrouwe ware, dat dede als voorſz. en dat in den Echt ware, of dat daer een vroutje ware dat vry ware, en buyten echtſchap ende niet in ſtate van huwelijck, alwaer 't dat zy zoo gemeyn niet en waren als voorſz. is, ende dat hare buyren niet over haer en klaeghden, indien zy by een goet wijfs man ware, of by een geeſtelijck perſoon die zy niet laten en woude, noch en liete, noch hy haer als zy des van de Schout, ende den Gerechte vermaent of haer by een van den ſtedebode van's Heerens wegen die weet gedaen ware, zoo zal men die dan corrigeren, en metter klok uytter ſtede bannen.

Item, als van de Rofters, ende quade oude Trypen, doende ende overdragende quade boodtſchappen aen goede Luyden, Wijven, Kinderen of aen Weduwe, ende dickwils heymelijck met hare ſchoone woorden bedriegende, ende tot oneere brengende, en voort van die Vrouwen ende huycke-vaeckſters die goede Luyden, Wijven, Kinderen of oock Weduwen ende andre Vrouwen met Mans-perſoonen heymelijck in hare huyſe laten eeten, drincken, geſelſchap hebben, ende al doen dat hem belieft, gelijck die maniere van beyde deſe Vrouwe hier voor genoegh verhaelt is. Waerſchouwe daer voor die goede Luyde van den Gerechte, alle die Vrouwen die dit werck haer toe gehanteert mogen hebben, ende allen anderen dat zy hen voort meer wachten van gelijcke te doen, en dat daer aenkleven mach: want die goede Luyde van den Gerechte, dencken dat, indien yemant after deſe tijt dat meer gedaen te hebben, bevonden, dat ſeer ſcharpelick te corrigeren, met *die Steen te doen dragen*, met verbeurniſſe van goede; ende metter Banne, die zy openbaerlijck doen zullen metten Klock, ofte noch meer ſchoffieringe dien te doen, ſoo als hen dan na gelegentheydt en grootheyt van de miſdaet, dewelcke zal daer toe behoorende.

Van de Stadts Regeringe.

Item, zoo en zal oock niemant ſulcke luyde, die ſulcke ſondelijck leven leyden, ende onbehoorlijcke wercken hantieren, ſijn huys verhuere, ende waer 't dattet yemant onwetende dede, ende die gene die hy zijn huys verhuert hadde, hare ſupplianten, ende hare quade wercken ende hantieringe openbaer maeckte, zoo ſal hy dat ſelve den Gerechte aenbrengen, ende ſoo zal men hem die luyde quijt maken, ende wat hy van de huere hebben ſal, ſal ſtaen tot cavelinge ende goetduncken van de Gerechte, maer waer 't zake dat hy 's ſelve niet aen brachte, ende hy ſelve deur de ooge ſage, ende die perſoone of perſoonen op aenbrengen van andere Luyde by der ſtede gebannen worden, ſoo en ſouden hy van de huere niet hebben ende men ſouden hem ſelve corrigeren na gelegentheyt vander ſaecke, ende daeromme zie een yegelijck wel toe, wie hy ſijn huys verhuert, en wat regiment dat men daer in voert.

Item, ende van alle deſe voorſchreven ſaken, en ſal anders geen bedrag noch Roerwijn weſen, dan 's Gerechts proeve en ondervindinge.

Ten

Van het Schout Ampt.

Ten tijden der Nederlantſche beroerten, in den jare vijftien hondert negen-entzeſtigh, wiert een zekre Schout Pieter Pieterſz. by den Gerechte toegeſtaen, dat hy niet alleen tot zijnen dienſte twaelf 's Heeren dienaren; maer ook twee Hellebaerdieren, gelijck noch ten huidigen dage te Dort geſchiet, op 's ſtadts koſten zoude mogen gebruiken. De brief, waer by (hem die alrêe dit ampt drie jaren, doch zonder Hellebaerdiers te hebben, bedient had,) dit by den Gerechte wiert toegeſtaen, is my door den Heer Meeſter Lucas Okko zoons zoone van den gemelden Pieter Pieterſz. ter handt geſtelt, en komt op deſen zin:

De Schout moght hier eertijts met twee Hellebaerdieren gaen.

OP huyden den vierden Julii, 1569. ſijn mijne Heere de Borghmeeſteren op een nieuws weder geaccordeert, met Pieter Pieterſz. Schout deſer Stede, op den voorwaerden ende conditien in 't accoort hier boven aen d'andere zijde geſtelt, breder begrepen, en dit geduerende noch drie naeſtkomende jaren, die ingegaen zijn na de expiratie van de voorgaende drie jaren, volgen ſijn commiſſie hem by ſijn Excelentie daer van gedepeſcheert, ende is hem Pieter Pieterſz. by den voornoemde mijne Heeren by reviſie, ende tot weder ſeggen geaccordeert, dat hy ſal hebben twee Hellebaerdiers tot koſten van de ſtadt, ende dat elk van ſijne dienaers, tot twaelf toe in den getale, genieten zal thien ſtuyvers ter weke ſoo lange zy dienen ſullen. ende dit al boven haer kleedinge, in 't voornoemde ander accoort gementioneert, in kenniſſe der waerheyt, hebbendie voornoemde mijne Heeren, ende die voorſz. Pieter Pieterſz. reſpectivelijck te dage ende jare voorſz. deſe hare accoort uit hare gewonentlijcke handen ende mercken ondertekent, ende wort by deſen den voornoemde Schout by mijne Heeren belaſt, dat hy alle keure ende ordonnantien by ſijne ſubſtituyt ende dienaren ſcherpelijck zal doen executeren. *Van het Schout Ampt.*

Behalve den bovengemelde Opperſchout, zijn hier noch vier Subſtituten, die men ook Onderſchouten heet, en hem, in 't bedienen van zijn ampt, in alles byſtaen en behulpigh zijn.

DERDE HOOFTSTUK.

Van het Verkiezen, en Ampt der Burgermeeſteren.

DE Burgermeeſteren, als of men zeggen wilde Meeſters der Burgeren, vermitze het welvaren der zelven beſchermen, en als Opperhoofden over hen ſtaen, en te gebieden hebben, zijn hier ter ſtede twaelf in 't getal. In zommige oude brieven en Hantveſten, als onder anderen in die van Hartogh Albrecht van Beyeren, worden ze Raden genoemt. Uit deze twaelf worden jaerlix op den eerſten van Sprokkelmaendt, volgens d'inſtellinge van den zelven Hartogh, door de meeſte ſtemmen van al de Burgermeeſteren, en die oit Schepenen geweeſt zijn, drie mannen, waer van ieder ten minſte den ouderdom van veertigh jaren moet hebben, gekooren, om voor dat aenſtaende jaer te regeren. Deſe drie dus gekooren, nemen uit de drie, die het voorgaende jaer aengekomen zijn, eenen tot zich, die hen den eedt afneemt, en d'eerſte drie maenden de voorzittingh heeft; zulx 'er altijt vier regerende Burgermeeſteren zijn. Doch mogen hun ſtem tot het verkieſen der Burgermeeſteren niet geven, of in de verkiezinge t'zamen komen, Vader en Zoon, noch twee Broeders; 't welk ook in zwagerſchap onderhouden wort. De zelve verkieſers mogen ook geene tot Burgermeeſteren kieſen, die

Verkiezen der Burgermeeſteren.

Van het Verkiesen der Burgermeesteren.

elkandre nader in bloede bestaen (namelijk om teffens in een zelve jaer te regeeren) dan achter zusters kinderen, en in zwagerschap, geen nader, dan broeders en zusters kinderen. Gebeurt het nu dat een van dese vier regeerende Burgermeesteren binnen 's jaers komt t'overlijden, zoo wort 'er weêr een ander in des overledens plaetse by den genen, die te voore de verkiezinge van Burgermeesteren gedaen hebben, gekooren. En dese, die dus buiten tijts in dit ampt treed, heeft even groot gesagh en recht als d'overledene hadt. Maer schoon dit verkiezen van eenen tot Burgermeester in des overledens plaetse, van aller geheugenisse her, alhier ter stede onderhouden was geweest (zulx men niet eigentlijk kan weten, of het een oude gewoonte, dan een Privileedje of keure is, haer van oudts van d'een of d'ander Graef verleent) zoo begosten nochtans, ontrent den jare vijftien hondert en negen, eenige, die dus in stede van eenen aflijvigen gekoren wierden, swarigheit te maken, in 't voorsz. ampt en staet van Burgermeester aen te nemen. Te dien einde, om alle onlusten en moeite voor te komen, bevestighde en kende voor goet Keizer Maximiliaen en nevens hem Karel, namaels Keiser (daer Maximiliaen, mits d'onmondigheit van Karel, toen als vooght over stont) dese verkiesinge van een ander in des overledens plaetse, op 't verzoek der Wet-houderen, by dese volgende brief:

Een van de regeerende Burgermeesteren binnen 's jaers komende t'overlijden wort een ander in plaets gekoren.

Brief, waer by Maximiliaen dit bevestight.

MAXIMILIAEN by der gratie Gods, gekooren Keyser, altijdt vermeerder des Rijcks, &c. Ende Karel by der selver gratie Eertz-Hartoge van Oostenrijck, Prince van Spangien, &c. Graven van Hollant, &c. Allen den genen die desen onsen Brief zullen sien, saluyt. Wy hebben ontfaen die ootmoedige supplicatie van onsen lieven beminden, die Burgermeesteren, Schepenen ende Raedt onser Stede van Amsterdam in Hollant, inhoudende hoe de zelve Stede geprevilegieert is, by onsen Voorsaten, Graven ende Gravinnen van Hollant, dat alle de genen die Schepenen ende Raedt geweest hebben van der voorschreve Stede, alle Jare op onser Liever Vrouwen-avont Lichtmisse kiesen, ende nemen by de meeste menichte van stemmen drie Burgermeesteren, omme dat toekomende Jaer de voorschreve Stede te regeeren, ende die drie nieuwe gekooren Burgermeesteren kiesen een van den ouden, die 't voorleden Jaer Burgermeester geweest hebben, omme te samen te regeeren, ende regard te hebben op 't welvaren van der zelver Stede, ende den gemeenen Poorteren ende Ingesseten van dien. Nu is 't soo, dat dickwils ende menichwerven eenigen van de Burgermeesteren gestorven zijn geweest, al eer 't Jaer omme gekomen is, soo hebben die ses-en-dertigh Raden van der voorschreve Stede by de meeste menighte van stemmen, van hen eenen anderen Burgermeester gekooren, in de stede van den af-lijvigen, tot behulp van den anderen: 't welck alsoo gebruyckt ende geuseert is geweest van zoo lange tijden, dat van menschen memorie die contrarie niet gebeurt en is. Ende hoewel die voorschreven gewoonte ende usantie goet ende deughdelijck en is, ende dat niemant behoort daer tegens te attenteren: niet-te-min soo vervorderen hen eenige die alsoo gekoren worden in stede van eenigen af-lijvigen, zwarigheyt te maken 't voorschreve offitie ende staet van Burgermeester aen te nemen: het welck dickwils inbrenght groote murmuratie onder den gemeenen volcke, ende geschapen ware, mitsdien in toekomende tijden groot quaet daer uyt te komen, ten ware dat by ons daer inne voorsien worde, alsoo die voornoemde supplianten zeggen, ons hier ernstelick daer om biddende. Soo is 't: dat wy 't gene des voorschreven is, over-gemerckt, ende hier op gehadt 't advys van onsen lieven ende getrouwen, die Stedehouder ende luyden van onsen Rade in Hollandt; Wy hebben den voornoemde supplianten, genegen wesende tot hare voorsz. bede ende begeerte, by deliberatie van onse lieve Dochter van ons Keyzer, Vrouwe ende Moeye van ons Eertz-Hartoge, die Eertz-Hartoginne van Oostenrijck, Hartoginne ende Gravinne van Bourgondien, Douagiere van Savoyen, Regente ende Gouvernante, &c. Ende van den luyden van onsen heymelicken Rade neffens haer wesende gegonnen,

Van het Verkiesen der Burgermeesteren.

ge-

Van het Verkiesen der Burgermeesteren.

geoctroyeert en gewillekeurt gonnen, octroyeren, ende Willekeuren, hen gevende oorlof, ende consent uyt sonderlinge gratie mits desen onsen Brief, dat van nu voortaen soo dick ende menighwerven, als 't gebeuren sal, datter eenigen van de Burgermeesteren van onser voorsz. Stede van Amsterdam gekoren wesende op onser Liever Vrouwen Lichtmisse avont voorsz. in dier voegen en de manieren vooren verhaelt, binnen 's Jaers af-lyvigh sal worden, dat als dan, ende indien gevalle, een ander ende nieuw Burgermeester in de Stede van den overleden gekoren sal worden, by den genen die te voore die kiezinge van den Burgermeesters gedaen zullen hebben, naervolgende die Privilegien vander voorschreven Stede. Welcke Burgermeester alsoo van nieuws gekooren zijnde, alsulcke macht ende auctoriteyt zal hebben, als de voorschreven overleden Burgermeester gehadt soude hebben, indien hy te lijve gebleven ware, ende sal aldus blijven dienende, ende die selve macht ende autoriteyt gebruyckende, dat jaer uyt geduurende. Ende dit al tot der Stadt weder-roepen, of soo lange als ons gelieven sal. Ontbieden daerom, ende bevelen onsen lieven ende getrouwen, de President ende de luyden van onsen grooten Rade, onsen voorsz. Stedehouder, ende luyden van onsen Rade in Hollant, Schouten van Amsterdam, en allen anderen onsen Rechteren ende Justicieren, Officieren ende Dienaren, dien dit aengaen mach, dat sy die voorsz. supplianten van dese onse gratie, octroye, oorlove ende consent in der voegen ende manieren voorsz doen, laten ende gedogen rechtelik, vredelick ende volkomelick genieten ende gebruycken, zonder hen te doen ofte laten geschieden, eenigh hinder, letsel ofte moeyjenisse ter contrarie. Want ons alsoo belieft. Des t'oirconde, hebben wy onsen Zegel hier aen doen hangen. Gegeven in onse Stadt van Brussel, den vierden dagh in Januario, in 't jaer ons Heeren duysent ende negen. Op de ploye stont geschreven, by den Keyser ende mijnen Heere, den Eerts-Hartoge in haren Rade, ende getekent,

HANETON.

Ampten der overige Out-Burgermeesteren.

De vier Burgermeesteren dus uit de twaelf gekoren zijnde, om dat aenstaende jaer te regeren, worden zommigen van d'overige acht, die Oudt-Burgermeesteren genoemt worden, gemeenlijk tot Thresorieren, eenige tot Wees-meesteren, andere tot gemaghtighden van de Wissel-bank, gestelt, oft ook eene daer uit voor drie jaren gemaghtight in de vergaderinge van de gemaghtighde Raden van Hollant en Westvriesland, als ook een op zijn beurte in de vergaderingh der Staten, en mede een voor drie jaren, in de Raet ter Admiraliteyt, die t'Amsterdam haer verblijf heeft, zoo om den welstant van 't Lant in 't gemeen, als dese stadt in 't bysonder, te helpen vorderen.

Van het Ampt der Burgermeesteren.

Wyders, tot dit ampt van Burgermeester kan niemant geraken, ten zy hy seven jaren geduurigh Poorter deser stede geweest, en zijn verblijf al dien tijt binnen Amsterdam gehadt heeft, des ook onderzoek moet gedaen worden, volgens het voor-recht van Hartogh Albrecht van Beyeren, in den jare dertien hondert vier-en-tnegentigh verleent. Maer volgens de Willekeuren van den een-en-dertigsten van Loumaent, des jaers sestien hondert twee-en-vijftigh, moet een Poorter zijnde sulx geworden, na het afkundigen van de gemelde keure, de voorsz. seven jaren groot Poorter geweest zijn, voor al eer hem vry staet het Burgermeesterampt te bekleeden. Een Burgermeester, twee jaren achter den anderen het Burgermeesterschap bedient hebbende, wort het derde jaer daer aen van alle bedieningen, indien hy sulx begeert, ontslagen.

Burgermeesteren moet Poorter zijn.

Het ampt van de vier regerende Burgermeesteren is (in 't gemeen gesproken) den Raet te beroepen, als 't hen van nooden dunkt te zijn; op 't welvaren der stadt, gemeenen Poorteren, en ingesetenen te letten, en de selve in goede rust, vrede, en eendracht te bestieren en te houden. Het gemene gelt tot nootwendige dingen aen te leggen; acht te geven met de Heeren Thesourieren op de gemene gebouwen, schansen, wallen en straten,

Van het Ampt der Burgermeesteren.

waeromze ook te recht de naem van Burgermeesteren en Burgervaderen voeren mogen.

Burgermeesteren hebben binnen de stadt nochte hare vryheit van dien, geen *a* rechtspleginge of vonnis over Poorteren, ingezeetenen, nochte vreemde luiden, zoo in strafwaerdige als Burgerlijke zaken, te vellen. Maer by aldien de Schout van Amsterdam lijf-straffe tegen misdadigen zal nemen, worden Burgermeesteren by hem oft Schepenen veeltijts versocht daer over niet besluits-maer beraet-slaegswijze te willen hun goetdunken geven; als de misdadigen Poorteren deser stede zijn. Burgermeesteren, nevens Schepenen staen ook over het volvoeren van misdadige of strafwaerdige vonnissen. Beledigen zich ook dagelix tot verlichtinge van Schepens-bank, om parthyen, des verzoekende, in hun geschillen en krakkelen te scheiden, en over de zelve te vereenigen.

a *Iudicature.*

Aen Burgermeesteren staet ook het begeven van alle stadts ampten en bedieningen, volgens het voor-recht deser stede, gegeven by Hartogh Willem van Beyeren, Doch zaken die geduurigh zijn en blijven, als van Wedden en 't verhoogen der zelven, op dat daer in by d'aenkomende geen veranderingh geschiet, worden by nieuw en oudt Burgermeesteren afgedaen, en dat by meerderheidt van stemmen, sonder dat regerende Burgermeesteren daer iets meerder in te zeggen hebben, dan Oudt-burgermeesteren. Weshalven zijn ook de genen, die by Burgermeesteren aengenomen worden, om eenige ampten of diensten deser stede te bedienen, gehouden de selve ampten en diensten t'aenveirden, getroulijk te bewaren en te bedienen, volgens den eedt, die hen daer op te doen staet, naer luit der Willekeure, staende in 't Keurboek van de letter A. p. 15. En dat op de verbeurte van xxv. gulden, en hondert duisent Leitsche steenen.

Van het Ampt der Burgermeesteren.

Burgermeesteren mogen oock alle vreemdelingen, mits doende der Poorteren eet van getrouwigheyt, en des verzoekende, t'allen tijden, als 't hen gelieft, tot Poorteren dezer stede aennemen, volgens het Privileedje van Hartogh Willem van Beyeren.

Hen is ook geoorloft, indien se zulkx noodigh bevinden, eenige huisen, of erven, den Poorteren, Inwoonderen, ofte Vreemdelingen toe behoorende, tot behoef en dienste dezer stede, aen te nemen; en zijn d'eigenaren daer van gehouden zulx toe te staen en te gedogen, mits dat hen voor de zelve huizen of erven, zoo alsse by Schepenen geschadt worden, de waerde aen gelt betaelt werde; achtervolgende zeeckere *Willekeur, staende in 't Keur-boek van de Letter* A. Fol. 9. *en d'Octroyen van de Staten, in het nieu Hantv-boek, p.* 98.

Burgermeesteren van Amsterdam vermogen ook (en laten 't ook alle Jaren doen) den Gast-huis-meesteren, Kerkmeesteren en Heilige geest-meesteren alle Jaren rekeningh van hun Kantoren laten doen, volgens de *Willekeure, staende in 't Keur-boek van de Letter* A. Fol. 16.

De zelve Gasthuis-meesteren, Kerkmeesteren en Heilige geest-meesteren, mogen geen nieuwe en zware werken leggen of beginnen, dan by wete, wille, en toestemminge van Burgermeesteren, volgens de *Willekeure, staende in 't Keur-boek van de Letter* A. Fol. 16.

Burgermeesteren is ook by d'*Ed. Gr. Mogende Heeren Staten* van Hollant en West-Vrieslandt in den Jare zestien hondert en vijftigh toegestaen, te mogen kiezen zeven Schepenen, uit het getal van veertien persoonen, hen by de zes-en-dertigen opgedragen, 't welk eertijts by de Graven, Prinsen of Stedehouderen geschiedde.

Burgemeesteren zijn ook gehouden door de Heeren Thresorieren, en dat in de open-

openbare vierschaer, en ten aensien van ieder een, alle Jaren van Stadts wege rekeninge te doen, binnen de maent, na datse afgegaen zijn, volgens de *Willekeure, staende in 't Keurboek van de Letter* A. Fol. 16.

VIERDE HOOFTSTUK.

Van het Verkiezen, en Ampt der Schepenen.

VAn aller geheugenisse her zijn hier te Lande, en in Amsterdam, zekere Rechters geweest, die beëdight waren, en wettigh gekoren, om een jaer langh in bedieningh te blijven. Deze Rechters, ter oorzake van den eedt, dienze deden, werden gezwoorens genoemt, oft met een naem, die den ouden Franken ook bekent is geweest, Schepenen, om datse 't vonnis schiepen, gelijk men noch op eenige plaetse spreekt.

Naemrede van 't woort Schepenen.

Maer andere zeggen, dat te dien tijde eerst de Schepenen opgekomen zijn, als Karel, gebynaemt de Groote, Koningh van Vrankrijk en Keyzer, bemerkende dat de Saxen en Westfalen, dikwils overwonnen zijnde, altijdt hun beloften braken, endelijk geraden dochte te zijn, in te voeren zekere heimelijke Rechters, met volkome en onbepaelde maght, om de gemelde meinedige en andere misdadigen, zonder de zelven te voore eens gehoort te hebben, ter doot te verwijzen en van kant te helpen: en dat alsoo, vermits het woort *Schaf-hin* by de Franken zoodanigh een volkome en onbepaelde maght betekende, als dese Rechters gebruikten, de zelve na dit woordt *Schaffin*, en endelijk, Schepenen genoemt zijn. Dit gevoelen of gissinge wort hier door ook bevestight, dewijl van *Schaffin* het Fransch woordt *Eschevin* mede zijn oorsprongh schijnt genomen te hebben. Hoewel *Loyse. du droict des offices L. 5. Chap. 7. n. 19.* zeght, dat het gemelde woordt *Eschevin* niet van *Schaffin*, maer van een ander woordt *Eschever* herkomstigh zy. Doch verre overtreft d'eerste naem-rede van 't woort *Schepen*, de laest, in waerschijnlijkheit.

Eertijts waren hier maer zeven Schepenen, als blijkt uit het Privileedje van Filips van Borgonje, daer by hy den drie Burgermeesteren, zeven Schepenen en vier-en-twintigh Raedts persoonen toestaet, datse voortaen jaerlix drie dagen voor het gewoonlijk verkiezen vergaderen zouden, om te noemen veertien persoonen, en daer uit by hem of zijne Stedehouder, en zijn nazaten Graven of Gravinnen, op Vrouwen-dagh zeven Schepen, voor dat aenstaende jaer te regeren, gekooren te worden. En dat, by aldien een van dese zeven binnen 's jaers quam t'overlijden, hy of zijne Stedehouder, en na hem zijn nazaten, uit d'opgedragen veertien een of meer in des overledens plaetse kiezen zouden. Doch dese manier van verkiesen of noemen, gaf hy hen alleen maer voor den tijdt van acht jaren, die hy daer na in een byzondre brief met tien verlengde; maer evelwel met dat onderscheyt, dat, na het verloopen van de acht jaren, de volgende tien jaren, het noemen van veertien persoonen, vijf dagen voor het gewoonlijk verkiezen geschien soude, om dan daer uit by hem of zijn stedehouder, of zijn nazaten, op Vrouwendagh zeven gekooren te worden. Als breeder blijkt uit deze twee volgende brieven.

Hier waren eertijts alleen maer zeven Schepenen.

Van het Verkiesen der Schepenen.

XIV. *te noemen, waer uyt de Stadt-houder kiest seven Schepenen.*

PHILIPS, *by der gracien Godts Hertoge van Bourgonien, Grave van Hollant, &c. Alsoo wy mit anderen onsen openen brieven, gegeven in onsen Stadt van Brussel op den vier-en-twintighsten dagh in April, in 't jaer duysendt vier hondert neghen ende veertigh, na Paesschen, overmies seeckere reden wille, daer inne begrepen, voor ons ende voor onse Naekomelinghen, Graven ende Gravinne van Hollandt, geordineert, gheoorloft, ende geconsenteert hebben onser Stede van Amstelredamme, den termijn van acht jaren langh gheduerende, dat de selve persoonen, die op die tijdt by onsen lieven ende ghetrouwen Ridder, Raedt-Camerlinck, ende Stedehouder in onsen voorschreven Landen van Hollandt, Zeelandt, ende Vriestandt, den Heere van Lanoy, geset ende geordonneert waer en tot Borgermeesters ende Schepenen in onser voorschreven Stede, metten vier-en-twintigh persoonen, die als Raede onse voorschreven Stede over langhe tijdt van ons Gemeynte aldaer gekooren sijn, ende alsoo werden vier-en-dertigh t'samen, alle jaer twee dagen voor den dagh dat gewoonlijck is onser Schepenen aldaer te vernieuwen, vergaderen sullen opter Stede-huys, tot alsulcker uuren, als hem onse Schout ende Gerechte aldaer toe beteykenen sal, ende kiesen ende nemen viertien persoonen, daer uyt wy, of dien wy 't bevelen, seven Schepen setten, kiesen, ende nemen sullen, ende geen andere in onser Stede van Amstelredam voorschreven, gelijckerwijs ende in alre manieren onse voorsz. Brieven dat inhouden ende begrijpen, welcke Brieven, van woorde te woorde, hier na beschreven staen.*

PHILIPS, &c. Doen kondt allen Luyden. Want wy met allen onsen herten, begeerten en willen dat onse Stede van Amsterdam geregeert ende onderhouden zy in goeder Justitie, Policie ende Gouvernemente, ende het dan zy tot hier toe geweest heeft om den welvaert van ons ende van den gemeenen oorboor der selver onser stede, by goede notabel, ende reckelijcken mannen: Soo ist dat wy, willende in dese zaeke voorsien, ende onsen voorsz. onderzaten houden in goede vrede, ruste, ende eendrachtigheyt met malkanderen, ten besten dat wy mogen, voor ons ende voor onsen Nakomelingen, Graven of Gravinnen van Hollandt, overmits minne ende sonderlinge gunst die wy totter selver Stede dragen, na goede rijpen raede, ende deliberatie daer op gehadt, geconsenteert; geoorloft, ende geordonneert hebben, consenteren, oorloven, ende ordonneren met desen onsen Brieve onze voorschreven stede van Amstelredam, dat dat gerecht, dat nu laistwerf, ende op onser Vrouwen avondt *purificatio* lestleden daer gestelt ende geordonneert heeft onse lieve getrouwe Raede, Ridder, Camerlingh ende Stedehouder in onsen voorsz. Landen van Hollant, van Zeelant, ende van Vrieslant, die Heere van Lanoy, te weten die drie Burgermeesteren, ende die seven Schepen, de welcke wy willen in 't gerechte te blijven tot onzer lieve Vrouwen avondt *purificatio* naestkomende, van nu voortaen, metten vieren-twintigh, die van outs, ende over langen als Rade onser voorsz. stede by der gemeynte gekoren zijn, ende alzoo worden zy vierendertigh t'samen, alle jaer twee dagen voor den dagh dat gewoonlijck is onse Schepen aldaer te vernieuwen, vergaderen zullen opter Stede-huys, aldaer die Vroetschap gewoonlijcken is te vergaderen voor der noen, tot zulker uren, als hem onse Schout ende gerechte aldaer beteyckenen sal, ende kiesen ende nemen by gelijcken eede, ende by den meesten stemmen viertien persoonen uyten vier-en-dertigh persoonen voorsz. ofte anders anderen Poorteren der selver onser steden, die aldaer, na den Rechte, onser voorsz. steden Schepenen wesen mogen, goede, rijcke, eerbare, notabile, reckelijcke persoonen in onse voorsz. steden, van wat state ofte conditie zy zijn, sonder yemant daer uyt te versteecken, om haet, nijt, of eenige zaecken wil, die die vier-en-dertigh persoonen, by hare conscienti duncken zullen oorberlijck, waerdigh ende profijtigh te wesen, ons ende onser voorsz. Stede, ende sullen die presenteren ende overleveren ons ende onse Nako-

Van het Verkiesen der Schepenen.

Van het Verkieſen der Schepenen.

Nakomelinghe, Graven of Gravinnen van Hollant, oft onſen gecommitteerden ten zaken onſer zelver Lande van Hollant: Ende wy, onſe nakomelingen, onſe committeerden voorſz. ſullen dan alle jaer op onſe Vrouwen avont *purificatio*, uyt dien viertien perſoonen ſetten ende ordineren ſeven Schepenen ende geen anderen, die dat toekomende jaer Schepenen weſen ſullen. Ende by alſoo datter eenige van de voorſz. vier-en-dertigh ten voorſz. tijde van huys waren, ofte oock ſoo kranck dat zy daer by niet en mochten weſen, of oock aldaer eenige waren van den voorſz. vier-en-dertigh die daer by niet komen en wouden, ſoo ſouden die andere, die daer van hunluyden quamen ende tegenwoordigh waren, volkomen macht hebben dat voorſz. is te doen, gelijcken, ende in allen ſchijn, of ſy alle vier-en-dertigh by malkanderen verſaemt waren. Ende oft gebeurde dat eenigh van den voorſchreven vier-en-dertigh aflijvigh worde, of hem ontvryde van zijn Poorterſchap van onſer voorſz. ſtede, ſoo ſullen dan die anderen van den voorſz. blyvende in weſen, kieſen by haren eede ende conſcientie andere notabile eerbaere perſonen, als voorſz. is, in de ſtede van de voorſz. aflijvigen ofte ontvryden, die welcke doende den Eedt voorſz. hebben ſullen alſulcken macht, als die anderen van den vierendertigh voorſz. Ende desgelijx ofter gebeurde, dat eenigh van den voorſz. Schepenen aflijvigh werde binnen zijnre tijt dat hy Schepene ware, of hem ſelve ontvryde in der manieren voorſz. ſoo ſullen wy ende onſe Nakomelingen, of onſe committeerden voorſz. van den ſelven veertien perſoonen, die ons onſe Nakomelingen of onſe committeerde daer te voren in dat ſelve jaer gepreſenteert waren, andere Schepenen maken in de ſtede van den aflijvigen, of ontvryde voorſz. die welcke Schepen weſen ſullen ende blyven, tot ander tijt dat men die Schepene weder vernieuwen ſal. Welcke gracie, puncten, ende rechten voorſz. dueren ſullen van Datum deſes briefs, acht jaer lanck, ende daer en t'eynden van geener waerden blyven ſal, die wy voor ons, ende voor onſe nakomelingen, Graven of Gravinnen van Hollant gelooft hebben, ende loven mit deſen Brieve, wel, volkomelijck, vaſt ende ſtaede te houden, ſonder die in eenigher wijs te verbreecken of te mencken, of by yemandt anders te laten breecken of mencken, duerende den tijdt voorſz. Ontbieden daeromme ende bevelen onſen voorſz. Stedehouder in onſen Lande van Hollant, Zeelant ende Vrieſlant voorſz. ende onſen Rade in onſen Raetkamer in den Hage, ons Schout van Amſterdam, ende allen onſen anderen Rechteren, Dienaren ende Onderzaten, wien 't aenkleven magh, nu zijnde ofte namaels weſende, haren Stedehouder ende elcken van hen byſonder, alſoo ver alſt hen betaemt, dat ſy 't inhouden van onſen brieve van puncte te puncte onderhouden, ende doen onderhouden, ſonder den voorſz. van Amſterdam den voorſz. tijdt van acht jaren duerende, doen ofte eenigen hinder, letſel, ſtoet of ongebruyck daer in te laten geſchien, in eeniger wijs ter contrarien. Want ons dat alſoo gelieft, ende willen dat gedaen zy, niet wederſtaende eenige Privilegien of Hantveſten, by ons ofte onſen Voor-vaderen, hier voortijts gegunt ende geconſenteert den voorſz. van Amſtelredam, roerende onſen Gerechten aldaer. In oirconden deſen onſen brieve, ende onſen zegel daer aen gehangen. Gegeven in onſe Stadt van Bruſſele, viertien dagen in April, in 't jaer ons Heeren veerthien hondert negen ende veertigh na Paeſſchen.

Van het Verkieſen der Schepenen.

Ende want wy met aller herten begheeren, ende willen, dat onſe voorſchreve Stede van Amſterdam gheregeert ende ghehouden zy in goeder Juſtici, Policie ende Gouvernemente, ſoo langh ſoo meer, ende wy, by goeden aenbrengen ende informatie van onſen getrouwen Stedehouder voorſz. in der waerheyt vernomen hebben, dat by deſer ſelver onſer ordonnanci, oorlof ende conſent, onſe voorſz. Stede in beter regimente ende Pollicie gehouden wert, dan zy te voren geweeſt heeft, ende om ſonderlinge minne ende vruntſchap, die wy tot der ſelver onſer Stede dragen, Zoo iſt dat wy na goeden rijpen raede ende deliberaci, hier op gehadt, voor ons, ende voor onſe nakomelingen, Graven ende Gravinnen van Hollant voorſz. onſer voorſz. Stede van Amſterdam deſen onſen oorlof, conſent ende ordonnanci, in alre manieren, als onſe boven geſchreven Brieve daer of inhouden, ende begrypen, uyt ſpeciale gratie geprorogeert, verlanght, ende uyt geſtelt hebben, prorogeren, verlangen, ende uyt ſtellen met deſen onſen Brieve, den termijn van thien Jaren lanck geduerende, ingaende terſtont na dat onſe voorſchreven Brieven hier af expireren ende uytgaen ſullen, den voorſchreven vier-en-dertigh Perſoonen bevelende,

ende

Van het Verkiesen der Schepenen.

ende machtigh maekende veertien Persoonen te kiesen vijf dagen te vooren, voor dat men aldaer gewoonlijk is Schepenen te vernieuwen, ende anders hier inne te doen, gelijckerwijs, ende in alder manieren, als onse voorsz. Brieven, henluyden hier op verleent, dat klaerlijcker uytwijsen: Ontbieden hierom ende beveelen onsen voorsz. Stede-houder in onsen Landen van Hollandt, Zeelandt en Vriesslandt, ende onsen Raede in onser Raedtkamer in den Hage, onsen Schout van Amsterdam, ende allen onsen anderen Rechteren, Dienaren, ende Ondersaten, wien 't aenkleven mach, nu zijnde of namaels wesende, haren Stede-houder, ende elcken van haer bysonder, alsoo verre als 't hen betaemt, dat zy den voorsz. van onser Stede van Amstelredamme deser onser gratien, prorograci, verlangenisse, ende uytstellinge van thien Jaren lanck, na dat onse voorsz. andere voor-brieven expireren ende uytgaen sullen, als voorsz. staet, doen ende laten rustelijck ende vredelijck genieten ende gebruycken, sonder hen eenigen hinder, letsel, stoot oft ongebruyck daer inne te doen of te laten geschien, in eeniger wijs, ter contrarien. Want ons alsoo gelieft, ende willen dat gedaen zy. In oorconde desen onsen Brieve, ende onsen Zegel daer aen gehangen. Gegeven in onsen Stadt van Dendermonde, op den twee-en-twintighsten dagh in Mey, Anno veerthien hondert twee-en-vijftigh. Aldus geteyckent

SCHOONHOVEN.

Maer deze maniere van Schepenen te verkiesen, had Karel van Borgonje by na te niet laten loopen, zulx hier uit ook groote tweedracht en oneenigheit te dien tijde binnen dese Stadt, om des zelfs beshieringe te hebben, en het ampt van Schepen te bedienen, ontstont; en Vrouw Maria, des gemelden Karels Dochter, genootzaekt wiert, om desen twist te slechten, in den jare veertien hondert zes-en-tzeventigh, de oude maniere van Schepenen te verkiesen, ten deele weder op te brengen, en te dien einde te belasten, dat voortaen de zes-en-dertigh Raden, die alreê by de gemeente gekoren waren, jaerlijx vijf dagen voor Vrouwendagh, veertien persoonen zouden opdragen en noemen, om daer uit by haer of haren Stedehouder zeven gekoren te worden, voor dat aenstaende jaer, als Schepenen, te regeren. Dit noemen of opdragen van veertien persoonen, om daer uit by den Graef of zijn Stedehouder zeven gekooren te woorden, wiert in den jare vijstien hondert en zestien, door Karel namaels Keizerin zekere gunst-brief, (daer by hy al de Privileedjen, die oit d'Amsterdammers van zijne voorzaten verworven hadden, bevestighde,) met deze volgende woorden op nieuw bekraghtight en voor goet gekent:

Van het Verkiesen der Schepenen.

KAerle by der gratie Godts Koning van Castilien, &c. En onder andere dat sy genieten ende gebruyken souden van haerluyden Vroetschap, te weten dat ses-en-dertigh persoonen ofte Raedsluyden der selver stede souden mogen kiesen eendrachtelijk, of by der meeste stemmen van hen luyden, alle jaer vijf dagen voor onsen Liever Vrouwedagh te Lichtmisse, veertien persoonen van de rijckste, notabelste ende vredelickste Poorteren van onser voornoemde stede van Amstelredamme, sonder ymandt daer uyt te versteken, die sy gehouden sijn ons of onsen Stedehouderen ende Raedsluyden in Hollandt, alle jaren voort over te senden ende presenteren, omme by hen daer uyt gekoren te werden seven Schepenen voor dat toekomende jaer, ende op onser Lieve Vrouwe-dagh te Lichtmisse binnen onse voorsz. stede geset ende geëet te worden, gelijck dat gewoonlick ende na den Privilegien vander voorsz. stede schuldigh is te geschieden. Ende waert dat eenigh van de voorsz. Schepenen by de voornoemde Stadthouder ende Raedt alsoo gekooren, binnen's jaers aflijvigh worde, dat wy of onse Stadthouder souden mogen nemen ende kiesen een van de andere voorschreven veertien, omme met de ses andere Schepenen dat jaer uyt te dienen ende Schepenen te wesen, &c. zoo is 't dat wy bevestigen, &c.

Dit zelfste wiert daer na ook in den jare vijftien hondert acht en vijftigh, en door zijnen zoone Filips, Koningh van Spanje,

Van het Verkiesen der Schepenen.

Spanje, als Grave van Hollant, beveſtight.

Maer vermits deſe Stadt dagelijkx in Koophandel, en by gevolgh ook in meninghvuldigheidt der gedingen toenam, zulx de zeven Schepenen niet magtigh waren, de zelve na behooren waer te nemen, (daer by dan noch dickwils toeſloegh, dan een of meer van de ſelven quam ziek te worden,) zoo is in den jare vijftien hondert negen en vijſtigh, die van Amſterdam, by de Hartogin van Parma, by maniere van voorraet, toegeſtaen, dat voortaen by de zeven Schepenen jaerlix noch twee ſouden gekoren worden, makende alzoo negen t'zamen; en datſe te dien einde jaerlix, in plaets van veertien, achtien, zijn Koninghlijke Majeſteyt, oft zijn Algemene Stedehouder, zouden noemen en ſchriftelijk overgeven, om daer uit negen gekooren te worden, voor dat aenſtaende jaer te dienen. De brief, waer by hen zulk wiert toegeſtaen, zullen we, vermitze eygentlijk de regeringh is rakende, en eenige andere aenmerkens waerdige dingen, deſe ſtoffe aengaende, is inhoudende, hier van woort tot woort laten volgen.

1. *Priv. Boeck fol.* 237.

1559.

GEſien in den Secreten Raede des Koninex, ſekere Articulen, geconcipieert by forme van advijs, tot vorderinge van der Juſtitie, ende korte terminatie van den proceſſen ende differenten opryſende voor den gerechte van Amſtelredam, mette redenen daer toe gevoecht by den Schout der voorſchreven ſtede. Tenderende het voorſchr. advijs ten eynde, datmen binnen der ſelver ſtede in plaetſe van eenen Schout, ſtellen en maken zoude twee Officieren, te weten, een Balliu voor alle criminele zaecken, ende eenen Schout voor de civile zaecken. Ende oock twee Collegien van Schepenen, 't een om te termineren alle parthyen op de buyten Rolle ſtaende, ende alle criminele zaeken. Het tweede, om te termineren ende berichten alle zaecken ſtaende op de Poorters ende Arreſt Rollen, ende de ſaken concernerende de Fabrijcke, placaten, keuren ende ſtatuyten. Ende tot effecte des voorſchreven, alle jaren te creëren binnen der voorſchreve Stede twalef Schepenen, in plaetſe van zeven, die nu daer zijn. Geſien oock 't advertiſſement daer teghens overghegheven by den Burgermeeſters der voorſchreve Stede: Allegeerende, dat het voorſchreven opſtellen van twee Officieren ende Bancken, ſoude weſen tegens de Privilegien der ſelve Stede, cauſerende diffentie ende tweedraghtigheydt, ende oock noodeloos weſen, indien de ordonnantie, ghemaeckt binnen der voorſchreve Stede in den jare duyſendt vijf honderdt vier-ende-vijftigh, wel onderhouden ende gheobſerveert ware; met meer redenen daer toe dienden. Gheſien oock de depoſitien van den ghetuyghen, op 't gunt des voorſchreve ter eender ende ander zyden ghehoort, metten titulen ende munimentien daer toe ghe-exigeert. Ende op als ghehadt 't advijs van die van den Raden in Hollandt, ende oock byſondere regard nemende, op d'inhoudt der voorſchreven Ordonnantie, van den jare duyſendt vijf honderdt vier ende vijftigh, ſijne Majeſteyt, uit zekere conſideratien, laet noch op dit pas, d'adminiſtratie van der Juſtitie, binnen der voorſchreve Stede, blijven by de gewoonlicke uſancie van eenen Officier, ende een Banck. Behoudens, dat de Schout aldaer ſal moge n hebben eenen ſubſtituyt, om als 't van doen is, ſijn plaetſe ende auctoriteyt te moghen ſuppleren, ende hem aſſiſtentie doen. Ende willen niet te min voorſien tot beter expeditie van de menighvuldige ſaken ende proceſſen daghelijckx binnen der ſelver Stede opryſende, ende op dat de Juſtitie niet verachtert en worde by ſieckte, occupatie of andere empeſchementen, eenighe van den Schepenen toe-komende, ordonneert dat van nu voortaen, alle jaren binnen der voorſchreve ſtede, tot de zeven Schepenen, die-men aldaer gewoonlick is te creëren, noch andere twee gecreëert ſullen werden, makende negen 't ſamen. Ende ten dien eynde ſullen die van der ſtede voorſz. jaerlicx ſijnder Majeſteyt of ſijnen Stadthouder Generael nomineren ende ſchriftelijck overgeven achtien perſoonen, daer toe nut ende bequam. De welcke voorſz. negen Schepenen ſullen ordinaris ende geſtadelijck vergaderen, ende hen gereet vinden alle werckdaghen, uytgheſondert de ghewoonlijcke weeck-marcktdagen, om recht te doen op

Van het Verkiesen der Schepenen.

Amſterdam wert ge-excuſeert van een Ballui in criminalibus, ende een Schout in civilibus, met twee Collegien van Schepenen t'zamen XII. in't getal.

In plaets van VII. te maecken negen.

Van het Verkiesen der Schepenen.

de gewoonlicke kamer, des morghens voor de klocke op der Stadthuys acht geslaghen sal hebben, ende aldaer blyven tot elf uren toe. Ende in gevalle in de voorgaende weke eenige Rollen over gebleven zijn, als dan, om de selve resten af te doen, sullen vergaderen op Dinsdaghe ende andere navolgende dagen in der weke, des namiddaeghs van twee uren tot vijf uren, ter tijt toe, de voorsz. resten afgedaen sullen wesen. Ende ook omme t'expedieren den Lantvonnissen, indien daer eenige zijn. Ende sullen elck van den Schepenen voorschreven vergaderen, presentwesende ende blyvende ten tijde, als voren, soo wel voor, als namiddage, hebben voor haer luyder vacatie, drie stuyvers. Ende die ten tijde, als vooren, niet compareren en sullen, boven dien dat zy niet hebben of ghenieten en sullen van de voorschreven vacatien, sullen vallen in de boete van ses stuyvers voor elcke reyse. Ende sal daer af by den Secretaris op de Rolle sittende pertinent register gehouden worden, op sijnen Eedt: Ende sal de presentien ende absentien voorsz. teyckenen terstont na die klocke des morgens acht, ende des namiddaghs twee geslagen sal wesen. Welverstaende dat, wie van den Schepenen voorschreven te laet komen, te weten, tot negen uren toe smorgens, ende drie uren toe na noene, sal mogen de boeten voorschreven ontgaen, maer niet hebben van sijnen vacatien. Des sullen Schepenen die in der stede affairen ten tijden voorsz geoccupeert zijn, mede vacatien hebben, ende in gene boeten vallen. Ende soo wie van den voorsz. Schepenen door sieckte niet en sal konnen compareren, ter plaetse ende tijde voorsz. sal daer af de wete doen aen den eerste Schepene van der Wet. Ende indien hy by andere nootelijcke saken of affairen ge-empescheert of belet ware, sal de selve verthoogen aen 't Collegie, ende daer van oorlof versoecken ende verkrygen, of anderssints vervallen in de voorsz. boeten. En sullen de voorsz. boeten geappliceert wesen naer ouder coustumen. Ende sullen de Schepenen ten tijde voorsz. vergadert wesende, alle naerstigheyt doen, om partijen te scheyden ende Justicie t'administreren. Des sullen de saken van den Schoutet ordinarie gedaen worden voor alle anderen, des morgens op Dinsdaghe ende Donderdaghe ter uren voorschreven. Zal oock de Burgermeester Vicepresident, die 't zegel te bewaren eerst verwachtende is in 't vierendeel jaers, voor hy sijn beurte heeft te zegelen, hem als dan voegen by den Gerechte, als de Schouts Rolle ofte saken gepleyt of gedaen sullen worden: ten ware hy in der stede saken nootelijck geoccupeert moeste wesen. Ende indien die van den Gerechte bevinden in 't playdoyeren dat eenige saken op het Rolle niet gevuideert en mochte worden, sullen ordoneren partyen te compareren voor twee van der Collegie, als Commissarissen, omme deselve in 't minnelick t'appoincteren, indien het doenlick zy; anders daer af rapport te doen. Ende ten eynde beter geregeltheyt gehouden zy in de depositien vander getuygen, sullen alle getuygen gehoort ende ge-examineert worden by eenen van de Schepenen metten Secretaris, ende geschreven sulx, als de selve ghetuygen sullen deposeren, sonder daer voor eenigh beworp daer af te maecken. Ende sal de Schepen hebben van elcke depositie een stuyver voor sijn salaris. Item, sullen Schepenen oock waernemen ende bewaren twee ende twee, de Vierschare, als die dienen sal. Item, sullen oock de Schepenen gehouden wesen gelijckelick te komen, ende hen te presenteren op 't Zegel-huys, als by den Gerechte eenige plackaten van Keuren, ofte andere saecken metter klocke ghedaen sullen worden, op de verbeurte als vooren. Item, sal de Schout, als vooren eenige gevanghens voor Schepenen te brengen, gehouden wesen sijn infirmatie Precedente ende Interrogatorien gereet te hebben. Item, ende sullen de gevangens gheinterrogeert worden by twee Schepenen in een plaetse apart, sonder daeromme 't gheheel Collegie te empescheren, ende dierghelijcke sal gheobserveert worden, op de torture ende rigoreuse examinatie, ten zy dat om eenige pregnante ende goeden redenen, het Collegie ordonneren, anders ghedaen te worden. Item, die Tael-luyden of Procureurs, sullen in hare officie den Gherechte draghen alle eer ende reverentie, ende hem wachten van alle callumnie ende onbehoorlicke dilayen, op pene van daer af gestraft te worden, na discretien van den Gerechte voorschreven. Item, naer ouder ghewoonte en sullen geen Rollen houden, noch presenteren van Palmen-Sondagh, tot beloken

Van het Verkiesen der Schepenen.

moet 'er een Burgemeester by zijn.

Als des Schouts saken dienen.

Wanneer daer geen Rollen dienen.

Van het Verkiesen der Schepenen.

loken Paesschen, van Pincxter tot beloken Pincxter, in de weke van Kerckmisse, ende van Kers-avont tot drie Koningen dagh toe; maer 't Gerecht sal als dan besich zijn, om processen by geschrift ongedecideert hangende te visiteren ende vuideren. Ende al dit by maniere van provisie, Reserverende aen sijne Majesteyt, na gelegentheyt ende occurentien van der saken, daer inne breder te mogen versien, 't zy alterende minderende of vermeerende, soo bevonden sal wesen te behooren. Gedaen te Brussel den vier-en-twintighsten dagh van January, duysent vijf hondert negen en vijftigh, onderteyckent, *De la Torre.*

Maer in dese keure brenght Filips Koningh van Spanje eenige veranderingh.

Maer dese keure van achtien persoonen op te dragen en te noemen, om daer uit negen Schepenen, voor dat aenstaende jaer te dienen, te kiesen, bracht Koningh Filips ten deele weder af, of daer in eenige veranderingh. Want in den jare vijftien hondert een-en-taghtigh, stont hy die van Amsterdam op hun verzoek toe, datse met het opdragen en noemen van veertien persoonen, volgens het Privileedje van Vrouw Maria, om daer uit by hem of zijn Stedehouder zeven tot Schepenen, gelijk van outs gepleeght was, gekoren te worden, zouden voortvaren; maer dat de drie afgaende en de drie nieuwe Burgermeesteren met den blijvende Out-burgermeester, twee van de afgaende Schepenen, die kennisse hadden van alle zaken en gedingen in 't voorgaende Jaer voorgevallen, by de meeste stemmen kiesen zouden, om voor dat Jaer weder aen te blyven; des zouden ook dese twee Oudtschepenen, de voorsittingh en eerste stem onder de seven nieuwe aenkomende Schepenen hebben; als ook, om zich des te williger tot het aenblijven laten te gebruiken, het volgende jaer van alle ampten, indienze zulx begeerden, ontslagen zijn; eveneens als de gene, die Oudt-burgermeester blijft, indien hy zulx mede begeert, het volgende jaer van alle ampten ontslagen is. En by aldien het gebeurde dat een of beide van dese aenblijvende Schepenen quam t'overlijden, zoud by de voorsz. zeven Burgermeesteren en nieuw gekoore Schepenen, een of meer uit de zeven die afgegaen zijn, in des overledens plaetse gekooren worden, die gelijke vryheit van bedieninge te genieten hadden, als d'aflijvigen genoten hebben, schoon datse geen geheel jaer in bedieninge geweest zijn. Als breeder blijckt uit dit volgende Privileedje.

Van het Verkiesen der Schepenen.

PHILIPS, by der gratie Godts Koninck van Castilien, &c. Grave van Hollant, &c. Allen den ghenen, die dese jegenwoordige sullen sien ofte hooren, saluyt. Alsoo de Borgermeesters ende Regeerders onser Stadt van Amsterdam ons vertoont hebben, dat in den Jare veertien hondert sesen-tseventigh, die selfde Stadt by Hooghl. memorien, Maria van Bourgondien, Gravinne van Hollant sekere Privilegie ghegheven ende vergunt is gheweest, om alle Jaers te mogen kiesen veertien persoonen, omme by den Graven en de Gravinne, of haren Stadhouders ofte Raden, daer uyt zeven tot Schepenen der selver stede voor dat Jaer geeligeert ende geordonneert te worden. Ende ten eynde tot beter expeditie van de menighvuldige saken ende processen binnen der selver stede, dagelickx oprijsende voorsien mocht worden: Zoo is by de Hartoginne van Parma als Gouvernante, in den jare duysent vijf hondert negen-en-vijftigh by ordonnantie by maniere van provisie ghestatueert, dat in plaetse van seven, neghen Schepenen uyt achtien ge-eligeerde Persoonen ghecre-eert souden moghen worden. Ende aengesien altijt, ende bysonder in desen tijden seer loffelijck ende hooghnoodigh is rechts vorderinge ende expeditie van Justitie, welckx retardement de suppliianten ten deele bevinden te komen, soo door dien, door de alteratie ende het veranderen van de Magistraet binnen der voorsz. Stadt, veele tot Schepenen moeten werden gecoren, dien de stijle van de kamers onbekent is, als oock om dat het Collegie der Schepenen geheelick verandert ende vernieuwt werdende, d'nieuwe aenkomende Schepenen van de overgebleevene saken (die aldaer vele moeten vallen) ganssch geene kennisse en hebben, ende over

Van het Verkiesen der Schepenen.

sulcx alle van nieuws ghehoort ende gerevideert moeten werden, tot groot verlies van tijt; excessive kosten van partyen, en verachteringe van nieuwe voorkomende saken, versoeckende daeromme de voorsz. supplianten ootmoedelick, dat ons believen wilde, tot vorderinge van de Justitie binnen onser voorsz. Stede Amstelredam, hen luyden by forme van ordonnantie te accorderen de puncten in haerluyder voorsz. versoeck gespecificeert, ende in conformite van dien, hier naer by onser despositie bewillight ende ge-expresseert, ende hen thoonders tot dien syne te verleenen onse opene Brieven sulcken sake dienende: Doen te weten, dat wy de saken voorsz. overmerckt, genegen wesende ter bede van de voorsz. Remonstranten, ende begerende onse voorsz. Stadt van Amstelredamme door goede regimente, soo veel als doenelick is, te vorderen, ende tot dien syne alle faveur te bewijsen, hier op gehadt 't advijs van onsen lieven ende getrouwen, die President ende andere 't lijden van onsen Rade in Hollant, hebben by deliberatie van onsen lieven ende beminde Neve, den Prince van Orangjen, Grave van Nassou, &c. Voor ons Stadthouder, ende Kapiteyn Generael over Hollandt, Zeelandt, Vrieslant, ende Uytrecht, den selven Remonstranten gegunt, geoctroyeert ende geaccordeert, gonnen, octroyeeren, ende accorderen uyt onse zonderlinge gratie by desen, dat zy in conformiteyt der voorsz. stede Privilegien, aldaer sullen procederen tot electie van de veertien persoonen, omme daer uyt by onsen Stadthouder, of in sijn absentie, by die van onsen Rade in Hollant, zeven tot Schepenen der voorschreven Stede gecreëert te worden. Auctoriserende voorts by desen den drie afgaende, ende drie nieuwe Burghermeesteren, metten blyvende Out-Burgermeester, als daer van beste kennis hebbende, mitsgaders den zeven nieuwe Schepenen, by provisie ende overmindert der voorsz. Stadts Privilegien, Costuymen ende Hantvesten, alle jare by meerderheyt van stemmen, noch voor een jaer te mogen continueren twee van d'afgaende Schepenen, kennisse hebbende van allen saken ende processen in 't voorgaende jaer gevallen: Welcke twee gecommitteerde Schepenen, onder de zeven nieuwen Presideren ende de voorstemmen hebben sullen; mits dat zy Luyden het jaer daer aen volghende vry zullen wesen van allen officien der zelve stede, om hen des te williger tot de voorsz. continuatie te laten gebruycken; in conformité van den genen, die twee jaren Burgermeester continuelicken hebben gheweest. Ende oft gebeurde, dat een oft beyde de ghecontinueerde Schepenen binnen dat jaer, ofte geduerende haer voorschreven officie quamen te overlyden, zoo zullen in dien ghevalle by de voorschreven seven Borgermeesteren ende nieuwe Schepenen, uyt den overghebleven zeven van het voorgaende jaer, een ofte meer in de plaetse van de voorschreven afgestorven ghekooren ende ghecontinueert moghen werden, de welcke gelijcke vryheyt van officien voor den naestvolgende jaere, als voorschreven is sullen genieten, niet teghenstaende zy geen gheheel jaer gecontinueert sijn gheweest. Ende dit alles by forme van provisie, ende ter tijdt toe daerinne anders van onsen wegen soude mogen worden gheordonneert; blyvende niet te min alle andere puncten der voorschreven ordonnantie van den jare negen en vijftigh in haer geheel. Ontbieden daeromme ende bevelen onsen voorsz. Stadthouder, de luyden van onsen Rade ende rekeninghe in Hollant, ende allen anderen onsen rechteren, justicieren, Officieren ende onderzaten, dien dit sal mogen aengaen, den supplianten inder qualite voorsz. van desen onsen tegenwoordige ordonnantie, consent ende octroy inder manieren, als boven, te doen, laten ende gedoghen rustelick, vredelick ende volkomelick genieten ende gebruycken, sonder henluyden daer inne te doen, of te laten geschien eenigh hinder, letsel of moeyjenis ter contrarien; nemaer veel meer den selven supplianten daer inne te doen alle behoorlicke voorstant ende assistentie; mits dat de voorsz. thoonders ghehouden werden desen tegenwoordigen metten eersten te doen Registreren in onser kamere van rekeninge in Hollant. Want 't ons alsoo gelieft. Dest'oirconde hebben wy den zegele van onsen leenhove van Hollant, 't welck wy in gelijcken sake gebruycken, aen desen doen hangen. Ghegheven binnen onser Stadt Delft op den derden Januari in 't jaer ons Heeren xvc. een-en-tachtigh. Op de ploye stont gheschreven, by de Koninck ter relatie van sijne Majesteyt Stadthouder ende Capiteyn Generael, ter ordonnantie, ende was geteyckent, *Purtijck*. Op de rugge van den voorsz.

Van het Verkiesen der Schepenen.

Twee van de oude Schepenen zullen jaerlix aen blijven tot President.

Brieve-

Van het Verkiesen der Schepenen,

Brieve ſtont geſchreven aldus. Op huyden den elfden January Anno xvc. Lxxxi. ſijn deſe teghenwoordighe opene brieven van octroye gerepreſenteert ten Bureele van der kamere van de rekeninge in den Hage : de welck aldaer geviſiteert zijnde, ſijn als geinterineert, geregiſtreert in 't derde witte Regiſtre, beginnende prima Aprilis, Anno xvc. Lxxix. Beruſtende ter voorſz. kamere Fol. iic. xii. verſo. Actum ut ſupra, in kenniſſe van my, en geteyckent,

L. DE BIE.

Maer gebeurde het nu dat een van de zeven nieuwen quam t'overlijden, in diens plaetſe wiert dan by den Grave of zijn' Stedehouder, een ander, uyt de veertien perſoonen, hem opgedragen, volgens het Privileedje van Filips van Borgonje, en dat van Vrouw Marya, gekooren.

En op deſen voet wierden ſedert, gelijk van outs gepleeght was, weder maer veertien Perſoonen in een beſloten brief aen zijn Prinſelijke Hoogheyt, als Stedehouder van Hollant en Zeelant, mitſgaders aen de Raden van Hollant, over gezonden, om daer uyt teffens by hem (indien hy tegenwoordigh was) en de voorſz. Raden van Hollant, of in zijn afwezen, alleen by den voorſz. Raden, zeven Schepenen gekoren te worden; wier namen dan in een beſloten brief tegens den eerſten van Sprokkelmaent den Schout deſer ſtede toegeſonden wierden, die zoodanigen perſoonen, op wien de namen hielden, op Vrouwendagh des uchtens op 't ſtadthuys ontboodt en den Eed af nam, om dat aenſtaende jaer 't Ampt van Schepenen te bedienen.

Maer alzoo dit Lant, mits het overlijden van zijn Hoogheyt, Prins VVillem van Oranje, van haer ſtedehouder ontbloot is, en de Staten van Holant Staedtswijſe vaſt geſtelt hebben, dat de ſteden, die zittingh ter vergadering van hare Ed. Groot Moogende, en geen beſtellingh van haer eige Majeſtraten hebben, zouden mogen haer eige Majeſtraten ſtellen en kiezen, in diervoege, als haer het meeſte oorbaer zoude duncken, zoo heeft deze Stadt mede onder andere achtien, vrye verkiezinge van Schepenen verzocht, 't welck haer oock toegeſtaen wiert. En volgens deze keure of verlof, kiezen nu Burgermeeſteren in der tijt, terſtont na 't ſcheiden van den Raedt, uyt veertien Perzoonen, hen by de zes-en-dertigh te noemen en op te dragen, zeven tot Schepenen, die eveneens als te voren, als ofze van den Stedehouder gekooren waren, by den Schout be-eedight worden, en dan met de nieuw gekoore en afgaende Burgermeeſteren, twee uyt de zeven, die het voorgaende jaer in bediening geweeſt zijn, by de meeſte ſtemmen, om dat aenſtaende jaer aen te blijven kieſen; welck laeſte uyt kracht geſchiet van het bovengemelde Privileedje van Filips Koningh van Spanje. Maer by aldien een of meer van deze negen Regerende Schepenen komt t'overlijden, zoo wort dan by Burgermeeſteren in der tijt het getal van negen uyt de voorſchreven opgedragen, veertien, weder vol gemaekt. Als breder blijkt uyt dit volgende verlof:

Van het Verkieſen der Schepenen.

Aen regerende Burgermeeſteren in der tijt, opgedragen de verkieſinge van zeven perſonen tot Schepenen uit het getal van veertien, by den Raet genoemt.

DE Ridderſchap, Edelen ende Steden van Hollandt en Weſt-Vrieſlant, repreſenterende de Staten van den Lande, doen te weten: Alzoo ons vertoont is by Burgermeeſteren en Regeerders der Stadt Amſteredamme, hoe dat aengaende het ſtellen van Schepenen, binnen de voorſchreven ſtede de Vroetſchappe (ofte zes-en-dertigh Raden) aldaer van outs bevoeght was geweeſt, ende recht gehadt hadde te nomineren, ofte verkieſen alle jaren vijf daghen voor Vrouwe Lichtmiſſe, veertien perſoonen van de rijckſte, eerbaerſte, notabelſte, reckelijckſte ende vredelijckſte Poorteren. Uit welcke veertien perſoonen als dan by den Prinſe van den Lande ofte Stadthouder ende Raden ge-eligeert wierden ſeven Schepenen, voor dat toekomende jaer duerende; om op Vrouwendagh Lichtmiſſe binnen de 1650.

Van het Verkiesen der Schepenen.

voorsz. steden geset ende bevestight te worden. Ende of eenige van de voorsz. Schepenen alsoo verkooren binnen 's jaers aflijvigh wierde, dat als dan by den Prinse ofte Stadhouder ende Raden voorsz. genomen ende gheëligeert wierden eene van de andere voorschreven veertien, breder in gevolghe van sekere octroy, van wijlen hooger memorie Vrouwe Maria van Oostenrijck, &c, Als Gravinne van Hollant, van den jare 1476. dat, de Provincie van Hollant, jegenwoordigh van sijnen Stadthouder zijnde gedestitueert, het Ons, als souveraine van dien, daer op belief hadde by sekere resolutie vast te stellen, dat de steden sessie hebbende in onse vergaderinghe, soodanigh als die van hun supplianten, haere respective Magistraten souden mogen bestellen in soodanighe manieren, als deselve ten meesten dienste van opghemelde steden en plaetsen souden bevinden te behooren. Met by voeginghe, ingevalle eenige soodanige Steden mochten bevinden yets anders, naer gheleghentheyt der selver dienstigh ofte van noode te wesen boven de gemelde resolutie, dat de selvige vry soude staen haer te adresseren aen Ons, omme dien 't halven te versoecken soodanigh octroy, als best na haer gelegentheyt soude geoordeelt worden te wesen. Waer op na rijpe examinatie ende communicatie met Vroetschappe, ofte ses-en-dertigh Raden aldaer, wat totte meeste welstant, ruste ende eenigheyt van de Politie ende Regeringe der voorschreve stede, desen aengaende, oirbaerst ende noodighst was gedaen: Dien volgende by kenniße, advijse ende goet vinden van de selve zes-en-dertigh Raden gheresolveert was, de voorsz. Electie van de zeven uyt de voorgemelde veertien verkooren persoonen tot Schepenen, mitsgaders by aflijvigheyt van eenige der selver Schepenen binnen 's jaers, de Electie tot remplacement van dien, uit de vordere veertien, van nu voortaen te defereren en stellen aen de ghemelde regeerende ende successivelijck te regeren Burgermeesteren der voorsz. stede; sonderlinge alsoo by de selve Burgermeesteren van outs was geweest de onderrichtinge wegens de qualiteyten der Persoonen, uit de voorsz. veertien te eligeren by den Prince ofte sijnen Stadthouder voorsz. Welcke onderrechtinge ghenoechsaem doorgaens by den Stadthouders inder tijt was gevolght geworden. Ende alsoo sy supplianten in de voorschreven aen hare by de Vroetschappe gedefereerde Electie gaerne soude sijn geconfirmeert ende bevestight, zoo waren sy dienthalven geraden geworden haer te addresseren aen Ons, seer ootmoedelijck versoeckende, dat het ons gratieuselijck beliefde haer supplianten te octroyeren, Priviligeren, vergunnen ende toe te staen, dat de voorschreven Electie uyt te veertien genomineerde persoonen, mitsgaders het Remplacement uit de selve veertien by aflijvigheyt van een regerent Schepen binnen 's jaers, van nu voortaen, conform de resolutie van de Vroetschappe, gedaen soude mogen worden by de jegenwoordighe ende toekomende successive regerende Burgermeesteren respective aldaer. Blyvende de Privilegien der selver stede in alle anderen deelen in haer vigeur ongekrenckt. Ende hun Supplianten hier op te laten toekomen brieven van Privilegie. SOO IS 'T, dat wy de sake ende versoeck voorsz. over gemerckt hebbende, ende den vertoonders willende ghebieden, uyt onse rechte wetenschap, souveraine macht ende auctoriteyt den selven vertoonders geoctroyeert, geprivilegeert, vergunt ende toegestaen hebben, octroyeren, privilegeren, vergunnen ende staen haer toe mits desen, dat de Electie van zeven uyt de veertien persoonen, by de ses-en-dertigh Raden der Stadt Amstelredamme tot Schepenen te nomineren, mitsgaders het Remplacement uyt de selve veertien persoonen by aflijvigheyt van een regerende Schepen binnen 's jaers, van nu voortaen, conform de resolutie van de Vroetschappe der op gemelde stad, gedaen sal mogen worden by de jegenwoordige ende toekomende successive regerende Burgermeesteren respective aldaer: Blyvende de Privilegien der selver stede in allen anderen deelen in haer vigeur ongekrenkt. Ende ten eynde de vertoonders dese onse gunste, octroye ende Privilegie mogen genieten, als naer behooren, laten ende ordineren Wy allen ende een ygelijcken desen aengaende, hen hier na te reguleren ende den vertoonders 't effect te laten genieten; sonder den vertoonders te doen ofte laten gheschieden eenigh hinder, letsel ofte empeschement ter contrarie. Gegeven in den Hage onder onsen groote Zegele hier aen doen hangen op den twee-en-twintighsten Decembris, in 't jaer

ons

Van het Verkiesen der Schepenen.

Van het Verkiesen der Schepenen.

ons Heeren, eenigen Heylandts ende Saligh-makers, duysent zes hondert ende vijftigh. Was ondertekent J. CATS. UT. ende bezegelt met een groot Zegel in rooden Wasse, uythangende aen een dubbelde Francynen staert; daet nevens stondt, ter ordonnantie van de Staten, geteeckent

Herbaert van Beaumont.

Doch zoo iemant tot Schepen gekoren wort, die den Schout en nieuwe gekoore Burgermeesteren te na in bloede bestaet, zoo blijst de Burgermeester, en de voorzeide Heeren kiesen een ander uit het dubbel getal van de laest genoemde veertien. En vermits vele zaken en gedingen voor den Gerechte van Amsterdam vallen, den koophandel en zeevaert aengaende, moeten de voorsz. zes-en-dertigh Raden goede achtingh geven, om onder de gemelde veertien persoonen te noemen, die goede kennis en ervarentheit van den koophandel hebben; zijn ook gehouden de Heeren Burgermeesteren des te verwittigen; als ook hoe na datze elkandre in bloede en zwagerschap bestaen; want 't is hier een gebruik, dat Schepenen van Amsterdam elkandre niet nader in maeghschap bestaen mogen, volgens het Privileedje van Hartogh Albrecht van Beyeren, dan achter zusters kinderen.

Niemant kan ook hier ter stede het ampt van Schepen bekleeden, ten zy dat hy eerst zeven jaren geduurigh Poorter geweest is, en aldien tijt binnen Amsterdam zijn verblijf gehad heeft, volgens het Privileedje van dien zelven Hartogh.

Eedt der Schepenen.

Schepenen dus gekooren, zijn gehouden, eerze in hun ampt treden, desen naervolgenden eedt te doen: *Dat sweert ghy, dat ghy goede Schepenen sult wesen, mijne genadige Heere houw ende trouwe sult wesen, ende mijnen genadigen Heere in sijnen saecken sult stijven ende stercken, na uwen vermogen, ende een recht vonnis wijsen sult tusschen den Huysman ende den Huyman, tusschen den Huysman ende den Heere, ende tusschen twee luyden dinget een, ende dat niet te laten om geenderhande saken, dat u Godt soo helpe, &c.*

Van het Ampt der Schepenen.

Schepenen van Amsterdam hebben ter eerster aenvangh kenniss en [a] rechtspleginge over alle Poorteren en Inwoonderen deser stede, en vryheit van dien, mitsgaders over buiten luiden en hunne goederen, die aldaer bevonden en beslagen worden.

[a] *Iudicatura.*

Schepenen van Amsterdam mogen geen brieven bezegelen, die verleden en gegeven zijn by Weduwen, Jongkvrouwen en onmondige Kinderen, ten zy de gemelde Weduwen en Jongvrouwen, verschynen met haer vooght of naeste vrienden; en dat zulx geschiede by wete en wil van den Raedt deser stede, en ten overstaen van hare kinderen, vrienden en vooghden, *volgens de Willekeure, staende in 't Keurboek van de Letter* A. Fol. 1.

En by aldien het gebeurde dat Schepenen eenige brieven bezegelden over den genen, die in 't Wees-boek staen en nochtans tot haer jaren gekomen zijn, is de zegelinge van gener waerde, ten zy de selve persoon uit het Wees-boek gedaen was, na rechten van de Wees-kamer, volgens de *Willekeure, staende in 't Keurboek van de Letter* C. Fol. 1.

Insgelijx is den Schepenen van Amsterdam ongeoorloft eenige brieven te bezegelen, die met de handt en het gewoonlijk teken van een der Sekretarissen deser stede niet getekent zijn; en de brieven, die in tegendeel by Schepenen bezegelt worden, zijn krachteloos en van gener waerde, volgens de *Willekeure, staende in 't Keurboek van de Letter* C. Fol. 1.

Indien iemant eenen van den Schepenen van Amsterdam, oft die in het Gerechte geweest zijn, misdede, beledighde, oft quetste, van wege het recht, datze over iemant gedaen, of noch te doen hebben,

Van het Ampt der Schepenen.

ben, die gene wort ten zwaerde gedoemt, en daer is anders geen verdragh dan 't Gerechts proeve, volgens de *Willekeure, staende in 't Keurboek van de Letter* A. Fol. 25.

Ieder magh zich van de lager banken aen Schepenen beroepen.

De lager banken als de gemaghtighden van de Huwelixsche zaken en diergelijke, mogen ter eerster aenvangh oordeelen en vonnissen vellen over die zaken, tot de welken zy byzonder gemaghtight zijn, doch men kan en magh van haer vonnissen zich beroepen voor Schepenen, uitgezeit in vonnissen daer iemandt door hartnekkigheit is gedoemt. Ja moghen oock zoodanighe zaeken, voor andere banken hoorende, ter eerster aenvangh wel voor Schepenen gebracht worden, indien strijdende parthyen daer in bewilligen. Want eveneens als men ter eerster aenvangh gaen kan voor den Ed. Hoogen Rade, alzoo kan men ook terstont gaen, indien strydende parthijen daer in bewilligen, voor Schepenen, mits datze gehouden zijn zulx by een smeekschrift eerst aen Schepenen te verzoeken.

Schepenen zijn ook gehouden jaerlix, nevens het doen van den eedt, op 't ingaen oft aennemen van hun ampt, te beloven onderhouden en doen onderhouden, d'orde op de maniere van pleiten, in den jare zestien hondert zes-en-vijstigh beraempt.

Schepenen zijn gehouden, stips boven te komen, en de rolle te laten dienen, van den eersten van Grasmaent, tot den eersten van Wijnmaent des morgens ten half negenen; en des Winters van den eersten Wijnmaent tot den eersten van Grasmaent 's morgens ten negen uuren, en des namiddaeghs zonder onderscheit ten half dryen.

Schepenen zijn ook by 't ondervragen, en pijnigen der misdadigen, en strijken 'er vonnis over, 't zy van leven of doodt; doch niet zonder des beklaeghden volkomen verantwoordinge gehoort te hebben; zulx men hen bequamelijcke Rechters over alle burgerlijcke en strafwaerdige saken noemen magh.

Van het Ampt der Schepenen.

Schepenen van Amsterdam zijn ook gevolmachtight, om te mogen vonnissen vellen, niet alleen van zaeken en geschillen, die Poorteren en Inghezetenen dezer stede voor hun bank hangen en uitstaen hebben, maer ook van geschillen, die parthyen in 't gewest van Amster- en Goylant, voor den gerechte der zelve dorpen onbeslecht hebben hangen; by aldien 't selve by d'een of d'ander party voor hen betrokken wort, volgens het Privileedje van Hartogh Albrecht van Beyeren, en Ruwaert van Hollant, gegeven in den jare dertien hondert zeven-en-tachtigh den gemene landen van Amsterdam en Goylant. En wort het zelve vonnis den gerechte, de welcke d'uitspraek of vonnis van 't geschil aen die van Amsterdam verzoekt, en te dien einde al de stukken en beweringhen der parthyen in handen van Schepenen overgelevert, by een besloten brief toegheschuurt; inhoudende, dat Schepenen van Amsterdam het ghedingh, uitstaende voor den Gerechte van N. tusschen N. als Eysscher, en N. als gedaeghde, onderzocht hebben, en dat zy-luyden den voorschreve Gerechte raden zouden, den genen te doemen, of den genen vry te kennen, na gelegentheyt der saken, (gelijx zy-luyden by hun voorsz. brieven den zelven gedaeghden doemen of vry kennen) als daer van blijken magh by verscheide vonnissen, te boek staende in zeker blaffert, berustende ter Sekretarye hier ter stede, daer in diergelijke vonnissen in 't byzonder opgeschreven worden.

De Dorpen van Amsterlant en Goylant.

Schepenen van Amsterdam zijn ook gevolmachtight, om ter eerster aenvangh kennisse te nemen over de klachten en eisch, dien mijn E. Heere de Schout doen, en nemen magh tegens den schippers, die zig vervorderen hun ballast op Pamphuis; of op eenige andere ondiepten daer on-

trent

Van het Ampt der Schepenen.

trent over boort te werpen, en voorts op den zelven eisch kort en onvertogen recht en uitspraek te doen, volgens het Privileedje by Keyser Karel, en Grave van Hollant deser stede, in den jare vijstien hondert vier-en-veertigh gegeven: staende in het tweede Privileedje-boek p. 23.

Al de genen, die met hun schepen en goederen het Marsdiep en het Vlie inkomen, mogen, gaende noch komende, niet beslagen noch verhindert worden; maer indien yemant op de selve ietwes te seggen heeft, is hy gehouden hen in rechte te betrecken, en voor Schepenen van Amsterdam te verdaghvaerdigen; welcke Schepenen hen luyden ook recht moet doen volgens d'oude herkomen van Amsterdam, en anders niet, en dat uit kracht van zeker Privileedje, gegeven by Hartogh Willem in den jare veertien hondert en vier.

Geen Schepenen mogen ook tuighen noch kenniſſe dragen van eenige saken langer dan een jaer, na datse afgegaen zijn, uitgeseidt van 's Heeren boeten, renten en andere 's Heeren saken; als ook van stadts boeten, renten en diergelijke saken.

Al het gene binnen de vryheit van Amsterdam geschiet, moet ook binnen Amsterdam by Schout en Schepenen berecht en genietight werden, volgens het Privileedje van Hartogh Willem, gegeven in den jare dertien hondert twee-en-veertigh, zonder dat de Baljuw vermagh iemant ter sake van breueken te roepen buiten deser stede, daer de breuken gevallen zijn. *Van het Ampt der Schepenen.*

Tot behulp van Burgermeesteren en Schepenen, zijn ook geordent en gekooren twee (daer voor desen maer eene was) Pensionariſſen, of loontrekkende Raedtsmannen. Dit zijn mannen die grondige kennis van Wetten en Rechten hebben; en staen Burgermeesteren en Schepenen niet alleen in 't Recht spreken, maer ook met goeden raet ten dienste, bedienende alsoo tevens 't ampt van Redenaers en voorspraken van de ganssche stadt. En soo het de noot vereischt, worden ook nevens anderen in aensienlijke ghesantschappen buiten 's lants versonden. Doen ook gemeenlijk, in 't verwellekomen van eenige groote Prinsen of Heeren, het woort. Dese plaetsen bekleeden tegenwoordigh de Hoogh-geleerde Heeren,

Mr. PIETER VOGELEZANK.

en

Mr. PIETER de GROOT.

VYFDE HOOFTSTUK.

Van de gemachtighde Rechters, als Tresorieren ordinaris en extraordinaris, Commissariſſen van de Huwelixsche zaken, Reken Meesters, Artellery Meesters, Assurantie Meesters, Commissariſſen van de Wisselbank, kleene zaken, Bank van leeninge, Zee-zaken, Kamer van desolate Boedel, en van de negotie, &c.

De Rechters zijn tweederley, ordinariſſen oft gevolmaghtighden.

DE Rechters by ons zijn velerhande, waer onder de voornaemste zijn d'ordinariſſe of gewoonlijke, en gedelegeerde of gevolmaghtighde. De ordinarische zijn die vrye en eigene Jurisdictie of rechtsdwangh hebben, als hier te Lande;

Van de gemachtighde Rechters.

Den Hooge en Provinciale Raedt.
Al de Collegien, zoo van mijnen Heeren de Staten en gelt middelen als van d'Admiraliteyt.
De Houtvester en Meester knapen.
De Dijk-Graven en Heemraden.
De Gerechten binnen de Steden.
De Vier-Scharen van Baljuw en Mannen.
De Schepenen en Gezwooren van den platte Landen, &c.

Maer gedelegeerde Rechters zijn, die last en bevel hebben, om in plaetse van de gewoonlijke Rechters kennisse te nemen van eenige zaken. Veel is 'er aen gelegen, na 't gevoelen van al de Rechtsgeleerden, of een gedelegeerde Rechter gestelt is, van een opper-Vorst, by ons de hooge Overheit, of van een ander, vermits d'eerste grooter, maer de laetste een bepaelder macht heeft.

Hier ter stede worden alle jaren na 't verkiesen van Burgermeesteren en Schepenen, voor het midden van Sprokkelmaent by Burgermeesteren en Schepenen, gedelegeerde of gevolmaghtighde Rechtars over verscheide banken gestelt: namelijck:

Twee Thresorieren ordinaris.
Vier Wees-Meesteren.
Vijf Commissarissen over Huwelixsche zaken.
Drie Tresorieren extraordinaris.
Drie Reken-meesters.
Drie Assurantie Meesters.
Drie Commissarissen over de Wisselbank.
Zeven Commissarissen van kleene zaeken.
Twee Commissarissen van de Bank van Leninge.
Vijf Commissarissen over de Zee-zaken.
Vijf perzonen over de Kamer van de desolate Boedel.
Vier Excijs-meesters.

Van de gemachtighde Rechters.

Wy zullen het ampt van dese Gevolmaghtighde Rechters, en orde, waer na datse zich te schikken hebben, hier vervolgens gaen ten toon stellen en verklaren.

Thresorieren ordinaris.

HEt Ampt der vier Thresorieren ordinaris, dat een zeer geacht ampt is, en by na altijt door Oudt-Burgermeesteren bedient wort, bestaet hier voornamelijk in, datze zorge moeten dragen over het stadts gelt, rekeningh houden van alle ontfangh en uitgift, en alle brieven, den staet der stadt rakende, bewaren.

Wees-meesteren.

DE vier Wees-meesteren bedienen de vooghdye van zoodanige wesen, die, noch onmondigh of onderjarigh, en van vader of moeder, oft van beide berooft zijn, doch goederen genoech hebben om te leven. En verschillen dese wezen van de wesen, die in 't Weeshuis komen, en daer groot gemaekt worden, voornamelijck hier in, dat dese laetste geen middelen hebben, om te leven, en beide van vader en moeder berooft, moeten zijn, eerse daer in mogen komen.

Nopende de wezen van d'eerste orde, zijn by den Gerechte in den jare vijftien hondert dtie en tzestig, en daer na, zekere puncten, waer na zich de Wees-meesteren van de Wees-kamer te schikken hebben, geraemt, en luiden aldus:

Burgermeesteren zijn gehouden jaerlix ontrent Lichtmisse te stellen, vier [a] aenzienlijke bequame en bejaerde Burgers, die ten minste veertigh jaren oudt, en zeven jaren Poorteren gheweest zijn, met volkoome magt, over wezen en onmondighe kinderen, hier ter Stede en binnen de vryheit van dien woonachtigh; om ten meeste oorbaer der wezen goederen te bedienen, en daer voor zorge te dragen.

[a] *Doch om dese last te dragen en zorge waer te nemen, worden tegenwoordig in 't gemeen Out-burgermeesteren, Out-Schepenen, of Raets-perſonen gekoren.*

Indien man oft vrouw komt te sterven, en

Van de gemachtighde Rechters.

en onmondige kinderen achter te laten, is de Dootgraver, die de baer voor de deur brenght, gehouden, de naem en woonstede van den aflijvigen aen de Klerk van de Wees-kamer bekent te maken, voor al eer d'aflijvigen begraven wort. Weesmeesteren hebben daer na by een Bode van de Weeskamer, de nagebleve man of vrouw op een zekren dagh te verdaghvaerdigen.

De langst-levende van vader of moeder, is gehouden zes weken na het begraven des aflijvigen; in tegenwoordigheit van de naeste vrienden der overledene, voor de Weesmeesteren te verschijnen, en den onmondigen en nagelaten Weeskinderen ter Weeskamer goet te bewijsen, en aldaer te boek te brengen. Ten zy de vrienden hem of haer, om gewichtige redenen, langer tijt om bewijs te doen, gunden, of in de goederen ongedeelt lieten zitten. Des zijn de vrienden gehouden aen Weesmeesteren wel duidelijk hier af verklaringe te doen, en te laten tekenen in de blaffers van de Weeskamer, in 't by wesen van d'overgeblevene; en dat mede binnen de tijt van zes weken.

Niemant, hy zy Man of Vrouw, magh vertichten of van zijn kinderen scheiden, zonder eerst by Boel-schrift met eede gesterkt, aen te brengen, al de goederen, roerende en onroerende, geen uitgezondert. Ten zy de vrienden of vooghden van de nagelate kinderen met d'overgeblevene Vader of Moeder, zonder de goederen in schrift over te leveren, met bewillinge van Weesmeesteren, zich anders verdroegen.

Maer verzoeken de vrienden of voogden een *a* boelschrift, zoo is de overgebleve gehouden, dien te geven: en eenige goederen daer in verzwegen zijnde, komt het zelve zonder eenigh tegen zeggen, tot voordeel van des aflijvigen kinderen, ten zy de overghebleve by eede verklaerde, zulx ontwetent geschiet te zijn.

a Inventaris.

Niemandt magh met zegghen, dat d'overledene geen goederen achter gelaten heeft, en de boedel meer ten achteren als te voore is, volstaen, voor al eer hy zulx klaerlijk by een boelschrift doet blijken. Ten zy de vrienden met bewillinghe der Weesmeesteren, zulx toe stonden.

Van de gemachtighde Rechters.

Zijner geen vrienden af te bekomen, om 't bewijs t'ontfangen, moet d'overgebleven den Weesmeesteren binnen de voorsz. tijt, volkome *a* boelschrift gesterkt, met eede overleveren, en dan scheiden of bewijs doen.

a Inventaris.

En schoon d'overgebleve, zich wilde behelpen met een uitterste wille by d'overledene gemaekt, is evenwel gehouden boelschrift over te leveren, bewijzinge te doen, en den eigendom der goederen ter weesboek te brengen.

Komen Vader ende Moeder beide te sterven, zonder de nagelate kinderen bewijs gedaen te hebben, zijn d'oudtste en naeste van Vaders en Moeders zijde, gehouden bewijs van de nagelate goederen te doen, en de zelve als voore by boelschrift over te leveren.

Weesmeesteren mogen, indien de vrienden, by de weesknecht ontboden, voor de derde reize niet verschijnen en zonder reden onwilligh bevonden worden, het bewijzen van Vader of Moeder, oft eenighe anderen boelhouder oft boelhoustер ontfangen. En kan de bewijser daer mede volstaen, en is breuk vry.

Heeft de Vader den kinderen bewijs gedaen van 's Moeders erve, zoo moet na 's Vaders doot, d'oudste en naeste van des selfs zijde den kinderen bewijs doen van 's Vaders erve. En heeft de Moeder bewijs gedaen van 's Vaders erve, zoo is, na 's Moeders doot, d'outste en naeste van 's Moeders zijde, gehouden den Kinderen bewijs te doen van 's Moeders erve.

De bewese goederen moeten terstont op de Weeskamer gebracht worden, om aldaer bewaert te worden, schoon ook andere deel in de zelve hadden.

Van de gemachtighde Rechters.

Ymant der onmondige Wees-kinderen, staende in 't Wees-boek of niet, van iemant erfgenaem gemaekt zijnde, schoon ook eenige andere, hun zelfs vooght zijnde, daer deel in hadden, is de boelhouder gehouden binnen zes weken, na 't overlijden des uitterstèn wilmaker, aen Weesmeesteren, in tegenwoordigheit van de naeste vrienden of vooghden der kinderen, behoorlijke boelschrift van al de goederen by den uitterste-wil-maker na gelaten, om dienvolgende d'erffenisse na vermogen der uitterste-wille te schiften en te deelen, over te geven, en voorts het gemaekte deel der kinderen, alwaert ook met anderen gemeen, terstont als voore op de Wees-kamer te brengen, op pene van twaelf gulden.

Alle erfgiften, en andere erffenissen, den Weeskinderen by iemant besproken, moeten d'erfgenamen, indien 'er zijn, op de Weeskamer te boek, en in handen van Weesmeesteren brengen, binnen de zes weken, en dat op de selve pene.

Alle onroerende goederen, den weeskinderen aen gestorven, moeten by openbare opveilinge na de meestbiedende, en dat in tegenwoordigheit van vrienden, verkoft worden, ten zy de Vrienden der kinderen, met goetdunken der Weesmeesteren, om redenen anders raetzaem vonden.

Wie sijn kinderen eenigh gelt bewijst, moet het terstont op de Wees-kamer brengen, om tot profijt der kinderen aengeleght te worden, of die het onder sich wil houden, moet daer voor ter bescheidentheit der Weesmeesteren en der kinderen vrienden oft vooghden, vaste grontpanden binnen deser stede, of ten minste vaste borge, stellen.

Wie onwilligh of gebrekelijk in 't aenbrengen der goederen of erffenissen, den weeskinderen gemaekt, is, wort met twee Schepenen ingeleit, ter tijt hy zulx gedaen heeft, zonder midlerwijl te mogen uitgaen of eenige neringe doen, op pene van vijf gulden t'elkens te verbeuren. *Van de gemachtighde Rechters.*

Weesmeesteren mogen, na 't verloop van de zes weken, ter woonstede van den onwilligen gaen, en by hun Klerk in tegenwoordigheit van de vrienden of naeste bueren, al de goederen in den huyse doen opschrijven, en den onwilligen by eede verklaren, of 'er meer goederen sijn of geweest, dan 'er tegenwoordigh opgeschreven worden.

De voorgaende artikelen van het aenbrengen der goederen binnen zes weken, is te verstaen, als de ouders aen gemene ziekten, maer indiense aen pest of diergelijke ziekten, gestorven zijn, mach het aenbrengen der goederen, tot twaelf weken uitgestelt worden.

De vrienden der Weeskinderen, zoo verre buiten der stad woonende, datse binnen de zes weken niet kunnen komen, moet d'aenbrengher der goederen zulx voor 't verloop deser tijt bekent maken, en een bequame tijt verzoeken om die te beschrijven, binnen welcken tijt zy ook gehouden zijn boelschrift als voore te leveren.

Alle aenwassen en profijten, die vader of moeder, 't zy by besterffenisse of anders, na de ses weken (geen bewijs noch gedaen hebbende) aenkomen, komen zoo wel tot profijt der kinderen als van vader of moeder, zonder dat de kinderen eenige schaden, den boedel overkomende, na dien tijt hoeven helpen te dragen.

Alle belastingen van renten oft anders, die by vader oft moeder voor den tijt van 't bewijs gedaen worden, hebben alleen d'ouders, by wien zoodanige belastinge geschiet is, te dragen, zonder dat vader of moeder der kinderen goederen eenighsins beswaren of verkorten mach.

Indien iemant, hy zy man of wijf, Weeskinderen hebbende, hertrout, zonder den kinderen goet beweesen, of aengebracht, of met de vrienden verdragen, en

zulx

Van de gemachtighde Rechters.

zulx den Weesmeesteren bekent gemaekt te hebben, verbeurt, tot behoef der kinderen, het achtste deel van zijn of haer goederen.

a Alle vaderlooſe of moederlooze kinderen, worden hier Weſen en onmondigh geheeten, tot datſe vijf-en-twintigh jaren out zijn, en blijven ook zoo langh onder vooghdye, ten zy datze komen te trouwen, of, by goetdunken van Weesmeesteren of vrienden, hun zelfs voogt gemaekt worden.

Doch blijven zoodanighe perſoonen, ſchoon datze tot die jaren gekomen of hertrout zijn, onder vooghdye, en worden uit het Weesboek niet gedaen, indien Weesmeesteren, en den gemenen vrienden om gewightige reden zulx oorbaer dunkt.

Zoo langh Weeskinderen onder voogdye en met hun goederen in 't weesboek ſtaen, mogenze hun goederen niet beſwaren noch vervreemden, ten zy Weesmeesteren met den vrienden of vooghden daer in bewillighden.

Iemant met Wezen, die noch onder vooghdy en in 't weesboek ſtaen, overkomende, ſpeelende, of hen iets verkoopende, leenende, borgende, of buiten verlof der Weesmeesteren of vooghden, hooger dan eenen gulden, zulkx wort van gener waerde, en daer over ook geen recht gehouden, hoe oudt datze ook zijn, en is noch daer en boven zoodanigh een, ſtraffe onderwarigh.

Alle der Weſen ſchulden, te boek ſtaende, mitgaders al het gene voor erffeniſſe by vader of moeder, of by andere beweſen, magh men innen met loos en eige panden, tegens den genen die ſchult bekent, gelijk of de ſelve voor Schepenen verleden waren.

Alle over eenkomſten, borghtoghten, beloften en diergelijke kennis-ſchriften, den Weeskinderen aengaende, en voor Weesmeesteren verleden zijnde, zijn van gelijke kracht, als ofze voor Schepenen verleden waren.

Van de gemachtighde Rechters.

Alle brieven Weeskinderen toebehoorende, en in 't weesboek ſtaende, die tot haren maght zijn, als Weeskinderen daer aen komen mogen, verkeeren noch verouden niet, hoe oudt datſe ook zijn.

De langhſtlevende van vader of moeder, is gehouden zijn kinderen t'onderhouden, en dat alleen om de vruchten van 't gewijsde, 't zy de ſelve vruchten noch zoo kleen zijn: te weten, de zoonen tot achtien, en de dochters tot vijftien jaren, zonder daer voor ook te mogen trekken d'inkomſten der goederen, den kinderen by eenige uitterſte wille of gifte of anderzins aengekomen. Ten waer by zoodanige makinge, of gifte uitdrukkelijk anders bedongen wiert, oft Weesmeesteren om eenige redenen anders verſtonden, waer in dan, ter beſcheidenheit van Weesmeesteren, de vrienden en vooghden der kinderen, met de langhſtlevende van vader of moeder zich verdragen.

De tijt van 't onderhouden verſtreken zijnde, is nochtans vader of moeder, die beweſen heeft, daer niet van ontlaſt, voor aleerze aen Weesmeesteren in tegenwoordigheit van de vrienden, komen verklaren datze van 't onderhout begeeren ontſlagen te zijn; waer in Weesmeesteren dan na behooren te werk gaen.

Indien d'ouders, vrienden, of anderen, in 't onderhouden met de Weeskinderen niet wel handelen, mogen d'erfgenamen met goetdunken der Weesmeesteren, de kinderen terſtont daer van daen nemen, en hen na 't verloop der tijt af betalen. De zelve zijn gehouden der Wezen goederen, indienze eenige onder zich hebben, binnen een maendt daer na op te brengen.

Bedraghen de vruchten van 't bewijs meer, dan d'onkoſten, die de kinderen in 't onderhouden verteren, mogen zich de vrienden met goetdunken der Weesmeesteren, nopende het loon van het on-

a *Dit heeft niet alleen hier, maer ook deur ganſch Hollant, Neerlant en Duitſlant plaets, volgens het ſchrijven van Hugo de Groot, Guldelius, en Andrea Gail.*

Van de gemachtighde Rechters.

derhout, met vader of moeder verdragen.

De vader der Wezen, indien hy een man met eeren is, heeft vooral de vooghdye over zijne kinderen, en 't bewint der goederen, ten zy hy by voorgaende makinge of andere voorwaerden, zijn kinderen in goederen niet volgen moghte: want dan wort het bewint der goederen en opzicht der kinderen een mans perzoon van d'naeste erfgenamen, die Poorter is, en van Weesmeesteren daer toe bequaem geacht, aenbevolen.

Geen vrouwen, schoon het moeder of groot-moeder is, mogen eenige vooghdye over Wezen aennemen, maer hen zulx te doen verdragen. Des niet te min mogen Moeder of Groot-moeder, daer toe bequaem en in aenzien zijnde, het bewint der goederen, hun kinderen of kints-kinderen toekomende, met goetdunken der kinderen vooghden en Weesmeesteren, by aldienze daer af erfgenamen zijn, of eenige bezittinge verwaghten, eveneens als te vooren van vader gezeght is, met borghtoght, en onder vertyjinge van Vellejaens voorrecht, en al andere voorrechten, den vrouwen toekomende, wel aen zich nemen.

Doch komt vader, moeder oft grootmoeder te hertrouwen, zoo is deze bedieninge over der Wezen goederen uit. En komt eene der zelven te hertrouwen zonder rekeningh te doen, zijn de goederen van den gene, die zoo een trout, mede verbonden voor de bedieningen der Wezen goederen. Waer in dese stadt van andere plaetsen verschilt: Daer vader en grootvader hun leven langh de vooghdye behouden; maer moeder en grootmoeder alleen tot hertrouwen. *Grot. lib. 1. cap. 7. Sande Lib. 2. tit. 9. dec. 3.*

Zijn 'er geen vrienden, die de vooghdye der kinderen en de bedieninge hunner goederen kunnen aenveirden, zoo wort by Weesmeesteren, met goetvinden van Burgermeesteren, een ander bequaem perſoon daer toe geordent, die zulx ook aenveirden moet, ten zy hy wettige rede van weigeringe by braght.

Van de gemachtighde Rechters.

Alle vooghden en bewinthebbers van der Wesen goederen, zijn gehouden t'allen tijden, ten verzoeke van vrienden en Weesmeesteren, op de weeskamer rekeningh van hun ontfang en bewint te doen, en dat in teghenwoordigheit der vrienden.

De Voogden der Wesen of ontfangers hunner inkomsten, genooten eertijts voor hun loon, de veertighste penningh van hun ontfangh der inkomsten, en voor de hooftzom van afgeloste renten, en verkofte huisen of erven, den zestighste penningh. Doch dit wort nu zoo niet onderhouden, maer hebben alle Vooghden, 't zy by uitterste wille, of by Weesmeesteren gestelt, voor de moeite van hun ontfangh en uitgift, ten twintighsten penningh van hun ontfangh, spruitende uit huis-huur en renten: wel verstaende datse dan geen zestighste penningh, noch andere wedden oft profijten, van hooftzommen, oft afgeleghde renten, noch van gerede penningen in den sterf-huis bevonden, noch van gerede penningen in den eersten staet gestelt, en komende van verkochte roerende goederen, noch van eenige gerede penningen in eenige van de rekeninge gebraght, ter oorzake van verkochte vaste goederen, trekken mogen.

Weesmeesteren, Vooghden, of bewinthebbers der wesen goederen, mogen der wesen gelt niet op renten geven, dan onder bezegelde brieven en twee vaste borgen, die voor elkanderen moeten instaen. En wort hier ter stede in zoodanige brieven ten einde dit besluit ingevoeght: *Belooft mede de zelve hooft-zom met den verloope van dien, naer advenant van den tijt als voore, wederom ter Weeskamer dezer Stede op te brengen, zes maenden naer de Insinuatie tot dien einde aen hem gedaen.* En hebben al zoodanighe brieven, die alhier

Van de gemachtighde Rechters.

alhier ter ſtede gedaen worden het recht van Schepen-kenniſſe, en eeuwigh generael verbant, doch hier breder van beneden.

Wanneer vader en moederlooze weſen, van hun jaerlixze inkomſten niet onderhouden kunnen worden, is den Vooghden geoorloft al der weſen goederen te gelde te maken, en dan daer in met goetduncken der wees-meeſteren, te doen, 't geen oorbaerlijxt en ten profijte der kinderen is ſtrekkende.

Der Wezen goederen blijven gemeen tot 'er tijt dat iemant van hen mondigh zy, ten zy d'ouders dit anders hadden gemaekt; of by den weesmeeſteren, vrienden, of Vooghden anders verſtaen wiert, oft een der wezen merckelijcke groote ſchult buiten d'andere maekte, of ter Schoole oft anders merkelijk meer verteerde; 't welck hy gehouden is alleen te zijnen laſte te dragen.

Eenigh weeskint tien jaren achter een buiten 's lants geweeſt zijnde, zonder daer af tijdingh van des ſelfs leven of doot te krijgen, mogen de naeſte vrienden en erfgenamen, met bewillinge der weesmeeſteren, na hem laten vereiſſchen ter plaetſe, daer hy laetſtmael geweeſt is. En bevindenze dat hy overleden is, of geen kuntſchap van zijn verblijf kunnen krijgen, mogenſe de goederen der uitlandighe weſen onder elkandere deelen, mits daer voor ſtellende vaſte borgen, ieder voor zijn deel, op dat de zelve, indien dit wees-kint te voorſchijn quam, weêr herſtelt mogen worden.

Hier mede komt over een 't geen Hugo de Groot zeit. Den Voogden wort niet toe-gelaten eenig recht te be-

Geen geſchillen van weeskinderen mogen voor 't recht betrokken worden, dan met goetdunken en verlof van Burgermeeſteren en weeskinderen. En die een weeskint te boek ſtaende over koſt-gelt, ſchulden of anders wil beklagen, is ghehouden zulx eerſt voor Weesmeeſteren te doen.

Alle geſchillen voor weesmeeſteren tuſſchen parthyen vallende, worden in het kortſt en zonder geſchrift afgedaen, zonder dat parthyen de ſelve eerſte moghen voor Schepenen betrekken. De zelve voor Schepenen getogen, en de verklaringe oft beſlechtinge der weesmeeſteren voor goet gekent, verbeurt de betrekker tien gulden. En wie zich by de beſlechtinge der Weesmeeſteren bezwaert vint, magh binnen veertien daegen zich daer van aen Schepenen beroepen, en niet daer na; want na dien tijt is der Wees-meeſteren verklaringe even zoo kraghtigh, als of zulx by Schepenen gedaen was.

Van de gemachtighde Rechters.

ginnen van twijffelachtige zaken, zonder goetvinden van het gerecht of Weeskamer op ſtraffe van de zelve koſten te dragen.

De blafferts der wees-kamer moeten heimelijk ghehouden en opgeſloten worden, zonder, 't zy met verlof van Weesmeeſteren, dien aen iemant te mogen toonen.

Wie om eenige zaken voor wees-meeſteren ontboden wort, moet verſchijnen, op pene, indien hy de derde reis niet verſchijnt, van ſes ſchellingen.

Burgermeeſteren in der tijt, zijn gehouden, des verſocht zijnde, Weesmeeſteren voor te ſtaen en te helpen raden. En wie weesmeeſteren met woorden oft werken beledight, wordt geſtraft in allen ſchijn, of zulx aen die van den Gerechte geſchiet was.

Als in den jare duiſent vijf-hondert twee-en-tnegentigh, by goedtduncken der Ed. Grootmogende, nopende d'orde die gehouden zou worden, in 't beleiden der Weeskinderen penningen op renten, verſtaen en beſloten was, dat in Steden, daer zulckx dienſtigh bevonden wierdt, de verlijdinge ten behoeve van de Weeskinderen van de voorſchreve renten te doen, voor Weesmeeſteren als voor Schepenen ſoude ghedaen worden, en 't geen alreê voor den ſelven ghedaen was, en noch te doen ſtont, even zoo krachtigh over de goederen, in de vryheit van de zelve Steden gheleghen, ghehouden zoude worden, als of de verlijdinghe

voor

Van de gemachtighde Rechters.

voor Schepenen gedaen was; zoo was zulx ten opsicht van 't gemelde besluit der Ed. Gr. Mog. hier ter stede van dien tijt ook vervolgens zoo verstaen, en het daer voor gehouden, dat in 't gros alle verlijdinge, gedaen voor weesmeesteren, over de goederen, gelegen binnen de vryheit deser stede, van gelijke kracht en natuur zouden wezen als ofze voor Schepenen gedaen wierden; en dat alzoo Weesmeesteren kennissen in alles, in gelijken graet met en nevens Schepen kennisse gaen zouden. Maer ontrent den jare zestien hondert zes-en-vijftigh, viel hier over te twisten, en scheen merkelijke stoffe tot veeler ongemakken te geven, by aldien by Burgermeesteren en Wethouderen deser stede hier in niet verzien was geworden. Want op hun vertooninge, verklaerden de Ed. Groot-Mogende Heeren by forme van nader uitleggende over het gemelde besluit, van den jare duizent vijf hondert twee en tnegentigh dit naervolgende, te weten:

Weesmeesteren, kennissen, gestelt met Schepenkennissen.

Dat alle acten en verlijdingen, mitsgaders hypothecatien, alrede gepasseert, ende gedaen, en voortaen te passeren en doen voor Weesmeesteren, 't zy ten behoeve van minder oft meerder jarigen, de Weeskamer subject, binnen dese voorschreve stadt sullen zijn, blijven ende gehouden werden van gelijk recht, natuer, kracht ende effect, als de acten en verlijdingen, mitsgaders hypothecatien die gedaen worden voor Schepenen, ende zulx het effect van Weesmeesteren kennissen in gelijcken grade gestelt, met ende nevens de Schepenen kennissen; alles alleen over de goederen gelegen binnen de Jurisdictie van dese stadt, ende mits dat van de hypothecatien ter Weeskamer register apart gehouden sal werden, ende daer toe acces gegeven een ieder, die interest door de hypothecatien souden mogen hebben; ende dat niet tegenstaende eenige plakkaten ter contrarie ge-emaneert, ende in treyn gebracht; hebbende een iegelijk, die meent daer aen geinterresseert te sijn, ofte te sullen worden, sich daer na te reguleren. *Van de gemachtighde Rechters.*

Geen Fidei-Commissaire goederen mogen ter Wees-kamer ontfangen worden, 't en zy die aengaen Wezen (geduurende hare minderjarigheit) ter Weeskamer verticht zijn.

In den Jare zes-tien-hondert twee-en-vijftigh, wert ook afgekundight, dat, vermits verscheide persoonen, hun goederen by uitterste wille, erf-bevelingh over de hant onderwaringh maekten, en begeerden dat zoodanige goederen ten behoeve der Erfgenamen ter Weeskamer zouden gheregeert en in acht genomen worden, zommige de tijdt van veertigh, vijftigh, ja tnegentigh Jaren, 't geen de Weesmeesteren (vermits zoodanige erfmakingen, gemeenlijk moeilijke gedingen met zich slepen) in 't bedienen en gade slaen der VVeeskinderen goederen, zeer verachterde, voortaen, van dien tijt af, geen goederen by erf-bevelingh over de hant gemaekt, ter VVeeskamer zouden aengenomen worden, ten waer de zelve VVezen aengingen (geduurende hun minderjarigheit) die ter VVeeskamer vertight zijn. Maer dat evenwel met het bewint oft de bedieninge der goederen, by erfbevelingh over de hant gemaekt, die reets ter VVeeskamer waren bekent, oft de welken met het af-sterven des uitterste wil makers voor het af kundigen deser willekeure verordent waren daer te komen, onder 't opsight en 't ontfangen der VVeesmeesteren zoude kunnen voort-gevaren worden; mits dat t'elkens om de vijftien Jaren het recht der VVees-kamer betaelt werde.

Wanneer de langhstlevende met de Wezen uit-koop doet, &c.

In den Jare zestien-hondert zes-en-vijftigh wiert ook by den Gerechte, (krygende daer toe ook verlof van de Ed. Groot-Mogende Heeren Staten van Holland en VVest-Vriesland) geordent en gewillekeurt, dat, by aldien by afsterven van een der gehuwde persoonen, nalatende kinderen, den VVees-kamer onderwarigh, in name en van wegen der zelve kinderen, nopende de voldoeninge van 't recht des eersten overledens erffenisse, met den langhstlevende, gehandelt wiert, niet by

Van de gemachtighde Rechters.

by ſchiftinge en ſcheidinge der goederen zelfs, maer in tegendeel uit kracht van zeker boven-ſtaende vierde Artykel, (gelijk zulx dikwils binnen deze Stadt geſchiet) by forme van uit-koop, namelijk; dat de langhſt-levende blijft zitten in den geheelen Boedel alleen, mits belovende daer tegens aen de voorſz. kinderen te betalen een zekren zom penningen, en voorts al de ſchulden t'zijnen laſte te nemen, en de kinderen daer van te bevrijden, in zoodanigh geval ieder ſchuldteyſcher van zoodanigen Boedel, die zoude mogen goet-vinden des-zelfs recht, voor zoo veel 't zelve aengaende en daer voor verbonden geweeſt is; den eerſten overleden, te willen eiſſchen ende innen op de voorſchreve Kinderen als des overledens erfgenamen, niet tegen-ſtaende d'overneminge, dienthalven gedaen by de langſt-levende, zulx doen moet binnen de tijt van anderhalf Jaer, na den tijt dat de voorſchreve uitkoop ter Weeskamer zal gedaen, en de betalinge der voorſchreve ſchult by de langſt-levende aengenomen is, als behoudende daer tegens een gelijk waerdigheit van goederen. Wiert ook geordent, dat by aldien in deze betalinge eenige uitſtel oft zwarigheit gemaekt wierdt, de zelve binnen de voorſchreve tijt met recht zoude mogen gevordert worden. Maer by aldien de zelve voor de voorſchreve tijt niet gevordert wiert, dat de ſchult-eiſſcher alleen den geenen zoude mogen aenſpreken, die zich voor de betalinge had ingeſtelt, en bezitter van den Boedel was, zonder na 't verloop van anderhalf Jaer, op den voorſchreven Kinderen oft Erfgenamen, veel min op den genen die 't hunnen behoeve voor de langſt-levende borge gebleven zijn, weder verhael te mogen nemen.

Doch ſtaet aen te merken, dat de tijdt van anderhalf Jaer niet in-gaet, ten opzicht van zoodanige ſchult-eiſſcheren, die buiten der Stadt woonen, dan, 't voorſchreven bewijs gedaen zijnde, een maent naer dat de tweede gewoonlyke Poſt oft Boden van hier vertrokken, zal gekomen zijn ter plaetze daer d'uitlandige ſchult-eiſſcher woonachtigh is.

Van de gemachtighde Rechters.

Artellery of Wapen-meeſters.

Zijn der twee uit de Majeſtraet, deeſe hebben opſicht en beſorgen het Stadts-Artellery of Waepen-huis, met al 't geene daer in en aen vaſt is, en hebben haer Dienaers de behoorlicke toeſicht neemen, dat alles in goede ordere en buiten bederven bewaert wordt.

Threſorieren Extraordinaris.

De drie Threſorieren Extraordinaris, waer onder mede gemeenlijk een Oud-Schepen is, ontfangen den achtſten penning oft verponding, en de Extraordinariſſe laſten oft impoſitien. By dezen wort wederom de betalinge van eenige 's Lands renten gedaen.

Reken-meeſters.

De drie Reken-meeſters, overzien alle rekeningen van ontfangen en uit-geven der Stadt; by hen wort ook mede de Conſignatie bedient, 't welk voor dezen door Schepenen plagh te geſchieden.

Commiſſariſſen van de Huwelixe zaken.

Onder de vijf Gemaghtighden (die in 't begin maer vier waren) der huwelixe zaken zijn gemeenlijk ook twee Oud-Schepenen.

Keure en inſtellingen, waer na zich de zelve te ſchikken hebben.

Die zich in den Echte-ſtaet wil begeven, ende drie Zondaeghze geboden in de Kerk of op 't Stadthuis laten gaen, (zonder de welke hier niemant trouwen magh) worden eerſt by deze Gemaghtigden ondervraeght, ofze ook zonder veinzinge, dwangh of bedrogh in den huwelyken ſtaet treden, ofze vrye perzoonen, hoe oudt, en of hun mede-ſtanders hun ouders zijn; ofze geen nader bloet-vrien-

Van de gemachtighde Rechters.

den in 't leven hebben, en elkandre niet in bloede oft zwagerschap bestaen. Waer op d'ongehuuwde gehouden zijn by ware woorden of eede (ter bescheidenheit der Gemaghtighden) t'antwoorden. En mogen ook dese Gemaghtighden het derde huwelixe gebodt, maer wel het eerste en tweede, van Weduwenaers en Weduwen, onmondige kinderen hebbende, niet inwilligen, ten zy de selve eerst blijk brengen, van de Weeskamer voldaen te hebben. Zy geen hinderniſſen vindende, staen het afkundigen der geboden toe, voor den Kalviniſchen alleen in hun Kerken. Maer de geboden van andere gezintheden, worden ter puye van 't Stadthuis, na voorgaende klok-slagh, drie volgende Sondagen afgekundight. En geschiet dit geboden laten gaen, te dien einde, op dat iemant, die wettige redenen wiſte, waerom soodanige persoonen niet souden mogen huwelikken, zulx den Gemaghtighden aendiene. Wordt ook t'elke reis wel uitdrukkelijk, by d'afkundinge gevoegt dat 't is, het eerste, tweede en derde gebodt.

Niemandt magh, zonder wettige reden, een anders geboden schutten, op pene van tien gulden.

De gemachtighden eenigh hinderniſſe, waer door geen afroepinge gegunt, of de gegunde gestaekt wort, vindende, moeten daer af kenniſſe nemen, en daer over na gelegentheit recht doen.

In 't voorkomen van eenige duisterheit van trou-beloften, moetense na vorsschen, wat forme van trou tusschen hen beide ingestelt zy.

Jongmans onder de vijf-en-twintig, en Dochters onder de twintigh jaren, worden geen gebooden gegunt, ten zy datse met hun Ouders, of by gebreke van dien met groot-Vader oft Moeder, mondige Broeder oft Zuster, Oom oft Moeye verschijnen, of blijk van der selven bewillinge brengen; des mogen de genen, die ouderloos en vriendeloos zijn, volstaen met verlof te brengen van hun vooghden, en bewillinge van Burghermeesteren en Weesvaderen. *Van de gemachtighde Rechters.*

Minderjarige by brengende, ouder, vooghde en vriendeloos, of dat de selve krankzinnigh, in vreemde Landen, en veel jaren van huis geweest zijn; sulx datse aen hun verlof niet wel kunnen geraken, zijn gehouden zulx den gemachtighden by wettigh getuighschrift te doen blijken: maer ingeboorne daer-en-boven, verlof van Burgermeesteren of Weesmeesteren, als oppervooghden, te brengen. Des niet te min moeten dese gemachtigden soodanige persoonen afvragen, wanneer en in wat maniere, zy van hun ouders en vrienden gescheiden, uitgeset, of by de selven lest geweest zijn, om hier uit te vernemen, offe ook voor vondelingen van hen uitgeleit, oft anderzints verlaten zijn, zonder dat de selve anders eenige vordere opsicht over hen gedragen hebben; en dit alleen om te besluiten of het ook noodigh is, het verlof der ouders in te brengen.

Een Jongman en Dochter, beneden de vijf-en-twintigh jaren, geboden versoekende, sonder verlof van hun ouders te toonen, ontbieden dan de Gemachtighden d'ouders voor 't afkundigen, om in 't huwelik hunner kinderen te bewilligen, oft redenen van hun weigeringe by te brengen. Maer binnen de veertien dagen niet verschijnende, oft binnen dien tijt geen wettige reden by-brengende, wort met het afkundigen en 't huwelik voortgevaren.

d'Ouders verschijnende, en de bygebraghte redenen, om 't huwelik om verre te stoten, niet wigtigh genoegh zijnde, gaen de Gemaghtighden, indiense d'ouders niet kunnen bewilligen, met de Heeren van den Gerechte te rade, en besluiten of der ouders redenen gewightigh zijn, om 't huwelik te beletten.

Weduwenaers, en Weduwen, behoeven

Van de gemachtighde Rechters.

ven ſich aen hun ouders bewillinge niet ſtips te binden, by aldien de ſelve het voorgaende huwelik toegeſtaen hebben.

Een weduwe onder de vijftigh jaer, en wiens man maer zes maenden is overleden geweeſt, kan hier geen geboden krijgen.

Een vry jongh-gezel of weduwenaer, een vry vrouws-perzoon met ſchoone woorden bedrogen oft beſlapen hebbende, en te trouwen en trouw beloften gedaen te hebben, loochenende, en zulx met eede willende verklaren, niet tegenſtaende het vrouws-perſoon hem tegenviel, wort de zaek voor den Gerechte gebraght, om aldaer na behooren afgehandelt te worden. Te dien einde is ook afgeleſen, dat de gene, wie een jonge dochter onteert, gehouden is de ſelve te trouwen, ten zy hy de Heeren anders onderrichte; in welken gevalle hy d'onteerde dochter een zekre zom penningen voor haer onteeringe geven moet, en blijſt boven dien noch ſtraf baer by den Gerechte aen lighaem of goet.

Geen huwelik, waer van d'eene parthy buiten der ſtadt woonachtig is, mogen deſe gemachtighden laten geſchien, zonder blijk of bewijs te brengen van een vry perſoon te zijn. Beide of een van beide uitheemſche, maer boven haer jaren, met niemant van trou berucht zijnde, en over de drie leſte jaren hier geduurigh gewoont hebbende, kunnen, zonder vertoogh te tonen, drie geboden krijgen, indienſe by eede verklaren willen vrye luiden te zijn. Het zelfſte wort ook den uitheemſchen toegeſtaen, die hun volle jaren hebben, maer ſoo verre van hun lant zijn, dat ſe hun betoogh niet bequamelijk kunnen lichten.

De genen die zich bezwaert vinden om in der Kalviniſchen Kerken te trouwen, worden voor onechte luiden verklaert, indienſe, na dat de drie Sondaeghſe geboden ter puye van 't Stadthuis, na voorgaende klok-ſlagh, zijn afgekundight, niet op 't Stadt-huis verſchijnen, en aldaer voor twee Schepenen, die te dien einde 's Sondaeghs ten half twaleven, en 's Dinghsdaeghs ten half tween op 't Stadthuis zitten, het huwelik voltrekken. Doopsgezinden, na het trouwen in hun Kerk, zijn gehouden binnen een maent na de laeſte afkundinge in hun kerk gedaen, voor twee Schepenen en een Sekretaris hun trou bekent te maken, nader te vieren, en te laten aentekenen; die hen dan met deſe woorden trouwen. *Ghy N. hebt aengenomen, neemt aen ende hout voor uwe wettige huisvrouwe N. ende ghy N. hebt aengenomen, neemt aen ende hout voor uwen wettigen man, huis-heer ende vooght N. ende belooft aen weerzijden malkanderen getrouw te zijn, ende in goeder eendracht als ge-echte man ende wijf, eerlijk ende Godzaliglijk na des Heeren inſtellinge te leven, tot dat de doot u ſcheide.* Op de ſelfſte wijſe gaet alhier ook het trouwen der Joden toe.

Van de gemachtighde Rechters.

Ieder moet binnen een maent, na het derde gebodt, zijn huwelik, 't zy in de kerk of op 't Stadthuis, voltrekken, of reden van opſchorzinge by brengen, en dat op pene, na 't verloop van de maent, voor d'eerſte week van vijf, en voor ieder naervolgende week van tien guld. verbeuren.

Die, ſonder drie geboden te laten gaen, of, na datſe gegaen zijn, ſonder het huwelik te voltrekken, als echte luiden by elkandere gaen woonen, worden volgens het plakkaet der Staten geſtraft.

Twee ongehuwde perſoonen by elkandere als man en vrouw, ſonder geboden gehadt te hebben, woonende, en daer na voor deſe Gemaghtighden ontboden, en bereit zijnde de geboden te laten gaen en te huwelikken; mogen ſulx de Gemagtigden toe laten; onvermindert den Heere zijn gerechtigheit en eiſch, volgens de keure daer op gemaekt; des moet de huwelikxvieringe geſchieden als voore.

Van de gemachtighde Rechters.

Echte luiden mogen van elkandre niet gaen woonen, dan by wettigh vonnis van den Gerechte, op pene van hondert gulden, alle maenden te verbeuren, zo lang alsse van elkandere blijven.

Indien een getrout perzoon, of die aen een ander verlooft is, met een ander de gebooden laet inschryven, die wordt gegeesselt, of anders, ter beschеidenheit van den Gerechte, gestraft, schoon 'er geen afkundinge der geboden op gevolgt is. En indien man of vrouw om overspel van elkandere afgezet worden, staet hen beide vry een ander te trouwen.

Alle vonnissen by den Gemaghtighden gewezen, worden, ten verzoeke der parthijen na voorgaende op-eischinge (te doen by den genen, die daer toe gemaght is) uitgevoert, eerst door deze Gemaghtighden zelfs by gelt-boete; maer blijft de perzoon in gebreke van te voldoen, wordt d'uitvoeringe door den Officier gedaen; 't zy door inlegginge of gijzelinge, ter beschеidenheit en ordre der Gemaghtighden. Daer by den onwilligen belast wort, in zijn huize met beslote deuren en vensteren te zitten, zonder neringe te doen, noch uit den huize te mogen gaen, voor al eer 't gewijsde voldaen is, op pene van ieder dagh vijf gulden te verbeuren. Ten waer zich zoodanigh perzoon binnen tien dagen na d'uitspraek van 't vonnis beriep aen Schepenen; des moet hy dan in handen van den Gerechte tien gulden stellen, die hy te verbeuren heeft, indien 't gewijsde by Schepenen voor goet gekent wort; maer krijghtze weder, wort 'et herroepen.

Voor deze Gevolmagtighden worden ook alle geschillen, tusschen meester en knecht, vrou en dienstmaegt, en diergelijke, waer toe zy zich des Dinghsdaegs, Woensdaeghs, en Vrydaeghs voor de middagh laten beledigen, afgedaen. Doch 't beslechten van deze laeste geschillen, stont eertijts aen de Gemaghtigden der klene zaken, toenze eertijts tusschen strijdende parthijen vonnissen velden tot veertigh, daer na tot zestigh gulden. Maer hun orde in den jare zestien hondert en vijftig vergroot zijnde, om rechtsdwang te hebben tot zes hondert gulden, is dit zelve, ten opzicht van de veelheidt der zaken haer E. weder afgenomen, en den Heeren Gemaghtighden der zee-zaken, en endelijk, by de orde op de maniere van pleiten binnen Amsterdam, in den jare zestien hondert zes-en-vijftigh geraemt, deze gemaghtighden van de huwelixsche zaken toegevoeght. En vermits het bericht deser Gemagtigden hier mee niet is vermeerdert, schikken sich de selve in dit stuk na het derde, vijfde, en sevende artikel van het bericht der Gemaghtighden van de kleene zaken, ingestelt in den jare sestien hondert en elf. Dit derde vervat alle saken van hoon, oft verschillen van woorden tusschen Heer oft Meester en knecht, Vrouw en meyt, Gildebroederen, en andere diergelijke. Als ook alle Burgerlijke saken, bestaende in feiten, dreiginge, vechtinge, oft quetsingen. Het tweede luit, datse hun uitterste vlijt moeten doen, om parthyen over soodanige saken te soeken vereenigen; indien niet, haer voor den Gerechte te senden. Het sevende spreekt alleen over het verbeuren, van de boeten van wegen het achterblijven.

Van de gemachtighde Rechters.

Commissarissen van de Asseurantie-Kamer.

Keuren en wetten waer na zich de Gemaghtighden der verzekerkamer te schikken hebben.

De drie Rechters van de versèker-kamer, die in den jare vijftien hondert acht en tnegentigh wierdt opgericht, schikken sich en gaen te werk na dese volgende keuren en instellingen.

Geen versekeringe magh gedaen worden by iemant van uitgaende of inkomende goederen, dan beneden d' oprechte waerde van dien, blijvende ten minsten tien ten hondert, tot perijkel van den genen,

Van de gemachtighde Rechters.

genen, die zich doet verzekeren, 't welk is ontrent het tienſte deel van de waerde der zelve koopmanſchappen, datſe, ſoo in koop, pakkinge, tolrechten, gelt van verzekeringh, als andere onkoſten, gekoſt hebben.

Welverſtaen, dat by aldien een perzoon had een ſchip, waerdigh boven twee duiſent pont-groot, magh 't overſchot daer van geheel en al doen verſekeren, blijvende alleen het perijkel van het tienſte deel in de ſom van twee duiſendt ponden grooten. Maer goederen, daer op avarye gemaekt wort, moeten de Koopluiden na de rechte waerdye inſtellen.

Alle luiden mogen zich doen verzekeren, uitgezeit de Rechters, geſtelt over 't ſtuk van verſekering, als ook hun dienaren, tollenaers en makelaers; maer volgens de keure van den jare zeſtien hondert en een, mogen ook deſe Rechters en hun dienaren zulx doen.

Indien de verzekeraer komt bankrot te ſpelen, magh de verzekerde de verzekeringe af ſtaen, en zich op nieuw by een ander, op goede en quade tijdinge doen verſekeren, doch in dien gevalle is de verſekerde zijn verſeker-loon quyt, 't geen ten voordeele der ſchult-eiſcheren des verzeekeraers komt.

In de verſeker-brief, moet de naem van 't ſchip ſtaen, 't zy het zelve hier van daen gaet, of van andere plaetſen herrewaerts overkomt; als ook de Meeſters en Schippers naem, mitsgaders de plaetſe, daer 't ſchip laden en heen varen zal, op pene van niettigheit en onwaerde der verbinteniſſen van de verzekeringh, indien het de ſchult des verſekerden is: anders mag de verſekerde het op den genen verhalen, die de brief gemaekt heeft, indien ſulx by hem toegekomen is.

De verſekeringe der verſekerde waren begint loopen te hebben, als de ſelve waeren op de kay of wallen, en in ſchuiten gebraght zijn, om van daer in de ſchepen overgebraght te worden; en duurt de ſelve verſekeringe, tot dat de ſelve waren in de haven gekomen, en op 't landt veiligh geloſt zijn.

Van de gemachtighde Rechters.

Blijft een verſekert ſchip of goet, jaer en dagh, zonder datmen van 't loſſen ter beſtemde plaetſe tijding hoort, achter, wort het ſelve, by aldien het in Europe is, voor verlooren geſchadt, en magh ſulx den verſekeraers bekent gemaekt, en na drie maenden betaling ge-eiſcht worden; maer aengaende verder gelege plaetſen, magh ſulx den ſelven voor den tijdt van twee jaren niet bekent gemaekt worden.

Verſekeringen, gedaen drie maenden na het vertrek van ſchepen binnen Europe en Barbarye, of daer ontrent, en van verdere plaetſen, zes zijn van geener waerden, 't zy de verſekerde den verſekeraer des verwittighde, en zich op goede en quade tijdinge deedt verzekeren.

De verſekeringe is te niet, indien de verſekerde den Schipper een andere reis of haven, dan in de verzeker-brief ſtaet, doet nemen; maer wel vermagh den Schipper by noodt een andere haven kieſen; doet hy anders, en zonder laſt van de verſekerde, blijft de verſekeringe van waerde, en heeft de verſekeraer verhael op den Schipper.

Een ſchip buiten 's landts by hoogerhandt zijnde aengehouden, oft anderſints onnut geworden om de reiſe te doen, moeten de eigenaers van de verſekerde Schepen en waren, 't zy de ſelve waren mede bekommert zijn of niet, zes maenden, na dat ter plaetſe, daer het meerendeel der verſekeraer is wonende, de wete is gedaen, indien het belet is gevallen binnen Europe of Barbarye, en indien daer buiten, een geheel jaer verbeiden, voor en al eer 't voorſz. Schip oft goederen te verlaten; maer magh den verſekerde middertijt den verſekeraer wel bedwingen om borgh oft pant te ſtellen voor de verſekeringh.

Van de gemachtighde Rechters.

ringh. De Koopluiden vermogen binnen den voorzeiden tijdt van zes maenden, oft een Jaer de koopmanschappen op een ander Schip oft Schepen te leggen, om haer reise te volbrengen ter bestemder plaetse, oft indien zy sulx niet en deden, vermagh den verseker sulx te doen, en is in sulken gevalle alleen gehouden in de onkosten van toereden, vracht en schade, die de koopmanschappen midlertijt geleden hebben, uit zake van de voorseide bekommeringh oft belet, 't en waer de verseker ook het gevaer van verschepinge by den verseker-brief hadde genomen t'zijnen laste. Doch vermagh de verseker de ook binnen de voorseide tijdt van zes maenden, oft een jaer, zijn vervolgh te doen van grove verderffelijke Waren, als Kooren, Boom-vruchten, Wijn, Olye, Zout, Haring, Zuiker, Quikzilver, Botter, Kaes, Hoppe, Syroop en Honing: doende evenwel de weete aen 't meerendeel der verseker.

Van schepen, geschut, rusting van oorloge, magh, dan onder de twee derde deelen van d'oprechte waerde van dien, geen versekering, en geenzins van de vracht of toerusting der Schepen, noch ook van kruidt, klooten, leeftoght, of diergelijke verslijtende dingen, gedaen worden. Het Scheeps-volk magh zijn wedde, noch eenige andere dingen, haer toebehoorende, niet verzekeren, maer wel eenige koopmanschappen.

Om de schade of verminderingh der verseker Schepen of goederen, (die geheeten wordt Avarye) moet den eisch tegens den vesekeraer ingestelt worden, ten langsten binnen de tijdt van anderhalf jaer, indien de schade is gevallen binnen Europe of Barbarye, maer daer buiten, binnen de tijdt van drie jaren, te reekenen van dien tijdt af dat de Schepen ontladen zijn.

Van Schepen of Koopmanschappen, die verlooren, gerooft, ofte bedurven zijn, zijn de verseker ghehouden hun eisch tegens den verseker te doen, ten langhsten, indien het ongeluk in Europe gevallen is, binnen anderhalf jaer, maer daer buiten, binnen drie jaren, te rekenen van de tijdt af dat 't ongeluk geschiet is. En is dit bovenstaende te verstaen van Schepen en goederen, die over Zee gaen of komen.

Van de gemachtighde Rechters.

Koopmanschappen, gaende te lande, en over zoete wateren, gemerkt het gevaer, daer soo groot niet is als over Zee, schikken zich dese Gemaghtighden, na dat koopluiden in 't over-een-komen zich allerbest verdragen. En moet ook dese versekering onder de waerde geschiede, en een tiende deel tot schade van den Koopman blijven. Doch mogen de voerluiden geen verzekering doen van hun karren, paerden, en wagenen, dan onder de helft van de waerde, en geenzins van hun loon of wedde.

Wie gout, zilver, gemunt oft ongemunt, als mede bezaeltjes, gesteenten, en andere juweelen, als ook oorloghs-tuigh, wil verseker, moet sulx in de verseker-brief uitdrukkelijk laten noemen: al andere saken, bederffelijke of onbederffelijke, worden maer met de blote naem van Waren gestelt.

De versekering magh geschieden, voor den Gerechte, ofte Beampt-schrijvers, oft by eige en bysondere verseker-brieven, en handt-schriften, ter weder-zijde onderteekent, oft ook voor geloofwaerdige getuigen, zoo als parthyen dat verstaen. *Notarissen.*

Iemant magh Schepen, die alreê verdronken, oft gerooft zijn, indien hem sulx onbewust is, laten verseker. Maer zijn de goederen soo langh te voore vergaen, dat de verseker daer van de wete konde hebben, 't zy ter Zee oft te lande, rekende drie mijlen voor twee uuren, soo wordt de kenniss gehouden voor bewesen, 't en waer de versekeringh waer geschiet

Van de gemachtighde Rechters.

schiet op goede en quade tijdingh: in welken gevalle, de verſekerde hem aenbiedende by eede te zuiveren, is de verſekeraer gehouden de verſeekeringh te voldoen, oft de kenniſſe van de verſeekerde te bewijſen.

Indien iemant de verſekerde goederen, niet, of minder dan hy heeft doen verſekeren, doet laden, magh het verſekerloon her-eiſchen, mits dat hy den verſekeraer een half ten hondert genieten laet.

De leſte verſekeraer treedt in winſt en verlies ſoo diep als d'eerſte. De verſekeringh is van geener waerde, die op 't leven van luiden, oft weddingen, reizen en diergelijke, gedaen wort.

Een verſekert ſchip, onvaerbaer geworden, insgelijx ſchip en goederen by vyanden, of Zee-rovers gerooft zijnde, magh de verſekerde terſtont van al het ſelve afſtant doen, en de verſekeraers aenſpreken, die binnen drie maenden, na dat zulx door den Secretaris oft Bode van deſe kamer hen bekent gemaekt is, moeten voldoeningh geven.

Van ſchade, die den goederen uit haer zelfs overkomt, ſonder uitwendigh geval, als ook van uitwendige ſchade niet bedragende boven een ten hondert, is de verſekeraer niet gehouden.

De verſekerde is ſchuldig alle kenniſſe, dien hy krijgt van bekommering of ſchade, den verſekeraers door de Secretaris oft Bode deſer kamer, te doen weten.

Wie in deſe over-eenkoming liſtelijk handelt, is gehouden in alle koſten, ſchade, en winſt-dervinge, boven de ſtraffe van de Hooge Overheit.

Alle twiſten, ſpruitende uit verſekering, als mede die van avarye offchade der verſekerde goederen, worden ter eerſter aenvangh by deſe drie Rechters afgedaen. De ſelve mogen ook alle geſchillen beſlechten, die ter zake van verſekeringh buiten deſe kamer geſchieden, oft betrekkelijk tot deſe kamer zijn, oft anders by parthyen ter beſlechtinge der ſelver kamer getrokken worden; waer voor zy genieten het derde deel van eene gulden, van elke hondert gulden, by den eiſcher te betalen.

Van de gemachtighde Rechters.

Den Gemaghtighden by tooningh van verſeker-brieven, oft ander beſcheit, de verſekering, en de ſchade oft 't verongelucken der goederen oft Schepen gebleken, en parthyen drie maenden te voore zulx bekent gemaekt zijnde, mogenſe den verzekeraer tot handtvullingh dwingen, onder belofte van weder-gevingh, met den intreſt van dien tegen twaelf ten hondert, indien namaels zulx bevonden wordt te behooren.

Doch mogen de verſekeraers zich van deſe uitſpraek, binnen tien dagen beroepen aen Schepenen. En hebben deſe uitſpraken even ſoo groote kracht, en worden eveneens uitgevoert als Schepen vonniſſen.

Verſeker-loon niet klimmende boven zeven ten hondert, moet, volgens d'inſtellinge van den Jare zeſtien hondert en thien, gereet; meer bedragende, moet binnen zes maenden na de tekeningh, en in gevalle het loon was tuſſchen de zeven en veertien ten hondert, de helft gereet, en d'ander helft na zes maenden betaelt worden.

Maer volghens de keure van den Jare zeſthien hondert twintigh, moet alle verzeker-loon, het zy hoe hoogh het oock is, nevens de verzeker-brieven in ree gelt betaelt worden, op pene van niettigheit der verzeker-brieven. Wel-verſtaende dat voor alle verzekeringen, die voor gaen en komen geſchieden, het loon voor gaen mede in gereet gelt, maer voor 't komen, met het landen der Schepen moet betaelt worden.

D'onzeil oft onvaerbaerheit der Ooſt-Indiſche Schepen, den zelven op d'uit of

t'huis

Van de gemachtighde Rechters.

t'huis reis overkomende, ſtaet tot laſte der verſekeraers; ten zy de ſelve ſchepen buiten gewoonte in Ooſt-Inje gebruikt wierden, om daer mede van d'eene plaets op d'ander den handel, binnen 's lants vallende, te drijven.

Deſe Gemaghtighden mogen in 't maken van de Avarye, alleen brengen, ten laſte der verſekeraers, 't geen zy bevinden daer in gebracht te mogen worden.

Vermogen parthyen in de hele en halve koſten te doemen, en de zelve te laten vergelden.

Gemaghtighden van de Wiſſelbank.

Een orde waer na dat ze zich te ſchikken hebben.

De drie Gemaghtighden of Commiſſariſen van de Wiſſelbank, die in den Jare zeſtien hondert en negen eerſt opgericht is, verrichten en geven achten op een werk dat den koophandel, en den koopluiden in 't trekken en betalen van Wiſſel-brieven zeer dienſtigh en voordeeligh is.

Ten ſelven tijde, om alle ſteigering en verwerringh in 't ſtuk van munte voor te komen, en den luiden, die eenige zoorten in den koophandel van doen hebben, te gerieven, is by den Gerechte met goetdunken der zes-en-dertigh Raden, geordent, dat een ieder zoude mogen zoodanige penningen, maſſen, grenaillen, en Bilioenen, in de zelve bank brengen, en de zelve penningen of waerde van de voorſchreve maſſen na zijn goed-dunken daer weder uittrekken. Des zoude ook niemant eenigh gereed gelt, minder dan ter zomme van drie hondert gulden teffens, en geen kleender munt als ſchellingen, daer in mogen brengen; voor welke penningen de ſtadt vaſt ſtont en borge bleef.

Geen penningen, die in deze bank gebracht worden, mogen bekommert, of beſlagen worden. Doch zijn in tegendeel gehouden al de genen, die hier eenigh gelt in brengen, tot onderhout van de bank, op 't ſluiten van de rekening, voor ieder hondert gulden, voor 't ontfangen en uitgeven van dien, een halve ſtuiver te betalen. *Van de gemachtighde Rechters.*

Alle wiſſelbrieven, bedragende ter zomme van drie hondert gulden en daer boven, moeten in deſe bank betaelt worden, op pene van quade betaling en verbeurte van vijf-en-twintigh gulden.

Niemant magh ook grooter zom laten affchrijven, als hy op zijn bank-rekening te goedt heeft, op pene van drie gulden, van ieder hondert gulden, die boven de bank-rekening worden afgeſchreven, te verbeuren.

Niemant magh hem ook ter banke deſer ſtede behelpen of bewijzen op zijn partyen, ten zelven dage ingeſchreven: ten zy de ſelve partyen door hem zelfs eerſt in gereed gelt daer in gebracht waren, op pene dat ſoodanige bewijſen, en affchrijvingen voor nietigh en van geener waerde gehouden worden.

Niemant (volgens de keure van den Jare zeſtien hondert een-en-twintigh) magh ook minder als zes hondert gulden corant affchrijven, en minder als drie hondert gulden corant daer in brengen, op pene van een quart ten hondert, ten zy het de reſt van de rekening, of tot des ſelfs effening was ſtrekkende.

Alle aenveirdingen van wiſſelbrieven (om hier, vermits de ſelve eigentlijk tot deſe bank hooren, ook iets van te ſeggen) moeten geſchieden met ondertekening van namen en toenamen der aenveirders, of met uitdrukking van hun hoedanigheit, en byvoeginge van tijdt; op pene dat anders, en by gebreke van dien van wegen de houders der Wiſſelbrieven, *a* getuigkennis magh genomen worden, van wanbetalingh; eveneens als of d'aenvaerding geweigert was. *a Proteſt.*

b Alle Wiſſelbrieven van buiten komende, en elders geſloten, om hier betaelt te wor-

Van de gemachtighde Rechters.

worden, moeten by onvoldoeningh ten uitterſten binnen den zeſten dagh na de vervaldagh, de Zondagh of heilige dagen daer in begrepen, en de dagh na de vervaldagh voor d'eerſte gerekent, ('t en zy uit laſt van de Majeſtraet de Bank voor een tijdt langh geſloten bleef, en ter oorzake van dien geen betalingh geſchien konde) aengetuight worden. En moet in dezen ghevalle, ten langhſten na den derden dagh, na 't openen van de bank, getuigh-kennis ghedaen worden. Behoudens dat in allen geval, de zeſte dagh na de vervaldagh verſtreken moet wezen.

b *Alle Wiſſel-brieven moeten binnen den zeſten dagh na de vervaldagh geprotesteert worden.*

Alle Wiſſel-brieven, hier ter beurſe geſloten, moeten *c* aengetuight worden na de rechten en gewoonten van de plaetze, daer de betalingh geſtelt is te geſchieden. De betalingh van alle Wiſſel-brieven hier geſlooten, indien na 't overleveren en afzenden der brieven de betalingh niet veirdigh geſchiet, magh, mits verlof daer toe hebbende van Schout en Schepenen, by gijzelinge ingevordert worden.

c *Geprotesteert.*

d *Geen Wiſſelbrieven of de Proteſten daer over gedaen, mogen onder Notariſſen bekommert worden, ten zy &c.*

d Geen beſlagh, op een aen-getuighde Wiſſel-brief, (gelijk voor dezen wel geſchiede, waer door ook den houders der zelven het middel benomen wiert, om, by gebrek van veirdige betalingh, hun recht, by wege van aentuigingh na behooren op zijn tijt tegens den trekker te kunnen bewaren) of op *d'aentuiging, gedaen, magh gelden, of is van waerde; en zijn de Notariſſen, ſchoon zoodanigh beſlagh onder hen gedaen is, het getuighſchrift en de Wiſſel-brieven aen de houders, des vermaent, gehouden over te leveren, om daer meê te handelen na hun believen. Uitgenomen, indien d'aennemer by tuygh-ſchrift van de Boekhouders van de Wiſſelbank konde betoonen, dat de geheele party van de brief aen den houder op zijn reekening is afgeſchreven en *e* gelde; in welk geval de Notariſſen het beſlagh mogen gehoorzamen.

* *Proteſt.*

e *Validere.*

Geen houder magh eenige geindoſſeerde Wiſſelbrieven, ten behoeve van den aenvaerder, uit zijn handen geven, 't en zy dat hy te vooren daer af ten volle is voldaen. Des is de houder gehouden ten verval-dage aen d'aenvaerder te toonen, dat hy de betaling, in de Wiſſelbrief begrepen, uit kracht van 't opgeſtelde indoſſement moet hebben. Wort de betaling geweigert, ſoo lang hy de Wiſſelbrief in handen, en niet overgelevert heeft, moet hy de ſelve Wiſſelbrief in handen van de Boekhouders van de Wiſſelbank brengen, om aldaer te boek geſtelt te worden; alwaer de aenvaerder de ſelve magh lichten, na dat de party afgeſchreven is, en eerder niet. En by gebrek van veirdige betalingh of inſchryvingh, moet de houder de Wiſſelbrief weder uit de Bank, en uit handen van de Boekhouders halen, op ſoo een tijdt, als hy goedt vindt zijn recht na behoorlijk *f* tuigh-kennis tegens den trekker, na gewoonte van de plaats, van waer die getrokken is, te kunnen bewaren.

Van de gemachtighde Rechters.

f *Proteſt.*

Magh mede op ſoodanige Wiſſelbrieven, noch *g* Tuigh-kenniſſen, op de ſelven by gebrek van betalingh gedaen, geen beſlagh geſchieden; noch mogen ook de Notariſſen eenige bekommeringen toeſtaen, ten zy hen by *h* Tuigh-ſchrift van de Boekhouders van de Wiſſelbank bewuſt is, dat de betalingh, in de Wiſſelbank begrepen, afgeſchreven is, en den houder op zijn rekeningh *i* gelde.

g *Proteſten.*

h *Atteſtatie.*

i *Validere.*

k Geen Groſſeerders, Meeſters, of andere perſoonen zich met het Gout en Zilver draet-trecken bemoejende, vermogen eenige Lingotten, bereit om zilver en gout-draet daer van te trecken, gebruiken, dan die in de Wiſſelbank gekoft en gehaelt zijn, en door de Proef-meeſter van de Bank bevonden worden de fijnte te hebben van elf penningen, achtien greinen. Des is den Groſſeerder geoorloft, zijn lackaedje zelfs te herſmelten;

k *Niemand magh Lingotten verbeſigen, dan die uit de Wiſſelbank zijn gehaelt.* Keure van 't Jaer 1656.

Van de gemachtighde Rechters.

doch mach het herſmolten niet tot draet gemaekt worden, voor al eer by den Proef-meeſter daer Proef af genomen is. Te dien einde worden de voorſz. Lingotten (die deſe Gemaghtighden tot weringh van alle bedrogh zelfs laten gieten) kennelijk gemerkt, en magh niemant op de verbeurte van hondert gulden eenige onbeproefde en ongemerckte Lingotten gebruicken, om draet daer van te trekken. Niemant magh ook zijn Lingotten, dan binnen deſe Stadt en Vryheidt van dien, op pene van vijf-en-twintigh gulden op ieder Lingot te verbeuren, laten groſſeren.

Ook is 'er by den Gerechte een bequaem perſoon geſtelt en Gemaghtight, die in de huiſen van de Groſſeerders magh gaen, om de genen te bekeuren, die onbeproefde en ongemerkte Lingotten verbeſigen.

Commiſſariſſen van Kleine zaken.

l Orde waer na zich de zelve te ſchikken hebben.

l Toen de Bank der Gemaghtighden van kleine zaken in den Jare zeſtien-hondert en elf eerſt opquam, wierd' er by den Gerechte beraemt, dat'er Jaerlix alleen maer vier perſoonen gekooren zouden worden, om een Jaer in bedieninge te blyven, maer daer na is dit getal tot vyf, en endelijk in den Jare zeſtien-hondert en vijftigh, om alle voorvallende rechts-vorderingen des te bequamer kunnen af te doen, tot zeven vergroot; zulx dat 'er nu Jaerlix, gemeenlijk op den veertienden van Sprokkel-maent, by Schout, Burgermeeſteren, en Schepenen, zeven perſonen, ten minſte daer onder twee Oudt-Schepen, om deſe Bank een Jaer lang te bedienen, gekoren en be-eedight worden.

Deſe mogen niet minder dan by meerder getal vergaderen, en dat op ſulke uren en dagen, als Schepenen gewoon zijn te vergaderen, uitgezeit des woensdaghs en des zaturdaghs voor de middagh.

Van de gemachtighde Rechters.

Alle twiſtige zaken, bedragende de zom van zes hondert gulden en daer onder, 't zy in gelt of in goede (bekommeringen uitgenomen) en die uit de natuur niet behooren tot andere Banken, moeten ter eerſter aenvangh voor deſe Bank af-gedaen worden; zulx niemant zich magh vervorderen eenige zaken van zes hondert gulden en daer beneden, onder eenige voorwending, 't zy van onthalingh, ophoudingh of anders, dan alleen uit kracht van wettige bekommeringhe ter eerſten aenvangh * betrekken voor de Heeren Schepenen, op pene dat de vertooninge te dien einde ter rolle geſchiedende, uitgedaen, en de gene, die de ſelve heeft laten aentekenen, indien hy met pleiten voor den Gerechte doende is, in een boete van drie gulden, ten behoeve der armen gedoemt wordt. *m*

* *Of 't moeſte by een ſmeek-ſchrift verſocht worden.*

Die iemandt voor deſe Gemaghtigden wil doen roepen, moet zulx door een gewoonlijken bode twaelf uuren voor 't dienen van de rol doen. De ſtrijdende partyen, zijn ook gehouden zelfs in perſoon te verſchijnen, ſonder zich te mogen dienen van voorſpraken, pleit-beſorgers, of iemant anders, uitgeſeit vrouws perſoonen, die vry ſtaet met een vooght te verſchijnen. Ook magh de gene, die ſiek of uit 'er ſtadt is, een ander, die geen voorſprack oft pleit-beſorger is, oft ſich met recht-zaken niet bemoeit, of geen loon daer voor ontfangt, in zijn plaats ſtuuren.

m *En volgens de nieuwe orde op 't pleiten beraemt; nemen deze Gemagtighden mede kenniſſe in reconventie, tot de zom van zes hondert gulden en hooger niet.*

De Gemaghtighden mogen tuſſchen partyen, voor hen verſchijnende beſluiten, *n* voorraedt van te bordbrenginge, doeminge of vryſpreekinge, ſulx als hen na gelegentheit der zaken oorbaer dunkt.

n *Proviſie van nampti ſſement.*

By aldien de gedaeghde behoorlijk geroepen zijnde, in perſoon niet verſchijnt; wijſen de Gemaghtighden tot profijt van het derde *o* achter-blijven, 't geen eertijts op het tweede geſchiede, *p* hantvulling, en wort den eiſſcher toe-geſtaen, de penningen onder borghtoght van te herſtellen,

o *Default.*

p *Namptiſſement.*

Van de gemachtighde Rechters.

len, indien sulx daer na bevonden wort te behooren, te mogen lichten. Doch is de Roe-dragende Bode, de parthye roepende om zich van zijn tweede achter-blijven te zuiveren, gehouden t'zijnen huise te laten een briefje, inhoudende van wien, waer, en tot wat tijt hy geroepen wort.

q *Definitive.*
* *Contumacia.*

Van alle q eind-vonnissen, by dese Gemaghtighden gewesen, uitgeseit vonnissen van * hartnekkigheit, magh men sich beroepen voor Schepenen, zonder de penningen, gelijk eertijdts wel geschiede, voor af in handen der Gemaghtighden te stellen.

r *Appel.*

Des moet de beroeper, zijn r beroep binnnen tien dagen na d'uitspraek van 't vonnis, den Secretaris bekent maken, en 't selve te vervolgen ter eerster vierschare, of by smeek-schrift binnen de tijdt van twintig dagen, na dat de voorsz. uitspraek aen Schepenen getoont is. En in beroep ontfangen zijnde, moet in handen van Schepenen stellen tien gulden, die hem weder herstelt worden, indien het vonnis, daer van hy zich aen Schepenen beroept, verandert wordt. De boeten van achterblijvingen, die parthyen voor Gemaghtighden laten gaen, zijn en worden geinnet, in maniere als de achterblijvingen, die parthyen voor Schepenen deser stede laten gaen. En de vonnissen worden uitgevoert, eveneens als der Schepenen vonnissen. En dit alles volgens d'ordonnantien van den Jare 1611. 1624. 1632. 1641. 1650. en 1651.

Commissarisen van de Desolate Boedel.

Orde, waer na datze zich te schikken hebben.

Onder de vijf Gemaghtighden van de kamer des ontaelbaren boedels, die in den jare zestienhondert drie-en-veertig opgericht wierdt, moeten ten minste twee Oudt-Schepenen zijn, en eenige die kennis van koophandel hebben; en van dese vijf, die dagelijx vergaderen, blijven 'er ten minste jaerlix twee aen, of oudt.

Van de gemachtighde Rechters.

Komt een ontaelbare boedel binnen dese stadt en vryheit van dien te vallen, 't en zy by afsterven of bankrot spelen, worden terstont door hun Secretaris, in tegenwoordigheidt van twee der selven, al de goederen opgeschreven, de selve in bewaringh en de boeken in versekeringh genomen, ten profijte der schult-eischeren.

Over d'opgeschreve Boedel worden terstont Curateurs oft Bezorgers gestelt, die door brieven oft booden al de goederen en uitstaende schulden des selven boedels, soo buiten als binnen der stadt, trachten in versekeringh te krijgen.

De goederen mogen binnen zes weken niet verkoft worden, maer wort den ontaelbaren persoon, of des zelfs vrienden soo langh tijt vergunt, of hy eenig middel moghte vinden, om den schult-eischeren te vrede te stellen.

Alle Koopluiden, die bankroet gespeelt zijn, als ook hun erfgenamen, mogen al hun schult-eisscheren voor dese Kamer roepen, by daghvaerdingh, of weet-brieven, indien de selve buiten der Stadt woonen; en aldaer ten overstaen van dese Gemaghtighden, na voorgaende oprechte openingh van den staet des Boedels, en met juiste vergrootingh van in en uitschulden, oprechten zoodanigh verdrag (nopende het betalen van hun achterwesen in 't geheel of ten deel, gereet of op sekere tijden, mits stellende daer voor borgh) alsse kunnen beramen en eens worden.

Het minderdeel der schult-eisscheren is gehouden het meerderdeel, uit-makende drie vierde deelen der schult-eischeren, en tweede derde deelen der schult, of twee derde der schult-eisscheren, en drie vierde van de schult, te volgen, en hun daer meê te vergelijken.

De genen die borge, pant, of andere verzekeringh hebben, konnen tot geen verdragh gedwongen worden; maer zijn de

Van de gemachtighde Rechters.

borgen, die alleen persoonlijk recht voor hun schadeloosheit hebben, van gelijke natuur en recht, als d'andere persoonlijke schult-eisscheren.

Alle schult-eisscheren zijn gehouden hun schult voor dese Gemaghtighden te bewaren, die ook alle geschillen moeten slechten, 't zy de Bankroetier zijn schult-eisscheren te vreden gestelt heeft of niet.

Geen verdrag magh tusschen den Bankroetier en schult-eisscheren gemaekt worden, dan ten overstaen deser Gemagtighden.

't Zelve gemaekt zijnde onder vaste borgh-toght, en van de schult-eisscheren ondertekent, zijn de verdrage en hun Boedels van de Kamer ontslagen. En mogen dan weder vry handelen als voore, midts betalende aen den Gemaghtighden d'onkosten op den Boedel gevallen. Maer hebbense den eenen schult-eisscher meer begunstight als d'ander, is 't verdragh te niet.

Na 't voltrecken van 't verdragh, zijn de Bankroetier en de borgen gehouden, ten dage daer in begrepen, tot verseke-ringh der schult-eisscheren, die 't zelve noch niet hebben ondertekent, soo veel, na behoorte van 't achterwezen der selven schult-eischeren, in handen der Gemaghtighden te stellen, alsse by 't verdrag belooft hebben: ten einde ook dese schult-eischeren, terstont na datze getekent hebben, hun deel van de Gemaghtighden kunnen krijgen.

Heeft d'ontaelbare of des zelfs erfgenamen, op, of, na 't verdragh, bedrieghlijk te werk gegaen, 't zy in 't verborgen van boeken, of brieven, of achterhouden van goederen of uitstaende schulden, of onder de handt met iemant op andere voorwaerden verdragen, die blijft niet alleen van 't rechte verdragh versteken; maer wordt ook by den gerechte gestraft, na gelegentheit der zaken.

Die met voordacht met den ontaelbaren heult, grooter zom, of zich voor schult-eischer aen geeft, daer hy nochtans geen is, om den gemeenen schult-eischeren, ten voordeele van de Bankroetier, in hun deughdelijke achterwezen te verkorten, die wordt als een bedrieger gestraft, en is gehouden allen schult-eischeren als eige schult te betalen. *Van de gemachtighde Rechters.*

Binnen zes weken geen verdragh getroffen zijnde, mogen de goederen by de § bezorgers verkoft worden; maer d'onroerende goederen niet, dan ten overstaen van Schepenen, en in de twaelf nachten. Doch koopmanschappen en andere worden opentlijk by monde verkocht, ter bescheidenheit der Gemaghtighden, sonder nadeel van 't recht der Secretarissen en Koncerge toekomende; maer 't verkopen van koopmanschappen, magh voor een tijt langh, ter bescheidenheit der Gemaghtighden, opgehouden worden, indien daer eenige opslagh van te verwaghten is. § *Curateurs.*

Na 't treffen van een verdragh en 't verkoopen der Goederen, wort een dagh vast gestelt, tot het houden van *a* voortrek en t'zamen-deelingh, tegens welken dagh-vaerdingh *b* alle schult-eischeren, hier woonende, door gewoonlyke dagingh, en vreemde door weet of aengeplakte brieven, verdaghvaert worden, om hun namen, § zaken, *c* voorwendingen, 't zy van voortrek of zamendelingh, aen te geven.

a *Preferentie.*

b *Concurrentie.*

§ *Actien.*

c *Pretensien.*

Op desen dagh varen de Gemaghtighden voort met het opnemen en onderzoeken van ieders schult en recht van voortrek, en doen hun beste om de verschijnende schult-eisscheren, dies wegen te vereenigen. Maer wil 't zelve niet lucken, wort ieder een van den genen, die elkandre niet konnen verstaen, gelast binnen veertien dagen of langer, een § ontleede eisch in handen der Gemaghtighden over te leveren, met stucken, en beweringen daer toe dienende, onder behoorlyken

§ *Gearticuleerde.*

§ inhoudt,

Van de gemachtighde Rechters.

§ inhoudt, op pene dat de gene, die binnen de vorrſz. tijt bevonden wort niet gedient te zijn, verſtaen wordt van zijn inbrengen affſtant gedaen te hebbben, en wort op den eiſch en ſtucken, by d'anderen voorwenders overgelevert, alleen recht gedaen; des mogen de genen, die van hun zijde hebben gedient, binnen veertien dagen af-ſchrift van ieders eiſch en ſtucken lichten, om daer op binnen gelijke veertien dagen te ſchryven by *d* wederleggingh, zonder dat daer toe voorder dagh verleent wordt; maer wordt de zaek van den voorſz. tijdt van tweemael veertien dagen gehouden in ſtaet van wijzen gebracht te zijn, en by Gemaghtighden gehandelt op het gene, dat dan ingebracht en overgelevert wordt.

§ *Inventaris.*

d *Contradictie.*

De zaek op de voortrek-dagh afgedaen zijnde, mogen de genen, die zich by d'uitſpraek bezwaert vinden, binnen tien dagen daer van beroep doen aen Schepenen; des moeten de ſtucken zoo langh in handen van den Secretaris blijven, tot dat deze tijt verloopen, of anderzints van 't beroep ontzeit is. Moet ook de * verwerver na bekome *e* bytekeningh van gehoort te worden, verzorgen, dat de ſtucken binnen tien dagen na de verwervinge beſloten over-gebracht worden in handen van Schepenen, om uit de zelve t'oordeelen ofwel of qualik gedaen is, op pene van verſtek. En heeft 't vonnis van Schepenen by voorraet zijn uitvoeringe, onvermindert verdere beroepingh, en daghvaerdingh.

* *Impetrant.*

e *Appointement.*

By deze Gemaghtighden wort vervolgens voortgevaren met het maken van *a* verdeelingh, zonder te wachten dat al de penningen ingekomen zijn, maer worden de genen die voortrek hebben, toegelaten hun achterwezen by affchryving onder borgh-toght uit handen der Gemaghtighden te mogen lichten; en d'overſchietende penningen onder de gelijkdelende gedeilt, onder borgtocht der Secretarye te ſtellen. Doch mogen evenwel de ſchult-eiſcheren, wier recht naderhant eerſt opkomt, mitsgaders de genen, den welken 't houden van voortrek en mede-delingh onbewuſt geweeſt is, naderhant een nieuwe dagh van verſchyninghe verzoeken, om t'hunnen koſten, als noch op de voortrek of zamendeelingh ghehoort te worden.

a *Partitie.*

Van de gemachtighde Rechters.

Zoo een huurman van een huis bankroet komt te ſpelen tuſſchen Gras-maent en den eerſten van Winter-maent, in zoodanigh geval is d'eigenaer oft de verhuurder gehouden, de meeder Jaren, die het huis verhuurt is, weder aen hem te nemen, en den boedel daer van t'ontlaſten; zulx hy maer recht van 't voortrek heeft op de goederen op zijn bodem bevonden, voor de huure van 't loopende Jaer, en een Jaer te voore, en langer niet, en deelt mede, 't geen hy voorder te kort ſchiet, over de te voore verſchene huis huure, nevens d'oude ſchult-eiſcheren.

Maer komt het bankroet te vallen tuſſchen den eerſten van Winter-maent, en Gras-maent daer aen volgende, in zoodanigh geval blijſt de huur noch voor de tijt van een Jaer, beginnende van Gras-maent af, tot laſte van d'ontaelbare Boedel, 't zy d'eigenaer t'huis van zelfs weder aen zich nam.

De ſchuldenaren, die hun achterweſen willen *b* bewaren, en al andren, die eenig goedt uit den boedel, als eigen zaken vorderen, zijn gehouden voor het houden van voortrek en zamen delingh, en 't verkopen of 't vervreemden van 't zelve goet, hun zaek ter eerſter aenvangh voor deze Gemaghtighden bekent te maken, en de bezorgers te dien einde drie dagen te voren verdaghvaerden, en nevens de daghvaerdinge t'huis te zenden hun beſluit, en 't dubbelt van al de ſtucken, daer meê zy zich meinen te behelpen.

b *verifiëren.*

Wie zijn eigen goet doet beſlaen, moet de bezorgers binnen drie dagen verdagh-

Van de Gemachtighde Rechters.

veirden, en zijn zaek aenleggen, op pene van verstek.

De verdaghvaerde bezorgers niet verschijnende, wort verleent het eerste *c* achter-blijven, en de tweede reize niet verschijnende, wort by den Gemaghtighden recht gedaen op het besluit en stukken van de verschijnende partyen alleen, en de ghedaeghde in allen ghevalle gedoemt in de kosten van het ghedingh, wegens de hartnekkigheit van niet te verschijnen.

c Default.

De parthyen verschijnende, wort de saeke voorts voldongen en afgepleit, zonder 't zy om merkelijke redenen, dat 'er dagh gegeven wort, om t' antwoorden, en *d* weêr t'antwoorden.

d Replicceren.

De bezorgers iemant verdaghvaert hebbende, en zelfs niet verschijnende, wort mede, ten versoeke des gedaegden *e* 't verschenen verleent, en soodanigh profijt als voore; des zijn dan de besorgers gehouden de gevalle kosten uit hun eige beurs te betalen.

e Compareuit.

De Gedaeghden niet verschijnende, wort 't eerste achterblijven verleent, met een tweede daghvaerdingh tegens de naeste week; en ten tweede reise niet verschijnende, en van de daghvaerdingh bewust zijnde, het twede achterblijven, en voor 't profijt van dien hantvullinge, by aldien de zaek daer toe gestelt is, met een derde roepinghe, om de hantvullinghe te zien veranderen in *f* een eind-vonnis, of anderzints recht te sien doen op de *g* voorgestelde zaek.

f Definitive condemnatie.

g Intendit.

Maer verschijnende, moghen dese Gemaghtighden de zaek terstont afpleiten, of dagh nemen ter naeste weke, als wanneer de selve, voor de tweedemael dienende, nootsakelijk, ('t zy om wightige redenen de Gemaghtighden anders verstonden,) afgepleit moet worden.

Hebben de besorgers eenigh goet of persoon beslagen, zijn gehouden 't beslagh, ten versoeke van de beslagene, binnen drie dagen voor de Gemaghtighden te vervolgen, eisch te doen en besluit te nemen. Waer op dan by de *a* beslagene voorts geantwoort of dag genomen wort, onvermindert d'afdoening by voorraedt, onder borghtoght, by soo verre de zaek daer toe bequaem is. Doch de *b* bekommerde stil zittende, en geen vervolgh doende, magh 't beslagh beklaeght, en ter naester vierschare als van outs daer meê voort gevaren worden.

Van de Gemachtighde Rechters.

a Arresteerde.

b Arresteerde.

De zake voldongen, bepleit, of voorgedragen zijnde, wort de selve by de *c* Gemaghtighden, aengelegt op *d* voorraedt, ofte ten principalen, na gelegentheit van zaken; en by d'een of d'ander parthy betrokken zijnde, wort de selve vertoont en vervolght voor Schepenen op de Geprivilegeerde rolle, en aldaer afgedaen. En geschiedt 't uitvoeren van 't vonnis by *e* voorraedt, onvermindert verdere daghvaerdinge.

c Provisie.

d Gedispeneert.

e Provisie.

De schulteischeren des ontaelbaren boedels eenigh misnoegen over het doen der bezorgers hebbende, mogen voor dese Gemaghtighden, hun klachte doen, op dat daer in behoorlijke orde na gelegentheit der zaken gestelt wort.

Die genen die tot bezorgers over een ontaelbaren boedel gestelt worden, moeten ter bescheidenheit van de Gemaghtigden voor hun doen vaste borge stellen, om in alle gevalle 't gebrek der zelven op hen te mogen verhalen; uitgenomen indien de zelve uit de schult-eischeren gezet zijn.

De Bezorgers of Gemaghtighde schulteischeren zijn gehouden d'ontfange penningen terstont aen de Gemaghtighden over te leveren, en niet alleen ten einde van hun bedieninge, maer t'allen tijde rekeningh voor de Gemaghtighden te doen; en blyvense, voor de derde reis ontboden, achter, wordense voor de vierde reise ontboden, op pene van gyzelingh. Den zelven bezorgeren wort ook ten einde

de

Van de Gemachtighde Rechters.

de van de bedieninge voor al hun moeite een eerlijk loon van de Gemaghtighden toegepaſt.

f *Ceſſie.*

Doet iemant hier ter Stede, en binnen de vryheit van dien, *f* afſtant van zijn goederen, nemen de Gemaghtighden, ſoo dra de brieven van afſtant aen den ſchulteiſcheren verleent zijn, by voorraet al de goederen in bewaringh, en kennis van de deughdelijkheit van 't afſtant, om Schepenen voorts daer van t'onderrechten.

En om te weren en voor te komen alle misbruiken en valſche liſten, die by veel perſoonen dagelix in 't verzoeken en vervolgen van voorſchrijven van den Heeren Burgermeeſteren dezer ſtede aen de E. Gr. Mog. Heeren Staten van Hollant,

g *Seurete du Corps.*

om te verkrijgen *g* veiligheit van lichaem, en vervolgh van dien, begaen worden, zijn deze Gemaghtighden ghehouden achtingh te geven op de gelegentheidt van het te kennen geven der verzoekeren, en Burgermeeſteren des te verwittigen.

De gedaghvaerde voor deze Gemaghtighden niet verſchijnende, verbeurt voor d'eerſte reize zes, voor de tweede twaelf, en voor de derde reis vier-en-twintigh ſtuivers; en blijſt hy dan noch achter, wort door een van de Onder-ſchouten met voorgaende beraetſlagingh der Schepenen gehaelt.

Alle dagvaerdingen, die voor d'uitſpraek van 't vonnis ter kamer van deze Gemaghtighden gheſchieden, worden door der zelven Klerken, die gemeenlijk vier in 't getal zijn, gedaen; maer *b* d'opeiſſching,

h *Sommatie.*

i *Renovatie.*

i vernieuwing, 't Loos- en Eige-panden, 't geen voor dezen ook by deze Klerken gedaen wierdt, door de ghewoonlijke Stadts-roedragende Boden.

Commiſſariſſen van de Zeezaken.

De vijf Gemaghtighden van de Zeezaken, die Jaerlix op den achtſten van Sprokkel-maent beëdigt en gekoren worden, en ten minſte drie in 't getal vergaderen, mogen ter eerſter aenvang afdoen alle zaken en geſchillen, die Koopman en Schipper, Koopman, en Bootsgezel, Schipper en Schipper, Schipper en Bootsgezel, Koop- en Lootsman, Lootsman en Schipper, als ook Inladers, en Inladers, Reders en Reders, en Schippers en Reders, in zaken de Zeevaert betreffende, onder elkandre uitſtaen hebben, uitgenomen in zaken van verzekeringh, die met den aenkleven van dien, voor den Gemaghtighden van de verzeker-kamer beſlecht worden. Des, daer een gezet Schipper is, verſchijnen de Reders in plaets van zoodanigen Schipper.

Van de Gemachtighde Rechters.

Ordeninghe waer na zy zich te ſchikken hebben.

Die iemant voor deze Gemaghtighden wil daghvaerden, moet zulx daegs te voore door een van de booden van deze kamer doen; doch zijn de ſtrijdende partyen gehouden zelfs voor hen in perſoon te verſchijnen, zonder zich van een voorſpraek, pleitbezorger of iemant anders te mogen dienen.

Kunnen de Gemaghtighden de parthyen niet vereenigen, doenze tuſſchen de zelven recht, 't zy in 't beſluiten van *a* hantvullinge, *b* eint-vonnis of *c* vryſpreking, als hen na gelegentheit van zaken oorbaer dunkt. Maer zaken die in feiten en bewijs beſtaen, en langer tijt tot grondiger onderzoek vereiſchen, worden door hen ter eerſter aenvang voor den Heeren van den Gerechte gezonden, zonder parthyen te belaſten om te gaen voor goede mannen. Doch magh de zom van hantvullingh niet boven de vijf hondert gulden bedragen.

a *Namptiſſement.*

b *Definitive condemnatie.*

c *Abſolutie.*

Iemant behoorlijk by een Boode voor deze Gemaghtighden gedaghvaert zijnde, en voor de derde reize niet verſchijnende, wort, ten profyte van 't achter-blijven, hantvulling van de vereiſchte penningen,

Van de gemachtighde Rechters.

gen, verleent, hoe groot de zom ook is. En de zake daer na tegens den Gedaeghden ter Rolle vertoont zijnde, om zijn achterblijven te zuiveren, of Vonnisse aen te hooren, en alsdan noch niet verschijnende, wort de gewijsde hantvullingh, wegens de hartneckigheidt, verandert in een eind-vonnis, indien de zaek daer toe gestelt is.

Van alle eind-vonnissen by deze Gemaghtighden ghewezen, magh de party zich, daer by bezwaert vindende, beroepen aen Schepenen: en moet in dien gevalle de beroeper zijn beroepingh, zoo 't Vonnis, daer van hy beroep doet, ter zomme van vijf hondert gulden en daer beneden bedraeght, binnen drie dagen, en boven de vijf hondert gulden belopende, binnen tien dagen na d'uitspraek, by den Secretaris laten aentekenen.

D' ontfange beroeper is gehouden in handen van Schepenen te stellen de zom van tien gulden, die hy weder krijght, indien 't Vonnis by Schepenen verandert wort.

Die niet verschijnt, verbeurt voor ieder achter-blijvinge vier stuivers.

En om alle ongeregeltheden, tusschen Schipper, en Schipper, mitsgaders Schipper en Bootsgezel, daer onder begrepen Reders, Bewinthebbers van de Oost en West-Indische Maetschappyen, des te beter te weeren, en voor te komen, zoo is 'er te dien einde ook een Water Onderschout, om 't recht van deze Gemaghtigden te helpen sterken.

Deze Schout magh alle bekeuringen te water doen, de boeten innen, de onwilligen aen-klagen, en vonnis verzoeken by den zelven Gemaghtighden; als ook in alle strafwaerdige zaken te Water voorvallende de schult-plichtigen in hechtenis stellen, en de zelven in handen van den Officier dezer stede overleveren.

Tot onderhout van deze Kamer of Bank, en andere nodige onkosten, zijn gehouden al de Koopvaerdy-schepen, die buiten gaets dezer Lande varen, onder de vijftigh Lasten, voor last-gelt te betalen vijstien; maer schepen van vijftigh lasten, en daer over, komende van Westen, Oosten, Noorwegen, Engelant, Schotlant, oft eenige andere plaetzen daer omtrent gelegen, dertigh, en die komen by Westen van de Kaep de Finis Terræ, of by Noorden Hitlant, zestigh stuivers. *Van de gemachtighde Rechters.*

De Schipper, die een Bootsgezel huurt, moet hem een huur-penning van zes stuivers op de hant geven, tot zeker bewijs van een vaste huur.

Na 't ontfangen van de huur-penning, zijn de gehuurde Boots-gezellen gehouden binnen vier-en-twintig uren scheep te gaen, 't Schip te helpen toemaken, laden, ballasten, en gereet maken om te zeilen, zonder te mogen aen lant varen, veel min vernachten, 't zy met verlof van den Schipper.

Komt de Boots-gezel niet te scheep, magh de Schipper een ander huuren, en verbeurt de verhuurde, indien 't een Officier is, tien, maer een slecht bootsgezel, vijf gulden, ten behoeve van den Water Onder-schout, dien de Schipper zulx op pene van dertigh gulden, moet aengeven. En is de Bootsgezel evenwel noch, indien de Schipper het begeert, gehouden scheep te komen.

't Schip gereet gemaekt zijnde, moet'et volk, de halve huure op hant ontfangen hebbende, binnen twaelf uuren binnen scheeps boort komen, indien 't schip na Oosten, Westen, Zuiden oft Noorden wil; maer binnen twee etmalen, indien na de Kaep bezuiden Finis Terræ, op pene van hun halve huur te verbeuren.

Loopt iemant van 't scheepsvolk met de halve huur wegh, diens naem, woonplaets, &c. moet de schipper voor zijn vertrek aen den Water Onder-schout te kennen geven, op pene van 't zestigh gulden by den Schipper voor zijn eige reke-

Van de gemachtighde Rechters.

rekeningh te verbeuren, indien hy zulx niet doet.

Geen officier of Bootsgezel magh uit de huur scheiden, na dat hy t'scheep gekomen is, of de halve huur op hant ontfangen heeft, op verbeurte van de halve huur, 't en waer om wettige redenen, met kenniſſe der Gemaghtighden, en weder uit keerde, 't geen hy ontfangen had.

Zeit de Schipper iemandt zijn huur op, zonder wettige reden, verbeurt voor zijn eige rekeningh, ten behoeve van den genen, dien hy zijn dienſt opzeidt, de halve huur, of een hele maent wedde.

Geen Bootsgezel oft Officier magh uit het schip, dat van dezer ſtede vertrokken is, 't zy binnen oft buiten lants, gaen, veel min, zonder des Schippers verlof, aen lant te vernachten.

Wil de Schipper uit een schip, dat geladen wordt, of alreê geladen is, eenigh goedt daer weêr uitloſſen, en ander goedt in de plaets laden, daer in moet het bootsvolk hem gehoorzamen, op pene van een maent wedde, by den genen te verbeuren, die zich onwilligh toont; des moet ook de Schipper na 't afleggen van de reis, het volk daer voor te vrede ſtellen.

Komt 'er eenige veranderingh, 't zy binnen of buiten 's landts, op de voorgenome reize te vallen, 't zy in de reis te verkorten, of te verlengen, of van d'eene op d'ander te verzeilen, of herzeilen, of ook buiten de voorgenome reize te loſſen, laden, en herladen, daer in moet het scheeps-volk, 't zy dat 't by de reize of maent aengenomen is, den Schipper ten dienſte ſtaen, uitgezondert op onvrye plaetſen te varen. Des is de Schipper weêr gehouden het volk, na 't afleggen van de reize, na behoorte daer voor te loonen.

Doet de Schipper een of meer volle reizen buiten 's lands, is de zelve, daer hy komt te loſſen, ghehouden het volk ten vollen af te betalen, op pene van vijf-en-twintigh gulden; 't zy daer eenigh gheſchil ontſtont, nopende het verlangen der gemelde reizen, en moet dit geſchil open blijven ſtaen, om hier ter ſtede afgedaen te worden, zonder elkandere eenige moeite aen te doen, op pene van de gantſche huure te verbeuren, indien de Bootsgezel zich zulx onderwint. *Van de gemachtighde Rechters.*

Wie teghens den Schipper binnen ſcheeps-boort eenige moeite aenrecht, verbeurt zes gulden voor de zeevarende armen.

Trekt eenigh Officier oft Bootsgezel, 't zy binnen of buiten ſcheeps-boort, op den Schipper, of iemant anders in ſcheepsdienſt zijnde, zijn mes, zulx moet daer na den Water-Onder-ſchout aengegeven worden, die dan de zelven perzoon in hechtenis, en voorts in handen van den Gerechten ſtelt, om na behoren geſtraft te worden.

Na 't afleggen van de reis, en 't ontladen van 't ſchip, moet de Schipper binnen veertien werk-dagen, na 't landen, 't ſcheepsvolk betalen: en heeft den Schipper aen den Officier drie gulden, en aen een Bootsgezel twee en een half voor ieder dagh te betalen, by-aldien hy zulx binnen de vier-en-twintigh uuren, na 't ontladen oft opleggen van 't ſchip, niet doet. Doch hier onder zijn niet begrepen de Bewinthebberen van d'Ooſt- en Weſt-Indiſche Maetſchappyen, die hun volk na onder gewoonte betalen.

Maer is het des Koopmans ſchult, dien de goederen aengaen, dat het ſchip binnen de veertien werk-dagen niet ontladen wordt, in dien gevalle moet den Koopman den Schipper alles vergoeden, en voor de ſchade inſtaen, dien hy daer by geleden heeft.

Is de Schipper, om eenigh geſchil, onwilligh in 't betalen van de huur aen het Boots-volk, magh het volk daer over den Schipper niet ſchelden, of eenige moeite

Van de gemachtighde Rechters.

aendoen, op pene van een halve maent wedde, maer is gehouden, hem voor dese Gemaghtighden t'ontbieden, om hun verschil voor hen beslecht te worden.

Geen Schipper, die van dese stadt om de West vaert, daer men maent-gelt belooft, vermagh huurloon aen 't volk betalen, of hen hun artijkel-brief voorlesen, dan in tegenwoordigheit van de Wateronderschout, die neffens 't scheeps-volk den artijkel-brief onderteekenen moet, op pene van vijf-en-twintigh gulden by den Schipper te verbeuren, indien hy hier tegens zondight. Doch hier onder zijn niet begrepen de boven-gemelde Maetschappyen.

Komt een schip binnen of buiten 's landts aen de grondt te raken, of te verongelukken, magh 't scheeps-volk niet vertrekken, zonder verlof van den Schipper, maer zijn gehouden, 't scheeps-gereetschap, en Koopmans goet, na hun vermogen, te bergen, mits daer voor genietende een redelik berghloon voor de geberghde koopmanschap, boven hun huur, zoo hen komt op de geberghde scheeps-gereetschappen.

Wordt iemandt van 't scheeps-volk, in 't bergen der koopmanschappen nalatigh bevonden, of van 't schip wegh te loopen, zoo verbeurt een Officier boven zijn halve huur twintigh, en een slecht Bootsgezel, tien gulden.

Alle zaken, by dese Gemaghtighden gedient hebbende, en by beroep voor Schepenen betrokken zijnde, worden, om spoedigh rechtsvorderingh te krijgen, op d'ordinaris rol bepleit. Alle *a* tegenstellingen, tegen eenige bekommeringen, gedaen op maent-gelden en wedden, onder de West-Indische en Oost-Indische Maetschappyen, d' Admiraliteyt, of elders onder bezondere berustende, dienen ter eerster aenvangh voor deze Gemaghtighden; maer de beklagingh der bekommeringen geschiedt op de Vierschaer na gewoonte.

a Oppositien.

In alle andere voorvallende zaken, die in deze punten niet begrepen zijn, schikken zich deze Gemaghtighden na de Zee-rechten en Plakkaten, daer op uitgegeven.

Van de gemachtighde Rechters.

Commissarissen van de Negotie.

In 't begin des Jaers 1664. is hier ook opgerecht, een Kamer van Negotie of Commercie, dat is, van den koophandel, bestaende, uit 26 perzoonen: als 3 uit de Majestraet, 2 uit de Oost-Indische Compagnie, 2 uit de West-Indische Compagnie, 2 uit de handelaers van de Levant, 2 uit de Spaensche handelaers, 1 uit de Poortegaelse handelaers, 2 uit de Engelse handelaers, 2 uit de Fransche handelaers, 3 uit de Oosterssche handelaers, 1 uit de Moscovische handelaers, 1 uit de Walvis-vanghst, 1 uit de Laken-koopers, 1 uit de Zijde-Laken-koopers, 1 uit de Drappiers, en een uit de Zeep-zieders: Deese Kamer heeft ook een Secretaris, en alles wat tot welstandt en bevorderinge der koophandel dienstigh is, wort alhier overwoogen en verhandelt.

Secretarissen.

Tot dienst van Burgermeesteren, Schepenen, en de lager banken, zijn hier gemeenlijk twaeif Secretarissen, die door Burgermeesteren gestelt worden, en de Secretary bedienen. Tegenwoordigh bekleden deze plaetzen de volgende Heeren:

Mr. Jan Roeters.
Lieve van Loon.
Mr. Jan Korver.
Niklaes Nicolai.
Hendrik van Bronkhorst.
Dr. Dirk Schaep.
Mr. Wybout Slichter.
Mr. Steven vander Hagen.

Mr. Ja-

Van de Gemachtighde Rechters.

Mr. Jakob Vogelaer.
Jan Witsen.
Mr. Cornelis de Vries. §
Mr. Harman van de Pol.

§ *Van de Heeren Treforieren Ordinaris.*

Buiten dezen hebben de Gemaghtighden der Zee-zaken hier ter stede hun bezondere Secretaris, en bekleedt tegenwoordigh die plaets

Dirk Strijker.

Gelijk mede de Gemaghtighden van de Kamer van de Desolate Boedel-mede haer bezondere Secretaris en Boekhouder hebben, en bekleden tegenwoordigh die plaetzen

Frans Bruining, Secretaris.
Willem Muylman, Boekhouder.

Van de Gemachtighde Rechters.

Accijs-meesters.

De vijf Accijs-meesters, die hun zitplaets in 't Accijs-huis by de Oude-brugh hebben, ontfangen alleen maer de stadtspacht, van d' inkomende Granen, Azijn en Bieren; want de andere pachten, zoo stadts-als landts pachten, worden aen bezondere perzoonen, voor een zekre zomme gelts, jaerlix verpacht.

ZESTE HOOFTSTUK.

Van Lijf-straf bare zaken.

DE voornaemste ampten, waer by de regeeringh en welstant van deze stadt bestaet, verklaert hebbende, acht ik niet ongerijmt te zijn, in 't kort noch iets van het Schout-ampt, (vermits het gene, dat te voore, des aengaende, daer af gesproken is, meest des zelfs weirdigheit is rakende) als ook van de Lijf-straf bare zaken, hooge Vierschaer, op wat wijze hier ter stede in lijf-straf bare zaken te werk gegaen wordt, en wat des meer zy, hier by te voegen.

Hier in komt deze Stadt met de Coustumen van Antwerpen over een. cap. 13. art. 1. D. Coustum. van Antw. cap. 13. art. 3.

Voor eerst moeten alle misdadigen, by den Schout, zijn' Onder-schouten, en hun dienaers aengetast, gevat, en in de gevangkenis, de Boeyen genaemt, gebraght worden.

Maer in 't afzijn, en by gebreke van den Schout, Onder-schout en dienaren, staet een ieder vry, 't zy poorter, ingezeten, oft vreemdeling, alle misdadigen, die op 't feit betrapt worden, aen te tasten, vast te houden, oft de zelve te leveren in handen van den voorsz. Opper, oft Onder-schouten en hunne dienaers, oft in de voorsz. gevangkenis.

Een byzonder perzoon magh hier geen § lijf-straf baer eisch doen, tot openbare oft heimelyke straffe van eenen misdadigen, nochte ook eenige actien *a* onderstaen, voor 't gemene best, maer moet het zelve gedaen worden by den Schout, oft in zijn afzijn, by des zelfs Stedehouder, met den welken een byzonder perzoon voor zijn eigen aen gelegentheit, zich voegen magh.

§ *Criminaliter agere.*

a *Intenteren.*

Maer in zaeken van ongelijk, of hoon, vermagh een ieder voor zijn byzonder belang te *b* dagen, en daer toe zoodanige *c* besluit nemen, als hem na gelegentheit der zaken geraden zal dunken.

b *Ageren.*

c *Conclusie.*

De Schout, nochte zijn' Onder-schouten, nochte ook zijne dienaers mogen geen Poorter van Amsterdam, nochte geen Ingezetenen der stadt, die met zijn huishoudingh een vaste woonplaets binnen de zelve stadt, of vryheidt van

Van Lijf-strafbare zaken.

dien heeft, vangen, nochte aentasten, schoon hy by iemant bedragen oft aengeklaeght wort, by zoo verre de selve is staende ter goede name en fame, ten zy mits redenen, en dat by toestemmingh van Burgermeesteren en Schepenen der zelver stede.

De Schout magh niemant, om lijf-strafbare zaken, binnen zijn huis vangen, ofte uit den huise halen, ten zy sulx geschiedt, by uitdrukkelijk voorgaende verlof en toestemmingh van Burgermeesteren en Schepenen, de welken te vooren, eer datse den Schout soodanig verlof mogen geven, van de staet en gelegentheit der zaken ook kennis moeten nemen.

Volgens het Privileedje van Hartogh Albrecht van Beyeren.

Ook vermogen de voorsz. Officieren geen Poorter gyselen, vangen, bekommeren, noch eenigh hinder aen lijf ofte goedt doen, by aldien hy genoeg en volkomentlijk ter bescheidentheit van Schepenen, verzekeringh kan doen, dat hy 't recht verbeiden zal van 't geene, dat de voorsz. Officieren op hem zouden mogen te zeggen hebben.

En dit heeft plaets in alle misdaden en feyten, die een Poorter van Amsterdam begaen en gedaen magh hebben, uitgezeit in moort, brant, vrouwen-kracht, reeroof, en indien een Poorter zich gewapender hant stelde tegens de Hooge Overheit, of misdede binnen den Raedslot van Reigersbroek, ter ouder Amstel, en aen de Conynen in Goylant, volgens het boven-gemelde voor-recht. En of 'et nochtans gebeurde, dat een Poorter van Amsterdam ter zake van eenige andre misdaden, niet onder de voorsz. zeven puncten begrepen zijnde, gevangen en aengetast moghte werden, soo zoude de Schout nochtans, of de gene, die hem als gevangen, langhs 's Heeren straten, om in de Boeyen gebracht te worden, leide, den voorsz. Poorter moeten laten gaen; by aldien iemant bekent en suffisant zijnde, aenboodt versekering te doen, dat de voorschreve gevangen Poorter in 't recht verschijnen, en recht verbeiden zal, van 't gene de Schout op hem zoude mogen te zeggen hebben. Maer dit niet geschiedende, en de voorsz. gevangen Poorter, mitsdien in den Boeyen dezer stede gebracht zijnde, om eerst ondervraegt, en daer na voor den Rechter gestelt te worden, om vonnis te verwaghten, vermagh zoodanigh Poorter daer tegens *a* uitvlucht nemen, en te verklaren ongehouden te zijn, de zaken ten *b* voornaemste te verantwoorden, voor en al eer hy uit krachte van het gemelde voorrecht onder borgtoght van recht te verbeiden, ontslagen zy. 't Geen in zulk een gevalle, den voorschreve Poorter niet geweigert, maer toegestaen, en ook by Schepenen bewillight wordt, namelijk, dat hy uit der hechtenisse, uit krachte van het voorschreve voorrecht, onder handt-tastinge en belofte van t'allen tijden (des by mijn Heere den Schout met goetdunken der Schepenen vermaent zijnde) weder in rechte te verschijnen, ontslagen wordt; mits daer voor stellende borge tot zulk een zom van penningen, als Schepen, na gelegentheit der zake, daer op stellen zullen.

Van Lijf-strafbare zaken.

a *Excipieren.*

b *Principalen.*

Ook mogen de voorschreve Schouten, Onder-schouten, noch hunne Dienaren, niet in eenige der Poorteren, oft ingezetenen huizen komen, of gaen, noch eenige huiszoeking doen, noch om lijf- of onlijf-strafbare zaken, (uitgezeit in oneerlijke huisen, plaetsen of herbergen) voorder dan de voorschreve Poorteren, ingezetenen, oft hun huisvrouwen en huisgezinnen in hun afzijn toelaten, 't en zy met oorlof van Burgermeesteren en Schepenen, en in hunner tegenwoordigheit, of ten minsten van twee Schepenen by hen daer toe geordent.

Coustum van Antw. cap. 13. art. 16. 17.

De Baljieu van Amsterlant vermag binnen de stadt en vryheit van Amsterdam niemandt in hechtenis nemen, noch eenige eisch van hooge rechts-dwang plegen; maer

Van Lijf-ſtrafbare zaken.

maer zulx komt alleen den Schout van Amſterdam, en niemandt anders toe. Ook vermagh de Schout van Amſterdam geene misdadigen, ſchuldenaers, of bankroetiers, binnen deſer ſtede, en haer vryheidt, geleide geven, zonder verlof van den genen dienſe misdaen hebben, ofte ſchuldigh zijn, en nochte ook daer-enboven zonder verlof van Burgermeeſteren en Schepenen.

Artic. 18. De Dienaren van den Schout zijn ſchuldigh, Burgermeeſteren en Schepenen aen te brengen, de zware misdaden, die binnen deſe ſtadt, en vryheid van Amſterdam, geſchieden, ſoo haeſt als die tot hun kennis gekomen zijn, ſchoonſe de misdadigen niet kennen, of weten te noemen, om daer af terſtondt wettige *c* berichting te nemen, en daer in te verſien, ſoo als na gelegentheit der zaken bevonden word te behooren.

c Informatie.

Art. 19. En by aldien hier een moort, dootſlagh, oft andere zware misdaet begaen is, en men niet weet by wien 't zelve gedaen magh zijn, ſoo is men alhier gewoon, te roepen den genen die daer van eenige kennis hebben, te weten, de waert en waerdinne, in wiens huis ſulx bedreven is, of de gebuuren en allen anderen, daer van men meent eenige kennis te krijgen, die op alles wel ſcherpelijk af gevraeght, en hun verklaringen by geſchrift geſtelt worden.

Van Lijf-ſtrafbare zaken.

Wyders, op dat men ſoude moghen komen tot kennis van den geenen, die zulke ſware misdaden begaen hebben, ſoo is men alhier gewoon, ten einde ſoodanige feiten niet ongeſtraft ſouden blijven, maer anderen tot een exempel, 't zy of de misdadigen bekent zijn of niet, ter puye van 't Stadthuis, na voorgaende klok-ſlag, af kunding te doen, inhoudende, dat Burgermeeſteren en Schepenen belaſten en ordeneren eenen ieder, die den geenen, 't voorſz. feit begaen hebbende, weten, of gehuiſt gehooft, oft verſteken hebben, 't zy in ſchepen, ſchuiten, of andere plaetſen, dat zy den ſelven terſtont te voorſchijn brengen, op pene van aen den lijve, ter beſcheidenheit van Mijn E. Heeren van den Gerechte, geſtraft te worden.

En ten einde een ieder, in 't aenbrengen van ſoodanige misdadigen, des te vlytiger ſoude zijn, ſoo wort by deſe afkundinge, den genen, die de misdadigen aenbrengen, zulx datze terſtont of namaels in hechtenis raken, van deſer ſtede wege belooft, zulk een zom van penningen, als na gelegentheit der misdaden bevonden wort te behooren.

ZEVENDE HOOFTSTUK.

Van het pijnigen en ſcherpe onderzoeking.

ALs de Schout van Amſterdam niet willigh zijne ghevangenen kan doen belyden de feiten en misdaden, daer meê hy den ſelven is beſwarende, dan ſoekt hy daer toe te bekomen *a* invormingen, oft onderrightingen; en de zelve bekomen hebbende, ſtelt de gevangenen voor de bank van den Gerechte, en neemt zijn eiſch dat de ſelve by vonnis mogen geſtelt worden in zijn handen, om hen by pijne te doen verklaren de waerheit van 't geen hy hen te laſt is leggende, te dien einde overleverende zijn invormingen of onderrichtingen. En hoewel Schepenenen na deze onderrichtingen, uit kracht van de zelve of eenige andre klare kentekenen, de ſelve gevangenen ſtellen in handen van den

a Informatien.

Couſtum van Antw. 14. art. 1.

Van het Pijnigen.

Schout, om gepynight te worden, zoo vermagh nochtans de Schout niemant aen te taſten en te pynigen anders, dan ten overſtaen van Schepenen, of immers het meerdeel der zelven. De *b* belijdeniſſen der gevangenen door 't pynigen uit-geperſt, worden door een Secretaris, in tegenwoordigheit van Schepenen aen-getekent, en daer na den zelven gevangenen, ontſlaekt zijnde, voor-gelezen en gevraeght, of zulx de waerheit zy, en ofze daer by volharden. Verklaren de gevangenen de waerheit te wezen, 't geen by den Secretaris in tegenwoordigheit van Schepenen is voorgelezen, en volhardenze daer by, zoo worden deze belijdeniſſen gehouden voor wettige bekenteniſſen, als voor Schepenen gedaen, en gheſchiet daer op ook recht en vonnis, zulx als na de gelegentheit der feiten bevonden wort te behooren.

b *Confeſſien.*

Van het Pijnigen.

Maer in zware misdadan, als, moort, dootſlagen, brantſtichten en diergelijke; daer van wort den gevangenen vier-en-twintigh uuren na hun gedane belydenis, 't zy willige of by pyningh, andermael voor-gelezen hun belydenis, en gevraegt, ofze daer by als noch volharden, en indien gevalle worden de zelve ook voor wettige bekenteniſſen gehouden, en wort als voore daer op recht gedaen na gelegentheit der zaken.

De Schout magh ook de gevangenen niet anders of langer laten pynigen als Schepenen goet-dunkt. En wat een Poorter aengaet, die magh, zonder voorgaende verlof van Burgermeeſteren en Schepenen, niet gepijnight worden.

ACHTSTE HOOFTSTUK.

Van de Hooge Vierſchaer, en op wat maniere hier ter Stede in Lijf-ſtraf bare zaken te werk gegaen wordt.

a *Ordinaris.*

b *Extraordinaris.*

LYf-ſtraf bare zaken worden hier t'Amſterdam bepleit *a* ordentlijk, of *b* buiten-ordentlijk, na dat de zaken bevonden worden geſtelt te zijn.

Dien volgend is de Schout van Amſterdam gewoon alle gevangenen (tegens den welken hy gehouden is, zonder uitſtel te dingen, na gelegentheidt der misdaden) t'ondervragen in tegenwoordigheit, en ten overſtaen van twee Schepenen, of ten minſten die daer toe by de gantſche Bank gemaghtight worden, zonder dat hy vermagh eenige gevangenen uitter hechtenis te ſlaken, dan by voorgaende vonnis, of kennis van Schepenen.

En zoo wanneer by Schepenen eenige gevangenen uit der gevangkenis ontſlagen zijn, onder hanttaſtingh en belofte van t'allen tijden (des vermaent zijn) weêr voor 't recht te verſchijnen, zoo is de Schout van Amſterdam gehouden de zelve geſlaekte perſoonen, ten eerſten rechtdage daer na weder op zijn rolle te ſtellen, en tegen den zelven te dingen, in allen ſchijn, als ofze noch in nauwe hechtenis zaten.

Maer als by Schepenen verſtaen wordt, dat eenighe ghevanhge perzoonen, als voore uit der hechtenis gelaten zijnde, niet ontfangen zullen worden in een *c* gewoonlijk gedingh, zoo zijn de zelve per-

c *Ordinaris Proces.*

zoo-

Van de Hooge Vierschaer.

zoonen gehouden op den eisch t'antwoorden, tot zulken dage als by Schepenen goet gevonden en geordent wordt; en daer na binnen zekeren tijdt, mede ter bevel van Schepenen, gereet te komen, vonnis te verwachten, en dat alles by monde, of op versteke zommarien, zonder de zaek op eenige rollen te stellen.

Alle perzoonen, gevangen zijnde ter zake van enkele dieveryen, en andere misdaden, tegens den welken de Schout geen *d* hals-eisch neemt, worden voor Schepenen alleen gestelt, zonder dat Burgermeesteren daer over geroepen worden; en worden dezelve by Schepenen gestraft, met heimelijke of openbare gezelingh, ballinghschap uit 'er stadt, in het Tuchthuis, of Spinhuis, na gelegentheit van de misdaden en zaken. Ten zy de zelve perzoonen waren Poorters dezer stede, in welk gheval Burgermeesteren mede daer over gheroepen worden, om hun goeddunken daer over te geven.

d Capitale Conclusie.

Maer over ghevangenen, teghens den welken de Schout zijn eisch doet, datze met 'er doodt zullen gestraft worden, ('t zy de zelve Poorteren of vreemdelingen zijn) worden Burgermeesteren mede geroepen, om hun *e* zin-uiting daer over te geven.

e Advijs.

En wordt als dan in een besloten kamer, (na dat de gevangen, aldaer ter recht gestelt is, zijn belijdenis heeft hooren lezen, en ook gehoort den eisch en slot-vonnis van den Schout) de belijdenis van de gevangen, mitsgaders de *f* onderrichting van den Schout wel onderzocht, en daer na uit-slot gedaen, zulx als na gelegentheit der misdaden bevonden wordt te behooren.

f Informatie.

En valt het besluit zoodanigh, dat de gevangen met 'er doodt gestraft zal worden, zoo wordt daer toe zekeren dagh geraemt, en den Schout belast een scherprechter te ontbieden, en voort orde te stellen, dat zulx ten bestemden dage magh geschieden, en in 't werk gestelt worden. En om 't zelve den zelven gevangen te verwittigen, zoo gaet de Schout eenen dagh voor den bestemden tijdt met twee Schepenen, daer toe by de Bank Gemaghtight, uit Schepenen-kamer, in de gevangkenis, en brenght den ghevangenen daer uit onder den blooten Hemel, en zeit hem aldaer aen, dat hy van meeningh is, hem 's daeghs daer aen ter hooger Vierschaer te dagen, en een dagh van den hooghten te leggen, voorts hem vermanende om zich tot sterven te bereiden, brengende den zelven ghevanghen terstont in de Pijnkamer, alwaer hy dien dagh en den volgende nacht bewaert wordt by Schouts Dienaers, en door den Dienaer des Goddelijken Woordts vermaent en getroost wordt.

Van de Hooge Vierschaer.

En op den bestemden dagh, tegens den middagh, gaet de Schout met Schepenen uit de Schepens-kamer in de openbare Vierschaer, alwaer de gevangen mede gebracht wordt, en zittende aldaer de Schout in 't midden, en de Schepenen ter wederzijden, wort by den Schout van 's Heeren wege vermaent het vonnis, of het hoogh genoegh op den dagh is, om vierschaer te spannen, en recht te doen, naer ouder gewoonte deser stede.

Const. van Antw. Cap. 3. Art. 4.

En 't vonnis dienvolgende by Schepenen gewezen, en uitspraek gedaen zijnde, dat 't hoogh genoegh op den dagh is, om vierschaer te spannen, en recht te doen, worden als dan in 't kort by den Schout de de quade feiten en misdaden van den misdadigen verhaelt; en besloten dat de zelve misdadige, aldaer tegenwoordigh, by Schepen-vonnis verklaert zal worden een kindt des doodts; doch al eer dien aengaende vonnis gevelt wordt, gaen Schepenen uit d'openbare Vierschaer in orde van boven af in Burgermeesters kamer, om aldaer te stemmen, dien belangende

Art. 5.

't ge-

Van de Hooge Vierschaer.

't gemelde besluit te hervatten, en t'onderscoeken of een ieder by 't voorgaende besluit is volhardende. Indien ja, soo treden Schepenen weder uit Burgermeesters kamer in de Vierschaer, al waer de Schout 't vonnis van 's Heeren wege vermanende, by Schepenen den gevangen voor een kindt des doodts verklaert wordt.

Daer na doet de Schout eisch, en besluit, dat de gevangen, ter oorsake van zijn grove misdaden, by Schepen-vonnis gedoemt sal worden, om met den vuur, koorde', of zwaerde gestraft te worden, zulx dat 'er de doot op volght, of andersints, als hy na gelegentheit der misdaden bevint te behooren. Dit gedaen zijnde, gaen Schepenen voor de tweede reise, in Burgermeesters kamer, om *a* zin-uitting te halen, en t'ondervinden, of een ieder by het voorgaende besluit is volhardende. En indien hier by volhardt wordt, gaen Schepenen weder uit de kamer van Burgermeesteren in de Vierschaer, alwaer de Schout het vonnis vermanende, de jonghste Schepen zeidt en verklaerdt, dat Schepenen voor vonnis wijsen, 't geen by den Secretaris sal gheleesen worden. En dienvolgend wordt by den Secretaris luits keels het vonnis, by hem te voore, volgens het voorgaende besluit, gemaekt, en in 't geschrift gestelt, geleesen. Hier op wordt de misdadige, na dat hy te voore door den Dienaer des Goddelijken Woordts hertelijk vermaent en getroost, en op de Zegel-kamer 't gebedt voor den zelven uit-gestort is, gebracht op 't schavot, daer hy de straffe t' ontfanghen heeft.

Van de Hooge Vierschaer.

a Advijs.

NEGENDE HOOFTSTUK.

Van 's Heeren Slooten, en den Cipier.

BInnen de stadt van Amsterdam, en hare vryheidt, moghen geen gevangenen, die om lijf of onlijfstraf bare zaken gevat zijn, in eeniger maniere in hechtenis gebracht en gehouden worden, dan in de Boeye deser stede, daer toe gestelt. En die bevonden wordt by sondere kerkeren te houden, die vervalt in een pene, daer toe by den gerechte gestelt: namelijk, hy wordt gedoemt soo langh in de gemeene gevankenis te blijven, als hy den anderen in zijn besondere gevangkenis gehouden heeft; en daer-en-boven van zijn' eere berooft, en verliest zijn recht, 't welk hem tegens zyn party toequam.

In 't Keurboek van de Letter A. en C.

En op dat de gevangenen deser stede, wel bewaert en besorght zouden mogen zijn en blijven, zoo is een ieder wel uitdrukkelijk verbooden, eenige slooten van den Heere of deser stede op te breken, om de gevangenen daer uit te lossen, op de verbeurte van zijn lijf.

Desgelijx is een ieder verbooden, den gevangenen geen geweer te brengen, daerse de Boeyen mede open souden mogen breken, om daer uit te geraken, op de verbeurte van zijn hant, of hondert gulden.

In 't Keurboek van de Letter C. Fol. 7.

Ook is de Cipier deser stede gehouden, in de Boeyen t'ontfangen al de gevangenen, die hem by den Schout, zijn' Onderschout, hun dienaers of Deurwaerders uit den naem van 't Hof van Hollant opgedragen en over-gelevert worden.

De Cipier is gehouden alle gevangenen, soo wel die om lijf als onlijf-straf bare zaken gevat worden, wel en getroulijk te bewaren. Te dien einde is hy ook ghehouden alle nachten in de Boeyen te sla-

Van 's Heeren Slooten, en den Cipier.

slapen, en indien hy nootshalve daer buiten moet vernachten, magh hy zulx niet doen zonder eerst daer toe besonder verlof van den Schout te hebben, op pene van opschortingh voor de eerste reise, en voor de tweede reise op verstek van zijn ampt.

Raekt een der ghevangenen door onachtsaemheit uit de Boeyen, daer voor is de Cipier aensprakelyk, en magh ter zake van dien, teghens hem met alle strengheid te werk gegaen worden, zulx na rechten bevonden zal worden te behooren.

De Cipier is genootsaakt rol te houden, en daer in te tekenen de namen en toenamen der gevangenen, wanneerse in de Boeyen gekomen, en daer uit gegaen zijn, en voorts besonder, rol te maken, van al de kleederen, geldt en andere dingen, daer meê zy in de gevangkenis gekomen zijn.

De selve is ook gehouden, alle veertien dagen, den Schout, Burgermeesteren, en Schepenen over te leveren de namen der gevangenen, die hy in bewaernis van Stadts wege is hebbende, met uitdrukkingh van dagh, op den welken zy in hechtenis geraekt zijn.

De Cipier is schuldigh op Schouts vermaningh alle gevangenen, die om halssaken gevangen zijn, in de Boeyen of yser te slaen, of in besloote plaetsen te huisen, zonder dat hy vermagh de selve gevangkenis te verlichten of versoeten, anders dan by uitdrukkelijk toestaen en verlof van den Schout. *Van 's Heeren Slooten, en den Cipier.*

Het komt ook den Cipier toe, acht te nemen, en scherpelijk toe te sien, dat de gevangenen, besonder, die op den hals sitten, geen messen, ysers, of ander geweer, soo riemen, kousse-banden als anders, by sich houden, daer mee zy hen eenighsins souden mogen behelpen, om uit te breken, of hen selven te misdoen. Te dien einde om sulx voor te komen, is de Cipier gehouden al de gevangenen, en ook de gevangenisse wel te besichtigen, ten minste driemael ter weke, soo wel by dage, als by nachte. En op dat sulx en wel sonder gevaer magh geschieden, zijn de Schouts-dienaren gehouden, den voorsz. Cipier hier in tot zijn vermaningh de hant te bieden. De Cipier vermagh ook niemant, dan met bevel van den Schout, uit de Boeyen laten gaen, 't zy ook om wat zaken datse gevangen zijn. De selve is ook gelast alle overtreders, onder zijn bewaringh zijnde, die ter zake van vechten, mes of eenigh ander geweer te trekken, by Schepenen gedoemt zijn, in 's Heeren sloten te leggen te bier en te broode, dat hy hen geen ander kost of bier magh, of doen geven, op verstek van zijn dienst. *In 't Keurboek van de Letter E. Fol. 13. en Letter G. Fol. 385.*

NEGENDE HOOFTSTUK.

Van dootslagen en Voor-rechten van 't verbeuren der Goederen.

AMsterdam heeft by Hantveste van Graef Willem van Henegouwe; dat soo wie van de Poorteren een manslacht begaet, en daer op begrepen wordt, verbeurt zijn lijf, indien hy verwesen wort als recht is, en van zijn goet aen den Heer niet meer als twintigh pont Hollants: ontruymt hy, en wort hy ballingh gemaekt, soo sal de Heer insgelijx van zijn goet niet

Van dootslagen en Voorrechten van 't verbeuren der Goederen.

meer hebben als twintigh pont Hollants, en is den Schout alsdan gehouden na recht tegens hem te rechten.

Desgelijks heeft Amsterdam by Hantveste van Keyzerinne Margriet, des voorghedachten Graef Willems zuster, dat zoo wie van haren Poorteren een dootslagh begaet, buiten der zelve stede, wanneer hy zal gezoent hebben tegens de Maghen des dooden, niet meer aen den Heer zal schuldigh zijn dan tien pont van boeten, en tien pont voor de lantwinning, en niet meer.

Voorts heeft Amsterdam by Hantveste van Hertogh Willem van Beyeren, dat zoo wie van haer Poorteren zijn lijf met recht verbeurt, teghen den Grave niet meer verbeuren magh, dan de helft van zijn eigen goet, en dat d'andre helft zijn wijf, ofte zijne wettighe kinderen of zijne rechte erfgenaemen zullen na zich nemen.

Noch hebben die van Amsterdam, als in Amstellant gelegen, met die van Amstellant en Goylant gemeen, by Hantveste van Hartogh Albert van Beyeren als Ruwaert van Hollant, dat zoo wie een man dootslaet in den voorsz. lande, en met recht daer in verwonnen wort, vry zal zijn, midts aen den Heere gevende hondert pont van zijnen goede; maer by aldien 'er meer dan eenen man met den zelven dootslaghe beschuldight en bezwooren wierde, zoo zoude elk van de beschuldighde in zulken gevalle aen den Heer uit zijn goedt verbeuren tzestigh pont, en daer toe den dootslagh des dooden magen, tot zeggen van den Gerechte, beteren, ofte vredeloos des lants blijven. Maer by aldien de hantdadige met verscher hant wierde begrepen, en over den dootslagh verwonnen als recht is, zoo zalmen 't zelve rechten aen zijn lijve, en daer en zal de Heere, nochte yemant, yets van genieten.

Endelijk hebben die van Amsterdam, by Hantvesten van Hertogh Willem van Beyeren, des voor-gedachten Albrechts zoon, dat niemant van haer Poorteren meer tegens den Heer verbeuren magh, van eenighe zaken of breuken, dan zijn lijf, en hondert pont uit zijn goedt.

Van dootslagen en Voorrechten van 't verbeuren der Goederen.

En zoo wanneer den rechter gebleken is, dat 'er iemant van menschen handen om 't leven gebracht is, en de misdadige op de versche daet niet ghekregen wort, is 't evenwel geoorloft den omgebraghten ter aerde te besteden, en des niettemin als dan zijn klachten te doen, in allen schijne als of het doode lichaem noch boven der aerde stont: volghens de Willekeuren, staende in 't Keurboek van de *Letter* A. *Fol.* 1. En *Letter* C. *Fol.* 5.

Indien iemant door een ander in zijn eigen huis omghebracht wort, die wort daer over als een moorder gestraft: welverstaende dat een ieder in zijn eigen huis zonder iets te verbeuren, zich daer tegens te weêr magh stellen.

In 't Keurboek van de Letter A. Fol. 24. als ook C. Fol. 6.

Desgelijx wordt de gene, die een ander met een booge ter neder velde, dat hy doodt bleef, als een moorder ghestraft, volgens de twee boven gedaghte keuren. Mede lijdt de gene moorders straffe, die iemant in de Kerk of op 't Kerkhof om 't leven brenght.

In 't Keurboek van de Letter C. Fol. 6.

De gene, die iemandt met voordaght, of zonder woordt of weer-woordt, of by diergelijke onbehoorlijke manieren doodtslaet, word als een moorder, of anders, ter bescheidenheidt van den gerechte, gestraft.

In 't Keurboek van de Letter C. Fol. 2.

En om alle doodt-slagen, die binnen dezer stede, en vryheidt van dien zouden mogen geschieden, voor te komen, en te verhoeden zoo veel als 't mogelijk is, en den doodtslagers en misdadigen des te beter te bekomen, en te straffen, zijn alle herbergiers, in wier huizen zulx geschiedt, gehouden, des nedergeslagen, en doodt-slagers naem terstondt, of ten uit-

Willekeurë Letter G. Fol. 384.

Van doodſlagen en Voorrechten van 't verbeuren der Goederen.

uitterſte een uur daer na, by een briefje aen den Officier bekent te maken, op de verbeurte van vijf-en-twintigh guldens.

Insgelijkx zijn ook alle poortiers en boomſluiters verplicht, zoo haeſt tot hunner kenniſſe ghekomen is, dat 'er binnen de ſtadt een manſlacht begaen zy, op ſtaende voet de buiten-poorten en boomen, daer zy geſtelt zijn, te ſluiten, en voorts de naeſte portiers en boomſluiters des te verwittigen: de welken ook alsdan hun poorten en boomen ghehouden zijn te ſluiten, en den anderen poortieren en boomſluiteren, hen aldernaeſt zijnde, daer van kuntſchap te doen, en zoo voorts met de zon om.

Zijn ook de voorſchreve portieren en boomſluiteren ghehouden, terſtondt den Heeren Burgermeeſteren aen te dienen, uit wat oorzake, by hen de poorten en boomen geſloten zijn.

Ook mogen geen ſchippers, ſchuytevoerders, wagenaers, ofte iemant anders, by aldien tot hunner kenniſſe gekomen is, dat 'er een manſlacht begaen zy, met hun ſchepen, ſchuyten, wagens, karren ofte paerden wegh rijden, ofte henluiden ſchepen, ſchuyten, wagens, karren ofte paerden leenen en geven, op den welken eenighzins achterdenken valt, datze de doodtſlagers zouden mogen wezen, op de verbeurte van vijf-en-twintigh guldens, en daer-en-boven, na 't goetdunken van den gerechte, na gelegentheidt der zaken gheſtraft te worden.

Van doodſlagen en Voorrechten van 't verbeuren der Goederen.

Insgelijkx vermagh niemant, kuntſchap van de begane dootſlagh ghekregen hebbende, in zijn huis ontfangen, bergen, nochte eenighzins verſteken, ofte ook naderhant kennis daer van krijgende, aldaer behouden, oft in eeniger maniere wegh helpen den genen, daer eenigh quaet vermoeden op valt, op gelijke pene als boven.

En is een ieder ſchuldigh, zoo wanneer uit zake van een doodtſlag, of moort, huiszoekingh geſchiedt, den Schout, zijn Onder-ſchout en dienaers, mitsgaders allen anderen, die daer toe van Burgermeeſters en Schepens wegen gemaghtight worden, in zijn huis, pak-huis, ofte ſchuure te laten komen, op en neder te gaen, zoo hen-luiden belieft, om den hantdadigen te zoeken, zonder daer tegen te zeggen.

En by aldien, deſer zaeks halve; eenige afkundinge is gedaen, om den hantdadigen ten voorſchijn te doen komen, is alsdan een ieder ghehouden, (volgens 't bevel van den E. Heeren van den Gerechte, in de voorſchreve afkundinghe gemelt) die den genen, die 't feyt bedreven heeft, weet, oft gehuiſt, gehooft, oft verſteken heeft, 't zy in ſchepen, ſchuiten, oft in andere plaetſen, den zelven terſtondt te voorſchijn te brenghen, te verklikken, en aen te brengen, op pene van aen den lijve, ter beſcheidenheit van den Gerechte, geſtraft te worden.

TIENDE HOOFTSTUK.

Van Wapen-trekken, Vechten en Quetzen.

In 't Keurboek van de Letter G. Fol. 384.

DE gene, die iemant met de hant oft anderſints ſlaet of ſtoot, vervalt in een boete van drie gulden.

En ſoo wie op iemant een mes oft ander geweer trekt, ſonder den ſelven nochtans te quetzen, die wort in hechtenis en te bier en te broot geſet, op zijn eigen koſte, den tijt van zes weken langh, oft moet daer voor aen den Heere betalen de zom van twaelf Karolus gulden.

De gene, die iemant met een mes oft ander geweer ſlaet oft quetſt, wort in 's Heeren ſloten geleit, en op zijn eigen onkoſte te bier en te broode gezet, den tijt van drie maenden langh, of moet daer voor den Heere betalen de zom van vieren-twintigh gulden.

Wie ſtenen uit de ſtraet trekt of neemt, en, als ook eenige loode of yzere klooten by hem draeght, en daer meê vecht of werpt, die wort in 's Heeren ſloten gebracht, en drie maenden langh op zijn eigen koſten te bier en te broode geſet, of heeft daer voor aen den Heere te betalen vijf-en-twintigh gulden, of wort anderſints, der beſcheidenheidt van den Gerechte geſtraft. Maer de gene, die iemant daer mede queſt, wordt een half Jaer te bier en te broode geſet, of moet daer voor betalen vijftigh gulden.

Gebeuren deſe zaken by nacht, tuſſchen het 's avonts en 's morgens luiden van de poort-klok, ſo is de boete en ſtraffe dubbelt.

De gene, die iemant in eenigh gekijf of twiſt, eerſt met de vuiſt of ander geweer ſlaet of queſt, dien wordt het betalen der boete van beide parthyen opgeleit.

En is den Schout en Onder-ſchouten geoorloft, den genen, die by hen op 't overtreden deſer punten betrapt wort, in 's Heeren ſloten te mogen brengen. Ook is den Cipier, in wiens bewaernis deſe overtreders gelevert worden, by den Gerechte belaſt, deſe overtreders geen andere koſt voor te zetten, dan broot en klein bier, op verſtek van hun dienſt.

En om alle overtreders des te beter te bekoomen, zijn alle herbergiers, binnen deſer ſtede en vryheit van dien woonende, gehouden, als 'er iemant in hun huis gequeſt wordt, den naem van den gequetſten, en die 't gedaen heeft, den Schout, binnen twaelf uuren, op pene van tien gulden, aen te geven.

Mogen ook de waerden of waerdinnen, in welker huis eenige quetſinge of manſlaght begaen is, in 't zelve, geduurende de tijt van een Jaer en zes weken, geen tappers-neringh, of herbergh houden, ten zy door hun toedoen de misdadigen daer over in hechtenis raekten, of zy den Heeren van hun gedane vlijt, konden blijk brengen. *In 't Keurboek van de Letter M. Fol.* 9.

Desgelijks zijn al de heelmeeſteren gehouden, alſſe de wont, van den gequetſten, by hen verbonden, doodelijk achten, ſulx binnen een uur den Schout by een briefje aen te dienen op pene van tien gulden. De zelve meeſters, zijn ook genootſaekt, de perſoonen, wier wonden, builen, kneuſingen of andere quetſuren by hen, of hun huisvrouwen, of hun dienaren verbonden zijn, met uitdrukking van naem en toe-naem, als ook hun neering, ambacht, en woonſteden, den Schout bekent te maken, op pene als voren. *In 't Keurboek van de Letter G. Fol.* 54.

En

Van Wapentrekken, Vechten en Quetsen.

En op dat dit beter na-gekomen wort, mogen hier geen meesters 't ambacht opzetten of oeffenen, eerse in handen van den Schout hier op den eedt gedaen hebben, namelijk datse niemant (volgens de boven verhaelde keure) van eenige quetsuren, wonden, builen, of kneusingen sullen verbinden, of by hun dienaren doen verbinden, sonder den Schout terstont of binnen vier-en-twintigh uuren, sulx als voore bekent te maken, en dat op pene van tien gulden, by den genen te verbeuren, die sich onderwint, sonder desen eedt gedaen te hebben, het ambacht op te setten.

In 't Keurboek van de Letter B. Fol. 122.

Den selven heelmeesteren is ook by den gerechte aen bevoolen, datse den gequetsten afvragen moeten, wie hen gequest heeft, en dit den Schout aenbrengen, of by gebreke van dien, de boete, die aen 't selve quetsuur verbeurt is, zelfs te betalen.

In 't Keurboek van de Letter E. Fol. 10.

Magh ook geen Arts, Apteker, of Heelmeester eenige wonden of quetsuren aen nemen om te helen, voor al eer den Schout van de selve wonde oft quetsure verwittight is.

Die de wacht deser stede eenig belet of aenvechtingh doet, wort met de doot, of anders, na gelegentheit der zaken, strenglijk gestraft.

De wacht met sich te verweren ('t geen hy sonder schroomte en eenigh verbeuren doen magh) iemant quetsende of ter neder leggende, is geen straffe noch van lijf of goet onderwarigh.

In 't Keurboek van de Letter A. Fol. 24. en Letter C. Fol. 6.

De gene, die een ander in zijn eigen huis quetst, verbeurt zijn lijf, of wordt anders, na gelegentheidt der zaken, ter bescheidenheit van den Gerechte gestraft: maer staet een ieder vry sich daer tegen te versetten, die in zijn huis by iemant aengevochten wordt.

* Die een ander met ingesetten lage, of sonder woordt of weerwoort aenvecht, die verbeurt zijn rechterhandt, maer quest hy hem, zijn lijf, of wordt anders na gelegentheidt der zake, ter bescheidenheidt van den Gerechte, gestraft. *Van Wapentrekken, Vechten en Quetsen.*

Wie binnen de Damsluis, of op eenige andere plaetsen hier ter stede, een mes, of eenigh geweer, op elkanderen trekken, die worden in 't openbaer aen den lijve gestraft. **In 't Keurboek van de Letter C. Fol. 7.*

En boven al dese voorschreve boeten, is de gene, die een ander gequest heeft, gehouden den gequetsten zijn leemten, smerte, versuim en meester-loon te vergoeden, ter bescheidentheit van den Gerechte, of tot seggen van goede mannen, die daer toe gemaghtight zijn. *In 't Keurboek van de Letter L.*

Trekt iemandt een mes, of ander geweer, op een ander, sonder hem nochtans te quetsen, en raekt hy daer over in hechtenis, die wort gedoemt in een boete van hondert gulden; en is 't in der nacht, of na 't luiden van de poort-klok geschiet, soo is de boete dubbelt, en by gebrek van betalingh wort de gedoemde, indien het een mans-persoon is, in 't Tucht-huis, en is 't een vrouws-persoon, in 't Spinhuis, voor den tijdt van drie maenden, gezet om te werken. *In 't Keurboek van de Letter L.*

Maer quetst iemandt een ander by dage of by nacht, sulx dat 'er bloedt na komt, die wordt gedoemt in een boete van drie hondert gulden, of zes maenden in 't Tuchthuis, om aldaer te werken. Doch is dese willekeure, en al andere, die de straffe, wegens de misdaden by nacht begaen, verdubbelen, van gelt, en niet van lijf-breuken te verstaen.

Wyders staet aen te merken, wanneer by willekeure op een misdaet sekere pene wort gestelt, dat sodanige willekeur geen plaets heeft over de misdaet, die by iemant van de onderzaten, buiten de vryheit, oft recht-gebiedt, begaen wordt.

ELFDE HOOFTSTUK.

Van vrede te leggen en breken.

DE gene, die eenigh geschil, of oneenigheidt met iemant uitstaen heeft, en vreezende dat hy daer over geslagen, gequetst, of anders beledight zoude worden, vermagh zijn party vrede doen leggen, en aen den Officier of twee Schepenen versoeken, dat sulx geschieden magh; te dien einde wort niet alleen de party van den klager, maer ook den klager zelfs by den Schout of Schepenen deser stede, tijdt beraemt, om in Schepens-kamer te verschijnen. Maer ten bestemden dage de klager verschijnende, en zijn parthy niet, wordt de zelve parthy als dan ontboden op zekere pene voor d'eerste reize, en op dubbelde pene voor de tweede reize, en voor de derde reise niet verschijnende, op zulke verhooging van pene, als Schepenen goet dunkt, en voor de vierde reize niet, verbeurt de voorschreve party al de voorschreve boeten, en wordt daer-en-boven den Officier aen bevolen, de zelve party in hechtenis te nemen, en voorts den Gerechte te stellen ten boven-gemelde einde.

Coust. van Antw. Cap. 21. Art. 1.

Maer verschijnt de klager ten bestemden dage zelfs niet, wort de zelve verstaen van zijn eisch af-stant gedaen, en met zijn party zelfs vrede gemaekt te hebben.

Doch de klager en zijne parthy ten bestemden dage verschijnende, wort als dan by den Schout dezer stede, of in zijn afweesen by zijne Stedehouder tusschen beide voorschreve parthyen vrede geleidt; te weten datze elkanderen niet zullen beledigen noch misdoen, met woorden of met werken.

Weigert d'een of d'ander parthy de vrede, in maniere als boven gheleit zijnde, soo verbeurt de zelve vijf ponden Hollandts, t'elkens als hem vrede geeischt wordt. Doch deze boete is daer na verhooght tot twintigh pondt Hollandts, alles tot des gerechts proeve. En moet in zulk een geval 't Gerecht dezer stede den genen helpen, die vrede begeert.

Hantveſt van Graef Willem.

In 't Keurboek van de Letter A.

Maer wie de vrede, in maniere voorschreve tusschen parthyen geleit zijnde, komt te breken, zulx dat men hem daer van overtuigen kan, die verbeurt zijn lijf, en de helft van zijn goederen. En moet zulx den genen, die over een vrede misdaen wordt, 't zelve ghebetert worden ter bescheidenheidt van den Gerechte, en de hantdadighe is ghehouden daer over te stellen borghe, of by ghebreeke van dien, op verbeurte van zijn rechterhandt.

Volgens het Voor-recht van Hartogh Albrecht.

Magh ook de gene, die boven een vrede geslagen wordt (volgens de boven-gemelde Hantveſt) hem terstont wel weren en verdedigen, tegens den genen die hem slaet, zonder dat de zelve verstaen wort de vrede gebroken te hebben.

Een van de Burgermeesteren, of een van de Schepenen van Amsterdam, vermagh ook (volgens de Hantveſt van Hartogh Albrecht) met een poorter dezer stede vrede maken, en daer af getuigen en kennis dragen, in allen schijn als de Schout met twee Schepenen magh doen.

Wordt een Poorter vermaent van den genen, die in 't gherecht is, of geweest heeft, vrede te maken; en weigert hy zulx

In 't Keurboek van de Letter A. en C.

Van vrede te leggen en breken.

zulx te doen, die verbeurt een boete van twintigh pondt Hollandts, of alzulke andere boeten, als Schepenen na gelegentheidt der zaken bevinden te behooren.

Een schipper, die binnen dezer stede poorter is, en ook mede ter zee-vaert, magh met een andere poorter vrede maken buiten dezer stede, en daer af getuigen, gelijk twee Schepenen mogen doen, mits dat zy-luiden, binnen dezer stede komende, den Gerechte de voorsz. vrede moeten aenbrengen.

In 't Keurboek van de Letter A.

Van allerhande twist, die men niet verzoenen magh, na de rechten deser stede daer af moeten degenen, die onderlinge twist hebben, en vrede begeeren, komen in den Raedt-kamer by den Gerechte, tot vier tijden van 't jaer, te weten op May avondt, *ad vincula*, (Sinte Pieter) op Allerheiligen avondt, en op Lichtmis avont, en aldaer by name laten beschryven, tegens wienze de vrede begeren, en van wien de vrede is roerende.

Van vrede te leggen en breken.

De vrede, zoo geteekent zijnde, plagh eertijdts op den eersten heiligen avont, na elken avont van de voorsz. vier jaergetijden, by den Secretaris afgekundight te worden, in de Hooft-kerk binnen dezer stede. Welke vrede dan een ieder, uit last van Schout, Schepenen en Raden, het naestkomende vierendeel jaers lang onderhouden moest, op verbeurte van lijf en goet, in allen schijn en maniere, als of de vrede handelijk en mondelijk was genomen en gemaekt.

TWALEFDE HOOFTSTUK.

Van het straffen der misdaden en bannen.

Coust. van Antw. cap. 16. art. 1.

Die zijn lijf verbeurt, verbeurt ook al zijn goederen, tot profijt van den Heere, maer heest de zelve wijf of kinderen, blijst d'eene helft tot behoef van zijne wijf en kinderen. Over zulx worden alle lijfstrafbare zaken, by de welken iemant met 'er doodt gestraft wordt, 't zy uit wat zake dat 't zelve geschiedt, gemaekt en beslooten met deze woorden: *Dat Schepenen al des gevangen goederen verbeurt maken, tot profijt van den Heere.* Maer een Poorter deser stede, met 'er doot gestraft wordende, verbeurt niet meer uit zijn goederen dan hondert gulden eens. En d'andere goederen van den gestraften misdadigen, blijven tot behoef van zijn wijf, kinderen, en naeste ersgenamen.

De dieven, tegens den welken, na de beschreve rechten, de straffe van drie en vierfwerf 't gestole te vergoeden, gestelt is, raken, na gewoonte deser stede, daer mede niet vry, maer worden, in plaetse van dien, gestraft met de galgh, met openbare of heimelijke gezelingh en brandteken, met banniffement uit deser stede, of in 't Tucht-huis, of anders, zulx als Schepenen, na gelegentheidt der misdaden, bevinden te behooren.

Van alle kennelijke ongevallen, en doodslagen, geschiedt in onnozelheidt of nootweer, blijst de hantdadighe vry en onbezwaert van den Heere, en van de party.

Die een anders huis dreight aen kolen te leggen, of 't vuur daer in te steken, of op een anders deure of venster loopt, slaet

Van het straffen der misdaden en bannen.

slaet of steekt, om daer in te komen, tegens wil en dank der bewoonders, zijn huisvrouw, boden, of huisgesin; of in een anders huis komt, om aldaer iemant te slaen of te knevelen, of iemant binnen zijn huis by dage of by nacht kracht en gewelt doet, verbeurt zijn lijf en goedt, of wort anders ter bescheidenheit van den gerechte, na gelegentheit der sake gestraft. Doch kan een Poorter hier ter stede (het geen over al, daer van verbeurte van lijf en goet gesproken wordt, te verstaen is) niet meer verbeuren dan hondert gulden eens. En wordt soodanigh persoon in 't voorsz. huis gequetst of doodt geslagen, verbeurt in sulk een geval de hantdadige niet.

Cousst. van Antw. Cap. 16. Art. 6.

Die den Heere zijne gevangenen ontweldight, de boeyen opbreekt, of helpt opbreken, de gevangen daer uit haelt; of die tegen den Heere en 't Gerechte opstaet, en de selve met kracht en ghewelt verstoort, verbeurt lijf en goet, voornamelijk indien de gevangenen om grove misdaden, of hals-zaken in hechtenis zijn geraekt. Maer zijn het onlijf-strafbare misdaden, so wort de gene, die de gevangenen door listige vonden, en niet met gewelt uithelpt, gestraft ter bescheidenheit van den Gerechte.

Niemant magh besondere kerkers of gevangenissen opstellen, noch ook iemant in 't heimelijk, of in 't openbaer gevangen houden, of in banden van yser leggen, om geenerlei oorzaek, anders dan in de Boeyen deser stede: ten zy by verlof van Schout, Burgermeesteren en Schepenen, op pene van na gelegentheidt der zake by den Gerechte gestraft te worden. Behoudens dat d'ouders hun kinderen, of kindts-kinderen, wel vermogen tot straffe of beswaerms, in hun huisen gevangen houden voor sekeren tijdt; maer willen d'ouders hun kinderen gevangen leggen, tot straffe in eenige andere plaetse dan in hun huisen, soo moetense de selve setten of leggen in een openbare en bekende plaetse binnen deser stede en vryheit der zelve, als in de boeyen, in 't Tucht-huis of Spinhuis, en dat by verlof en toestemmingh van den Gerechte, en anders niet. Ook moghen d'ouders hun kinderen in huis niet gevangen houden, dan met verlof en toestaen van den Schout, Burgermeesteren of Schepenen; die zulkx den ouderen op hun versoek lichtelijk vergunnen.

Van het straffen der misdaden en bannen.

Van Ballingschap en Ballingen.

Schepenen van Amsterdam mogen alle misdadigen bannen uit deser stede en vryheidt van dien, een mijl in 't rond; en dat ten eeuwigen dage, of voor sekere bepaelde tijdt, op pene van met den galge of zwaerde gerecht, of gegeesselt en gebrantmerkt, of anderssints, na gelegentheidt der misdaden, gestraft te worden.

De zelve vermogen ook alle misdadigen te bannen, in 't Tucht-huis of Spinhuis deser stede, op sulke penen, als by Schepenen, na gelegentheit der misdaden, goet bevonden wort.

Geschiet het bannissement binnens kamers of in 't heimelik, dan wordt het selve gedaen in tegenwoordigheit van Schout en Schepenen, maer geschiet het openbaerlijk, moet 'et ter puye van 't Raedthuis, in tegenwoordigheidt van Schout, een van de Burgermeesteren, en Schepenen, of immers het meerdeel der zelven, ghelezen en afghekondight worden.

Wie derhalve by Schepenen gebannen wort, uit dezer stede en de vryheit van dien, en een mijle in 't ronde, die vermagh binnen de tijdt van zijn bannissement daer niet weder binnen komen, maer moet den tijdt, in zijn bannissement begrepen, daer buiten blijven, op pene daer op in zijn vonnis gestelt; zonder dat by de Hooge Overheit, of zijne Princelijke Hoogheit, of iemant anders, van wat maght of gezagh hy ook zy, daer tegens eenigh *a* beroeping van ban kan, of magh

a Appel

in

Van het straffen der misdaden en bannen.

in eeniger maniere gegeven worden. Vermogen ook die van Amsterdam alle ballingen over al, binnen de bovengemelde ban-mijl, en ook buiten hun vryheidt in hechtenis nemen. Behoudens datze gehouden zijn de gevangenen, dieze buiten hun vryheidt hebben gekregen, te leveren in handen van den Officier van het plek, onder wiens vryheit de selve gevat zijn. Maer de ballingen, diese binnen de voorsz. ban-mijlen gekregen hebben, mogense zelfs straffen, naer inhoudt van het vonnis daer van zijnde.

En dienvolgend worden alle misdadigen, die over d'inbreuk van hun bannissement, alhier in hechtenis ghenomen worden, ter eerster gelegentheidt ghestraft, met soodanige straffe als 't eerste vonnis daer van is inhoudende, en vernieuwingh van hun bannissement, sonder dat dienvolgend eenige nieuwe ghedingen op de rechtsvordering gedaen of gepleegt mogen worden; maer wort de pene, in 't vonnis begrepen, uitgevoert, daer van Schepenen de kennis nemen.

In 't Keurboek van de Letter E. Fol. 114.

Gebeurt het dat iemant zekre jaren gebannen zijnde, binnen de selve jaren weder in komt, en daer over (volgens de boven-gemelde keure) niet gevangen of gestraft wordt, soo magh nochtans de selve, na dat de jaren van zijn ballingschap verloopen en omgekomen zijn, daer over gevangen en ghestraft worden, niet tegenstaende hy binnen de tijt van zijn ballingschap op de daet niet gevat is geweest.

Van het straffen der misdaden en bannen.

En wie zich ook vervordert iemant, die uit deser stede gebannen is, by zijn weten, te huisen, hoven, eeten of drinken te geven, of te verkoopen, of doen brengen binnen de vryheidt deser stede, die verbeurt vijftigh pont Hollandts, en moet uit der stadt blijven den tijdt van tien jaren langh, sonder binnen dien tijdt daer weder mogen in te komen, op lijf straffe; wordt anderstints ter bescheidenheidt van den Gerechte, na gelegentheidt der zaken, gestraft.

In 't Keurboek van de Letter A. Fol. 4.

DERTIENDE HOOFTSTUK.

Van de Schutteryen, en Soldaten.

VErhaelt hebbende, op wat wyse by den Gerechte de welstant van dese stadt tegens alle inwendige ongebondentheden beschermt wordt, zal 't niet ongevoeglijk zijn, hier iets by te voegen van de Krijgszaken, waer door dese stadt, in tijdt van noodt, tegen alle buiten gewelt kan verdedight worden.

De krijghs-maght deser stede is tweederlei, want ten dele bestaetse uit vier-en-vijftigh Burger-vendelen, en ten deele uit zes Vendelen Soldaten of krijghsknechten, die voor een maentlijke wedde dienen.

By oude tijde waeren hier eenige weinigh schutteren, als blijkt uit de onderstaende brieven; maer daer na zijn 'er drie Schutteryen, of Gilden, (ghelijk men toen sprak) onder de naem van de Voetboogh, Hantboogh, en Kloveniers, of Klaveniers schutteren, bestaende ieder ontrent uit twee hondert koppen, opgerecht. Doch daer na zijn dese Burgervendelen vergroot op twintigh, en endelijk, zedert den Jare zestien-honderdt en vijftigh, op vier-en-vijftigh Vendelen.

Dese oude schutters hadden verscheide

Van de Schutteryen, en Soldaten.

vryheden en voorrechten. Want voor eerst kregense Jaerlix van stadts wege, elf goude Hollantsche schilden, hadden ook vry visschen in de stadts grachten, en moghten ook Jaerlix op sekre drie gesette tijden, tien dagen vry wijn tappen. Wy sullen dese gunst-brief, outheits halve, en dewijl 'er eenighe aenmerckens waerdige dingen in vervat zijn, hier laten volgen:

Aen de Schutters alhier gegeven Jaerlix elf goude Hollantsche schilden.

WY Schout, Schepenen, en Rade dezer Stede van Amstelredamme, maken kondt ende kennelijk allen den genen, die dezen brief zullen zien ofte hooren lezen, dat wy gelijen schuldigh te wezen van der stede wegen voorsz. onzen Schutters van der stede voorsz. die nu Schutters zijn, ende allen den genen, die hier namaels Schutters zullen wezen, die in der Schutters gilde ontfangen worden, jaerlix elf goede goude Hollandtsche Schilden, die nu left zijn geslagen na der ordonnantie, als onze lieve geduchtige Heere van Holland met zijne steden overdragen was of payment, dat alzoo goet is, tot haren Palloren te hulpe: te betalen alle jaren dit voorsz. gelt zonder eenigh vertrek op den anderen dagh na Mey-dagh, als zy de Papegayen willen schieten.

Mitsgaders de Visscheryen van de stadts grachten.

Voorts zoo geven wy den voorsz. Schutters die graften van der stede voorsz. te zullen visschen na hare wille, eenwelijcken ende altoos, ende niemandt eenighe Visscherye daer inne te hebben buyten haer wille; ende zoo wie daer inne vischte, die men bedragen mochte met twee Poorters, die zwaers op een pont Hollandts alzoo dicke als hy 't dede, ende die boeten zullen hebben d'eene helfte onze lieve genadige Heere voorsz. ende die ander helfte die Schutters; ende daer en zullen wy ons niet of onderwinden van der stede wege voorsz.

Als ook de Wijn-tap.

Voort zoo geven wy den Schutters voorsz. van der stede weghen voorsz. een vryhede, dat zy den Wijntappe hebben zullen tot drie termijnen binnen elk jare, de eerste termijne daer af zal wezen tot Sinte Martijns-misse in de Winter, ingaende op Sinte Martijns-avondt voorsz. duerende tien daghen lanck, de ander termijn zal wezen tot Vastel-avond, ingaende des Zondaeghs voor den Vastel-avondt, tien dagen lanck durende, ende de derde termijn zal wezen tot des Heiligen Sacraments-dagh, in de Somer, ingaende des Sondaghs voor den Heiligen Sacraments-dagh voorsz. durende neghen dagen lanck. Ende zoo mogen de Schutters voorsz. haren Wijne opsteken ende tappen, tot alzoo veel steden als zy willen. Ende op wat dagh dat de Schutters voorsz. hare Wijnen opsteken, dien dagh zal men voor eenen dagh rekenen. Ende als zy tappen willen, en hare termijnen komen, zoo zullen zy 't openbaerlik doen bieden in die Kerke des Zondaghs voor elcken termijn voorsz. dat zy hare Wijnen willen opsteken, op dat 'er niemandt schade by lijde. Ende waert dat 'er eenigh menisch binnen der vryhede van Amstelredam eenighe Wijne Moraete, Garnate, Malevesye, Clarette oft anders eenige Wijnen, hoe dat hy ghenoemt zy, ontstack of tapte binnen de voorsz. termijnen, als die Schutters voorsz. tapten, ofte iemant van hare weghen, die waerts op drie pont Hollants aen Koopmans gelde: Ende des zal hebben onze gedachtige Heere voorschreven een derdendeel, een derdendeel die stede voorsz. ende dat derdendeel die Schutters voornoemt. Ende die rechtevoort uit te panden alzoo dicke, als zy die Wijnen, Morate, Granate, Malevesye, Clarette, of eenige Wijnen tapten binnen den voorsz. tijdt, 't en ware by oorloove der Schutteren voorsz.

Van de Schutteryen, en Soldaten.

Voort soo willekeuren wy ons van der stede wegen voorsz. wanneer wy die Schutters uitbieden in ons liefs Heeren vaert, of elwaer, daer wy van der stede wegen te doen hebben te varen, met hare bogen, soo sullen wy hen mede geven alsoo vele knechten, als den Gerechte van der stede weghe voornoemt, ende den Overmans van der Schutteren gilde sal goeddunken, die hun haer Taertsen dragen op deser stede koste, ende buiten der schutteren koste. Ende waert ook, dat eenigh van de voorsz. Schutters sijnen booghe aen twee schote inder stede dienste, dien boge sullen wy hem gelden tot haer Overmans zeggen, en des Gerechts voorsz.

Voort soo willekeuren wy voor ons ende voor allen onsen nakomelingen, den voorsz. schutters ende hare nakomelingen alle dese voorsz. voorwaerden vast ende stade te houden tot eeuwighen daghe, sonder argelist. Voort soo hebben de Overmans van der

Schut-

Van de Schutteryen, en Soldaten.

Schutteren gilde ons weder gelooft voor hen ende voor alle hare nakomelinghen van des gilde weghen voorſz. dat zy elk eenen goede boge houden ſullen, ende elck gilde-broeder een Harnaſch, alſt redelick is, ende niemant uit den gilde te gaen, noch daer inne te komen, 't en zy by den Gerechte ende by de Overmans van den gilde voorſz. Ende ook ſoo ſullen ſy in den voornoemden gilde ſtadelicken hebben vijf ende tſeventigh Schutters ofte meer. Ende waert dat de broeders van den gilde voorſz. alſoo veele aflijvig worden datter geen vijf ende tſeventigh ſchutters meer en waren, ſoo ſullen de Overmans van den voornoemde gilde dat te weten doen den voorſz. Gerechte; ende ſoo ſal 't Gerechte andere goede Poorters daer voor weder in 't gilde ghebieden te gaen by rade der Overmans voorſz. Voort ſoo en ſullen zy die Doelen, die nu hebben de Schutters, niet verkoopen, noch beſetten tot genen dage, buyten den Gerechte. Ende met deſe voornoemde voorwaerden ſoo ſchelden wy malkanderen quijt van alle oude voorwaerden ende brieven, die tuſſchen der ſtede ende der ſchutteren Gilde mogen weſen. In oirconde deſen Brieve bezegelt met onſer ſtede Zegele.

Gegeven op den vijfden dagh in September, in 't Iaer ons Heeren, duyſent drie hondert vier en tnegentigh.

In den Jare veertien hondert dertien, wiert den ſchutteren by den Gerechte mede toegeſtaen, dat de gene, die der boven-gemelde ſchutteren wijntap, of der ſelven grachten om in te viſſchen, huurde, vry Heerevaert zoude wezen, als breder blijkt uit deze volgende Brief:

Verſcheide voor-rechten den Schutteren gegeven, namelijk dat de genen die de Wijntap heeft, of Gracht huren, vry

WY Schout, Schepenen, ende Raden der ſtede van Amſtelredamme, doen kont ende weten allen luyden, dat wy om ſonderlinge gunſte en liefde, die wy hebben ende draghen tot onzen lieven gheminden Schutteren, die nu zijn ende namaels weſen zullen in der Schutteren Gilde binnen der ſtede Amſtelredamme, ende om dat zy te bet ſullen gheregeert weſen in eere ſtaende blijven, op dat zy onſen lieven genadigen Heere van Hollant, ende ons te bet ende ſinnelijcker dienen moghen, den ſelven onſen Schutteren ghegeven hebben, ende geven met deſen Brief ſulcke puncten ende vryheden, als hier na gheſchreven ſtaen. Eerſt, dat in der Schutteren Gilde voorſz. ſullen weſen tnegentigh Schutteren, of meer: ende ſoo wie dat nu in der Schutteren Gilde is, of namaels daer in komen ſal, die en ſal uyt den ſelven Gilde niet moghen komen, 't en zy eendraghtelijk by den Gerechte, ende by de Overmans van den Schutteren voorſz. by een boete van tien pont Hollants aen Heeren gelde.

Van de Schutteryen, en Soldaten.

zijn van Heerevaert, of niet behoeven uit te reizen.

Voort ſoo wie der Schutteren Wijn-tappe huurt, die ſal Hervaerts vry weſen, of die geene, die hy die vryheyt overgeeft binnen veertien dagen, na dat hy die Wijntappe gehuurt ſal hebben: ende desgelijkx ſal die gene, die der Schutteren graften huurt, Heer-vaerts vry weſen, of dien hy dien vryhede overgeeft. 1413.

Voort ſoo ſal elck Schutter jaerliks hebben een nieuwe Pallore, als des eens 's jaers eenen rocke, of tabbert, of vlieger, of diergelijck, en des anderen jaers een caproen. Ende ſoo wat Schutteren dat t' huys ware veertien dagen lanck, voor dat men de Papegaye ſchieten ſoude, die ſoude zijn Pallore voorſz. ghereedt hebben, als men de Papegaye ſchote, by drie pont Hollants aen Heeren gelde: Ende wie dat niet t' huys en ware, die ſoude zijn Pallore bereet hebben binnen veertien dagen, na dat hy t' huys quame, by den ſelven boeten.

Voort ſoo wanneer dat men eenige Schutteren ſal behoeven in ons liefs Heeren ofte in der ſtede reyſe voornoemt, ſo ſal 't Gerechte van der ſtede den Overmans van der Schutteren te weten doen, hoe veel Schutters dat men tot dier reyſe behoeven ſal, na dat beloope van anderen der ſtede Poorten. Ende ſoo ſullen die Overmans alſoo veel Schutteren cavelen, ende die genen, die zy cavelen, by namen den Gerechte overleveren in ſchrifte; ende ſoo ſalſe 't Gerechte ghebiden uyt te roepen, ende des niemant te verdragen. Ende die eens gecavelt ende uit-gereiſt heeft, en ſal niet weder cavelen, noch uitreiſen, tot dat alle die Schutteren alomme ghecavelt ende uyt-ghereyſt ſullen hebben. 't En ware ſake, dat iemant van den Schutteren, waer in den Gerechte, oft anders vryhede hadde vander ſtede, of die ware buyten 's Landts, of in ſiekhede van lijve, ſoo

Van de Schutteryen, en Soldaten.

dat hy niet cavelen noch uytreysen en zoude, of en mochte met den Schutteren, dien soude men des tot dier tijt verdragen. Ende soo wie dat gecavelt ende geboden worde uyt te reysen, als voorsz. is, en die reyse versuymde, die waerts op zijn lijf, ende op hondert pont van sijnen goede.

Voort van alle boeten voorsz. sullen hebben onse lieve ghenadige Heere van Hollant eenen derdendeel, die stede voornoemt een derdendeel, ende die Schutteren voorsz. een derdendeel. Ende die Overmans van den Schutteren sullen der schutteren boeten voorsz. mogen winnen alsse verschijnen, met rechte van der stede voornoemt. Ende soo wat schutter, dat breukigh wert in eenighe punten voorschreve, en daer af aenghesproken wert van den Overmans voorschreve, die zal die boeten aen wedden en gelden, of hy sal sijn *a* onghescholde daer voor doen, als echt is, met twee schutteren. Ende want wy onsen lieven schutteren voorschreve alle dese voorschreve puncten en Vryheden volkomelicken menen te houden, en ghehouden willen hebben eeuwelicken durende, zonder argh en list, soo hebben wy desen brief bezegelt metter stede Zegele van Amstelredamme hier aen gehangen.

a Onschult.

Ghegheven op den vierden dagh in April, in 't Iaer ons Heeren, duysent vier hondert ende dertien.

Over de tegenwoordige vier-en-vijftigh Burger-vendelen, (in soo veel wyken ook de stadt afghedeelt is) die in vijf regementen, als het Blaeuwe, Oranje, Witte, Geele en Groene, waer van de vier uit elf, en het vijfde uit tien Vendelen bestaet, afgedeelt zijn, zijn ghestelt twee Kolonellen, en vier-en-vijftig Kapiteinen, en ook zoo veel Luitenanten, t'zamen uit-makende het gantsche lighaem van de Krijghs-raet, onder beleidt van de Heeren Burgermeesteren, die als Opper-hoofden over de selve staen. Deze Raedt neemt nieuwe schutters aen, en hen den eedt af, om de stadt ghehou en getrou te zijn; kiest ook de Serjanten, en met de Heeren Burgermeesteren, alle nieuwe Hooft-officieren, als Kolonellen, Kapiteinen, Luitenanten, Vendragers, Prevoosten en Brantmeesters. In den Jare zestien-hondert zes-en-vijftigh wierdt zekere orde, doende daer meê alle voorige keuren en ordeningen te niet, waer na zich de schutters in 't waken en optrekken schikken, by den Gerechte met goetvinden van deze Krijghsraedt, en Kolonellen, bestaende in deze naervolgende punten, ingestelt en geraemt.

Van de Schutteryen, en Soldaten.

Orde waer na zich de Schutteren in 't waken en optrekken te schikken hebben.

Geen Kapitein of zijn stedehouder mag iemant van nieuws onder zijn Vendel nemen, dan met verlof van den gantschen krijghsraet, die hem ook den eedt afneemt.

En is de Kapitein gehouden de namen der genen, die eerst onder zijn Vendel komen, den Kolonellen by geschrift bekent te maken, om te kunnen onderstaen, ofze liever waken, dan ofze gezint zijn redelijk te verdragen, tot verval van de onkosten der krijgs-raet. Desgelijx magh geen Kapitein of Luitenant iemant van zijn volk van het waken ontslaen, dan by verlof van de Krijghs-raedt.

By alarm, trom, of klokslagh, moet ieder schutter met zijn gheweer voor 's Vendrighs huis verschijnen, op pene van vier-en-twintigh gulden.

In tijt van brant, zijn twee, drie of vier Vendelen, die lendenen zijn van de wijk, daer de brant is, ghehouden terstont met behoorlijck gheweer, daerze op ghestelt zijn, voor 's Vendrighs huis te verschijnen, om d'onnodighe toeloop van het volck, tot den brant niet bescheiden, en het stelen der goederen, te beletten.

Ieder schutter moet op de waght verschijnen met sodanigh geweer, daer hy op gestelt is, op pene van drie gulden.

Twee Vendelen moeten alle nachten waken. Met het eene wort het Stadthuis, en de geordende by-wachten, en het ander de Sint Anthonis markt en de by-wachten, bezet.

De

Van de Schutteryen, en Soldaten.

De Korperalen zijn ghehouden in alle krijghs-wachten des avonts ten neghen uuren al hun volck te lezen, zoo Adelborsten, Korperalen, als gemene schutteren, ten einde alle wachthuizen en santinellen voor de klok half tienen bezet zijn.

Niemant dan met verlof van de hooftwaght, magh van de wacht gaen, voor al eer de waght afgeslagen is, op pene van tien stuivers.

Geen Corperael magh iemant, onder dekmantel van eerste ronde, of schiltwacht iets gevende tot profijt der schutteren, van de wacht laten gaen, op pene van een daelder, soo by de weggaende als Corperael te verbeuren.

Niemant magh na bezette wacht schietten, 't zy in tijde van onraet, zonder uitdrukkelijk bevel van den genen, die tervoorvallende plaetze 't hooft vertoont, op pene van tien gulden.

Op de groote Hooftwacht moet ten minsten een van de drie Hooft-officieren, 't zy Capitein, Luitenant, of Vendrigh blijven.

De Serjanten moeten mede op de gestelde Hooftwachten blijven, om alle wanorde voor te komen, op pene van dertigh stuivers.

Niemant magh by het op-trekken, noch op de wacht dronken komen, of sich aldaer dronken drinken.

Ieder schutter, vermaent zijnde om op zijn schiltwacht te staen, of ronde te doen, moet zulx terstont na komen, op pene van een gulden.

De schiltwacht moet zich stil houden, en eenigh geluit hoorende, terstont den Corperael roepen, die 't zelve den genen, die aldaer de Hooft-wacht hebben, moet bekent maken.

Die op de schiltwacht slaperigh of verzuimigh bevonden wort, verbeurt twee gulden, en wordt daer-en-boven gestraft ter bescheidenheit van de Krijghs-raedt.

Geen Schutter, hy zy schiltwacht of niet, magh iemant, ook van zijn eigen Vendel niet, binnen de schiltwacht laten komen, op pene van twee gulden; maer is gehouden by aldien iemant daer binnen begeert te komen, zijn Corperael te roepen, die ook niemant magh op laten, als die het woort heeft, op pene van twee gulden, ten zy by tijden van onraedt, brant, den Heeren Burgermeesteren, zes-en-dertigh Raden, en die van den Gerechte, en dat alleen op 't Stadthuis, en nergens anders. *Van de Schutteryen, en Soldaten.*

Niemant mag het woort gegeven worden, dan die ronde doet, of anders het nodigh van doen heeft, op pene van zes gulden, en die anders het woort heeft, moet zijn zegs-man tonen, die dan beide, ter bescheidenheit van de Krijghs-raedt, straf baer zijn.

De Adelborsten te wacht zijnde, zijn ghehouden in de krijghswacht ronde te doen, en aldaer hun namen aen te tekenen, op pene van zes stuiv. des mogen de zelve tot hun hulp zoo veel schutteren nemen als hen by verdelinghe toegeleit zijn: doch magh alleen maer eene Adelborst, maer by ghebrek van schutters, alleen twee, op pene van tien stuivers, met de schutters op een tijt gaen. Te dien einde zijn in ieder Corperaelschap, alleen maer acht Adelborsten, ten zy eenige geprivilegieerde nieulijx onder de wijk quamen woonen, in welck gheval eenighe oude Adelborsten, komende te vertrekken uit de wijk, of te versterven, verstaen wort het overighe ghetal vervult te zijn, met zoodanige geprevilegieerde perzoonen.

Twee Tamboeren, op 't verstek van hun ampt, zijn gehouden 's morgens met hun trommen voor de groote Hooftwagt te verschijnen, ten zy iemant, door ziekte belet, of met verlof van de Hopman achter bleef, in welke ghelegentheit hy, met een ander in zijn plaets te stuuren, volstaen kan. De Tamboeren moeten

Van de Schutteryen, en Soldaten.

ook ten minste zestien Jaer out zijn, of trekken tot last van de Krijghsraedt, geen wedde.

De twee Serjanten, uit ieder Vendel een, moeten met het Korperaelschap, dat daghwacht sal hebben, met twee trommen voor des Burgermeesters deur verschijnen, om de sleutelen van de Poort te halen, alwaer den schutteren door de Hopman, of zijn Stedehouder, de daghwacht van de Poort, gegeven wort. En moet ieder Sarjant of naeste Officier met de helft der Adelborsten, neffens ieder gedeelte schutters aen de Poort gaen, en aldaer, tot datse geopent is, blijven.

Al de schutters van 't Korperaelschap, de daghwacht hebbende, zijn gehouden voor des Burgermeesters deur te komen, en, die de daghwacht niet sitten willen, aldaer hun verklaren, sonder al voore naer huis te mogen gaen, op pene van een gulden.

Die aen de Poorten de nacht-wacht hebben, mogen niet naer huis gaen, voor dat de genen, die de daghwacht hebben, hen komen verlossen, mede op pene van een gulden.

De Rotmeesters, of iemant van de minder Officieren daghwacht hebbende, moeten neffens de schutters dagh-wacht sitten, sonder te mogen volstaen met ronde te doen.

Den schutters des morgens daghwacht hebbende (so de gelegentheit toelaet datse gedeelt mogen worden) is ongeoorloft na huis te gaen, eerse by den genen, die des namiddaghs sullen sitten, verlost worden, op pene van tien stuivers. Des moeten de genen, die des namiddaghs de dagwacht hebben, in de * krijghswacht voor half een uuren zijn, en blijven tot Poortsluiten: en die van het volgende Vendel mede in de krijghs-wacht ontrent half tienen, op pene van tien stuivers.

** Corps de guarde.*

De Hopmannen, Luitenants, Vendrigs en de lager bevelhebberen, zijn ghehouden, terwijl haer volk daghwacht houdt, de ronde te gaen doen, en hun namen in alle wachthuisen te laten aenteken op pene van tien stuivers.

Van de Schutteryen, en Soldaten.

Wie gesont is, en van de wacht blijft, verbeurt vijf-en-twintigh, en die siek is, tien stuivers; maer die uit 'er stadt vertrokken is, en geduurigh van huis blijft, is eens voor al een gulden.

Alle bevelhebberen en schutteren, zijn gehouden, des vermaent zijnde, hun zijdgeweer te dragen, soo langh tot datse ander orde krijgen, op pene van een gulden t'elkens te verbeuren.

Alle boeten worden afgedaen, door den Kapitein, Luitenant, Vendrigh, en den genen die de Kapitein daer meerder by gelieft t'ontbieden, tot alsulken tijt en soo menighmael, als 't hem goet dunkt en gelegen komt; en worden de selve boeten door de Korperalen, schryvers, en beursdragers ingevordert, waer van een vijfde deel tot behoef der Prevoosten komt, en de vier andere vijfde delen tot behoef der Korperaelschappen, daer onder de selve ghevallen zijn, die dit gelt, met kennis en toestemmingh der Kapiteinen en Luitenanten moghen aenleggen en besteden, na hun wel gevallen 't zy te verteren, of daer voor silvere lepelen te kopen.

De quaetwillige boetschuldigen worden met kennis en weten van den Kapitein by den Prevoost binnen de tijdt van vier-en-twintigh uuren, na voorgaende bekentmakingh, tot betalingh gedwongen, of andersints by halingh van pant op dubbelde boete. En 't selve na driemael vier-en-twintigh uuren niet gelost zijn, magh opentlijk, tot last der boetschuldighen, by den Koncierghe verkoft worden.

Niemant, die boven de achtien en onder de zestigh jaren oudt is, wort van 't waken, 't en zy gezintheits, ongezontheits, of onmaghts halve, verschoont.

Die

Van de Schutteryen, en Soldaten.

Die het optrekken in de Kermis verzuimt, verbeurt zes gulden, sonder daer van te moghen worden verschoont: 't en zy de selve wettige redenen van zijn verzuimnis aen den Kapiteyn te voore hadt by gebracht.

Aengaende het geweer, daer mede het optrekken gheschiedt, soo moet ieder Vendel in twee derde deelen Muskettieren, en een derde deel Piekkenieren, bestaen; doch wordt de last en toesicht van dien gelaten aen de Kapiteinen. En verbeuren de genen, die met ander geweer verschijnen, als hen by den Kapitein belast is, t'elkens drie gulden.

De Prevoosten of Geweldigers, wier Vendelen de waght hebben, zijn gehouden 's avonts voor negen uuren by 't lezen op de wacht, en 's morgens voor de deur van den Heer Burgermeester, te verschijnen, alwaer alleenlijk gelezen wordt om verdeelingh te doen, sonder dat de selve, 't zy om wettigh beletsel, moghen achter blijven, op de verbeurte van vijf-en-twintigh voor d'eerste, en vijftigh gulden voor de tweede, en voor de derde reize, van opschortingh of verstek van hun ampt, na gelegentheit der zaken, en goetdunken van de Krijgs-raedt.

De Prevoosten zijn gehouden alle dagen, als hun Vendelen de wacht hebben, de ronde te gaen doen op verbeurte van twee gulden tien stuivers, indiense bevonden worden sulx versuimt te hebben.

Den nieuwelinghen, die eerst in de Schutteryen komen, wordt dese volgende Schutters eedt voorgelesen en afgenomen:

GHy zweert alle poincten ende Articulen, in de Ordonnantie van de Schutterye vervat, te onderhouden en na te komen, op de penen in de selve Ordonnantie begrepen; ende voorts de Hooge Overheit en de regeringh des Landts van Hollandt, deze goede stede, de Magistraet en de Regeerders der selve, onder uwe Kapitainen gehouw en getrouw te zijn: Dat gy, waer de selve, oft eenighe uit den Rade u voortrekken, volghen sult, conform d' oude Privilegien dezer stede; dese goede stede en de Majestraet der zelve in hare privilegien en gerechtigheden na uw uitterste vermogen helpen voorstaen, voor alle verraet en quaet, dat ghy verneemt, terstont getroulijk waerschouwen, en den burgeren en inwoonderen van dien voor alle ghewelt en overlast, mitsgaders tegens alle Vyanden, des gemenen Landts met lijf, goet en bloet beschermen zult.

Van de Schutteryen, en Soldaten.

Soo waerlijk helpe u Godt Almachtigh.

En om des te beter met het geweer te kunnen omgaen, en 't selve te veirdiger te handelen zijn hier ter stede ook drie Dril-meesteren, die deze Schutteren 's Somers in het Scherm-school in alles onderrichten, en op 't handelen van 't geweer afrechten, gestelt. Zeer prachtigh, naer oud gebruik, trekken ook deze Schutteryen op Kermis, namelijk vijf Vendelen alle dagen, en dat van Dinghsdaghs in de week voor Kermis, tot Vrydagh, in de week na Kermis, op.

Van de zes Vendelen Soldaten, die hier tegenwoordigh in stadt leggen, hoewel 'er eertijdts maer drie laghen, zijn 'er twee Vendelen, die in dienst van 't Landt zijn. En dat onder de wel-edele en manhafte Heeren Kapiteynen,

Hier ter stede zijn zes Vendelen Soldaten.

GERRIT TAK,

en

LAMBERT WITSEN.

D'andere vier, zijn stadts Vendelen, en worden oock van stadts weghen (volgens het onderstaende verdragh van den jare vijftien hondert acht-en-tachtigh, tusschen de Staten van Hollandt en deze Stadt) betaelt en aengenomen.

De

Van de Schutteryen, en Soldaten.

De twee Lands-vendelen hebben hier, sedert de voldoeningh van den jare vijftien-hondert acht-en-tzeventigh, in gelegen, als blijkt uit het vierde punt van de voldoeningh, dien deze stadt met de Staten en Prins van Oranje te dien tijde aengingh, als ook uit het tweede en derde punt van d'afstant van de voldoeningh, tusschen deze stadt en de Staten van Hollandt. Ten selven tijde, stonden, by voorraedt, de Staten van Hollandt den oudsten Burgermeester dezer stede ook toe, te mogen geven, by afwezen van de Gemaghtighden der Staten, het woort of de loose, onder de knechten op de wacht binnen dezer stede. Ook verklaerden en ordeden de Staten van Hollandt ten zelven tijde, dat de Majestraet dezer stede goede opsicht soude mogen nemen, ten einde de knechten binnen dezer stede leggende, in goede orde, gehoorzaemheit en tucht mochten gehouden worden.

Endelijk maekteden in den jare vijftien hondert acht-en-tachtigh de Staten van Hollandt, door hun Gemaghtighden Raden, na voorgaende beraetslagingh met de afgesondene Heeren van Amsterdam, nopende het houden hier ter stede van vier hondert *a* bezettelingen, met de Heeren Burgermeesteren en zes-en-dartigh Raden dezer stede, dit volgende verdragh:

a Garnisoenhouders.

Vier hondert bezettelingen of Garnisoenhouders te houden binnen Amsterdam ten laste van 't Land van Hollant.

DE Staten van Hollandt hebben na Communicatie door haer Gecommitteerde Raden metten Gedeputeerden der stede van Amsterdam ghehouden, en na voorgaande rapport aan hen-lieden ghedaan, goet ghevonden en ghereselveert, dat, tot verminderinge van de lasten van den oorloge, voortaan tot laste van den lande binnen de stadt van Amstelredam ghestadigh alleenlijck ghehouden sullen worden in dienste 400 Soldaten, zonder dat die daar uit zullen worden getogen. Over welke 400 Soldaten Burgermeesteren van Amsterdam zullen nomineren de Kapiteynen, den welken by zijne Excellentie van Nassou, als Gouverneur ende Kapiteyn Generaal over Hollant, Commissie gegeven zal worden. Ende zullen uyt de Soldaten aldaar tegenwoordigh in dienste wezende, oft andere; de voornoemde 400 Soldaten aangenomen worden: en zullen de Kapiteynen, Officiers en Soldaten Eedt doen den Lande van Hollant, en de Stadt van Amsterdam, te wezen gehou en getrou, sijne voorsz. Excell. van Nassou, in der voornoemde qualiteyt als Gouverneur en de Kapiteyn Generaal van Hollant, mitsgaders den Burgermeesteren en Regeerders dezer stede van Amstelredamme voorsz. ende de Soldaten mede hare Kapiteynen en Bevel-hebberen te gehoorzamen, en voorts de Articulen en Ordonnantien, by de Soldaten binnen Amstelredam te vooren beswooren, te onderhouden. Voor de betalinghe, van welken 400 Soldaten metten Kapiteynen en Officiers der zelver, mitsgaders voor een Wacht-meester en Prevoost binnen der voornoemde stede, aan Burgermeesteren van Amstelredam, ofte haren Gecommitteerden, alle twee ende dertigh dagen voortaen, ende voor een Iaer eerst-komende, ingaende, den . . . . . betaalt sullen worden 39000 ponden van XL grooten 't pont, daer van op den Ontfanger van de gemeyne middelen binnen Amsterdam voor 't voorsz. Jaer onwederroepelijcke ordonnantie zal worden verleent. Dies zal de Raedt van Staten zijn voornoemde Excellentie van Nassou, ende de Staten van Hollant, of haren Gecommitteerden, vry staen tot allen tijden de voorsz. Soldaten te doen monsteren, ende zal voor den genen die min als 400 Soldaten wel gewapent, ende in behoorlijcke orde bevonden worden, van de voornoemde somme defalcatie worden gedaen naer behooren. Ende indien Burgermeesters van Amsterdam meer Soldaten als de voorsz. 400 souden verstaen in dienste te houden, sullen 't selve

Van de Schutteryen, en Soldaten.

Van de Schutteryen, en Soldaten.

't ſelve tot koſten der voornoemde ſtede doen, ſonder dat zy gehouden ſullen zijn andere guarniſoenen in de voorſz. Stadt te ontfangen, anders als ter ordonnantie van zijn Excellentie van Naſſou, als de hooge noot zulcks vereiſcht, volgens de ſatisfactie der voornoemde ſtede, ende het contract op den afſtant van dien gemaekt: ende na de expiratie van't voorſz. Jaer ſullen de Staten voornoemt ende Burgermeeſters van Amſtelredam, deſen aengaende elx by den voornoemde contracte blijven, gelijck ook alle andere poincten van de ſelve contracte, buyten de betalinge van de voorſz. 400. Soldaten, Wachtmeeſter en Prevooſt, ook geduurende 't voornoemde Jaer, zullen blijven in haer geheel.

De afgezondene Heeren van Amſterdam, verklaerden op dit beſluit, niet gelaſt te zijn, daer in te bewillighen; maer datze, des aengaende, ſoodanigh verſlagh zouden doen, datze verhoopten dat Burgermeeſteren, en zes-en-dertigh Raden deſer ſtede, daer in bewilligen zouden, als ook op den negentienden van Lentemaent, na dat Burgermeeſteren dit bovenſtaende beſluit, by de Heeren Staten op den dertienden van Lentemaent genomen, den zes-en-dertigh Raden deſer ſtede voor-gehouden, en daer op geſamentlijk rijplijk gelet hadden, geſchiede.

Hier is ook, uit kracht van het bovenſtaende verdragh, een Majoor, oft Wachtmeeſter, die achtingh geeft, en verſorght, dat de wachten, na behooren, verzorght en wel waer genomen worden.

Twee van deſe zes Vendelen waken, voor een gedeelte, op verſcheide plaetſen, blijvende het Stadt-huis met de hooftwacht bezet, alle nachten.

In den jare zeſtien-hondert vijf-en-vijftigh wierdt ook zekre ordeningh by Burgermeeſteren, ten overſtaen der Kolonellen, op 't ſtuk der Soldaten, waer na zich de zelve hier ter ſtede, in 't waken te ſchikken hebben, geraemt.

Geen Officier, volgens deze ordening, hy zy Kapitein, Luitenant, Vendrigh, of Sarjant, vermagh, zonder verlof van Burgermeeſteren, en kennis van de Wachtmeeſter dezer bezettingen, by nacht uit der ſtadt blijven.

Van de Schutteryen, en Soldaten.

Ordeningh waer na zich de Soldaten in't waken te ſchikken hebben.

Krijght hier toe een Officier verlof, zoo is hy ghehouden zijn Luitenant, of Vendrigh, of diergelijk aenſienlijk Officier van een ander Vendel, te verzoeken, om zijn wacht en optrekkingh waer te nemen, en in gelijke gelegentheidt het ſelve te vergelden.

Geen Officier vermag zijn Serjant voor hem doen waken, dewijl geen hooftwaght, by minder Officier dan by Kapiteyn, Luitenant en Vendrigh, magh waer genomen worden.

Een Kapitein, Luitenant, en Vendrigh de hooft-wacht hebbende, is ghehouden 's morgens met zijn volk te trekken na de woonplaets van den oudt-Burgermeeſter; om, na 't ontfangen van de ſleutels aldaer, de poorten in zijn tegenwoordigheidt te openen, en by daegh van 's morgens tot 's avondts zich by of ontrent zijn wacht te verblijven, uitgeſeit ten tijde van zijn middaghmael, als wanneer hy zich by zijn Serjant laet verloſſen, en weder na behooren by zijn wacht vervoeght.

De Serjanten, Adelborſten, en Soldaten, na 't openen des morghens van de poort, zijn ghehouden zich terſtont met hun gheweer in de krijghs-wacht, en op hun wacht-plaetſen te vervoegen, en mogen niet eerder, en dat noch ten hooghſten drie tevens, dan na acht uuren naer huis gaen, en niet langer als twee uuren af blijven.

Geen Soldaet vermagh by nacht uit 'er ſtadt blijven, veel min buiten woonen, of woonplaets houden, op pene van afgedankt te worden.

De Soldaten moeten het optrekken en hun wachten zelfs in perzoon waernemen; doch moghen de wachten aen een ander,

Van de Schutteryen, en Soldaten.

onder 't zelve vendel leggende, zonder dat de Kapitein of Korperael, op verstek van zijn dienst, zulx vermagh, of daer af eenigh gelt of erkentenis trekken, besteden. Ook vermagh geen Soldaet, die d'eene dagh optrekt, des anderen daeghs op te trekken, maer is gehouden op zijn wacht te blijven, tot dat d'andere wacht op komt.

d'Optocht opkomende, moeten zich al de Soldaten van de by-wachten vervoegen tot hun wacht-plaets, en aldaer zich voor de *a krijgs-wacht in goede orde stellen, tot datze van het quartier, dat dan de wacht hebben zal, verlost worden, en daerna na huis gaen. De schilt-wachten niet-te-min blijven zoo langh op hun posten staen, tot datze verlost, en de wachten bezet zijn.

a Corps de Guarde.

Niemant, des avonts op de wacht komende, magh van zijn wacht-plaets gaen, 't zy onder schijn van te gaen eeten, of andere oorzaken.

Alle avonden, als d'optocht geschiedt, wordt by de vijf Vendelen (want de Wacht-meester bezet de Waegh) geloot, waer elk de wacht zal hebben, en wordt het woordt of looze aen de Serjanten gegeven.

Geen Serjant magh 's avonds langer van zijn wacht blijven, dan tot negen uuren. En als dan bezoekt de Serjant terstont de zelve, en verwittight zulx den Kapitein, ten einde de afwesigen by den zelven ondervraeght, en na behooren gestraft worden.

Den Soldaet, ter schilt-wacht staende, is ongeoorloft van sijn schilt-wachts-plaetse, zonder orde, of behoorlijke verloffingh te gaen, maer moet de zelve blijven by of in de schilder-huisjes, te dien einde gestelt.

D'Officier, de Hooft-wacht hebbende, is niet eerder van de wacht ontslagen, dan des avondts, een half uur voor het afslaen van de trom; want als dan komt hem de volgende Officier, die de wacht in zijn plaetse zal hebben, verloffen, om, indien 'er eenige veranderingh komt voor te vallen, daer orde op te stellen.

Van de Schutteryen, en Soldaten.

De Korperalen, die 's avonds de wacht hebben gehadt, moeten, voor 't verlaten hunner wacht-plaetsen, de krijghs-wacht gaen bezoeken, en by-aldien daer iets gebroken, vermist of ontstelt zy, geen schiltwacht verlossen voor al eer zulx herstelt en gevonden zy, of is, by gebreke van dien, zoo wel d'eene als d'ander, die hier in gebrekigh valt, daer voor straf baer.

Ieder Korperael is gehouden, de Kapitein of Officier van de wacht, des nachts de hooft-ronde doende, behoorlijk te eeren, zonder die eenighzins te beledigen, 't zy van wat vendel hy ook zy, op pene van afzettingh.

Alle Officieren, Korperaelen en Soldaten, niemant uitgezondert, geen wacht hebbende, zijn gehouden, ten tijde van brant, oproer, by nacht of by daegh, zich terstont in volle rustingh te vervoegen voor hun vendrighs woonsteden, om aldaer orde t'ontfangen.

Geen Soldaet vermagh by nacht of by daegh, zonder behoorlijk verlof van den Korperael, of Lant-passaet, in de *a krijgswacht ghebiedende, op pene van afgedankt te worden, van zijn wacht te gaen.

a Corps de Guarde.

Ieder Soldaet, moet in volle rusting op schilt-wacht staen, of is, by gebrek van dien, daer voor straf baer.

De Serjant, die des avonts de wacht heeft, is gehouden, terstont, na 't sluiten der poorte, in perzoon, nevens de Soldaet en de poortier, de sleutels der poorte te brengen ten huize van de voorzittende Burgermeester.

Raekt een Soldaet, over zijn begane misdaet, in hechtenis, die moet voor sluit-gelt zes, en een Korperael, Adelborst, en Landts-passaet, ieder twaelf stuivers geven.

Alle

Van de Schutteryen, en Soldaten.

Alle avonden moeten, nevens de sleutels, briefjes van de poorten en boomen, met aenwijsingh en uitdrukkingh van de Soldaten, en der zelven namen, die de wacht ghehadt hebben, aen den voorzittenden Burgermeester ghebracht worden.

Al de Officieren en Krijghs-knechten, zijn ook ghehouden, by aldien de Heeren Burgermeesteren en Kolonellen niet tegenwoordigh zijn, te volghen de orde, die by den Wacht-meester, en in zijn afwezen, by d'outste Kapiteynnen, of andere Officieren, hen gegeven wordt.

Van de Ratelwachten.

En om alle ongebondentheden, ongelukken, en dieveryen, die by nacht gewoonlijk by der straten ghepleeght worden, voor te komen, is hier, gelijk in vele andere steden van Hollandt, in den Jare vijftien hondert zeven-en-tnegentig, by den Gerechte, met goedvinden van de zes-en-dertigh Raden, en de gantsche Krijghs-raed, een gaende Ratelwacht, gewapent met halve pieken en zijd-geweer, gestelt en opgerecht. En is 't met deze Ratelwacht, het waken en omgaen aldus gelegen.

Gelijk deze stadt by de Krijghs-raedt van de burger-schutteryen in vier-en-vijftigh; alzoo is de zelve, ten dienste van deze gaende Ratelwachten, in vijftigh wijken of quartieren afgedeelt. Van deze vijftigh quartieren waken zes-en-twintigh quartieren alle nachten aen d'Oude zijde, (de Oost-zijde van de Cingel of Koningsgracht, van de nieuwe Haerlemmer-sluis tot aen de Regeliers tooren, genomen voor de uiterste scheits-pael van de d'oude, en de West-zijde van de Cingel, voor de uitterste scheits-pael van de nieuwe zijde) en vier-en-twintigh quartieren aen de Nieuwe-zijde; hoewel voor eenige weinigh Jaren, de Ratelwachten aen de nieuwe-zijde niet verder gestelt waren als tot de Prinse-gracht. De wacht van d'oude zijde heeft haer wachthuis in een van de boogen onder de Beurs, en die van de nieuwe zijde in de Tuin-straet, daer d'oude Stadts Timmer-tuin plagh te staen. In ieder wachthuis waken alle nachten acht mannen, namelijk, een Serjant, een Korperael en zes Adelborsten, die zich in vier ronden verdelen, en gemeenlijk twee en twee des nachts de ronde doen, om de wijken te bezoeken, en toe-sicht te nemen, dat de wachten na behooren waer genomen worden.

Van de Schutteryen, en Soldaten.

Wyders zijn in ieder quartier vier mannen, die eige mannen geheten worden, waer van des Winters twee in de voor, en twee in de na-nacht waken; die in de voor-nacht waken, komen ghemeenlijk een uur na 't luiden van de Poortklok op hun wacht-plaetsen, en gaen te twalef uuren weder wegh, maer die in de na-nacht waken, en hen verpozen, komen te twalef uuren en gaen te vyven wegh. Doch waekt des Zomers, mits de kortheidt der nachten, alleen maer een party, twee en twee, den geheelen nacht over.

Daerenboven is 'er noch in ieder Wijk een man tot noothulp, om, by aldien een van d'eige mannen komt ziek te worden, of iet anders nodigh te doen heeft, des zelfs plaets, (want dan besteedt de eige man zijn wacht voor een zekren tijt, en komt weder ter wacht als hy wil,) zoo lang waer te nemen. Zulx dat 'er in alles twee hondert en drie-en-tachtigh mannen zijn, namelijk twee hondert eige mannen, vijftigh noothulpers, en vier-en-dertigh Officieren: over de welken als opper-Officier uit hen, een Kapitein,

WILLEM KALF

het opper-ghezagh, en te ghebieden heeft.

De Ratelwachten, die de voornacht waken en omgaem, mogen hun wachten niet verlaten voor al eer d'andere twee, die de nawacht hebben, t'zamen by

Van de Schutteryen, en Soldaten.

malkanderen zijn, en als-dan, en ook eerder niet hun ratelen overleveren. Ieder quartier in tween, moet by zich een ratel hebben, om de zelve te mogen reppen, by tijden van brant, straetschendery, huisbraek, dievery of eenigh ander ongemak, ten einde de Burgerwacht, Soldaten, en andere goede luiden zulx hoorende, hen te hulpe mogen komen.

Volgens de Keure op de ratelwacht gestelt.

Doch mogen de ratelwachten hun ratels niet reppen, dan by hooge noot, voor de klok tien uuren, maer alsdan en daer na tot affcheit van hun wacht, moetenze voor alle straten, alle heele en halve, hoe wel eertijdts maer op alle heele uuren, wat de klok heeft, roepen. En dat op pene, die hier in nalatigh bevonden wort, van in geen zes weken wacht te moghen doen.

Indien twee of drie tween in eene wijk bevonden worden, magh ieder in geen zes wachten waken, ten zy dat 'er eenige oproer was gheweest, of eenighe andere wettighe oorzaken voorghevallen waren. En die zich in 't omgaen van zijn makker scheit, magh in veertien dagen geen wacht meer doen.

Krijgenze by nacht eenige dieven, schelmen, strate-schenders, of pypestelders, of goederen van eenige waerdye, die moetenze leveren in handen van den Kapitein, of in hun wachthuis, aen de hooftwacht, zonder de zelve goederen te mogen vervreemden of verminderen, of van de gevangene perzonen eenighe steek-penningen te nemen, en de zelve weder te laten loopen, en dat op verstek van hun dienst.

By tijde van alarm, klok en trom-slag, of by monde gewaerschouwt zijnde, zijn deze wachten gehouden, zoo wel by dage als by nacht, zich met behoorlijk geweer te vervoegen, die van de Oude-zijde aen de Beurs, en die van de Nieuwe-zijde in de Tuin-straet, daer eertijts de Stads Timmer-tuin plagh te wezen, zonder dat de ratel-wachten, die de wacht hebben, zich uit hun wijken of wacht-plaetzen mogen begeven.

Van de Schutteryen, en Soldaten.

Ieder ratel-wacht gheniet des winters voor het waken van een halve nacht, en des zomers voor een heele, vijf stuivers: En worden al deze ratel-wachten, en der zelven officieren, als ook de tromslagers, en andere loon-trekkende perzonen der burger-schutteryen, betaelt uit het gelt, dat de genen geven die geen burgerwacht doen, of zich uit de Schutteryen koopen; welke onkosten belopen jaerlix aen de kant van achtien duizent gulden.

Doch dewijl 'er Jaerlix veel te kort schoot, en deze onkosten uit de penningen der genen, die zich uit de wacht kochten, niet wel konden vervallen worden, zoo is tot ontlastinge van de stadt, en om deze penningen des te bequamer en ten minste schade der burgeren, te konnen vinden, onlanghs op ieder half vat bier gestelt een oortje, 't welk nu aen de bierdragers, tevens met het inbrengh gelt betaelt wort.

Volgens de Keure op de ratelwacht gestelt van den Jare. 1597.

Zeer groote vryheit, volgens de oude Hantvest dezer stede, tot beschermingh van de wacht eertijts op gestelt, hebben ook deze gaende ratelwachten. Want indienze by noot zich tegens iemant, die hen pooght te quetsen, ter weer stellen, en dat de zelve zoodanigh moghte gewont worden, dat hy quam t'overlijden, zo wort daer over nochtans geen recht gedaen. En komt de gene, die dus van de ratelwachten gequest wort, weder op, die wort daer-en-boven, boven de smerte van zijn wonden, noch strengelijck, na gelegentheit der zaken, by den Gerechte gestraft.

VEER-

VEERTIENDE HOOFTSTUK.

Ordre en manier om den Brandt *te bluſſen, en Ys-bijten.*

IN deze ſtadt zijn veel Toorens die hoogh, boven Kerken en alle Gebouwen uit-ſteken, en hier voren beſchreven en afgebeelt zijn: op yeder Tooren waekt des nachts een Trompetter, die alle uuren naer 't klok-ſlaen blazen moet, en ghelijk men in tijden van Oorlogh in de Frontier-of Grenſe-ſteden, een Wachter by daegh op de Toorens ſtelt, om by tijdts ghewaerſchouwt te worden, of eenige vyantlijke troupen zich op deden of naderden, zoo waken deze Trompetters des nachts voor den brandt, en eenigh ongeluck van vuur, vlam, rook of damp vernemende, blazen alarm, 't welk van de ratelwachten terſtont gehoort wordende, maken met ratelen groot rumoer (geſtadigh daer tuſſchen beide roepende, *Brant, Brant*, doch als 't gebeurt, dat eenige gemeene of Stads eigen ghebouwen in brant raken, als geſchiet is, met het *Spin-huis*, *Nieuwe-Kerk*, en *Stadthuis*, als dan werden de klokken mede getrokken, of langſaem met harde ſlagen geſlagen.

Hier door komt de gantſche Stadt in een vierendeel uurs of minder op de been; de Borgers in wiens Wijk of Vaendel de brandt is, zijn ghehouden daer na toe te loopen, en de luyden en naburen haer goedt te helpen redden en bergen; de Brandt-meeſters, die in yder Wijk twee, van de Heeren daer toe geſtelt zijn, met haer Brand-ſtokken, ontrent ſeven of acht voeten langh, daer op Stads wapenen en kleuren gheteikent en gheſchildert ſtaen, waer aen men haer kennen kan, en behoorlijk reſpecteren moet, ſtellen op het leſſchen ordre; de Borgers der vier naeſt aen-leggende Wijken, komen in 't geweer, en beſetten de toe-gangen, dat 'er geen onnut volk, die niet helpen konnen, maer in de weegh loopen, bykomen; ook dat 'er niets van de gebergde en ontvluchte Goederen door of wech gedragen worden; op het uitgieten en leſſchen zijn gehouden eenige Stadts-gilden te paſſen, als Bier-dragers, Waegh-dragers, Koorn-dragers, Turf-dragers, Slepers, Schuite-voerders en diergelijke, die van haer Overluiden daer na geleſen wordende, en niet by den brandt gheweeſt zijnde, boeten verbeuren, ten zy by ongelegentheit van ſiekte of anders.

Ook zijn tot den brandt ghehouden te komen, des Stads Fabrijken, Meeſter-Timmerman, Metzelaer, &c. Met haer Knechten, die aen de Stad werken, met gereetſchap, als bijlen, zagen, breek-yſers, houwelen, ſchoppen, ſpaden, &c. en iemant van alle deze helpers, in 't leſſen van den brandt ghewont wordende, zo moet zijn meeſterloon, ſmerte, en verſuimenis betaelt worden, van die geene, uit wiens huis den brandt eerſt ghekomen is.

Yeder huis is gehouden by deze of ook andere ongelegentheidt, des nachts, een brandende Lantaern in zijn ſtoep te ſetten, of aen de Luyf, Venſters of anders uit te hangen. Door de gantſche Stadt in alle openbare plaetſen, Kerken en Godshuiſen hanghen ledere Brandt-emmers,

Ordre en manier om den Brandt te bluſſen.

Gieters en Brandt-zeilen, en aen verſcheide Bruggen en Merkten vindt men Brandt-leeren, Ladders en Brandt-haken, Lantaerens en Schoppen: de Emmers worden op de ſtraten gheſmeten, en van de aenloopende Gilden, naer den brand mede genomen, de Leeren en Haken daer na toe gedragen, en alles door des Stads Fabrijken, als den brandt over is, wederom op haer behoorlijke plaetſen herſtelt. Veel Borgers zijnder ook die volgens Stadts-keuren, zeker ghetal Brandt-emmers in hare Huiſen altijt moeten onderhouden, als Zeep-zieders, Brouwers, Bakkers, Verwers, Suikerbakkers, Loot- en Tin-gieters, Brandewijn-branders, Geel-gieters, Oly-ſlagers, Glad-perſſers, Koffer-makers, Kaerſe-makers, Mout-makers, Potte-bakkers, Smits, Kuipers en diergelijke, die haer neringen en handt-werken door 't vuur moeten doen. Op veel plaetſen in de Stadt ſtaen ook groote kopere Water-ſpuyten, op kleine houte raden, daer men een Paert voor ſpant, of by gebrek van dien konnen door eenige Mannen wel voort ghetrokken worden; hier wordt het water dan met emmers ingegoten, terwijl andere, door een manier van pompen deſe Spuyt een dikken ſtrael waters doen uitwerpen, welkers pijp of buys door een Man beſtiert wordende, het water doet ſpatten daer het hem noodigh dunkt; met zoodanigen Spuyt kan men het water wel over een hooge Kerk doen heen vliegen. De Brandt-zeylen worden over, aen, en voor de naeſt aengelegen Huyſen ghehangen, die gheſtadigh met Gieters of Brant-emmers nat ghehouden worden, ſoo dat 'er de vlam geen vatten op heeft. De Brandt-leeren worden tegen 't brandend Huis en de Huiſen daer naeſt, aen gezet, en op-gericht, en verſcheide kleine Leeren van de na-buren ſteekt men van de ſtraet of wal, in de naeſt aen-gelegen burghwal of Gracht in 't water; hier op ſtaen verſcheide luiden en ſcheppen 't water in de Lederen-emmers, die dan van andere op-gegeven worden; hier van daen ſtelt men verſcheide luiden nevens malkander op ryen, die yeder op haer plaets blijven ſtaen, en d'Emmers met water malkander voort geven tot aen de groote Brandt-leeren toe, die vol volks ſtaende, deſe Emmers d'een d'ander op-reiken, en 't water alſoo om hoogh brengen, dat dan van de Mannen, die na de gelegentheit der plaets, of op de daken of goten ſtaen, ook wel van de Leeren ſelfs, in de brandt ghegoten wort; de ledighe Emmers ſmijt men van boven neder op de ſtraet, die dan wederom van verſcheide andere ryen naer de water-kant toe gereykt worden, in manier gelijk die gekomen zijn. De Brandt-haken worden gebruikt om als 't nodigh is, eenighe heel of half uit-gebrande Gevels, Muuren of Balken om verre te halen, en daer door den brandt zoo veel mogelijk is, om laagh te krijgen, en 't onvoorſiens vallen van de zelve, en d'ongelukken daer door ontſtaende te verhoeden, ook wordt den brandt, daer deze ſteen en puin op nedervalt, daer door gedempt. Doer deſe goede ordre en overvloedt des waters dat op alle plaetſen door de Stadt loopt, gebeurt het zelden of ſchier nimmermeer, dat 'er meer als dat Huis, daar de brandt in ontſtaen is, vernieldt wordt.

Ordre en manier om den brandt te bluſſen.

De voornoemde Brandt-leeren en Haken, zijn elk op haer plaets aen kettingen met ſloten vaſt geſloten, op dat de zelve van niemant zouden van haer gewoonlijke leg plaets wegh ghehaelt worden, om die te gebruiken, tot timmeringhe of anderſints, en de zelve by noodt van Brandt te zoeken zouden zijn. Hierom worden der zelver ſleutelen, by een der naeſte geburen bewaert, en altijt by der hant gehouden, om by ongelegentheit die vaerdigh te houden.

Aengaende de ſchepen, die voor de Stadts palen, of binnen de zelve of in de

Wael

Ordre en manier om den Brandt te bluſſen, en Ys-bijten.

Wael leggen, moet ieder rae-zeil binnen zijn ſcheeps-boort gereedt hebben, vier lederen Brandt-emmers, twee gieters, een bijl, en een ax, en ieder Boeyer of Smalſchip, twee emmers, en een bijl.

By alle ongelegentheit van Brandt, zo komen gemeenlijk, alle de vier regeerende Burgermeeſters op 't Stadthuis in haer Kamer, die daer, of ten minſten eenige van haer Ed: zo langhe blijven, tot den brandt over; of ten minſte in de macht der bluſſers is, haer Dienaers en Boden, komen ieder half uur haer Ed: beſcheidt brengen, hoe het met den Brandt gelegen is, het welke ook doen d'Onderſchouten, en eenige Officieren der Soldaten.

Eens in 't Jaer gaet yder Kapitein met zijn Luitenant, Officiers, en Brand-meeſters in zijn Wijk de ronde doen, en beſiet of ieder van de voornoemde huizen zijn getal van Brand-emmers, daer op hy, volgens zijn neringe geſtelt is, behoorlijk by der handt heeft. Ook of hun Oovens, Furnaiſen, Kachels en Haertſteden naer den eiſch voorſien zijn. Mede worden als dan de Brand-leeren en Haken ontſloten, en voor den dagh gehaelt, en beſichtight of die ook verrot, vermolſemt, of door ouderdom vergaen zijn, want de Leeren moeten groote ſwaerte van menſchen dragen, en door der zelver ſwakheit, zouden ſchrikkelijke onghelukken konnen gheſchien, eenige van deſe Leeren of Haken dan onbequaem gevonden zijnde, worden afgekeurt, en nieuwe in haer plaets geleidt.

Ordre en manier om den Brandt te bluſſen, en Ys-bijten.

Ordre ēn maniere van Ys-bijten.

ZOo haeſt de vorſt des winters de wateren zodanigh doet t'zamen ſtremmen, dat 'er bequamelijk Paerden en ſleden over rijden konnen, wort by de Ed: Heeren Burgermeeſteren, ordre gegeven, om de graften ront om de Stads Wallen, en tuſſen des ſelfs palen, aen den Y-kant, ook voor de ſchepen, voor de Stadt leggende, bijten te houwen. Hier toe doet men de bijtklok luiden, doch des morgens verkondight men 't zelve eerſt, door des Stadts Trompetters, ook zijnder in alle Wijken door de gantſche Stad, Kapiteynen, Luitenants en Schrijvers toegeſtelt, die weten elk hun bijt-plaets, die rontom de Stadt, aen de palen in de gracht met cijfers afgeteikent ſtaen, te vinden. Hier toe moet uit elk huis een man verſchijnen, voorſien met een bijl, bootshaak, &c. Doch de meeſte bijten worden door de voornoemde officiers aen Timmerluiden, Metſelaers, Schuitevoerders &c. en alzulke, die by zulk vriezendt weder toch ledigh loopen, aenbeſteet. Yder Wijk of Vaendel, door de Stadt is verdeelt in verſcheide blokken, en elk blok weet zijn plaets, en hoe veel roeden langte hy bijten moet, de bijten moeten overal over 30 voeten wijt zijn. Des middaghs komen de Heeren van den Gerechte, met de Stads Rooy-meeſters en Fabrijken om te ſchouwen, of de bijten behoorlijk ghemaakt zijn. Daer na maken de Officiers een omſlagh, hoe veel yder huis tot dit bijten betalen moet; dat des namiddaghs opgehaelt wordt, en die onwilligh om te betalen is, nemen zy pandt uit den huis, doch rijke en vermogende luyden, doen zy meerder als de ſlechte, en onvermogende betalen. Dit bedraaght voor yder huis ongevaer, 10, 8, 7, 6, 5, 4, en 3. ſtuivers, naer dat yder vermogende is, alle twee hoekhuizen van ſtraten of ſtegen, die op eenige burghwallen of graften uitkomen, zijn ghehouden, een bijt voor haer deur te maken van twaelf voeten in 't vierkant, en die alle dagen open en klaer te houden, op zekere boeten, en daer mede zijn de zelve van het ander bijten, of bijt-geldt vry.

Zom-

Zomtijts wort ook uitgeblazen en geroepen, door ordre van de voornoemde Heeren, dat men de Sneeuw van de Straten moet af bikken en in 't water brengen, mede op boeten, daer toe gestelt.

VYFTIENDE HOOFTSTUK.

Van Burgers, Poorteren, en Vreemdelingen.

a Poorter is zoo veel gezeit als stedelingh, want by d'oude Saxen, met wien wy wel eertijts eene tael gehadt hebben, betekende Porte een Stad.

DEwijl 'er, in het burgerlijke recht, veel aen ghelegen is, of iemant burger, en a poorter, of vreemdelingh is, en de poorteren vele vryheden en voorrechten alleen genieten, daer, in tegendeel, de vreemdelingen, of die geen poorteren zijn, van versteken blijven, sullen wy deselve vervolgens in 't kort, ten toon stellen.

Voor eerst, zijn al de genen, die binnen dezer stede, en hare vryheit woonachtigh zijn, Poorteren, of inwoonderen en ingezetenen van Amsterdam.

Poorteren zijn de genen, die van ouders, Poorters t'Amsterdam zijnde, daer binnen, en de vryheit van dien, gebooren worden.

Ook zijn de genen Poorteren, die, vreemdelingen binnen dezer stede zijnde, Poorters of Poortressen dochteren komen te trouwen, en binnen een maent, na het voltrekken van 't huwelik, hun Poorters eedt in handen van Burgermeesteren doen. Als ook de genen, die, uitheemsche en vreemde perzoonen zijnde, hun Poorterschap binnen dezer stede koopen, Poorters eedt als boven doen, en 't recht, daer toe staende, betalen, zonder dat 'er eenigh onderscheidt tusschen een gebooren Poorter, en een Poorter, die zijn Poorterschap behijlikt of ghekocht heeft, gemaekt wort. Uitgenomen alleen, dat de kinderen, die de genen, die hun Poorterschap komen te behouwen of te kopen, voor den tijdt van 't zelve huwelik of 't koopen van het burgerschap, hebben ghehadt, gheen Poorteren dezer stede zijn.

Wordt een vreemdelingh tot eenighe staet of weirdigheidt beroepen, die krijgt het Poorterschap, en geniet de vryheden der burgers.

Trout een Poorter een vreemde huisvrouw, 't zy vrijster of weduwe, zoo wort de zelve vrouw mede Poortresse dezer stede, zonder datze iets daer voor te betalen heeft. Ook blijftze Poortresse, weduwe zijnde, haer leven langh, 't en zy datze buiten dezer stede, en hare vryheidt gingk woonen, of naderhandt een ander man, die geen Poorter is, quam te trouwen, in welk geval zy haer Poorterschap verliest.

Die t'Amsterdam Poorter is, magh nergens anders Poorter wezen, noch ook eenige vryheden van andere Poorterschappen genieten, op verbeurte van zijn Poorterschap van Amsterdam.

De gene, die tot Poorter aengenomen wordt, is gehouden borge te stellen, dat hy binnen zes weken binnen dezer stede, ofte hare vryheidt, met 'er woon zal komen, en ook drie jaren langh Poorter blijven, volgens de Willekeure, staende in 't Keurboek van de letter A. fol. 9. Doch dit punt wordt huidensdaeghs zoo juist niet onderhouden, maer wordt een ieder dagelijx tot Poorter aengenomen, zonder borge te stellen, en zodanige belofte te doen.

Een uitheemsch mans-perzoon, een Poortresse of Poorters dochter ten wijve ne-

Van Burgers, Poorteren, en Vreemdelingen.

nemende, is soo wel poorter dezer stede als een gebooren Poorter, by aldien hy binnen de tijt van zes weken, na 't voltrekken van 't huwelik, met zijn gantsche huisgesin alhier met 'er woon komt, volgens de bovengemelde Willekeure. Doch dezen juisten tijdt wordt dagelijx niet onderhouden. Zonder dat nochtans zoodanige Poorter, magh genieten of gegeven worden tol-brieven, om zijn goederen vry en vrank voor by de tollen te voeren, gelijk ingeboornen Poorteren geoorloft is, voor al eer de selve een jaer het Poorterschap gehadt heeft, volgens de bovengemelde Keure. En vervordert zich soodanige Poorter de vryheden deser stede te gebruiken en te genieten, voor al eer hy zijn Poorters eedt in handen van Burgermeesteren gedaen heeft, die verbeurt t'elkens, als hy daer op bevonden wordt, een pondt Heeren gelts, volgens de Willekeuren, staende in 't Keurboek van de *Letter* B. *Fol.* 44.

Een Vreemdeling, trouwende een Poorteresse, wort mede Poorter.

De zelve Poorter, noch zijn huisvrouw mogen geen Poorters neeringh doen, of 't genot van eenige Poorters vryheden, in tollen of anderssints genieten, voor al eer hy de voorsz. eedt gedaen heeft, op de verbeurte van beide hun Poorterschappen, en een zom van vier-en-twintigh gulden.

In 't Keurboek van de Letter F. Fol. 273.

Een Poorter eenige jaren, 't zy hoe langh dat 'et ook is, buiten 's landts ter schoole leggende, of koophandel drijvende, behoudt zijn poorterschap van Amsterdam, by aldien hy niet komt te trouwen, of ergens een ander poorterschap t'aenveirden.

Die zijn poorterschap van Amsterdam eens verbeurt, verloren of afstant van 't zelve gedaen, of ook verwoont heeft, de zelve, willende weder Poorter worden, is gehouden zijn poorterschap op nieuw te koopen, en 't zelve te betalen, in allen schijn, als of hy noit Poorter was geweest.

Gaet een Poorter met zijn huis-gesin buiten deser stede en vryheit woonen, en elders jaer en dagh een vaste woonplaets houden, die verbeurt zijn poorterschap, en magh ook niet genieten de voorrechten en vryheden, die den poorteren van Amsterdam toekomen, 't en zy hy binnen der stadt of hare vryheit een huis of kamer met vier, en licht hieldt, en den meesten tijdt van den jare met zijn huis-gesin daer binnen was; in welk geval hy sijn poorterschap behoudt, en geniet ook de voorrechten, en vryheden, den poorteren toekomenden.

Van Burgers, Poorteren, en Vreemdelingen.

De Poorteren van Amsterdam mogen met hun goederen vry en vrank voor-by, en door alle tollen in 't landt van Holland, beide te water en te lande, varen, mits vertoonende hun tolbrief, datse jaer en dagh zijn poorteren geweest, en binnen Amsterdam gewoont hebben. Doch moeten de zelve tol-brieven by den poorteren van Amsterdam alle jare vernieuwt worden.

Een Poorter van Amsterdam, by geval of anderssints, met zijn goedt voor of in de tollen komende, sonder zijn tol-brief by sich te hebben, heeft daer over niet te verbeuren, maer magh volstaen met weder te rugh te keeren, en zijn tol-brief te halen.

De goederen der Poorteren van Amsterdam, waer de selve ook gelegen zijn, mogen nergens met ongelden bezwaert worden, dan binnen deser stede van Amsterdam, uitgenomen, met dijk, dammen, wegen, weteringen, sluisen, en diergelijken.

Een Poorter van Amsterdam magh, om zijn Lente, Ooghst, en bouw te doen, den tijdt van zes weken buiten wezen. Ook magh een poorter van Amsterdam, buiten de vryheit dezer stede in noot wezende, by den gemeenen Poorteren ontzet, en uit der noot geholpen worden, met verlof van Schout en Schepe-

Van Burgers, Poorteren, en Vreemdelingen.

nen dezer stede, by aldien de zelve zich niet misgrijpen tegens de Hooge Overheit. Maer beledigenze iemant, daer af hebbense eerst de Hooge Overheit, daer na den genen, die misdaen hebben, te beteren.

Poorteren van Amsterdam, noch hun goederen, mogen niet bekommert of bezet worden, ten platten lande, benoorden der Mase, ter zake van schade of schulden onverwillekeurt. En is dit voorrecht by verscheide vonnissen van de Hove van Hollandt voor goet gekent, en onder anderen, by vonnis, by den zelven Hove gewezen, tot voordeel van Yef Gerritsen, poorter dezer stede, en tot nadeel van Moen Fransz. Schout tot Ransdorp, den tienden van Sprokkelmaent, des jaers vijftien hondert zestigh. Als ook by vonnis, gewezen by den zelven Hove, tot voordeel van Kornelis Gerritsz. Koster, poorter dezer stede, en tot achterdeel van Kornelis Florisz. van Egmont op Zee, des selven Jaers. Den poorteren van Amsterdam noch hun goederen mogen ook in Waterlant niet beset, bekommert of beslagen worden, maer aldaer vry en onbekommert varen, en weder van daen keeren, zonder weder-zeggen van iemant.

Een poorter van Amsterdam, die met recht zijn lijf verbeurt heeft, magh tegens de Hooge Overheit niet meer verbeuren, dan de helft uit zijn goederen, en d'ander helft blijft tot behoef van zijn huisvrouw, wettige kinderen of rechte erfgenamen.

De poorteren van Amsterdam, en hun goederen zijn tol-vry, zoo te water als te lande, in alle tollen van den Burghgrave van Leiden, uitgezeit in de drie Jaer-marcken, te weten, tot Vlaerdingen, Voorschoten, en Valkenburgh.

Geen poorter van Amsterdam magh gegijselt, gevangen, bekommert, noch hinder aen gedaen worden, aen lijf of goet, van eenige zaken, die hy misdaen heeft, by aldien hy, ter bescheidenheit van Schepenen, borge kan stellen, dat hy van zijn mishandelingh recht zal verbeiden. *Van Burgers, Poorteren, en Vreemdelingen.*

Geen poorters kinderen mogen hun ouders goet verbeuren, by 't leven hunner ouderen.

Een poorter van Amsterdam, een manslacht begaen hebbende, buiten dezer stede, magh volstaen, mits betalende den Heere tien ponden tot boete, en tien gelijke pennigen tot landtwinningh, zoo wanneer hy met den magen en vrienden des nedergeslagen vereent is.

Geen poorter van Amsterdam magh van breuken, ten platten lande, benoorden der Maze, bezet, bekommert, of aengesproken worden, maer moet den zelven voor den Gerechte van Amsterdam betrokken worden; 't en zy een Poorter van Amsterdam ter voorsz. plaetse vechtende, of met dieflijke goederen drijvende, of dragende, gevonden wierdt.

Geen poorter van Amsterdam mag van eenige zaken of breuken, die hy gedaen of verbeurt heeft, niet meer verliezen dan zijn lijf, en hondert gulden uit zijn goederen. En is dit voorrecht by vonnis van den Hove van Hollandt, gedagh-teekent den twee-en-twintighsten van Wintermaent, des jaers vijftien hondert zeven-en-dertigh, aengaende de goederen by Alijd Hendriks achtergelaten, waer by *a* den algemene pleit-bezorger, niet voorder ontfangklijk werdt verklaert, in de nagelate goederen van deze Alijd Hendriks dan tot hondert gulden; als ook by vonnis van den zelve Hove, tusschen den algemenen Pleit-bezorger des zelven Hove, en meester Ian Huibrechtsz, eertijdts Schout dezer stede, uitgesproken, voor goet gekent.

a Procureur Generael.

Poorteren van Amsterdam zijn ten eeuwigen dage tol-vry, en onbelast van de Markt-tollen, van Workum, en Heusden.

Een poorter van Amsterdam magh in Hollandt, Zeelandt, noch in Vrieslandt niet

Van Burgers, Poorteren, en Vreemdelingen.

niet ter zeventuige gedaeght worden, dan tot koſten van den genen, die in onrecht bevalt.

Een poorter van Amſterdam is binnen de ſtadt Zwol tol-vry, en onbela ſt van de tollen, die de zelve ſtadt van het Bisdom van Uitrecht in pacht is hebbende.

Poorteren van Amſterdam mogen met al hun goederen komen en varen in den lande, en ſtadt van 't Sticht Uitrecht; en daer door nederwaerts in Hollandt, Brabandt, Vlaendren, en andere Landen, en weder komen uit Hollandt en de voorſchreve andere landen, van opwaerts tot in den lande, en ſtadt Uitrecht, en daer door tot Amſterdam, en den Rhijnſtroom opwaerts tot in de ſtadt van Rhenen, en dat op zulke vryheit en bezit van geen tollen te betalen, als zy over langen tijdt gehadt hebben. Maer varen de poorteren van Amſterdam boven deze gezette palen van des Biſſchops landen, zoo moetenſe van de ſelve tol geven ghelijk al andere doen, volgens het beſcheit daer van verleent, by David van Borgonje, Biſſchop van Uitrecht, ſtaende in 't eerſte Privilegiboek. *Fol. 60. verſo* 1.

Niemant magh in den Koningrijke van Denemarken, Noorwegen, Zweden, in alle Pruiſche Landen, in de Wendiſche en Ooſterſche ſteden, en gantſch Ooſtlant door, eenen poorter van Amſterdam misdoen, noch d'eene poorter den anderen, of 't zelve magh binnen deſer ſtede bericht en geſtraft worden aen hun perzoon en goederen, in allen ſchijn, of 't zelve binnen dezer ſtede geſchiedt was.

In 't Keurboek van de Letter A. Fol. 3.

In 't Keurboek van de Letter A. Fol 6.

Een poorter van Amſterdam, dien in vreemde Landen zijn goederen ontnomen, of met onrecht, zonder redenen en beſcheit, afgewonnen zijn, vermagh op den perſoon en goederen, die 't zelve gedaen heeft, binnen dezer ſtede komende, zijn gelede ſchade verhalen, tot gerechts zeggen.

Letter C. Fol. 9.

Zoodanigh recht, als den poorteren van Amſterdam geſchiedt, en gedaen wordt, buiten de vryheidt van Amſterdam in ſtede en in dorpen, zulk recht mogen die van Amſterdam hun poorteren en buuren wederom doen, by aldien het hen goeddunkt.

Van Burgers, Poorteren, en Vreemdelingen.

Een poorter van Amſterdam, by eenigh koop van goederen, 't zy buiten of binnen dezer ſtede, tegenwoordigh zijnde, vermagh den koop mede te nemen, en daerom met den koper te looten, by aldien hy *a* voldoenbaer genoegh gekent wordt, of met gereden gelde wil betalen; en wie zulx den poorter weigert, vervalt in een boete van twintig ſchellingen Hollandts, boven de lotingh van de voorſz. poorter.

Letter A. Fol. 10. *en Let. F. Fol.* 26.

a Suffiſant.

Een poorter van Amſterdam magh zijn mede-poorter buiten deſer ſtede niet beklagen, of recht op hem zoeken, op de verbeurte van tien gulden, en zijn poorter-recht voor den tijdt tien jaren.

Niemant magh binnen Amſterdam neringh doen, dan die poorter is, op verbeurte van tien ponden Hollants. En op dat zulx des te beter onderhouden en achtervolght ſoude worden, ſoo is den overluiden van alle gilden binnen dezer ſtede wel uitdrukkelijk verboden, eenige perzonen ofte gilde-broederen in hun gilden t'ontfangen, die geen Poorteren zijn, op de verbeurte van drie gulden by ieder overman te verbeuren, en zijn Poorterſchap.

In 't Keurboek van de Letter A. Fol. 40.

Letter C. Fol. 20.

Een poorter van Amſterdam, koopende Botter, Kooren, of diergelijke eetbare Waren, voor zijn zelfs eten, vermogen de verkopers of voorkoopſters van zuivel, 't zy datſe Poorters of Vreemden zijn, den voorſz. koop niet mede nemen, of daer in delingh of lotingh hebben, ten zy met beliefte van den koper.

In 't Keurboek van de Letter D. Fol. 157.

De goederen van een poorter van Amſterdam, mogen by geen vreemden, ingezetenen of ook Poorteren beſlagen worden; en magh tegens een poorter ook niet

Van Burgers, Poorteren, en Vreemdelingen.

worden geprocedeert by arreste, maer die een Poorter wil in 't recht betrekken, om te bekomen betalingh van zijn achterwesen, die moet 't zelve doen ter vierschare, en nergens anders; ten zy tegens den zelven poorter, op de buite rol, by inklampingh wert geprocedeert, in zake van pant-kering, [a] tegenstellingh van uitvoeringh; als ook uit kracht van wissel-brieven, en zeevaerdige zaken: 't welk volgens de Willekeure, afgekundight den zestiende van Wintermaent des Jaers zestien-hondert, wel magh geschieden; maer nu, volgens de nieuwe ordeningh, afgekundight den vier-en-twintighsten van Wintermaent des Jaers zestien hondert vier-en-vijstigh. Veel meer andere vryheden en voor-rechten, (die wy om kortheits halve on-aen-geroert voor-by gaen,) hebben en genieten de Poorteren van Amsterdam.

[a] *Oppositie van Executie.*

Doch is in het poorterschap, sedert eenige Jaren, groote veranderingh gekomen; want in den Jare zestien-hondert tweeen-vijstigh, hebben de Heeren van den Gerechte met goed-dunken van de gantsche vroedschap, goedt gevonden in 't poorter-recht voor den vreemdelingen en ook inwoonderen, die in het toekomende daer aen mede deelachtigh willen worden, eenige veranderingh te maken, en 't zelve te verdelen in een groot en kleen Poorterschap, namelijk dat de groote burgerschap, zoude bestaen in vrye koophandel, winkelneringh, genieting van vryheit der tollen na jaer en dagh, en alle andere Stadts vryheden, bezonderlijk mede, om na een zeven-jarige vaste wooning tot alle ampten van regeeringh te kunnen raken, mitsgaders van niet te mogen verbeuren meer, in gevalle van misdaden, dan sijn lijf en hondert gulden aen gelt, volgens 't Privileedje, den burgeren vergunt: waer voor betaelt wort de zom van vyf hondert gulden. En dat de klene burgerschap zou bestaen in vryen handel en alle winkelnering, genietingh van vryheit der tollen na jaer en dagh, en dat zoodanige als burgers, in alle gilden erkent zouden worden, zonder nochtans tot het ampt van Schout, Burgermeester, Schepenen, Zes-en-dertigen, en Wees-meesteren of andere ampten van den Gerechte, en aensienlijke bedieningen deser stede toegelaten te worden, noch ook niet te genieten het Privileedje, sprekende dat in gevalle van misdaet, niet meer magh verbeurt worden, als 't lijf en hondert gulden aen gelt. En wort voor dit klene burgerschap betaelt de zom van vystigh gulden.

Van Burgers, Poorteren, en Vreemdelingen.

Kinderen echter, van een Poorterse gebooren, welkers vader verzuimt moghte hebben, den behoorlijken eedt te doen, zouden mogen in 't groot Poorterschap ontfangen worden, voor de zom van vijftigh gulden, indien de moeder het zelve had.

Dat kinderen, in eén wettigh houwelik by een Poorter geteelt, in 't heel en halve poorterschap zouden komen, zoo als de vader dat gehadt heeft.

Dat niemant zijn Burgerschap magh behouden, die jaer en dagh met zijn huisgezin buiten de stadt blijft wonen, zonder aenschouw te nemen, of hy in beslote steden of ten platten lande komt huis te houden, ten waer zoodanigh perzoon voor zijn vertrek, alhier ter Sekretarye had verklaert (waer van ook boek ghehouden wort) dat hy zijn woonplaets heeft, en blijft houdende, en ook met 'er daedt met zijn huisgesin ten minste twee maenden huis gehouden had, om mede onderwarig te zijn en te blijven, alle lasten en ordonnantien, gelijk alle andere inwoonderen deser stede.

Vreemdelingen.

Al de genen, die nevens Poorters binnen deser stede, en haer vryheit woonen, en een vaste woonplaets houden, 't zy in hun eige of gehuurde huisen, worden geacht voor ingezetene of inwoonders van Amsterdam. Maer dese mogen niet genie

ten-

Van Burgers, Poorteren, en Vreemdelingen.

ten en gebruiken de voorrechten en vryheden, den Poorteren toekomende; doch zijn gehouden tot alle laſten en ſchattingen en voorts onderworpen allerlei andere willekeuren en wetten.

Allen vreemden kooplüiden ſtaet vry, binnen Amſterdam en hare vryheden met 'er woon te komen, handelen, en koopmanſchap drijven, en aldaer te woonen, en blijven woonen, zoo langh als 't den Majeſtraet belieft, en zy luiden ſich dragen als eerlijke luiden betaemt.

Van Burgers, Poorteren, en Vreemdelingen.

ZESTIENDE HOOFTSTUK.

Van Geleerde en Dappere Mannen en Konſtenaers.

Geleerde Mannen.

ENdelijk, dat *Amſterdam* mede een goet getal geleerde mannen, die hier haer wiegh en geboorte plaets gehadt hebben, uitgelevert heeft, blijkt genoeg aen deſe naervolgende: want voor eerſt hebben voor *Erasmus* tijden gebloeit, drie voornamelijk, als *Niklaes d'Amſterdammer*, *Hervicus d'Amſterdammer* en *Ioannis d'Amſterdammer*. Van *Niklaes d'Amſterdammer*, wort by *Ioannes Ortelius*, in zijn Luxenburghſche Hiſtori, met deſe woorden gewagh gemaekt: *De vier-en-twintigh ſluit-redenen van een zekren Ketter Fernandus, zijn door Gerrit de Mont, Theologant, eerſt, en daer door Meeſter Ioannis Tinctoris, den Spiegel van alle Profeſſoren, wederleit, antwoordende op dezelve Meeſter Nicolaus Amſterdammer, geformeerde Bacalauris in de Heilige Theologie, zijn al in een verkeerde zin getrokken en gebroken.* Dit zegt *Bertelius, Abt van Epternak*, die ſeit dat hy dit verhaelt uit de ſchriften van *Vinandus Glevelius*, eertijdts *Abt* van *Epternak*, die in den jare duizent vier-hondert vijf-en-tzeſtigh dezer werelt overleed; als de twiſtrede, zoo als hy daer byvoeght, gehouden was tot Keulen in 't jaer duizent vier hondert zes-en-veertigh.

Nicolaus d' Amſterdammer.

Van *Hervicus d'Amſterdammer*, wort vermelt in zeker boek getittelt, *faſciculus rerum expetendarum & fugiendarum*. Alwaer ook op het jaer veertien hondert zes-en-tzeventigh verhaelt wort, dat *Ioannes van Wezel* uit nijdt der Biſſchoppen en de geſchorene ordens beſchuldigt is van ketterye, en dat hy voor het uitſpreken van het vonnis ter vrage wiert gebracht, over het welk zaten de Godsgeleerden van verſcheide ſcholen, en nevens andere, onder de Doctoren van *Heidelberg*, wort ook genaemt deſe *Hervicus d'Amſterdammer*.

Hervicus d'Amſterdammer.

Ioannes d'Amſterdammer, heeft gebloeit ten tijde van eenen *Weſſel*, ſijn' Meeſter, die in den jare veertien hondert dezer weereldt overleed. Want *Weſſel*, als hy tegens *M. Engelbrecht van Leyden*, en *Heer Iacob Hoek Deken van Naeltwijk*, een twiſtrede van wegen het vagevier, d'aflaten en 't voorbidden, aengevangen had, zoo heeft deze *Ioannes van Amſterdam*, na *Weſſels* doot, tot verdedingh van *Weſſel*, dien hy voor zijn' leermeeſter kende, een brief aen *Bernardt van Meppen*, Procurateur of Pleitbezorger van ziele gezonden, waer in hy nopende het voorbidden voor levendigen en dooden een wijt-loopige reden-ſtrijt voert. Deze brief ſtaet in de werken van *Weſſel*, die *Luiter* door den druk heeft gemeen gemaekt. In de zelve vintmen ook de brieven, die *Weſſel* aen *Ioannes* vriendelijk en ghe-

Ioannes d'Amſterdammer.

Van geleerde en dappere Mannen, en Konstenaers.

meensaem schreef, sulx dat 'et blijkt dat dese *Joannis*, een geleert en treffelijk man na die tijdt, ook geweest is, voornamelijk die sulk een meester niet alleen gehadt, maer ook door den selven vermaert is geweest. Want *Wessel* had de lessen van *Plato*, *Aristoteles* en andere *Filisophen* op zijn duim; verstont zich wonder wel op de *Griexsche*, *Latynsche* en *Hebreeusche* tale, had geheel *Europe* doorreist, was in d'Artzeny ongemeen ervaren, en by den *Paus*, wiens lijf-dokter hy ettelyke jaren was geweest, seer bemint, ja munte soodanigh uit in wetenschappen en geleertheit, dat hy van sommigen het licht der werelt wiert genaemt; doch dit braght hem ook soodanigh in den haet by andere Godsgeleerden, datse hem hier over met ketterye beschuldighden.

Na dese hebben ook, drie voornamelijk, inboorlingen deser stede, in geleertheit uitgemunt, *Allard*, *Sartorius* en *Krook*. *Allard* was wonder wel ervaren in de *Latijnsche* en *Griexsche* tale, had al de werken van *Agrikola*, al in zijn jongkheit neirstelijk verbetert, en met aenmerkingen verrijkt, als ook *Rudolfs* redenkaveling in 't kort gestelt. Uit het *Griex*, behalve andere werken, heeft hy wytloopigh een brief van den Arts *Hippokrates*, aen *Damagetus*, in 't *Latijn* vertaelt, en de *Griexsche* text daer nevens gestelt, en verscheide andere werken, te lang om te verhalen, gemaekt en uitgeleit. Dese *Allard* was van nature wat doofachtig, waer door hy gemeenlijk, noch jongman zijnde, by zijn metgesellen in de wandelingen, *dove Elle*, genoemt wiert, maer kon wel met de tongh spelen; invoegen *Erasmus* seer wel van hem geseit heeft, dat sijn tong het vergelde, 't geen aen sijn gehoor ontbrak. Hy overleed te *Leuven* in den jare duisent vijf hondert een-en-veertigh. Onder sijn beelt staen dese twee veirsen:

Allard.

Si logica laus est præcellere in arte, Rodolphum
Par laus, Agricolam debita, meque manet.

Van geleerde en dappere Mannen, en Konstenaers.

Dat is:

Indien het lof magh heten, in de redenkavelingh uit te munten, zal ik, Rodolf, en Agrikola by den nakomelingh, even groote lof verdienen.

Joannes Sartorius, wiens geleertheit hem door de gantsche werelt vermaert had gemaekt, is Regente der schole van *Amsterdam* geweest. Hy verstont sich wonder wel op de *Griexsche*, *Latynsche* en *Hebreeusche* tale, welke laetste te dien tijde heel raer ghehouden wiert; en men seyt, dat hy een tijdt langh een openbare schoolin de *Hebreeusche tale*, met believen van de Majestraet, op d'oude Waegh gehouden heeft. Verscheide dingen heeft hy ook in de *Latynsche* en *Nederduitsche* tale laten uitgaen; als onder anderen een *Paraphrasis* of breder verklaringh over de groote en klene *Profeten*, en drie duizent spreekwoorden, die van hem uit de *Latynsche*, in de *Nederduitsche* tale zijn overgeset. *Paulus Merula*, eertijts voorleser in de hooge schoole tot *Leyden*, seit, in zijn Histori of verhael van het leven en martelaerschap van *Angulus Merula*, of gelijk hem het martelaersboek noemt, *Engelbert*, dat *Engelbert Joannis Sartorius* voor een van zijn naeste en getrouste vrienden hield, en dat *Sartorius* de kennis der waerheit by *Engelbert*, bedienende het Pastoorschap in *Heenevliet*, eerst geschept en bekoomen had. Hy is ontrent in 't leste van sijn' hooge ouderdom, met een sekre quellingh des gemoedts getroffen zijnde, te *Noortwijk*, andere seggen, te *Delft*, in 't jaer vijftien hondert zeven-en-tzestig gestorven. Ioannes Sartorius.

Ten selven tijde heeft ook geleeft *Kornelis Krook*, en te *Leuven* soodanigh een voortgank in zijn studien onder *Adrianus Barlandus*, voorleser in de welsprekentheit, gekregen, dat hy na *Sartorius* tot Kornelis Krook.

Re-

Van geleerde en dappere mannen, en Konſtenaers.

Regent of beſtierder, over het Grootſchool deſer ſtede aengenomen wiert. Zijn geleertheit heeft hy met verſcheide uitgegeven ſchriften te kennen gegeven, onder anderen heeft hy ook een blyſpel van *Jozef*, en meer andere in 't licht gegeven. Heeft ook na de beroerten der Herdopers een boekje laten uitgaen, waer in hy niet met krachteloſe en ſwakke bewijsredenen, maer met klare en bondige getuigeniſſen uit de ſchrift getrokken deſe leere wederleit. Deſelve *Krook* heeft ook tegen *Sartorius* ſijn' medeburger, aengaende het geloof en goede werken, een lange twiſtreden, waer in hy heftigh tegen hem uitvaert, geſchreven. Want *Sartorius* oordeelde, dat men by het gevoelen van *Auguſtijn* en *Paulus*, waer by geleert wort, dat de menſch door het geloof gerechtveerdight en zaligh gemaekt wort, moeſte blijven. Dit gevoelen heeft *Krook* ſoeken te wederleggen, en het gevoelen van den *Apoſtel Jakobus* van het geloof en de goede werken hart voor te ſtaen, en met meer andere getuigeniſſen des nieuwen Verbonts te beveſtigen. *Krook* is ontrent den jare vijſtien hondert veertigh na *Rome* gereiſt, en heeft ſich aldaer in een Klooſter begeven. Daer zijn 'er die ſeggen dat *Krook* in ſijn' jonge jaren gheſtorven is, hoewel andere ſeggen, dat hy te *Rome* in zijn hoge ouderdom in 't Klooſter overleden is.

Gysbertus Horſtius.

Te *Rome* leefde op eene tijdt met *Kornelis Krook*, *Gysbertus Horſtius*, mede geboortigh van *Amſterdam*, en een vermaert Arts. Heeft, ſoo *Gesneer* ſchrijft, een boek van twee ſekre kruiden, als het *Turbith*, en *Thapſia* geſchreven, dat van andere kruit-beſchryvers dikwils aengeroert wordt. *Pontanus* meint dat deſe *Horſtius* de gene is, die by *Guiciardijn* in de beſchryvingh van *Haerlem*, met de naem van *Gysbertus* genoemt wort. Want deſe *Guiciardijn* ſeit, dat ſekren *Kornelis van Amſterdam*, in den jare vijſtien hondert een-en-dertigh, geſchreven heeft aen een *Gilbert Filozoof* en Arts, die zich toen te *Romen* ophield, van zeker *Zee-monſter*, dat na een Biſſchop zweemde. Van dit *Zee-monſter* leeſtmen ook in de *Hollantſche Hiſtorien*, dat 'et in de *Noortzee* gevangen was, en aen den *Koningh van Polen* geſchonken wiert. *Horſtius* is te *Rome* in den jare vijſtien hondert zes-en-vijſtigh overleden, en begraven in de Kerk van *Sinte Marie*.

Kornelis van Amſterdam.

Van geleerde en dappere mannen, en Konſtenaers.

Ten ſelven tijde heeft ook gebloeit, *Niklaes Kannius* van *Amſterdam*, die het Paterſchap van de Nonnen van *Urſel*, ſoo de toeëigening te kennen geeft, die de bovengemelde *Krook* voor zijn zamenſprekingh geſtelt heeft, hier ter ſtede bediende. Het was een ſeer genoegelijk, en diepſinnigh *Poëet*, als blijkt uit ſeker puntdicht, dat hy nagelaten heeft. Zeer groote dienſt heeft hy *Erasmus* gedaen in 't uitſchryven van *Griexe* boeken, als duidelijk te beſpeuren is aen een langen brief, aen *Kannius* geſchreven, waer in deſe Stadt, de behoudenis der Zee en by na gebooren in haer vloeden, genoemt wort.

Niklaes Kannius.

Niklaes Evertzen was een treffelijk Rechtsgeleerde, en wiert om zijn uitſtekende geleertheit, van *Keizer Karel* de vijfde tot Raets-heer te *Spier* verkoren. *Pontanus* ſchrijft dat hy tot *Profeſſoor* in de rechten, in *Engelſtadt* beroepen, en aldaer, latende twee ſoonen achter van gelijke geleertheit, ook geſtorven is.

Niklaes Evertſen.

Sybrant Okko, wiens nakomelingen hier noch ten huidigen dage leven, had mede hier ter ſtede (hoewel zijn voorouders *Vrieſen* waren) zijn wiege en geboorteplaets. Dees had lange jaren buiten 's Lants geweeſt, geheel *Europe* doorreiſt, en ſich in alle wetenſchappen geoeffent. Hy verſtont ſich wonder wel op allen kunſten, en wiert ook ten opſicht van ſijn groote gaven, tot het Burgermeeſterſchap deſer ſtede verkoren.

Sybrant Okko.

Dirk Volkertzen Koornhart, die hier mede

Van geleerde en dappere Mannen, en Konstenaers.

mede zijn wiegh en geboorte plaets vint, was een man van groot verstant, die veertigh jaren out zijnde, twee van de Hooftalen zoo wel leerde dat hy eenige boeken van *Cicero*, *Boëthius* van de Vertroostinge der Wijsheit, en andere boeken, in Nederduits overgezet heeft. Daer na heeft hy zich tot de Godsgeleertheit begeven, en tegens verscheide van de gaeuste Godsgeleerden, over verscheide geschillen geschreven: tegens hem hebben zich onder anderen gestelt de voortreffelijke mannen *Kalvinus* en *Daneus*.

Dirk Volkertzen Koornhart.

D'Heer Ridder P. C. Hooft, zeit van hem de volgende vaerssen:

Hy proefd' er zeven, en haest zat was elken staet:
Maer bleef van wetenschap, en vryheidt, onverzaet.

Kornelis Haemrood.

Kornelis Haemrood, heeft, behalven, eenige *Nederduitsche* dingen, het oude *Batavia* en gantsch *Holland* (van *Pontanus* in 't licht gegeven) geleerdelijk in 't *Latyn*, na dien tijt beschreven. Hy is gestorven in 't Jaer 1599.

Petrus Opmeer.

Petrus Opmeer studeerde te *Leuven*, onder *Petrus Nannius*. Van daer in zijn Vaderlant gekeert, volbracht hy 't overige van zijn studien, zonder behulp van Meesters; en overleed te *Delft*, in 't jaer vijftien hondert vijf-en-tnegentigh.

Pieter van Opmeer.

Dezen *Opmeer* doet ons gedenken, aen een anderen *Pieter van Opmeer*, van *Amsterdam*, die groote Staten in *Brabant* verkreegh; gelijk het opschrift getuight, datmen *t' Antwerpen* in *St. Franciscus Kerk*, in een glaze venster, door hem gegeven, leest.

Martinus Æddituus.

Martinus Ædituus, of *Koster* gebynaemt, die buiten 's landts veel bezocht hadde, en zich wonder wel op d'artzeny verstont, wiert door tusschen-spraek van eenen *Pieter Oxe*, een *Deens* edelman, die met dezen *Koster* te *Dole*, om zijn kunst en geleertheit, groote kennis en vrientschap hielt, tot Opper-medicijn-meester van *Frederik de tweede*, *Konink van Denemarken*, beroepen, maer na het overlijden van *Oxe*, trok *Martinus* weer na deze Stad, alwaer hy tot hooge ampten verheven is geworden. In zijn jonkheit had hy *Krocus* tot Leermeester gehadt, gelijk ook,

Van geleerde en dappere Mannen, en Konstenaers.

Matthias Bossemius.

Matthias Bossemius, Kancelier van d'Universiteit te *Douay*, werd door *Koning Filips de tweede*, als hy daer minst op dacht en niet na stont, gemaekt. Hy is in 't jaer vijftien hondert negen en tnegentigh te *Douay* overleden, volgens het schrijven van *Myreus in Elogiis Belgicis*, die ook daer by voegt, dat hy een boekje voor de geestelijke, namelijk, *dat de Priesters by zich in huis geen vrouwen zullen houden*, nagelaten heeft.

Elhard de Veer.

Elhard de Veer, heeft, behalven andere dingen, die van hem in 't *Duits* geschreven, en ook uit andere talen, gelijk de *Paraphrasis van Erasmus*, en andere, aertigh en bondigh overgezet zijn, daer-enboven by d'oude *Kronijk* van *Hollant*, een byvoeghsel gemaekt.

Hendrik Laurentzen Spiegel.

Hendrik Laurentzen Spiegel, waer een groot beminder van alle kunsten en wetenschappen, die hy ook zelf, nevens zijn beroep, oeffende, een uitnemend *Poeet*, van d'eerste Eeuwen, in de welken men hier zuiver *Duits* begost te schrijven, 't geen hy met groten yver bevlijtighde, 't welk zijn boek, *Hart-spiegel* genaemt, en andere rijmen, genoegh getuigen.

Roemer Visscher.

Roemer Visscher, de rechte *Duytsche Martiael*, heeft met zijn *Zinne-poppen* oft *Emblemata*, en *brabbelingen*, dat zijn *Epigrammata*, genoegzaem betoont, dat hy een werelt-wijs man was, en wel waerdigh dat men zijner altijt gedenke en roeme, en is in 't jaer 1620. den XI. van Sprockelmaent gestorven.

De Ridder P. C. Hooft, heeft dit grafschrift voor hem aen zijn volgende Eeuw na-gelaten:

Roe-

Van geleerde en dappere Mannen, en Konstenaers.

Roemer Visscher rust hier binnen,
Moe gespeelt met Hollandsch jok,
Want hy quicken by de schok
Schreef, en popte met de zinnen;
Ziend' al's Werelds wetenschap
Aen, voor vulsel van de Kap.

Gerbrand Adriaensz Brederode.

Niet min geestig is ook geweest onzen *Amsterdamsen Terentius*, *Gerbrand Adriaensz. Brederode*, die in kluchtige boerteryen, alle Nederlantse Rijmers, de welke voor, in, en na zijn tijdt, tot noch toe, bekent zijn geweest, verre de loef af steekt: Dit getuigen zijn aerdige liedekens, en vermakelijke klucht- en bly-spelen; onder deze, doet den *Spaensen Brabander*, door zijn nieuwe afgerechte streken, d'oude, oprechte, Amsterdamse eenvoudigheidt blijken en uitmunten. Maer boven al steekt uit, zijn spel van 't *Moortje*, waer in hy *Terentius Eunuchus* heeft na gevolgt, en buiten alle twijffel vermaekt hy, met zijn oprechte Hollandtse manieren van spreeken, d'aenschouwers en toehoorders hier *t'Amsterdam* niet minder, als eertijdts *Terentius*, in 't Latyn, die, te *Rome* dede. Dit bevestigen noch tegenwoordigh eenige oude luiden, die, wanneerze dit spel zien vertoonen, of hooren leezen, haer inbeelden, datze noch vijftigh jaren jonger, in de Vleys-hal, op de Vogel- en Vis-markt, en daer omtrent, van hunne oude koop Wijven geroepen, en door 't prijzen van hun waren, tot koopen aengelokt worden. Zijn rymeryen en liedekens, worden dagelijks noch gezongen. Hy is gestorven, in 't jaer 1618. oud omtrent 33 jaren, zeker geest maekte de volgende veerskens, op zijn overlijden,

Vraegt gy wat Bred'ro deed de doodt?
De geest die was het lijf te groot:
Nu hebben met hem Spel, en Kluit,
En alle zoete deuntjes uit.

Maer *J: V: Vondel*, heeft zijn grafschrift gemaekt in de volgende vaersen:

Hier herbergt 't lijf, wiens geest in schertzen munten uit,
En met veel boertery, steets swanger ging van harssen:
Wien Charon willig voerd', om sunst in d'oude schuit,
Vermits de zieltjens droef, noch lachten om zijn farsen.

Van gele ey en dappere Mannen, en Konstenaers.

Doctor Sebastiaen Egbertzen, is een treffelijk Genees-meester geweest; en wiert om zijne byzondere deughden en geleertheit, met Burgermeesterlijke waerdigheit vereert. Zijn Vader was *Egbert Mainertzen*, die ten tijde van *d'Inquisitie*, juist s'avonts te vooren in de gevankenisse aen 't water storf, zoo als hem daegs daer aen, t'zijner ontschult, 't hooft voor zijne voeten zoude geleit worden.

Dr. Sebastiaen Egbertzen.

Petrus Paauw, Docter in d'Artzeny, en een vermaert *Professor* der zelver wetenschap, in *d'Akademye* tot *Leyden*, is door zijn uitgegeve schriften genoegh bekent, en is in 't jaer 1621. dezer werelt overleden.

Petrus Paauw.

Laurens Reael, *Ridder*, eertijts *Generael* oft Opperste-bestierder van wegen onzen staedt in *Oost-Indien*, dien *de Ridder Hooft*, in zekere klacht, noemt *het puik oogelijn der jeught van d'Amstelsche Landouwen.* Na dat hy in *Indiën* zich eenige jaren dapper in de wapenen, wijs in 't bestieren der Landen, en verstandig in den Koophandel, getoont had, is hy met groote eer en achtbaerheit, en schatten voor de *Kompanjie*, in zijn Vaderlant gekeert, daer hy met blijtschap en toeloop des volx verwelkomt wiert, en terstont tot hooge ampten gebruikt. Zeker brief, door den Druk gemeen gemaekt, die hy tot onderrechting aen een zijner vrienden, die na *Oost-Indien* voer, geschreven heeft, beeldt zijn kennis, oordeel, en ervarentheidt der *Oost-Indise* Landen genoegzaem uit. Hy is in 't jaer 1637 gestorven. *Vondel* spreekt in een zeker gedicht op zijn af-

Laurens Reael.

Van geleerde en dappere Mannen, en Konstenaers.

beeltzel, door *Keizer* afgemaelt, deze naervolgende veirzen:

Soo maalde een Keizers hant, den wackeren Reael,
Den Ridder, den Gezant, den grooten Generael,
Voorsien met brein in 't hooft, met oorlogsmoet in 't harte,
't Was hy, die Spanjen op sijn' eigen bodem tarte;
Vaer heen, gelauwert hooft, geluckelijk door Zee,
En breng voor 't Vaderlant ontelb're kransen meê.

P. C. Hooft.

Ook is hier *Pieter Cornelissen Hooft*, *Ridder*, *Drost* van *Muyden*, en *Bailjuw* van *Goylandt*, &c. Zoon van dien voortreffelijken *Cornelis Pietersen Hooft*, (die tot verscheide reizen het Burgermeesterschap dezer Stede bekleedt heeft.) Hy is in 't jaer vijftien hondert een-en-tachtigh gebooren; en heeft in zijn jonge jaren een yverige genegentheit tot de wetenschappen getoont. Zijn geleerde staetkunde, overvliegend vernuft, groot oordeel, zinrijke stijl, en bondige welsprekentheit, kan men in zijne *Nederlantsche Historien*, en 't leven van *Konink Hendrik de Groot*, overvloedigh bespeuren. In de *Poëzy* is hy zonder weêrga, en on-navolgelijk, gelijk zijn zinrijke gedichten getuigen: waer door zommige hem genoemt hebben, den *Hollantsche Homeer*, den *Tacitus onser eeuw*, *'t Hooft der Poëten en History-schrijvers in onse tael*, *de Vader der Nederduitsche Zang-godinnen*, *de Fenix van zijn tijdt-genoten*, *en Drost sonder weêrga*. Hy is in 't jaer zestien hondert zeven-en-veertigh, den een-en-twintigsten van Bloeymaent, in 's *Gravenhage* gestorven, om eeuwigh te leven, en t' *Amsterdam* begraven, alwaer ook opentlijk voor den volke op de *Schouburgh*, zijn gantsche levens bedrijf, door een sprekende perzonaedje verhaelt en opgezeit wiert. *Joost van den Vondel* zinght, in een zeker gedicht, op zijn afbeeldingh, door *Sandrart* geschildert, aldus van hem:

Van geleerde en dappere Mannen, en Konstenaers.

Het brein gespist op 't roer van Staten te regeren,
En 's werelts Oceaen, met kloekheit te braveren,
Den geest, die Tacitus, en d'oudste dichters tart,
Besloot natuur in 't Hooft, herbooren in Sandrart,
Die hooft- en hals-cieraet, des Ridders heeft vergeten,
De Duitsche Lauwer-kroon, en Fransche Konings-keten.

Maer *Jan Vos* heeft zijn graf-dicht aldus gesteldt.

De Doodt heeft Hooft geveldt. De steen bedekt het graf.
De tijdt maakt hem tot asch: maar alles is te laf.
Op 't Edele vernuft, al was 't voor weinigh uuren.
Zijn veder zal de Doodt, de steen, en tijt verduuren.

Jacobus Laurentius.

Jacobus Laurentius, *Amsterdammer*, is van *Naerden* alhier beroepen, tot Predikant in de Nederduitse Gereformeerde Gemeente, in 't jaer 1621. Hy was een geleerdt man, dapper ervaren in de schriften der Oudtvaders. Onder zijne uitgegeven boecken, zijnder ook, daer in hy tegen eenige *Antwerpse Jesuiten*, over sommige Geloofs punten scherpsinnig redenkavelt, Hy is alhier overleden den 19 *Maert*, des jaers 1644. oudt 60 jaren.

Roelof Pietersz.

Rudolfus Petri, gezeit *Roelof Pietersz.* is van *Saenredam*, tot Predikant alhier in zijn geboorte Stadt beroepen, ten dienst van de Nederduitse Gemeente der hervormde Godsdienst, in den jare 1612.

Hy

Van geleerde en dappere Mannen, en Konstenaers.

Hy was een zachtzinnig en vreedlievendt man, zeer zoetvloeyende, welspreekende en stichtelijk in zijn Predicatien, die ook met grooten toeloop en aendacht van die Gemeente, (by de welke hy lieftalligh en aengenaem was) aengehoort wierden. Zijn Schriften en Leeringen, die in een tamelijk groot getal bestaen, en door den Druk gemeen zijn, geven zijn geleertheidt genoegzaem te kennen. Hy storf, tot groot misnoegen zijner Gemeente, in 't jaer 1649. den 4 *Juny*, oudt 64 jaren.

Ioannes Kloppenburgh.

Ioannes Kloppenburg, van *Amsterdam*, is van *Heusden* alhier in de bovengenoemde Gemeente, tot Predicant beroepen, in 't jaer 1621. doch heeft Anno 1629. ter oorzaek van eenige onluften zijn dienst verlaten, en is in 't jaer 1630. in den *Briel*, Predicant geworden. Doch zijn doorgestudeerde geleertheidt is oorzaak geweest, dat hy in den jare 1640. in de Hooge Schoole, tot *Harderwijk* beroepen is, als *Professor*, dat is *Voorleser* in de H. *Theologie*, of *Godsgeleertheit*, en van daer, Anno 1644. in den selven staet tot *Franeker* in *Vrieslandt*, alwaer hy in 't jaer 1652. oudt 60. jaren, overleden is.

Dus verre van de geleerde, die binnen *Amsterdam* gebooren zijn, nu kom ik tot de Doorluchtige telgen, die niet om haer geleertheit, maer alleen door hun dappere manhaftigheit vermaert zijn, en eeuwig by de nakomelingen, op de vleugelen der Fame sullen sweven.

Oorloghs-Helden.

Iacob van Heemskerk.

Onder dese munt voor eerst helder uit: *Iacob van Heems-Kerk, Amsterdammer*, wiens ongemene manhaftigheit, en onverwinnelijke stantvastigheidt, in 't uitstaen van allerlei gevaer der woeste Zee, selle koude, opgestapelde Ys-bergen, verslindend gedierte en verschrickelijke vyanden, hier in 't brede wel kon beschreven worden, maer om dat het selve veel eer een gehele Historie, als eenige weinigh bladen vereischt, zullenwe alleen seggen, dat de *vereenighde Nederlanden* hem eeuwigh dank schuldigh zijn, en verplicht zijne deughden en daden, tot zijn onsterfselijk lof, aen haer nakomelingen bekent te maken. Van den selven is breeder gesproken in 't beschrijven der *Oude Kerk*.

Van geleerde en dappere Mannen, en Konstenaers.

Iacob van Nek.

Iacob van Nek was een kloek en verstandigh man, en is in 't jaer vijstien hondert acht-en-tnegentigh, tot *Admirael* over een vloot van acht schepen, die men naer *Oost-Indien* zond, gestelt. Van dese reise quam hy in het volgende jaer, (verscheide verbonden met eenige *Oost-Indise Koningen* gemaekt hebbende, en, na 't verlies van zijn eene hant, in sekere Zeeslag, maer vijstien maenden uitgeweest zijnde) met groote rijkdommen weder t'huis; en wiert met soo groote eerbiedenis ontfangen, dat men de klocken van vreuchden luide. Hy heeft vele jaren daer na in aensien geleeft, en het Burgermeesterschap dezer stadt, en andere hooge ampten bedient.

Iacob Willekens.

Iacob Willekens heeft in 't jaer 1624. *de Bahi de Todos los Sanctos*, de voornaemste *Kolonie* of volk plantingh der *Portugesen* in *Brezijl*, kloekmoedig ingenomen; en is daer na, om sijn' verdiensten, tot Raet deser stad verkoren.

Hendrik Korneliszn Lonk.

Hendrik Korneliszen Lonk was *Admirael* van de vloot, die naer *Brezijl* zeilde, en de stadt *Olinda* in *Farnabucko* veroverde. Maer meer andere dappere helden, als *Iacob de Rijk*, *Dirk Duyvel*, en *Kornelis Iansen van Amsterdam*, gebynaemt, *het Haentje*, wiens *Latynsch* en *Nederduitsch* graf-dicht wy ook in 't beschrijven van d' *Oude-Kerk* verhaelt hebben, gaenwe, om wijtloopigheidt te mijden, voorby. Dus verre van geleerde mannen en krijghs-helden die binnen *Amsterdam* gebooren zijn, nu sullenwe van eenige vermaerde schilders en kunstenaers van *Amsterdam* spreken.

Iacob de Rijk.

Dirk Duyvel.

Kornelis Iansz. 't Haentjen.

Van geleerde en dappere Mannen, en Konstenaers.

Kunstenaers.

In de schilder-kunst muntte voor-eerst uit, eenen *Pieter Arnoutzen*, die in de wandelingh, van wegen zijn overgrote lengte, *Lange Pier* geheten wiert. Lange Pier. Dese wist wonder kunstigh na 't leven *Boerinnetjes*, met *Kabeljaeuwen* en andere visschen, veelderley fruiten en allerlei gereetschap dat tot de keuken van noden is, uit te beelden. Daer-en-boven worden onder zijn andere werken gepresen, voornamelijk twee Tafereelen, die hy hier, stad sijner geboorte, naergelaten heeft. Voor 't eerste was 2000 kroonen betaelt, stont op 't Altaer van d'*Oude-Kerk*, maer het is in d'eerste beroerte des oorloghs van de Beeltstormers vernielt en aen stucken gebroken. Het ander, dat in de *Nieuwe Kerk* stont, is het zelfde lot mede te beurt gevallen. Hy overleed in 't jaer 1573. out zijnde 66 Jaer, na latende drie zonen, die den vader zoo wel in gelaet en gestalte des lichaems, als in de kunst gelijk waren. Van hem kan men verder lezen, in de beschrijving der *Oude Kerk*.

Immers soo gaeuw in dese konst is geweest eenen *Dirk Jacobsen*, Zoon van *Jacob Korneliſſen* van *Oostzanen*, mede van de zelve kunst. Dirk Iacobsz. Daer is een tafereel van hem in de *Kloveniers Doelen*, waer in seer levendigh een palm van een hant met uitgestrekte vingeren afgemaelt staet, want in d'eigenschappen des gelaets, hoeken der ledematen en buitenste ommetrekken des lichaems, wel te treffen, gink hy sijn vader verre te boven.

Dirk Barentsen, mede een schilders Zone, heeft onder anderen de dulle rasernyen der *Wederdoopers*, met de schilderyen die op 't oud Stad-huis, eer 't afbrande, hingen, levendig afgebeelt. Wonder gaeuw was dese in iets uit te vinden, en in orde te stellen. *Koornhert*, daer wy te vooren onder de geleerde van gesproken hebben, was ook een kunstigh plaetsnyder van zijn ambacht, maer dese kunst, door andere hooghwightige zaken belet zijnde, heeft hy vroegh laten varen. *Van geleerde en dappere Mannen, en Konstenaers.*

Dirk Barentsz.

Koornhert.

Ook is geboren *t' Amsterdam* eenen *Iooſt Ianſen*, die niet alleen voor een kunstigh beelthouwer vermaert is geweest, maer heeft ook een bysondere wetenschap gehadt, van landen, steden, revieren en wateren, na de kunst en eigenschap van de lant-beschrijving, uit te beelden. Als den *Hertogh van Alva* het *Noorderquartier* van *Hollandt*, meende wederom onder zijn gehoorzaemheit te brengen; soo heeft hy van desen *Iooſt* begeert, dat hy hem de gantsche streek van dat gewest op een kaert zoude stellen: 't geen hy ook gedaen heeft. En in dese kaert (seit *Pontanus*) zijn niet alleen de dorpen en kerken, maer ook de beemden, stroomen, wateren, dijcken, wegen, sluizen, en diergelijken dingen na het leven seer net uitgedrukt. *Iooſt Ianſen.*

Menigte van andere geleerde telgen, dappere helden, en verscheide kunstenaers, die in dese Stadt haer geboorteplaets hebben, soo wel die alrede overleden, als noch in 't leven zijn, en, wegen hun uitmuntende geleertheit, wetenschappen, dappere kloekmoedigheit en verscheide schrandre kunstvindingen, hier dienden opgehaelt, en tot lof der nakomelingen, den geheugeniſſe overgelevert te worden, hier by te voegen en te laten volgen, was mijn voornemen. Doch dewijl het verbreiden van iemants lof, na desselfs overlijden, den nakomelingen, en medeburgeren met grooter aengenaemheit ter oore komt, en in tegendeel, dikwils het ophalen van 't lof der levendigen, by veelen geacht wordt, uit des Schrijvers genegentheidt tot den selven, voort te komen, heeft my goedt gedacht, soo wel het lof van dese als d' overige, die alree overleden zijn, te verswijgen, en tevens dit, en het gene dus verre in dese boeken verhandelt is, hier te staken. Tot een be- *Noch verscheide andere.*

sluit

Van geleerde en dappere Mannen, en Konstenaers.

sluit van dit Hooftstuk, zal ik hier eenige eertijtelen, daer dese Stadt van zommige gaeuwe verstanden mede beschonken wordt, laten volgen: want dese noemense niet alleen de *Hooftak* en *Kroondraegster* van *Europe*, maer ook, *kleen albegrijp*, *Rechterhant der Staten*, *de Scheeprijkst aller Steden*, *Woonplaets van Merkuur*, *Winkel van alle Koopmanschappen*, *'s Lants Nootvriendin*, *Zenuw en krachts des Oorlogs*, *Koren-schuur van Nederlandt*, *en 't Oog der vrye Landen*. Onder menigte van andere oude en nieuwe Dichteren, heeft de naeukeurige onderzoeker der *Batavische outheden*, wijlen *Peter Schrijver*, al voor eenige jaren het lof dèser stede, met dese vraegswijze Latynsche veirsen, opgehaelt.

Quæritis Hanseas inter cur censear urbes?
Emporiumque ingens Amstela Nympha ferar?
Cur mea per totum volitent nunc carbasa mundum?
Cur subeat leges Indus uterque meas?
Cernitis Augustam qua sum decorata coronam,
Et nitidum tollo per celsa astra Caput.
Non hedera, ut vulgò est, furiosave stemmata jacto,
Auctorem & causas hæc habuêre suas.
Inconsulta suum petulantia Flandrica regem
Cepit, & innocuo sanguine tinxit humum.
Hinc genitor movet arma: scelus nec linquit inultum
Liberet ut natum, trux Fredricus adest.
Romanæque adsunt aquilæ, atque exercitus omnis.
Itur in excidium, maxima Bruga, tuum
Protinus obsepto migrant commercia portu:
Amstela tum Sacro digna favore coli
Sensit captivus, sensit rex liber Yæos
Amsteliosque suo pectora fida Duci,
Quid faciat? Jam tum Grudios cum perdere vellet
Me Caput è Batavis tollere juissit aquis?
Cæsareæque meos illustrans luce coronæ,
Tradite ait terris, tradite jura mari.

't Welk van *Vondel* aldus in Nederduitsch rijm is vertaelt:

Vraegt yemant, wat my maekt de beurs van Christenrijck?
Waerom de Hanzesteên my als haer speelnoot setten?
Waerom ick Zee-godin de vlagh voor niemant strijk?
En op en ondergangh gehoorzaemt mijne wetten?
Aenschou de Kroon, daer ick mijn vlechten meê versier:
En hoe mijn kruin, recht op, de starren gaet doordringen.
Ick zwets, als andren, niet van harsseloos laurier:
'k Geef rede en klaer bescheet van onversierde dingen.
Het reuckloos Vlaendre hiel zijn' eigen Graef gevaên:
Onnosle sprengklen bloets de Brugsche straet besmetten;
Dies schoot de vader, heet van wraek, het harnas aen:
Zelf Frederick draeft in 't velt om zijnen Zoon t'ontzetten.
De standerts worden vlugh: de hoef doorwroet het stof:
O groote stadt van Brugh nu zal 't uw welvaert gelden:
De haven wort gestopt: de Koopman neemt verlof.
Toen erfde ick Amsterdam de gunst des hooggemelden.
Mijn trouwheit is den vorst gebleecken meenighwerf;
't Zy dat hy vry was, of in vrangenis most treuren:
Weshalve, op dat het streek' tot 's Bruggelings bederf,
My wort bevolen 't hooft te water uyt te beuren.
De Koning kroont mijn pruik met heiligh diamant,
En spreekt: 'k Maeck u voogdes, te water en te land.

ZEVENTIENDE HOOFTSTUK.

Van d'Ambachts-Heerlijkheden, van Amsterdam.

DE Dorpen, die als Ambachts-heerlijkheden onder dese Stadt staen, zijn *Amsterveen*, *Slooten*, *Slooter-dijk*, en *Oost-dorp*, met den aenkleven van dien, en 't geen daer onder is behoorende.

Ambachts-heerlijkheden van Amsterdam.

Dese Ambachts-heerlijkheden, plachten eertijts niet onder dese Stadt, maer onder byzondere Ambachts-heeren, te staen, waer van *Reinout*, *Heer van Brederode*, dieſe aen dese Stadt, in den Jare vijftien hondert negen-en-twintigh, verkochte, de laetste is geweest. Want door dien die van der Stadt hem als Ambachts-heer van *Amsterveen*, &c. in zijn Heerlijkheit, niet alleen deden hinder, letsel en ongebruik, maer ook hen vervorderden, vele van dien feitelijk met gewelt in te nemen, de muuren, vesten, poorten deser stede, stelden en leiden, op, door, en in zijn voorschreven heerlijkheit, de scheits-palen en einden van dien te verminderen, de wegen, water-gangen, dijken en kaden, af-trocken, en andere diergelijke, die tot dese Ambachts-heerlijkheit stonden, onder haer bedwangh, schouw, en rechtsgebiet, buiten zijn verlof, brachten, soo wierden die van *Amsterdam* hier over voor den Hove van Hollandt ontboden, en zouden by a eind-vonnis gedoemt hebben geworden, ontruimingh te doen, tot profijt van den Ambachts-heer van *Brederode*, van al 't gene zy met gewelt van zijn heerlijkheit in-genomen hadden, mitsgaders vergoedingh van de gelede schade. Doch hier tegen deden die van *Amsterdam* hun deugdelijke verdedingh. Even-wel was te dien tijde dit gedingh zoo verre gekomen, dat het zelve over eenige Jaren in staet van wijzen gebracht was. Niet te min, die van *Amsterdam*, om 't geding neder te leggen, en d'onzekerheit van 't vonnis t'ontgaen, en ook om 't rechts-gebiet deser Stede te houden in haer geheel, sonder te komen, tot, of in deilinge van rechtsbieden, en boven al tot deser Stede profijt, en schuwingh van vele misdaden, die door scheidingh van rechts-gebiet quamen te geschien, in, en buiten dezer *Stede*, braghten zoo veel te wege, door middel van *Hillebrant Ianſz. Potter*, en *Heyman Iacobſz. Burgermeesteren* en *Raden* deser Stede, by hen daer toe besonder gemaghtight, dat al dese geschillen, en gedingen tusschen *Reinoult*, *Heer van Brederoode*, en Ambachts-heer van *Amsterveen*, en zijn aenkleven, ter eene zijde, en die van *Amsterdam* ter andre zijde, met een vriendelijk verdragh, en over-een-komste van de koop van de Ambachts-heerlijkheden van *Amsterveen*, *Slooten*, *Oost-dorp*, en *Slooterdijk*, met den aenkleve van dien, zoo wel leen als eigen goet, geen uitgesondert, en de leen-goederen tot goede en onsterffelijke leenen, in sulken schijn als de *Heer van Brederoode* de zelve bezeten had, vry zonder eenigh opstal, af-doende alle voor-kommer, renten en lasten, daer op staende, of daer op schadeloos houdende, af, en te niet gedaen wierden. Doch dese koop geschiede op die voorwaerde, dat de gemelde *Heer van Brederoode*, in vergeldingh van dien, behalve een zom penningen van drie duizent gulden, dienſe hem

Amsterdam koopt de Heerlijkheden. In 't jaer 1529.

a *Sententie definitive.*

Van d' Ambachts Heerlijkheden van Amsterdam.

hem in gerede gelde betaelden, aengewesen zoude worden, een eeuwelijke en erfelijke onlosbare rente, van vijf hondert tzestigh gulden, te betalen alle jaren d'eene helft van dese renten, op den eersten van Slacht-maendt, en d'ander helft op den eersten van Bloey-maendt, en dese onlosbare rente zoude staen en houden op de stadt *Amsterdam*, en des zelfs Mede-poorteren. En dat ook de boven-gemelde *Heiman Iacobsz.* als de gene, op wiens naem het overdragh, en over-gifte, van deze Heerlijkheden, met den aenkleven van dien, gedaen wierdt, ook dese rente met de Stadt bestellen soude, en boven-dien besonderlijk verbinden voor Stadthouder en Leen-mannen van der *Graeflijkheit* van *Hollandt*, de gemelde Ambachts-heerlijkheden, soo wel leen als eigen goet, tot versekeringe van de voorschreve rente, en betalingh van dien. Tot dit koopen van dese Ambachts-heerlijkheden, kregen die van *Amsterdam* in den Iare duizent vijf hondert een-en-dertigh, van *Keizer Karel* de *Vijfde*, die toen als *Graaf* van *Hollandt* was, verlof. Behoudens, datse na 't overlijden van den boven-gemelden *Heiman Iacobsz.* op wiens naem dese Ambachts-heerlijkheden gekocht wierden, die van der Stadt, van wegen en in de name der voorsz. Stede gehouden zouden zijn, den *Graef* bekendt te maken, en op te dragen, een uit der Vroedschap deser Stede, die zijn leven langh deze Ambachts-heerlijkheden besitten zou: en dien soude de *Graef*, en zijn Nakomelingen, de zelve verlijden, tot al sulke rechten diensten en leen, als de gemelde *Reinout*, *Heer van Brederoode*, en zijn Voor-zaten de zelve gehouden hadden, des zou de zelve ook den behoorlijken eedt moeten doen, en de Heer-gewaden met d'andere rechten, daer toe staende, betalen; zouden ook na de doodt van dien, die van *Amsterdam* den *Graef* of zijne Nakomelingen, gehouden zijn, een anderen te noemen en op te dragen.

Ambachts Heerlijkheden.

Keizer Karel staet de koop toe. In 't jaer 1531.

De *Graef* behield aen zich en zijne nakomelingen de helft, of al zulk deel, als de gemelde Ambachts-heeren van *Amsterveen*, *Slooten*, *Slooter-dijk*, en *Os-dorp*, met den toebehooren van dien, met hem, of zijnen *Baljuw* van *Amsterlandt*, te heffen en te ontfangen plachten, in alle lijf-strafwaerdige zaken, en verbeurt-making van goederen, aldaer vallende. Noch zouden die van *Amsterdam*, den *Graef*, voor de erkentenis van dese dankbaerheit, die den *Graef* hen deed, datse dese voorschreve leenen souden mogen houden, als geseght is, hem en zijn Nakomelingen jaerlijks geven en betalen op Kers-avondt, (waer af Kers-avondt, des jaers vijftien hondert en dertigh, het eerste jaer was) de zomme van vijf-en-twintigh gulden. Doch dese renten waren losbaer tegen den penningh twintigh. De *Graef* en zijn Nakomelingen, moghten ook t'allen tijden, als 't hem of hen beliefde, dese Ambachts-heerlijkheden met al haer toebehooren, soo als die van der Stad, de selve van de voorsz. *Heer* van *Brederoode* gekocht hadden, aen zich nemen, mits die van *Amsterdam* weder herstellende in gelde en gerede penningen, de zom van drie duisent gulden, die zy *Brederode* daer voor betaelt hadden, en daer-en-boven, de Stadt *Amsterdam* ontlasten van de jaerlijxe erf-rente van vijf hondert en tzestigh gulden, die zy ook den *Heer* van *Brederoode* op dese Stadt bewesen hadden. Doch al dese lasten, hebben die van der Stadt, daer na in den jare vijftien hondert zes-en-vijftigh van *Filips*, *Koning* van *Spanje*, afgekocht.

De eigendom van dese Ambachts-heerlijkheden, *Amsterveen*, *Slooten*, *Slooter-dijk*, *Os-dorp*, met den aenkleven van dien, als *Houtrijk*, *Polanen*, en *Raesdorp*, komt dan, als gebleken is, uit kracht van de boven-gemelde koop, dese Stadt *Amsterdam* toe, die ook, als een waerlijk onsterffelijk lichaem, in haer plaetse iemandt uit de Vroedschap stelt, op wien het

Van d' Ambachts Heerlijkheden van Amsterdam.

Maer behoudt sijn oudt Recht.

naerlingen uyt Graefs teelt.

Amsterdam koopt haer van dit Recht en ander lasten vry. In 't Iaer 1556.

Van d'Ambachts Heerlijkheden van Amsterdam.

het Leen deser Heerlijkheden verheeft, en aen wien 't gezagh, voor soo veel het onlijfstraf bare rechts-gebiedt aengaet, opgedragen wort, gelijk daer van tegenwoordigh *Ambachts-heer* is, den *Heer Kornelis de Graef*, *Vry-heer van Zuid-Polsbroek*, Raet en Oudt-Burgermeester deser Stede; hoorende het lijf-straf bare rechts-gebiedt, van *Slooten* en *Slooterdijk*, &c. onder het *Baljuwschap* van *Kennemerlandt*, en dat van *Amsterveen* &c. onder *Amstellant*.

Wie nu Ambachts Heer is,

De *Dorpen*, *Slooten*, *Slooterdijk*, *Osdorp*, en de *Vrye Geer*, welkers bannen in, aen, en door elkandre gelegen zijn, hebben aen de Oost-zijde de vrydom der Stede *Amsterdam*, de Wateringh *Kost-verlooren*, en *de Schinkel* (welke banscheidingen zijn tusschen de zelve en *Amstelland*,) aen de Zuidt-zijde de nieuwe en oude *Haerlemmer* of *Leidsche Meer*, de Heerlijkheit van *Rietwijk*, van *Nieuwer-Kerk*, *Raesdorp*, de *Spieringh-Meer*, en *Polanen*, en aen de Noort-zijde het *Y*. Deze plaetzen zijn alleen maer versien met twee Kerken, waer van d'eene staet tot *Slooten* op de *Vrye Geer*, en d'ander tot *Slooterdijk*. Onder de Ker kzoekingh van *Slooten*, hooren d'Inwoonders van *Slooten*, *de Vrye Geer*, en 't meerdeel van *Osdorp*; onder de Kerk-zoekingh van *Slooterdijk*, en 't voorder gedeelte van *Osdorp*, gesegt de *Deelingh*, gelijk de Landt-scheiding en roying, daer van by Schepenen en Kerkmeesteren deser plaetsen, op den dertienden van Oogst-maent, des jaers seshien hondert zeven-en-veertigh, is vernieuwt. En brengen al dese Ingesetenen, tot onderhoudinge hunner Kerken, en vervallingh der onkosten, jaerlijks zekere schattingen op, ieder na de macht van zijn middelen, zoo als de zelve in a 't *Quohier* van de schot-panden geschat staen.

Gelegentheidt dezer Heerlijkheden.

a *Rolle.*

Haer Voorrechten.

De Ingezetenen der gemelte vier Ambachten, hebben wel eer gehadt een gepreviligeerde Waegh, daerze al hun waren van boter, kaes, &c in vermoghten te wegen, zonder 't recht van Waegh-gelt in andere Steden onderworpen te zijn, vermogens het *Privileedje*, hen by *Filips van Borgonje*, *Grave van Hollandt*, in den Jare veertien hondert vijf-en-zestigh, den vijftienden van Lente-maendt verleent. Welke Waegh gestaen heeft, tot *Slooterdijk*, ten einde de *Slochter*, binnen aen den Hoogen-dijk, op zeker erf, nu betimmert by eenen *Luw Pieters*, nevens de de Sluis in den Hoogen-dijk gelegen, en die zijn uitwateringh op de Sloot in het *Y* had. Doch alsoo de gemelde Sloot, door 't op-geven van slib en modder uit het *Y*, al voor lange Jaren vervuilt, toegegroeit, en met riet bewossen, mitsgaders de sluis gedamt is geweest, zulks dat 'er nu qualijk merktekens af te vinden zijn, is ook dese Waegh, al langh, boven menschen geheugenis, vervallen, en te niet gegaen.

Van d'Ambachts Heerlijkheden van Amsterdam.

Hantvest van Kennemerlant, p. 176.

Waagh tot Sloterdijk.

Alle d'Ingelanden der zelve Ambachten, als *Slooten*, *Slooterdijk*, *Osdorp*, ende *Vrye-Geer*, plaghten van outs zelfs te maken en onderhouden den hoogen Zeedijk, voor hun landen, en tegen het *Y* gelegen, van de *Haerlemmer-poort* af, tot aen den banne van *Polanen* toe, waer op ieder gehoefslaght was, volgens de groote zijner morgen-talen; maer dewijl de gemelde Hoogen-dijk, verscheide reizen inbrak, en d'ingelanden nalatigh bevonden wierden, in 't herstellen en opmaken; soo hebben d'Inwoonders van *Slooterdijk*, op den acht-en-twintigsten van Bloei-maent, des Jaers vijftien hondert drie-en-tnegentigh, de Gemaghtigden der zelve ingelanden, met voorgaende verlof van de Heeren Burgermeesteren der Stadt *Amsterdam*, hun Ambachts-heeren, met Dijkgraven en hooge Heem-raden van *Rhynlant*, een verdragh gemaekt, als dat 't gemeene lant van *Rhyn-lant*, den dijk van de voorschreven ingelanden, mede zouden aennemen, gelijk van andere dijkplechtigen, onder den *Sparrendamsen-dijk* gedaen

Plachten den Dijk zelf te onderhouden.

Dat nu Rhijnlandt op hare kosten doet.

Van d' Ambachts Heerlijkheden van Amsterdam.

gedaen was geweeſt, mits dat deze ingelanden zouden gelden in alle onkoſten en ommeſlagen over 't gemeene landt van *Rhyn-landt* vallende, en dat alles zonder verminderingh van de Ambachts-heerlijkheit en gerechtigheit van dien, aen de Stad van *Amſterdam* hoorende. Deſgelijks hadden ook die van *Houtrijk* en *Polanen*, met, en onder die van *Sparwoude* en 't *Hof*-Ambacht, al op den zeven-en-twintighſten van Louw-maendt, des Jaers vijftien hondert acht-en-tzeventigh, hun aen 't Collegie van Dijk-grave en hooge Heemraden van *Rhyn-land* overgegeven.

Hebben bezondere Rechters.

En hoe-wel de voorgenoemde vier Ambachten, ſoo om de bovenſtaende als andere redenen, groote vereenigingh en onderlinge gemeenſchap met elkandre hadden, wierden niet te min de zelve eertijts beſtiert by drie onderſcheidelijke Ampt-genootſchappen van Schepenen, die elk bezonder haer vierſchaer ſpanden, recht-gebiet pleeghden, en verpondingen en andere ſchattingen gaerden: want *Slooten*, en *Slooterdijk*, hadden te zamen een zelve rechts-gebiedt en rechtbank, beſtaende uit vijf Schepenen, waer van drie uit de *Slooter*, en twee uit de *Slooterdijker* ingezetenen geſtelt wierden, houdende haer rechts-dagen, en ding-talen by beurten, tot *Slooterdijk*, en aen den *Overtoom*, in zekre recht-huiſen, op gewoonlijke tijden, en zomwijlen buiten gewoonlijk, als de noot zulks vereiſchte, of partyen, dingh-plichtigh, t'hunnen koſten zulks verzochten. En hoewel deze vier Ambachten, als *Slooten*, *Slooterdijk*, *Osdorp*, en de *Vrye Geer*, van aller geheugenis her, dus haer eige rechts-banken hadden, zoo is even-wel in dit ſtuk, in den Jare zeſtien hondert vier-en-vijftigh, den zeven-en-twintighſten van Wijn-maendt veranderingh gekomen, als wanneer Schepenen der zelver plaetſen eendrachtelijk, in tegenwoordigheit en met toeſtaen van de *Ambachts-heer*, beſlooten hun rechtbanken te vereenigen, en daer van te maken eene rechts-bank, welke bedient ſoude worden by zeven Schepenen, waer van jaerlijx vijf ſouden af-gaen, en twee aen blijven, en dat 'et zelve Ampt-genootſchap alle veertien dagen, preçijs, zoude zit-dagh houden van Bloey-maendt, tot *Sinte Pieter* tot *Slooten*; op de *Vrye Geer* van *Sinte Pieter* tot Alderheiligen, tot *Slooterdijk*; van Alderheiligen, tot den eerſten van Sprokkel-maendt tot *Os-dorp*, en van den eerſten van Sprokkel-maendt, tot den eerſten van Bloey-maedt, aen den *Overtoom*. Hier toe verſochtenſe ook aen de Staten van *Hollandt* en *Weſt-Vrieſlandt*, verlof, 't welk hen ook op den elfden van Winter-maendt, des Jaers zeſtien hondert vier-en-vijftigh, toegeſtaen wierdt. En is ſedert, vermogens dit verlof, het recht aldaer in diervoegen, bedient geworden. Yeder plaetze heeft evenwel behouden het bewindt en invordering van der Heeren Staten verpondingen, en Heemraets dijkgelt, elk in zijn ban, na ouder gewoonte. En in 't dragen van ongelden totde kerkelijke laſten is ieder gebleven, onder zijn kerk-zoekingh, gelijk te vooregezegt is.

Doch vereenigen hun tot een Recht-bank in 't Iaer 1654.

In de Ban en Binne-polder van *Slooten*, en *Slooterdijk*, is gelegen zeker Meertje, genaemt *Slooter-dijker Meer*, 't welk by wijlen *Maximiliaen*, *Grave van Hollandt*, en *Maria* zijn Gemalin, is gegeven aen Schepenen en Kerk-meeſters van *Slooter-dijk*, om 't zelve tot profijt en onderhoudt hunner Kerke te mogen doen beviſſchen, volgens het *Privileedje* van hem, in den Jare veertien hondert negen-en-tzeventigh, verleent, dat daer na van *Filips* van *Ooſten-rijk*, in den Jare vijftien hondert en een, op nieuw beveſtight wierdt. Doch vermits 't zelve, door het opmalen en droog houden des polders van *Slooten* en *Slooterdijk*, als mede door het ſtoppen van de *Slooterdijker Sluis*, van tijt tot tijt verdrooghde, en de viſſcherye daer in verſlimde, zoo dat 'et by na twee der-

Sloter-dijker Meer.

Van d' Ambachts Heerlijkheden van Amsterdam.

Van d' Ambachts Heerlijkheden van Amsterdam.

de-deelen minder van huur deed, als te vooren, hebben Schepenen en Kerk-meesteren, op den twintighsten van Winter-maendt, des Jaers zestien hondert negen-en-dertigh, met toestemmingh en goet vinden van hun Gemaghtigers, buuren en ingelanden, ook met goet vinden van de *Heer Andries Bicker*, toen *Ambachts-heer*, 't zelve Meertje in erf-pacht uitgegeven, en verkocht aen *Kornelis Gerritsz. van Dijk*, en *Zibrandt Kort*, om droog, en tot landt gemaekt te worden: welke koop ook by den *Ambachts-heer*, in den Jare zestien hondert veertigh, den vijftienden van Lente-maent toegestaen wierdt. Waer na zich de koopers, met Schepenen en Kerk-meesters vervoeght hebben, om verlof te verzoeken tot de gemelde bedijkingh, 't welk haer ook by de Staten van *Hollandt*, in den Jare zestien hondert een-en-veertigh, den zevenden van Winter-maendt, is toegestaen. Ook wierdt hen verleent vrydom van alle schattingen, verpondingen, middelen van fleet, en andere, soo ordentlijke als buiten-ordentlijke lasten, voor den tijt van twintigh Jaren, ingaende een jaer, na dat de gronden droogh gemaekt, en gekavelt zouden zijn. Korts daer na is ook 't zelve werk by der handt genomen, en des zelfs ringh voltrokken, 't water uitgemalen, de gronden droogh, en op den zeventienden van Sprokkel-maendt, des Jaers zestien hondere vier-en-veertig, de kavelingh der landen gemaekt, en onder de [a] deel-genooten uitgedeelt, zulks dat dit Meertjen nu ter tijdt vruchtbaer van landt, en grondt is, en met verscheide tuinen, hof-steden, en bouw-huisen beplant en betimmert is. Doch alsoo het zelve door den storm van den 'acht-en-twintigsten van Sprokkel-maendt, des jaers zestien hondert twee-en-tzestigh, met de Binnen-polder van *Slooten* en *Slooterdijk*, daer het in gelegen is, door 't over loopen van de *Haerlemmer-Meer*, onder water raekte, hebben Dijk-graven en Ingelanden van dien, op den twee-en-twintighsten van Hooy-maendt, des jaers zestien hondert twee-en-tzestigh, vervolgh van vrydom van schattingen en lasten, voor den tijdt van twingh Iaren verkregen.

Verkoft.

Bedijkt en droogh gemaakt.

[a] *Participanten.*

Maer door storm weer onder gelopen. In 't Iaer 1662.

Van d' Ambachts Heerlijkheden van Amsterdam.

In den Ban van *Slooten* is gelegen de Ban van de *Vrye Geer*, welks scheits-palen, strekkende drie hoeks-gewijs, gelijk een gier of geer, (waer van het misschien ook de naem heeft) bevatten een landt-streek, daer de *Slooter-polder* ontrent recht midden in staet, en de buurt-huizen rontom de kerk, ten uitersten vier huisen buiten de straet. De landen in deze drie-hoekkige *Geer-ban* gelegen, zijn doorgaens lager, als de landen in den bannen van *Slooten*, dewijl, zoo eenige meinen, door 't bouwen van de Kerk, d'aerde, tot het verhoogen van 't kerk-hof, en kerkbuurt, noodigh, daer uit geslagen en gedolven zou geweest zijn. Weshalve, brengen ook deze landen van outs, en noch tegenwoordigh, minder in 's landts verpondingen op, als d' andere landen in *Slooten*. Wordt genoemt de *Vrye Geer*, om dat des zelfs ingezetenen, van oudts, niet gehouden waren eenige bede, kerven, of schot-panden aen de *Graven* van *Hollandt* jaerlijks te geven, gelijk die van *Slooten* en *Osdorp* doen mosten. Hadden ook een rechts-bank op zich zelven, die by drie Schepenen, uit hun ingezetenen of ingelanden, bedient wierdt.

De Vrye Geer.

Waerom alzoo genoemt.

Hantvest van Kennemerlant. p. 260.

In den Ban en Binne-polder van *Osdorp*, is gelegen zeker staent watertje, genoemt 't *Ook-meer*, 't welk onder den Schoutampt begrepen is; die dat t'zijnen voordeel verpacht. Dit levert alderhande zoort van Revier-visch uit, insonderheit groote en wel-gevoede *Pos*. Noch is in de zelve Ban gelegen, het meerdeel van zeker Meertje, genaemt het *Luitticke-meer*: de rest komt onder de Bannen van

Osdorp.

Het Ookmeer.

Het Luttickе Meer.

Raes-

Van d'Ambachts Heerlijkheden van Amsterdam.

Raesdorp, en *Nieuwer-Kerk*, en vloeit met een hals, genaemt de *Lye*, in de groote *Haerlemmer-meer*. Dit verstrekt den Ingezetenen der drie boven-gemelde plaetzen, een gemeen visch-water. Onder de Ban van *Osdorp* behooren noch twee kleene eilandtjes, genaemt de *Buitenheining* en *Hoexnes*, gelegen in het *Y*, dwars van den hoogen-dijk af, dicht na half wegen *Haerlem*. Deze eilantjes geven by na anders niet als een weinigh Hooi, of Wei-landts, en zijn voort met riet bewossen.

Buitenheiningh.

Hoexnes.

Houtrijk en *Polanen* zijn twee onderscheidelijke rechts-gebieden, doch worden van outs, en tegenwoordigh noch bedient by eene rechts-bank van drie Schepenen, die jaerlijx afgaen. *Houtrijk* strekt sich ten Oosten van de Ban van *Polanen* over half wegen, tot aen de Bannen van *Sparrewoude*, en 't *Hof*-Ambacht, ten Westen toe; en aen de Zuit-zijde wordt 'et bekabbelt van de *Spiering-meer*, en aen de Noordt-zijde beschermt met den hoogen *Sparrendamzen dijk*, tegen het *Y*.

Houtrijk.

Polanen.

Recht tegen over *Houtrijk*, in het *Y*, leght het eilandt *Ruigoort*, welk eilandt voor d'eene helft hoort onder de Ban van *Houtrijk*, en voor d'ander helft onder de Ban van *West-zanen*.

Ruigoort.

Polanen strekt zich ten Oosten van d'*Osdorper* wegh en Ban-scheidingh af, tot aen *Houtrijk* ten Westen, en heeft mede de *Spieringh-meer* en het *Y* aen de Zuidt en Noordt-zijde. d'Eigentlijken naem menen zommigen dat wezen zoude *Poel-lane*, vermits het wederzijts heeft een *poel*, namelijk het *Y* en de *Meer*, en een smalle lange streek, die van outs, als ook noch een *laen* genaemt is.

Polanen.

Hier ontrent *Polanen* heeft mede gestaen het vermaerde *Huis ter Hert*, 't welk zoo men zeit, dese naem kreegh, om dat 'er in voorige tijden een Hert gevangen was. Korts na dat Dijk-graven en Hooge Heem-raden van *Rhyn-landt*, den hoogen *Sparrendamschen* dijk aengenomen hadden, hebbense op gemeene lants, van *Rhyn-landts* kosten, tot *Polanen* in den hoogen-dijk, tusschen het *Haerlemmer-meer* en het *Y*, drie ongemeene groote vloet-sluisen gelegt, welker schot-deuren by eb of laegh water, na het *Y* toe, van zelfs open gaen, en by vloet van zelfs weder sluiten; waer door de *Haerlemmer-meer*, en al de Polders daer op malende, een grooten overvloet van water, en brokken van d'af-gespoelde landen, met een yselijk gedruis, uitbraken en losen. De sluisen zijn ook sedert den Jare zestien hondert vier-en-vijftigh, by 't *Collegie* van *Rhyn-landt* weder t'eene-mael vernieuwt, en daer benevens een deftigh en heerlijk huis getimmert, dat 't *Gemeene-landts huis van Rhyn-landt, te Zwanenburgh*, genoemt wordt.

't Huis ter Hert.

Van d'Ambachts Heerlijkheden van Amsterdam.

't Huis te Zwanenburgh.

Raesdorp, gelegen tusschen de *Spieringer-meer*, *Lutticke-meer*, en *Wijsent* of *Osdorper* Ban-scheidingh, plagh van outs een voornaem Dorp te zijn; maer is het zelve tegenwoordigh meest in de Meer wegh gespoelt, zoo dat 'er alleen nu maar zes huisen meer overigh zijn: d'Inwoonders generen sich met koe-houwen, en voorts met visschen. Het heeft ook noch een besondere rechtbank, met drie Schepenen. En zijn *Houtrijk*, *Polanen*, en *Raesdorp*, mede vrye Ambachten, gelijk hier te voore van de *Geer* geseght is.

Raesdorp.

Houtrijk en *Polanen* zijn twee onderscheidelijke rechts-gebieden, doch worden van outs en tegenwoordigh noch bedient by een rechts-bank van drie Schepenen, die jaerlijx verandert worden.

Osdorp heeft eertijts mede zijn eige *Jurisdictie* gehad, bewaert van vijf Schepenen, die uit de rijkste van hun Ingeseten gekoren wierden.

Meest al dese Ambachten moeten ook

Van d' Ambachts Heerlijkheden van Amsterdam.

noch jaerlix zekere zom penningen, dat jaerschot geheeten wordt, alhier ter stede, aen *Thresorieren* betalen. Want die van *Slooten* zijn jaerlijx schuldigh, by maniere van staende renten, over hun jaerschot, de zom van zes ponden tien schellingen, 's Heeren gelt; daer tegen heeft dit Dorp op deze stadt 's jaers een kroon, van vier en-twintigh stuivers het stuk, dat te *Sinte Pieter* verschijnt, der Heeren jaerschot genoemt, en aen 't boven-gemelde jaerschot gekort wort.

Jaerschot.

Staende Renten.

Die van *Osdorp* zijn jaerlijx schuldigh, by maniere van staende renten, aen deze Stadt, de zom van tien kroonen, die van *Houtrijk* vier, en die van de *Vrye Geer*, drie kroonen, ieder van vier-en-twintigh stuivers het stuk. Maer die van *Polanen* zijn jaerlijx schuldigh, by manier van staende renten, over haer jaerschot, de zom van twaelf schellingen zes penningen, 's Heeren gelt; en die van *Raesdorp* moeten jaerlijx geven vijf grooten Vlaems, of twee stuivers en acht penningen; welke renten jaerlijx op *Sinte Pieter* verschijnen.

Hoendergeldt.

Elk echtschappe of haertstede, van dese Ambachten, zijn ook jaerlijx schuldigh een hoen; doch dit hoen wordt niet gegeven, maer daer voor een bras-pennink betaelt, die het hoender-gelt genoemt wordt, hier van krijght de *Baillin* van *Kennemerlant* d'eene helft, en deze stadt, als Ambachts-heer, d'ander helft, die tot gemeene lasten dit hoender-gelt, by den Schout van dese Ambachten doen verzamelen, die een oortje van ieder bras-pennink voor zijn moeit' heeft, en van de stuiver rekeningh doen moet.

Wees-Kamer der Ambachten.

Al deze boven-verhaelde Ambachten, van *Slooten*, *Slooterdijk*, *Osdorp*, de *Vrye Geer*, *Houtrijk*, *Polanen*, en *Raesdorp*, zijn te zamen versien met een geoctroyeerde Wees-kamer, en schikken zich na de keuren van de Wees-kamer van *Amsterdam*. Hier over worden drie van de voornaemste mannen gestelt, om 't recht der Weeskinderen te bewaren, namelijk, uit *Slooten*, *Slooterdijk*, en *Osdorp*, elk een, die 't zelve ampt voor hun leven lang bekleden, en gemeenlijk vier mael 's jaers, wees-dagh houden, tot *Slooten*, op de *Vrye Geer*, in 't recht-huis, als op de Vrydagen, na den eersten van Bloey-maendt, op *Sinte Pieter*, *Allerheiligen*, en *Vrouwendagh*; ook zittense wel buiten deze vier getijden, ter plaetze, daerse binnen de gemelde Ambachten ontboden worden, mits genietende ieder daer voor een *Kennemer pant*, of zes-en-twintigh stuivers daeghs, datze verschijnen. Over al deze Ambachts-heerlijkheden, is ook gestelt een Schout, die jaerlijx voor zijn Schout-Ambacht betaelt, aen de *Tresorieren* deser stede, de zom van vijf-en-tzeventigh gulden, waer tegen hy weder geniet, 's Heeren Tijns, de Tienden, en de Visscherye van 't *Ook-meer*. Ten dienste van 't gerechte is 'er ook een *Secretaris*.

Van d' Ambachts Heerlijkheden van Amsterdam.

Verkiesing der Regenten.

Jaerlix in de week voor Paesschen, op goede Vrydagh, wort aen den *Ambachtsheer*, by Schepenen over gelevert het dubbelt getal van Schepenen, Ambachts-bewaerders, Kerk-meesters, en Huis-zitten-meesters, waer uit hy dan een enkel getal kiest, om dat aenstaende Jaer in bediening te blijven. Op zekeren dage doen ook d'oude *Regenten*, na 't afgaen, rekeningh voor de gemeente, ten overstaen van den *Ambachts-heer*.

Van Amsterveen.

Het dorp *Amsterveen*, een groot uur gaens van deze Stadt gelegen, dat met recht de voor-plaets behoorde gehadt te hebben, is een oudt en groot dorp, en met verscheide vryheden van de *Graven* van *Hollandt* ook begiftight. Heeft een fraey en cierlijk Kerkje, dat met toorn, uurwerk, en klokken verzien is.

Verkiesing der Regenten.

Het Gerecht van dit dorp staet, behalve de *Baljuw*, aen een Schout en zeven Schepenen, waer van 'er jaerlix op *Vrouwen-*

Van d' Ambachts Heerlijkheden van Amsterveen.

wen-dagh vijf afgaen, en twee out blijven. De vijf nieuwe worden uit 't dubbelt getal by den *Ambachts-heer* gekooren, en deze nemen dan twee uit de zeven voorgaende ouden tot zich. Een van dese zeven Schepenen komt uit *Amsterveen*, een van *Buitenveldewaert*, een van *Boverkerk*, een van de *Leg-meer*, een van *Outewael*, een van d'eene zijde, en een van d'ander zijde van *Ouder-kerk*. Ten dienste van 't gerecht is 'er ook een *Secretaris*.

Verſoeken en verkrijgen Dijk-graef en Heemraden.

Als in den Jare vijftien hondert en twintigh eenige der landt-rijkste van *Amsterveen*, met klachten ten hove quamen, dat de vloeden der *Zuider-zee* dagelijks aenwossen, en die van het *Sticht* van *Uitrecht* hun wateren ook dagelijx met molens worpen, en deden loopen op de landen van *Amsterveen*, (waer door die van *Amsterveen*, indien daer in niet voorzien wiert, schenen te zullen bevloeyen, en ten eeuwigen dage verlooren blijven,) en verzochten, dat zulx met het stellen van de vijf landt-rijkſten in den zelven dorpe, als Heemraden over het zelve dorp, en den outsten van hen Dijk-graef moghte voorgekomen worden, zoo stont *Keizer Karel*, by zeker *Privileedje*, gegeven in den jare vijftien hondert twintigh, hen dit toe.

Van d' Ambachts Heerlijkheden van Amsterveen.

By brieve, verleent in den jare vijftien hondert en tien, beloofden die van Amsterdam aen de waertschappen en lant-genooten van de twee-en-twintigh stalve hoven van *Amsterveen*, met hun aenhangen, tot stadts kosten te maken, en zullen onderhouden, de twee sluizen op den *Middeldam*, en de sluize op *Sint Anthonis-poorte*, om daer door te wateren, op pene, by aldienze daer nalatigh in bevonden wierden, van zes gout-guldens dagelijks te verbeuren, tot duizent gout-guldens toe, doch niet hooger.

Sluyſen te maken en onderhouden.

Over d'omleggende Dorpen, is ook een *Baljuw*, die den gerechte dezer stede, met eede verpligt is, en dat uit kracht van zeker *Privileedje* van *Hartog Albrecht van Beyeren*. Ook heeft *Albrecht* in 't zelve *Privileedje* vast gestelt, dat men geen beroep van vonnissen in *Amstellant* of *Goylant* mach doen.

Baljuw.

ACHTIENDE HOOFTSTUK.

Korte Beschrijving van d' Eylanden Urk en Emmeloort.

Inleiding.

IN het beschrijven van deze twee Eilanden, die voor eenige weinige jaren door koop, als een gedeelte, aen 't lichaem van deze stadt zijn geraekt, (daerze te voore als bezondere Heerlijkheden, onder bezondere Heeren stonden) en hierom ook gevoeglik by d'omleggende dorpen, als *Ambachts Heerlijkheden* onder deze stadt gelegen, konnen gestelt worden, zal ik niet verre ter zijde uitspatten, en wijtloopigh onderzoeken, hoedanig de stant en gelegentheit van dese Eilanden by oude tijden, en ten tijde der *Romainen* geweest zijn; maer alleen 't geen my, van des zelfs huidendaeghze stant, ter hant is gestelt, hier laten volgen en ten toon stellen.

Van URK.

Des zelfs gelegentheit.

BEide deſe Eilanden zijn gelegen in de *Zuider-zee*. In zijn omtrek is het Eilant *Urk* ontrent een uur gaens groot; de helft is van binnen by na niet als zant en water-poelen, inſonderheit aen de Ooſt Noort-ooſt kant van *Urk*, doch dat met klene moeite ſoude tot lant kunnen gemaekt worden. Evenwel wort de gront, niet tegenſtaende de kleenheit der plaetſe, ſoo vruchtbaer bevonden, dat dit Eilant over de hondert koe-beeſten te hoi en te gras voeden kan. Op ſommige plaetſen, gelijk gezeght is, wort het Eilant zantachtig bevonden; ten Noorden, Weſten en Zuiden, yindmen ongemene groote ſtenen, die, by aldienſe in voorigen tijde op andere plaetſen niet waren vervoert, den lande gantſche bolwerken ſouden kunnen verſtrecken. Ook zijn ze 'er noch in ſulken menigte wel overig, datſe eenigſins tot behoudenis van het Eilandt ſouden kunnen dienen. Op ſommige plaetſen is het lant oeierig, (ſo ſpreekt men daer) en oeier is by deſe Eilanders ſo veel te ſeggen, als een harde en vaſte ſtoffe. By wijlen, door het inbreken der zee, werpt het lant ook groote ſteenen uit, geeft ook veel verſch water, dat op de kaep, ſtaende op een berg, na zes of zeven voeten gravens, te voorſchijn komt. Op ſommige plaetſen is ook het lant ſeer laeg, want niet verre van deſe berg ten Noort-ooſten, ſietmen, voornamelijk 's winters, dikwils in eenige huiſen, het water langhs de vloer heene ſtromen: waer door de luiden genootſaekt zijn, een geute in de huiſen te maken, om door middel van dien, ſich van het overtollige water t'ontlaſten; gelijk daer ontrent ook twee waterputten ſtaen, daer in het water dikwils nevens der aerde ſtaet. Ook heeft aen het Ooſt-ent, Ooſt Noort-Ooſt van *Urk*, wel ſo na dit *Urk*, als *Emmeloord*, een Kerk geſtaen, waer af de plaets, daer op de Kerk eertijts ſtont, by de Viſſchers van dit Eilant, en andere zee-varende luiden, noch ten huidigen dage met de naem, van het *Urker-kerk-hof* bekent is. Noch wijſtmen, ten Zuiden van *Urk*, en ten Ooſten van het diep, het *Val* van *Urk* genaemt, een half mijl van *Urk*, een derde Kerk aen. Met uitſteken van plecht-gaerens, worden d'Eilanders of andere ſchippers hier ter plaetſe (daer op ook, vermits d'ondiepte, dikwils niet alleen groote, maer ook dryvers en ander kleen vaertuigh komen vaſt te ſitten, en niet dan by hoogh water daer af kunnen geraken) dikwils ook noch menighte van Kerk-ſtenen gewaer. Dicht ſtrekte ſich eertijts *Urk*, ten Weſten aen het *Val*. Ook weten vele, die tegenwoordigh noch in 't leven zijn, te ſeggen, dat in de tijdt van vijftigh jaren, wel zeventien of achtien huiſen, behalve de plaetſen die tuſſchen deſe huiſen gelegen waren, aen de Weſt Noort-weſterhoek van het hooge *Klif*, door het gewelt van 't zee-water zijn af, en wegh geſpoelt, en dat, daer nu de vlakte of ſtrant, ſtrekkende Noort Noort-Weſt, gelegen is, ſeer veel weilants geweeſt is; invoege het lant, aen die hoek, ſoo veel door de zee verlooren heeft, als by na tot in het midden van 't Eilant. Ook is ten Zuid-Weſten, daer de Viſſchers hun ſchuiten ter zee leggen, ontrent voor twintigh jaren, noch veel weilants geweeſt.

Is voor deſen groter geweeſt.

Wort dagelijks van de Zee afgeſpoelt.

d'Eilanders plegen aen het Weſt Noort-weſt van *Urk*, *Espelbergh* geheten, hun woonplaetſen te hebben; want ſeker ſtok out man, nu ruim negen jaren overleden, van dit Eilandt wiſte (zoo ons de *Heer Richardus van Landts Werven*, Leeraer op dit Eilandt, wiens neirſtige onderſoeking, wy 't boven verhaelde, en 't geen

ons

Van 't Eyland URK.

ons noch van dese Eilanden te verhalen staet, te danken hebben, by brieven heeft bekent gemaekt) te seggen, dat aldaer noch eenige huisen, ten getale van vijf of zes, in sijn' jongkheit gestaen hadden, die door het inbreken van de zee, soo hoog staende als de huisen tegenwoordig, moesten verplaest worden, ter plaetse, daer *Urk* tegenwoordig bewoont word; welke plaetse of landt (dat sich ten Westen, Zuiden, Noorden, en Oostwaerts strekte) in voorigen tijde by d'inwoonders alhier tot boulant wierde gebruikt, eerse sich genootsaekt vonden van *Espelberg* te verplaetsen; waer aen af te meten is, dat dit eilandt te dien tijde, dat dus met bouw- en weylandt versien was, genoegh selfs haer inwoonderen voedsel heeft kunnen verschaffen. Doch mits 't inbreeken van de zee van alle kanten, daer door het weyland allengs quam weg te spoelen, en 't eilandt te verklenen, waren d'eilanders genootsaekt hun bouwlandt, datse hadden, af te snijden, en, gelijk tegenwoordig geschiet, tot weyland voor hun beesten te gebruiken. En is dit eiland nu soo verre verkleent, dat een huisgesin waer van man en vrouw beide inboorlingen zijn, alleen maer twee beesten in de weide mag slaen, 't en zy eenig vreemdeling getrout aen een inboorling voor vijftien of zestien jaren, het selve recht daer toe had, of voor twaelf jaren met gelt sijn' burgerschap gekocht hebbende, het selve moghte doen. Dit verminderen en 't verklenen van 't land sal te weeg brengen, dat, daer op ('t en zy by tijdts daer in voorsien word) voor de tijdt van veertigh jaren, of een weinig meer, vier of vijf Koe-beesten gehouden wierden, naulix, by verloop van weinigh tijdts, een voor een huisgesin te hoy en te gras sal kunnen gehouden worden.

Heeft eertijdts veel Konijnen gevoedt.

Op de hoogte van 't *Klif*, ten Noorden en Zuiden van de vuurbaek, plegen sich in groote menighte Konijnen t'onthouden, gelijk d'Eilanders, van veertigh en meerder jaren oudt, daer van zeer veel weten te spreken, die ook getuigen, dat de Konijnen in de vlakte van het *Klif* haer hoolen maekten, en allenghs door het inbreeken der zee zijn uitgeroit en te niet geworden; invoegen d'inwoonders alhier, van veele hunner lijf-behoeften, daerse in voorigen tijde wel van voorsien waren, mits het verklenen van het landt, nu versteken, en soo wel des zomers als des winters, genootsaekt zijn die elders te zoeken. En inzonderheidt des winters by langhduurigen vorst, indienze zich zelven dan niet wel verzien hebben, zijnze gehouden met veel moeite en arbeidt, ja dikwils, met gevaer van het leven daer in te schieten, elders die van de naest by gelegen plaetsen te halen. Des zomers, alsse eenigh gemak moghten te verwachten hebben, worden hun schuiten dikwils by storm en onweer, door de zee, die zich rontom het Eilant zeer ongestuimigh vertoont, in de gront, het water zeer hoogh zijnde, geslagen en wegh gedreven. Zijn ook by het aenhouden van storm en onweer, zoo wel by dage als des nachts zorghvuldelijk toe te sien, om hun schade voor te komen, hoewel dikwils te vergeefs, als bleek, in den jare zestien hondert en vijftig in Lente-maent, toen 'er zeven schuiten wegdreven, aen andere plaetsen hier en daer te lande quamen.

Van 't Eyland URK.

Is veel stormonderworpen.

Eertijdts, insonderheit op *Espelbergh*, stonden op dit Eilandt geringe Visschers hutten; en zijn ook, de huizen op dit Eilandt, ter plaetse daar *Urk* tegenwoordigh bewoont wort, van de gront af met straet, en andere groote stenen opgehaelt, en voorts van andere slechte stoffen, by d'inwoonders zelfs, met zeer weinigh behulp van andere, tot hun gebouwen en woonplaetsen, gemaekt. Aen de versche waterputten, die d'inwoonders op dit Eilandt hebben, ontrent negentien in 't getal, en met groote stenen rontom van de grondt, en dat al vry diep,

Verse Waterputten.

op-

Van 't Eyland URK.

opgehaelt zijn, zoumen kunnen bespeuren, dat hier eertijts sterke luiden, en van groote lenghte, gewoont hebben; want zommige van deze steenen zijn soo groot en zwaer, datze tegenwoordig voor menschen ontilbaer zouden zijn. De zommigen van dese versche waterputten, voor tien oft twaelf jaren gemaekt, zijn rontom met groote veen-turven opgetrokken.

d'Inwoonders zijn Vissers.

d'Inwoonders erneren zich alleen met visschen, zijn zober van staet en naulix vier huisgesinnen, die met haer hooftzom drie of vier duizent gulden zouden kunnen uitmaken. Ter zee plachtenze te varen met schuiten zeer kleen van maeksel, en dat zonder roer of zwaert; en moesten met hun schuiten van *Enkhuizen*, daerse voornamelijk des winters hun haring verkochten, en te markt braghten, met een Noort-oosten wint, om weder op *Urk* te komen, tot aen de *Friesche* kust tegen wint oproejen, en dan met zeer weinigh zeil, gebruikende in plaets van een roer een riem, aendoen.

Helpen by storm de verlegen Schepen.

Vier mannen (dat volgens een out gebruik, en van aller geheugenis her, hier ter plaetse by de Majestraet ingevoert is) zijn'er gestelt, die gehouden zijn, een schip, in noot zijnde, te helpen en bystant te doen. Dit stellen van 4 mannen, is by de Majestraet te dien einde gedaen, om het twisten, dat anders onder het volk zoude mogen komen t'ontstaen, door dit middel wegh te nemen. Deze vier mannen zijn ook gehouden het loon, by hen verdient, in handen van de Majestraet over te leveren, en genieten zy, voor hun moeite, alleen maer een zober daghloon, d'Overige penningen komen tot profijt van 't gantsche Eilandt, 't zy datse die aenleggen tot het jaerlixe schot, of tot het hermaken van hun dijk, die by na alle jaren ten deele wegh spoelt. In den jare zestien hondert zeven-en-dertigh, was het het getal der Menschen op dit Eilandt in 't geheel drie hondert, en wierden door

Sterfte aldaer.

een besmettelijke ziekte hondert negen-en-veertigh uit dit leven wegh gerukt. Tegenwoordigh sijn 'er twee hondert negen-en-tzeventigh menschen, en drie-en-vijftigh huisen, met acht hoybergen in 't geheel.

Van 't Eyland URK.

Manier by de Rechtspleging.

Op het gantsche Eilandt is geen besonder richt- of raedthuis, dan alleen des Schouts huis, alwaer d'Inwoonders gemeenlijk te rechte verschijnen. En aleer hier eenigh recht wordt aengevangen, is de Schout gewoon een houten driestal voor hem te setten, waer op hy dan drie kruisen tekent, en met het maken van ieder kruis dese woorden uitspreekt: *Dit recht houde ik voor eerst van Godts wegen; ten tweeden van 's Heeren wegen; en ten derden van der Gemeente wegen.* Doch of dit noch in de gewoonte is, gaet onseker, vermits 'er in de tijdt van zes of zeven jaren geen recht gehouden is.

En 't schieten der Papegaey.

Op Pinxter Maendagh na het preken, hadden'se voor een gewoonte een Gaey op te rechten, als daer iemandt was die dienst konde doen, oft soo sulx niet, evenwel op dien gesetten tijdt. De Schout, of zoo de Heer van het Landt daer tegenwoordigh was, die noit die oude gewoonte tegenging, maer met een vereeringh te geven hen daer in stijfde, schoot na d'opgerichte Gaey den eersten pijl; de Koningh was de gene, die den Gaey velde, die dan van de gantsche menighte met singen en vreughde-tekenen te sijnen huise gebragt wierdt, daer dan een maeltijt, daer ieder sijn deel toe gaf, wierdt aengerecht. Dan sagh men de Koningh met zijn verkoore Koningin, die des Koninghs hoedt, met eenige silvere Gaitjes behangen, op 't hooft hadt, beide met groente bekranst, groene takken boven haer hoofden, en groene zooden aen haer sijden. Daer na wierden de Koningh en Koningin, met de menigte, (het schijnt soo by hen geheten) met vendel en trompet geleidt, daerse dan eenige vaten biers, geduurende de tijdt van drie

of vier

Van 't Eylandt URK.

of vier dagen, uitveeghden. Tot dit werk haddenſe ook een beſondere Schout en Schutmeeſters, om de moetwilligen te ſtraffen, en ſoo iemandt eenigh bier quam te ſtorten, te doen boeten. En dit ſchieten na de Gaei en drinken is voor de laetſte reiſe in den jare zeſtien hondert vijf-en-vijftigh geſchiet.

In den jare zeſtien hondert en zes is hier ook in 't gebruik gekomen een *Henshoorn*, welke *Henshoorn* in die tijdt anders geen gebruik had.

Vuurbaak.

In den jare zeſtien hondert en zeventien heeft den wel-edelen en groot-achtbaren Heer *C. J. Witſen*, Burgermeeſter hier ter ſtede, uit laſt van d' Ed. Mog. Heeren Staten een vierbaek op *Urk* doen ſtellen, en is op den eerſten van Herfſtmaent des ſelven jaers d'eerſte viering geſchiedt, als het opſchrift, dat in een witten ſteen aen de vierbaek gehouwen ſtaet, te kennen geeft. Aen het Zuid-weſt end van *Urk* ſtaet deſe vuurbaek, en is al verſcheide reiſe met het inbreken van de zee, dieper in 't landt gezet, en zoud ook in het voorleden jaer, zeſtien hondert tweeen-tzeſtigh, niet ſtaen (vermits ze zeer na aen zee ſtaet, en naeulix elf voeten van de kant van 't *Klif*) hebben gebleven, hadt met beſchanzen van groote ſtenen by de *Majeſtraet* deſer ſtede daer in niet voorſien geworden.

Oude Godsdienſt.

Eenige jaren, ſchrijft de bovengemelde Leeraer *Richardus van Lands-werven*, als de ware hervormige Godtsdienſt bloeide, zelfs door ons gantſche landt, onthielden hier ſich alleen eenige verlopen Papen en Monnicken, na het getuigenis van d'inwoonders alhier, die het volk met het verkondigen van Heilige dagen (by den *Rooms-gezinden* zoo geheeten) met het maken van Wywater, en anders, aen 't *Pausdoms* hielden, gelijk in al de voorgaende tijden, toenſe gewoon waren rontom de Kerk van *Urk* Bedevaerten te doen, in 't rouwe gekleet te gaen, inſonderheidt des winters op Kers-avondt; op welken tijdt zy een bezondere *penitentie* aennamen te doen voor hunne zonden, zelfs in den ſneeuw en bittere koude van vorſt, gelijk als noch op *Emmeloord* dat gebruik niet en heeft afgenomen, die rontom hun Kerk Beêvaerten doen. Naulix ('t zijn noch al des bovengemelden Leeraers woorden) vijftigh jaren geleden, zach men in de Kerk een menigte van brandende kaerſen aengeſteken, de Godsdienſtige op hun wijze in een eigenwillige Godtsdienſt bloots hooft, en barrevoets eenigen tijdt in de Kerk doorbrengen, of zoo ze een Mispaep hadden, ſijn misdienſt quamen uit te wachten. Op Paeſſchen warenze gewoon alhier in de Kerk te ſingen: *Chriſtus is op-geſtanden, al van de Martelaers handen.* Endelijk heeft 'et den Heere der Heirſcharen, na zijn groote en onverdiende genade, belieft, door het preeken des Woorts Godts den inwoonderen van dit Eylandt de verborgentheden des Evangeliums bekent te maken, en hun oogen in een klaerder licht en meerder kenniſſe van de ware Godtsdienſt te openen.

De veranderinge der Godsdienſt.

De E. *Klaſſis van Enkhuizen*, hebbende na veel moeiten endelijk bekomen een jaerlixe wedde voor een ordinaris Leeraer (na dat deze de Gemeente op *Urk* voor een tijdt bedient hadt) van haer E. Gr. Mog. heeft na voorgaende bekentmaking van haer Ed. Mogende de Gemaghtighde Raden tot *Hoorn* beroepen, *Peter Salebien*, die op den vijftienden van Wijnmaent, des jaers zeſtien hondert acht-en-twintigh door den Leeraer *Joannis Puppinus* in den dienſt aldaer beveſtight is. Dees hadt in zijn aenvangh van zijn dienſt veel moeite en arbeidt, om eenigen tot het aenhooren van Godts Woordt te krijgen, heeft hen niet-te-min ſedert de tijdt van zijn bedieningh, door het onderwijzen in de rechtſinnige Leere der waerheidt, vele vreemde vooroordeelen van de zelve

Van 't Eylandt URK.

Leere, uit de herten van sommigen, hoewel het grootste en meeste deel van het Eylandt noch stondt by hun oudt gevoelen, onder de Zegeninge Godts wegh genomen. De by-een-komste ter preken op Zondagen, was noch zeer geringh, en de wortel der *Roomgezinde* godtsdienst, of liever het gene dezze voor het beste oordeelden (want niemandt van hen daer af rechte belijdenis zoude hebben kunnen doen) was naulix uit te roien, vermits ze d'aengenome Leere van hun ouders als aengeërft, die herkomstig uit het *Pausdom* waren, zoo lichtelijk niet konden afleggen; welk verouderd gevoelen (hoewel vry vermindert en krachteloos geworden) noch uit de herten van zommigen niet gezuivert is.

Wort van weinige gevolgt.

Na dat evenwel eenige jaren, herwaerts het klare licht des Evangeliums is verkundight geweest, hebben vele hier op dit Eilandt, het licht der kennisse in Godt ontfangen: want de boven gemelde Leeraer, *Pieter Salebien*, heeft in de tijdt van zijn bedieninge alhier eenige tot het gehoor van Godts Woort gekregen, en ook zes of zeven perzoonen tot de Gemeenschap der Kerke aengenomen. Na het overlijden van dezen Leeraer, is hem in den dienst gevolght *Franciscus Vynaus*, die de Gemeente, blijvende vast in d'oude gestalte, zestien jaren heeft bedient. Na dezen is gevolght, de opgemelde *Heer Richardus van Landts-werven*, die alleen maer zeven Lidtmaten, in den beginne van zijn dienst op dit gantsche Eilandt bevond; doch met 't ernstigh vermanen, soo veel te weegh heeft gebracht (daer toe niet weinigh geholpen de winterssche avond-predicatien) dat sich daer tegenwoordigh wel ten getale van negentien Ledematen bevinden. En groeit niet alleen de lust en iever van met grooter menighte ter preke te komen, maer houden ook, die in 't eerst als een deel *Nicodemiten* in de Kerk quamen, hun kinderen daer toe, datse de *Katechismus* by vrage en antwoort, opentlijk in de Kerk laten opzeggen.

Van 't Eylandt URK.

Doch begint te vermeerderen.

't Gerecht, van dit Eilant *Urk* staet aen een Schout, en vijf Burgermeesteren. Noch Dokter, 't geen een wonder is, noch Heelmeesters, heeftmen op dit Eilant, maer behelpen zich deze Eilanders, indiense van eenige ziekten worden overvallen, of zich komen te bezeren, van zelfs, en met hun eige geneesmiddelen.

EMMELOORT.

Van de Naam.

WAt de naem van het Eilandt *Emmeloordt* aengaet, daer in schijnt eenige veranderingh te zijn, vermits ten tijde van den *Heere* van *Zoudenbach*, de plaetse *Emmelwerd* genaemt wiert, en nu gemeenlijk *Emmeloord*, dat ook eigentlijk ligh aen het Noort-oost-end, daer het toenmael, als 'er noch veel Lants was, by d'inwoonders bewoont wiert, doch door het gewelt, en 't inbreken der zee, die daer ter plaetse veel landt wegh nam, warense genootzaekt te verhuizen, en ten Zuiden van het lant zich neder te zetten, alwaer het Eilandt tegenwoordigh bewoont wordt, en was de zelve plaets toenmaels, by oude luiden, *Maenhuisen* genaemt, en stonden daer eenige weinigh huizen. Doch vermits *Emmeloord* wel het beste en bekenste deel van het Eilandt was, is de naem allenghs *Maenhuizen* in vergetelheit geraekt. Ten Zuiden wort dit *Emmeloord*, door een sloot van *Ens*, afgescheiden, ten Westen en Oosten, is 't eveneens als *Ens* met een kleen dijkje, dat rontom beide plaetsen henen loopt, beschanst; voorts is 'et bui-

Van 't Eyland Emmeloord.

Gelegentheidt.

buiten dijks, daer over eenige jaren noch lant was, met riedt bezet. Vry veel dient dit riedt tot behoudenis van dit Eilandt, vermits by een geweldigen stormwint, die kracht der zee daer op komt te breken, eer het zelve dijkje eenigh gewelt lijdt. En zoo wanneer die van het Eiland een grooten storm zien opkomen, en 't inbreken van hun dijkje voor oogen, gaense gemeenlijk het zelve, bevreest zijnde, dat de watergolven, door de wint aengejaeght, al te grooten inbreuk, tot schade en vermindering van 't Landt, dat meest, indien niet al, veenachtigh is, geen sterken stoot kan uitstaen, en als het zee-water aen het dijkje staet, doorgaens moeraschachtigh bevonden wort, moghten komen te veroorzaken, dit dijkje zelfs door steken. Binnens dijks is het Land zeer laeg, en doorgaens al gebroken lant, daer men te voet niet kan doorgaen, dan met een plankje van het eene lant op 't ander; alleenlijk is 'er een Menne-pat, dat van de huizen een groot stuk weeghs na de Kerk loopt, tot aen het Westersche dijkje, daer langs heen men na de Kerk gaet, die vry hooger staet dan het gemene landt; maer evenwel by springtijt of een grooten storm, wel vier of vijf voeten in 't water komt te staen, die, als ook de huisen dan alleen gesien, en by het aenhouden van een stormwint meermalen beschadigt worden. Dit Kerkje is een oud en vervallen gebouw, daer in men noch een een Paepse dootkist vint, en staet gegront op een hoop vervuilde koemis, met eenige zooden uit hun landen en slooten te zamen vermenght; gelijkse meest al hun huizen en schuuren op dusdanige stoffe zetten: Want als d'Eilanders oordeelen dat deze t'zamen-gemenghde en verscheide stoffe, na 't verloop van eenigen tijt, dicht genoeg in een gepakt is, daer op gaense dan hun huisen en hoischuren bouwen. De werven, daer op hun wooningen staen, moetense ook met eenigh plankwerk en palen vry sterk versien, vermits het meer

Manier van Huizen.

als eens gebeurt is, dat de zee by storm een grooten inbreuk in de huizen en werven maekte, in zulker voege datze met hun koe-beesten ten hoogsten verlegen waren, die zoo lang tot haer onderlijf in 't water stonden, tot datse met groote moeite eenig hoy onder de beesten schikten te krygen. Ontrent de veertig jaren herwaerts, wierden by een grooten storm eenige huisen, met huisraedt, kisten en kasten, wegh gespoelt. De huisen die op dit Eilant staen, zijn ontrent ten getale van vijf-en-veertigh, en veele der zelve in 't midden afgeschooten, die dan van twee huisgezinnen bewoont worden.

Van 't Eyland Emmeloord.

Handeling der Inwoonders.

Die van het Eilandt erneren zich doorgaens met koophandel van verscheide waren, dieze met hun kagen, wel ten getale van veertigh, gantsch *Hollandt* by na door vervoeren, en hebben veele onder hen, zoo men zeidt, na de gelegentheidt van de plaets, een goet *Kapitael*, hoewelse weinigh van hun oprechtigheit by andere geprezen zijn. Naulix zijn 'er drie of vier perzoonen op het gantsche Eylant, die een andere, dan de *Roomsche* leere, toegedaen zijn, niet tegenstaende, dat 'er groote vlijdt, hoewel te vergeefs, altijdt aengewendt is, om hen tot de rechtsinnige leere te brengen. *Ens* en *Emmeloort*, zijn eenige jaren herwaerts in Kerkelijke zaken t'zamengevoeght geweest, zulx *Johannes Zandes*, Leeraer op *Ens*, zich om de veertien dagen derwaerts vervoeghde, om die van *Emmeloordt* met een preke te dienen. Zy evenwel bleven hartneckig en onverzettelijk, wel dervende met rontuit zich laten hooren, dat hy met zijn preken daer niet behoefde te komen, en evenwel bereidt waren zijn jaerlixe wedde, zijnde hondert en dertigh guldens, aen hem op te brengen; 't welk oorzaek was, dat de Leeraer *Zandes*, zich aldaer in eenige tijt niet liet vinden, en zomwijl met ernst weder onderstont, hoewel altijt vruchteloos, hen tot bekeringh te brengen.

Hun Godsdienst.

Van 't Eyland Emmeloort.

Men bevint alhier op dit Eilandt, een ongemene en groote onordentelijkheit in de by-een-komste van mannen en vrouwen, zonder voorgaende afroepinge van eenige geboden. En is by hen dese gewoonte, dat de Bruidegom en Bruit, ook dikwils niet buiten hun kennisse van de jonge luiden, daer ter plaetse des nachts op het bedde worden belopen, en dan luits keels *Bruiloft*, *bruiloft* geroepen, en met eenige vaten biers, op sulken tijdt als hen zelven gelegen komt, gehouden wort; daer op dan ook de nieuw-gepaerden voor of nae dien tijdt in 't verborgen, door een *Roomsgezinden* Leeraer, in den Huwelijken staet bevestight worden. En naulix zijn 'er vijf of zes paer getrouwden op dit Eilandt, die blijk souden kunnen brengen waer of van wien, dan alleen op zulk een wijse, datse getrouwt zijn.

Onordentlijkheit van trouwen.

Het Gerecht van dit Eiland, staet even eens als dat van *Urk*, aen een Schout en vijf Burgermeesters. Het getal der menschen, komt ook by na met dat van *Urk* over een.

Heerschappye dezer Eylanden.

Verscheide bezondere Heeren, hebben over deze Eilanden, al van aller geheugenis her, het gebiet gehadt; d'oudste die men heeft kunnen vinden, is geweest eenen *Heer Harman van der Kuynre*, die in 't jaar veertien hondert en vijf-en-twintigh, als blijkt uit een bezegeltheit onder den opgemelden Leeraer berustende, regerend *Heere* was. Ook heeft men bescheit van eenen *Gerrit Zoudenbach*, eertijts woonachtigh tot *Uitrecht*. En na sijn overlijden, bezadt een wijl zijn nagelaten Weduwe, *Vrouw Barbara van Apkoude*, &c. na uitwijsen van zeker beeltenis, dat noch ten huidigen dage in de Kerk van *Urk* te sien is, en daer in deszelven zoone uitgebeelt staet. Endelijk is de laetste geweest, de *Heere Johan van der Werve*, van wien deze stadt *Amsterdam*, deze Heerlijkheden ook ontfangen heeft. Van stads wege worden tegenwoordigh beide deze Eilanden bestierdt en berecht door den *E. E. Andries de Graef*, als *Heere* van *Urk* en *Emmeloordt*.

Van 't Eyland Emmeloort.

Geschiedenissen.

Weinigh of geen gedenkwaerdige geschiedenissen, die op deze Eilanden souden voorgevallen zijn, vindmen by de *Nederlandtsche* Histori-schryvers, daer toe niet weinigh de ongelettertheit der Eilanders geholpen heeft, aengetekent. Alleen zeitmen, dat, in den jare vijftien hondert zeven-en-dertigh, quamen eenige *Geldersche* schepen, versien met Krijgsvolk en allerhande oorlooghs tuigh, ontrent dit Eilant ten anker, van meningh om die van *Enkhuizen* te verrasschen, en t'overvallen. Eenige Oversten en Krijgsknechten, begaven sich uit de schepen aen *Urk* te lande; en dewijlze lichtelijk vermoededen, dat zulx door d'inwoonders, die doorgaens hun vaert op *Enkhuizen* hadden, moghte verbreidt worden, verboodenze op lijf straffe dat niemant zich soude verstouten, om met eenigh vaertuigh van 't Eilandt af te steken. Doch alzoo die van het Eilant meer op eere en trouwe, dan op der vyanden drygementen, dieze in de wint sloegen, pasten, vertrockenze heimelik in der nacht met een schuit, en drie of vier perzoonen, na *Enkhuizen*, alwaerze den stedelingen, dien heimelijken aenslagh der *Gelderschen* op de stadt, bytijdts ontdekten, en zoo voorts wederom in de zelve nacht hun reize na *Urk* vervorderden, als de *Geldersche* vast bezich waren om hun loop op *Enkhuizen* aen te zetten, van voornemen om den aenslagh op die stadt in 't werk te stellen. Doch dit mislukte hen voor dien tijdt, en wierden aldus in hun hoope te leure gestelt. En kregen het nu zelfs quaet genoegh, om veiligh met vluchten wegh te raken: want eenigh gerucht uit der stadt vernemende, begaven zich op de vlucht, maekten al hun zeilen by, en kapten in aller yl hun ankertouwen af, zonder d'ankers, die in de gront bleven leggen, en

daer

Van 't Eyland Emmeloord.

daer na by de *Majestraet* van *Enkhuizen* op-gevischt, en ter eeuwiger gedachtenis aen 't Zuit-eind der stadt, aen d'*Oost-Indische-toorn* zijn opgehangen, op te halen.

Als in den jare dertien hondert en negen, de *Hollanders* met hulp der *Klene Vriezen*, een gedeelte van *West-Vrieslandt* alree in hadden, en in het Westerdeel van groot *Vrieslandt* vielen, van meningh om *Staveren* te belegeren, en de Kerkelijke opkomste van *Urk*, te dien tijde noch onder het Klooster van *Sint Odulf* tot *Staveren* behoorde; maer de Burghzaten, die zich in zoo een zwaren oorlogh ingewikkelt zagen, nevens d'ongunst, dienste van de voornaemste te lijden hadden, eigenaers van de landen van *Urk* waren, hebben, om daer over by anderen in geen ongemak te komen, deselve landen van *Urk* opgedragen aen den *Abt Æmilius*, als 't hooft van *Sint Odulfs* Klooster, en daer brieven van afgezonden, aen den voornoemden *Abt*, en aen den Schout van *Staveren*, by de Rechters van *Stallingweer* van de *Lemmer*, en *Kuynre* gemaekt, met noch daer-en-boven beloften, deselve vry en onbeschadight te laten volgen, en des noodt zijnde, hen goede hulp en onderstant te willen verleenen. Deze gunstbrief komt in de Nederduitsche tale op desen zin uit:

Van 't Eyland Emmeloord.

De eerwaerdige en beminde Heer, de Heer Æmilius, Abt van Stavoren, mitsgaders de Schout, Schepenen, ende Gemeente des Voornoemde plaetses, de Rechters van Stallingh, in de Lemmer, en de Kuynre, mitsgaders hunne medehulpers, alle dienst en eere, met gonst.

ALsoo de Kerk ende Gemeynte van Urk, gehoort den Abt ende het convent van Stavoren, als ook meerendeels de Landeryen, de Burgeren der stede voorschreven: gelijck wy verstaen hebben uit seeckere brieven met overroeping van onsen Rade, hebben beslooten u de voorsz. parochie, en de opkomste van dien te laten volgen; noch in eeniger manieren, soo mans als vrouwen, hinderlick te wesen, maer veel meer na onse vermogen vorderen, en behulpigh zijn, verhoopende u en de uwen te sullen ons met gelijcke gunst bejegenen, verhoopen van UE. ingelijx, indien van nooden, hulp en bystant, die wy u aenbieden. In getuigenis van desen hebben onsen Zegel, hier aen doen hangen. In't jaer ons Heeren duisent drie hondert negen, op van d'Heyl-Mart.

EYNDE
DES
VYFDEN
BOEKS.

ZES-

ZESTE BOEK.

Hiſtoriſch verhael, van alle gedenkwaerdige geſchiedeniſſen, in, en om Amſterdam voorgevallen, ſedert den Jare M. CCC. XXXIII. tot het tegenwoordig Jaer M. DC. LXIV.

Aen den Lezer.

IN't vooorgaende tweede Boek, (vervattende 't leven en daden der Heeren van Amſtel,) hebben wy verhaelt, de Geſchiedeniſſen, voor zoo veel dezelve dezen ouden en Doorluchtigen Stam, aengaen, tot het overlijden van Jan van Avennes, Grave van Henegouw, Hollandt, en Zeelandt, enz: Nu zullen wy die laten vervolgen, beginnende met de Regeering van zijn Zoon, Graef Willem, toe-genaemt, de Goede, tot den tegenwoordigen Jare, 1664. voor zoo veel die Amſterdam zijn rakende.

EERSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Willem, toe-genaemt de Goede, wordt in zijn Vaders plaetſe, Graaf van Hollandt, enz. Kuſer verwoeſt met hulp der Amſterdammers, Hendrik van Hageſteins Landt. Willem komt in zijn Vader Willems plaets, trekt ten Oorlogh tegen de Moren en Saraceenen, en daer na in Ooſt-Vrieſlandt, alwaer zijn Volk, en hy zelfs mede verſlagen worde. Heeft verſcheide Vryheden, Willekeuren, en Handt-veſten, aen de Stadt Amſterdam verleent. Waeromzy die van de Graven verkregen heeft. Waer van verſcheide verlooren zijn. Eenige der zelve worden aengewezen.

Willem oudſte zoon van Graaf Jan komt in 's Vaders plaetſe.

NA de doodt van Graef Ian van Henegouwe wierdt tot Vorſt van den Lande gehult zijn oudtſte zoon Willem. Maer als in den jare dertien-hondert en drie-en-dertigh eenen Hendrik, 's Graven Onderzaet en Slotvooght van Hageſtein, het platte landt in 't Sticht van Uitrecht met rooven en branden rontom tot den grondt vernielde; verzocht de Biſſchop aen dezen Willem, om dezen dwinglant dit lant verwoeſten te beletten, hulp en byſtant. De Graef hier op zendt aen Hageſtein verſcheide boden, met laſt en

A°. 1333.

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

vermaningh van den Biſſchop de roof weder, en voldoeninge van de gelede ſchade te geven. Maer Hageſtein, die door dezen buit ſeer verrijkt en hooghmoedigh was geworden, kreunde zich weinig aen 's Graven zeggen, en weigerde zijn laſt t'achtervolgen: zulx de Graef aen Willem Kuſer, Baljuw van Rhijnlant, laſt gaf, om krijghsvolk by een te vergaderen, deſen Hageſtein met hulp der Stichten op 't lijf te vallen, en hem dit landt vernielen te verleeren. Kuſer derhalve een deel volks uit Amſterdam, Amſtellandt en Waterlandt gelicht hebbende, komt zonder ſlag of ſtoot, of van Hendrik daer in belet te worden, de Lek over trekken, verwoeſte voorts Hageſteins geheele Landt, en leide al de huizen aen koolen, zulx Hageſtein wel haeſt vry beter koop begon te geven.

Kuſer verwoeſt met Hulp der Amſterdammers Hendrik van Hageſteins Lant.

Na deze Willem volghde zijn eenige zoon, mede Willem genaemt. Dees reisde in den jare dertien hondert acht-en-dertigh na Spanje om den Mooren in Granade den oorlogh aen te doen; van daer trok hy in Syriën tegens de Saracenen. In den jare dertien hondert vijf-en-veertigh trok hy met een ſterk heir in Ooſt-Vrieslant, daer hy tegens in oorlogh was. Jan van Henegouwe, Grave Jans zoone van Boloys, trok met zijn volk voor uit, niet willende het gros van 't heir in waghten, en vervolgde zonder zammelen de vluchtende Vriezen tot S. Oloſs Klooſter en Staveren. Hier hielden de Vriezen ſtant, en vielen wederom uit, zulx de Hollanders verſlagen wierden. Graef Willem, wien dit alles onbewuſt was, quam hier na met vijf hondert man te Lande, en gingk om 't landt t'ontdekken met veele Heeren voort uit ryden, maer wiert van de Vriezen, die hem hier lagen leiden, overvallen, en ter neder gematſt. En ſtierf alzoo deze Graef, na dat hy acht jaren de heerſchappye gevoert hadde, zonder erfgenamen achter te laten. Het doode lichaem wierdt tot Floris-Kamp by Bolswaert begraven, maer naderhant na Valencijn gevoert. En is aenmerkens waerdigh, dat ten tijde van deze Graef Willem en zijne voorzaten, niemandt in Hollandt hoppe gebruiken moghte, dan die van zijne Rentmeeſters ten geſette pryze gekocht was; Maer die van Delft verkregen eerſt van hem, hoppe te mogen koopen waer zy wilden, mits datſe voor ieder tien vaten biers, dat binnen Delft gebrouwen wiert, een Hollantſche ſchelling betalen zouden, 't geen by na d'opkompſte van deſe ſtadt is geweeſt.

Zijn zoon Willem wort na 's Vaders doot Graef van Hollandt.

1338.

1345.

Wort van de Vriezen verſlagen.

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

Deſe Graef verleende aen die van Amſterdam verſcheide Privileedjen en Willekeuren. En was d'eerſte die de vryheidt of het rechtsgebiet deſer Stede vaſt ſtelde en vermeerderde, gaf hen ſtads recht, vergunde hen ook datſe by Noorden der Maze vry en onbekommert, en ook door zijn gehele Land Tol-vry varen moghten. Den Burgermeeſteren gunde hy de vryheit van ieder een te mogen Burger maken. Verſagh noch d'ingezetenen, om hen in een goede vorm van regeeringe te houden, met veel andere nootwendige Willekeuren. Volgens deze gunſt-brief van hen in den jare dertien hondert tweeen-veertigh verleent.

Hantveſten aen die van Amſterdam van Graaf Willem verleent.

In den Name des Vaders, des Soons, ende des H. Geeſt. Amen. *Willem Grave van Henegouwe, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieſlant, doen kondt ende kennelijck allen luyden, dat wy by onſen goet dunken den luyden van onſen Rade gegeven hebben, ende geven onſer Poorteren van Amſtelredamme voor ons ende onſen Erven, ende Nakomelingen alſulck Recht ende alſulcke Vryheden eeuwelijk te duren, als hier na beſchreven ſtaen:*

De bepalinge van der Stede Vryheit aen Amſterdam.

In den eerſten, ſoo ſullen die palen van hare Vryheit wezen op die Ooſt-zijde van der Poorten aen Ians witte Hofſtede, op die Noort-

Gedenkwaerdige Geſchiedenisſen.

Noort-zijde aen het grote Godts-huys-lant, op de Weſt-zijde aen den Wteren egge van der Lane, die leghet in Ysbrandts Lant van der Zuytwijnde in der Neſſe tegens der Lane over. Alſoo alſt metter graft begrepen is, ende in die Haven ten halven ſtroom tot int Ye, ende voort ſtreckende int Ye, langhes den Dijk Ooſt-waerts vijftigh roeden buyten de Wint-molen, die Heer Willem van Outshoorne van onſer wegen maken dede.

Van Tol-vry te varen.

Voorts ſoo ſullen ſy Tollen vry varen met alle haer goeden voor by alle onſe Tollen in onſe Lande beyde te Lande ende te Water. Ende niemant en ſal Tollen vry varen eer hy jaer ende dach Poorter geweeſt is, ende inder Poorte gewoont heeft. Ende der Poortbrieven daer die Poorters mede varen voor by onſe Tollen, die ſullen ſy alle jaren vernieuwen, ten waer of ſy buytens-landts ſoo langhe geweeſt hadden, dat ſy binnen den jare niet vernieuwen en mochte, ende tot elcker Tollen aen te varen daer ſy voor-by varen, ende ſullen verlof nemen. Ende waert ſaecke dat eenigh Poorter by avontuere ſonder brief ter Tolle quame met ſijns ſelfs goede, ſoo ſal hy weder achterwaert varen ende halen ſijn betooch, ende daer mede ſoude hy vry weſen, ende waert ook ſake dat eenig Poorter hem misgrepe of misdede voor onſe Tollen, dat ſoude komen om hem ſelven, ende dit gemeene Poorters en ſouden daer by niet verlieſen, noch aenrechten, noch aen Vryheden, noch aen Tollen.

Van doot-ſlagen.

Voorts ſoo wie dat een man doodt ſlaet ende daer mede begrepen wort, die ſal ſijn lijf verlieſen, wort hy verweſen als recht is, ende ons gelden 20 pont Hollandts van ſijnen goede. Ontruymt hy, ende wort hy ballinck ghemaekt als recht is, ſoo ſullen wy van ſijnen goede hebben 20 pondt Hollandts, ende die Schout ſal voort rechten by den Schepenen als recht is. Voort willen die maghen klaghen metten dooden ſoo ſullen vier mannen uyt der maeghſchap ſweeren, die de Schepenen dunken goede Knapen te zijn, dat ſy gheen onſchuldigen man beklaghen en ſullen.

Van een ellendigen dode te berechten.

Ende worde eenige ellendige Man doot-geſlagen, daer ſoude die Baelieu, of dien hy 't beval, van onſen wegen mede klagen, ende die Schepen daer af wijſen, dat recht is.

Van een Leemte.

Voort waert ſake dat eenig menſche d'een den anderen Lemden, dat waer op vijf pont Hollants, of op ſijn hant, het en waer of hy hem lemde te vollen als van een ooghe uyt, of eenen voet, of een hant al geheel af, die waers op thien pont Hollants. *Gedenkwaerdige Geſchiedenisſe.*

Voorts ſoo wie eenen vrede brake, die waers of lijf ende goet. *Van Vrede brake.*

Voort ſoo wie een Huys aen ſtormt by daghe, die waers op vijf pont, ende by nachte op thien pont Hollants. *Van een huis aen te ſtormen.*

Voorts ſoo wie *knijf ofte ſweert toge in arremoede, die waers op een pont Hollants, of die vochte met ſtaven of met verboden wapenen, die waers op een pont Hollants, oft die metter vuyſt ſloege, die waers op thien Schellingen Hollants. *Een Mes. *Van geweer te trecken en te vechten.*

Voort ſoo wie d'een den anderen Coorwonde, die waers op drie pont Hollants. Ende van allen vervochten boeten ſoo ſullen wy hebben die twee deelen, ende die Poorte ende Schout metten Schepenen dat derdendeel, ende van dien derdendeele half den Poorte ende half die Schoute metten Schepen even ghelijck te deelen, ſonder van dootſlagen, vrede brake ende diergelijcke dat ſal alleen aen ons komen. *Van Coorwonden.*

Voort ſoo waer een vechtelijk is, ende die Schout met twee Schepenen vrede eyſſchet, of twee Schepenen daer die Schout niet by en is, ſoo wie des weygerde die waers op vijf pont Hollandts, tot elcker tijt alsment hem eyſſchet tot dryen tijden, ende ſo ſal dat gerecht helpen den genen dies vrede begeert. *Van Vrede te maken.*

Ende ſo wie ander Schepenen Eed ſpreekt, die waers tegens elke Schepenen op twee pont, ende ons ſo veel als hem alle. *Van Schepenen Eedt te ſprecken.*

Wat Vonniſſen den Schepenen wert ghevraeght, ende ſy zijns niet wijs, ſo ſullen zijt ſoeken tot Haerlem oft daer zijt beſte wijs mogen worden binnen onſe Landen, ende dan ſalt voort gaen, maer geen Vonniſſe langer te dragen dan drie veerthien dagen. *Van Vonniſſe te zoecken.*

Wat Willekoren dat die Schoudt metten Schepenen maeckt, dien moghen ſy houden een jaer, alſoo verre alſt hen goet dunckt, behouden ons rechts, ende ten eynden van den jaer te vernieuwen. *Van Willekeuren te maken.*

Ende wat Poorters den Schout ende die Schepenen ontfaen, die een goet knape is, ende onberuſt, daer en ſullen wy niet weder-ſeggen. *Van Poorters aen te nemen.*

Ende ſo waer dat der Poorteren goet gelegen is, dat en ſal nergens ongelt gelden, dan binnen Amſtelredamme, anders dan onſe *Poorters goet geeft geen ongelt*

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

Iaer-ſchot, bockinge, zwijn-bede, ende wederbede, ende diergelijke, Dijck, Dam, Wegh, Weteringe, ende Sluys gelt.

dan binnen Amſterdam.

Ende ſoo wat Poorter ſy ontfaen, die heeft ſes weken hem te bereyden, ende dan binnen te komen metter woone, ende die binnen der Poorten woonachtig zijn, ſo mach elk Poorter buyten weſen ſijnen Lenten te doen ſes weken, ende in den Ooghſt ſijn Bouwe te doen ſes weken.

Een Poorter magh buiten de Stadt zijn Lente en bouw waer nemen.

Voort wat Poorter dat uyt der Poorte vaert, buyten ons, of buyten den Schepenen, of buyten den Rade, Rooven of Branden, of luyden af te ſetten, of te vaen, die is op tien pont Hollants, ende zijns Poortrechts quijt, ende deſe boete ſal gaen als die ander, daer wy die twee deelen af hebben, ende die Poort, Schout, en Schepenen dat derdedeel.

Geen Poorter magh buiten de Stadt ſonder verlof gaen rooven of branden.

Waert dat een Poorter buyten der Vryhede in noode quam, of buyten belegen worde, ſo ſal die gemeyne Poorte dien man ontſetten, ende uyt ſijnen noot helpen; iſt dat ſake, dat ſy willen by den ghemeenen rade der Schouten ende der Schepenen daer 't tegens ons niet en gaet, ende van dien uytvaren en ſullen ſy tegens ons niet misdoen, maer ſloegen ſy yemandt doot, of lam, of wonden, of deden ſy overdaet, dat ſouden ſy beteren ons ende den ghenen dien ſy miſdoen, na den rechte van den Lande.

d'Eene Poorter magh den ander uit de noot helpen.

Van zake binnen der Stede te berechten.

Voort wat geſchiede binnen der Vryhede van Amſtelredam, dat ſal berechten onſen Schout met den Schepenen van binnen, daer tegen onſen Heerlijckheydt niet en draget.

Van 's Heeren rechte te ſterken.

Voort daer die Rechter of Schepenen yemant vermaent onſen recht te ſtercken, die des weygerde, is op een pont Hollants.

Van den Heere te dienen.

Voort ſo ſullen ſy ons dienen tot onſer wille naer hare macht.

Een Poorter magh buiten niet bezet worden.

Voort datmen geen Poorter van Amſtelredam noch zijn goet beſetten en mach van ſchade noch van ſchoude, onverwille-keurt benoerden der Maſe in alle onſe Landen, uytgenomen onſe vrye Steden.

Een Poorter magh niet kampen.

Voort ſo en ſal geen Poorter campen mogen binnen onſen Lande, hy en wil hem ſelve daer in verwillecoeuren ende in alle ſtucken voorſz. ſonder argeliſt, ende behouden ons onſer Heerlijckheden.

Van den Schole, Schrijf-Ambacht en Koſterye.

Maer ſy ſullen behouden die Scholé, dat Schrijf-Ambacht ende die Coſterije binnen hare Vryhedé te geven den genen die 's hen genoegt. Ende want wy alle deſe voorſchreven puncten vaſte ende geſtade willen houden voor ons, ende voor onſe nakomelingen, hen ende alle hare nakomelingen duerende tot eeuwelijken Iaren, ſo hebben wy deſen Brief, bezegelt met onſen grooten Zegele, gegeven in den Haghe op den neghenden in Decembri, in 't jaer ons Heeren duyſent drie hondert twee-en-veertigh.

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

Willem Grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende Heere van Vrieſlant. Ontbieden u onſen Balieuwen in Rhijnlant, in den Lande van Woerden, in Delflant, in Kennemerlant, in Vrieſlant, in Amſterlant, ende in Waterlant, ende allen Schouten, die in onſen Lande gezeten zijn by Noorden der Maze, dat zy onze goede Luyden van Amſtelredamme vryelijck varen laten onbeſet en onbekommert, hen en hare goet, want wy hen des Vryheit gegeven hebben, die wy hen ghehouden willen hebben vaſte en geſtade, eeuwelijck duerende ſonder eenigh wederſeggen. In oorconde deſen Brief bezegelt met onzen Zegele. Gegeven in den Haghe des Maendaeghs na Sinte Niklaesdagh in den Winter, in 't Iaer ons Heeren duyſent drie hondert twee ende veertigh.

Die van Amſterdam mogen vry en onbelet varen by Noorden der Maze.

Willem Grave van Henegouwen, van Hollandt, van Zeelandt, ende Heere van Vrieſlandt. Ontbieden u alle onſe Rentmeeſteren ende onſen Tollenaren van onſen Lande, dat ghy onſen goede Luyden van Amſtelredamme varen laet Tollen vry met hare goeden, wanneer dat zy tot u komen met haer betoghe, want wy hen des vryhede ghegeven hebben, die wy hen ghehouden willen hebben vaſt en gheſtade, eeuwelijcke duerende, ſonder weder-ſeggen, te Water en te Lande. In oorconde dezen Brief bezegelt met onzen Zegele. Gegeven in den Haghe des Maendaeghs na Sinte Niklaes-dagh. In den Winter, in 't Jaer ons Heeren duyſent drie hondert twee-en-veertigh.

Zijn ook Tol-vry.

Deze boven gemelde Hantveſt van Willem, is d'oudſte naeſt die van Graef Floris, nopende het Tol-vry varen, dien deze Stadt tegenwoordigh heeft. Maer 't is heel waerſchijnlijk dat ook d'andere Graven die voor of na Floris en voor deze Willem als Graef Jan, Floris zoon, Jan van

Dat d'Amſterdammers noch meer Hantveſten gehad hebben, die niet bewaert zijn.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

van Hennegouwe en Willem de Goede, aen de bestieringe van 't Graefschap gezeten hebben, wel mede eenige byzondere Hantvesten aen deze Stad verleent hebben. Dit kan eenighzins bespeurt worden aen de Hantvest van Willem van Beyeren, daer by hy al de Hantvesten, die oit sijne Voorsaten aen Amsterdam verleent hadden, bevestight. *Voort, zoo hebben wy*, zeit hy, *gelooft en gezwooren onsen lieven en getrouwen Poorteren van Amstelredam gemeynelijcken al haer recht dat zy hebben van Graaf Willem onsen lieven Oom, die tot den Vriesen bleef, daer Godt die ziele af hebben moet, ende van zijne voorvaderen Graven te Hollandt, Hantvesten, ende Vryheden alsoo verre als sy betoogen mogen, vast en gestade te houden*, &c. Want zeker had Graef Willem niet wel geweten, dat de Graven, die voor Graef Floris, of na hem, en voor Willem, die by de Vriezen doot bleef, het Graeflyke ampt bedient hebben, aen die van Amsterdam mede Hantvesten verleent hadden, hy zoude de woorden van, *voorvaderen Graven*, in het meervout getal niet gebruikt, maer wel Graef Floris by name en toenaem genoemt hebben.

Dat nu deze Hantvesten of Voor-rechten, (die wy nu vervolgens, neffens het geene wat onder de bestieringe van ieder Graef hier voorgevallen is, zullen ten toon stellen,) van de Graven aen die van Amsterdam niet vergeefs, maer wegens de genoote diensten, dieze aen hen zoo voor als na, in den oorlogh en in 't opbrengen van geltmiddelen bewezen hebben, verleent zijn, gevenze zelfs uitdrukkelijk genoeg in verscheide Hantvesten te kennen. Want in deze gunstbrieven vintmen doorgaens uitdrukkelijk dese woorden daer by gevoeght, *datze deze vryheit of gunste aen die van Amsterdam verleenen, wegens de groote diensten, die zy ons en onse voorouderen gedaen hebben.* Zoo spreckt Hartogh Albrecht van Beyeren

Die van Amsterdam hebben wegens hun groote diensten aen den Graven bewezen, verscheide Hantvesten verkregen.

in een zekere Hantvest, daer hy de vryheit of rechtsgebiet deser Steden tot hondert roeden vergroot. *Albrecht &c. doen kont allen luiden dat wy om menigen trouwen dienst, die ons ons goede luiden van onser stede van Amstelredamme gedaen hebben, ende noch doen mogen, &c.* Dus spreekt ook dezelve Albrecht in sekere Hantvest, daer hy het begeven van 't bode-ambacht aen dese stad wegh schenkt. *Albrecht &c. Doen kont allen luiden, dat wy om menigen trouwen dienst, die onse goede stede van Amstelredamme gedaen heeft onse Voorouderen, &c.* Dezelve woorden gebruikt ook Willem van Beyeren, daer hy die van Amsterdam vergunt het Vlie en Marsdiep, vry en onbelet in en uit te varen. *Willem &c. Doen kont allen luiden, dat wy om menigen trouwen diensten wille die sy onsen Voorouderen gedaen hebben, &c.* Dit blijkt noch klaerder uit een sekere gunst-brief, daer de selfde Willem de schult, dien Amsterdam voor hem in 't beleg voor Hagesteyn en Eversteyn op lijfrenten aennam, als eigen schult aenneemt. *Willem, &c.* begint de Brief, *Doen kont allen luiden. Want onse getrouwe stede van Amsterdam ons wel en getrouwelijk by gestaen heeft in onsen besitte voor Hagesteyn ende Eversteyn, daer wy nu ter tijt in zijn, ende anders in onsen Oorloge dat wy daer te vooren, ende tot desen tijt toe gevoert hebben, daer sy soo groote laste af had, &c.* En met diergelijke roem-reden beschenkt hy doorgaens in zijn volgende gunst-brieven die van Amsterdam. Deze diensten verzwijght ook geensins Hertogh Jan van Beyeren, desen Willems zoon, in zijn Hantvesten mede aen die van Amsterdam verleent; *Johan, &c. En om dat wy aenzien hebben sonderlinge trouwe diensten, die sy ons bewijst hebben, ende namelijck vele goeder diensten, die sy onsen lieven Voorvaderen (saliger gedaghten) ende ons tot desen dage toe ghedaen hebben, &c.* Dat die van

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

Van Hertog Albrecht van Beyeren.

Van Hertog Willem van Beyeren.

Van Hertog Jan van Beyeren.

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

Amſterdam aen Keyzer Maximiliaen mede zeer groote dienſten gedaen hebben, geeft hy in een zekren Gunſt-brief, daer hy hen vryheit geeft van hun ballingen te mogen bannen duizent roeden buiten hun Vryheit, duidelijk met deze woorden te kennen: *Maximiliaen*, &c. *Doen te weten; Dat wy overmits die getrouwe dienſten, die onſe voorſz. Stede van Amſtelredamme ons gedaen heeft, en in diverſe manieren daghelijx doen*, &c. En endelijk wat groote dienſten die van Amſterdam aen dezen Maximiliaen in 't belegh voor de Steden Rotterdam en Woerden, en en desſelfs Slot bewezen hebben, blijkt uit de Briel, daer by hy hen vergunt zijn Kroon boven hun Wapen te mogen voeren. *Maximiliaen*, &c. *Om dat wy bemerken die groote getrouwigheit en goetwilligheit, en ook mede de menighvuldige dienſten, die onſe Stede van Amſterdam ende Ingeſetenen van dien, tot haren zwaren koſten, ons en den Voorvaderen van onſen Sone Hertoge Konink Philips, tot diverſe ſtonden gedaen, ende bewezen hebben, ende byſonder dagelijx doende ſijn in deſe onſe tegenwoordige wapeninge, &c.* En dit zou noch klaerder kunnen bewezen worden, by aldien onze Voorouderen de geſchiedeniſſen van dien tijt den geheugeniſſe overgelevert, ende wat neirſtiger beſchreven hadden.

Van Keyzer Maximiliaen.

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

Van de zelve.

TWEEDE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

De Landen vervallen na Willems doot aen Keizer Lodewijk. Geeft de zelven aen zijn Huisvrouwe Margrete over, en zy de beſtieringe daer van aen haer zoon Willem, maer ontſtaet hem weder van zijn dienſt. Hier uit ontſtaet de Hoekſe en Kabeljawſe twiſt. De Kabeljawſe Heeren rechten onderlingh een Verbont op, als ook de Hoekſe. Felle ſtrijt tuſſchen Moeder en Zoon. Margrete ſchiet endelijk te kort en moet duiken. Hantveſten van Margrete aen die van Amſterdam verleent. Die van Amſterdam mogen vry en onbelet in Waterlant verkeeren.

NA dat Graef Willem de vierde in den jare dertien hondert in Vrieslandt geſneuvelt, en Hollandt zonder opperhooft was, liet Keizer Lodewijk de vierde van die name zich voorſtaen, Hollant, Zeelant en Henegouwe aen 't Rijk vervallen te zijn, 't welk ook eendraghtelijk de Rijksſtanden, tot dien einde van Lodewijk by een geroepen, met hem ſtemden. Doch Lodewijk gaf de Landen aen ſijn huisvrouwe Keizerinne Margrete, oudſte zuſter van den voorgedaghten Willem, over. Ondertuſſchen gaf de Keizerin met bewillinge der Staten na het overlijden van haer man Lodewijk de Landen van Holland en Zeelandt, aen haer zoon Willem als vooght te regeren, en al d'inkomſten na zich te trecken, mits dat hy jaerlicx aen zijn Moeder daer voor uit ſoude keren 2000 ponden Hollands, en zy het opperſte gezagh, zoo langh alſſe leefde, aen zich zoude houden. Hier op verliet Margrete de Landen, en trok over Hene-

De Landen komen aen Margrete.

Stelt haer Soon daer Voogt over.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

Henegouwe na Beyerlant. Maer dewijl Willem dat jaer Oude-water als ook een veltslag by Schoonhoven tegens de Stichtsen verlooren had, bleef hy in gebreke van zijn Moeder te betalen, zulx zy zelfs in Hollant overquam, haer zoon Willem met vele Heeren tot sich riep, haer klachte over zijn quade betalinge voor hen uitstorte, en hem endelijk van het Stadthouderschap ontsloegh, en voort naer Henegouwe deedt vertrecken. Omtrent het Jaer 1300. waren de Werelds Inwoonderen, door helse oneenigheit, vreeselijk tegen den anderen ontsteken. In *Italien* woeden de *Gulten en Gubelijnen.* In *Hooghduitsland, de Oostenrijkse en Beyerse*, en naderhand de *Beyerse en Boemen. In Vrankrijk* die *van Orleans en Borgondien. In Engeland*, die *van Jork en Lankaster onder de namen van witte en roode Roos. In Vlaanderen de witte Kaproenen, of Munniks Kappen. In Vriesland, de Schieringers en Vetkopers, in Gelderland, de Heeckers en Bronkhorsters.* En hier *in* ons *Holland, de Hoeksse*, en *Kabeljauwse.* Bittere twisten, *die in hondert jaren niet wierde uitgebluft.*

Oorsprongk van de Hoeksche en Kabeljauwsche twist.

Oneenigheden in alle de deelen des Werelts.

Van alles te schrijven is onse meeningh niet, sullen alleen aenwijsen desselfs oorsaken, voortgang, en einde, in dit ons land, en voornamelijk ontrent *Amsterdam*, dewijlse haer mede in die twist gesteken heeft, als mede wat Vryheden, by Handvesten, sy van tijd tot tijd bekomen hebben. Vermits Margrete de Landen slappelijk bestierde, en 't oorlogh, datze tegens *Uitrecht* voerde, haer geweldigh tegenliep, soo ontstont hier uit, als ook om dat zy haer zoon van zijn dienst ontslagen had, in den jare dertien hondert en vijftigh een binnelantsche oproer en twist, waer van de strijdende parthyen Hoeksche en Kabeljauwsche genaemt wierden. De Kabeljauwsche dan, die het met Graef Willem hielden, en niet wilden vervrout wesen, namen hun naem van den slindende Visch Kabeljauw, gevende hier mede te kennen, datse hunne tegenstanders, als een hoop minder visschen zouden zoeken te verslinden. De Hoeksen daer-en-tegen, die het met de moeder hielden, kregen hun naem van den hoek, daer men de Kabeljauw mede vangt, willende daer mede zeggen, dat al was de Cabeljauw een lompe groote visch, zy hem nochtans met hun scherpen hoek wel meester meende te worden. Ook was het niet genoeg datse in de naem verschilden, maer zy gingen sigh ook van kledinge veranderen, want de Cabeljauwse droegen asverwige en de Hoeksse rode Bonetten. Ondertusschen rechteden veel Cabeljauwsche Heeren, die het met Hartogh Willem hielden, onderlingh met hem een verbond op van dusdanig een inhout: *Dat Hartogh Willem van Beyeren, &c. Jan van Arkel, de Heer Jan en Gerard van Egmond. De Heeren Jan van Persijn, Gerrit van Heemskerk, Jan en Willem van Wateringe, Jan de Molenaer, Jan van Bloemensteyn, Jan van Kuilenburgh, Jan van Nodeloos, Hendrik van Heemskerk, Hendrik en Daniel van Tolloyse, met de steden Dordrecht, Haerlem, Delft, Leyden, Amsterdam, Alkmaer, Medenblik, Oudewater, Geertruidenberg, Schiedam en Rotterdam, verbinden zich onderlinx, Hertogh Willem te sterken tegens alle de genen die hem uit Hollandt en Zeelandt willen verdrijven, en te vuur en te zwaert, zonder oit met haer ofte hare kinderen te zoenen, te vervolgen.* Maer de Heeren die het met de Moeder hielden en Hoeksen genaemt wierden, maekten onder elkanderen dusdanigh een verbont. *Dat de Heeren van Duivenvoorde, Pollanen, Brederode, Binkhorst, Riede, Houkhorst, Heemstede, Meerenstein, Outshoorn, Raaphorst, Poelgeest, Ridderen. Van der Bergh Priester, Noortwijk van der Made, Reinier Dever, Gerard Ever, Gerards kinderen, Arent van Groenevelt, Dirk Groenevelt, &c. Knapen. En alle heur gezinde, en alle die*

Kabeljauwse houden 't met de Soon:

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

Hoekse met de Moeder.

Verbont der Kabeljause Heeren.

Verbont der Heeksen.

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

die hun geholpen hebben in het verdrijven des Hartogen, beloven Hartog Willem ſonder haer niet te zoenen, nochte de Landen in 't geheel of ten deel af te ſtaen, noch te verkoopen, zonder haer goet vinden: en in gevalle hy zonder wettige kinderen quam t'overlijden, zoude Hartogh Albert en na hem Hartog Lodewijk d'oudſte halve broeder tot navolger in zijn plaets gekoren worden. Met deze Heeren hadden 't ook in den beginne de ſteden Leyden, Goude, Amſterdam en verſcheide anderen gehouden. Maer als de Hoekſen begoſten te kort te ſchietten, en Willem wel zeventien ſterckten of Slooten vernielt had, verlieten die van Amſterdam en Leyden uit vreeſe van overweldight te worden, de Hoekſen. De Keizerin dit eerſt vernemende, en ziende dat dus niet alleen de Hollandtſche ſteden, maer ook Gorkum, Kennemerland en Weſt-Vriesland haer afvielen, en ſich met de Hoekſen t'ontſterk vindende, ontboot hulp uit Engelandt, dienſe door toedoen van haer zuſter de Koninginne verworf, en hier mede geſtijft zijnde, viel'er tuſſchen Moeder en Kindt een fellen ſlagh by ter Veere in Zeelant, daer wederzijts veel volx bleef, en de Koninginne d'overhandt behieldt. Maer Hertog Willem met 'er vlucht ontkomen, en byſtandt uit Duitslandt gekregen hebbende, leverde daer na zijn Moeder weder ſlagh, ontrent 's Graveſande, alwaer hy, na groot bloetſtorten overwinner bleef. En vermits d'Engelſche Overſte ſneuvelde, en de Heer van Brederode, 't Hooft der Hoekſen, gevangen wierd, vond zich Margrete genoodzaekt in Engeland te vluchten, en aldaer by verdragh ten behoeve van haer zoon, afſtandt te doen van Holland, Zeeland en Weſt-Vrieſland, behoudende haer leven lang 't bezit van Henegouwe, waer datſe in 't laetſte van 't Jaer noch henen trok, en na vijf Jaren kommerlijk levens, deſe werelt overleedt. Ondertuſſchen, gelijk gezeght is, hadden de Kabbeljauwſen wel zeventien Heeren huyſen der Hoekſen geſloopt, die over al uit de regeering geſchopt in ſich ſelven daer in gedrongen.

Amſterdam eerſt Hoeks, daer na Kabeljauwſe.

Gevecht tuſſchen Margreta en haer zoon Willem.

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

Ook bedachtenſe, en voerden het navolgende uit, 't geen *Ellert de Veer in ſijn ſpiegel der gedenkwaerdiger Oorlogs geſchiedeniſſen, by hem uit het Latijn vertaelt*, ons heeft nagelaten.

Ten tijde, (*ſchrijft hy*,) dat in Holland de partyen die men Hoex en Cabilauwe noemden, regeerden: iſſer tot *Amſterdam*, een man genaemt *Creuer*, opgeſtookt, ende met groot geld omgekocht van de Cabilauwſe party, die de Stad beſaten, ende de Hoekſe verdreven hadden, dat hy tot nadeel van de Hoekſe, en haerder aenhangeren die noch in de Stad woonden, eenigh getuigeniſſe ſoude doen, ende was ſoodanig; dat hy op een ſekere tijd in een Herbergh ſittende, by anderen, hem ſoude laten ontvallen (quanſuis door dronkenſchap) dat hy met anderen ſijne aenhangeren, een Conſpiratie met den verdreven partye hadde gemaekt, ende ſouden wel haeſt de Stadt in neemen met verraſſen. Hier door ſoudemen hem vangen, ende alsdan ſoude hy hem ſelven mede bekennen door pijnigen (dieſe hem lichtelijk aen doen ſoude) van de Conſpiratie te weſen, ende wie ſijn aenhangeren waren, ende daer op ſoude hy hem ter dood laten verwijſen, om ſijn getuigeniſſe vaſt te maken, daer na ſouden zy hem vry laten, ende ſijn beloofde loon geven (*want de Schout van Amſterdam vermocht op die tijd, een veroordeelden man het leven te geven.* Dit heeft den armen *Creuer* alles laten geſchieden, ende liet hem noch bekouten, na dat hy verweeſen was, dat hy met den Beul op 't Schavot moſte komen, eer hem de Schout mocht op houden, op 't Schavot ſach hy deerlijk om, of noch niet na genoeg was, doen maekte hem de Beul wijs, hy moſte eerſt knielen, 't welk als hy dede, ſloegh de Beul hem flux 't hooft

Creuer als Verrader, verradelijk gedoodt.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

hooft af, ende werdt alsoo de Verrader verraden. Dus verre *E. de Veer.*

1347. Dezelve Margrete, eer datze de heerschappye der landen aen haer zoon in den jare dertien hondert en zes-en-veertigh overdroegh, heeft geordent en belast dat voor vast zoude gehouden worden, dat nu noch ten eeuwigen dage, in geenerlei manieren Amsterdam van 't Graefschap van Hollandt vervreemt of afgescheiden zoude worden. Want dus langh, sedert Gijsbrecht van Amstel uit den Lande gevlucht was, hadden die van Amsterdam noch op zich zelfs (hoewelse onder een zelven Graef toen ter tijdt al stonden,) gezeten, en geduurigh met d'andere steden over hoop gelegen. En hier door begostenze misschien te vrezen, datze, byaldienze in een talrijke afkomst aen een van der Graven kinderen moghten komen te vervallen, die zijn nakomelingen by erfenisse in 't bezit liet, weder huiden of morgen onder zoo maghtige nabuuren, een roof voor den geenen wierden, die meester te velde was. Want geen eene Stadt nochte een hant vol Boeren zoude maghtig zijn het 't gewelt der Hollanders en Uitrechtzen, die geduurigh op hen loerden, van hun hals af te keren. Jan van Henegouwe had haer heerlijkheit aen Gewye zijn broeder wegh geschonken, maer deze tot het Bisschops ampt verheven zijnde, haddenze gantsch niet te vrezen, datse onder zijne nakomelingen zouden raken. Om hier dan in te voorsien, verkregense van Gravin Margriette brieven, waer by zy hen verzekering deed, dat niemant van hare nazaten zoude mogen dese stadt van het overige lichaem van Hollandt affscheiden, en beloofde ook dat de zelve niet anders zoude gehandelt worden, dan als een van d'andere steden. En dat daer-enboven toen haer de vijfde plaets in de vergaderinge der Hoogmogende Heeren Staten is gegeven, hoewel in de brieven daer van geen gewagh gemaekt wordt, blijkt hier uit, overmits sedert dien tijdt al de brieven die van de Staten verleent zijn, ook gevonden worden met hun naem geteekent en bevestight te zijn. En van dien tijdt af begon deze stadt terstont soo geweldigh toe te nemen, en wierdt in korten tijdt zoo maghtigh, datze niet alleen al d'andere steden gelijk wierdt, maer ook de zelve verre te boven scheen te gaen. Voorts luit dese gunst-brief aldus:

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

Hantvesten van Margreta, dat de Stadt Amsterdam zal blijven aen Hollant.

Margareta, by der genade Gods Keyzerinne van Romen, altoos meersende Gravinne van Henegouwen, van Hollandt, van Zeelandt, ende Vrouwe van Vrieslandt, maken kondt allen luyden, dat wy noch onse nakomelingen onse Stede van Amstelredamme nimmer in geenre manieren vervreemden noch scheyden en sullen van der Graeflijkheden van Hollandt, ende boven onsen goeden luyden van onser Stede van Amstelredamme voorsz. voor ons ende voor onse nakomelingen onse voornoemde Stede te blijven aen der Graeflijkheidt van Hollandt, zonder eenigh verscheydt tot eeuwelijken jare. In oirconde desen brief bezegelt met onzen Zegel. Gegeven in den Hage, des Saterdaghs na Hemelvaerts-dagh, in den jare duyzent drie-hondert ende zes-en-veertigh.

Amsterdammers een doodslag met tien pont te soenen, tegen de Graeflijkheit.

Ook verleendenze aen de Poorteren van Amsterdam, wanneer hy een doodslag beging, en versoent was met de Magen des dooden, aen haer schuldigh soude wesen thien pond, volgens den brief, gegeven in den Hage, des Maendaghs na Hemelvaerts dagh, in den Jare duisent drie hondert ende zes-en-veertigh.

Op den selven dagh en plaetse verleenden se noch een anderen brief, waer by sy alle Handvesten en voorrechten, die Amsterdam, van haer voorzaten verworven hadt, eeuwiglijk vast ende gestade te houden, dat is, bekrachtigde en bevestigde.

Hantvesten vernieuwt en bevestigt door Margareta.

d'Amsterdammers verdroegen sich met de Heer *Ian Persijn*, Heer van Waterland, datse met hun goederen vry en onbelet in Waterland souden mogen komen, en wederkeeren, volgens den brief gegeven in 't Jaer duisent drie hondert en vijftigh, op den dertienden avondt.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

DERDE HOOFTSTUK.

Kort Inhout.

Graef Willem wort dol, slaet Gerrit van Wateringe doot. Zijn Broeder Albrecht komt in zijn plaets. Hantvesten van Graef Willem aen die van Amsterdam verleent.

Willem wort dol.

HErtogh Willem dus het roer der regeringe in handen gekregen hebbende, heeft echter weinigh tijts de vruchten van deze zijne wreveligheit genoten. Want naulix drie jaren, na dat sijn Moeder was overleden, of hy wiert zijner zinnen bijster, en sloegh dol zijnde met eigender hant in zijn hof doot, Heer Gerrit van Wateringen, een van de Hoofden der Kabeljauwse zijde, waer door hy de naem kreeg van den dollen Graef, en wiert van de Staten des lants achter de groote zael in den Haegh op gesloten, daer hy volle negentien jaren tot het einde van zijn doot zitten bleef. Midlerwijl ontstont 'er twist onder de Staten des lants over de voogdye der Landen. De Kabeljauwse die de regeringe in hadden, lieten zich vast voorstaen die te kunnen inhouden onder Machtels van Lancaster des Graven Vrouw, wien zy de naem van voogd wilden geven, om niet uit het bewint der zaken geschopt te worden. Die van Henegouwe en de Hocksen stelden zich hier tegen, en zeiden de Vrouw hier vreemt was, en geen kinderen had, ook zelfs onder 's mans voogdye staen moeste. Endelijk grepen deze redenen by het meestendeel der Hollantsche en Zeeuwsche steden plaets, zulx kort hier na Albrecht, Graef Willems Broeder met gemeen toestemmen, tot 's Lants Ruwaert aengenomen wierd.

Slaet Gerrit van Wateringe doot.

Albrecht zijn broeder wort Ruwaert van Hollandt.

Eer Graef Willem dus in een dolheit was geslagen, had hy die van Amsterdam verscheide voorrechten en gunst-brieven verleent. Als voor eerst, zoo wanneer iemant den hals verbeurt zoude hebben, dat hy de helft zijner goederen maer verbeuren, en de rest op zijn Huisvrouw, of Kinderen, of andere wettelijke erfgenamen sterven zoude. Ten tweeden, dat hy alle Hantvesten die veroudert of verdonkert waeren, beloofde te vernieuwen. Ten derde spreekt hy die van Amsterdam van alle dootslagen, rovingen, brantschattinge, huisbraek, &c. die geduurende het oorlogh tusschen hem en zijn Moeder geschiet waren, vry. Ten vierde belooft hy mede, gelijk zijn Moeder deed, dat Amster-

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

ſterdam noit van d'andere Steden van Hollandt zal geſcheiden worden. Ten vijfde beveſtight hy alle Hantveſten op nieuw, die oit zijn voorſaten aen die van Amſterdam verleent hadden. Ten zeſte belooft hy hen van alle borghtochten, die ze van zijnent wege op zich genomen hadden t'ontheffen en te quyten.

Volgens den brief, gegeven in den Hage op den dertienden dach in Mey, in 't Jaer ons Heeren, duyſent drie hondert vijf-en-vijftigh.

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

Hier uit blijkt klaerlijk, dat die van *Amſterdam*, ſchoon datſe het eerſt met de Hoekſe hielden, den Graef tegen deſelve groote byſtant gedaen hebben.

VIERDE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Hartogh Albrecht wort Ruwaert van Hollant.

Verſcheide Hantveſten van hem, als ook van Albert Koningk van Zweden, aen die van Amſterdam verleent. Pontus Heuterus wort wederleit. Oorlogh met Jan van Arkel. Aelbrecht ſterft.

HArtoch Aelbrecht, Willems broeder, dus in den Jare dertien hondert zeven-en-vijftigh tot Ruwaert, en Vooght over deſe Landen gekoren zijnde, nam het aen, en beloofde de Landen te beſchermen, ende te regeeren met raad der Steden, vonniſſe en beſcheid doen eenen yegelijken, *binnen de Stede Amſterdam*. Voldoeninge van ſijn Broeders ſchulden. Ook by te leggen alle twiſt ende verſchillen. Volgens den brief gegeven binnen der Stede van Amſtelredamme, den elfden Martii, in 't Jaer ons Heeren duiſent drie hondert zeven-en-vijftigh.

Hartogh Aelbert wort Ruwart.

Noch vintmen van deſe Aelbrecht, een quytſcheldinge, waer in hy bekent van die van *Amſterdam*, die om ſeekere breuke aen hun naburen van *Kulſtaert* begaen, in een boete van zes hondert Brugſe Schilden, beſlagen waren, voldaen te weſen. Volgens den brief gegeven tot Sinte Geerdenberge, des Donderdachs op Sinte Lukas dach, in 't Jaer ons Heeren duiſent drie hondert acht-en-vijftigh.

Quijtſcheldingh van de breuke, wegen die van Kudelſtaert.

In 't Hantveſt Boek deſer Stede, vintmen een brief gegeven in 't Jaer dertien hondert zeſtigh, waer by *Dirk van Waſſenaer*, toen Burchgraef van *Leyden* en Ridder, verhaelt dat hy en die van *Amſterdam* verdragen zijn, dat alle haer Burgers door ſijn gantſche gebied *Tol-vry ſullen zijn, uitgezeit in de Jaermarkten, te Vlaerdingen, Voorſchooten, en Valkenburg*. Deſe brief is daer na door Hartoch Aelbrecht voor goet gekent, en beveſtight, volgens ſijn brief gegeven tot Schoonhoven, Donderdaghs op May avont, int Jaer 1360.

Amſterdammers Tolvry van de Burgh-Graafs Tollen.

Ook heeft deſe Aelbrecht d'oude Vryheid deſer Stede met hondert roeden vermeerdert, volgens den inhout van deſen brief.

De Stadt krijgt hondert roeden, buiten haer oude Vryheit.

Aelbrecht by Gods ghenaden Palsgrave op den Rhijn, Hertoghe in Beyeren, Ruwaert van Henegouwen, van Hollant, van Zeelandt ende van Vrieſlandt. Doen kondt allen luyden; dat wy om menigen trouwen dienſt, die ons onſe goede luyden van onſer Stede van Amſtelredamme gedaen hebben, ende

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

noch doen mogen, ende ook om onſe ſelve Stede te verbeteren, op dat ſy ons te beth dienen mogen, henluyden deſe gratie ghedaen, ende doen, alſoo dat wy hem geven ende oorloven omme dat het kennelijke noot is, dat ſy haer vryheyt van haer Stede meeren mogen ende uytſetten, ſtreckende van haer oude vryheyt, die ſy nu hebben, tot hondert Garden toe, ter goeder ſchepe gaende al omme die Stede, te Water, ende te Lande, ende geven hen mede oorlof, dat ſy dit voorſchreven ruym betimmeren moghen, ende bewoonen, tot haren beſten oorboor, elk op zijn die daer Erve binnen leggende hebben. Ende ſoo wat luyden daer binnen woonen, ofte woonen ſullen, die ſullen weſen volkomelijk in den ſelve rechte, ende in alle vryheyt, die onſe Stede voorſchreven tot hier toe gehadt heeft, van ons of van onſen Ouders, ende noch gebruycken, duerende tot eeuwigen dagen. Ende om dat wy dit onſe goede luyden voorſchreven volkomelijck vaſte, ende ſtade houden willen tot eeuwigen daegen, als voorſchreven is: So hebben wy in kenniſſe der waerheyt deſen Brief open bezegelt met onſe Zegele, gegeven in den Haghe. Anno Domini duyſent drie hondert ende tachtentigh, des anderen daeghs naer Dertinendagh.

Van hem is ook ordre geſtelt op 't verleggen en vernieuwen der Sluyſen op den Middeldam deſer Stede tuſſchen d'inwoonders der zelve en de luiden van Azichdoem in Amſtellant, waer van de Brief aldus luit:

Van het verleggen der Sluyzen op den Middeldam.

Aelbrecht by Godts ghenaden Paltsgrave op den Rhijn, Hertoge in Beyeren, Ruwaert van Henegouwen, van Hollandt, van Zeelandt, ende van Vrieſlandt. Doen kont allen luyden, want wy verſtaen hebben, dat onſe goede luyden in Amſterlant uyt Aſichdoem, ende die met hem uytwaeteren door den Sluyſen, die leggen in den Middeldam binnen onſer Stede van Amſtelredam in ſchele geweeſt hebben met onſen Poorteren, die woonen binnen onſer Stede voornoemt op den Middeldam, ende aen beyden zijden aen ons gebleven zijn, als om den Sluyſen diemen in de Middeldam pleght te verleggen. Ende om alle geſcheel, ende onraedt, die naemaels van deſen voorſchreven Sluyſen te verleggen, in den voorſz. Middeldam komen moghte, ſoo willen wy, ende conſenteren dat onſe goede luyden, die nu woonen, of namaels woonen ſullen, op die Middeldam aen die een zijde, ende onſe luyden woonende in Aſichdoem, in onſen lande, van Amſterlant, ende die met hen uytwateren aen die ander zijde, geſcheyden, ende verlijckt weſen ſullen, in deſer manieren. Welk tijdt datmen eenighe nieuwe Sluyſen leggen ſal, by conſent ons Heemraets, die nu is of namaels weſen ſal, op den Middeldam, eenigh huys datmen daer op breeckt, van der Hofſtede daer op 't ſtaet, niet hooger en ſal gelden, dan thien pont goet gelts. Ende ſoo wes die Heemraders in den Sluyſen voorſchreven, of in haren Stempels, of in haren oorboor maken, of die huyſen diemen breekt van der Sluyſen, als menſe ſal verleggen, daer en ſalmen geen onkoſt af lijden. Item ſoo ſalmen deſe Sluyſen, by der meeren mannen van onſen gerechte van Amſtelredamme, ons Heemraders, en Sluys-meeſters in Aſichdoem, ons Landts voorſchreven op en toe doen, als hun nut en oorboorlijck dunckt. Voort willen wy dat die Schepenen brief, ſonder datum hier af roerende, quijt, ende gecancelleert ſal weſen. Ende ontbieden en bevelen allen onſen Rechteren, die nu ſijn of namaels weſen ſullen, dat ſy naer deſen dage anders daer niet toe en doen. Ende hier mede ſullen ſy aen beyden ſijden van allen ſaken hier af roerende, die voor deſen daghe gheſchiet, weſen, geſcheyden en verlijkt. Hier waeren by als Heemraders Peeter Ellert, ende Godevaert Trundenſz. In oorconde deſen Brief bezegelt met onſen Zegele. Gegeven in den Haghe op Sinte Simon ende Judas avont, in 't Jaer ons Heeren 1387.

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

Noch iſſer een langen gunſtbrief, waer by hy de Steeden, *Amſterdam*, en in Goyland, mitsgaders de Dorpen daer buiten gelegen, met verſcheiden Vryheden en Rechten begiftight heeft, daer onder de navolgende,

Dat een ieder recht en Vonniſſe geſchieden ſal, in de plaetſen daer de zaken geſchiet zijn. De kinderen en mogen hun Ouders

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

ders goet niet verbeuren by hun leven. Alle zaken sullen berecht worden ter plaetsen daerse geschien. Land-vonnissen te halen tot Amsterdam, op kosten van die in onrecht valt, en meer anderen, te langh om hier te verhalen, siet in de Hantvesten den brief gegeven in den Hage, des Sonnedaegs na Sinte Gregorius A° duysent drie hondert zeven-en-tachentigh.

Noch heeft den selven Aelbrecht, in Erfpacht gegeven, aen die van *Amsterdam*, de Visscheryen, het *Goude-Water*, ende *Maat*, volgens den brief gegeven in den Hage, Woensdaeghs na Sint Lucyen dagh A° duysent drie hondert negen-en-tachentigh.

Ook bevestighde hy al de Hantvesten die ooit Amsterdam van sijn voorzaten genooten hadden, en gunde hun, dat een Scheepen met een Poorter soude mogen Vreede maken, even als of sulcx voor den Schout en twee Scheepenen geschiet was, volgens den brief gegeven in den Hage, op Sint Niclaes dagh A° duisent drie hondert en tnegentigh.

Mogen een Voogt senden op Schoonen, in Denemarken. A° 1391.

Ook den Schepenen, en Raed der Stede Amsterdam vergunt, *jaarlijcx uit hun Stad een Vooght te mogen senden, op haer Landen te Schoonen, in Denemarken, op haer sitten, en land dat sy daer hebben*, ofte namaels verkrijgen mogen, alle zaken en rechte wegen hun Stede te bedrijven ende te bewaren, als sy daer te doen hebben. Volgens den Brief gegeven op den zesten April, A° duysent drie hondert een-en-tnegentigh.

Vryheit van een Victen op Schoonen, door Albert, Koningh van Sweeden: A° 1368.

Twee-en-twintigh Jaren te voren, had Albert Koningh van Zweeden, die van Amsterdam vergunt te mogen besitten *een Victen op Schoonen*, met gebruik van hun Vryheid, en Gerechtigheit, volgens den brief gegeven tot *Valsterboden*, op Sint *Jacobs, des H. Apostels dagh*, A° *duysent drie hondert acht-en-tzestigh.*

Op *deselve plaetse, en dagh*, gaf deze Koning Albert, aen die van *Amsterdam, Enkhuizen en Wieringen*, verscheiden andere voor-rechten en Vryheden in *Denenemarken*, en *op Schoonen*, namelijk: datse vry aldaer souden mogen koophandel dryven, en met hun Schepen aen komen, en die verongelukkende, de Goederen, en Wrakken, te mogen bergen, of doen bergen. Ook indien 't geviel dat sodanigh Schipbreuks goet na sijn rijk of landen toe vloeyde, of dreve, en die luyden verdronken of vergaen waren, dat goet sal de naest gezeten vooght, laten bergen, met kennisse van goede luyden, in de naeste Kerken doen brengen, beschrijven, bewaren, 't zy tot behoef van den Armen, of die binnen jaer en dach bewijs brengen daer toe gerechtigt te zijn.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

Andere Voorrechten en Vryheden van die selve Koning. A° 1368.

a *Stukken Lands.*

Ook mogen die Steden Voogden setten, op hare *a Victen te Schoonen* en *Valsterbode*, waer het hen best believen sal, die mogen rechten alle zaken, die na Lubekse rechten gaen in hand en hals. Men sal niemant mogen beschuldigen voor het Deense recht, maer wilmen iemant beschuldigen, dat sal geschieden voor sijn Duytse Voogt, na sijn Stads recht. Ook mogense op *haar Victen Kroegen hebben, Wijn* en *Bier tappen*. Voorts, *handelen op haer Victen*, met *Lakenen* ende *Lywaat*, Linnen, Wolle-Lakenen, en Stoffen, by 't stuk, of elle. *Schoen-makers, Kramers, Knoken-houwers*, en *alderley Ambachten*, mogen haer neeringh onbelet gebruiken, ook hebben hun eigen *Scheepen* en *Schuyten tot de Visschery*, *wagenen* en *Peerden* tot de *Bouw-* en *Koop-handel*, mits gevende van ieder een halve mark Schoons. Meer andere dingen zijnder in begrepen, te lang om hier te verhalen, siet daer van nader int *Hantvest-boek* deser Stad.

Pontus Heuterus wederleit, aengaende de Scheepvaert der Hollanders.

Uit dese boven verhaelde brieven blijkt, hoe valschelijk *Pontus Heuterus*, d' *Amsterdammers*, en *andere Hollanders* met luy en traagheit betigt, en schrijft *dat hen van hooren seggen alleen, Jutland, Dene-*

Gedenkwaerdige Geſchiedenisſen.

marken, *Godland*, en de *gantſche Noortkuſt* bekent was, en *ſich op de Haringhvangſt niet verſtonden*, De loflijke *Scheepaart*, en *Viſſcheryen*, die zy met waerheit ſo wel, ja meer, als andere Volkeren geoeffent hebben, dwingen ons, de zaek wat nader in te ſien, en aen te dringen, op dat die laſter valle.

Heuterus, anders een grondigh kender der *Hiſtorien*, is niet wel bedacht geweeſt, doen hy die woorden op 't pampier braght, ſijn zinnen moeten elders mede beſigh geweeſt zijn. Siet 't geen *Pontanus*, aen den Hoogh Geleerden *Heer Boxhorn* over deze zaak gheſchreven heeft. *Pontus Heuterus*, zeit hy, *vermeld op het Jaar twee-en-tnegentigh, in ſijn Hiſtorie, onder anderen, zodanige dingen van Hollandt, Amſterdam, en Enkhuyſen, dat ik niet nalaten kan, deſelve onaangeroert te laten, gemerckt deſelve niet alleen onwaarachtigh zijn, maar oock dit zeer loffelijck Volck, en hare Steden, van d'Oude naam, en faam berooven. Want wie die d'Oude Hollandtſe Kronijken, en onſe Beſchrijvingh van Amſterdam ter loop maar ingezien heeft, ſal kunnen lijden deze woorden van Heuterus*, „ De Bruggelingen, „ *ſeit hy*, en Sluyſenaers, bloeyden te „ dier tijd in Rijkdommen, en Koop„ handel, en overtroffen verre hun na„ buren in de Schip-vaert, want voor „ eerſt, ſy gingen de Zeelanders, en „ Hollanders, in menighte van Schee„ pen, en in ſtoutheyt van varen, ver„ re te boven, *En weder op de zelve* „ *plaatz*, De Hollanders, *ſeit hy*, als „ ook die van Amſterdam, Enkhuizen, „ en hun naburen, hadden zich te dien „ tijde, noch niet verſtout, de Zee te be„ ploegen, en ten Weſten, en Noorden „ na Engelandt, en Schotlandt, over te „ Scheepen, zy bevoeren alleen maer de „ Zee kuſten van Vrieſlandt, en kenden „ alleen van hooren ſeggen, de Jutten, „ Deenen, Gotten, Zweeden, Yzlan- *Gedenkwaerdige Geſchiedenisſen.*
„ ders, Noorweegers, Pruiſenaers, en „ Moſcoviters. Zy verſtonden ſich gants „ niet op den Haringh-vangſt, en droog„ den ſleghts de Kabeljauw in de lucht, „ tot hun eigen gebruick. De ſterck„ ſte Steden van Hollandt en Zeelandt, „ waren alleen Steetjes, of Vryheden, „ en Woningen der Viſſchers, en eeni„ ge onvermaerde Kooplieden, &c. *Wie zegh ick, ſal dit lijden van Heuterus, die de Sluyſenaers, en Bruggenaers, dus ten Hemel verheft, en de Hollanders ſijn' Landsluyden dus verkleent, en vernedert. Want wat menſchen ſal Heuterus doen gelooven, die maer d'Oude* Hollantſe Kronijken, *en onſe* beſchrijvingh van Amſterdam *ter loop ingeſien heeft, dat de Hollanders te dien tijde niet ſouden hebben durven de Zee bevaren, ten Noorden en ten Weſten, over Engelandt en Schotland?* En dat die *van Amſterdam, en Enkhuyſen, hun zeylen noch noyt gewent hadden na't Ooſten, en zy alleen kenden van hooren ſeggen de Deenen, Gotten, Sweden, Moscoviters en Jutten? Want zeker, die wil leeſen* de Deenſche geſchiedenisſen, en onſe beſchrijvingh van Amſterdam, *ſal bevinden dat d'Amſterdammers, meer als hondert Jaren te voren, de gantſche Ooſterſe Kuſt, Deenemarken en Zweeden, met hun kielen beſoght, en de Noortſche Koningen, hen met verſcheyden Vryheden, in den Jare dartien hondert acht-en-zeſtigh, begifticht hebben. En men vind een Handveſt* van Albrecht van Beyeren, Graef van Hollandt, dat die van Amſterdam, omtrent den Jare dartien hondert een-en-tnegentigh, een zeker ſtuk Lands, op Schoonen in Deenemarken, bezeten hebben, &c. *Dus verre Pontanus.*

Ook leeſtmen dat deſe Stad *Amſterdam* (waer op Heuterus het aldermeeſte ſijn gal uytbraekt) *neffens andere Hollandtſche Steden, al in den Jare dartien hondert*

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

dert negen-en-tzestigh, mede onder het verdragh, dat tusschen Wolmar, derde Koning van Denemarken, en de Duytse Anzee Steden, getroffen wiert, *begrepen is*, En luide dit verdrag aldus.

Verdragh tussen Wolmar, en de Anzee Steden, daer onder ook Amsterdam is.

Ao. 1369.

Wy Burgermeesteren en Raads-Heeren der Vandalische, en Pomersche Steden, als ook van Lubeck, Rostock, Straalsont, Wismar, Gripswalt, Stetijn, Kolberge, Nystargart, Keulen, Hamburgh, en Bremen, als oock der Steden van Lijfland, Dorp, Riga, Revel, en der Steden, die aan de Zuyder-Zee, en in Hollandt, en Zeelandt gelegen zijn, als Kampen, Deventer, Uytrecht, Zwol, Hasselt, Groeningen, Zutphen, den Briel, Middelburgh, Armuyde, Harderwijk, Zirik-zee, Elburgh, Staveren, Dordrecht, Amsterdam, *bekennen ende getuygen met dese opene brief, dat tusschen ons, en de Rijcksraden van Denemarken, en den Groot Achtbaren Heer, Henningh Podebusk, Rijks-Overste, als ook Niclaas Eerts Bisschop van Lunde, en Erick Bisschop van Odenzee, Niclaas van Rood Schildt, en andere Ridderen, Edelen, en Wapen-dragers des Rijcks van Denemarken, vriendelijk verdragen is, en alle d'oneenicheden, en Oorlogen, die tot dus verre tusschen den gestrengen Koningh*, Wolmar, en sijn Ondersaten, *en tusschen de* Inboorlingen, en Inwoonders van onse Steden geweest zijn, *in min en vriendschap, by geleght zijn, te weten op die voorwaerde, dat de bovengemelde* Koningh *dese versoeningh tusschen ons, op toekomende* Sinte Michiel, *omtrent een Jaar na desen dach, met sijn hand, en Zeegel, onderteeckent, vertoonen zal, &c.*

De punten van dit verdrag, bestonden voornamelijk,

I. *Dat de Burgers, en Inboorlingen van de* Vandalise Steden, Elzenburg, Malmuye, en Falsterboen, *dat is by na heel Schoonen, te pand houden, en vijftien jaren d'inkomsten trecken, Rechters na hun believen setten, alles in vergoeding van schade door Koning* Wolmar *hun gedaan.* *Gedenkwaerdige Geschiedenissen.*

II. *De Deenen, en Inwoonders van dat Rijk, stond vry, in de Anzee Steden, en Rijken te komen, gelijkse voor den Oorlogh gedaan hadden. Dit verdragh is gesloten te* Straelzont *'s anderen daaghs na Hemelvaarts dagh* Ao *duysent drie hondert tzeventigh.* *Inhout van 't verdrag.*

Hacquijn, Koningh van Denemarken, heeft insgelijcx belooft de *Vereenighde Anzee Steden*, onder sijn gunst, en beschermingh te neemen. d' Oneenigheden, dood en te niet gedaen, mogen vry, al sijn Kusten, en Havenen aendoen, Koophandel drijven, mits behoorlijk Tol betalende. Hier onder zijn ook begrepen de Steden *aan de Zuyderzee*, als Zutphen, Harderwijk, Elburg, Deventer, en Kampen, *ook eenige van Hollandt*, als Dort, *Amsterdam, Enkhuisen*, Wieringen, den Briel, *van Zeeland*, Zirikzee, Middelburgh, Armuyde, van Vriesland, onder anderen, *Hinlopen*. Volgens den brief, *die tot Harderwijk bewaerdt wordt*, gegeven Ao dartien hondert tzeventigh. *Hakquijn neemt d'Anzee Steden in bescherming.*

Koningh *Wolmar*, leverde dan de goetkenningh van 't verdragh, aen de *Anzee Steden* over, ontfingh van hun besondere brieven, behalven die, een uyt hun aller naem, daer onder begrepen, de Steden aen de Zuyder-zee, in Holland, en Zeelandt, onder de Hollandse, ook dese Stad Amsterdam. *Wolmar bevestigt het verdrag.* Ao. 1371.

Alle gegeven, en bezegeld, tot *Straalsont, In vigilia Simonis & Judæ*, Ao duisent drie hondert, een-en-tzeventig.

Uit dese brieven, blijkt nu immers klaerlijk, dat de Hollanders, ook voornamelijk

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

namelijk, *d' Amsterdammers*, den *Horizont*, en ook *gants Oosten*, met hun kielen, te dien tijde, al hebben bevaren, want anders, soudense soodanige verbonden *beneven de Anzee Steden*, niet opgericht hebben, ofte van haer daer in aengenomen zijn. Die Koningen souden haer geen Landen, Voogden daer op, noch Vryheden verleenen, indiense door haer Scheepaerden, en koopmanschap, geen voordeel toebrachten. Van deze zaek genoeg, keeren derhalven weder tot

Aelbrecht Hartogh in Beyeren, geworden Grave van de Landen.

Hartogh Aelbrecht, 't blijkt uit de brieven (vande *Erfpacht wegen 't gouw de Water, en de Maat*, voor gedacht, daer van 't begin is, Aelbrecht by Godes genade, Palsgrave op den Rhijn, Hartoge in Beyeren, *Grave van Henegouwen, van Hollandt, van Zeelandt, en Heere van Vrieslandt*, doen kont allen luyden, dat wy verhuurt en verpacht hebben, &c. en anderen naderhand verleent) dat dese Aelbrecht na sijn Broeders doot, was geworden *Grave van de Landen.* Na dien tijd heeft hy noch andere voorrechten, aen d'Amsterdammers gegeven.

't Boden-Ambacht door d' Amsterdammers te begeven.

Voor eerst, *dat se het begeeven van 't Bode-Ambacht*, na sijn knecht Daniel Zappels doot, die dit ampt doen bediende, *eeuwig en Erflijk, aen haer zouden houden*, in vergeldingh van haer trouwe dienst, sijne voorzaten, en ook hem beweesen.

Quaek-borde, en Dobbel-schoot, verbooden.

Hy verboot ook, soo wel int heimelijk, als openbaer, niet te hanteeren eenige Quaek-borde, of Dobbel-schole, die dat deede by nacht of by dage, of in sijn huise toe liet, dat waer op een boete van tien pond, half tot sijn, en half tot deser Stede, behoef.

Schout, Schepenen, of Raad, te wesen, sullen eerst zeven jaren Poorter zijn.

Voort; soude niemant Schout, Schepenen, of Raed wesen, binnen deser Stede Amsterdam, hy zy alvooren Poorter geweest, en stadelijk gewoont zeven jaer langh, t'einden een volgende. En sulx int kiesen van Schout, Scheepen, en Raed, van te vooren ondervinden, en voorsien.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

Tegenwoordigh, wert niemant *tot dese hooge Eer Ampten*, toegelaten, ten sy hy seven jaren voor A° 1652. Poorter, ofte daer na, gelijke tijdt, int Groot Poorterschap is geweest, waer voor nu werd betaelt, vijf hondert guldens; voor 't Klein Poorterschap, die tot dese Ampten niet komen, wert betaelt, vijftig guldens, dit onderscheit int Poorterschap, en ordre daer over, is by mijn E. Heeren, van den Gerechte, en Raed deser Stad, gewillekeurt, den een-en-dartichsten van Loumaend, A° een duysent zes hondert, twee-en-vijftigh.

Groot, en Klein Poorterschap, gestelt, A°. 1652.

Onderscheit tot Eer-Ampten.

Noch heeft Aelbrecht, voornoemt, de *Tijnse penningen, op* seekre *Hof-steden binnen Amsterdam* gestelt, aen die Stad, voor tien ponden, en tien schellingen Hollants, verhuurt, jaerlijx te betalen op Sint Jacobs dach, volgens den brief, gegeven in den Hage, den een-en-twintighsten dach in Januario, A° duysent drie hondert vieren-en-tnegentigh.

Tijnse of Hofsteden binnen Amsterdam, verhuurt.

Ook verordineerde hy, dat Schepenen, en Burgermeesteren, die in den brief Raden genoemt worden, malkanderen niet nader in Maegschap mogen bestaen, dan rechte achter Susters kinderen. Volgens den brief gegeven in den Hage, des Sondaeghs na *Sinte Pauwels* dagh *Conversio*, A° duysent drie hondert zeven-en-tnetigh, na den loop van den Hove.

Schepenen, en Burgermeesteren, sullen niet nader, als achter Susters kinderen zijn.

Daer is van den selven Aelbrecht, noch een langen gunst-brief, waer by, hy veele andere Steden, ook *Amsterdam*, van alle Stapelrecht, tot Dordrecht, vry verklaert: 't welk van sijn Soon *Willem*, in een bysondere brief, daer na bevestight is: ook voor *goet gekent, alle Hantvesten*, die de Steden van Aelbrecht, terwijl hy Ruwaert van Holland was, verkregen hadden.

Amsterdam, vry van 't Stapelrecht tot Dordrecht.

Uit alle dese Vryheden, en gunnen van soo veel gunst-brieven, blijkt dat dese Aelbrecht, de Amsterdammers, sonderlingh heeft

Gedenkwaerdige Geſchiedenisſen.

heeft bemint, en ſy hem groote dienſten gedaan hebben; dat ook dikwils van hem in de Handveſten wert verhaalt. In 't Hantveſtboek deſer Stad, alles in 't lange; daerom tot gerief van den Leſer, doorgaens de tijdt, op welk zy gegeven zijn, aenwijſen.

Slagh van Aelbrecht, tegen de Vrieſen:

Indien onſe vooroudere geſchiedenisſen, neerſtelijk beſchreven waren, men ſoude klaerder, van die tijdens gelegentheid ſpreeken, ſoo veel iſſer van, dat de *Hollandſe Kronijk vermeld van een ſlagh, die deſe Graaf Aelbrecht, tegen de Vrieſen dede:* (vermits ſy hem, voor hun Heere, niet wilden aenneemen) daer in d'*Amſterdammers* in de Rivier, de Lauwerts, groote dienſt beweeſen. Want midler wijl, hy ſelfs met ſijn Heir optrok, om de Vrieſen *omtrent Staveren*, by *Sinte Odulphus Kloosſter*, aen te taſten, die van Amſterdam beveelde, met de andere groote Schepen hunner metgeſellen, onder den Overſten *Pieter Beets, Ridder*; ſich aen de kant van de Lauwers te houden. *Na een twijffelachtigh bloedigh gevecht, verkreeg hy zeege, en de Vrieſen gedwongen, bezetting op 't Slot van Staveren, Schouten, en Baljuwen, van Hollandts wegen t'ontfangen: daer-en-boven, ieder Vries zes ſtuyvers, Hooft-gelds Schattingh aan Hollandt te geven.*

Die hy overwind.

Vrieſen oproerig, weer gedwongen.

Aelbrecht met ſijn volk vertrokken, vergaderden de Vrieſen, en beleiden Staveren. Hy ſont eenig volk voor uit, om Staveren tegens den eerſten aenval te verſterken, en beſchermen, ondertuſſchen meerder Heirkracht vergaderende, liet ook *t'Amſterdam, een Vloot toeruſten:* om Staveren te behouden, en gants Vrieſland te bemachtigen. De Vrieſen merkende dien toeleg, verdroegen op 't nieuw, en verlieten Staveren.

Vermits d'Amſterdammers, den Graaf, in deſen Oorlogh, een Kogge ſchip met Zout toegeſonden hadden, dat op de reiſe, door onweder vergingh, is hy met haer verdragen, en daer voor betaelt vier honderd en vijſttigh Hollandſe Schilden, daeren-boven, vergunde hun voor doen, en altijd Tol-vry te zijn; te water en te lande, in des *Grave van Bloys Tollen, te Schoonhoven en Goude*, ook *quijt geſcholden van de vier Mark Silvers, die ſy jaarlijx aan den Grave van Bloys gehouden waren te betalen*; volgens den brief, gegeven in Schoonhoven, op Sinte Margriete dach, A° duyſent drie hondert zeven-en-tzeventigh, waer byſe ook Tol-vry wierden geſteld, dat deſe Aelbrecht mede vernieuwde, by den brief daer van gegeven, in den Hage, den twintighſten October, A° duyſent drie hondert achten tnegentigh.

Gedenkwaerdige Geſchiedenisſen.

Amſterdammers Tol-vry, te Schoonhoven, en Goude. A° 1398.

Den Hartogh, eiſte eens van Ian van Arkel, Treſorier van Holland, een rekeningh van tien jaren, die Schoor voete, en weygerde te rekenen, waer over verſcheiden ſijne Dorpen verbrandt, en hy uit Holland gebannen; Valter in, vernielde veel Dorpen. Die van Rotterdam, en Schiedam, verwoeſten van Arkels lant, daer na quam noch de Graef van Ooſtervant Willem, met de Burgh-graaf van Leyden, die van Haerlem, de Kennemers, *d'Amſterdammers, met de Water en Goylanders*, voor de Stede Mageſtein, branden de voorſtad, keerden met grooten roof, eyndelijk van Arkel, door Hartogh Aelbrecht, twaelf weeken binnen Gorkum belegert, wiert den Pays gemaekt, op voorwaerde, *dat de Heer van Arkel met een voetval genade ſoude verſoeken, en des Hartogen Aelbrechts banniere, een gantſchen dach uit het ſlot ſteeken.* Dat gedaen zijnde, brak het Heir op.

Amſterdammers, helpen den Hartogh tegen Ian van Arkel.

Aelbrecht gaf *d'Amſterdammers Vryheit van het Vlie en Marsdiep, veyligh, ſonder bekommeringh, of hinder*, in en uit te mogen varen. Ook verordineerde hy, dat by den geenen, die ooit Schepenen of Raed geweeſt zijn, *jaarlijcx op Vrouwendach, drie perſoonen tot Burgermeeſteren ſou-*

Veyligh varen, int Vlie en Marsdiep, en Burgermeeſteren te kieſen. A° 1399.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

souden gekoren worden; en dese drie sullen uit de vier, die 't geleden jaer gedient hebben, een kiesen, *en dese oude* **Rad*, *sal de drie jonger*, *Eeden*; als daer toe behoort. Volgens den brief, gegeven in den Hage, den zestienden Januario, A° duysent drie hondert negen-en-tnegentig.

* *Burgermeester.*

Vogelwijk met een Somerdijk te bedijken. A° 1399.

Voorts stelde hy ordre, dat de luyden die in de Voelwijk geland sijn, deselve met een Somerdijk mochten bedijken: en jaarlijcx vijf Heemraden kiesen, om den Dijk te schouwen, dit sullen sijn ingelanden, t'Amsterdam woonende, by den Raad der selver Stad, en twee Heemraden van Waterland. Ook mochtense haer naderhand, met bewilligingh van de meest ingelanden, van die schouwingh ontslaen; volgens den brief gegeven den zevenden Augusti, A° duysent drie hondert negen-en-tnegentigh.

Een Poorter benoorden de Maas niet te bekommeren.

Noch vergunde hy d'Amsterdammers, dat niemant in sijn Landen, benoorden de Maas, soude mogen vast gehouden worden, of bekommert om seekere breuken: ook vergunde hy Burgermeesteren, datse tot der Stede behoef, een redelijken Exijse, als hun nut en oorbaer dunken sal. Ook den Schout van Amstelredamme belast, deselve in te vorderen, mede alle boeten, en breuken, daer uit ontstaende; volgens den brief, gegeven in den Hage, den zesen-twintighsten Junij, A° duysent vier hondert, ende eene.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

Behoorlijken Impost, te stellen.

't Katuysers Kloosters, in dese Stadt, wierde door dese Aelbrecht gesticht, omtrent het Jaer duysent drie hondert tnegentigh.

't Katuysers Kloosters gebouwt.

In den Jare veertien hondert en vier, is Hertogh Aelbrecht, na dat hy sijn Landen, negentien Jaren als Voogd; en drie-en-twintigh Jaren, als Graef, bestiert hadde; in het vier-en-tzeventigste Jaer, sijns ouderdoms, deser Werelt overleden; wierde begraven in den Hage, in de Kapel op het Hof; by sijn eerste Huisvrou, Vrouw' Margreta van Polen.

Aelbrecht sterft: in den Hage begraven. A° 1404.

VYFDE HOOFTSTUK.

Kort Inhout.

Hoekse, en Kabeljauwse Oneenigheden, breeken weder op. Willem, Aelbrechts Soon, werd Heer, en Graaf van de Landen, na sijn Vaders doot, Anno 1404. *De Lands twist weder gestilt. Hantvesten aan d'Amsterdammers, van die Graaf. Doen hem in 't Beleg voor Hagen, en Eversteyn, bystant. Draaght sijn Dochter Jacoba de heerschappy der Landen over.*

Hoekse en Kabeljawse oneenigheden, weder evendigh.

D'Oneenigheden der Hoekse, en Kabeljauwse, door de voorsichtigheit van Hartogh Aelbrecht, en toe doen van Heer Otto van Arkel, een wijs, en vreedlievend' Ridder, aen de Kabeljauwse zijde, van tijd tot tijd bezadicht; borsten na Aelbrechts overlijden, schielijk op: in het jaer veertien hondert en vier. Want de Kabeljauwsen, het roer der regeeringh in handen, en den overledenen, tegens sijn oudste Soon Willem, bystant gedaen hebbende; vreesden geschopt te worden: de verdrukte Hoekse die het met *Willem* gehouden, hoopten nu herstellingh: dewijl hy *na 't overlijden van sijn Vader Aelbreeht, tot Vorst, en Graaf van*

Willem, Aelbrechts Soon, Graaf van de Landen. A° 1404.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

van de Landen gehaldight is, in 't zelve jaer, veertien hondert en vier. Het strijdige zaad van weder wil wierde dan van de partyen gestrooyt, gevoedt, en op gestookt: zulcx dat te deser tijd, tot Amsterdam, en Haerlem verscheiden oploopen, en doodtslagen, geschieden.

Deede vier mannen, onthalsen.

Willem, int eerste jaer sijner regeering, *deede Jan Notaart, Schout deser Stede, Amel Jansz. Rijser, en Symon Dircksen, drie voorname Burgers, machtige Voorstanders, der Kabeljauwse, in hechtenis zetten; en korts daar na onthalsen: op zek'ren dach, sond hy de hoofdeloose lichamen, weder te huys*, die in den omgang, van 't Katuysers Klooster begraven zijn. *Gelijk Vonnis gingh ook over Dirk van Heems-Kerk.*

Stildt de Lands twist.

Wel *drie hondert Poorters*, sijn *uit Haarlem gebannen, 't huis te Heemstede, goet Hoeks*, geplondert, en in koolen geleght. In een oproer *tot Delft, bleven zes-en-dartigh van de voornaemste Burgers doot.* Endelijk is *alles voor dien tijd, door Willem, een Heer van groot ontsagh*, eenighsints der Kabeljauwsen Vyand, ten voordeel der Hoeksen, *gestilt, en in dwang gehouden.*

Bevestigt de vorige Handvesten en Vryheden.

Dese Graef, gelijk sijn Vader voor hem, gaf op sijn huldingh, een brief, aen d'Amsterdammers, in den Hage, op den twintigsten dagh Martii, A° duysent vier hondert ende vier: waer by hy aen haer bevestight, alle Privilegien, Vryheden, Handvesten, ende Rechten, van de voorige Graven, ook van sijn Vader Aelbrecht.

Vry int Vlie, en Marsdiep varen, vernieuwt.

Op deselve plaets, den een-entwintighsten Martii, A° duysent vier hondert, en vier, verleende hy een brief, waer by vernieuwt wierde, dat d' Amsterdammers het Vlie, en Marsdiep, met hun Schepen, vry uit en in varen, mogen varen, mits betalende, behoorlijke Tol. Vryheden, die sijn Vader Aelbrecht gaf, A° 1399. Ook ordonneerde hy dat een Poorter, om eenige zaken, of breuken, niet meer als sijn lijf, en hondert ponden uit sijn goet, verbeuren zoude.

Een Poorter verbeurt niet meer, als sijn lijf, en hondert gulden.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

Onderscheit van goet te verbeuren, over zware misdaden.

Dese Vryheit genieten alle die voor A° 1652. den een-en-dartigsten van Loumaend, Poorter, en nadien tijdt, in 't groot Poorterschap zijn: maer niet die van doen af, het klein Poorterschap bekomen.

Derhalven, worden alle strafvonnissen, by welke ook iemant met de dood gestraft wort ('t zy uit wat zake het zelve geschiet) geen Poorter zijnde, of alleen int klein Poorterschap, na A° 1652. als boven gedacht, met navolgende woorden, afgekundight: *Scheepenen verklaren sijn goederen, indien hy eenige heeft, geconfisqueert, of verbeurt te zijn, ten profijte van de Heeren.* Van een Poorter, voor die tijd, of iemant, int groot Poorterschap, zoude het aldus luyden, volgens de bovenstaende ordre; *Schepenen verklaren sijn goederen, indien hy eenige heeft*, ter zomma van hondert guldens, *geconfisqueert, ten profijte van de Heeren.*

Ian van Arkel, staet tegen Willem op.

Heer Ian van Arkel, tot noch toe sich stil gehouden, breekt A° 1405 den Vrede: die hy met Aelbrecht, Willems Vader, gemaekt hadde, kreegh Worchum met list in. Hartogh Willem dit vernemende, kuam terstont met een sterk Heirleger te velde, en *Fredrik van Blankenhein, Uytrechts Bisschop*, met een deel Krijghsknechten, hem te hulp. De Hartogh beleyde de Stadt *Gasperen*, en het Slot *Hagesteyn*, de Bisschop het huis *Eversteyn*, niet tegenstaende wel versien van Volk, wierden met gewelt verovert.

Word gedempt.

Lijf- of Erf-renten, te lichten op de Stad.

In vergeldingh van de trouwe bystant die d'Amsterdammers, den Graef int belegh, en desen oorlogh, gedaen hebben, vergunde hun op de Stad, zekere zom van lijf, of Erfrenten te neemen: zoo veel hun oorbaerlijcxt dunken sal. Volgens den brief gegeven in den besitte voor Hagesteyn, en Eversteyn, den sestienden November, A° duysent vier hondert en vijve.

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

Noch zijnder twee brieven, gegeven in den jare, veertien hondert, en vijf, waer in zich Willem verbind, en als eigen ſchuld aenneemt, jaerlijcx te betalen, uit ſijn Kentmeeſterſchap van Kennemerland, en Vrieſland; d'eene brief, van twalef hondert, d'ander, van duyſent, en vijftig Engelſe Nobelen, die de Steden, Haerlem, Delft, Leyden, en Amſterdam, te Bruſſel, en elders, voor hem op lijfrenten gelight, in 't beleg voor Hageſteyn, en in ſijn huldingh van de Landen van Arkel, gebruikt hadden. En indien hy in gebreke bleve, gaf hy de Landen, en Renten in Kennemerlant, tot verſeekering, die aen te mogen taſten, en de ſchade, daer aen te verhalen.

Willem neemt twee Schult-brieven, op hem.

Noch iſſer een brief, gegeven op May avont, A° duyſent vier hondert, en negen, waer by hy d'Amſterdammers vry ſpreekt, van de Markt tollen, die zy plegen te betalen tot Worcum, en Heusden.

Amſterdammers vry van Markt-tollen, te Worcum en Heusden.

Noch heeft deſe Willem, aen d'Amſterdammers, wegens de groot dienſten ſijne voorzaten, en hem beweeſen, ook voor 't quijtſchelden eener rente van hondert vijftig Nobelen, (die hy hen jaerlijx, voor vijftien hondert Vlaemſe Nobelen, ſoude voldoen, verſcheiden Vryheden vergunt.

Verſcheiden Vryheden aen d'Amſterdammers.

In den eerſten, 't beviſſchen, van de twee Sluyſen, binnen haer Vryheit gelegen, die hy voortijts, ſijn getrouwe Raden, *Helmich van Doornik*, en *Willem Eggert*, gegeven hadden.

't Beviſſchen van de twee Sluyſen.

Item, dat haer Vryheit meerder ſal weſen, boven haer oude Vryheit, in 't Ye, tot aen de Vogelwijk toe, alſoo lang ſtrekkende als haer oude Vryheit te Lande.

Haer Vryheit over 't Ye, aen de Vogelwijk.

Item, alle hooge en lage breuken, klein ende groot, die binnen der ſelver Stede geſchien, ſal de Schout berechten, ſonder toeſeggen van den *Baeliu* van *Amſterlant*, of *Waterland*.

Alle breuken door de Schout te rechten.

Item, ſal die *Magiſtraat* behouden alle *officien*, dienſten, en goeden, tot haer profijt. Alles volgens den brief gegeven in Rotterdam, den vijftienden Iuli, A° duiſent vier hondert, en negen.

Alle Officien door de Magiſtraat te begeven.

Ook heeft hy die van Amſterdam, wegens een ſeekere bede, hem toe geſtaen, vergunt: dat Schepenen en Raden, jaerlijcx, op goede Vrydag, na het preken van Chriſtus lijden, vergaderen ſullen op 't Stadthuis, en kieſen vier of vijf waerdeins van de Draperye; op dat deſelve in eeren werde gehouden, en blijve. *Hier uit blijkt, dat die neering, doen al bloeide, en om voort te zetten, ſulx wierde geordonneert.*

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

Waerdeins tot de Drapery te kieſen.

Item, dat die Raad deſer Stede, met een of twee Schepenen, tot Poorter mogen aen neemen, die ſy begeeren, ſonder ſijn conſent, mits betalende vijf kroonen. Indien die aengenomen Poorter te vooren tegen hem misdaen hadde, zoo ſoude hy binnen het eerſte Jaer daer over worden aengeſproken, anders, daer van vry zijn.

Een iegelijk tot Poorter aen te neemen.

Item, indien een Poorter, deſer Stede, geldt leende: daer voor ſal hy jaerlijcx genieten den twalefden penningh: en ſal de Stadt die mogen afloſſen, mits betalende voor elken penning Renten, twalef ſulke penningen. Vermochten ook niet minder af te leenen, als zes Nobelen.

Den twalefden Penning voor renten te betalen.

Item, de Schout ſal altijd, tot elken 14 dagen, eerſte pande geven: en ten einde elken thien weken eigen pande, van alle ſchulden, daer Schepenen brieve, of kennis van Schepenen, af zijn, &c. Behoudelijk dat de Schout, en Schepenen alle die Zeevaerdig, of Vlootvaerdig is, of Goederen, die Vloot of Zeevaerdig zijn, hem, ofte daer over, ſonder uitſtel recht doen ſullen.

Eerſte en Eygen pande, wanneer te doen.

Zeevaerdig recht doen.

Item, van die tijd voort, mochten geen Geeſtelijke luiden, Kloofteren, noch andere Geeſtelijke huiſen, iets werden gemaekt, beſproken, of geerft eenige Erve, Timmeragie of Renten, binnen deſer Stede: uitgenomen de Prochi-Kerken, en Gaſthuiſen.

De Geeſtelijkheit, mochten geen meer Erven.

Item, indien eenige Bruggen, Straten, Steigeren, of Caeden, verbroken wierden, of vervielen, dat ſoude een Burgermeeſter, en twee of drie Schepenen, doen verbeteren, en vernieuwen, tot koſten van die gene, ſoo behoorlijk zijn ſal. Alles breder in den

Bruggen, Straten en Steygeren te vermaken.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

den brief daer van gegeven, in Middelburch, den vierden November, A° duysent vier hondert en elef.

Een iegelijk tot Poorter aen te nemen.

Noch beveſtighde hy, dat een ieder tot Poorter ſoude mogen worden aengenomen, en in plaets van vijf kroonen, nu betalen, twee kroonen, en elef grooten: volgens den brief, gegeven in den Hage, den twintighſten September A° duiſent vier hondert en dertien.

Groote verandering, van de gelegentheit der tijden! volgens de voorgedachte ordre, van A° 1652; werd nu voor *'t groot Poorterſchap betaelt, de zomma van vijf hondert guldens*, en *voor 't kleine vijftig guldens.*

Noch iſſer een *langen brief, van deſe Willem* getekent in den jare, duiſent vier hondert, en dartien, waer by hy met de luiden, gelandt in *Reyners Kop*, en *Bylevelt*, gelegen tuſſchen *Meerendijk*, en de *Haanwijker Kae*, ook met de ingelanden, van *Achthoven, en Maſt-wijk*, gelegen tuſſchen *Meerendijk*, en *Heeren vlied*, bekent verdragen te zijn, voor een zekere zomme gelts, datſe hun Watergank zouden mogen leiden uit den Rhijn (want dus langh haddenze uitgewatert in den Rhijn, maer dat was hen van Albert, Willems Vader, benomen) in den Amſtel, en zoo in het Y. En begon deſe Watergank in den Rhijn tuſſchen Baſterdam en Haenwijker Kae, en zo lang d'oude Rhijn tot aen Bruydijk, van hier langs d'Hollanders Meent (waer na, volgens Pontanus gevoelen, Hollandt genoemt is) tot Kolbergen, en zo langs de Hollander-wegh door Wilniſſe-Waver in d'oude Rijf, tot op Koelbiers, en zo in den Amſtel, en voort door de Dams ſluizen in het Y. Hy ſtont hen ook toe een Dijkgraef of Heemraedt te mogen ſtellen, om deze Watergank te ſchouwen, als ook dat niemant de Kade daer van zoude mogen doorſteken. En vermits deze Wateringh gingk door Hermaelrewaert, boven de voorſz. Watering gelegen, moghten ook de ingelanden daer van, die eertijts in den Rhijn plachten uit te wateren, door deze Wateringe, mits betalende voor ieder morgen Lant, wateren. Dit wiert die van Kokbingen en Spengen, dewijl de Wateringe door hun Landt liep, mede toegeſtaen. Om nu deſe uitwateringe te krijgen, ſtont hen ook vry de gemene wegen te doorgraven, doch moeſtenſe daer over op hun eigen koſte zo hooge bruggen ſlaen, dat 'er een hooge ſchuyt door moght. Doch hier van zouden zy, noch al de genen, die met hen in dezen Watergangk uitwaterden, Om-gelt, noch Morgen gelt geven; uitgezeit alleen van de twee ſluizen, gelegen in de Middeldam dezer Stede, en die van Ypeſloot, daer van zouden al de genen, die daer doorwaterden het vierde deel der onkoſten opbrengen. En by aldien boven deze drie ſluyzen een vierde nieuwe geleit wierde, dien zouden zy geheel en al moeten bekoſtigen, en weder een derde deel van al de vier ſluizen betalen; maer de drie andere vierendeelen ſijne onderzaten. Ook moeſten die van Reynerskop, Achthoven en Bylevelt hun Landen van achteren, en ter zijde bedijken en dicht maken, en mogte het water van Heikoper-wateringe niet geleit worden in deze nieuwe Wateringe van den eerſten van Grasmaent tot Sinte Marten, 't zy by hooge vloeden uit der Zee, Lek of Yzel. Maer 's Somers ſtont hen vry by nootdruſt het water uit den Yzel daer in te doen leiden. Deze vryheit of koop van uitwateren van den Rhijn af tot in den Amſtel, wiert by den gerechte van Amſterdam, als ook van Joan, zoon des Koninghs van Vrankrijk (die aen Jakoba des Hartoghs Willems dochter getrouwt was) in 't zelfſte jaer beveſtight, en voor goet gekent.

Uitwatering van verſcheyden, in den Amſtel, en voorts in 't Y, toegeſtaen, A° 1413.

Gedenkwaerdige Geſchiedenissen.

Willem, die langh aen een quaet been gegaen had, ziende dat hy door deze quael en d'ouderdom zeer begon af te gaen, alleen maer een eenige dochter, met name Jakoba (die alreeds aen den Dolfijn van Vrankrijk getrouwt was) achter zul-

Willem draeght aen Jakoba ſijn dochter de Landen en Heerſchappye over.

Gedenk-waerdige Geſchiede-niſſen.

zullende laten, riep (vermits hy wel wiſte dat zijn Broeder Ian na de Heerſchappye dongh) de Edelen en Hoofden des Landts te zamen, hieldt hen voor, ſijn eenige dochter als Erfgenaem in zijn plaets aen te willen neemen. Dit wierdt hem toegeſtaen, met brieven beveſtight en beëedigt. Deze brieven van opdracht zeitmen dat noch in de Rekenkamer van Hollandt by der Goude bewaert worden, waer van 't affchrift Buchelius by eenen Françoys van der Does, zoon van den Heer van Noortwijk, bewaerder der papieren in Hollant, gezien heeft.

Wy zullen het begin van den brief, wegens de namen der Edelen en Steden, die Willem zulx by eede beloofden, waer onder ook deze Stadt haer ſtem gaf, laten volgen.

WY Philippus, Heer van Waſſenaar, Borchreve tot Leyden, Henrick van Waſſenaar, Dirck van der Leck, Herbaren van Yzelſteyn, Jan van Heemſteden, Heer van Benthuſen, Henrick van Naeltwijck, Marſchale van Hollandt, Jan B. van Blois, Heer van Tresloingh, Melis van Mijnden, Arent van Duivenvoorde, Jan van Woude, Heer van Warmont, Willem van Bockhorſt, Gerrit van Heems-Kerck, Heer van Ooſthuſen, Barthout van Aſſendelft, Gerrit van Zijl, Ian Hodenpijl, Philippus van Spangien, ende Gillis van Gralingen, Ridderen. Willem Eggert, Heer tot Purmerende, Helruch van Doornick, Adriaan van Raaphorſt, van Nieurode, Gerrit van Poelgeeſt, Philippus de Bloit, Mouweris van der Does, Gerrit van Bennenbroeck, Dirck van Santhorſt, ende Adriaan van Matheneſſe, Knapen, ende wy Schouten, Borghemeeſters, Schepenen ende Raden der Steden van Haarlem, Delft, Leyden, Amſterdam, Goude, Rotterdam, Oude-water, Schiedam, Alkmaar, Hoorn, Medenblick, Enckhuyſen, en Monnickendam, Doen kond, want redelicken is ende natuerlick Recht eyſcht, dat een ygelijck goet eerbaer Man, die Gode ende Gerechtigheydt voor oogen heeft zijnen rechten gebooren Lantsheer, goet, getrouw ende onderdanigh zy, die ſchuldigh is te helpen ſtercken, te dienen, ende lijflijk by te blijven tot allen ſteden ende ſtonden, tegens allen, die hem aen zijne Heerlijckheden ende Erffeniſſe krenken, ende tegens vallen ſouden willen, ende wy in onſe beſcheydentheyt wel weten ende bekennen, dat die Doorluchtige Vorſtinne, onſe ghenadighe Vrouwe, Vr. Jacob van Beyeren, Dauphine van Vienne, &c. eenige Dochter ende rechte Erf-genaeme des Hoogh-ghebooren Vorſten ons L. L. Gen. Heeren Hertoghe Willems, &c. Zoo hebben wy wel bedacht ende volkomelicken beraden alle t'zamentlick ons daarom verbonden, ende verlooft met onſen vryen wille, waert dat de Hoogh-ghebooren Vorſt onſe Heere voornoemt aflijvigh worde voor onſe Gen. Vrouwen zijnder Dochter voorſchreve, ſonder wettige Zoon achter hem te laten, dat wy als dan deſelve ons L. Gen. Vrouw Jacob van Beyeren voornoemde als Erf-Dochter ende Leenvolghſter ons Gen. Heere voorſchreven ontfanghen, ende hulden ſullen tot onſen rechten geboren Lands-Vrauwe, &c.

Gedenk-waerdige Geſchiede-niſſen.

Ghegeven op onſer L. Vrouwendagh Aſſumptionis, in 't Jaer ons Heeren.

M.CCCCXV.

Dat die van Amſterdam dezen Willem wel hebben mogen zetten, kan hier by afgenomen werden, vermits zy hem ter eere een çierlijk pronck-beelt of afbeeltzel boven de galderye op de Vierſchaer, voor 't oude Stadthuys, opgericht hadden, met dit opſchrift in gulde letteren: *Wilhelmus van Beyeren, de zeſte van dien naam, de vier-en-twintighſte Graaf van Hol-*

Hollandt. De brandt, die in den jare zeſtien hondert twee-en-vijftig het gantſche Stadthuys vernielde, verſchoonde dit beeldt, en wort noch huidendaegs tot een gedachteniſſe op 't nieuwe Stadt-huys bewaert.

ZESTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Jakoba ſcheit van haar man Jan van Beyeren, en trout aen Humfrid van Gloceſter. d'Uitrechtzen leggen die van Amſterdam lagen. Hant veſten van Jan van Beyeren aen die van Amſterdam verleent. Humfrid ſcheit van Jacoba. d'Amſterdammers komen die van Hoorn te hulp. Jacoba trout aan Frank van Borſelen; Doch moet haar Landen aan Filips van Borgonje over-geven.

Jacoba wort Gravin van Hollandt, &c. 1417.

WIllem de vier-en-twintighſte Graef en zeſte van die naem overleden zijnde, raekte aen 't roer der regeeringe in den Jare veertien hondert en zeventien zijn eenighſte dochter Jakoba, die naulikx veertien Jaren oudt zijnde, ten man kreegh den Dolfijn, van Vrankrijk, zoon van Koningk Karel de zeſte, doch dees raekte korts hier na, en zoo eenige ſchryven, door een vergiftigh wambas om 't leven. Ian van Beyeren haer Oom, die ten wijve had Elizabeth, Hartogin van Lutzenborgh, had alreeds den Keyzer Sigismund te voore wys gemaekt, dat deze Landen aen 't Ryk vervallen waren, zulx hy die van den Keyzer heimelijk te leen ontfing. Om dit te beletten, gingk Jakoba op 't aenraden van haer moeder aen Ian van Brabandt, haer groot-moeders broeders zoon, trouwen. Doch hier uit, dat Ian van Beyeren de heerſchappye dezer Landen zich toe-eigende, ontſtont een heftigh oorlogh. Eenige ſteden hielden het met Ian van Beyeren, andere met vrouw Jakoba. Doch endelijk wiert de twiſt by geleght, op voorwaerde, dat Ian van Beyeren al zoude behouden dat hy in had, maer het overige zoude vrouw Jakoba als eige erf-goet bezitten. Maer Ian van Beyeren de overige Landen van Ian van Brabandt ontfangende, nam dit Jakoba zoo qualik op, datze Ian van Brabandt haer man verliet, en na Romen trok, om aen den Paus ontſlagh van 't huwelik te verzoeken, doch trouwde, onderweegh in Engelandt aen komende, aen eenen Humfrid van Gloceſter 's Koninx Broeder.

Trout aan Hartogh Ian van Brabant.

Maer verlaet hem.

Trout aen Humfrid.

In den jare veertien hondert en twintig voerde Ian van Beyeren ook oorlogh met den Biſſchop van Uitrecht. Met den Biſſchop hielden 't by na de gantſche ſtreek van Over-Yſel, en zommigen uit den Adel van Hollandt, voornamellijk de Kabeljauws-gezinden. Op Ian van Beyerens zyde begaven zich by na geheel Holland, en Weſt-Vrieſlandt. *Heda* ſchrijft dat die van Uitrecht de Amſterdammers lagen leiden, die zy aldus beſteken hadden. Zy hadden eenige fluxe gaſten uit gezonden om 't Vee onder de Stadt wegh te halen.

1420.

Oorlog met de Stichtſen.

Gedenkwaerdige Geſchiedenijſſen.

len, doch die van Amſterdam dit vernomen hebbende, ſchieten met groot gewelt ter Poorte uit. De Stichtzen gelieten zich, als ofze de vlucht namen, wordende van de Amſterſtammers achtervolght. Maer de lagen by tijts ontdekt zijnde, keerdenze weder na Stadt, latende niettemin twee hondert en vijftigh burgers in de loop, die ten dele gevangen, en ten dele doot geſlagen wierden. Door deze nederlaegh wierden de burgers, zo *Heda* ſchrijft, zoo verbaeſt, datze al hun hoop en trooſt op hun Schepen zetteden, en met hun tilbaer goet daer in vlooden. En 't had met de ſtadt geklonken geweeſt, hadden de Uitrechtzen weten de zelve terſtont aen te taſten.

Amſterdammers geſlagen: Seer verbaeſt gevlucht.

1427. In den Iare veertien hondert zeven-en-twintigh, (ſchrijft *Veldenaar in zijn Kronijk,*) liet de Hartogh Filips van Bourgonje, als hy met het Sticht van Uitrecht in oorlogh was, een Schip zoo groot als een Blokhuis tot Amſterdam bouwen, 't welk de Katte genaemt, en voor d'Eems geleit wiert, om de Stichtzen daer mede te dwingen. Over welk woort *Kat*, Boxhorn deze verklaringe geeft. *Kat*, zeit hy, *is altijd geweeſt een inſtrument, gebruikt in den Oorloge, met het welk groote ſterk-bollen, gemeenlijk Katte-bollen genoemt, (waar van noch eene by my te zien is, gemaakt van blaeuwen Arduyn, wegende hondert en meer ponden,) op den vyant geſchooten wierden.*

Een groot Schip tot Amſterdam gebouwt.

Hartog Ian ſterft. A° 1424. En vermits die van Amſterdam om Hartogh Ian van Beyeren, (die in den Iare veertien hondert vier-en-twintigh quam t'overlijden, en in den Haghe, in 't Jakobyner Klooſter, aen de zuyt-zijde van 't Koor begraven wiert, na dat hy de Landen zes Iaer als vooght beſtiert had,) veel ongemaks in deze oorlogen geleden, en hem groote byſtant in den oorlogh, dien hy tegens de Uitrechtzen gevoert had, gedaen hadden, voorzagh hy hen weder met verſcheide voor-rechten en vryheden. Ten eerſten, dat de Poorters van Amſterdam Tol-vry, mits toonende hun Tol-brief, door gantſch Hollandt varen zouden. Ten tweeden, dat geene Heeren, noch hun dienaers, wel te verſtaen in het jaer datze regeeren, eenige pachten dezer Stede toebehoorende, zouden mogen mijnen, huuren, of doen mijnen of doen huuren, of op eeniger wijze daer deel aen hebben. Ten derden, dat geen Poorter van Amſterdam in Hollant, Zeelant, of Vrieſlandt zoude mogen ter zeventuygh gedaeght worden, dan op koſten van de genen, die in 't onrecht beviel. Ten vierden, dat Schout, Burgermeeſteren en Schepenen, vry ſtaet op Sinte Paulus avont, en daer na niet meer, willekeuren te mogen maken. Volgens den brief, gegeven in den Hage, den achtienden Ianuari, A° duyſent vier hondert en twintigh.

Gedenkwaerdige Geſchiedenijſſen.

Voorrechten van hem aan d'Amſterdammers.

Van Willem, die by de Vriezen doot bleef, verkregen die van Amſterdam, datze de Willekeuren, die by Schout en Schepenen gemaekt waren, een Iaer moghten houden, en ten einde van 't Iaer vernieuwen, indienze de zelve langer willen houden. Burgermeeſteren met den Schout en Schepenen mogen ook Ordonnantien en Willekeuren maken van der ſtede wegen, volgens de Willekeuren daer af zijnde in *'t Keur-boek, Letter A. 1. als ook in 't Keur-boek Letter C. Pag. 1.* Maer geene Gilden mogen hier, ſchoon zulx op andere plaetſen wel gebruikelijk is, onder hen eenige keuren noch breuken maken, buiten den Gerechte dezer Stede, op pene van veertigh Hollantſche ſchellingen. En is hier een gebruik dat alle keuren en ordonnantien, by den Schout en Schepenen dezer Stede op verſcheide tijden gemaekt, alle Iaer op Vrouwen-dagh na de Schepenen ge-eedt zijn, in 't gemeen openbaerlijk ter puye van 't Stadthuis ten aenhooren van de gemeente vernieuwt worden. *Hantveſt deſer Stede, Pag. 92 Art.* 18. Dez.

Het gerecht van Amſterdam magh alleen Willekeuren maken.

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

18. Deze Ian van Beyeren verleend ook aen die van Amſterdam, datze de Dyken van Diemen (met die van 't Sticht) moghten uitdelen om te hermaken, tot koſten van dien 't behoorde.

Jakoba raakt uit de Heerſchappy.

Eer deſe Hartog Ian van Beyeren quam te ſterven, had hy Hartogh Filips van Borgonje door een onwettelijk teſtament erfgenaem van al ſijn goederen gemaekt. En kregen deze Landen quanſuis om het twede huwelijk van Jakoba, zoo groot een afkeer van haer, datze het met Hartogh Filips van Borgonje en Hartogh Ian van Brabant hielden, gelijk ook deze Stadt, hoewel de zelve te voore neffens andere Steden, Willem op zijn doot-bedde belooft had Iakoba voor Lants-vrouwe te huldigen. Iakoba hier tegens zocht hulpe by den Koningk van Engelant. Maer de Koningk, vermits hy Borgonjes hulp in den oorlogh tegens de Franzoiſen van noden hadt, ſloegh haer dit af, zulks de Hartog van Gloceſter anders geen uitwegen ziende, Jakoba verliet, en aen een ander Juffer troude.

In middels was vrouw Jakoba met Filips van Borgonje, vermits hy zich het bezit en de heerſchappye dezer Landen toeeigende, geduurigh in oorlogh. Als Filips de ſtadt Goude, daer Jakoba binnen was, met een maghtigh heir belegert had, vont zy ſich hier door genootzaekt, (hebbende korts ook onder den Overſten Brederode de ſlagh op de zee verloren) in den Iare veertien hondert en acht-en-twintigh hem voor Voogt of Stadthouder en rechte erfgenaem der Landen van Henegouwe en Hollant t'erkennen, en te laten huldigen. In deze oorlog hebben die van Amſterdam zich doorgaens mannelijk gequeten, voor den Hertogh Filips van Borgonje. Want als de Kennemers, die het neffens de Steden Schoonhove, Oudewater, en Goude met Jakoba hielden, door rooven, en ſtroopen geheel Weſt-Vrieslant kael maekten, en Medenblik, Enkhuizen, en andere ſteden met gewelt in namen, zijnze ook voor Hoorn gekomen; om deze ſtadt mede onder gehoorzaemheit van vrouw Iakoba te brengen. Maer *eenige vrywillige Burgers van Amſterdam*, neffens eenige andere troepen krijghsknechten, onder den overſten Lilledam, quamen die van Hoorn te hulp; ſloegen de beleggers mannelijk op, zulx datze gedwongen wierden de ſtadt te verlaten.

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

Amſterdammers tegen Vrouw Jakoba, ontſetten Hoorn.

Ontrent dezen tijt in den jare veertien hondert zes-en-twintigh in Wijnmaent, wierdt dezen Hartogh Filips by de ſteden van Hollandt gegunt een zekere bede van dertigh duizent ſchilden, elk ſchilt gerekent op vijſtien ſtuivers, 't geen tot betalingh van zes maenden beſoldingh, van vijſtien hondert gewapende mannen, die den Hartogh in dezen oorlogh gebruikte, zoude beſteet worden. Tot deze bede had ieder Stadt in Hollandt zijn aendeel op te brengen, en gaf:

Schattinge der Hollantſche Steden.

1426.

Haerlem	5000	ſchilden.
Leyden	3500	
Delſt	3500	

Goude wort niet gerekent, vermits de Burgers noch onder vrouw Iakoba ſtonden.

Amſterdam	3000	ſchilden.
Rotterdam	1250	
Hoorn	2000	
Enkhuizen	625	

Dit is hierom voornamelijck van ons bygevoeght, om aen te wyzen, op wat trap van rijkdom Amſterdam te dien tijde onder de Hollantſche ſteden geſtelt wiert; vermits door het opbrengen van gemene middelen, de rijkdom en welſtant van een ſtadt ten naeſte by vertoont wort.

Endelijk was Iakoba, na de dood van haer tweede man Ian van Brabant, weder heimelijk aen eenen Frank van Borſſelen hertrout. Filips hier van kuntſchap krygende, quam haeſtelijk uit Vrankrijk in Holland, ontboot Frank van Borſelen by hem,

Jakoba trout aen Frank van Borſelen.

Die gevangen weg gevoert.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

hem, en voerde hem, die niet wist, dat zijn huwelik met Iakoba den Hartogh bekent was, gevangen in Vlaendren wegh. De Hartogh zich veinzende van Borselen te willen onthalsen, liet door veel bidden en smeken van Iakoba hem weder los, doch op die voorwaerde: dat zy met Borselen afstant zoude doen van alle recht, datze op Hollandt, Zeelandt en Vrieslant hadde, behoudende alleen Oostervant voor Frank van Borselen, en Zuidbeverlandt, met het Landt van Voorne voor haer zelven, met al de tollen. Ook zouden haer kinderen, indien zy eenige kregen, weder in 't bezit van Henegouwe, Hollandt, en Vrieslandt koomen. Maer Iakoba sterft twee jaer daer na zonder kinderen. En aldus raekten deze Landen, ten dele door list, ten dele door gewelt, aen 't huis van Borgonje, en zijn daer aen gebleven tot de regeringe van Filips, de tweede Koningk van Spanje.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

Iacoba, geeft haer Landen aen Filips van Borgonje over.

ZEVENDE HOOFTSTUK.

Kort Inhout.

Filips, met d'Oosterlingen in oorlogh. Nieuwe oproer der Hoekze en Kabeljauwze. Om die te stillen komt den Hertogh in Hollandt, en verzet de Regeering binnen Amsterdam. Verscheide Hantvesten van hem aen die van Amsterdam verleent. Gunsten en Vryheden van den Deensche Koningk Kristiaen aen d'Amsterdammers. Ongehoorde goetkoop van eetwaren. Filips sterft, Aº 1467. Tertianen trecken uit deze Stad: Graauwe Monnicken komen der in.

Filips raekt met d'Oosterlingen in Oorlogh: 1438.

FIlips (die tot vader Filips den Stouten, broeder des Koninx van Vrankrijk Karel de Wyze, en tot moeder Margareta, Hartogh Albrecht van Beyerens dochter, had, en neef van vrouw Iakoba was,) dus de heerschappye der Landen aen sich gekregen hebbende, had naulix drie jaren daer meester af geweest, of hy raekte in den jare veertien honderdt acht-en-dertigh met d'Oosterlingen in oorlogh; uit deze oorzaek. d'Oosterlingen hadden eenige van onze schepen moetwilligh en zonder reden aengerandt, en geplondert; zonder de schade, hoewel dikwils daerom aengesproken, te willen vergoeden. Endelijk richtedenze met de Deenen, Pruissenaers, Pomersche, Spanjaerts, en Venetianen, die te dien tijde noch hun kielen, om koophandel te dryven, na 't Oosten wendeden, een verbont op, om de Hollanders gelijkerhant uitter Zee (uit oorzake misschien dat die van jaer tot jaer zeer maghtigh daer op wierden) te dryven. Zy dan hun slagh waernemende, hielden alle Hollandsche Schepen, in hun Havenen vast: en namender veel op Zee. De klachten hier over, dagelijcx ter ooren van Filips komende, bestemde hy, den Oosterlingen tijt, en dach, om onderlinghs het verschil in min en vrientschap by te leggen. Van wegen d'Oosterlingen verschenen aldaer Hendrik Raepsilver van Danzik, Hendrik Voorraet van Lubek, beide Ridders; van wegen deze Landen drie of vier, onder anderen eenen Evert Iakobzen, Schepen dezer Stede. Doch vermits d'onzen de schade, hen aengedaen, wel op vijftigh duizent gout-guldens vergroo-

Oorzaek waerom.

Voorslag van Vrede handel.

Eyndight vrugteloos.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

grooteden, en die vergoedt wilden hebben, maer d'Oosterlingen daer niet na luisteren wilden, liep de onderhandelinge te niet. Middelerwijl wierdt met het uitrusten van schepen sterk voortgevaren; die van Amsterdam brachten alleen een Vloot van twintigh schepen in Zee, zoo veel als naulicx d'andere Hollanders en Zeeuwen te zamen. 't Geen hen by d'uitheemsche volken en wijtgelege Landen so groot een gesach aenbraght, dat vele meenden Amsterdam een geheel lantschap, en geene eene stadt te wesen.

d' Amsterdammers, rusten alleen 20 Schepen uyt.

Daer door ontsaggelijk.

Noch meer wonder is 't, alsmen aenmerkt, 't geen *een oudt onbekent Schrijver* verhaelt, dat de Stadt in die tijdt maer half zo groot was, als toense eerst met een steene muur, is omringt geworden.

Bekomen grooten buyt.

De Hollanders met deze Vloot in Zee steekende, veroverden verscheide rijk geladen schepen, en haelden in korten tijdt hun schade wel dubbelt in. En genoeghzaem meester ter Zee; hingen, tot teeken van overwinninge, om hun vyanden te braveren, bezems aen de Marsen, willende daer mede te kennen geven, dat zy de genen waren, die de Zee van alle boeve-jaght en struikrovers gezuivert hadden. Dit quam ook met het seggen van Hendrik Raepzilver heel wel overeen, die op het roemen van den grooten buit, deze woorden den sijnen toedreef: *De Leeuw* (verstaende daer Hollandt door, *is nu in slaep, maer siet wel voor u, datge hem niet opwekt, want wekt ghy hem, 't zal u wat kosten om hem weder in slaep te krijgen.* Endelijk, na datse een tijdt langh heftigh oorlogh gevoert hadden, is in den Iare veertien hondert een-en-veertigh te Koppenhaeg een bestant voor twaelf jaren gemaekt; welk daer na tot verscheide reisen verlanght, en endelijk zonder voorder handel in een volkome en vaste vrede verandert is.

Voeren Bezems aen de Marsen.

Aerdigh zeggen van Hendrik Raepsilver.

Bestant voor twalef aren.

Onder desen Hartogh waeren de gedeeltheden der Hoeksen en Kabeljauwsen tot den jare veertien hondert en vier-en-veertigh in tamelijken rust en stilte gebleven. Want vermits vrouw Jakoba deze Landen aen Filips hadt overgegeven, en onlanghs de slagh op Zee verlooren hadt, schooten de Hoeksen doorgaens te kort, en moesten 't hooft in de schoot leggen. Doch brak dese tweedraght, een wijl tijdts aen bandt gelegen hebbende, schielijk als een woedende hondt weder los; want Filips, vele Landen bezittende, en niet konnende hierom altijdt in Hollandt zijn verblijf hebben, hadt tot Stedehouder gestelt Heer Willem van Laleyn in Henegouwe. En vermidts zijn dochter was komen te trouwen aen Heer Reynout van Brederode, Hooft der Hoeksen, zoo waren de Hoeks-gezinden, door des zelfs toedoen, in de voorneemste steden bywijlen met meerder getal op het kussen geraekt. En alzoo de Wethouders der Prince een groote zomme van penningen op zijn verzoek toegestaen hadden, soo moste de gemeente daer over met schattinge buiten gewoonte beswaert werden: dies de Vroetschappen van de Kabeljawse zijde, hoewel zy mede in des Princen bede hadden bewillight, deze gelegentheidt waernemende, de gemeente tegens de Hoekse Heeren gaende maekten, waer uit verscheide wederwilligheden, en oploopen ontstonden, want tot Amsterdam, de Hoekse Meester geworden, verdreven de Kabeljauwse uit de Stad: die hun vlugt na Haerlem nemende, aldaer met de Hoeksen groote oproer en moetwilligheit pleeghden; tot dat de Hertoginne van Burgonje, door de Hertogh haer man in Hollandt gesonden zijnde, om dese tweedracht neder te leggen, binnen Haerlem quam, met haer nemende Heer *Willem van Laleyn, Stadt-houder* van *Hollandt*, die het met de *Hoeksse* hieldt, en den *Grave van Oostervant*, die den *Kabeljawsen* toegedaen was, om alsoo beide gedeeltheden eenigh genoegen te doen.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

Nieuwe twist der Hoeksen en Kabeljawsen. 1444.

De Hartogin komt om den twist te stillen.

Gedenkwaerdige Geſchiedenisſen.

De *Heer van Laleyn* te *Hillegom* gekomen, is aldaer heimelik gewaerſchout op zijn hoede te willen zijn, alzoo hem lagen geleit waren; dies hy ſchielik te rugge trock na den *Hage*, tot zijn groot geluk; want die van *Haerlem* zouden hem, zoo hy in hare Stadt gekoomen was, ongetwijffelt om 't leven hebben gebracht, vermits al de genen, die het met de *Kabeljawſe* hielden zonderlingh op hem gebeten waren. En had de *Hertogin* genoegh te doen om de *Hoekſe* ongeſchend uit de ſtadt te krijgen, die alle verjaegt en verdreven werdende, na *Amſterdam* weken, alwaer tot haer 'er hulpe quamen, *Heer Reynout*, en *Heer Gysbrecht van Brederode*, met vele Ridderen en knechten, die daer binnen bleven, zoo langh als deze oneenigheit tot *Haarlem* duurde.

Filips komt in Holland, en ſtilt de twiſt.

Hartogh Filips ziende dat d'ongeſtuimigheden der *Hoekſen* en *Kabeljawſen*, van tijt tot tijt aengroeiden, quam zelfs in *Hollant*, met een groote ſtaet van Ridderen en Edelen. Na dat hy alles tot *Haarlem* in ſtilſtant gebracht had, komt binnen *Amſterdam* op *Sinte Lijsbetten dagh*, met zich brengende alle gebanne en verdrevene van de *Hoekſe* zijde, verzette het gerechte en ſtelde uit ieder gezintheit twee Burgermeeſteren, als *Jacob Braesman* en *Bartholomeus Does* van de *Hoekſe* zijde; *Paulus Albrechtzen*, en *Grebbert Dirkſen* van de *Kabeljauwſe* zijde, zoo dede hy ook met de Schepenen, die hy af zette, waren deze volgende:

1445.

Verzet het gerecht t' Amſterdam.

Schout

Claas Grebber.

Burgermeeſteren

Vellert Vechterſz.
Klaas Thol.
Ruyſch Pieterſz.
Gerrit Groote Pieterſz.

Schepenen

Jan Symonſz. van Muyden.
Jonge Dirk Ianſz.
Klaas Lambertſz. van Goey.
Kinne Wael.
Willem Blok Arentſz.
Jan Dobbeſz.
Harmen Byenſz.

Gedenkwaerdige Geſchiedenisſen.

In welkers plaetſen quamen:

Schout

Mr. Jacob Ruyſch.

Burgermeeſteren

Jacob Braesman.
Pouwel Albertſz.
Grebber Dirkſz.
Bartholomeus Doos.

Schepenen

Godewaert Wormboutſz.
Melis Andrieſz.
Willem Symonſz.
Jonge Gerrit Janſz.
Jan Albertſz.
Meeus Pieter Reynierſz.
Gerrit Pieter Boutezſen.

Beveelende de Burgers, voortaen, Overheden te kiezen van den rijkſten, rekkelijkſten, en redelijkſten poorteren; zonder iemant om haet of nijt, of voorgaende eenzijdigheit, uit te ſluiten. Dus gingk *Filips* van ſtadt tot ſtadt, deed al omme groote dreigementen van zijn uitterſte ongena, tegens den genen, die eenige nieuwe onruſten zouden aenſtellen. En raekten alzoo, vermits *Filips* de wrevelmoedt der onruſte geeſten door zijn wijsheit grootelix t'onderhielt, de heviglheden wat in ſtilte. De *Burgers hier ter ſtede*

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

stede plachten noch jaerlix langen tijt hier na, tot een gedachtenis van deze gestilde onrust *Sinte Elizabets dagh met plechtige maeltijden te vieren*, en in vrolijkheit over te brengen.

Deze *Filips* heeft ook, gelijk sijne andere voorzaten, die van *Amsterdam*, vermits zy hem, zoo in de Oostersche als andere oorlogen, groote bystant gedaen hadden, verscheide voorrechten en vryheden gegeven.

Platinge van de dijkkaedje t'Ypesloot.

Voor eerst, in den jare veertien honderd en veertigh vergunde hy hen, als ook de gemeene Ridderschappen en Waerschappen, gezeten in den Schependom van *Diemen*, en aen de luyden van het *Sticht* van *Uitrecht*, die Dijkplichtig waren aen de Dijk-kaedje van *Ypesloot*, die voor hadden een platinge en bolwerk van hout en yzer aen den dijk van *Ypensloot* te maken, dat de Baljuw van *Amsterlant*, mitsgaders een Waertsman van *Muyden*, *Weesp*, *Weesper-Kerspel*, &c. met de jongste Burgermeester van *Amsterdam*, jaerlikx tweemael den Schouw op deze platinge zoude mogen doen, en willekeuren naer hun welgevallen daer op maken. Maer vermidts deze platinge voor gemeene luyden zeer kostelijk viel, en hier door naer behooren niet na-gekomen wiert, is by die van *Amsterdam* een orde in den jare duizent vier hondert zes-en-tzestigh beraemt, waer by ieder, die dijkplechtigh was, na de groote van zijn landen, zekere roede platingh opmaken, en onderhouden moeste; als die drie roeden dijks en acht morgen landts hadt, moeste een roede platings opmaken en onderhouden; en zoo voort.

Van de oude Waerdijns aen te blijven.

In den Jare veertien hondert twee-en-vijstigh den twintighsten Februari, stont hy hen ook toe, dat 'er alle jaren twee van de vier of vijf oude Waerdijns, (die jaerlix, volgens d'instellinge van *Willem van Beyeren* zijn Oom, gekoren wierden,) moghten aen blijven, om de nieuwe Waerdijns onderrechtinge te geven van dat 'er geschiedt was in de Stadt *Denremonde*, A° duysent vier hondert twee-en-vijstigh. Vergunde hy d'*Amsterdammers*, datze voor het *Boom-geld*, gemeenlijk *Paal-geld* genaemt, voortaen ontfangen zouden van ieder last, *een goeden Vlaamsem Groote*, zijnde vier mijten meer als een halven Filips penning, die zy van aller geheugenisse, voor ieder last, plegen te genieten: mits datze getrouwlijk, en ernstelijk maken en onderhouden de Vuurbaken, Zeebaken, en Tonnen, gelijk sy gewoon waren te doen.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

Paelgeldt te ontfangen.

Vuurbaken en Zee tonnen te stellen.

Verdrag met Kampen, over de Zeetonnen.

Die van *Kampen*, haer eigen Zee-tonnen gebruikende, zijn A° duysent vijf hondert zeven-en-twintigh met d'*Amsterdammers* verdragen, dat sy dezelve, en al 't gereetschap na zich zouden nemen, en alleen gebruiken. Mits dat de goederen tot *Kampen* t'huis behoorende, 't zy die tot *Amsterdam*, *Kampen*, of elders in der *Zuider-zee* aen quamen, vry van Paelgelt zouden wezen. Maer te *Kampen* niet t'huis hoorende, 't zy die quamen tot *Kampen*, *Amsterdam*, of elders, Paelgelt geven zouden, tot behoef van *Amsterdam*; doch evenwel op die voorwaerden, dat voor vreemde goederen niet meer als het gewoonlijk Paelgelt zoude betaelt worden. Des moghten die van *Amsterdam* ook een perzoon stellen, om het zelve aldaer t'ontfangen. Dit wierdt in 't schrift gestelt, en met brieven van wederzijde bevestight.

Die van Hoorn weigeren 't Paal-gelt te betalen.

En schoon aen die van *Amsterdam* van d'inkomende Waeren, die ter schepe, het *Marsdiep*, *'t Vlie of Texel* in quamen, het Pael-gelt zonder wederspreken betaelt wiert, zoo stelden zich echter in den Jare vijftien hondert en tzestigh die van *Hoorn*, hier tegen, en brachten by dat in den Iare dertien hondert negen-en-tachtigh *Hartogh Albert van Beyeren* hen vergunt had, om cenige trouwe diensten, die de stadt Hoorn, hem en zijne voorvaderen bewe-

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

zen had, dat de *Deenen* hun Markt binnen *Hoorn*, met hun Beeſten, als Oſſen en Paerden bezoeken ſouden mogen : mits datſe van ieder Beeſt een oude Groot en niet meer betalen ſouden, en dat dit ſedert op dien voet zoo voort gegaen was. Maer zy wierden by 't Hof verklaert te betalen aen de Paelmeeſters van *Amſterdam*, van alle Paerden, Koeyen en Oſſen, die het *Vlie*, *Marsdiep*, of *Texel*, in quamen, 't gener op geſtelt was. *Enkhuiſen*, *Spanjen* afvallende, verkreegh van *Prins Willem*, voor hun trouwe dienſt, de Vuur- en Zee-baken te ſtellen, daer over 't Paelgelt te mogen ontſangen : 't geen *Amſterdam*, (ook met hem *accordeerende*,) niet volkomelijk weder bequam. En luide de dartiende Artijkel, hier van, aldus :

Het Paelgelt krijgen die van Enkhuizen.

Dat yeder Stadt op heur goet recht ſoude blijven, ſonder daer in aen d'een of d'ander zijde verkort te worden.

Na lang Pleyten, verdroegen partyen : dat *Amſterdam* de Vuurbaken onderhouden, *Enkhuiſen* de Zee-baken ſtellen, en de Zee-tonnen leggen ſoude ; daer voor ieder ſijn deel van 't vuur en Baken geld, genieten.

Ordre op het vuuren aen de Zeekuſten : en Urk.

Op het vuuren is in den Jare zeſtien hondert zes-en-dertigh by de Staten van *Hollandt*, en *Weſt-Vrieſtant* geordent, dat voortaen van den eerſten van Herfſtmaent tot den eerſten van Grasmaent alle nachten tot *Egmont op Zee* met twee vuuren boven malkanderen, tot *Schevelingen*, *Huisduinen*, op 't Ooſt-eynde van 't *Vlieland*, en het Eylant van der *Schelling*, met eene vuur, op het Eylant *Urk*, het geheele jaer door, ſoude gevuurt worden.

En wat yeder Schip daer voor geven moet.

En voor dit vuuren betalen de ſchepen die uit *Ooſt-Indien* komen voor ieder Laſt —— —— 8 ſtuivers.
Die uit *Aleppo*, *Cyprus*, *Alexandrette*, en andere omleggende plaetſen komen —— —— 6 ſtuivers.
Van *Venetie*, *Livorne*, *Genua*, en andere plaetſen in *Italien* en de Straet gelegen 5 ſt.
Die van *Weſt-Indien* komen — 5 ſtuiv.
Die uit *Spanje*, *Portugael*, en andere plaetſen daer ontrent gelegen — 2 ſtuivers.
Van *Moskovien*, *Groenlandt*, of andere daer ontrent gelege plaetſen — 2 ſtuiv.
Van de Weſt, als *Vrankr. Engel.* &c. - 1 ſt.
Uit Ooſten, als *Denemarken*, &c. een halve ſtuiver.
Schepen met zout geladen en geen ſtukgoederen in-hebbende —— 1 ſtuiv.

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

En worden alle ſchepen, waer van daen datſe komen, gereekent na de laſten, dieſe voeren mogen, 't zy datſe half of heel geladen zijn. Maer die ſtuk-goederen in hebben, en met zout geladen zijn, voor ieder Laſt zout een ſtuiver, en voor de overige Laſten na de groote van de Schepen.

Dit Vuur en Baken geld, werd zoo betaelt, 't zy op de Konvoy, of aen een ander, daer toe geſtelt, eer de Scheepen weder uitzeilen. Tegenwoordigh geſchiet dit alles, onder 't beleyd, en opſicht, van den Wel Edelen, en groot Achtbaren Heer, den *Heer Cornelis Witzen*, Oudt Burgermeeſter, en Threſorier deſer Stad. Nu weder, daer wy ſtracx bleven.

Van het verkiezen der Schepenen.

Filips heeft ook in den jare veertien hondert negen-en-veertigh ingevoert, dat de vier-en-twintigh Raedts-perzoonen, de Vroedſchap geheten, die van aller geheugeniſſe by de gemeente gekooren waren, met drie Burgermeeſteren en zeven Schepenen, makende vier-en-dertigh t'zamen, alle jaren twee dagen voor Vrouwen dagh, naer oudt gebruik, by de meeſte ſtemmen veertien perzoonen uit deſe vier-en-dertigh, of andere bequame Poorteren, kieſen ſouden, waer uit hy of zijn nazaet dan op Vrouwen-dagh zeven kieſen moghte, om het toekomende jaer Schepenen te weſen. Dit ſtondt tot weder-roepen, en alleen maer voor acht jaren vaſt.

In den Jare veertien hondert twee-en-vijftigh, voeghde hy noch tien by deſe acht verlopene jaren, en ordende dat deze vier-en-dertigh perzoonen vyf dagen voor

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

voor het gewoonlijk vernieuwen, veertien perzoonen tot Schepenen zouden kiezen. Dit kiezen van zeven Schepenen uit veertien, dat *Karel* van *Borgonje* byna had laten te niet gaen, braght *Vrouw Maria* zijn dochter in den jare duyzent vier hondert zes-en-tzeventigh weder op. In den jare vijftien hondert en tzestigh heeft het Hof dit getal van zeven, noch twee vermeerdert, en *Filips Koninck* van *Spanje* geordent dat altijt het volgende jaer twee van de voorgaende oude Schepenen zouden aen blijven, gelijk breder in de Stadts regeeringe verklaert is.

Van Wijn of Bier te tappen buyten de Stad.

Noch vergunde deze Filips die van Amsterdam, om de stadt in haer Tollen niet te verkorten, dat niemant op een vierendeel mijls, rontom de stadt te rekenen, eenigh Wijn of Bier zoude mogen tappen, 't zy dan dat hy den Pacht betaelde, of verlof van Burgermeesteren daer toe verkregen hadde. Doch hier onder waren niet begrepen, die in het *Katuyzers* en *Reguliers Klooster* woonden, die zoo veel Bier en Wijn zonder Pacht moghten inleggen, alsse binnen hun *Kloosters* verteeren konden. Volgens den brief, gegeven tot *Rijssel*, den laesten *Augusti*, A° duysent vier hondert, twee-en-vijftigh.

Behalve deze vryheden of privileedjen, die *Amsterdam* alleen en by zonder toe komen, zijn 'er noch veel andere van den zelven *Filips*, die deze stadt met d'andere *Hollantsche* steden gemeen heeft. Doch dese, als ons ten deele maer aengaende, zullenwe on-aengeroert voorby gaen.

Vryheden van Christiaen Koningh van Denemarken.

In den Iare veertien hondert vier-en-veertigh, kregen die van *Amsterdam* ook van *Christiaen, Koningk van Denemarken*, datse door gantsch *Noorwegen*, uitgezeit in *Ysland* en andere verbode Landen, vry en vrank moghten handelen en koopmanschap dryven: mits betalende een behoorlijken Tol.

Vry te mogen handelen.

Ook beloofde hy by opene brieven (in den jare duisent vier hondert, twee-en-vijftigh,) d'*Amsterdammers* met hun goederen en schepen, te water en te lande, in sijn bescherming te nemen. In het selfde jaer, gaf hy hun den koophandel vry te mogen dryven, en met hun schepen sijn Rijk te besoeken. Ook bevestighde hy al de Vryheden, die hy, of sijne voorsaten aen hun verleend hadden.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

Neemt d'Amsterdammers in beschermning.

Daer na verleende hy aen die van *Holland*, en *Zeeland*, vry geleyde, door al sijn Rijken: mits datse geen *Engelse* goederen voeren, ook door den *Orizont*, en niet door de *Belt* varen souden. Volgens den brief gegeven Ao duisent vier hondert drie-en-vijftigh.

Vryheit door al sijn Rijken. A. 1453.

In den Jare veertien hondert acht-en-vijftigh bevestighde hy op 't nieuw, al de voorrechten, en Vryheden die d'*Amsterdammers*, in al sijn Rijken *Denemarken* en *Noorwegen* verkregen hadden.

De Vryheden bevestigt. A. 1458.

Ao duisent vier hondert een-en-zestig, verleende hy hun vryheit, van koopmanschap, te mogen dryven, in de *Hartogdommen Holsteyn*, en *Sleeswijk* mits tol betalende. Ook by schipbreuk, doen hun goederen bergen, mits betalende, redelijk berg-geldt.

Vryen handel in Holsteyn en Sleeswijk, A. 1461.

Tusschen die van *Amsterdam*, en *Zwol*, eenige onluysten zijnde, isser een verdrach gemaekt, dat wederzijts Burgeren, haer goederen ter Merkt brengende, Tol-vry souden wesen. De brief die de *Zwolse* uitleverden, luyde als volgt:

Brief dat die van Amsterdam en Swol elkandre Tol-vry maken binnen hun Steden. 1469.

WY Burgermeesteren, Schepenen en Rade der Stad van Zwolle; *Doen kond allen Luiden, dat wy in rechten vrientschappe overkoemen zijn mitter goede Stede van* Amstelredamme, *ende haren Burgeren van alsulke twydracht en beswaernisse van ongelden ende anders, daer mede onse Burgeren binnen der Stad van* Amstelredamme *voornoemt belast en beswaert hebben geweest, ende wederom haer Burgeren van* Amstelredamme *binnen onse, vry wesen sullen, ende blijven van onse Tollen, als wy die van den* Bysdoem *van Uytrecht in Pachten hebben, behoudelijk*

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

lijck des wederomme dat onſe Burgheren binnen der Stadt van Amſtelredamme *vry onbelaſt ſullen weſen, ende blijven mit haeren goeden, die van Over-Zee, aldaer ter Markt koomen, 't zy van Uitſlage van Bier, van Zade, ende van Branthout, excyſe daer onſen Burgers een wijl tijts mede belaſt geweeſt hebben. Maer waer 't ſake dat onſe Burgeren cenigh goet binnen* Amſtelredamme *toe Marckt brachten daer die Mate in quaem, die ſolden daer van gaen als die Burgeren van* Amſtelredamme *binnen haeren Stadt daer van geven ende niet meer. Ende wes goeden onſe Burgeren binnen* Amſtelredamme, *ende niet en geliefden te verkoopen, die zullen onſe Burgeren vry weder uit-voeren mogen, ſonder eenigh ongelt, ſonder arge-liſt. In kenniſſe hier of ons Stadt ſecreet hier aen gehangen. Gegeven in 't Iaer ons Heeren duyſent vier hondert negen ende tzeſtigh, opten dertiende dagh van* Maerte.

Omtrent het Jaer duiſent vier hondert vijf-en-twintigh, hebben eenige Burgers van *Hoorn*, buiten die Stadt, een ſtuk Land, en 't huis datter op ſtont, gekocht, om t'zamen in ſtilte te woonen; tot datſe d'een, of andere Geeſtelijke order, aennamen. 't Volgende Jaer is *Hoorn d'eerſte maal uitgeleit*, en bewalt. Juiſt komt dit huis, met een deel van 't land, in de Stads graft, 't overige bleef onbetimmert, en aen de Geeſtelijke kant. Want dat hun eens gegeven wert, houdenſe onwederroepelijk.

Tertianen vertrekken van Amdam, na Hoorn, 1457.

Dien toelegh dan gemiſt, ſtont dit ſoo, tot dat in 't Jaer, duiſent vier hondert zeven-en-vijftigh, eenige *Tertianen t'Amſterdam*, door deſe goede gelegentheidt derwaerts gelokt, ſochten heul by de Vooghden van d'overleden gevers, en d'overige, doen noch in 't leven. 't Verſoek toegeſtaen, verlieten deſe Stad, en in 't ſelve Jaer, met toeſtaen van den *Prooſt van Weſt-Vrieſland*, deedenſe op 't gemelde Land, een groot ſteenen Huis ſtichten: van 't welk ſy de Noord-zijde, tot een Kerk, en de Zuit-zijde, tot een keuken gebruikten.

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

Franciſcaner Monnikken komen t'Amſterdam. Ao 1462.

In 't Jaer, duiſent vier hondert twee-en-tzeſtigh, den twee-en-twintighſten van Slachtmaend, verſochten de graeuwe of berrevoets Monnikken, Minnebroeders van *Sinte Franciſcus* order, binnen Amſterdam te mogen woonen. De *Majeſtraat* het weygerende, wierden door een van deMonnikken *Brugman* genaemt, bepraet door ſijn welſprekentheit, en ſoet vloeyende reden beleſen zijnde, raekten ſy daer binnen. 't Spreekwoord, *al kond gy praten als Brugman*, ſchijnt van hem afkomſtigh, en zedert dien tijt in 't gebruik gebleven.

Spreekwoord.

Wy vinden aengeweſen, omtremt deſe tijd, onder de regeeringh van *Hartogh Filips*, by na ongelooflijke goetkoop van eetwaren, en andere dingen, in deſe Landen; en konnen niet na laten te ſtellen, 't geen *Velius* ſchrijft in ſijn *Kronijk van Hoorn*, dat hy in de rekeninge van de Burgermeeſters van het jaer veertien hondert vier-en-tzeſtigh gevonden heeft, datze op het Stadthuis aldaer, (hoewel ſommigen meenen, dat 'et hier t'*Amſterdam* zoude geſchiet zijn,) verteert hebben drie ſtuivers, als den *Heer van Carloys* daer was, en een weinigh daer na noch eens op 't zelve huis, als de zelve *Heer* daer was, twee ſtuivers en een half. Noch heeft hy in ſtadts Regiſteren van 't jaer veertien hondert vier-en-tzeſtigh gevonden, dat de Burgermeeſteren aen een maeltijt, het bier daer onder gerekent, verteert hadden zeſtien braſpenningen, en tien ſtuivers aen Franſche wijn, op Paeſch-dingsdagh, als'er Kerkmeeſters, Waerdeyns, en andere Bevelhebberen gekooren wierden. Noch was den Dijk-Graef met zijn Waerſchappen geſchonken aen een maeltijdt, de wijn daer onder gerekent, zes ſtuivers. Noch wierden, toen 'er drie misdadigen gerecht en op

By na ongelooflijke goet koop van eetwaren, en andere dingen omtrent. Ao 1464.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

en op 't rat geleght wierden, twalef mingelen Rinsche wijn, komende het mingelen op anderhalve stuiver te staen, gehaelt. Noch aen *Meester Pieter Pensionaris* tot zijn wedde of *Salaris* gegeven zes-en-twintigh Beyersche schilden, waer van het stuk veertien stuivers deed, bedragende in alles achtien gulden en vier stuivers. De zelve *Pieter*, van stadts wege reysde van *Hoorn* tot *Avenhorn* voor een braspenningh, van *Avenhorn* tot *Alkmaer* voor een afgehuert schip had hy betaelt twee stuiv. van daer weder op *Haerlem* had hy een schuit afgehuurt voor twee stuivers, en van daer op *Leyden*, voor gelijke loon. En staet te letten, dat hy een schuit afgehuurt had, waer uit zou volgen, dat de gewoonlijke vraghtschepen, by aldien 'er toen al op de bestemde tijdt, mede vraght-schepen afvoeren, noch veel onkostelijker moeten geweest zijn. Men vint noch aengeteykent, by zeker oude memorie, dat men in 't zelve Jaer 1464. hier te lande, alle d'onderstaende waren koft, voor *een-en-dertig stuivers*, namentlijk,

Een mudde Terwe.
Een mudde Gerst.
Een mudde Rogge.
Een mudde Haver.
Een tonne Appelen.
Een vette Kapoen.
Een kanne Wijn.

Het is ook waerschijnlijk, dat deze goet koop al eenige jaren hier te Lande te dien tijde moet geduurt hebben, want men vint hier in 't Gasthuis deser Stede in een boekje, geschreven met de hant van eenen
1473. *Klaes Stoter*, getekent in den jare duisent vier hondert drie-en-tzeventigh, dat hy een kinnetje Hollantsche botter, aengenomen en ontfangen heeft voor dertien stuivers.

Als men daer na, in den Jare 1482. deze Stadt *Amsterdam* begon te bemuren, is d'oude *St. Antonis Poort*, dat nu die Waagh is, in 't Jaer 1488. gebouwt geworden, de welke in alles maer gekost heeft, *vijf duizent, drie hondert vijf guldens*, en *vier stuivers*. Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

De Werk-meesters verdiende twee stuivers daeghs, de Knechts een stuiver en een half.

Maer hier na in 't Jaer 1494. koste een ton boter alleen zestien goudt guldens, en in 't zelve Jaer wierdt alles weder zoo goeden koop, dat men om *vijftien goudt guldens* en *veertien stuivers* konde kopen, alle de navolgende goederen:

Een vat Boter.
Een vat Haringh.
Dry hondert pond Kaes.
Hondert pond Leydze-kaes.
Een kanne Oly.
Een vet Verken.
Een vet Schaep.
Een kop Zout.
Een paer Kousen.
Een mudde Terwe.
Een mudde Rogge.
Een mudde Garst.
Een mudde Haver.
Een kanne Wijn.
Een kanne Bier.
Een kanne Honig.
Een Wambays.
Een dozijn Nestelingen.
Met een Bonnet.

In 't Jaer 1547 kost men binnen *Amsterdam* een last Rogge voor 66 Goudtguldens, dat is 92 Karolus guld. 8 stuiv. Maer in 't Jaer 1548 kost men aldaer, al deze volgende waren, voor zoo veel gelt.

Een last Terwe voor	21 karolus gl.
Een last Rogge voor	12 gl. - 12 stu.
Een last Garst voor	11 gl. - 14
Een last Haver voor	8 gl. - 8
Een half vat Boter voor	9 gl. -

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

Drie hondert pont Kaes voor	4 gl. -
Een tonne Harink voor	3 gl. -
Een ton Aberdaen voor	3 gl. -
Een vat Jopenbier voor	5 gl. -
Een tonne Zout voor	0 - 16
Een ton Azijn voor	1 - 10
Een korf Razijnen voor	1 - 12
Een korf Vijgen voor	0 - 18
Een kan Oly voor	0 - 6
Een Ham voor	0 - 10
Een vet Schaep voor	1 - 5
Een vette Gans voor	0 - 4
Paer vette Kapoenen voor	0 - 10
Paer Konijnen voor	0 - 2 - 8 p.
Paer vette Vogelen voor	0 - 3 - 8 p.
Een ſtoop rijnze Wijn voor	0 - 5
Een nieuw Bonnet voor	0 - 16
Een nieuw Wambays voor	2 - 2
Een nieuw paer Hoozen voor	2 - 10
Een nieuw paer Schoenen voor	0 - 6
Een nieuwe Taſch voor	0 - 7
Komt al te ſamen op	91 gl. 17 ſtu.

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

In 't Jaer 1587 was zulk een ſchrikkelijke diere tijdt, dat men in *Antwerpen* koft een laſt Tarwe voor — 935 gl. - 10 ſtu.

Een laſt Rogge voor - 900 gl. -

En in 't zelve Jaer koft men noch een laſt Rogge weer voor —— 56 gl. - 10. ſt.

Wy keeren weder tot onſe Hiſtorie.

Filips ſterft.

In den jare veertien hondert zeven-en-tzeſtigh quam Hartog Filips in zijn hooge ouderdom, na dat hy de Landen veertigh jaren beſtiert, en 't geluk hem doorgaens wel gedient had, tot *Brugge* te ſterven.

ACHTSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Karel wort Graef van Hollandt, ſchat zoo wel Wereltlijke als Geeſtelijke goederen. Hantveſt van hem aen die van Hollandt verleent, dat yeder zijn Zeedriftige goederen aenveirden magh. Chriſtiaen, Koningk van Denemarken, geeft die van Amſterdam vryheit van Koophandel te mogen drijven tot Bergen in Noorwegen. Karel raekt met Vrankrijk in oorlogh. Belegert Nuys. Komt weder met de Franzoizen in 't oorlogh. Die van Hollandt krijgen de nederlaegh op zee. Karel ſterft, A° 1477.

1467. *Karel wort Graef van Hollandt.*

FIlips, in den Jare duiſent vier hondert zeven-en-tzeſtigh overleden; Trad ſijn Soon *Karel d'eerſte*, gebynaemt *de Stoute*, in 's Vaders plaets, die in het zelfde Jaer, in *Brabandt* en *Vlaenderen*; hoe wel te *Gent*, met groote oproer, en het Iaer daer aen (vermits de oorlogh, van *Luyk*, hem op hield) door gantſch *Hollandt*, tot Lands Heer, met groote ſtaci, en Koninglijke plechtigheden, is gehuldight.

In dit Iaer bewillighden hem de Staten van *Hollandt*, een merkelijke bede, of zom penningen. Iaerlijcx een-en-veertig duiſent vijf-en-dartigh ſchilden, yder waerdigh, of gerekent, op vijftien ſtuivers; en dit om ſijn aenſtaende ſware oorlogen, voor de tijdt van zeven en een half

Iaer.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

Iaer. Tot dese bede brachten op, *Amsterdam* alleen 2875 Schilden:

Alkmaer	——	800
Enkhuizen	——	470 } schilden.
Medenblik	——	450

Eyst een bede.

Tot gevoeghlijker voortgank van dese bede, stelde hy alomme zware Tollen, op eetwaren, en Koopmanschap; verschoonde niemandt; ook de Geestelijken wierden belast. Met groote moeyte gelukte het in eenige Steden: en in andere, voornamelijk, ook tot *Hoorn*, groote oproer en oneenigheden, verwekkende. Die van *Hollandt* weigerden 't plat uit, na veel herrewarren, beriepen sich te *Rome*, voor den *Paus*. *Den Hartogh* deeder eenige onthalsen, waer door anderen verschrikt, alles toe stonden.

Stelt swaere Tollen in, daer uit veel onlust ontstaet.

Zeedriftigh goet vry aen te vaerden; A. 1469.

Karel vergunde aen die van *Hollandt*, dat ieder sijn Zeedriftige goederen vry rustelijck en vredelijck by hare Dienaren of Gecommitteerden mochten doen aenvaerden. Volgens den Brief, gegeven in *Gent*, den eersten *Januari*, Anno duysent vier hondert negen-entzestigh.

Vryheden op Bergen en Noorwegen te handelen, A. 1470.

Kristiaen, Koning van *Denemarken*, &c. vergunde d'*Amsterdammers*, vryen koophandel en scheepvaert op *Bergen* in *Noorwegen*; uitgenomen op de Duitse brugge, en mits betalende sijne Tollen, &c. Volgens den brief, gegeven op 't Slot *Coppenhagen*, woensdagh naest *Sint Joannes* dach, A° duysent vier hondert, en tzeventigh.

Karel rackt met Vrankrijk in Oorlogh. A. 1472.

In den Jare veertien hondert twee-entzeventigh raekten deze Landen met Vrankrijk in oorlogh. *De Koningh*, om ons den zeebouw te bederven, had verscheide schepen, onder anderen een geheten de *Colomme*, het grootste dat oit op Zee gesien was, laten maken, hier mede op Zee komende, namense verscheide schepen, zoo van deze Stadt als andere Steden. Endelijk wiert een bestant voor twee Iaren gemaekt.

Maekt bestant voor twee jaren.

Anno duysent vier hondert vier-en-tzeventigh, belegerde *Carel* de Stadt *Nuys*, die de *Bisschop* van *Keulen* toebehoorde. Vermits *Keyser Frederick* groote heyrkracht toe ruste in Duytsland, tot ontzet; liet Karel ook zijn maght t'zamen komen, en uit al de steden van *Hollandt*, *Zeelandt*, *&c.* Krijgsvolk lichten. Onder den Overste *Hendrik Akkerman* braghten die van *Amsterdam* een sterk krijgsheir te velde. De krijgsknechten zoo wel van *Amsterdam* als van ander steden waren zoodanigh gekleet, dat men aen de kleur der kleeren en vendelen weten konde, in wat stadt ieder t'huis hoorde. Die van *Nuys* dit siende, riepen hen hierom spottelijk toe, *dat 'et begon te winteren, en de bonte kraejen in 't velt quamen.* In dit belegh queten die van *Amsterdam* zich mannelijk, want als de bezettelingen een uitval deden, en door een andere wegh meenden in stadt te geraken, hadden die van *Amsterdam* al van te voore den toegangk geslooten, waer uit een bloedigh gevecht ontstont, en de meeste uit-gevalle bezetteligen sneuvelden. Endelijk is door tusschen spreken, van des *Paus* gezant, vrede gemaekt.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

Belegert Nuys. A. 1474.

Vergadert veel volk.

Het twee Iarigh bestant, met *Vrankrijk* ge-eyndight, quamen de France Rovers, met een groote Vloot Schepen op Zee.

France Rovers op Zee.

d'*Amsterdammers*, een goet getal Koopvaerders, tegens 't voor Iaer gereet makende, na *Spanjen* en andere plaetsen te varen; rusten tot diens beschermingh, met verlof van *Hartogh Carel*, *vier Oorlogh Schepen toe*. Stelden ordre op de koopvaerdy Schepen, die wel ten getalle van *vijftigh*, waren, dat ieder Schip met een seeker getal Gotelingen, geweer, en andere noodtsakelijkheit wierd voorsien, en niet minder als vier-en-twintigh mannen zoude voeren. Zoo toegerust, stakense neffens de schepen van de Steden aen de Zuider-zee geleghen, als *Hoorn* en *Enckhuizen*, in Zee. Vermits

Daer tegen de Hollanders haer wapenen.

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

mits zy in 't heen varen elkandre getrou en dicht by een bleven, wachte zich de Fransmans wel om hen aen te taſten. Maer op de t'huis reize, moedigh zijnde op hun maght en rijk gelade ſchepen, als ook om dat de vyand hen op de heen reize niet had durven aentaſten, begavenſe zich van elkandere, en liep ieder zijn 's weeghs om 't eerſte t'huis te wezen. Midlerwijl nam de vyant zijn ſlag waer, en wiſt de Hollanders met ſchieten uit grove ſtukken, ſlangen, en andere vuurwerken, zoodanigh af te matten, dat hy vaſt d'een voor en d'ander na, wel tot tachentigh toe, die om hun verſtroitheit en quade orde geen tegenweer doen konden, veroverde: en 't meeſte volk gevangen. Weinige ontquamen 't met de Boot, vlughtende van de Schepen, roeyden aen Land. Sommige ſchrijven, dat de meeſte ſchepen onder *Klaes Duynen*, ſijn verlaten van 't volk; dat ſich na huis begevende, tijding bracht van dit groot verlies. Zware ſtoot voor *Hollandt*, en voornamelijk *Amſterdam*.

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

Werden in 't uitvaren niet aengevant:

In 't Huis varen, zijnder veel veroverd.

Hartogh Karel, na dat hy lange Iaren, met ſijn naburen oorloghde, bleef doodt in de derde Veldtſlagh, die hy de *Hartog van Loreynen*, en de *Zwitſers* leverde, voor de Stadt *Nancy*: in den Iare, duiſent vier hondert zeven-en-tzeventigh.

Hartogh Karel ſterft. A. 1477.

NEGENDE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Maria komt in haer vaders plaets. Francen uit Zee gejaaght. Hantveſt van Vrouw Maria. Een Kraak verovert. Maria Trout aen Maximiliaen, namaels Keizer. De twiſt der Hoekſen en Kabeljauwſen wort door Maximiliaens toedoen ter neder geleght. Die van Amſterdam trecken uit om 't huis te Schagen te beleggen. De Gelderſche rooven op Hollandt. Uitrechtzen oorlogh. Wort by geleght. De Hoekſen onder 't beleit van Brederode nemen Rotterdam in. Maer moeten het verlaten. Verſcheide Hantveſten van Maximiliaen aen die van Amſterdam verleent. Maximiliaen draaght de landen aen zijn zoon Filips over. Vryheden van Filips aen die van Amſterdam verleent. Filips en Maximiliaen ſterven. Nieuwe oorlogh der Gelderſen. Kriſtiaen, Koningk van Denemarken, verleent den Koopluyden van Amſterdam verſcheide vryheden.

Maria komt in haer vaders plaets.

KArel, in 't belegh voor *Nanzy* geſneuvelt, wiert zijn eenige dochter *Maria* tot Vorſtinne van den Lande gehuldight.

De Francoiſen blijven met haer in oorlogh:

De Francoiſen, met haer ook in Oorlogh, trachten na de heerſchappy ter Zee, en wildender geen *Hollanders* of *Zeeuwen* op gedoogen. Die aldus getergt, ſtercken ſich tot tegenweer: zo dat *Hollandt alleen uytbracht, vijf-en-dartigh, wel toegeruſte oorlogh ſchepen.* De *Fransman* hier door verſchrikt; vlughte, en verliet de Zee.

Verlaten de Zee.

Hier voor in 't zevende Hooftſtuk, hebben wy vermaent, van het verkieſen der Schepenen deſer Stadt: ingeſteld, door *Hartogh Filips*, het welk door *Karel*, gebynaemt *de Stoute*, niet veel was in achting genomen, zoo dat daer door, 't zedert dien

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

dien tijdt, groote tweedracht, en ongenoeghten, ontstonden: om 't *regiment* van deze Stadt te hebben, en Schepen te wesen, en noch meer souden komen, indien daer in niet wierde voorsien. *Vrouw Maria* dan, hernieuwde d'ordre van *Filips*, en stelde vast, dat de zes-en-dartigh Raden, deser Stede, vroetschap genaemt, die eerst, uit vier-en-twintigh perzonen bestond, naderhand door haer met noch twalef perzoonen is vermeerdert, jaerlijcx, vijf dagen voor Vrouwendach, kiesen sullen, veertien perzoonen, en die haren Stedehouder, of Rade van *Holland* voorstellen, om daer uit by haer, den Stedehouder, of Raad, gekooren te werden zeven Schepenen, die dat jaer, sullen regeeren. Noch ordonneerde zy, by aldien, een of meer van deze zes-en-dartigh Raden, binnen 't Jaer overleden, in der zelver plaets, of plaetsen, te kiesen by overige Raden, een of meer, mitsgaders, zoo iemant, van de zeven regeerende Schepenen overleed; diens plaets uit de opgegevene veertien, souden worden vervult. Alles breder in 't Hantvest boek, deser Stad. Volgens den brief, gegeven tot *Gent*, in de maend *Marti*, Ao duysent vier hondert zes-en-tzeventigh. Was ondertekent by de *Hartoginne*, den *Hartogh* van *Kleef*, den *Bisschop* van *Ludica*, en andere, present.

Jaerlixe manier, van de Schepenen te kiesen. 1476.

I. De Bere.

In het Jaer, duisent vier hondert zeven-en-tzeventigh, in Ooghstmaend; eenige Hollandtsche Schepen, *de voornaemste, zeit de Kronijk, van Amsterdam*, ontmoetende op Zee, een *Genuneese Kraak*, gebooden hem te strijken. De Schipper smadelijk antwoordende, vraeghde ook, voor wie? Voor *Mevrouw Maria, Hartogin van Borgonjen*; seiden d'onse. Die van de Kraek, daer op, *Wy kennen geen Mevrouw Maria, noch Hartogin van Borgonjen: derhalven haer ook geen eer behoeven te bewijsen.* d'*Hollanders*, terstont, klampten tot wraek van dese smaetreeden, dit groote Schip aen boord, veroverden 't binnen een uur, en quamen met de buit in *Zeelandt* binnen.

Genuneese Kraak verovert.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

In dit zelve Jaer, duysent vier hondert, zeven-en-tzeventigh, trouwde *Hartogin Maria*, binnen *Gent*; aen *Maximiliaen van Oostenrijk*, namaels *Keyser*, by hem kreegh sy twee zoonen; d'eene genaemt *Filips*, de tweede, van die naem, d'ander, *Francois*, die seer jongh quam te sterven: Als ook een dochter, *Margareta*.

Maria trouwt met Maximiliaen. A. 1477.

Het volgende Jaer, omtrent Paesschen, is *Maximiliaen*, als getrouwt hebbende, *Vrouw Maria*; in *Holland*, *Zeeland*, en *Vriesland*, gehuldight.

Die gehuldight is. A. 1478.

De *Hoeksse*, en *Kabeljauwse* oneenigheden, door d'ontsachlijkheit van *Karel*, *Hartogh van Borgonjen*, ingetoomt; borsten, onder de regeeringh van *Vrouw Maria*, schielijk op. Dese sijn door haer man, *den Eerts-Hartogh*, *Maximiliaen*, in *Holland* komende, gevoeglijk gedempt, en ter neder geleit.

Dempt de Hoeksse en Kabeljawsse oneenigheden.

Vermits *Albrecht*, de tweede Heer van *Schage*, weigerigh bleef, te voldoen zeker vonnisse, aen *Jan*, en *Willem*, sijn broederen; trokken omtrent dese tijd, tegens de Winter, uit last van den *Heere van der Veer*, Stad-houder van Holland, een *groote menighte Burgers, uit Amsterdam*, en andere omleggende Steden, beleiden 't *Huis te Schagen*. *Albrecht* geen ander uitkomst ziende, gaf het op, en in handen van de Stadthouder over.

't Huis te Schagen, ook door d'Amsterdammers beleit.

De *Gelderschen*, onlangs, door geweld, onder 't huys van *Borgonje* geraekt: vielen *Vrouw Maria* af. Roofden, en stroopten door *Holland*; zulcx de Steden aen de *Zuyder-zee*, *Amsterdam* voornamelijk, seer groote schade leden.

Geldersen roven op Hollandt. 1479.

Eenige *Amsterdammers*, Zeevarende lieden, roofden met lichte Schepen op de *Gelderse*, beschadighden ook die van *Har-*

Gedenkwaerdige Geſchiedenijſſen.

derwijk, welke weder toe taſten, en klaegden over de ſchade, door d'*Amſterdamſe Viſſers*, inde Vaſten, hun aangedaan.

Dit Rouwe volk paſten hier niet veel op, een groot getal ſtoute gaſten, begaven haar op Zee, na *Harderwijk*, vernamen een rijk geladen Gelders Schip, dat na *Enkhuiſen* zeylde, vervolghden tot in haer haven, daer't zelve veroverden, en voort de haven uit na *Amſterdam* ſleepten.

Geveght met Hollandſche Viſſchers.

d'*Enkhuiſers* dit ſiende, hielden 't onvry maken van haer haven, voor groote ſmaet, en ſchade, vielen in Booten, en roeiden hen ſnel na, achterhaeldenſe tot *Edam*, daerſe met de buit binnen liepen. Scholden hun voor dieven en Zeerovers uit. Hier viel een hart gevecht, d'*Edammers* hulpen d'*Enkhuiſers*, ontweldigden d'onſe den buit, brachtenſe ten deel om 't leven, en de reſt binnen *Enkhuiſen*, gevangen.

David van Borgonje, *Biſſchop* van *Uytrecht*, geraekte met die Stad in Oorlogh. *Men gaf voor dat het geſchiede, om hun onder gehoorſaemheit te brengen, de ware oorſaek was, der Uitrechtſe Hoogmoet, en dertelheit te kneuſen.* De *Kabeljawſe*, al omme de meeſter ſpelende, verdroot het ſeer, dat d'Uitrechtſe Domprooſt, *Gysbrecht van Brederode*, de *Hoekſen*, nu byna van ieder verlaten, beleefdelijk onthaelden. Op *Biſſchops* verſoek, deed' *Hartogh Maximiliaen*, met heel *Holland* hem hulpe, daer wiert dan in 't Iaer duiſent vier hondert een-en-tachtigh, tegens de Herfſt, uit alle Steden van *Zuit-Holland*, een groote meenighte krijgs-volk, by een vergadert. Die van *Amſterdam*, en andere Steden, aen de *Zuider-zee*, leiden hun Schepen voor de *Rivier d'Eems*, en de gantſche Stichtſe kuſt, om die van *Uytrecht* alle toevoer, van daer, af te ſnijden. Weinigh iſſer met deſe Schepen, als ook aen de landzijde, daer d'onſen zeker Blokhuis (dat d'Uitrechtſe op de vaert hadden) meenden in te nemen, uitgerecht.

Uytrechtſe Oorlogh. 1481.

Amſterdammers, beleggen d'Eems:

Beter ſlaeghde hen een andere kans te lande, die aldus toegingh. De *Hollanders* een tocht in 't *Sticht* doende, plonderden veel Dorpen, en leidenſe aen koolen, *Emeneſſe* ook met geweld innemende. De Krijgsknechten, hier door gemoedight, eiſten dikwils d'Uitrechtſe ten ſtrijdt: deſe dit ſnorken willende betalen, namen voor, om *Emeneſſe* weder t'overmeeſteren. d'Onſen houdende een wakent oogh op 's Vyandts aenſlagen, ſonden eenige licht gewapende krijgsknechten, den aenkomeren tegen, d'anderen haer bedektelijk verbergende. d'Uitrechtſen, met de vooruit geſondene hand gemeen zijnde, vloogen de verborgene, uit hun lagen, van achteren ſchielijk invallende, viel daer een hart geveght, de Stichtſe raekten der onder, en wierden in koelen bloede afgemaekt, die het met de vlught niet ontſnapten, behalven hondert, die gevangen binnen *Amſterdam* zijn gebragt.

Gedenkwaerdige Geſchiedenijſſen.

Veroveren Emeneſſe:

Verwinnen d'Uytrechtſe.

Buiten twijffel ſoude 't getal der gevangene grooter hebben geweeſt, indien door de vorſt, ſlooten, en wegen tot het vlugten niet bequamer waren geworden. Daer bleven veel voorname, en treffelijke Burgers van *Uytrecht* op de plaets doot; onder anderen; *Barent van Everding*, *Burgermeeſter*, *en eenen Steven van Zuylen.*

Laleyn de Stadthouder, gaf aen d'*Amſterdammers*, tot teeken van trouwheit, en beweſen dienſten, *'s Vyands Baniere, 't welk hier in d'Oude Kerk tot gedachtenis, ten toon is geſteld.*

Die van *Amſterdam*, dagelijcx in koophandel, en Rijkdom aen groeyende, en met hun naburen dus in Oorlogh, deeden om beter voor het in vallen harer vyanden bevrijt te zijn, een muur van louteren Kareel ſteenen, rontom de Stad ophalen. Tot een gedachtenis teken, dat d'Uitrechtſen voor hen ſwigten, en doorgaens te kort ſchooten, lietenſe in een ſteen aen de muur-toren van de Kloveniers Doelen houwen; deſe woorden: ZWYGT UITRECHT. 't Geen noch ten

Amſterdam bemuurt: A. 1482.

huy-

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

huydigen dage, aldaer kan geleſen worden.

Dit bemuuren der Stadt *Amſterdam*, wierd' zoo vlijtigh voortgezet, dat alles, behalven de Poorten, in een jaer was voltrokken. d'Oude overblijffelen, ſijn noch by onſen tijd, *het onderſte gedeelte van de Waagh op de Antonis Markt*, doen ter tijdt de Poort, als mede *Schryer Hoeks Tooren*, en *de Tooren van de Kloveniers Doelen*, als ook de ſteenen voet, aen de *Bantemer-brugh*.

In korten tijt voltrokken.

1483. Na dat 'er nu eenige Jaren, tuſſchen den *Biſſchop*, en d'Uitrechtſen Oorlog gevoert was; verſcheiden by-een-komſten, hier buiten in het *Reguliers Klooſter* vruchteloos gehouden waren: is endelijk de twiſt, in den Jare veertien hondert drie-en-tachtigh, bygelegt.

Vrede tuſſchen d'Uytrechtſen, en haer Biſſchop.

Vermits de *Hollanders* den *Hartog Maximiliaen*, tegen de Vlamingen byſtant gedaen hadden, roofden ſy ondertuſſchen op Zee, de Hollandſche Schepen. *De Heer van Brederode*, *Hoeks* geſint, met veel *Hoekſen* na Sluys geweeken, ſchepten hier door moed, en met veel ballingen 't ſcheep gaende, in den jare duiſent vier hondert acht-en-tachtigh, om *Rotterdam* met behendigheit in te nemen, dat hun ook gelukte; bekomende groote Rijkdom, tot roof. Plante aldaer den zetel van Oorlog.

De Heer van Brederode neemt Rotterdam in. A. 1488.

Korts hier na, wierd door den *Heer* van *Montfoort*, *Woerden* ook met verraſſing ingenomen: 't welk *Amſterdam* geen kleine ſchade veroorſaekte.

Woerden ingenomen.

Maximiliaen, deede door *gants Hollant* een heirvaert verkondigen, om *Rotterdam* te beleggen; 't welk door hongers noot, in korten tijd overgingh.

Rotterdam weer verovert.

Woerden, na veel lands verderf, is door de *Hartog* van *Saſſen* ingenomen. Nu waren de *Hoekſen*, van alle vaſte plaetſen ontbloot, en door tijds verloop, de bitterheid uit de gemoeden der ſtrijdende *Hoekſe*, en *Kabeljauwſe* zijnde; verdweenen d'oneenigheden: die omtrent hondert en vijftigh Jaren, deſe Landen, met ſchadelijke oorlogen, oploopen, rooven, moorden, branden, verderven, van veel heerlijke huiſen, ſlooten, en in gedurige onruſten, ontſteld hadden gehouden.

Hoekze en Kabeljauwſe, oneenigheden, 't eenemael verdweenen.

Gedenkwaerdige Geſchiedenissen.

Ondertuſſchen, was het geld van twee tot drie geklommen, en wiert het ſelve op den ouden voet gebracht, welke ſetting, *ſo de Kronijk ſchrijft*, het land meer ſchaden, dan de voorgaende oorlogen. 't Hielt echter geen ſtant, maer was oorſaek, beneffens de twiſt over *Maximiliaens* Voogdy, van oproer te *Gent*, en *Brugge*, daer hy die ſonder hulp van krijgsvolk ordre meenden te ſtellen, by de Gilden, in hechtenis genomen wierd.

Setting van 't geldt ſchadelijk.

Maximiliaen gevangen.

Wat groote dienſten, die van *Amſterdam*, deſen *Eerts-Hartog Maximiliaen*, in ſijne oorlogen, beleggen voor *Rotterdam*, en *Woerden*, beweſen; beſpeurt men, daer aen, dat hy hun toeſtaat, *ſijn Keiſerlijke Croon*, boven haer wapen te mogen voeren; welkers gunſt-brief hier voren vertoont is.

Amſterdam, met ſijn Kroon, boven haer Wapen begunſtight. 1488.

Veele Vryheden, hebben die van *Amſterdam*, beſonder, of met andere Steden gemeen, van hem, of ſijn Soon *Filips*, daer hy als Voogd overſtont, verkregen.

Noch verſcheiden Vryheden, aen Amſterdam, en andere.

In het Jaer duiſent vier hondert acht-en-tnegentig, den vierden *April*, binnen *Amſterdam*, gaf *Maximiliaen*, als Voogd der Landen, aen die van *Amſterdam*, *Muyden*, *Weeſp*, en de Landen van *Amſterland*, *Waterland*, &c. een brief, waer by hy alle Rechten, Privilegien, Vryheden, en Hantveſten, dieſe van ſijne voorzaten verworven hadden, op 't nieuw beveſtigde; beloofde ook dat hy deſelve in haer goet recht ſoude onderhouden, ende doen onderhouden. 1498.

In den Jare duiſent vier hondert en tachentigh, in erkentenis en tot dankbaerheit van zekere bede, van tachentig duiſent Filips ſchilden, ieder gerekent op vijftien ſtuivers, die de Landen van *Holland*, *Zeeland*, en *Vrieſlandt*, hem hadden toegeſtaen; vergunde hun verſcheyden Vryheden,

Vryheden aen Holland, Zeeland, &c. 1480.

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

heden, waer van de voornaemſte, de navolgende zijn:

Eerſtelijk, dat hy alle Handveſten, die *Vrouw Maria*, ſijn Gemalin, en hy, op hunne huldingen, aen de gemelde Landen gegeven, voor goet kende, en op 't nieuw beveſtighde.

Ten tweeden: dat alle geſchillen, in den Lande van *Hollandt*, *Zeelandt*, en *Vrieſland*, voorvallende; en ter kenniſſe, van 't gereght, Schout, Baeljuwen, of diergelijke niet ſtaende, ter eerſte *a* aenſtaen berecht zouden worden by de Stadhouders van *Hollant*.

a Inſtantie.

Ten derden: dat de ſchepen van *Hollant*, *Zeelant en Vrieſtant* vry en onbelet, door de ſluizen binnen der ſtede *Goude*, zouden mogen varen, mits betalende den behoorlijken oude Tol. Tot meerder zekerheit zouden de voorſchreve Landen en ſteden, voornamelijk *Haarlem*, *Leyden* en *Amſterdam*, een nieuwe vaert, op haer eige koſten, vermogen te laten maken waerze wilden; mits dat de *Graeflijkheit* op deze nieuwe vaert alzulk recht zou hebben, als de ſtadt *Goude* recht van Tollen op hun ſluizen had.

Voorts, zouden d'ontfangers van de bovengemelde bede niemant te gijſel dagen mogen, noch doen leggen in eenige geſlote gevangkeniſſen, ten zy datze eerſt acht dagen in een goede Herberg, gelegen hadden.

Geen Baljuwen, Schouten noch Dijkgraven, binnen ſteden of dorpen, zouden naderhandt geen recht meer doen, dan in openbare Vierſcharen, buiten op den wegh of in een huis daer geen drank of ſpijs verkoft wiert. Dat ook geen recht gedaen, noch Vierſchaer geſpannen moghte worden, dan voor de middagh, doch niet voor, maer na negen uren. De Vierſchaer geſpannen, en 't recht begonnen, vermochten 't niet, een uur of twee op te houden, of van daer te ſcheiden, eer het ge-endight was. Wiert hier tegens gezondight, zou het recht van geener waerde wezen. De Landen en ſteden die groot ongeval, als brandt, inbrekinge van dijken, Inlandtſche oorlogen, &c. te beurt vielen, zouden de voorſz. bede niet onderworpen zijn.

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

Maximiliaen beſchonk in den jare veertien hondert acht-en-tachentigh den zeſten Februarij, tot *Delft* die van *Amſterdam* met deze vryheit, datze hun ballingen duizendt roeden buiten de vryheit dezer Stede, dat is, elf hondert roeden buiten de Stadts veſten, bannen moghten; ook al de genen, die gebannen, en binnen het rechtsgebiet misdaen hadden, te mogen vangen en halen binnen de voorſchreven elf hondert roeden, om de zelve te doen ſtraffen, in allen ſchijn als of zy die binnen de hondert roeden, het beſtek van hun rechtsgebiet, gehaelt hadden.

Banpalen, van Maximiliaan, A. 1488.

Daer na heeft *Keizer Karel*, *Grave* van *Hollandt* in den jare vijftien hondert vier-en-veertigh den zeſten van Loumaent deze ſtadt vergunt, alle quaetdoenders en misdadigen te mogen bannen des verdient hebbende, buiten deze Stadt, en boven dien een mijle in 't ronde van der zelve ſtede, waer onder de boven gemelde elf hondert roeden mede begrepen zijn, ook te mogen vangen alle zoodanige ballingen, overal binnen de banmijle en buiten hun rechtsgebiet. En volgens het laetſte beſtek van *Keizer Karel* geſtelt, worden alle ſtrafwaerdige vonniſſen ingevalle van ballinghſchap alhier ter puye van 't Stadthuis in dusdanige vorme afgekundight: *Zoo is 't, dat mijne E. Heeren van den gerechte, ghehoort den eiſch ende concluſie van mijne Heere den Schout, ende confeſſie van de voorſchreven gevangen, den ſelven gecondemneert hebben, ende condemneren mits deſen, binnen daeghs Sonneſchijn te gaen uit deſer ſtede, de vryheit van dien, ende een mijle in 't ronde, hem daer uyt bannende, den tijt, &c.*

Banpalen van Keizer Karel. A. 1544.

In den Jare vijftien hondert en negen be-

Gedenckwaerdige Geschiedenissen.

beveſtigde *Maximiliaen* het gebruik, 't welk van alle heugeniſſe her onderhouden was geweeſt, te weten, dat wanneer een of twee van de Burgermeeſteren binnen 't Iaer komen t' overlijden, dat dan by den genen, die de kiezinge van Burgermeeſteren te vooren gedaen hebben, weder andere in der overledenen plaetze, gekoren moghten worden. Doch hier van breder in 't verhael van de regeering.

Burgermeeſteren in plaats van d' overledene, te kieſen.

In 't Iaer vijftien hondert en negen den acht en twintigſten Iuni, in den Hage, ſtont de zelve *Maximiliaen* toe, dat de Burgermeeſteren en drie Schepenen deſer ſtede, met den Baljuw van *Amſtellant* den naſchouw mogten doen van den *Diemerdijk* binnen acht dagen, na dat de Schout en Schepenen van *Diemen* den ſchouw daer over gedaen hebben. En dat de Schout en Schepenen van *Diemen* by hen in gelijke boete, indienze den ſchouw qualijk gedaen hadden, zouden mogen beſlagen worden, in de welke de genen, die den dijk aennemen te maken, over het qualijk maken van de Schepenen van *Diemen* beſlagen worden.

Naſchouw van de Diemerdijk.

In den Iare veertien hondert en tnegentigh, ſoo *Heda* ſchrijft, kreegh de *Biſſchop* van *Uitrecht David van Borgonje*, van de Burgers van *Amſterdam*, de Sloten van *Abcou* en *Vredelandt*, dieze van het begin des oorloghs ingehad hadden, weder. Maer andere willen datze op die voorwaerden overgegeven wierden, dat de ſtadt *Montfoort*, die van de *Hartog van Saſſen*, de *Hollanders*, en andere Edelluiden, zeer ſterk belegert was, geen hulp of byſtant zoude toegezonden worden, gelijk ook geſchiede; want ſchoon de *Biſſchop* met een ſterk krijgsheir binnen *Uitrecht* lagh, zoo wachte hy zich nochtans wel om iets vyantlijck t' onderſtaen, om *Uitrecht* niet in 't lijden te helpen. Doch hier kante zich den *Eertshartogh Maximiliaen* naderhant tegen, en nam den Biſſchop deze ſlooten weder af, hechtende dezelve aen zyne Landen van Holland, d' *Amſterdammers* hadden uyt ſijn bevel, des Biſſchops Burgermeeſter, van *Vredeland*, *Zweder Baenſoen*, in hechtenis genomen, daer hy over geklaegt hebbende, ſy hem antwoorden, volgens *Copye* van den Brief, die ter *Secretarye* alhier beruſt als volgt:

Die van Amſterdam geven den Biſſchop van Uitrecht de Sloten van Abkou en Vredelant.

Die weder door Maximiliaen, van hem afgenomen.

Gedenkwaerdige Geſchiedenissen.

Brief van d' Amſterdammers, aen den Biſſchop van Uitrecht.

„ HOechwairdige Vader, ſeer goede ende groet vermogende lieve „ Heere, uwe genaden brief ons geſant, „ inhoudende dat uwe vermogende wijs- „ heden, in 't wair, voor gekomen is, „ dat derſelver uwer wijsheden vreemde „ hieſt, boven dat ſy ons in voortijden „ geſchreven hebben, beroerende uwe „ heerlijkheden en Sloten, als *Abkoude* „ ende *Vredelant*, dat wy nu uwe Burge- „ meyſter van *Vredelant* geheten *Zweder* „ *Baenſoen* gevangen hebben, ende ge- „ vangen houdende ſijn, mit meer ver- „ haels in uwe genaden brief begrepen „ is, hebben wy mit andacht ontfangen- „ de wel verſtaen waer op wy uwe ver- „ mogende wijsheden vogen ſo gedienſte- „ lijk te weten, dat wy zie wterlijk ende uyt „ guede herten genegen zijn, mijne ende „ vruntſchap mit uwer genaden, ende „ mitten uwen t'onderhouden, zoo ver 't „ in ons is, ende als wy an uwer genaden „ na onſen kleine vermogende ys, maer al- „ tijdt wel bewijſt hebben, *mair want onſe* „ *genaden Heere, die Eerts-Hertoge van* „ *Ooſtenrijk, die voorſz. ſloten myt dat, dat* „ *'er aenkleeft hem afgenomen, aen ſijn lan-* „ *den van Hollandt geappliceert, ende ons* „ *die ſelve bevolen heeft te bewaren, ende* „ *konnen wy vueren, weſe wille, en con-* „ *ſente van ſijne genaden, ende van den an-* „ *der Steden van Holland, die de ſake mede* „ *aengaet, by ons ſelve dair niet in doen,* „ *maer moeten daer of achtervolgen, 't be-* „ *vele van ons genaden Heere, ende Prince* „ *ons dair afgedaen, &c.*

In den jare veertien hondert vier-en-tnegentigh, droeg *Maximiliaen*, mits de 1494.

Gedenkwaerdige Geſchiedenisſen.

zwarigheden, die hem beide kroonen, de Koningklijk en Roomſche veroorzaekten aen ſijnen zoon *Hartogh Filips*, de tweede van die name, ontrent zijn zeſtien jaren, deze landen al en allijk over. Drie jaren daer na quam *Filips* in *Hollant*, en wiert met Koninklijke plechtigheit t'*Amſterdam* tot Vorſt van den Lande gehuldight. Op zijn huldinge quamen alhier, vermits hy aldaer perzoonlijk verſcheen, de Majeſtraten uit verſcheiden ſteden van *Noort-hollant*, die van hem met nieuwe Vryheden en Hantveſten, gelijk de Vorſten op hun hulde gewoon zijn te doen, beſchonken wierden. Hy troude aen *Joanna*, dochter van *Ferdinand Koning* van *Spanje*, en kreegh daer by, neffens vier dochters, twee zoonen; *Carel*, die hem in zijn rijk volghde, en namaels *Keizer* wiert; en *Ferdinand*, naderhant *Koningh* van *Hongarye* en *Bohemen*, door dit huwelik raekten deze landen aen 't huis van *Ooſtenrijk* vaſt.

Maximiliaen draegt zijn Landen aen ſijn zoon Filips over.

In den Jare vijftien hondert en vijf den VIII. December, binnen Gent, beveſtigde deze *Filips* op nieuw, 't geen zijn vader *Maximiliaen* aen die van *Amſterdam*, namelijk *datze hun ballinghen duizent roeden buiten hun vryheit bannen en halen moghten*, gegeven had. Ten twede gaf hy hen mede ſteenrecht, dat is, dat alle ſchuldenaren, die niet maghtigh te betalen zijn, noch geen borge ſtellen kunnen, in de vankenis zouden mogen gezet worden tot 'er tijdt toe datze betalen. Ten derde, dat binnen een mijl rontom de ſtadt geen Turf magh gedolven worden. Ten vierde, dat ieder die met 'er woon uit de ſtadt trekt, eerſt af betalen moet daer hy opgezet is. Ten vijfde dat niemant geen wijn of bier binnen de drie hondert roeden buiten d'eerſte vryheit ſoude mogen tappen.

Hantveſten van Filips. A. 1505.

Filip en Maximiliaen ſterven.

Filips, een zeer zachtmoedigh en goetaerdigh Vorſt die ſijn landen in ruſt en vrede bezeten had, is na een twalef jarige regeeringh, in den jare vijftien hondert en zes, in 't Rijk van *Granada*, nalatende twee zoonen *Carel*, en *Ferdinand*, overleden: en tot *Amersfloor* in 't *Catuyſers Klooſter* begraven. *Keiſer Maximiliaen* ſijn vader, ſtierf in den jare vijftien hondert en negentien te *Nieuwſtad*, alwaer hy ook begraven wierdt. Na *Filips* quam ſijn zoon *Carel*, namaels *Keiſer*, in 't bezit der landen, dees noch jongh, onmondig zijnde, wierdt ſijn vaders zuſter *Margareta* tot *Landvooghdes* over de *Nederlanden*, met goetdunken der algemene Staten, geſtelt. De Gelderſche oorlogh, die ten tijde van *Filips* al begonnen, maer verſcheidemael door een beſtant van eenige jaren, bygeleght was, wiert kort na zijn doodt heviger als oit te vooren weder hervat. De *Gelderſche* kregen de ſteedjes *Muyden* en *Naerden* in, quamen met hun ſchepen voor *Amſterdam* leggen, beſprongen aldaer het *root Blokhuis*, dat toen by de *Haerlemmer poort* op palen ſtondt; maer de genen, die 'er op waren, mannelijk tegenweer biedende, moeſtenſe met groot verlies afwijken. In den jare vijftien hondert en twalef deden de *Gelderſche* weder met etlijke hondert mannen een torn op *Amſterdam*, maer vermits de ſtadt overal met ſterkten en gewapende burgers wel voorſien was, wierdenſe afgeweſen. Zy deden niet te min groote ſchade, dewijlſe in de meeſte ſcheepen, die buiten de palen lagen, ſoo wel die hier ter ſtede als buiten 's lants t'huis hoorden, de brand ſtaken.

Karel komt in Filips ſijns vaders plaets.

1507.

Gelderſen Oorlogen met Hollant.

Beſpringen Amſterdam.

1512.

Hervatten 't en verbranden veel ſcheepen voor de palen.

Na dat in den Jare vijftien hondert veertien en zeſtien verſcheide malen tuſſchen de *Gelderſche* en *Hartogh Carel* beſtand van wapenen gemaekt was, ſo borſt die oorlogh, willende *Hartogh Carel* ſijn' Landen aen *Keiſer Carel* niet overgeven, in den jare 1517 weder opentlijk uit. De *Gelderſchen* tuſſchen de drie en vier duizent ſtark, togen na *Medenblik*, datze veroverden en aen kolen leiden. Van hier trokkenze over *Alkmaer* na de *Beverwijk*, en

1517.

d'Oorlogh hervat.

Gelderſen nemen Medenblik in.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

en zoo voort na *Sparrendam*, verwoestende met branden en roven al wat hem tegen quam. Die van *Amsterdam* hun komst tot *Sparrendam* vernomen hebbende, wierpen, om hen den wegh af te snyden, en verdre doortocht te beletten, met 'er haest een schans by 't *huys ter Hart* op, en leiden 'er eenige troepen kryghsknechten in. Maer *de Gelderschen* besprongen de Schans, doch wierden manlijk in 't eerst afgeslagen, dan wierd eindelijk, na datze 'er verscheide aenvallen op gedaen hadden, noch verovert. De krijghsknechten, die 'er binnen lagen, wierden altemael ter neder gehakt. Van hier trokken de *Gelderschen* voorby *Amsterdam* na 't *Sticht* van *Uitrecht*. Hier op wierd tot *Amsterdam* op *Sinte Laurens* avondt, afgekondight, vrye iovery op de *Gelderschen*. d' *Amsterdammer* hier door ontsteken, quamen voort met macht van Schepen op de *Zuiderzee*, verbranden veel schepen tot *Bunschoten*, en zeylden van daer na *Vriestandt*, om den vyant voortaen gehel uit 'er zee te houden. Endelijk is 'er, na veel bloedtstortens, tusschen *Keiser Karel*, en *Hartog Karel van Gelder* in den jare 1536 een vaste vrede gemaekt, op voorwaerde, dat *Gelderland* en *Zutphen* zoude vervallen op den *Hartogh* van *Braband* in der tijdt, indien de *Hertogh* van *Gelder* of zijne kinderen, zonder wettige kinderen quamen te overlijden: en twe jaren daer na stierf de *Hartog van Gelder*, oudt een-en-tzeventig jaren, zonder wettige kinderen; zulx *Gelderland* en *Zutphen* aen *Keiser Karel* verviel.

trekken na Amsterdam.

Na Uitrecht.

Vrede tusschen Keiser, en Hartog Karel.

Om te toonen d' eenvoudigheidt van deze eeuwe, en hoedanigh de luiden te dien tijde in de strikken des *Pausdoms*, ook binnen deze stadt, verwert lagen, zullenwe hier een brief laten volgen, dien de Majestraet dezer stede aen die van *Haerlem* schreef, waer by zy hen verwittighde, dat alhier aflaten in de zelve maght en kracht te koop waren, alsse in den jare vijftien hondert te *Roomen* geweest waren. Voort hen belastende zulx te *Haerlem* onder de gemeente te willen bekent maken, en aen de deuren der Kerken te laten plakken. Als breder blijkt uit dit volgende affchrift:

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

WY Schout, Burgermeesteren, Schepenen, ende Raden der stede van Aemstelredamme, doen kondt ende te weten allen den gheenen die desen brief sullen sien of hooren lesen, ende bysonder den eerbaren, voorsienigen ende wijsen Burgermeesteren, Schepenen ende Raden der stede van Haerlem onsen geminden vrienden: Dat by wille ordonnantien ende goet duncken van onsen Heyligben Vader den Paus binnen dese stede ghekomen sijn die gracien, pardoenen, ende aflaten van Romen, in sulcker macht ende kracht als in den jare van 1500 binnen der stadt van Romen geweest heeft, ende die alhier geintromseert sijn ende gesolempniseert sullen werden, van nu beginnende tot beloken Paesschen toe naestkomende. Ende omme die selve gracien te sorteren hare volle effect, ende dat wy genegen sijn nae ons vermogen ter eeren van de voorsz. gracien ende aflaten ellick die des begeert sijn conscientie te bevryen, ende te ontlasten. Soo is 't, Dat wy daeromme uyt macht van sekere opene bezegelde brieve van onsen ghenadighsten Heere den Eerts-Hartoge van Oosteurijck, premier Grave van Hollandt gegunt, ghegheven en verleent hebben, gunnen, geven ende verleenen mit desen onsen brieve vry vast ende goet seecker geleyde, komende, gaende merender, ende wederom keerende in lijf ende goet, allen den genen ende een ygelijk van hem bysondere die binnen dese Stede komen sullen omme die voorschreve gracien ende aflaten te verdienen, van alle schulden, boeten ende breucken, 't zy van diefte, doetslagen, ende anders diergelijke, uytgescheyden den vyanden van onsen voorschreve genadighsten Heere, ende den geenen die gedaan hebben

Brief, waer by de Majestraet van Amsterdam die van Haerlem bekent maekt, dat hier aflaten te koop sijn.

Gedenkwaerdige Geſchiedenisſen.

crimen læſæ Majeſtatis, *alſſe vrouwekracht, moirt, brant, merct, ſtraet-roef, conſpiracie ende anders diergelijke ſaken, gedurende 't ſelve geleyde tot ſes dagen toe na beloken Paeſſchen eerſtkomende, ende ten eynde dat een ygelijcke van de voorſz. gracien ende aflaten, mitsgaders van den geleyde, hier inne verklaert ſal mogen weſen geadverteert ende ghekundight, ſoo verſoeken ende begeren wy, daeromme aen u, dat uwe eirbaerheit believend wille deſen onſen brief voor den ghemeenen volke te doen verkondighen ende uytroepen, mitsgaders ook die Cedulle van den articulen van der gracien te doen ſtellen voor de Kerk-deure, die u den brenger van deſen oik overleveren ſal om ellick hem daer na te mogen reguleren, 't welck wy ingelijke of meerder des verſocht zijnde, gaerne wederomme doen willen. In kenniſſe der waerheyt hebben wy den Zegel van ſaken der voorſz. ſtede hier up doen drucken. Gegeven op ten* xvj. *dagh van Mairt,* A° XVc. *en een.*

In den jare veertien hondert vijf-en-tnegentigh verleende *Joan Koningh* van *Denemarken*, aen de ſteden van *Hollant*, maer byzonder aen die van *Amſterdam*, datze de twee derde deelen van het gene, dat van de verongelukte ſchepen en goederen, in zijn Rijken en Landen, onweershalve of anderzins by eenigh ongeval aen de gront quam te dryven, en als wrak of zeevont gevonden wiert, zouden mogen na haer nemen en toe-eigenen, maer het overige derde deel der geblevene ſchepen of goederen, zouw aen de *Kroone* vervallen. En in gevalle deze zeedriften ſonder Schipper of Bootsvolk aen ſtrant quamen te dryven, zouden de twee derde deelen aldaer een jaer na den dagh onvermindert blijven leggen.

Vryheden van Joan Koningh van Denemarken. A. 1495.

Gedenkwaerdige Geſchiedenisſen.

Dezelve Koningh, in den Jare duyſent vier hondert acht-en-tnegentigh, gaf aen *d'Amſterdammers*, vryheit van koophandel in geheel *Noorwegen*, ook te *Bergen*, en alle plaetſen, mits dat het den Burgeren zijn, of des Koninghs Tollen, Vryheden en Heerlijkheden, niet nadeelig zy.

Andere Vryheden van de ſelve Koningh. A. 1498.

In den Jare duyſent vijf hondert en zeven, heeft *Kriſtiaan*, *Koningh* van *Denemarken*, *&c.* aen die van *Amſterdam* beveſtight, alle Handveſten, en Vryheden van ſijn voorzaten haer verleend. Daer-en-boven; dat zy vermochten hun Zee-wrak, in *Noorwegen*, te bergen, ofte te doen bergen voor een redelijk loon. 't Driftige aen Land, te bewaren jaer ende dagh, voor die daer toegerechtight. Die aldaer overleden, haer goederen te laten komen, aen de rechte erfgenamen.

Vryheden van Kriſtiaan, de II. Koning van Denemarken, &c. A. 1507.

Te *Bergen*, en 't geheele *Rijk* van *Noorwegen* door, vryen handel te mogen drijven. Drie of vier van haer Koopluyden vermoghten met hun koopmanſchappen, den Winter over tot *Bergen* te blijven; ook haer goederen daer latende aen de Burgers te beveelen, of in haer Boeden, of winkels te laten ſtaen, tot haer wederkomſt.

TIENDE

TIENDE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Karel word mondigh, en Graaf van Holland. Kristiaen, Koningk van Denemarken, komt t' Amsterdam. Oproer der Herdoopers binnen Amsterdam.

Karel word Graaf van Holland.

KArel, de laest gemelde Graef *Filips* zoon, namaels *de vijfde Keizer* van dien name, mondig geworden; aenveirde de regeringh der Landen: en ontsloegh sijn Vaders Zuster *Margareta*, van haer Voogdy. Hy trouwde met *Izabelle*, *de Koningh van Portugaals Zuster:* daer by hy in den Jare vijftien hondert zeven-en-twintigh, den een-en-twintighsten van Bloeymaend, een Soon kreegh, genaemt *Filips*, die na hem de laetste *Graaf van Holland*, is geweest.

Kristiaen Koningk van Denemarken komt t' Amsterdam.

In den jare vijftien hondert een-en-twintigh, quam alhier, *Kristiaan de tweede Koning van Denemarken*, om voort na den *Keizer* zijn zwager te reizen, hier gekomen, betrapte *den Eerts-Bisschop* van *Drontem* in *Noorwegen*, *Erik Walkendorp*, die in 's *Koninks* ongena, van voornemen na *Denemarken* over te schepen, en aldaer voor den *Koningk* zijn verantwoordinge te doen. De Koningk gewaer wordende dat de *Bisschop* binnen deze stadt was, verzocht aen de Majestraet om hem in hechtenis te mogen nemen. De Majestraet, den *Eerts-bisschop* ontschuldiging gehoort hebbende, die als een geestlijk perzoon, sich ook op *den Paus* beriep; sloegen 't *Konings* versoek beleefdelijk af: niet tegenstaende hy genoegh beloofde, alles by den *Keizer*, en *Paus*, te willen verantwoorden. Deze ongenuchte en vyandschap tusschen den *Koning* en *Bisschop*, was hier uit ontstaen. De *Koning* noch jongh, gebruikte te *Bergen* in *Noorwegen* tot zijn boel een *Hollandsche dochter*, *Duyfje* genaemt. Hy naderhant komende te trouwen aen *Keizer Carels* Zuster, zoo verzocht den *Keizer* aen den *Bisschop*, dat hy den *Koning* over het quaet gerucht, dat hem van deze *Duyfje* nagingh, wilde vermanen en waerschouwen. Dit waerschouwen nam de *Koning* zoo qualik, dat hy zedert den *Bisschop* hooren noch luchten moght. *De Bisschop* vertrok na *Uitrecht*, daer hy een tijt lang bleef, en zondt zijn ontschuldinge aen de Rijxraden van *Denemarken* over, maer ziende geen vergiffenis te verwerven, reisde endelijk na den *Paus* te *Romen*.

Tracht den Bisschop van Drontem in hechtenisse te nemen.

Oproer der Herdoopers 1535.

Onder de regeeringh van dezen *Keizer Carel*, gebeurde alhier een vreemt bedrijf, waer door byna deze stadt tot een puynhoop was geraekt; en dit was de razerny der *Herdoopers*, die in den jare 1535. ontrent Vrouwendagh tot volle ruyt-breuk uitborst. Deze dwalinge en zekt, zoo *Lambertus Hortensius*, (die een boek van deze razerny in 't brede beschreven heeft) verhaelt, quam by deze gelegentheit toe. *Luiter* hadt kort te vooren een boekje in druk laten uitgaen *van de Christelijke Vryheit*. Dit wert terstont van den gemeene man (bekoort door den tijtel, dien 't boek voerde, maer zich luttel op 't geene dat 'er van binnen in stak verstaende) zeer yverig gele-

Waar uit ontstaen.

Oproer der Herdoopers.

gelezen, en gaf merkelijke ſtoffe tot oproer. Want *Thomas Muntzer* een *Sax*, en ongelettert man, hadt dit boekje op zijn duim, en leide het by den gemeene man ten arghſten uit. Eerſt begon hy by de zijnen over de ellendige ſlavernye van *Hoogduitſlandt* te klagen, dat de gemeente met ſchattinge gefoolt werd, en de Overheit van haer zweet en bloedt, kiſten en kaſſen vol kreegh. Hy een tijdt langh dit alzoo heimelijk dryvende, kreegh ten leſte aenhang, en hitſte een groote menighte van ontrent dertigh duizent ſijner Landsluiden, om hun vryheit te verkrijgen, tot de wapenen op. Al hun roepen, waerom men de zelve aenveirde, was, om dat de ellendige gemeente onverdraegelijke pakken opgeleit, en dagelijx in de zilver-mijnen en ſteen-kuilen, om t'arbeiden, gezonden wierdt. Men wilde van impoſten, tollen en diergelijke laſten ontſlagen wezen, en geen eenigen Opper-hooft erkennen. Ook dreefmen dat niemant iet eygens, maer alles gemein moeſte wezen. De nieuwe doop van *Muntzer*, (deſen doop werd alleen den volwaſſen en geloovigen in een vrye kerk, tegens het gevoelen van heel *Chriſtenrijk*, gegunt,) was ook een van de voornaemſte punten dezer zekte. Maer door het kloek beleid der Vorſten, werd deze groote menighte der Boeren verdelght, 't oproer gedempt, en *Muntzer* van den *Hertogh van Saxen* met de dood geſtraft. Uit d'overblijffelen van de ontfangene nederlaegh, is terſtont opgerezen *Balthaſar Hubmaer*, (van wien in de Kronijk van Hollandt gewagh gemaekt wort) en *Melchior Hoffman* van *Zwaben*, een bontwerker zijns hantwerk, en die tegens *Muntzer* in verſtandt en geleertheit heel wel op moght. Dees hebbende nu ook ontrent den *Rhyn* het vreemt gevoelen dezer leere aengevangen en verſpreit, wierdt by die van *Straetsburgh* gevangen, en in de gevankenis geworpen. Hier op werden zijn aenhangers

Eerſt in Hoogduitsland.

verſtroit, en verſpreiden zich ten deele na *Weſtfalen*, ten deele na *Vrieſlandt*, maer het meeſte deel zakte na *Hollandt* toe. Eenen *Jan Matthijſen* van *Haerlem*, een bakker, met andere acht diſcipulen van *Hoffman*, waren de voornaemſte toeſtookers, die dezen nieuwen Doop hier t'*Amſterdam* zochten in 't werk te ſtellen; 't geen hen ook nae hun wenſch gelukte, invoege datze in korten tijd, de herten van vele eenvoudige menſchen met deze nieuwe leer vervulden. Terſtont hier na, als nu hun leere alree wijt en zijt verſpreit was, hebbenze ook een boek onder den tijtel van *wederoprechtinge* in 't licht gegeven. Waer in de voornaemſte punten hunner zekte deze waren: *Dat het Rijk van Chriſtus voor den Jonghſten dagh borgerlijk zoude, op der aerde wezen, dat hier alleen de heilige en rechtvaerdige (de Vorſten en Koningen met gewelt daer uit verjaaght zijnde) zouden heerſchappye voeren.* a *Dat men alle Overheden moeſte tegenſtaen, en die met alle maght zoeken uit te roojen, en ſchoon de Apoſtelen van Chriſtus geen recht des ſwaerts, en geen bedieningh van een politijk Koningrijk, als ook geen macht van een Koningrijk te beveſtigen, toegelaten zy, dat nochtans den nakomelingen hunner aanhangers, en den gheenen die naar hen het Leerampt in de Kerke zouden aannemen, burgerlijke regering en 't recht des zwaarts toegeſtaan zy. Dat hun maght gegeven zy, om den godloozen Majeſtraat met den zwaerde te vernielen. Dat in hunne Kerken geen godloozen gevonden werden, maer datze alle heilig en onbevlekt waren. Dat niemant het Hemelrijk zoude bezitten, die al ſijn' goederen niet gemeen maakte. Dat' et volgens de natuurlijke wet, tegen de welke de Goddelijke wet niet ſtrijt, billig en recht was veele vrouwen te hebben; en diergelijke meer andere punten, onnodigh om te verhalen.*

Oproer der Herdoopers.

Komen t' Amſterdam.

Inhoud van hun Leere.

a *Aenmerkelijk Leerſtuk.*

Terſtont hier op vervolgde men hen op verſcheide plaetze, met ſtrenge ſtraffen,

Worden vervolght.

Oproer der Herdoopers.

fen, maer nergens werd 'er yzelijker ſtraffe tegens in 't werk geſtelt als hier ter ſtede. Uit 't *Hof* van *Hollandt* werdt een a algemene voorzorger gezonden, om de geene daer eenigh bedenken op viel, t'ondertaſten. Voorts werden 'er neegen 's nachts van hun bedde gelicht en in den Haegh geſleept, daerze ontrent veertien dagen gevangen zaten. Midlerwijl wiert 'er aen *Keizer Carel*, die toen ter tijt tot *Bruſſel* was, een bode geſchikt, om t'onderſoecken wat hy wilde dat men hen doen zoude, dees ſtreek het vonnis, datze onthooft, en de hoofden op ſtaken ſouden geſtelt worden, 't welk ook volbracht wert. Want op den vijfden dagh van Wintermaent in den Jare vijftien hondert drieen-dertigh, zijn deſe neegen mannen in den *Haegh* opentlijk onthalſt, de lichamen werden aldaer begraven, maer de hoofden in een haringh-ton naer *Amſterdam* gezonden, en buiten aen de *Vogelwijk* op ſtaken gezet. En ſchoon men tegens deze *Wederdoopers* de wreedſte ſtraffen poogh-den in 't werk te ſtellen, zy groeiden niet te min tegens de ſtraffe aen, ſtroiden brieffjes en boekjes langhs de gemene wegen, dreigende daer in de geenen te verderven, die hun leere niet toeſtonden: en verkondighden *Gods gramſchap* en oordeel den geenen, die al hun goederen niet wegh wierpen, en uit *Babylon* ſcheiden. Op den een-en-twintighſten van Lentemaent, na dat 'er eenige van de voornaemſte alrede gevlucht waren: vergaderden ſich alhier deſe *Wederdoopers* uit alle oorden, en trokken met wijf en kinderen in tien of twalef ſcheepen, naer 't Lant van *Overyſſel*, om voort te trekken werwaerts hen *Godt* zenden zouw. Doch zy begaven zich naer *Munſter* en *Weſtvalen*, alwaerſe die ſtadt overrompelden, de regering veranderen, en alles naer hun zin uitwerkten. Midlerwijl liet *Keiſer Carel* in 't begin van Lente-maent door gantſch *Nederland* verkundigen, dat al dit volk in genade ſoude aengenomen werden en vergiffenis krijgen, indienze met berouw en leetweſen hun misdaden, binnen veertien dagen aen den Biecht-vaders der kerken beleden; maer dat, die anders deden, na behooren zouden geſtraft worden. Dit afgekundight zijnde, gingen 'er weder in tien of twalef Kogge ſcheepen, zeer veel van deze *Wederdoopers* met wijf en kinderen 't ſcheep, en vertrokken uit *Holland* naer *Overyſſel*, en van daer op *Munſter*, al hun goederen, behalve het bare gelt, datſe mede namen, verlatende. En als men hen vroegh? Waer henen datſe trokken, gavenſe tot antwoort: *Datſe na een lant reisden, dat hen Godt toonen ſou.* Ten ſelven dage quam een geheimſchrijver uit den *Haegh* van den Hoge-Raat met *'s Keiſers* bevel, dat men beſlaen en aen houden zou noch ſekere ſchepen geladen met *Herdoopers*, op welk bevel 'er vijf aengehouden wierden. Des anderen daegs, den een-en-twintighſten van Lentemaent, verſtouteden zich vijf mannen op de klaren middagh, met zwaerden in de hant, langs der ſtraten te loopen, en als uitſinnige menſchen aldus te roepen, en te ſchreeuwen. *In de name des Heeren, de gebenedijdinge is aan de rechter zijde, en de vermaledijdinge aen de ſlinker zijde van deſe ſtadt*, en diergelijke woorden meer. Doch niemant werd in dit loopen van hen beſchadight. Terſtont hier op quam de Burgery, door dit vreemt, en ongehoort ſchouſpel opgewekt, op den *Dam*, en de ſchutterye op de *Doelen*, hun vergader plaets, t'zamen. Vijf van deſe *Wederdoopers* wierden op den zeven-en-twintigſten van Lentemaent, by den Rade van *Holland* binnen *Haerlem* gerecht, en op 't radt geleit, waer onder drie waren, die hier dit oproer aengerecht hadden. Ook werden hier by vonnis van den *Raede* van *Holland*, alhier dat pas tegenwoordigh zijnde, twee van deſe *Herdoopers* onthalſt en de lichamen op 't radt geſtelt.

a *Procureur Generael.*

Negenmannen onthalſt.

Groeyen tegen de ſtraf aen.

Veele vertrekken na Munſter.

Op

Oproer der Herdoopers.

Oproer der Herdoopers.

Schrijven uit Vrieslant, nopende d'aenſlagh der Herdopers op Amſterdam.

Op den negen-en-twintighſten van Grasmaent, zijn 'er brieven uit *Vrieſland* aen de Vroedſchap, en Burgermeeſteren dezer ſtede gekomen, waer in zy hen lieten weten, hoe dat de *Wederdoopers* beraedtſlaeght hadden derwaerts over te komen, om de ſtadt door oproer onder hun gewelt te brengen. Hier op ontbootmen des namiddaeghs de Schutteryen, het vrouwen Gildt, en de kruis Gilden op 't *Stadhuis*, en maekt hen den aenſlagh der *Wederdoopers* bekent, en vermaent de Burgery om de ſtadt gehouw en getrouw te wezen. Ieder was gezint goet en bloet te wagen tot beſchermingh en vryheit ván den ſtaet Voorts wiert by klokke ſlagh afgekundight: Dat niemandt eenige vreemde *Herdoopers* zoude mogen herbergen, en dat die geene, die de zelven herberghde en niet aenbroght, met de doodt geſtraft zoude worden. De vreemde *Herdoopers* hadden voor, vijf uuren des avonts ten zelve daege de ſtadt te ruimen. Op den zelven avont vergaderen wederom de Gilden der Schutters op de markt, bezochten veel huizen, en braghten 'er ontrent twintigh in de gevankenis. Op den vierden van Bloeimaent quam de *Grave van Hooghſtraten*, met veel andere Raeds perzoonen van 't *Hof van Hollandt*, en de Geweldiger of Prevooſt, alhier in der ſtad, en lieten op den zevenden 2 *Herdoopers*, die afſtant van hun zekte gedaen, en zich weêr met de kerk verzoent hadden, tot leet-

De Graaf van Hoogſtraten komt in Stadt.

Oproer der Herdoopers.

leetweſen en boete, bloots hooft, bloots voets in witte linne kleeren, elk met een kaers in de hant, voor den ommegangh, te pronk gaen. Op den elfden der ſelver maent wierden 'er alhier weêr vier onthalſt en vier verbrandt. 's Anderen daeghs werd 'er noch een onthalſt, op den zeſtiende weêr vier, waer van de lichamen op raeden geſtelt zijn. 's Anderen daegs daer aen vertrocken de Raedtsheeren van hier na den *Haagh*; *de Graaf van Hooghſtraten* reiſde met de Schuttery van *Amſterdam*, na *Monnickendam*, en zoo voort op *Edam*, *Hooren* en *Enkhuiſen*. Op den eerſten van Wijnmaent quam alhier weêr de *Grave van Hooghſtraeten*, als *Stadthouder* over *Hollant*, om met de Vroedſchap dezer ſtede te raede te gaen, op wat maniere men gevoeghlijkſt deze zekten der *Wederdoopers* zoude kunnen uitrojen; met hem was ook gekomen, den *Heer van Aſſendelft Mr. Vincent*, algemeene voorzorger, en Raedt van *Hollandt*. 's Anderen daeghs ontboot de *Graaf* by ſich in 't *Klooſter van Bethanie*, daer hy t'huis lagh, den Schout *Jan Huibertſen*, *Cornelis Benningh*, en *Andries Boeleſſen*, beide Burgermeeſters, *Claas Hilbrantſen*, *Cornelis Dobbeſſen* Schepenen, *Claas Willemſen*, en *Jooſt Buik* Hooft-mannen. Aldaer ſtelt hy hen-lieden vijf-en-twintigh beſchuldingen voor, betight hen met onachtzaemheidt, en datſe in 't ſtraffen der ketters al te ſlaphertigh geweeſt waren, ja dat 'et hun ſchult was, dat het opgereze quaedt ſich daeghelix meer en meer verſpreide. Een deel van deſe beſchuldingen wert by de Wethouders wederleit, maer van de reſt ontſchuldighden zy ſich, zeggende daer noit van gehoort te hebben. Voorts zijn de Burgermeeſters en Vroedſchap dezer ſtede, met den *Grave* wel vier of vijf daegen achter een dagelix op 't *Stadthuis* vergadert, om over 't gemene beſte te beraedſlagen. Ook wert te dezer tijdt met goet vinden van den gantſchen Vroedſchap, *Meeſter Jan Huibertzen*, vermits de ſpraek gink dat hy *Luthers* gezint was, van ſijn Schoutampt afgezet, in zijn plaets gekooren, *Klaas Gerrit Mattijzen*. Voorders wierd in des ſelven *Graven* herberge voorgeſtelt, of 'er ook yemant in den Raedt van Ketterye verdacht was, of 'er al op Stads muuren en bolwerken goede wacht gehouden, en of 'er jaerlix van 't geener ontfangen en uitgegeven werd, al trouwe rekening gedaen werd. Ontrent den zevenden of achtſten van Wijnmaend, werden 'er twee burgers van de *Wederdoopers* zekte, by de kop gevat, en in de gevankeniſſe geworpen. Hier op verſpreide ſich een gerucht, dat op den aenſtaende nacht wel twee hondert Burgers van hun bedt ſoude gelicht, en na den *Haagh*, om aldaer haer ſtraffe t'ontfangen, gevoert worden. Dit veroorzaekte ſoodanigh een beroerte, dat zich by dage en by nacht, een groote menighte ontrent het *Stadthuis* liet vinden. *Jooſt Buik*, en *Jan Holleſloot*, beide Burger-hopluiden, namen uit het Gilt der Schutters drie rotten by ſich, qualik te vreden zijnde dat ſoo groot een meenighte der Burgeren, dien geen wacht bevolen was, op de merkt t'zamen quamen. Weshalve werd 'er geraedſlaeght, of men de zelve met ſcherp aenvallen, en verſtooren, dan of menze met goedigheit ondergaen ſoude. De leſte raet wert by *Jooſt Buik*, en *Holleſloot* voor goet gekeurt, die uit de drie Rotten vier mannen tot ſich namen, op de merkt by hen gingen, en hen vroegen, wat hun voornemen en begeerte wes, datſe dus buiten gewoonte op de merkt quamen te zamen loopen, en ſich den gantſchen nacht over daer op onthielden; zy hadden d'oorſaek te openbaren, men ſou hen, indienſe billik was, daer in te gemoet komen. *Zy waren*, gavenſe tot antwoort, *daer vergadert, niet om oproer oft eenige nieuwigheden aan te rechten, maar zochten, dewijlze zoo wel burgers waeren, als zy, neffens hen*

Verſcheiden geſtraft.

Hooghſtraten, vertrekt:

Komt weêr in Stadt:

Doet de Majeſtraat vergaderen.

En leit hen verſcheide beſchuldingen te laſt.

Oproer der Herdoopers.

De Schout afgezet.

1534.

Eenige gevangen:

Gerucht daar op:

Veroorſaekt groote beroerte.

Oproer der Herdoopers.

het gemeene welvaart te beſchermen: voorts daer by voegende, *dat 'et onbetamelijk was, en tegen Stadts-rechten, en vryheden ſtreed, dat dus by nacht d'onſchuldigen van hun bedt gelicht, en gevanckelijck wegh gevoert werden. Buik* gaf tot antwoort, dat ieder vry geruſt zoude gaen ſlapen, en hy daer voor ſtont, dat zulx niet geſchieden zouw. Hier op gink ieder, zijnde alrede twalef uuren in der nachte, t'huiswaert. *De Graaf van Hooghſtrate*, verſchrikt door dit zamen rotten des volx, had des nachts tot verzekeringh van zijn perzoon, voor de herbergh, daer hy t'huis lagh, zijn dienaers laten waght houden; doch vertrok hy weêr in 't kort na den *Haagh*. Op den laetſten van Wintermaent des jaers vijftien hondert vier-en-dertigh, wiert 'er weder een borger, die ſich had laten *herdoopen*, met den zwaerde onthalſt, en zijn lichaem op een radt en 't hooft op een ſtaek geſtelt, en een ander, die voor den Raedt ontboden, maer gevlucht was, voor zijn leven uitgebannen. Ook werdt ten zelve daege een vrouwe, om het zelffte feit, verdronken.

Door Jooſt Buik geſtilt.

Verſcheiden geſtraft.

Te dezer tijdt quam een gerucht tot *Munſter*, aen een *Jan Mathijſen* van *Haarlem*, (die zich zelfs aldaer tot *Profeet* der *Herdoopers* hadt opgeworpen) hoe een groote menighte van *Herdoopers* door gantſch *Hollandt*, en *Vrieſlandt* vergadert waren, en ſich ſterk maekten om *den Koningh van Sion*, *Jan Bokelſz. van Leyden*, te hulp te komen. Op dit gerucht zond de *Koning* eenen *Jan van Gele* derwaerts, tot leitsman van deze troepen, en belaſte hem wel ernſtelijk dat hy, als een twede *Mozes*, dit volk geleiden en binnen zoude brengen. Op den elfden van Sprockel-maendt des Jaers vijftien hondert vijf-en-dertigh, brak alhier in 't openbaer uit, daer de Wethouders en de gantſche Borgery lang voor gevreeſt hadden. In de zoudtſteegh ten huize van eenen *Ian Sybertzen Lakenkooper*, zijnde dat pas nae 't *Ooſten* verreiſt, hadden ſich etlijke mannen en vrouwen, waer onder eenen *Hendrik*, een Snyder zijns ambachts was, die ſich voor een *Profeet* uitgaf, verzamelt; 's morgens heel vroech, tuſſen drien en vieren, wierp zich de *Profeet* in tegenwoordigheit van hun allen, om te bidden plat tegens der aerde. Midlerwijl hy bad, werdenze alle met zo groot een ſchrik bevangen, dat hen docht dat de plaetze daerze ſtonden, ſchudde en beefde. Zijn gebedt ge-eindight hebbende, zeide hy tot een van d'omſtaenders. *'k Heb Godt in ſijnen Troon en Majeſteit van aangeſicht tot aangeſicht geſien, en perzoonlijck met hem geſproken: 'k ben in den Hemel verrukt geweeſt, en van daar neder-gedaalt ter helle, en heb het alles beſichtight, en nu is den grooten dagh des oordeels voorhanden. En ghy zijt*, wijzende op zeker knecht, *in aller eeuwigheit verdoemt, en niet waerdig in der Helle te daalen, maar ſult in den afgront der Helle verzinken!* Waer op de dienaer hem antwoorde; *Vader, ghy die in de Hemelen woont, ontferm u mijner, en zijt mijn ziele genadigh*: de *Profeet* weder. *De Vader heeft meêlijden met u gehadt, en heeft u nu tot een zoone aangenomen, en alle uw' ſonden vergeven.*

Jan van Geel, na Hollandt gezonden.

1535.

Oproer der Herdoopers.

Vreemd bedrijf van eenige Herdoopers.

's Daeghs daer aen zijn ſy 's morgens vroeg weder op de zelve plaets vergadert, en ſommige vrouwen van haer mans zijde uit het bedde ſtilzwijgens opgeſtaen, en alhier weder gekomen. En na datſe vier uuren met leeren en bidden toegebracht hadden, zette de *Profeet* zijn helmet van 't hooft, trok zijn borſt-harnas uit, en ſmeet zijn kleeren, zwaert, en andere wapenen op 't vuur, zulx hy moeder naekt ſtondt. Voort geboodt hy d'anderen, datſe hem zouden nadoen en zich mede ontkleden, 't welk zy ook deeden, 't zelffte wiert daer na ook van de vrouwen gedaen: want de *Profeet* hadt ingeſtelt, dat alles, wat van aerde gemaekt was, in 't vuur moeſte gewor-

Wonderlijk bedrijf der naakt loopers.

Oproer der Herdoopers.

geworpen werden, menende dat dit een aengename brant-offer voor *Godt* zoude zijn. De vrouw van den huise, die noch lagh en sliep, en van 't gene dat 'er gebeurt was, niet wiste, werdt door den vuilen en groote stank van de smeulende kleeren, die door 't gantsch huis trok, wakker, sprongh uit den bedde, om te sien, of 'er ook brand was; op de zolder gekoomen zijnde, vondze aldaer elf perzoonen, zeven mannen en vier vrouwen, moeder naekt staen. Zy werdt van den *Profeet* belast zich terstont mede t'ontkleden, 't geense ook deed, en smeet haer kleren mede op 't vuur. Als zy nu met haer twaleven dus naekt stonden, beval hen de *Profeet*, dat zy hem met loopen en roepen zouden navolgen. Terstont vliegt-

Oproer der Herdoopers.

men ten huisen uit, en loopt langhs der straeten, als dol en uitsinnige menschen, en roepen luits keel, *wee, wee, de wraak, de wraak ô Hemelsche Vader.* Op dit geroep, dat de gantsche Stadt doorklonk, begaven zich de Burgers terstont in de wapenen, en quamen op den *Dam* voor 't *Stadthuis* t'zamen; zulx dat ook dese *Herdoopers* op eene vrouw na, die men naderhant noit vernomen heeft, gevangen wierden. Terwijlse in de gevanckenis, dus naekt zaeten, hebbense geen kleeren willen aentrekken, seggende, *dat sy de naekte waarheit waren.* Zeker Schepen smeet een zeker vrouwe van dese ghevangen een mantel om 't

Oproer der Herdoopers. lijf, zeggende, *dekt u*, maer zy wierp de zelve van haer lijf, met voorwenden dat 'et beelt *Godts* zich niet hoefde te ſchamen. De ſtank van deſe brandende kleren hadden nu alreê ook de gebuuren rontom beginnen te ruiken, maer de deure was van deſe *Naektloopers* in 't uitgaen ſo vaſt toegeſlooten, datſe niet op te krijgen was. Ten leſte dedenſe het ſlot met een gelade buſſe opſpringen; in huis gekomen zijnde, vondenſe het bedt-ſtroo in de brant, de kleeren en wapenen op 't vuur leggen, met twee ſchottels vol vleeſch daer boven op. Voorts deed men de Gilden der Schutteryen op den *Dam* vergaren, en in de wapenen komen. Verſcheide huiſen werden onderzocht, en verſcheide Burgers zoo ſchuldige als ontſchuldige in hechtenis genomen, maer d'ontſchuldige terſtont weder ontſlagen. De Kerken en Stads-poorten wierden op dien dagh geſlooten gehouden, alleen maer tweemael geopent, en terſtont weêr toegeſlooten. Den twintighſten van Sprockelmaent zijn uit *Vrieslandt* en *Henegouwe* eenige duiſent *Herdoopers* ontrent den *Nieuwendijk* (andere zeggen te *Monnikdam*) aengekomen. By deſe is gegaen den *Heer Gerard van Aſſendelft*, en de *Prevooſt* van *Hollandt*, door wiens voorſichten raet ſoo veel te weegh gebracht werd, datſe weder heen gingen, daerſe van daen quamen. Ettelijke huiſen, daer eenigh bedenken op viel, werden tot de gront toe geſloopt. Op den vijf-en-twintighſten van Sprockelmaent, werden de zeve mans perzoonen van deſe *Naaktloopers* met den zwaerde onthooft, en in linnen kleeren op 't radt geleit. In het ſterven beweſen deſe verblinde menſchen noch groote ſtandtvaſtigheit. Want den eenen riep, *prijſt den Heere altijt*, d'ander, *wreekt het bloet van d'uwen*, de derde, *opent uw' oogen*, de vierde, *Wee, Wee.* Op den achtſten van Lentemaent werden 'er noch neeghen van dit zelve volk verweſen om onthalſt te worden. En ſchoon deſe weêrdoopers ſoo wel hier als door gantſch *Hollandt* met de uitterſte ſtraffe vervolght werden, ſoo wiert 'er nochtans niet mede gewonnen, ja ſy groeiden in hun dwalingen tegens de ſtraffe aen. Want ook de geenen, die den *Biſſchop* binnen *Munſter* belegert hield, leeden nu ſoo grooten honger, datſe by gebrek van broot, ſich met kruiden, wijngerts-bladen, en diergelijke loof, het leven onderhouden moeſten. Ter gedachteniſſe van deſe *Herdoopers* en *Naektloopers*, waren in de *nieuwe Kerk* aen een zekere balk deſe naervolgende twee vaerſen met roode letteren geſchreven:

Straffe der Naektlooters.

Stantvaſtigheit der zelven in 't ſterven.

Als men ſchreef duiſent vijf hondert en vijf-en-dertigh, wilt dit onthouwen,
Doen liepen hier naekt Mans en Vrouwen.

Maer door den brant, die in 't Jaer zeſtien hondert vijf-en-veertigh in deſe Kerk raekte, is deſe balk mede afgebrant.

Jan van Gele komt in Hollant.

Jan van Gele ondertuſſen, die, gelijk wy gezeit hebben, van den *Koningh* uit *Munſter* naer *Vrieſlant*, *Holland* en *Amſterdam* gezonden was, vond de dingen in een heel andere ſtaet, dan de *Koningh* hem wijs gemaekt had. Want in *Vrieſlant* en van daer in *Hollandt* gekomen zijnde, vont hy de beloofde troepen krijgsknechten niet. Hy begon des niet-te-min groote dingen in 't werk te ſtellen, en braght, eer dat hy uit *Vrieſlant* ſcheide, geen kleene beroerte aldaer, voornamelijk tot *Bolswaert*, door zijn liſtigheit, te weegh; maer vluchte, na dat daer alles weêr in ſtilte geraekt was, voort op *Amſterdam*, en gink, ſich in onbekent koopmans gewaet gekleet hebbende, by eenen *Willem Corneliſſen* t'huis leggen. Zijn naem, om niet bekent te worden, had hy in 't inkomen verandert. Want de naem van *Geele* was nu alreê door gantſch *Hollandt* genoeghzaem bekent. Alhier hielt hy heimelijk met den

En t' Amſterdam.

genen

Oproer der Herdoopers.

genen groote gemeenschap, die hem doch-ten op sijn' zijde te zijn; met dese han-delde hy van ernstige zaken, deed groote beloften van het *Koningrijk* van die van *Munster*, en prees seer de vryheit des levends derselven. Endelijk ruit hy hen zoodanigh op, datze na nieuwigheden beginnen te luisteren, en ontsteekt in hun herte een begeerte van een groote, doch gevaerlijke daet, te bestaen. Want het gerucht der *Munsterschе* geschiede-nissen, hadt ten dien tijde soo groot een begeerte van alles zonder onderscheit, en in 't gemeen te besitten, en te gebruiken, in de herten der menschen ontsteken, dat dese pest in 't kort hier en daer, en voor-namelijk binnen dese Stadt, ongelooffe-lijk was voort-gekroopen. Daer woonde dat pas in dese Stadt, eenen *Hendrik Goet-beleit*, een man van middelmatighe lengte, grof van leden, stark van lichaem, en die lange Jaren den oorlogh gevolght hadt, Deez was by de sijnen door zijn vroom-heit in groote eer en aensien, en nu mede de zekte der *Wederdooperen* ingelijft. *Jan van Gele*, dan, nam desen *Goetbeleit* tot een metgezel van zijn heimelijke raedtsla-gen. Maer voor geen dink vreesde dese *Jan van Gele* meer, als dat zijn naem sou-de mooghen in 't licht komen, en hy daer door bekent worden. Weshalve met goedtvinden van desen *Goetbeleit*, neemt hy voor sijn' zaken aldus uit te werken. Hy zou na 't *Hof* van *Brabant* gaen rei-zen, om quansuis vergiffenis sijner mis-daden van de *Koninginne Maria*, *Keizer Carels* zuster, die toen *Lantvooghdes* over de *Nederlanden* was, te versoeken, en alsdan, dien verkregen, en zijn voorige naem bekent gemaekt hebbende, opent-lijk binnen *Amsterdam* by ieder een te verkeeren. Desen voorslagh is hem ook wonder wel gelukt. Want door tusschen spreken zijn 'er vrienden, en door sijn' groote beloften, verworf hy van de Land-vooghdesse vergiffenis, en dat voorna-melijk met dit besprek, dat hy de Stadt van *Munster* aen *Keizer Carel* door zijn listigheit zouw leveren. Hier van gaf-men hem bezegelde brieven, en gelt om volk aen te nemen. Dus komt *van Gele* weer te *Amsterdam*, maekt zijn rechte naem bekent, en verkeert opentlijk by de grootste van *Amsterdam*. Want het berouw sijner misdaden en de verkre-ge vergiffenis, als ook dat hy soo groot eenen last aenveirt hadt, van de Stadt *Munster* aen den *Keizer* te leveren, had hem, ja zelf by de *Majestraat*, zeer bemint gemaeekt. Midlerwijl, na dat al-les nu weêr in stilte gekomen was, zoo bestaet hy een gruwelijke daet. Hy spant aen met zijn volck om deze Stadt te be-springen, en hier zoodanigh een repu-blijk op te rechten, alsze te *Munster* ge-daen hadden. Voor eerst neemt hy *Goet-beleit* tot metgezel van zijn Raedt, en steldt hem tot vendrich over sijn volck. Endelijk geeft hy de zaek ook te ken-nen aen sijn volk, dat hy ten huise van *Pieter Gaal* in de *Pijlsteegh* had doen vergaren. Ieder prees dien toelegh, en zeide datmen 'er mede voort voere. Om dit gruwelstuk nu uit te werken, wiert daer toe vast gestelt den tiende van Hoy-maendt. Het teken van zamen te komen en aen te vallen, soude wezen het luiden der steê klokke op 't Stadthuis. Doch op de leste uur, als dit vloekverwantschap hun voorgenome daet in 't werck soude stellen, brak de bommel uit. De kruis-gilden, gelijck men van oudts gewoon was, plachten op 't *Stadthuis* op dien tijt seer kostelijk te teeren. Op dese maeltijt quamen ook al de Wethouders en de aen-sienlijkste en rijkste Burgers der Stadt, en duurde dit brassen gemeenlijk tot laet in der nacht. Ontrent den avont, als nu de toortsen en pektonnen op den *Dam* tot te-ken van vreugde ontsteken waren, komt een sekre jongelink, by eenen *Pieter Honig*, en verhaelt hem, hoe dat de *Wederdoo-*

Oproer der Herdoopers.

Komt weer t' Amster-dam.

Reyst na Brabant.

Zoekt de Stad te over-rompelen.

Dat word ontdekt.

Oproer der Herdoopers.

pers wel ten getale van zes hondert vergadert waren, om de ſtadt te beſpringen. *Honigh*, zonder eenige uitſtel, geeft de zaek aen *Claas Otter* en *Dirk Hillebrantſen*, beide Hooftmannen, te kennen. Deze drie gaen op ſtaende voet by Burgermeeſteren op de merkt, en ontdecken de gantſche zaek; maer Burgermeeſteren ſloegen in 't eerſt daer naulix geloof aen, voor al eer men den eerſten aengever voor den dagh braght, die by ſijn deel hemelrijx zwoer, dat 'et in der daet zoo was, als hy gezeit hadde. Daer by voegende, tot teyken van waerheyt, dat men op de *Rederijkers Kamer*, die boven de *Waagh* was, (ſtaende doenmaels op den *Dam*, omtrent voor de huizen, die nu tegen de *Vismarkt* aenſtaen) zoude vinden, 3 dobbele haeken met ſcharp geladen: dat ook alzoo bevonden wierd. De kruis-gilden waren ondertuſſen vroeger op 't Stadthuis van malkanderen geſcheiden, als zy gewoonlijk plachten, 't geen ook hun behoudenis geweeſt is. By Burgermeeſteren wierdt voorts beraetſlaeght, op wat wijze men de Burgery op den *Dam* voor 't Stadhuis in ſtilligheit, en zonder de minſte beroerte, zouw in de wapenen doen komen. Terwijl d'een het vaſt dus, d'ander zoo overleit, komen de *Wederdoopers* gewapent, met ſlaende trom en vliegende vendels, uit de *Pijlſteegh* uit het huis van *Pieter Gaal* met groot gewelt en oproer op den *Dam* trecken, beſpringen terſtont het *Stadhuis*, en ſlaen de wacht doot, d'Eerſte die het met de doot bekoopen moeſte, was eenen *Simon Put*. Zeker quaetaerdigh miſmaekt bultenaer, mede in de *Pijlſteeg* wonende, komt ook gewapent uit, en vermaent ſijn buurman om met hen tegen de *Herdoopers* na den *Dam* te treeken, en alſo eenige treden te zamen voortgaende, doorſteekt hem verradelijk, en loopt voort. Een zeker dienaer van de Schout, die dronken en vol ſijnde, en tuſſen ſtoelen en banken ſo lang als hy was, op de vloer lagh en ſliep, wierd door dit geroep wakker, klimt zonder te weten wat'er gaende was, boven na de *Tooren* van 't *Stadhuis*, en neemt by gevalle het touw van de ſteê-klok, op dat door het luiden geen grooter ſchrik onder de gemeente ſoude komen, wegh. Burgermeeſteren, die het met groot lijfs gevaer ontkomen waeren, wekten terſtont de burgers op, doen de ſtraten rontom, die op den *Dam* uit-komen, met wacht beſetten, op dat ſich by de geenen, die alrede op den *Dam* waeren, d'anderen niet zouden verzamen. Zy werden altemael, die ſich in d'eerſte hette tegens deſe *Herdoopers* aenſtelden om te vechten, van hen doorſchoten. *Claas van Aken*, een ſterken dronkaert, en die lange Jaren met *Hendrik Goetbeleit* verkeert hadt, vervalt op den *Dam* onder deſe dicke drommen der *Wederdooperen*. Hy vraegt hen uit een klucht wat hun begeeren was; zy hadden hun voornemen te openbaren, men zou hen daer in te gemoet komen en te vrede ſtellen. *Goetbeleit* belaſte hem, dat hy na huis zoude gaen, dat aldaer een gevaerlijke ſaek verhandelt werdt, en die hem niet aengink. Als de andere hem met de dagge te lijf wilden, ſchoot *Goetbeleit* daer tuſſchen, en ſeide, laet deſe gaen, het is een grooten dronkaert, en mijn goedtbekende. Terwijl hy aldus na ſijn gewoonte bleef ſtaen gekken, wiert hy (hoe wel tegens wil en dank van *Goetbeleit*) ter neder gemaſt. De Burgers hadden nu alreê de wegen, die op den *Dam* uitkomen, bezet. Voorts wiert by Burgermeeſteren beſlooten, datmen niets zoude beginnen, voor dat den dagh gekomen was. Maer Burgermeeſter *Pieter Colijn*, een zeer geleert en Godtvruchtigh man, was by veelen, om dat hy in 't begin van zijn Burgermeeſterſchap, deze luiden wat ſlappelijk achtervolght had, in den haet gekoomen, ja zoo verre dat eenige zich lieten verluiden dat hy met hen eene lijn trok, en 'er wel af wiſte, wat aenſlagen datze voor

Oproer der Herdoopers.

Komen op den Dam.

Wonderlijk binder middel.

Wonderlijk bedrijf van Claas van Aken.

Aenval van Burgermeeſter Kolijn.

Oproer der Herdoopers.

voor hadden. Deez, om zich nu van dien klat te bevrijden, rukt met een rot burgers naer de *Herdoopers*, die op den *Dam* ſtonden, toe; zy d'aenkomſt der burgeren vernemende, treden hen ſtoutelijk te gemoet, en' ſlaenſe op de vlucht; In 't vluchten werd 'er een deel gewont, en den genoemde Burgermeeſter *Pieter Kolijn* zelfs ſchandelijk vermoort. *Goſewijn Rekalf* mede Out-Burgermeeſter, en die

Burgermeeſter Rekalf doet den Dam bezetten, &c.

ſich wonder wel op den krijghshandel verſtont, belaſte de wegen, die op den *Dam* aenliepen, met zeilen te behangen, en voor de ſelve hoppe-ſacken te rollen, om daer achter te gaen leggen, en tegens de de looden der wederdoopers ſcheutvry te zijn. Maer als de ſelve *Rekalf* bemerkte, dat de ſaek alleen met de burgery niet wel uit te rechten was, roept hy op de *vismerkt* eenige vrywilligen te zamen, en

Oproer der Herdoopers.

neemt hen voor een maent aen. Deſe werden op die voorwaerde aengenomen, datſe de *Herdoopers* van den *Dam* gedreven hebbende, het aller eerſte een aenval op 't Stadthuis ſouden doen, en van de burgers ingevolght werden. *Goetbeleit*, ſiende dat de wegen, om op den *Dam* te

Oproerige, verlegen.

komen, rontom bezet waren, zeide tot *Jan van Gele: Dit is het, dat ik altijt gevreeſt hebbe, namelijk, dat onſen aenſlagh met ſoo weinigh volck ſoude te leur gaan. Wat is 'er nu anders overigh, als dat wy wechtender hant hier op deſe plaats doot blijven? Geen ſwarigheit altoos*, antwoorde

Oproer der Herdoopers.

woorde *Jan van Gele*, *want eer de klok tien uuren ſal ſlaan, ſullen wy de ſtadt in ons handen hebben, en dat ſonder een droppel bloets te ſtorten, ſoo men den* Profeet *anders gelooven magh.* Midlerwijl hielden de burgers ſich ſtil, maer de *Herdoopers*, brachten vaſt de na-nacht met ſingen van geeſtelijke liederen over. Maer als 't begon te dagen, begaven ſich de *Herdoopers*, waer van ſoo nu en dan een geſneuvelt was, van den *Dam* op 't *Stadhuis*. De burgers dit ſiende nemen de *Retorijk-kamer* boven de *Waagh* in, van waerſe bequamelijk 't *Stadhuis* konden beſchieten en ook den *Dam* ruim houden. Daer na wiert 'er door de venſters van 't *Stadhuis* in de groote Zael met Roefroers ſoo yſelijk geſchooten, dat 'er verſcheide quamen te ſneuvelen, en ſich hier en daer verſteken, en verſtrojen moeſten. *Goſewijn Rekalf*, belaſte twee ſlangen en een kartouw op den middeldam te brengen, daer de deur van 't *Stadthuis* mede op de vloer geſchooten wierd. Hier vloogen terſtont

Oproer der Herdoopers.

Waer in men de gaten, daer deſe kogels door gegaan waren, beſcheidelijk zien kon.

Rekalfs vorder bedrijf.

Deze venſters hebben noch in 't oude Stadthuis, in den Jare 1652. (wanneer 't zelve verbrande) gehangen.

d'aengename knechten ontrent te vijf uuren in, die ook van de burgery wakker in gevolght werden. De *Herdoopers* hier op, die, wel ten getale van vijf-en-twintigh, het binnenſte van 't *Stadthuis* ingenomen hadden, ſetten ſich in de deur pal om het uitterſte te wagen. Maer een deel Burgers en Soldaten klommen ter zijde van 't *Stadhuis* de venſters in, vielen van alle kanten op hen aen, en verſloegenſe. Twalef

wier-

Oproer der Herdoopers.

wierden 'er gevangen, de reſt ter neder gehakt, waer onder ook *Goetbeleit* was. *Jan van Geele*, die ondertuſſchen boven op het toorntje van 't *Stadthuis* gevlucht was, werd van de Burgers, op den *Dam* ſtaende, (na dat hy veel vuile en laſterlijke ſcheltwoorden de zelve had toegeroepen, en als getergt voor ſnoder doodt vrezende) doorſchooten, en van boven neder op ſtraet geworpen. Maer d'anderen die

Herdoopers hebben de nederlaag.

op het luiden van de ſteêklok, 't geen het teken was van aen te vallen, midlerwijl gewacht hadden, hielden ſich, de neêrlaegh van hunne ſpitsbroeders gehoort hebbende, ſtil binnens huis. En aldus verdween op deſe Stadt, die ſchrikkelijke toelegh van deſe vloekverwanten en uitzinnige menſchen. Een dink, te weten; het affnijden der koorde van de ſteêklok door den Schouts-dienaer, ſchijnt het voortgaen

Oproer der Herdoopers.

van dit werk belet te hebben. Onder de *Wederdoopers* bleven ontrent doot acht-en-twintigh, maer onder de Burgers twintigh. De lichamen der *Wederdooperen*, wierden naer de middagh by de beenen om hoogh aen twee galgen boven malkanderen, buiten aen de *Vogelwijk*, gehangen.

Op den zeſtiende van Bloeimaent, wierden deze twalef gevangene *Herdoopers* aldus gerecht. Zy werden eerſt achter met de ruch op een bank gebonden, daer na werd hen 't herte levendig uit het lichaem geſneden en in hun aengeſicht geſmeten. De lichamen werden op de merkt geworpen

Straffe der twalef gevange Herdoopers.

Oproer der Herdoopers.

pen en gevierendeelt, de quartieren buiten op de Stadts-poorten gehangen, en de hoofden op staken gestelt. Het vonnis dat over hen gestreken wiert, luidt van woort tot woort aldus:

Alsoo Pieter Gaal, Anthonis Egberts ende Evert Aertsz. van Vaecht Messemaker, Klaas Iansz. Glasemaker, Sybrant Klaesz. van Alkmaer Grofsmit, Gerrit van Deventer Snyder, Michiel Egbertsz. Wever, Jacob Gijsbertsz. van Gamen uit den Lande van Gelder, ende Albert van Meppelen, hen vervordert hebben te voegen by Ian van Geel ende andre Anabaptisten van sijnder gesellschappen, maeckende tusschen den maendag en dinsdage leestleden, in der nacht groote oproer binnen deser stede, in meninge die te verraden ende te brengen onder subjectie van de Anabaptisten, ende tot dien einde den Burgermeester, wijlen Meester Pieter Colyn, en veele anderen goedene Burgeren deser Stede, wiens zielen Godt genadigh zy, moordadelijck, slaende, quetsende, ende ter doot brengende, ende noch meer gedaan souden hebben, indien haar vertwijfelde voornemen by der gratie Godts, ende resistentie van der goede Gemeente niet belet en hadde geweest, de welke al saken zijnde, die groote punitie eyschen, andre ten exempele; So is 't: dat mijne Heeren, den Schepenen deser Stede, gehoort den eysch van mijn Heer den Schout, van wegen sijn Koningl. Maj. onsen genadigen Heere, tegens den voorsz. delinquanten gedaen, met haar antwoort, en Confessie, ende op de gelegentheit van hare misdaet gelet hebbende, den voorsz. delinquanten met vonnisse overgeleyt, ende geweesen hebben, dat de selve delinquanten tot exempel van andere op den schavotte voor deser stede huys opgerecht, by den scherprechter levende opgesneden, haer harten uit den lichaam genomen, daar na onthooft, ende van den levende lijve ter doot gebragt, haer hoofden op de Poorten deser Stede op staken gestelt, en haer lichamē gequartiert daer buiten gehangen sullen werden. Verklarende hare goederen geconfisqueert tot profijte van de Koningl. Maj. als Grave van Hollant, uitgeseit deser Stede Poorter goederen, die te mogen remedieren, met hondert ponden, naervolgende de Privilegien deser Stede. Actum op den 14 May, A°. 1535. Præsentibus den Schout, Ruysch Iansz. ende Gosen Iansz. Recalf Burgermeesteren, ende allen den Schepenen. Oproer der Herdoopers.

Het meerendeel der *Benscoppers*, had ook met dese *Ian van Gele* een verbont opgericht. Desen had hy belast om op den tiende van Bloeimaent, t'*Amsterdam* t'zamen te komen, om met hen de Stad t'overrompelen. Doch sy by der Stadt gekomen zijnde, en de nederlaegh der hunnen vernomen hebbende, vertrokken weder ieder in stilligheit zijns weeghs. Dese *van Gele* had ook velen anderen sijner metgesellen, tijt en plaetse gestelt, om by een te komen; die kort naer dat 'er gevochten was, met twee schepen by de *Nieuwbrugh* aenquamen, maer hoorende dat hy en zijn vloekverwanten de nederlaeg gekregen hadden, voerense terstont weder wegh, en quamen in *Engelant* aen.

Straffe van eenige Herdoopers.

Den vijstienden werden 'er drie mans-persoonen onthalst, en zeven vrouwen versmoort. Den een-en-twintigsten zijn twee vrouwen in de *Pijlsteeg* voor haere deuren opgehangen, om datze van 't verraet geweten hadden, en dese *VVederdoopers* in hare huisen vergadert waren geweest. Ten zelven dage zijn'er zeven vrouwen, die het mede met dese Zekte hielden, verdronken. Op den vijf-en-twintighsten van Bloeymaent is 'er een man, die van dit verraet wel geweten, en 't niet geopenbaert hadt, gevierendeelt; de quartieren wierden aen een rat gehangen, en 't hooft op een staek gestelt. Om de selfste oorsaek zijn op den eersten van Zomermaent, hoch 2 gevierendeelt. Ook is ten selven dage die vrouwe in haer deur opgehangen, uit wiens huize de *Naektloopers* gelopen waren. Ten selven dage wiert een moeder met haer zoon, op den

Oproer der Herdoopers.

den *Nieuwen Dijk in de blauwen Engel*, om datze *Jacob van Kampen* geherbergt had, voor haere deur opgehangen. Maer *Jacob van Campen*, die zich den *Biſſchop van Amſterdam* had laten noemen, was, daer het meeſtendeel der *Weederdooperen* alreê nochtans gevangen was, nergens te vinden. Weshalven wierd daer af gelezen, dat de geene, die hem wiſt aen te brengen een groote zomme gelts genieten zou, maer die hem herberghde, en voor den ondergank der zonne niet aengaf, ſoude in ſijn deur opgehangen worden. Endelijk wiert hy onder een hoop turven, daer hy ſich onder verſteken had, gevonden, en in de gevankeniſſe gebracht. Over hem gink een ſchrikkelijk vonnis. Gebragt ter plaetſen daer hy ſterven zouw, werdt hy eerſt een heel uur langh op een hooge ſtoel voor 't *Stadthuis* op het Schavot, ten toon geſteldt; op zijn hooft had hy quanſuis een blikke Myter, daer op het wapen van *Amſterdam* ſtont afgemaelt. Daer na werdt hem de tongh, waer mede hy deze godtlooze leer geleerdt had, afgeſneden, en de rechte hand, waer mede hy gedoopt had, en zijn hooft met een vleeshouwers mes afgehouwen, 't lichaem verbrant, en de rechte hant en 't hooft met de Myter daer op, op de *Haarlemmer*

Oproer der Herdoopers.

En van Ian van Kampen:

Poort geſteldt. Doch wy zullen, tot beveſtinge van de zaek, hier zijn vonnis, my neffens andere ſchriften door den wel-edelen Heer, den Heer *Johan Witzen*,

Oproer der Herdoopers.

Secretaris dezer Stede, ter hant gestelt, van woort tot woort laten volgen; en luit het zelve aldus:

Zijn vonnis.

Alsoo Jacob Ianſz. gebooren van Yzelmunden onder Maſtenbroek, anders Jan van Campen genaemt, hem vervordert heeft aan te nemen, het verbondt van de Anabaptiſten, latende hem weder-doopen by Pieter Houtzager, qualijcken gevoelende van de Sacramenten der Heyliger Kerke, contrarie den heyligen Carſten geloove, ende ordonnantie der ſelver Kerke, den beſchreven rechte ende Placcaten van de Koninglijcke Majeſteit, ons genadigſte Heere, ende dat erger, is 't offitie ofte ampt, van te predicken, leeren, verleyden, ende verdoopen anderen menſchen, hem by de voorſz. Pieter Houtzager opgeleit, aangevaert, ende alſulx principalijcken hier ter Stede als een Biſſchop der ſelver, ook tot Leyden ende Aelsmoer diverſe perſoonen van de waarachtigheyt der heyligen Carſten geloofs gebracht, verleyt, ende wedergedoopt heeft, die ook eensdeels in ſulke dwalingen gebleven (Godt betert) ende geſtorven zijn, in verſtooringe van den heylige Carſten geloove, ende vorderinge der ſimpeler menſchen by de voorſchreve verleyder bedroghen, 't welcke al ſaacken zijn eyſſchende exemplare punitie. Soo is 't: dat mijne Heeren, de Schepenen, gehoort den eyſch van mijn Heer den Schout van wegen de Koninglijke Majeſteyt tegen de voorſz. delinquant gedaen met ſijnen antwoort ende confeſſie ende op de gelegentheit deſer ſaacken rijpelijck gelet hebbende, den voorſchreven delinquant met Vonniſſe gecondemneert hebben, te ſullen in een ſtoel met een Myter op ſijn hooft ſitten ten aanſien van een yegelijcken op den Schavotte, voor deſer Stede opgerecht, den tijt van een ure, ofte langer, tot goet-duncken van den Schout; ende aldaer gezeten hebbende, ſijn tonge daar mede hy ſijn valſche Leeringe heeft verſpreyt, by den Scherp-rechter af geſneden, ſijn rechterhant daar mede hy herdoopt heeft, en daar na ſijn hooft van ſijn lichaem gehouden, ſijn lichaem ten viere verbrant, ende 't hooft met de Myter, ende de hant daar by op een ſtaacke geſtelt ſal worden, anderen ten exempele; verklarende voorts ſijne goederen geconfiſqueert, tot proffijte van Sijne Koninglijke Majeſteyt, als Grave van Hollandt. Actum den thienden in Iulio, A°. 1635. Præſentibus den Schout Gooſſen Ianſz. Recalf, ende Heymen van Amſtel Iacobſz. Burger. Simon Londriſz. Ian Ysbranſz. Holleſloot, Meeſter Hendrik Dirckſz. en Klaas Loen Schepenen, by advijs van Gerrit Andrieſſen, ende Dirk Hillebrantſz. ook Schepenen.

Oproer der Herdoopers.

De voornaemſte Belhamers, en haren aenhangh, aldus geſneuvelt, hielden haer d'andere ſtil, en zoo heeft deſe beroerte der Wederdooperen t'Amſterdam aengevangen, opgehouden.

Alle de gedenkwaerdighſte Geſchiedeniſſen der *Herdoopers* t'*Amſterdam*, in verſcheide Tafereelen, door den *Amſterdamſen Schilder*, *Dirk Bernaertſz.* na 't leven af gebeeldt, en op 't *Oudt Stadthuis* in de *Commiſſaris* Kamer hangende, zijn met 't zelve verbrant, in 't Jaer 1652. doch de hier nevens gaende uitbeeldingen zijn naer die aftekeningen geſtelt.

ELFDE

ELFDE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Verscheide Hantvesten van Karel, en Deense Koningen aen die van Amsterdam verleent. Karel draeght de Heerschappy der Landen aan zijn Zoon Philips over, treckt na Spanjen, en sterft.

KEyser *Carel*, heeft mede gelijk sijn voorzaten, verscheiden voorrechten, en Keuren verleent. In den Jare duysent vijf hondert een-en-twintigh, stelde hy een Keur in, dat in toekomende geen meer houte huisen of wanden aen deselve souden worden gemaekt: Jaerlijx een seeker getal van de houte huisen, en wanden afgebrooken, en steene weder in de plaets maken, ter tijt toe, alle de houte huisen, en wanden, souden sijn wech genomen; op dat de voortgangh van brand, by tijde van ongeluk, geweert werde.

Ordre op houte huisen en wanden. A. 1521.

Op 't versoek der Wethouderen; ordonneerde en vergunde hy, dat niemant eenige Kalk-ovens, binnen een mijl in 't ronde buiten dese Stad souden mogen stellen; en dat om de grooten vuilen damp, die daer van over de Stadt quam. Voorts ordonneerde hy, dat *seker Kalk-oven, die eenen Frans Andriessen van Haarlem, buiten de Reguliers Poort, niet verre van de Stadt, hadt doen bouwen*, zoude worden afgebroken; behoudelijk dat sy den eigenaren na redelijkheit betalen, volgens 't seggen van goede mannen, hen des verstaende, enz. volgens den Brief gegeven in *Brussel*, den derden Januari, Anno duisent vijf hondert zes-en-dartigh.

Ordre op 't stellen van Kalk ovens. A. 1536.

In het zelfde Jaer, gaf hy *den Huiszitten-meesters, Gasthuis-meesteren, Leproos-meesteren*, en der *arme Weeskinderen-meesteren*, vermits sy klaeghden, *datse jaarlijcx wel aan de kant van duisent Karolus gulden, ten achteren quamen*, verlof van te mogen ontfangen, allerhande *Legaten*, en besprekken, die by uitterste wille, *Codicillen*, of andersins den armen gemaekt wierden, en datse d'onroerende goederen, den armen gemaekt, terstond zouden mogen verkoopen, maer de roerende, een jaer na den dach, en met de penningen den Armen onderhouden.

Vryheit aan d'Arm versorgers, A. 1536.

In den Jare duisent vijf hondert negen-en-dartigh, op 't versoek der Wethouderen deser Stadt ordonneerde hy, dat niemand, (uitgeseit binnen de Vryheid deser Stede) eenigh Wijn of Bier buiten de *Haarlemmer Poort*, tot aen de draeyboom; buiten de *Reguliers Poort*, tot aen het *lange Loop-velt*; buiten de *Heylige Weghs Poort* tot aen den *Overtoom*; en buiten de *Sinte Anthonis Poort*, tot daer het *Ypeslooter Bolwerk* begon; uittappen, slijten of verkoopen mogt. Doch onder dese Keur was niet begrepen, de drank van Wijn of Bier, die de Huisluiden, in Kramen, op Bruyloften, en Kermissen, inleyden, en onder malkand're dronken.

Ordre op Wijn en Bier te mogen tappen buiten de Stad. A. 1539.

Gedenkwaerdige Geſchiedenisſen.

Een maend daer na, (vermits hen eenige vervorderden te tappen, acht oftien roeden buiten de geſetten palen) wierd deſe Keur herroepen, en van *Keizer Carel* geordent, dat niemant eenigh Wijn of Bier, buiten deſe Stadt zoude mogen tappen (uitgeſeit binnen de Vryheit) buiten de *Haarlemmer Poort*, tot aen het Dorp van *Sloterdijk*, buiten de *Heylige Weghs Poort*, tot half wegen *Slooten*, en den wegh van 't *Loopvelt*; enz. Doch ſtont het de Huiſluiden vry, Wijn, en Bier, voor haer ſelven in te leggen, en ſich onderlingh met kannen daer van te gerijven. Hedens daeghs mach ieder binnen, en buiten de Vryheit, Wijn, en Bier Tappen, mits dat een Tapper van ieder tonne Bier, die hy binnen de Vryheit of hondert roeden, in leit, betaelt vier-en-dartigh, en buiten de hondert roeden, tot aen de palen van *Keizer Carel* geſteld, acht-en-dartig ſtuivers.

Ban-palen van Keiſer Karel. A. 1544.

In den Jare vijftien hondert vier-en-veertigh, ſtond hy den Wethouderen deſer Stad toe, gelijk verhaelt is, datſe hun *Ballingen* een mijle buiten haer Stad bannen mochten, en de *Ballingen* en *misdadigen* daer binnen ook vangen, en halen, des warenſe gehouden, deſelve te leveren in handen van den *Officier* der plekke, onder wiens gebied, de ſelve gevangen bekomen hadden.

Waarom de Mijl-palen ſijn opgerecht.

Tot ſo verre worden huidendaegs, gelijk ook verhaelt is, de misdadigen, in gevalle van ballingſchap, buiten deſe Stad gebannen. En op dat niemant uit onwetenheit, zijn banmijl ſoude overtreden, is op een mijl na van de Stad, op alle wegen aen de Land-zijde, een *Mijlpaal*, in *Forma* van een *grafnaald*, of *Pyramide*, geſteldt.

Keure van de Schepen te ballaſten. A. 1544.

In het zelfde Jaer, ſtelde *Keizer Carel ord're voor de Scheepen die over Pamphuis, een ondiepte zes mijlen van deſe Stad gelegen, varen:* van navolgende inhoudt:

Eerſt; dat die van *Amſterdam*, of uit *Waterland*, na *Ooſten* of *Weſten* zeilen wilde, ſijn Schip niet dieper ſoude mogen ballaſten, dan vijf ellen en een vierendeel: waer onder niet begrepen waren, de kleiner Schepen die haer Scheeps-landing in hebbende, niet dieper gingen dan vijf ellen, en een vierendeel. *Gedenkwaerdige Geſchiedenisſen.*

Ten tweeden; vermochten de Schippers niet met hun Schepen 't zeyl te gaen, voor datſe by de pael-meeſter, gepeylt zijn: en na de peylinge geen leeftocht, of Koopmanſchappen in neemen, voor datſe over *Pamphuis*, en andere ondiepten gezeylt waren; die daer tegen dede, verbeurde hondert guldens, een darde daer van ten profijte van de *Graaflijkheit*, een darde voor de *Stadt*, en 't reſterende een darde part van den aenbrenger.

Ten darden; voor dit peylen ſoude de Paelmeeſter genieten, van ieder Schip dat gepeilt wierde, tot *Amſterdam*, een ſtuiver; tot *Nieuwendam*, twee; tot *Durkerdam*, of *Edam*, drie ſtuivers.

Geen ballaſt op Pamphuis uit te werpen.

Ten vierden; niemant vermocht, varende met groote of kleine Schepen, eenige ballaſt op *Pamphuis*, of andere daer omtrent gelegen ondiepten, uit te werpen, op peene als booven.

Op dat dit alles te beter nagekomen, en niemant kon voorwenden onweetende te zijn, ordonneerde hy, dat deſe Keure jaerlijcx ſoude worden afgekundight.

Hantveſt van Kriſtiaan de Derde, Koning van Denemarken, &c.

In den Jare vijftien hondert een-en-dartigh verleende *Criſtiaan Koning* van *Deenemarken*, de derde van dien naem, aen de gemene Steden van *Hollandt*, byſonder, aen d'*Amſterdammers*, datſe vry en onbelet, met hun Scheepen, koopmanſchappen en goederen, al ſijn ſtroomen, Havenen en koop-plaetſen ſouden mogen beſoeken, komen en keeren, mits betalende den ouden gewoonlijken tol.

Om niet meerder 't vervolgh van onſe Beſchrijving te doen ophouden, ſullen wy hier laten volgen d'inhout van al de Hantveſten, en Vryheden, die d'*Amſterdammers* van de *Deenſe Koningen* naderhandt ver-

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

verleent zijn. *In 't Handvestboek deser Stad, breder van alle de voorgaende, en volgende Vryheden, en Voorrechten, want ons voorneemen, dien aengaende, is, om in dit boek kort te zijn.*

Ander Handvest van den selven Koningh.

In den Jare vijftien hondert vijf-en-veertigh, bevestighde deselve *Cristiaan*, op 't versoek der Burgermeesteren, Schepenen, en Raad, deser Stede; alle Handvesten die oit zijn voorzaten, aen die van *Amsterdam* verleent hadden.

Handvest van Fredrik de II. Koning van Denemarken.

Vijftien Jaren daer na bevestigde *Fredrik*, de tweede, van die naem, *Koning* van *Denemarken*, alle de Handvesten, en Vryheden, die d'*Amsterdammers* van zijn voorzaten vergunt waren: mits datse sich na zeker reglement, of nader ordre te schicken hadden.

Een van Kristiaan de IV. Koning van Denemarken.

In den Jare vijftien hondert zes-en-tnegentigh, op 't versoek van d'*Amsterdammers* hun *Pensionaris*, *Nicasius van Sylle*, bevestighde *Cristiaan* de Vierde van die Naem, *Koning* van *Denemarken*, &c. alle de Handvesten, en Vryheden, die zy van sijne voorzaten ontfangen hadden: mits datse haer schickten na 't reglement van *Koningh Fredrik* de Tweede. Het *reglement*, of neven-bescheit, is van inhoud als volgt:

Neven bescheit van Fredrik de Tweede.

I. Die van *Amsterdam* vermoghten na inhoudt van hare verkregene Vryheden, hant teeringe te doen, tot *Bergen* tusschen beyde *Kruis-dagen*, in *Mayo* aen te reekenen tot op de Maend *September*, en werde hun vergunt, in dien tijdt, binnen *die Stadt*, op de *Coopmans bruggen*, beide de zijden van de *Wage*, doch niet op de *Wage* selfs, uit Scheepen, en Booten, alderhande Uitlandse, Oosterse, en Westerse waren, behalven *proviand*, en diergelijke, te koopen en uit te voeren nae hun believen, maer die daer in 't Landt, niet weder uit te slijten, of aen andere te verkoopen. Haer waren op geen andere als de geordineerde plaetsen te verkoopen, oock geen Zilver of Kramerswerck by de huisen om te dragen, dat ook niet gedooght wort den Koopman uit de *Anzee Steden*, alsoo die van *Bergen* daer toe besonderlijk zijn geprivileigeert.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

II. *De Amsterdammers* vermochten hare waren uit te borgen, aen de inwoonders der Stadt *Bergen*: en niet aen de Noort-vaerders, Visschers ende Boeren, die niet in die Stadt woonachtigh zijn.

III. Wil sijn Koninghlijke Majesteyt dat die van *Amsterdam*, in de t'zamen koop, penninghs waerde, klein en groot gewight, gelijk die van *Bergen*, sullen mogen gebruiken, soo lange, tot dat sijne Koninghlijke Majesteit, daer in anders beveelen zal.

IV. Voorts zullen d' *Amsterdammers* hun in alles houden, en reguleren, na hare Privilegien, en dit bescheit. *Signatum Coppenhagen*, den 26. *September*, Anno 1596.

Keizer Karel, komt t'Amsterdam. A. 1540.

In den Jare vijftien hondert, en veertigh, quam *Keyzer Carel* in *Hollandt*, en na dat hy verscheiden Steden besocht had, deed' op den dertienden van Hoimaend, met groote pracht en prael, onder 't lossen van 't grof geschut, daer de Burgerye met hun bussen, lustigh onder speelden, sijn intree binnen *Amsterdam*. 's Anderdaeghs vertrock hy van daer nae *Uytrecht*, en voort op *Brussel*.

Prijs van eetwaren. A. 1540.

In dit Jaer veranderde de prijs der eetwaren alhier ter Stede, wonderlijk; want in het voor jaer betaeldemen voor *een last Rogge acht-en-tzestigh gout-guldens*, en niet langh daer na, in 't zelfde Jaer, koghtmen by na voor dezelve zomme alle de navolgende waren, namelijck: *Een last Rogge, voor elleff; een last Tarruw, voor zestien; een last Gerst, voor thien; een last Haver, voor neeghen goudt-guldens; een Aam Rinsche Wijn, voor twalef, een ton*

Jopen-

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

Jopen-bier voor vijf; een Schippont Kaas, mede voor vijf; en een half vat boter, voor acht gulden.

Noch andere aenteekeningen, van de prijs veranderingh der eetwaren, vintmen omtrent en voor dien tijdt, als hier voren verhaelt is, maer dewijl uit het bovenſtaende het ſelve kan worden afgenomen, achten wy onnoodigh breder daer af te ſchrijven.

Keizer Carel geeft de regeeringh aan ſijn Soon Philips over. A. 1555.

Na dat *Kaiſer Carel* (mits hem, ofte ſijne gezontheit, daer hy 't op leide, oft zijn gewoonlijk geluck begaf) moede des bewinds, en onmaghtigh der zorghen, ſijnen zoone, gehult al in den Jare vijftien hondert negen-en-veertigh, voor aen ſtaenden Vorſt der *Nederlanden*, de leſſen der Regeeringe had ingeſcherpt, en hem des uchtens op den vijf-en-twintighſten van Wijnmaend, des Jaers vijf-en-vijftigh, tot hooft der orde van 't gulde Vlies, ingevoert; quam hy, leunende op de ſchouder des *Prinſen van Oranje*, en voorts verzelſchapt naer de ſtaetlijkheit der zake, in de vergaderingh der algemeine Staten, daer op tot *Bruſſel* beroepen, verſchijnen: en als door eenen van ſijnen heimelijke rade, de redenen zijns voornemens verhaelt waren, droegh, beveſtigende deſelve met weinigh woorden, aen *Koningh Philips*, het recht der heerſchappye, al, en aellijk over. De *Koningh* daer op, vallende ſijnen *Vader* te voet, met heuſche vermaningh ſijner zwakheit, tot zulk een laſt, verklaerde dankelijk, dat hy als buigende onder ſijn welbehagen, dien aenveirde, ook onder de belofte van ſijn liefde tot de Landen, door een genadige, en rechtvaerdige regeeringh te doen blijken. Toen ontſloegh de *Keizer* de onderdanen van den Eedt, tekende en zegelde met eige handt, de brieven dezer opdracht, zette *den Koningh* in ſijnen troon, gaf hem ſijn zegen, en vertrok. Aen *Philips* alzoo gezeeten, werd datelijk manſchap gedaen, uit den naem der Landzaten, 's *Kaizers* Zegel gebroken, het ſijne te voorſchijn gebracht, en daer mede eenige brieven van genade, en andere beſcheiden geveſt.

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

Maer die van *Amſterdam* neffens d'andere Steden van *Hollandt*, hoeden zich wel van hem zoo raeuwelijk te zweeren; toefden tot des anderen daeghs; en na dat toen de *Koningh* eerſt den Eed, dien lande, in den Jare vijftien hondert negen-en-veertigh, van hem als erfwachter zijns vaders, vernieuwt had, vernieuwden ook den hunnen, uit den name der Staten.

Karel trok den naeſten Jare na *Spanje*, om 't overſchot ſijns levens toe te brengen, in zeker Kloofter ten platten lande, op een inkomſt van hondert duiſent kroonen, daer hy in den Jare vijftien hondert zeven-en-vijftigh op den een-en-twintigſten van Herfſtmaend, door een brandende koorts uitgeteerd, overleed.

TWAALF-

TWAALFDE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Verhaal der Belijdenis van zeker Toveres, in den Iare 1555. t' Amſterdam voorgevallen, en ter Secretarye bewaert. Met noch iets diergelijx.

Wonderlijke betoveringe en bedrijf van Meyns van Purmerent.

GElijk 't ophalen van toverye en betoveringe een aenſtotelijke en hatelijke ſtoffe is, en by velen hier te Lande voor beuzelingen, en ydele droomen gehouden wort, en ik ook onnut zoude achten, alle ſtraetmaren en ydelen klap, tot aes der ooren, die veel al naer vreemdigheit joken, te boek te teikenen; echter kan ik niet nalaten, in 't kort te melden, 't geen my uit zeker lange belijdenis, alhier ter *Secretarye* beruſtende, en my ter hant gekomen, gebleken is. Namelijk hoe eene *Meyns Cornelis* van *Purmerent*, 1555. in den jare vijftien hondert vijf-en-vijftigh den achtſten van Sprokkelmaent in de gevangkenis, in tegenwoordigheit van Schout en Schepenen, beleedt, hoe dat, ontrent twintigh jaren geleden zijnde, by haer, by 't vuur zittende, als haer Meeſter en Vrou uit waren, tien of twalef katten quamen, die rontom haer wel een half uur poot aen poot gingen danzen, en de zelve daer na de trappen, daerze by opklommen, afgelopen waeren. Zy dit haer Meeſter en Vrouw vertellende, zochten haer dit uit 't hooft te praten, zeiden datze miſſchien geſlapen en gedroomt had, daer zy neen toe zeide, en dat 'et van haer wel duidelijk gezien, en zy daer niet af verſchrikt was. 's Avonds naer boven gaende om te ſlapen, en de deekens opſlaende, vondze daer onder leggen een levendige kat, dienze by den hals greep, en door de boven deur in 't water, en de deur achter haer toe ſmeet. Willende daer na weder te bedde gaen, en de deekens opſlaende vontze de zelfde kat, die nat was, daer weder onder leggen; hier door verſchrikt zijnde, riepze haer Meeſter en Vrouw, en gaf hen haer wedervaren te kennen, die haer toe lieten beneden te ſlapen, alwaer haer in vijf of zes nachten niets wedervoer; zulx zy daer na weder boven gink ſlapen, en haer wel in tien of elf weken geen quaet ontmoette. Maer ontrent vijf vijf jaren daer na, waſſe gaen woonen by eenen *Jacob Roel*, en na datſe daer vier of vijf jaren gewoont had, troudenſe. Ook beleetze datze by deſen Meeſter in 't verkoopen van goederen en ontfangen van penningen, daerze haer vrouw goede betalinge en reekeninge van deed, groot geloof, maer toen op zekeren tijdt een vrous ſtemme of geluit gehoort had, roepende, *ſpeelt, en geeft haer wat, ghy mocht t'avont of morgen komen te huwelijken, dan hebtge wat om aan te taſten*, zonder iemant te zien, of, dan 't voorſz. geluit, te hooren. Dit gafze haer Meeſter te kennen, die tegens haer zeide: *'t Is miſſchien datge niet veel ſlaept, en dit uw herſſenen ontſtelt?* *'t Kan wel*, antwoordeze, *zoo wezen.* En zullende op een zekere tijdt 's avonds weder te bedde gaen, en knielende om haer gebedt te ſpreken, quam haer weder een vrouwe geluit ter ooren, luidende:

Verhaal van een Toveres.

Noch wiltge niet toelaten om uw Meeſter en Vrouw iets te geven, daerom ook uw bakhuis vliegen zal vangen. Mits, haer omkerende, zaghze op de kamer ſtaen vier vrouws-perzonen, in byzondere kledinge. Waer van de vierde een ſchoot vol oude bakſtenen had, daer uit ieder twee of drie greep, en *Meyns* daer mede op 't lijf wierp, zeggende: *Uw bakhuis zal vliegen vangen.* Voorts ſmetenze de lamp uit, verdwenen, en lieten de ſtenen leggen. *Meyns* ſweegh dien nacht, maer gaf 'ſanderen daeghs haer Meeſter en Vrouw, en die den gebuuren, dit haer wedervaren, te kennen, die haer lighaem bevonden niet anders dan een doorgaenze buil, en ſo blaeuw als een longh te zijn. De ſteenen hadden 'er eveneens uitgeſien als offe langen tijdt in een zekreet gelegen hadden. En na datſe van de gebuuren naer beneden gedragen, en in een ſtoel by den haert gezet was, wiert 'er een nieuwe pot vol nieuwe naelden, en daer inſe gewatert had, over 't vuur gehangen, om de geenen, die haer deſe quellaedje aendeden, daer tegenwoordigh te doen komen, waer op ook acht vrouwen bloots hooft, in verſcheide gewaet gekleet, voor haer verſcheenen; zulx zy haer Meeſter riep, ſeggende; *Hier, hier komenſe.* Welke vrouwen haer een groot ſtuk uit haer ſtoel ſmeten. Daer na beleedtſe datſe gebracht was om geneſen te worden, by eenen *Mr. Simon* van *Medenblik*, die tot haer geſeit had; *Kindt ik zal met u te werk gaan, dan hy zit al hoogh die u kan helpen, en 't geen ik u zal doen en geven zal wel een op, maar geen goede voortgang hebben.* Deſe *Simon*, eenige weken over haer gegaen hebbende, rade haer, om verlichtenis halve, te trouwen, gaf en naeide haer eenig kruit in de kleren, en quam voorts weder hier ter Stede, en te woon by eenen *Adriaan Klaaſſen.* Met ſich brachtſe vijftien of zeſtien kronen, dieſe van renten gekregen had, en in zeker kisje opſloot, maer daer weder bykomende vontze de zelve niet, zulx zy haer vrouw daer over aenſprak, die haer ſeide van dit gelt niet te weten. 's Avonts als haer Meeſter en Vrouw te bedde waren, wiertze, willende naer de hangkamer gaen, van de trappen afgeworpen, ſonder gequeſt te worden. 's Daeghs daer na quam op de heldre middagh, zoo alſſe haer vaten ſtont te waſſen, een jong gezel, met een Spaenſche kap op 't hooft, met ſwart Fluweel gevoert, en een degen met een ſilver geveſt op zijde, die tot haer ſeide: *Vryſter wiltge geen vryer hebben, hier ſta ik als een jongman,* toonende haer voorts het zakje met kroonen, ſeggende: *Daar is uw zakje met gelt, het is vermeerdert en niet vermindert.* Waer op ſy geſeid had datſe het vermeerderde gelt niet begeerde, maer alleen haer eigen, en ook geen vryer; zulx hy met het zakje was wegh gegaen, en zeide: *Ik zal weder komen, en aanhouden, ghy moet een rijke vryer hebben.*

Verhaal van een Toveres.

Ten zelvigen dage naer de middagh beleetſe weder, dat ontrent acht dagen daer na de zelve jongelingh, even-eens gekleet als te voore, 's morgens ontrent zes of zeven uuren, ſtaende op haer ſtoep, by haer quam, en gezeid had: *Leſtmael weigerde ghy het gelt aen te nemen, daerom zal ik u eens doorſtrijken.* Hier op was hy haer na 't lijf gevlogen, hadt haer de doek van den hals, de rok aen flarden, en daer uit geſcheurt, 't geen de voorſz. *Simon* daer in genait had, zeggende tot haer: *Neme noch het gelt.* Doch zy om hulp roepende, quamen terſtont hier op haer Meeſter en Vrouw in 'tvoorhuis, waer op deſe jongelink terſtont weg liep. Daer na, volgens haer belijdenis, waſſe gaen woonen by een vrouw, *Roeltge* genaemt, alwaer de gemelde jongelingh in vijf of zes weken niet weder by haer quam, maer wel quamen de bovengemelde wijven; ja zeide, terwijlze dit beleedt, dat drie van de zelve vrouwen daer tegenwoordigh zaten, die haer bywij-

Verhaal van een Toveres.

by wijlen in 't lijf nepen. En na datze vier of vijf weken by deze vrouw gewoont had, waſſe aen eenen *Kornelis Willemſz.* komen te trouwen, zedert waren in zes of zeven jaren, zo lang alſſe met hem in vrede leefde, deſe jongeling noch deze wijven niet weder verſchenen, maer alleen zeer zelden die wijven, die haer de nepen gaven. Maer ten einde van de zeven jaren, gebeurde het dat haer man eens dronken in quam, en tegens haer begon te vloeken, zeggende: *'t Wilt dient u eens afgejaagt te worden*, grijpende voorts de degen van de want, daer meê hy haer 't hooft aen tween meende te klieven. Terſtont hier op quamen tien of twalef vrouwen, ieder byzonder gekleedt, ter deure in, tegens haer zeggende, *breeke het mes, zoo kan hy u geenſins deeren.* Maer zy hier toe haer te zwak bevindende, drongen de zelve wijven *Meyns* tegens haer man zo ſterk aen, datſe hem 't mes uit de hant kreegh, en met hulp der wijven aen ſtukken brak; hier op namenſe haer op, en wierpenſe over de deur op ſtraet, van waer haer man haer in huys ſleepte. En van dien tijdt af waeren deſe wijven weder dikwils by haer gekomen, hadden haer ellendigh gehandelt, geſtoten, geſchopt, en dikwils op ſtraet geworpen. Ontrent een maent na het breken van 't mes, was haer man van haer wegh en in de krijgh geloopen, zedert waſſe, bevrucht zijnde, gaen woonen by eenen *Jacob van Marken*, daerze haer kraem uit hielt, en wel twee jaren woonde. Terwijlſe noch zwaer was geweeſt, waeren de wijven by haer op een zekere nacht gekomen, haddenſe aen de top van 't huys gebracht, en aen het dak-venſter met de handen vaſt gebonden, zulks zy met haer halve lijf buiten het venſter, en met haer halve lijf daer binnen gezeten had. Daer na waſſe by eenen *Meeſter Gerrit* gekomen, die haer, om te genezen, aennam. Deesnacide haer zeker geſchrift in haer borſtrok, en klederen, gaf haer verſcheide dranken in, en las haer uit een boek te voo- *Verhaal van een Toveres.*
ren; maer zoo drae was deze *Gerrit* de trappen niet af geweeſt, of de voorſz. wijven droegen haer voor de luiven van 't huis, en ſcheurden de briefjes uit haer klederen. *Meeſter Gerrit* eenige dagen over haer gegaen, dagelix haer voor gelezen, en met roede gegeeſſelt hebbende, maer geen baet vindende, zeide eindelijk tot haer, *'k weet u niet te helpen, de Heeren die u quellen, mogen u helpen.* Zeide ook, datze, na datze de dranken ingenomen had, heel lam geworden was, en dat op een middagh, by haer kint op het bet leggende, zeker oudaghtige vrouwe met een Overyſſelſche huik op 't hooft tot haer quam, zeggende: *Godt zegene u.* Waer op *Meyns* tot antwoort gaf, *Godt loon u.* Deſe oude vrouw hier op: *Meins* ick ſoude u om Gods wille wel bidden willen, of ghy het my vergeven wilt, 't geen ik u misdaen heb? Zeer geerne, zeide *Meins*; maer bidt den Heere dat hy het u vergeven wil. Endelijk gingk de vrouw wegh, en zeide tot haer, beraedt u, anderhalf uur na de middagh zal ik weder komen. En juiſt na anderhalf uuren quam de jongſte dochter van den huiſe, daer *Meins* woonde, tot haer moeder loopen, zeggende; *Moeder daer liep ſoo groot een roode Kat nae Mannſſen kamer!* zonder dat *Meins* de kat zagh; dan quam, zoo *Meins* zeide, by haer een ſchoone jonge vrouw met een Overyſſelſche huik op 't hooft, die nochtans van niemant dan van *Meyns* geſien wiert. Wijders zeide deze vrouw tot *Meyns*, *wilt ghy het my om Godts wille vergeven, 't geen ik u misdaen heb? Ja, ja ſeer gaerne*, zeide *Meins*. Waer op de vrouw weder, ſta dan op in den name des Heeren. Hier op gingk *Meins*, ſich gekleedt hebbende, met deze vrouw ten huize uit, en aller-eerſt in de *Nieuwekerk*, alwaerſe beide met neergeboge knien haer gebedt ſpraken. Voorts vermaende

Verhael van een Toveres.

deſe vrouw *Meyns*, datze toch vierigh voor haer bidden wilde. Van daer gingenze op den *Dam*, en, om te ruſten, op de trappen van het *Stadthuis* zitten, alwaer deze vrouw tot haer zeide, *Stondt daer een pael, ik met een yzere keten daer aen geſloten, en een beeſt het vlees by ſtukken uit mijn lichaem ſcheurde, zoo leed ik noch niet naer mijn verdienſte.* Hier van daen gingenſe naer *de Heilige ſtede*, en driemael om 't Sakrament gekropen hebbende, langs het *Rokkin*, over de *Langebrugh*; en komende op de *Lommersbrugh*, haelde deze vrouw iets uit haer ſchoot, in maniere van een dach, zeggende, *daer leit al mijn boosheit en guitery*, werpende de zelve dach in 't water, zeggende voorts, *Heere is het uw' wille, en deze Meyns zaligh, zoo geeft haer weder 't geen ik haer benomen heb*, waer op deze vrouw van haer ſcheide, en *Meyns* gingk voorts naer huis toe.

Op den negenden van Sprokkelmaent, beleedtze dat, zoo dra Schout en Schepenen daeghs te voore van haer geſcheiden waren, vier vrouwen by haer quamen, tot haer zeggende, *hoe hebtghe u nu beraden? ghy valt van ons niet, of u bakhuis zal vliegen vangen, en noch anders aenloopen.* Waer op *Meyns* tot antwoort gaf, dat zy met haer niet te doen had, maer by haer Heere en Godt bleef. 's Nachts hier op ontrent elf uuren, qvamen by haer, ſo alſſe te bedde lag, zekere luiden, dieze zien noch kennen konde, zeggende tegens haer, *u bakhuis zal nu vliegen vangen*, vallende haer voorts op 't lijf, en zoo prangende en perſſende, dat haer 't bloet ter kele uit liep, maer beloofden haer ongequelt te laten; indienze met hen t' zamen wilde ſpannen. Op den vijftiende van Sprokkel-maent bekendeze, dat de vyant haer na langh quellen 't kriſtendom zoo van voore als achteren tegens haer wil afgenomen, en tot haer gezeid had, *nu zijt ghe mijn*, vallen de haer voorts op 't lijf, en had ſedert van dien tijt met haer te doen gehadt.

Verhael van een Toveres.

Beleed weêr op den achtiende van Sprokkel-maent in tegenwoordigheit van de Schout, al de Burgermeeſteren en Schepenen, dat de vyant haer met gewelt het kriſtendom af-genomen had, en als dit geſchiede, de witte wijven haer vaſt hadden gehouden: dat de vyant na 't benemen van 't kriſtendom tot haer gezeit, *nu zijt ghe mijn*, en haer ook dikwils een ring aen-geboden had, maer zy geweigert dien aen te nemen; dat ook de vyant daegs te voore, eer hy haer het kriſtendom benam, belooft had by haer te komen, 't zelve haer te benemen, en goets genoegh te willen geven. Zeide ook, dat toen haer de *Cipier* de boejens om de benen ſmeet, de vyant daer by was, en gezeit had al lachende, *laet u groote man nu helpen*; en zy daer op gezeit had, *die is de gene, die my helpen zal.* Zeide ook dat de vyant voor 't benemen van haer kriſtendom tot haer geſeit had, ghy ſult beter by my varen en in eeren blijven, dan by uw man; en dat ſy, mits de qvellaedje van de witte wijven haer aengedaen, den vyant het benemen van haer kriſtendom toegeſtaen had; als ook dat de vyant tweemael uit ſijn kleederen haer op 't lijf gelegen had, maer anders altijt in ſijn klederen. Ten ſelvigen dage wiert *Meyns* noch verwezen om gepijnight te worden, en by middel van dien, te weten, hoe lang 't geleden was, ſedert ſy haer eerſt overgegeven had, en waerſe haer kint gelaten had. Zy met roeden gegeeſſelt ſijnde, beleet dat de vyant, die haer van het kriſtendom beroofde, *Satan* genaemt was, en hy de gene was die *Chriſtus* verraden had, als ook dat de witte wijven haer het hair afgeſneden hadden; geſlaekt ſijnde, beleetſe dat de vyant onder 't geeſſelen daer tegenwoordigh geweeſt was, en, ſoo haer dochte, tot haer ſeide, *'k ſal u helpen*, ſeide ook dat de vyant haer geſeit had,

dat

Verhaal van een Toveres.

dat hy, *Roeltje* genaemt, en hy de gene was, die *Christus* verraden had, en toen eerst by haer quam, alsse noch te vryen, en ontrent achtien of negentien Jaren out was, en haer vroegh, *offe geen sin in een vryer had?* waer op sy neen geseit had; als mede dat zy haer sedert Bloeimaent overgegeven, en hy van dien tijt alle nachten by haer geslapen, en haer gezeit had, dat hy 't paert, en als hy het zadel hadt, haer noch wel beter leeren zoude.

Ten selvigen dage in tegenwoordigheit van Schout en Schepenen op nieuw ondervraeght zijnde, seide, datse, alsze op een zekeren avont, woonende by eenen *Claas Simonsz.* op het sekreet zat, en over eenigh gelt, dat haer van haer Ouders wege onthouden wiert, vast zat en peinsde, gezeid had: *Kan my Godt niet helpen, is 'er iemant die my helpen kan, die kome hier?* Waer op terstont een Jongelingh, wel gekleet, met een roode baert, mantel, en bonet op 't hooft, was verscheenen, seggende: *Kom ik wil u helpen*, voorts haer by de hant grijpende; waer over zy zeer verschrikte, doch zeide echter, datse daer mede te vrede was: Dat ook op *S. Antonis* avont de Vyant by haer was gekomen, en iets van haer lichaem begeert had, doch dit hadse geweigert. Dat hy evenwel het hair van haer hooft begeert, en haer daer toe een mes gegeven had, om dat af te snijden, 't geen van de witte wijven in de schoorsteen opgehangen, en daerna van de geburen verbrant was. Zeide ook dat de Vyant, *Roeltje* genaemt, haer van onderen met zijn handen iets in 't lijf gesteken, en dat eenige weken daer na weder uit gehaelt had; als ook dat de Vyant tot haer geseit hadt, datse als de Schout met den *Pensionaris* 's avonts by haer quam, in onmaght soude vallen, gelijkse ook, met hulp van hem, gedaen had.

Den negentienden van Sprokkelmaent beleetse in tegenwoordigheit van Schout, Burgermeesteren, en Schepenen, datse met twee sekere Vrouwen, *Griet Willems* en *Femmetje*, op een *Pinxter* ontrent het *Katuisers Klooster* in 't velt was geweest, en dat de voorseide Vrouwen haer deden het woort *Tierius* seggen, gelijkse ook deedt; dat de gemelde Vrouwen het gras uit der aerde onder twee of drie koejen weg plukten, in tegenwoordigheit van den Vyant *Roeltje*; en dat dese *Griet* en *Femmetje*, als 't woort *Tierius* gesproken, en 't gras geplukt was, geseidt hadden, *latense nu melken.* Zeide ook datse met seker warmoes-wijf, *Machtelt*, voorleden Zomer buiten de *Reguliers Poort* was geweest, en het gras onder de voeten van eenige Schapen af geplukt hadden, en dat zy; *Tierius*, en d'andere *Schurius*; en de Vyant *Roeltje*, *Fugita*, gezeit had, en al t'zamen na haer huys gingen, 't gras onder de trappen begroeven, en veertien dagen leggen lietten; en dat zy alleen het zelve in 't vuur wierp, en dit alleen om de Schapen te betoveren; als ook datse seker Vrouwe *Annetje* betovert had, met seker gras van 't velt te plucken, en dat in *Annetjes* drank te mengen. Zeide ook eindelik, datse al het gene, datse dien dagh geseit had, door ingeven van den Vyant gelogen te hebben.

Verhaal van een Toveres.

Naer de middagh beleetze, dat al het gene zy voor den middagh beleden had, waerachtigh was, en datse na deselve bekenteniſſe dat alleen ontkent hadt door dwank van den Vyant; seid' ook dat de Vyant haer met een goude penningh van twee-en-twintigh stuivers getrout hadt. Zy aen een koort gebonden, om gepijnigt te worden, beleet datse op sekeren tijt tot *Monnikkendam* was geweest, en aldaer twee koejen in de stal staende, betovert had, met de woorden *inturius en Fugita* te seggen, en het hair van de buik der koejen te plukken. Zeide ook datse tot *Outewael* een beest betovert, en een maent daer na het zelve weder gesondt gemaekt; als ook datse zeker knecht van een heel-meester, met een stuk uit zijn schorteldoek te snij-

Verhael van een Toveres.

den, en ſekere woorden te ſpreken betoovert, maer hem daer na weder geneſen had; datſe met een *Griet Pieters* uit kolryen was geweeſt, en by *Edam* twee beeſten haer net met toveren afgenomen had, en wel vier of vijfmael met den Vyandt ter ſchoorſteen uitgevlogen was. Eindelijk wiert deſe *Meyns* op den zeven-en-twintighſten van Sprokkelmaent des Jaers vijftien hondert vijf-en-vijftigh ten vuure gedoemt, en door den Scherprechter alhier ter ſtede tot pulver verbrant.

Iemant miſſchien, zal 't aenwijſen van ſoo veele bezonderheden deſer geſchiedeniſſe of belijdeniſſe ongerijmt achten; maer ik hebſe willen voor dragen, alleen, om te doen blijken, dat die van *Amſterdam*, ja zelfs de wethouderen, te dien tijde mede geloof aen toveryen en dusdanige beuſelingen gegeven hebben. Of echter *Meins* in 'er daet toen met den duivel omgingh, dan of het alleen maer ſware gedachten en inbeeldingen waeren, 't geen ik beter geloof, daer magh ieder het ſijne van oordeelen; want deſe ſtoffe hier breder te verhandelen, en d' oorzaken t'ontdekken, als ook door wat kunſten de duyvel duſdanige vreemdigheden zoude weten uyt te werken, is verre buiten mijn voorgenome werk; die luſt heeft om dit werk naukeuriger t'onderzoeken, leeze onder andere de *Bataviſche Arkadie* van *d' Heer Heemskerk*, by wien ſeer wijtlopigh deſe ſtoffe verhandelt wort. Want ſeker, die zoude meinen, en willen verwerpen, dat *Meins* ſoodanige dingen niet beleden heeft, ('t zy de duivel dit haer door eenige kunſten hadt ingebeelt, of in 'er daet ſo was) ſoude het Stads vonnis-boek van loochenen, daer toch geen loorhenen aen is, betichten. En niet alleen is deze *Meins* ter oorſake van toverye alhier verbrant, maer ook in 't zelffte jaer wiert een *Anne Jans*, poortreſſe deſer ſtede met beide haer dochteren, *Lijsbet* en *Jannetje Pieters*, ten vuure verdoemt, ter oorzake *zy Godt*, (zoo luide haer vonnis,) *afgeſtaen, haer Kriſtendom verzaekt, ſich tot toverye begeven, en verſcheide menſchen en beeſten gequelt, geplaeght, betovert, en met den duivel een verbont gemaekt had.* *Verhaal van een Betoverde.*

Tot een beſluit en beveſtinge van 't voorgaende, zal ik diergelijk bedrijf, als heel wel op 't voorgaende paſſende, 't geen hier ter ſtede zekere jonge dochter, wiens ouders en geſlacht door de gantſche ſtadt bekent zijn, wedervaren, en my door iemant, die het uit de mont van ooghtuigen gehoort heeft, ter hant geſtelt is, hier noch by voegen. Deſe dochter dan had borſten zoo hard als ſtenen, koſt eten noch drinken over haer lippen krijgen; kreeghſe by wijlen luſt om melk t'eeten, die veranderde terſtont in zant in haer kop. De gebakte pannekoeken vlogen, geſchonden en rontom afgebeten, uyt de ſchoorſteen, maer vielen weder in de pan. Men palmde haer etlijke ellen lint uit de keel, 't welck vol ſlijm zat, en noch ten huidigen dage alhier ter ſtede bewaert wort. Braekte naelden, ſpelden, vingerhoeden, en diergelijke dingen uit. Baerde een ſtuck loots rontom met duivels koppen bezet, waer op het nageboorte volghde, en perſte en wrong ſich eveneens als een vrouw die in barens noot zat. Alſſe op het bedt gingk leggen, vloogſe met het gantſche lighaem op en neder, tot aen de zolder toe. Wiert geknevelt en genepen, dat de blaeuwe ſtremen in haer lichaem bleven zitten. Zeker vrouw haer op de ſchoot hebbende om haer vaſt te houden, wiert met ſtoelen al, niet tegenſtaende dezelve noch van andere neergehouden wiert, opgelicht, zonder iemant te zien. Zy opgeſtaen zijnde, vond de vrouw in haer ſchoot klavecimbaal pennetjes, daer deſe dochter mede geplaegt en geſtoken was, leggent 't gelt wiert haer ouders uit kaſten en kiſten ontdragen, ſonder iemant te kunnen ſien. Weez dikwils na de toveres, doch wiert van d'omſtaenders niet geſien. Men ſtak op haer wijſen na de toveres, *Wonderlijke beziektheit of betoveringe.*

veres, maer vergeefs. Wist ook te zeggen, wanneer dezelve uit der misse quam, en haer genaekte, om te beschadigen. Deze en diergelijke andere dingen bedreefse, en wedervoeren haer.

DERTIENDE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Oorzaak der Nederlandtse Beroerten. Verscheide Handtvesten van Koningh Filips, aan Amsterdam verleend. Margareta van Parma krijght d'Opper Landvoogdy. Byzondere Lantvoogdyen. Margareta worden drie Raden bygevoeght. Des Koninghs zorg, over de Roomse Godtsdienst.

Oorzake der Nederlandtsche beroerten.

Filips, *Koningh* van *Spanje*, de leste *Graaf van Hollant*, dus, geliik te voore verhaelt is, tot *Vorst* van den Lande gehult zijnde, trof *Nederlandt* in 't breedste van zijn bloeyen, bebouwt met meer dan twee hondert steden, hondert vijstigh opene vlekken zoo goedt als veel bemuurde steden, zes duizent dorpen, alles vol van inwoonders, rijkdom, neeringe, welvaert, en weelde tot dertelheit toe. Maer door het instellen van nieuwe *Bisschoppen*, 't welk, zoo zommigen meinen, zijn vader hem had aenbevolen, en *Hartogh Filips d'Onnoozele* al in 't hooft gehad, en 't voordrijven der *inquisitie*, waer door veel duizenden, (daer deze Stadt geen kleen gedeelte mede van bezuuren moeste) om 't leven quamen, schattende alle *Onroomschen* voor *Ketters*, braght hy toen zoo gezegende gewesten in zoo jammerlijk een staet en bloedigen oorlogh, en hem selven zoodanigh in den haet der Landtzaten, datze vyantlijk de wapenen tegens hem opnamen, en in den jare vijstien hondert een-en-tachtigh, opentlijk hem afswoeren, en deden afsweeren.

Maer om 't geen ons nu te verhandelen staet, bondiger te verstaen, zal 't niet ongevoeghlijk zijn, eerst in 't kort op te halen, wat deze *Filips* voor zijn vertrek, uit deze *Nederlanden* naer *Spanje*, aenrechte; als ook ten deele d' oorzaek der Nederlantsche beroerten, en ter oorzake van dien het inleveren van zeker smeekschrift der Edelen te hove, aen de Lantvoogdesse *Margreta van Parma*, met weinig woorden ten toon te stellen; doch voor al eerst den inhoudt van eenige der voornaemste Vryheden en Hantvesten, daar *Filips* deze Stat mede beschonken heeft, aen te roeren.

Verscheide Hantvesten, van Filips aen die van Amsterdam verleent.

In den Jare (om het laetste voor gestelde eerst in 't kort af te doen) vijftien hondert negen-en-vijftigh, verkocht en droeg hy aen deze Stadt op het recht van *Gruten*, dat is, dat van elk vat bier hier gebrouwen een negenmannetje of duit gegeven wiert, waer van de pacht jaerlix tusschen de tzeventigh en drie-en-tzeventigh gulden deed. Voor dese opdraght betaelde hem de Stadt vier duizent en vijf hondert gulden. Doch wiert deze zom aen de betalinge, dien deze Stadt voor sijn vader, *Keizer Carel*, in 't oorlogh, dat hy tegens *Vrankrijk* voerde, op lijf-renten genomen had, bedragende de zom van zes-en-tnegentigh duizent gulden, gekort. 1559.

In den jare vijstien hondert zes-en-vijftigh, droegh hy aen die van *Amsterdam* op, om voortaen als eigen goedt, ('t geenze dus langh maer van *den Koningh* in pacht gehadt hadden) te gebruiken, de tol 1556.

of

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

of pacht, en ontfangh van dien, van de *Hamburger* of vreemde bieren, gemeenlijk het *Vadergelt* geheten, dat geſchat wierdt jaerlicx tzeventigh gulden op te brengen. Want voor elk brouwte (dertigh tonnen voor een brouwte gerekent) dat de Burghers en Inwoonders van *Hamburgh* hier ter merkt braghten, moeſtenſe een Hoornſe gulden, van twalef ſtuivers het ſtuk, aen tol betalen.

In de zelve brief gaf hy hen ook het Veer ofte Overvaert, gelegen buiten der Stadt, en gemeenlijk met de naem, van 't Veer van *Amſterdam* in *Waterlandt*, bekent; 't welk zich ſtrekte van der Stadt Noortwaerts op tot halfwege *Nieuwendam*, *Schellingwoude*, *&c.* Hy ſtont hen ook toe datze in plaets van zeven, negen Schepenen mochten hebben, en dat twee van deze negen, die het voorgaende jaer in bedieninge geweeſt waren, aen, en oudt zouden blijven.

FILIPS, die een tijt langh met *Hendrik* de tweede, *Koningh van Vrankrijk*, in 't oorlogh geweeſt, en nu daer van ten einde geraekt was, liet al zijn gedachten gaen op het uit-rojen der Ketteryen, (ſoo hy waende) die geſprooten in ſijne Rijken van *Spanje* van tijt tot tijt wakker aengroeiden. Weshalve ſijne Majeſteit ſich ter reiſe toe-ruſtende, liet ſijn oogh gaen, over de geſtalte der landen, om daer zulx in te voorſien, dat d'ongelegentheden, gewoon uit 's Vorſten afweſen te rijſen, door de goede van hem ingeſtelde orde mochte geweert worden.

Margreta van Parma krijght de Opperlantvooghdye.

Het eerſte daer hy ſich over beraetſlaegde, was om het begeven der Opper-lantvooghdye der *Nederlanden*, vermits de *Hartogh van Savoye*, die dit ampt bedient hadt, nae ſijne landen vertrokken was. Hier toe ſtelde *de Koningh* zijn baſtert-zuſter, *Margreta van Parma*, tegen wil en dank van *Oranje* en *Egmont*, die 'er geerne de *Hartogin van Lotteringe* hadden ingedrongen.

Gedenkwaerdige Geſchiedeniſſen.

Tot Stadt-houders over byſondere Landſchappen ſtelde ſijn Majeſteit, *Willem*, *Prins* van *Oranje* over *Hollandt*, *Zeelandt*, en *Uttrecht*, daer namaels het Graefſchap van *Borgonje* bygevoeght wiert. *Egmont* over *Vlaandre*, en ſoo voort over ieder Landtſchap een byſondere Stadt-houder. Deſe Overſten waren gelaſt om over 't Krijgs-volk te gebieden, en neffens de Hof-raden, van elk Landtſchap, te verſtaen tot het hanthaven van recht en regeeringe; uitgeſeit *de Graef van Egmont*, alſoo de Stadthouder van *Vlaandre* niet plagh eenigh ſeggen over 't ſtuk van den gerechte te hebben. Zommigen willen dat *Oranje* ſeer dongh na het Stadthouderſchap van *Vlaandre*. Maer *de Koning* zich ſtootende aen ſijne grootheit, ſtelde hem over *Hollant* en *Zeelant*, als die op dat pas ongelijk min vermoghten. Te weten, den naem van *Naſſouw*, daer by in *Cæſars* boeken gewag van gemaekt wort, de *Graeflijke tijtel* gevoert by de duizent, de kroon van *'t Roomſche Rijk* geweeſt voor twee hondert Jaren in dit huis; de opper-heerſchappy van *Oranje*, de treffelijke goederen des *Princen*, alhier; de maght ſijner magen in *Duitſlant*, maer boven al de begaeftheden van ſijnen perſoon, lagen van over een wijlen, ſeid men, *Filips* in den zin. 't Welk, zoo het waer is, ſchijnt vreemt, dat *de Koningh*, vergetende 't belangh der gelegentheit, hem een oort met yſere grenſen betrouwt heeft.

Bezondere Landvoogdyen.

Margreta worden drie Raden bygevoeght.

Voorts wierden de *Lantvoogdes*, *Margreta*, die haer woonplaets in *Brabant* had, in 't algemeen tot onderſtant drie Raden bygevoeght, die van State, de heimelijke, en die van gelt-middelen. Door d'eerſte wierden de zaken van pais en oorlogh, die de verſekeringe en beſcherminge der landen betroffen, beſtiert. De tweede had maght om brieven van vrydom, van gunſt, genade, en vergiffenis van misdaden te verleenen, en droegen zorgh voor de Wet-

ten

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

ten en Burgerlijke Orde. De laetste hadt 't bewint over de Vorstelijke Goederen en Inkomsten. De heimelijke Raedt, en die van gelt-middelen waren oudt, en van te vore met Ampt-luiden voorsien. Die van Staten had de *Koning* nieuw'lijx opgerecht, en daer in verscheide Raeds-mannen gestelt, als onder anderen de *Prins van Oranjen*, *Gavere van Egmont*, *Viglius van Zwichem*. Dese Raden waren aen verscheide gerichts-punten gebonden. Zommige schrijven dat *de Koning* ook geordent had, dat in den Raedt van State niet zoude mogen besloten worden, zonder by-wesen, van *Oranje*, *Egmont*, *Barlemont*, en *Viglius*.

Wijders de grootste bekommeringh, dien de *Koning* had, en die hy 't liefst bekent stondt, was over 't stuk van Godsdienst; waer in, door 't handelen der *Nederlanderen*, met de gebuuren en Uitheemschen, afgesondert van de *Roomsche Kerke*, d'ontstelteniss daeg'lijx aen-groeide. Te dien einde belaste hy wel hoogelijk aen de Lantvoogdes, en den heimelijken Raedt het onderhouden der Plakkaten, zoo by zijn Vader *Keizer Carel*, als by hem selven gemaekt. Ja was 's Koninx zorgh zoo groot over de *Roomsche Godtsdienst*, dat hy op een sekeren dagh in den grooten Raedt van *Mechelen*, en daer na in den Hofraedt van *Vlaandre*, hen het uit-royen der Ketterye zelfs mondelingh quam bevelen.

Gedenkwaerdige Geschiedenissen.

's Konings zorg over de Roomsche Godsdienst.

VEERTIENDE HOOFTSTUK.

Van zekere twist, en valsche aanklachten, t' Amsterdam voorgevallen.

KORT INHOUT.

Form van Regeering t' Amsterdam. 't Schout-Ampt vervalt aen Burgermeesteren. Waar van Mr. Henrik Dirksz. groot gezach verkrijgt. De Schout K. Dobbesz. leid sijn Ampt neder. W. D. Bardes komt in sijn plaats. Die 't Schout-Ampt wederom de Graaflijkheit aanbrengt, en daar over in ongunst raakt. Mr. Henrik Dirksz. leit hem lagen. Hy wort door geele Fy, en andere van Kettery beschuldight, by doet sijn onschult aan de Landvooghdes te Brussel, die de zaak doet onderzoeken, en vals bevint. d' Aanklagers worden gevangen en gestraft. Mr. Henrik D. blijft gevangen, en voort van quade feyten beschuldigt, doch pleyt hen vry, en wort weder Burgermeester. 't Schout-ampt komt weêr aan de Stadt, dat Bardes ontnomen, en aan P. Pietersz. gegeven wordt. Bardes wordt wederom van Kettery beschuldight, en daar over gevangen en gepijnight, staat alles uit, doch van zijne middelen ontbloot, slijt zijn leven in armoede. Mr. H. Dirksz. met eenige sijner mede Regeerders uit de Stadt gevoert. Sterft te Haarlem, met schandelijke laster.

GElijk de straffe van verwerringe den *Nederlanden* van Godt opgeleit was, begonnen mede hier ter stede zeltzame veranderingen, en verscheide oneenigheden op te rijzen. Doch om kennis van de gront-oorzaken te krijgen, 't zal noodigh zijn het her-komen, en d'omstandigheden deser moeite

Twist tot Amsterdam.

van wat hooger op te halen. De Stad, gelijk noch ter tijt, wiert bestiert door vier jaerlixe Burgermeesteren, en eene Vroetschap van zes-en-dartigh eeuwige Raedsluiden, 't Gerecht door negen Schepen.

Staet der regeringe.

Behalven deze was 'er als noch een Schout van wege de Hooge Overigheit, die *'s Graven* Persoon uitbeelde, om 't Recht te sterken, den misdadigen boete en breuken af te vorderen, mitsgaders, den Lants-heere, als Stadhouder der selven, tot oor en oog te dienen. Maer de *Majestraat* (misschien dat haer dese opsicht verveelde) had zoo veel te weegh gebraght, dat zy in den Jare vijftien hondert en acht, terwijl *Karel*, die namaels *Keizer* werd, onmondig was, het begeven van 't Schout-ambacht aen haer kreeg, verschiettende daer voor *den Graef*, op wiens naem echter de last-brief wierdt ingestelt, de zom van twintig duisent gulden. En dus verviel de klem van 't Schout-ambacht aen Burgermeesteren; blijvende nochtans de Schout in bezit der opperste plaetse, en 't Graeflijk wapen op sijn kussen. Het gebeurde nu in den Jare vijftien hondert twee-en-veertigh, dat neffens *Klaas Doedesz. Klaas Hilbrantsz.* en *Jacob Pietersz. Haringh*, voor sijne derde reis Burgermeester wierdt *Hendrik Dirksz.* Deze gebooren uit het Dorp van *Slooterdijk*, doch eenigzins geleert, en met de naem van *Meester* verçiert, kreeg door zijn gauwigheit van verstant, zoo groot een aensien en gezagh aen sich, dat hy, 't Stadthuis opgeleit hebbende van verplichte of eenvoudige luiden, sijnen stoelbroederen over de kruin wies, en by den gemeenen man *het aesje* of *een tien van der troeve*, ja *vorst uit eigen hoofde*, en *geweldigh heerscher in Amsterdam*, geheten wiert. Dese vier in 't toorentje, daer Burgermeesters toen hunne kamer hadden, vergadert zijnde, quam binnen treden, *Meester Cornelis Dobbesz.* Schout in dier tijt, met klagen over de kleenheit sijner wedde, en versoek van verbetering, Burgermeesteren, gewoon toen hunne amptluiden volle nauw te bedingen, rackten met hem in woorden, die soo hoogh liepen, dat hy endelijk uit-viel, *liever 't rappier te willen neder-leggen, dan op den ouden voet te dienen.* *Meester Hendrik*, zonder sorge van ongevolght te blijven, vat hem by 't woort, zulx hy, daer mede teffens uit der Kamere en sijnen dienst scheide. Maer soo ras was hy niet buiten, of d'andere bestonden *Mr. Hendrik* te vragen, wat hy nu gedaen had, en hoe men toe gaen zoude om weder eenen bequamen Schout te krijgen. *Hendrik*, wijsende door 't glasen venster na *Willem Dirksz. Bardes*, antwoorde: daer gingh 'er een op den *Dam* wandelen: en als hem voorgeworpen wier, dat *Willem* van de Luitersе kant helde, sloegh het in de wint, en seide; *Dat hy een man van de werelt was, en uit Italie quam. Wanneer hy ook weigerde aan de hant te gaen, men had het af-zetten aan sich zelven.* Dies wert *Bardes* aengenomen op Jaer-gelt, waer voor hy van alle boeten, beloopende boven tien schellingen Vlaemsch, te verantwoorden had, en die tot genot der stede te laten. Hy trad in sijnen dienst den negenden van Wijn-maent des voorzeiden Jaers twee-en-veertig, en droeg der wijse, dat hem, in acht Jaren tijts, niet dan vrientschap van de Regeerders bejegende. Maer in den Jare vijftien hondert vijftig, ('t zy dat hem 't hert te hoog rees, om sich van sijns gelijken te laten vervoogden, sonderling in zaken van Gods-dienst, en 't vervolgh der *Onroomschen* betreffende, oft dat hem 't voordeel bekoorde, oft hem goet docht zich zekerder steun te vesten) bestak hy te hove, dat *Koningin Maria*, weduwe van *Hongarye*, *en Stad-houderes* over *Nederlant*, de twintig duisent gulden af-loste, en hem last-brief verleende, om het Schoutampt, voortaen, van *'s Keizers* wege te bedienen. 't Welk niet geschiede sonder opspraek, dat hy de geheimenissen der Stadt, en

Schout-ambacht aan de stadt verplicht.

1508.

1542.

't Gezagh van Meester Hendrik Dirksz.

Twist tot Amsterdam.

Schout Dobbesz. scheit uit zijn dienst.

Willem Dirksz. komt in zijn plaets.

1542.

1550.

Die schikt Schout van Keizers wege te worden.

Twist tot Amsterdam.

en 't veinzen haren armoede, om met geen leening gequelt te worden, ontdekt had. De Wet-houders van toen af hem voor eene havik op den tuin aen siende, keerden hunne gunst in nijd, en begosten den Keiserlijken Schout, met loode schoenen na te gaen, alle listen te hoop zoekende, om hem t'achterhalen, in ongena der *Koninginne*, en 't uiterste lijden te brengen. *Mr. Hendrik Dirksz.* voornamelijk die 't spreet, dat men hem dus een streek in de rechte gegaen had, spitste verstant, en vinnigheit, en begreep so groot een grouwel, als ongelooflijk scheen, in een *Hollantsch hert* te kunnen vallen. De *Doopgesinden*, of *Herdoopers*, mits de bijsterheden tot *Munster*, en zelfs, gelijk te voore verhaelt is, hier t'*Amsterdam* aen gerecht, waren dat pas, noch in versche afgrijzelijkheit; zulks hy, om *Bardes* den voet te lichten, niets gereders vond dan de klad deser Ketterye hem op 't lijf te werpen. Hier op, dan, leit hy 't'aen, en, razende van verwoetheit, schikt op sijne zijde te winnen eenen *Floris Egbertsz. Kettermeester* of *Inquisiteur*, en *Vicecuraet* of *Pastoor* van d'*Oude Kerk*, op dat het bedrogh, met geestelijke glimp bestreken, zoo veel te gladder ginge. Hier woonde binnen *Amsterdam*, zekere Vrouw van *Zwol* geboren, met name *Fy Harmans*, die, mits d'uitwendige gedaente, haer innerlijke leelikheit niet loogende, om d'afzightigheit haerder verwe, in de wandelingen, doorgaens, *Geele Fy*, geheten wert, en van 't een brood tot het ander niet komen en kon, als belast met een huis vol vaderloze kinderen, zijnde onlanx haer man in een gevecht ter neder geleit. Waer over, zy, aengeritst door armoede en boos-aerdigheit, twee gevaerlijke raets-luiden, sich, onder ander, begeven had tot het belagen der onnozelen, die geenen troost voor hun gemoedt in de *Roomsche Kerke* vindende, den zelven in verbode Verzamelingen sochten; van welke snoetheit, de smack des gewins lichtelijk een reukloze ziel, tot erger verrukt. Deze dan, verkerende, als Spiede veel in 't verhoolen, ten huise van de Schout, wert van hun tot het dienstigst gereedschap der schelmerye verkooren. Geringe giften en groote beloften, zonderling, van zekeren haren vryer tot schipper te maken, wrochten op haer zo veel, dat zy, zonder om 't achterste te denken, sich tot het volvoeren van hun Godloos opzet, overgaf, en ten onvermijdelijken verderve liet in leiden. Hier-en-boven kregense, aen hunne koorde, een wijf van gelijken gewichte, genaemt *Volkje Willems*, met eenen *Cornelis Martsz. Notaris*, en *Adriaan Iansz. Slijper*. Verscheide getuigenissen, hen door den Burgermeester en *Pastoor*, in den mont gegeven, werden by dit gezelschap besworen, meldende dat *Willem Dirksz.* en zijn huisvrouw herdoopt waren, dat zy eens verzamelinge t'harer huize gehouden, en in andere zich gevonden hadden. En was op zekeren tijt *Fy Harmans*, met *Volkje Willems*, tot de Pastoor, in *d'Oude Kerk*, gekomen, met klagen dat *Volkje* en haer man groote armoede leden, verzoekende dat de *Pastoor* voor deze *Volkje*, by de *Heilige Geest-meesters* een goet woordt spreken wilde, om eenige *Aelmoessen*, tot verlichtinge harer armoede, te krijgen. Waer op de *Pastoor* antwoorde, sulx geerne te willen doen, by aldien zy-luiden zeker Briefje, 't geen hy haer voorlas, en waer in de Schout en sijn dochter met veel afgrijselijke valsheden betigt wierden, onder tekenen wilden; 'tgeen zy aennamen, en bragt voorts ook de *Pastoor* by de Heilige Geest-meesters zoo veel te weegh, dat *Volkje* van hen, kaes, botter, en een stuiver ter week aen gelt kreegh. Maer, vermits *de Pastoor* zagh dat *Volkje* begon te deizen om getuigenissen van deze valsheden te geven, beval hy den Heilige Geest-meesters *Volkje* geen uitdeelinge meer te doen, om haer en *Fy* alzoo met gewelt het valsch getuigen af te

Daar door raekt hy in den haet der Majestraten.

Meester Hendrik leit hem lagen.

Hier toe laet zich Gele Fy bekooren.

Twist tot Amsterdam.

En meer anderen.

Valsche getuigenis tegen den Schout.

Twiſt tot Amſterdam.

te perzen. Dit altemael ſchreef *de Paſtoor* aen *Rieuwart Tapper*, *Inquiſiteur* tot *Loven*, over. Maer dit gink niet toe in ſulken ſtilte, of *Bardes*, dien 't noch aen wakkerheit, noch aen trou van Vrienden mangelde, kreegh eenige kuntſchap van 't geen dat 'er broedde, en wel licht bedenken, dat hy, niet op-mogende tegen de hatelijkheidt des laſters, by ſchorting zijner bedieninge, of anders ſchielijk over ſtagh geworpen zou worden, en half verwezen, eer hy ter were raekte. Hy was een *Perzoon* (hoe-wel qualijk ter tale, en eenighzins ſtamelende) van frayen aenzien, groot van geeſt, begaeſt met de hebbelijkheit, die men in een hoveling prijſt, en der *Lantvooghdeſſe* zoo aengenaem, dat zy hem ongelijk vryer toegank gunde, dan Luiden van zijner leeſte, ſouden derven hoopen. Des beſluit hy heul aen haer te zoeken; maekt ſich na *Bruſſel*, en verwerft op eenen morgen-ſtont, intreé t' haerder ſlaep-kamer. Beeſigh met haer hooſttoyſel, wiertze, als hy den ſool over den drempel zette, ſijns eerſt gewaer in den ſpiegel; en 't hooft om-ſnorrende, *wat*, ſeidſe, *jaegt u herwaerts?* Hy, vallende haer te voet, antwoorde: *'t gewelt, Me-Vrouw, dat men mijner onnozelheit doet, die ik tegens den achterklap, en valſche betichtingen mijner vyanden, by uwe Majeſteit kom verdedigen.* Ende zy wederom; *Zoo gy zuiver zijt, billik datze beſchaamt worden; zoo niet, ik wenſchte u over duiſent mijlen.* Hier op voer hy voort, deed zijn beklagh en weernis ſoo wel, dat men den *Heer Kornelis de Monnik*, met den *Griffier*, des Grooten Raets, van *Mechele*, af-veerdighde, om den ſtandt der dingen, grondelijk t' ondertaſten. Deſe dan ſich tot *Amſterdam* vervoeght, en den adem der getuigeniſſe beſnuft hebbende, vernamen de lucht der valsheit, die ter meineedigen kelen uitſtonk. Niet-te-min vereyſcht ſijnde voet voor voet te gaen, om by vervolg van den draet, aen 't kluwen te raken, wert het werk den *Hove van Hollant* bevoolen, en by 't ſelve eenige Raets-luiden daer toe gelaſt. *Kriſtiaen de Waert*, *Raets-heer*, en *'s Keiſers Procureur generael* of algemeene verzorger, vernemende door velerley vlijt van hooren en uitvragen; hoe yſlijk een euvel-daet, onder ſchijn van Godlijken yver, ſchuilde, bewees te dier ſtonde, dat hy een liefhebber der gerechtigheit en man met eere was. Na genoeghzaem beleide vaſtigheit, ſchreef hy drie verſcheide Brieven van eenen dagh, namelijk, den laetſten in Lou-maent des Jaers vijftien hondert vijf-en-vijftigh, aen den Schout, die de *Droſt* en *Ridder-hooft* zelf in handen heeft gehad. d' Eene was luidende, dat hy *Fy Harmans* zoude bewilligen, om met den Brenger tot *Haerlem* te komen, daer haer de Raetsheer te ſpreken, en na rede te loonen had. d' Andre verzocht dat hy *Volkje Willems*, deſgelijx, met den Brenger, zoude derwaerts ſtuuren, om op eenige puncten, verklaert door haer te vore, by hem naerder gehoort te worden. De derde hield in, dat de Schout, wel kunnende bevroeden, waer toe d' andere dienden, beſchikken zoude dat *Volkje* niet op weg ſloege, voor dat *Fy* dicht by *Haerlem* mochte zijn, op dat deze, vernemende d' andere, geen ſchalk oog krege, en ſich deur maekte. Want de meeningh was, *Fy* aldaer te doen vangen, uit zorge, van binnen *Amſterdam*, wederſtant t' ontmoeten. Voorts, dat hy hoopte, met der hulpe Gods, aen de waerheit te raken. Waer 't nu, zeit *Hooft*, aen lagh, dat deze toelech geen voortgank nam, is my niet gebleken: maer wel, dat men *Volkje*, tot in den Haeg trok, aldaer een wijl gaende hield, en daer na op de *Voorpoort* vaſt ſtelde: dat ook *Fy*, by nacht, door den Schout, ſonder eenigh Buuren gerucht, gelicht wert; voorts, tot *Ian Rooden-poortje* uit te ſchuite gebracht, en te

Die krijgt 'er lucht, en paſt op zijn voordeel te wezen.

Hy zoekt heul aen de Lantvoogdes.

De Raetsheer de Monnik komt t' Amſterdam, en wordt des bedroghs gewaer.

Twiſt tot Amſterdam.

De zaek wort den Hove van Hollant bevolen.

Schrijven van Chriſtiaen de Waert aen de Schout.

Volkje en Fy gevangen.

Twist tot Amsterdam.

en *te Hove* in hechtenis gelevert. De gevangenen ondervraeght zijnde op d'omstandigheden, nopende 't herdoopen van Schout en Schoutinne, verklaerden 't zelve gesien te hebben, staende op een bankje, door de glazen van zeker Speel-huis, dat hy buiten der Stadt in pacht gebruikte.

Gemagtigden aan't Hof van Hollant komen de zaek ondertasten, en vindenze vuil.

Om dese gelegentheit na te speuren, quamen zekere Gemaghtighden uit *den Hage*, die aen 't *Reguliers-Hof*, daer 't Speelhuis lagh, af-zaten, en met den Schout, daer ontboden, zonder te weten tot wat einde, na de plaets wandelden. Aldaer gekomen, stapt een der selve, op de bank, en reikenende met de hant na 't glas, vond zijnen arm te kort, sulx het al te verre was van door 't glas te kunnen sien wat 'er binnen bedreven wierd. Derhalven aftredende, *hebt*, seid hy, *goeden moet*, *Heer Schout*, *uw' zaken sijn behouden.* En sonder hem wijser te maken, keerden sy weder naar *den Haagh*. Mits de steun der Stadt en gunst der geestelijkheit, nochtans, haperd het een ruimen tijdt, eer men besluiten kon, aen d'and're Raedtplichtigen de handen te slaen. Niet-temin mits de leelijkheidt van 't schelm-stuk over woegh, moght, noch het een, nocht het ander *Meester Henrik* en *den Pastoor* entlijk baten, oft zy werden, by last van *den Hove*, op den derden van Bloei-maent des Jaers vijftien hondert zeven-en-vijftig binnen *Amsterdam* gevat; *de Pastoor*, daer hy voor 't Altaer stondt, en met sulk een heftigheit, dat hem geweigert was t'sijner woonstede aen te spreken, oft eenige veranderingh van gewaet te gaen nemen. Maer men voerde hen beide soo datelijk na *den Haagh*. *Cornelis Martsz.* en *Adriaan Jansz.* quamen in deselve swarigheit. En hoe-wel het der leugene konst was, een-stemmelijk uit soo vele bezondere monden te kallen, soo bleef men echter, Jaren, belemmert in 't ontwinden der bewimpelingen, waer in de waerheit vermomt stak, *Fy* immiddels, beviel van een kindt in den pijn-kelder: 't zy datse weder eenen man getrout, oft anders geraept had. Doch zy, en d'andere getuigen, sich onklaer, en geen open-ziende, beleden endelijk op hope van vergiffenis, openlijk uit, dat alles valsch, verciert en verdicht was, 't geen zy de Schout en Schoutinne opgestreden hadden. *Fy* bekende in de gevankenis, dat, toen zy 's avonts gevangen wiert, zy met haer zoon by *den Pastoor* gink, en dees haer in 't gesicht krijgende, uit-borst met vloeken; *Wat Duivel maakt ghy hier*: en als sy hem aenseide dat de Schout haer 's avonds soude komen lichten, gaf haer tot antwoort; dat zy met haer kinderen gerust soude gaen slapen, en liever de deur op de vloer laten loopen, als die te openen. Doch hier zeide *Fy* neen op, en datse hem in wilde laten. *De Pastoor* wederom, eer ghy dit zoudt toe-laten, soo neem liever twee of drie pont groot, en pakt u wegh, dan ons al t'zamen in lijden te helpen. Endelijk versochten *Fy* en *Volkje* met versoekschriften gena en vergiffenis aen *den Koning*, met beken, datse van den *Pastoor* en *Meester Hendrik*, bekoort, gekocht, en door beloften bygebracht waren, om den Schout en der Schoutinne valschelijk op te sweren, 't geen hun aen eere, goet, en bloet gingh. Zijnde de schennis also in 't licht gekomen, en de genade afgeslagen, deed het Gerecht zijn plicht. *De Slijper* wiert in 't openbaer gegeesselt; *de Notaris* ondeugende tot sijn dienst verklaert, en beide ten Lande uit-gebannen. *De Pastoor* moest bekennen, wel roekelooselijk, onbescheidelijk, en op min dan behoorlijke onderrichtinge, tot last van *Willem Dirksz.* en sijn Huisvrouw aen *Meester Rieuwaert* geschreven te hebben, en dat het hem leet was. Waer-en-boven, hem de Stadt en vryheit van *Amsterdam*, met het oefenen van *'t Ketter-meesterschap*, verboden wierden. *Volkje* sterf in de gevankenis. Over *Fy* gink een schrikkelijk von-

Meester Hendrik en de Pastoor gevangen.

1557.

Daar toe twee andere.

Twist tot Amsterdam.

De Getuigen soeken vergiffenis, en belijden de valscheit.

Zy worden gestraft.

Twiſt tot Amſterdam.

vonnis. Maer eer zy ter Pleit-kamer, of Vierſchaer verſcheen, wiert haer voor-gehouden, door drie Raets-heeren, met erinneringe van de genakende ſtonde hares einds, dat zy, zonder yemant t'onrecht te belaſten, oft te verſchoonen, de waerheit naektelijk had uit te ſpreken. 't Beſcheit dat zy hier op gaf, is waerdig om voor-gedragen te worden, als niet wanhebbelijk beleid, en ſmakende na de ernſt-haftigheit eener ziele, die reets geſcheept in de droefheit der doodt, en een ander leven te gemoet ziende, de werelt den leſten adieu toe-roept. *Ik weet*, (zeidſ' dan) *dat ik ſterven moet, dat mijn tijt alhier kort, en de ure na by is; en dat ik mijn oordeel, van u, mijn Heeren, alhier te ontfangen, en daar na voor den Hoogen Rechter te verſchijnen heb. Zoo zeg, en verklaer ik, by 't oordeel, dat ik, mijn Heeren, van u, daar na van den Hoogen Rechter ontfangen ſal, dat al 't geen, waar in ik den Schout van Amſterdam, en de ſijnen, belaſt heb, ſoo by geſwoore getuigh-ſchriften, als voor verſcheidene Heeren en gemaghtighden, of anderſins, al t'ſamen gedicht, gelogen, en onwaerachtigh is. En heb 't ſelve gedaan, door overredinge, beloften, en giften van Meeſter Hendrik Dirkſz. Burgermeeſter van Amſterdam, en Meeſter Floris, Paſtoor van de Oude Kerk aldaer.* Voorts verzocht zy, dat iemant van de Heeren geliefde den laſt aen te nemen, en haer te beloven, dat hy den Schout, uit haren name zou bidden, om vergiffenis van 't geene zy hun zoo valſchelijk overlogen, en te laſt geleit had. 't Welk *de Heer Arnout Sashout* aennam, en naquam. Haer, op dat de leden die ſich dapperſt in de ſchelmerye gequeten hadden, loon naer verdienſten ontſingen, verweez men tot een ſtraf, die op haer miſdrijf paſte, namelijk, dat haer tong uit den halſe getornt, haer hals aen een pael gewurght, 't lichaem gebrandt, en op 't galge-velt zou geſtelt worden. Gebraght buiten den *Haagh*, ter plaetſe, daerze haer recht t'ontfangen had, vernieuwde zy, met luider ſtemme, voor de gantſche menighte, daer toe geloopen, de bekentenis der valsheit, en hoe zy, van *Meeſter Hendrik*, en *den Paſtoor*, hier toe, verleit was; met nader verſoek, dat men den Schout voor haer, om vergiffenis bidden wilde; liet daer op haer tong af-kerven, en kele toe-wringen: vellende 't volk een vloek, over d'aenſtichters van 't ſtuk, met ſchreeuwen, dat men hun beiden van gelijke behoorde te doen: Dit geſchiedde den dertiende van Bloei-maendt des Jaers duizent vijf honderd een-en-tzeſtigh, na ſtijl van den hove. Maer *Meeſter Hendrik*, ſich hebbende weten voorſchrift van ſijn hand te hoeden, en de geloofwaerdigheit der getuigen, met hunne beledene mein-eedigheit gewraekt, ontworſtelde der jongſte ſtraffe. Hy zat, nochtans, op de *Voorpoort*, zeſtien weken, zonder vrouw of kinderen te mogen ſpreken, uitgezeit in de laetſte uur. Daer na had hy tot zijn herbergh, endelijk *den Haagh*, voor gevankenis, mits borg ſtellende voor twintigh duiſent gulden, en op pene, dat het ſtuk, zoo hy vloode, voor gebleken en beleden zou gehouden worden. Alſoo duurde 't een Jaer, eer hem veroorloft wierd, binnen *Amſterdam* te komen, en dat niet dan by verdubbeling der borghtochte, der ſomme van veertigh duiſent guldens, en met verbandt van weder te keeren, ten vermaen van den hove: daer hy noch onder ſtont aen de kant van vier Iaren. Te weten, boven dat van *Fy*, wierd hem noch tweederlei bedrogh opgeſeit. Het eene ſoude hy met mompelen van ſekeren gemaghtighde, geſonden van wege der *Lantvoogdeſſe* in 't Iaer vijftien hondert vijf-en-veertigh, om te vernemen hoe veel graens *t' Amſterdam* lagh, gepleeght hebben; beſtellende dat de kooren-koopers twee laſten voor een aengaven, op dat alſoo

Verklaring van Fy op haar ſterfdagh.

Twiſt tot Amſterdam.

Haer laetſte bekentenis en doot.

1561.

Meeſter Hendrik red ſich.

Hy ſtondt nochtans by de vier Iaren onder recht.

oorlof

Twist tot Amsterdam.

oorlof tot uitvoer dier ware verworven wierde: het ander met achterhouden van meer dan vier duizent uit dertien duizent en ettelijke hondert gulden; waer op de omslagh des tienden penninx van de waerdye der huizen en erven binnen de stadt en hare vryheit, in 't Jaer vijftien hondert drie-en-vijftigh, geschat was. En belangende de twee naest-verhaelde valsheden, verklaerde 't hof, eerst op den zeventienden van Gras-maendt des Jaers vijftien

1562. hondert twee-en-tzestigh, den algemenen Verzorger niet ontsanklijk tot zijn eisch, in der forme als die genomen was. Teffens ontzeid' het hem zijnen vorder eisch: doemde niet-te-min den verweerder in de kosten, zoo zijner gevankeniſſe, als andre by hem gedaen; en beval den Verzorger, de pleit-papieren na zich te nemen, om *'s Koninx* recht te bewaren, tegens de schuldigen, daer en zoo 't behooren zou. Niet zoo haest waende *Hendrik* hier mede eenen vryen hals te hebben, of hy begon, feller dan oit, weder te wroeten: en wijtende al zijn leet en oneer den Schout, vorderde, om de zelve te doen beteren, hem voor Schepenen der stadt. En vermoght de partijdigheit zoo veel, dat men dezen man, van wien meest al de Gemeente een schrik had, noch in de Jaren drie en vier-en-tzestig, tot Burgermeester koos; ja *den Pastoor* wederom zocht *t' Amsterdam* te beroepen. Alle handelingen van den Schout, die eenighsins te misduiden waren, wierden uit den gront opgegraven, zonderlingh, daer hy d' *onroomschen* moghte schijnen verschoont te hebben: gelijk hem in der daet, het vervolgh om geloofs-zaken, en de bloet-dorst der anderen, verdroot. Men trachte zijn schoon-dochter, die, om haren meer dan burgerlijken rijkdom, eertijts aen eenen *Ammirael* van *Hollant*, gehuuwt geweest was, van ketterye te doen overtuigen: men verwor op nieuw het Schout-ambacht,

De Schout van hem voor Schepenen gedaeght.

Meester Hendrik wort echter Burgermeester.

't Schout-ambacht weder aen de stadt beleent, en Pieter Pietersz. daer in gestelt.

in pantschap, aen de stadt, in 't Jaer drie-en-tzestigh, en stiet 'er hem uit, in den Jare zes-en-tzestigh, als de *Hartogin* de keur van het Burgermeesterschap aen zich genomen had, en luiden naer haer gelieven daer toe beroepen; regel-recht tegens hantvesten en out gebruik. Hoewel onder verklaringe van 't zelve in geen gevolgh te willen trekken. En men beklede zijn plaets met eenen *Pieter Pietersz. gerbrantsz.* die op een jaergelt van acht hondert gulden aengenomen wierdt, waer voor hy van alle boeten, beloopende boven drie gulden, te verantwoorden had, en die tot genot der stede te laten. Daer na wierd opgestreten aen *Bardes*, uit twijfelachtige getuigeniſſen, en tekenen, dat hy de beroerten had helpen stooken; te dien einde, verstant, met den *Prince van Oranje*, met den *Heere van Brederode*, en in zijfer, met *Dirk Volkhartsz. Koornhart*, gehouden, ja eenen *Kalviniſchen* leeraer in *den Haegh* gebracht had. En terwijl hy aen d' eene zijde, van al deze zwarigheden wierd aengevoghten, ontviel hem aen d' andere alle toevlucht en onderstant. *Vrouw Maria* was, over langh, uit der tijdt, by die van *Parma* vond hy de zelve gunst niet. De *Hartogh van Alva* quam in 't landt. Dies raekte hy ook te hove in hechtenis: wierdt na langh zitten, by goetdunken van den bloet-raet, wredelijk gefoltert, en boven dien, met roeden gegeeſſelt, in den ouderdom van tzeventigh Iaren. En hoe-wel hy dit uitstondt met onverwonnen moede, zulx de gemelde Raedt hem zuiver van de beroerte schoude, men hield echter, met voorwenden van andre sijne zijd gangen, hem aen de lange koorde, en een groote som penningen in, die *de Koning* hem schuldigh was. Voorts begon de scheuring des lants; en hy, vindende geen veiligheit by de *Spaens-gesinden*, der parthy der Bontgenoten te volgen: oorsack, dat sijn meeste

Twist tot Amsterdam.

1563. 1566.

Bardes gevangen, gepijnigt, gegeeſſelt: verlieſt sijn goedt, gezontheit, en zinnen.

midde-

Twiſt tot Amſterdam.

middelen, gelegen onder *Amſterdam*, hem t'onbruik gemaekt wierden. Al 't welk hem, niet alleen aen 't lichaem, maer endelijk aen 't verſtant gingh; en ſijnen eenigen broeder *Meeſter Klaas Hein* zoo na, dat het hem ook het ſijne ontſtelde. In deſen deerlijken ſtaet, en een gebreklijkheit, die hem al een wijl verbood wijn aen ſijn tafel te nuttigen, braght hy, (te vore adelijk levende,) de reſt ſijner dagen tot *Delft* over: alwaer het den *Prince van Oranje*, hem aenſprekende, tranen en klagen koſte, dat ſoo bloeient een ververnuft, op zulken wijſe, geknakt en verwelkt was. Ziet hier hoe *'t Bardes* bequam, 't krackeel tegens den wrijter en ſijne trauwanten te trouwen, en hoe hy de ongeluckige liefde tot vryheidt en Vaderlant, met verlies van goet, geſontheit, en ſinnen beſuurde. Ziet daer ook, hoe dier, *Meeſter Hendrik* ſijn hooghmoedt ſtondt; die (boven de quellaedje van 't beſwalken ſijner fame, boven ſware en verwijlde gevankenis, anxt en gevaer van ſmadelijke doodt, en verbeurte van have) veel rampzaliger, dan *Willem Dirkſz.* zoo lange Jaren, en over 't zeven-en-tzeſtighſte ſijnes ouderdoms, van ſpijt, nijt, en wraekgierigheit, inwendige beuls gepijnight wierdt; zijn eigen hert gegeten, ſijne, en ſijner even-naeſten zielen, over den tuin gehangen heeft; uit enkele ydelheit, en kindtſe ſtaet-zucht, om, zonder genot, onder zweep van meeningen Overmeeſter, een arme heerſchappye te drijven, die aen een draet van ragh, en de wenk des *Lants-heeren* hingh. Want het vermogen en achtbaerheit der Stadt, van dien tijdt, kan, nergens na, geleken worden, by de hoogheit, waer toe ſy zedert geſtegen is, en 't ontſagh, dat haer tegenwoordelijk, onder de regeerende *Staten* van *Hollant* wort toegedragen. Daeren-boven, hoe vaſt hy zijn ſtuk meende beleit te hebben, is 't hem, in verſcheidene en onverwachte wijſe, ontſchooten. Want, eerſtelijk, 't zy ſijn eige met-verwanten van ſijn ongezellige heersheit, en dwingelandye, de walge ſtak, oft dat zy zich de vinnigheit der opſprake ſchaemden, vergat men hem voortaen meer Burgermeeſter te maken. Daer na wiert hy in den Jare acht-en-tzeventigh, nevens andere regeerders, ter Stadt uit-geſchikt, met ſlechter vergeldinge, dan hy ſijn gepleeghde meeſterſchap, geweldenary, en wreetheden hadt toe-geleit. Want alſoo hem ſijn huisvrouw, een paer reine hembden, aen boort, na-zondt, deed hyſe door de dienſt-maegt, dieſe braght, weder te rugge dragen, ſeggende, dat hy dier niet van doen ſou hebben, als die geen andere rekeningh maekte, dan dat de meeningh was, het ſchip met hun allen, buiten den boom, in de gront te booren. Doch zy werden aen *Sint Antonis-Dijk* opgezet, van waer hy, met eenige anderen, ſich na Haerlem deed voeren. Aldaer gekomen, en dit pak van ſijn hert zijnde, ging hem boertens luſt aen, en ſeide hy tot ſijn mackers, *een dingh hebben wy vergeten. Als zy vraaghden wat? antwoordde hy, den krui-wagen*, 't welk in *Amſterdams* gezeit is, de lijntoght, en 't mennen der zaken, naer hunnen zin. En als hem zijn gevoelen, nopende dit omhangen der hekken, wiert af-gevordert, *huimetuit* (ſeid' hy) *hoedt u voor de weerſtuit*. Dit is ook een ſeer outfrens ſpreek-woort, waer van 't eerſte by zommigen gehouden wort, voor een in-gekrompen laſch-woort, van de drie ſtemmen, huiden, maet, uit, Namelijk, dat het *Spaanſe* gewelt zijn hooft aen *Hollant* ſtooten, en de nieu-geſtichte regeering duuren ſoude, kon niet komen in eenen man, die, hoe ſchrander hy ook was, ſijn oordeel op enkele eigene ervarentheit veſtigde, zonder te beſpiegelen, 't geen men beſchreven vint van de moeite, die maer matige plaetſen, door de ſterkte haerder gelegentheit aen groot-magtige Rijken, gekoſt hebben. Aldus dan over-

Twiſt tot Amſterdam.

Hoe 't met Meeſter Hendrik afloopt.

1578.

Twist tot Amsterdam.

over-leeft hebbende d'ellendige grootheit; ſtierf hy tot *Haerlem*, en ruimende met een ſtank van on-af-wiſſchelijken laſter, liet eenen naem achter, die van alle luiden met eeren verfoeit wiert. Zelfs op zijn uitvaert, ging de ſpraek, dat het lijk wonderlijker wijze vermiſt was, en eenigh ſpook, in de plaetſe van dien, de doot-kiſte bezeten had. 't Welk, hoe-wel beuzelachtigh, en al te blindelinx gelooft, nochtans te kennen geeft, in hoe bijſter een gevoelen van god-vergetene heiloosheit, hy, by den gemeenen man, geſtaen heeft. En kan men mee afmeten, indien deſe twee *perzonaedjen*, in een opper-heerſchappy-voerende ſtadt, geboren waren geweeſt, met wat ramp en verwoeſting, zy hun vaderlant ſouden bedroeft, en bedorven hebben. Want de geſplitſte burgery, elk, naer hem zijn zinlijkheit, oft baetſucht aenhitſte, jookte van toght, om deez den eenen, en die den anderen, onder naem van *Schoutiſten* en *Meeſter Hendrik Dirkſz.* na te draven, en zijn wederparty in 't onderſpit te helpen. De ſchot-ſchriften en faem-ſmettende gedichten, gingen, op alle ſtraten, markten, en maeltijden, om, een wapen, dat zonder voordeel, op ſijnen vyant te halen, niet dan quaet bloet, in verbittering maekt.

Twiſt tot Amſterdam.

De party-ſchap van Schoutiſten en Meeſter Hendrik Dirkſz.

VYFTIENDE HOOFTSTUK.

Vorder Verhaal van andere tweeſpalten, binnen Amſterdam.

KORT INHOUT.

Duurte van 't Kooren. Verbot van 't zelve niet uit te voeren, wort liſtiglijk overtreden, dat quaat-ſpreeken verwekt. Onluſt over 't verbot van 't betimmeren der Laſtadie, die in brant geſteken wort. De Hartoginne ſtelt ordere in de Regeeringe, gemor, en klachte over de harde vervolginge der Onroomſe. Verſoek-ſchrift der Edelen van de zelve ſaak. Eerſte begin van de naam Geus, der Edelen kluchtigh gewaadt, en zinſpreuk hier over.

Verbitteringe ter oorzake van de Kooren-keure. 1565.

DE tweedraght dan, dus heftelijk gedreven, in den Jare vijf-en-tzeſtig vond noch een ander aes, om de vinnigheit te voeden. Door de duurte van 't kooren, dat tot over-hoogen prijze geklommen was, den dagelijkſchen aftrek, en vreſe van hongers-noot, had de Vroetſchap te rade gevonden, de Stad, tegens 't uitvoeren der granen, te ſluiten. 't Welk hoewel zwaer voor den genen, die ſich met deſe ſoort van handel geneerden, nochtans, mits de behoefte, verſchoonbaer geweeſt waer, had de ſlimheit der baetzucht, daer onder ſpelende, dezen heilzamen toelegh niet ten dele vruchteloos, en t'eenemale hatelijk gemaekt. Namelijk, als het raet-ſlot des avondts, genomen was, om 's morgens daer na verkundigt te worden, ſchikten eenige leden der wet, en zommigen hun bevrient, in der nacht de boomen open te krijgen, en menighte van rogh en terwe

Twiſt tot Amſterdam.

te verſchepen. Des anderen daeghs, als 'er geen graen meer uit moght, liep de markt zoo laegh, datſe meer dan tachtigh ten hondert, by die van buiten, verſcheelde. De onbegunſtighde Kooren-koopers derhalven, dus dapper op hun achterdeel gezet, hadden goet, bril toe, en hun eigen verlies, als ook de winſt van anderen, met eenen quaet oogh, in te zien. Maer zich vermeeſtert, en nergens toevlucht vindende, was al, dat zy doen konden, den mondt tot de ooren toe, open te doen, om met ſchreeuwen en ſchelden, te bewijſen, dat hun dit leet in de krop ſtak, en, in tijdt en wijle, gedacht zoude worden.

Onluſt om de Laſtaedje.

Hier benevens, had 'er een derde miſnoegen, over de twintigh Jaren geſmeult; 't welk uitbrekende ontrent der ſelver ſtonde, den wet-houderen, niet luttel ontzaghs, en gehoorſaemheits, onttoog. Van outs her, en tijt tot tijt, naer dat het lant oorlog onderwarigh geweeſt was, had de vroetſchap het timmeren onder de ſtad afgekeurt, op dat de vyant, mits 't aenhoogen der weke gronden, en 't gebou dicht by de veſte, geen voordeel krege. Qualijk kon men dit doen na-komen aen de Ooſt-zijde, en den oever van *'t Y*, die de *Laſtaedje* genaemt wiert: alwaer de inge-erfden te groot eene bekooring leden, om ſich van de gelegentheit der plaetſe t'hunnen meeſten oorbaer, te dienen. Men begon 'er derhalven, in 't eerſt, ſcheeps-timmerwerven, en wooningen voor 't arbeits-volk te ſtichten: die, by bevel, gegeven van *Vrouwe Maria*, in den Jare vijftien hondert vijf-en-veertigh, en ververſcht in die van twee, en drie-en-vijftig, wierden afgebroken. Doch, om geen ambacht van zulk belangh voor den lande, als 't ſcheeps-timmeren, te verachteren, ſtond *Koning Filips* in 't Jaer zes-en-vijftigh toe, dat men binnen de vijf-en-twintigh roeden, zekere hutten met week dak, en houte wanten, zou mogen opſlaen; mits gehouden zijnde, als 't nood deed, de zelve tot zeggen der gerechten, en eige koſten, te ſloopen. *Twiſt tot Amſterdam.*

Maer de eigenaers hebbende dus veel voets verworpen, traden allengskens voorder, en zoo verre, dat men nu een goeden hoek, met ſchuiren, ſpijkers, en huizen, betimmert zagh. De Majeſtraet dan, opwakende, wierd te rade, een verloop dus wijt gekomen, te rechten: wel veel wederſtrevens bejegende hun in dit werk; drijvende de bezitters, dat men de zwarigheit, daer 't verbot van 't bouwen opoogde, zonder hun bederf, met grooting der ſtadt, en beveſten der *Laſtaedje*, kon voorkomen. De zaek alzoo ſtaende, zeit men dat een van de regeerders, op eenen der inge-erfden, zekeren gront, in koop, deed verzoeken, om deel aen de ſchijnbare winſt te hebben, die hy zich ſterk maekte, te doen zeker gaen. 'tWelk afgeſlagen met ſchorre woorden, namelijk, dat men 't houden wilde, en vooral aen hem niet overdoen, zoo groot een ſpijt ontſtak in den geweigerden, dat hy uitvoer, zoo zoud het ook niet binnen raken. Oft dit eenen *Henderik Teeuwviſz.* geweeſt zy, of *Meeſter Hendrik Dirkſz.* weet men voor wis niet na te zeggen: behalven dat noch *Gerrit* noch *Hendrik*, hun gewoonlijk ſpoor, met dus hoe vinnigh een driftigheit, zou hebben te buiten gegaen. Te min aenſiens, hierom, hadt in dezen, der wet-houderen yver, ſchijnende meer uit nijt van eenen man, en zijn te leur-geſtelde baetzucht, dan uit zuivere zorge voor Stadts welſtandt, her te komen. En gemerkt de geërfden der *Laſtadie*, een groot deel van de treffelijkſten der Burgerye waren, viel bedenkelijk den wegh der daetlijkheidt tegens hem in te gaen, voor de genen, die met de reſt niet al te wel ſtonden. Ja alle drie benden van *Schoutiſten*, *Kooren-koopers*, en die van de *Laſtadie* ſmolten in de hitte van eenparigen haet tegens d'Overheit, *Twiſt tot Amſterdam.* 1565.

Twist tot Amsterdam.

heit, hunne wederwilligheden tzamen; en om zich noch bet te ſtijven, begoſten allengskens eene lijn, met *d' Onroomſchen*, te trekken. Waer mede het
1565. uit de kijf was, dat hunne party boven dreef, zoo raekte de zaek in recht, en nam een tragen trant, dewijl de wrevelmoet, door 't dwersdrijven, van d'een en d'andere zijde, dagelijkx aen-wakkerde. Het eind was, dat men hebbende de handen ruim, door 't uitwijken der *Onroomſchen*, als *de Graaf van Lumey*, uit *'s Princen* naem, voor *Amſterdam* quam, gelijk hier na te verhalen ſtaet, onder dexel van die noot, het vuur in de *Laſtaadje* ſtak, en lietze tot de gront toe af-branden.

Klachten te Hoof over de Wet-houders.

Maer uit al deſe ongenuchten, ſproot, in dit Jaer, het in-leveren van zeker Smeek-ſchrift te hove, met klachten over de Wet-houders, en hoe zy, maegh by maegh, bloet by bloet-verwant ſtuwende, hun naeſte vrienden en bloetverwanten, gaende andere eerbare perzonen voorby, neffens ſich op 't kuſſen holpen, en voor Raets-perzonen in de regeeringe aen-namen. De wet-houders hielden heftigh aen om de teikenaers te weten. Dan, 't moght hun noit gebeuren. Op gelijke wijze was aen *Schout Bardes* de belijdenis van *Geele Fy* geweigert, waer mede hy het *Meeſter Hendrik* had mogen zuur maken: zijnde 't hof te beſcheiden, om der wraekgierigheit de nagels te lengen. *De Hartogin* op deze klaghten maekte den eerſten van Herſſtmaent, een keur, om by maniere van voorraet, plaets te grijpen. Dees luide,

Keure der Hertoginne, nopende 't na-bloedt en na-maegſchap onder de Regeerders te ſchuwen.

dat de Regeerders de Burgers geenſins in hun Vryheden verkort noch mishandelt hadden, maer daer wierdt even-wel in de zelve keur ſcherper ordre, tegens 't na-bloedt en maeghſchap geſtelt. Namelijk, *dat tot zes-en-dertigh Raden geen nader bloet-vrienden moghten gekooren worden, dan broeders kinderen, en in zwagerſchap, geen ſchoon-vader, en ſchoon-zoon, noch twee ſwagers, die d'een des anders zuſter ten wijve had, maer voorder wel.* Ook ordeſe *dat niemant Schepen of in de vroetſchap komen moghte, 't zy hy vijf-en-twintigh Iaren oudt was.* Doch hier breeder van onder de regeeringh. *Twiſt tot Amſterdam.*

Zware klachten over d'Inquiſitie en Placaten.

Met de *Inquiſitie* wiert ondertuſſchen door gantſch *Nederlant* ſterk voortgevaren, en *Inquiſiteurs* geſtelt om 't werk uit te voeren. En liep men nu uit alle geweſten over de bloedige Plakkaten, en 't ſterk voortzetten der *Inquiſitie*, dagelix der *Lant-voogdeſſe*, ter ooren. Burgeren, Edelen, Steden, Staten, quamen met klachten, op klachten te Hove, over 't vervolg, overlaſt, en quellaedje hun gedaen door de *Inquiſiteurs*, en hun gemaghtigden, die hun met beklagen, betigten, in pleit trekken, eere, goet, bloet, vrienden, en magen, veegh of onveilig maekten.

Ook bleef het nu langer, zeit de Droſt Hooft, *by de Inquiſitie niet, maer men begon opentlijk over de Placaten te roepen, en dat het vonniſſen naer luit der ſelver, voor Godt niet te verantwoorden, noch de ſin van 't woort* kettery, *eigentlijk te bepalen was; en over ſulx dikwils reden van kleen belang, als het den Rechter luſte, tot kettery verduit werden. Dat ſelfs de boetvaerdige Ketters te doen ſterven, alle andere wreetheit te boven ging, gemerkt de* Spaenſche Inquiſitie *hun, 't en waer in 't alder-uiterſte, en als ſy reets aen de ſtaek ſtonden, 't leven gunde. En een van de Hoofden hier t' Amſterdam, wiens naekomelingen noch heden van de Roomſche geſintheit ſijn, voerde ſekeren Schepen te gemoet, dat hy voor de vierſchaer Gods verſchijnende, dien alſdan 's Keiſers Placcaet in de hant moghte ſien te ſteken, en gewaer worden, hoe verre hy komen ſoude, met ſich daar op t' ontſchuldigen.* En maekte deſe bloedige vervolginge niet alleen het gemeene Volck, onverduldigh, maer ook het invoeren der nieuwe *Biſſchoppen*, zelfs de Geeſtelijken baloorigh; zulx

De Bondtgenoten gaen te Hove om, en klagen aan de Landtvoogdes, over d'Inquiſitie.

Oorſprong der Nederlandſe Beroerten.

eenige Heeren en Edelen vreeſende, dat dit miſnoegen des gemeinen volx eens in een algemeine opſtant en oproer ontſtaen moghte, ſich met een lange Ry, wel ten getale van drie hondert, gaende Graef Luidewijk van Naſſouwen, broeder des Princen van Naſſouwe, en Graef Hendrik van Brederode, als hoofden in 't laetſte gelit, te hove, dat tot Bruſſel was, verſcheenen, en de Lantvooghdeſſe, Margreta van Parma een ſmeek-ſchrift, luidende op deſen zin, over-gaven. *De Nederlanders, inſonderheit den Adel, Me-Vrouw, hebben altijdt in getrouwheit tegens hun Landts-heeren, al and're volken overtroffen. Maer onder alle dienſten moet de tegenwoordige in dus een gevaerlijke tijt, de getrouwſte gerekent worden. Hier door hebbenwe goet gevonden, uw Hoogheit bekent te maken, hoe de Inquiſitie en Placcaten, met goeden inſicht op het ſtuk des geloofs gemaekt, miſſchien den Staet eertijts dienſtigh, maer nu verandert van aert en werkingh, door 't omkeeren der tijden, niet als afkeer, onruſt, oproer, en endelijk 's Landts ondergang kunnen veroorzaken. Want by de laetſte Jaren, waer in men, ſonder d' uiterſte ſcherpheit te gebruiken, ſoo veel ongemaks bejegent heeft, is goet af te meten, wat 'r af worden wil, indien men, volgende het jonghſte bevel ſijner Majeſteit, niet alleen de ſtrengheit der Placcaten, maar ſelfs d' Inquiſitie te werk ſtelt. En hoe-wel d' onſtelteniſſen, die 't genaken onſer ellenden betekenen, van heden nocht giſter begoſt ſijn, ſoo hebben wy 't al een wijle laten henen gaan, op toeverlaat, dat de mogenſte Heeren, en Staten der geweſten in den wind ſouden ſien, en uwe Hoogheit het opſtekent, en nu over 't hooft-hangent onweder, aanwijſen. Te leur geſtelt van deſe hope, vinden vvy ons dien laſt opgeleit, door bevel van de Opperſte Wet, het beil der gemeente. Boven dien heeft ons de noot, Me-Vrouvv, die alles recht vaerdight, hier toegedvvongen. Want hoe-vvel aan 't graeuvv, ſoo 't eens op de been raakt, luttel houwens is, vvie, ſchoon genomen men ſtilde het daar na al, ſal ons boeten de onvervvinnelijke ſchade van brand en vervvoeſtingh, aan onſe huiſen, en hoven, geleden. Derhalve verſoeken vvy ootmoedigh uvve Hoogheit gelieve, op 't ſpoedighſte eenigen bequamen perſoon af te vaerdigen, om onſe ootmoedige bede aan ſijne Majeſteit bekent te maken, op dat een ieder uit deſe benautheit verloſt vverde. Niet dat vvy den Koningh vvillen wetten ſtellen; welke misduidinge den quaetvvilligen ſal gereet leggen. Verre van ons is ſulk een vermetelheit. Maar dat ſijn Majeſteit zy gedient, met te verſien op dit ſtuk by veiliger, bequamer, en tijdiger middelen, door andere Keuren te ramen, ten overſtaan, en ter bevvilliging eener algemeene vergadering van Staten. Uvve Hoogheit late ons van haer ſoo veel vervverven, dat ondertuſſchen, het invoeren der Inquiſitie en Placcaten, met de bijſterheden, daar uit te beduchten, geſtaakt blijve. In allen gevalle getuight ons onſe gevviſſe, en vvy voor God en de vverelt, dat onſe trouvve ſich, met deſe vvaerſchouvvingh, ten vollen gequeten heeft: ſulx vvy verſtaan ontſchuldigh, te ſullen ſijn aan alle verſuim, vvaar door eenige onraat, muitery, of bloetſtortingh mochte komen aangerecht te vvorden.*

Smeekſchrift der Edelen.

Oorſprong der Nederlandſe Beroerten.

1566.

Op dit hun ſmeek-ſchrift gaf hen de Lantvooghdes endelijk tot antwoort, *dat zy beloofde, d' Inquiſiteurs en Overheden daer toe te houden; dat noch onheil noch ergernis gebeuren zoude, zoo die ſlechts niet ontſtonden van hunnen kant.* Hier by lieten het de Bontgenoten, en maer matelijk te vrede zijnde, beſlooten te ſcheiden. Doch ſy ſtelden te vore zekere ordre in, waer by gekoren wierden vier hoofden, tot het voornaemſte beleit, dien ieder zoude gehoorſamen; mitſgaders drie of vier perſonen in elk geweſt, om verſtant met hen te houden, en toe te ſien, dat nergens eenige beroerten opgank namen, noch de beloften der *Koninginne*, verachtert

Antwoort der Landvoogdes.

wier-

Oorſpronk der Nederlantſe beroerten.

wierden. Ook verbonden ſich de Bontgenoten, niet nieuws in den Godsdienſt of regeringe aen te heffen; maer het beſluit, dat by den *Koning*, en d' algemeine Staten ſou genomen worden, geduldig af te wagten. Maer, 't geen aenmerkens waerdigh was, midlerwijl de Bontgenoten hier in doende waren, en te hove gingen en keerden, wierd hen de naem van *Geux*, gegeven. Welk *Roomſch* woort, geſmeet ſchijnende naer het *Nederlantſche Guits*, ſoo veel als ſielen, bedelaers, of lant-loopers, betekent. Want als de *Lantvoogdes* over deſe beroerten en 't zamen-komſten der Edelen, ſeer ontſtelt en verbaeſt was, ſoo ſeit men, dat de *Baron van Barlemont* tot de *Lantvoogdes* ſoude geſeit hebben, *Non, Non, Madame, ne craigne pas les Geux*, dat is te ſeggen, *Neen, neen, Me Vrouwe, wilt voor deze Geuzen oft Bedelaers niet vrezen.* Deſen ſteen, na hen geworpen, raepten d' Edelen op, als had het iet koſtelijx geweeſt; en gingen goude *Medalien* aen den hals dragen, daer ter eene zijde, 's Koninx troonie, ter andere, een bedelaers borſe, gevat van twee gevoeghde rechter-handen, opſtondt, met deſe woorden in den rant, *Fidelles au Roy juſques a la Beſace*, dat is, *Den Koning getrouw tot den Bedelzak toe.* Andere hechteden op de zijde der borſt een houte napje, aen ſilvere banden, en *Vive le Geux*, dat is, *langh leven de Geuzen*, daer op geſneden. En op dat het eene na 't ander waer, kleeden ſich veel in as-verwige ſtoffe. Ook quamp'er een kopere penning uit, met dit opſchrift aen d' eene zijde. *Eſcu de Viane*, dat is, *Schild van Viane*, aen d' andere ſijde, de wapenen des Huis van *Borgonje*, met de woorden, *Par flammes & Feu*, dat is, *door vlam en vuur.* 't Zy *de Heer van Brederode* en *Viane*, hier door wilde te verſtaen geven dat hy en de ſijnen, ten dienſte van het huis, noch vuur, noch vlammen aenzagh, of ſpelende op het zinſtael van de vuurſlagh, daer mede gemeent heeft, dat het door ſoo wrede middelen geveſt, en op-getimmert wierdt.

Den naem van Geuzen.

Blazoen of zinſtael by de Bondtgenooten gevoert.

Oorſpronk der Nederlantſe beroerten.

Zoodanige Medalien konnen noch wel getoont worden by de Liefhebbers der oudtheden.

Penningh tot Viane geſlagen.

ZESTIENDE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

De Hartoginne en Roomſche, geven oorzaak tot Oproer. Het Preeken der onroomſche neemt begin, aanmerkelijx hier op, eerſt buiten Antwerpen, in Weſt-Vlaanderen, en overal, niemant durft ſich hier tegen verſetten, hoewel gelaſt van de Hartogin, de Prins van Oranje komt t' Antwerpen, wonderlijk geroep van, Vive le Geus aldaar, des Volx toegenegentheit 't hemwaarts, Oranjes Voorſtel, Zoekt dor Herformden Voorbaarigheit te ſtuyten; Schrijft aan de Hartoginne. Arbeit om ruſt.

De Bondtgenoten arbeiden om aenhang te krijgen.

DE Bont-genoten dus naem en wapen gekregen hebbende, arbeiden vaſt onder Staten en goede ſteden om aenhang te krijgen. Het preken dus langh in 't heimelijk gepleegt, nam machtigh toe; en begonnen d' *Onroomſche*, ſonder anxt en zorge te vergaderen, en alſoo hun groote menigte te melden. *De Landvoogdes* ondertuſſchen was vaſt doende met het beramen

Nederlantſe Beroerten.

eeniger matiger forme van keure ; die *Egmont* en eenige andere oordeelden dienſtelijk te zijn, om terſtont afgekundight te worden, tot naerder orde toe, om den Heeren Bondt-genoten genoegen te geven. Maer dit ſloegen andere af, en dorſten zulx zonder uitgedrukt bevel niet onderſtaen. Voorts wierden *Johan van Glimes*, *Mark-graaf* van *Bergen*, en *Floris Mommerancy*, *Baron* van *Montigny* gekoren om na *Spanje* te reizen, en *den Koningh* van alles te verwittigen.

De Landt-vooghdes doet een bezendingh aan de Koningh.

Ook veirdighde *de Landt-vooghdes* het ontwerp van matigen der Plakkaten derwaerts hene, nevens kundtſchap van dit beſluit, en van het onbenoegen van *Oranje* en *Hoorne*. Als ook hoe datze goet gevonden hadt, 't gevoelen der Staten en Landt-raden op de matigingh der Placcaten te verzoeken: waer mede men beſloten hadt te haeſten, eer de Bondtgenoten de herten der gemeente zochten te winnen, gelijk zy pooghden te doen. En dat zy de *Heeren* van *Bergen* en *Montigny* endelijk tot het gezandtſchap, door ſtijf aenhouden, bewillight had. Door deze tijdingh wierdt *den Koningh* zeer ontſtelt, doch wachte zich echter wel, om yets in 't openbaer te laten af-kundigen, voor al eer hy de toegezondene Heeren mondelingh geſproken had. De matigingh dan by *de Lant-vooghdes* beraemt, beſtondt voornamelijk in deze punten.

Inhoud van de matiging der Placcaten.

Leeraars en bewindts-luiden van Onroomſchen Godts-dienſt, boek-ſchrijvers, verſchaffers van plaetſe tot verboode vergaderingen, mitsgaders degeenen, die grove ergernis in 't openbaar aanrechten, of hun werk maakten van hoofden der nieuwe leere te herbergen, ſouden met den koorde gewurght worden, hunne goederen verbeurt, daar 't de hant veſten toe-lieten. Die hun geloof af-gingen, ſouden 't ſwaart krijgen, en hunne erfgenamen hunne goederen. Gemeenen en berouw-hebbenden ketteren werd genade, den onboetvaerdigen ballingſchap, gegeven, behoudens 't genot hunner have, die zy, noch by uitterſte wille, nocht by andere wegen vervreemden moeſten, maer op hunne erven laten komen: ſoud' ook de ſelve verbeurt ſijn, ſoo zy ſich vervorderden eenige Land-zaten te verleiden. Maer Weder-doopers, *hartneckigh blijvende, verbeurden hunne middelen, daar verbeurte ſtant greep, daar niet vervielen die datelijk aan hunne erfgenamen. Hervalle ketters, mits nieuvv leetvveeſen toonende, moghten met ballinghſchap voldoen: doch* Doopsgezinden, *niet dan met den hals.*

Nederlantſe Beroerten.

Het preken der Onroomſen groeit wakker aan in Vlaendre en Brabandt.

Maer deſe matigingh, die in 't latijn van 't hof *Moderatie* geheten wierd, kreegh terſtond de naem van *Moorderatie*. Midlerwijl namen de beroerten zoo geweldig toe, als of men getrooſt geweeſt ware, een op al, en alles in 't wildt te ſtellen. Want het gink 'er der mate toe, dat 'er langer geen houden aen ſcheen: loopende de luiden, ter preke, eerſt in boſſchaedjen, daer na in ope velden, met groote meenighten; vele uit enkelen yver, andere uit nieuwsgierigheit. d' Eerſte vergaderingen geſchieden zonder wapenen. Maer toen men hem dreigde oft ſtuerde, zy aen 't dragen van rappieren, van zink-roers, endelijk van buſſen, hellebaerden, en ander hals-geweer. Dit begon in *Weſt-Vlaanderen*, ſloeg van daer voorts in *Brabandt*, *Wals-landt*, *Hollandt*, *Zeeland*, *Uitrecht*, en andere geweſten. Op den vier-en-twintighſten van Zomer-maendt wiert in 't Walſch gepreekt niet verre van *Antvverpen*, in zeker heeſter-bos des *Heeren van Berchem*, en wierdt van gewapenden, eenige te voet, eenige te paert, op vier plaetſen bewaert, en vermits het *Sint Jans*, en een ledige dagh was, lieten ſich daer veel luiden uit nieuwsgierigheidt vinden: zulx het getal wel geſchat wiert op vier of vijf duizent menſchen. En als hen ter ooren quam, dat de Burgeren

zich

Nederlantſe Beroerten.

zich gereet maekten om hen te komen overvallen, gaven zommigen tot antwoordt, *datſe komen moghten, zy ſouden ſtandt houden, en waren hun wel getrooſt.* Het preken ge-eyndight zijnde, verkondighde de Leeraer dat men des zaterdaeghs daer aen, in Nederduitſch zou preken. Dit wierdt de *Hartogin* van die van *Antwerpen* aengedient, die hen rade met eenige Schutters, gelijk te vore wel gedaen was, uit te trekken. Doch hier op maektenze zwarigheit, en leiden hun ſchoor-voetten op de groote menigte en ſterkte der verweerders. Waer op de *Hartogin* aldus uit onverduldigheit verbolgen, uit-voer. *Dat het verzoek der Edelen dit gezelſchap zoo ſtout gemaekt had, dat zulke ketters niet zochten, dan 't goed en bloet van anderen, en alle godlooſe daden uit te werken.* Voort bragze de zaek, met goet-vinden der *Antwerpenaars*, in den breeden raedt, die uit de voornaemſten der gemeente beſtondt, om aldaer overwogen te worden.

De Landvooghdes zoekt dit te beletten; maer vergeefs.

De Hartogin ziende dat *de Koningh* in *Spanje* geen eint van de zaek maekte, en hier te lande d'oproerigheden en 't preken der *Onroomſchen* dapper aengrociden, gink een nieuw Plakkaet uit-geven; doch vermits deze weinigh verſcheelde van d'ontworpene punten van matiging, veroorzaekte het nieuwe verbolgentheit, ſulx verſcheide ſteden het verkundigen tegens de borſt ſtiet. Ondertuſſchen zocht men *de Prins van Oranje*, om den brandt dezer oneenigheden te ſliſſen, binnen *Antwerpen* te hebben, doch hy, van de *Lantvooghdes* verzocht zijnde, ſloegh zulx in 't eerſt af, maer bewillighde endelijk, op het ſtijf aenhouden, in hare bede, en deed den dertienden van Hooy-maend, zijn intreé binnen *Antwerpen*. Hoe groot 't verlangen, de gunſt, en genegentheit was, daer mede hy ontfangen wierdt, is ongelooflijk te verhalen. Daer raekten over de dertigh duizent menſchen op de been, en

De Prins van Oranje word verzocht om binnen Antwerpen te komen.

bezetteden van daer hy t' huis te leggen had, de ſtraten en wegh, tot meer dan een half mijle buiten der ſtadt; zulx men genoegh te doen vondt om daer door te geraken. *De Heer van Brederode* met eenigen der Bondt-genoten, en groot getal der Burgeren, gingen te paerde om hem in te halen, en te geleiden tot aen zijn herbergh. Hy wierdt met loſſen van zinkroers, daer de gemeente, die van liefde t'hemwaerts blaekte, met een geſchrei van *Vive le Geux* op antwoordende, den gantſchen wegh langs verwelkomt; En duurde deſe kreet tot aen de ſtadt toe; hoewel hy hen genoegh toe-wenkte, datze het laten, of anders hen berouwen zoude. In de poorten op toorens, trans en wal grimmelde het van volk. Hier gink 't weder aen met roepen als vooren, en verhieven zijn lof ten hemel hoog. Hem noemdenze hunnen *Burgh-graaf*, hem hunnen *vvaren* verloſſer, die zulx, in der zake, door zijn achtbaerheit verzien zou, dat echter noodeloos waer, te *Bruſſel* aen de *Hartoginne* te loopen. Doch vernemende, dat hem dit mis-noegde, bedwongen ſich beter in der Stadt. Toen pijnde elk zijn tegenparthy by den *Prins* in 't ongelijk te ſtellen. *De Wet-houders riepen over de baldadigheit der Onroomſchen, die noch op hen, op Placcaten, op Lantvooghdes, ja Majeſtes Koninx paſſende, gevvapent ter preke liepen. Dat ook de reſt der invvoonderen, hun koele of kleine gehoorzaemheit bevvees.* De ingezetenen in 't gemeen, misduiden al wat de wet voornam, en hadden 't onder ander, op hunnen toelegh, om ſoldaten in te nemen, en dien-volgende op het hof, geladen. De *Luiterſchen* hadden quaet vermoeden op de *Kalviniſchen*, en deze hielden 't al verdacht wat 'er was, maer zy hadden de meeſte vrienden en 't geweer in de vuiſt. De *Prins* alles doorgrondt hebbende, ſchreef dezen ſtaedt der Stadt, aen de *Hartogin* over, en dat hem raetzaemſt dochte, wantrouwe

Nederlantſe Beroerten.

Word aldaer met groote blijdſchap ontfangen.

met

Nederlandse Beroerten.

met gevoeghlijkheit te slijten, om de *Herformden* tot af-leggen van 't geweer, en dat in de handt der Overheit te brengen. Te dezen einde deed hy den *Herformden* en hun Leeraers voor-houden, dat het gantsch niet paste, zich teffens ter preke, en in wapenen te vinden, des zy naer alle billikheidt het geweer behoorden af te leggen. Dit stonden de *Herformden* toe, en wierdt alzoo de tweedracht voor een tijt langh gestilt. *Nederlandse Beroerten.*

ZEEVENTIENDE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

De predikacien beginnen al om in Hollandt.

Naamen der eerste predikanten, hun wonderlijke Vrye aenspraake tot de Burgermeesteren t' Amsterdam, der Herformden grooten Aanvvas, dat niet kon belet vvorden, besonderheden hier van, hardigheit der Regeerders in Amsterdam, soeken der Herformde Godsdienst te Verdrucken, gaat doch sijn gang, de Leeraars der Herformden geven een schrift aan de Heeren t' Amsterdam over, varder voorval aldaar, de Herformden worden genootsaakt haar te vvapenen, Preeken dicht voor de Stadt, wonderlijk vvedervaren, gaan voort.

De Herformden beginnen in Hollant te Hoorn en buiten Haarlem, te Overveen, te preken.

TEr zelve tijdt, als de *Prins* met de tweedracht en on-eenigheit t' *Antvverpen* neder te leggen, bezich was, vielen'er in zijne lantvooghdyen mede geen kleine zwarigheden voor. Want dicht by *Hooren*, was op den veertienden van Hooy-maent, door *Jan Aertsz.* van *Alkmaer*, *mandemaker* zijn 's handtwerx, in 't openbaer aengevangen te preken, weinigh dagen daer na ook buiten *Haerlem*, t' *Overveen*, in welke vergaderingh sich wel ontrent vijf duisent menschen vonden. Onder deze waren *Reinier Kant*, *Laurens Iacobsz. Reaal*, *Cornelis Willemsz. Hooft*, met zijn Dochter, *Ian Iansz. Smidt*, en vele anderen van Amsterdam. Dit gerucht daegs te voore *t' Amsterdam* en *t' Alkmaar* onder de gemeente verspreit zijnde, liet de Majestraet uitstroojen, om verwerringh onder 't volk te maken, en in twijfel te houden, en alsoo het uit-loopen ter preke naer *Haerlem* te beletten, dat *Reinier Kant* ten tien uuren ten zelvigen dage aen den *Overtoom* preken soude. Dit ter oore van *Kant* gekomen zijnde, is hy met *Laurens Iacobsz.* stoutelijk by Burgermeesteren gegaen, om van hen te vernemen, wie de gene was, die dit valsch gerucht verspreid had. Maer Burgermeesteren niemant melden willende, dreef *Kant* hen toe, dat zy de genen waren, die dit vals gerucht onder de gemeente verstrooit hadden, om alsoo gelegentheit te krijgen, van hem aen den hals te komen. Voorts verklaerde hy met vele woorden, dat de *Satan* met al sijn leugenen, en listigheden geen macht had, den voortgank van 't *Evangelium* te beletten, of in 't minste te krenken; ook voegde hy daer by, dat 'er een groote menighte volx, en ook zy zelfs, bereit waren, om strax derwaerts ter preke te reisen: en men in 't kort het preken t' *Amsterdam* voor de poorte

Predicatien der Herformde.

poorte zou hebben; 't welk Burgermeesteren wonder in d'ooren klonk, doch dit bleef echter voor dien tijt daer by.

Grooten ijver der hervormden om 't preken te hooren.

Het volk niet te min storte hier in soo groot een menighte ter poorte uit, om naer Haerlem te reizen, dat schuiten noch wagens, om gelt te huur, noch herbergen tot Sparrendam, om aldaer t' overnachten, te krijgen waren, sulx'er veel onder den blooten hemel hun nacht-rust nemen moesten. *Kornelis Iansz. Koster*, en de Leeraer *Pieter Gabrielsz.* wierdt de Schouts huis, die de *herformden* heel wel setten mochte, en een man met eere was, om aldaer hun verblijf te nemen, aengewesen. Doch trok hy, en den Leeraer naer Haerlem, en gingen t' huis leggen by eenen *Pieter Staetsz. Burgermeesteren* van *Amsterdam*, die zich zeer pijnden om het preken der Herformden te beletten, verwittighden noch den selven dagh by brieve de Majestraet van Haerlem, dat het preken der *Herformden* t' Overveen zou aengaen, met vermaen dat'et hun plicht was zulx te beletten. Hier op wiert aldaer het klokje, om den Raedt by een te krijgen, getrokken, 't welk *Ysbrant Staetsz.* en *Kornelis Jansz.* zoo groot een vrees aen-bracht, datze, vermits zy zich inbeelden dat'et om den Leeraer te doen was, hem, zoo men zeid, onder een hoop spaenders verstaken. En schoon de poorten te Haerlem 's morgens gesloten bleven, en eenige schutters, om alleen de bliekers in en uit te laten, tot bewaernis gestelt waren, daer sloop niet te min ter sluik een groote menigte tussen tyen, in 't open en toe-doen, door. Anderen die 't uitgaen op dus een wijze benomen wiert, klommen over de muuren, en raekten voorts met zwemmen over de vesten. De poort ontrent ten tien uuren geopent zijnde, borst een groote menichte naer buiten toe, die sich alle na Overveen begaven, en aldaer een groote menichte van menschen, maer geen Leeraer vonden: dies hen *Laurens Jacobsz. Reael*, vast vertroostede met toe-zeggen dat hy wel haest verschijnen zou, 't welk ook ontrent de klokke twalef uuren, tot groote blijdschap van ieder een, geschiedde. Voort wierdt in der yl van stokken en latten een gestoelte op-gerecht, daer hy op klom, en met uitleggen van het tiende veers, uit het tweede Hooftstuk van de Brief aen d' Ephezen, onder de toe-hoorders so groot een yver en wee-moedigheit ontstak, dat velen de tranen uit d' oogen borsten, en langs de wangen neder biggelden. De Leeraer, het preken ge-eindight zijnde, wierdt met een wagen naer Alkmaer gevoert, om 's anderen-daeghs aldaer mede te preken. *Laurens Jacobsz. Reael* spoeide sich terstondt naer *Amsterdam*, om lucht te scheppen van het gene binnen die stat onder de Majestraet, nopende dit preken, broeien mochte. Dees in stadt gekomen, vernam aldaer dat eenen Antony Verhoef, out Schepen, en Raet deser stede, die der *Herformden* handel in 't heimelijk begunstigde, tot eenen Egbert Roeloffz zoude gezeit hebben: *Dat by aldien de Geuzen buiten de stadt quamen te preken, de Majestraet zich na de gelegentheit der saken en tijdt schikken soude.* Reael dit vernomen hebbende, vertrok weder daeghs daer aen na Overveen, vindende aldaer den Leeraer *Ian Aertsz.* die daeghs te vore t' *Alkmaar* voor een groote menighte gepredikt had; hier deed *Reael* verslagh voor al d'omstanders van 't gene hy t' *Amsterdam* gehoort had, 't welk onder hen allen zeer groote blijtschap ontstak.

Predicatien der Herformde.

Predicatie, uyt Ephesen 2. 10.

1566.

De straffheit der Wetder houderen, belet alhier het preken der Herformden.

Dat men het preken ontrent deze stadt noch niet bestondt, quam by de straffheit der Wet-houderen toe; de welke, ziende het deel der burgerye, tegens hen verbittert was, af-wendigh van 't *Roomsch* gevoelen, zich van den arm der kerke voor een knodze dienden, vervolgende d'andere gezintheden met d'uiterste ongena-

Predicatien der Herformde.

Ja zy hadden onlancx, namelijk den achtſten der ſelve maendt, by Plakkaten der *Hartoginne*, 't preken op de galge verbooden, en zes hondert gulden op het lijf van ieder Leeráer gezet, 't ware dat men hem doodt oft levendigh aen den Schout leverde. Niet te min als zy vernamen, dat verſcheidene Inwoonders na *Haarlem*, en elders daer gepreekt werdt, hene reisden, gink hen anghſt aen, dat zy, eer langh, de vergaderingh voor de poort zouden hebben. Derhalven de ſchutteryen en etlijken der voorneemlijkſte burgeren, by een geroepen, ſtellen zy hun groote zwarigheden voor oogen, 't ware zy de handt booden, om 't preken onder de Stadt te beletten. Maer de burgers verklaerden ſich des ongehouden, doch willigh om daer voor te zijn, ſoo men 't ſich binnen de muuren, onderwonde. De Majeſtraet dit antwoordt van de burgery bekomen hebbende, wierdt by haer deſe naervolgende punten geraemt, *Het preken der Onroomſchen ſou geenſins binnen de Stadts muuren geleden, maar den Leeraar, indien hy ſulx in 't werk ſtelde, daar over in hechtenis genomen worden. d'Oude ſchutteryen hadden in tijt van noot, by klok-ſlagh, te verſchijnen op de* Markt *voor 't* Stadthuis, *en by ſtorm of onweer op 't* Zegel-huis; *de voetboogh-ſchutters op de* Markt *voor de* Waegh, *of by onweer boven op de* Waegh; *de handboogh-ſchutters mede op de* Markt *by de kramen, of in tijdt van onweer op de* Gaſthuis-zale *van 't* Stadthuis; *de zetters, kooren en bierdragers, op de* Vis-markt *en* Damſluis; *de Schout met ſijn Onder-ſchout en Dienaars voor de* Vierſchaer *van 't* Stadthuis. *De reſt van de burgery ſou ſich in tijt van noot ieder op ſijn hoef-ſlagh laten vinden.*

Orde by de Majeſtraat op het preken en waken geraemt.

1566.

De Herformden beraedſlagen zich te Buik-ſloot over 't preken.

En alſoo die van de *Herformde Godsdienſt*, uit liefde tot de ware leer, ſeer begoſten te verlangen, dat het preken mede ontrent deſe Stadt mochte in 't werk geſtelt worden, hielden eenige uit de Hoofden, en voornaemſte der *Herformden* tot *Buik-ſloot* in *VVaterlandt* een vergaderingh, alwaer beſloten wierdt, dat men op den leſten van Hooy-maendt buiten *Amſterdam* op een plaets de *Rietvink* genaemt, tegen over 't *Katuiſers Klooſter*, buiten dijks, en de vryheit van *Amſterdam*, het preken zoude aenvangen. Dit gerucht onder 't volk verſpreit zijnde, liet zich aldaer op de beſtemde tijdt een groote menighte van toehoorders vinden. Doch al eer men 't preken aenvingh, wiert door den Leeraer *Ian Aartſz.* een vertoogh ontworpen, om aen Burgermeeſteren, gelijk ook te *Haarlem* geſchiet was, behandight te worden. 't Welk *Ian Pieterſz. Reael*, door een zekeren varentsman, *Pieter van Rijken*, deed beſtellen, en op deſen volgenden zin uit quam: *Dat mogelijk op achterklap van een deel licht geboefte, de wet wanen ſou hen met recht, voor muit-makers te ſteuren, die niet voorhadden, dan ſielen te winnen. VVaren hunne Leeraars luiden van eenvoud, en weynigh letteren, daar had Godt ſijn VVaarom toe, dien 't een ſtraal aan ſijn glorie ſtrekte, dat de waan wijſen in hunne vvijsheyt beſchaamt vvierden, en de geloovigen, ſonder grondt van menſchelijke wijsheit, op den* gekruiſten *alleen ſteunden. Niet te min daar mochten vvel haaſt Leeraers van meerder wetenſchap te voorſchijn komen. Indien ook hunne leere vaſt gingh, gelijk ſy ſich ſterk maakten genoeg te bevvijſen, ſo vvaſſe ſtichtelik en niet verleidende. Daar af, als ook van hunne orde, vvilden ſy geerne rekenſchap geven. Dat ſy van Paus en onſchriftmatighde bypaden vveeken, geſchiede, om de plagen, hun beſchooren t'ontgaan. 't Vervvijt van oproerigheit, ſtont hun, met Paulus, te verdragen, ſonder ſich daar aan, oft van hunnen plicht te keeren. Al dat men hun preekte, vvas ter eere Godts, tot geruſtheit van gevviſſe, en d'eeuvvige zaligheit ſtreckende. En vont men geen leer, die de vreedſame hooger ſette. Den Wethouderen ſou-*

Predicatien der Herformde.

Zenden een vertoogh aen Burgermeeſteren van Amſterdam.

de

Predicatien der Herformden.

de gelieven ſelve tot het gehoor te komen, oft de Herders hunner gemeente te ſenden, om te verſtaen, wat 'er geleert werdt, en die daar na, t'onderwijſen. Konde men hen ook van dwalingh overtuigen, zy waren bereit het hunne te verſaken, om een beter; ſoo niet, dat men hun veiligheit toe-ſtonde, om hun gevoelen ter proeve te ſtellen, en Kriſtelijker wijſe in alle minne te verſoeken, wie den anderen winnen konde.

Preken op de Rietvink.

Ter zelve ſtonde gingh 't preken op de *Rietvink* aen. Burgermeeſters waren niet alleen gewoon, op zaken van eenigh belang, oud Burgermeeſters, en op die van meerder gewicht, de zes-en-dertigh Raden, gelijk als-noch gepleeght wordt, maer ook, te dien tijde, op meer dan gemeene zwarigheden, de drie ſchutteryen; beſtaende elk uit twalef rotten, met even veel hop-luiden, als uitmakende 't ligthaem der gemeente, te vergaderen. De Vroetſchap nu, vindende dit werk van te groot een na-druk, om het over zich te nemen, verſtondt dat 'er de ſchutters op gehoort dienden. Dies werdt elke ſchuttery op haren doel ontboden; van waer ieder hop-man, 't geen by 't meeſten-deel ſijner rot-gezellen, geſtemt was, voorts aen Burgermeeſteren over-bracht. 't Welk hier, gelijk te vore, op uit quam. *Dat zy hunne Wapenen, tot het vvare vvit der ſelve, namelijk vveernis van onruſt der Stadt, doch niet van 't buite preken, bereit vvaren te vverk te ſtellen.* En alzoo wierd 'er weer niet anders, dan dagh en nacht-wacht wat beter verzorght. Korts daer na preekte men tot *Slooterdijk*, een Dorp dat in Ambachts-heerlijkheit onder de Stadt ſtaet. Maer als eenige ſchutters, als *Dirck Oloffsz. Vlas-kooper*, *Reinier Kant*, *Willem Korſz. Ian Meerlingh*, *Gerrit Ianſz. van Delft*, *Albert de Graaf*, *Lubbert Nuits*, *Hans Sprenkhuiſen*, *Hendrik Hoppeſak*, *d'oude Giljam de Gardijn*, en *Adriaan in 't Kromhout*, met den *Predicant*, *Pieter Gabrielſz.* uit *Water-land*, en weder na de *Rietvink*, om aldaer te preeken, braghten, toogh de Schout den vierden van Oeſt-maendt, met ſijne dienaers, nacht-wakers, en anderen, die men daer toe krijgen kon, tot ontrent hondert in getale, om 't minſte gewagh, tot *Jan Rooden-poortje* uit, en voort buiten-omme, in meeningh, op den hoop te vallen. Dan als hy voor de *Haerlemmer-poort* quam, die aen ſijnen wegh lagh, rieden hem die van de burger-wacht ſijn ruſt te houden, ſonder 't beſluit der Vroetſchap en Schutteren, t'overtreden; ten waer 't hem aen bloed-ſtortingh luſte; ja de poort voor zijn hooft te zien ſluiten. En hy, hoe-wel 't hem zeer ſpeet, ſtaekte, dat mael, zijn tocht, en verbeet ſich. d'Anderen dan aldus, en van nader toelegh des Schouten gewaerſchouwt, voorzagen zich tegen de naeſte zameningh van geweer, met die ingetogentheit echter, dat het niet langer was, dan onder den mantel ſchuilen kon. Verklaerden ook, door den mondt des Predikants, geenſins in wille te zijn, van zich anders daer mee, dan tot wederſtandt van gewelt, te behelpen. Op den vijftienden van Oeſt-maend beraedſlaeghden ſich onderlinx de Burgermeeſteren met de Vroetſchap over het verhinderen van 't preken der *Herformden*, en wiert geordent, dat de kleene poorten geſlooten zouden blijven, en aen ieder Hooft-poort, daer alleen het klinket maer geopent wierdt, twee Raets-perzoonen, neffens de Schutters, die daer de wacht hadden, toezicht nemen zouden op den genen, die uit en in quamen; om alzoo het buiten loopen ter preke, te beletten. En of ſchoon dus in elke Hooftpoort twee Raedts-perzoonen toezight op uit en in-gangers namen, daer is een groote menighte ter predicatie gekomen, de zelve ongeſteurt volbracht; en dit ſpoor, in verſcheide plaetzen van *Hollandt* en *Uitrecht*, gevolght.

De Schutterye hier over te Rade geroepen.

Blijven by hun voorig beſluyt.

Predicatien der Herformden.

1566.

Vreemt getommel der Herformde en Roomſche.

Nootſaak der Herformden om haer te wapenen.

1566.

Predicatien der Herformden.

Op den een-en-twintighſten van Oeſtmaendt wierdt by den Herformden vaſt geſtelt, om dien dagh buiten op de *Laſtaadje* te preken. Dit ter ooren van Burgermeeſteren gekomen zijnde, deden, vermits het onder hun rechts-gebiet was, daer op de gantſche Vroetſchap vergaderen, haer het zelve bekent maken, en ook een brief voor-lezen, dienze daeghs te vooren van den laetſten van Hooymaend van haer *Koninklijke Majeſteit* ontfangen hadden. Endelijk wierd by haer beſloten, dat men tot het buiten-preken ooghluiking zoude doen, maer echter den Predikant te waerſchouwen, dat hy zich by lijve van het preken binnen der ſtede te wachten had, en hem de wijt zouden geven, by aldien hy zulx in 't werk ſtelde; ook zondenze hun *Secretaris Meeſter Pieter Vloitſius* aen den Leeraer *Ian Aertſz.* om hem van alles onderrichtinge te doen. Dees by hem komende, verklaerde hem den laſt van Burgermeeſteren, en las hem eene getuigenis-brief te vore, waer op *Ian Aertſz.* de Leeraer tot antwoort gaf, dat men den Heeren Burgermeeſteren in alles (zoo veel als 't mogelijk was) moeſte gehoorzamen, maer even-wel *Gods geboden* voor gaen moeſten. Noodighde hem voorts zeer tot het aenhooren van zijn preken, om den Burgermeeſteren van alles verſlagh te konnen doen. Maer dit ſloegh *Vloitſius* af, en vertrok weder in ſtadt. De Leeraer *Ian Aerſz.* ving echter het preken, dat by na vier uren lang duurde, nopende de leere des Doops, aen, en dat met zoo groot een yver en welſprekentheit, dat vele menſchen, die het aenhoorden, inzonderheit zelfs vele *Roomsgeſinden*, die uit nieuwsgierigheit ter poorte uit-geloopen waren, tot ſtommen toe, daer over verwondert ſtonden. Maer onder het preken wierdt van Burgermeeſteren aen *Sinte Antonis-poort* gezonden eenen *Luicas Meinderſz.* Raedt der ſtadt, en *Willem Martenſz. Kalf*, onder-Schout te dier tijde, om, zoo men voorgaf, alle moetwil die in 't in-komen mocht te geſchiede, voor te komen. Na het preken hebben eenigen den Predikant, die naer *Sardam* wilde, aen de ſchuit willen brengen, doch wierdt door de grooten drangh des volks tot aen de poorte voortgezet. En of ſchoon *Luicas Meinderſz.* hem niet geerne in ſtadt wilde laten komen, zoo drongh echter het gemeene volk zoo hert aen, dat hy tegens wil en dank daer binnen raekte, en t'huis gingk leggen by eenen *Philips Gardijn*, achter d'*Oude Kerk*. Dit klonk Burgermeeſteren niet wel in d'ooren, en leidden de ſchult op *Willem Martenſz. Kalf*, die ook daer na om deze oorzaek noch in hechteniſſe raekte.

Predicatien der Herformden.

Preken op de Laſtaedje.

Daer door veele verwondert zijn.

't Buiten preken wort met oogluyk toe gelaten.

1566.

ACHTIENDE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Vreemde bezoekingen der Wees-kinderen, als betoverde, in Amsterdam, haar wonderlijk gebaer, weten geheimnissen, waerschijnlijkheit dier Geschiedenissen. Schutters op de Handtbooghs-Doelen, drinken op de gezondheydt van de Geuzen. Grollen tot walginge de Rooms-gezinden.

Wonderlijke ziekte der Weezen binnen Amsterdam.

ONtrent deze tijd wierden *d'arme Weezen* hier *t' Amsterdam* met zoo naer een quael bezocht, dat een menſche 't hair te berge ſtaet, van daer aen te denken. Want een groot deel kinderen, bezeten met booze geeſten, wierden niet alleen, in veelerley wijze geplaeght en gepijnigt, zulx dat het hun noch na de verloſſingh, al hun leven, aenhingh; maer zy klatterden, als katten, by wanten en daken op, ja klommen, zoo men zeidt, by de *Oude Kerks tooren* op tot aen de ſpeelklokken, daerze dan op hun gemak een goede poos zitten gingen ſpeelen, en met hun vingers of knokkels op de klokken ſloegen, en zongen luit-keels; *Wy ſullen hier niet van daan gaan, of Bametje, ...* (verſtaende daer zeker vrouws-perzoon door) *ſal in 't vuur ſtaan.* Voorts beledenze al eenparigh, dat deze vrouw haer zoude betoovert hebben, dienſe ook dikwils aen d'omſtaenders, alſſe haer in 't gezicht kregen, en zy om hen leet te doen, naderde, poogden te toonen. Dan dit kon niemandt van d'omſtaenders op zoodanige wijze zien. Doch, 't zy hier mee hoe 't wil, zy gingh altijdt daer voor, en wiert by kleen en groot dikwils daer op aen gezien en na-gewezen. En 't is ook zeker datſe dikwils by nacht en onty op de been, en uit kol-ryen was. Dikwils laghze voor 't altaer in de *Nieuwe-zijds Kapel* plat ter aerde zoo langh alſſe was, met handen en voeten wijt van een geſlagen, als offe dood en opgenomen was geweeſt. Endelijk quamſe, eenige uuren geleden zijnde, na veel zuchtens uit 't binnenſte hares herts, weder tot haer zelven. Deze en diergelijke dingen wierden dikwils aen haer beſpeurt. Haer na-zaten leven noch ten huidigen dagen, die *Rooms*-gezint, en ſchat-rijke luiden, zijn. Deze *Weezen* gaven ook gezichten zoo helſch, dat de manlijkſte herten van die neep ſcheenen te quijnen; wiſten uitheemſche talen te ſpreken, en van 't geen, op 't zelfde oogenblik elders, zelfs in de Vroetſchap geſchiede. Zeker vrouws-perzoon, die buitemoeder van 't *Weeshuis* was, in 't *Weeshuis* komende om deſe zieke en bezeete kinderen te gaen bezoeken, zeide by ſich zelven; *Ay, wat ſal ik daar ook doen, zy mochten my van de trappen werpen, of eenigh ander letſel aandoen?* gingh echter voort; op de trappen komende, quam haer een bezete Jongen tegen, die haer onverziens aengreep, zeggende, *Hoe ang benje nu, datwe u van de trappen ſullen ſtooten. Dit denkt ghy, en dat ſijn uw' gedachten.* Zy bedreven ook veel heiloos gebaers aen de deuren van zekere vrou-

Betooverring binnen Amsterdam.

Wonderlijke raſernye der bezeeten Wees-kinderen.

Wonderlijke betovering der arme Weesen t' Amsterdam.

wen, die, daer over, voor toovereſſen uit-gekreten wierden. Maer zy hadden 't boven al, geladen op den Schout, dien zy ſcholden, en zeer leelijk uit-maekten. En quam ook op zekere tijdt een Jongen van deze bezete *Weeſen* in 't huis van een Beelthouwer in de *Kalverſtraet*, daer hy anders, wel by zinnen weſende, om een daghhuur werkte; dees ſiende aldaer om hoog aen de muur het laetſte oordeel zeer konſtigh in ſteen gewrocht (gelijk men oulinx in ſteen wel placht te werken, met d'afbeeldzels aen de muur te hechten) hangen, zeide tot de vrouw van den huiſe, haer by haer naem noemende: *Wil, vvil ik, dat oordeel eens af halen, en vverpen 't tegens de vloer aan duiſent ſtucken.* En noch eens of twee haer dreigende, vloogh, en klauterde recht by de muur op als een kat, kreeght 'er af, en wierp het tegens de aerde, zeggende, *daer leit het.* Zelden dedenze anders quaet, zeggende, *dat de groote Man*, verſtaende daer God door, *hen zulx belette.* Dikwils liepenze na het water, als ofze daer hadden willen in ſpringen, maer op de kant komende, blevenze pal ſtaen, en zeiden, *Groote Man verbiet het ons.* Een van deſe *Weeſen* komende op ſekeren tijt tot deſe boven-gemelde Vrouw in huis, dienſe de naem van, *groote Vrouw*, gaven, dreigde haer dit en dat te willen doen, en te lijve te tyen, doch voeghde endelijk daer by: *dit ſou geſchien indien het Groote Man* (wijſende naer om hoog) *my ſulx niet verbood.*

Gevoelen van dit werk.

Dat deſe en diergelijke meer andere vreemtheden in de natuur geſchieden, ſoumen, indien het noodigh was, met veel verſcheide diergelijke exempelen, daer van by de natuurkundigers wort gewag gemaekt, konnen beveſtigen en bewijſen. Ook ſeit de *Ridder* en *Droſt Hooft*, in ſijn Nederlandſche hiſtorien, dat hy het boven-verhaelde, hoe-wel het wonder, over-aerdigh, en onſen vernuft onbegrijpelijk is, van geloofwaerdige oogh-tuigen, ſoo *Roomſche* als *Onroomſche*, heeft hooren vertellen. *Kluchtige voorvallen.*

Kort te voore eer het preken der *Hervormde* binnen deſe ſtadt aengingh; vielen hier mede geen kleene kortswijlige dingen voor, en die de wel haeſt-volgende veranderingen niet duiſterlijk te kennen gaven. Want als op den tienden van Hooymaendt de *handtboogh-ſchutters* op de *Doelen* vergadert waren, ſoo maekten de genen, die aen 's *Koninx* tafel zaten, een beeltje van een radijs, 't welk wonder wel na een graeuwe Monnik geleek, van hen met de naem van *Geux* gedoopt, en aen een kan gebonden wierd. Dit noemdenſe, dewijlſe elkandre in de ronte daer uit toe dronken, den *omme-gang.* Onder het om-drinken gebeurde het nu, dat eenen *Ian Broek*, de kan kreegh, deez ſijn kroes uit-genepen, en volgens d'inſtellinge ſijn plicht met de kreet van, *Vive le Geux*, voldaen hebbende, bracht het op de zelffte voorwaerde aen Burgermeeſter *Elbert Marcuſz.* Maer *Broek* hem in die waerdigheit aldaer als Burgermeeſter niet erkennende, zeide, *Ik brengt u Elbert Marcuſz. op de Kreet van Vive le Geux.* Waer op *Elbert*, den dronk ontfangende, hem tot antwoort gaf, *Vive le Roy, & ſont les gentils hommes, qui ſont en ſon ſervice.* Dat is, *langh leve de Koningh, en 't ſijn brave luiden die hem ten dienſte ſtaan.* Eenige ſchutters de wijn in 't hooft krijgende, liepen naer om laeg, daerſe een nap van een bedelaer, die voor de deur om een dronk bier ſtont te bidden, kochten, en daer uit luſtigh malkanderen over tafel, op de woorden van *Vive le Geux*, toe-dronken. Dit klonk eenige *Rooms-geſinden* niet wel in d'ooren, doch deden even-wel het zwijgen daer toe. *Kortswijlige dingen albier voor de verandering voorgevallen.* 1566.

NEGEN-

NEGENTIENDE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

De oneenigheit neemt meerder toe. Begin der Beeldtstorminge.
Wat zich gedroegh in Amsterdam, de Roomsche geven den Onroomschen oorzaak tot Mayterye. De Regeerders verdraagen met die van de Herformde Godsdienst, datse hun preken buiten de stadt toestaan, ongenoegen der Landtvoogdesse, zoekt het preken te schutten, bedreygt de Overigheit, wilstrengelijk met de Herformde gehandelt hebben, daar doch de Burgermeesters en Raadt geen ooren toe hebben. Dulle Raserye van't graauw, tegen de Roomsche, daar de Wet-houders zelf in bedwelmt sijn. Oorsaak der haat tegen de Kloosters.

Beeldstorminge binnen Amsterdam, in d'Oude Kerk.

ALs nu in dit Jaer door gantsch *Nederlant* de Beeldt-storminge van Stadt tot Stadt gepleeght wierd, en de Regeerders alhier beducht zijnde, dat het deze Stadt mede gelden wilde, zo vondenze raedzaem daer uit te zetten, het dierbaerst van den inboedel der Kerken en Kloosteren. De geestelijkheit dit goet-vindende, pakt alle kostelijkheit wegh, latende't grofste ten toon staen, en hare dingen ten halve doende. Dit bewijs van vreze terghde hier ook den lichten hoop zoo, dat zy t'zamen-rottende op den drieen-twintigsten van Oegst-maent, tegens den avondt, in *d'Oude Kerke*, bestonden de beelden ter aerden te vellen, d'altaren uit te roeyen. Ja eenige riepen, terwijl de *Kapellaan* met het doopen der kinderen doende was, en den boozen geest bezwoer, *dat men de kinderen in de name Jesus soo doopen, gelijk sulx de Apostelen geboden*, waer over ook eenige ongedoopt naer huis gebracht wierden. Ook gevielt, dat zeker koorendrager, *Kasper genaemt*, *Weyn Kornelisz.* de huis-
1566. vrouw van *Burgermeester Simon Koppesz.* aenrande, uit zeker bordeken, dat met glas overdekt was, nemende het zelve in zijn handt, lasterlijk en schimpigh, deze naervolgende gedichten, luitkeels, haar voorlas.

Hier leit beslooten in dit slot
Jesus Christus, Waerachtigh Mensch en God,
Soo als hy van Maria is gebooren.
Wie dit niet gelooft, die is verlooren.

Terstont hier op wierp hy 't glas tegens der aerde aen duizent stukken. Daer was ook in deze kerk, eenige Jaren te voore, aen de Zuid-zijde, door eenen *Heer Simon Slecht*, zeker Kappelletje gesticht, daer hy een *Mariaes beeldje*, met het *kindtje Jesus*, ontrent anderhalf voet hoog, zeer cierlijk op een altaer had toe-gestelt, en verscheyde jonge dochters nodighde ten offer en *Avond-mael*. En zeker hy had hier zijn net al wel geworpen, *want dese dochters braghten vette offerpenningen, en pronkten't Beeldtje dagelijx met veel nieuwe snoffen op.* Hier op wierdt, niet alleen nu maer was ook al eenige Jaren te voren, midlerwijl het werk van *Gele Fy* in 't recht hingh, dapper met schimp-dichten, en onder anderen, met dit naervolgende, geschrolt;

Plechtelijkheyt der Roomsche geeft den Onroomschen oorzaak tot Raserye en oproer.

Heer Simon Slecht,
Heeft een Autaar opgerecht,
Waer mee hy meent te conquesteren,
't Geen sijn Pastoor in den Haagh sal verteeren.

Verscheyde Schimpdichten.

En dit wiert toen geschooten op den *Pastoor*, die wegen het werk van *Gele Fy* noch in

Beelde-ſtorming t' Amſterdam.

in den *Haagh* gevangen zat. Het gebeurde ook nu, dat juiſt ten tijde van dit Beeldtſtormen zeker vrouwe *Weyn Okker*, huisvrouw van *Jurjan ter Moole*, door de Kerk gaende, en dit Mariaes Beeltje in 't oogh krijgende, uit haet tegens de *Roomſchen* met haer toffel daer begon op te ſmijten. Doch dit liet men toen ſoo heen ſloeren, en zach het door de vingeren. Maer 't is haer daer na, als den *Hartogh van Alva* in 't landt quam, euvel opgebroken. Want van eenige bekent zijnde, zulx gedaen te hebben, wierdtſe daar op aengetaſt, en in den Jare vijftien hondert acht-en-vijſtigh, met haer meyt, in een wijn-pijp met water geſmoort. Het gerucht dan van dit Beeldt-ſtormen verſpreit zijnde, quam hier op de *Schout Pieter Pieterſz.* gevolght van veertigh byſtanders, en ſloegh'er met ſtokken en hellebaerden op. 't Geſpuis alzoo verſpreit, ruimt met groot gedruis, zulx dat in 't uit-loopen een meysje doodt gedrongen wierdt, de Kerke uit; doch ſich weder verzamelt hebbende, komt'er op nieuw invallen, en maekt hem voeten. Maer midlertijt geraekte de Schuttery in 't geweer, die derrewaerts getoogen, de moeite endelijk ſliſte. Door dit bedrijf gink de Wet-houders, zich bewuſt van voorgane wreetheidt, en jegenwoordige zwakheit, zoo groot een anxt aen, dat den Burgermeeſteren, by raed-ſlot, ieder vijf of zes hellebardiers toe, en goet gevonden werdt de gemeente, wijder dan zelfs haer eyſch gedroegh, met de volgende voorwaerden te gemoet te komen. *Dat men alle Beelden ſou aan de zijde ſchikken; de Kerken geſlooten houden tot naeder ordre der Landtvooghdeſſe en Ridderen van den Vlieſe. De preke mochte buiten de Stadt vrylijk gedaan worden, en by onweder, in de Kerke der ſieken aldaar. Den Burgeren werd veroorlooft in krankheit ſich van ſulke perſoonen te doen berichten, als hunne gewiſſen mee beholpen was. De ziel-ſorgeren over ſtraat gaende met het mis-brood, hadden geen ſchel te roeren. Kerkſchendery gink aan 't lijf, ſoo verre, als die van 't Gerechte goet vonden. Ter beſcheidenheit van de ſelve Heeren ſtond het ſtraffen van woorden ſtorming oft werken, ſtrekkende tot ſtooking van haat, of verwijderingh der herten. In oproer mochte ſich yeder wapenen, maar niet buiten de ſtoep ſijner woonſtede treden: doch by ſwarigheidt van vuur, te brande loopen, daar hy beſcheiden was. Voorts ſoud' elke gebuurte eenen Hopman hebben, en dien gehoorſaam zijn.* Zijnde dit aldus beveſtight op den zes-en-twintighſten der maendt, wierd dit verdragh met de trompet door de Stadt verkondight, en dat in 't by-weſen van Burgermeeſter *Ian Klaeſz. van Hoppen, Adriaan Paauw, Arent Brouwer*, en *Egbert Roeloffz.* en alzoo dat pas, het voorder ſtormen geweert. 't Welk nochtans geen quijt-ſchelden, maer borgen voor eenighe dagen, geweeſt is. Eenige punten had *Adriaan Reinierſz. Pauw*, uit laſt van Burgermeeſteren, zelfs ontworpen, die weinigh van deze boven-gemelde verſcheelden. Maer in den jare vijftien hondert acht-en-tzeſtigh wiert hy over dit werk by den Bloetraedt beſchuldight, en hem daar te laſte geleit, als of hy deze punten ten gevalle van de raſende gemeente, en die van de *Hervormde Godts-dienſt* ontworpen had. En 't was om zijn hals te doen geweeſt, had hy 't landt niet weten te ruimen. En op dat alles gevoeghlijker zoude toegaan, en de burgers in ruſt en vrede zitten mogten; wiert mede by de Majeſtraet en de ſchutteryen beſlooten, dat uit ieder ſchuttery (om t'elkens de gantſche bende, als'er iets moghte voor-vallen, niet te hoeven by een te roepen) twee van de voornaemſte, vredelijkſte, en bequaamſte mannen, en die niet al te zeer den *Roomſen* of de *Hervormde* toegedaan waren, gekoren zouden worden, die als voorſpraken, middelaars, en aanbrengers tuſſen de Majeſtraat en de gemeente dienen ſouden. Welken laſt, met goedtvinden van de Burgermeeſteren, en de gantſche Vroedtſchap, op den 27 van *Ooghſt-maandt*, deze naervolgende perzoonen aannamen: uyt d'oude ſchuttery, *Andries Boeleſz.* en *Adriaen Rey-*

Beelde-ſtorming t' Amſterdam.

Al te groote hardigheit tegen de Onroomſche.

Verdragh tuſſchen de Majeſtraat en d'Onroomſchen.

Om de Burgers beter in ſtilte te houden, werden zes Opper-kapiteynen gekooren.

Beeld-ſtormingh t' Amſterdam.

nierſz. *Pauw*, uit de *Voet-boogh*, *Harmen Roodenburgh* en *Klaas Reyerſz.* uit de *Handt-boogh*, *Ian Betſen Roodenburgh*, en *Arent Corneliſſen Kool.* En wierden deſe gemelde zes perſoonen met de naem van *Opper-kappiteinen* genoemt. En vermits de gemeente deſe *Opper-kappiteynen* ſeer laſtigh viel, dewijlſe veel vryer toegangh, tot hen dan tot de Burgermeeſteren hadt, wierdt *Adriaen Reinierſz. Pauw* met goet-vinden van hun allen, tot opper-hooft, om altijt het woordt, en verſlagh van 't gene dat 'er moghte voorvallen, aen Burgermeeſteren en de ſchutteryen te doen, verkooren. Maer deſe zes *Opper-kappiteynen* weigerden in dit ampt te treden, ten zy Burgermeeſteren hen van alles wilden bevrijden, en 't geen 'er ontſtaen moghte, ten hunnen laſte te nemen; als ook geſchiede, en bequamen uit handen van Burgermeeſteren ſchriftelijk beſcheit hier van.

Daarover Reinier Pauw tot Opper-hooft geſtelt wiert.

Onbenoegen der Landt-voogdes over dit verdragh.

De boven-gemelde punten van dit verdragh aen de *Landtvooghdes* overgeſonden zijnde, ſchreefſe by Brieven van den eerſten van Herfſt-maent aen de Overheit deſer Stede, datſe ſeer verwondert, en als voor 't hooft geſlagen ſtont, ook niet konde bemerken, wat henluiden, vermidts zy noit van eenigh oproer of gewelt alhier gehoort hadt, tot dit verdragh moghte gedwongen hebben. Ja het ſcheen haer vreemt voor te komen, en een donder-ſlagh in d'ooren te weſen, dat men de kerken, ſonder eenigen dienſt daer in te mogen doen, geſlooten hielt, dewijl ſulx niet alleen ſtreet tegens 't beſluit aldaer genomen, (waer mede d'Edel-luiden te vreden waren, en ſich vernoecht hielden) maer ook tot onderdrukkinge en uitrojinge van het oude *Katolijke* geloof ſtrekte. Noch voeghdeſe daer by, dat 'et ook met het boven-gemelde beſluit ſtreedt, dat de *On-roomſchen* het preken binnen de vryheit deſer Stede toegeſtaen wierdt, alſoo daer mede in beſlooten was, dat *d'Onroomſchen* in geen plaetſen preken moghten, daer zulx voor dit gedaene beſluit niet geſchiet was, gelijk zy daer van wel verzekert was, dat de *Onroomſen* het zelve binnen de vryheit deſer Stede, voor dit beſluit met de Edelen gemaekt, noit in 't werk geſtelt hadden. Weshalve hieldt zy de voorſchreve punten van geender waerde, beveelende hen voort de ſelve te niet te doen, de geſloote kerken terſtont weer t'openen, de beelden, indien 'er uit-genomen waren, op ſtaende voet daer weder in te brengen, d'oude Godts-dienſt op d'oude voet, als te voore, laten geſchieden, en datſe ſich, (aengaende d'*Onroomſchen*) te ſchikken hadden na het genome beſluit aldaer, waer van zy hen het zelve in druk overſondt, ſonder den *Onroomſchen* in 't minſte iets meer in te willigen, als daer in begrepen ſtondt. Ook belaſte zy hen wel ſcherpelijk, datſe het Placcaet, dat kortelinx tegens de Kerk-ſchenders gemaekt was, plaets ſouden doen grijpen, en goede orde op de wacht onder de Burgers houden, op dat *d'Onroomſchen* niet quamen d'overhandt te krijgen, en hen boven 't hooft te waſſen.

Beeld-ſtormingh t' Amſterdam.

Wiens ordre niet vervolght wordt.

En ſchoon de *Landtvooghdes* dus een ſpijtige en ſtrenge brief aen de Wethouders van *Amſterdam* geſchreven had, ſoo wachte nochtans de Majeſtraet ſich wel om haer bevel na te komen. Want hoe-wel, voor 't verdingh met den Adel, noit binnen de vryheit deſer Stede gepreekt was, ſoo weigerden nochtans *d'Onroomſchen* hun bedongen voordeel af te ſtaen, eer de *Prins* over quam; en ontſagh ſich de Majeſtraet een deur, tot oploop, te openen. Ook vielen 'er nochtans dagelijx maer te veel oorzaken van aenſtoot voor, en den zes-en-twintighſten van Herfſt-maendt, een, die op

Nieuwe oproer binnen Amſterdam.

Beeld-ſtormingh t' Amſterdam.

volle ruſt-breuk uit-quam, en aldus ontſtondt, en toe-gingk. Gaende de *Herformden* zekeren dooden van de hunnen, in de Nieuwe Kerk, begraven, met zulk geley van maeghſchap, als door de Wet houders bepaelt was, ſoo vervorderden ſich etlijke vreemdelingen (gelijk der menigte te dier tijde in de Stad verkeerde) en anderen, teffens, in te dringen. De wacht geſtelt om zulx te verhoeden, geen hert daer tegens hebbende, ſmeet het geweer wegh, en vloodt na 't Stadt-huis toe. Op dezen, als een trom-ſlagh, raekte datelijk 't graeuw op de been, en ſtreeft na 't *Minre-broeders Klooſter* toe, daer zy alles te ſchanden maken, en de Monnicken uit-joegen. *Laurens Jacobſz. Reael*, een van de voornaemſte en yverighſte *der Herformden*, zich ſtellende tegens 't op-ſlaen der Klooſter-deure, waer, van achteren, door-ſtooten geweeſt, hadde een ander de ſteek niet verzet. Meer *Onroomſchen* met hem, en onder de zelve *Dirk Volkertſz. Koornhart*, queeten zich eerlijk, om de razery te matigen. Maer de wacht, voor eenige dagen, in 't *Klooſter* geſtelt, en gerucht van krijghs-voorraet, die daer binnen ſoude zijn, verdoofden de ooren van den drangh. *Roelof Egbertſz.* en *Pieter Jacobſz. Kies*, deden ſoo veel, dat zy de meeſte en beſte boeken, op een erf daer ontrent over-worpen, en berghden. Ondertuſſchen deden Burgermeeſters de ſchutters op den *Dam* vergaderen, ſenden een uit de hunnen, met een deel gewapende burgers derwaerts. Deze den hoop over-ſiende, ſiet eenige bekende aenſchouwers, die hy met ſoetigheit deed vertrecken, waer op de reſt terſtond de vlucht nam, uitgenomen veertigh of vijftigh, die men, om brandt te verhoeden, het Klooſter tot des anderen daeghs te bewaren gaf, waer voor ieder, neffens vry koſt en drank, vier ſtuivers daeghs ſtreek,

Wordt voor dien tijdt geſtilt.

en alſoo bleef het dien dagh daer by. Des anderen daeghs loopt het geſpuis buiten, ten *Katuyſers* of *Chartroiſen*, en baert 'er 't zelve gewelt. Want als op den zeven-en-twintighſten van Herfſt-maent zeker Weduw-vrou in de *Nieuwe Kerk* zouden begraven worden; vergaderde ſich daer weder het graeuw in grooten getale, ſich houdende ontrent het *Sacrament*, in meeningh zijnde het zelve om verre te trecken. Maer (ſoo het ſcheen) dorſt niemandt d'eerſte weſen, vermits de Kerk-meeſters, oft ſommigen uit de burgery geſtadigh daer ontrent bleven, en hen waerſchuuwden datſe ſich voor al daer van te wachten hadden. Endelijk op 't verſoek van eenige ſchutters ſich van daer begevende, ſeide een onder hen; *'k Weet een beter aan-ſlagh, kom, laat ons ten Katuiſers* of *Chartroiſen gaan.* Terſtondt rukte men daer na toe als een deel uitſinnige menſchen, komt aen 't *Klooſter*, breekt het op, en vernielt alles wat hen te vooren komt, ja verſchoonden glazen, beelden noch boeken, en doen ſich den nacht over met eten en drinken luſtigh op-ſchaffen. Dit gewelt ter ooren van de Majeſtraet gekomen zijnde, wierd des anderen dagen by haer en de ſchutteryen beſlooten, dat de *Schout Pieter Pieterſz.* nevens zijn dienaers, doch geſtijft met der Stadts wachte, en twee of drie rotten Burgers derwaerts gaen ſouden, om dat geſpuis te verjagen, ſonder daer op te ſlaen, 't en zy datſe weer boden, als ook dat hy, om alle oploop en ontſteltenisſe voor te komen, niemandt gevangen in Stadt ſoude brengen. Deſe muite makers den Schout ſiende, nemen, ſonder weer te bieden, over ſloot en velde de vlugt, invoegen datſe aldaer alleen maer zeſtigh of zeventigh aenſchouwers vonden, die ſich, volgens het getuigeniſſe van de Monnicken, zelfs, nergens mede bemoeit hadden, des men hen op vier na altemael liet vertrecken; die vaſt aen een gekoppelt, en gevan-

Beeld-ſtormingh t' Amſterdam.

Alte groote moetwil der Onroomſe.

Waar van eenige gevangen worden.

Beeld-ſtorming t' Amſterdam.

gevangen in de ſtadt gebracht wierden. Doch binnen der poorte komende, ledenſe groot aenſtoot, zulx de Majeſtraet, op het Stadt-huis daer van gewaerſchouwt, en voor bloedt-ſtortingh beducht zijnde, te rade werdt om den onder-*Schout Willem Martenſz. Kalf*, met een rot of twee ſchutters, hen tegen te zenden, met bevel van de gevangenen los te laten, en de gemeente te ſtillen, gelijk zulx op den *Nieuwen-dijk*, ontrent de *Engelſche ſteeg*, geſchiedde. Door dit in-brengen der gevangenen, raekte de *Schout Pieter Pieterſz.* zoodanigh in haet, dat hy genootzaekt werdt voor de menigte des woedende volks de vlucht te nemen, en met groot geroep van, *Berghme*, *Berghme*, zich in een bakkers huis, achter den oven, te verſteken. De gevangenen los, en de Schout wegh geraekt zijnde, begaf zich het volk tot ſtilte, en zonder meerder moeite te maken, naer huis toe. Doch d'Onder-ſchout woude de boven-gemelde laſt van de gevangenen te ſlaken, van Burgermeeſteren eer niet aen-neemen, 't en zy de Majeſtraet hem by eede beloofde ſchriftelijk beſcheit daer van te geven, te weten, dat hy zulx niet uit eigen macht, maer door uitdrukkelijke laſt en wil van de Majeſtraet dede, daer hy ten leſte noch met groote moeite aen-quam. Ten tijde van den *Hertogh van Alva* wierdt deſen *Onder-Schout Kalf* in hechtenis geſtelt, en dat om geen andre oorzake, dan dat hy 's *Konings* gevangenen, als beeldtſtormers en kerk-roovers, had los gelaten, waer op het gerecht verklaerde, hy den hals verbeurt te hebben. *Kalf* bracht tot zijn ontſchuldinge by, hy zulx, volgens den laſt en bevel der Majeſtraet gedaen had. Doch by aldien hy het gemelde beſcheit niet gehadt hadt, zoude hem voorzeker zijn hals gekoſt hebben. Dat nu de gemeente het aldus op de graeuwe Monnikken en *Chartroizen* of *Karthuiſers* geladen had, daer zy alle andere kloſters, wel tot achtien toe, noch binnen der ſtadt, onbeſchadight lieten, ſproot uit bezondere oorzaken. Want in 't Kloſter der *Minre-broederen*, als een tweede Stadt-huis, wierden alle zaken, de vervolgingh der *Onroomſchen* rakende, beraetſlaeght, ja hun genoegzaem de voor-keur der zes-en-dertigen opgedragen. De *Chartroizen* of *Karthuyſers* waren, om hun gaſten en braſſen in 't ooge, daer dikwils die van de Regeeringe, en, by den drank, heevige woorden, om-gingen.

Beeld-ſtormingt' Amſterdam.

Deze Peter Peterſz. was een hart vervolger der Herformde.

Sonderlinge haat der Herformden tegen de grauwe Monnicken en Chartroizen.

TWINTIGSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Schriftelijk Verdragh, int langh, tuſſchen de Roomſche Overigheit en de Herformde, dat van wederzijd onderteykent wordt, Luyterſchen zoeken het zelve, Nederlanders vluchten uyt 't bezit haarder have, uit vreeſe der Spaanſe wreetheit. De Prins van Oranje komt in Hollandt, is voor de Koning, ſtelt ordre om't Preeken te ſchorten, ſijn Brief daar over aan de Amſterdammers, die haar antwoort weer aan hem ſenden, gaan met haar Godtsdienſt voort, de Prins komt hier over in de Stadt, ſtelt ordere tuſſchen beide geſintheden. Vertrekt uit de Stadt.

DE gemoeden, door 't ſlaken der gevangenen, ietwes nu bekoelt zijnde, wierden de Wet-houders, als zich bedraeit in 't werk vindende, te rade, hunne toevlucht te nemen tot de gemachtighden *'s hoofs* van *Hollandt*, *Dominicus Boot*, en *Reinier van der Duin*, die zich op dat pas in ſtadt vonden. By hunne tuſſchen-ſpraek wert op den laetſten van Herſſt-maent, een nieuw verdragh, dat op deſen zin uitquam, getroffen.

I.

Tweede verdragh der Herformden met de Majeſtraat.

VOor eerſt zullen de Herformden niet niet beletten, nochte doen beletten, nochte eenighſins verſtooren de Kerkdienſten en andere oefeningen, die de *Rooms-geſinden* en geeſtelijke Perzoonen alhier gewoon ſijn te doen, op lijf-ſtraffe, of na de gelegentheit der zaken, op verbeurt-makingh hunner goederen.

II.

Ook zullen de *Herformde* niet mogen preken, oft eenige andere oeffeningen hunner Godtsdienſt doen, in eenige Kerken, Kloofteren, of andere gewijde plaetſen binnen dezer ſtede; dan in der *Minre-broederen Kerke*, en daer toe ſal hun vry ſtaen de zelve Kerk, met des zelfs Kerk-hof, te mogen gebruiken, zonder nochtans eenige andere plaetſen van 't voor-zeide *Kloofter* te mogen in-nemen, ofte beſigen, nochte met eenige buſſen, zink-roers, oft eenigh ander geweer, uit-genomen een rapier, ter preke te mogen komen, ofte wegh gaen.

III.

Des zal niemandt van de *Roomſche* zijde hen in hunne preken oft oefening hunner Gods-dienſt, ter plaetſen voornoemt, oft hunne toehoorders, eenighſins mogen verſtooren, oft eenigh letzel aendoen, nochte hierom d'een den ander met woorden ofte werken mis-doen oft hoonen. Op gelijke ſtraffen als boven.

IV.

De *Herformde* zullen in de voorzeide *Minne-broederen Kerke* hunne *Predicatien* op Zondagen en op andere heilige dagen, maer op geen werk-dagen, mogen doen, uitgezeit, dat zy in een geheele week zullen mogen preken alleen 's Woensdaghs, mits ſullen zy by tijde van 't preken een Predikant twee, of meer mogen houden, die in gevalle van ziekte oft ander belet, bewaren ſullen mogen de plaetſen

Tweede verdragh, der Roomse, en On-roomse t' Amsterdam.

plaetzen van de genen, die ter preke geordent sullen zijn.

V.

De zelve Predikanten zullen gebooren moeten zijn in zijn *Majesteits* landen, oft voor-al poorters van eenige goede steden oft dorpen van deze *Nederlanden*, en sullen daer-en-boven gehouden zijn, om in handen van de Heeren Burgermeesteren, ofte hunne gemaghtighden, zoo langh als zy hier ter stede blijven, den eedt van onderdanigheit en getrouwigheit te doen, en in gevalle zoodanige Predikanten niet te bekomen waren, dat als dan zulke Predikanten ten minsten poorters deser stede zullen werden, en den eedt als vooren doen.

VI.

Ook zullen de Predikanten zoo wel van de *Roomsche* als *Onroomsche Gods-dienst*, zich wachten van tegen de *Majestraat*, of tegen die van andere gezintheden, te schelden, lasteren, en smalen. Wel-verstaende, dat voor zulx niet gehouden zal worden, het berispen en bestraffen van een onmanierlijk leven, en alle ongebondentheden.

VII.

Ook zal d'eene den ander, om de verscheidentheit van Gods-dienst, niet mogen met woorden of met werken eenigh leet aen-doen. Maer zullen elkanderen, ongemoeit, en in vrede laten, zonder op elkandre te schimpen, spotten, oft eenige andere onbehoorlijkheden aen te rechten; ja sal d'eene den ander moeten helpen en by-staen, by aldien iemandt overlast oft ongelijk aen-gedaen wierdt, op pene van tot een spiegel van anderen, daer voor gestraft te worden.

VIII.

Ook zal niemandt, hy zy *Roomsch* of *Onroomsch*, mogen het gerecht in 't vangen, straffen, en vonnissen van Kerk-rovers, oft eenige andere quaet-doenders mogen beletten, oft doen beletten, behoudens, dat de misdadigen werden gehandelt, naer recht en behooren.

Tweedeverdragh, der Roomse, en On-roomse t' Amsterdam.

IX.

Ook zal zich niemant vervorderen te mogen zingen, zeggen, roepen, op de straet, in herbergen, oft elders, oft ook prenten, schrijven, koopen, oft verkoopen, eenige aenstootelijke of ergerlijke boeken, lietjes, gedichten, oft diergelijke, op pene als boven.

X.

En om voor te komen alle ongevallen, ontstaende uit het morren en qualijkspreken van verscheide perzoonen, die verscheide logen-talen verzieren en verspreien, strekkende tot eer-roovingh van d'een oft d'ander parthye, en ook tot oproer en muiterye. Zoo is 't dat mijne Heeren voorts verbieden wel scherpelijk een ieder iets voor te zetten oft te verspreiden, dat tot onruste, beroerte, muiterye, oft ook tot iemands eer-roovingh of nadeel, bezonder van de regeerders oft dienaers van sijn *Koninklijke Majesteit*, oft deser stede, zoude mogen strekken, en dat de geene die iets zeggen wil, het waer zal maken 't geen hy zeit, oft zijn zeghs-man toonen oft noemen. Alles op lijf-straffe, oft anders na de gelegentheit der zake.

XI.

En by aldien iemandt in voorschreve manieren, of andersins, begingh eenige oproerige daden, die sal daer voor by den gerechte gestraft worden na gelegentheidt der zaken, sonder dat iemant iets daer zal mogen tegen seggen.

XII.

Al welke punten en Artikelen de dienaren en Predikanten hun toe-hoorders zullen moeten voor-houden, in hun prekinge vertoonen, en hen tot het onder-houden der zelven, met ernst vermanen.

XIII.

En oft gebeurde, dat iemandt van de

Tweede verdragh, der Roomſe, en On-roomſe t'Amſterdam.

Herformde ſoude willen begraven wezen in de *Parochie* oft Hooft-kerk, oft in de Kloosteren, dat men aldaer onderhouden zal het oude gebruik van de *Roomſche Godts-dienſt*, by aldien zy van zins zijn eenige lijk-ſtacien te doen, maer indien niet, dat na het begraven der doode, zy van daer ſullen mogen gaen, ſonder eenige andere lijk-ſtacien te laten oft t'onderhouden. En by gevalle iemandt van de *Herformde*, in de voorſchreve *Minre-broederen Kerk*, oft op des zelfs Kerk-hof, ſoude willen begraven wezen, dien ſullen zy na hun gewoonte en gebruik mogen ter aerde beſteden.

XIV.

Ook zullen ſoo wel die van de *Herformde* als *Roomſche Godts-dienſt* gehouden zijn deſe Stadt te helpen beſchermen tegens alle overlaſt, en te beletten alle verſtooringen, en plonderingen van Kerken, Kloosteren, en alle Geeſtelijke plaetzen.

XV.

Al deſe boven-gemelde punten zullen onverbrekelijk gehouden, en onderhouden werden by maniere van voor-raedt, en ter tijt toe dat by zijne *Majeſteit*, met toe-ſtemminge van ſijn algemeene Staten, op dit ſtuk andre orde zal geſtelt worden. In welke toeſtemminge mijn voorſz. Heeren, voor ſoo veel in hen is, bewilligt hebben: welke ordonnantien, orde, oft keuren, die van beide Gods-dienſten, van dien tijdt af voorts moeten onderworpen blijven, en van nu af dien belooven aen te nemen, en t'achtervolgen, behoudens, oft gebeurde dat daer in iets vaſt geſtelt wierde, dat hunne gewiſſe oft Godsdienſt ſoude mogen tegens gaen, dat, indien gevalle, hen bequamen tijdt zal werden vergunt, om zonder belet vrylijk, en met hunne goederen te mogen uit deſe landen elders heen vertrecken, daer 't hen gelieven ſal, waer in mijn voorſz. Heeren, zoo veel in hen is, ook bewilligen.

Tweede verdragh, der Roomſe, en On-roomſe t'Amſterdam.

XVI.

Het Klooſter der *Minre-broeders* zal van de kerk afgeſlooten en afgezondert worden, ſonder nochtans eenige Monnicken daer in te mogen woonen, waer in mijne voorſz. Heeren ook bewilligen, in maniere als voore.

XVII.

Dies zullen de *Herformde* gehouden weſen de voornoemde Kerke, met den aenkleven van dien, in rake en dake t'onderhouden, en zoo zy daer iets deden uitbrengen, oft dragen, weder op hun eige koſten te doen herſtellen, by zoo verre zijn *Koninklijke Majeſteyt*, by goetduncken der algemeene Staten, van herrewaerts over, zulx niet ghedoogen wilde.

Maer als dit verdragh by den Geheimſchrijver in 't ſchrift ſoude geſtelt worden, zoo belaſte Burgermeeſter *Albert Marcuſz.* te ſchrijven, dat dit verdragen was tuſſchen Burgermeeſters en de Vroedſchappen deſer Stede ter eene zijde, en de zes *Opper-kappiteynen*, met die van *de nieuwe Godts-dienſt*, ter andre zijde, waer op *Adriaan Pauw*, een van deſe zes *Opper-kappiteinen*, den *Majeſtraat* te gemoet voerde, dat zy niet by die van de *nieuwe Godts-dienſt*, maer by Burgermeeſters en Raden geſtelt waren, en van hen hunnen laſt ontfangen hadden, des zy wel Middelaers, maer geen parthy waren. Waer uitze van toen af begonnen te ſpeuren dat de Majeſtraet niet goets met hen in den zin had, te meer, alſoo zy daer by voeghde zulx toe te ſtemmen, voor zoo veel in haer vermogen was. En op dat dit verdragh van grooter nadruk ſou zijn, zoo wierden de twee Predicanten *Jan Aertſz. Mandemaker*, en *Pieter Gabrielſz.* daer by ontboden, die ('t verdrag geleſen zijnde) aen handen van de voor-

De twee Predicanten beëdigen 't verdrag.

zitten-

Verdragh t'Amsterdam.

zittende Burgermeester *Cornelis Jacobsz.* den eedt van getrouwheit deden, en beloofden hunne toe-hoorders tot gehoorzaemheit en onderhoudinge deses verdraghs te vermanen; gelijk de Majestraet aen d'andre zijde hen beloofde voor alle onheil te willen bevrijden; daer by voegende dat niemant, wegen deze ondertekeningh, namaels iets soude te lijden hebben. Dit verdragh wiert op den laetsten van Herfst-maend door haer geheimschrijver onder-tekent; zedert bleef dese Stadt, tot in 't midden van Winter-maend, en de *Prins van Oranje* hier quam, in redelijke rust en stilte. En was buiten twijfel dit een groote vreught, en merkelijke veranderinge voor den *Herformden*. Want op den achtsten van Hooy-maendt lest-leden had de Majestraet zes hondert guldens op ieder Leeraer gestelt, 't zy dat hy levendigh of doodt gekregen wiert, maer op den eersten van Herfst-maent, namen zelfs de Burgermeesters de Predicanten in hun beschermingh. Als nu die van de *Herformde Godtsdienst*, volgens dit tweede gemaekte verdragh, in de *Minre-broeders* kerk meenden te preken, zoo vondense de zelve, wegens de plonderingh en 't over-hoop werpen der beelden, zoodanigh toegestelt, datse van zins waren hun Gods-dienst buiten de Stad te doen. Burgermeesteren beducht zijnde, dat hier door weer nieuwe onrust mochte ontstaen, versochten aen de *Herformde*, datse de Kerk wat op zouden hemelen, en voor dien tijdt sich daer mede zoo behelpen. 't Welk, als het oorbaerste zijnde, van hen ook gedaen wierd. Voorts raekte, door aen-manen van *Reinier Symensz. Nek*, *Jan Aertsz.* op de stoel, met een wierden ook Ouderlingen en Diakonen gekooren.

Groote versachtinge voor den Herformde.

De Luiterse versoeken de S. Olofs Kapel.

De *Luitersche* ziende dat men die van de *Herformde Godtsdienst* zoo veel in-willighde, verzochten mede met een smeekschrift, om in de *Sint Olofs Kapel* te mogen preken, maer dit wierd tot de komste van *Prins Willem* uit-gestelt. Men wil, dat op dit pas, *t'Amsterdam*, geraetslaeght zy, over 't senden van drie duisent *Onroomsche* boeken, by twalef Leeraers, na *Spanje*, om den *Koning* daer soo veel te doen maken, dat hem niet ledigh stonde, herwaerts over te komen. Want lang was de *Koning* in de wil geweest van *Spanje* na dese *Nederlanden* (om de selve weder in rust en stilte te brengen) te reisen. Midlerwijl vluchten verscheide burgers, ja selfs eenige van de Raedts-perzoonen met hun goederen uit 'er stad, ja 't vluchten wert so groot, dat de uit-gewekene, op den derden van Lente-maendt, by klocke-slagh weer in-geroepen wierden. Dese en diergelijke onheilen deden de Staten van *Holland*, en in 't bysonder die van *Amsterdam* by de *Hartoginne* aenhouden, om hun *Landvooght*, de *Prins van Oranje*, by sich te hebben, maer 't wert hen tot tweemael af-geslagen, doch eindelijk toe-gestaen. *De Prins* dan zijn last van de *Landtvoogdes*, om na *Hollandt* te trecken, ontfangen hebbende, neemt sijn afscheit van *Antwerpen*, en in *Hollandt* gekomen sijnde, beschrijft de Staten te *Schoonhoven*, vertoont hun sijn last-brief, beval hun het stillen der beroerten, en het weren der preke van de *Herformden* binnen de vaste Steden, zoo hoogh, als zy 's *Koninghs* tooren duchtende waren, kreegh tot afscheid dat zy dit stuk, met alle ernst souden behertigen. Doch in 't bysonder strekte sijn last, om sijn oogh over *Amsterdam* en *Uitrecht* te laten gaen, om alles daer weer in d'oude sleur te brengen. Hy schreef, en schikte, meermaels te vergeefs op dese stadt, om den *Herformden* te doen verstaen, dat met het in-houden der *Minre-broederen* kerke, niet dan te meer ongena by den *Koning* te winnen was, die in der eeuwigheit, daer toe niet soude bewilligen. Ondertusschen komt de *Prins t'Uitrecht*, ontbiedt aldaer eenighe Majestraets-

Verdragh t'Amsterdam.

De Prins van Oranje wordt an Hollandt gesonden.

per-

Verdragh t'Amſterdam.

perzoonen, of des zelfs gemaghtighden, en de zes boven-gemelde Opper-kappiteinen, doch deſe daer zwarigheit in makende, geven ſulx den Burgermeeſteren te kennen, zeggende ſonder hun voorweten niet te willen doen, invoege dat de zaek met oudt Burgermeeſteren, en de gantſche vroetſchap over-wogen, en goet gevonden wert, deze zes Opperkappiteinen alleen te zenden om *'s Princen* meeninge te verſtaen. Dan deſe daer gekomen zijnde, verſocht de *Prins* kennis van 't geen 'er geſchiet was, en den tegenwoordigen ſtant van der Stadt, 't geenſe hem ook alles in ſchrift over-leverden, van het begin tot het einde. De *Prins* kreegh ook aldaer kuntſchap, dat de *Herformde* tot *Amſterdam* voor hadden om 's *Heeren Avondt-maal* te houden, en de Burgermeeſters over dit werk ſeer bekommert waren, waer over hy op den elfden van Wintermaendt, aen de zes Opper-kappiteinen deſen naer-volgende Brief ſchreef.

Hy komt t'Uitrecht en ontbiedt Gemaghtighden van Amſterdam.

Brief van de Prins aen de zes Opper-kappiteinen.

EErſame lieve beſundere, alſoo wy verſtaan dat Sondage naaſt-komende, die van den nieuwen Religien in meeninge ſouden ſijn hare lene te doen binnen der Stadt Amſterdam, d' welk wy ſeer geerne verhindert ſagen om vele redenen en conſideratien ons daar toe moveerende, waaromme wy u L. wel hebben willen verſoeken die handt te willen houden, die voorſchreven lene uit te ſtellen tot onſen komſte aldaar, d'welk kortelijk weſen ſal, want vvy binnen een dagh of tvve van hier naer Amſterdam meenen te vertrecken, ende alsdan u L. ende die van den Nieuwen Religie onſen voorſchreven redenen te ontdecken, waar inne ons ſonderlinge vrientſchap gedaan ſal vverden, bereit u L. in 't generaal ende particulier van gelijken te doen, dat kenne Godt Almachtigh, den vvelken vvy bidden u L. te geven een lank ſaligh leven, verſoekende ons met die boode van deſen gratilijke antvvoort te ſchrijven. t'Uitrecht den elfden dagh van December, 1566. *Verdragh t'Amſterdam.*

U L. goeden vriend

Guillielme de Naſſouvv.

Het opſchrift luide aldus. Eerzame onze lieven beſunderen, Adriaan Paauvv, Andries Boeleſz. Klaas Reierſz. Arent Korneliſz. Kool, Jan Betſz. Roodenburgh, Reier van Nekke.

Deſen brief ontfangen hebbende, ſijnſe voorts met den zelven by Burgermeeſters in 't toorentje gegaen, om hen die te laten lezen, waer op *Adriaan Paauvv* beſcheit kreegh, zoo van ten huiſe der Predikanten, als in de *Minre-broederen* kerk te gaen; om hen des *Princen* meeningh, uit de naem der Burgermeeſteren, voor te dragen; maer kreegh tot antwoordt van de Predikanten, dat ſulx ſonder ontſteltenis hunner gemeente niet kon achterweegh gelaten worden, alſoo dien dagh daer reeds toe verkondight en vaſt geſtelt was, 't geen den Burgermeeſteren niet wel in d'ooren klonk; te meer, dewijlſe onlanghs van de *Regente Margreta van Parma*, een ſpijtige en gram-ſteurige brief ontfangen hadden, hen verwijtende datze buiten noot het preken der *Herformde* toe-lieten.

Die d'Inhoud zoeken in 't werk te ſtellen, doch vergeefs.

De *Herformde* dan ſtip by hun antwoort blijvende, zoo beval de Majeſtraet de zes Opper-kappiteinen, by brieven, *de Prins* daer van te verwittigen, en zijn komſt herwaert over te haeſten. De brief dienze aen hem ſchreven, quam op deſen zin uit.

OP huiden ontrent negen' uuren hebben vvy U E. ſchrijven van giſteren ontfangen, en met alle vlijt en aandaght den inhout vvel overvvogen hebbende, zijn vvy om den laſt van U E. ons aan bevolen, uit te vverken, by de Leeraars, en die van den nieuvven Godts-dienſt gegaan, den zelven het inhout van U E. ſchrijven voorhou-

Schrijvens der zes Opper-kappiteinen aan de Prins.

Verdragh t'Amsterdam.

houdende met verſoek, datſe hun voornemen nopende het uit-delen van het Avont-mael, tot U E. comſte en dat om redenen, die U E. hen zelfs mondelingh ſoude bekent maken, ſtaken wilden. Doch bequamen van hen tot antwoort dat ſy-luiden over drie weken in al hun preken de uit-deelinge van het Avont-mael aangeſeit en af-gecundight hadden, waar toe ſich veele luiden ſoo buiten als binnen de Stad bereit hadden. Echter indien men dit verſoec hen over tien of twaelf dagen had bekent gemaeckt, ſy ſouden wel eenige middelen uitgevonden hebben, om 't ſelve op te ſchortſen: Maar vermits de beſtemde dagh op handen was, en een ieder ſich daar toe bereit had, waren de Leraars duchtende dat ſulx een ſchielijke ophoudinge, eenige beroerte onder 't volk ſou veroorſaken; ſulx hen geenſins geraden docht, te breken het verdragh tuſſchen de Burgermeeſteren en de Gemeente gemaeckt. 't Welk alleen by die van de Herformde Godsdienſt (ſoo ſy ſeggen) ondertekent is, om vrede in deſe ſtadt te houden, by welk verdragh toegeſtaan is, de prekingen, Kerkelijke plechtigheden, en andere oefeningen van de Herformde Godts-dienſt te gebruiken, mitsgaders een ieder vryheit van ſijn geloof, en gewiſſe te laten, invoege, dat by aldien ſy 't voornemen van't Avont-mael uit te deilen, uitſtelden, ſy geſeit ſoude mogen worden, het gemelde verdragh, te buiten gegaan te hebben, en by gevolgh oorſake van vele quaets ſouden ſijn, indien daar uit eenige oproer quame t'ontſtaan, 't welk ſy niet ſouden weten te verantwoorden; ſulx dat ſy voor deſe reiſe begeerden ontſchuldight te weſen. Hier na ſijn ſy by Burgermeeſteren deſer Stede gegaan, en hebben hen 't ſchrijven van U E. bekent gemaeckt, en 't geen wy met die van de Herformde Godts-dienſt gehandelt hadden, de welken, na mondeling antwoort, ſeiden, dat ſy luiden hun antwoort in ſchrift ſtellen, en ons over leveren ſouden: 't welk wy ontfangen hebben, en hare Excellentie by deſen mede overſenden. En alſoo hare Hoogheit terſtondt, en met 'er haaſt eenige antwoort verſoekt, van het gene daar verhandelt is, en wy voor deſen korten tijdt, en met 'er haaſt, in ſoo groote gewichtige zaken, meer niet weten te doen hebben, bidden wy hare Hoogheit, ons hier mede te willen houden voor neerſtigen bewints-luiden. En indien hare Hoogheit ons in eenige ſaken ſouden gelieven te gebruiken, hebbe hare Hoogheit maar te gebieden, en wy ſullen ons van onſe kant, ſoodanigh getrouw en neerſtigh quijten, als getrouwe onderſaten en dienaars van de Koningl. Majeſteit ſchuldigh te doen zijn. Geſchreven met ſonderlinge goede genegentheit binnen Amſterdam; en was ondertekent, Adriaen Paeuw, Andries Boelesz. Klaes Reiersz. Arent Cornelisz. Ian Betsz. Roodenburgh, Reier van Nek.

Verdragh t'Amsterdam.

De beſtemde dagh van 't *Avondt-maal* gekomen ſijnde, ſoo verſcheenen daer over de duiſent, die 't ſelve ontfingen. Op den ſelven avondt quam noch de *Prins* in deſe Stadt, en ontboot by ſich eenige Majeſtraets-perſoonen, en de zes Opper-kappiteinen, en hieldtſe ten eten, doch daer wierdt toen van de Gods-dienſt of Stadts-regeeringh geen gewagh gemaekt. Hy bleef alhier by de zes weken; deed groote naerſtigheidt om alles in ruſt en vreede te helpen, braght endelijk te weegh dat de *Rooms-geſinde* en *Herformden* op deſe naervolgende punten over een quamen. Het verdragh met die van de Stadt gemaekt, ſoude in ſijn geheel blijven, dan ſouden alleen aſſtant doen van de *Minre-broederen* Kerk, en 't geheele *Kloofter*, mits dat men hen andere plaetſen, bequaem tot preken, buiten der Stadt ſoude beſchaffen, aldaerſe op hun eigen koſten mochten bouwen. Tot verzekering van bey de zijden, ſouden vijf of zes hondert Burgeren gelicht worden, de ſleutelen der Stadt op 't Stad-huis gebracht, en geen

De Prins komt in ſtadt.

Brenght te wege dat de Herformde de Minre-broeders Kerk afſtaan.

Verdragh t' Amsterdam.

poorten geopent, dan met bewilliging der Burgermeesteren. Ook souden twee van de Wet, en twee van de nieuwe Godts-dienst t'zamen reisen na de *Landtvoogdes Margreta van Parma*, om hier van bekrachtigingh te halen.

De *Prins* dit verdragh tusschen die van de Stadt, Majestraet, en *Herformden* met groote moeiten, (want t'elkens aerzelde de Majestraet, en toonde genoeghsaem dat hun dit verdragh tegens de borst stiet) getroffen hebbende, wert volgens het selve by den *Herformde* de *Minre-broederen* en *Leprosen Kerk* verlaten, en hen buiten ingeruimt de Spijker van *Ian Willemsz. Wijngert*, en binnen der Stadt, die van *Geurt Dirksz.* en *Harman Harmansz.* als mede het *huis-zitten-huis* aen d'oude zijde, doch dit laetste alleen maer tot 'er tijt dat alles buiten klaer soude zijn. Nopende het aen-nemen der zes hondert burgers in soldye, daer van wierden alleen maer twee hondert gelicht, en hier over tot hopman gestelt, eenen *Willem Pauvelsz. van Theneſſe*, een treffelik rijk burger, en een man die groote bescheidentheit in 't geloof gebruikte. Tot *Luitenant* wiert hem by-gevoeght *Bouvven Reiersz. Leepoogh*, die den *Onroomschen* seer hart viel. En vermits de Majestraet dese besolde burgers, na haer goet-dunken, uit-kiesen wilde, nam de *Prins* dit qualijk op, seggende, dat sulx den *Hop-man* toe-quam. Doch alles liep ten besten af, en de schutters werden ten huise van de voorsittende Burgermeester *Ian Klaasz.* ontboden, die hen tot eendracht en onderhoudingh van 't gemaekte verdragh, vermaende. Midlerwijl nam de *Prins* sijn af-scheit, en vertrok over *Haarlem* naer *Antvverpen*. Zedert werden ook de zes Opper-kappiteinen niet veel meer gemoeit.

Verdragh t' Amsterdam.

De Herformde preken in Spijkers.

De Prins vertrokt weer.

EEN-EN-TWINTIGSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Amsterdammers reisen na Brussel, tot de Lantvooghdes, hun wedervaren. De Heer van Brederode waarschout d'Herformde t'Amsterdam. De Majestraat aldaar neemt volk aan. Dat groot oploop en de Gemeente sich te vvapenen veroorsaakt. Burgermeester Buik hier over aangesproken, veinst, maar ontdekt sijnde, geeft fors beschеit. Beide partyen trecken door de Stadt, en versekeren sich van verscheide plaatsen. De Prins van Oranje ontdekt den aanslagh. De Majestraat vint hun te svvak tegen de Gemeente, die naar 't Stadthuis, en haar te lijf vvillen. Doch 't vvordt verdragen en afgekondight, en aan de Prins verhaalt.

Hooft, Nederlantse Historien.

ALs nu de Gemaghtighden der Majestraet, waer onder de Burgermeester *Cornelis Iacobsz. Brouvver*, en *Meester Reinier Verduin* hem van 't Hof by-gevoeght, en der *Herformde* Gemeente, om, gezamentlijk 't bekrachtigen van het bovenverhaelde verdragh van den achtienden van Lou-maendt, te vorderen, naer *Brussel* getoogen waren, soo gingen, naer hun aenkomst aldaer, d'andere, latende de *Herformde* ongekent, hunne dingen op sich

Nieuwe beroerten t' Amſterdam.

ſich ſelven doen, en ſtil-ſwijgents, met het af-ſcheit der *Landvooghdeſſe*, te rugh reiſen, om ſelve te berichten, 't geen behendiger door andere booden beſtelt geweeſt waer. De *Herformden* dit vernomen hebbende, en voorts hoe zy door *Antwerpen*, den *Prins* nochtans (dien 't groot bedenken gaf) verby, getrocken waren, komen ſlechs een nacht later, met dus een kittel-oorige tijdingh, *t' Amſterdam*. Des avondts te vooren had zeker Edelman af-gevaerdight van den *Heer van Brederode*, door de buitenſte hamay van de *Reguliers-poort*, die effen toe-gegaen, en hem geweigert was te openen, een ongeſloten briefken geſteken, van groot belangh, ſoo hy ſeide, om yemant van de *Herformde* gemeente behandight te worden. 't Geluk, wijſer dan hy, deed het juiſt aenvaerden, van eenen, die 't aen *Reinier Kant* getrouwelijk beſtelde. *Kant* vertoont het *Laurens Iacobſz. Reael*, die met hem geraden vont, daer op een vergaderingh, ten huiſe van *Adriaen Reinierſz. Kromhout*, te leggen. Daer werden *Cornelis Floriſz.* van *Teylingen*, en *Laurens Reael gelaſt*, tot *Viane* te gaen, vernemen uit den mont des *Heeren van Brederoode*, 't geen hy geſchreven hadt, geenen brieve te derven vertrouwen. Zy vertrocken ſijnde, ſoo verhaelden de weder-gekeerde van *Bruſſel*, den treffelijkſten hunner geſintheit wat hun op de reiſe bejegent was. En wert geſtemt het ſelve verhoolen, doch oogh in 't zeil te houden, dewijl zy nader kundſchap verwachten, 't welk ſich de *Prins* ſterk gemaekt had, wel haeſt te bekomen, en belooft hun toe te zenden. Daer-en-tuſſchen was de Vroedtſchap vergadert, en daer inne beſlooten, vier of vijf hondert Zoldaten, onder 't bevel van *Bouvven Leepoogh*, te lichten. 't Welk als niet wel bedektelijk te doen zijnde, eer lang onder den man quam. Dies wert *Willem Pauvvelſz. van Theneſſe*, door *Pieter Iacobſz.*

Oorzaak van nieuw oploop.

d' Heer van Brederode waerſchout d' Herformde.

Schaap, en *Floris Roodenburgh*, aen-gemaent, om ſich hier tegens te ſtellen, maer waren verſonden uit der ſtadt, met een looſe boodſchap (ſoo men ſeide) van Burgermeeſteren. 's Middaghs ten drien ('t was op den vier-en-twintighſten van Sprokkel-maendt, en twee uuren vroeger dan naer gewoonte) quam *Leep-oogh* met het vendel van twee hondert koppen, den *Dam* over, op de *Wage* trecken, en bleef ſich daer houdende. Zekere aenſienlijke burgers, ſiende de gemeente hier door ontſtelt, gaen daer over in 't toorentjen, om de Heeren te verſpreken, en ſich tot middelaers der ruſte aen te bieden. Burgermeeſteren antwoorden, zy wiſten wat hun te doen ſtond; ontbieden daer op de ſtee-wakers daetlijk; de nieuw-aenaengenome knechten tegens zeven uuren boven, met hun geweer; en gaen om den drangh der volle markt te ſchuwen, achter door de keuken, van 't ſtadthuis, af. Dit vernomen, en de vreze grooter wordende, gingen negen of tien burgers, door laſt van andere, den Burgermeeſter *Iooſt Buik*, t'ſijnen huiſe, heuſſelijk af-vragen, *Waar toe dit vverven van volke, tegen d'orde der Princen? dit trecken voor den tijdt, der Zoldaten op de Waagh? ontbieden der nacht-vvacht by dage? beſcheiden der nieuvve knechten, in vvapen, op 't ſtadthuis?* *Buik* zwoer by ſijn deel hemelrijx, daer was geen nieuw volk aengenomen, nocht eenige zwarigheit: zy mochten wel verſekert t'huiswaerts gaen. Maer de dubbelheit, en een zak van malien, keeken tot ſijn nacht-tabbert uit: dien *Claas Boeleſz.* in den *Hamburg*, open rukte, met verwijt, dat hy vol leugen ſtak, en iet tegens de burgers broedde; ja dat eenige van ſijn nieuwe zoldaten daer voor de deure waren. Hy, dus krachtigh overſtreden, bekent de waerheit, en dat het door laſt der *Hertoginne* geſchiedde: zijnde de Majeſtraet niet van ſin, ſich, om een hondert oproerige onderzaten, oft

Nieuw oploop t' Amſterdam.

Over 't voornemen der Wetbouderen, om zoldaten te lichten.

Woorden der Gemeente met Burgermeeſter Iooſt Buik.

Caſacque de mailles.

Nieuw oploop t' Amsterdam.

twee, uit haer gezagh en goederen te laten zetten. Twee of drie hondert burgers voor de deure vergadert, hier op aen 't roepen, dat het niet hen alleen, maer de gantsche gemeente rackte, waer van zich aldaer drie of vier hondert bevonden. *Buik* antwoorde, dat hy daer zes hondert andere tegens zette: zy mochten hun best doen: zoo zouden ook de Regeerders. En zeit men, dat hy hun dit met vuile woorden, die, naer smaet der gemeente, en gene burgerlijke deftigheidt smaekten, toe-dreef. Men liet daeromme niet, hem tot ingangh van den wegh der gevoeghlijkheit te vermanen; maer droegh niet anders meê, dan dat Burgermeesteren *hare Hoogheit* believen moesten.

De gemeente komt in wapenen.

Hier mede raekt het volk aen 't schreeuwen, *vive, vive, vive le Geux*; elk op der loop, 't geweer van de wand'. Den gantschen nacht, trecken zy met troepen, langs de straten en muuren, om het zamen-rotten hunner weder-parthye te verhinderen: voorts bezettense de *Reguliers poort*, en aen vier oorden de *Nieuwe Brugh*. Alhier verkondighde men, tegens den dageraet, by uit-roep, *dat het, met dese vergaderingh, op geen plonderingh van Kerken, Kloosters, oft burgers huisen; maar alleenlijk het handthaven van 's Princen ordening, en de ruste der Stadt, aangesien vvas. Hadd' iemandt ander vvit, dat hy soude af-trecken, oft, op der daadt, door-stoken vvorden.* Zy staken alle de hant om hoogh, verklarende dat dit de meeningh was. Burgermeesters, ontrent twee hondert mannen sterk met de nacht-wakers, hielden 't *Stadhuis*;

En eenige stats knechten daar tegen.

Leep-oogh de *Waagh*, in. Doch, als het dagh was, daeld' hy af, en hebbende als een oudt krijghs-man, zijn volk op den *Dam* in ordege stelt, mijn Heeren, zeid' hy, *nu aan-gevallen. 't Is nu in 't harte van den tijdt, en de burgery meest uit de vvapenen.* Namelijk een groot deel der zelve, gemat door de nacht-waek, was 't lichaem gaen verquicken. De Regeerders, verstaende zich bet te stijven, dagh-vaerden, door booden, al de *Roomschen*, op de *Markt*. Ter zelve stonde braghten *Teilingen* en *Reaal*, die om alle achterdocht te vermijden, ieder door een byzondere poort in stadt sloopen, deze mare van *Viane*, (waer *Reaal* ter poorte intredende, wiert aen-gedient, dat hy sich voorts op de *Nieuvve Brugh* te vervoegen had, daer komende, vindt hy veertig gewapende schutters, die onder 't beleit van *Ian Broek Valentijnsz.* de zelve bezet hielden: hier van daen treden *Reaal en Broek* ten huise van *Floris Roodenburgh*, alwaer ontdekt wert, 't geense uit den *Heer van Brederode* verstaen hadden.) *Dat de Prins door een Lackey den Heer van Brederoode hadt doen seggen, met orde om de Amsterdamsche Gemeente te vvaarschouvven, hoe de Stads gemaghtighden met de Landvooghdesse van Parma gehandelt hadden, dat de Burgermeesters op 't heimelijkst, vier hondert zoldaten in hunnen dienst souden nemen, om met de zelve, en de gevvoonlijke vvakers, de Kalver-straat, van 't Stadt-huis af, ten einde toe te besetten, en den Graaf van Megen in te laten, die met tvvee-en-tvvintigh hondert mannen, over Gorcom en Uitrecht, op eenen morgen, onversiens, soude passen voor de Reguliers-poort te vvesen; in opset van een hondert burgeren of tvvee den kop af te houvven.* Die dese boodtschap ontfingen, verstonden, datse geheelt diende; als waer door 't verbittert volk, der Overheit op het lijf geschonnen, swaerlijk van 't bloed der zelve sou te speinen zijn. 't Leekte echter iewers uit, en baerde, met de geruchten van den *Dam* komende, zulk een verbolgentheit, dat elk, *vvapen, vvapen*, riep, en sich in der yl toe-ruste. *Ian Broek Valentijnsz.* een seer behardt man, deed', op de *Nieuvve-brugh*, met de trom om-slaen, *dat, vvie lijf, vvijf, en kinderen lief had, hem nu soude volgen.* Met een, latende

Nieuw oploop t' Amsterdam.

Tijdingh van aenslag des Graven van Megen.

Daar op wackert het wapenen.

de

Nieuw op-loop t' Amſterdam.

de *Brugh* by dertig mannen bewaert, doet hy een keer over de *Zee-Dijk* en *Warme-ſtraat*, en ſleept 'er in der haeſt, tot negen duizent toe, achter zich, ieder met het geweer, dat hem gereedſt ter handt was. Ellendigh aenſight van oorlogh, daer de vader der eene parthye, de zoon der andere, toe-trok, broeder ſich tegens broeder, zwager tegens zwager, opmaekte. *Ian en Cornelis, beide Pieters zoonen*, daer de ſtadt *Deventer* uit-hongh, holpen elkanderen in 't harnas; en op onderlinge vrage, *vvervvaarts het gemunt vvas*, zeid' d'een; *na de Marct, by die van den nieuvven Gods-dienſt*, d'ander, *na de ſtraten, by die van den oudtſten: dan, ſoo 't op een ſlaan gaat, ſchoont my niet, ik ſal u ook niet ſchoonen.* Maer de *Onroomſchen* overtroffen in vuurigheit en orde. Zy ſtoppen de *Warme-ſtraat*, tot aen de *Pijl-ſteegh*, *'t Water* (zoo men 't heet) tot aen de *Zout-ſteegh*, den *Nieuvvendijk* tot aen *'t Grave-ſtraatjen*, toe; en andere wegen na de *Markt* leidende. *Ian Pieterſz. Hooft*, en eenige andere planten drie baſſen op de ſteiger van *'t Dam-rak*, naeſt het huis van *M. Hendricus Dircſz.* daer de *Mol* uit-hingh, om de *Markt* te beſtrijken. Ten ſelven einde werden ook op den *Papenbrug*, drie groote baſſen geſtelt, en al de huiſen van de *Warme-ſtraat*, tot de *Vis-marct* toe, achter met ſchuiten geſtoffeert. De Wet-houders hebbende niet boven de twee duiſent man by een, zonden *Pieter Kaars, Hop-man* der nachtwacht, uit, om alle gelegentheden te beſichtigen. Wel vermogt de Burgery deſen man, en liet ſich dunken, dat hare krachten nu toonbaer waren. Derhalven, alomme door-gelaten zijnde, bragt hy Burgermeeſteren aen, hoe de ſtraten bezet, beſchanſt, en alles met groove of handt-buſſen geboort was, tot doodtlijke beheeringh van den *Dam*. Zy dan vindende ſich genoeghzaem belegert, en de hoope van andere hulpe af-geſneeden, nemen de ſchalkheit te baet, en maken eenigen van de oudtſte burgers uit, om den volke te vertoonen, *dat 'er niet euvvels gemeent, en alles maar een mis-verſtant vvas.* Zelf *Simon Kops*, *Burgemeeſter*, in de Warme-ſtraet gekomen, pijnde ſich der gemeente dit diets te maken, en dat zy, de wapenen af-leggende, met een verzoek-ſchrift te recht raken konden. Maer van d'andere zijde zonden zy om eenige tonnen kruits na *Ian Rooden tooren*, die den hunnen, door *Egbert Pieterſz. Vink*, met weinigh anderen, ontjaeght werden, en in 't water geworpen. Teffens deden zy de Zoldaten, en etlijke Roomſche burgers na de *Reguliers poort* trecken, onder 't beleit van den *Schout Pieter Pieterſz.* en zijn zwager *Albert Marcuſz.* twee harde Rooms-gezinden. Aen *Albert* wordt (miſſchien uit haet) nagegeven, dat hy eenigen tijdt, hier na, toe-drinkende, op zekere maeltijdt, den *Heere van Brederoode* een glas, onwaerdelijk genoegh zoude gezeit hebben; *Ik brenght u, Breero:* en *Heer Hendrik* daer op te rijme geantwoordt; *Ik vvacht het Neero*: hem toepaſſende den naem (naer 't oordeel der gemeente) by zijn wreetheit, verdient. *Jan Broek*, tamelijk verzelſchapt, was hier-en-tuſſchen de *Zee-dijk* langh getrocken, en met drie baſſen, aldaer gevonden voor een Smidts deure, voorts na 't *Bus-huis*, 't welk tegenwoordigh het huis der *Ooſt-Indiſche Maatſchappye* is; uit ſorge dat de ſchans aen de *Verken-ſluis*, overweldigt, en *'t Bushuis* van ſijne weder-partye, moght ingenomen worden. Daer hoort hy, hoe de *Roomſchen* in aentoght waren, om de *Reguliers poort*, de *Stee-tuin*, het half *rondeel*, en 't *Bus-huis* te bemachtigen. Derhalven voortgerukt, tot op de *Roode*, oft *Reguliers-brugh*, doet daer een ſchans van balken, en ander hout, dat voor de *Stee-tuin* oft *ſtads Timmer-verf* lagh, op-werpen. Daer bracht men de baſſen in,

Negen duizent mannen op de been.

Twee gebroeders tegens elkanderen.

Goede orde der Onroomſchen.

De Wet-houders vinden ſich te ſwak.

Nieuw op-loop t' Amſterdam.

En leggen op liſt toe.

Partyen trecken door de Stad.

Geſprek van parthyen, by de Reguliers poort.

Nieuw oploop t' Amſterdam.

in, en klonk 'er achter op, in allen ſchijn; offe vol-laden geweeſt waren; hoe-wel men noch kruit, noch koegels, in voorraet had. Dit gelaet deed *Pieter* en *Albert* zwighten; zulx dat zy verſochten, onder hen tween, met *Ian Broek*, buiten de ſchans, te woorde te komen. *Ian Broek* hebbende eerſt na de Warme-ſtraet, om byſtant, geſchikt, treet uit ſijn voordeel; vraeght, *vvat hem met pijp, trom, en vliegend vendel, vyantlijker vvijſe dervvaerts dreef.* Waer op *Albert Marcuſz.* hem trots en moedigh tot antwoort gaf, *'t vvas, om ſich met kruit, ſchut, en ſcherp, tegens hunne vyanden, te vvapenen. Ian Broek*, wederom, vraeghde, *vvie die vvaren?* En als zy daer toe zwegen, zeide, *dat hy 't hun niet vvilde laten volgen, maar ten dienſte ſijner Majeſteit, en vvelſtant der ſtede bevvaren: ook de poorte ſoo vvel, dat 'er de Graaf van Megen met ſijn Krijgs-volk 't hooft ſou ſtooten.* Terwijl zy in 't geſprek ſtonden, quamen, hem, twee honderd mannen onder een vendel, gedragen by *Ian Kies*, te hulpe. Dies de Schout en *Albert* hunnen ſtand verlatende, te rug na den *Dam* keerden. *Broek* bezette de *Poort*, de *Brugh*, de *Stee-tuin*, *'t halfrondeel*, en beval den Schutter-meeſter aldaer woonende, nocht der eene, nocht der andere parthye, eenigh wapen-tuigh te verſtrecken. Maer goet getal ſpieſſen, roeren, eenigh buſſe-kruit, wert uit zekere winkel gehaelt, dat langen tijdt onbetaelt bleef. De geen, dien *Ian Broek* om hulp hadt af-geveerdight, was *Thomas Gerritſz. Doesburgh.* Dees, vindende *Simon Kops* voor 't *Engkerk ſteegjen* ſtaen, om de luiden te beleſen, werpt hem over ſtagh, met verwijt van 't geen, aen de *Roode Brugge*, te doen was; en dat hy, met bedrogh, focht de burgery in 't net te brengen. Daer ſtuift het volk, op 't gerucht door alle ſtraten. *Kops* had genoeg te doen, dat hy, met voorſtandt eeniger eerlijke perzoonen, ſijn lijf bergde. d'Andere vrede-kundigers werden onwaerdelijk na de *Markt geſtuurt. Men roept 'er; na 't Stadthuis, na 't Stadthuis. Wy hebben 't, hebben vvy 't hart; anders is 't omgekomen.* 't Was de waerheit; en ſo een menighte machtigh de Wet-houders en hunnen aenhangh, met voeten, te vertrappelen. Maer de deftighſten der gemeente ſtelden 'er ſich ernſtelijk tegens, met vertoogh, hoe 't wit hunner wapenen, niet was de handen aen de Heeren te ſchenden, oft met het bloet van even-naeſten, vrienden, en magen te bezoedelen, maer door draeghlijke voorwaerden aen veilige ruſt te raken. Dit ſpreken van de genen, die raders en gelders waren, opende de verſtopte ooren, en toegangh aen eenige wel-gewilde burgers, die van verdragh quamen voorſlaen, ter beden der Wet-houderen. Want deſe, ingezeilt met den ontdekten aenſlagh, en zoo verre te laegh leggende, zagen wel, datſe benoodight waren, in handelingh te komen met den genen, die 't geweer in de vuiſt hadden, ſoo zy 't wilden doen ſtaken. Gemaghtighden uitgemaekt zijnde, dreven die van de gemeente meeſtendeels, dat men in 't verdragh ſtellen moeſte, hoe Burgermeeſters regel-recht tegens d'ordening des *Princen* gedaen hadden; en ſoude men daer na der andere punten wel eens werden. Klaghten en kijf-woorden, en al de wrok der voorgange wreetheden, werden hier op de Overigheit uit-geſtort. Niet te min men trof noch dien avondt het verdragh, luidende: *Dat tvvee Gemaghtighden van de Majeſtraet, en tvvee van de Herformde, na den Haag ſouden reiſen, by de Gemaghtighden der Hartoginne aldaar, om te vveten, of op d'orde, hun gegeven, 's Princen goet-dunken genomen vvas; en in geval van neen, aan ſijn doorluchtigheit te trecken; om de meeningh der ſelve, na verklaringh van Stads gelegentheit, te verſtaan. De Gemaghtighden harer Hoogheit ſou men verſoeken, midlervvijle hunnen*

Nieuw oploop t' Amſterdam.

Men wil na 't Stadhuis.

Maar de geſchikten raden 't af.

Voorſlagh van verdragh.

Dat getroffen wort.

Die wort by d' Onroomſchen bezet.

Burgermeeſter Kops in 't gevaer.

Het oploop geſtilt.

nen laſt te ſchorſſen, en 't lichten van 't krijghs-volk ſtaken, ontſtaende ſelfs de genen, die reeds vvaren in-geſchreven, en doende nacht-vvaak houden op de hoef-ſlagen, gelijk die by ſijne Doorluchtigheit vvas inſtelt. Dit wierdt 's anderen daeghs met trompet aen alle hoeken der ſtraten, in het byweſen van *Burgermeeſter Iooſt Buik*, en *Adriaan Paauvv*, verkundight. Maer als men by d'*Oude-Brugh* quam, daer de kittel-oorige gemeente, by dikke drommen noch by een ſtondt, en den *Secretaris Willem Foppen* het ſelve verdragh aldaer ook begon af te leſen, ſoo haperde hy by geval, door verbaeſtheit in 't af-leſen, zulx hy eenige woorden niet wel uit-ſprak, waer op terſtondt geroepen werdt, *ſchiet, ſchiet*. Waer door den Secretaris, door dit geroep verſchrikt zijnde, het op 't loopen ſtelde. Maer *Adriaan Paauvv* ſtreelde hun hevigheit, gingk hen vry-moedig tegen, en ſtelde ſich recht voor de buſſen, voorts hen neerſtigh vermanende om gehoort te worden, gelijk ook geſchiedde. Op dit af-kundigen wierden door de gantſche ſtadt de wapens neer-gegeleit, ieder trok t'huiswaerts, ende wert zonder een druppel bloets te ſtorten, tot blijtſchap van alle vree-lief hebbers, de dus-dreunende ſtadt aldus geſtilt. Te weten, 't is een groote ſchrede van dreigen tot doen: en 't eerſte aen-bikken der burgerlijke wapenen wort, van vele inzichten, zoo krachtelijk her-houden, als men, na 't verweldigen deſer dammen, reukloos-lijk, door 't heiligh en onheiligh, met vuile voeten voort-ſlaet. Staet ook te geloven, dat de Majeſtraet uit kunde haren zwakheit, de burgery uit eerbiedenis, die zy noch aen haer Overigheit toe-droegh, ſchroomde 't ſpel te beginnen. Ten zelven dage ſchikten de Wet-houders eenen aen zijne Doorluchtigheit, voor heen, elk, om ſijn bedrijf voor 't ſchoonſte, te doen aen-nemen. Doch die van de Majeſtraet wert 's morgens uit-gelaten; die van de gemeente raekten niet wegh, voor tegens den avont, mits dat de poorten zoo langh geſlooten bleven. Zy quamen nochtans tot *Antwerpen* wel te pas, om den anderen, op 't uitſtrooyen van valſche geruchten, t'achter-halen. Want die van de Majeſtraet gezonden, liet zich aldaer verluiden, dat de Overheit het dempen der *Geuſen* in hare handt gehadt, maer hen, op ſchult-kenningh, met gevoeghlijk verdragh, in genade aengenomen hadt. De vier Gemaghtighden ter weder-zyen gekooren, nevens twee hun van der ſchutterye wege bygevoeght, reisden na den *Haegh*, en voort aen den *Prince* tot *Antvverpen*. Zijn' Doorluchtigheit hun verzoek verſtaen hebbende, verklaerde, *niet nutters te vveſen, om de ſtadt in vrede te houden, dan 't geen den achtienden van Lou-maent, door haer beraemt vvas. 't Welk hen niet vernoegende, hadden ſy ſich ter Lantvoogdeſſe te keeren.* Dit dede de gemaghtighden van de Wet-houders, en trocken voort na *Bruſſel*. Maer die van de gemeente, als niet wijder gelaſt te trekken, toogen te rugh.

En af-gekondight.

En de wapenen ter neder geleidt.

Het oploop geſtilt.

Beide partyen zenden aan de Prins.

TWEE-

TWEE-EN-TWINTIGSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Den Heer van Brederode komt in Amsterdam, daer hy in wederwil der Regeerders blijft, sijn gesprek met la Torre, luistert niet na Vermaninge, zijn gunst-genooten bewaken zijn huys, Stoutigheit der Onroomschen, stellen by geschrifte den Wethouderen eenige punten voor, diense vvillen dat onderhouden vvorde, de Heeren stellen andere punten in, de Prins becrachtigt het Verdragh. Kiesen der Kappiteynen ter vveder zijde.

d' Heer van Brederode komt t' Amsterdam.

TErwijl de stadt in de waeg deser twijfel-moedigheit hingh, quam de *Heer van Brederode*, den zeven-en-twintighsten van *Sprockel-maant*, binnen *Amsterdam*. Dit geschiede met dus een slinger-slagh. Hebbende in der nacht gemaekt tot *Oude-Kerk* te zijn, aldaer van den paerde gezeten, en voorts te voet gegaen, ontboot hy *Klement Volkhartsz. Koorenhart* buiten in de herberge by sich, op dat die hem eenigen wegh weze, om gevoeghlijk in te raken. Want in de poorten, moest elk sijnen naem laten aentekenen, en niemandt vreemts te water deur. Deez, met hem, en alleenlijk twee Edelluiden, in een schuit getreden, deed, zonder sich 't roepen der wacht te kreunen, hem snellijk door den boom roeien, en aen de *oude Turf-marct* op zetten. De Regeerders, hoorende dat *Brederoode* in Stadt was, dien zy 't *hooft van alle Geusen noemden*, vonden sich in alle hun voornemen bedremmelt, en wisten niet anders te denken, dan dat hem *d'Onroomschen* ontboden hadden. Hier was nochtans (zoo de gedenk-schriften van *Laurens Iacobsz. Reael* verklaren) niet aen: maer de roep van zoo hooghloopend' een twist, uit-gebromt door 't heele lant, hadt hem sich zelven daer doen wenschen. Wel staken zy de ooren op, gestijft met zulk een voor-ganger; en lieten de treffelijkste sich dagelijx in zijn gezelschap zien. Ook zakten 'er vele luiden, uit *Vriesland* voornemelijk, en *Uitrecht*, na toe: die, versteken in koopmans gewaet, schippers en boere klederen, de schrijvers, aen de poorten, met loose namen blint-doekten. Voorts wierden *Adriaan Paauw*, *Harman Roodenburg*, en *Dirk Woutersz.* van Burgermeesteren aen hem gezonden, om te vernemen en te vragen, *tot wat einde hy hier in stadt gekomen was*; waer op *Brederoode* tot antwoordt gaf, *dat hy 'er wel meer gevveest vvas, en sijn geldt verteert had.* Deze als geen verder last hebbende, zwegen hier op, en braghten dit antwoort voort aen Burgermeesteren over. t'*Uitrecht* vond zich, dat pas, de geheim-schrijver van den heimelijken Raedt, *Jacob de la Torre*, hebbende, met vorderingh van schepen en lijf-tocht den *Graaf van Meegen* te wege geholpen. Van daer quam hy met schrijven der *Landvooghdesse* aen de Regeerders, *t' Amsterdam*; ten einde zy, by middel van overredingh, oft uit-gedrukt bevel, den *Heer van Brederoode*, maekten te loosen: waer toe zy, by mangel van anderen raedt, zich van den *Grave van Meegen*, en sijne troepen, moghten dienen. *La Torre* zeid 'er by, *van de*

De Geusen door 't heele Lant in den haat, maken een schrik over al by de Roomse, schoon die de sterkste waren.

Aanmarking op de woeldery der Roomschen, om over al den Hervormden de voet dwars te zetten.

d'Heer van Brederoos verrichting t'Amsterdam.

de Hartoginne gelast te sijn, soo Brederoode na hem niet hooren wilde, hem uit haren name, eenen tijt van vier-en-twintigh uuren te stellen, om de stadt te ruimen, en in geval van weigeringh, hem by plechtige verklaringh, de schult op te tijgen, van allen onheil, dat 'er uit rijsen mochte. Burgermeesters, begaen met desen brief, en hebbende den inhout met out Burgermeesteren en Schepenen over-wogen, lieten zich voor eerst bedunken, dat eenigen van den Raedt, die over d'*Onroomsche* zijde helden, in 't geene van den *Grave van Meegen* gemelt werdt, grootelijx gegergert zouden zijn, en 't zelve ruchtbaer maken, waer uit een nieuwe beroerten te duchten stondt. Daer na, dat *Brederoode* hun *copye* dubbelt, oft immers leesingh van hunnen last zouden af-eischen, en, door dit punt, eer tot blijven getergt, dan tot vertrekken beweeght worden. Niet te min gemerkt de Vroedschap hier in gekent moest zijn, deden zyse vergaderen, doch gingen datelijk na 't scheiden, eer de maer verspreit kon worden, den *Heer van Brederoode* in zijn herberge vinden. De welke, gelijk zy 't gespelt hadden, sonder 't bevel haerder *Hoogheit* te sien, dat zy zeiden buiten haer orde niet te derven toonen, na reden, bidden, nocht gebieden wilde luisteren. Waer over de voorseide *geheim-schrijver*, *Iacob de La Torre*, op eenen voormiddagh, verzelschapt met twee Schepenen dezer Stede, om sijne boodtschap, en de boven-gemelde verklaringe, volgens zijnen last te doen, by den voor-gemelden *Heer van Brederoode* gonk; die by hem in zijn kamer zeven oft acht Edel-luiden, en onder anderen *Jonker Willem van Bloys*, gezeit *Treslongh*, en zijn *Droost van Vianen*, *Roosenbergh*, zitten had. De groeteniisse van wederzijde gedaen zijnde, zoo verzocht *La Torre op Brederoode* het vertrek der Edel-luiden, waer op hy tot antwoort kreegh, *dat zulx onnoodigh was.*

De Regeerders willen Brederode in hare stat niet dulden.

La Torre komt by d'Heer van Brederoode.

Als *La Torre* nu voorder zijn last en bootschap ontdekte, en daer in al verre gekomen was, zoo wilde de *Heer van Brederoode* hem geen volkome gehoor vergunnen, maer viel hem t'elkens in zijn reden, en begon te klagen over de *Landtvooghdesse*, ter oorzake dat men hem geweigert had, zijn verdadingh, over het quaet vermoeden dat haer *Hoogheit* van hem had, te hooren; als ook dat haer *Hoogheit* last gegeven had, van de bolwerken en sterkten, die hy in zijn stadt *Viane* begonnen had te maken, en groot gelt gekost hadden, te slechten: insgelijks dat hare *Hoogheidt* de gemelde stadt *Viane* had laten belegeren, en door *Hartogh Erik* zommige zijner Dorpen uit-geplondert waren, zeggende voorts tot de zelve *La Torre*, dat 't onnodigh was veel woorden te gebruiken, gemerkt hy met zijn last-brief te toonen, voldoen konde: waer op *La Torre* hem tot antwoort gaf, dat hy daer van geen bevel had, en hem nu zoo wel geloof daer in behoorde te geven, als hy in diergelijke zake op 't *huis te Kleef*, sonder last-brief te toonen, gedaen had. Voort was hy bereit hem het copye dubbelt van zijn last te geven. *Brederoode* gaf tot antwoordt, dat hy om 't dubbelt niet verlegen was, en dat hy *La Torre*, ten tijde als hy op sijn *huis te Kleef* quam, verzelschapt was met een Edel-man, dien hy over langh gekent had, van wien hem ook een geloofnis-brief van haer *Hoogheits* wegen behandight was, zijnde niet gehouden zonder geloofnis-brief hem te gelooven, en van andere qualiteit dan hy *La Torre*. In 't kort, dat hy hem voor zoo een eerlijken man ook niet hielt, als hy waende te wezen. Op 't welk hem de voorzeide *La Torre* weder tot antwoordt gaf, dat hy zoo vermeten, noch onverstandigh niet was van zich by hem ergens in te vergelijken, maer dat hy zijn onderdanige dienaer was, en alleen deed 't geen hem belast werdt; en nopende het quaet

d'Heer van Brederoos verrichting t'Amsterdam.

Hun onderling gesprek.

Brederode weigert te vertrecken.

d' Heer van Brederoos verrichting t' Amſterdam.

gevoelen van zijn Perzoon, daer in was hy zeer bedroeft, by-brengende, dat hy nochtans in den eedt ſijner *Koninglijke Maj.* vier-en-twintigh jaren langh, zonder opſpraek, den ſtaet van *geheimſchrijven*, in den geheimen Raed, bedient had, biddende hem voorts dat hy toch deze reden wilde varen laten, en hem gehoor geven van zijn laſt te volbrengen, hem met een radende en bevelende, binnen vier-en-twintigh uuren, indien hy zijne *Majeſteit* en hare *Hoogheit* wilde gehoorzamen, uit 'er Stadt te trecken. Waer op de *Heer van Brederoode* hem vraeghde of hy wilde dat hy na *Vianen* zoude trecken, hier op gaf *La Torre* hem tot antwoordt, dat hy trecken moghte werwaerts het hem geliefde. *La Torre* en *Brederoode* aldus onverrichter zake van elkandre geſcheiden zijnde, zoo vergden de Burgermeeſters eenige *Onroomſche* burgers, te bevorderen, dat hy zich gezegge liete. 't Welk van hun afgeſlagen zijnde, zonden zy hem, den tweeden *Penſionaris*, *loon-treckende Raats-man*, *Marten van Blokland*, met twee Schepenen, en eenen geheim-ſchrijver, die geen antwoort kregen, dan dat hy doen zou, gelijk hy 't verſtondt.

La Torre verklaart zijn uiterſte laſt.

La Torre wert met de nek aan gezien.

De voornaemſte van de gemeente waren niet wel te vreden met het gebodt, dat *den Heere van Brederoode* gedaen was, en beducht zijnde dat de gemelde *La Torre* breeder laſt moghte hebben, dan hy hem voor gehouden had, oft met gewelt hem van daer laten uit der ſtadt te zetten, bewaekten des nachts zijn herbergh, met ontrent hondert mannen. *La Torre* was ook in groote vreeze, en dorſt niet wel langhs der ſtrate gaen, om die van der gemeente niet meer te verſtooren, en haer geen aenſtoot tot nieuwe oproer te geven, zulx hy vlijtelijk deed gade ſlaen, wie al met den *Heer van Brederoode* verkeerde; en wat hy voornam, om hier van der *Landvoogdeſſe* te verſtendigen. En vermits dagelijx zommigen der Wet-houderen, en de *loon-treckende Raads-man*, *Zandelijn*, by *La Torre* uit en in gingen, kregen die van de gemeente achterdocht, dat zy eenige heimelijken t'zamen-ſpanningh tegens hem mochten maken, waer over eenige *Weſt-vrieſche Edel-luiden*, van den *huiſe van Brederode*, met den bovengemelden *Jonker Willem Treſlong*, zich, doch met voor-weten van den *Heer van Brederoode*, vervorderden den zeventienden van *Lente-maant*, 's na-middags *La Torre*, op den *Dam*, in ſijn herbergh en kamer aen te gaen, daer zy hem tot 's anderen daeghs toe, als in gijſeling hielden, ja ſijne papieren door-ſnuffelden, en die van 't meeſte belangh, daer onder 't verhael ſijner verrichtinge, hem ontnamen: ſulx hy voor erger vreeſende, in der haeſt ſijn hielen lichtte. Dit werk veroorſaekte groote ontſteltenis onder de gemeene burgers, en waer tot een groot oproer uitgeborſten, hadden niet ſommige van de voornaemſte der *Herformde* gemeente hen-lieden weten te ſtillen, met beloften van by Burgermeeſteren te gaen, op dat 'er in alles moghte verſien worden. Over-ſulx gavenſe in 't kort, uit den naem der *Herformde*, aen de Majeſtraet een wel minnelijk, en dus luidende (Requeſt) verſoek-ſchrift in. *Beſeffende den ſorgelijken ſtaat der ſtadt, waar in de ſelve, en des ſelfs inwoonders tegenwoordig ſtaken, ja, dat by ſoo verre daar niet in verſien wierdt, ſtadts verderfeniſſe en ondergang noot ſakelijk volgen moeſte, ſoo waren ſy van eedts-halve, waar mede ſy aan ſijn Koningl. Majeſteit, en deſe Stadt verplicht ſtonden, gedwongen ſulx te kennen te geven.* Voorts beſchuldighden zy de Majeſtraet, datſe heimelijk het verdragh, datſe met hem gemaekt hadden, breken wilde, ſeggende, *datſe noch verſcheide andre oorſaken van beſwaarniſſe wel conden in-brengen, maar datſe die onvermaant lieten, op dat (by aldien hun verſoek-ſchrift moghte komen in han-*

d' Heer van Brederoos verrichting t' Amſterdam.

Zijn' ſchriften onderzocht.

En als in gijzelingh gehouden.

Hy vertrekt.

Smeek-ſchrift der Herformde aan de Majeſtraat over gelevert.

Beſchuldigingh der zelve.

d' Heer van Brederoos verrichting t' Amsterdam.

handen van den gemeene man) daar uit geen meerder oproer quam t'ontstaan. Ook haddense daer in dese naervolgende punten, tot rust en welvaert der stadt, geraemt, met versoek om van de Majestraet aengenomen te worden. Te weten:

I.

Punten van verdragh by de Herformde voorgestelt.

HEt verdrag by den Prince op den achtiende van Lou-maand gemaakt, blijve in sijn geheel.

II.

Dat 'er van de Wet-houders noch twee Hop-mannen, en twee Luitenants, al te maal burgers, gecooren werden, die elk noch twee hondert Knechten, mede burgers souden aan nemen, en dat de selve neffens d'anderen Hop-mannen, Luitenants, en aangenome Knechten, allen den eed doen souden, van de stadt en al d'Inwoonders te helpen en te beschermen.

III.

En gemerct men alhier niemandt in de Stadt had, die in den Krijgs-handel sonderlingh ervaren is, soo wort mede versocht, dat de Heer van Brederoode, wesende een in-geboorne Heer, en getrouwen dienaar des Koninx, en by gevalle juist binnen deser stede, gestelt werde als Colonel, Opper-bevelhebber en Hopman over de boven-gemelde Knechten; tot beschermingh deser stede en inwoonders.

IV.

En dit alles by voor-raadt tot 'er tijt toe, dat eenige gemaghtigden van de Majestraat, en van de gemeente, de toe-stemming van de Prins van Oranje, als Stad-houder, en Cappitein Generaal van Hollandt, daar op verkregen hebben.

Burgermeesters, verbaest door 't geen aen *La Torre* gebeurt was, en wel wetende dat 't geensins de wille van de *Landt-voogdes* was, dat den *Heer van Brederoode* alhier meer gesags toegestaen wert, dan hy alreê had, wisten niet wat zy best in dese zaek doen souden; eindelijk beraemdense dese naervolgende punten, die hen, om alle onrust en tweedraght ter neder te zetten, goet dochten te zijn, en des anderen daeghs ook aen die van de gemeente wierden over-gelevert.

d' Heer van Brederoos verrichting t' Amsterdam.

I.

Punten van verdragh by de Majestraat van Amsterdam voorgestelt.

DAt 'er gemagtight sullen werden twee van wegen de Majestraat, twee by die van de Gemeente, en twee uit de negen gemaghtighden van der schutterye, die gelijker hant op stadts kosten sullen reisen aan de Prins, om sijn goet dunken op de voorsz. punten te versoeken.

II.

Dat van stonden aan, aan de poorten en boomen geslagen sal werden noch een slot, waar af een van de negen gemaghtighden uit de schuttery (die 's nachts waakt) de sleutel in bewaringh sal hebben, en die des middaghs en des avondts, brengen in der Stadts kiste, daar de sleutelen der poorte en boomen, des nachts op 't Stadhuis bevvaart vvorden, aan vvelke kiste noch een slot sal gehangen vvorden, vvaar af de gemaghtighden den sleutel hebben, en behouden sullen.

III.

Dat die van de Gemeente sullen lijden, tot dat 'er by den Prins anders in versien vverdt, dat 'er tvvee boots, een op den Amstel, en een in 't Y, met volk daar op, en behoorlijk oorloghs-gereetschap, op Stadts costen, gehouden vvorden, vvaar van 't volk by de negen gemachtigden sal aangenomen vvorden.

IV.

Dat de selve nege gemaghtighden aannemen sullen uit de burgery, die des nachts vvacht houden sullen, hondert man, daar de negen gemachtighden een hop-man hebben over te stellen; voorts sullen de aangenomene

d' Heer van Brederoos verrichting t' Amſterdam.

burgers by eede verclaren, de ſtadt gehouw en getrouw te ſijn.

V.

De Burgermeeſters hebben af te danken Bouwen Reierſz. Leep-oogh, Luitenant van Hop-man Willem Pouvvelſz. en in des af-gezette plaats ſal een ander Luitenant aangenomen vvorden.

d' Heer van Brederode neemt voor te vertrecken.

't Ontwerp deſer punten van beide parthyen wert by den *Heer van Brederoode* gebracht. Maer hy weigerde het te hooren leſen, als geſint tot vertrecken. Dit gerucht onder 't volk rakende, quam ſtrax een groote menighte van menſchen op den *Dam*, en ſulk een vreeſe, onder de Regeerders, dat zy door *Bloklandt*, en ſekere gemaghtigden der ſchutterye, hem verſochten ſijn reiſe vijf of zes dagen op te

Doch wort opgehouden.

ſchorſſen, tot dat de gemaghtighden weder keerden, van den *Prince*. Midlerwijle waren zy te vrede, dat hy 't opper-gezagh over de Soldaten aenvaerde, ſonder nochtans iets aen te ſlaen, voor dat men de meeningh ſijner *Doorluchtigheit* verſtaen hadde. *Brederoode* hier op verklaerde dat hy den aengenomen laſt en tijtel aen nam, onder die voorwaerde, en ſonder iet, tegens 't goet-vinden van den *Prince* te willen doen.

De Prins van Oranjes verklaring over de verdraghs punten.

Met deſe punten zijn de gemaghtigden der Burgermeeſteren, die van de gemeente, en der ſchutterye na de *Prins* gereiſt, om zijn goet-dunken daer op te verſtaen, waer naer men ſich ſonder weder-ſeggen, ſoude te richten hebben. De *Prins* ſtont al de punten toe; uitgeſeit, dat van 't opper-bevel des *Heeren van Brederode*, dien hy beloofde ſijne meeningh, by eigentlijken boode te laten weten. Dien-volgens werden twee boots, het een in 't *Y*, het ander in den *Amſtel*, op de wachte geleit, *Leep-oog* af-gedankt, *Willem Pauvvelſz.* met een anderen Luitenant verſien; *Lenert Ianſz. Graaf*, Hopman, en *Arent Ianſz. Koesvelt*, (deſe waren twee rijke en wel-gewilde burgers) zijn *Luitenant*, ſtede-houder gemaekt, over vier hondert knechten, die zy datelijk bezoldighden. Noch lieten Burgermeeſteren door de negen gemaghtighden der ſchutteryen, aen-nemen hondert mannen, om de nacht-waek te houden. 't Verdrag wert van beide parthyen beſwooren.

d' Heer van Brederoos verrichting t' Amſterdam.

Ordre op de wacht.

En vermits zedert *'s Princen* vertrek de Majeſtraet de boven-gemelde zes Opper-kappiteinen, ten deele van hun dienſt ontſlagen had, vergaderden op nieuw den veertienden van *Lentemaand* de Burgermeeſteren met de Vroetſchap, om te beraetſlagen over het verkieſen van eenige perſoonen uit de drie ſchutteryen, waer mede de Burgermeeſteren ſouden mogen te rade gaen, om de geheele ſchutteryen, t'elkens (vermits daer in vele hoofden en verſcheide verſtanden waren) niet behoeven by een te roepen. En wiert by hen beſlooten, dat Burgermeeſteren, d'Overluiden van de drie ſchutteryen, by ſich ontbieden, en hen belaſten, datſe de Kapiteinen der ſchutteryen ontbieden ſouden, om by den zelven Kappiteinen, ten overſtaen van hun rot-gezellen drie Perſoonen uit ieder ſchutterye, van de vredelijkſte, rekkelijkſte, en beſcheidenſte, te machtigen. Ook zoudemen den voorſchreven Over-luiden onderrichtinge doen, dat daer toe perzoonen gekooren wierden, die niet te hart *Roomſch* of *Hervormt* waren. En hier mede zouden Burgermeeſteren, uit de name van de gantſche ſchuttery, als 't nut of oorbaer was, in zaken der ſtede bezeffende, te rade gaen. By Burgermeeſteren wierdt ook deſe laſtbrief geraemt, en aen de Overluiden der ſchutteryen over-gelevert.

Raetſlagh der Vroetſchap.

Haar orde aan de borger Hoplieden.

Op huiden hebben de Heeren Burgermeeſteren den Over-luiden der drie ſchutteryen volmaght gegeven, om voor hen te doen vergaderen, de Kappiteinen van hun ſchutteryen, om by den ſelven Kappiteinen,

ten

d' Heer van Brederoos verrichting t' Amſterdam.

ten overſlaan van hun rot-gezellen, gekooren te vvorden uit ieder ſchuttery drie van de vredelijkſte, beſcheidenſte, en reckelijkſte ſchutteren, met de vvelken, als uit name van al de drie ſchutteryen, Burgermeeſteren ſullen mogen te rade gaan, als de noot ſulx vereiſcht, aangaande de bevvaarnis en vvelvaart deſer ſtede, om alle onruſten en bederffenis voor te komen. Gegeven den veertiende dagh van Lente-maant des Jaars vijftien hondert zeven-en-tzeſtigh, in keniſſe van mijn, als Secretaris,

FRANS DELFT.

Doch deſe keure wiert op den tweeden van *Gras-maandt* eerſt voorgeſtelt, en wierden toen d'Over-luiden van de drie ſchutteryen vergadert, en belaſt den Kappiteinen van de ſchutteryen te doen kiezen, uit ieder ſchuttery drie van de vredelijkſte en beſcheidenſte mannen, die niet te ſeer over de *Roomſche* noch *Onroomſche* zijde helden. Hier toe wierden dan uit d'oude ſchuttery gekooren *Adriaan Paauvv*, *Hendrik van Merken*, en *Egbert Roeloffſz.* uit de *Voet-boog*, *Ian Betſz. Roodenburgh*, *Klaas Reinierſz.* en *Egbert Meindertſz.* uit de *Hantboogh*, *Harman Roodenburgh*, *Arent Corneliſſz. Kool*, en *Reinier Zymonſz. van Nek.* Voorts wierden den Burgermeeſteren en de Vroetſchap deſe negen perzoonen op ſchrift overgelevert, die deze verkieſing voor goet kenden, en ook beloofden deſe negen perſoonen te bevryen en ſchadeloos te houden, als blijkt uit deſe brief, dien zy op den vijfden van *Gras-maand*, uit handen van Burgermeeſteren ontfingen.

Die negen Raadsluiden kieſen uit de ſchutteryen.

d' Heer van Brederoos verrichting t' Amſterdam.

ACHtervolgende het beſluit, by den zes-en-dertigh Raden, deſer ſtede genomen, op den veertienden van Lente-maant leſt-leden, om uit ieder ſchutterye gekooren te vvorden drie ſchutteren, waar mede, uit den name van de gantſche ſchuttery, de Heeren Burgermeeſteren, als 't oorbaar of noot ſoude weſen, ſich in ſaken deſer ſtede bewaarniſſe en welvaart betreffende, ſouden mogen beraatſlagen; en daar toe by den drie ſchutteryen deſer voornoemde ſtede gekooren ſijn, Adriaan Paauw, Hendrik van Marken, Egbert Roeloffſz. Harman Roodenburgh, d'oude, Klaas Reierſz. Egbert Meindertſz. Ian Betſz. Roodenburgh, Arent Corneliſz. Kool, en Reinier Zymonſz. van Nek. Zoo is 't dat mijne Heeren voorſchreve, de Burgermeeſteren, deſe verkieſinge by den voorſchreven drie ſchutteryen gedaan, toegeſtaan hebben, ende ſtaan toe by deſen, vernoeght te ſijn met de voornoemde gemaghtighden, in der maniere voorſchreve te rade te gaan, en helpen raden, en belooven ook der ſelve gemaghtigden te bevryen en t'ontlaſten van hun werk, dat zy-luiden van der voorſchreve ſchutteryen wege, met mijn Heeren Burgermeeſteren doen ſullen. Gegeven den vijfden van Grasmaant des Iaars vijftien hondert en zeven-en-tzeſtigh. By Iooſt Buik Zybrantſz. Ian Klaeſz. van Hoppe, en Hendrik Corneliſz. Burgermeeſteren, en was ondertekent

PIETER VLOITZIUS.

En by de Burgermeeſteren beveſtigt worden.

DRIE-EN-TWINTIGSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

De Landtvooghdes wil de bloedige Placcaten uitvoeren. De Onroomse over al verjaaght. De Prins vertrekt na Duitslandt. d'Herformde vluchten uit vrees voor de komst van Duc d'Alba. De Regeerders t'Amsterdam soeken 't preeken te beletten. Der Herformden Versoek-schrift aan de selve. Hun antwoort. Vertrekt van d'Heer van Bredererode, hy sterft, sijn volk vlucht, en verloopt, hun Oversten, d'Heeren van Batenburgh op Zee gevangen. De Graaf van Meegen komt met sijn volk voor Amsterdam. Vertrekt. Eenige voornaamste, en mindere, vluchten uit die Stadt, vvorden vervolght, hun groot gevaar tot Medenblik, en op Vlielandt, en raken, na veel suckelens, tot Embden.

Nieuwe vervolginge der Onroomsche.

MIdlerwijl het sich alhier dus tot *Amsterdam* toe-droegh, stelde de *Landtvooghdes*, den last des *Koninx* achtervolgende, weer de bloedige Plakkaten in 't werk, en wilde dat met d' *Inquisitie* sterk voortgevaren wierd. Hier door wierden op een nieuw d'*Onroomschen* van alle kanten meer en meer vervolght, en belet hunne vergaderingen te houden, byzonder in *Vlaandre*, *Brabant*, *Artoys*, en *Henegouwe*, alwaer het Preken der *Onroomschen* dagelijx met gewelt van krijghs-knechten gestoort wierdt. Dit veroorzaekte zoo groot een schrik onder den *Herformden*, dat hunner velen den moet verlooren gaven, en uit den lande vlooden. De *Prins* van *Oranje*, genoeghzaem verwittight zijnde, van 't besluit des *Koninx* en des Raeds, begon ook te duiken, en vertrok na *Duitslandt*. Dit vluchten wierdt noch hoe langer hoe grooter, als door het gantsche landt een gerucht verspreit wierdt, dat den *Hertogh van Alva* met een sterk krijgs-heir, om alles weer onder gehoorsaemheit te brengen, op aenkomende wegen was. En gebruikte de *Landtvooghdes t'Antvverpen* en elders soo groot een strengheit tegens *d'Onroomschen*, dat uit verscheide gewesten menighte van vluchtelingen hier voor de poort quamen, doch wierden niet ingelaten. Een deerlijk aenschouwen, soo veel ellendige luiden, met wijf en kinderen, op den dijk; uit het hunne verjaeght; elders voor 't hooft gestooten; sonder aenhoudt, zonder hope uit d'eene noot in d'andere zwervende. Ook jammerde het *Onroomschen* en *Roomschen*: en de barmhertige burgery ontfingh hen in de huizen en tuinen der voor-stadt; en verbadt de Wet-houders, hun zoo veel tijdts te gunnen, dat zy met nootdruft van spijze, kleedinge, teer-gelt, en afgehuurde scheepen, op *Embden* geholpen wierden. De *Oosterlingen* van de *Luitersche* gezintheden, die dat pas in sterken getale hier hunnen koop-handel dreven, gaven, om tijtlijken dank te begaen, den *Majestraat* te kennen, dat zy bereit waren haer ten dienst te staen, ter plaetze daer mense bescheiden zoude: 't welk erkentlijk werdt aengenomen. Maer de Her-

De Prins van Oranje vlught na Duitslant.

Ellende gezien aen verjaagde luiden voor Amsterdam.

De Oosterlingen bieden den Majestraat hunnen dienst aen.

Harde vervolging der Onroomſe.

Herformden in deſe verſlegentheit, keerden zich tot vaſten en bidden, en beſteeden daer in den twintighſten van *Grasmaand*. Zy hadden eerſt van zelfs beraedtſlaeght, oft de preke te ſtaken ſtonde, maer, voor dien tijt het tegendeel beſlooten: ſedert, daer toe verzocht zijnde, by de Majeſtraet, 't zelfde heuſſelijk afgeſlagen.

Biddag der Herformde.

De Majeſtraat poogt 't preken der Onroomſe op te ſchorten.

Den twee-en-twintighſten van *Grasmaand* hielden de Wet-houders den *Herformden* weder op nieu voor, dat offchoon by den *Prince van Oranje* was toe-geſtaen, hun preken te mogen doen op eenige plaetzen, zoo binnen als buiten der ſtadt, volgens de keure, op 't believen der *Lantvoogdes*, gemaekt, zoo zouden zy-luiden nochtans, nademael men genoeg bemerkte dat dit preken den *Koning* en de *Landtvoogdes* tegens de borſt ſtiet, en het zelve alree op verſcheide plaetzen in *Vlaendre*, *Brabant*, en andere zijner *Majeſteits* landen, geſtaekt wierdt, geerne zien dat het zelve hier mede moghte op-houden, al-eer het by de *Landtvooghdes* verboden wierdt. 't Welk zijner *Majeſteit* t'aengenamer zou wezen, by aldien het preken goetwilligh, en niet door dwangh, opgeſchorzt wierdt. Over-zulx dochte hen raedzaem, en was hun begeerte, gelijk onlanghs te voren wel gebleken was, dat de *Herformde* het preken alhier mede ſtaekten, tot 'er tijt dat by zijn *Majeſteit* daer anders in verſien wierd. Dit doende, zouden zy by zijn *Majeſteyt* en de *Landtvooghdes Margreta van Parma*, de zaek zoodanigh zoeken te bemiddelen, dat niemandt om het preken, en de daer uit ontſtane oproeren, te lijden zou hebben. Doch dit wierdt hen weêr, als te voore, van de *Herformde*, met grote beleeftheit, af-geſlagen. Maer als nu de brandt der vervolginge, op-gegaen in *Vlaendre* en *Brabandt*, hoe langer hoe meerder naderde, boden de *Herformde*, uit eigen bewegen den Overheit aen, en gaven een verzoek-ſchrift op den drie-en-twintighſten van *Gras-maant* aen de Wet-houderen over, waer van het voornaemſte op dezen zin uit-quam.

Harde vervolging der Onroomſe.

Verzoekſchrift der Herformde aan de Majeſtraat.

SChoon men hen-luiden verſcheide quade geruchten na gaf, als offe twiſt en oproer onder de gemeente zochten te maken, het zelve nochtans alles verdicht en onwaerachtigh is, maer datze in tegendeel zich altijt gedragen hadden, en als noch droegen, om de Stadt, ten dienſte van ſijn Majeſteit, en tot welvaren der burgeren, tegens alle ongevallen te beſchermen, en de zelve van alle uitheemſche krijghs-knechten te bevrijden. En vermits de ſpraek gaet dat men binnen korten tijt, zekere vendelen knechten in ſtad meende te brengen, 't welk zy achten tot groot nadeel der gemelde ſtede ſtrecken ſoude, nademael de neeringe en koop-handel daer door zoude komen op te houden, inzonderheit, dewijl zy-luiden en al de burgeren wel gezint zijn de ſtadt met de burgery en knechten, in ſtadts dienſt zijnde, zonder vreemt krijghs-volk in te nemen, te verdaedigen; was hun verzoek dat de Majeſtraet hun verzoekers wilde by eede en bezegelde brieven belooven, dat aldaer geen Heeren en krijghs-knechten, dan in een kleen getal zou in-gelaten worden, niet tegen-ſtaende eenige brieven of bevelen, die zy zouden mogen ontfangen, hoedanigh de zelve ook zouden mogen zijn, maer dat men de zelve ſtadt, ten dienſte van de Koningh, met de burgery en ingezetenen, en ſtadts knechten beſchermen zoude, tot 'er tijt by den Koning daer anders in verzien wierdt; en beloofden zy ook van hunne kant by eede en manne waerheit dit na te komen, en zoodanigh te beneerſtigen, en de gemeente daer toe te brengen, datze voor een tijt met het preken zouden ophouden, mits hen beloovende, dat men hen aen goet noch bloet beſchadigen, maer in vrede laten zitten zou, blijvende de keure by zijne Hoogheit gemaekt, voorts in haer volle kracht. En by aldien de Majeſtraet hier niet toe konde verſtaen, dat men hen dan vryheit gunnen zoude, mitsgaders bequame tijt, om met hun wijf, en kinderen te mogen vertrekken, en hun goederen te vervoeren, volgens de kracht van het vijftiende punt der keure, by zijn Hoogheit den leſten van Herfſt-maent gemaekt.

Hier-

Harde vervolging der Onroomſe.

Hier op hebben de Wet-houderen by kantekeninge verklaert, eerſt aengaende de verzekeringe der beloften van geen Heeren dan met kleen gevolgh in ſtadt te laten, daer af zy ſich met die van de ſchutterye en gemeente op den acht-en-twintighſten van *Sprockel-maant* genoegh verdragen hadden, en overzulx wiert dat weer op gehaelt, gemerkt zy vergeefs van hun kant dat punt wel onderhouden hadden. Niet te min om hen te voldoen, waerenſe noch te vreden, dat gene Heeren met krijghs-knechten, in der Stadt zouden gelaten worden, dan by voorgaende goet-dunken der zes-en-dertigh raden en gemeene ſchutteryen deſer ſtede; begeerende over-ſulx dat de verſoekers het preken wilden ſtaken, om de toorn ſijner *Majeſteit* t'ontgaen, tot ontlaſtinge ſoo van hen verzockers, als van de Wethouders en gemeente der ſtede; gelijk 't zelve tot meer-malen was verzocht. En aengaende het genieten der vryheit van lijf en goet over te voeren, is den Wethouderen van herten leet dat ſulx by hun Burgeren geſchiet, als die geen blijder dagh zien ſouden, dan hen in vreede by een te houden. Doch of iemant der verſoekers ſulx gerade dochte, willen de Wethouderen hen daer in niet hinderlijk zijn, maer belooven hen daer in by te ſtaen, zo veel in hun vermogen weſen zal, volgens het vijſde punt van de keure van den leſten van *Herfſt-maant* af-gekundight, en by ſijn' *Princelijk Hoogheit* op den achtienden van *Lou-maant* op het believen der *Hant-voogdeſſe* voor goet gekeurt.

Antwoort der Majeſtraat daar op.

d' Heer van Brederode pooght te vertrecken.

Ten zelven dagen quam ter ooren van Burgermeeſteren, hoe *de Heer van Brederoode* ſich hadt laten verluiden, dat hy gereet was van daer te ſcheiden, indien zy hem een tamelijke zomme op zekere gronden, bedijkt in de *Berger* en *Klaimeer*, wilde verſtrecken. Zy, dien de uur van zijn vertrek te traegh viel, nochtans de ondank te begaen by 't hoege hof, zwaer voor ſtont, zagen niet naders, dan eenige burgers te bidden, dat zy met hem gingen handelen, en de brieven op hunnen naem deden in ſtellen. Dien-volgens telden hem *Harman Roodenburgh, d'oude,* en *Adriaan Paauvv*, acht duizent guldens, en namen 't beſcheit daer af, als 't hunnen behoeve. Onlanghs te vooren was hem van de regeerders getuigenis onder 't zegel verleent, hoe hy ſich, binnen *Amſterdam*, heuſſelijk en geruſtelijk gedragen had, ſonder iet, tot beroerte der gemeente, of ondienſt des *Koninx* aen te ſtellen. Derhalven, nu reis-reet, at hy, den zeven-en-twintighſten van *Grasmaant*, met de achtbaerſte ſijner toegedanen, het ſchey-mael, met zwaer geklagh over tafel, dat men hem en ſijn heerlijk voornemen, ſoo flaeuwlijk had ingevolght, en den eedt van 't bondt-genootſchap ſoo qualijk betracht. Ontrent elf uuren in der nacht, gink hy t'ſcheep, met ſijn gemalinne *Æmilia, Gravinne van Nieuvvenaar*, en goet getal Edelen. Men had bezorght, dat de ſleutels by den boom waren, en twee karveels op ſtroom, nevens een water-ſchip; verſien, door hem, met ſchut en volk; t'ſijnen geleide tot in 't Vlie toe; van waer hy op *Embden*, en voorts in *Duitſlant* raekte. Niet lang over-leefde hy ſijn ongeluk; maer ſtarf den vijſtienden van *Sprockel-maant* des jaers vijſtien-hondert acht-en-zeſtigh, op den huiſe van *Harnhof* oft *Harenburg*, in de veſte van *Rekeling-huiſen*; en werdt tot *Gemmen* in 't land van *Kleef*, begraven. Na zijn vertrek kregen *Adriaan Paauvv*, en *Harman Roodenburgh* uit handen van Burgermeeſteren, deze volgende brief, waer by zy hen beloofden, van al 't gene zy met *Brederode* gehandelt hadden, vry, koſteloos, en ſchadeloos te houden.

Harde vervolging der Onroomſe.

Reiſt na Duitſlant, den 27. April. 1567.

En ſterft.

WY Burgermeeſteren en Regeerders der Stede Amſterdam, doen kont

een

Harde vervolging der Onroomse.

een iegelijken, die deſen onſen tegenwoordige Letteren ſien of hooren leſen ſullen, dat wy by goetdunken der zes-en-dertigh Raden deſer ſtede, wegens d'uitterſte noot en laſte daar in deſe goede ſtede geweeſt is, den vijf, zes, en zeven-en-twintighſte dagh in Aprilis, leſt-leden, over de komſte der Geuſen Knechten, toen leggende tot Ouder-Kerk, en dat wy lange tijt te voore, en ter ſelver tijde, binnen deſer ſtede hadden, den Heere van Brederoode, Opper-Kappitein der ſelver Krijgs-knechten, en ook ontrent deſer Stede geen byſtandt van ſijner Majeſteits wege hadden, om ontſet te mogen worden, wy over-ſulx, en om andere ongelegentheden voor oogen weſende, te verhoeden, onſe eerſame en beſcheidene Poorters, Adriaan Paauw, en Harman Roodenburg, den ouden, gebeden hebben om den voorſchreven Brederoode en ſijn Knechten quijt, te worden, hem toecomende, en deſe goede ſtede, tot dienſte van ſijn Koninglijke Majeſteit, te mogen behouden, dat ſy-luiden met den ſelven Heere van Brederoode, handelen en tracteren ſouden willen, om den voorſchreven Heere van Brederoode ſekere penningen op renten te beſtellen, ten einde ſijn Edelheit hier door te haeſtiger ſoude mogen vertrecken. En alſoo de voorſz. onſe Poorters ons vertoont hebben, ſulx met hem gehandelt te hebben, dat de ſelven ſijn Edelheit op den ſelven xxvij. *Aprilis, uit deſer Stede vertrocken is, en wy daar door, God ſy dank, deſe goede ſtede tot dienſte en behoeve van ſijn Koninghlijke Majeſteit behouden, en de voorſz. Knechten wel ten getale van drie duiſent, of daar over, daar uit gekeert hebben, ſoo hebben wy belooft, en belooven mits deſen, den voorſz. onſen Poorteren van hare voorſz. handelingen t'allen tijde tegens eenen ieder te bevrijden, en vry en ſchadeloos te houden. In kenniſſe der waarheit hebben wy der voorſz. Stede van Amſterdam, Zegel ter ſake beneden aan deſen doen hangen. Gegeven den vijfden dagh in Mey* 1567.

Brief, waer by de Majeſtraet belaſt Paauw en Roodenburgh, wegens de handelinge met Brederoode, koſteloos en ſchadeloos te houden.

Ondertekent F. DELFT.

Korts voor 't vertrek des *Heeren van Brederode* hadden ſoo wel andere liefhebbers der vryheit, als eenigen van de *Herformden* gemeente, by eere, trouwe, en manne waerheit geſwooren, den honderſten penningh hunner goederen op te brengen, tot vervallingh van ontrent elf duiſent gulden, gegaen aen reiſen, wapenen, pakhuis-huur, en anders; dewijl 't niet langh met hun duuren kon, en tijdt was, yders verſchot te voldoen. Hier toe ſtelde men onder drie ſlooten en bewaerders, zekere kiſte met een gat in 't ſcheel, om 't gelt daer door te werpen. Maer veelen vergaten hun eer en eedt zoo wijdt, dat 'er endtlijk niet boven zeven hondert gulden, in gevonden werdt, die men de waerdinne des *Heeren van Brederode aan telde*, in minderingh van ſijn verteerde koſten, en tot erkentenis van den trooſt, door zijn tegenwoordigheit genooten. Doch men hadt, te vooren, een merkelijke ſom, uit de gemeente gehaelt, en hem geleent; waer mede de bezettingh van *Viane*, en ſijne troepen ten platten lande leggende, eenighſins verquikt waren. Dat volk, beroit en oolijk gewapent, quam 's daeghs nae ſijn vertrek, onder deſe ſtadt. Zy werden geleidt by *Heeren Gijsbrecht* en *Diederik van Baatenburgh* gebroeders, die voor de *Reguliers* en *Haerlemer poort*, op elke plaets, met drie oft vier trommen, deeden de wapen ſlaen. De ſchuttery, ſtrax in 't geweer, bezette de wijcken, markt en poorten. Daer ſag men *d'Onroomſchen* hun woort behartigen, en de wacht met yver waer nemen, om hunn' eigen parthy buiten te houden. Maer niet langh maekten 't daer deſe knechten, gewaerſchuwt dat de *Graaf van Meegen* in aentooght was, en hun raedſaemſt docht lanx *Sant Anthonis dijk*, voorts over de *Veluw*, ten land' uit te trecken. Zy kozen niet te min eenen anderen wegh, en ſcheepten over 't *Y*. Maer wonder was 't dat zoo behoeftigh een hoop,

Harde vervolging der Onroomſe.

Lief hebbers der vryheit geven gewilligh ſchattinge.

Brederodes troepen onder de ſtadt.

Getrouwigheit der Onroomſchen in 't uit-keeren van dat krijgs-volk.

Dat ſcheept over in Waterlant.

Harde vervolging der Onroomse.

in 't vallen hunner fortuine, en speurende niet anders daer af te sullen hebben, sich soo onnoselijk droegh. Want men vernam niet, dat zy in de tuinen oft voorsteden eenige andere schade gedaen hadden; sich genoegende met het nuttigen der spijse hen van Burgermeesteren toegesonden. *d'Onroomschen*, met groot gevaer van ontdekt te worden aen den boom, daer hun weder-parthy de waeke hielt, schikten hun eenige zacken bus-kruits toe, in boere schuitjens, in schijn van koorn. In *Waterland* verlieten hen de *Heeren van Baatenburgh*, en voeren over de *Zuider-Zee*, nae *Vriesland*. Ter quader uure. Want op min dan een mijl, van *Harlinge*, bejegend' hun een schip met krijgs-volk, ondert bevel van *Hopman Ernst Muilert*, die hunnen schipper liet vragen wat hy in had. Deez 't zy uit wraek van eenigen hoon hem gedaen met dronken hoofde, oft dat hem niet luste, lijf, en schip, voor vreemden, in de waegschael van den strijt te stellen, wees met der handt, naer beneden. Dit teeken, dat 'er iet schuilde, deed anderen aen boort komen, en overspringen: zulx die van binnen, vermeestert, eer zy op zagen, tot ontrent hondert in getale, sich moesten gevangen geven. Daer vont men wel 2 hondert goede en gewisse roers, veel huisraeds, gouts, silvers, met eenige kappen en kazuifels, hun overtuigende 't gewelt der geestelijkheit gedaen. Vier-en-twintig werden 'er op de galeye gebannen, zeven, tot *Harlingen*, gehangen, daer men zeide drie Edel-luiden onder te wesen; zommige verbeeden, door eenige maeghden, tot *Leeuwvaarde*. *Ionk-heer Jacob van Ilpendam* uit *Hollandt*, eerst strengelijk gepijnight; *Sjourt Byma*, en *Hartman Galama*, *Vriesche* Edelen; werden met de *Heeren van Batenburg* na *Vilvoorden* gevoert; en voor de wreetheit des *Hertogen van Alva*, gespaert. Op den negen-en-twintigsten van *Gras-maant* quam de *Graaf van Megen* tot *Slooterdijk*, een halv' uur van

Wort verlaten van zijn Oversten, de Heeren van Batenburg.

Die op de Zuider Zee, met meer anderen, gevangen worden.

Eenige der zelven gestraft.

De Graaf van Meegen onder Amsterdam.

dese stadt, en versoght lijf-togh uit der stadt. De Wet-houders waren willigh; maer de Burger-wacht aen de poorten, daer tegens: soo dat 'er slechts zes sleeden eet en drink-waren, aen de *Nieuwe Brugh*, en voort te schuite hem toegevoert wierden. De *Roomschen*, in dese bedenkelijkheit queeten sich geensins, gelijk d'anderen gedaen hadden, als die van *Batenburgh* voor de poort waren: maer lieten de wacht den *Onroomschen* bevolen, en sich ront uit hooren, dat 'er geen vyandt voor hun was. De *Graaf* stak ook over, op *Waterland*, en miste *Brederoods* volk, tot *Medenblik*, toen een open plaets, t'achterhalen. Want zy hadden sich effen in negen boeyers, en eenige kleene schepen t'zee begeven. Dies deed hy de sijnen in zekere razeils treden, die daer op de reede lagen, om hen te bestoken. Daer viel nochtans niet dan schut geveirt; en zy raekten ongeschent, t'*Ypesloot*, aen den dijk; voorts door de *Veluvv*, *Amerongen*, en de *Betuvv*, tot *Heussen*. Hier trocken zy over de *Rhijn*, en scheurden de vendels. *d' Onroomschen*, alhier, vonden sich hier wel de sterkste, maer in 't harte van 't lant en alle wegen van hulpe opgedolven. Ook quam de mare voor uit, en *Noircarmes*, met sijne benden aen. Dit deed den geenen, die sich meest geuitert hadden, om een goet heen-komen uitsien, en sich na *Embden* spoeyen, daer toen de gemeene toevlucht lagh. Etlijken namen getuigh-schrift van Burgermeesteren, hoe zy altijt, in eere, trouw en reede gestaen hadden. Anderen konden 't niet krijgen, maer werden gepaeit, met belofte, dat men 't hun na-zenden zoude; maer in plaetse van dien scherpelijk vervolght. En het verloop was alhier zoo groot, dat zommigen, mits schaersheit van scheepen, ter nauwe noot ontquamen. Op den laetsten van *Grasmaandt* quamen 'er ook tot *Laurens Jacobsz. Reaal* eenige burgers uit den naem van Burgermeesteren, met versoek aen hem

Harde vervolging der Onroomse.

De Roomschen laten zich niet gelegen zijn aen hen buiten te houden.

Hy vervolgt Brederodes volk.

Die ontkomen, en slooppen hun heir.

Vlucht der Onroomschen uit Amsterdam.

Vertrek van Laurens Iacobsz. Reaal.

Harde vervolging der Onroomſe.

hem van te willen een tijt langh uit 'er ſtad vertrecken, voorts daer by voegende dat *Reinier Kant* 's avonds te voore vertrocken was. Waer op *Reaal* tot antwoort gaf, dat hy zonder getuigenis-ſchrift niet vertrecken wilde. De burgers braghten deſe tijdingh aen Burgermeeſteren, doch gingen weder by hem, en zeiden, dat Burgermeeſters tegenwoordigh den tijt niet hadden, om hem dien te verleenen, maer beloofdenſe na te zenden ter plaetſe, daer hy hene trok. *Reaal* geen argh denkende, bewillighde endelijk, als ook een groote menighte van burgeren, tot het vertrecken. Hier op ſtapten *Laurens Reaal*, *Adriaan Kromhout*, *ſijn huisvrouw, en dochtertje*, als ook *François de Waal*, *en Matthijs Ianſz.* in een *Medenblicker* boeyer, en den tweeden van *Bloei-maant* te *Medenblik* op 't lant. 's Anderen daegs 's morgens vroeg quam een zeker perzoon *Reaal* aldaer aenzeggen, dat 'er een groot getal Ruiteren van *Alkmaar* langs den *Noort-dijk* na *Medenblik* quam. *Reaal* en ſijn met-gezellen dit hoorende, lieten ſich, geen beter raedt wetende, in een haring-ſchuit, na de ſchepen, die op de reede lagen, roeien. Doch vermits al de ſchepen met huisraet (want de burgers van *Medenblik* waren met al hun tilbaer goet daer op gevlucht) vol laden waren, warenſe genootſaekt in een kleene boeyer, die daer neffens lagh, waer op maer een kleene Iongen, en met huisraet geladen was, te ſtappen. Het zeil wiert terſtont opgehaelt, en het ſchip onder *Wieringen* gezet. Den vierden van *Bloeimaent* quam de ſchipper aen 't ſchip, die niet wel hier over in zijn ſchik was, zeide echter; *Ghy hebt heel wel gedaan, want naulix waartge onder 't zeil, of daar quamen wel ten getale van veertig Ruiters u in uw' herbergh ſoeken, gingen ook op het Hooft, maar konden geen ſchip bekomen om u na te zeilen.* En dit was de getuigenis-brief hem

En andere uit Amſterdam.

belooft van Burgermeeſteren na geſonden te worden. De ſchipper bracht hem voorts op 't *Vlieland*, doch geen gelegentheit vindende om terſtont weder van daer te geraken, wierdenſe genootzaekt aldaer t'overnachten. 's Avondts aen tafel zittende, quam de Schout van 't *Vlielandt* by hen, en toonde hen eenige brieven van Burgermeeſteren van *Amſterdam*, waer by den Schout belaſt wiert, dat hy zoodanige vier mannen in hechtenis ſoude nemen, by aldienſe op 't *Vlielandt* aen quamen. Doch de Schout ſiende, dat zy zeer over deſe tijdinge ontſtelt wierden, zeide tot hen, *Vrienden geen ſwarigheit gemaakt, 'k ben maar een geſette Schout, en ook niet gehouden den laſt van die van Amſterdam, ſoo ſtips na te volgen; weshalve, pakt u terſtont wegh, op dat ik door u niet teffens in 't lijden rake.* Deſe ballingen, geen kans ſiende om van daer te geraken, vonden endelijk noch een krabbe-ſchuit, van ontrent drie laſt groot, leggen, die by na een half jaer in de grond gelegen hadt, met deſe droogh gemaekt, en ſich van leef-togt verſien hebbende, gingenſ' onder 't zeil, om na *Embden* over te ſchepen: maer na een weinigh zeilens wiert de ſchuit lek, zulx zy genootzaekt wierden het op *Harlingen* aen te zetten. Dan ontrent *Harlingen* komende, zagenſe twee ſchepen, elkandre aen boort leggen, en dat 'er krijghs-volk uit het eene in 't ander (waer in de *Vry-heeren van Batenburgh* waren) over klom; hier door verſchrikt, ſettenſe het na de Watten toe. 's Nachts raektenſe op een drooghte, alwaerſe de reeten, zoo veel als 't mogelijk was, met haer meſſen dicht maekten, en quamen endelijk, na veel zuckelen, op den twee-en-twintighſten van *Bloeimaant* tot *Embden*, daerſe veel bekende vrienden, die mede van *Amſterdam* herrewaerts overgekomen waren, vonden.

Harde vervolging der Onroomſe.

Hun groot gevaer op Vlielandt.

Komen, na viel ſuckelens, tot Embden.

VIER-EN-TWINTIGSTE HOOFTSTUK.

Kort Inhout.

Amsterdamze Regeerders trekken na de Landvooghdesse, om vergiffenisse biddende, watze voor antwoort kregen. Amsterdam neemt 's Koninghs Krijgsvolk in. Waar door eenige in de ly raken, eenen Outgert Cornelisz. onthooft, sijn vonnis waar mede hy beschuldigt wort, een ander op de Galey gebannen.

NA dat nu den *Heer van Brederode*, en een groote menighte van Edelen, mitsgaders de Predikanten, Burgers en Koopluiden uit *Amsterdam*, als gezeit is, vertrocken waren, en noch dagelijx meer en meer vertrocken, wierden op den vijfden van *Bloey-maant*, van der gemeente wegen, met goet-vinden van den gerechte, *Harman Roodenburgh*, en *Adriaan Reinierſz. Paauw*, geordent, om met Burgermeester *Iooſt Buik*, naer *Antwerpen* te reisen, en te versoeken dat de *Hartogin* geen krijghs-knechten in stadt wilde senden. Maer tot *Rotterdam* aen-komende, ontmoete hen Burgermeester *Ian Klaesz. Hoppe*, die van *Antwerpen* quam om naer *Amsterdam* te reisen, met bevel om binnen vier dagen weder binnen *Antwerpen* te wesen, en antwoort te brengen, *of die van Amsterdam met wil Krijgs-knechten willen in-nemen, of niet.* Doch d'onsen met de wagen voortvarende, bejegende hen ontrent de tachentigh of hondert schepen met krijghs-knechten, die al den *Yssel* op-voeren na der *Goude*, en voort naer *Amsterdam*. Voorts wiert op den zevende van Bloei-maent een versoek-schrift by *Meester Adriaan Zandelijn*, Pensionaris deser stede, geordent, 't geen door Burgermeester *Iooſt Buik* aen de *Hartogin van Parma* over-gelevert wierdt, en op desen zin uit quam.

Die van Amsterdam zenden eenige naer Antwerpen om vergiffenis van de Lantvoogdes te verwerven.

DAt tot sijnder kennisse was gekomen, dat ten versoeke van die van Antwerpen, by hare Hoogheit sekere † beslechtingh, tot voordeel, ruſt en welvaart der selve stede, hen vergunt was; en nademaal de burgeren en invvoonderen van Amsterdam, hen in voorlede tijden altijt gedragen hadden, als goede en getrouvve ondersaten van sijn Koninghlijke Majesteit, en hy vastelijk meende en verhoopte, dat die van Amsterdam in dese beroerten, soo veel niet souden mis-daan hebben, dat sy van eenige vergiffenisse oft vorderlijke beslechtingen, dienende tot ruste deser stede, behooren versteken, maar in genade aangenomen te vvorden, soo vvas sijn ernstelijk bidden en versoeken aan hare Hoogheit dat sy gelieven vvilde, den burgeren en invvoonderen van Amsterdam te gunnen al sulke quijtscheldingen en beslechtingen, als d' Antvverpers (die de selve beroerten ondervvorpen vvaren gervveest) gegunt en toe-gestaan sijn; mits dat sy sich sullen begeven onder gelijke gehoorsaam en onderdanigheit, vvaar onder sich die van Antvverpen begeven hadden.

Smeek-schrift aan haer over-gelevert.

† *Appointement.*

Hier op vergunde de *Hartoginne van Parma*,

Amsterdam neemt krijgs-volk in.

Parma, bestierster, en Landtvooghdes der *Nederlanden*, de selve punten byna aen die van *Amsterdam*, die *d'Antwerpenaars* verworven hadden. De voornaemste punten dan, waren, een algemeene vergiffenis, met uit-sluiting alleenlijk van moorders, af-gevallen ketters, en straet-schenders. 't In-nemen van krijgsvolk. Opschorsing van 't preken der *Onroomschen*. Doch alles by maniere van voorraedt, en tot 'er tijt toe, dat 'er by sijn *Majesteit* anders in versien was.

Waar op zy hen op zekere voorwaerden vergiffenis toe-staat.

Noirkarmes met Krijgsvolk voor Amsterdam.

Hier op quam den 8. van *Bloei-maent* *Noirtkarmes* met sijn knechten voor *Amsterdam*, met versoek om met de zelve daer binnen te trecken. Burgermeesteren vindende dit werk van te groot een nadruk om het alleen op sich te nemen, deden hier op de gantsche Vroetschap, en de drie schutteryen, om sich over het in-nemen van *Noirtkarmes* met sijn knechten te beraetslagen, vergaderen. Endelijk, vermits hy uit last der *Landtvooghdesse*, quam, en met bevel, dat by aldien die van *Amsterdam* weigerden hem in te laten, de stadt met gewelt soude aentasten, (had tot dien einde ook eenige groove metalen stucken met sich gebracht,) wiert hem sijn versoek toe-gestaen. Den negenden van *Bloei-maant*, in 't krieken van den dagh, stondt al het volk van *Noirtkarmes* van 't *Katuisers Sluisje* ('t geen toen buiten was) af, tot voor de *Haarlemmer-poort*. Ten vier uuren 's morgens wiert de poort uit last van Burgermeesteren wijt open gezet, en quamen ontrent zes uuren, gaende *Noirtkarmes*, en de *Graaf van Bossu* voor aen, vier vendelen *Hoogh-duitschen* krijgs-knechten van den *Graaf van Overstein*, in stadt, tot op den *Dam* trecken, daerse alle in slaghorde gestelt wierden. Voorts geboot *Noirtkarmes dat de Krijgs-knechten in der Geusen huisen gehuis-vest souden worden.* Doch Burgermeesteren gaven last datse by den genen geherbergt zouden worden, die hen het bequaemste bergen kon, 't zy hy *Rooms-gesinde* of *Herformde* was. Ten zelven dage wierden ook de twee vendelen, die tot stadts dienste waren aengenomen, afgedankt; ook gaf *Noirtcarmes* last om terstont het *Minre-broeders Klooster* schoon te maken, en op te hemelen. Op den elfden geschieden 'er een kerkplechtige omme-gank, daer de *Graven van Bossu*, *Noirtkarmes*, en *van Megen* bloots-hooft achter aen volghden. Ten zelven dage wierden de *Minre-broeders* weder in hun oude gewaet gekleet, en volghden mede d'ommegank, als ook de Priesters; dan tusschen ieder gelit Priesteren gingen twee hellebardiers, of hakschutten, met vergulde storm-hoeden op 't hooft. d'Ommegank ge-eindight, en het Sacrament weder in d'Oude Kerk gebracht sijnde, geleiden *Noirtcarmes*, *de Graaf van Bossu*, en de Schout *Pieter Pietersz.* de *Minre-broeders* tot in hun Kloosster.

Amsterdam neemt Krijgs-volk in.

En alles raakt daar weer op den ouden voet.

Die binnen gelaten worden.

Het volgende Jaer, als nu den *Hartog van Alva* in 't landt quam, wierden verscheide persoonen, die, zoo men voorgaf, met *Brederode* heimelijk verstandt gehouden hadden, hier over in hechtenis genomen, en by den gerechte gestraft. Eenen *Outgert Cornelisz.* wiert het hooft voor sijn voeten geleit, 't selve op een staek gestelt, en sijn lichaem op een radt geleght. Als blijkt uit dit volgende vonnis, dat my, neffens andere, alhier ter *Secretarye* beruftende, door den Wel-edelen Heer, den Heer *Iohan Witsen*, *Secretaris* deser stede, ter handt gestelt is, en wy hier, tot meerder verklaringe, en bevestinge van den handel van *Brederode* sullen laten volgen.

Straffe der Onroomschen, over den heimelijken handel met de Heer van Brederode.

ALzoo mijn Heeren van den gerechte is gebleken by de Confessie van *Outgert Cornelisz.* op-slager, en poorter deser stede, dat hy hem tot meermalen, ende onder verscheide perzoonen begeven heeft, daer verhaelt ende hun te kennen gegeven worden

Vonnis van Outgert Cornelisz.

Amſterdam neemt Krijgs-volk in.

van zekere verraderye by eenige gemaekt ende geconcipieert metten Heere van Brederode, als dat 'er by eenige van ſijnen volken, op een zeker nacht een allarm zoude geſlagen worden voor d'eene poort dezer ſtede; ende dat zijnen anderen volken ende krijghs-knechten door een anderen poort binnen der ſtede zouden komen, ende dat onder anderen mede een concept ofte opzet gemaekt is geweeſt: te weten, dat zoo wanneer de voorſchreve knechten van Brederoode deur de Haerlemmer-poort binnen dezer ſtede zoude komen, hy delinquant, wezende in dezer ſtede ſoldye met zijne complicen ende mede-zoldaten, ſtaende aen de plaetze dezer ſtede, den zelfden knechten van Brederoode zouden hebben geholpen, en met hem aengevallen, omme den Katholijken te vernielen, en dat zulx zijn meeninge mede was geweeſt, indien hy delinquant met den zijnen hadden getriumpheert in der goeden luiden kiſten te taſten, dat mede de voorſchreven delinquant, ten tijde als de Grave van Megen tot Slooterdijk lagh, en een van Burgermeeſteren deſer ſtede quam met eenige victualie voor de voorſchreve Haerlemmer-poort, om die te openen, ende de zelve victualien te doen voeren aen de voorſchreve Grave, ende met zijn rot-gezellen, ende noch andere vijf rotten, geweeſt was voor de Haerlemmer-poort, ende heeft tegen den voorſz. Burgermeeſter geſeght, ende met den andere rotten geroepen, dat zy geen poorten wilden geopent hebben, zonder preſentie van haren Kappitein; al welken zijnde zaken ſmakende na verraderyen, rebellie, en tenderende tot on-eer, ende klein-achtinge van zijne Majeſteit; *Zoo is 't*, dat mijne Heeren van den gerechte gehoort den eiſch ende concluſie by mijn Heer de Schout, op den zelven delinquant gedaen ende genomen, ende op alles gelet hebbende, hier op gehadt 't advijs van Meeſter Reier van der Duin, Raedt in den Hove van Hollandt, als genoegh adjunct van Schepenen, en by ſijne Majeſteit daer toe geordonneert, den zelven *Outgert Korneliſz.* gecondemneert hebben, en condemneren hem mitsdezen, ge-executeert te worden met den zwaerde, ende zijne lichaem daer na geſtelt te worden op een Radt, en zijn hooft op een ſtaek, verklarende voorts ſijne goederen geconfiſqueert tot profijte van zijne Koninklijke Majeſteit, onvermindert dezer ſtede de previlegien, in allen anderen zaken. Gedaen ter Vierſchare, Actum 22. Junij 1568.

Amſterdam neemt Krijgs-volk in.

Præſentibus den Schout, alle de Burgermeeſteren, Dempto Simon Martſz. ende alle de Schepenen.

Straffe van Klaas Louwen.

Eenen *Klaas Ianſz. Louwen* wiert tien Jaren op des *Konings van Spanjes* galeyen gezet om aldaer te roeyen en t'arbeiden, vermits hy, toen de krijghs-knechten van den *Heere van Brederode*, in het Dorp van *Ouder-Kerk* lagen, aldaer met den Hopman van de zelfde knechten heimelijke gemeenſchap en beraetſlagingh gehouden, en, als de gemelde krijgs-knechten vertrocken waren, en by den *Grave van Mege* achter-volght wierden, ſich by eenige quaetwillige luiden vervoeght had, die Koe-voeten, Breek-yzers, Bijlen, en andere gereetſchappen by ſich hadden, en ſich ontrent de *Reguliers Sluis* of *brugge* onthielden, in meeninge om de zelve brug af te breken, en alſoo den gemelden Graef den doorgank te benemen, hadt ook de wacht van Burgermeeſteren geordent, by nacht buiten de gemelde poort, aengerant, en den Hopman van de zelve wacht gequetſt, en diergelijke meer ongebondentheden begaen.

VYF-EN-TWINTIGSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

De Grave van Bossu wort Stadthouder van Hollandt. d'Onroomse Gods-dienst gedempt. Haer Kerken afgebroken, en Galgen van't hout gemaakt, en de stichters van dien daar aan gehangen. De Koningh zent d'Hartogh van Alva in Nederlandt, die d'Onroomse wredelijk vervolght, en doet ombrengen, stelt een Raadt der beroerten, of Bloedt-Raadt in. Haar gruwelijke Wet. Het branden, wurgen en bloedvergieten gaat over al aan. Drie Burgers t'Amsterdam raken in lyen, Egbert Mainertsz. staat de pijningh uit, wort van de Schout by den Bloedtraad aan geklaaght, en ter doodt verweesen, doch sterft in de gevangenis, d'ander twee onthalst, noch een gegeesselt, en wel 140 in geroepen en uit gebannen. Des Koninghs indagingh over eenige Amsterdammers.

De Graaf van Bossu wort Landvooght van Hollandt, by voorraadt.

DE *Prins van Oranje*, neffens vele *Onroomschen* nu uit den lande gevlugt zijnde, gaf *de Hartogin Margreta van Parma* den zevenden van *Zomer-maant* de *Landtvoogdy van Holland aan Maximiliaan van Henin, Grave van Bossu*, (hoewel maer by maniere van voor-raedt, en om die, gedurende 't af-weesen des *Princen*, te bedienen) over. Geen geweest nu altoos, oft het had een ander aensicht. Van gemoeden (zoo 't scheen) een wonderlijke wisseling. Met gelijke hevigheit, als voor heen de beelden en altaren, brak men nu d'*Onroomsche* kerken af. De binten en balken derzelve, werden aen etlijke oorden, tot galgen gebeezight, en de stichters daer aen gehangen. Terwijl sich hier dus alles tot vrede vlijdde, reede den *Koning van Spanje* vast ten oorlogh toe, en deed de *Hartoginne* weten, dat zy hem op het voor-jaer met een heir verwachten zou. Maer de *Koning* veranderde van opzet, en liet sich verluiden, dat hy dacht den stoet der oorloge voor heen te zenden, en in perzoon te volgen, wen 't ruighste geklaert waer, om daer te min tijts te besteden, en te spoediger tot den zetel van 't algemeine bewint te keeren. In dese gelegentheit 's hoofs van *Spanje*, quam 'er schrijven, geteikent by de *Hartogin*, den twalefden van *Grasmaant*, daer in gaf zy te kennen, *hoe sich hier alles schikte; en noode leedt, dat iemandt anders haar eere, verdient aan 't zadigen les landts, quam bepluiken; dat de Godts-dienst weder opgerecht was; de Landt-zaadt in 't spoor der gehoorsaamheit. Al volks van oorlogh genoegh. Gelijk men, met het geen dat sich hier bevondt, de saken op desen voedt gebracht hadt, konmense daar by behouden; voorts vestigen door de tegenvoordigheit des* Koninghs *&c.* Dit schrijven bracht den *Koningh* in beraet, oft men echter met de heirtocht zou voortvaren, of niet. Doch riep hy hier over slechts vijf perzoonen; namelijk, den *Hartogh van Alva*; *Ruy Gomez de Silva, Prins van Ebali; Gomez de Figueroa*; *Diego de Spinosa*, groot *Inquisiteur*; en *Bernart de Frenesda, Biegt-vader sijner Majesteit*. Daer liet sich *Alva* met een wijtluftige rede, zoldaetzer wijze:

Toerustinge in Spanje.

Schrijven van de Hartogin aan den Koningh.

De Koning beraetslaegt zich over 't sturen van 't heir.

d' Hartogh van Alva in Nederlandt.

wijze uit-gebromt, verluiden, *dat men 't heir behoorde over te ſenden, d'Onroomſchen uit te roeyen, en hen met de wreedſte ſtraffe te vervolgen.* Maer *Freneſda*, neffens *Ruy Gomez de Silva*, en *Gomez de Figueroa*, rieden den *Koningh* tot zachtigheit. *Spinoſa*, in geringh bedrijf opgetogen, en ſich beter op 't verwijſen van d'ellendige ketters verſtaende, dan op redenen van Landt-beſtier te wikken, viel alleen den *Hartogh* toe. De *Koningh*, gemerkt de meeſte ſtemmen op zachtigheit liepen, geliet zich ook over die zijde te nijgen, houdende nochtans, ten aenſien van *Alva* en *Spinoſa*, het raet-ſlot open. Maer *Koningh Filips* endelijk, 't zy uit eige bewegenis, 't zy dat *Figueroa* zich liet om-zetten, oft *Ruy Gomez*, om *Alva* uit het hof te lozen, beſloot onder het geley van den zelven *Hartogh*, het heir voort te zenden. *Alva* dan komt met een machtigh heir uit *Italien* door *Duitslandt* in *Nederlandt*, verſchijnt voor de *Landtvooghdes*, verklaert haer zijn laſtbrief, en neemt voorts het bewindt der zaken van haer over.

Maar beſluit endelijk het heir onder Alva voort te zenden.

Alva neemt het bewindt van Nederlandt aan.

Terſtont bezette hy de voornaemſte ſteden met zijn krijghs-volk; liet tot *Antwerpen* een ſterck kaſteel bouwen. Verſtrooide de *Geuzen* by *Dalem*. Deed *Oranje*, en andere Heeren bannen; het huis van *Kuilen-burgh* tot *Bruſſel afbreken*: de Vry-heeren van *Baten-burgh*, en andere Heeren onthalzen. Bragt veel honderden onnozele menſchen om 't leven, ja zommigen werden door 't pijnigen zoodanigh verleemt, dat men hen in ſtoelen onthalſen moeſt. De Roo Roe *Ian Graves*, *Spelle* geby-naemt, reedt van geweſt tot geweſt, volmakende, 't geen aen de felheit der gewoonlijke vierſcharen te kort ſchoot. Wijders verboot de *Hartogh van Alva* by Plakkate, *eenigerlei verſtandt, met de ballingen, oft uitgewekenen, te houden; op verbeurte van den hals, ſoo 't tegen 's Koninghs dienſt ſtreed; ſoo niet, van ſtraffe ter beſcheidentheit des rechters.* Daer-en-tegens beval hy, *dat ieder, vvetende vvaar iemandt der vervluchtigen ſchuilende vvas, den ſelven ſoude aantaſten, en in de gevankeniſſe leveren, oft, ſoo 't ondoenlijk viel, den Wet-houderen aanbrengen.* Ook ſchreef hy den Raden der geweſten aen, met laſt om af te kundigen, *dat alle, die 't verbondt der Edelen, van den Jare zes-en-tzeſtigh, voor oft na, geteikent hadden, en noch onbekent in den lande gebleven vvaren, ſich, naer verſoeningh met de Kerke, aan de Wet-houders moeſten komen openbaren, om vergiffenis, van den Koningh te mogen vervverven, op pene van eeuvvige ongenâ.* Maer elk verſtondt dit wayfelen wel; en niemandt was 'er ſlecht genoegh, om zich zelf te melden, en in den ſtrik van zoo onzeker een hoop, te vertuyen. *Alva* wanende nu alles in dwangh te hebben, ſteld' een Vierſchaer op, genaemt *de Raadt der beroerten*, en tot hooft der zelve *Jan de Vergas*, een God-vergeten en onbarmhertigh menſch, by den welken hy noch twalef andere diergelijke mede-broederen voeghde. *Deſe moghten die genen om 't leven brengen, en ten ſtrenghſten handelen, die eenige ſmeek-ſchriften, tegens de nieuvve Biſſchoppen, Inquiſitie, en Placcaten, inleverden. Ook vvierdt by dit gezelſchap voor Eedt-geſpan, tegens Goddelijke en menſchelijke Majeſteit, verclaart, het toe-laten der nieuvve preke, door vvat noodt van tijdt en gelegentheidt het ook geſchiedt moghte ſijn. Daar-en-boven, 't na-laten van vveder-ſtandt aan d'eerſte preke, aan 't Kerk-plonderen, en aan 't over-geven van 't verzoek-ſchrift der Edelen; 't vvaar by oogh-luikingh, of uit verbaaſtheit. Noch het drijven dat de Koningh niet ſoude gerechtight zijn, om al de Landen van hunne vryheden te berooven; en ontſlagen van alle eeden, en beloften van vergiffenis: gemerckt ſich d'Inge-*

Zijn gruwelijke Tyrannye.

Alvas wrede vervolgingh.

Zoekt d'Onroomſchen tever-ſchalken.

Stelt een Raadt der beroerte in.

Waar over de zelve te ſeggen hadden.

Alvas wrede vervolgingh.

gezetenen meeſt alle mis-gaan hadden, met daadt, of met verſuim. Ook het ſeggen oft achten, dat deſe recht-bank gehouden waar, zich te ſchicken, na eenige hantveſten oft vryheden, die voor bederfeniſſen, en oorſaak van alle 't quaat geſcholden werden. Hier nevens zeit men, dat zeker Placcaet by deſe *Raat der beroerte* beraemt was, verbiedende, quanſuis om 't gevaer van aen *Ketterſche* perzoonen te trouwen, eenigh huwelijk aen te gaen, buiten bewilligingh van den *Hartog*, of de ſijnen, op verbeurte van lijf en goet. 't Ging dan aen elken kant, op een vangen en ſpannen van mannen en vrouwen, van hooge en lage, jonge en oude perſoonen. De galgen hingen geriſt, de raden, de ſtaken, de boomen aen de wegen ſtonden verladen met lijken gewurgt, onthalſt, en gebarnt. Elke dagh had zijn deerlijkheit, en 't baffen der bloet-klocke, dat, met de doodt van na-maeg den eene, van zwager, oft vriend den andere, in 't hart klonk. Aen 't bannen, aen 't verbeurt-maken der goederen, was geen eind. Tilbaer, ontilbaer, 't wert al aen-geſlagen, en (ongeacht de aental der ſchult-eiſcheren) bekommert gehouden: tot onwaerdeerlijke ſchade, van rijken, van armen, van kloosters, gaſt-huiſen, weduwen en weeſen; die na-loopende Jaren langh, van hun recht en renten, door looze uitvluchten, verſteken bleven. *'t Was nochtans*, voegt-'er de Ridder en Droſt Hooft by, *een groote trooſt, dat de bitterſte Majeſtraten, ſelfs van Amſterdam, die ſich in alle pleeghbare wreetheit uitbundelijk gequeten hadden, als noch te ſlappe woeders, voor onnutte knechten geſchouvvt, en beſchuldigt met naam en toe-naam, ſonder dat ook Hendrik Dirkſz. vry ging, voor deſen Raadt te recht, moeſt ſtaan. 't Welk my uit d'oude papieren deſer ſtadt, doch 't af-loop van geding, niet gebleken is.* *Alva* dan in felligheit voortvarende, deed ſcherp onderſoek tegens al wat ſich eenigſins met de beroerte gemenght had, en *d'Onroomſchen*, waer zy te betrappen waren, met branden en blaken te verdelgen. En gemerkt velen, ſtandvaſtelijk ten vuure tredende, op 't uiterſte, met een vrymoedige belijdenis hunnes geloofs, den mond openden, ſoo verzierde men, daer tegens, een yſlijk gereedſchap. Dit waren twee yzerkens, waer tuſſchen de tonge geſchroeft wert, en voor aen ſulx geſchrookt met een gloeiend yzer, datſe, ſwellende, pal te ſtaen hadde, ſonder ſlibberen, oft inwaerts te kunnen. Zoo wrongen de geketenden in de pijne van den brandt, en ſloegen een hol geluit, gelijk het loeien der genen, die onder den tyran van *Sicilie*, in den gloeiende kooperen os, dat meeſterſtuk van *Peril*, geworpen waren.

Schrickelijk vervolgh.

Verſcheide Majeſtraten, zelf die van Amſterdam gaan niet vry.

Alvas wrede vervolgingh.

Werk-tuigh dat 't ſpreken der ſtervende belet.

Alhier t'*Amſterdam* quamen ook, om dees tijt drie wel-geachte burgers, die ſich des luttel gehoedt hadden, in lijden; *Albert Henrikſz.* de *Bierſteker*, *Pieter Ianſz. de Wit*, en *Egbert Mainertſz.* *Egbert* was een ſeer bemint man, uit-ſtekende in de *Rhetorijk-kunſt*, na de wetenſchap dier eeuwe, en Vader van den Heere *Zebaſtiaan Egbertſz.* die namaels met groote eere van vroomheit, verſtandt en geleertheit, het Burgermeeſter-ampt hier bedient heeft. Hy had in beraedt geſtaen van te wijken; maer ſtal gehouden, ter bede van de Burgermeeſters *Iooſt Buik*, en *Zimon Kops*, hem voor-houdende dat hy ontrent vijſtigh Iaren oudt, en nergens waer om een *Amſterdam* te beloopen. Dat hy geenen laſt leet: en indien daer eenige opquam, zy beloofden hem te waerſchouwen. Ja zy verleenden hem, onder Stads zegel een getuigh-ſchrift, meldende hoe hy aldaer ten goeden name, en in geen opſpraek van *Ketterye*, of mishandeling, ſtond; waer op hy ſich verlatende, tot *Antvverpen* en elders, moghte gaen zijn koopmanſchap drijven. Welke redenen meer by hem golden, dan alle brieven, en mondeling ſmeecken van zijn zwager *Laurens Reaal*, oft andere vrienden, ten tegendeele. Maer aengetaſt, op den tweeden

Egbert Mainertſz. Pieter de Wit, en Albert Hendrikſz. burgers tot Amſterdam, worden met den zwaerde gerecht.

Zebaſtiaan Egbertſz.

Vervolging t' Amſterdam.

van *Lente-maant* deſes Jaers, by den onder-Schout, werdt hy drie maenden onverhoort gelaten: daer na ter ſcherpe vrage gedoemt, en met de pallye gepijnight.

Egbert Mainertſz. gevangen en gepijnigt.

Dit ſtont hy niet alleenlijk uit; maer 't bewijs, tegens hem voortgebracht by den ſchout, werd ook valſch bevonden: invoege, d'oudtſte loon-treckende *Raats-man Meeſter Adriaan van Zandelijn*, verklaerde van verſtande te zijn, dat men hem behoorde t'ontſlaen.

Staat alles uit.

Echter liet men hem zitten, en den *Schout Pieter Pieterſz.* tijd, om 't ſtuk in den *Raet der heroerte* te brengen. Daer leid' hem deez te laſt, dat hy, ovar lange Jaren, met *Luiterye* berucht geweeſt was, en een der geenen, die 't verdragh van den laetſten in *Herfſt-maent* des Jaers zes-en-tzeſtig ondertekent hadden. Zeker, 't kon niet gelooghent worden, dat ſijn naem daer onder ſtont. Maer 't was aldus by-gekomen.

Op nieuws beſchuldigt.

Als men dit voorſeide verdragh met de *Onroomſchen* op 't *Stadthuis* zou ſluiten, ſeide Burgermeeſter *Albert Marcuſz.* tegens die van den *nieuwen Godts-dienſt*, 'k hebbe verſtaen dat de *Herformde t' Antwerpen* daer voor borge geſtelt hebben, dat van hunne zijde geen oproer of eenigh ongemak ſoude geſchiedden. Dit zelve behoort ghylieden hier meê te doen. Op dit ſeggen ſijn eenige van de *nieuwen Godts-dienſt* van 't *Stadt-huis* getreden, en hebben ſommige burgeren, waer onder ook deſen *Egbert Meindertſz.* was, om hier voor borge te blijven, met ſich op 't *Stadt-huis* gebracht. Doch *Egbert*, als of hem 't ongeluk op de leden lagh, ſeide tot den Burgermeeſter, dat hy dit verdragh niet geerne ondertekenen ſoude, indien men hem van wege deſe ondertekeningh, iets hier na te laſt moghte leggen, oft eenigh ongemak daer over aen-doen. Waer op de Burgermeeſter hem tot antwoort gaf, dat hy hem van alles bevrijde, hy ſoude ſlechts maer ſijn hant nevens d'andere ſtellen, ſeggende voorts, dat het maer alleen om ruſt en vrede wil, geſchiedde. Ook luide het geſchrift uitdruckelijk, dat niemand, ter zake van ſijn hant-teken t'eeniger tijt, gemoeit ſoude worden. Alſoo liet hy ſich daer toe bewegen. Hier over, niet te min, verweez men hem nu, om op den negenden van *Wijn-maant*, met den zwaerde, ontlijſt te worden. Maer in de gevankeniſſe had hy 't water geladen, dat hem wel ten tijde, wegh nam, juiſt 's avondts te vooren. Men hield, als of 'er een treflijke ſtaetſie te houden, en dappere eere te behalen was, met dezen onnoozelen burger op 't ſchavot te brengen, etlijke uuren voor zijn overlijden, by den arts, die over hem gingh, ernſtig aen, ten einde hy hem met eenige dranken oft droogen verſterken wilde, om de ziel ſoo langh op der tuy te houden, dat men hem gebonden op een ſtoel, ter beſtemde tijt, nevens d'andre twee, moght' onthalſen. De Genees-meeſter antwoorde, dat hy geen *God* was, die 's menſchen leven in der handt had; en de kranke, na ſijn gevoelen, middernacht niet halen zoude. Men koelde echter ſijn moet, aen 't doode lichaem; deed het in den kerker onthalſen, en door eenige *Munnicken* van der *Selle-broederen* orde, des nachts in d'aerde zetten, by de *boekery* aen de *nieuwe Kerk*, op 't *ellendige Kerk-hof*, alſoo genoemt, om dat het ongewijd was, en af-geſondert tot begraffenis der om-gebraghten van beuls hant, en der genen die ſtorven ſonder 't mis-broot te nuttigen. Hoe 't met het uit-wijſen ſijner zake ging, kan men niet zekerlijk ſeggen: gemerkt by Schepenen boek bevonden wort, verſcheide vonniſſen, als zy, aen 't duuren hunner regeeringe, begoſten te mis-trouwen, uitgeſchrapt, en met groote zorghvuldigheit, verduiſtert te wezen. Doch is waerſchijnlijk, dat het ſijne even zulk een zin-ſlot in-gehouden hebbe, als men in 't vonnis van *Alfert Henrikſz.* verneemt. Dit luidt, *dat Schepenen alles gehoort, op het goet-dunken, en uit-gedrukte*

orde

Vervolgingh t' Amſterdam.

Wort ter doodt verwezen.

Doch ſterft in de gevangenis.

Wort op 't Ellendigh Kerk-hof begraven.

Biblioteek, of Librye.

Vervolging t'Amſterdam.

orde van den Raadt der beroerten, hem ten zwaerde verwijzen, met verbeurt-makingh van goederen; onverminderdt ſtadts gerechtigheden, in alle andere zaken. Bet dan *Egbert*, nochtans, werdt *Alfert* bezwaert: en hem op-geleit dat hy ter *Onroomſche* preke, by't plonderen van't *Minre-broeders Kloofter*, en in Wapenen geweeſt was. 't Vonnis van *Pieter de Wit* beriep zich op geenen laſt van den *Bloedtraedt*; maer 't melde, *dat hy de zelve preke gehoort; de wapenen, als hooft der oproerigen, gedragen; den Hop-man der gewoonlijke ſtadts-waghte, als die een rot zoldaten, door bevel der Wet-houderen na den boom leidde, belet had; ook de gemaghtigden der Overheit onwaerdelijk toe-geſproken, en over't verdragh tuſſchen haar en d'onderdanen geſtaan. Dat hy mede jegenwoordig geweeſt was, daar* Ian Broek *voor-ſtelde, van* Bredenroode *tegen's* Konings *believen tot Hooft-man der ſtadt op te werpen; ende dat hy het toevoeren van lijf-toght aan den* Grave van Meegen, *had helpen verhinderen.* Dan geen vermaen, zeker werd 'er gemaekt, dat de *Wit*, als de burgers tegens elkanderen ſchrap ſtonden, een roer, gevelt op *Jooſt Buik*, had verboden te loſſen; en dat men de gehoorzaemheid, hier in aen hem beweſen, tot een bewijs van bevel-hebbery op-nam; en't behouden van 's Burgermeeſters leven, onder de redenen van 's behouders doot gerekent zy. Al ſijne goederen wierden hem ook af, en even als *Alfert Henrikſz.* 't hooft voor ſijne voeten geleit. Ook wiert hier ontrent op deſen tijt eenen *Pieter Klaaſſz. Zeven-penningh* wel ſtrengelijk gegeeſelt, tien Jaren op *'s Koninghs Majeſteits* galeyen, en twintigh Jaren uit deſe ſtadt gebannen, overmits hy onlangs voor 't *Stadhuis*, en op de *Nieuwve Brugh*, en meer andere plaetſen, met luider keele geroepen, *Vive, Vive le Geux*, een ſeyl genomen, daer in een gat geſcheurt, en dien om ſijn hals gehangen had, loopende daer mede op de *Nieuwve Brugh*, met een pijp in de hant, en aldaer met ſingen, ſpringen en ſchelden, groote moetwilligheit bedrijvende. En wierden niet alleen de levendigen dus aen den lijve geſtraft, maer ook de dooden, ja die al eenige Jaren begraven waren geweeſt, moeſten het mede ontgelden. Want eenen *Simon Ianſz. Blockemaker*, die den *Herformde Godsdienſt* aengehangen hadt, van de *Roomſche Kerk* af-geweken, ook geſtorven ſonder het Sacrament te genieten, en na ſijn doodt op't *Geuſe-velt* begraven was, wierdt anderhalf Jaer daer na, weder op, en onder de galgh, begraven, en al ſijn goederen tot profijt van den *Koningh*, verbeurt gemaekt. Hier-en-boven werden 'er den laetſten van *Zomermaandt*, wel hondert en veertigh vluchtelingen, opentlijk in-geroepen, en daer op gebannen: maer onder vele van de treffelijkſten der ſtadt, zes Vrouwen, de vijf daer af Weduwen, waren. Te dien einde ſchreef de *Koningh*, en gaf laſt aen *Ian Hamer*, Deurwaerder *'s Hofs* van *Hollant*, dit te verkondigen by deſen volgenden volmaght-brief.

Vervolging t'Amſterdam.

Vonnis van Alfert Henriks.

Van Pieter de Wit.

Worden beide onthalſt.

Pieter Klaaſz. Zevenpenningh, gegeeſſelt, en gebannen.

Simon Ianſz. Blockemakers lijk onder de galg begraven.

Wel 140. vluchtelingen in geroepen en gebannen.

PHILIPS by der gratie Godts Koningh van Kaſtilien, &c. ten eerſten onzen Deurwaerder, Serjant van Wapenen, Saluit. Van wegen onzen getrouwen Raedt en Procureur Generael, is ons vertoont, hoe dat by gevolmaghtighden geordonneert, in onzen Lande van Hollandt, by onzen zeer lieve en getrouwe Neef, Ridder van onzen Orde, Stadt-houder, en Kappitein Generael van onzent wege, in onzen Lande van Hollandt, herwaerts over, den Hartogh van Alva, &c. zouden in perzoon verdaghvaert zijn, tot zekeren dage van onzen Stadt van Amſterdam, *Adriaan Kromhout*, *Pieter Paauw*, &c. om hen te komen verantwoorden voor onzen voorſchreven Neve, of anderen, dien hy daer toe zoude willen machtigen, van hun vluchtinge en verberginge, ter oorzake van de verlede beroerten; ten welken dage niemandt der voorſz. verdaghvaerdinge ſoude verſchenen zijn, hoe wel behoorlijck

Volmacht brief des Koninghs hier toe dienende.

's Koninghs indagingh over eenige Amſterdammers.

verdaghvaert en geroepen, maer zouden ſich alle voor vluchtigh gehouden, en niet te voorſchijn gekomen hebben, ter oorzake van de voorſz. beroerten. Van de welken zich eenige openbaerlijk gedragen hebben voor Conſiſtorialen, andere de wapenen, tegens de Majeſtraet van Amſterdam op-genomen: namelijk, daegsnaer Sinte Mathijs, in den Jare 1566. de derde Beeldt-brekinge of ſtorminge begaen: eenige ook van henluiden den Predikanten met wapenen geleidt ter plaetze van hun Predikatien, tegens wil en dank van de Majeſtraet van onzen voorſz. Stadt en anderen gepleeght; oefeninge van hunne Sekte en verworpen Godsdienſt, als hebbende doen doopen hare kinderen, de zelven begraven, en by henluiden laten trouwen, na des Herformden maniere, gelijk als particulierlijker en breder ten dage dienende, zal mogen verklaert worden, reſpectivelijk tot laſte van eenen yegelijken van de voorſz. perzoonen, volgens het ſeggen van onſen Raedt Procureur Generael. Verſoekende daeromme, ten einde zy-luiden hun daer tegens zouden verantwoorden, te hebben behoorlijke proviſie tegens den boven-genoemden, met Clauſule van Authoriſatie, zo is 't dat wy de ſake overgemerkt hebben, u bevelen en volmaghtigen by deſen, dat ghy ten verſoek van onſen Procureur Generael, verdaghvaert by verbot en openbare uitroep der voorſz. *Adriaan Kromhout*, &c. te verſchijnen in perzoon binnen de tijt van driemael acht dagen eerſt-komende, op pene van eeuwige ban, en verbeurt-makinge van goederen, waer van ghy hen d'eerſte acht dagen zult beteikenen voor den eerſten dagh, d'andere acht dagen voor den tweeden dagh, en de derde acht dagen voor den leſte, en uit-eindige recht-dagh, zonder andere te verwachten, voor onſen voorſz. Neve, den Hartogh van Alva, daer toe by ons byzonderlijk gemaghtight, in dezen onze ſtadt van Bruſſel, of in al zulke andere plaetzen, als hy dan wijzen zal, in onzen voorſz. Landen, van herwaerts over, omme te verantwoorden op al zulke concluſie, als onze Procureur Generael hnn luiden zal willen doen, en nemen, ter cauſe van de voorſz. zake en anderen, die hy ten dage, dienende tot haerder laſte, breeder zal mogen voorſtellen, en daer-en-boven procederen, en ordonneren hen-luiden inſinuerende, ende laten weten, dat, by zoo verre, zy niet komen verſchijnen in perſoon, den eerſten, tweeden, en laetſte acht dagen, men procederen zal in haer af-weſen, gelijk in zulken zake behooren zal, en zult verwittigen ten voorſz. dage onzen voorſz. Neve, den Hartogen van Alva, van 't geen ghy gedaen zult hebben, den welken wy bevelen, en om die zaken, boven verhaelt, als Gouverneur van herwaerts over ſpecialijke maghtigen, want het ons alzoo belieft. En alzoo wy onderricht zijn dat de voorſz. *Adriaan Kromhout*, &c. en andere verdaghvaerde perzoonen zich vertrokken hebben uit onſe Landen, of aldaer zich verſteken en bedekt houden, willen wy in zulken gevalle de voorſz. daghvaerdinge by u in onſen voorſz. Stadt van Amſterdam, by edict en uitroepinge zal worden gedaen ter plaetze, daer men gewoonlijk is uit te roepen, en afkundinge te doen, mits dat ghy aen de deuren van de voornaemſte Kerken aldaer ſlaen en ſtellen zult het af-ſchrift van deſen tegenwoordigen, mitſgaders van uwe daghvaerdinge; en 't zelve bekent maken aen haren laetſte woon-plaetze, in onzen voorſz. ſtadt van Amſterdam, ten einde zy geen onwetentheit mogen voor-wenden; en zy ook van maght en kracht, gelijk of het gedaen was aen haer eigen perſoon. En over-zulx hebben wy de voorſz. daghvaerdinge voor goet gekent, en kennen voor goet mitsdeſen. Gegeven in onſen ſtadt van Bruſſel, den 29 dagh van Mey, in 't Jaer ons Heeren, 1568.

's Koninghs indagingh over eenige Amſterdammers.

En was ondertekent by den Secretaris
VLIERDEN.

ZES-EN-

ZES-EN-TWINTIGSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

De Prins van Oranje denkt op tegen weer. Verzoekt en verkrijght hulp in Duytslandt. Verkoopt zijn goederen, neemt volck aan, komt over de Maze by Mastricht. Den Hertogh van Alva durft met hem geen veltdslagh vvagen. Des Princen Leger verloopt. Alva doet hier en daar eenige Kasteelen bouvven, dat die van Amsterdam af-koopen. Schrijvens van eenige hunner gemachtighden uit Antvverpen. Alva vvil nieuvve schattingen invoeren. Redenen der Staten hier tegen, vvat 'er eindelingh van komt.

De Prins van Oranje verzoekt hulp aan de Duitse Vorsten.

ONdertusschen zocht *de Prins* (ziende dat *d'Onroomschen* hier te lande zo jammerlijk geplaegt en mishandelt werden, en zy geen liever dagh zagen, als van dit jok ontslagen te zijn) hulp aen de *Duitsche Vorsten*, hebbende tot dien einde een breede vergaderingh van aenzienlijke perzoonen in *Duitslant* te weegh gebracht, alwaer hy zelfs verscheen, en door een wijtluftige rede den ellendigen toestant der *Nederlanden* hen openbaerde. Deze Vorsten stonden hem toe in hunne landen krijghsvolk te werven, en bewillighden in 't leenen van een zekere zomme gelts. *Graaf Jan van Nassouvv* stelde zijn heerlijkheden tot onderpant, om een deel penningen te vinden. Zijn Doorluchtigheit zelf, om te toonen dat het laetste ten beste was, verkocht kleinnoodjen, zilver-werk, tapijten, en ander huis-raedt van Koninklijke kostelijkheit. Voorts aen 't moedigen der uitgewekenen, 't vorderen van zamel-penningen, 't uit-geven van bestellingh-brieven. *Graaf Lodewijk*, die van *Berge*, die van *Hoogstraten*, en anderen aen 't lichten van volk, met de stille trom. De brieven droegen, in 't voorhooft, den tijtel *van Gods genade*, tot teken, datze van eenen Opper-vorst quamen. Zy sloegen op de geweldenary en handvest-breuk, die hy, ten verzoeke van velen, zoo *'t gesuivert*, als *'t Roomsch* geloof, ter liefde der landen, en des *Konings*, aenvinge te weeren. *De Prins* kreegh midlerwijl een treffelijk heir te hoop, dat wel ten getale van ontrent achtien duizent knechten, en zeven duizent paerden, beliep. Met dit krijghs-heir trekt hy ontrent *Stokhem*, zonder brugh of schip over de *Maas*; sijn geschut, zijnde twintigh Veldt-stucken, deed hy onder 't nat heene sleepen: en stondt den vijsden van *Wijn-maent*, met al sijn gewelt, aen de Brabandtsche zijde; voorts begaf hy zich na *Maestricht*, alwaer de *Hartogh van Alva* op een bergh, *'s Keisers leger* genoemt, zich neer geslagen, en sterk om-graven had. Van dezen overtogh, die meest ieder uit zijn gissingh gingh, waeghde 't gantsche landt: in-voege dat de Overheden, om de verslagentheit der Spaens-gezinden, te stutten, en den moedt der anderen te zwighten, zich ten uitersten pijnden den roep te verdooven. Ja hier tot *Amsterdam* wiert een eer-

Verkrijgt 't zelve.

Zijn toerusten.

Oranje trekt op.

En over de Maze.

Optocht des Princen van Oranjen.

eerlijk burger van *Haarlem*, in 't openbaer, met ongewoone strengheit gegeselt, alleenlijk, om dat hy dese mare, dat de *Prins* over de *Maas* getrokken was, uit zijn mondt had laten gaen. Ondertusschen zocht *Oranje* den *Hartog* slagh te leveren, maer *Alva*, als een loozen vos, bleef geduerigh in zijn voordeel leggen, wel wetende dat 's Princen heir, door 't quaet weder, en den honger, in 't kort zou moeten ruimen. De *Prins* endelijk, na langh om her-zwerven met zijn leger, siende noch stadt noch sterkte van 't geheele gewest zich t'zijner gunste bewegen, 't getijde, om iets uit te richten, verloopen, en den winter op de handt, vondt beter, dan tegens d'ongelegentheidt te harde-bollen, weder over *Mase*, te keeren, en nam een zwaey na 't landt van *Luik*, voorts na 't landt van *Kamerik*, en kreegh alzoo den

De Hartog wilgeen slag leveren.

Optocht des Princen van Oranjen.

Grondt teykening van twee Kasteelen, om een van beyde, op de lastagie alhier te bouwen in den Iare 1570.

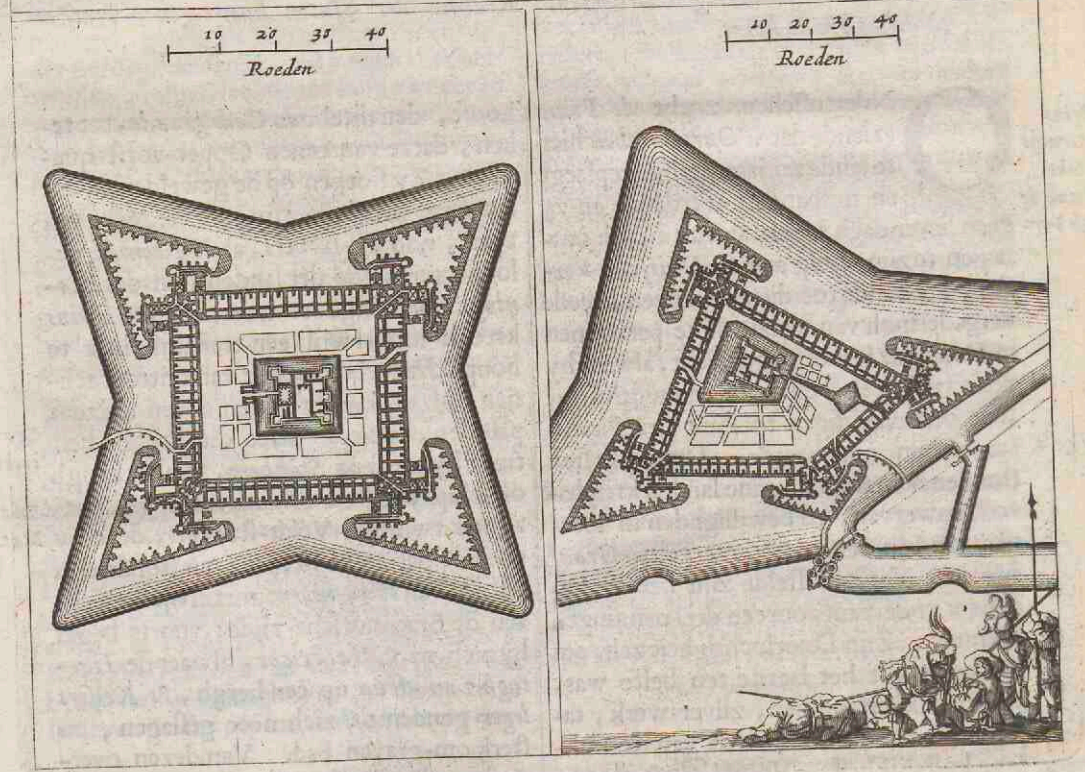

Franschen Boodem. Van hier trok 't heir door *Champanje* en *Lotteringe*, op *Straetsburgh*. Hier maekte de *Prins* zijn schut en packaedje te gelde; en betaelde zoo wijd als het toe langen mocht, het overig, in beloften. 't Volk, ziende hem al geven wat hy had, wist niet beters, dan gedult te nemen, en ontspande zich. In 't weghtrecken had de *Prins* geduerig tot aen den Franschen Boodem, de vyant op de rugh: en duurde dit voort-trecken en volgen, van beide zijden, by-na een maendt, met zoo groot een zorghvuldigheit des *Hartoghs*, dat hy, in al dien tijt, zijn volk noit ont-

't Heir des Princen gestoopt.

't Invoeren van nieuwe schattingen.

ontwapenen, nocht af-zitten liet, eer 't leger om-graven was.

Wat Alva midlertijt brouwt.

Alva, die door 's *Princen* vertrek uit den lande, waende al sijn vyanden t'onder-gebracht te hebben, begon nu, na 't vast-stellen der dwinglandye, voor eeuwigh en altoos, te jaghten. Drie dingen hield hy hier toe noodigh, den meester te sterken, de gemeente te zwakken, en haer eenige wijze te vreden te stellen. De twee eerste hoopte hy eens-slaeghs te volbrengen door 't stichten van verscheide sterkten, en 't in voeren van schattingen, die na sijn zin, gelijk hy ook zulx den *Koningh van Spanje* over-geschreven en wijs gemaekt had, het goudt zoude doen vloeyen een arm dik. Het derde door een algemeene vergiffenis.

Het stichten der sterkten en Blokhuizen, werdt aen ettelijke oorden aengevangen. Eenige, gelijk mede die van *Amsterdam* kochten het bouwen van een Kasteel, dat den *Hartogh*, na de platte vorm van een deser nevenstaende Figuren, (my door den zeer geleerden Heer, Jonkheer *Nic'laas Witsen*, ter hant gestelt) meende hier op de *Lastaadje* te doen bouwen, voor twee hondert duisent gulden, af; mits datse ook van Spaensche bezettingh verschoont bleven. Zy hadden ook (om den *Hartogh* van dit zijn voornemen af te brengen) te dien einde *Albert Dirksz.* en *Kornelis Iacobsz. Brouwer* naer *Antwerpen* af-geveirdight; dese daer gekomen zijnde, verwittighden de Majestraet deser stede hun weder-varen by desen volgende brief, die my door den *Heer Meester Lucas Occo*, zoons-zoone van den Heer *Pieter Pietersz.* Schout te dier tijde, ter hant gestelt, en aldus is luidende.

Die van Amsterdam koopen 't bouwen van 't Kasteel op de Lastadie, af.

Brief uit Antwerpen aan de Majestraet van Amsterdam geschreven.

EErsame, wijse, voorsienige Heeren, ende Mede-broederen, wy gebieden ons seer in goede gratie van U E. dien selven adverterende, hoe dat wy op gisteren na den noene den Hof-meester van mijn Heer van Noirtcarmes gesproken hebben, die ons seide dat sijne Heere aen 't gravel krank lagh, ende gene woorden mochten velen, ende dat sijne Heere hem geseit hadde, dat wy hem onse sake, dien wy mijn Heere te seggen hadden, hem souden seggen, en dat hy dat sijne Heere weder rapporteren soude. Daar na heb ik en mijne Mede-broeder, hem in 't langh verhaalt, die groote desolatye van den in-breuk van dijken, ende den grooten noodt van den wateren, soo binnen als buiten Amsterdamme, en ook van den seer grooten en weken grondt aldaar, ende dat het geheel onbequaam soude vvesen, eenige Knechten ofte Kasteel tot Amstelredamme te leggen, omme de groote desolatye voorschreven, ende dat die huisen, als tot Muiden, Medenblik, ende Stavoren genoegh vvaren omme de Zuider-Zee, ende ook Amsterdamme te bedvvingen, ende dat Amsterdamme ook klein genoegh, ende geheel voor sijne Majesteit vvas, dat hy sijne Heeren soude vvillen bidden van onsent vvegen, dat sijne Edelheit, die voorschreve Stad soude vvillen voorsulx excuseren voor die Excellentie van den Hartogh, soo veel des mogelijk soude mogen vvesen. Daar na heeft die voorsz. Hof-meester sijnen Heere, van 't gene voorschreve is, rapport gedaen, ende vveder by ons gecomen sijnde, rapporteerde ons dat sijne Heere geseit hadde, dat hy uit den monde van den Hartogh verstaan hadde, dat sijne meininge vvas, omme Knechten, ende een Kasteel tot Amsterdamme te leggen, dan seide ons, dat sijne Heere hem geseit hadde, dat vvy souden moeten concipiëren eenige middelen, ende eene remonstrantie maken, alvvaar mede men 't voornemen van den Hartogh soude mogen vvegh nemen, ende hem tot ander verstant te brengen, ende dat ook die middelen al vvat pregnant, ende met goede redenen soude moeten bevestight vvesen, ende dat vvy die sijnen Heere souden moeten overleveren, op dat sijne Heere den Hartogh door instructie van dien, zulx zoude mogen indu-

't Invoeren van nieuwe schattingen.

't Invoeren van nieuwe ſchattingen.

induceren, dat hy van ſijne voornemen ſoude willen af-ſtaan, ende ophouden, ende alſoo tot eenen andere verſtandt brengen, ende ſeide ons ook op 't laetſte, dat ſijne Heere altijt wel gehoort hadde, dat men in Holland een Kaſteel leggen ſoude, dan men wiſt noch niet waar 't ſelfde weſen ſoude, waar op wy den Hof-meeſter voor antwoort gaven, dat het in onſe macht niet en vvas, by ons alleen ſulx te doen, dan dat vvy mijn Heeren van 't ſelfde vvel ſoude vvillen adverteeren, 't vvelk vvy by deſen doen, alſoo dat mijne Heeren te bedenken hebben, vvat hen te doen ſtaat, ende dat het eene ſake van groote ſvvarigheit is, alſoo dat Mijne Heeren met malcanderen 't beſte daar inne mogen helpen raden, ende ramen: ende voor ſoo veel als aangaat onſe andere ſake, hebben op huiden een klein Requeſte in handen van Del Rio gegeven, vvaar by vvy verſoeken, dat vvy verlof ſouden mogen hebben omme naar huis te mogen reiſen, vvaar op hy ons tot antvvoort gaf, dat hy ons ſoude helpen: Godt verleene ons vvat goets, lieve ende ſeer beminde. Hier mede, uvver E. den Al-mogende Heere beveelende. Geſchreven uit Antvverpen, deſen 11. November 1570.

ALBERT DIRKSZ. NERCEN.

CORNELIS JACOBSZ. BROUWER.

Het Opſchrift luide aldus.

Aen den eerzamen, wijze, voorzienige Heeren, Mijn Heeren, den Burgermeeſteren, ende Regeerders der Stede van Amſterdamme.

Ontfangen den 13. November 1570.

Alva beſchrijft de Staten, om nieuwe ſchattingen in te voeren.

Om 't in-voeren der ſchattingen in 't werk te ſtellen, beſchreef *Alva* in *Lente maant* de Staten van ieder geweſt, tot *Bruſſel*. Daer doet hy hen voorhouden, dat men noch de ruſt der volken, zonder wapenen, nochte de wapenen zonder zoldy, nocht de zoldy zonder tollen, hebben kon, de voorgaende onkoſten, de jegenwoordige noodt, liet voor-houden; en dat de ſchulden betaelt, loopende middelen gevonden, en teffens eenige zom penningen, in voor-raet opgeleyt, diende. Als ouwlinx de Lantſchappen eenige geldt-bede plachten in te willigen, was *Brabandt* gewoon het vieren-deel, *Vlaendre* het derden-deel van 't geheel te dragen: *Hollandt* het vieren-deel, van zoo veel als *Vlaandre*, gaf; *Arthois* een zeſten-deel daer af; *Henegouvv* deſgelijks; en d'andere voort het overſchot. 't Welk, alzoo ſich daer by d'eene oordt meer, dan d'andere, na reede zijns vermogens, bezwaert vond, gemeenlijk te krackeelen gaf. Aenveerdende dan 't bluſſen deſer ongeneught, tot blanketzel zijns voorhebbens, deed hy zeggen, hoe hy, om alles op eenparigen voet te brengen, niet bequamers had kunnen uit-vinden, dan dat 'er voor eerſt den honderſten penning eens, van ieders middelen; voorts tot laſt des verkoopers den twintighſten der onroerende, en den tiende der roerende goederen, zoo dikwils als die zou worden verkocht.

't Invoeren van nieuwe ſchattingen.

De gemaghtighden der Staten, zich grootelijx ontzettende over zoo nieu en bijſter een voorſtellen, en dat noch zonder eenige bepalingh van tijt, vertoonden met groote eerbiedenis, en ernſt, niet te min, het ongemak daer uit te verwachten. Want, brochtenſe by, als men een ten hondert van al zijn middelen zoude uit-keeren, en vijf ten hondert van 't verkoopen der grondt-vaſte goederen, kon lichtelijk gebeuren, dat een perzoon de zelve verkoopende, binnen 's jaers, den zeſten van al 't zijne zoude quijt wezen: dien 't boven-mate, ſmerten moeſt, dewijl men zoodanige goederen, zelde uit weelde, te gelde maekte. Dat ook, zo de tiende penningh van wolle, van gaern, van ruuw, daer na van geverwt laken, en van andere waren op gelijke wijze, t'elker verkoopinge, der gemeente ontrocken wierde, zy zich ten laetſte met leedige han-

Die hier over dapper verzet worden.

1570. *'t Invoeren van nieuwe schattingen.*

handen zou zien; en d'eerſte inkoop, tot zoo geringh, de laetſte tot zoo hoogh een prijze moeten geſchieden, dat niemandt iets van buiten in-brengen, of binnen 's landts zoude aen-teelen; oft immers, ten uit-einde nocht koopers, nocht gelts genoegh vinden. Dat ook dit pak boven al den armen drucken zoude, die gedwongen was ſijne nootdruft uit verkoopers handen, by de kleene maet, en gewight te halen. Al 't welk waer om d'ingezetenen, met het luttel der noch over-ſchietende neeringe, te verbannen, en den buur-geweſten toe te jagen; tot onverwinnelijk bederf des landts, en afbreuk van de inkomſten ſijner Majeſteit zelve. 't Betalen ook des tienden pennings van d'uitgaende koopmanſchappen, (want dit had hy meê gewilt) ſtreed tegens alle billijkheit, mits d'eigenaer onverzekert was, oft zy behouden overkomen, en met voordeel verkoft zouden worden. Maer door dien de meeſte Steden, voornamentlijk *Uitrecht* en *Amſterdam*, tot deſe ſchattinge geenſins niet konden verſtaen, bleef dit werk een tijt langh ſteken. Den *Hartogh* dan ſiende dat dit dus een werk met gewelt niet uit te voeren was, deed eindelijk deſen voorſlagh, en veranderde in *Wijn-maant* ſijn eiſch. Namelijk, dat men den twee honderſte penning, en twintigh tonnen goudts 's jaers, voor zes jaren achter elkandere, geven zou. Eindelijk ſtonden de Staten toe twee achter-een-volgende jaren twintigh tonnen goudts op te brengen.

En redenen geven, dat zulx ondoenlijk is.

Waar door dees voorſlagh eenige tijdt bleef ſteken.

Maar 20 tonnen gouds worden toegeſtaan.

1570. *'t Invoeren van nieuwe ſchattingen.*

ZEVEN-EN-TWINTIGSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

De Prins van Oranje krijgt kennis van 's Lands zaken. Geeft beſtellingh aan Roof ſchepen, Water Geuzen genaamt. Die in 't Vlie buit krijgen, en door den Admiraal Boshuiſen verdreven worden. Placcaat van Alva wegens de ſchattingh. Die van Amſterdam klagen aan hem, datſe 't ſelve niet konnen uit voeren, doch vergeefs, worden voor 't Hof van Hollandt verdaghvaart, en in een boete van 25 duiſent guldens verweſen, beroepen haar aan den Hoogen Raadt te Mechelen, en den Koningh; maar worden niet verhoort. Alva en Boſſu raken in haat der gemeente. Den Briel ingenomen. Vliſſingen valt af, waar door de nieuwe ſchattingen, en Alvas wreedt voornemen geſtaakt wordt. Geeſtigh vaers op Alva, en den tienden penningh. Kluchtig voorſpel der Kinderen t' Amſterdam, op Alva.

De ſtaat des Lands wort de Prins te kennen gegeven.

MIdlerwijl was de *Prins* weder uit *Vrankrijk* in *Duitſlant* gekomen, alwaer hem *Meeſter Paulus Buis*, toen Penſionaris der ſtadt *Leiden*, de gezintheit der Staten, en geſtalte des Landts, quam openbaren. Maer *Oranje*, die nu geleert had, hoe luttel vattens aen de vlagen van 's gemeene mans yver is, en wat 'er weeghs tuſſchen woorden en werken leit; ſonderlingh als 't op te berd brengen van geld aen komt; vond hoe langer hoe raedzamer, met loode voeten te wandelen. Op dat hy evenwel niet t'eene-mael uit de werelt, en ſon-

1570. *Water Geuſen.*

der gedachten na *Nederlandt* ſcheene, nochte de hoop zijner goetwilligheit verſterven liet, zagh voor oorbaer in, ſijnen vyandt altemet, daer 't ſlaegh gaf, eenen neep te geven. Verſcheiden uitgewekenen, ook die zich met ambacht oft koophandel niet wiſten te erneeren, werden door behoeften en wraek-zucht teffens aen-geprikkelt, om verzet hunner ſchade, in 't beſchadigen van anderen te zoeken: 't welk hard om verbieden viel. Aen etlijken van deze dan, verleende hy beſtelling, om ſchepen van oorlogh toe te ruſten; en maekte tot zijnen Stedehouder en Ammirael, daer over *Adriaan van Bergues*, *Heer van Dol-Hain*. d'Eerſte Hop-luiden waren *Jonk-heer Landtſlot van Brederoode*, *Jonk-heer Albert van Egmondt*, *Niel' aas Ruikhaver*, *Ian Broek*, *Adriaen Menningh*, *Bartholt Entes van Menteda*, *Dirk van Bremen*, *Linbize*. Deze hielden hun verzamel-plaets in *Engelandt*, en van daer in zee ſtekende, werdenze van een ſtorm beloopen, zulx datze genootzaekt wierden in 't *Vlie* in te loopen. Alhier, terwijl zy daer op weder en wind blijven leggen, komt hun *d' Ooſterſche Vloot*, die *t' Amſterdam* en *Enkhuiſen* t'huis hoorde (zich voor geen onraed hoedende) in de kaken zeilen. Die randen zy aen; vermeeſterenze, en dwingen hun randzoen af. Voorts verlekkert op 't geluk, beidden daer noch vier of vijf dagen: midlerwijl komt'er noch een vloot van veertigh zeilen binnen ſchieten, die, gelijker wijze, van hen gehandelt werdt. 't Geſchal van dit bedrijf klonk over 't geheele Landt, zulx datze, daerze te vore *Wilde* oft *Bos-Geuſen* heeten, nu de naem van *Water-Geuſen*, kregen.

Die beſtellingh tot Roof-ſchepen verleent.

Die in 't Vlie buit maken.

En de naem van Water Geuſen bekoomen.

De Landtvoogt *Hartogh van Alva* hier van kundſchap krijgende, begon zich bet te water te wapenen. Terſtondt hier op belaſte hy den *Overſten Boſſu*, die hy in *'s Princen* plaets tot Stede-houder over *Hollandt* geſtelt had, dat hy zich van dit rooven bijtijts zoude zien meeſter te maken, en de Zee-roovers uitter zee te helpen. *Boſſu* derhalve doet tot *Amſterdam*, de Wet-houders der Noort-Hollandſche Steden, by een vergaderen, en leit met hen over wat hier in gedaen diende te weſen. Endelijk werd 'er beſlooten dat men twalef Oorlogh-ſchepen op 't vaerdigſte zoude toeruſten, en tot Ammirael daer over maken *Francois Bos-huiſen*. De Bondt-genooten dit vernemende, verlieten de *Zuider-Zee*, en namen haer vertrek na *d'Eems*. *Bos-huiſen* niet te min, teegh hen met zijn twalef wel-toegeruſte ſcheepen na, achterhaelde, en beſtookteſe op *d'Eems*, en broghtſe ten deele onder. Een van deſe twalef ſcheepen, die tot *Amſterdam* uit-gereedt waren, werd door den Schipper *Zeeger Franſz.* van *Medenblik*, na dat hy 't Hop-manſchap daer over van den *Prince* bedongen had, ten dienſte des zelven, eer *Bos-huiſen* met de Vloot uit-geloopen was, overgebracht.

1570. *Water Geuſen.*

F. Bos-huiſen met twaalf oorloghs ſchepen hier tegen uit geruſt.

Die haar verjaeght, en t'onderbrenght.

Een ſchip loopt over aan des Princen zijde.

Na dat de twee Jaren, gevrijdt van den tienden en twintighſten penningh by uitkoop, nu by-na ten einde geloopen waren, en de Landen de twintigh tonnen gouds jaerlijks volkomentlijk op-gebracht hadden, begon den *Hartogh* de ſchattingen van den tien en twintighſten penning op nieuw weer in 't werk te ſtellen. Gaf tot dien einde op 's *Konings* naem een wel minnelijk Placcaet uit, dat van deſen Inhout was.

VAn d'eerſte verkoopingh der goederen ſou men den tienſten penningh niet uitkeeren. Men ſoude ook de Koopmanſchappen, in-gebracht van buiten, en noit verkocht hier te lande, ſonder dien tol te geven, weder uit mogen voeren; ook alle waeren, gebleven in de ſelfſte natuur, die zy, inkomende, hadden; deſgelijx de goederen hier gewaſſen, gegroeit, oft gewrocht, indien daar af de tiende penningh eens

Placcaat van Alva wegens de ſchattingen.

1571. Zware schattingen.

eens voldaan waar. De eigenaars oft pachters van gronden ſouden de gemelde beſwaernis ten eerſten-male niet dragen, wen ſy hun aangeteelt gewas, oft beeſten, in den eigen aerdt oft gedaante der ſelven, verkochten. Voorts hadden vry te ſijn alle tweede, en voorder verkoopingen van lijftoght en allerley andere waeren binnen 's Landts; uitgeſeit alleen de laetſte verkoopingh, waar na de goederen verſleten oft verſonden ſouden worden. Den voorſeiden laſte ſoude ook, ſelfs ter laetſte verkoopingh, niet onderworpen weſen de ſtoffen noch ruuw, oft ombequaam ter ſlete: maer naderhant volwrocht en bequaam, ſouden ſy den tienſten penningh betalen, wanneermenſe verkochte om verſleeten te worden, en te vooren niet: doch als ſy eens tot ſleete gebruict waren, en daar na wederom verkocht wierden, hadde men t'elken male 't af-trecken des tienden te lijden. En ſouden de geenen die openene winkel hielden, om in 't klein te vertieren, 't gemelde recht moeten voldoen; ſonder te mogen voorwenden van hunne waeren buiten 's Lands gekocht te hebben, en d'eerſte verkoopers, en niet de laetſte te weſen.

Dit Placcaet zond hy met brieven aen de byſondere Lantſchappen, om af-gekundight, en in 't werk geſtelt te worden.

De Staten, zonderlingh van *Hollandt*, hier op, weſen hem menigerhande zwarigheden aen. Boven al maekten de Wethouders van *Amſterdam*, in 't af-kundigen deſes Placcaets groote zwarigheit, ja ſtonden in twijfel of zy 't af-kundigen alhier wilden toeſtaen, doch ſtonden het, vreſende *'s Hartogen* ongenâ, ten leſten toe; overleverende niet te min aen den Deurwaerder zeker geſchrift, inhoudende de byſondere zwarigheden, die *Amſterdam*, door 't voort-zetten deſer ſchattinge, ſcheen over 't hooft te hangen. Daer by voegende, de groote ſchade, dien zy zedert eenige jaren, te water, door 't nemen en aen-houden van hunne ſcheepen en koopmanſchappen, als ook door den grooten dieren tijt, maer byſonder door de onlanghs ontſtane alderheilige vloedt, die aldaer mede groote ſchade veroorſaekt had, geleden hadden. Voorts by-brengende dat hen dit pak ondragelijk wilde vallen, en geen gelegentheit zagen, indien deſe ſchattinge voort-gedreven wierd, om de twee hondert duiſent gulden, die zy voor 't af-koopen van 't bouwen van het Kaſteel, en Spaenſche bezettingh, dien den *Hartogh* in deſe ſtadt hadt willen doen leggen, op-brengen moeſten, te betalen. Zeggende voorts, datmen uit deſe en meer andere reden wel lichtelijk bevroeden kon, dat de gemeente van *Amſterdam* geheel en al in de gront zoude gereden worden, by aldien de *tien* en *twintighſte penningh* alhier in 't werk geſtelt wierd. Want van de reſt hunner goederen noch behouden ſijnde, ſouden zy ſich zelven, en d'arme gemeente niet kunnen onderhouden, en dat noch minder, vermits hunne renten, op huiſen en erven ſtaende, die alreede door verbeurtmakinge aen den *Koningh* vervallen waren, niet betaelt en wierden, waer uit zulk een armoede en jammer, voornamelijk, binnen deze ſtadt, ontſtaen zou, dat, om ſchults-halven, huiſen en erven in grooten getale aen-geſlagen, en verkocht zouden moeten worden, waer van ſijne *Majeſteit* dan noch, het beſte deel, ter zake van den *twintighſten penningh*, genieten zou. Over ſulx, om deſe groote ellende en jammer, daer in d'arme gemeente nootzakelijk vervallen moeſte, voor te komen, konden zy, in 't af-kundigen deſes Placcaets geen ander verlof dragen, dan zy over twee Jaren, in de ſelve ſchattingh gedaen hadden. Maer den *Hartogh* zich weinigh over deſe redenen en klachten ontzettende, begon alreets deſe ſchattingen in te voeren. En vermits hy wel wiſte, dat die van *Holland* de rijkſte waren, en dat aldaer de koop-handel bloeide,

1571. Zware schattingen.

En den ſlechten toeſtandt van hun ſtadt.

Die van Amſterdam vinden hun beſwaart in 't uitvoeren des zelfs.

En klagen over gelede ſchaden.

1571. *Zware ſchattingen.*

nam hy voor het daer aller-eerſt in 't werk te ſtellen. Zendt derhalve het Placcaet aen den *Grave van Boſſu*, en de Staten van *Hollandt* over, voorts hen belaſtende, die van *Amſterdam* aen te ſeggen, datze binnen veertien dagen ontfangers over den tienden penningh ſouden ſtellen, of dat, indienſe het niet deden, daer over in een boete van vijf-en-twintigh duiſent gulden ſouden vervallen ſijn. *Boſſu* deed, gelijk hem den *Hartogh* belaſte. Maer de Burgermeeſteren, en ganſche Vroedſchap, over deſe ſchattingh ſeer bekommert en ontſtelt ſijnde, hebben wel eenige uit de voornaemſte burgeren, om deſe ſchattingen door de gantſche ſtadt op te halen, geſtelt, en der ſelver namen den *Grave* overgeſonden, dan vermits de ſelve den eedt daer op weigerden te doen, en dat de Schepenen het werk niet ſeer hart aenbonden, ſich verluiden latende, dat dit een werk was, dat den Burgermeeſteren, en niet hen, aengingh, en Burgermeeſteren dien laſt weer op Schepenen ſchooven, wiert de ſaek van dagh tot dagh dragende gehouden, en uit-geſtelt. Midlerwijl waren de veertien dagen al verſtreken, en d'ontfangers noch te ſoeken. Dit briefde de *Graef van Boſſu* terſtondt van ſtuk tot ſtuk den *Hartogh* over. Deez niet weinigh hier over verſtoort, en raſende van ſpijt, dat *d'Amſterdammers*, die hy wel voor de reckelijkſte ſcheen aen te ſien, dus derden dwers-drijven, beval terſtont den Al-gemeenen voor-zorger van *Holland*, die van *Amſterdam* voor *'t hof* van *Hollandt* te verdagen, om hen de boete van vijf-en-twintigh duiſent gulden te doen betalen. Die van *Amſterdam*, om de zaek te bepleiten, ſonden uit hun naem *den Advocaat Treſlongh*. Doch eindelijk, na veel harrewarren ter weder-zijden, doemde het *Hof*, vreſende 's *Hartogen* ongenâ, *d'Amſterdammers* in de voornoemde boete. Zy beriepen ſich van dit vonnis aen den *Hoogen Raadt* van *Mechele*, maer kregen tot beſcheit op hun verſoek-ſchrift: *Fiat ſermo Duci. Men ſpreekt 'er den Hartogh af.* Hier meê voor 't hooft geſlagen, vonden zy beſt het daer by te laten. Doch 't geen hun in rechte geweigert wierd, is hun, mits de na-volgende beroerten, toe-gevallen. De *Prins*, in ſijn verdading-ſchrift, van den *Jare vijftien hondert tachentigh*, ſeit, dat de betaling deſer vijf-en-twintigh duiſent gulden eenen Burgermeeſter van *Amſterdam* alleene te laſt geleit wiert. Eenige willen ook datſe ſich van dit vonnis beriepen aen den *Koningh*, en aldaer hun †beroep door gemaghtighden vervolghden, maer daer-en-boven aldaer noch verklaert wierden, verbeurt te hebben, *hare rechten en handtveſten, en dat de ſtad gedoemt wiert, om ontveſtight, verwoeſt, en tot een Dorp gemaakt te worden.*

1571. *Zware ſchattingen.*

Alva bekreunt ſich des niet, en wil 'er mede voort varen.

Beroepen haar aan den Hoogen Raadt te Mechelen.

† *Appel.*

En daar na aan den Koningh.

Doch vergeefs.

Die van Amſterdam ſchoorvoetten in het op-brengen van den tienſten penningh.

Procureur Generael.

Worden in den Hage voor 't Hof verdaghvaert.

En hierover in een boete van vijf-en-twintigh duiſent gulden beſlagen.

Ondertuſſchen begon de gemeente in alle Steden over deſe ongewoone ſchattingen te morren en te klagen, ja ſelfs de Geeſtelijke begoſten openbaer den *Hartogh* over dit werk te haten en te laſteren. En liep het ongedult ſoo hoogh, dat de Leeraers op de predik-ſtoel, voornamelijk, hier *t'Amſterdam*, *den Hartogh voor een tyran en overtreder opentlijk ſcholden.* De Staten en Steden van *Holland*, kregen ook in *Boſſu* een af-keer, en begoſten hem met loode ſchoenen na te gaen, uit oorſake, dat hy, die hun *Stede-houder* was, en in plaets van het om verre te ſtooten, dit werk, om quanſuis ſoo een trouwen dienaer te ſijn, en in 's *Hartogen* gunſt te geraken, ſich dus ten uitterſte pijnde het ſelve voort te zetten. Want *Boſſu* was de geene, die den Hoogen Raedt daer toe porde en aen-dreef, dat 'er twee ontfangers van den tienden en twintigſten penningh weêr op een nieuw binnen *Amſterdam* geſtelt wierden, met beloften van noch veertien van de voornaemſte burgers, neffens deſe twee, te ſtellen. Doch deſe burgers konden, in dit ampt te bedienen, al weer geen ſmaek vinden, zochten

Boſſu raekt ook by de gemeente, over het ſterk voortdrijven dat tienſten penningh in de haat.

des-

1572. *Zware schattingen.*

deshalve verscheide uitvluchten en uit-leggingen in 's *Hartogen* Placcaet, en in de last dien *Bossu* had; voorwendende dat sijn last op de Burgermeesters sagh, en dat dien-volgens dit ampt door hen selfs moeste uit-gevoert worden. Maer Burgermeesters schoovent weer op de Schepenen, de Schepenen weer op de Burgermeesteren. Dit schoor-voeten en weigeren duurde soo langh, tot dat 'er tijdingh quam, dat den *Briel* door *Lumey*, *Grave van der Merk*, den tweeden van *Gras-maant* met een slinger-slagh ingenomen was, waer op terstondt *Vlissingen*, geterght door het maken van een Borght aldaer, mede afviel. En dus bleef dit werk haperen, en wert zedert niet meer aen-gedreven. Want *Alva*, beducht sijnde dat 'er groote oproer moghte uit ontstaen, en meerder Steden af-vallen, bemoeide sich met het uitvoeren van dese schattingen voortaen niet meer. Had niet te min soo vast voor-genomen dese schattingen door te drijven, dat hy, eer de tijdingh van het overgaen van den *Briel* quam, vast beslooten had, een goet deel der burgeren te *Brussel*, (die om den tiensten en twintighsten penning, van het verkoopen hunner goederen, niet te geven, en sich te swak vindende, om sich regel-recht daer tegens te kanten, winkels en kramen slooten, en seiden niet te koop te hebben, nochte dien-volgens eenigen tol schuldigh te zijn, ja liep endelijk soo hoogh, dat 'er bier noch broodt, binnen een maent tijts, om gelt te krijgen was,) in hun eige deuren op te hangen; op dat de anderen, verschrikt van soo fel en ylend' eene strengheit, met de gewoonlijke oefeningh hunner neeringe voortvoeren. En was de beul nu al gelast om zeventien stroppen, met ladders van tien of twalef voeten, vaerdigh te maken; het krijgs-volk in 't geweer, en *Don Fredrik*, ten huise van *Viglius*, om de vonnissen te sluiten, als dese tijdingh van 't veroveren van den *Briel Alva* ter ooren quam, die hier op den loop van zoo voortslaende een wreetheit schorste, en de *Brusselaars* met vrede liet. Ook seid men, dat den *Hartogh*, tegens den *Bisschop* van *Iperen*, die den *Hartogh* het in-stellen der tienste penningh af-ried, geseit zoude hebben, dat hy den tienste penningh wilde hebben, oft dat de straet-steenen hem voor 't hooft zoude springen, waer op den *Bisschop, als een Propheet, hem te gemoet voerde, dat veel eer soude gebeuren, dat hem de steenen tegens 't hooft souden springen, dan dat hy den tienste penningh soude krijgen.*

1572. *Zware schattingen.*

Niemandt wil ontfanger van den tien, en twintigsten penning sijn.

Den Briel door Lumey ingenomen.

En Vlissingen.

Veroorzaekt stilstant der schattingen.

Alva wreedt voornemen.

Van den Bisschop van Yperen tegen gesproken.

In dezen tijdt vontmen op zeker morgen, onder een af-beeldingh van den *Hartogh van Alva* de volgende *Latijnse* woorden geschreven staen,

Aerdigh vaers, op Alva, en den Tienden penningh.

Est ne hic Alvarus Dux, jam pius immo prudens?

Est ne hoc carmen?

dat is,

Is desen Hartogh van Alva niet Godvruchtigh en wijs?

Is dit geen Vaers?

Al de Geleerden, die dit zagen, konden hier geen vaers in vinden, hoe naukeurigh zy dit ook ontleeden, en op de Leest van een vaers zochten te schoeyen, niet te min merkten zy wel, dat yet verborgens hier in most steken. Endelijk was 'er een, die daer onder schreef, *non est*, dat is, *'t en is geen.* Den eersten Instelder dit siende, schreef er onder.

Tollantur Decimæ, & erit.

dat is,

Licht 'er de Tiende uit, en 't sal een worden.

Hier mede quam 't geheim voor den

1572. *Zware ſchattingen.*

dagh, want men begon te tellen van d'eerſte letter af tot de tiende toe, en de zelve uit doende, teldemen weder daer van daen vervolgens tot de tiende, en die ook uitnemende, teldemen noch eens tot de volgende tiende, die mede verwerpende, raekten deſe drie letteren, *l, a, p*, daer uit; Hier mede veranderden deſe *Proſa* niet alleenlijk in een volkomen vaers, dat een *Carmen Pentametrum* wierd, maer den zin, die te voren een zeegen voor *Alva* ſcheen uit te drucken, veranderde, door 't uit trecken van de tiende deſer letteren, in een vloek, even als door 't onredelijk eiſſen van den tienden pennink, al ſijn lof in laſter, onder de Gemeinte quam uit te barſten, want na 't uitnemen van de voorſchreven drie letteren, bleef 'er al dus ſtaen.

Eſt ne hic Avarus Dux impius immo rudens?

Dat is (om mede een Neerduits vaers hier van te maken) bykans aldus:

Is dit geen gierigh Vorſt, en ongodvruchtigh beeſt?

Aerdigh en verwonderens waerdigh is ook het geen *Pontanus* uit *Haamrodius*, die ſulx ſchrijft geſien te hebben, verhaelt, namentlijk dat, midlerwijl 'er tuſſchen den *Hartogh van Alva*, ende die van deſe Stadt, over het op-brengen van den tienſten penningh gehandelt wiert, eenige der voornaemſte burgers kinderen plochten uit ſpel en jok ('t geen dikwils een voorſpel is van het gene dat 'er gebeuren zal) oorlogh onder malkanderen te voeren, waer in d'eene party quanſuis zich verklaerde voor den *Hartogh van Alva*, en d'andere voor den *Prins van Oranje*. De gene, die den perzoon van den *Hartogh* uit beelde, verkundighde met groote ſtrengheit, (uitſtekende met een uitgeſtrekte arm een papiere vendel aen een ſtok geplakt, en waer in tien ringen, dat op den tienſten penningh ſloegh, afgetekent ſtonden,) het op-brengen des tienſten penningh. d'Ander party, die zich voor den *Prince van Oranje* verklaerde, ſtelde ſich aen als offe ſulx met kracht en gewelt beletten wilde, invoege dat beide partyen elkandre met vuiſten te keer gingen, in welk gevecht bywijlen dan den *Hartog van Alva*, quanzuis, op de vlucht, en uit den lande gedreven wiert. Ook was op zekeren tijdt een hoop Jongens, met drie trommelen, en twee trompetten, den *Dam* af, langhs de *Kalver-ſtraat*, tot aen de *Reguliers-poort*, komen trecken, waer van een onder hen twee ſleutels op ſijn borſt had hangen; en als men hem vroegh, waer dit geraes op aengeleit was, gavenze tot antwoort, datze de kiſten wilden opſluiten, om den *Hartogh* den tienſten penningh te betalen; in 't weder-keeren ſmetenſe den gemaekten *Alva* een net over 't hooft, en hem luſtigh met modder en ſlijk.

1572. *Zware ſchattingen.*

Voorſpel der kinderen t'Amſterdam, op Alva.

ACHT-

ACHT-EN-TWINTIGSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Eenige Steden vallen aan 's Princen, doch Amsterdam blijft aan 's Koninghs zijde, en neemt Krijghs-knechten aan. Aldaar wordt een Vrouw, om vleys eeten uitgebannen. Amsterdam te vergeefs, door Lumey tot afval versocht, wort van hem belegert, brandt de Lastadie af, en valt op de Beleggers uit, 't Belegh op gebroken, en eenige Burgers opgehangen, Krijghs-brabbelingh in Waterlandt. d'Enkhuisers becommeren de vaert op 't Ye. Haar schepen bevrieſen, en raken wonderlijk wederom los. Dappere daadt van een Vrybuiter. De Prins tracht Haarlem t'ontzetten. Sonoy bemachtight den Diemer-dijk, moet die weder verlaten. Ian Haerings stoute daadt. E: Brederodes wonderlijk ontcomen. Sonoy versterkt sich op nieuw, en neemt den Diemer-dijk ander maal in.

Verscheide Steden vallen aan 's Princen zijde.

NA dat nu in den Jare vijftien hondert twee-en-tzeventigh de drie vermaerste havenen van *Neerlant*, en, als sleutels van *Hollandt* en *Zeelandt*, den *Briel*, *Vlissingen*, en *Enkhuisen*, allereerst den *Koning* af, en op *'s Princen* zijde gevallen waren, zoo hebben terstont de Steden, *Hoorn*, *Alkmaar*, *Edam*, *Medenblik*, en die van *Zuid-Hollandt*, zich over de zelve boegh gewent, uitgenomen dese stadt *Amsterdam*. En schoon datse in den eisch van den tienden penningh, den *Hartogh* van *Alva* wel de hartste party viel, (waer over datse ook, gelijk wy te vore geseit hebben, in den *Haagh* voor *'t Hof* van *Hollandt* geroepen, en in een boete van vijf-en-twintigh duisent gulden gedoemt wert,) zo bleefse nochtans volstandig, en hield 'et met den *Koningh*. Den *Hartogh* van *Alva* vermaende ook d' *Amsterdammers* by brieven zeer vriendelijk tot volstandigheit, seer hoogh verheffende hun dienſten en getrouwheit den *Koningh* bewesen; en belooſde hen ernstelijk sulx sijn *Koninglijke Majesteit* aen te dienen, daer by voegende, datse hier door by den selven *Koningh* geen kleen eer in leggen, en niet weinigh haer handt-vesten vermeeren zouden.

Amsterdam blijft onverzettelijk, en op 's Koninghs zijde.

Die van *Amsterdam* dan vast voorgenomen hebbende, om sich op *'s Princen zijde niet te begeven*, hebben, met goetdunken van de ganſche Vroedschap, uit de burgery twee vendels knechten, tot 's stads beschermínge aengenomen. Over het eene vendel was tot Hop-man gestelt *Willem Langius*, en tot Vendrigh, *Kornelis Hendriksz.* een Burgermeesters zoon; over het ander tot Hop-man *Wolfert Michielsz.* en tot Vendrigh *Allert van Diemen*. 't Geweer werdt den krijgs-knechten van stadts wege uit het *Bos-huis* beschaft. Beneffens deze twee vendels, zoo namen de Burgermeesters noch aen uit de burgery, negen hondert mannen, die in negen vendels verdeelt werden.

Neemt Krijgsvolk uit de burgers aan.

Te deser tijde, 't geen aenmerkens waerdigh

1572. *Amsterdam bestreden.*

digh is, wiert de *Roomsche Godsdienst* en *Inquisitie*, alhier soo strengh en stip onderhouden, dat in dit Jaer op den eersten van *Lente-maant*, een *Stijn Ians*, in de wandelingh *Schippers Trijn* genaemt, by Schepen vonnisse gedoemt wiert, om te gaen op zekere Zondagh voor d'ommegangh, tusschen 's Heeren dienaers in een linnen kleet; met een barnende waschkaerse, van een half pont, in haer handt, en daer na buiten de Stadt en hare vryheit, en daer buiten te blijven voor de tijdt van drie achter-een-komende Iaren, ter oorzake zy op den achtsten van *Lou-maand*, wesende vrydagh, een ketel met vleesch gekookt, en weder op den vijftienden der zelve maendt, zijnde mede vrydagh, in tegenwoordigheit van drie Schippers, vleesch op de rooster gebraden had, om t'eten. Maer onder 't braden, quamen d'onder en d'opper-schout, met hun dienaers; des zy, hen ziende aenkomen, de kamer, daerse in was, toesloot, en 't gebraden vleesch met den rooster, om het voor hen te verbergen, onder den bank wegh stak, doch wierdt het zelve, noch warm zijnde, door hen, daer onder van daen gehaelt.

Strafheit der Roomschen.

Een vrouw om vleys eten, uitgebannen.

Ondertusschen deed *Lumey*, *'s Princen Stedehouder*, schoon deze Stadt dus even onverzettelijk bleef, niet te min groote naerstigheit, om de zelve meê tot afval te brengen. Zondt derhalve door een trompetter een brief aen de Wet-houders, waer in hy wijtloopigh verhaelde met wat wreetheit den *Hartogh van Alva* dit land gesoolt had, hen voorts ernstelijk vermanende en biddende om zich op *'s Princen* zijde te begeven, of bescheit te zenden, hoe datze gezint waren. De Staten van *Hollandt* zochten hen ook met verscheide brieven tot af-vallen te bewegen. Maer de Wet-houders toonden zich hier toe ongenegen, invoege datze dikwils de brieven onbeantwoordt lieten. *Lumey* derhalve verzocht by de Staten, die tot *Haarlem* vergadert waren, de som van veertigh duizent gulden, om *Amsterdam* te belegeren. Men zeit hem hier op alle behoorlijke hulp-middelen toe. Niet te min, als 'er gesproken werdt van Schepen toe te rusten, om d' *Amsterdammers* te dwingen, daer de Water-steden, en Meester *Willem Bardezen*, uit name van *Sonoy*, (die van gevoelen was, dat men, om die van *Amsterdam* te krenken, en te benauwen, raed moeste schikken, om hun schepen te slaen, en van de *Zuider-Zee* te houden) zeer op-drongen, vondt men verre te zoeken de kosten daer toe vereischt. 't Belegh te lande werdt echter aen-gevangen, *'t Katuisers Klooster* ingenomen, etlijke schanssen op-geworpen, twalef groove stukken schuts, derwaerts gezonden van de Staten, en een trompetter, met schrijven der zelve, aen die van binnen, om hen tot hun eigen heil, en 't gemeine verbondt, te bewegen. Ook was 't vertrouwen, dat een goet deel der inwoonderen, den *Prince* gunstigh, niet verzuimen zouden, dus een gelegentheit, en hunnen slagh waer te nemen: een toeverlaet doorgaens ontschiettende. De trompetter, in plaets van gehoor, kreegh een koegel na 't lijf. Ondertusschen quamen vier vendelen knechten van den *Grave van Bossu*, (den tweeden van *Oestmaane* des nachts te scheep, aen wien, zijnde tot *Uitrecht*, zy terstondt geschreven hadden) in stadt. Hun gink nochtans die angst over, dat zy de *Lastaedje'*, eene treffelijke voor-stadt, t'eene-mael aen asschе leiden: 't en zy veel eer d'oude wrok geweest, tegens d'in-geërfden van dezen oordt, daer wy te voren af-gesproken hebben. De Soldaten vielen, den een-en-twintighsten, tegens den avondt uit, op 't volk van *Lumey*, dat voor de *Reguliers-poort*, gelegert was: doch zy werden te rugh gedreven, achter-latende zestien gevangenen; mits dat vier vendels, van buiten *Sant Anthonis-poort*, aen d'anderen

1572. *Amsterdam bestreden.*

Amsterdam wordt belegert.

Brandt de Lastadie af.

En valt uit.

Amsterdam wordt verzocht, op 's Princen zijde te vallen.

1572. *Amsterdam beſtreden.*

deren te bate quamen. Ten volgenden middage, vielenſe wederom ter zelve poorte uit, en ſchermutſten wel anderhalve uure langh. *Lumey* ziende *Amſterdam* alzoo van ſich bijten, en de hoop van inwendige opſtendinge te niet, brak 's nachts daer aen, voor *Sant Anthonis* en de *Reguliers poort* op, en ſtak 't vuur in de hutten. 't Zelfde deed hy, 's anderendaeghs, voor de *Haarlemmer poort*; inſgelijx tot *Slooter-dijk*, dat hy meeſt al verbernde: wijtende ſijn af-wijken den Staten, als of zy hun woort, van hem met geldt en voorraedt te bezorgen, verachtert hadden. Maer anderen leidden 't aen zijn wan beleidt, verſmadingh van krijgstucht, en ſnooden handel te laſt: waer door de *Roomſch-geſinden* en boven al, hunne geeſtelijkheit, in weder-ſperringh verhardde. Aen d'andere zijde van 't Y, tegens de ſtadt over, had Hop-man *Michiel Krok*, met drie hondert mannen, den dijk in bewaringh. Deez uit enkele kundſchap van *Lumeys* vertrekken, kreeg ſulk een ſchrik op den hals, dat hy, midden in der nacht, na *Purmerend* vlood. In 't aftrecken vernielde *Lumeis* volk het alles rontom de Stad, dreef het vee weg, en liet, 't geen men niet mee kon krijgen, verdrenken. *Lumei* deed ook etlijke Burgers, die hy gevangen gekregen had, op-knoopen. En aldus verdween dezen toelegh op *Amſterdam*.

Valt uit op de beleggers.

't Belegh op gebroken.

Ettelijke Burgers opgehangen.

Enkhuizen gequelt.

Om dees tijt, in *Wijnmaant*, nam *d'Admiraal Bos-huiſen*, met *d'Amſterdamſche* Vloot, *d'Enkhuiſers* te quellen; en barnde op eenen tijt, etlijke wooningen buiten de *Noort-poort* af. Dit vergingh hem te mackelijker, vermits die van binnen tot uitval en bedwank der inwendige quaetwilligen teffens te zwak waren. *Sonoi* wederom, deed de *Sardammer-ſluiſen* beſchanſſen, en de *Waterlandſe* dorpen, tegens over *Amſterdam*, bezetten; opwerpende een ſterkte tot *Nieuwen-dam*, onder ſcherm van zekere galeyen, derwaerts geſonden uit *Hoorn*, *Edam*, en *Monnicken-dam*. Om 't welk te ſteuren, *d'Amſterdammers* tien groote ſchepen, en zes boots af-vaerdighden. Deze ſcheenen in 't eerſt, groot gewelt met hun geſchut te baren: dan, daer werdt, by dat van de galeyen, 't welk men eenſdeels te landt braght, wakkerlijk op geantwoort. Zulks die van *Amſterdam*, met verlies te rugh keerden. Des anderen daeghs quamen zy eenen verſchen torn doen, met negen brandt-ſchepen, en hope van 't vuur in de galeyen te brengen; doch 't had geen geluckiger uitgank. Want de galeyen vonden middel, om ſich achter in de havene, boven den windt, en onder 't ſchut der ſchanſſe, te vertrecken, van waer d'anderen ſwaerlijk beſchadight, en eenige ſchepen te gronde geſchooten werden. Zommigen vonden ſich benoodight hun eigen geſchut en ankers in 't Y te werpen, om te lichter daer af te raken. Deſe ſchermutzingen; hoe-wel van kleene verrichtinge, nochtans d'een achter d'andere wel afgeloopen, moedigden grootelijx die van *Noort-Hollant*; zo verr' ook, dat men zedert, aen 't bemeeſteren der *Zuider-Zee*, darde denken, toeruſtende etlijke ſchepen en galeyen; op deſen toelegh, en om *Amſterdam*, van *d'Ooſterſche vaert* te verſteken.

1572. *Amſterdam beſtreden.*

Krijghsbrabbeling in Waterland.

Daar d'Amſterdammers niet uitrichten.

Om deez tijt geſchiedde hier in 't Y, voor deze ſtadt, een wonderlijke en aenmerkens-waerdige zaek. *d'Enkhuiſers* en hunne gebuuren, om dien van *Amſterdam* den Zee-bouw te bederven, (want toen ter tijt verklaerde ſich deſe ſtad noch voor den *Koning*, maer *Enkhuiſen* was alreê op 's *Princen* zijde gevallen) hadden eenige wrakken, wel geballaſt, in 't Y geſonken, niet verre van der ſtadt; en bleven, bovendien, daer ontrent den meeſter te water maken. Binnen-wijle winterd' het aen; ſloegh ſchielijk, en ſoo ſtrengh aen 't vriezen, dat, eer men ſich des hoedde, de *Noort-Hollanders*, van 't ys beklemt werden: daer dubbel gevaer uit rees. Want

d'Enkhuizers bekomeren d'Amſterdamſe vaerdt.

1573. *Amsterdam bestreden.*

voor eerst, waren de schepen schaerslelijk van lijf-toght versien; sulx 't volk begon te morren, gereedt om daer af te loopen, soo men hun niet, met moeite, eenige eet-waeren toegevoert hadde. Ten anderen was de vyandt niet om zulk een voordeel te verwaerlooſen, en hen, in die gelegentheit, onbestookt te laten. In dus een' kommer, onboodmen de *Waterlantse Dorpen* op, om een vaert tot *Pampus* toe, te bijten, en t' onderstaen, oft de schepen, over die ondiepte te krijgen waren. Een geweldigh rak was dit, en 't ys zoo dik gebacken, dat men, na zware kosten en arbeidt, het verlooren werk steken liet. Men gingh nu raedtslagen om, van 't geschut na den grondt te seinden; wat berghbaer was, wegh te sleepen; en met de rest te doen, 't geen men, by gelijke zwarigheit, liever heeft, dan den vyant te verrijken; als een selle wint, opstaende uit den Noorde, de schors des waters komt scheuren; en een wijt-gapende reete, genoegh na eigen wensch, voor 't boots-volk, maken. Voorts volghd'er zoo hoogh een vloedt op, dat de schepen schier twee-maels zo veel' ellen diep gaende, als men gewoon is voeten nats in 't *Zuider-gat* voor *Enkhuisen* te hebben, echter daer deur, en in behouden havene, raekten. Ook waren zy zo haest niet over, oft het ys sloot terstondt, en vlijdde zich in sijn eerste leger.

Wonderlijke verlossinge der Noort-Hollandse schepen, voor Amsterdam, uit het Ys.

Dappere daat van een Vrybuiter.

Te deser tijd hield sich hier op het Y een vry-buiter der *Geusen*, geheten *'t Hoen*, die schalk in 't overleggen, stout in 't uitvoeren, met onversiene aenslagen de wateren onveiligh maekte. Deez', verspiedt hebbende hoe een' bende *Laneiers*, speerruiteren van *Amsterdam* na *Haarlem* trok, liet sich voorstaen datse de sijne waren, indien hy hen, op een rak dijks, daer ter zijde geen uitvlucht was, betrappen konde. Twee roei-jaghten had hy by zich, en boven achtien man niet: en wilde het echter wagen, met dus een hant vol volks. Ziende hen ter gewenschte plaetse, spreidden zy sich, en komen, ten deel van voo- 1572. *Amsterdam bestreden.*
ren, ten deel van achteren op-klimmen. 'tWeeke weder had ook den dijk geweikt, en de paerden het noch quaet genoeg, sonder andere belemmeringh: alsoo zy dikwils door de korst heenen stapten, en ten buik tot in de modder schooten. Versmadende nochtans de weinighte die hun 't hoofd bood, vorderden zy hunnen wegh: maer konden geen vaerdt maken. Toen leggen de Vry-buiters aen: en nauw' lijx een scheut, offe deed eenen man sneuvelen. Voort vellen de voorste hunne spiessen, sonder schroomte voor de speeren, die daer by in de lenghte niet halen mochten; en drijven hen den achterste toe. Daer worden zy even euvel gegroet, en echter gedwongen, toom te wenden. Binnen-wijle hadden de voorste her-laden, en gingen hunnen eersten gang. 't Hal, gekneed van de hoef-slagen, werd hoe langer hoe murwer: en 't eene ros by 't ander bleef steken in 't klamme slijk: oft slibberd' op het gladde, in sijn eigen en sijns Meesters bloedt, en schudde hem uit den zadel. Dit vallen en opstaen, gins en weder jagen, duurde tot dat de gantsche kornet, geschat op ander half hondert koppen, ter neêr geworpen was. Door welke, en wesgelijke stucken, d'aenrechter sulk een naem won, dat de *Baroen* van *Liques* (een van 's vyands voornaemste Overste) daer door bekoort, hem sien wilde, en te dien einde hem vry geley toeschikte. *'t Hoen* verscheen, en bevonden maer een slecht huis-man te zijn, baerde des te meer verwonderingh. Eenige schenkaedjen van de *Baroen* aengeboden, sloegh hy af; niet sijne gunst, soo de tijdt quam, der zelve van doen te hebben. Ook quamse naderhandt; en *'t Hoen* gevangen zijnde, wierd op voorspraek van *Liques*, sonder rantsoen, vry gelaten.

Die 150 Lanciers, of Speerruiters af maakt.

Als in dit loopende Jaer *Haarlem* door de *Spaansche*, onder het beleit van *Don Fre-*

1573. *Amsterdam beſtreden.*

Frederik, des *Hartogen van Alvas* zoon, zeer ſterk belegert wiert, en de leef-togt, die in 't leger goet koop was, ſonder eenige hinderniſſe uit het *Sticht van Uitrecht*, over den *Diemerdijk*, die na *Amſterdam* loopt, door *Amſterdam*, en ſoo voort in 't leger, gebracht wierdt, ſoo belaſte de *Prins aan Sonoy*, om dit te beletten, dat hy ſchicken ſoude, ſich meeſter te maken van den *Dijk* te *Jaephannes*, tuſſchen *Amſterdam* en *Muiden*. Want hier van daen kon men den vyandt allen toevoer van boven, ſoo te land als te water, af-ſnijden; mits beheerende, ter eene zijde, het *Y*; ter andere de *Diemer-meer*, die tot aen den *Amſtel*, en den *Uitrechtſe Wagen-wegh*, ſtrekte. *Sonoy* dan over-geſcheept met acht hondert ſoldaten, en etlijke delvers, nam ſchielijk den Dijk in; maekte terſtont een ſluis aen ſtucken te ſlaen; een ander gat met de ſpade: en beſchanſte ſich tuſſchen beide. 't Geluk hem hier in te wil geweeſt zijnde; liet hy aldaer het krijghsvolk, met drie galeyen, en een tamelijk getal van ſchepen en ſchuiten: en voer zelf na *Edam*, om hun vereiſchte nootdruft en byſtandt toe te vaerdigen. Maer die van *Amſterdam*, bezeffende 't belangh van 't ſtuk, ſonden derwaerts meer dan twintig water-ſchepen, gewapent met baſſen en gotelingen. *Sonoys* ſchip-volk, daer tegens niet op-mogende, ging 't zetten onder 't geſchut der ſchanſſe, en verliet twee galeyen, die gekregen werden van *d'Amſterdammers*. De zelve, vervolgende hun voordeel, quamen thans de ſterkte, tot vier ſteden teffens, beſtoken; met grof geſchut en drie vendelen knechten aen de Weſt-zijde, met een vendel aen d'Ooſt-zijde, langhs den Dijk, uit het *Y*, met ſchepen, uit de *Meer*, met ſchuiten, wel gemant en beweert. De *Sonoiſchen*, in dit parket, verdadighden ſich dapperlijk; tot dat hy, des verwittight, met veertig ſchepen ter yl gezamelt, eerſt *d'Amſterdammers* deiſen deed; daer na, mits dat zy eenige raizeils te hulpe kregen, van de ſijne begeven werd, en ſich, ter nauwe noot, uit het midden der vyanden, redde. Waer over de Schanzelingen, wanhoopende van ontzet, 's nachts, na den achtiende van *Lente-maant*, in de groote galey van *Hoorn*, en eenige krab-ſchuiten, en daer meê ten deel in 's vyandts handen, vielen. Die deur worſtelden, bezeilden de *Waterlandſche wal*: daer Hop-man *Ian Taemſz. Schaft*, nochtans niet optreden wilde, eer hy, onder 't geſicht van de na-jagers, de galey te gronde gehakt had. 't Hard onder de zoolen hebbende, kregen zy ſtraks de *Spaanſchen* op de hacken, en zouden merkelijk af-breuk geleden hebben, indien *Ian Haringh* van *Hoorn*, zulks door een *Romeinſch-ſtuk* niet belet had. Deez' aen een enghte, daer 't *Y* van buiten, een *Meerken* van binnen, den Dijk van binnen bekabbelde, hield ſtal, zich kantende alleen tegens de voorſte voor-volgers: thans als hem 't getal over de hand werd, ſprongh in de Meer, en won met ſwemmen, in ſpijt van menigh ſcheut, den anderen oever: van waer hy 't, door de weidden, tot *Monnickendam* aenbracht. Dit ſtuiten der vyanden was de behoudenis van velen ſijner ſpits-broeders; en nergens anders hunne wijk heen. *Eraſmus van Brederoode*, adel-borſt, zijnde in 't deiſen, door ſijn voeten geſchooten, ter aerde gevallen, en weder op-geſtaen, begaf ſich na 't *Y*, om liever, (indien 't ſoo weſen moeſt) te water, dan ſmadelijk aen een galge, te ſterven. Beneden den dijk, en te ſtruikelen komende, ſtort hy voor over, verladen met ſijne ſlagh-zwaert, en blijft met het hooft in den gront van eene ſloot ſteken. 't Welk ziende een Rot-meeſter van 't zelve Vendel, ende wanende, dat hy vyandt was, ſtiet 'er na met een ſpieſſe, die hem luttel bezeerde. Want ſijn wambas-wrongh, gevult met paerds-hair (gelijkmer te dier tijdt droegh om de boxen te ſchorten)

De Prins tracht de beleggers van Haarlem, de levens middelen, te beletten.

Sonoi neemt den Diemerdijk in.

Wordt beſprongen.

1573. *Amſterdam beſtreden.*

En weder verlaten.

Ian Harings ſtoute daat.

Eraſmus van Berederodes wonderlijk entkomen.

1573. *Amſterdam beſtreden.*

klonterde om 't yzer, en beklemde het, invoege, dat het, te rugh gehaelt, ook den drenkelingh boven trok. De welke, aen aem-tocht geraekt, *Wat ſijt ghy*, ſeide hy, *voor een martelaar, die eenen luſtigen borſt, niet voort ruſtigh, weet deur te helpen.* Een fraey betoog van onbekommertheit in ſijn uitterſte, waer 't met aendachtiger geeſt, en ſtemmiger woorden gedaen. Hy werd 'er by bekent; en alzoo de wonde door 't nat wat bekoelt was, de bal der voeten gaef, liep met d'anderen tot *Uyddam* toe. Voorts holp men hem te ſchuite na *Monnickendam*, en aldaer van ſijn letzel. *Sonoy*, hebbende door ſmeeken, en dreigen met *'s Princen* ongena, op nieuw over de tachtentig zeilen tot *Edam* by een gepreſt, vernam hoe 't 'er af-geloopen, zijn toelegh verſtoven, en voor dat pas niet te her-vatten was; hoe-wel hy *d'Amſterdammers* van *'t Y*, en tot binnen de palen hunner havene joegh. Onbillijk is 't lot der oorloge. Zoo 't wel gaet, elk eigent ſijn deel aen de glory. In tegenſpoet, zoekt men den eenige Overſte de wijt te geven. Dit bejegende *Sonoi*, dien niet alleen de zoldaten van de geruimde ſchanſſe te laſt leiden, dat hy hen op een vlees-bank gebragt, en leelijk in de ly gelaten had: maer ook de vluchtelingen te water, ſchoven al de ſchult op zijn onvoorſichtigh beleidt.

Sonoy verſterkt zich op nieuw.

De *Prins* even-wel, die dapper met de *Haarlemmers* begaen was, en nochtans geen andere uitkomſt voor hen wiſte, dan de beleggers te belegeren, en door afſnee van toe-voer, in gelijke benauwtheit te brengen, belaſte ter eene zijde *Sonoi* noch eens den *Diemer-dijk*, en ter andere zijde, den *Baroen van Baten-burgh*, het *Dorp Onder-Kerk* in te nemen, en zich daer te ſterken. Maer de vyandt, geleert by den voorigen aenſlagh van de *Noort-Hollanders*, had op dien dijk een ſchans, en *Hop-man Snater*, met twee Vendelen knechten daer in geleit: een andere tot *Ouder-Kerk*, daer hy de hooghte van 't Kerk-hof, en de Kerk zelf te baet nam. *Sonoy* dies niet tegenſtaende, worp 's midder-nachts, na den tweeden van *Zomermaant*, acht hondert mann', tuſſchen *Amſterdam*, en 't Blok-huis van *Snater*, op den dijk, door-groef dien, zonder merkelijk verlies; en verzekerde ſich daer, met zes ſchanſſen, die hy tot na 't over-gaen van *Haarlem*, inhield. Van de Diemer-Meer kon hy echter geen meeſter worden, mits die van *Amſterdam* daer vijf galeyen, nevens een goet getal zoo kleene ſchepen, als ſchuiten op-braghten: behalven dat 'er de zijne qualijk vlooten moghten, en 'tboots-volk onwilligh was.

1573. *Amſterdam beſtreden.*

De Prins tracht ander maal Haarlem t'ontzetten.

Sonoy neemt den Diemer Dijk weder in.

NEGEN-

NEGEN-EN-TWINTIGSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Den Hartogh van Alva komt t'Amsterdam, ruſt een Scheeps-vloot, onder den Grave van Boſſu, toe. Die eenige Schanſſen in Waterlandt verovert. Die van Noordt-Hollandt komen tegen Boſſu ten ſtrijdt. Hy ſoekt niet aan boordt te klampen, doch wordt beſet, en van ſijn volk verlaten. Weert hem dapper, maar geeft ſich met verdragh over, namen der gevangenen. Boſſu verſoekt en verkrijght, om hem by Alva te mogen verantwoorden. Gevangen Borgers tot Haarlem verblijden haar over ſijn nederlaag. Alva in haat, vertrekt ſchandelijk uit Amſterdam. Droevigh voorval over 't ſelve.

Den Hartogh van Alva komt t' Amſterdam.

NA dat nu endelijk *Haerlem* door de *Spanjaarts*, onder het beleit van *Don Frederik*, was overgegaen, quam den *Hartogh van Alva* hier *t'Amſterdam*, en trok voorts na *Haerlem*, om alles daer te beſichtigen, doch quam in 't kort weder hier, in hope van ſich over *Noordt-Hollandt*, dat hem dapper in de weegh was, in 't kort meeſter te maken. Ruſte derhalve een ſterke Vloot toe, onder het geley van den Overſten *Boſſu*. Deez dan ſteekt ſin 't geſicht van *Alva*, en een groote menighte van Papen en Munneken, die op de *Schreyershoek*, met een groote praght en prael, het af-ſteken deſer Vloote, aenſchouwden, en met kruiſen en zegeningen geluk wenſchen) op den twaelfden van *Herfſt-maent* van deſe ſtadt af. Wel is waer, dat de *Noort-Hollanders*, om het *Y* te ſtoppen, weder eenige wrakken voor deſe ſtadt gezonken hadden, en dat hy daer, mits eenen ſterken windt, ten eerſten dage niet deur kon komen. Maer hy maekte des anderen daeghs een open te vinden, en de ruimte te krijgen. Waer over de *Noort-Hollandſche* ſchepen, het *Y* verlatende, tot aen *Pampus* weken. Op ſijn achtien, zoo zware ſchepen als jaghten, had hy zes *Spaenſche*, nevens etlijke *Hoogh* en *Nederduitſche* vendels; tot Onder-Admirael *Ian Zimonſz. Rol van Hoorn:* en taſte, voor 't eerſte werk, de Schans te Schellingwoudt aen. Daer in lagh *Hop-man Hendrik van Broekhuiſen*, en weerde ſich manlijk genoegh: doch ontbloot zijnde van de ſchepen, werdt entlijk gedrongen, om een goet heen-komen te ſien, en ſijn wijk op *Monnickendam* te nemen. Geringen, oft geenen wederſtandt bewezen, voorts d'andere ſterkten van den *Waterlandſchen dijk*, en vielen meeſt al, ten zelven dage, in *'s Graven* handen. Die van *Noordt-Hollandt*, hebbende hun betrouwen geſtelt op de wrakken, en 't af-dammen van den vyandt, verſloegh niet weinig t'ontſchieten van dien toeverlaet. En was hun 't verlies der ſchanſſen een groote ſmart; te meer, om 't geſchut daer in gebleven, dat zy tot wapeningh der Vloote ten hooghſten van noode hadden. Geen wanhoop echter verſtikte hun den moed; maer maekten tot *Hoorn* en *Enkhuiſen* vier-en-twintigh krijgs-koggen toe, en verzochten op den *Prince*, dat hy hun eenige ſchepen, doch ſchut voor al, wilde by-zetten,

Ruſt een Scheeps-vloot toe, onder den Grave van Boſſu.

Die de ſchanſſen op den Waterlandſendijk, in neemt.

Hoorn en Enkhuizen reeden ſchepen toe.

1573. *Neerlaagh van Boſſu, op de Zuider-Zee.*

Teffens liep hun het weder meê, en benam de ſtijve wind den vyand eenige dagen, die hun in het toe-reeden, wel te pas quamen. *Boſſu*, na 't bezetten der Blok-huizen met krijghs-volk, zond eerſt *Franciſco Verdugo* aen den Landt-vooght, om hem te berichten, in wat ſtaet *Waterlandt* waer. Thans voer hy zelf na *Amſterdam*, om zijne Vloote te meerderen, en na de heerſchappy der *Zuider-zee* te dingen. *Robles*, *Heer van Billy*, midlertijt, met drie galeyen, een boot, en zeven krabſchuiten, veroverde zeven ſchepen, die met drie hondert laſt Rogge van *Ooſte* quamen. Ja ter nauwe noodt ontgingh hem het *Noordt-Hollantſch* † Belei-ſchip: niet tegenſtaende dat *Doco Martina* met zijne ſchepen het *Vlie* bewaerde. En hielden deze twee elkanderen daer zulx bezich, dat geene van beide beuren moght, zich by de groote Vloot zijner partye te voegen.

Hoorn en Enkhuiſen reeden ſchepen toe.

† *Convoy-ſchip.*

Boſſu vaert ten ſtrijdt.

De *Graef* nu ſterk ontrent dertigh zeilen, zoo kleene als groote, en zijnde met hof-ſtaet, en twee hondert oude *Spaenſche* zoldaten, in ſijn Ammirael-ſchip geſtegen, dat den hatelijken naem van *Inquiſitie*, en twee-en-dertigh metale ſtucken, voerde, lichte den derde van *Wijn-maant*, het anker voor *Amſterdam*; dan kon, mits geweldig waeyen, niet voor den vijfden, over *Pampus* raken. Toen ſtreefft hy na de *Noort-Hollanders* toe; in opzet even-wel van handt-gemeenſchap te ſchuwen, en 't voordeel van ſijn ſchepen en ſchut, bet bezeilt en toelangende, niet te verwaerloo-ſen. d'Anderen, daer-en-tegen, wel zoo kloek in getal, ſtelden al de kunſt der boots en ſtuur-lieden te werk, om tot aenklampen en enteren te komen. Met dit toe en ontleggen, en dwers door elkandre zwieren, liep de halve en de heele volgende dagh ten avondt; zonder dat 'er meer dan twee van de ſijne achter-haelt en aengeranſt werden. Op 't eene voer *Hopman Schuilenburgh*, zwager van *Bos-huiſen*. Dien viel Hop-man *Iacob Til* tot driemaels toe aen boort, en overweldighd' hem ten laetſte. *Schuilenburgh*, met noch zes, werdt na *Hoorn* geſonden: d'anderen ontrent vijftig, door-ſteken, oft in zee geworpen, *Til* verloor boven twee mannen niet; maer alzoo hy zelf, en noch twintigh van de ſijnen, gewondt waren, werdt hem 't ver-overde ſchip weder ontnomen. Hop-man *Taems Geltzak* van *Medenblik*, ranſde het tweede ſchip aen: dan kon des geen meeſter worden.

De ſlagh gaat aen.

1573. *Neerlaagh van Boſſu, op de Zuider-Zee.*

Sedert droeg ſich niet bezonders toe, tot op den elfden der maendt. Toen quam men elkandre weder onder 't geſchut. 't welk van de *Boſſuſche* zijde, ſoo vreeslijk donderde, dat het voor de bondtgenooten onmogelijk om verduuren ſcheen. Zy joegen 'er echter op aen, trachtende door alle wegen aen den vyant vaſt te raken; die hun t'elken male ontworſtelde, en zijn' oude gangen gink. Maer hun Ammirael, *Kornelis Dirkſz.* van *Monnickendam*, in-hebbende Hop-man *Ruikhaver* met een deel zoldaten, pijnd' het zoo langh, dat hem entlijk gelukte 't ſchip van *Boſſu* in te zeilen, en 't zijne daer aen te hechten. Hy had in de Mars leggen etlijke rapſche gaſten, die potten met ongeleſchte kalk, en verſcheide vuurwerken, van boven neder, in 't gezicht der *Spaanſchen*, deden ſtuiven. Met een quam Hop-man *Pieter Bak* van *Hoorn*, zich aen 't ander boordt werpen; *Iacob Trijntjes* van *Enkhuiſen*, voor de boegh. Hop-man *Boer* van *Schellinghwoud*, aen aen d'achter-ſteven. Doch deez', ſtaende mits zijn' lage, te ſeer aen de vuur-poorten uit *Boſſuus* ſchip ten doel, werd gedwongen te deiſen, en 't roer van *Boſſu* met vreden te laten. Kleen voordeel, nochtans was dit dien *Grave*, die, al vechtende, met de drie andere, neder dreef, en achter de *Nek* by *Wijnes*, aen de grondt klemde. Een Koninghs-ſchip, daer-en-tuſſchen, van hondert twintigh laſt, dat onder *Willem*

Boſſu ſoekt niet te enteren, maar ſchut gevaart te houden.

Doch wort eyndelijk bezet.

1573. Neerlaagh van Bossu op de Zuider-Zee.

lem Veſt van *Enkhuiſen* ſtond, werdt door de Bondt-genooten bemachtight. Maer 't was zoo lek geſchooten, dat men 't volk, en 't ſchut, te weten, vier metale, vier yzere gootelingen, en eenige baſſen, daer qualijk kon uit-lichten, eer 't wegh zonk. Vijf kleener, aen zekere zanden verzeilt, werden benoodight ſich op te geven.

Ian Zimonſz. Rol, met het overſchot, nam de vlucht, tot over Pampus. Daer hield men 's avonds krijghs-raedt, en beſloot den volgenden morgen *Boſſu* te gaen ontzetten, oft het leven daer in te ſchieten. En was *Ian Zimonſz.* met 't krieken van den dagh, onder zeil: de reſt inſgelijks, wanende dat het den vyandt gold. Maer hy zette ſijne loop recht toe naer *Amſterdam*. Aen d'andren, die verwondert waren wat het bedieden mochte, nochtans gehouden zijne vlagge te volgen, gaf hy thans te verſtaen, dat hem de *Spaanſche* knechten gedwongen hadden dien wegh te nemen. Zoo liet men *Boſſu* in de ly: doch de zelve daerom niet ſich ridderlijk te weeren: maer beide ſoldaets en hooſt-mans plicht betrachtende, ſtont geplant by de maſt, in vol en roer-ſcheut vry harnas, met de rondas aen den arm, het zwaerdt in de vuiſt. En duurde 't gevecht de gantſche nacht deur; oft ſchoon de *Noort-Hollanders* 't behulp hadden van verſcheide Water-ſchepen, die geſtadigh af en aen voeren, met dooden en gequeſten, met voorraedt en verſch volk. Waer onder ſich vele Burgers van *Hoorn* menghden, uit brandenden yver voor vryheit en vaderlandt. En ſtaet hier niet te verzwijgen de ruſtige koenheit van hunnen *Ian Harink*, die, 's morgens met de twee-licht, by de takels van *Boſſuus* ſchip op-klauterde; de vlagh van de ſtengh rukte; en daer meê neder-daelde: hoe-wel 't hem 't leven koſte, mits hy door een luik in ſijne borſt geſchooten werd.

En van de ſijne verlaten.

Maar verweert ſich dapper.

Entlijk als 't nu aen den middagh gink, na acht-en-twintigh uuren ſtrijdens, en 't verlies van al ſijn krijghs-volk, op veertien of vijftien man na, trad *Boſſu*, geen ander uitkomſt ziende, in handelingh, en gaf ſich over aen den Ammirael *Kornelis Dirkſz.* Hop-man *Ruikhaver*, en den geweldige Provoſt *Joachim Nieuwvink*: mits bedingende *'t lijf voor al de ſijnen, voor ſich: daer-en-boven een Graefflijke gevankenis. d'Andere ſoldaten hadden in vriſſelingh, oft voor een maend ſolds, volgens oudt Krijghs-gebruik, uit te gaan.* De *Spanjaerts*, niet te min, voornemelijk *Corcuera* en *Lopes*, Hop-luiden, mistrouwende 't verdragh, weigerden daer in te bewilligen, tot dat het door *Sonoy*, en de Staten van *Noordt-Hollandt* zelf, bekrachtight werdt. d'Aenzienlijkſte gevangenen, behalven *Boſſu*, en de twee voornoemde Hop-luiden, waren de *Heer* van *Kruininge*, *Lieven van Weldam*, *Geeraerdt Pinſſen*, *Herdenbrock*, *Nieuvv-man*, *Jooſt van der Werve*, *Garbrand van Warvrijk*, *Romery*, *Queſnooy*, *Bloemendaal*, *Blyenburgh* van *Dordrecht*, en *Ian van der Moole*. Van ontrent dry hondert ſoldaten, in alles gevangen, voerde men het derde-deel na *Enkhuiſen*, de reſt na *Hoorn*, nevens *den Graaf*; die onheuſſelijk in-gehaelt werdt, van een ſtraet-geſchrey, hem verwijtende de *Rotterdamſe moort, en dat hy nu, getoogen tegens hen, met even quaat een hert, loon na vverken t'ontfangen had.* Zijn Ammiraels vlagh hingh men daer in de Kerk op, tot gedenk-teiken der zeege, waer voor *God*, in alle Steden en Dorpen, met eenen vaſten en biddagh gedankt werdt.

1573. Neerlaagh van Bossu op de Zuider-Zee.

En geeft hen over.

Namen der gevangens.

De vluchtelingen, voorts, om hunne ſchande tegens *'s Hartogen* ongunſt te decken, ſchooven al de ſchult van den misgank deſer toght, op het ſlecht beleit van den *Grave*. 't Welk hem ter oore gekomen, zoo na gink, dat hy, by eenen brief aen de Sta-

Verſoekt em hem by Alva te verantwoorden.

1573. *Neerlaagh van Boſſu op de Zuider-Zee.*

Staten van 't geweſt, en den Overſte *Sonoy*, verzocht, iemandt van de zijnen aen den *Landvooght* te mogen af-vaerdigen, om zijn eere, dat dierbaerſte van alle tijdlijk heil, by 't quetzen der welke zy doch niet gebaet konden zijn, te verdadigen; ende met een te bevorderen, dat de gevangenen beleefdelijk gehandelt, en met den eerſte tegens andere geloſt wierden. Dit ſtond men hem toe, mits leezingh van zijn ſchrijven hebbende.

De gevangen Borgers tot Haarlem, wert Boſſuus nederlaag bekent gemaekt.

Hoe 't met deſen *Boſſu* afgeloopen was, vernamen de Burgers tot *Haerlem*, in hechtenis zittende, by zeker briefje, verborgen in een pijpje en kop boters: zeggende de boode hun aen, zy zouden de booter wel proeven, op datm 'er hun meer af, beſtelde, indienſ' er ſmaek in vonden. Dies ontgon menze datelijk: en eenen Burgermeeſter *Kies*, die mede te *Haarlem* gevangen zat, het briefje geleſen hebbende, zeide tot d'anderen; daer was een Kabbeljauw gevangen, en zijn rop wel hondert duiſent gulden waert. Met een gingh het op een aen-heffen van Pſalmen en Lof-zangen, tot groote verwonderinge der *Spaanſchen*, die noch geen tijding hadden. Onlanghs daer na; alzoo 's *Graven* vrienden zich pijnden, den *Lantvoogt* tot wiſſelingh van gevangenen te bewegen, werd Burgermeeſter *Kies*, op zijn trouwe geſlaekt, om *Verdugo*, daer af, hier *t'Amſterdam* te gaen ſpreken. Deez werdt dan aen *Lieven van Weldam* gewiſſelt. Maer om *Boſſu* viel meer te doen, die drie ronde Jaren, en tot den Pais van *Gendt* toe, in hechtenis bleef.

De Landvooght Hartogh van Alva was door 't verlies van deze ſlagh op Zee, en 't mis-lucken van 't belegh voor *Alkmaar*, daer *Don Frederik* zijn zoon voor lagh, alhier niet alleen in haet, maer in d'uiterſte verachtingh gekomen, ja zoo wijdt, dat ſijn beeltenis, die by de partijdighſte der *Spaans-geſinden*, in 't ſtatelijkſte der zael' oft kamer te pronk gehangen had, nu verſoeit in eenen hoek, oft d'aflighſte plaets van den huiſe raekte. Dat hy der ſtad gevergt had, bezetting van buiten-volk in te nemen, holp tot deze vervreemdingh; daer hy ook de ſnuf af kreeg, niet weinigh. Derhalven dieper, en voor eenigen op-loop duchtende, te meer, mits de groote ſchulden hem door de burgerye gemaent, beſloot hy zich van daer t'ontſteelen: en hebbende met de trompette doen uit-blazen, dat ieder 's anderen daeghs, om zijn gelt zoude komen, gink deur, des nachts te vooren, en liet den luiden 't na-kijken. Geſlachten van d'allerrijkſte, die uit dommen yver, en onervarentheit; en zich aen 's *Koninghs* naem vergapende, hem meer dan 't hunne geborght hadden, werden hier door zoo beroit, dat wijf en kinderen, zouden zy eten, moeſten om een arme dagh-huer gaen werken. En heb ik, zeit den *Droſt Hooft*, zeker burgers zoon gekent, die, na veel vervolghs, om t'achter-wezen zijn's vaders, by de *Spaanſchen* niet dan entlijk een vendrighſchap verworf, thans in *Hollant* gekomen, om tegens zekere zijne magen te pleiten, en boven-ſtaender daer in, echter even beſlommert, door de langduurige koſten, zich (helaes!) op d'uit-gewonnen hof-ſtede, verhingh uit mis-trooſtigheit.

1573. *Neerlaagh van Boſſu op de Zuider-Zee.*

Alva in haat.

Hy ſcheit ſchandelijk uit Amſterdam.

Droevigh voorval over 't zelve.

DERTIG-

DERTIGHSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Amsterdam blijft hals stark aan des Konings zijde. Handelt met de Prins, doch vruchteloos. Is verdacht, van heimelijk door Don Joan gestijft te worden. De Staten leggen toe, om haar onder hun gehoorsaamheit te brengen, geven haar argwaan door een Brief te kennen. Den aanslagh wort in 't werk gestelt, door d'Oversten H: Hellingh en N: Ruikhaver, die ordre ontfangen en belofte doen, de Stadt niet te plonderen, sy verrassen de Wacht, en vallen d'Haarlemmer poort in, comen op den Dam, worden aldaar gestuit, en door eenigh misverstant niet ontset. Deisen weder te rugh na de Poort, en verschanssen sigh. Strooien Vrede brieven, doch vergeefs. Hellingh wordt doorschooten. Ruikhaver gevangen en vermoort. De rest vlucht der Stad uit. De Staten verschonen dit stuk aan de Prins, die als onbewust hier van sijnde, sijn misnoegen daar over betoont. Doch had kennis gehad, van tvvee diergelijke aanslagen, 2 Iaren te vooren.

Amsterdam blijft hals-stark.

DIe van *Amsterdam* ondertussen, schoon de meeste Steden van *Hollant*, alree, zedert *Alvaas* vertrek, af-gevallen waren, bleven even onverzettelijk, en wilden zich geenzins met de af-gevalle Steden ver-eenigen. Zy hadden, niet te min, zich ook alreez tot *Brussel* vervoeght, om hun geschil met den *Prince* af te handelen, en sich onder sijn gehoorsaemheit te begeven: en 't verdingh was, door tusschenspraek van gemaghtigden der al-gemeene Staten zoo verre geraemt, dat het sluiten alleenlijk op 't goet-dunken der Staten van *Hollandt* aen-quam. Waer over sijne Doorluchtigheit de geraemde punten derwaerts zont, om by hen overwogen te worden, en hun goedt-dunken daer op te versoeken. *De Prins* ook, vermits de Wet-houders deser stede hem hier om ernstigh gebeden hadden, verstendighd' hen, dat hy behoorlijk vond, midlerwijl men doende was om een verdragh te treffen, geen vyandlijkheit tegens die stadt te plegen. Maer de Staten van *Hollandt*, aengeloopen door d'uit-gewekenen van *Amsterdam*, maekten zwarigheit in 't aenvaerden der voorwaerden; en wetende dat 'er groot mis-noegen onder de Gemeente, en gebrek van leef toght en brant, was, voeren voorts met die stat bet en bet te benauwen. Die van *Amsterdam* ziende dat hun handelingh vruchteloos was af-geloopen, door dien men van de stadt te beklemmen, niet op en hield', gingen zulx den *Prins* aen-dienen, met klachten dat men niet eerlijk met hen handelde, en anders niet zocht als de stadt onversiens te over-rompelen. *De Prins*, dien dit niet wel in d'ooren klonk, dat men, midlerwijl 'er van verdragh gehandelt wiert, tegens de stadt noch vyantlijk te werk ging, beval *d'Amsterdammers* in vrede te laten. Hier op gunde men hen, *dat se met kleene schuiten lijf-togh en berningh, (mits betalende den tol daar van) in stadt mochten voeren.* Niet te min, men werd bericht, 't zy naer de waerheidt oft anders, hoe *d'Amsterdamsche* Wet-houders verstandt met *Don Johan* (die in *Alvaas* plaets ge-

Zoekt te handelen.

Doch vrugteloos.

1576. *Aanſlag op Amſterdam miſlukt.*

kooren was) hielden; en hy hun geſchreven had, zy mochten wel verdragh aengaen, maer ſouden ſich wachten van bezettingh in te nemen, en dat hy hen tegens *Kerſmis*, ongetwijfelt uit alle noot zou helpen.

Schijnt heimelijk verſtant met Don Joan te hebben.

Dit verwijderde 't verdragh zodanigh, datmen niet alleen alle toe-voer na de Stad verbood, maer de Staten van *Hollandt* en *Zeelandt* lieten al om by gedrukte Placcaten aenſlaen en bekent maken, dat zy de goederen, die van *Amſterdam* toe behoorende, wilden doen verkoopen naer den 20 *December*, 1576. by aldien die van de voornoemde Stede, hen binnen den zelven tijdt, met den *Prince* en de Staten, niet goetwilligh verdroegen en vereenighden. De voorſchreven Placcaten, luiden, als volght.

Placcaat waar by de Amſterdammers hare goederen te koop geſtelt worden.

ALzoo nae den wille van Godt almachtigh genouch alle die Provincien der Nederlanden met zijne Princelijke Excellentie ende den Staten van Hollandt ende Zeelandt, mitsgaders heure geaſſocieerde zijn vereenight ende een vreedtſamigh verbondt, accoordt ende verdrach hebben ghemaeckt, ten eynde voirtaen d'onderſaten der ſelver Landen in vrede ende oude vrientſchappe metten anderen hanterende ende levende, die Spaengiaerden met heurluyder aenhaengheren ende ghevolch, als vyanden van de ruſte ende welvaert dezer Landen, daer uyt met gemeender macht ende eendracht eyntelijck verdreven, en de goede onderſaten van dien in heure geruſticheit, vrydom, gerechtigheyt ende welvaert wederomme gebracht ſoude mogen worden, ſonder dat nochtans die van Amſtelredam, hoe wel een lidtmaet van Hollant, ende alſulx daer toe in alder vrindelikheyt vermaent zijnde, henluyden met den voornoemden van Hollandt inden voirſz. accoorde, vrientſchappe ende vereeninge als noch hebben willen vougen ofte begeven, maer datmen ter contrarien wel ſpoert ende opentlijk bevonden wordt, dat de ſelve van Amſtelredam vergetende hen ſelven ende heurlieden eere ende eedt, by den welken ſyluyden tot vorderinge van den gemeenen beſte ende van 't welvaren des vaderlants, naer allen Rechten verbonden zijn, verhardende in heuren quaet voirnemen, blijvende houden die partye vanden voirſz. Spaengiaerden, vyanden ende verdervers deſer Nederlanden, den ſelven bewijſende, ende doende dagelicx alle vrintſchap, gunſte ende byſtant, tot groote ſchade ende quetſe van den voirſz. Landen ende de gemenen ingeſetenen van dien, verworpende ende afflaende alle deuchdelijke preſentatien ende aenbeedingen die henluyden van Amſtelredam tot heurlieden verſeeckertheyt, mitsgaders tot voordeel ende welvaert vanden inwoonderen der ſelver ſtede zijn gedaen geweeſt. Soo iſt dat die Staten van Hollandt ende Zeeland proteſteren voir Godt ende alle die werelt, vande goede genegentheyt ende wille die ſy altijts gehadt hebben tot conſervatie vanden voornoemden van Amſtelredam als heurlieder mede-lidtmaet, verclaren genootſaeckt geweeſt te zijn, omme naer krijgs-recht den vyanden ende heuren aenhangeren te krencken metter daed ten behoeve vanden gemeene ſake ende den Landen van Hollandt, naer den 20 Decembris eerſt commende binnen den Stede van openbaerlijck te doen vercopen alle goederen, renten, actien, crediten, ende incomſten, die ſtadt van Amſtelredam ofte den Burgers ende inwoonders hen binnen der ſelver Stede noch onthoudende eenichſins competerende, 't zy de ſelve renten ofte actien eenichſins ſprekende ſijn op de domeynen van den Koninck, den Landen van Hollandt, lichamen van eenige ſteden, dorpen, collegien, ofte op den perſoonen oft goederen van eenige particuliere, hoedanigh die mogen weſen, egeene uytgeſondert: Van welcke vercopinge die ſelve Staten goede brieven van verſekertheyt den coopers ſullen verleenen. Ende dit al, in dien binnen den ſelven tijde die voornoemde van Amſterdam hen met ſijne Princ. Excel. ende den Staten van Hollandt ende Zeelandt conform 't voirſz. verbont ende accoort niet goetwillichlijken verdragen ende vereenigen; Laſten ende ordonneren daeromme die Staten voornoemt allen Regeerders van den ſteden, vlecken, dorpen ende collegien, mitsgaders den genen die eenigh onderwint van ontfanck ofte uytgeven vanden ſelven ofte van eenige heerlickheden van groote ofte kleyne perſonagien ofte van yemant anders mogen hebben, dat ſyluyden voir den Gedeputeer-

1576. *Aanſlag op Amſterdam miſlukt.*

1576. *Aanslag op Amsterdam mislukt.*

puteerden van de Steden in den Nôorder-quartiere van Hollant, ende allen anderen privé ofte particuliere personen aende Wethouders vanden Steden daer onder, ofte d'welke syluyden respective naeste geseten zijn, binnen veertien dagen naer date van desen aen te brengen, ende te doen opschrijven alle alsulke goederen, renten, actien, crediten, en incomsten, geene uytgesondert, als die stede van Amstelredam heure burgers ofte inwoonders alsboven onder yemant van henluyden hebben berustende, ofte de selve van Amstelredam, op henluyden ofte heurlieder goederen spreecken hebben, ende eenigsins sijn aencomende, met pertinente verklaringe van alle gelegentheyt der onroerende goederen, ende van hypoteecke ofte onderpande vanden voirsz. renten ende actien, op peyne jegens den heelders ofte verswijgers vandien te verbeuren dubbelt van 't gunt naemaels tot eenige tijt bevonden sal mogen worden by yemant verheelt ofte verswegen te zijn, ende sal ter contrarien den aenbrenger van alle goederen, die tot noch toe verborgen ende niet bekent en zijn geweest, voir heuren aenbrengen toe ghevoucht worden vanden penningen commende van verkopinghe, te weten vande roerende goederen een vierde paert, ende vande onroerende goederen een achtendeel, ofte indien die onverkocht mochten blijven, sal daer van byden Staten voor gelijcker ghedeelte betaelt worden naer de waerde der selver goederen, ende wort voorts by desen allen Rentmeesters van wegen den Staten ontfanck hebbende vande geannoteerde goederen, ende elx van henluiden bysonder, by desen bevolen binnen den voirsz. tijt aen den voornoemden vander finantien over te brengen pertinente specificatie vande goederen ende incommen vande voirsz. van Amstelredam tot heuren ontfanck respective behoorende, ende daer onder begrepen zijnde, op peyne alsboven, ende sal aende betalinghe van alle de selve verkofte parthyen van goederen, renten, actien ende crediten by de koopers van dien gecort ende innegehouden mogen worden, alle 't gunt sylieden bevonden sullen worden aen 'tgemeen Landt by leenige ofte andersins deuchdelijck ten achteren te zijn, uit saecke vande jeghenwoirdige oorloge. Gedaen tot Delft den 28 November. Anno vijftien hondert zes en 't zeventigh.

d'Amsterdammers aldus benaut zijnde, en van deze Placcaten kennis of * Dubbel gekregen hebbende, vonden goet hier over aen den Raedt van Staten, klachtigh te vallen, gelijk zy ook op den 14 van *Winter-maant* 1576. door een brief, by haer †Geheim-schrijver, *W: Pietersz.* onderteikent, gedaen hebben, waer in zy haer verontschuldighden, dat zy hare gemachtighden zelver, in plaets van dien wel zouden tot *Brussel* gezonden hebben, dan waren verhindert, ter oorzaek van d'onveiligheit der wegen. Te meer, dewijl die van *Delft*, *Leyden*, en andere hun voor openbare Vyanden verklaerden, wiens Struik-roovers toe-gelaten wierdt haer te knevelen en berooven, 't welk zy ook deden, tot voor hare poorten toe. Dat zy altijdt getrouwe Onderdanen, en Dienaers van sijn *Koninglijke Majesteit*, en de beveelen, door zijn Gouverneurs ingestelt, meer dan andere steden, gehoorzaem, geweest waren. Dat zy ook als noch gezint zijn, in zulks te volherden, gelijk zy onlanghs bewezen hadden, in 't af-kondigen van 't Placcaet van de munte en *pacificatie*. Endelijk versochten zy, dat hare G: E: by de Staten Generael deze hare swarigheden gelieften voor te dragen, ten einde de zelve zoodanige ordre wilden stellen, dat de vinnige Placcaten in getrocken, en de verkopingen harer goederen, mochten op gehouden worden. Doch dit sleurde zoo heenen.

1576. *Aanslag op Amsterdam mislukt.*

* *Copye.*

† *Secretaris.*

d'Amsterdammers klagen hier over, aan den Raadt van Staten.

Ondertussen liep 'er een gerucht, dat 'er op den predik-stoel opentlijk gebeden wiert, dat *God* sijn zegen toch zou willen verleenen tot den voortgank van een geheime aenslag die op handen was. 't Welk zo groot een schrik en achterdocht onder de Staten veroirsaekte, datse voornamen, door wat wegh het ook ware, doch sonder plondering oft overlast der burgerye, sich meester van dese stadt te maken, en de zelve onder hun gehoorsaemheit te

Men leit toe om haer te veroveren.

1577. *Aanſlag op Amſterdam miſlukt.*

brengen; gevende, te dien einde, een brief uit, die op deſen zin uit-quam.

Brief der Staten, om Amſterdam onder gehoorſaamheit te brengen.

ALſoo vele en verſcheide ken-tekenen ſich dagelijks meer en meer openbaren, dat die van Amſterdam, eenigen heimelijken lors-handel en verſtandt met Don Johan, of eenige van ſijne aan-hangeren, houden, waar door de ſelve Don Johan te beter tot ſijn quaat voornemen, tot grooten nadeel en bederf der Landen van Hollant, en dien-volgens van al de Nederlanden, ſoude mogen geraken, inſonderheid, vermits men ten beſte niet verſekert is van eenige om-leggende Steden, ſoo in het Sticht van Uitrecht en Gelderlandt, als van eenige Over-Yſſelſe Steden, die met Duitſche beſettingen, ten dienſte en behoeve van den voorſchreven Don Johan, die ſich hoe langh hoe meerder met Krijghs-volk verſterckt, en voorſeker eenige aanſlagen op deſe Landen heeft, beſet ſijn. Soo is by den Staten van Hollandt, en Zeelandt, verſtaan en beſlooten, dat men by alle liſtige wegen ſal arbeiden, die voorſchreven ſtadt van Amſterdam te brengen onder de gehoorſaamheit en regeeringe van ſijn Hoogheit, en die met 'er daat alſoo te ver-eenigen met d'andere ſteden van Hollandt, indien ſulks eenighſins doenlijk ſy, ſonder langer na de voldoeninge te vertoeven, waar na ſy-luiden ſchijnen te ſtaan, hoe-wel, vermits ſy altijdt daar in lange uitſtel en vertrek geſocht hebben, hun uiterſte meeninge, naer alle ſchijnbaerheit, daar geenſins toe is ſtrecckende; ſoo hebben overſulks de voorſchreve Staten verclaart en belooft voor goet te houden, en geſtant te doen, indien de voorſchreve ſtadt in eenige manieren, by eenige Overſten, Kappiteinen, of Krijghs-volk, in dienſte of eed van ſijn Excellentie, mitsgaders de Landen van Hollandt en Zeelandt, ſijnde, overcomen moghte, of verovert werden, gelijk de voornoemde allen en een iegelijken der voorſchreve Overſten, Kappiteinen, Bevel-hebberen en Soldaten, mitsgaders allen anderen getrouwen dienaren, onderzaten en Inwoonderen der voorſchreve Landen, daar toe by deſen volmaghtigen, mits dat gene onbehoorlijke plonderingen, kracht of gewelt, en overdaat aan eenige geeſtelijke of wereltlijke perſoonen of goederen, by iemant geſchiedde, noch aangerecht werde. Daar tegen de voornoemde Staten, te vrede ſijn den voorſchreven Overſten, Kappiteinen en Krijghs-luiden, te doen een eerlijke en behoorlijke vergeldinge of geſchenk, naer gelegentheit en billikheit der ſake, dat niemant reden ſal hebben daar over te klagen. Gedaan tot Leiden, den eerſten van Slachtmaandt, 1577.

1577. *Aanſlag op Amſterdam miſlukt.*

Zy dan vaſt by hun opzet blijvende, namen voor, om de Stadt met liſt te verſchalken en t' over-rompelen, dat in deſer wijze beſteken werd.

Toelegh om Amſterdam te verſchalken.

Den *Kornel Harmen Hellingh*, (die, twee Jaren geleden, beneffens den Overſten *Sonoy*, door laſt van de *Prins*, (de welke nu evenwel van deſen aenſlagh geen kennis had,) al toe-geleidt hadden, om *Amſterdam* te verraſſen, als hier na verhaalt ſal worden) en den Hopman *Nic'laes Ruikhaver*, beval men d'opper-zorgh der zaken, omze uit te voeren met tien vendelen voet-volks. Eer den aenſlagh aen gink, verbonden ſich by eede de Hopluiden, Luitenanten, en Serjanten, datſe geen plonderinge, noch der burgerye eenigh overlaſt zouden doen. Dit wierdt in geſchrift geſtelt, dat op dezen zin uitquam.

Beloften en ordre der Krijghs-overſten, van geen plonderingh noch overlaſt aen Amſterdam te doen noch te gedogen.

WY ondergeſchreve Hop-luiden, Luitenanten, Vendragers, Serjanten, Rot-meeſteren, en alle Bevel-hebberen, belooven en beſweeren hier mede voor ons en algemeene Krijghs-luiden, die ſich tot deſen voor-genomen aen-ſlagh, ten dienſte van ſijn Princelijke Hoogheit; en den

1577. *Aanslag op Amsterdam misluckt.*

den gemeenen Landen sullen gebruiken laten, dat wy den Edelen en gestrengen Jonk-heer *Harman Hellingh*, en allen anderen verordenden gemaghtighden Hopluiden, en gemeenen Bevelhebberen alle gehoorsamen willen, en wat ons van onsen voorschreveneOverSten bevolen wort, en werwaerts sy ons bescheiden, daer toe ons willigh en bereit toonen sullen, als ook by den anderen leven en sterven, en elkandre niet te verlaten, by verlies onser eere. En in gevalle *God Almachtigh* zijn zeege en zeeghbare handt, tot desen aenslag leenen wilde, dat de selve wel gelukte, soo belooven wy Hop-mannen en Bevelhebberen, dat geen van ons, of onse Krijgsknechten, hy sy kleen of groot, sich tegens iemandt, hy zy wereltlijke of geestelijke, burgeren of inwoonderen, Monnik, Paep, of Nonnen, in 't minste, of in 't meeste, in woorden of in werken, te buiten gaen sal, of vergrijpen, noch ook gene Kerken, Kloosteren, geestelijke noch wereltlijke huisen, t'overvallen, berooven, of plonderen, maer datwe t'zamen de hant daer aen houden willen, en belooven ook dat de genen, die sulks doen, aen lijf, en leven sullen gestraft worden. Hier tegen belooft de voorsz. *Harman Hellingh*, uit de naem van sijn *Hoogheit*, en der Staten van den Lande van *Hollant*, dat hy, by aldien dese aenslagh gelukt, aen een ieder, die sich tot desen aenslag besigen laet, twee maenden solds schenken sal. Maer of het gebeurde dat de twee maenden solds soo terstont niet reedt en voor handen was, en goet gevonden wiert, dat eenige Vendelen weder te rugge uit der stad geschikt wierden, sal sich niemant hier tegen stellen, maer gehoorsaem toonen; des sal hen, soo wel als d'anderen, die in der stadt bljven, hun twee maenden solds gegeven worden. Dit alles getrouw t'onderhouden, hebben d'onder-geschreven, zamentlijken en een ieder in 't bysonder ondertekent, den 22. van Slacht-maendt des jaers 1577.

1577. *Aanslag op Amsterdam misluckt.*

Vier vendelen dan van de boven-gemelde tien, verborgen in twee schepen, schikten, den drie-en-twintighsten van *Slacht-maent*, goet tijdts, voor de stadt te zijn, en aen te leggen ontrent de poort, die na *Haarlem* strekt, tegen over zeker velt datmen *de Molen-werf* noemde, alwaer eenige borgers vrouwen, haer linnen gewoon waren te bleiken. d' Andere zes vaendelen waren hier ook bescheiden: dan doolende (soo de spraek gingh) in de dubbelzinnigheit van den naem *Haarlemmerpoort*, lieten sich tot *Haarlem* voor de poort vinden. *De Gendsche pays* had zoo verre plaets gegrepen, dat men dien van *'s Princen parthy*, tot tamelijken getale toe, mits latende hunne Wapens aen de poort, geenen ingank weigerde. En over-sulx was *Francois Circourt*, Steêhouder van *Hellingh*, met zeven of acht gasten, daer hy sich op betrouwde, des avondts te voore, binnen der stadt gekomen. Deze (na 't over-brengen der nacht, in dansen met etlijke burgers dochters, om argh-waen te mijden) keeren des morgens tusschen zeven en acht uuren, na de selfste poort, en her-eischen hun geweer. Dat verworven; treden zy buiten: daer eenige hunner met-verwanten uit de schepen, hun terstont pasten te bejegenen. Dit gesellschap veinsde met elkanderen te spelen, en van spel tot krackeel te komen; sulx de rapieren uit raekten. De wacht sich des moeiende, en soekende te scheiden, krijght onvermoeits beide de troepen op 't lijf, die t'zamen haer te zwaer vielen. Zommigen, en zelfs de portier, die de sleutelen had, worden doorstooten; de rest ten deele gequest, en voorts verjaegt. Toen riepen de Staetschen, *zeege, zeege, de Stadt is ons*, en hunne Spits-broeders boven. Die springen op, en met vliegende Vendels ter stadt in; latende de poort bezet, en schietende na wiens' op straet vernamen. De kreet was; *Men rep sich niet, so sal aen niemandt mis-schieden.*

H: Helling met Krijgsvolk voor Amsterdam.

Verraet de Wacht aan d' Haarlemmer poort.

Loopen na den Dam.

1577. *Aanſlag op Amſterdam miſlukt.*

1577. *Aanſlag op Amſterdam miſlukt.*

Dus liepenze (niet alle nochtans, want zommige zagen 't *Kooren-meeters huisje* op de *Kolk*, voor 't *Stadt-huis* aen, en beſtormden 't) tot op den *Dam*, alwaer hun d'eerſte tegenſtandt ontmoete, uit het *Raadthuis* en de *Waagh*, daer burgers en ſoldaten waekten.

Belachgelijke onnoſelheit; van een Burgers vrouw.

Yet kluchtighs, zeitmen, hier voorgevallen te zijn, dat de pijne waert is te verhalen: Onder de Hopluiden van de vier vaendelen, was eenen, toe-genaemt *Duivel*, deze wat te langh marrende, met zijn volk in orden te brengen, wierd 'er, van de voor uit treckende, Bevelhebbers geroepen, *Duivels volk, trek aan*; Zeker eenvoudige burgers vrouw, (wiens man doen ter tijdt op de wacht was,) binnen haer huis, dit hoorende, barſte met een zucht, daer op uit, *och! daar hoor ik immers, dat de Geuſen vechten, met hulp des Duivels, mijn man raakt voorſeker om hals.*

Voor 't Stadhuis tegenſtandt vindende.

Vinnig werdt hier gevochten met peêrlaegh over en weder. *Hellingh* niet denken kunnende waer d'andere zes Vendels bleven, zond omze te doen ſpoeyen, ook een bode na *Zardam*, aen Hopman *Gerard van Woerde*, van *Vliet*, om hulp. Maer van *Vliet* vindende ongeraden, op een enkel aengeven by monde, de bezettingh der ſterkte te zwacken, vaerdighde een Serjant af, om kundſchap, waer in hy geruſt zijn mochte. Immiddels ſtond de tijdt niet ſtil, nochte de reſt der poortren

en

1577. *Aanſlag op Amſterdam miſlukt.*

1577. *Aanſlag op Amſterdam miſlukt.*

en ſtadts-knechten, die nu gewapent tot *Hellinghs* troepen in-drongen. Deze, van voore beſtookt, en vreſende gelijke laſt van achteren, deiſden weder, *den Nieuwen-dijk* langhs, tot datze de poort tot rugh, de *Haarlemmer-ſluis*, jegenwoordelijk *d'oude* genaemt, en de *Sparrendammer-brugh* voor de borſt hadden; daer zy zich ter yl, wat beſchanſten, ſtoppende de toegangen van ter zijde, met balken, bedden, kiſten, en ander huisraedt. Men houdt het daer voor, dat d'Overſten verſtandt in der ſtadt hadden, met luiden die willigh waren om hier en daer brandt te ſtichten, en de burgery af te wenden; hadde *Ruikhavers* raedt gegolden. Dan *Hellingh* wilde der Staten orde volgen, en zoo hatelijk een daet niet over ſich nemen: te min, mits hy geen twijfel ſloegh aen de komſt der zes Vendelen. Wel deed hy, in der haeſt, eenige brief kens van dezen inhoudt uitwerpen.

Deiſen te rugh.

En verſchanſſen ſich.

Strooien brief kens uit.

NAdemaal beminde Burgers en Inwoonders, ghy nu etlijke Jaren van alle neeringe en welvaert berooft ſijt geweeſt, 't geen d'arme gemeente niet weinigh geſwakt en gedrukt heeft; en ſchoon uwe Burgermeeſteren tot verſcheide reiſen ſeer heerlijke aanbiedingen en voorwaerden ſijn voorgeſtelt en aangeboden, die ſy, ſonder eenige uitſtel te maken, om deſe ſtadt weder te doen bloeien, en aan hare oude Vryheit te hel-

Inhoud der zelve.

1577. *Aanſlag op Amſterdam miſlukt.*

helpen, behoorden aengenomen te hebben, en niet ten gevalle van Don Johan, (van wien ſy noch alle weken brieven ontfangen) ſoo pal en onverzettelijck by hun voorgenomen opzet te blijven. Zoo is 't, *lieve Burgers en Inwoonders, om ú lieden uit deſen laſt en beſwaernis te helpen, en wederom in wvv' oude neeringe en vvelvaert te ſtellen, den Overſten Jonkheer Harman Hellingh, uit Vaderlijke meelijden, met etlijke Krijghs-Knechten, in deſe ſtadt gecomen, niet om eenigh gevvelt te plegen, oft den Invvoonders eenigh ongemak aan te doen, maar om u lieden uit deſen overlaſt en beſvvaarnis te helpen. Voorts doet hy u al te ſamen en ieder in 't byſonder vriendelijk bidden en vvaarſchouvven, dat ſich ieder, ſonder tegen-vver te bieden, ſtil binnens huis houde. Dit doende, belooft hy van ſijnen cant, by Edel-mans trouvve, en mannelijke vvaarheit, dat hy ſoodanigh een orde onder ſijn Krijghs-Knechten houden vvil, dat niemandt, hy zy Geeſtelijk, of Wereltlijk, Monnik, oft Paap, Nonn', oft Beggijn, met vvoorden oft vverken, eenighſins misdaan ſal worden, nochte aan Kloosteren, Kerken, Huiſen, met plonderen, roven, oft branden, eenigh gevvelt geſchien ſal. Overſulx had hy begonnen, om ſijn volk by malkanderen, en beter in orde te houden, en den burgeren geen ongemak aan te doen, ſich te beſchanſen. Maar by aldien wy comen te ſien, dat ghy-lieden tegen-weer begint te bieden, ſal niet alleen de gantſche ſtadt den Krijghs-Knechten tot buit en roof gegeven, maar ook alle huiſen aan kolen gelegt worden, 't welk ghy dan niemant als u zelfs hebt te wijten. Dit zy u uit goeder trouwe en meeninge, tot waarſchouvvinge geſchreven.*

Wordt by de Borgers niet geacht.

Maer de burgers, achtende dat het houden dier beloften aen ſijn luſt hingh, en merkende dat hy geen onderſtant kreegh, wieſſen in moedt, en voerden, nevens twee vendels hunner ſoldaten, twee ſtuxkens geſchuts aen: uit de welke een yzer den Kornel *Hellingh* trof, en ombracht. Toen ontzinkt den zijnen 't hert, en kon niet herplaetſt worden: hebbende *Ruikhaver* ſijn eige bende niet, daer toe krank geſagh over onbekenden. 't Geviel daeren-boven, dat het vuur in een tonnetje bus-kruids raekte; 't welk de gevatte ſchrik zulx uit-breidde, dat 'er geen houden aen was, en elk het open der poorte koos. Ook zeit men dat de Majeſtraet beſlooten had, en zekere uure geraemt, om, 't en waer zy daer-en-binnen ruimden, dien heelen hoek, tuſſchen ſluis en poort aen brandt te ſteken. *Ruikhaver*, gewecken in zeker huis, werdt betrapt van eenen, die hem beſondren haet droegh, en on-aengeſien 't bieden van groot ranzoen, in den koelen bloede vermoorde. Van de ſtedelingen liet 'er *Wolfart Michielſz.* Hop-man over een vendel knechten, 't leven. Van andre dooden, ter weder-zijden, was het getal niet groot. 't Gaet vaſt genoegh, dat *de Prins* geen wetenſchap van deſen aenſlagh gehadt had; en quam wel te pas t'ſijner zuiveringh by d'algemeine Staten, die de klachten van *d'Amſterdammers* in reede gegront, en hem voor hielden.

1577. *Aanſlag op Amſterdam miſlukt.*

H: Helling doodt geſchooten.

Zijn volk vlucht.

N: Ruikhaver vermoort.

De Prins van deeſen aanſlagh onkundigh.

Doch in den Jare 1575. in *Slacht-maent*, dat was twee Jaren hier te voren, had de *Prins*, met groten ernſt toe geleit, om *Amſterdam* te over-rompelen, dat door *Sonoy* zou uitgewerkt worden, de welke met kennis van *H: Hellingh*, alles', wat hier toe dienen konde, in 't werk ſtelde, houdende heimelijke kondſchap met eenen *Pieter Willemſz.* van *Haarlem*, die, onder 't dekſel van Koopmanſchap, die hy met * vry geley, in deſe Stad was dryvende, den aenſlagh, door eenige ingezetenen hielp voort zetten. De *Prins* dreef deſen toelegh zoo heimelijk, dat hy zijn eigen † Geheim-ſchrijvers, niet vertrouwende, de geheele brieven, over deze zaek, aen *Sonoy* en *Hellingh*, met zijn eigen

Had kennis van twee ſodanige aanſlagen, 2 Jaren te vooren.

* *Paſpoort.*

† *Secretariſen.*

1577. *Aanslag op Amsterdam mislukt.*

eigen handt geschreven heeft. Den aenval was bestemt by de *Heiligevveghs Poort*, omtrent het *Boeren verdriet*, een plaets, noch alsoo genaemt, alwaer de Stads graft onder de muur door liep, *Hellingh* had al heimelijk dese gelegentheidt van buiten wezen bezichtigen, gelijk 't zelve, door eenige andere van de sijne, van binnen ook gedaen was, met goede hoope van uitvoeringh. Den dagh was al bestemt, en in den morgenstont tussen drie en vier uren zou men den aenval beginnen. De loop-plaets alwaer de Loose, of 't Wachtwoort, zou gegeven worden, was by den *Overtoom*; en buiten de Stat zou het zijn, *Assendelft*, en binnen de zelve, *Nassouw*. Vijftigh Waeghalsen waren hier toe, zo nu en dan, binnen de Stadt gekomen, die wisten wat hun op 't alarm des aenslaghs, te doen stont, onder 't beleit van eenen, die men noemde *Jonker Luys*. Een gedeelte van dese gasten hadden haer verblijf en schuilplaets op een zolder, boven een hoy-schuur, staende op het *Spui*, omtrent de plaetse, daer nu de *Luiterse Kerk* is, by 't voornoemde *Boeren-verdriet*. Doch desen toelegh, die met twintigh vaendesen knechten aen gestemt was, bleef steken, door dien *Don Louys de Requesens*, die men *den grooten Commandeur* noemde, de *Prins* zo veel werks berokte, dat hy niet meer dan negen vaendelen missen konde, die tot uitvoeringh van dit werk te swak waren. Ondertussen wierden *Jonker Luys* gezellen, (die niet als by avondt en 's nachts uitgingen) op den hooi zolder van de Na-buren ontdekt, door eenigh licht, dat hun voor brandt dede vreesen, hier op gerucht makende, deze gasten, na dat zy 't licht uit gedaen hadden, elk sijns weeghs liepen, waer door de geburen, meenden, dat het dieven geweest waren, blijvende alles stil. Doch andere seggen, dat 'er eenige gekregen wierden, en acht het hooft afgeslagen zijn, volgens dese twee vaersen van het oudt Liedeken, doen ter tijdt hier van gemaekt.

Den eersten aanslagh.

Blijft achter.

Jonker Luys en sijn Compaan,*
Acht saghmen daar het hooft afslaan.

Twee maenden daer na wilde men dit werk hervatten, *Sonoy* zondt daer over een Predicant genaemt *Ian Michielsz.* aen den *Prince* en aen *Hellingh*, die een teikeningh van de plaets des aenslags mede brocht, en verklaerde, dat nu alles met groote kosten volkomen bereydt, en tot barens toe gebracht, en 't uit-stellen ten hooghsten schadelijk, was. De *Prins* ontboodt *Hellingh*, en beraemt dagh en uur, om het werk te laten voort gaen, doch alzoo het midden in de winter was, quam 'er schielijk een vorst, ook vernam men, dat op de plaets daer den aenslagh aengaen soude, de wacht verdubbelt, en buiten uit gezet wierdt, sulkx dat men niet weten kon, of dit geschiede, uit oorsaek van het vriesen, of kondschap des aenslaghs. Hier over vont men 't uitstellen raedsaemst, op dat men, na 't ophouden van de vorst, vernemen mocht, of de wachten aldaer verdubbelt souden blijven, 't welk als dan een seker teiken most zijn, dat die van de Stad kennis van desen toeleg gehadt hadden, maar naderhant ander zaken, voorvallende, bleef dien aenslagh achter, ter tijdt toe, dat desen laetsten, aldus mislukte, van welke de *Prins* geen kennis gehad heeft.

1577. *Aanslag op Amsterdam mislukt.*

* *Medegezel.*

De tweede.

Desgelijks.

De Staten van *Hollandt* verzet, door 't mislukken dezes toeleghs, zonden gemaghtighden aen sijn Doorluchtigheidt, en verschoonden 't stuk soo veel sy konden, by-brengende dat men 't geheelt had, om haer in allen gevalle buiten schuldt te houden; voorts d'onbuighlijkheit van de Regeerders der stad, d'onveiligheit der voorwaerden laestmaels ontworpen, hunnen lors-handel met *Don Iohan*, en 't gevaer des gantschen landts, 't en waer m'er in voor-zage. *De Prins*, hoe wel t'onvrede, dat men, zonder hem te

Der Staten van Hollandt onschult.

1577. *Aanſlag op Amſterdam miſlukt.*

kennen, zoo verre was voorts gevaren; bezeffende nochtans dat in burgerlijke oneenigheit, en ſoo verwardt een werelt vol arghwaens en wantrouws; niet alles even geregelt toegaen wilde: ook mogelijk meer op de meeningh dan op de daet ſiende; liet ſich eenighſins geſeggen, en vermaende hen, naer dien 't geſchiedde, niet ongeſchiedt te maken was, dat men zoeken moeſt d' Algemeine Staten en de Stadt te vernoegen, in der beſte maniere, en draeghlijk voor 'sLandts verzekertheit. De gemaghtighden bleven daer by, dat de *Hollanders* en *Zeeuvven*, niet ruſten zouden, eer zy met gemoede oft anders *Amſterdam* onder 't gebiedt ſijner Doorluchtigheit gebracht hadden, het koſte wat het moghte. De *Prins*, weder, vertoond' hun de ergernis en moeite, gemengt met plegen van gewelt. Dan d' eene werd ter zijde gezet; d'andere licht gewogen, mits men verwittight was van de tweedracht, die onder d' Inwoonders heerſchte. 1577. *Aanſlag op Amſterdam miſlukt.*

EEN-EN-DARTIGHSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Sonoy, door laſt der Staten, benauwt Amſterdam, neemt de Zout-keten in, en leit een ſchans daar omtrent, ſchieten ſomtijts op malkander, tuſſen drie en vier hondert burgers loopen uit de Stadt. Een ſilver St. Nicolaas Beelt tot geldt gemundt, beſchrijving en afbeeldingh van dien, vvort door de Wethouders verhoogt in vvaardye. Stilſtant van vvapenen voor zes dagen, vvort noch vier verlengt. Die van Uitrecht bemoeien ſich, met 't Amſterdams verdrag, en trachten beide partyen daar toe te bevveegen, dat eindelijk getroffen vvordt. Verdrags punten, daar op Amſterdam van 't beleg ontſlagen.

Amſterdam door Sonoy benauwt.

DAt de Staten van *Hollandt*, en *Zeelandt* gezint waren, *Amſterdam* onder hun gebiedt te brengen, is korten tijdt daer na gebleken, want zy belaſten op nieuw, den Overſten *Diederigh Sonoy*, *d' Amſterdammers*, boven de ſchanſſen en ſchepen, om, en voor hunne ſtadt leggende, noch bet, en ſulx te prangen, dat 'er niets in of uit mochte, ſonder ſijn wete en geliefte. *Sonoy* derhalven, legerde ſich in 't *Katuiſers Klooſter*, en 't *Leeproos-huis*, ſpreidende ſijn volk op de paden buiten *Ian Roon-Poort*, op *d' Heilige Wegh*, en elders: gelijk 'er 't platte land te laeg, en 's Winters meeſt al plas leit. De Regeerders ſchreven hem, met vragen, wie, en wat hem daer toe porde; gemerkt zy hun Gemaghtighden tot *Delft*, en den handel der voldoeningh hervat hadden. Hy antwoorde beleefdelijk, dat het door bevel der Staten geſchiedde; geenſins ter euvle meeningh, maer om te verhoeden, 't geen d'algemeene vyant, tot nadeel des Landts, op de ſtadt zou willen voornemen; en beloofde hunne booden, die zy verſochten na *Delft* te mogen ſenden, veiligh over en weder te helpen. Daer waren niet te min reeds eenige ſcheuten in en uitwaerts gegaen; gevende elk den andre de ſchult der eerſte daedlijkheit. En de gemaekte heusheidt kon geenen duur hebben, onder partyen daer kleene plaets tuſſen beide, en de grondt ſoo quaet, was. Dies, als men dagelijx ten vinnighſten uitvoer,

En belegert.

Neemt de Zoutketen in.

1578. *Amſterdam belegert.*

voer, met trotſen, ſchelden, dreigen, deed d' Overſte *Sonoy* de *Zout-keeten* in-nemen, en een ſchans op den *Haarlemmerdijk* werpen. Waer tegens de verweerders een molen dicht aen de ſtadt in namen; en met hand-buſſen de bewaerders der ſchanſe en anderen te quellen, namen. Deſe beten wederom van ſich: der mate, dat, aen beide zijden, te mets bloedſtortingh en dooden vielen. Dit deed de Poorters gruwen, en wel tuſſen drie en vier hondert perſoonen na 't leger vlieden: die al t'zamen, onverkort aen lijf en goet, by *Sonoy* werden deur gelaten, volgens 't ontbiedt van ſijne Meeſters. Men ſtrooide voorts den roep, dat, ſoo 't verdragh bleef haperen; de ſtadt met gewelt ſou aengetaſt worden: en te dien einde voorraadt van ſchut, kruit, koegels, en groot volk onder den *Graaf* van *Hohenloo* verſorght werd.

Wort met die van de Stadt hant-gemeen.

400 *Burgers loopen wegh.*

Amſterdam aldus, door ſchaersheidt en duurte van levens-middelen, ter kele toe, benauwt zijnde, wierdt 'er by den Raedt over geleidt, hoe men dit, zo veel als mogelijk, mochte te baet komen. In den Jare, 1522. hadden de Kerk-meeſters van d'oude Kerk een *St. Nicolaas* Beeldt doen maken van louter zilver, daer van, hier vooren, in 't vierde boek, Pag: 49. verhaelt is. Dit Beeld ſtondt ter zijden 't Koor, en woegh aen zilver, drie-en-vijftigh mark, een ons, en 12 engelſen: dat is over zes-en twintigh en een half pondt; het koſte van maken, twee hondert gout guldens, en quam in alles te beloopen, negen hondert acht-en-veertigh guldens, zwaer gelt, alſoo deed doenmaels een Roſenobel, vier gulden en vijf ſtuivers, die nu elf gulden doet, en een Ducaet, acht-en-dertigh ſtuivers, die nu vijf guldens waerdigh is, en andere munte dien volgende. Dit koſtelijk doode Beeld, wiert dan door den Raadt, tot mede-hulp der arme levendige, in 't begin deſes Jaers 1578. gedoemt, om gebroken, verſmolten, en vierkante ſtucken geldt, daer af geſlagen te worden; 't welk het ook door zijn goedtaerdige mildtheit (daer van veele* kinderen, inſonderheit hier *t'Amſterdam*, jaerlijks op den 6 van *Wintermaant* getuigen konnen) geduldighlijk, en ſonder eenige tegenſtant geleden heeft. Zodanige

1578. *Amſterdam belegert.*

Een zilver St. Nicolaas Beeldt, tot gelt geſlagen.

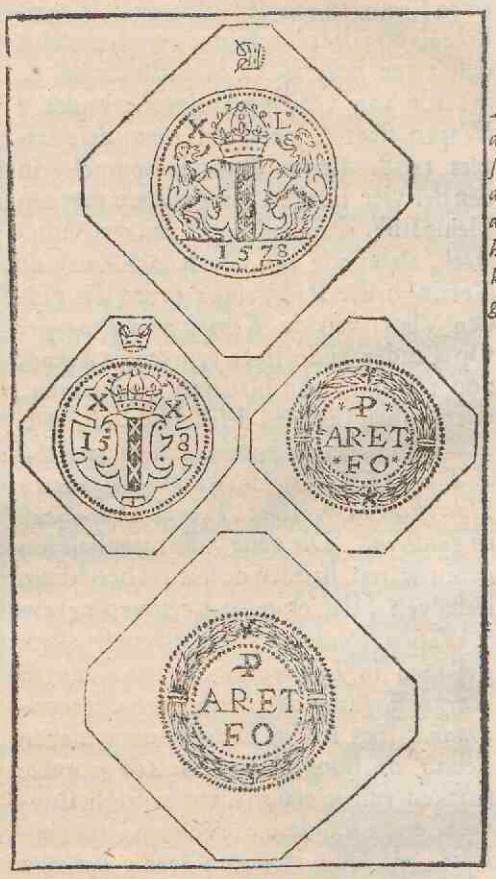

Afbeelding der zilvere ſtucken, met de munte daer op, van het St. Niklaas beeldt geſlagen.

* *Dewijl St. Nicolaas de Patroon, of Beſchermer van deſe*

Stat en oude Kerk van outs is geweeſt, zoo was het een gebruik, gelijk het noch is, inzonderheit, by de Rooms-geſinde, dat de Kinderen hare ſchoenen, jaarlix op den 5 December, voor hun Ouders, Groot-ouders, Ooms, Moeyen, of Peeten bedſteden, of in de ſchoorſteenen komen zetten, waar in, gelijk men hun wijs maakt, St. Nicolaas des nachts, eenige byſonderheden, 't zy van ſilver, koper, of andere poppe-goedt, ſpeeltuig, ſuiker, koek, wit broot-gebak, ſnoepery, (ook wel in plaats van dit, een roede, als ſy het verkerft hebben) al na dat de luiden machtig en milt ſijn, door de ſchoorſteen in werpt, 't welk de Kinderen daaghs daar aan dan komen halen. Een merkt, van al dit Kinder-tuig, wort jaarlix des avonds te vooren hier op den Dam, en daar omtrent gehouden, die wel tot middernacht is duerende, met groote toeloop vanmenſen.

1578. *Amſterdam belegert.*

danige viercante ſtucken zilver geldt, konnen by ons en verſcheide Lief hebbers der oudtheit noch wel vertoont worden, d'afbeeldingh der zelve kan men hier voren ſien. De grootſte van deſe ſtucken wegen omtrent zeventien Engelſen en een half, op d'eene zijde ſtaet met een ronde ſtempel geſlagen het *Amſterdams* Wapen met de twee Leeuwen aen de zijden, en de *Keiſerlijke* Kroon daer boven op, nevens de ſelve deſe twee Letters *X. L.* beduidende de waerde van veertigh ſtuivers: onder 't Wapen ſtaet 't jaer-getal met deſe letters 1578. Boven de ronde ſtempel, in een der vier hoeken, is geſlagen met een kleine ſtift, d'af-beeldingh van een vuurſtael, als zijnde een der ſchakels van de Kettingh der Ridderlijke ordre des gulden Vlies, van de *Koning* van *Spanjen*: Op d'ander zijde ſtaet een ronde krans, zoo 't ſchijnt, van bladeren gevlochten, daer binnen ſiet men deſe letters, *P. AR. ET. FO.* willende ſeggen, *PRO ARIS ET FOCIS*, dat is, *Voor d'Altaren en Haertſteden*, verſtaet, *Voor de Gods-dienſt en goederen.* Die gene, die maer half ſoo groot waren, hadden de ſelve af beeelding, behalven, dat 'er geen Leeuwen nevens 't Wapen ſtonden. Deſe zilvere ſtucken, geſlagen in *Lou-maant* zetten *d'Heeren Burgermeeſteren* den derden van *Sprockel-maandt* (het ſchijnt dat de noot genepen heeft) op hooger prijs: als de grootſte ſtucken van veertigh, tot vijftigh ſtuyvers, en de mindere vervolgens, met beloſte, de ſelve over een Jaer, tot den laetſt geſtelden prijs, wederom te ſullen in wiſſelen, behoudens, dat die hare behoorelijke zwaerte konden ophalen. Dit was 't voorbeelt, van veel belegerde Steden, nagevolght, die hier door, tot ſtads koſten, de Gemeente eenighſins zoeken t'ontlaſten, van de duurte, die als dan door de ſchaersheidt der levens middelen wordt veroorſaekt.

Des ſelfs waerdye.

Uitleggingh der munte.

Verhooging.

In dus een gelegentheit quamen *Amſterdams* gemaghtighden van *Delft* te huis, onvolvoerder boodtſchap; doch met een beſtandt van zes dagen, te eindigen met den eerſten van *Sprockel-maand*: tegens den welken zy met naerder bericht in den *Hage* verſchijnen ſouden. Immidels had men ſich, niet van vechten alleen, maer ook van alle ſpijt en tergh-woorden te ſpenen: en ſoude ſoo wel den uit-gewekenen, als inwoonderen, geeſtelijk en wereltlijk, vry ſtaen, hun goederen, perſoonen, en huis-gezinnen: gelijk by de Staten, den uit-gewekenen, des begeerende, veroorloft werdt, daer in te keeren. *Sonoy*, nochtans, voer even ſeer voort, met de beſchanſingh. Waer over die van binnen hem ontbooden, *dat hy des liete; ſich ook buiten hun geſchut hielde, vvilde hy niet als vyandt bejegent vveſen.*

1578. *Amſterdam belegert.*

Beſtant voor zes dagen.

Sonoy vaart echter voort.

Voorders werd dit beſtand dat voor zes dagen tuſſen die van deſe ſtadt en de Staten van *Hollandt* gemaekt was, op den tweeden van *Sprockel-maandt*, noch vier dagen verlenght. En de Staten van *Uitrecht*, verwittight hoe *d'Amſterdamſche* gemagtighden in den *Hage* beſcheiden waren, zonden derrewaerts de hunne, namelijk de Heeren, *Adriaan van Zuilen*, Deken van *Sint Ians*, *Loef van der Haar*, *Frans Both*, Burgermeeſter der ſtadt, en Meeſter *Floris Tin*; Voor-ſpraek des Landts van *Uitrecht*; tot middelaers van 't geſchil. Deſe vertoonden den Staten van *Holland*, wat het koſten wilde, ſoo een ſtadt te bemaghtigen, die met openingh haerder ſluiſen, gelijk reeds begoſt was, niet *Amſterlandt* alleen, maer ook een groot deel van 't *Sticht* van *Rhyn-lant*, en den *Woerder Oort*, kon onder water zetten; en voorts op den meſt-hoop; pachters en eigenaers, die zes, oft zeven Jaren, de vruchten der bruik-weeren gederſt hadden, en nu, ſich betrouwende op den *Gendtſchen Pays*, 't overſchot hunner armoede tot gelt gemaekt, en 't zelve beſteedt aen zijlen, moolens, dijken, dammen,

't Beſtant vier dagen verlenght.

Die van Uitrecht bemoeien ſich met 't verdragh.

En ſoeken beide partyen daar toe te bewegen.

1578. *Amsterdams handel van verdragh.*

men, beesten, en bouwtuigh, om weder op hunnen stel te raken. Zy voeghden daer by, d'onzekerheit der oorloge; dat het marren verdrietigh wilde vallen, hachlijk het haesten; de burgery wel van lijftoght versien was; en 't gewelt, als 't al lukte, hardt aen zou komen, en in den grondt bederven, een van *Hollands* beste leden. Aen d'andre zijde hielden zy dien van der stadt voor, wat onheil en bloedtstortingh zy, blijvende onbeweeghelijk, veroorzaken moesten: gaven hun te bevroeden, oft schoon *Don Iohan* hen verloste, hoe sy sich des bedanken souden, wel mogende versekert zijn, van *Spaansche* besettingh in te krijgen, en den overlast uit te staen, daer hunne gebuuren afwisten te spreken. Geen recken echter scheen 'er aen de *Amsterdammers*, en de zaek nu genoeghsaem buiten hoop, mits de Staten van *Hollandt*, op den zesten der gemelde maendt, den handel af-scheurden. Maer de *Stichtschen* lieten sich soo vele daer aen gelegen zijn, dat men, mits hun tussen-gaen, den selven herknoopte, en op den achtsten, over-quam in dezer maniere.

Amsterdam toont zich seer hartneckigh.

Maar laat sich eindelijk bewegen.

I.

Punten der voldoeninge van Amsterdam.

BInnen der Stadt, Vryheidt, en Ambacht-heerlijkye van *Amsterdam*, zy geen Gods-dienst toe-gelaten, dan de *Roomsche*, en niemandt versette sich daer tegen met woorden of werken; blijvende nochtans geschorst de Placcaten op dit stuk, en elk ongemoeit in sijn gewisse, volgens 't verdingh van *Gendt*: gelijk ook geenen menschen eenigh letsel gedaen sal worden over 't oefenen van den *Hervormden Godts-dienst*, buiten de voorseide bepalingh, mits dat sy gaen en keeren ter bequamer uure: en hebben de Wet-houders hun, binnen de vesten, een ongewijde, nochtans eerlijke plaets, aen 'te wijsen, tot hunner doode begraeffenis, te geschieden sonder zangh, vermaning, oft andre uitwendige plechtigheidt, met geleide van zes-en-twintigh persoonen ten hooghsten.

1578. *Verdraghs punten der Staten, met Amsterdam.*

II. Van 't belegh, zoo te water als te lande, werde den stadt ontlast, terstondt na dat een Burgermeester in der tijdt, en vijf mannen uit de Vroedschap, alle beneden de tzestigh Jaren huns ouderdoms, en te noemen by de Staten, sullen sijn gekomen tot *Delft*, om daer in gijzelingh te blijven, tot dat men 't Krijghs-volk afgedankt, en nieuwe Vendels opgerecht hebbe, naer luidt der twee naest-volgende punten.

III. Alle knechten, in soldy oft eedt der stadt zijnde, sullen van dienst ontslagen, en geen andere by haer geworven worden, dan met verlof des *Princen*, en goedtvinden der Staten.

IV. Het sta aen de *Prins* en de Staten, in plaets der af gedankte, aen te nemen, tot kosten des gemeenen Landts, vier, vijf, oft zes hondert mannen, uit het ligghaem der burgery, zonder daer onder te mengen eenige, die tegenwoordelijk sijner Doorluchtigheit dienen, en dat volk te verdeelen aen Vendels, meer dan vier niet; over een der welke gebiede als Hopman, *Harman Roodenburgh*, d'oude: *de Prins*, en de Staten zullen d'andere Hopluiden en Bevel-hebbers kiesen, zoo dikwils als des noodigh valt, by goedt-vinden van de Burgermeesters der stadt, uit eerlijke, vreedsame, onpartijdige Poorters, woonachtigh geweest binnen Amsterdam, tot de verkundingh van den * *Gentschen Pays* toe: alle welke Hop-luiden, nevens d'andere gebieders en knechten, hebben eedt te doen van hulde en trouw, onder 't bestier des *Princen van Oranje*, aen den *Koningh* als *Grave van Hollandt*, en aen den *Prince* als *Stadthouder*, als mede aen de Staten van *Hollandt* en *Zeelandt*; ook van het *Gentsche Verdragh*, en deze voldoeningh te handthaven tot rust en verzekeringh der Stadt; de punten, by hen te bezweeren, staen te

* *Pacificatie van Gent.*

1578. *Verdraghs punten der Staten met Amſterdam.*

vertoonen, voor 't ſluiten der zelve, aen de voorſchreve Burgermeeſters, om te mogen zien of zy iet ſtrijdighs tegens 't gemelde Verdragh, oft deſe voldoeningh, in-houden: men gebruike de voorzeide ſoldaten tot geenerleye andere zake, oft buiten oft binnen der ſtadt; noch 't getal werde, door den *Prins* oft de Staten, vermindert tot beneden vier hondert hooſden, zonder bewilligingh der Majeſtraet: en men betaeld den zelven Vendelen, t'allen maenden, uit de penningen te verzamelen binnen der ſtadt, ten gemeene behoeve van *Hollandt*, voor zoo verre als die ſtrecken konnen; voor de reſt, met geldt te verſchaffen by de Staten.

V. Men belaſte met meer Krijghs-volk de ſtadt niet, dan by perſende zorgh, voor den vyandt, tot beſcheidenheidt van den *Prince*; in welken gevalle de voorzeide Knechten binnen der ſtadt zullen blijven; en de nieuwe bezettelingen, eer zy daer in trecken, den eedt boven verhaelt mede doen; ook hun * herbergh-gelt, ontfangen van de Staten; voorts geloont worden als d'andre in *Hollandt*, en betaelt als vooren; zonder daer langer te toeven, dan de noot komt te vereiſchen.

* *Service geldt.*

VI. De Stadt zy ongehouden eenige deurtoght van ſoldaten te lijden, buiten gelieſte der Majeſtraet.

VII. Men rechte, tot beter verzekering der ſtede, de drie ſchutteryen weder op, en trecke, voor al, daer in, de genen, die eertijts ſchutters geweeſt, en noch in 't leven zijn, om te dienen in gelijke geſtalte en graedt als te voore, ſtaende de leedige plaetſen te vullen uit de voornaemſte en vreedzaemſte burgers, zonder onderſcheit te maken tuſſchen oud-ballingen en andere, en dat door vier Poorters daer toe te machtigen, twee by den *Prins* en de Staten, twee by de Burgermeeſters en Regeerders; welke vier, als zy niet over een konnen komen, zullen vermogen den vijfden tot hen te kieſen; en zoo ſy ook om die keure twiſten, t'elken-male, 't geſchil by lootingh te ſlijten hebben: al dit tot her-ſtichtingh der eendraght, zonder in gevolgh te mogen getrocken worden, en buiten verkortingh van iemandts wettigh gezagh, in 't op-rechten oft aenvullen der ſchutterye, voorſeidt.

1578. *Verdraghs punten der Staten met Amſterdam.*

VIII. Allen burgeren, gebannen, gedreven, oft geweken by eige wille uit *Amſterdam*, zy geoorloft weder te keeren, en hun Poorter en Gilde-recht te genieten, zonder ter ſake van dien iets te gelden, mits in-komende voor naeſte *Banus:* en dit onder verklaringh, dat het tot geen voor-oordeel dienen, nochte in gevolgh zal getoogen worden.

IX. Die van ouds, binnen der ſtad, in eenige Ampten zijn geſtelt geweeſt, ſullen (uitgeſeit, indien de zelve Ampten hun zeker getal van perſoonen hebben) wederomme daer in treden; en worden gehouden by tijde van onraed en zwarigheit, elk te verſchijnen op ſijnen oort en hoef-ſlag, en niet op eenige bezondere plaetſen, oft by de Wet-houders; wel verſtaen, dat, ten brande, en ter bijte, verplicht blijven te komen de genen, die men van oudts daer toe verordent vindt: ook beſta de bende van de nacht-wakers, te houden by de Burgermeeſters, uit meer niet, dan veertigh mannen, vreedtſaem en bequaem, t'hunner beſcheidenheit.

X. Burgermeeſters en Regeerders, ſchutters, beampte, en andre Poorters en Inwoonders, zijnde weirlijke luiden, hebben trouw, en hulde te zweeren, aen den *Koning*, als *Grave* van *Hollant*, aen den *Prince*, en aen de Stadt, onder de gehoorzaemheidt des zelven; ook 't volle onderhoudt van 't *Gendtſche Verdragh*, en deze voldoeningh, en van alle beſluidt, genomen, zonder hier tegen te ſtrijden, by de Staten, tot beleidinge van 's Lands zaken, en ten gemeenen beſte: zullen mede be-eedight worden, op 't betrachten hunner Ampten, en dienſten, ook als Poorters en Inwoon-

1578. *Verdraghs punten der Staten met Amsterdam.*

Inwoonders, gelijk van oudts, mits dat het niet tot verkorting van't gemelde *Verdrag*, en dese voldoening strecke: en wat belangt de Geestelijkheit; die volge daer in de orde des Bisschops van *Haarlem*, waer toe die van *Amsterdam* zich gedragen by desen.

XI. Men late al de hantvesten, gewoonten, keuren, en rechten der Stadt, die niet weder-streven aen 't voorseide verdragh en dese voldoeningh, in volle kracht; uitgezondert de vrydommen, handvesten en gewoonten, die geduurende dese beroerten, buiten goet-vinden der Staten van *Holland*, verkregen en in-gebragt zijn; de welke, by dezen, worden verklaert voor nietigh en van gener waerde; behalven 't punt, by die van *Amsterdam* verworven, meldende, dat men alle hunnes gerechts-vonnissen, beterlijk, by * eindelijk gewijs, mag uit-voeren onder genoegsame Borgtoght, en dat het ter keure van den verlieser staet, sijne weder-party te roepen voor *'s Koninghs* Raedt in *Hollandt*, oft voor den grooten, sijner *Majesteit* tot *Mechele*; ook uitgeseit het punt, dat de vryheit en 't gesagh van Schout, Burgermeesteren, en Schepenen der Stadt *Amsterdam*, soo over misdaedt, als over burgerlijk geschil, uitbreidt buiten d'oude palen, vier hondert roeden, van dertien voeten elke, te water, en te lande, om, binnen de zelve, alle rechtvorderinge te plegen: welke punten en hunne uitwerking, men voor als noch geschorst houdt, en aen de uitspraek der Algemeine Staten onderwerpen zal.

* *Sententie definitive.*

XII. Het *a* verlof, bekomen by die van *Amsterdam*, by tijde deser beroerten, om gelt op fret te lichten, teffens de uit-werkinge van dien, en 't geen daer op gevolgt is, zal in kracht en waerde blijven.

a *Octroy.*

XIII. Aengaende de pael-kist, sullen die van *Amsterdam* en *Enkhuisen*, elke hun goet reght behouden, zonder daer in, aen d'een oft d'andre zijde, verkort te zijn by desen, volgens de bevredinge.

XIV. De Schipvaert en koophandel sullen geoefent en gevordert worden, so ten aensien van vreemden, als van Inwoonders der voorseide Stede, min noch meer dan voor heen: des hebben die van *Amsterdam*, ten opmerke van de noot, daer zy in sijn, te gedoogen, dat men, binnen hunner Stede, de *b* gelei-gelden, opgestelt, oft noch op testellen, by bewilliging der Staten van *Hollant* en *Zeelant*, ontfange; onvermindert de gerechtigheden der Ingezetenen daer tegen, en sonder dat 't in gevolg getrocké werde.

1578. *Verdraghs punten der Staten met Amsterdam.*

b *Convoygelden.*

XV. Men houde die van *Amsterdam* vry van alle schulden en lasten, gemaekt by die van *Hollant* en *Zeelant*, zedert den eersten dagh des Jaers vijftien hondert twee-entzeventig, ofte als noch te maken, ten dage toe, dat de voldoening hun volkomentlijk verwilligt zy: uitgeseit de gene, waer over zy zelf gestemt mogen hebben: en men late derhalven de middelen van schatting, noch te vinden, oft reeds loopende binnen der gemelde schulden en lasten, binnen *Amsterdam*, en de vryheit van dien, gene plaets nemen: des zullen ook de uitwijkelingen niet op gelt gezet, oft hoofdelijk beswaert worden over eenige schulden of lasten, gemaekt by die van der Stad, voor den dagh deser voldoeninge; wel-verstaen, dat de Majestraet, tot vervalling van de schulden en lasten der Stadt, den hondersten penning over d'onroerende goederen, daer binnen eenpaerlijk omslaen moge.

XVI. Maer, om te vinden de penning, noodig, zoo ter beschermínge van *Hollant* en *Zeeland*, als tot onderstand der andere gewesten, van nu voortaen, oft tot geldingh nevens de zelve, voege sich *Amsterdam* met d'andere leden van *Hollant*, staetscher wijze, op 't stuk der schattingen oft ommeslagen; en men brenge, dien volgens, binnen de voorseide stad, en hare vryheit, op den eersten van naest-komende *Lente-maant*, mede de middelen in fleur, die in andere Steden, en over 't gemeene Lant alsdan opgestelt wesen, en lopen sullé ten einde voorsz, en de peilinge geschiede,

voor

1578. *Verdraghs punten der Staten met Amſterdam.*

voor d'eerſte reize, ten huize van de burgers, zoo wel als van de tappers: des verplichten zich de Staten van *Hollandt* en *Zeelandt*, d' *Amſterdammers*, van den voorzeiden tijdt af, te bevryden van 't geen de gemelde Staten mogen in 't bezonder op te brengen hebben, nevens de Al-gemeine, ten aenzien van de Vereeninge, gemaekt by hen met de zelve in 't bezonder: voorts geniete de ſtadt, na de over-leveringe der Gijzelaren, haer oude vryheit en gerechtigheit; te weten van mede (zoo midler-tijt eenige ſchatting geſchiet) daer op gehoort te worden.

XVII. Des zullen, tot vervallingh der beſondre laſten en ſchulden der ſtadt, ten minſte zoo langh het der Majeſtraet geraden dunkt, de tollen en beſwaerniſſen op de dunne bieren van twee gulden en nederwaerts, in wezen blijven; deſgelijx de genen die jegenwoordigh loop hebben, op beeſten, vleeſch, en kooren, binnen de voorzeide ſtadt en hare vryheit: doch nopende de tollen, en beſwaerniſſen op de wijnen en zware bieren boven twee gulden, hebbende zy zich te ſchicken naer d'ordeningh daer op gemaekt.

XVIII. Zy hebben, tot geenen tijde, het voeren van kooren uit der ſtede, te verbieden, oft te beletten; doch tot voorraed zoo veel te behouden, als de Staten in beſcheidenheit zullen vinden te behooren.

XIX. De burgers en inwoonders, zoo geeſtelijk als wereltlijk, van de voorzeide ſtadt en hare vryheit, mitsgaders de Gebroederſchappen, Klooſters en andre Gods-huiſen, zullen, naer uit-wijzen der bevredinge, mogen aenvaerden met der daedt, en behouden, al hunne middelen in *Hollandt* en *Zeelandt* gelegen, zoo tilbaer als ontilbaer; zonder dat noodigh zy daer toe eenige nader orde te verzoeken, oft te verwerven, in 't gemeen oft in bezonder; niet tegenſtaende eenig bevel daer tegens gedaen aen de ontfangers der verbeurde goederen oft andre.

1578. *Verdraghs punten der Staten met Amſterdam.*

XX. En om alle twiſt en ongemak te verhoeden, zoo vordere de Schout der Stadt, over woorden of werken van tergingh of verkortingh, ter zake van den eenen oft den anderen Gods-dienſt, of over ergernis gegeven aen de *Rooms-geſinden* niemandt aen recht, eer dat het bewijs doorzien en bondig geoordeelt zy, by perſoonen hier onder te verklaren: tot welken einde zijne Doorluchtigheit of Staten van *Hollandt* zullen maghtigen twee burgers hun behagende, en de Burgermeeſters ook twee perſoonen t'hunner gelieffte; de welke, niet konnende ſich vergelijken, t'elken-male den vijfden hebben te kieſen, uit de achtbaerſte en vredighſte poorters, gebleven in de ſtadt tot den dagh der bevredinge toe.

XXI. Al die binnen *Amſterdam* willen komen, of ſich aldaer onthouden eenen merkelijken tijt, hebben d'achtervolgingh der gemelde bevredinge, en dezer voldoeninge te zweeren, ten minſte voor zoo langh zy daer ſullen verblijven.

XXII. Indien eenigh burger, door mis-trouwen oft andre oorzaek, komt uit der ſtadt te willen vertrecken met der woone, naer een andere plaets van *Hollant* oft daer buiten; dien ſta zulx vry, en men late ſijne roerende have, ook de vruchten en inkomſten ſijner andre goederen, hem volgen; al de welke hy zal mogen behouden oft verkoopen en vervreemden, zonder, om zijn vertrek, oft om 't vervoeren der goedren, iets te betalen by forme van ſchattingh oft bezwaernis: doch dit alles, behoudens 't recht van *a* Uit-toght-gelt, dat der plaetze toebehoort, en ten ware hy zich by den vyandt begave. *a Exue.*

XXIII. Voorts, alzoo die van *Amſterdam*, tot ſmooringh van allerley opſpraek, aenbieden, al 't werk huns beſtiers, en het gevolgh, en aenkleven van dien te verantwoorden voor d'al-gemeine

Staten

1578. *Verdraghs punten der Staten met Amsterdam.*

Staten, oft voor den Raedt van Staet, en de Staten van *Hollandt* verſtaen, dat gene aenklaght, over zaken gevallen in dit geweſt, en over perſoonen die zich daer in onthouden, buiten 't zelve magh geſchieden; gemerkt zulks tegens de vryдommen des Landts, en regel-recht tegens de *Gendſche bevredingh* ſtrijdt, zoo hebben zijne Doorluchtigheidt, en de Staten van *Hollandt* voornoemt, geſchorſt, en ſchorſſen by dezen, alle aenklachten, krackelen, en moeyeniſſen, die tegens eenigen van *Amſterdam*, hunne weduwen, erfgenamen, oft dienaers, moghten worden voortgebracht, ter zake van 't voorgaende beſtier der ſtede, gevolgh, en aenkleven van dien, ten tijde toe, dat by de Algemeine Staten, volgens de gemelde bevredingh, voet geraemt zy, nopende de † ſtreckingh van 't gezagh des grooten Raedts.

† *Reſſort.*

XXIV. Zijne Doorluchtigheit, en de Staten van *Hollandt* en *Zeelant*, zullen al de voorſz. punten van voldoeningh, doen van waerde kennen, by hunne bondt-verwanten, met belofte van daer tegens niet te doen, nochte gedoogen, dat daer tegens gedaen werde, in de rechte oft door onwegen, in eeniger wijze: zy hebben ook aen de Algemeine en *Uitrechtſe* Staten te verzoeken, dat zy de zelfſte punten be-aengenamen, en ten oirkonde van dien, deze voldoeninge mede bezegelen.

1578. *Verdraghs punten der Staten met Amsterdam.*

Dit verdragh wiert geſlooten op den achtſten van *Sprockel-maant*, en geteyкent by de Staten van *Hollandt*, de gemachtighden van *Amſterdam*, en die van *Uitrecht* met de volgende namen. *Reinier Korneliſz. Reinier Heindrikſz., Adriaan van der Mijle, Ian Vechterſz. Jacob Kantert Perſoon, Arent Bouwer, Jan Michiel Loefs, Jan Perſijn, Adriaan van Zuylen, Loef van der Haar, Frans Bot, Floris Tin.*

Februarij.

Hier op quamen de Gijzelaers van *Amſterdam* in den *Hage*, en de gemachtighden der Staten van *Hollandt* en *Uitrecht*, binnen deze ſtadt, om 't werk te volvoeren.

Amſterdam wort ontlaſt van 't beleg.

TWEE-EN-DERTIGHSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

't Verdragh weder gebroken. Argwaan op de Majestraat van Amsterdam. d'Heer van Aldegonde waarschout de Staten. Klacht der Onroomsen, zonder gehoor, zy leggen op dadelijkheit toe. W: Bardesen schrijft daar over aan Sonoy. M: Thomas van Til, oudt Abt, predikt voor d'Onroomsen buiten Amsterdam. De Wet-houders worden nochmaals tot reckelijkheidt versocht, doch vergeefs, waar over den oproer aangaat, en 't Stadthuis ingenomen, de Majestraat gevangen, en met een deel Geestelijke ter Stadt uit gescheept wort. Men bestormt de Beelden, Altaren, en plondert 't Kloosters der graauwe Monnicken. De Stadt sonder Overigheit. d'Oude Heeren ontslagen, en nieuwe gecoren.

1578. Dit voorzeyde verdrag werdt in kort weer gebroken, 't geen niet zoo zeer door wulpsheidt van 't graeuw, als by opzet en beslek, van veel der treffelijkste burgeren, geschiedde. Want daer zweefde een gerucht, dat *Don Iohan*, onder gelaet van den *Hoogh-duitschen* bezettelingen, tot *Deventer* en *Kampen*, eenige noodtdruft toe te voeren, wel iets op *Amsterdam* zou mogen voornemen; en 't verstand noch niet sliep tusschen hem, en zommige inwoonders. 't Welk dat zulks niet arghlistelijk gezaeit zy geweest, men niet wel zou konnen verzekeren. Wel is waer, dat *d'Heer van Aldegonde*, op zijn reis na *Worms* d'Al-gemeine Staten, uit *Kaiserlauter*, verwittight had, dat de *Spaensche* zochten een deel Schepen van den *Koningh van Zweeden* te bekomen, omze tegens die stadt te gebruiken, als verzekert, daer binnen, hunn' eigen' handen te vinden: dat ook *Pieter Pietersz.* voor dezen Schout tot *Amsterdam*, nu by *Don Ioan* zijnde, hem zulks verzekerde. *d'Heeren Iohan van Mathenes, Adriaen van der Mijle*, en de *Dokter Francois Maelzon* van *Enk-huizen*, gemachtighden der Staten van *Hollandt* waren 'er een wijl bezich geweest, met stellen van orde, volgens de punten der voldoeninge: de vier benden der burger-soldaten, aengenomen, en behoptmandt met *Harman Roodenburgh*, den ouden, *Zimon Hendriksz. Ionkhein, Iakob Visscher*, en *Ian Duin*: de voorige schutteryen weder opgerecht, en de leedige plaetzen gevult. Maer, de *Onroomschen*, zich belgende dat men hun eenen afzichtigen hoek, tot begraaffenis hunner dooden, had aengewezen, eischten een eerlijke plaets, naer luidt van 't verdragh. Voorts rees 'er krakkeel tussen hen en de Wet-houders over de wijze van waken: dingende d'eenen en d'anderen op 't zekerste beleggen hunner zaken, om 't hecht in de vuist te hebben. De Regeerders riepen, *Dat men hun dingen vergde, die tegens d'oude gewoonte, en den inhoudt der voldoeninge, streden.* d'Onroomschen, *dat zy van den voorigen voet niet afweken, nocht iet wilden verandert hebben, dan alleenlijk de beleidingh, en de form der wachten: in welk stuk, aen den Stadt-houder stondt te voor-*

Quaet vermoeden op de Regeerders t' Amsterdam.

Klacht der Onroomse.

1578.

1578. *Nieuw oproer tot Amsterdam.*

voorzien, naer dat de gelegentheit riede. Als dit eenigen tijdt geduurt, en de Majestraet niet toegaf, beslooten zy eindtlijk, liever, dan eeuwigh ter genade van hunne weder-parthy te staen, een kans te wagen, en haer te overvallen, eer zy 't hun deden: gemerkt maght tegens maght, genoeghzaem in weder-wight scheen te hangen, en d'over-handt aen 't waerschuuwen met den slagh. *Meester Willem Bardezen*, rechts-geleerde, zoon van *Schout Bardes*, wiens achtbaerheidt, aenhangh, en wederstoot t'*Amsterdam*, wy ten beginne der beroerten gemelt hebben, was althans, gelijk veel andere ballingen, weder in-gekomen, en zeer verknocht aen die van den *her-vormden Godts-dienst*. Hy als oudt-stee-houder van *Sonoy* over *Noordt-Hollandt*, en derhalven groot met hem; schreef den vier-en-twintighsten van * *Bloei-maendt*, aen dien overSten, dat *de zelfste zijne Hop-luiden, leggende naest Amsterdam in stilte lasten wilde, hun volk vaerdigh te houden, om op te zijn, ten eersten beveele der Staten van Hollandt, of hunnen gemachtighden.* 't Welk, zoo hy 't uit last deed, en dier Heeren meeningh was, niet alleen de betwiste punten door te drijven, maer ook stadts Overheidt te schuppen, hen in kenbaer ongelijk stelt. By den zelven brief ontbood hy eenen scheut-vryen helm en rondas; t' zijnen behoeve. *Sonoy* dan noit keurigh op eer oft on-eer, daer 't vordel gold, deed hem weten dat zijn verzoek volbracht was. 't Meerdeel, ook, van Stadts bezettingen, klachtigh over de zware wachten, liet niet duisterlijk blijken, zoo men nieuwigheidt aenvinge, dat het aen hen niet houden zouw. Schockende de dingen op desen draf; quam *Meester* * *Thomas van Til*, Oud-abt van *Sant Bernardus* by *Antwerpen*, op zondagh, den vijf-en-twintighste der voorseide maendt, buiten de vryheit van *Amsterdam*, by *Sant Anthonis-dijk* voor de *Onroomschen* preken. Wat woorden hy voordroegh uit de *Heilige Schrift*; en of sijne uitlegging tot ophitsing der gemeente strekte, heeft men niet kunnen verneemen. Zoo veel is'er af, dat *d'Onroomschen* terstont daer na, elkandre verprayden, ramende wegh en wijze, tijd en teekenen, om t'ontwerp ter daed te brengen. Wetende ieder zijn werk; houden zy sich binnen 's huis, en wel op hunn' hoede, met waken de gantsche nacht. Ten naesten morgen, zijnde maendag, en weekmarkt, vervoegden sich *Bardesen, Marten Koster, Adriaen Kromhout, Adriaen Pacuw*, en *Guilliaume du Gardin*, by de Regeerders, om de laetste proef van hun rekkelijkheit te nemen, en noch eens verzoek te doen. Daer vielen woorden en weer-woorden. Men gaet'er etlijke malen van 't *Raadthuis* in de herberg der gemaghtighden, die op den *Dam* was: van de herberg op 't *Raadthuis*; tussen de meenighte door, die met ongedult verwachte, hoe 't 'er af-loopen wilde: dan hoe men 't wende oft keerde, de Majestraet bleef pal staen. Derhalven, als nu de middagh voor-by was, de markt, ontledigt van huis-luiden en zuivel, komt *Gardin* ter puye schijnen, daer men plagh af-les te doen; licht sijn hoet, en zet die voort weer op. Dit beduide dat men met gemoede niet te verwerven sagh. *Jonkhein* tredende ten stadhuise af, en slaende de armen van elkandre, geest te kennen, dat aen de Wet-houders geen verwricken was; en spoeit sich na sijn krijghs-volk toe, om de *Nieuwe Kerk*, tegens de plonderingh te verdadigen. Want de knechten waren al

1578. *Nieuw oproer tot Amsterdam.*

M: Thomas van Til, oudt Abt, predikt voor d'Onroomse, by Amsterdam.

Die noch eens voor 't laest de Regeerders tot reckelijkheit zoeken te bewegen.

Doch vergeefs.

Die niet geacht, besluiten een kans te wagen.

* *May.*

W. Bardezen schrijft aan Sonoy, dat hy hem vaerdigh houde.

* *Dezen Thomas van Til, een man van grooten aanzien, had sijne abdye van 60 duizent guldens Jaarlijkse inkomsten verlaten, en was alleen slechts met 400 guldens aangeldt, naer 't Landt van Kleef getrocken, aldaar hy, de Kap afleggende, de E: Iuffer van Waveren troude, gevende daar van zijne redenen in druk. Hy is namaals Predicant te Haerlem geweest, en daar na te Delft beroepen zijnde, aldaar gestorven.* D. P. Pers.

1578. *Nieuw oproer tot Amſterdam.*

van ontrent elf uuren in wapenen geweeſt, en elk Vendel op zijn ſtand-plaets geſtelt. Teffens loſt zeker ſoldaet een moſquet ter venſter van de *Waagh* uit, 't welk de looze was. Daer had men 't. En flux ſtuyven de Matrozen, daer de Stat doen vol van was, op ſtraet, met vliegende vlaggen, en roept, *Wie Oranje lief heeft, toon' hart, en volghme na.* Strax de reſt voor den dagh; arbeider, ambachts-man, koophandelaer, rentier, volk van alderley ſlag: d'uitwijkelingen 't vuurighſte. Een deel jaeght 'er na 't *Bus-huis*, ſleept het geſchut daer uit, beweert daer mee *den Dam*, propt de toe-gangen met wolzakken, die by geval aen de *Waagh* lagen. Toen aen 't werpen met ſteenen, na de yſere tralien der *Vierſchaar*, om de nachtwakers te verdrijven, die daer, by zorgelijke ſtonden, op 't af-bernen van zeker haek-geſchut, paſten. Als 'er geen vonk gegeven werd, ſtort men ten *Stad-huiſe* in; haelt den Schout, en, zoo d'oude, als regeerende Majeſtraten, daer af, oft uit hun eige wooningen, en brenghtſe op de *Waagh*. Thans leidt menſe, nevens verſcheide Papen, en al de Minre-broeders, na 't *Water*, tuſſen twee heggen ſoldaten door, tot beſchermingh tegen 't graeu, ſchreeuwende, *Men behoorde hen ter galgete ſenden, daar zy meenigen aan geholpen hadden.* Geſcheept, geeſtlijken en wereltlijken, elke ſoort op bezond'ren bodem, werden zy, (angh voor arger, namelijk, te gronde booren) aen *Sant Anthonis-dijk* opgezet. Dit alles (een zeldzaem beloop) zonder eenen menſch te wonden. Maer de ziel-looſe en ſtomme ſtof moeſt voor-houden, dat waren, beelden, altaren. Felſt had men 't op de gedachtenis der *graeuwe Monnicken* geladen, die kennis van *Kettery* plachten te nemen, en 't hunnent, met de wereltlijke rechters, na 't uit-voeren der vonniſſen, het bloed-mael te eten. Geen dingh alhier, dat niet gerooft, oft aen ſtucken geſmeeten werd: en op dit Klooſter looſde zich de meeſte woede. Aen winkels oft wooningen (waer voor de *Roomsgeſinden* groot'lijks vreeſden) raekte niemant. Als 't uit-geholt was, en aen den avont gingh, bezetten d'*Onroomſchen* de oorden van belang, met wacht van de hunnen. In 't *Toorentjen* van 't *Stadt-huis*, daer toen Burgermeeſters kamer was, gingen vier lichte quanten zitten, ſpelende, beguigender wijſe, de Burgermeeſters na. Tot op den derden dagh ſtonden de zaken dus wilt, en de ſtadt zonder Overheit: wordende nochtans, midlerwijl (een ander wonder) geen merkelijke moedwil gepleeght. Maer, 's daeghs na de opſtendingh, zijnde den zes-en-twintighſten van *Bloei-maant*, *a* verdroegen de drie ſchutteryen de vervoerde Wet-houders van hunnen eedt en ampten, ten overſtaen der *Heeren van Mathenes* en *der Mijle*. Voorts wert uit elk rot, by de meeſte ſtemmen der rot-gezellen, een achtbaer ſchutter gekooren, tot zes-en-dertigh toe. Die, volgens de handveſten deſer ſtede, daeghs daer aen, op nieuw een Vroedſchap van zes-en-dertigh eeuwige Raads-perſoonen, en op den zelven dagh vier Burgermeeſters, als *Willem Bardeſz. Marcus Ianſz. Koſter*, *Arts*, *Adriaan Reinierſz. Kromhoudt*, en *Dirk Ianſz. Graaf*, ook een Schout, *Willem Martenſz. Kalf*, negen Schepenen, en andere regeerende perſoonen, kooſen. De kerken bleven noch wel ruim een week geſlooten. Toen ging 'er de Majeſtraet met eenige timmer luiden in, en deed de beelden afnemen. Voorts begoſten de *Herformden* in *d' Oude Kerk* te preken; weinig dagen daer na ook inde Nieuwe, tot welker gedachtenis, de volgende vaerſen voor 't *Koor*, in *d'Oude-Kerk* noch te leſen zijn.

1578. *Nieuw oproer tot Amſterdam.*

Den oploop gaat aan.

Zy vallen in 't Stadhuis.

Vangen de Majeſtraat.

En ſcheepenſe met eenige Geeſtelijken ter Stat uit.

De beelden en Altaren beſtormt.

a Deporteerden.

De Majeſtraten van hun Eedt en Ampten ontſlagen.

Nieuwe Heeren gekooren.

d'Onroomſe predikenin de Kerken.

't Misbruik in Godes Kerk, allengkens ingebracht,
Is hier weer afgedaan; 't Iaar tzeventigh, en acht.

DRIE-

DRIE-EN-DERTIGSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

De Prins van Oranjen komt t'Amsterdam, alwaar Gemaghtighde van Uitrecht hem komen klagen, over moedwilligheit in hun Stat bedreven. Hy stelt eenige ordre op't zelve. De Prins komt met de Staten 't volgende Iaar weder t'Amsterdam, daar hem d'Hooge Overheidt des Landts aangeboden wordt. Hy reist na Vrieslandt. Grouwelijke Moordt, by sijn verblijf t'Amsterdam geschiet, hoe die uit komt, den Moorder gevangen, gevonnist, en gestraft wort. Amsterdam verwerpt d'eerste voldoeningh, en maakt een nieuw verdragh.

NA dat de *Prins van Oranjen* in *Groeninger-landt*, *Overyssel*, en daer omtrent, verscheide Landzaken verricht had, is hy van *Kampen* tot *Muiden* gekomen, van waer hy, door ordre der Wet-houders van *Amsterdam*, met eenige cierlijk toegemaekte Jachten en Sloepen, onder 't beleidt van
1580. den Stads Hopman, *Harman Rodenburgh*
Maert. op den zeventienden van *Lentemaandt* in 't Jaer 1580. af-gehaelt, binnen die Stadt gebracht, en heeerlijk ontfangen is, welkers Inhalinge, in 't volgende boek der *Blijde incomsten*, breeder zal beschreven worden.

Hier quamen by hem Gemaghtighden van *Uitrecht*, die klaegden over de moetwilligheidt, en schennis, binnen haer Stat, aen Kerken, Beelden, Godshuisen, en eenige Geestelijke, begaen, waer tegen hy ordre, by wijze van voorraed stelde, en
1581. reisde na den *Hage*, doch quam 't naest daer aen volgende voorjaer wederom in dese Stat, alwaer hem op den vijstienden
**Maert.* van * *Lente-maant*, door de Staten van *Hollandt*, die doenmaels hier *t'Amsterdam* beschreven en vergadert waren, de † Hooge Overheidt des Lants, volkomen aengeboden, en op gedragen wierdt; maer *de Prins* wilde de zelve, voor die tijt, niet aenvaerden. Voorts quamen ook alhier eenige Gemaghtighden uit *Vriesland*, met dese reisde hy den tweeden *April*, op hun ernstigh aenhouden, na haer Landt, om eenige verschillen, in die Regeering ontstaen, te effenen.

† *Souveraiteit.*

P: Bor. 15 Boek.

Ten tijde van dit verblijf des *Princen* binnen *Amsterdam*, geschieden 'er een verschrikkelijke moordt, op d'oude zijdts voorburghwal, tegen over *'t Princen Hof*, in 't *Jerusalems Kruis*, op een Zondag, den 12 *Maert*: Want zeker burger, aldaer woonende, uit de *Menniste* Vermaningh voor de middagh in dit zijn huis komende, vont zijn dochter met noch een vrouw (die des *Princen* Boteliers huisvrouw was, en aldaer, voor die tijdt, op de kamer haer verblijf had) in de binnen kamer vermoort leggen, het kantoor op gebroken, en 't geldt daer uit; doch de moortdader kondemen niet vermoeden, hoewel 'er eenige mompelingh gingh, dat het wel mocht door ymandt van des *Princen* Hof volk begaen zijn, ter oorzaek dat die

Gruwelijke moordt t'Amsterdam.

1581. *Gruwelijke moordt t' Amſterdam.*

vrouw aldaer in gelegert was, maer 't bleek anders, nademael men niet lang daer na, op de grondt van een water-put, achter dit huis, zeker yzere koevoet gewaer wierdt, daer mede, men wel denken kon, dat het breken geſchiet was, die daer uit genomen en d'Heeren van den Gerechte vertoont zijnde, aen alle de Smits binnen deſe Stede, gevraeght wierdt, of ymant die kende; een was 'er ſtraks, die niet alleen de zelve voor zijn werk aennam, maer beduide ook den man, voor wien hy die gemaekt had, de welke, bekent, een Inwoonder te *Muyden*, en heel gemeenzaem in deſes mans huis altijt geweeſt te zijn, aenſtonts gevangen, en *t' Amſterdam* gebracht wierdt. Hoe het met hem afliep, en de moort ſich toe droegh, zal het volgende, ſijn vonnis te kennen geven.

Vonnis van den moordenaar, Pieter Martſz.

„ ALſoo *Pieter Martſen* Laecken-
„ kooper, gebooren tot *Meer-Kerk*,
„ in 't Lant van *Vianen*, Poorter tot *Muy-*
„ *den*, gevangen, vervordert heeft te lee-
„ nen van eenen *Gerbrant Gerritſz.* ſeeker
„ gelt, vermoedende, dat de voorſchreven
„ *Gerbrant* veel gelt by hem hadde, ſoo
„ heeft de voorſz. gevangen, van dien tijt
„ af, alle middelen geſocht, om met pra-
„ ctijk aen 't voorſz. gelt te komen, laten-
„ de maken ten huiſe van een Smith bin-
„ nen deſer Stede een koevoet, welke
„ koevoet op den elfden *Maert* leſtleden,
„ gezet hebbende in een kraemers huis
„ over de *Verkens-ſluis*, gink ten huiſe
„ van de voorſchreven *Gerbrant*, die hy
„ niet te huis vont, vragende de dochter
„ van *Gerbrant*, hoe neer ende waer des
„ anderen daeghs de Vermaeninge der
„ *Menijten*, gedaen zoude worden, van
„ welke geſinne hy gevangen mede is,
„ omme alſoo tijd te weten, hoe neer hy
„ ſijn voornemen ſoude ten perfectie
„ brengen, ende de dochter hem tijdt
„ ende plaets noemende, is wech gegaen,
„ ende des anderen daeghs den twaelfden
„ der voorſchreven maent, heeft hy ge-
„ vangen de koevoet uit des Kramers
„ huis gehaelt, zijnde tuſſchen acht ende
„ negen uren, gaende met d'ſelve koe-
„ voedt, onder ſijn mantel, met een
„ ſny-mes van broot, 't welk hy in een
„ ſack van huis mede hadde gebrocht, ten
„ huiſe van de voorſchreve *Gerbrant Ger-*
„ *ritſz.* ende uit de dochter verhooren-
„ de, dat haer vader was uit gegaen in de
„ voorſchreve vermaeninge, heeft ge-
„ eiſcht, pampier, penne ende inckt, om
„ een brief te ſchrijven, ende hem ſulks
„ by de dochter aengeweſen zijnde, is al-
„ daer alleen gegaen, maeckende gereet-
„ ſchap, om ſijn voornemen te volbren-
„ gen, ſchrijvende op een toegevouwen
„ pampier, een ſubſcripcie, aen de voor-
„ ſchreve *Gerbrant*, gaende in de kamer
„ daer de dochter inne was, hebbende ſij-
„ nen mantel omgeſlagen, ende onder 't
„ voorſz. ſijn mes, vragende de dochter
„ van d'voorſz. *Gerbrant*, ofte ſy die miſ-
„ ſive haer vader wilde geven, ende haer
„ ommekeerende, om de miſſive neder te
„ leggen op 't Cantoor, ſloegh hy gevan-
„ gen haer van achteren met het voorſz.
„ ſny-mes op haer hooft, ofte haren hals,
„ dat ſy ter neder viel, ſteekende haer
„ voorts met een opſteeker deur de keel,
„ zoo dat ſy doot was, ende niet wetende,
„ datter imant meer in 't huis was, heeft
„ hy met de voorſz. koevoet beginnen te
„ breeken aen een Cantoor, ſtaende in de
„ zelfde kamer, ende een vrouws perſoon
„ noch in't zelfde huis weſende, boven op
„ de kamer, hoorende het rumoer, is
„ beneden gekomen, 't welk hy gevan-
„ gen hoorende, heeft de kamer deur, by
„ hem te vooren toegedaen, geopent,
„ latende de vrouwe voor hem hene gaen
„ in de kamer, ſlaende haer, die bloots
„ hoofts was, met het voorſz. ſny-mes
„ van achter wel forſelijk in haer hooft,
„ ende voorts in haer aenſicht, hals, ende
„ in haer lijf; ſoo lange tot dat ſy mede
„ doot

1581. *Gruwelijke moordt t' Amſterdam.*

1581. *Gruwelijke moordt t'Amſterdam.*

„ doot was, latende de voorſz. vrouwen
„ beide ſoo leggen, breekende met de
„ voorſz. koevoet 't Cantoor open, ne-
„ mende daer uit twee bosjetten met ze-
„ ker merkelijke ſomme van gelt, ſteken-
„ de in de ſak, daer hy 't ſny-mes in hadde
„ gehadt, zeker gout, ende ander ſilver
„ gelt, int Cantoor los leggende, ende
„ worpende de koevoet ende 't ſny-mes
„ in de water-put, achter het huis ſtaende,
„ daer die ook zijn in gevonden, han-
„ gende de bosjetten aen ſijn hals, ne-
„ mende onder elcke arm een, ende de
„ ſack onder ſijn arm, bedeckende die
„ met ſijn mantel, gaende de voor-deur
„ uit, die hy toe trok, de borgh-wal lan-
„ ges, tot de leſte brugge, die over,
„ tot aen de veſten by 't *Water-poortgen*,
„ bedeckende aldaer in een booch van de
„ muur, onder het vulles, een van de
„ bosjetten met een ſack, houdende 't an-
„ der bosjet by hem, verwachtende met
„ het openen van de poort, die ontrent
„ half elven ſoude open gaen voor de noen,
„ gink naer *Muyden*, houdende 't bos-
„ jet bedekt, ſoo dat ſijn huis-vrouw van
„ dit zelfde niet en heeft geweten: ko-
„ mende hy gevangen zekere dagen daer
„ naer, weder hier ter ſtede, halende het
„ bosjet met de ſack uit de vulles-kuil,
„ brengende het bosjet ten huiſe van een
„ deſer Stede Poorterſe, ſeggende van
„ *Antwerpen* te komen, biddende haer
„ de ſelfde op te ſluiten. Ende alſoo de
„ voorſchreve moorden ende feiten, alles
„ abominabel met groote punitien dienen
„ geſtraft, ander ten exempel, ZOO
„ IST, dat mijn Heeren de Schepenen
„ gehoort den eiſch ende concluſien van
„ den Edelen Jonk-heer *Willem van Zui-*
„ *len*, *van Nievelt*, Caſtelein van *Muy-*
„ *den* ende Balliuw van *Goylandt*: mits-
„ gaders van mijn Heere de Schout deſer
„ Stede, op den voorſchreven *Pieter*
„ *Martſen* gevangen gedaen ende geno-
„ men, gehoort ſijne willige confeſſie,
„ ende op alles rijpelijk gelet, hebbende
„ den zelfden gecondemneert by deſen, *Gruwelijke*
„ gebracht te werden op 't Schavot voor *moordt*
„ deſer *Stede-huis*, ende aldaer op een *t'Amſter-*
„ ladder gebonden zijnde, ſijn hant, daer *dam.*
„ mede hy de moorden heeft gedaen, af-
„ gezet te worden: dat hem mede met
„ het ſny-mes by hem int moorden gebe-
„ ſicht, by den Scherp-rechter, twee ſla-
„ gen in ſijn hooft gegeven ſullen wer-
„ den, int reſpect van de twee moorden
„ by hem gedaen, ende tot pulver ver-
„ brant ſal worden, verklarende ſijne
„ goederen, voor ſoo veele de Privilegie
„ van die van *Muyden* mach lijden, ge-
„ confiſqueert ten behoeve van de *Graaf-*
„ *felijkheidt* van *Hollandt*. Aldus gepro-
„ nuncieert ter vierſchaer binnen der Ste-
„ de *Amſtelredamme*, ende ge-executeert
„ op den negenden *May*, 1581. *Præſenti-*
„ *bus* alle de Schepenen der Stede *Am-*
„ *ſtelredam*, demto *Pieter Willemſz. Vrindt*: Mitsgaders ook *Præſentibus*
„ *Pieter Hendrikſz. Jacob Corneliſz. Ian*
„ *Gerritſz. Ian Wouterſz. Pontiaan Wil-*
„ *lemſz.* ende *Boudt Ianſz.* alle Schepe-
„ nen tot *Muyden*, by advijſe van mijn
„ Heeren de Burgermeeſteren, deſer Ste-
„ de *Amſterdam*, de welke volgens de
„ wille ende gelieſte van den Hoogh ge-
„ boren Vorſt. den *Prince van Orangien*,
„ Gouverneur, ende den voorſz. Balliuw,
„ ende Schepenen van *Muyden*, aldaer
„ den gevangen geapprendeert is geweeſt,
„ alhier *d'Executie* gegunt hebben, in 't
„ reſpect van dien *territorium*, onder ex-
„ preſſe conditien, dat het ſelfde geenſints
„ ſal mogen ſtrecken tot *prejuditie*, ofte
„ *leſye* van de gerechtigheit, ofte vry-
„ dom deſer Stede, noch van de Stede van
„ *Muyden* ende de *Jurisdictie* der ſel-
„ ver, ende dat een ygelijk ſal blijven in
„ ſijn geheele gerechtigheit, van alles vol-
„ gende de acte by ſijn Vorſtelijke genade
„ hier van verleent, ofte te verblijven. Den
„ 9 *May*, *Anno* 1581.

1581.

De

1581. *Nieuw verbondt met Amſterdam.*

De Prins van Oranjen was ondertuſſen wederom uit *Vrieſlandt* binnen deſe Stat gekomen, ten tijde, datmen dit Vonnis velde; hy begunſtighde de misdader, by manier van verſoek (miſſchien daer toe gebeden en aengelopen zijnde) om hem korter pijne te doen lijden, dat hy de twee ſlagen met het ſnymes in't hooft verkreeg, daer de Rechters hem anders gedoemt hadden (na dat de hant afgeſlagen zou ſijn) om levendigh verbrant te worden, aldus is dit Vonnis geweſen, en uitgevoert, op den

1581. 9 *May* gelijk voorſchreven is.

Dat de Staten van *Hollandt* en de *Prins* doen ter tijdt hier *t'Amſterdam* vergadert zijn geweeſt, was ook, om een naerder verdragh met deſe Stadt te maken, want niet langh hielden die van *Amſterdam* ſich by de voorſeide eerſte voldoeningh, nademael zy op 't eynde deſes Jaers 1581. met de voornoemde Staten een nieuw verbont aengingen, vermits 'er, zedert de verandering der Regeering, etlijke verſchillen op geborrelt waren, met ſchijn, dat het daer niet by blijven wilde, waer over de *Prins* meermaels voorgeſlagen had, aſſtant te doen van 't gemelde verdingh, zo by de *Hollandtſe* Staten, als by deſe Stat, om een ander te ramen, naer de jegenwoordige gelegentheit, tot beſlechtingh en weering aller misverſtanden; Na verſcheiden onderhandelingen dan, trof men eindelijk een nieuw verdragh, behelſende deze punten.

I.

Nieuw verdragh.

DE Staten en de Stadt, weder-zijdelinx, vertijgende van de voldoening, ontſlaen elkandre van den eed daer op gedaen.

II. *Amſterdam* blijve bezet met twee Vendels, ieder van twee hondert knechten, behopmant met twee burgers.

III. Hunne ſoldy t'elker maendt zal men vinden uit de middelen der ſchattingen, vallende binnen de zelve ſtad en haer vryheit, ende ſoo die niet toelangen mogten, voorts uit 's gemeenen lants penningen; mits, dat, indien andre bezettelingen in *Hollant* met laken betaelt worden, ook *d'Amſterdamſe* 's jaers eene maendt betalings, zonder meer, in gelijke ſtoffe t'ontfangen hebben.

1581. *Nieuw verbont met Amſterdam.*

IV. Des zal 't getal der voorzeide knechten onder meer Vendels mogen worden verdeelt, ook geſterkt of geſwakt, als de noot, oft andre gelegentheit buiten noot, zulks komt te vereiſchen, puurlijk ter gelieſte en goetdunken van ſijne Doorluchtigheit.

V. Wel-verſtaen, dat, zoo ſijne Doorluchtigheit, ten opzichte van gevaer, de gemelde bezettingh vermeerdert, dat zy alsdan *a* dien-gelt genieten zal, na de wijze van andere Steden in *Hollandt*.

a Service gelt.

VI. Die van *Amſterdam* zullen mede by de Staten gemaghtight worden, om, tot veſtingh der Stadt, volgens de beſtecken ſijner Doorluchtigheit, omme te ſlaen, over de platte landen, ſoo van den ouden als nieuwen *Amſtel*, *Diemen*, en *Duivendrecht*, op ieder morge, drie ſtuivers ter maendt, voor den tijdt van twalef maenden, te verdeelen in twee jaren, te weten, zes van elk jaer; waer in de eigenaers te betalen hebben twee deelen, en de bruikers het derde; mits dat de eige-verhuurde landen der Godshuizen zullen vry zijn van de twee deelen, en de landt-luiden, gevlucht in tijt van noot, (des God verhoede) met hunne beeſten en have, binnen de zelve ſtad, zoo lang als zy daer blijven, tot vergelding genieten den vrydom van andere inwoonders: en d' onwilligen zal men met der daet mogen bedwingen, zonder aenſchou op eenig † verzet of beroep.

† *Provocktie.*

VII. Die van *Amſterdam* treden ingemeenſchap der oude ſchulden, ghemaeckt by de Staten van *Hollant*, geduurende 't oorlogh, voor de voldoeninghe verleent aen de ſtadt; mits blijvende onbegrepen

1581. *Nieuw verbont met Amsterdam.*

grepen daer onder, de schulden, die by de *Hollantse* Steden, in die oorlogh zijn geleden of gemaekt, en genoemt worden der Steden groote rekeningen: die na besluit der Staten, sijn toe gezegelt, berustende onder den geheim-schrijver de *Rechter*; die zy onder elkandre sullen vereffenen, sonder dat die van *Amsterdam* daerom gemoeit, of iets t'hunnen nadeel daer toe verstrekt of bekeert sal mogen worden: maer hier onder sijn niet bewaert al sulke penningen, als door eenige burgers en inwoonders van *Hollandt*, by leeninge sijn opgebracht in den voorleden oorlogh, sonder eenige goedren in pantschap, als andren, daer voor ontfangen te hebben: de welke by verkoopingh, uit de geestlijke goederen, belast met pantschap, soo verre die mogen toereiken, en indien niet, by verkoopingh van andre geestlijke goederen, sullen betaelt worden, volgens 't slot van de rekeningh, dat by die van de reken-kamer reeds is, of noch gemaekt sal worden.

VIII. Des sullen die van *Amsterdam* voor zig behouden den hondertsten penning van den jare vijftien hondert agt-en-tzeventigh, en de helft van de hondersten penningh des jaers vijftien hondert negen-en-tzeventigh: waer boven hun de Staten noch sullen betalen, de zom van dertigh duisent ponden, tot veertigh grooten 't pont, op zes volgende jaren, by gelijke deelen: waer van 't eerste jaer van betaling sal verschenen zijn met **Bloei-maent* des jaers vier-en-tachtentigh; en sullen aen die van *Amsterdam* by gebrek van betalinge, de schattingen, vallende binnen die stede, en hare vryheit, verbonden blijven.

* *May.*

IX. Die van *Amsterdam* sullen, tot behoef der selve stadt, aenveirden en behouden al 't getimmer, erven, en huisen toebehoorende aen de geestelijken der selve stadt: maer soo veel d'andere goederen der geestelijken aengaet, als renten binnen en buiten, en landen gelegen buiten der stad; de zelve sullen by bewilligingh der Algemeine Staten van *Hollant*, daer op beschreven zijnde, nevens d'andre geestlijke goederen van *Hollant*, tot betalingh van 's gemeenen Lants schulden en lasten mogen worden besteet, mits dat men den klooster-luiden binnen *Amsterdam* behoorlijk onderhout verschaffe, gelijk in andre steden, en aen de Majestraet goede verzekeringh daer voor stelle, tot voordeel der selve kloster-luiden.

1581. *Nieuw verbont met Amsterdam.*

X. Belangende de geestlijke goederen, soo wel de gene die by de Staten sijn verkoft, vervreemt, of beswaert met pantschap, als ook de gene die by de Godtshuisen t'*Amsterdam* sijn aengenomen, en jegenwoordelijk gebruikt en bezeten worden, hebbende toebehoort den *Kartuiseren* oft andren kloosten-luiden, tot wat plaets ook die gelegen zijn, sullen de Staten, en die van *Amsterdam*, oft de Gods-huisen, in desen, weder zijdelinx blijven in hun geheel, zonder dat d' eenen aen d'anderen in den eigendom, 't bezit, gebruik, oft den ontfank, eenig let zel zullen mogen doen, in de rechte of over dwars, eer dat al 't zelve by wegen en middelen van rechte gesleeten zy.

XI. Desgelijx sullen die van *Amsterdam*, tot onderhout van 't gebouw der kerke, en tot de lasten, en rente daer op staende, behouden al de kerkelijke goederen, mitsgaders de gedenkenisen *vicaryen*, getijden en diergelijke, tot onderhout der Predikanten.

XII. De halve stuivers, komende van de rantsoenen der middelen, die binnen de voorseide steden worden verpacht, sullen zy laten, nevens de inkomsten der kerken, aen ieder 't sijne, tot onderhoudt der Predikanten, onder de Ambachtsheerlijkheit, en 't Bailliuschap van *Amsterlant*; 't en ware het inkomen van de *a* gedenkenisen, *vicaryen*, getijden, en andre, tot onderhout als boven niet moch-

a Memorien.

1581. *Nieuw verbont met Amſterdam.*

ten ſtrecken; in welken gevalle 't geen tot onderhout der Predikanten, binnen de voorſeide ſteden te kort ſchiet, eerſt met de voorſeide halve ſtuivers ſal worden vol gemaekt.

XIII. Voor ſoo veel als de betalingh en *b* kortingh van renten, gevallen en verſcheenen, voor, en geduurende 't oorlog; als ook het achterweſen op den tol van *Geervliet*, ordeningen, beeden, en Graeflijke goederen van *Hollant*, ten dage der bevredinge toe, aengaet, betreffende ſoo wel de ſtad, als de burgers en inwoonders; ſullen by de Staten en die van *Amſterdam* weder-zijdelinx, terſtont eenigen uit den hove van *Hollant* gekooren worden, die binnen drie oft vier dagen na de zelve verkieſingh, zijnde parthyen over en weder gehoort, hebben voorts te varen tot uitingh en verklaringh van 't gene zy, op 't voorſeide, naer recht en billikheit vinden te behooren: ende wat by de voorſeide gekoorenen aen die van *Amſterdam* wort toe-geweſen, daer na ſullen parthyen ſich weder-zijdelinks ſchicken, ſonder † kortingh, verheffingh, of eenigh vorder verſoek; doch ſoo eenige burgers oft inwoonders ſich daer by beſwaert achten, dien ſal de wegh des gerechts open ſtaen.

b Reductie.

† *Reductie, relief.*

XIV. Op dat die van *Amſterdam*, en andere ſchult-eiſchers, tot hun achterweſen aen al de voorſeide tollen, beden, en Graeflijke goederen, mogen raken, ſullen de Staten, ſonder vertrek, doen voortsvaren tot de verkoopingh der Graeflijke goederen, en de zelve verkoopingh geenſins op-houden oft verhinderen, maer 't opgeveilde den meeſt biedende, ten dage van de verkoopingh, laten volgen, tot volle betaling aen die van *Amſterdam* en andere ſchult-eiſchers, ſoo wel van hunne hooft-zommen, als van 't gene hun, by de voorzeide uitſpraek, en vorder achter-weſen na de bevredingh, ſal mogen reſteeren: ende indien zy zelfs eenige ſtucken begeeren te koopen, zullen ſoo wel het hooftgelt, als het voorſeide achterweſen, daer aen mogen korten.

1581. *Nieuw verbont met Amſterdam.*

XV. Die van *Amſterdam* zullen quijt en ontſlagen blijven van de drie hondert ponden 's jaers, van het Schout-Ambacht dier ſtede; en 't zelve zal voorts met al de voordeelen, in hunne handen blijven, tot dat hun by de Staten, uit de Graeflijke goederen oft anders zullen betaelt zijn, de twintigh duizent ponden, van veertigh grooten 't pond, die zy daer voor hebben verſtrekt, oft tot dat de Staten daer op anders met hun zullen over-komen weſen.

XVI. Aengaende 't punt der voldoeninge, dat van de pael-kiſt ſpreekt; alſoo daer over gepleit wort voor 't *Hof* van *Hollandt*, zullen parthyen weder-zijdelinx blijven in haer goet recht.

XVII. Deſgelijks ſullen de *voorrechten, hantveſten, gewoonten, keuren, en rechten der zelve Stadt, blijven in kracht, en onvermindert; uitgezeit de voorrechten, hantveſten, en gewoonten, die, ſtaende de beroerten, ſonder goedt-dunken der *Hollandſche* Staten, van den *Hartogh van Alva*, en van ſijne na-zaten, tot den tijt der bevredingh toe, verkregen zijn, de welke verklaert en gehouden worden voor nietigh, en van gener waerde: doch verlof, verworven by die van *Amſterdam*, in de beroerten, om gelt op renten te mogen lichten, zal ongezwakt blijven.

* *Privilegien.*

Dit wert geſlooten op den twintighſten van Winter-maand, in 't Jaer 1581.

VIER-EN-

VIER-EN-DERTIGHSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

De Prins neemt't opperbewint over's Lands zaken aan, en bewilligt's Iaars daar na, in't aanvaerden van de Hollandſe Graaflijkheidt. Die van Amſterdam en der Goude, aerſelen, en maken ſwarigheidt in dit ſtuk; worden daar over van d'Hollandſe Staten bezonden, om des Princen Inhuldingh ſmakelijk te maken, en te vorderen. Den Inhoudt van de Gemachtighdes laſt. Doch alles door des Princen onverwachte doodt, in rook verdweenen.

1581. * *Souverainiteit.* † *Maert.* * *Iulius.* 1582. *De Hollantſe Graaflijkheit, de Prins aangeboden.* *Auguſtus.* *Die hy aenneemt.* † *Maert.*

DE *Prins van Oranjen* het * opper-bewint van 's Lands zaken, tot *Amſterdam* op den vijftienden van † *Lente-maandt*, des Jaers 1581, aengeboden, en dat doen ter tijt geweigert hebbende, als gezeit is, heeft evenwel 't zelve korts daer na, op den vijfden van * *Hooy-maant* des zelven Jaers, aen genomen: voor ſoo langh als de krijgh zou duren, d'opdraght-brieven hier van waren al gemaekt, en d'eeden gedaen op den vier-en-twintighſten der ſelver maend, ter eener zijde, by den *Prince*, en ter ander zijde, by de gemachtighden des Edeldoms, en 't meeſte deel der *Hollantſe* Steden: maer *Amſterdam*, en eenige andere hadden de brieven niet geteikent. 's Jaers daer aen volgende, na dat de *Prins van Oranjen* van *den Spaanſen Koningh* in den ban gedaen, en twee mael op zijn leven toe geleit was, hebben de Staten van *Hollandt de Prins* bewilligt tot die Graeflijke waerdigheit, die hy ook eindelijk binnen de Stats *Brugge*, op den veertienden van *Oeghſt-maant*, des Jaers 1582, te aenvaerden aen nam: En al hoe wel hier op veel te zeggen viel, zo gingen de Staten van *Hollandt* echter daer mede voort, en beſlooten op den zes-en-twintighſten van † *Lente-maent*, des Jaers 1583 deſe ſaek niet langer te verwijlen, en voorts de brieven te doen in ſtellen; waer by zy hem 't Graeflijk Recht, met de Wapenen en Tijtels daer toe behoorende, onder zeker beſprek, aallijk op droegen. Drie van den Adel, hadden deſe brieven, uit den naem van de gantſe Ridderſchap, en Edelen bezegelt en onderteikent; zo hadden de meeſte der *Hollandſe* Steden, (daer *Amſterdam* ook een van was) mede gedaen. Maer als men met het werk voort varen zou, maekten *d'Amſterdammers*, gevolght by die van *Der Goude*, groote zwarigheidt. En of men ſchoon hun te gemoet voerde, datze zelfs mede *de Prins* aengezocht hadden, en de gemelde opdracht doen bekraftigen, zy bleven onverzettelijk. Doch d'andere leden, dies onaengeſien, quamen tot ramingh der punten, die de *Prins* 't ſijner inhuldingh te bezweeren had: deſe wierden gefloten, in *den Hage*, op den dertighſten van * *Winter-maand*, des Jaers 1583, en onderteikent by 's *Princen* * Geheim-ſchrijver *Bruinink*, ter eener, en den * Voorſpraek van *Hollandt*, *Paulus Buis*, ter ander zijde. *Den Heer Droſt Hooft* vervolght dezen handel, (na dat hy de verdraghs punten beſchreven heeft) met de volgende woorden. 1583. *Amſterdam en der Goude, maken zwarigheit in dit ſtuk.* *Doch d'andere Leden gaan der mede voort.* *En beramen punten.* * *Decemberber.* * *Secretaris.* * *Advocaet.*

1584. *Amsterdam en Goude beletten de Graaflijke hulde.*

Verscheiden tussen vallende hinderniſſen schorsten nochtans der Staten besluit, noopende 't plegen der inhuldinge tot op den vierden van † *Zomer-maandt* naest-volgende. Toen machtighden zy den Raadshooft man, *Adriaan van der Mijle*, en *Jonker Iohan van Mathenes*, om, nevens eenen derden dien *de Prins* verzocht soude worden, hun by te voegen, te gaen proeven, of die van *Amsterdam* al noch, tot gelijkzinnigheit met de meeste Leden, te verspreeken waren; en, in geval van wangehoor, hun opentlijk aen te tuigen, dat men verstont, het voltoyen des werks, daerom niet langer te staken. *Jonker Rutger van den Boetselaar*, en de Raedsheer *Zebastiaan van Loosen*, met eenen Heere van *Leyde*, werden gelast, de zelve bootschap *ter Goude* te bestellen.

† *Iunius.*

P. C. Hoofts zwintighste Boek.

Den Inhout van 't geene, waer na zy haer te gedragen hadden, luide van woort tot woort, als volght.

Besendingh der Staten van Hollant aen Amsterdam en der Goude.

P. Bor.

DE Staten van *Hollandt* aenmerkende 't groot inconvenient ende nadeele, 't welk so langer soo meer apparent is, den lande in verscheiden respecten te sullen overkomen, deur lange vertrek van eyntelijke af-handelinge der saeken met sijne Princelijke Excellentie nopende de Hoogheit ende Graeflijkheit van den Lande van *Hollandt* ende *Zeelandt*, zulcx by den Staten eendrachtelijk ende met gemeenen advijse aengevangen, ende ook met sijne Princelijke Excellentie genoegh ten einde gebracht ende besloten is, zonderlinge mede, datmen verzekert is, dat den vyant sijn proffijt aen veelen oorten grootelicx is doende, deur dien de selve zake niet in alles wort voltrocken. Behalven d'oneere ende desreputatie die sijn Excellentie daer deur aengedaen wordt, met groote verminderinge van sijne auctoriteit, die in alle zaken van den lande, sonderlinge in dese conjuncture, voor al gerequireert ende nodigh is. Hebben daeromme de Staten voornoemt hooghnoodigh bevonden voor al mette voorschreve zake van sijn Excellentie zonder op houden voort te varen. Ende over sulcx Gecommitteert den Heeren *Adriaen van der Mijle* Præsident, ende *Ionkheer Iohan van Matheneſſe*, neffens een derde die men aen sijn Excellentie versoeken sal van sijnen wegen mede Gecommitteerdt te worden: Op donderdage toekomende te reysen tot *Amsterdam*, ende aldaer voor te dragen die Capitulatie met sijn Excellentie Staetsgewijs gemaekt ende besloten, ende by d'andere Steden ende leden van den lande daer nae voor goet gehouden ende bevestight: den zelven van *Amsterdam* mit alle redenen ende middelen in alles onderrechtende, ende daer toe bewegende, dat zyluiden hen in alles met d'andere Steden conformeeren. Ende sal tot dien einde * dubbelt van de poincten van Capitulatie worden mede gegeven, in der zelver forme, als die d'andere Steden hebben gelicht ende geconfirmeert. Ende omme ten selven tijde te trekken ter *Goude*, hebben de Staten gecommitteert den Heeren *Ionkheer Rutgert van den Boetselaer*, en den Raetsheer *M. Sebastiaan* van *Loosen*, mit eenen van *Leyden*, mede onder gelijke last als vooren. Ende soo verre de voorschreve Steden ofte eenigh van hen daer toe niet en zouden willen consenteeren, nochte verstaen, hebben d'Edelen, ende d'ander Steden verklaerdt ende gereselveert, mitsgaders de voorschreve gecommitteerde respective belast, datmen de voorschreve van *Amsterdam* ende *Goude* opentlijk aenseggen sal, dat by voorder gebrek ofte weygeringe van henluiden in deser zaek, de Staten niet nalaeten sullen, des niettegenstaende, ten uiterſten mette voorschreve zaeke voorts te procederen, zulx als zy-luiden tot conservatie van haerluider Steden, d'ordre ende aenkleven van dien, eenzamentlijk van

1584. *Amsterdam en Goude beletten de Graaflijke hulde.*

* *Copye.*

de

1584. *Amsterdam en Goude beletten de Graaflijke hulde.*

de welvaert, ende van de beſcherminge van den lande bevonden ſal worden te behooren. Ende ſal voorts den voornoemde Gecommitteerden by den *Advocaet* geſubminiſtreert worden, wes henluyden eenighſins tot vordere inſtructie ofte behoefte in deſer ſaecke ſal moghen nodigh of dienſtigh ſijn. Gedaen tot *Delft* onder 't Zegel van de Staten voornoemt, hier op gedruckt den * 4 *Junij Anno* 1584. Onder ſtont geſchreven, ter ordonnantie van den Staten van *Hollandt*, ondertekent *C. de Rechtere*, ende was het Zegel van de Staten van *Hollandt*, ter zijden op gedrukt op pampier met roden waſſche.

* *Zemermaant.*

Maer eer de Gemachtighden verſlagh van hun wedervaren deeden, wierdt de *Prins* tot *Delft* doorſchooten, op den tienden van * *Hooy-maand*, in 't zelve Jaer 1584.

1584. *De Prins doorſchooten.*

P. Ber. 19 Boek.

* *Julius.*

't Is buiten bedenken, of *Prins Willem van Oranjen* zou de Graeflijke kroon van *Hollandt* op zijn hooft gekregen hebben, ten ware door deſe twee ſteden, *Amſterdam* en *Goude* een ſpaek in het wiel geſteken was geweeſt.

VYF-EN-DERTIGSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

De Staten der Vereenigde Landen bieden d'Opper-heerſchappy de Koningin van Engelandt aan, die den Grave van Liceſter, met Krijghs-volk over zendt, en prachtigh in gehaalt, en als algemein Overſte, by na met een gants onbepaalt geſagh aangenomen wort. Hy geeft gehoor aan quade Raads-luiden, en raakt in den haat. Doet t' Amſterdam gelt munten, en hooger als de waerdye uitgeven; Ruit de Burgers en hare Hopluiden tegen hun Majeſtraten op. Die van Amſterdam ſtellen ordre, tot haar verſekeringh. Liceſter komt in de Stat, alwaar nauwe toeſicht op ſijn handeling geſtelt wort. Hy komt voor de tweede maal wederom, en is met groote heerlijkheit, doch met niet min omſichtigheit ontfangen, en op 't Stathuis, met een heimelijke hinderlage, borgers ſchutters, koſtelijk onthaalt: Komt wederom t' Amſterdam, doch ſeer laat in den avondt, hout byſondere nacht-ſpraak met Burgermeeſter, M. Koſter. Liceſter onthaalt de Burger Hop-luiden, en verſoekt de leuſe van de wacht ſelfs te mogen geven, dat van Burgermeeſter Boom, als Kornel, geſtuit wort, die H: Rodenburgh van daar doet vertrecken. Wat Liceſter met die van Amſterdam in 't ſin had, waar toe hy geen kans tot uitvoeringh ſiende, na Uitrecht, en korts daar aan, weder na Engelandt vertrocken is.

NA dat *Prins Willem van Oranjen*, in den Jare 1584 te *Delft* door-ſchooten was, vonden de Staten der Ver-eenighde Landtſchappen, die te dier tijdt, met drie legers, teffens op verſcheide plaetzen, beſprongen wierden, hun genootzaekt, na buiten-lantſche hulpe, (zich te zwak kennende

1586. nende om den vyant met eige krachten te kunnen wederstaen) uit te sien. Zy dan, na datze zes maenden te vergeefs om bystant aen den *Koningh van Vrankrijk* aengehouden hadden, keeren sich tot de *Koningin van Engelandt*, en bieden die d'Opper-heerschappye der Landen aen. Maer de *Koningin* vont sich beswaert, om dien last aen te nemen, doch bewillighde, op onderpant van *Vlissingen*, en den *Briel*, in 't onderhouden van vijf duisent voet-knechten, en duizent ruiters, mits dat de betalingh van de verschoote penningen, ten einde des oorloghs, op zekere gezette tijden, weder behandight zouden worden. Over dit volk zoud, uit last der *Koninginne*, gebieden *Robbert Dudley*, *Grave* van *Licester*.

De Koningin van Engeland zent den Staten krijgsvolk toe, onder het gelei van den Grave van Licester.

* *December.* Op den negentienden van * *Wintermaandt* in 't Jaer 1586. dan quam deez uit *Engelant* tot *Vlissingen* aen. Van hier trok hy na *Hollandt*, en wiert in al de Steden, daer hy door-trok, zeer feestelijk in-gehaelt. Doch in 't inkomen speurde men terstont al, wat hoop men van 't verstant, daer desen goeden Heer mee begaeft was, te verwaghten had. Want op het roemen der *Delfsche Majestraat*, van de vermaertheit zijn 's geslachts, wiert hy zoo verwaendt, dat hem ontslipte te seggen, *dat, met het om-brengen van Wilfort Dudley, sijnen broeder, en diens gemaalsinne Iane Grey, de kroon van Engelandt, uit het huis daar toe gerechtight, gerooft was.* Een onbedacht en verwaent zeggen, want hier uit zou volgen, dat *Elizabeth*, *Koningin van Engelant*, onwettelijk 't Rijk bezat.

Wat 'er van zijn verstant te hopen was.

Wort heerlijk verwelkomt. In den *Hage* wiert hy met zo prachtige werken van Tooneelen, Zege-boogen, en diergelijke Prael-gebouwen, verwellekomt, dat men nauwelijks een Oppervorst der Landen, heerlijker had kunnen onthalen. On-uitsprekelijke genegentheden t'hem waerts, bewezen over al de gemeenten, zonderlingh die van de kerke. Verblijt zijnde, dat zy zoodanigh een Opper-hooft gekregen hadden, die openbaer bekenteniſſe van de gezuiverde Godsdienst deed, en die zijn regeeringh van de kerkelijke zaken aenvingh. Op dezen hoop wert *Liceſter* by d'al-gemeine Staten, tot al-gemeinen Overſten, der Vereenighde geweſten, met zoo onbepaelt een gezagh, aengenomen, dat noit eenigh Stadt-houder onder *Keiser Karel*, of zijn zoon *Filips* de Tweede, zoodanigh gehadt had. Want hem wert toe-gestaen, uit vele bequame inboorlingen, te noemen by de Vereenighde Landtschappen, eenen Raedt van Staten op te rechten. Hy behoefde sich ook niet naer de meeste stemmen der Raeds-luiden te schikken; maer hebbende hen gehoort, moghte besluiten, 't geen hem heilzaemst voor de Landen docht. De Al-gemeine Staten waren ook gehouden te vergaderen, binnen de geweſten, oft ter plaetze, daer 't hem goet dochte, t'allen tijde, wanneer hy hen dede roepen. Deze, en meer andere onbepaelde maght-hebbingen, zijn oorzaek geweest van groot onheil, want by dese gelegentheit, hebben sich eenige gevaerlijke luiden by hem in-gedrongen, die eensdeels anders geen ooghmerk hadden, als hun eige baet en voordeel, anderdeels, allerley verwerringh, ten dienste des *Koninghs* van *Spanje*, zochten te vermeeren. De voornaemste onder deze waren, *Iacob Ringout*, *Gerard van Prounink*, anders *Deventer*, en *Daniel de Burghgraaf*, deze brachten by *Liceſter* de Staten in verdaght, haet, en groote verkleening. Zy kregen grooten aenhangh, by eenigen uit nieuws-gierigheit, by zommigen uit haet van de Regeeringh, by anderen uit slechtigheit en onervarentheit in regeeringhs-zaken; onder dezen hadden zich ook gemenght vele Predikanten die zich aen 's *Graven* heiligen schijn tot de Godsdienst vergaepten. Door raedt van de boven-

1586. *Liceſter in Nederland.*

Onbepaelt gezag van Liceſter.

Veroorsaakt veel onheil.

1587. *Liceſter in Nederlant.*

boven-verhaelde perſoonen, heeft *Liceſter*, tegens wille van de Staten onderſtaen in te voeren, zoo in de burgerlijke als krijghs-zaken, verſcheide nieuwigheden, ſtrekkende tot nadeel van't gemeene beſte, verkleeninghe van de macht en achtbaerheidt der byzondere Stad-houderen der Landtſchappen, en vermeerderingh van ſijn eigen aenſien.

Hier *t'Amſterdam*, deed hy ook, met verachteringh des * Voorrechts van *Dordrecht*, daer de munt van *Hollandt* haer plaets heeft, dubbele Rozenobels ſlaen, en 't ſtuk der zelve (quanzuis ter eere van de *Koningin*) tot ontrent twee gulden boven de waerde rijzen. En gelijk dit ſteigeren den lande in't begin zeer voordeeligh was, alzoo was het daer na, mits 't verlagen der zelven, den inwoonderen ſeer ſchadelijk.

* *Privilegie.*

Laet t'Amſterdam Roſenobels munten.

Liceſter trok van ſtadt tot ſtadt, ruide de gemeente tegens hare Majeſtraet op, hield verſtant, en beraetſlaeghde ſich met de Burgers, Hop-luiden, en andere perſoonen, in regeeringhs-zaken onervaren. Hier door ontſtonden in verſcheide Steden gevaerlijke muiteryen. De meeſte meenighten der geenen, die den *Herformden* Gods-dienſt aen-kleefden, gaven hem groot gelijk, en ſpraken vuur en vlam tegens de Staten. En de muit-zucht was by de doolers zoo verre aen 't zieden, by roer-vinken aen 't over-loopen, dat de Majeſtraet hier *t'Amſterdam*, omſe onder te houden; aen 't benedenſte der *Raad-huis-puye*, daer toen de ſtadts wiſſel-bank gehouden wierd, een geſchildert bert deedt hangen; waer op deſe twee naervolgende veirſen te leſen waren.

Trekt van Stat tot Stat.

Dit berd is noch in weſen, en wort tot een gedachtenis bewaart.

Oft 'er verraat, oft oproer quaat, werde vernomen,
Men zal tot baat, geſchut op ſtraat, hier uit doen komen.

Ook ſtonden 'er eenige metale ſtukken voor.

In dit dijnen der dingen is 't gebeurt, dat de *Graaf* van *Liceſter*, hebbende niet veel goets in ſijnen zin, op den derden van * *Wijn-maant*, alhier uit den *Haagh* over *Uitrecht* quam. Weinigh dagen te voore, was hier ook gekomen, *Fredrik Gianibelli*, vinder der vuur-werken tegens *Parmaas* brugh by *Antwerpen*, en althans *a* Vernuftelingh der *Engelſche Koninginne*. *Liceſter* zijn herbergh genomen, daer de ſtadt van *Rochel* uit-hingh, had geen deur, dan achter op 't water, dat het *Dammerak* heet, daer 't uit en in-gaen ongelegen viel, en voor in de *Warme-ſtraat*. En hy was zoo haeſt in huis niet geweeſt, oft men had ſtraks daer tegen over, eenen man op de ſtoep doen zitten, om te beſpieden wie met hem te woorde zou komen, en hem ten zelfſten einde, wen hy uit-ginge, te volgen. Want die van der Wet waren gewaerſchuuwt, dat de *Graaf* voor had, zich van de *Kerke* (by welken naem, onder ſijn vertrouwtſte aenhangers, deſe ſtad betekent wert) meeſter te maken. Ja, naer 't uitgeven van zommigen, zouden zy, al 't ſijner eerſte ontſankeniſſe in 't Jaer zes-en-tachtentigh, met dit vermoeden ſijn beladen geweeſt; en hy, dies gewaer, ſich hebbende laten ontvallen tegens de ſijnen, doch zoo, dat het ook van eenigen omſtander, dien hy wanen mochte *d'Italiaanſche* ſpraek niet te verſtaen, gehoort werd: *Queſti Signori mi fanno molte Careſſe*; *ma non viene d'animo*, dat is: *Deſe Heeren toonen my veel aanminigheits*; *maar 't komt uit den herte niet.*

1587. *Liceſter trekt na Amſterdam.*

* *October.*

a *Ingenieur.*

Daer naer we achting op hem genomen wort.

Hem, dan, gekomen, op dat pas, van *Haerlem*, over het *Y*, tot voor den boom, bejegende en bewelkomde aldaer *Ian Corneliſſz. Hooft*, een der burger Hop-luiden, die meer-maels Schepen, vele Jaren *Kornel* der Stadt was geweeſt, en teffens gemaghtight ten Rade der *Admiraliteit*; met etlijke fraey-bekleede ſchuiten, vol Jongh-gezellen, die, geleſen uit de ſchutteryen, onder ſchijn van *den Graaf* te eeren,

Hoe hy ingehaalt wort.

1587. *Liceſter komt t' Amſterdam.*

ren, 't Jaght, dat hem voerde, om-ringelden, en alſoo van ſijn gevolgh af-ſneeden, om zijn perſoon, (oft *d'Engelſchen* iet bijſters beſtonden,) altijts in hun gewelt te hebben. Voort bleef geſtadelijk ontrent hem een deel deſer borſten, dienende, by beurten, quanzuis t' zijner lijf-waghte, en voorſien van toortzen, om ſoo wel 's nachts als 's daeghs op hem te paſſen. Welke verzelſchappingh niet af te wijſen was, ſonder te openbaren dat hy iet euvels in ſijnen boeſem brouwde.

En wort heerlijk op 't Raadthuis onthaalt.

Tot herbergh voeghde men hem *'s Princen Hof* toe: maer feſteerd' hem op 't *Raadt-huis*, met een inkoſtelijk Avondtmael. Het ſuiker-banquet, zeit men, dat voor hem op-gediſcht wiert, was, en munte zoodanigh uit, in allerleye ſlagh van Bakwerk, en ingeleide lekkernyen, dat diergelijk in *Amſterdam* noit was geſien, tot heden toe, dat de overdaet, ingevoert van de uitheemſche volken, en gewoſſen met den rijkdom, dan wel meer dan deez, tot allerlei ſlagh van gelt-ſpillingh, voornamelijk in toeven, van keel en buik, is uitgeborſten. Wijders, ten oorde genoemt het *Zegel-huis*, om dat men daer plagh de lakenen te looden, werden de tafelen geſtelt, in-voege dat *Liceſter* quam te ſitten tegen over een hangh-kamer, beſchooten met hout, ter halve verdiepingh toe, maer bekleet met tapijten. Achter deze leide men een goet getal ſchutteren, met hun geweer, om, indien het ſtuk aenginge, op hem vuur te geven, en de vlam van den onraet, met het bloet des belhamels, te bluſſen. Doch de burgers raekten vry met de vreez: en de *Engelſen* met een' hatelijke roep, 's anderen-daeghs, over hunne broot-dronkenſchap, en hoe zy, met ſmadige dartelheit, veel ſuiker-gebaks hadden onwaerdelijk, ten venſtren uit, op den *Dam*, in 't ſlijk geworpen.

Doch een hinderlage ſchutters paſſen op hem.

Zijne ontfankenis ter ſelver ſtede voor de tweede maal.

Maer van den juiſten tijt zijner tweede komſte, vernamen de Regeerders niet voor dat hy op wegh ſloegh. Dies moeſt men alles ter yl en teffens beſchicken, ontbieden, aen-ſpreken, hooren, vroet maken, en orde geven. *Ian Hooft* vernoemt, toen Schepen, en burger Hop-man, quam men vergeefs t'ſijnent zoeken, maer zijn huisvrouw, wetende waer zijn uitvlucht was, zond om hem, na de kaets-baen. 't Genaken des *Graven*, bracht den avont mede. *Laurens Jacobſz. Reael*, Oudtſchepen, toen burger Hop-man, ſtond aen de *Reguliers-poort* met zijn vendel, in groote bekommeringh, derwijl de duiſternis niet bekennen liet, hoe ſterk *Liceſters* gevolgh was, by wien ſich ſchielijk eenigh krijghs-volk moghte gevoegt hebben. Zijn Zerjant, genaemt *Willem van Buil*, geboortigh uit den lande van *Luik*, ſprak een woort van bewijs, dat de moet, waer meê hy eertijts den *Prince* voor Ruiter gedient had, door de plattigheit van koop-handel, ſint by hem aengevangen, niet verlaft was. *Laat* (zeid' hy) *Hop-man, my ter Hameye uit, en ſluitſe achterme toe. Ik ſal u, ſchuilt 'er iet ſlinks, waarſchuuwen met fluiten: my kom 'er af wat het wil.* Men nam de brave eerbiedingh dankelijk aen. En als de *Graaf*, ſonder dat *van Buil* eenigh teken van zwarigheit gaf, voor de poorte quam, wert hy heuſlijk bewelkomt, in 't *Latijn*, door Schepen *Ian Verhee*, perſoon van bekoorlijk vernuft, en toen genoopt van nayver, die de reede te rijſender maekte. Want Meeſter *Marten Koſter*, Arts, en Oudt-Burgermeeſter, aengezocht ten opmerke ſijner geleertheit, had, uit kriegelheit, om dat men ſijn hooft niet volgde, (en 't hingh hem na *Liceſter*) het plegen deſes plichts geweigert, met waen dat niemant anders in *Amſterdam* bequaem was de eer hier in te bewaren.

1587. *Liceſter t' Amſterdam.*

Trouwhertige koenheit van Willem van Buil.

Liceſter wort verwellekomt.

De Lantvooght *Liceſter*, getoogen door de *Kalver-ſtraat*, by 't licht der Lantaernen, die t'allen huiſen uithingen, werd weder in *'s Princen-hof* geherberght. Tegen over de poort van dit, in de ſtraet, uſſen

En op hem gepaſt.

1587. *Liceſters toelegh op de Majeſtraat.*

tuſſen den eenen en den anderen burgwal, had *Meeſter Martens* wooning, ſtaende in de *Doele-ſtraat*, een achter deur: waer uit (na 't verſlag van eenen, gelaſt acht op ſijn doen te geven) 's nachts een man van ſijn' geſtalte, met een' tabbert, ten *Hove* inſtreek, die een wijl daer na weder keerde.

Nacht-ſpraak van Meeſter Marten Koſter, ſoo genoegh bleek met Liceſter, 's Graven toelegh.

's Anderen-daeghs had *Liceſter* de *Kornellen*, Hop-luiden, en hunne Stedehouders, uit al welke te zamen 's ſtadts krijghs-raedt beſtaet, te gaſte, en onthaeldeſe mildelijk. Na 't omgaen van eenen ſtijven dronk, tindeld' hen ſijn * Geheim-ſchrijver, *Burgh-graaf*, by aenſpraek, waer meê (zoo *Bartholt Kromhout*, toen in de ſtadt gekomen als Stedehouder over een vendel, *Hendrik Laurenſz. Spiegel*, en deſe aen den *Droſt Hooft* verhaelt heeft) het hun wel niet plat uit geverght wert; maer die aen-geleit bleek, om hen van zelfs te doen ſeggen, *dat zy bereit waren de Burgermeeſters by den hals te gaen vatten.* Zijn ront verzoek was, *dat zy, alle avonden, door den Wacht-meeſter, ſouden de leuz van den Lantvooght doen halen, ſoo langh als hy in ſtadt bleve.* Onder den Krijghs-raet, had ſich, (zijnde nocht Lidt van dien, nocht wettelijk daer beſcheiden,) *Harman Roodenburgh Betſen*, een man volmoets ſonder middelen naer gelangh, en heet partylingh van *Liceſter*, gemenght; wel licht om 't eerſte woort, dat in zulke gelegentheidt, ter wijl hoop', vreez', mogelijkheit, mis-lijkheit, den gedaghte verſchijnen, noodſt over de lippen wil, aen de wereldt te brengen. En men ſtak nu de hoof-den t' zamen, met ſchroomte van den *Landvooght Liceſter* een eer t' ontzeggen, die gemeinlijk allen grooten, ter plaetze daer zy vernachten, wort toe-gedragen; wanneer *Pieter Corneliſz. Boom*, regeerend Burgermeeſter, hebbende, als Opper-*kornel*, den deegen op zijde gehangen, onvoorziens in de vergaderingh quam; en, vernemende daer ook *Roodenburgh*, hem af-vorderde, wat hy, die toen geen' plaets in den krijgs-raet bekleede, daer te ſchaffen had. d'Ander, beteutert, wiſt niet by te brengen, dan dat hy, als een getrouw beminder des Vaderlands, ſich mede derrewaarts vervoeght had. *Boom*, (hoe wel noch onſeker van de geſintheit der andren) gebood hem te vertrecken. Waer op *Harman*, hoe fors hy ook was, ſonder meer gewaghs te maken, door-droop: ſwichtende voor een woort, dat met beſtendigh gelaet, en Burgermeeſterlijke achtbaerheit wert uit geſet. *Boom*, voorts, beright van *Burgh-graefs* voorſtel, liet de hatelijke redenen onbeantwoort, met welke, uit-geſchooten tegens de Regeerders, om hun den Krijghs-raedt op 't lijf te ſchennen, nochtans deſe meening niet volmondelijk was uitgedrukt. Noopende 't halen der leuze, zeid' hy: *Mannen, hier in veranderingh te maken! niemant dan de Vroedſchap vermach het. Daarom, ſiet toe, wat ghy aangaat.* Dit deed ieder achterwaerts denken, en al den toelegh verſtuiven. Want, verre van daer, dat de Wet-houders, waer onder *Meeſter Marten* alleen met de *Engelſchen* heulde, den *Grave* van *Liceſter*, en eenen hoop vreemdelingen, die ſijn parthy hielden, middel verleenen ſouden, om, met uitſpreken der leuze, alle wachten weerloos te maken, voorts de burgery te vermeeſteren, d'oude Regeerders te ſchuppen, en den Raedhuiſe een nieuw aengeſicht te geven. Op deſe moer, zeker, ja erger, lagh het: en men wiſt nu dat hem 14 van de vroomſte voorſtanders der Vryheit, en getrouſte aenklevers van 't huis van *Naſſou*, onder welke de vader van den *Droſt Hooft* mede was, op een lijſte gelevert waren, ende dat hyſe meinde een ſmadige doot te doen ſterven. Als hem nu alles hier buiten ſijn giſſingh ging, keerd' hy, ten naeſten morgen, ſchielijk weer na *Uitrecht*. *Liceſter*, eindelijk ſiende tot ſijn wit en voornemen niet te komen, is na een twee-jarige regeering uit den lande weer na *Engeland* getrocken.

1587. *Liceſters toelegh op de Majeſtraat.*

Boom doet Roodenburg vertrecken.

Wat Liceſter in 't zin had.

Liceſter vertreckt uit den Haagh.

Secretaris.

Luitenant.

Liceſter verſoekt de leuze te mogen geven.

Dit wort belet door de Hollantſche vroomheit, en den Burgermeeſter en Kornel Pieter Boom.

ZES-EN-DERTIGHSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

De Vryheit binnen Amſterdam is oorſaak der herſtellingh van haar vorige Scheep-vaert, Koop-handel en Neeringh. De Koningh van Spanjen verbiet, die vaert en handel op ſijne landen, waar door men genoot ſaakt is, ſelfs op Ooſt-Indien te varen, daar toe een korter wegh in 't Noorden, door d'Amſterdammers en andere ſteden, doch vruchteloos, op geſocht wiert: Kort verhaal van d'eerſte reis, die ten tweedemaal hervat, maar met gelijke uitkomſt, kortelijk beſchreven wordt. d'Amſterdammers alleenigh, vangen deſe Noordſe reis met twee ſchepen, voor de derdemaal weder aan, die, in nooit gehoorde wonderheden, onverſaaghde ſtoutmoedigheit, en onverdraaglijk gevaar, niet alleen de voorige, maar, alle andere reiſen te boven gaat, en in 't kort aangeteikent wort. Alſulken tocht noch eens hervat, doch met ſlechte en vergeefſe uitkomſt.

Amſterdam neemt toe.

AMſterdam begon nu de vruchten der Vryheid, als, Neeringh, Koop-handel, en Scheep-vaert, die zedert tien Jaren dapper verlopen waren, wederom te genieten, want door 't ſcharp invoeren der *Spaanſe Inquiſitie*, wierden alle uitheemſe Koopluiden, Schippers en Boots-gezellen afgeſchrikt, om *t' Amſterdam* te komen handelen, 't welk daer na wel eenighſins, wat bematight wordende, kreegh zy der Staten roof-ſchepen op den hals, die de gantſe Zuyder-Zee onveiligh hielden, na de maal deſe Stat alleenigh, in 't midden van alle hare naburen, die aen der Staten zijde waren gekomen, als vyandin, hartneckigh aan de Spaenſe zijde bleef. Wel is waer, dat zy van inwoonders vermenighvuldighde, maer dit waren al geeſtelijke Klooſter-luiden, die uit d'omleggende Steden, door de *Geuſen* verdreven wordende, naer *Amſterdam* quamen toe zacken, door dien zy zagen, dat deſe Majeſtraet zo pal, op het ſtuk van den Roomſen Gods-dienſt bleef ſtaen. Maer deſe brachten geen Neeringh noch winſt voor d'ingezetenen mede, als de Schippers en Koopluiden deden. Doch de *Koning van Spanjen*, die de Staten nu al hadden af-geſwooren, en verklaart van ſijn recht op deſe landen vervallen te zijn, had tot die tijdt toe, de Scheepvaert en Koophandel der *Hollanders* en *Zeeuwen*, op ſijn havenen in *Spanjen* en *Portugaal* toe gelaten; wanneer hem wijs gemaekt wierdt, dat hy niet beter dit halſtark en onwinlijk volk tot gehoorzaemheit ſoude brengen, dan wanneer het belemmmert en benauwt wiert in de vryheit der Schipvaert.

De vaert op Spanjen en Portugal.

Na dat het eenige Iaren onder gehouden was.

Hy de raed volgende, leit ook de uit-voeringh des ſelven in 't werk, op zo een manier, als hy konde. Daer wierden derhalven ſtrenge placcaten uitgegeven, tegen die geene, die uit deſe landen of koopmans waren derwaerts voerden, of herwaerts van *Spanjen* af-ſcheepten. De ſtraf voor de Over-treders was, behalven de verbeurte van goed, gebannen op de galey.

A: Montanus.

Wort voor d'Hollanders en Zeeuwen verboden.

Door

1594. *De eerſte vaert om de Noordt.*

Door dit verbot afgeſchrikt van de *Spaenſche* Vaert, begonden eenige na een andere het oogh te ſlaen. In *Spangien* was de ſtapel der *Indiſche* waren, en aldaer moſt *Europa* als te merkt komen. Maer waerom ſoude men niet na het Ooſten ook een toght doen, en de ſchatten van *Indien*, uit die plaetſen vervoeren, daer haer vyanden geen beſettingh of geſach hadden? Voornamentlijk, indien men achter *Ruſſien* en *Tartarien* een wegh konde opdoen: want die ſoude ſonder gevaar van vyanden, en met weinigh verlies van volk, en in veel korter tijdt konnen overgebracht worden: aengeſien dat *Hollandt* niet boven de duiſent twee hondert en vijf-en-dertigh duitſche mijlen lanx de geſeide wegh afleid van *Iapon*: en daer en tegen de gewoonlijke vaart der *Portugeeſen* ſich uitſtrekt tot twee duiſent negen hondert en twee-en-dertigh. En de ſaek is ook ernſtigh by der hand genomen. Het zal my luſten voortaen met de namen van ſulke treffelijke mannen dit papier te vercieren. De Heeren dan *Iacob Valk* en *Chriſtoffel Roeltius*, nevens veel Koop-luiden, waer-onder de voornaemſte ſijn geweeſt *Balthaſar Moucheron*, *Ian Ianſſen Karel*, en *Dirk van Os*, hebben uit-geruſt vier ſchepen, onder 't beleit van *Willem Barentſen*, tot volvoeringh van de voorſeide toght. Deſe te gelijk zeyl-gaende in 't Jaer vijftien hondert en vier- en-tnegentig den vijfden dagh van **Zomer-maand*, zijn ten laatſten door de ys-ſchorſen gekomen tot op de hooghte van acht-en-tzeventigh graden: onderweegh niet weinigh beſtreden van de Beeren: onder welke een is geweeſt, die na het volk in de boot toe ſwom, hoewel hy met een kogel doorſchooten was, doch naderende, wierde hem een ſtrik om den hals geſmeten, om levendig gevangen te worden. De Beer ondertuſſchen de ſchuit tragelijk volgende, nam ſijn ſlagh waer, en ſloegh de poten in de boot, met ſoo een gewelt, dat hy nu al het halve lijf binnen de boort opgeligt had. De matrooſen vlogen uit ſchrik na voor, en ſy waren alle lijf-loos geweeſt, ten waer de ſtrik, by geval aen de vingerlingh van 't roer hegtende, den eerſten aenſprongh gebroken, en een uit de hoop ſich vermand had, om hem, daer door in onmagt leggende, met een piek te doorſteken. Behalven deſe yſelijke ondieren wierden daer ook gevonden ſeer veel Walruſſchen, wonderbaerlijke ſterke wanſchepſels, veel grooter als onſe Oſſen, in 't water en op 't lant ſich onthoudende. De huiden zijn als Zee-robben, de bek verſcheelt niet van de muil der Oſſen: twee tanden, yder een half elle langh, ſteken aen beide zijden voor uit, alſoo waert geacht als Yvoor. Men kanſe niet lichtelijk ombrengen, ten zy haer een felle ſlagh treft in de ſlaep van 't hooft. Het volk de Walruſſchen die op 't land waren aentaſtende, ſloegen ettelijke kortelaſſen, bijlen en picken aen ſtucken, doch konden niet meer als een doorſteken, dewelke, hoewel niet volwaſſen, van acht ſterke mannen naulijx opgelight kon worden. Het was nu in de *Ooghſtmaant*, doen *Willem Barentſz.* bemerkende de onwilligheit van 't volk, en ongelegentheit des tijds, waer door hy genoeghſaem belet wiert in ſijn voornemen, geraedſaem vont, weder te keeren na de *Waygats*, van hem genoemt de *Straat van Naſſou*, om te vernemen wat opening de andere ſchepen gevonden hadden. Zy letteden vaſt op de hoeken en hoofden van *Nova Sembla*, wanneer ſy van verre op een punt een kruis ſagen ſtaen. De nieusgierigheit dwongh haer tot onderſoekingh. Die na 't land geſonden waren, bevonden dat de Inwoonders waren gevloden, of veel eer de vreemdelingen, achter latende zes ſacken vol rogge meel: en een gotelinx ſchoot van daer, ſtond noch een kruis, met drie huiſen, gebout na de Noortſche manier, waer in niet gevonden wierd, dan eenige tonnen met

Die een nieuwe weg na Ooſt-Indien ſoeken.

De beleiders daar van.

1594. **Junius.*

Vindengroote witte Ys-beeren.

1594. *De eerſte vaert om de Noord.*

Walruſſen.

Auguſtus.

Weygats.

Nova Sembla.

1595. *De tweede vaert om de Noord.*

duigen. Den vijſtiende der voornoemde maent geraektenſe by de andere ſchepen, die in de ſtraat ſeer van 't ys belemmert waren geweeſt, en gevaren hadden door de enghte, wel vijſtigh of zeſtigh mijlen in de *Tartariſche Zee* ooſtwaert op; welke ſeer zout en vol walviſſchen en andere wanſchepſels, zijn gront met het diep-loot naulix liet betaſten. Aldus gekruiſt en geſwerſt hebbende, quamen een maent na de laatſte by een-komſt der vloot weder in 't vaderlandt.

d' Eerſte Schepen komen t' huis.

De tweede tocht. 1595.

Deſe ſchepen, hoewel onverrichter zaken weder gekeert, gaven nochtans zoo groote hoop, dat de Staten der vereenighde Nederlanden, goet vonden, op het volgende jaer, een vloot, beſtaende in zeven zeilen, derwaerts voor de tweede mael af te vaerdigen, onder 't beleid van Schipper *Willem Barentſen* en Opperkoopman, *Iacob Heems-kerk*. Deſe omtrent zeven weken na de uit-togt, geraekten in de *Weygats*, aldaer vier-en-vijſtigh mannen aan ſtrant zettende, om de gelegentheydt op te doen: dewelke twee mijlen landwaerd in, gevonden hebben verſcheyde ſleden met velle-werk, traan en diergelijke waer, als ook voet-ſtappen van menſchen en *Rheeden:* waer uyt het lichtelijk te vermoeden ſtont, dat eenige volkeren daar woonden, ofte minſten quamen handelen. Het welke noch te meer beveſtiget wiert door de beelden, die op den *Beelden-hoek* in groote menigte lagen. Doch na twee dagen is haer ontmoet een *Lodgie* van *Pitſore*, t'zamen genayt van baſten, en in hebbende *Walruſſchen* tanden, traan en ganſen, tot ladingh van de ſchepen, die uit *Ruſland* komen ſouden door de *Weygats*, om deſelve te vervoeren door de *Tartariſche Zee*, voor by de ſtroom *Oby*, tot een plaats in *Tartaryen* genaemt *Ugloita*: alwaar ſy, volgens gewoonte, verwinterden. Zy deden hier noch by, dat na negen of tien weken eerſt het gat ſoude toe vrieſen: en dat men over het toegevrooren terſtont konde loopen tot in *Tartaryen*, recht door de zee, by haer geheeten *Marmare*. Negen Matrooſen ſijn ook gekomen by twintigh *Samojeden*, vijf en vijf gekoppelt gaende. Deſe van den tolk ondervraaght na de gelegentheit van *Nova-Zembla*, gaven tot antwoord, dat als men boven een hoek gekomen ſoude zijn omtrent vijf dagh reiſens (ſy weſen noord-ooſt aan) dat dan een zee na 't zuyt-ooſten in een woeſte groote ſich uitbreide. En van deſe vertellingh haddenſe een verzekerde waarheit: aengeſien een onder haer, overſte over een hoop volk, het ſelve uit laſt des Koninx beſigtight had. Een weinigh na haer affcheid is een derſelve op de ſtrant komen rijden, om een heel rouw beelt te halen, van de onſe in 't jagt geleit, zijnde aant opperſte eynt wat ront, en in 't midden met een heuveltjen, in plaats van een neus, hebbende boven de neus twee ſneden, voor oogen, en onder een, voor den mont. Hy in 't jagt komende, nam dit op, en ſteldet op een berg dicht aan den ſtrant, den matrooſen van ver te kennen gevende, datſe groot quaat daar aan gedaen hadden. Het is ſonder twijfel dat dit de God der *Samojeden* was, voor welken de inwoonders offerhanden deden: gelijk uit de gevonde aſſen en benen van *Rheeden* wel te giſſen was. Doch na een groote worſtelingh met het ys, klippen en beeren, is de vloot den achtiende van *Wijn-maant*, uit geweeſt hebbende vier maenden en zeſtien dagen, in de *Maas* weder in gelopen.

1595. *De tweede vaert om de Noordt.*

Marmare.

Samojeden.

God der Samoyeden.

October.

De Staten afgeſchrikt door dit ongeval, wilden deſe togt niet meer verſoeken: maar ſtonden, ſoo aan de ſteden als kooplieden toe, om de opening te ontdecken door het Noorden, met beloften van een groote vereering, indien de reis met een gewenſt einde volbracht wiert. *Amſterdam* vatte de terſtont de ſaak by der hant, twee ſchepen uitruſtende: over het een, de voorn: *Iacob Heemskerk* voor ſchipper en koopman, en *Willem Barentſen* voor opper ſtuerman.

Pitſore.

Ugloita.

De derde tocht. 1596.

man.

1596. *De derde vaert om de Noord.*

man ſtellende, en op het ander voor ſchipper en commijs, *Ian Corneliſſen Rijp*. Twintig dagen warenſe in Zee geweeſt: wanneer haar een vreemt hemels-teken vertoonde: aan elke zijde van de Son ſcheen noch een Son, met vier regenbogen; van welke twee deſe drie Sonnen doorſneden, en een met een wijde ringh omvatte, en de andere dwars door het groote ront ſijn verwen verſpreide. Voortvarende door dicke ys-ſchollen, quamen ten laetſten op de hooghte van tachentig graden: alwaer ſich een lantſchap op deed, onder een ſomerachtige locht, vol gras etende dieren: daer het noorder deel van *Nova Sembla*, ſes of zeven graden lager leggende, noch gras noch lover heeft, noch andere beeſten, dan die vlees eeten. In een inham van deſe kuſt wierden twee eilanden gevonden: aen het een der ſelve aenroeyende, vonden veel eyeren van rotganſen, die ſy op het neſt zagen ſitten: doch naderende terſtont weg vlogen. Tot den acht-en-twintigſten van *Zomer-maant* voerenſe over en weder lanx dit geweſt, om een doortoght te zoeken: wanneer de perſinge van 't ys haer dwong om te wenden: ſy vangen dan aan door andere wegen de omleggende plaetſen te ontdecken. Maer *Ian Rijp* oordeelde, datmen de eerſte toght tot tachentigh graden ſoude hervatten: en aldaer een doorgangh ſoeken. Zy verdragen dan onderlingh, dat yder moght zeilen, werwaards hem goet dacht. *Rijp* dit toeſtaande, is geſcheiden, en niet lang daer na door de koude verhindert, na *Cola* gekeert, en van daer na huis. Daer-en-tegen *Willem Barentſen*, alle de Noorder kuſten tot *Nova Sembla* toe beſoekende, gerackte aen 't uiterſte en Noorderſte deel van *Nova Sembla*: aen deſe ſtraat, terwijl hy poogt door te breken, wort hy van het ys bezet: welker dikte, met het diep-loot af gemeten, ſich uit ſtrekte tot twintigh vademen onder 't water, en buiten twaalf. En by dit ongeluk quam noch een ander. Het ſchip, min of meer voort drijvende, ſtiet met een ſchrickelijke krak tegen een ys-klip. En het was nu in 't beginſel van de * *Herfſt-maand*, wanneer de Son aldaer ſich haaſt om te vertrecken, en met ſijn af weſen, een duiſternis van meer als twee maenden te maken: ſoo datter geen hoop of middel was van daar te konnen komen. De plaats onbewoont van menſchen, en gequelt van beeren, de gelegentheit van tijt en armoede van brant, konden haer niet anders belooven, dan de dood. Doch God de Heer wilde de meeſte behouden. Sommige dan van 't ſchips-volk gaende, niet ſonder de beſtieringh des Alderhoogſten, omtrent twee mijlen land-waard in na het zuiden, vonden een Revier vol zoet water, en een groote menighte van boomen en hout, ſoo het ſcheen, van de kuſten van *Tartarien*, of van elders, derwaarts gedreven. Door dit aenbrengen verblijt, timmerden aldaer een huis, binnen het welke ſy, worſtelende met de honger, wilde beeſten en voornamentlijk met de vorſt, ſich in die langhduurige en dicke duiſterniſſen beſlooten. Het is ongelooflijk wat ellenden deſe Zee-helden van de koude, van de ſneeu en ſeer felle noortooſte winden, ſoo binnen als buiten het ſchip, geleden hebben, eerſe huis-veſtingh voor haer gemackt hadden; op dat ik ſwijge van den bytenden rook in de oogen, dieſe in het ſchip moeſten uitſtaen, by aldien ſy niet vergaen wilden van de vorſt. Ja haer hutte konde niet opgerecht worden, dan by goet weder: waarom die ook voor het laetſte van *Wijnmaandt* niet voltooyt is. Ik ſchricke noch voor haer ellenden, en de ellendige plaets, niet alleen van menſchen verlaten, maer ook van de natuur zelf als verdoemt. Zy hadden ſoo een ſtrijd met de beeren, datſe tegen den aenval der ſelve een geduirige wacht moeſten houden. Voor de voſſen wierden vallen gemaakt

1596. *De derde vaert om de Noord.*

* *September.*

Zien een vreemt Hemels teiken.

80 *graden.*

Spits bergen.

Iunius.

Scheiden van malkander.

Cola.

't Eylandt Oranjen.

't Een Schip wort van 's ys bezet.

't Volk timmerden aldaer een huis.

October.

Worden dapper van de Beeren gequelt.

1596. *De derde vaert om de Noord.*

maakt van dicke plancken: in welke veel gevangen wierden, een dienſtigh en ſoet wilt-braad voor deſe hongerigen: want het vlees quam in ſmaak na by de konijnen, en de vellen waren bequaam tot mutſen. Het bier, in ſtucken ys gevrooren, en niet gebruikelijk dan by het vier gezet, begon te ontbreken. De ſneeu dan geſmolten, gaf een ſeer ſchadelijke drank voor haer geſontheit. Daer was noch een weinigh Spaenſche wijn overig, die met zekere maatjens, om den anderen dagh omgedeelt wiert. De aenhoudende ſtormen dwongen haer ſich te beſluiten ettelijke dagen binnen haer hutte, die rontom met de ſneeu bezet was en overdekt: met het bedaerde weder, maektenſe gezamender hant de wegh door de deur op, om haer by tijts van hout te verſien. De Son die nu maar een ogenblik t'elleken reis aen den hemel quam, verliet haer t' eenemaal den vierden van **Slacht-maand*, en hy is niet wederom geſien voor den vier-en twintigſte van †*Louw-maand* des na-volgenden jaars: want doen ſtak hy even ſijn blijde aengeſicht boven de kimmen der aerde, allenghskens hoger en hoger op-klimmende. Het is aenmerkens waerdigh, dat met het vertrecken van de Son, de beeren ſich terſtont verbergden in haer hoolen: want na dat het licht t'eenemael wegh gedoken was, ſoo hebbenſe deſe ondieren niet meer vernomen: daer-en-tegen openbaerden haer voſſen, die, als geſeit is, met knippen gevangen wierden. Doch de Son quam ſoo ras niet die Noorder hoek beſichtigen, of het getal der beeren groeyden dagelijx aen, en dit wilt-braet verminderde. Ja hy hadde naulijx ſich met ſijn volle ringh vertoont, als by geval eenige uit gegaan zijnde, terſtont een groote beer in 't gemoed kregen. Die ſy doorſchoten en de huit af-trocken. Het vet van dit wanſchepſel weeghde hondert pond, het welke gebruikt wiert tot olie in de lamp. De Natuur-kenders ſeggen, dat de beeren ſchuilende in haer hoolen ſonder koſt, en ſich onderhoudende door het voetſel van de inwendige en ſoete vogtigheit, aldervetſt werden. Wy ſouden de kloekmoedigheit van deſe Helden ongelijk aan doen, by aldien van ons, door een ſchandelijke vergetelheit, over geſlagen wiert, haar vrolijkheid in 't midden der alder uiterſte ellenden. Het was drie Koningen avond, de welke na gewoonte van dit land, met blijtſchap gemeenlijk over gebracht wort. De dapperheit onwinbaar voor alle tegenſpoet, konde ook de jammerlijkheit ſelf met een verheuging bekleden. Sy hebben dan ingebracht het gedeelte des randſoens van de wijn, het welke haar, als verhaalt is, om den anderen dagh gegeven wiert: daer by doende eenige tweebacken, dieſe in den wijn ſopten. Daar was ook twee pont meel noch overigh, waar van zy pankoeken bakten met ſneeuw-water en olie. Sy deelden mede eenige briefjens om, en de Conſtabel wiert Koningh van *Nova-Zembla*, het welke wel twee hondert mijlen langh is, tuſſen twee Zeen beſloten. Twee maenna deſe tijt, het leven aldus door gebracht hebbende, begon de Son allengskens op te rijſen: met dewelke haer hoope ook dagelijx meer en meer aengroeide: en eindelijk vonden zy goet, haer twee ſchuiten hooger op te boeyen, en met deſelve ſich op Gods genade in Zee te begeven: om dat het groot ſchip met Ys-bergen omzet, en onbeweeghlijk ſtont, en ontbloot van alle gereetſchap, naulijx beſtiert ſoude konnen worden, indien het al in 't water geraekte. En behalven dit, begon ook de voorraed van ſpijs ſeer te minderen. Sy bleven dan by haar eerſte voornemen, en vielen eendraghtelijk den negen-en-twintighſte van *Bloey-maant* aen het werk. Vijftien boots-geſellen waren in alles overgebleven: die, doenſe de ſchuit verſlepen wilden, de verminderingh van haer krachten, door gebrek, vuiligheit, koude en andere

1597. *De derde vaert om de Noord.*

't Boots-volk trekt de Koningh van Nova Zembla.

En beginnen ſich tot de wederom reis te bereiden.

May.

Strenge koude en onweer.

De Son blijft 80 dagen onder de kimmen.

* *November.*

† *Januarius.*

De beeren verſchuilen haar tegelijk, met de Son.

1597. *De derde vaert om de Noort.*

dere ongemacken gevoelden. Niet-te-min de nootzakelijkheit dwongh haer by na meer te doen, danſe konden. Een wegh dan door de ysbergen met houwen, ſmijten, ſchoppen, graven en weghwerpen gemaakt hebbende, wierden de ſchuiten in 't water gebracht. Doch weinigh voor haer vertrek uit de hutt', hadden zy, de geſchiedenis van haer reis en verblijvingh naerſtelijk beſchreven, in een muskets maat gedaen, en in de ſchoorſteen opgehangen: op dat by geval ymand (indien de Zee haar verſlond) kennis moghte krijgen van haar wonderbaarlijk weder-varen. Drie dagen hadden de ſchuiten eensdeels door de open Zee, andersdeels over het Ys gedreven: wanneer eindelijk de Ys-ſchollen ſoo vreeſelijk tegen de ſelve aandrongen, datſe ſchenen in hondert duiſent ſtucken te ſullen ſpringen: ten waar God het ongeluk wonderlijk af-gekeert had: want een uit de hoop, kruipende van de eene drijvende ſchots op d'ander, quam met groot gevaar des levens, op 't vaſte Ys, alwaer hy een tou heeft gebonden aen een hooge heuvel. De ſchuyten by dit op het Ys getrocken zijnde, wiert het goet daer weder uit geloſt, om de zelve, als ſeer gerabraakt zijnde door de Ys-gangen, te beter te verhelpen. Terwijl zy hier mede beſigh waren, ſtierf de grootſte beleyder van deſe reys *Willem Barentſen*, niet ſonder uitnemende bedroeftheit van alle. Doch na twee dagen begaven ſy haer weder in 't water; met ſeer groote ſwarigheden: want ſy moeſten de ſchuyten over de vlottende ſchotſen heen ſlepen, om inde vrye Zee te geraken: en die kondenſe niet langer houden, als de wint en vloet toe lieten. Want die veranderd zijnde, ſoo veranderde deſe dingen ook, ſoo datſe door het gewelt der winden, dikwils in Zee gedreven, by na alle hoop van behoudenis verlooren gaven. By dit ongeval quam noch een ander. De Beeren liepen liſtelijk over de drijvende ſtucken Ys na de ſchuiten: ſoo dat eenige gedurigh op de wacht moeſten ſtaan, terwijl de andere ruſteden. De lichamen afgeſlooft door ellenden, hadden noch een onwinnelijk gemoed voor de tegenſpoed behouden: zy geraakten dan den elfden van **Hooy-maand* aan het *Cruis* Eiland, en van daar, na elf dagen tot de *Cants-hoek*, en van de *Cants-hoek*, na ſes dagen, tot in *Sint Laurens Bay*: alwaarſe twee *Ruſſiſche Lodgien* vonden. Na deſe ſich toewendende, wierden gewaar, dat het deſelve *Ruſſen* waren, die van haar des jaars te vooren, vriendelijk in 't ſchip onthaalt waren geweeſt. Deſe niet ondankbaar zijnde, bedankten haar noch voor de wijn doenmaals geſchonken, vragende na de drank die zy nu gebruikten: daar over een na de ſchuit liep, om water tappen, het welk hy haer over gaf. Maer geproeft hebbende, gaven 't weder, en ſchuddeden het hooft. En wanneer *Heemskerk*, haar in den mont liet ſien, om te vernemen, of zy geen genees-middelen hadden voor de ſcheur-buik, haaldenſe een roggenbroot, omtrent van acht pont, met eenige gerookte vogels: want zy verſtonden dat hy honger hadde. Doch het volk by geval roeyende na een Eylant, daer twee kruyſen op ſtonden, vonden onverwaght, en tot haar groot geluk, lepel-bladeren, welke zy uitter hant met hoopen op aten, om haar geſontheit. Want dit kruyd is droogh en heet, een ſonderlinge tegengift tegen de ſcheur-buik. De Bootsluiden dan ſeer verquikt door deſe heylſame groente, hebben haer loop na der *Ruſſen* kuſt overgezet. Onderweeg ontmoetede haer wederom een *Ruſſche Jolle*, uit welke zy beſcheit kregen van de *Cabo* van *Candinoes*. Zy voeren vaſt te zamen, wanneer een ſtorm ſoo hard aen nam, dat de kleine ſchuit, den wint niet konnende verdragen, achter bleef. En alſoo van het on weder nu verſtrooit, ſouden by na door de arbeit en tegenſpoet, die zy naulijx met haer beiden konden dragen, t'onder-

1597. *De derde vaert om de Noort.*

* *Iulius.*

Schuiten.

Zy vinden lepel bladen.

Een klein bootken.

Door ſtorm verſtrooyen de 2 Schuiten van malkander.

Zijn in groot gevaer van 't Ys.

De Beeren vervolgen haar.

1597. *De derde vaert om de Noort.*

dergebragt zijn geweeſt, ten waer dat wederom een *Lodgie* met eenige lijftoght haer had verquikt. Van welke ſy ook verſtonden, dat haer metgeſellen behouden waren: die ſy noch geſproken, en voor twee dagen, met ſpijſe voorſien hadden. Door deſe tijdingh verblijt, ſijn de *Witte Zee* ingevaren, en eindelijk aen de kuſten van *Ooſt-Laplant* den een-en-twintighſte der voorſeide maent, behouden by de andere ſchuit gekomen, dien zy tien dagen gemiſt hadden. Gezamentlijk dan wederom haer reis vervorderende, quamen tot *Kilduin*, en van daer tot *Cola*; het ſchip van *Ian Corneliſſen Rijp*, van de welke te vooren verhaelt is, aldaer vindende. Het gerucht dit wonder verbreidende, wierden met toelatingh van den *Boyaert*, de Stad-houder der *Groot-vorſt* van *Moscovien*, deſe twee ſchuiten in 't *Koopmanshuis* gebragt, tot een eeuwige gedachtenis, dat ſulke kleine en opene ſcheepjens lanx een nooit-bezeilde vaart, door een woeſte en gevaerlijke Zee, by na vier honderd mijlen, gekomen zijn. Van *Cola* met het ſchip van *Rijp* af-ſtekende na 't Vaderlant, ſijn na vier-en-twintigh dagen op den eerſten van *Wijn-maand* binnen *Amſterdam* omtrent na de middag gekomen; ſoo als de Geſanten des Koninx van *Denemarken* met de achtbare Raad der ſelve ſtad over tafel zaten. Derwaerts dan terſtont gebracht, hebben voor de voornoemde Heeren de vertellinge gedaen van haer gantſche reis. De onwinnelijke kloekmoedigheit heeft deſe helden de onſterffelijkheit waerdigh gemaekt. Ik wil dan ook haer namen van deſe geſchiedenis niet af-ſonderen, noch my verdrieten laten, deſelve te ſchrijven, die het verdriet ſelf in een ſterke Herbergh van noch ſtantvaſtiger ziel, hebben moeten plaetſe geven. Die dan van deſe reis behouden weder quamen, ſijn deſe: *Iacob Heemskerk* Koopman en Schipper, *Pieter Pieterſen Vos*, *Gerrit de Veer*: *M. Hans Vos* Barbier, *Iacob Ianſen Sterrenburg*, *Leenaert Hendrikſen*, *Laurens Willemſen*, *Ian Hillebrantſen*, *Iacob Ianſen Hooghwout*, *Pieter Corneliſſen*, *Ian van Buiſen*, *Iacob Evertſen*.

Komen weder by malkander.

Kilduin.

October.

En tot Amſterdam.

Wie weder gekomen zijn.

1597. *De laeſte vaert om de Noort.*

Daer na, in den Jare 1609, is door laſt van de Bewinthebbers der Ooſt-Indiſe Maatſchappye, deſe Noordſe vaert noch eens onderſtaen, met een Vlie-boot van 20 mannen, onder 't beleit van *Herry Hudſon*: Deſe komende by *Nova Sembla*, vont het aldaer vol ys, en ſijn ſcheeps-volk vol onwilligheit, waer over hy daer van daen, na het Noorder *America*, en voorts naer de Straet *Davis* zeilde, op hoop van daer door te geraken. Maer hy quam, zoo wel van d'een, als d'ander plaets, onverrichter zaken wederom.

1609. *Herry Hudſon.* *De Straat Davis.*

Deſe vaert, om door het Noorder geweſt de *Ooſt Indien* te bezeilen, is voor d'eerſte reis al verzocht geweeſt in den Jare 1380, door eenen *Nicolaus Zenetus*, de welke daer na van verſcheide andere, ſoo *Italianen*, *Spanjarts*, *Portugeeſen*, *Engelſen*, en *Deenen* gevolght is; doch alle hunne tochten ſijn vruchteloos af geloopen: want eenige ſijn, door 't ys, en de koude afgeſchrikt, wederom gekomen: andere met ſchip met al vergaen en achter gebleven; maer niemant van alle, die 't uiterſte zoo gevaerlijck heeft dorven wagen en uitſtaen, als deſe Zee leeuwen, onder 't beleit van den dapperen en onvervaerden *Iacob van Heemskerk*, *Amſterdammer*, de welke, nevens zijn ervaren Stuurman, *Willem Barentſz.* door deſe nooit diergelijk meer gehoorde ystocht, aen al de werelt, de proeve gegeven heeft, dat hier geen doorkomen, en deſe Ys-zee, onbevaerlijk is, dies ſullen wy de vaerſſen van *d'Heer P. C. Hooft*, 't ſijner gedachtenis, in d'oude Kerk alhier, boven ſijn graf te leſen (als in't vierde boek te zien is) noch eens verhalen.

Dat niemant door deſe vaart ooit gekomen is.

Heemskerk, die dwars door 't ys en 't yſer derde ſtreven,
Liet d'Eer aan 't Lant, hier 't lijf, voor Gibraltar het leven.

ZEVEN-

ZEVEN-EN-DERTIGHSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Kornelis Houtman, in Turkyen gevangen, biedt zyn dienſt, om op Ooſt-Indien te varen, d'Amſterdamſe Koopluiden aan. Hy wort geloſt, en met vier ſchepen, langhs de gemeine vvech, naer Ooſt-Indien geſonden, komt met weinigh voordeel, wederom van daar. Namen der Uit-reeders, die vereenight met eenige andere, acht ſchepen, onder 't beleit van Iacob van Nek, derwaerts af-ſenden, 't welk door die van Zeelant en Rotterdam mede geſchiet. d'Amſterdammers ruſten noch drie ſchepen uit, na Ooſt-Indien, onder 't gebied van Steven van der Hagen. Vier van de acht ſchepen komen t'huis, en gaan weder derwaerts, onder 't beleit van Iacob Willekens. Eenige Brabantſe Kooplieden t'Amſterdam zenden ook ſchepen uit, die rijkelijk geladen weder komen, en meermaal ſulke tochten doen. Jacob Heemskerk wort mede derwaarts geſonden, als ook Wolfert Harmanſz. Spanjen zent dertien Oorlogh ſchepen tegens haar, maar worden door acht Amſterdammers af geſlagen. Heemskerk verovert een Kraak-ſchip, met zeven hondert zielen, en grooten buit. Alle d'Ooſt-Indiſe Koopluiden vereenigen, en maken een Maatſchappy, die tegenwoordigh noch in weſen is. Dappere Zeeſlagh der Hollanders en Zeeuwen in de Bay van Gibraltar, onder 't beleidt van Iacob Heemskerk, die aldaar ſijn doodt, maar ſijn volk d'overwinninge verkrijgende, t'Amſterdam heerlijk begraven wiert.

1595. DE *Vereenighde Nederlanders*, als geſeit is, in haer Koop-handel op *Spanjen* belet, uit het welke zy tot noch toe de Indiſche en uitlantſche waren hadden gehaalt, wierden hier door genoegſaem als gedwongen, om door een andere wegh deſelve in haar Vaderland te vervoeren. En daer ſtond geen ander open, als die na *Indien* leide. Tot deze reis dan wierden ſy te meer aen-geport, om den onbehoorlijken en dieren prijs, die de *Spaanſche* Koopluiden doen ter tijt, op haer Koopmanſchappen ſetteden: als dewelke ſeer ſware tollen van de zelve gehouden waren aen haer Koningh te betalen. De eerſte dan, die deſe zaek ernſtelijk by der hant genomen hebben, ſochten een vaer-water op te doen om het Noorden; 't welk veel korter was, en veel veiliger, als niet bezet noch bevaren van eenige Vlooten der Vyanden. In het voorgaende is van ons kortelijk beſchreven de aenleidingh, uitkomſt en wonderlijke toevallen van deſe tocht. Met welke, terwijl men vaſt beſigh was, hebben eenige Koopluiden tot *Amſterdam*, aengeport door een *Cornelis Houtman*, het werk op-gevat: om lanx de gewoonlijke vaert der *Spanjaarden*, een Vloot na *Indien* af te vaerdigen, en met de Koningen en Volkeren des ſelven lands te handelen, dewelke in geen verbond ſtonden met haer Vyanden. De aendrijver, als geſeit is, was *Cornelis Houtman*: deſe een *Nederlander*, had voor vele jaren ſijn trouwe en dienſt aen de *Portugaalſche* en *Spaanſche* Koopluiden, die op *Indien* voeren, betoont. Doch ten laetſten van de *Turken* gevangen, kon niet

d' Eerſte vaart der Amſterdammers, in Ooſt-Indien.

Cornelis Houtman.

1595. *d'Eerste Amsterdamsevaerten, op Oost-Indien.*

op-brengen het groot rantsoen voor sijn verlossingh. Dewijle dan sijn middelen niet genoeghsaem waren, heeft hy bystant versogt van eenige *Amsterdamsche* Koopluiden, met beloften, soo sy hem te hulp wilden komen, dat hy, die van de langhdurige ervarentheit geleert was, in 't Vaderlant weder gekeert, openingh soude doen, van alle verborgene dingen, wetten en profijten der *Spaansche* vaert op *Indien*. De inbeeldingen van overvloedige winsten gaven geen kleine prickel, tot het aennemen van de voorseide togt: te meer alsoo *Houtman* bewijsen kon, dat van vijf of zes gulden, hondert gemaekt wiert van de Oosterssche handelaers. Doch een swarigheit scheen noch eenigsins dit voornemen tegen te staen: namentlijk, het doorluchtigh gebiedt van *Venetien*, het welke Koopmanschap in *Persien* gedreven hebbende, ook tot noch toe, de *Indische* waren, van de *Indianen* na *Persien* gesonden, te lant door de Wildernissen van het Oosten na *Constantinopolen*, en van daer na huis voerde: het welke met geen kleine rijkdom, dese staat verrijkt heeft. Sy konden dan lichtelijk afmeten, dat de trachtingen der *Venetianen* vruchteloos soude zijn en te vergeefs, by aldien van haer met tien mael minder kosten, de Indische schatten uit *Indien* uit-gevoert wierden. Niet te min, onaengesien dese hinder-pael, is de saek by der hant gevat: en de Bewinthebbers van dit gezelschap, gemeenlijk genaemt de *Compagnie van Verde*, zijn dese navolgende geweest: de Heeren *Hendrik Hudden*, *Reinier Paauw*, *Pieter Hasselaar*, *Ian Iansen*, *Carel de Oude*, *Ian Poppen*, *Hendrik Buik*, *Dirk van Os*, *Syvert Pietersen Sem*, *en Arent ten Grooten-huise*. Dese dan, bemerkende dat de wegh om 't Noorden onseker en twijfelachtigh scheen te zijn (hoewel het bekent was, dat de selve wel twee duisent mijlen korter, veel veyliger en minder siekte onderworpen was) hebben niet te min goet gevonden vier

Uit Turkyen verlost.

Geeft de Oost-Indise vaart te kennen.

Namen der eerste Uitreeders.

schepen, lanx de gewoonlijke vaart der *Spanjaerden* na *Indien* af te vorderen. En de Vloot zeil gaende in 't Jaer duisent vijf hondert en vijf-en-tnegentigh onder 't beleit van *Cornelis Houtman*; is na twee Jaren en vier maenden, weder t'huis gekeert, niet met soo groote profijten, als de hoop haer belooft had. Niet te min het werk is daer om niet achter gebleven, want niet tegenstaende de kleine winsten van dese eerste toght, hebben goet gevonden, wederom ettelijke schepen derwaerts te zenden. Zy waren vast met dese zaak besigh, wanneer haer beright wiert, dat eenige andere *Amsterdamsche* Koopluiden, als *Vincent van Bronkhorst*, *Symon Iansen Fortuin*, *Govert Dirricksen*, *Cornelis van Campen*, *Iacob Thomasz.* *Ellert Symonsz*, *Ionkhein*, ende *Ian Harmensen*, het zelfde opzet hadden. Met dese dan wort een onderlingh verbont gemaekt, om haer krachten in een te smelten, en alsoo met meerder yver en vermogen, een vaste stijl van koophandel te maken. Drie jaar, na de eerste, is de Vloot, bestaende in acht schepen, van dese vereenighde gezelschappen in zee geloopen, onder 't beleit van *Iacob van Nek*. Desgelijx vervorderden dit werk in *Zeelandt*, *Balthasar Moucheron*, en *Adriaan Hendriksz.* *ten Haaf*, yder met sijn mede-standers, Schepen na het Ooften uit-rustende: 't welke tot *Rotterdam* een treffelijk gezelschap beweeghde, het hare daer mede toe te doen: sulx dat vier schepen, waer over *Iaques Mahu* het opperste gesag had, door de *Straat* van *Magellanes* na de *Moluccsche* Eylanden over de *Zuid-zee* af-gesonden wierden. De moed wies ondertusschen meer en meer. Voor de weder komst dan der voor-seide acht Schepen, wierden van de zelve Bewinthebbers weder drie toegerust, die den vierden van *Bloey-maant* in Zee liepen, tot Opper-hooft hebbende *Steven* van der *Hagen*, ruim twee maenden voor de aen-komst van de helft der ge-

1595. *d'Eerste Amsterdamsevaerten, op Oost-Indien.*

d'Eerste Vloot onder C. Houtman.

1598. *Iacob van Nek.*

Iaques Mahu.

May.

Steven van der Hagen.

1599. *Eerſte vaerten na Ooſt-Indien.*

genoemde Vloot. Welke vier ſchepen terſtont wederom derwaerts af-gevaerdight wierden onder 't bevel van *Iacob Willekens*. De yver van deſe Ooſterſche handelaers brande ſoo ſeer, dat die in andere ook een vier ontſteken heeft: want eenige Koopluiden, beſtaende meeſt uit *Brabanders*, aengeport door de groote en meenighvuldige toeruſtingen, ſijn met malkander in een verbont getreden, om het zelve vaarwater met vier ſchepen in te ſlaen: dewelke met vier andere van het oude gezelſchap op 't laetſte van 't Jaer negen-en-tnegentig in Zee geraekten: en na een twee jarige reis rijkelijk geladen weder t'huis quamen. Doch ondertuſſen eer deſe acht ſchepen in 't Vaderlant binnen geraakten, hebben de voornoemde *Brabanders*, wederom twee vaerdig gemaakt, daer de oude Bewinthebbers zes by-gevoeght hebben, die gelijkelijk onder *Iacob van Nek* uit-geloopen, en op verſcheide tijden met groote ſchatten wederom aengekomen zijn. De zegen wekte den yver op, en de voorſpoet gaf t'ellekens moed, tot het uit-voeren van groote voornemens. Behalven in *Zeeland*, zijn tot *Amſterdam* vier ſchepen van de oude, en vier van de nieuwe Bewinthebberen, onder 't beleit van *Iacob Heemskerk* en *Ian Grenier*, nevens noch vijf ſchepen van de Oude, waer over tot Oppervooght geſtelt was *Wolphert Harmanſz.* in 't Jaer duiſent zes hondert en een gereet gemaekt. *Spanjen*, door haer menighvuldige ſchaden en af breuken, aengehitſt tot wraak, heeft een machtige Vloot toe-bereit, om de ſchepen van deſe Koopluiden, op het onverſienſt te overvallen. Dertien dan der ſelve, ontmoeten acht Ooſt-Indiſch-vaerders: van dewelke de Spaanſche onder Admirael ſoo onthaelt wiert, dat hy gedwongen was, de *Hollanders*, hoewel veel ſwakker in krachten, te verlaten. Deſe nederlaag deed den *Spanjaart* bedenken, dat het gewelt machteloos was, om de aanwas der *Hollandſche* macht, door deſe *Indiſche* handel, te beletten. Een Koningh, die inder daad de grootſte was van *'t Chriſten-rijk*, moeſt ſoo een ſmaat inkroppen, dat eenige weinige ingeſetene van een Stad, ſoo een geweld in Zee konden brengen; voor welk de t'zamen gerotte krachten van al ſijn heerlijke Koninghrijke, niet beſtendig waren. Hy is de ſwakſte en verheert, die in 't worſtelen ſijn onvermogentheit bemerkende, van het ſtrijden ſich went na lagen. Doen hy geen hulpe vont by de wapenen, neemt hy ſijn toevlucht tot de liſtigheit. *Philippus* dan gebruikt de *Portugieſen* tot uit-voering van ſijn oogmerk: om de *Hollanders* by de *Indiaanſche* Koningen en Vorſten, voor eerloſe en meineedige Zee-roovers en ſchelmen uit te maken. De *Staten* van *'t Vereenighde Nederlant*, deſe ſaak in achting nemende, hebben terſtont de Schepen, derwaarts gaende, met haer beſtel en laſt gewapent; volkoomen toeſtaende, de *Portugieſen* en alle die den handel trachteden te bekommeren, vyandelijk aen te taſten. Welke gelegentheit de manhaftige *Heemskerk* wel heeft weten te gebruiken: als dewelke een *Karake* met zeven hondert zielen, en onwaerdeerlijke ſchatten, ſo kloek moediglijk heeft aengevallen, dat de ſelve gedwongen was ſich over te geven.

Iacob Willekens.

Iacob Heemskerk.

1601. *Wolfert Harmanſz.*

Spaanſe ſchepen afgeſlagen.

1601. *Eerſte vaerten na Ooſt-Indien.*

't Spaans gewelt went ſich tot liſt.

Heemskerk verovert een Indiaanſche Kraak.

De koophandel op *Ooſt-Indien* wiert meer en meer geſtadigh geſegent, met ſeer groote winſten: en niet te min ſcheen deſe aen was gedreight te worden van een ſware nederlaag: Want om dat de handelaers op het voorſeide lant, haar voornemens niet te zamen voeghden, en met malkander verdroegen, ſo gebeurden het meenighmael, dat de ſchepen van verſcheide Bewinthebbers, met deſelve waren, in de ſelve havens aenquamen: en deſe beletſels brachten ſchade in, voor winſt. Hier quam noch by, datſe te lichter konden overwonnen worden, om dat de vloten haar kragten niet by malkander brachten, die van andere, en wederom andere bekoſtight wierden. De Staten

De Handelaars ſijn malcander in de weegh.

1602. *Oorsprongh der Oost-Indise Compagnie.*

dese zwarigheit rijpelijk overwegende, vonden geraedsaem, de Bewinthebbers, so van *Hollandt* als *Zeeland*, in 's *Gravenhage* te verdagvaerden: alwaer deselve met bewilligingh haerder *Hoogh Mogentheden*, en gemeene toe-stemmingh, verdragen zijn: om voortaen tot een lichaem te sullen wesen. Dit besluit is daer na verkondight, en aen alle de ingezetene van 't Vereenighde *Nederlant*, bekent gemaekt: by het welke yder een genoodight is, om soo veel gelt, als 't hem goet docht, in te leggen, tot bevorderingh der voorgenoemde handel. Dese verkondigingh is niet gedaen voor doove ooren: Want eenige uit liefde tot het Vaderlant, andere door hoop van winst aen-gelokt zijnde, hebben by malkander gebracht zes-en-tzestigh tonnen gouds. Al die boven vijf duisent guldens in de waegh schael had gezet, kreeg de naam van een *Hooft-participant*, en die minder, alleenlijk van *Participant*. Uit dese voornaemste worden gekoren, die van het bewint der gantsche handel Bewint-hebbers geheten worden.

d'Oost-Indise handelaars vereenight te zamen.

1602.

En dit was het alder eerste begin van onse vermaerde *Oost-Indische* * *Maatschappye*, noch tegenwoordigh, in zoo bloeyende stant, dat zy, door haer wijtluchtigen koophandel en scheepvaert genoemt mach worden, voor een der voornaemste zuilen, die ons lant helpt ondersteunen, van wiens gelegentheit, in 't vierde boek breder geschreven is.

* *Compagnie.*

Begin der Oost-Indise Compagnie.

De Koningh van Spanjen, bemerkende, dat hy door 't verbieden der *Hollanders* en *Zeeuwen*, van op sijne havenen niet te mogen varen, haer als gedwongen had, dese scheep-vaerten op te zoeken, bedacht alle middelen om dit te beletten, hier toe vervaerdighde hy een machtige vloot oorloghs scheepen, daer onder verscheide (zo't scheen) onwinbare *Galioenen* waren.

De Spanjaarts soeken die te beschadigen.

De Vereenighde Staten, hier van verwittight, rusten een scheeps-vloot van een-en-dertigh schepen, hier tegen aen, doch daer onder sijn geweest vier Fluitschepen, geladen met montkost en krijgstuigh, de rest waren naer behooren, ten oorlog toe getakelt: over dese vloot wiert verzocht het bewint, als *Admiraal* aen te nemen, onsen meer genoemden en dapperen Amsterdammer, *Iacob Heems-kerk*, die met noch eenige vermaerde Hopluiden, als *Pieter Willemsz. Verhoef*, *Adriaan Roest*, *Pau*, *Kleuter*, alle Amsterdammers, en zijn onder Admirael *Alteras* uit *Zeelandt*, de Schout by nacht *Lambert Hendriksz.* in de wandelingh *Mooy Lambert* genaemt, als ook Hopman *Harpert Martsz.* een voorzaet van onsen overleden *L. Admiraal Tromp*, beide van *Rotterdam*, mitsgaders al de rest, uitgenomen een *Zeeuw*, (die omtrent 't Eilant *Wicht* strande, doch 't volk en voorraedt op d'ander schepen berghde) voor, en in de *Bay*, of Inham van *Gibraltar* is gekomen, op den vijf-en-twintighsten van * *Gras-maant*, des Jaars 1607. Hier vont hy negen geweldige Spaanse *Galioenen* en vier oorlogh schepen, en drie genomen Hollantse prijsen, met een groot schip van *Lubek*, en vier Franse schepen, die aldaer op bequame wint lagen en wachten, dese wierden alle met Spaense Soldaten bezet. De gantse Spaanse Vloot lagh onder 't geschut van de Kasteelen.

1607. *Krijghsvloot van d'Admiraal Heemskerk.*

De Staten rusten sich hier tegen.

Een Vloot onder d'Admiraal Heemskerk zeilt nae Spanjen.

* *April.*

d'Admirael *Heemskerk* den Krijgsraedt vergadert, en nodige ordre gestelt hebbende, is met een mannelijke kloekmoedigheit, met al de zijne, tot de Spaense Vloot, de *Bay* in gezeilt, en zelfs met Hopman *Mooy Lambert*, op den Spaensen Admirael, *Don Iuan Alvares d'Avila*, (die een groot Galioen voerde, wel met geschut, en 700 man, voorsien) recht aen gezet, dese siende ('t geen hy te vooren niet gelooven wilde) dat het hem gelden zou, kapt zijn kabel af, en laet sich (die eerst verre voor uit lagh) nader onder de Kasteelen in drijven, maer wiert echter al even

Heemskerks Vloot zeilt de Bay van Gibraltar in.

I.

Tast de Galioenen an.

1607. *Scheeps-slagh voor Gibraltar.*

even ſtout, door *Heemskerk* en *Mooy Lambert* ingevolght, dewelke hem voor en achter verby loopende, met hunne ſtucken, de willekomſt vereerden, en daer op, elk aen een van zijn zijden, haer ankers lieten vallen. Voorts yder Hopman en Bevelhebber zijn eer en eedt betrachtende, is hier afgrijſelijk geſchooten en gevochten. Maer in 't eerſt van de

II. *En wort geſchooten.*

ſlagh, wiert door een ongelukkige ſchoot, *d'Admiraal Heemskerks* ſlinker been van 't lijf afgebonſt, doch weinige wiſten daar af, want om geen flauhartigheit te veroorzaken, wiert het verſuſt, tot dat de ſlagh gedaen was. Den Spaenſen onder Admiraal, door drie van onſe Schepen aengevochten, raekte binnen een half uur in de brant, zoo dat 'er van de 450 mannen, daer hy mede bezet was, weinigh of geen ontquamen: noch een galioen wiert even zoo onthaelt, 't welk zijn macker al brandende

III. *Gruwelick gevecht.*

voor de boegh dreef, mede aen ſtak. Een galioen ſprongh, door zijn eigen boskruit aengeſteken, te barſten, wiens romp, tot het water toe, af brandede, een ander van de zijne, 't zelve ongeval aenzette, den Lubeks vaerder, is ook door de drijvende brantſchepen ontſteeken, en verbrandt. Een Spaans ſchip wiert van 't Hollandts geſchut zodanigh onthaelt, dat het geſonken is, al d'ander Spaenſe ſcheepen, ſiende, hoe heet het hier toe gingh, kerfden hunne kabels, en lietent na lant drijven, tot datſe vaſt geraekten. Den

IV. *Een Spaenſen Admiraal beſwijkt.*

Spaenſen Opper-Admirael, wiens vlagge, door den Trompetter van Kapitein *Kleinzorg* afgehaelt was, had nu al een tijt langh als in onmacht gelegen, ſonder weer te bieden, en een witte Vrede vlagh laten af wayen, doch daer al even fel op geſchoten wiert, dreef vaſt mede naer 't ſtrant, alwaer hy des anderen daeghs, van de *Spanjaerts* zelve, na dat zy de groote maſt daer

V. *2000 Spanjaarts gebleven.*

uit hadden genomen, verbrant is. In deſe ſlagh zijn door water en vuur wel twee duizent *Spanjaerts* om gekomen, benevens hun Admirael, en veel vrywillige Edellieden. De gevangens waren niet boven vijftigh, waer onder des Admiraels zoon mede is geweeſt. Aen der Staten zijde bleef d'overwinningh, met omtrent tzeſtigh gewonden, en hondert dooden, daer by den onverſaeghden Admirael *Heemskerk*, wiens wel verdiende ſcheepskroon met ſijn bloet beſprenkelt wiert.

1607. *Scheeps-ſlagh voor Gibraltar.*

VI. *De Nederlanders winnen de ſlagh.*

Des anderen daeghs zettent de Vloot om hun wat te herſtellen, een weinigh buiten ſcheuts der Kaſteelen, die noch al even ſtark, ſonder te konnen toe reiken, na haer ſchooten; doch *d'Hollanders* namen dit voor eer-ſcheuten, waer mede de *Spanjaerts*, (als Edel-moedigh van aert) hun, over de verkregen zege, ſcheenen te begroeten. Ondertuſſen was de Stat *Gibraltar* vol anghſt en ſchrik; in vreſe dat die beſtormt, overweldight, geplondert, en vernielt zou worden, zo dat 'er veel krijghsvolk te lande na toe quam trecken, gelijken overval vreesden die van *Calis* mede: maer de Vloot zeilde over, na de kuſt van *Barbaryen*.

VII. *Spanjen gevoelt deſe Nederlaag.*

Deſe neep had het Spaenſe vel zo dapper gekneuſt, dat het wel voelde, dat de kleine Hollandſe ſchepen, met weinigh geoefſende Zee-luiden, door hare geſwintheit, meer vermochten, dan het dom gewelt der groote Spaanſe *Galioenen*, met menigte van onervaren Boots-volk vol gepropt: waer door der Vereenighde landen ſcheepvaert, een geruimen tijt langh, van 't Spaens gewelt, onbekommert was; zoo dat die benevens den koophandel, zich na alle geweſten des werelts uitbreide.

Herſtelling der Opper-Bevelhebbers.

't Lichaem van onſen ontzielden Admirael *Heemskerk* (in wiens plaets den onder Admirael *Alteras*, en in des zelfs Stede, *Pieter Willemſz. Verhoef*, *Capitein* op 't ſchip van den overleden Admirael geweeſt zijnde, geſtelt wierden) na dat het gebalſemt was, is met de gewonden, in twee van de voorraed-ſcheepen, onder 't geleide van Hopman *Harpert Martſz.* naer

1607. *Heemskerks Lijkſtaci.*

't Vaderlandt gevoert, en tot *Amſterdam*, op den vijfden van * *Zomer-maant* aen gekomen, en den achtſten der zelver maendt, met behoorlijke lijkſtaci, in *d'Oude Kerk* ter aerden gebracht, voor aen gingen twee vaendelen zoldaten, met omgekeert, en ſlepent geweer, daer na wiert gedragen ſijn helm, harnas, &c. Doen zijn wapen-ſchilt, zijnde een zilvere leeuw, in een blaeuw veldt. Hier aen volghde 't lijk, gedragen van veertien Hopmans, behangen en beleidt met ſijn Wapens en vergult geweer, achter 't lijk volghden de bloedvrienden, en daer na, de gemachtighde Zee-Raden ter *Admiraliteit*, doen de Schout, Burgermeeſters, Schepenen en Raden der Stad *Amſterdam*. De Colonellen, Hopluyden en Krijghs-raedt der zelver ſtede. De Bewindthebbers der Ooſt-Indiſe Maetſchappye, en eindelijk de Burgers en Koopluiden, wel tot acht hondert toe, met een ontallijke meenighte toe-kijkers van alderhande ſlach. Wy zullen dit Hooftſtuk dan beſluiten, met de vaerſen, van den *Heer Droſt Hooft*, op de voorſchreven Zee-ſlagh, in de *Zuider Kerk*, alhier, door bevel des Zee-Raedts, in een glas uit-gebeelt; ter gedachtenis v an

1607. *Heemskerks Lijkſtaci.*

Ordre van des ſelfs lijkſtacie.

* *Iunius.*

Des Admiraals lichaam komt t' Amſterdam.

Wort aldaer heerlijk begraven.

Ziet in de beſchrijvinge vand' oude Kerk.

Die Heemskerk, die door 't ys, en 't yſer dwars dorſt ſtreven,
Liet d' Eer aan 't Landt, hier 't lijf, en voor Gibraltar 't leven.

Op de Scheeps-ſtrijt, voor Gibraltar.

De pijlvoerende Leeuw beſpringht de Weſter ſtrande,
En hout het groote velt: Dat was, met braven toon,
Den Vorſt des ondergangs gevlogen in ſijn Kroon,
En, van 't vermetel hooft, de pracht gemaakt te ſchande:
Hoe bleek ſiet Gibraltar beſtorven door uw hande,
De vlugge blikſemdrighs haar afgods ſijn gevelt,
O Zege-Godt, wien dit, tot lof, de Zee-raadt ſtelt.

P. C. Hooft.

ACHT-

ACHT-EN-DERTIGSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Na 't gemaakt Beſtandt, borrelen op, de verſchillen in den Gods-dienſt, door d' Arminiaanſe Remonſtranten, daar groote onluſten, en beroerten, in de Vereenighde Nederlanden, en t' Amſterdam uit ontſtaan. Een Frans Predicant wort ſijn dienſt ontſeit, Beſendingh van de Staten van Hollandt, aan Amſterdam, d'eerſte vergaderingh der Remonſtranten verſtoort, insgelijks de tweede. 't Graauw begint een borgers huis te plonderen, dat door ontſagh der Majeſtraat, ten deele, belet wort, wat ordre daar tegen geſtelt is.

Verſchillen der Predicanten.

NA dat in den Jare 1609, tot *Antwerpen*, het twaelf Jarige Beſtant, tuſſen den *Koning van Spanjen* en *d' Aerts-Hertogh*, ter eender, en de *Vereenighde Nederlanden* ter ander zijde, getroffen, en den oorlog van buiten 's lands, daer mede op gehouden was, begonnen de verſchillen, die al een tijt langh in *Hollandt* hadden leggen ſmoken, aen alle kanten teffens uit te barſten. Deſe waren geſtookt door *D. Iacobus Arminius*, eerſt Predicant al hier *t' Amſterdam*, en daer na in den Jare 1603, geworden *Profeſſor* in de H: Godgeleertheit tot Leyden, alwaer hy in 't Jaer 1609, overleden is. 't Verſchil beſtont voornementlijk in vijf punten, het eerſte en voornaemſte, daer d'andere vier uit volghden, was, over de *Prædeſtinatie* of *eeuwige Voorſchickingh van Godt*: dit had de voornoemde *Arminius*, volgens ſijn meiningh (tegen die van andere) ſijne Leerlingen, en gemeenzame broeders, zeer vaſt in gedrukt, daer over eenige Predicanten van deſe ſijn gezintheit, niet langh na ſijn doot, een *Remonſtrantie*, (waer na zy zedert ook *Remonſtranten* genaamt wierden) aan de Gr. Mog. Heeren Staten van *Hollandt* en *West-Vrieſlandt* over gaven, verſoekende, dat 'er een Vrye Synodus mocht beroepen worden, om te handelen over deſe vijf punten, daer zy hun in beſwaert vonden, als ook, om een *Reviſie*, of nader onderſoek te houden, over de gemeine belydenis der Kerke, en den Heydelberghſen *Cathechiſmus*, in de Herformde Nederlantſe Kerke al om gebruikelijk. Eenige der genoemde Heeren namen dit in bedenken, zommige wilden daar niet na hooren, dan zo veel was 'er af, dat het voor die tijt bleef ſteecken. Doch d'andere Predicanten, die hier tegen waren, gaven een *contra Remonſtrantie* over, daer van zy, tzedert *contra Remonſtranten* genaemt wierden. Wy zullen deſe zaak niet verder verhandelen, maer die meer hier van begeert te weten, leze de Hiſtorien hier van gemaakt, d'eene door *I: uit den Bogaert*, en d' ander door *I: Triglandius*, die elk na zijn geſintheit, geſchreven zijn. Aengaende de verſchillen of *Diſputen* zelve, daer van zijn by na ontallijke boeken gemaakt, door *S. Epiſcopius*, *E: Poppius*, *Triglandius*, en andere; maer ik houde, dat in de zelve

Waar in die beſtonden.

Remonſtranten.

Verſoeken een Synodus.

Contra Remonſtranten.

I: uit den Bogaert.

(volgens

1616. *Beroerten om verſchil in geloofs punten.*

(volgens 't zeggen van *d'Heer L. Reaal*) meer ongeruſtheit, dan ſtichtingh, te vinden is. Wy hebben deſen oorſprong dus in 't kort moeten verhalen, ten einde de volgende beroerten *t'Amſterdam*, uit die oorzaek voorgevallen, te beter verſtaen worden.

* *Septemb.*

In * *Herfſt-maant*, des Jaers, 1615, is zeker Frans Predicant, hier *t'Amſterdam*, genaemt *Simon Goulart*, door die Kerk, uit ſijn dienſt geſtelt, en 't Avondmael ontzeit, om dat hy tegen de *Predeſtinatie*, en 't geen 'er aen vaſt is, al te hart gepredikt had.

Een Frans Predicant afgeſtelt.

De Remonſtranten, ſiende dat hun ſaak niet voort wilde, als zy garen hadden, ſtelden aen de Staten van *Hollandt* voor, om een *onderlinge verdraaghzaamheit* aen te gaen, waer toe wel 't meeſte deel dier vergaderingh genegen was, maer eenige Steden konden zy hier niet toe bewegen, hoe wel zy aenſienlijke bezendingen aen de zelve deden. Want den twee-en-twintighſten van * *Gras-maant*, des Jaers 1616 hebben zy naer *Amſterdam* gemachtight, *Ionker Adriaan van Mateneſſe*, *Heer* van *Reviere*, en *Opmeer*, &c. *Hugo Muys van Holy*, Schout der Stadt *Dordrecht*, *Gerrit Ianſz. van der Sijck*, Burgermeeſter te *Delft*, *M: Hugo de Groot*, Raad, en *Penſionaris te Rotterdam*, en *W. P. Haeſes*, Burgermeeſter der Stadt *Hoorn*; om de Vroedſchap *t'Amſterdam* te bewegen, tot bewilligingh, in de reſolutie van *d'onderlinge verdraaghſaamheit*, der Kerkelijke verſchillen: En heeft *M: Hugo de Groot*, in de volle vergaderingh der 36 Raden *t'Amſterdam*, tot dien einde gedaen, een wijtloopige *Oratie* of beweegh-reden, doch kon de Vroedſchap daer toe niet verſtaen, maer gaven tot antwoort, dat men de Chriſtelijke Gods-dienſt, gelijk die over 50 Jaren geleert en geoeffent was, behoorde te hanthaven en voor te ſtaen, zonder de alderminſte veranderingh, anders als by wettelijke *Synoden*, daer in te maken, enz. Deſe ronde verklaringh van die van *Amſterdam* hebben ook toe geſtemt, die van *Enkhuiſen*, *Edam*, en *Purmerent*.

* *April.*

Beſendingh t'Amſterdam.

Amſterdam verklaart haar.

1617. *Beroerten om verſchil in geloofs punten.*

In 't Jaer 1617 den 25 van * *Loumaant* hebben de *Contra Remonſtranten* (alzoo zy *de onderlinge verdraaghſaamheit* met de *Remonſtranten* weigerden te houden) binnen *Amſterdam* een t'zamen komſt gehadt, van Predicanten uit verſcheide Steden, en aldaer in geſtelt een acte, om al omme te doen onderteikenen, daer in zy verklaerden, dat men de *Remonſtranten* niet konde erkennen voor mede-leden, en broeders in *Chriſto*, overmits de zelve in de ware *Gereformeerde Kerke* zoo vele beroerten, twiſt, en ſcheuringen hadden gemaakt. Doch de *Remonſtranten* proteſteerden hier tegen.

* *Ianuary.*

t'Zamenkomſt van eenige Predicanten t'Amſterdam.

Deſe verſchillen ſijn ſoo hoogh geloopen, door gants *Hollandt*, en *'t Sticht Uitrecht*, *&c.* Dat meeſt alle de Majeſtraten, d'een of d'ander zijde moſten kieſen; op zommige plaetſen hielden de Predicanten der *Remonſtranten* de gemeene Kerken in, en de *Contra Remonſtranten* moſten hun in huiſen, en zelf buiten de Steden behelpen, om ter Predicatie te gaen, op andere plaetſen waſt wederom in tegendeel. Hier *t'Amſterdam* behielden de *Contra Remonſtranten* al de Kerken in, tot haren dienſt, waer over de *Remonſtranten* hier ter Stede, het voorbeelt van eenige naburige, willende volgen, onder nomen hebben, om in een pakhuis te prediken, daer uit een groot oploop ontſtont, dat al dus is toe gegaen.

De verſchillen veroorzaken een zijdigheit.

Den vijfden * *February* des Jaers 1617. hebben de *Arminiaanſche Remonſtrantsgeſinde* binnen *Amſterdam*, een vergaderinge gehouden in een Packhuis, buiten de oude *St. Theunis Poort* in dat nieuwe Werk aen de oude zijde, op *Vloyenburgh* of daer ontrent, daer een Predicant van hare gezintheit heeft gepredikt in tegenwoordigheit van ontrent twee hondert Per-

* *Sprockelmaant.*

d'Eerſte vergadering der Remonſtranten t'Amſterdam.

1617. *Remonſtrantſe Predicatie verſtoort.*

Perſoonen na giſſinge, doch niet alle van de *Remonſtrantſche Gereformeerde*, *ſooſe hun ſelven noemden*, maer vele loſſe luiden, die haer tot dien tijt toe, aen geene Gemeinte gehouden en hadden, ja ook ſelfs eenige van de *Gereformeerde Religie*, ende andere die uit nieusgierigheit daer gekomen waren. Onder de Predicatie iſſer een Smit of Slotemaker opgeſtaen, een man wel bekent, *en in't Iaar* 1650 *noch in levenden lijve*, die den Predicant, over 't gene hy berifpelijk oordeelde, onder het Prediken beſtrafte, ende daer mede hem in ſijne Predicatie verſtoorde, ſoo dat, na eenige woorden ende weder-woorden, de vergaderinge confuſelijk is geſcheiden. De *Remonſtrants-geſinde* haer daer aen niet ſtootende, hebben terſtont, des daeghs daer na, een ſchoonen grooten Spijker of Pakhuis in dat zelve geweſt gehuert, die zy hebben doen ſchoon maken, ende met banken ende zit-plaetſen voor de toehoorders, ook met een Predikſtoel doen voorſien, in forme van een Kerk. Veele gingen om dat getimmer te ſien, ende elk oordeelde daer van nae ſijn verſtant ende geſintheit. De Heeren Burgermeeſteren van de Stadt dat vernemende, hebben den Koopman, van de welken de *Remonſtrants-geſinde* de Spijker gehuert hadden, voor haer ontboden, ende vermaent niet toe te laten, datter in ſijn Spijker onwettelijke vergaderingen ſouden werden gehouden. Hier overgink die Koopman by die *Remonſtrants-geſinde* ſijne Huer-luiden, haer biddende, dat zy wilden afſtant doen, ende geene vergaderinge houden in die ſijnen Spijker. Maer dat en mocht niet helpen, die luiden wilden met haer voornemen deur. Ondertuſſchen werden der verſcheiden Paſquillen geſtrooit, ſommige om hun te verflauwen, andere wederom om haer aan te moedigen. Den 12 *February* zijn die *Remonſtrans-geſinde* wederom vergadert, het welke dan was haer tweede reiſe. Deze vergaderinge was veel grooter als de voorgaende, om datſe te voo-ren ook veel ruchtbaerder was geweeſt, ende volgens dien, met luiden van verſcheidene geſintheden geſtoffeert. Als de Predicatie by na ge-eindicht was, ſtontter by de Predik-ſtoel een *Engelsman* op, een man ſeer nieusgierigh om alles te doorſnuffelen, die ook ſoo hier ſoo daer op ſijne maniere gereiſt hadde, genaemt *Humfre Bromeley*, deſe ſeide overluit, *Hoort mijn Heeren, worter ook anders in de oude ende nieuwe Kerk gepredikt, van onſe Predicanten, Hallius, Plancius, ende andere? Waar toe dan hier gemaakt deſe droeve ſcheuringe?* Daer mede wiert het volk ontroert ende die vergaderinge geſtoort, ſulx datter een groot gemommel onder dat volk ontſtont, onder 't welke die zelfde *Engelsman* noch eenige bewegelijke woorden of redenen gebruikte. De Predicant bleef evenwel op de Predikſtoel ſtaen, roepende *ſilentie ſilentie*, om het volk tot ſtilte te brengen, op dat hy immers een kint, dat daer gebracht was, ſoude mogen Doopen. Maer het rumoer wiert hoe langer hoe grooter, ſoo datter geen gehoor was, en een yeder opſtont ende om een goet heen-komen zagh. De jongers dat ſiende, begonden in de glaſen te werpen, ende de houte venſters te breeken. Des Predicants Huisvrouwe haelde hem van de Predik-ſtoel, ende eenige van ſijne toehoorderen geleiden hem naer huis, ende moeſten ook onder wege al eenigh verwijt hooren. Als de jongers aldus gaende waren, ende dat huis, of die vergaderplaetſe, van alle man verlaten zijnde, zy de handen ruim hadden, begonden zy om hoogh te klimmen, ende aen het dak, ofte aen de pannen ende de goten te tarnen, in allen ſchijn of zy het huis gantſch hadden willen af-breeken of te gronde werpen; 't welk voorzeker ook ſoude hebben geſchiet, indien niet de Magiſtraet daer in hadde voorſien, ende de jongers van daer doen

Raakt in oproer.

De Remonſtranten huren een Pakhuis om in te preeken.

De tweede vergaderingh.

1617. *Remonſtrantſe Predicatie verſtoort.*

Raakt mede in oproer.

De Majeſtraat belet het af breken van dit huis.

1617. *Twist en ordre tegen de Remonstrantse Vergaderingen.*

doen vertrecken. Als nu die Sondagh voor by was, heeft de Magistraet eenige van de principaelste *Remonstrants-gesinde* ontboden, haer over het houden van die Vergaderingen met woorden bestraft, en belast sulx voortaen na te laten. Zy hebben dat belooft. Ondertusschen zijnder verscheiden vuile ende on-Christelijke Pasquillen, sommige op de straten gestroyt, zommige hier ende daer aengeplakt, waer by, soo de Heeren des Magistraets, als de Predicanten, leelijk geblameert wierden, daer tegen ook eenige waren gestelt tegen *d'Arminianen*. Sulx dat d'Ingezetene van de Stadt, d'eene tegen de Magistraet ende Predicanten, de andere tegen *d'Arminianen*, wierden op-geroeyt. Maer verre 't meeste deel kondemen vernemen tegen *d'Arminianen* vergramt te wesen, om datmen wel zach, dat dese d'oorzaek van de moeyte waren, vermits zy buiten noot, in die geruste stadt, daer de Magistraten, Predicanten, Kercken-raden, Gemeente, ende alles met malkanderen in goede vrede was, zoodanige moeiten gingen aenstellen, ende beroerten verwecken. De Heeren des Magistraets, vreesende, dat den aenstaenden Sondagh eenigh vorder ongemak soude mogen ontstaen, hebben des Saterdaeghs te voren, den Sargeant Majoor belast, sijne Soldaten aen de *St. Anthonis Poort*, in welke contreye, de twee voorgaende reisen, de moeiten, nu verhaelt, geweest waren, by malkanderen gereet te houden, ende met sijn *Officieren*, door dat quartier van de Stadt, heen ende weder de ronde te doen, om alle by een komste van jongers voor te komen ende te verhinderen: hebben ook beide de Schouten belast, dat zy ten zelven dage met hare Dienaers door de oude Stadt souden gaen wandelen, om op alles te letten, ende 't gene daer mochte voorvallen den Heeren Burgermeesteren aen te dienen, om des noot zijnde, tijdelijk daer inne te voorsien. Des Sondaghs den xix. **February*, hebben de Schout, ende de Sergeant Majoor, de bevelen des Magistraets voornoemt, getrouwelijk in 't werck gestelt. Ende alsso de jongens, al s'morgens vroegh begonden hier ende daer, met troupen door de Stadt te loopen, soekende ende doorsnuffelende, offer niet ergens eenige *Arminiaansche Vergaderingen* gehouden wierden, soo zijn de selve, of vande Schouten met hare Dienaers, of van de *Officieren* der Soldaten, met haer by hebbende volck, verstroyt, ende gedaen vertrecken. Evenwel, niet tegenstaende dese goede ordre, hebben de jongens, door 't gene in voorgaende dagen gepasseert was, gaende gemaekt sijnde, niet gerust, en haren loop genomen, daer de Schouten, of de Sargeant *Majoor*, met sijn volk, of geweest waren, of noch niet en waren gekomen, want dese en konden niet over al teffens zijn. Eerst zijn de jongens geloopen aen het huis, daer *d'Arminianen* veertien dagen te voren, zijnde, op den vijfden *February*, gepredikt hadden: Maer alsoo de man van den huise zijn deur open dede, ende de jongens binnen liet komen, seggende; *Siet hier en is niet te doen*, zijn de jongens sonder vorder moeite van daer gescheiden, ende voorts geloopen, dan na dit, dan na dat huis, der *Arminiaansche gesinde*, om der zelver Vergaderingen te bespieden, ende zijn metter tijt geraekt op het nieuwe werk, aen de nieuwe zijde, alwaer zy twee bekende *Arminianen* vindende, den eenen een Beschuit-backer, diemen seide den Koster van de *Arminianen* te wesen, zijn zy de selfde gevolght, meenende apparent, dat zy, door der zelver gank en geleide, *d'Arminiaansche Vergaderinge* vinden souden. Ondertusschen waren by de jongens gekomen eenige groote gasten, ende onder de zelve eenige boeven of fielen, gelijk gemeenlijk geschiet in sulken gelegentheit, bysonder in soo eene plaetse, daer by tijdt van oproer, vry wat te halen is, en insonderheit in dese rijcke Stadt. Waerom die

Pasquillen gestrooit.

De Bevelhebbers der Soldaten zonden door de Stadt.

* *Sprockelmaant.*

1617. *Oploop van jongens en graauw.*

Die geen vergaderingen vinden.

1617. *Het huis van Rem Egbertſz. Biſſchop geplondert.*

die twee voorſz. mannen een ſeer dwaeſe daet hebben gedaen, dat zy (daer haer niet anders en geſchiede, dan dat de jongens hen volghden) haer tegen de zelve hebben omgekeert, ende op hun met ſteenen geworpen, meenende die alſoo van haer te verdrijven. Maer konden wel denken, dat de jongens, vry ſterk zijnde in getale, ende verſterkt met een deel groote gaſten, dat niet lijden en ſouden, maer haer ter weere ſtellen, gelijk ook geſchiet is, als die, daer mede vertoornt zijnde, die twee mannen ſijn aengevallen, en hebben den gewaenden Koſter dapper geſlagen, ende zijn mantel aen ſtucken geſcheurt. 't Welk den anderen ſiende, is gevlucht in een huis op de *Heeren graft*, om hem daer te ſalveren. Maer de jongens wilden hem daer uit hebben, ende als de man van den huiſe hem niet en wilde voor den dagh laten komen, hebben die jongens begonnen in de glaſen te gooyen, waer door die gevluchte man ſo is bevreeſt geworden, dat hy hem heeft begeven in de naeſt gelegen huiſen, ende alſoo ontkomen. De voorſz. jongens, met dat geboeſte, hebben haer voorts begeven voor het huis van *Rem Egbertſz. Biſſchop*, een gequalificeert Koopman, op de *Koninks graft*, broeder van *Simon Egberti Epiſcopius*, te dier tijt *Arminiaanſch Profeſſor Theologie* tot *Leyden*, alſo die wel de voornaemſte *Remonſtrants-geſinde* was, binnen *Amſterdam*, meenende, of daer yet mochte te doen zijn. Alſoo nu de jongens, hoewelſe op het uitgaen van eenige mannen, uit dat huis vry wat getiers ende geroeps maekten, nochtans niet dadelijks in 't werk ſtelden, voor dat een notabel perſoon, die doch daer in huis niet en woonde, uit dat huis komende, eenige jongens ſloegh, met 't geveſt van ſijn poinjaert, waer door zy alſoo tot toorn zijn verwekt geworden, dat zy begonnen met ſteenen in de glaſen te werpen. Daer mede waſſet altemael onthockebant, waſſer te vooren noch yet te doen geweeſt, door wijsheit, of zoetigheit, dat was nu t'eenemael gedaen. Die van binnen niet willende dat onbehoorlijke gewelt lijden, (gelijk het doch t'eenemael onbehoorlijk was) hebben het met tegen gewelt willen keeren. Want daer ſijn vier of vijf mannen uit den huiſe gekomen, met bloote rappieren, meenende daer mede de jongens een ſchrik aen te jagen, ende te doen vertrecken. Dan het was maer olie in 't vyer. Want die jongens zijn ſoo dapper op die mannen aengevallen met ſteenen, dat zyſe wederom ten huiſe in hebben gedreven, ende een van hun dapper gequetſt. Als dit rumoer gekomen was, ter kenniſſe van de Schouten, hebben ſy haer met hare dienaers terſtont derwaarts vervoeght. De jongens de Schouten vernemende, hebben de zelve door het midden van haer laten paſſeren, ſonder yets meer aan te rechten. Maer als den eenen Schout een jongen met hem gevankelijk nam in 't huis van *Rem Egbertſz. Biſſchop*, ſo hebben de jongens de ſteenen uit de ſtraten gebroken, ende daer mede dapper door de glaſen geworpen, roepende *dat ſy den gevangen jongen wilden los hebben.* d'Officiers lieten den jongen terſtont los, die na boven liep, ende riep uit de venſter. *Maets, ik ben al los, hout op van gooyen, ik ſal uit komen.* Terſtont hielden de jongens op van werpen, ende ſo haeſt de jongen los ende uit was, was het werpen ende roepen geſtilt. Beide de Schouten quamen ook buiten 's huis, om de jongens voorts geheel te ſtillen ende te doen vertrecken. De jongens, hoewel ophoudende van gooyen, en wilden evenwel niet vertrecken. De Schouten dit ſiende (hoewel zy mogelijk beter ſouden hebben gedaen, indien zy in dat huis gebleven waren, alſo de jongens veel licht haer dan voorts ſtil ſouden hebben gehouwen) zijn van daer gegaen, om, volgens haren laſt, den Heeren Burgemeeſteren aen te dienen, watter omgink, ende

Een man wort dapper geſlagen.

A: A: ontkomt het in een huis.

De jongens werpen met ſteenen, door de glaſen van Rem Biſſchops huis.

1617. *Het huis van Rem Egbertſz. Biſſchop geplondert.*

Die van binnen vallen op de jongens uit, maar worden in gedreven.

De Stads Schouten, konnen 't rumoer niet ſtillen.

En vertrecken weder om.

1617. *Het huis van Rem Egbertſz. Biſſchop geplondert.*

wat haer bejegent was. Ondertuſſchen braecken de jongens, met die groote gaſten, die zy by haer hadden, de kelder op, ende namen daer uit een ſtuk van een balk, daer mede zy ſtrax de binnen deuren van dat huis op liepen: daer op iſt dat die boeven en fielen, die haer by de jongens hadden gevoeght, 't huis ſeer ſchendelijk hebben geplondert, 't porcelein tegen d'aerde geworpen ende gebrooken, boter, ende andere lijf-tocht, ten huiſe uitdragende, de wijn in hare hoeden tappende, ende ſoo malkanderen toedrinkende, ende daer nae de kranen uit de vaten treckende. In ſumma zy bedreven ſo groote moetwil en baldadigheit, ende gingen te werk niet anders dan offet al prijs ende roof goet ware geweeſt watter in huis was.

Groote moetwil bedreven.

Zo haeſt dit gerucht tot den Preſiderenden Burgemeeſter quam, heeft hy terſtont de Magiſtraet doen by een roepen, en terwijle de boden daerom uit waren, is hy zelf in eigener Perſoon, met noch twee of drie notabele mannen, gegaen naer het huis van den voornaemden *Rem Egbertſz.* Maer de verwoetheit ende het geraes van dat geboefte was ſoo groot, dat de Burgemeeſter daer niet uitrechten en konde. Derhalven is hy van daer gegaen na het Raethuis, alwaer de Heeren Magiſtraet met der haeſte vergaderden, ende ſijn die Heeren dewelke in dien korten tijt in haeſte by een konden gebracht worden, alſoo *Collegialiter*, ofte gezamentlijk, na het huis van den voornoemden *Rem Egbertſz.* gegaen. De jongens ende het grauw hebben de Heeren, met groot ontſach ende eerbiedinge, door het midden van haer laten paſſeren. Ende alſoo hebben de Heeren des Magiſtraets door hare Authoriteit ende ontſach, met bloote woorden, ſonder eenigh volk van wapenen by haer te hebben, dat leelijke oproer geſtilt. Een van de Heeren Burgermeeſteren ſeide tot die jongens ende dat ruige volkjen, *Wel maats, wie heeft u laſt hier toe gegeven?* Daer op een van de jongens uit het midden van den hoop antwoordede, *Mijn Heeren, de Arminianen preeken ſonder laſt, ende dit geſchiet ook ſonder laſt.* 't Meerendeel van dat geſpuis vertrocken zijnde, zijn de Heeren wederom nae het Raet-huis gekeert, ende hebben terſtont een *Compaignie* gewapende Soldaten op die plaetſe doen komen, om 't voorſz. huis met 't gene datter in was, voorts te bewaren, ende den volgenden nacht te bewaken. Die Heeren hadden al ordre geſtelt, ſoo veel als zy redelijker wijſe ſtellen konden. Zy en konden niet naerder, voor dat haer bekent was gemaekt, datter moeite was ontſtaen. Den oproer was recht op den tijt alſſer gepredikt wiert, ende de Heeren in de Kerk waren, om Gods woort te hooren, ende den Godsdienſt te oeffenen, zommige in de Oude, zommige in de Nieuwe, zommige in de Zuider-kerk, ende ſoo voorts. De Preſiderende Burgemeeſter en heeft ſoo haeſt geen kenniſſe van dat quaet gehad, of hy ſant terſtont om ſijne *Collegas*, ende andere Heeren van den Gerechte om die te vergaderen, ende ondertuſſchen gink hy ſelfs na 't huis daer 't rumoer was, om te ſien of hy daer wat goets konde doen. Niet konnende, gaet hy op het Raethuis, neemt ſijne Mede-Regeerders, ſoo veel alſſer in der haeſt konden by een komen, met hem, ende ſoo gaen zy t' zamen, om dat rumoer, ſonder wapenen, met bloot ontſach, ende deftige beriſpende woorden, te ſtillen; waer toe ook *God de Heere* ſijnen zegen gegeven heeft.

De Majeſtraat ſoekt ſulks te beletten.

Dat ook geſchiet.

1617. *Het huis van Rem Egbertſz. Biſſchop geplondert.*

Wat moeite de Majeſtraat deede om 't oproer te ſtillen.

De Heeren des Magiſtraets hebben groote neerſtigheit gedaen, om de Belhamels van dat leelijk oproer te bekomen, maer die, vreeſende gevangen ende geſtraft te worden, waren gevlucht, of hadden haer verſteeken. Evenwel hebbenſe noch eenige, die mede hantdadigh aen dat werk waren geweeſt, gevonden ende gevankelijk genomen: maer uit de gevange-

Eenige Belhamelsworden gevangen.

ne

1617. *Ordre tegens d'oproeren.*

ne en hebben zy noit konnen vernemen, wie de ſtichters van die grouwelijke baldadigheit waren geweeſt. Immers en zijn onder haer geene gevonden van de *Gereformeerde Religie*, ofte die eenige kenniſſe van de zelve hadden. Het is daer mede toegegaen, vaſt op de zelve maniere, als met de Beeldt-ſtormers in den Jare 1566. onder dewelke ook geene luiden van de *Gereformeerde Religie* zijn bevonden geweeſt, maer een deel rouw grauw, 't welk men nauwelijk wiſt waer het van daen quam; alhoewel de *Gereformeerde* de ſchult daer van moeſten dragen by de *Papiſten*.

Om diergelijke ſwarigheden in volgende tijden voor te komen, hebben de Heeren van den Gerechte deſer Stede, gemaakt eene noodige ende dienſtige ordinantie, die zy ook den 21 der voornoemder maent * *February*, als op den voorgaenden 19 dat oproer was geweeſt, hebben doen verkondigen, luidende als volcht.

* *Sprockelmaant.*

Placcaat tegens d'afgeſonderde Vergaderingen en 't plonderen der huiſen en Paſquillen.

ALſoo mijne Heeren van den Gerechte, zedert eenigen tijt herwaerts, in gewiſſe ervaringe ſijn gekomen, dat den welſtant, verzekertheit ende geruſtigheit, van deſe Stadt, der zelver Burgers, ende Ingezetenen, ten hooghſten vereiſcht, dat de *Chriſtelijke Gereformeerde Reformatie*, in eenigheit met d'andere *Gereformeerde Kerken*, ſoo binnen als buiten 's Landts, binnen deſe Stad, in de publijke Kerken is geleert ende gepredikt, ende als noch geleert ende gepredikt wort: mitsgaders alle de gene die van de voorſz. Religie Profeſſie zijn doende, ofte haer daer aenhoudende, in goede ruſte ende vrede mogen werden geconſerveert, ende dat de beſondere ende geſepareerde vergaderingen ende predicatien, welke van de gene die haer aen de *Gereformeerde Religie* begeeren te houden, ſonder noot of wettelijke redenen by der hant zijn genomen, ſoodanige ſwarigheden ende ſchadelijke effecten voortbrengen, als d'ervarentheit heeft geleert, ende, door d'aenwaſſende verbitteringen der gemoeden, meer onheilen, ſoo in de Politie ende Kerke, als in het lichaem van de Stad, ſouden mogen veroorzaken, ſonder datmen uit d'opgeſene verſchillen occaſie behoort te nemen, tot verlatinge van de publijke Kerken, ende het houden van particuliere afgeſonderde vergaderingen, door dien van de voorſz. verſchillen altijts eenparighlijk, in de Kerken, ende by de Leeraren des *Evangelii*, ook in de conformiteit van de algemeene Reformatie, binnen deſe Stadt is gepredikt, waer jegens niemant in 't particulier eenige nieuwigheit, met aparte vergaderingen, ofte anderſins, vermach te plegen, immers niet, ſoo lange de gene die van de Leeringe deſer Kerke verſchillen, echter in ende onder de *Gereformeerde Kerke* haer begeren te onthouden. Dat mede by experientie wort bevonden, dat, nevens ende onder deſe alteratie van de gemoederen, eenige ſeditieuſe ende quaetwillige geeſten haer perſonagie ſoeken te ſpelen, aen d'eene zijde, de Heeren Magiſtraten van deſe Stad, in hare perſonen, actien, ende beleit, diffamerende, ende arbeidende deſelve met vileine propoſten hatigh ende verdacht te maken, ende door ſoodanige maniere van doen, de loffelijke, ende door Gods gratie gezegende, regieringe van deſe Stadt te confunderen ofte te ſubverteren; ende aen d'andere zijde, met Paſquillen ende fameuſe biletten, de goede Gemeinte tegen den anderen ophitſende, ende zommige daer onder openbaer gewelt ende genoegſaem oproer aenrechtende: alle 't welke tot onlydelijke ſchande ende ſchade van deſe Stadt, ende der zelver goede gemeente, mitsgaders tot wijder verloop ſoude konnen geraken, indien daer inne niet tijdelijk ende behoorlik wierde voorſien: Soo iſt, dat mijne E. E. Heeren van den Gerechte, by advijs, goetdunken, ende nae rijpe deliberatie van de Heeren 36. Raden deſer Ste-

1617. *Ordinantie tegen d'Afgeſonderde Vergaderingen en oproeren.*

1617. *Ordinantie tegen d' Afgesonderde Vergaderingen en oproeren.*

de, van meininge zijnde, haer ernstelijk te doen informeren, op de gene die de voorleden dagen de moetwil, insolentie, ende openbaer gewelt, op de straten, ende aen de bekende huisen, hebben gepleegt, allen ende eenen yegelijken ordonneren en waerschouwen, die eenige geweldenaers ende moetwillige weten en kennen, gehuist ofte geherbergt te hebben, of eenige geroofde ofte gestolen goederen hebben ontfangen, genoten, of weten aen te wijsen, mitsgaders die oproerige, insolente, ende twistmakende redenen, **Pasquillen*, en Billetten, hebben gestroit ende †*geaffigeert*, ofte tot de voorsz. alteratie raet, daet, behulp, ofte oorsake gegeven, deselve den Heere Schout, Burgemeesteren, of Schepenen te kennen geven, de geroofde ofte gestolen goederen ter handen brengen, of aenwijsen, ende voorts komen verklaren sodanige kennisse als yemant van 't gepasseerde sal weten te doen, met belofte dat de gene, die eenige *notoire saken sullen te kennen geven, daer voren naer gelegentheit sullen worden gerecompenseert, ende die eenigsins schuldig zijn, mits aengevende hare autheurs, hulpers, ofte complicen, **impuniteit* sullen genieten; ende andersins, tot allen tijden, ook na twaelf ende meerder jaren, †*culpabel* gevonden zijnde, in alle rigeur worden gestraft. Ende op dat voor het toekomende, alle disordren, ongeregeltheden, moetwillen, ende oneenigheden mogen voorgekomen werden, so hebben mijne voornoemde Heeren geordonneert ende gewillekeurt, ordonneren ende willekeuren by desen; Dat alle de gene, die haer aen de *Christelijke Gereformeerde Religie* begeren te houden, haer sullen wachten, in eenige bysondere Vergaderingen of Predicatien, buiten de publijke Kerken te begeven, hare huisen ende Pakhuisen daer toe te verleenen, eenige soodanige **convocatien* te doen, ofte te laten doen, ende de goede ruste ende eenigheit, in de Kerke, ende onder de Gemeente van dese Stad, daer door in perijkel te stellen. Gelijk mede alle ende een yegelijk wel scherpelijk wort verboden, eenige quade, **seditieuse*, ofte vileyne redenen te spreken, †*dissemineren*, ende uit te smijten, jegens de Heeren Magistraten, der selver persoonen, actien, ende directie, streckende tot hare disreputatie ende der wettelijke Regieringe, haer luiden bevolen ende in handen gegeven; ofte ook jegens de Dienaers des *H. Evangely*, haer ampt, handelingen, ende Predicatien; ofte eenige particuliere, met injurien, schelt of smaetwoorden, te **diffameren* ofte bejegenen; mitsgaders eenige Pasquillen, †*fameuse Billetten*, ende *Libellen* te stroyen of *affigeren*, ende lestelijk de zamenrottingen, of straet geruchten, met loopen, roepen, en draven aen te rechten, de zodanige te volgen, ende boven al, geen gewelt, huisschenderye, overlast, muyterye, of *seditie* te plegen, helpen voeden, of assisteren, aen eenige huisen, persoonen, ofte op de straten, op pene, dat zodanige grove ende gequalificeerde **delicten* aen den lijve, ende selfs met der doot, ende d'andere met exemplare en arbitrare correctien, na gelegentheit van zaken, sullen worden gestraft, gelijk tot onderhoudinge van goede Politie ende Justitie binnen dese Stad, bevonden zal worden te behooren. Aldus goet gevonden, ende gearresteert, by den Heeren, Schout, alle de Burgemeesteren, ende alle de Schepenen, op den 21 *February*, Anno 1617, en ten zelven dage gepubliceert.

M. Bouwer

Secretaris.

**Schempdichten.*

†*Aangeplakt.*

* *Aanmerkelijke.*

**Onstraffbaarheit.*

†*Schuldig.*

*'*Zamenroepingen.*

1617. *Ordinantie tegen d' Afgesonderde Vergaderingen en oproeren.*

**Twistige.*

† *Zaejen.*

**Schantvlecken.*

Eer-rovende Papieren en Boekjens.

**Misdaden.*

Dese afkondinge veroorzaekte veel zeggens en weerseggens, want yder een sprak van de zelve, na dat hy gezint was, doch dit sleurde, voor die tijt, soo heenen.

NEGEN-

NEGEN-EN-DERTIGSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Groote tweespalt over de verschillen in den Godsdienst, Prins Maurits stelt de Waart-gelders van haar dienst, en verzet eenige Majestraten in d' Hollandsche Steden, ent' Amsterdam, doch sonder verminderingh van haar Voor-Rechten. d' Hollandse Staten kennen sulks voor goet. Een Synodus nationael wort te Dordrecht gehouden, daar de Remonstranten in 't ongelijk sijn gestelt, men gaat hart tegen hun aan; hare vergaderingen worden verboden, de Predicanten af gezet, en veel uit het Lant gebannen, tien voorname Persoonen t' Amsterdam het Avondtmaal verboden en uit de Gemeente gezet. De Remonstrantse Vergaderingh aldaar verstoort, het huis geplondert, en af gebroken, en den oproer weder gestilt. Placcaat tegen de Vergaderingen der Remonstranten. De Predicant Hane-kop afgezet: de Prins van Oranjen, Frederik Henrik komt t' Amsterdam, en bevredight eenige verschillen, met genoegen ter weder zijden. De Predicant Smoutius wort uit geseit. Des Princen uitspraak over sekere oneenigheden aldaar. De Remonstranten bouwen een Kerk.

1618. IN den Jare 1618. is 'er groote veranderinge in gants *Hollandt*, en eenige der naburige vereenighde Lantschappen voorgevallen, ontstaen uit de verschillen der *Remonstranten* en *Contra Remonstranten*, die ook zoo verre, by veel *Politike* waren in gedrongen, dat eenige Steden zoo in *Hollandt*, als daer buiten, krijgs-volk, dat men *Waart-gelders* noemde, op, en tot haer eigen kosten en beschermínge aennamen, die daer na, door ordre van de Algemeene Staten, en ook eenige, door sijn *Excelentie Prins Maurits*, af gestelt, en ontslagen wierden, gelijk zijn gemelte *Excelentie* mede, tot *Uitrecht*, en in verscheide *Hollantse* Steden, de Majestraat verzette, dit zelve geschiede ook in dese onse Stad *Amsterdam*: want,

Waartgelders aangenomen.

Slachtmaant.

OP den derden *November* Anno 1618 is den *Doorluchtigen Hoogh-geboren Vorst ende Heere, mijn Heere den Prince van Orangien*, &c. verschenen in de vergaderinge van de Vroedschappe, bestaende in *xxxvj. Raden* der Stadt *Amsterdam*, verklarende, dat hy alhier was gekomen, om volgende den last van de Regeerders van 't Landt, de selve *xxxvj. Raden* te bedanken van haren dienst, ende met eenen te ontslaen van den eed, die sy-luiden als Vroedschappen, mitsgaders van den eed ende 't recht, 't welk haer als Schepen ofte Raed geweest hebbende, in 't kiesen van Burgermeesteren is toe-komende, hebben gedaen. Dat ook sijne *Princelijke Excelentie* van dese last ende moeyte gaerne ware verschoont geweest; maer dat den tegenwoordigen hoogen noot ende dienst van 't Land, was vereyschende desen voet ende besoigne by der hant te nemen ende in 't werk te stellen (gelijk ook sulx in meer andere Steden al reede is geschiet) ten einde

1618. *Prins Maurits verzet de Majestraat.*

Om wat reden.

Ziet in 't Boek der Hantvesten van Amsterdam.

1618. *De Raden t'Amsterdam van haar Eed ontslagen.*

de de mis-verstanden ende on-eenigheden, die nu een tijt lang binnen dese Landen, soo in de Kerkelicke zaken, als in *Policie* sijn geweest, ter neder-geleit, ende diergelijke swarigheden in toekomende tijden voor-gekomen mogen werden. Ende sijn dien volgende de naer-genoemde Raden, van den voorsz. eed, ende't recht door sijne voornoemde *Princelijke Excellentie* datelik ontslagen; te weten,

*Dese * wijsen aan, de namen van diegene, die niet weder by Prins Maurits herstelt sijn geweest.*

Ian Jacobsz. Huydekooper.
Ian de Bisschop.
Cornelis Pietersz. Hooft.
Roelof Egbertsz.
Jacob Pietersz. Capit.
Reynier Pauw.
Jacob Gerritsz. Hoing.
Claes Jacobsz. Koecke-backer.
* Ysbrant Ben Elbertsz.
* Harmen van de Poll.
Pieter de Vlamingh van Ouds-hoorn.
Jonas Witsen.
Dr. Pieter Schaep.
Joris Jorisz.
Dr. Dirk Bas.
* Pieter Matthijsz. Schrijver.
* Dr. Sebastiaen Egbertsz.
Johan Pietersz. Reael.
* Jacob de Graef.
Bartholt Kromhout.
Mr. Volckert Overlander, Claesz.
Dr. Iohan ten Grootenhuis.
* Dirk de Vlamingh van Outs-hoorn.
Roetert Ernst.
Ian Pietersz. de Wit.
Iacob Poppen Iansz.
Abraham Boom.
* Laurens Iansz. Spiegel.
Ian Gijsbertsz. de Vries.
Adriaen Pietersz. Raep.
Ian van Hoorn.
Hillebrant Schellinger.
Warnaer Ernst van Bassen.
D. Dominicus van Heemskerk.
Iacob Iacobsz. Hinloopen.
Klaes Iacobsz. Harencarspel.

1618. *De Majestraat weder herstelt.*

Daar na heeft sijne Princelijke Excellentie goet-gevonden ende belieft, van nieuws te verkiesen ende te be-eedigen de nagenoemde Persoonen, tot Zes-en-dartig Raden; namentlik,

Ian Iacobsz. Huyde-kooper.
Ian de Bisschop.
Cornelis Pietersz. Hooft.
Roelof Egbertsz.
Iacob Pietersz. Capit.
Reynier Pauw.
Iacob Gerritsz. Hoing.
Claes Iacobsz. Koecke-backer.
Pieter de Vlamingh van Outs-hoorn.
Jonas Witsen.
Dr. Pieter Schaep.
Ioris Jorisz.
Dr. Dirk Bas.
Iohan Pietersz. Reael.
Bartholt Kromhout.
Mr. Volckert Overlander, Claesz.
Dr. Iohan ten Grootenhuis.
Roetert Ernst.
Ian Pietersz. de Wit.
Iacob Poppen Iansz.
Abraham Boom.
Ian Gijsbertsz. de Vries.
Adriaen Pietersz. Raep.
Ian van Hoorn.
Hillebrant Schellinger.
Warnaer Ernst van Bassen.
D. Dominicus van Heemskerk.
Iacob Iacobsz. Hinloopen.
* Claes Jacobsz. Harencarspel.
* Gillis Iansz. Beth.
* Arent Pietersz. van der Burgh.
* Pieter Egbertsz. Vink.
* Iacob Pietersz. Hoogkamer.
* Symon van der Does.
* Hendrik Hudde.
* D. Albertus Coenradus Burg.

*Dese * wijsen aan de namen der nieuwe Heeren.*

Alle't welk alsogedaan ende in't werk gestelt zijnde, heeft voorts sijne Hoog-gemelte Princelicke Excellentie verklaart, sijne meeninge geensints te wesen, dat dese be-

Dit alles gedaan, behoudens alle rechten en Vryheden der Stat.

1618. De Majestraat verzet.

beſoigne, ſal ſtrecken tot prejudicie of verminderinge van eeniger deſer Stede Privilegien, Couſtumen, Vry en Gerechtigheden, als ſijnde alleenlik gedaan, om redenen boven verhaalt. Belaſtende over ſulx my ondergeſchreven, Secretaris der Stadt Amſtelredam, van alle 't gunt deſen aangaande is gepaſſeert, notitie te houden.

J. de Haen.

d' Heer Harman van de Pol weder in de Vroedſchap.

Daar na in den Jare, 1629. is *d' Heer Harman van de Pol* wederom in de Vroetſchap in gelaten, op ſijn ouden Eed, by hem als Vroedſchap, in 't Jaar 1595. gedaen, ſittend' wederom op ſijn oude plaets.

d' Heer Iacob de Graaf ins gelijks.

Insgelijks is geſchiet in 't Jaar 1630, met *d' Heer Iacob de Graaf*, die in de Vroedſchap in gelaten is, op ſijn ouden Eed, gedaan, in 't Jaar 1603.

Op 't verzetten der Mag. is korts daar na, 't volgende Placcaat afgekundigt.

Placaat waar by 't verzetten der Magiſtraten door ſijn Excellentie gedaan, by de Staten van Hollant wort goet gekent en aangenomen.

DE Ridderſchap Edelen ende Steden van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt, Staatſche-wijſe vergadert, rijpelik gelet hebbende op de tegenwoordige gelegentheit van 's Lants ſaken, ende inſonderheit, dat eenige jaren herwaarts, in de voorſz. Landen van Hollant en Weſt-Vrieſlant ontſtaan ſijn, veel mis-verſtanden ende oneenigheden, niet alleen onder de goede Ingeſetenen, maar ook onder de Heeren Edelen ende Magiſtraten van de Steden, die tot openbare factien en andere extremiteiten ſouden hebben mogen uit-berſten, indien daar tegens niet en ware voor-komen. Waar tegen ſijn Excellentie, mijn Heere den Prince van Orangien, Stad-houder der voorſz. Landen, bewogen is geweeſt, by alle mogelicke middelen te arbeiden tot herſtellinge van de vorige ruſte ende eenigheit, ende weg-neminge van alle beletſelen, ſoo by de Heeren Edelen als onder de Regeerders van de Steden; hebbende tot dien einde, in voorleden Iare, hem in eigener perſoon, in verſcheide Steden getranſporteert, ende de Vroedſchappen ſerieuſe vermaninge gedaan; ende eindelik, omme de apparente confuſie in 's Lands Regeringe voor te komen, en verſcheide humeuren van de Regeerders tot beter eenigheit te diſponeren, onlanghs in de meeſte Steden van Holland ende Weſt-Vrieſland noodigh gevonden, eenige Burgermeeſteren, Schepenen ende Vroetſchappen te licentiëren, ende andere Ingeſetenen ende Burgeren in der ſelver plaatſe te ſurrogeren, met ſulken verſtande, dat der Landen ende Steden reſpective Privilegien, Vryheden ende Gerechtigheden, daar door niet en ſouden worden geprejudiceert, nochte diegene, die als voren verlaten ſouden worden, in haar eer, goede naam ende faam gekrenkt; veel min, dat ſijn Excellentie iet anders, als den dienſt en ruſt der Landen, daar mede gemeent ende voor oogen gehad ſoude hebben; Hebben hare Ed: Mog: met goede deliberatie, eenparigh conſent, ende volkomen auctoriteit verklaart ende verſtaan: Dat ſijn Excellentie niet minder in deſen, als in alle voorgaande actien, ſijne oprechte affectie, ſorge ende getrouwigheit, tegens den Landen van Holland ende Weſt-Vrieſlant, onaangeſien veel-voudige periculen ende ſwarigheden, heeft beweſen; (daar voren hare Ed: Mogende ſijne Hoogh-gemelte Excellentie ten hoogſten bedancken) ende over ſulx niet alleen approberen ende ratificeren de veranderinge ende herſtellinge in de Magiſtraten van de Steden ſucceſſivelik gedaan, maar ook beloven en aan-nemen, alle ende een iegelik van de ſelve in hare wettelicke Regeringe te erkennen, ende by alle wegen ende middelen te mainteneren: verſtaande dat alle Ingeſetenen der Landen de ſelve inſgelijken ſullen hebben te erkennen en obediëren; op pene, van als perturbateurs van de gemeene ruſte, geſtraft te werden. Waar aan alle hooge en lage Officieren, ſoo in de bedieninge van de Policie, Iuſtitie en van Oorloge weſende, gehouden ſullen ſijn, de hant te bieden; ende voornementlicken mede ſijne Excellentie verſoght wort, alles te contribuëren, wes van ſijne auctoriteit, ende hooge Ampten is dependerende. En in

1618. De H: Staten van Holland kennen dit voor goet.

1618. *Approbatie der H: Staten van Holland over 't gedane van P: Maurits.*

gevalle ſijne Excellentie op de naerder ſekerheit ende geruſtheit van eenige Steden ende anderſints, als noch eenige voorſienige ſoude goet-vinden te doen, ſullen hare Edele Mogende het ſelve voor aangenaam houden, ende de goede intentie van ſijne Excellentie, daar in ſecunderen. Met alle welke hare Edele Mogende, volgens verſcheide verklaringen van ſijne Excellentie niet en verſtaan, dat de Tractaten, Privilegien, Vryheden ende Gerechtigheden der Landen in 't gemeen, mitsgaders Steden en Ingeſetenen van dien in 't particulier, aangaande ſullen weſen gederogeert, vermindert ofte eenige Ingezetenen in hare eere, goede naam en faam eenighſints geledeert; maar dat alles ſonder eenige prejudicie in 't generaal ende particulier ſal worden gehouden ende ſtant grijpen, alſoo de verdere dienſte ende ruſte van de Landen, ſulx noodiglick is vereyſchende, ende by hare Ed: Mog: verſtaan, alſoo te behooren. Gedaan in den Hage, den 16 November 1618.

Ter Ordonnantie van de Staten van Hollant,

A. Duick.

* *Novemb.* In den Jare 1618, in * *Slacht-maant*, is begonnen het *Synodus Nationaal* binnen *Dordrecht*, hier toe ſijn geroepen, en gekomen, verſcheide Godgeleerde, uit de zeven *Vereenighde Nederlanden*, als ook uit *Engeland*, *Vrankrijk*, *Switſerland*, de *Palts* enz. alle plaatſen, daar men den Herformden Gods-dienſt oeffende; deſe ſouden overwegen, het ſtuk van de *Prædeſtinatie*, met den aankleven van dien. Vijftien *Remonſtrantſe Predicanten*, die hier ontboden waren, verſcheenen ettelijke malen in deſe Vergaderingh, leverende hunne voorſtellen ſchriftelijk over, die de vijf punten, ſpruitende uit de *Prædeſtinatie* bevatten, als ook eenige bedenkingen, over de belijdenis der Kerke, en den *Heydelberghſen Catechiſmus*: op alles moſten zy het oordeel van den *Synodus* verwachten, 't welk op den dertienden van * *Gras-maant* des volgenden Jaars, 1619 geſchiet is, waar in de *Remonſtranten* in 't ongelijk wierden geſtelt, en hun gevoelen, wegens de *Prædeſtinatie*, verworpen.

Synodus Nationaal gehouden te Dordrecht.

1619. *Hes Synodus te Dordrecht.*

* *April.*

't Gevoelen der Remonſtranten verworpen.

Hier over geraakten de *Remonſtranten* geweldigh aan de laeger wal, en men begon ook ſeer hart tegen hun aan te gaan; want in plaats, dat men haar, gelijk zy, ſtaande de Vergaderingh van 't *Synodus*, (dat zy wel merken konden, tegen haar gevoelen ſou oordeelen) verſocht hadden, de vrye oeffeningh van haar Godsdienſt, beneffens die van de *Luyterſe* en *Mennoniſten*, zou willen toe laten, zoo zijn op den derden van * *Hooy-maant*, by Placcaat der Algemeine Staten, alle byſondere Vergaderingen en Predicatien der Remonſtrants-geſinde, verboden, gelijk 't zelve ook te vooren, op den negen-en-twintighſten van * *Bloey-maant* van ſijn *Exelentie Prins Maurits*, by een byſonder Placcaat gedaan was. Daaren-boven, wierden in 't laeſt van de voornoemde maant, op 't *Synodus Provinciaal*, tot *Leyden* omtrent 60 *Remonſtrants-geſinde Predicanten* van haar dienſten af gezet. En dit alles, volgens 't oordeel van 't voorſeide *Nationaal Synodus* van *Dordrecht*: op andere plaatſen geſchiede 't zelve mede, zo dat 'er in alles omtrent twee hondert van die *Predicanten* wierden afgezet, van de welke, ongeveer de helft uit het lant gebannen zijn.

Hunne vergaderingen verboden.

* *Iulius.*

* *May.*

200 *van die Predicanten afgezet.*

En 100 uit het Lant gebannen.

Hier op volghde, dat op den laetſten dagh des Jaars, 1623. hier *t' Amſterdam*, tien voorname perſoonen afgeſneden en uit de Kerkelijke gemeenſchap gebannen zijn, om datze, (volgens haar be-

10 *Perſoonen t' Amſterdam uit de Gemeente gebannen.*

1626. *Oploop over 't prediken der Remonstranten.*

beschuldigingh,) niet alleen, by haar verkeert gevoelen blijvende, maar haar in de *Remonstrantse*, en *Wederdoopse* Vergaderingen, lieten vinden.

* *April.*

Op den dertienden van * *Gras-maant* des Jaars 1626, is 'er een groot oproer *t'Amsterdam* ontstaan. Het was den tweeden *Paasdagh*, des morgens omtrent tien uren, wanneer eenige jongens met hun speeltuigh, in een stoep, op *Mont-Albaans burghwal*, gemeenlijk genaamt *d'Oude Schans*, besigh waren. Eenige *Remonstrants-gesinde*, die, zoo nu en dan, in dit huis, als tot hun Vergaderinge, in gingen, joegen dese jongens t'elkens uit de stoep, die zoo meenighmaal wederom daar in quamen spelen, eindelijk quam 'er een van de Remonstranten, die wat heet-koppiger was, dese begost de jongens te slaan, dat van eenige voor by-gangers gezien, vraaghden waarom sulks geschiede, daar op de jongens zeiden, dat 'er veel volks in gegaan was; *Hier*, riepmen over luidt, (door dien 'er straks veel volk voor 't huis vergadert was) *precken d'Arminianen.* Terstont zach elk een die binnen waren, om een goet heen komen. Het graeuw van buiten, begon terstont met steenen, (gemeenlijk hun eerste schut gevaert) de glasen uit te werpen, en ten lesten, de deur open dringende, vielen in huis, eenige liepen terstont na boven, wierpen de stoelen en banken, en wat hun voorts niet aan stont, of te swaer om te dragen was, te venster uit, op straat: verscheide Kruideniers dooson, (welke Neeringe, naar 't scheen, by de bewoonders van 't huis wel eer gedaan was) raakten op straat, en in 't water. Dit gewelt, de Majestraat verkundight, zonden zy eenige Bevelhebbers met hun Soldaten derwaerts, maar deze de menighte van 't graeuw ziende, dorsten niet beginnen, ten zy, zy meerder gesterkt waren. 't Was nu omtrent drie uren in den namiddagh, en zoo verde gekomen, dat het dak van 't huis al afgebrooken was, wanneer de Soldaten daar op aan trocken, 't welk de Plonderaers ziende, hun alle (wel met steenen voorsien) op straat begaven: de Bevelhebbers der Soldaten, wenkten van verde, dat het graeuw van daar vertrecken most, maar dese wezen en dreighden op hare steenen; waar op de Bevelhebbers, hun eerste gelit deden los branden, daar onder een musket, met scharp geladen, een der voornaamste Belhamels trefte, zo dat hy, met d'handen vol steenen, en 't mes in de mondt, op straat neder-storte. Zijn makkers dit ziende, deisden achterwaarts, na de *Mont-Albaans Tooren*, waar op de Soldaten, zonder meer te schieten, toe tredende, dit geplondert, en half af gebroken huis, in namen, en de toe-gangen, nae 't zelve, bezetten, drie wierden gevangen, en een toe kijker des avonts laet, doot geschooten, uit een venster van 't voornoemde huis.

Eerste oorsaak.

Een huis wort geplondert.

En weder entzet.

1626. *Oploop over 't prediken der Remonstranten.*

Een plonderaar doot geschooten.

Met noch een ander.

Des anderen daaghs, was het den derden *Paasdagh*, en noch geen Arbeits-luyden op hun gewoonlijk werk, waer door de *St. Tonis Markt*, zoo vol van alderley slagh van graeuw gekomen is, datmen beducht was, al daer eenigh gewelt aengerecht mocht werden, hier over zijn de Soldaten uit het half geplondert huis gelicht, en op de *St. Tonis Waagh* geleght, want het graeuw, daer onder veel vrouw-volk mede was, was zoo dapper op de Soldaten verbittert, door dien zy den toe-kijker, 's avonts te vooren, onvoorsichtig doorschoten hadden,

't Zamenrottingh op St. Tonis Markt.

1626. *Oploop over 't prediken der Remonſtranten.*

dat 'er een bloetbat te verwachten was geweeſt, by aldien zy op de ruime markt, gekomen hadden. Eenige van 't graeuw, vernemende, dat de Soldaten het half afgebrokene huis verlaten hadden, ſijn daar na toe geloopen, en hebben 't zelve, voort tot den gront toe, afgebroken. Hier op zijn zy, met een deel van de afgebrokene ſparren, latten, ſtocken en diergelijk tuig, als of het teikens van overwinnnig waren, wel ruim duizent ſtark, de gantſe Stadt door, ja zelfs over den *Dam*, voor by 't *Stadhuis*, heen getrocken, doch dit waren de kleine, want de groote hielden ſich noch al op de *St. Tonis Markt*, op hope van plonder-buit te bekomen. Des na middaghs deed de Majeſtraat eenige Vendelen Borgers, die omtrent de *St. Tonis Markt* woonden, in 't geweer komen, waar mede men die *Markt* begon te bezetten. Zeker Backers knaap met een tonneken geſt, wilde door de wacht, die hem tegen hiel, waar door hy zo verſtoort wiert, dat hy een Schutter al de geſt in 't aanſicht en over 't lijf goot, waar uit een groot gejou, en lacchen ontſtont, maar den Schutter is hier over zoo ſeer in toorn ontſteken, dat hy de lont op de haan zettende, de Backers knecht meende te doorſchieten, had ſijn Bevelhebber het niet belet. Omtrent de brouwery van 't Haantjen, daar dit graeuw alder dikſt ſtont, begon een Borger Hopman, en toen out Schepen en Treſorier, met ſijne Schutters, het volk, met goede woorden tot vertrecken te vermanen; onder 't welk was een Vlaſter, of Zijde-winſter, die over luit uit riep, *deſen Heer* (meinende den Hopman) *is niet Arminiaans, maar goet Kerks, ik heb hem dikwils, in d'Oude Kerk, in 't Heeren geſtoelte ſien zitten, laat ons op ſijn begeeren wech gaan.* Zoo zeer waren doenmaals de *Arminianen*, of *Remonſtranten* in den haat van de gemeente gekomen, d'oorſaken daar af, waren de lagen, die eenige, als *H: Slatius* en andere, in 't Jaar 1623. op 't leven van zijn *Excellentie Prins Maurits*, uit eigen wraakgierigheit, hadden aangeleit, de welke, ontdekt zijnde, de voorſchreven *Slatius*, en andere 't leven koſte.

Het huis voort afgebroken.

't Graeu trekt door de Stad.

De S. Tonis Markt wort bezet.

En 't Volk met zoetigheit daar af gedreven.

Oorſaak van den haat tegen de Remonſtranten.

1626. *Oploop over 't prediken der Remonſtranten.*

Het graeuw is alſoo, met 't vallen van den avont, yder ſijns weeghs vertrocken, en deſen oproer geſtilt. Van de drie gevangens, is den eenen *C. S.* op 't Schavot, het ſwaert over 't hooft gegaen. De Ed. Heeren van den Gerechte, hebben tot ſtuitingh van zodanige oproeren, de volgende Waarſchouwinge, ter puye alhier laten afkondigen.

Een der gevangenen gaat het ſwaert over 't Hooft.

ALſoo, niet tegenſtaende voorgaende Placcaten ende Verbooden, zoo van wegen de *Hoogh Mogende Heeren Staten Generaal*, als hier ter Stede ge-emaneert, daar by, tot hanthavinge van de ware *Chriſtelijke Gereformeerde Religie*, ende vermijdinge van twiſten, ſcheuringen ende on-eenigheden, geinterdiceert is, Dat geene particuliere ende geſepareerde Vergaderingen van de *Remonſtrants-geſinde* zouden mogen worden gehouden, echter bevonden wort, dat in Vilipendie van de Publijcque Authoriteit, ende tot meerder diviſie ende ontruſtinge der Gemoederen, ſoodanige Vergaderingen worden aengeſtelt, gehouden ende gecontinueert, ende daer door de Heeren Magiſtraten deſer Stede verdacht gemaekt, in allen ſchijne, of haer E. de voorſchreven Vergaderingen conniveerden, waer uit by eenige onruſtige ende moet willige oorzake wort genomen, om haer, niet alleen, buiten haer ampt ende plicht daer mede te bemoeyen, maar ook met allerley ſeytelijkheit de perſoonen ende huiſen te aggreſſeren, gelijk over eenige dagen merkelijken is gebeurt, aan zekere huiſinge, geſtaen op *Monkel-baans* Burgh-wal, waar uit ook een geheele commotie ende alteratie door de gantſche Stad ende onder de goede Burgerye, is veroorſaakt. Zoo Ist, dat

Verbot en waarſchouwing tegen de Vergaderingen der Remonſtranten, en huisplonderen.

mijne

1626. *Placcaat tegen de Remonſtrantſe Vergaderingen, en 't Huiſe plonderen.*

mijne Heeren van den Gerechte altijt verſtaen hebbende, ende noch van meeninge zijnde, omme de *Chriſtelijke Gereformeerde Religie*, gelijk die openthijk wort geleert, alleen by Publijcque Authoriteit te hanthaven, ende inhererende de voorſchreven voorgaende Placcaten ende Verboden, allen ende eenen iegelijken, als noch verbieden ende interdiceren by deſen, haer t'onthouden van alle particuliere of geſepareerde Vergaderingen der *Remonſtrants-geſinde*, op de penen, correctie ende boeten, by den voorſz. Placcaten ende Verboden geſtatueert, die deſen, aengaande ten overvloet gehouden worden voor vernieuwt, ende de voornoemde Heeren, tegen den Contraventeurs punctuelijken, ſonder eenige diſſimulatie ſullen doen executeeren. Waerſchouwende over ſulx allen Burgeren ende Ingezetenen, die de ruſte ende Vrede van deſe Stad, ende hare eigen Welvaren eenighſins ter herten gaen, dat ſy ſoodanige Vergaderingen affnijden ende nalaten, of dat zy anderſints in de gemelte penen ende boeten, ſullen vervallen, ende d'Executie van dien hebben te verwachten. Verbiedende daer-en-boven, allen ende eenen yegelijken, jongen en ouden, mannen, vrouwen ende kinderen, haar met zodanige Vergaderingen niet te bemoeyen, maar de Overigheit ende Juſtitie daer mede te laten bewerden, ende tot dien einde, dat niemant eenige t'zamenrottingen ofte ſtraat-geruchten, met loopen, roepen ende draven ſal mogen aenrechten, nochte op publijke of andere plaetſen daar over helpen complotteeren, ofte zoodanige t'zamenrottingen volgen oft aenhangen, veel min eenige ſeitelijkheit aen Perſoonen, huiſen, ofte anderſints ter oorzake van dien ſal mogen doen, ofte eenige fortſe, plonderinge, ofte yetwes zodanig committeeren, 't welk in een Stad van *Politie* ende *Juſtitie* niet tolerabel is, op pene ſoo iemant bevonden wort, by, oft omtrent ſoodanige Vergaderingen geloopen, oft eenige moetwille, complotterye ofte fortſe aangerecht, ghevoedt, gheraden, ofte ghevolcht te hebben, dat die beneden de achthien Iaren zijn, met Gheeſſelinghe ende Banniſſement, ende die daer boven zyn, met ſwaerdere ſtraffe, oock totter doot toe, naer de gelegenheyt van de ſaecke, ende van 't Exces by haer gecommitteert, ſullen worden geſtraft. Ende ſullen alle Ouders, Vooghden ende Meeſters hare Kinderen, minderjarigen, ende jongens hier van waerſchouwen, alſoo geen excuſe van ignorantie ſal aengenomen worden. Ende op dat de moetwille ende inſolentie de voorleden dagen gepleeght, ook naer behooren mach worden gecorrigeert, ſoo ſullen de gene die kenniſſe hebben van eenige perſoonen, jongh ofte out, die aen de voorſz. plonderinge, beroovinge, ende huis-ſchendinge, ſchuldigh ende hantdadigh ſijn geweeſt, ofte die eenige jongens opgemaekt oft aengenomen hebben, deſelve mijne Heeren den Schout, Burgermeeſteren ofte Schepenen aendienen, ende indien de ſchuldige daer over in apprehenſie geraken, ſal d'aenbrenger, naer gelegentheit van zaken vereert, ende niet te min, ſijn naem ſecreet gehouden worden, op dat alſo by hanthavinge van onſe *Chriſtelijke Religie*, ende weeringe van alle diſordre ende confuſie, deſe goede Stadt ende Burgerſchap, in vrede ende volkomene zekerheit mach blijven, ende geconſerveert worden. Aldus gedaen ende gearreſteert den zeventienden *Aprilis* 1626. Preſent den Schout, allen den Burgermeeſteren, demto *Iacob van Neck*: ende alle den Schepenen, demtis *Dr. Volkert Oeverlander*, ende *Dr. Pieter Opmeer*, ende gepubliceert den 18 der voorſz. Maend, ten overſtaen als int Regiſtre. Onderſtont, by my der Stede *Amſtelredamme* Secretaris. Ende was geteekent,

D. Moſtart.

1626. *Placcaat tegens de Remonſtrantſe Vergaderingen, en 't huiſe plonderen.*

1626. *Onluſten t' Amſterdam.*

In den Somer hier aanvolgende, wiert een Predicant, genaamt *Cornelis Hanekop*, (die tot het overgaan van *Breda* aan de Spaanſe zijde, aldaar geſtaan had, en nu onlanghs hier *t' Amſterdam*, beroepen was,) door de Kerken Raadt, van ſijn dienſt afgehouden, tot 't eynde ſijns levens toe, om dat hy verſtont, dat de vijf Articulen der *Remonſtranten*, van zoo grooten ſwarigheit niet en waren, datze het fondament onſer Zaligheit konden omſtooten; doch hy wilde eigentlijk ſijn gevoelen, nooit recht uit, aan d' een, noch aan d'ander kant vaſt ſtellen, maar hielt de Kerken-raadt langen tijt op, met verſcheide uitvluchten, tot dat hy eindelijk (ziende, dat men hem van den Predikſtoel weerde) verklaerde, dat hy te ſwak van herſſenen wiert, om den dienſt langer te bekleeden, 't welk ook niet al ſcheen gelogen te zijn, want hy langhs de ſtraat gingh wandelen, al of hy by na in mijmeringe was.

Een Predicant C: Hanekopt' Amſterdam van ſijn dienſt gehouden.

Door deſe en meer andere twiſtige voorvallen, (want veele hieldent met deſen *D. Hanekop*) zijn ſeer veel ongenoeghten ontſtaan, tuſſen de Magiſtraat, en eenige harde *Gereformeerde*, waar over *Prins Frederik Henrik*, *t' Amſterdam* is gekomen, op den tienden dagh van * *Gras-maant*, in den Jare, 1628. en heeft deſe onminnelijkheden, met ſulken vernoegen ter weder zijden bevredight, dat niemant zulks zoo volkomen verwacht had.

Prins Frederik Henrik t' Amſterdam.
1628.
* *April.*

Doch daar na, in 't begin van den Jare 1630. heeft de Magiſtraat van *Amſterdam*, genootſaakt geweeſt, zeker Predicant, genaamt *Adrianus Smoutius*, door een briefken, uit de Stad, en de Vryheit van dien, te wijſen, ſonder daar weder te mogen in komen. Dit geſchiede op den zevenden dagh van * *Lou-maant*, als wanneer een groot deel volks voor ſijn deur quam, om hem het geleide te geven. Maar d'Heeren Burgermeeſteren, hadden tot dit uit ſeggen, groote redenen, hoe wel zy de zelve aan hem niet uit drukten, want in ſijn prediken, had hy een ſeer ſtoute, en onbeſuiſde manier, om yder een, (by na, zonder onderſcheit van hooge of laege perſoonen,) en dat veel tijdts, als die daar tegenwoordig waren, het zijn te zeggen, en daar en boven noch de zelve, by kans met den vinger, aen te wijzen, Hier uit ontſtont weder eenig miſverſtant, tuſſen de Magiſtraat en de Kerkenraedt want dezen konden dit uyt zeggen zonder reden niet wel op kroppen, daar en boven begeerde de Magiſtraat, dat 2 van hunne gemachtigde, in de Kerkelijke Vergaderinge, wanneer zy wilden, zouden toegelaten worden, dit liep zo hoog, dat het in den *Hage* voor de *H: H: Staten* quam, de welke, dit verſchil d' *Heer Prins van Oranjen*, (om dat hy de vorige misverſtanden, zoo loflijk, tot beide zijts genoegen had by geleit) in handen ſtelden. *De Prins* deed op den twintighſten van * *Winter-maant*, op verſoek der gemelte *H: Heeren Staten* dan de volgende uitſpraek. *Dat de Heeren van Amſterdam, eerſt over een Jaar, haar zitplaats ſouden neemen, in den Kerken-raat. Dat A: Smoutius, (die om ſijn oproerige Predicatien, den 7 van * Lou-maant, uit de Stadt was geſet) daar uit ſoude blijven; doch over al, als Predicant beroepelijk ſijn.* Welke uit-ſpraak by de Heeren van *Amſterdam* wert aangenomen, maar de *Synodus* (in * *Lentemaant* daar na te *Enkhuiſen* vergadert) heeft daar in niet konnen bewilligen, doch het gink beide, al even wel voort. Wy ſullen deſe *Remonſtrantſe* beroerten, dan in hare Kerk beſluiten, want in deſen Jare 1630, is de ſelve gebouwt, en met toelatingh der Majeſtraat, prediken zy, vry en onbekommert daer in, even gelijk de *Luyterſe* en *Mennoniſten*, en hoewel der *Remonſtranten* aenhangh, zoo langh die beteugelt was, alhier ſeer groot ſcheen te ſullen worden, zo bevintmen, dat de zelve Gemeente, nu zy

1630. *Onluſten t' Amſterdam.*

De Majeſtraat begeert zittingh in de Kerken-Raat.

* *December.*

Des Princen uitſpraak.

* *Ianuarius.*

* *Maert.*

De Remonſtranten bouwen een Kerk t' Amſterdam.

De Predicant A: Smoutius uit de Stat gezet.
1630.
* *Ianuarius.*

1630. *De Remonstranten prediken onbekommert t' Amsterdam.*

zy hun *Vrye Wil* hebben, gants niet toe neemt, maar, doen hare Kerk eerst gebouwt was, was het daar drok te doen, want daar liepen veel wilde *Menniſten*, *Vry-geeſten*, en *Loſſe Luiden*, uit nieuwsgierigheit. Doch 't zedert dat hunne verſchil-punten, by veele van deſe, ſlechts voor ſchool queſtien (die in 't Roomſe geloof, al over lang, in ſwang gegaan hebben) geacht zijn, zoo is het in deſe Kerk, ruimer, en beter plaats te bekomen, als in eenige andere, in de gantſe Stad.

En al hoewel deſe twiſt punten in de geloofs zaken, zich onder de *Policie* mengende, hier *t' Amſterdam* zommige borgers, (anders wel ter naam en faam ſtaende) waar onder ook een Out Schepen was, buiten noot dwangh zo verre vervoerden, dat zy, door al te yverigen drift, of wel eer, ſtijf-koppigheit, haar zelven in groote ongelegentheit gebrocht hebben, en de Stad met ſwaere ongeruſtheit en toeloop van allerlei ſlach van menſchen, daer door moſten ruimen, ſoo ſullen wy, om reden, voor dees tijt, daar niet meerder van reppen, maar onſe Hiſtoriſche beſchrijvinge vervolgen. 1630. *Eenige burgers gebannen.*

VEERTIGSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Oorſpronk der Weſt-Indiſche Maatſchappye. Oproer t' Amſterdam, op 't Invoeren van de Botter-pacht, wort geſtilt, maar op dien ſelven dagh een vrouw, berucht van Tovery, door 't graeuw verdronken. Afkondinge tegens 't ſelve. Weſt-Indiſe Soldaten en Bootsgeſellen maken oploop, om meer buit-gelt, maar worden geſtuit. Vreemdigheit van een Vogel t' Amſterdam. Wonderen handel der Bloem-miſten, door gants Hollant. De Vrede en Vryheit met Spanjen wort geſlooten en verkondight. d' Eerſte ſteen van 't nieuw Stadhuis geleght.

1621. *'t Begin der Weſt-Indiſe Maatſchappy.*

TEr oorzaak van deſe Kerkelijke oneenigheden, hebben wy eenige Iaren voort geſtapt, om de zelve vervolgens te verhalen. Hier over moeten wy weder te rugge treden, tot op 't Iaar 1621. Als wanneer het twalef Iarige Beſtant ten einde was geloopen, zoo dat wederom op het Tapijt gebracht wiert, het oprechten van een Weſt-Indiſche Maatſchappy, daar van al voor het Beſtant, in den Iare 1607, gehandelt was, en dus langh geſlapen had. Dit was doenmaals eerſt voorgegeven van zeker *Antwerps Koopman* metter wooninge hier *t' Amſterdam* gekoomen, (alſo die van de *Herformde Gods-dienſt* uit *Brabant* geſchopt wierden,) genaemt *Willem Uſſelinx*, hebbende lang in *Spanjen* en andere vergelegen *Eilanden* verkeert. Hy openbaarde de Kooplieden den geheelen handel in *America*, en door al de *Weſterſe Indien*, ſpreekende daar over veel, met zeker Predicant, *Petrus Plancius*, een geleert Man, en wetende in de Hemelsloop, en Starrekunſt, bevor- *Weſt-Indiſe Maatſchappy.* *Willem Uſſelinx.* *D. Petrus Plancius.*

1621. *'t Oprechten der West-Indiſe Maatſchappy.*

vorderende te machtigh de welvaert van *Amſterdam*. Alſoo is eindelijk deſe Maatſchappye in vaſten ſtant geſtelt, en in den *Haagh*, by de *Heeren Staten* beſlooten, en octroy gegeven, ordre beraamt, en door al de Vereenigde Vryelanden afgekondigt, *die twee hondert ponden Vlaams ſoude inleggen*, had een ſtem, om Bewinthebbers te kieſen. Ook wiert verboden aan alle Kooplieden buiten deſe Maatſchappy, den handel, op de kuſten van *Africa*, van den *Tropicus Cancri*, tot *Cabo de bona Eſperance*: In gants *America*, van de *Strate Magelanus* tot *Tarra Nova*, met de Eilanden tuſſchen beiden gelegen; dit verbot was, op verbeurte van ſchip en goet.

Vryheden aan deſe Maatſchappy vergunt.

In deſe voorrechten wiert de Bewinthebbers toegeſtaan, datſe (in de *Indiſche* landen koomende) aldaar met de *Koningen en Vorſten* mochten verbonden maken, na haar lieden goetdunken, ſchanſſen en ſterkten oprechten, *Gouverneurs* en *Bevelhebbers* ten oorlogh dienſtigh, in ſtellen, ook in uitheemſche geweſten volkplanttingen voortzetten, tot bevorderinge van haren handel. Ook mochtenſe krijghsvolk in haren dienſt aannemen, (doch onder beleit van de *Prins van Oranjen*, en de Staten) om tegen te ſtaan, die haar wilden tegen ſtaan, alle Recht te galg en Swaert voeren.

Zoo wierden dan de kamers opgerecht, in de kamer van *Amſterdam* zouden zijn 20 *Bewinthebbers*, in *Zeeland* ende *Maſe*, *Noort-Hollant* elk na gelegentheit. Doch zy wierden in 't eerſt maar genaamt *Directeuren*, de welke tot *Amſterdam* de navolgende *Notificatie* lieten aanſlaan.

Notificatie op 't Inleggen der Capitalen.

DE gemeene *Directeurs*, geſtelt tot tet formeren van de Capitalen van de *Weſt-Indiſche Compaignie*. Doen hier mede te weten alle *Princen*, Heeren ende Republicquen, Edele ende particuliere perſoonen, van wat qualiteit ende conditie die ſijn mogen, binnen deſe Vereenighde Nederlanden ofte daar buiten woonende, dat zoo wie in de voorſz. Compagnie, eenige zommen van penningen ſullen willen herideren, binnen de maenden van *Iulius*, *Auguſtus*, *September*, *October*, ende *November*, heur zullen mogen addreſſeren aan *Iacob Gerritſz. Hoingh*, *Out Burgermeeſter*, *Ian Gijsbertſz. Schepen*, *Ioris Adriaanſz.*, *Pieter Beltens*, ende *Helias Pels*, Koopluiden binnen deſer Stede woonende, die heur des verſoekende, zullen inſtrueren van de voordeelen ende Rechten van de voorſz. Compaignie, aan de zelve by de *Heeren Staten Generaal*, loffelijk verleent, ende ook van hunluiden ontfangen, de Signature van alſulcke zommen van Penningen, als elks in de voorſz. Compaignie zal willen herideren: Te furneren in drie termijnen, te weten, een derde-part ter expiratie van de voorſz. vijf maanden, ende de andere twee derde-parten, op drie achter-een-volgende Iaren, ten ware naer-maals by Reſolutie van de Generale Vergaderinge der Bewinthebberen, goet gevonden wierde, eenige van de zelve termijnen te verlengen, daer van de Participanten in ſulken gevalle, by affixie van Biletten, ſullen werden geadverteert. Notificeren mede alle ende eenen yegelijcken, dat zy op alle maandagen ende donderdagen in de Weeke, van negen tot elf uuren voor de middagh, t'zamen ſullen zitten in *'s Princen Hof*, alwaar de Participanten by heur, t'zamen vergadert weſende, ſullen mogen komen, ofte op andere ſulke uren alſt heur believen ſal, heur mogen addreſſeren, aan een van de zelve in 't particulier, ende daar heure teykeningen doen. Ende dat op een yegelijk hier toe liberalijker, mach werden geinviteert, Zoo notificeren zy mede aan alle dezelve, dat hier na als de teikeningen ſullen weſen gedaan, ende de Capitalen geformeert, uitte bequaemſte, ervarenſte ende meeſte inleggende Partici-

1621. *'t Oprechten der West-Indiſe Maatſchappy.*

Namen der eerſte Directeuren.

pan-

1624. *Oploop tot Amſterdam.*

cipanten ge-eligeert, gemaakt ende geſtelt ſullen werden, de Bewinthebberen van de voornoemde Compaignie, op den voet, ende volgende de ordre, by den Octroye daer toe geſtelt.

Wat vorder, van deſe Weſt-Indiſche Maatſchappye gevolght is, is in 't derde boek, wijtloopiger beſchreven.

Oproer in verſcheide Steden om de Boter-pacht.

Als in den Iare 1624, door den ſwaren gedreighden Oorlogh des *Koninghs van Spanjen*, de H: Heeren Staten der Vereenighde Landen, genootzaakt waren, een nieuwe ſchattinge den Gemeenten op te leggen, en daar toe, door gants *Holland*, d'Impoſt van een gulden op yder vierendeel boter in geſtelt was, zijn 'er in verſcheide Steden, op den eerſten dagh der invoeringe, groote oproeren ontſtaan, inzonderheit tot *Haerlem*, alwaar het Graeuw des pachters huis plonderde, en zou zich verder hebben uitgeſtrekt, ten ware, dat 'er vijf van de plonderaers ter neder geſchooten, en eenige andere, gewont hadden geweeſt. En hier *t'Amſterdam* raakten het graeuw ook niet weinigh gaende, zoo dat het op den *Dam*, daar de Boter-markt altijt gehouden wort, groote moetwilligheit begon aan te rechten, eerſt met qualijk ſpreeken, en daar na, met ſteenen op de Pachters Kantoor te werpen, zoo dat 'er de glaſen uit raakten, en de Pachters daar binnen niet veyligh konden zijn. De Burgers daar omtrent zijnde, en die op den *Dam* woonden, deden eerſt haer beſt, om dit oploopent volkjen met goede woorden te ſtillen, maar te vergeefs, de ſteenen begonden hoe langer hoe meer te vliegen, of 't hagel was: hier op quam ordre van de Majeſtraet, dat de kettingen, op de toe-gangen na den *Dam*, aen de *Vogel-ſteegh*, (een ſtraet zijnde, daer nu 't Stadhuis ſtaet) aen de *Nieuwe Kerk ſteegh*, *den Nieuwen Dijk*, *het Water*, *de Vis-markt*, *de Warme-ſtraat*, geſpannen, en met Soldaten, bezet wierden, om den toeloop, van die kant, te verhinderen.

Te Haerlem.

t'Amſterdam.

1624. *Oploop tot Amſterdam.*

Benevens de *Waagh*, ſtelden *d'Officiers* hare Soldaten in ſtant van tegenweer, dat al eenige ſchrik in dit woeſte Graeuw veroorzaekte; Maar de Borgers uit de wijken, ontrent *den Dam*, alleen met hun zijd-geweer en Bardeſanen gewapent, onder 't geleide van eenige hunner Bevelhebberen, dreven deſe ſteengoyers, eens deels met zachte woorden, anders deels, met dreygementen, langhs d'opene zijden, door *de Gaſthuis ſteegh*, *de Kalver-ſtraat*, en *de Beurs-ſtraat*, van *den Dam* af. Voorts de kettingen aldaar mede geſpannen zijnde, was deſe moeite geſtilt, en den Markt dach, acht dagen daar na, wiert de pacht vreedzaemlijk betaelt, maar de Heeren ſtelden eenige bequamer ordre, op 't betalen van den Impoſt der kop-boter, door de welke (als van de gemeine luiden, meeſt gekoft wordende) den oploop ontſtaan was, gelijk ook in andere Steden geſchiede, doch te *Haerlem* wierden, voor eenige tijt, van 's Lands Krijghs-knechten binnen geleit.

Wort geſtilt.

Een Vrouw berucht van Tovery, door 't Graeuw, in 't water geſmeten.

Terwijl op deſe Markt, den *Dam*, dit rumoer aengink, was men op d'ander, genaamt de *St. Tonis*, of *Nieuwe Markt*, met een ander beſigh, want zeker oude bedaaghde vrouwe, een tijt langh berucht van te konnen toveren, wiert aldaar van eenigh geboeft aangerant, gegooit, geſtoten, geſleurt, en eindelijk, (om door de proef, haar Tover-konſt uit te vinden) in 't water geſmeten; en gelijk het vrouvolk, door haer lange klederen, aleer die door nat worden, eenige korten tijt, driftigh zijn, zoo riep men (vermits zy niet datelijk zonk) *zy drijft*, *zy drijft*, *het is een Toveraerſter*. De vrouwe, door eenige ontſarmende menſchen, raakte weer uit het water, doch was doen (gelijk men zeit) de *Ioden* overgelevert, want dit onmededogent geſpuis dreeſſe, of veel eer ſleeptenſe, de gantſe Markt, (die 's *Maandaghs*, gelijk het doen was, vol menſen

Groote moetwil daar aan bedreven.

1624. *Oploop tot Amſterdam.*

krielt, alzoo dat daar alderlei waren te koop zijn) over, en weer over, nu was ze aan d'eene, en dan aen d'ander kant: en hoe zeer zy haer ontſchuldighde; 't en hielp niet: Hier was 'er een, die haer met dit, en daer weer een ander, die haer met dat beſchuldigde. Ten laetſten quam 'er een geroep, dat 'er een koſtelijk *Sinjeur*, dat quanſuis den *Duyvel* geweeſt zou zijn, in haer zak getaſt had, ſeggende, *Nu is haar de kracht van het Toveren al benomen, ſmijtſe nu vry in 't water, ſy ſal wel ſinken, en haar rechte loon verkrijgen*, en diergelijke mottige en beuzelachtige gemeine-lui praatjes gingen daar om, zoo dat het even alleens met dit arme vrouwmens geſtelt was, als met een hondt, die in 't water gevallen is, en wel eenige tot ſijn hulp genegen zijn, maar zo ymant hem om hals wil hebben, die hoeft maar te zeggen, dat hy dol is, ſoo is alle barmhertigheit ten einde, of het ſchoon niet waar is. Deze Vrouw wiert dan wederom in 't water geſtooten, en door een Schuit-voerder, daar omtrent zijnde, in ſijn ſchuit geberght, maer den verwoeden hoop heeft de ſchuit aengehaelt, en tot den Schuitvoerder invallende, hem met meſſen gedreight, by aldien hy de vrouw niet gewilligh liet volgen, deze overheert zijnde, moſt gedogen, datze de vrouw wederom in 't water wierpen, en zoodanig mishandelden met dompelen, en onderhouwen, datſe eindelijk geſmoort is. Dit ging alſoo zonder eenigen tegenſtant voort, want het graeuw had d'overhant, alſoo de Schouten en hare dienaers, als ook de Soldaten, doenmaels op den *Dam* genoech te doen hadden; Eenige meinden dat het verdrinken van deſe gewaande *Toveres*, (daar duiſenden van Boeven mede beſigh waren, juiſt op de zelve tijt, dat d'andere tegen de Boterpacht aangingen) zeer groote ongelegentheden en ongelucken, op den *Dam* verhindert heeft gehad. Hoe het geweeſt, of niet geweeſt mocht hebben, deze Vrouw heeft het leven daar voor gelaten: En of ſchoon de Majeſtraten, groote moeiten aenwenden, om eenige hantdadige, gevangen te bekomen, zoo is 'er, noch van 't een noch 't ander oproer, niemant gekregen, hoewel zy 't volgende, ter puye lieten afkondigen, en op verſcheide plaatſen aenplacken.

Beuſelachtige praatjes over de Kelve.

De Vrouw wort verdronken.

1624. *Oploop tot Amſterdam.*

ALſoo verſcheiden ongeregelde, en ſeditieuſe menſchen haer verſtout, en in 't werk geſtelt hebben, aen en op de Markt, niet alleen in groote menighte te vergaderen, en hen by den anderen te voegen, en vermengelen, maer dat arger is, groote commotie en beroerte, met ſteenen te werpen in de glaſen, en andere moetwille, en ongeregeltheden aen te rechten, die ſoo verre liepen, dat niet tegenſtaende, wat inductie by eenige van de *H: H: Magiſtraten*, en andere vrome Borgers, en Ingezetenen, op de Markt woonachtigh, worde voorgewent en gedaen, evenwel niet op hielden of naer gelaten wierden. Waer over ten laetſten eenige Soldaten en Borgers aldaer ontrent int geweer ſijn gekomen, waer door de voorſz. ongeregeltheden en ſeditien geceſſeert, en de aenleggers verdwenen zijn.

Placcaat des Magiſtraats, om de Belhamels deſer twee oproeren gevangen te bekomen.

Behalven dien hebben ook ten voorſz. dage, eenige ongebondene en booſe menſchen hen verſtout, tegens alle redenen en natuerlicke beweginge, met crueliteit en ongehoorde hardigheit aen te vallen, en tot meermael int water te werpen, zekere Vrouwe, en dezelve ſoo onmenſchelik en ongehoort getormenteert, dat zy haer vermoort, en van 't leven ter doot gebracht hebben, ſonder dat ſy tot eenige barmhertigheit beweeght zijn geworden, om de voorſz. Vrouwe het leven te laten behouden, weſende alle te zamen zaken van quade conſequentie, en groot gewichte, die in een wel gepoliceerde Stad,

daer

1624. *Oploop tot Amſterdam.*

daer men Recht en Juſtitie adminiſtreert, niet geleden, maer anderen ten exemple ſwaerlik geſtraft, behoorde te werden. En alſoo een yeder van Godts wegen ſchuldigh is, tot hanthavinge van de Juſtitie ſoodanige moetwille perturbateurs en Moordenaers aen te brengen, en t'ondecken. *Zoo iſt*, dat de E. E. Heeren van den Gerechte, een ygelijk doen verwittigen en aanſeggen, dat ſy volgende haer ſchuldigen plicht en gehoorſaemheit, haer daer in ſullen quijten ende aanbrengen, alle die geene hem bekent zijnde, die de voorſz. oproerte en ſeditie hebben helpen veroorſaken en hanthaven: en die met werpen hantdadigh, of andere moetwilligheit te bedrijven, haer getoont hebben: mitsgaders die dezelfde Vrous-perſoon hebben helpen int water ſmijten, daer in gehouden en mishandelt, inſonderheit die de Schuite-voerder, die de vrouwe in de ſchuit gehad heeft, om haer te ſalveren, gedreigt hebben, met opſteekers aen te vallen, en door dien middel van gewelt de voorſz. Vrouwe, uit des Schuite-voerders handen en ſijn Schuit weder ontweldicht, en de moetwille aan dezelfde gepleegt, tot datſe van 't leven berooft is. Welke aanbrengers en ontdeckers vereert ſullen werden, ſoo over het aenbrengen en te kennen geven van elcke Perſoon, die tot de voorſz. ſeditie en moetwille, hem heeft gebruiken laten, met ſteenen te werpen, en andere inſolentien en beroerten aan te rechten, als van elcken Perſoon, die hantdadigh is geweeſt, aen het ombrengen en vermoorden van de voorſz. Vrouwe, ſulx dat zy in handen van den Officier ſullen komen, met de ſomme van drie hondert Carolus guldens, ſonder datmen de namen van ſoodanige aenbrengers ſal bekent maken, of openbaren. En ordineren voorts de voorſz. Heeren van den Gerechte, een yegelik wel expreſſelik by deſen, hem voortaan te wachten, van eenige moetwille of ſeditien meerder aen te rechten, of int werk te ſtellen, met goyen in de glaſen, of andere inſolentien te bedrijven, op pene van aen den lijve geſtraft, of anders arbitralik gecorrigeert te werden, tot diſcretie van de voorſz. Heeren van den Gerechte: Aldus gearreſteert en ge-emaneert, den 5 Iuny, Anno 1624. By alle de Burgemeeſteren, en de Schepenen, demtis *Mr. Volkart Overlander*, *Hendrik Hudde*, *Dr. Geraert Schaap*: en ten zelven dage gepubliceert, Præſentibus, de Heeren Burgermeeſteren, *Frans Hendrix Oetgens*, en *Dr. Dirk Bas*, en alle de Schepenen.

1629. *Oproer t' Amſterdam.*

Als in 't begin des Jaars, 1629, den Generael *Pieter Pieterſz. Hein* met de koſtelijke veroverde Spaanſe Zilver-Vloot in de *Vereenighde Nederlanden*, binnen gekomen was, hebben de Heeren Bewinthebbers der *Weſt-Indiſe Maatſchappy*, aen de H: Heeren Staten verſocht, dat de zelve ſouden gelieven eenige Gemachtighden ordre te geven, om met haer E: gezamentlijk over te leggen en vaſt te ſtellen, hoe veel maenden ſoldye, d'Opper-bevelhebbers, Soldaten en Matrooſen, elk in 't byſonder, van den in gebrachten buit met recht toe quam, boven hare verdiende maand-gelden, 't welk gedaen zijnde, wiert bevonden, dat alle de goederen ten hooghſten gewaerdeert zijnde, het Buitgelt voor yder man, elk na ſijn verdienende maandelijke Soldye, ſoude beloopen, zeſtien maanden en twintigh dagen; doch door tuſſen ſpreeken van d'Heer Generael, d'Admirael, Vice-Admirael en andere Scheeps Bevelhebbers, wiert het op zeventien maanden geſtelt.

De Zilver-vloot van Piet Hein.

Het buitgelt wort uitgedeelt.

Verſcheiden Soldaten en Boots-gezellen, wiens woort is, (wanneer zy buit bekomen) *al onſe leven rijk genoegh*, hadden haer vry meerder in gebeelt, hier over begonnen zy *t' Amſterdam* een ſchrickelijk oproer aan te rechten, zoo dat 'er een groot gedeelte van deſe quaetwillige (die op de plaats van 't *Weſt-Indis Huis* de Heeren begonnen te dreigen,

1626. *Piet Heins Zilver-vloot.*

roepende, dat zy met geweldiger hant, wel haeſt, meerder buit-gelt bekomen zouden, en vaſt na de deur van de kelder, daar 't zilver in lagh, om ziende) wierden van de dienaers dier Maatſchappye, al knorrende en morrende af geleit, ſeggende, dat zy morgen als 'er meer Heeren vergadert zouden zijn, mochten weder komen, waer op de poort van de plaats toegeſlooten wordende, begon den opſtant harder aen te gaen, want dit gerucht zich verſpreiende, quamen veel van hunne mackers, die te vooren maer paſſelijk wel vergenoeght hadden geweeſt, doch evenwel, ſonder veel tegen zeggen, te vreden zijnde, deſen oproerigen hoop, by ſpringen, en dat het ſlimſte van allen was; alle de Waerden, Waerdinnen, Hoeren, en diergelijk geſpuis, doenmaels omtrent de *Haerlemer-ſtraat* en het *Weſt-Indis Huis* woonende, hadden haer onder dit oproer vervoeght, hitſten de Pijpeſtelders noch meerder op, wilden ſteenen, en wat 'er meer, tot ſulken ſtorm vereiſchten, aen brengen; en dit al, op hoope, van noch meerder van den buit te genieten, als zy alreede van een deel Soldaten en Matroſen hadden af gepolt. Hier op begonden de ſteenen vaſt door de glaſen te vliegen, die men over de muur van de plaets in 't wilde, heen wierp: Ja eenige, die een bijl gekregen hadden, begonden met de zelve aen de deuren van de poort te hacken, om 't ſlot los te krijgen, terwijl dat zommige andere, een Sleeper gedwongen hadden, een yzere goteling, die daar omtrent, aen d'Y-kant gelegen had, voor deſe poort te ſlepen. Maer nu haperde het alleenlijk aen bos-kruit, want ſtraat ſteenen zoudenſe, in plaets van yſere kogels gebruikt hebben. Doch hoe ſeer datſe hier om liepen, niemant van de burgers, die dit gewoon waren te verkoopen, wilden hun daer mede gerieven, zeggende, dat zy, op dien tijt daer niet van voorſien waren. Ondertuſſen begonden die van binnen, als eenige weinige van de Heeren, Boekhouders, en Kaſſiers, met andere dienaers op tegenweer te denken, en kregen eenige hant-granaten, by 't werk, om de zelve (by aldien deſe muit-makers op de binnen-plaets mochten komen) uit de venſters, onder den hoop te werpen, en door des zelfs barſten en ſpringen, hun te doen opruimen en verhuiſen. Maar 't quam 'er niet toe; want de Majeſtraat dit oproer wel haeſt aengedient zijnde, zonden aenſtonts een goet getal van 's Lands Krijgsknechten, met hun Bevelhebbers (daer van juiſt toen ter tijt, eenige Vendels binnen *Amſterdam* gekomen waren, ter oorſaak van eenige onluſten, van de welke yets in 't voorgaende Hooftſtuk vermaent is,) tot ontzet, die al dit geſpuis met den gantſen aenſlagh wel haaſt deden verſtuiven; dit gebeurde, in * *Sprockelmaant*, des Jaars 1629. Op dit ontzet van *Piet Heins buit*, maakten zeker geeſtigh *Poëet*, de volgende Vaerskens.

Oproer over de zelve t' Amſterdam.

Groote moetwil bedreven, op 't Weſt-Indis Huis.

1629. *Oproer over 't Buit-gelt.*

Wort geſtuit.

* *Februarius.*

Het Weſt-Indiſch-Huis ſpreekt.

Aerdige vaerskens op dit oproer en de gelegentheit van die tijt, en toeſtant t' Amſterdam.

Ick ſtak noch in een geks Kaproen,
Doe 'k zei, Waar toe dit Garniſoen?
Maar doen de moetwil op geruit,
Begon om Sinte Pieters buit,
Een kans te wagen drieſt en dom,
Met vliegent Vaendel, ſlaande Trom,
Doen quam my 't Krijghs-volk wel te pas,
De ſteenen vlogen door het glas,
Ik docht dees Geuſen bennen Spaans,
Of is Sint Pieter Arminjaans?
Giert Al' mans Hoer die ſtont met ſmart,
En gluurde by de Varcke-mart,
Met al de lange Varkens Dijk,
Op 't open gaan van 't Hemel-rijk.
Men lei een ſtuk geſchuts aan boort,
Om rammen Sinte Pieters poort:
Die riep Sint Andries aan om hulp;

Sint

1636. *Voorval t'Amſterdam.*

Sint Iacob, kruipt nou uit jou ſchulp.
Ô-Sinter Klaas, kreet Symen-Vaar,
Trek an, jy bent geen Moordenaar,
De Santen trocken op, by get,
En hier deur wiert de buit ontzet:
Alſoo bleef Sinte Pieter baas,
Dank heb Sint Iacob en Sint Klaas.

De lezers die deſen voorleden tijt, en den loop dier zaken hier *t'Amſterdam* bekent zijn, en noch heugen mach, ſullen in deſe vaerſen noch eenige geeſtige ſtreeken vinden, die voor andere verborgen zijn.

In de zeven hier aenvolgende Jaren, vinden wy niet, dat iet gedenkwaerdighs *t'Amſterdam* is voorgevallen, maer de vertooningh die zeker Vogel alhier aenſtelde, is waerdigh t'onthouden.

* October. Ontrent * *Wijn-maant*, des Jaers 1636. quam ſich een Vogel *t'Amſterdam* vertoonen, die zommige een *Ael-ſcholfer* noemden; deſen Vogel was wat grooter als een Gans, graeuachtigh van verwe; hy hadde voeten als een Swaen; en quam alle avonden, ontrent der Sonnen ondergank, als de Poort-klock luide, gevlogen uit het Ooſten; ſwierende twee of drie mael boven om den Tooren van *Sint Nicolaas* of *d'Oude Kerke*, en zette hem dan boven op het Kruis (dat onder den Weer-haen is) neder, met het geſicht naer het Weſte ſiende; aldaer bleef hy den gantſchen nacht zitten, en des morgens met der Sonnen op-gangh, en het luiden van de Poort-klock, vloogh hy wederom wech naer het Weſten, ſonder dat yemant wiſt waer hy hem des daeghs onthiel, en quam des avonds al wederom uit het Ooſten. Naer dat dit ontrent drie of vier weeken geduurt hadde, en het nieuws-gierige volck alle avonden, meer en meer uit alle hoecken der Stad, om dit te ſien, quamen toeloopen, zoo dat 'er, met dat hy quam aen vliegen, een geſchreeuw ontſtont, dat de gantſe Stat overklonk, vonden de Heeren Burgermeeſteren goet, deſen Vogel het weder-komen te doen beletten, 't welk geſchiede door eenen die op den Tooren zijnde, hem trefte door de ſcheut uit een Roer. Den Vogel op-vliegende, viel op een van de Buer-huiſen neder, en leefde noch eenige dagen. Veele maekten hier voorſeggingen op; maer daer is niet gevolght.

Vreemde vertooning van een Vogel t'Amſterdam.

1636. *Handel der Bloemiſten in Hollant.*

In den Winter hier aen volgende, was *t'Amſterdam*, en door gants *Holland* zodanigen opſlag in de bloemen, doch voornemelijk in de Tulpen, dat 'er zoo ſtarken handel mede gedreven wiert, als in eenige Koopmanſchap, zoo dat ook luiden van geringh vermogen, hun beroep verlieten, en ſich in deſen handeling, door hoop van groote rijkdommen over te winnen, in wikkelden, want geen ſoo ſlechte Tulpas kon men vinden, of zy waren gelt waerdigh, waer over men malkander de Hoven en Tuinen af koft, om de Bloemen, die men niet eens geſien had, en noch eerſt ſouden uitkomen, te genieten. En deſe Koopmanſchap geſchiede meeſt op leveringh, tegens die tijt, dat de Tulpaes te voorſchijn zouden komen: waer d'oorſaek van deſe ſteigeringh van daan quam, is niet te ſeggen, zekere Dichter, heeft 'er de volgende vaerſen op gevonden.

Van de Tulpen.

Vraagt ymant wat dees Blom in ſulken achting ſtelt?
Daar 's niemant die het weet, indien dit niet en gelt:
„*Ons leven is, gelijk de ſchoone Tulpa blommen,*
„*Die leeren ons, hoe ſnel wy menſchen gaan, en kommen.*

Vaerſen op de dierte der Tulpen.

In 't voorgaende zevende Hooftſtuk, is een lijſt geſtelt van de goeden koop, van veelderley waren; maer de geen die hier volgen zal, is by d'ander niet te vergelijken: want in deſen Jare 1636, kon men

1636. *Handel der Bloemisten in Hollant.*

in *Hollant* koopen, alle de volgende goederen, om de waerde van een Bloem.

	Guldens
Twee lasten Tarwe - -	448
Vier lasten Rogge - - -	558
Vier vette Ossen - - - -	480
Acht vette Verkens - -	240
Twaelf vette Schapen - - -	120
Twee oxhoofden Wijn - -	70
Vier tonnen acht guldens Bier -	32
Twee tonnen boter - - -	192
Duizent pont Kaes - - -	120
Een bedde met sijn toebehooren -	100
Een pack Kleeren - - -	80
Een zilvere beker - - - -	60
Doet hier by noch een schip, om dese waren te voeren, waerdigh,	2500 500
komt te zamen,	3000

Om welke somma van drie duizent guldens, de beste Tulpa bolle niet gekocht kon worden; want d'alder vermaerste Tulp, die men meest waerdigh achte, wiert met *een klein afzetseltjen* dat 'er aen vast was, (beide noch maer bollen zijnde) tot *Alkmaar* verkoft, voor *vijf duisent en twee hondert guldens*. Deze Tulp wiert genaemt, *den Admiraal van Enkhuisen*, en zoodanige, ja met noch weitser en uitheemser namen wierdense genoemt, als, *Semper Augustus*, *Generalissimus a Costa*, *Paragon van Delft*, *Anvers van Bol*, *de beste Viceroy*, *voor de de wint*, en diergelijke meer: men verkoft de bollen niet alleen by de ponden, maer ook by de asen, ja de Tulpen, die men te vooren als onkruit uit gewiet, en met krui-wagens op den mest-hoop gebracht had, waren nu gelt waert. Maer doe het tegen de tijt gingh, dat dese kostelijke Tulpen voor den dagh souden komen, en de leveringh geschieden most, viel al dese Koopmanschap, met haer in gebeelde winst, gezamentlijk seer schielijk, in den drek, want behalven dat den gantsen handel, aengaende de nuttigheit en waerdye, niet anders als een enkele inbeelding, en vermaak van weinig dagen konde wesen, zoo hadden eenige van de looste, die slechts op hun voordeel zagen, haer rolle zodanigh gespeelt, dat zy bollen verkoft hadden, voor alsulken slagh, als het in der daet niet en waren, door dien dat zy zagen, dat de zelve by na, alle avonden, door den schielijken opslagh, aan andere verkoft wierden, daar door zy ten laatsten, qualijk na te vorssen souden zijn. Maar wat hielp het, de luiden van vermogen begonnen te krackeelen, en daar uit volghden verscheide Pleiten en Rechten. De luiden die haer Ambachten verlaten hadden, vingen de zelve weder aen, en van die, was niet te halen, eindelingh geraakten dit werk in zoodanige verwarringh, dat d'H: H: Staten van *Hollant*, op 't versoek van eenige bloemisten, op den 27 van * *Gras-maant*, een Placaaat lieten afkondigen, inhoudende, *dat zy alle den handel onder malkanderen, in minne en vrintschap souden moeten afmaken*, waar op een *Apointement* of *Apostille*, van de zelve Heeren, een Jaar daar na, was volgende, by de welke zy hun voorgaande Placcaat, als noch bevestighden. De dolle Koopmanschap van deze Tulpa - of liever, Zotte-bollen, zal misschien de toekomende Eeuwen, alsoo ongelooflijk schijnen, als de Rasernye der *Wederdoopers*, die hier *t' Amsterdam*, even hondert Iaren te vooren, aangerecht is geweest. De volgende Rijmen, zijn op dees schielijke veranderende Koopluiden, doenmaals gerijmt geworden.

1636. *Handel der Bloemisten in Hollant.*

Een Tulp verkoft voor 5200 gulden.

Namen der Tulpen.

Vervul van dien handel.

* *April.*

Placcaat op 't selve.

Vrouw Flora had gemaakt, van Wevers en van Snyers,
En ander slecht gespuis, kaless'en paerde-Ryers.

Die

1636. *Van de Bloemisten.*

Die altijt, in de Kroegh, by Bier, Toback, en Wijn,
Als jonge Heertjes, fris en vrolijk wilden zijn.
Maar wat veranderingh! dien't volk voor weinigh dagen,
Noch op een braven Hengst seer moedigh ryen sagen,
Die sitten nu op't gat, en't mager houte paert,
Elk naeit en weeft nu weer, na sijnen eersten aert.

1647. *Prins F. Henrik overleden.*

Wy sullen den tijt van ontrent tien Jaren moeten over stappen, door dien *t'Amsterdam* in de zelve, niet aanmerkelijks is voorgevallen, of't is alrede beschreven, (gelijk 't ongeluckigh af branden van de Nieuwe Kerk, in 't vierde Boek) of't sal noch, in 't volgende zevende boek, der *blijde Incomsten*, beschreven worden.

Na dat *sijn Hoogheit Frederik Henderik Prince van Oranjen*, in den Jare *zestien hondert zeven-en veertigh*, op den *veertiende* van * *Lente-maant* in 's *Gravenhage* overleden, en door zijn gezegende en overwinnende wapenen, de Vrede en Vryheit, tussen *den Koningh van Spanjen* en dese Vereenighde Landen, tot *Munster*, soo verre gevordert was, dat in 't begin van 't volgende Jaar, *zestien hondert acht-en-veertigh*, op den *dertighsten* van * *Louw-maant* deselve aldaer geslooten, en af gekondight wiert, soo hebben de Ed: Heeren Burgemeesters en Regeerders van *Amsterdam*, die de minste niet geweest zijn, in 't aendrijven en voortzetten van dit Vrede Verbont, ordre doen stellen, datmen op den *tienden* dach van * *Zomer-maant*, in den zelven Jare, 1648. (na dat vijf dagen te vooren de Vrede al om verkondight was) voor d'eerste maal, in d'afgebrande, en wederom heerlijker opgebouwde Nieuwe Kerk, prediken, en dankzegging over den getroffen Vrede en Vryheit doen soude, dat ook geschiet, en in ons vierde Boeck, Pag. 63 beschreven is.

Maert. *Januarius.* *Junius.*

1648. *Vrede met Spanjen geslooten.* *Dankseggingh over de zelve.*

J: van Vondel songh doenmaals, de volgende,

VREEDE-ZANGH.

VREDE-ZANG

Onder de Regeeringe der Heeren

GERAERT SCHAEP, GERBRANT PANKRAS, KORNELIS de GRAAF, WOUTER VALKENIER.

BURGERMEESTEREN

t'AMSTERDAM.

Aan de Burgery der selve Stede.

NU de Nederlantsche Leeuwen,
In het strijtperck afgerecht,
Staken dit verwoet gevecht,
En de goude d'yzere eeuwen
Sluiten, past het dat ons Y
Dese blijschap innewy:
Dat men 't Vrede-jaer eendraghtigh
Onder SCHAAP en PANKRAS vier'

En de

1648. *Vrede-zangh.*

En de GRAAF, en VALCKENIER,
Amſterdam was nooit ſoo krachtigh
Op gewonnen ſlagh of ſteê,
Als op d'inkomſt van den Vreê:
Want men troſ, na ſoo veel ſlagen,
't Wit van 't uitgetrocken zwaert,
Nu *Borgonje* u Vry verklaert,
En ghy op den Vrede-wagen
Roemt op Vryheit, 't waerſte pant
Van 't verdadight Vaderlant.
Neerlants Vrede ſchrijft nu wetten
Allen Vorſtendommen voor,
Lichtſe veur op 't heilſaem ſpoor.
Met lantaernen, en trompetten.
Ieder volge ons witte vlagh,
In het krieken van den dagh.
't Hol en 't hongerigh *Europe*
Hijght met ſmerte en open mont
Naer 't gemeene vreê-verbont,
Afgepijnt van lange hoope
Op den toevoer van dit lant,
Voeſter van zoo meenigh ſtrant.
Hoor de Zee-liên en Matrooſen
Danſſen op den water-ſtroom,
En uw Vloten, ſonder tooom,
Dond'ren, en kartouwen loſen,
Daerze brommen op de reê,
Toghtigh naer de rijke zee.
Zie de *Batavieren* trecken
Naer een nieuwen *Oceaan*,
Langs een noit-bezeilde baen,
Om meer Weerelden t'ontdecken,
En te booren door een as,
Zonder graetboogh, en kompas.
Overvloet met vollen hooren,
Zwanger van gewas en ſchat,
Baert een weerelt in uw Stad,
Op het ſteigren van haer' tooren,
Daer 't geſtarrent voor verſchiet,
Als het naer den gront-bouw ſiet.
Teffens ſteigeren lant en erven
In waerdy: de Pais is milt,
Dies verrijktſe kunſt, en gilt.
Neering, leggende op haer ſterven,
Springt ten bedde uit, en ontluickt
Met dat zy de teervlam ruikt.
Bouw nu zolders boven zolders.
Legh de kelders in tiras,
Spaer noch kranen, noch windas.
Legh verdronke weide in polders.
Mael het *Haerlemſch Meir* tot lant,
Nu de vette teerton brant.
Zie al 't platte Lant eens barnen
Op de grens, en overal,
Met een' galm en dorpgeſchal.
Melcker valt aen 't botter karnen,
En Oom buisman vaert geruſt
Viſſchen op ſijn buurmans kuſt.
Laet den krijgsman dit benijden,
En ſijn hant ſlaen aen den ploegh,
Saejen, maejen, ſpade en vroegh:
Hollant ſchept geen' luſt in ſtrijden.
't Oorlogh heeft te lang geduurt,
Dat al 't Chriſtendom bezuurt.
Hollant voelt zijn rugh verlichten
Van het laſtigh oorloghs pack,
Scheurt den Schultbrief met gemack,
Daer ſoo veele ſteên voor ſwichten,
En het ſtijſt met *Aemſtels* raet,
Dus de zenuw van den Staet.
Draegh ons VIERTAL op uw handen,
't Welk, als 't nutſte Vredelit,
Op 't gekruiſte kuſſen zit,
En 't gewelt ſchutte op ſijn tanden,
Dat den Lant-pais ſteuren quam,
Eer zy *Gode* en *Amſterdam*.

J. v. Vondel.

1648. *Vrede-zangh.*

Hier op is gevolght, dat den acht-en-twintighſten van * *Wijn-maant* des zelven Jaars 1648 den eerſten Steen van 't nieuwe Raat-huis geleit wiert, als in 't vierde Boek, pag. 4. te leſen is, daer op de ſelve, *J. van Vondel* onder andere, dit Tijtdicht paſte. * *October.*

De Wijn-maant ſchreef twee min als 't derde Kruis,
Toen 't Vrede Iaar de gront ley van 't Stadthuis.

EEN-

BELEGH
van
AMSTERDAM,
Inden Jare, MCDL.

Met het geene, dat voor, en na, ter oorzake van 't zelve is voor gevallen.

EEN-EN-VEERTIGSTE HOOFTSTUK.

Kort Inhout.

Inleiding. *De Staten van Hollant soeken hun laſten te verminderen, daar de Bontgenoten der andere Lantſchappen hun tegen ſetten, doch bewilligen ongeveer in de helft, daar die van Zeelant echter tegen ſijn, maar ſy voegen ſich. d'Uitheemſe Bevel-hebbers verſoeken in dienſt te blijven. d'Algemeine Staten ſenden, en ſchrijven aan die van Holland. Voorſlagh der Gemachtighden van Leiden. Voorſtellen der Hollantſe Staten, worden niet aangenomen, dies ſy eenigh Krijghsvolk hun dienſten opſeggen, waar tegen d'Algemeine Staten aanſchrijvinge doen. Voorſtel van Beſendingh aan d'Hollantſe Steden, elk in 't byſonder, daar de Gemachtighde van Holland tegen zijn. Zijn Hoogheit biet ſich ſelfs tot deſe Beſendingh aan, wort bedankt, en daar toe aangenomen, met d'andere Heeren, by hem voor geſtelt. In den Hage begintmen van deſe Staats-ſaken te prediken, en verſcheide praatjes loopen onder de Gemeenten. Hollant blijft by haar voorige beſluit, maar ſtelt voor een Staatſe Vergaderingh, van de hare, t'zamen te doen komen, om de Beſending op te ſchorten, doch wort aangenomen op voorwaerden, die de Hollantſe Gemagtighden niet aanſtaan. Des de Beſendinge, tegen wil van die van Hollandt, is vaſt geſtelt.*

Inleidinge. EEn donkere, nare nacht, dicke duiſtere wolken, en ſware ſtorten-plas-regen, maar boven al, HY, die deſe beſtiert, is, en ſijn oorzaken geweeſt, van *Amſterdams* behoudenis, en de vordere welvaart van des zelfs Inwoonders. Want deſe nacht, in 't midden en ſchoonſte des Zomers, tuſſen den negen-en-twintighſten en dertigſten dagh van * *Hooy-maant* des Jaars *zeſtien hondert en vijftigh*, waakte met groote ſorgvuldigheit, voor de geruſt ſlapende *Amſterdamſe Borgery*, die anders, al te vroegh, miſſchien door Trommels en Trompetten, op gewekt ſouden zijn geweeſt; En nademael wy met de

* *Iulius.* 1650.

1650. *Gront-oorſaken van Amſterdams belegh.*

Hiſtoriſe Beſchrijvinge nu tot deſen Jare, 1650, gekomen zijn, in 't welke deſen onverwachte Donderſlagh, op *Amſterdam* zoude hebben neder geplotſt, had het den Hemel zelf niet belet, ſoo vinden wy nootzakelijk, om alles beter te verſtaen (de wijl al de voorige oproeren, ten aanſien van *Amſterdams* welvarende grootheit, in deſen tijd, dit gedreighde ongeval alleen niet konnen op halen; hoe wel wy niet zeggen, dat d' Aenleggers van dit werk, op ſoodanigen Treurſpel toe leiden, als te beduchten ſtont, dat hier uit gevolght ſou hebben,) de omſtandigheden, en gront-oorzaken van dit ſtout en gevaerlijk beſtaen, wat hooger op te halen.

Terſtont, na 't af-kondigen der Vrede met *Spanje*, hebben de *Hollantſche Heeren* op geen dingh meer hun gedachten laten gaan, als op 't ſtuk van *a* zuinigheit; willende te niet doen het *Generaalſchap* van de Ruitery, doch de * gelijkwaerdigheit, *ſijn Hoogheit* by andere wegen laten toe komen; en veranderen de * wedde van Velt-maerſchalk, van zeven honderd gulden, alle maanden van twee-en-dertigh dagen, in een lijf-rente van *drie duiſent gulden* jaerlijx, aanhoudende het ampt van *Generaal* van 't geſchut, ſonder wedde. Wilden ook de wedde van *Luitenant Generaal* van de Ruitery veranderen, in een lijf-rente van *twee duiſent gulden* jaerlijx, en dat van de *Commiſſaris Generaal* van de Ruitery, in een lijf-rente van *zes hondert gulden* jaerlijx, en ſoo voort alle andre mindere Bevel-hebberen, om met 'er tijt door dit middel, en de vrede de ſchulden af te leggen, daer inſe door den oorlogh gevallen waren. Doch dit, wegens ſijn gewichtigheit, nam een lankzame voortgank: dan wiert in den *Iare zeſtien hondert vijftigh* voort in 't werk geſtelt; inſonderheit drongen die van *Hollandt* ſterk op het af-danken van *hondert en vijf Vendelen* te voet, van *Uitheemſchen*, en de halve Ruitery; dreven ook verſcheide andere punten, volgens het ontwerp, alree voor jaer en dagh by hen gemaekt.

a *Menage.*

* *Equivalent.*

* *Gaſie of tractamenten.*

Die van Hollandt leggen toe, om hare laſten te verminderen.

1650. *Gront-oorſaken van Amſterdams belegh.*

De zelve *Hollantſche Heeren* ſchreven over deſe zaek aan alle * *Lantſchappen*; en ter Algemeine Vergaderingh brachtenſe by, alles wat dienen konde, om dit werk ſmakelijk te maken. Onder anderen, *Dat hun Lant-ſchulden ſoo groot vvaren, dat, ſchoon dit geheele vverk van ſuinigheit volbracht vviert, en alle middelen van ſleete in de ſelfſte ſtant bleven, even-vvel jaerlijx noch* tien mael hondert duiſent gulden *ſouden te kort ſchieten, en qualijk raadt ſouden vveten om uit de ſchulden te geraken. Maar die van* d'andere Lantſchappen *ſtemden al eendrachtigh, dat men alleen maar voor eerſt af-danken ſou* vijf-en-vijftigh *Krijgs-benden te voet, van* Uitheemſch *volk, en* twintigh *te paert; latende aan den af-gedankten Amptenaren, een eerlijk onderhout hun leven langh; en aan de Kolonellen een vvedde van* duizent Rijks-daelders, *&c.*

* *Provincien.*

Stellen d'andere Lantſchappen hun meiningh voor.

Den een en twee-en-twintighſten van * *Sprockel-maant*, als ook de volgende Maenden, waren die van *Hollandt* ſterk ter Vergaderingh. Maer d'andere *Lantſchappen, ſijn Hoogheit*, en *Graaf Willem*, de Raedt van Staten, aldaer t'elkens dan tegenwoordigh zijnde, ſpraken hen t'eenemael tegen, en oordeelden, dat men, midlerwijl *Vrankrijk*, *Spanjen*, *Sweden*, en *Duitſlant*, noch in wapenen waren, ſich ſoo niet behoorde, gelijk *Holland* voor had, t'ontwapenen, en ſoo veel eerlijke Bevel-hebberen, die lijf en leven voor 't landt in de waegh-ſchael geſtelt hadden, ſoo qualijk te handelen: Dat 'et tegen de vereeningh ſtreed, zoo *Hollandt* alleen haer het af-danken onderwont. Die van *Hollandt* wiert ook te laſt geleit, datſe door het qualijk aenleggen hunner middelen, ſoo diep in de ſchulden geraekt waren. Hier tegen brachten die van

* *Februarius.*

Maar worden tegen geſproken.

1650. *Gront-oorsaken van Amsterdams belegh.*

van *Holland* in, dat 'er dese af-dankingh gedaan zijnde, evenwel noch volks genoegh in dienst bleef. *Want tot vvat einde*, zeidense, *Krijgsvolk tot* Delft, Rotterdam, Goude, Dort, Schoonhoven, Schiedam, *en andere binne steden, als ook* t'Uitrecht, Kampen, Deventer, Zwol, Arnhem, Rheenen, Nimwegen, *in de* Vriesche *Steden en* Groeningen *geleit. Het street tegen de vereeningh*, een Lantschap, *tegen wil, en boven haar macht, te beswaren. Datse alreeds voor vele Iaren gaerne gesien hadden, dat de middelen op gelijken voet gebraeht wierden, en dat te dien einde verscheide besendingen, hoevvel te vergeefs, geschiet vvaren. Dat men in* Vrieslandt *alree, vvel* zesmael hondert duisent gulden *had af-gestelt: en dat het* zelve Lantschap *daar-en-boven noch vvel* twee mael hondert duisent gulden *t'boven quam; vvaar uit bleek dat* Hollandt *te hoogh besvvaart en geschat vvas.*

Hollandt geeft reden van hun Voorstel.

In * *Lente-maandt* quam een groot getal van *a* buiten-ordenlijke Gemaghtigden uit *Zeelandt*; dese dreven in 't begin, dat men in 't geheel, en geen volk altoos behoorde af te danken, en dat uit insicht van besondere redenen, die zy daar toe hadden: namelijk, datse met *hun Lantschap* op het spits gestelt waren: dat de *Spaansche* op haer meer, dan op eenigh *ander Lantschap* sich verbittert toonden. Eenige der voornaemsten sochten aldaer te dier tijde, den *Prince* seer te believen, om hun besondere *b* aengelegenis, en kuiperye daer onder te vinden. Maer korts daer na, vergelekense sich met d'andere *vijf Lantschappen.*

* *Maert.*

a *Extraordinaris Gecommitteerde.*

Die van Zeelandt willen gants geen verminderig in de Krijghs lasten toe staan.

b *Interes.*

Maar bedenken sich.

In 't midden van * *Lente-maant*, gaven de *Fransche*, *Engelsche*, en *Schotsche* Bevel-hebberen *c* Versoek-schriften in, daer by bekent makende, hun oude, lange, en getrouwe diensten, en dat men hen niet meer dan d'Ingezetenen behoorde af te danken. De *d* zin-uittingh van den *Prins* hier op, was, dat d'afdankingh soo wel over d'Ingesetenen als vreemden behoorden gedaen te worden. Den tweeden van * *Gras-maant* wiert door de *Heeren Bronkhorst*, *Veth*, *Rensvvoude*, *Andreé*, en *Mulart*, van wegen d'algemeinschap, een besendingh ter Vergaderingh van *Holland* gedaen; alwaer door de mond des *Heeren van Bronkhorst* gedaen en voorgestelt wiert, alles wat dienstigh was, ten einde de Heeren van *Hollandt* sich met de *andere Lantschappen* vergeleken. En gingen nu de zaken alreê soo hoogh, dat ook de Leeraers het op de Predik-stoel brachten, en, om het Hof te vleien, preekten, *dat de vereening op een stroo-breet na gebroken vvas.*

* *Maert.*

c *Requesten.*

d' Uitheemse Bevelhebbers' versoek.

d *Advijs.*

De Leeraers prediken hier van.

Den lesten van * *Gras-maant* schreven de Al-gemeine Staten een Brief aen de Gemaghtighde Raden van *Hollant*, waer by zy hen vermaenden, datse voor al staken wilden het af-sonderlijk af-danken, en verminderen van Krijgs-volk, in Eed en dienst van d'Al gemeinschap zijnde, voorts hen verwittigende, dat de *zes andere Lantschappen*, de Heeren Staten van *Hollandt* zoo verre te gemoet gegaen waren, dat, volgens de * zin-uittingen van dese *zes Lantschappen*, maer *hondert paerden* meerder, en *twee hondert en tzeventigh Koppen te voet* minder, in dienst souden gehouden worden, als, geduurende het twalef jarigh bestandt, in dienst gehouden waren, daer nochtans het Landt, zedert dien tijt, met een ongelijk grooter getal van Sterkten, en Steden, verrijkt was.

* *April.*

d' Algemeine Staten versoeken, dat die van Holland 't afsonderlijk af-danken der Krijghsmacht willen staken.

* *Advijsen.*

In * *Bloey-maant* sloegen die van *Leiden* voor, oft niet raedzaem was, dat men by * voorraed de † zin-uittingen van de *zes andere Lantschappen*, en dat voor vier maenden, om daer na, nader besluit te nemen, volghde. Op desen voorslagh toogen de Leden na hun *e* Gemaghtigers: en weder keerende, toonden sich tot het aen-nemen van deze punten genegen.

* *May.*

* *provisie.*

† *Advijsen.*

Voorstel van die van Leiden.

e *Principalen.*

1650. *Gront-oorſaken van Amſterdams belegh.*

Maer de *zes Lantſchappen*, *de Prins* en de Raet wilden, dat dan daer op een ſtaet van Oorlogh vaſt geſtelt, en van het afdanken niet meer geſproken ſoude worden, voor en al eer *Vrankrijk*, *Spanje*, *Sweden*, en *Duitſlant* ontwapent was. Doch hier in zich te verbinden, ſloegen die van *Hollant* bot af. En waren die van *Leiden*, *Rotterdam*, *Gorcum*, *Goude*, *Schoonhove*, *Hoorn*, *Enkhuiſen*, en andere, wel ten getale van acht, ſoo angſtig, datſe tot het af-danken niet konden, noch dorſten bewilligen.

* *May.*

Den acht-en-twintighſten van * *Bloeimaant*, wierden by die van *Holland* ingebracht, deſe volgende punten, die ſeer na met d' Algemeinſchap over een quamen, namelijk:

Hollant ſtelt eenige punten voor.

Dat ſe in 't af-danken van vijf-en-vijftigh *Vendelen te voet van* Uitheemſchen, *en* twalef *te paerd, bewilligh den.*

Ook ſtondenſe toe, dat de overige Krijghs-benden te paerdt, van zeſtig *tot* vijftigh *ſouden gebracht, en de* Kuraſſieren *in* Harquebouſiers *verandert worden.*

* *Proviſie.*

Dat het geen voorſchreven was, by * *voorraat in 't werk geſtelt, en de* Lantſchappen *verſocht ſouden worden by deſen haer te vergelijken, met de verdere punten van* * *ſuinigheit en af-danking van Krijgsvolk by hare Ed. Groot Mog: voor deſen ter Al-gemeinſchap ingebracht, beſtaande in deſe volgende punten.*

* *Menagie.*

Dat der Krijghs-luden en diergelijke wedden ſouden geſchikt worden, volgens het gene by hen voor deſen ter Al-gemeinſchap, op het ſtuk van zuinigheit en verminderinge van Krijghs-volk, in gebracht was.

Dat de beampte Krijghs-knechten, die van hun dienſt ontſlagen wierden, geen wedden of jaar-gelden genieten ſouden, ſoo langh de ſelve buiten dienſt van den Lande waren.

* *Service-gelden.*

Dat de * *Herberg-gelden ſouden worden af-geſchaft, mits het Krijgs-volk wel en op hun tijt betalende.*

1650. *Gront-oorſaken van Amſterdams belegh.*

Dat het voet-volk van tzeventigh *tot* tzeſtigh *gebracht, en van de Ruitery noch* acht *Krijghs-benden, makende met de boven-genoemde* twalef, twintigh *tzamen, ſouden af-gedankt worden.*

Maar worden niet aangenomen.

's Anderen-daeghs, op *Zondagh*, de zelve punten ter Vergaderingh van hare Ho: Mog. in-gebracht zijnde, wierd in tegenwoordigheit van *zijn Hoogheit*, van ſijne *Excellentie*, en van den Raedt, na daar opgenomen zin-uittingh, by de zes *Lantſchappen* verklaert, te volherden by der ſelver voorgaande *a* zin-uittingen. Verſochten en belaſten ſeer ernſtelijk en minnelijk de boven-gemelde buiten-ordenlijke en ordenlijke af-geſondene Heeren van *Hollant* en *Weſt-Vrieſlant*; datſe, gelijk ſich ſelve alree op eenige punten, eenparig, nopende de gemelde raet-ſlotten van d'andere *zes Lantſchappen*, hadden gelieft te verklaren, voorts ſoodanige vlijt en naerſtigheit ontrent de Heeren der zelver Gemagtigers (tegenwoordigh ſtaets-wijſe vergadert) wilden volherden aen te wenden, ten einde de zelve ſich op de noch vordere verſchillende en openſtaende punten van gelijken, met d'andere *zes Lantſchappen*, *ſijn Hoogheit* en den Raedt van Staten verdroegen, op dat deſe gewichtige zaek, die tot grooten ondienſt van de gemeene zaek wiert dragende gehouden, endelijk met eenparigheit mochte werden afgedaen: Maer dit liep alles vruchteloos af.

a *Advijſen.*

Principalen.

En verſoeht ſich met d'andere Lantſchappen te vereenigen.

Die van *Hollandt* dan ſiende, dat, hoe meerder plaets zy *d'andere Lantſchappen* gaven, hoe ſtijver ſich de zelve hielden, arbeiden vaſt om een einde te maken, en ſich af-ſonderlijk t'ontlaſten, gelijkſe ook den vierden van * *Zomer-maandt* deden. Makende zulks by Brieven bekent aan *twalef Krijgs-benden te paert*, en *een-en-dertigh te voet*, (al *Uitheemſchen* en jongſt in

Hollant ſtelt haar voornemen in 't werk.

* *Junius.*

1650. *Gront-oorsaken van Amsterdams belegh.*

in dienst) als zijnde hun aen-deel van *vijf-en-vijftigh Vendelen te voet*, en *twintigh te paert*, volgens de punten van den acht-en-twintighsten van * *Bloey-maant* overgelevert.

* *May.*

Wat hier tegen gedaan is.

's Anderen-daeghs, zijnde *Pinxteren*, was de Raedt van Staten vergadert, van 's morgens ten half achten. Na d'eerste preke was de zelve Raed, *sijn Hoogheit* en *Graaf Willem* ter vergaderingh van d'Al-gemeine Staten, tot na-middaghs ten drie uuren, alwaer *sijne Hoogheit*, *Graaf Willem*, en de Raedt van Staten, aen hare Hoog: Mogende voordroegen, dat hen met groote droefheit ter ooren was gekomen, dat de Heeren Staten van *Hollandt*, voor 't scheiden van hunne Vergaderingh, voorgenomen hadden te doen, en in 't werk te stellen, vermindering en af-dankingh van 's Lands *Krijgsvolk*; en dat by *hem*, *sijn Excellentie*, en den Raedt van Staten, een Brief ingestelt was, houdende aen den Bevel-hebberen, als ook aen den Rit-meesteren en Hop-luiden, leggende in bezettingh in desen Staet, volgens het besluit van hare Hoog: Mog. van den tienden van **Grasmaandt*, waer van den inhout van woort tot woort, aldus luit.

* *April.*

ED. MOG. HEEREN,

Brief van d'Algemeine Staten.

DE Hoog: *Mog. Heeren Staten Generaal, hebben gelieft by resolutie van den* 10 April *lest-leden*, sijn Hoogheit, *ende desen Raadt t'authoriseren, om alles daar henen te dirigeren, ten einde, dat egeen Militie in dienst ende Eedt van de Generaliteit wesende, op particuliere orde van d'een of d'ander* *Provintie *en zverde gelicentieere of verandert. Ende alsoo men verstaat, dat als nu eenige particuliere orde daar toe soude gegeven zijn. Zoo hebben vvy na rijpe deliberatie, met* †*advijs van sijn hoogh-gemelte* Hoogheit, sijn Excell. Stadt-houder, *ende den Raadt van Staten, goet-gevonden, by desen, u L. aan te schrijven, dat de selve sullen hebben te gedenken, dat een ieder van haar, sijn Commissie van de Generaliteit heeft ontfangen, ende daar op den Eedt aan de selve gedaan, ende in betrachtinge van dien, geen particulieren last tot licentieren of reduceren te pareren, of na te komen, maar haar Compagnie ende volk in goede ordre by een te houden, tot naerder last van hare Hoog: Mog. of* sijn Hoogheit, *en desen Raadt, daar na een ieder sich, sonder nalaten, sal hebben te reguleren, &c.*

* *Landtschap.*

† *Zin-uittingh.*

1650. *Gront-oorsaken van Amsterdams belegh.*

Wijders gaven *sijne Hoogheit*, *sijne Excellentie*, en den Raedt van Staten hare Hoog: Mog. in bedenken, of de zelve niet raedsaem vonden, ook een Brief van een zelven inhout, aan den zelven Stede-houderen of Bevel-hebberen te schrijven, over dese zaek. Ten tweeden, versochten de zelve aen hare Hoog: Mogende datse op verdere middelen denken wilden, wat in dese soo gewichtige zake, tot eendracht, rust, en meesten dienst van den Lande, wijders te doen stondt. De Hoog: Mog. sich hier over beraed-slagende, bedankten *sijne Hoogheit*, *sijne Excellentie de Stadt-houder*, en den Raedt van Staten, over, en ter zake van de goede zorge, diense in dit werk droegen. En wiert voor goet gevonden en verstaen, dat de gemelde Brief, een weinigh na behooren verandert zijnde, aen de opgemelte Stede-houderen en Bevel-hebberen, ten einde voornoemt, soude afgesonden worden. Te dien einde, wiert ook een ontwerp ingestelt, om ter Vergaderingh van hare Hoog: Mog. ten zelven na-middagh gelesen, en vervolgens beslooten, te worden. Nopende het boven-gemelde tweede punt, wiert goet gevonden en verstaan, dat een seer aensienlijke besendingh sou gedaan werden aan allen Steden en Leden van *Hollandt*, om de zelve door alle bedenkelijke redenen te bewegen, datse sich wilden onthouden van alle af-son-

Verder voorstel van sijn Hoogheit en sijn Excellentie.

Schrijven ook aan de Stede-houderen.

1650. *Gront-oorsaken van Amsterdams beegh.*

derlijke verminderingh of verandering van Krijgs-volk, in dienst en eed van * d'*Algemeinschap* zijnde, en 't geen in tegendeel van hen soude mogen in 't werk gestelt zijn, staken. Wijders wierdt aen *sijn Hoogheit* gestelt en opgedragen, *op wat voet*, en *door wat persoonen*, en *in wat getal* dese besendingh geschieden soude. En wiert midlerwijl *sijn Hoogheit* mitsdien versocht en gemachtight, om alle noodige orde te stellen, en die voorsieningh te doen, ten einde alles in rust en vrede behouden wiert; en insonderheit gehanthaaft de vereeningh, met den gevolge en aenkleven van dien, en in tegendeel geweert en te gemoet getreden, dat niets, 't geen strijdigh met de zelve was, soude mogen ondernomen worden.

* *Generaliteit.*

De Bezendingh aan d' Hollandse Steden wort beraamt.

Wat eenige leden hier tegen hebben.

Maar de Af-gesondene *Geldersche Heeren* verklaerden, datse sich voor behielden, om ter naeste Vergadering, op het boven gemelde besluit, te mogen aentekenen, 't geense oordeelden dienstigh te zijn. d' Aanwesende Afgesondene *Hollantsche Heeren* verklaerden en tekenden op dit voorgenome besluit aan, datse gestant deden al 't gene de Heeren hun *Gemachtigers, ter Vergadering van hare Hoog: Mog. so menighmaal hier te vore hadden doen bekent maken, noopende het stuk van 't krijgs-volk, en dat zy Afgesondene sich hielden aan der selver aentekening, den zes-en-twintigsten van * *Wijn-maant* des voorleden *Iaars, zestien hondert negen-en-veertigh*, en den tienden van * *Grasmaandt* lest-leden gedaen, en over sulx, en om andere redenen, in 't tegenwoordigh besluit en af-sendingh, met den gevolge en aenkleven van dien, geensins bewillighden, maer datse wel bescheidentlijk de vryheit aen sich behielden, van namaals iets daer tegens te doen stellen, 't gene by de Heeren hun † Gemaghtigers oirbaer wiert bevonden, by brengende, dat dit genome besluit, besonderlijk, tegens de gewoonlijke ordre, aengevangen was.

* *Principalen.*

* *October.*

* *April.*

† *Principalen.*

En dit was dat vermaerde besluit, van den vijfden van * Zomer-maent, *daar af soo veel gesproken wiert, en daar op soo merkelijke veranderingen volghden.*

's Anderen-daeghs verscheen *sijn Hoogheidt* weder in de Vergaderingh, en maekte hare Hoog: Mogende bekent, dat hy, ten opsicht van 't gewicht der zake, voor-genomen had, zelfs in perzoon te helpen bekleden de bezendingh aen de Steden en Leden van de Regeering van *Hollant* en *West-Vriesland*, by hare Hoog: Mog. op gisteren onder anderen vast gestelt; en dat hy, *uit kracht van de macht, by hare Hoog: Mog. ten zelvigen dage hem daer by opgedragen*, uit hare Hoog: Mog. Vergadering, zoude tot zich nemen de *Heeren van Aertsbergen, Rinsvoude* en *Klant*, en uit den Raedt van Staten de *Heeren van Asperen, Lukas*, en den *a* Al-gemeinen Schat-meester *Brasser*; vorders verzoekende, dat, by aldien zulks hare Hoog: Mog. zoude aengenaem zijn, behoorlijk *b* geloofs-brieven aen de gemelde Steden en Leden van de Regeering van *Hollandt*, mochten afgeschikt worden.

1650. *Gront-oorsaken van Amsterdams belegh.*

* *Iunius.*

De Prins biet sijn persoon tot de Bezendinge, aan.

Noemt ook d' andere Heeren.

a *Tresorier Generael.*

b *Credentialen.*

Na 't beraetslagen op deze voorstel, bedankten hare Hoog: Mog. *zijne Hoogheit* ten hooghsten, van wege en ter zake, dat hy zijne *Vorstelijke Persoon*, die ongelegentheit gelieste aen te doen, van den dienst van 't Lant, ten opzicht van deze bezendingh, in dier voege zoo verre te behertigen; verzoekende vorders, dat hy door alle mogelijke middelen van *overreding*, de Steden en Leden van *Hollandt* door dese bezending, daer toe wilde soeken te brengen, dat de zelve van af-sonderlijke verminderingh van krijghs-volk, elk voor soo veel hen aenging, wilden af-stant doen, en vervolgens sich voegen tot eenparigheit, met de *andere zes stemmende Lantschappen*. Hier op lieten hare Hoog: Mogende *sijne Hoogheit* toe, dat hy de bovengemelde Heeren, zoo uit de Verga-

Wort bedankt en aangenomen.

1650. *Gront-oorsaken van Amsterdams belegh.*

Vergaderingh van hare Hoog: Mogende als uit den Raedt van Staten, tot het uitvoeren van soo hooghwichtigh een punt, met sich nam. Te dien einde wierden ook [c] gelooss-brieven, in behoorlijke vorm af-geschikt en uit-gegeven, gelijk ook gedaen wiert met het boven gemelde besluit. Doch hier op lieten de af-gesondene *Hollandtsche Heeren* aen-tekenen, datse bevonden de tegenwoordige beraetslagingh een [d] uit-spruitingh te zijn, van het besluit op gisteren, nopende de bezendingh, genomen; en oversulx, daer op passten d'aentekening, van wegen *hun Lantschap* op de zelve besluiten, ten voorschreven dage, genomen. De afgesondene *Geldersche Heeren*, die sich op gisteren voor behielden, op het besluit toen genomen, om te laten aentekenen, 't geen hen raedsaem dachte, verklaerden nu, dat de natuur van de zaek, althans sulks door d'aenbiedingh, en bekentmakingh van *den Prins*, huiden ter Vergaderingh van hare Hoog: Mog. gedaen, was verandert, datse van het besluit, zoo als dat lagh, hun Heeren † Gemachtigers verwittigen souden.

[c] *Credentialen.*

[d] *Resultat.*

Wat Hollant hier op in brenght.

† *Principalen.*

De Leeraer *Morus*, in de *Fransche*, en *Sterremont*, in de *Klooster-Kerk*, binnen 's *Gravenhage*, pasten hun preken, op *Pinxteren*, wel duidelijk op dese stoffe; *Dat men* (verstaande daer door die van *Hollant*) *de Vereening wilde breeken, sorg'loos worden, en geheel en al uit de gedachten stellen, d'oude haat der* Spaanschen, *en ondankbaerheit tegens het Krijgs-volk, betoonen. Dat men weinigh aansagh de verdiensten, die* sijne Hoogheit, *en des selfs* Voorzaten, *als* Vader, Oom, *en* Groot-vader, *den Lande bewesen hadden.* Diergelijke praetjes en redenen, wierden ook onder de Gemeente gestroit: daer by voegende, dat sommige *Heeren van Holland*, eenige heimelijke gemeinschap met den *Spaanschen Afgesant* hielden: dat de zelve *Afgesant*, onlanghs een groote som penningen, by nacht in sijn huis had ontfangen, en onder sijn Schepselen uitgedeelt: dat men in het voorgaende twalef-jarigh bestant, onder dexel van de *Gods-dienst*, *het Land* had willen brengen in twist, onrust, en endelijk weder onder *Spanje*, en nu desgelijx trachtede, onder dexel van de * *Militie*: dat de Leeraren, en alle yverige *Gereformeerde*, in dese gelegenthe it behoorden op te waken, en te bedenken, dat al andere wel licht hun verdragh met *Spanje* souden aengaen, maer dat tusschen de Leeraers en de Inwoonders van de *Spaansche Landen*, geen versoening noch vereeningh te verhoopen stont, doordien 'er tusschen hen een oude wrok lagh, die al te diep in de herten van beide parthyen ingewortelt was.

Wat hier van gepredikt wort.

Gemeene praatjes op 't zelve.

1650. *Gront-oorsaken van Amsterdams belegh.*

* *Krijghsmacht.*

* *Herformde.*

Aen dese en diergelijke hevigheden en verbitteringen, die van dagh tot dagh wacker aan groeiden, en weelige looten begosten te schietten, kon ieder, die sich eenighsins op zaken van Staet verstont, wel lichtelijk bemerken, dat 'er gevaerlijke, en staet-ondergank-dreigende zaken op handen waren. Doch verre wast 'er evenwel van daen, dat die van *Hollandt* sich konden in-beelden, of dat hen oit in den sin kon komen, 't geen hier uit gevolgt is. *Hollandt*, dat diep, en tot d'ooren toe, (om soo te spreken) in schulden stak, en geen middel sach om sich te redden, en daer uit te geraken, als zijnde een * *opper-hoofdig* of *opper-machtig Lantschap*, en dat, uit kracht van de Vereening, niet tegens haer dank, en boven behooren, met opgelegde laften konde beswaert blijven, bleef stijf en pal by haer opzet en besluit, daer van het niet te verzetten was, staen: vermits het noch alle Jaren *tien maal hondert duisent gulden* zou te kort schieten, schoon 'et haer middelen behield, en de verminderingh van Krijghs-volk, volgens haer ontwerp, voort-gank nam.

* *Souverain.*

Den zevenden van * *Zomer-maandt*, wierdt by de af-gezondene Heeren,

* *Iunius.*

van

1650. *Gront-oorsaken van Amsterdams belegh.*

van wegen het *Lantschap* van *Hollandt*, ter Vergaderingh van hare Hoog: Mog. zekere voorstel gedaen; 't welk alleen te dien einde geschiedde, op dat hare Hoog: Mog. mochten goet-vinden achter weegh te laten, of voor een wijl op te schortsen, de bezendingh aen de *Hollantsche Steden*, die toen op gisteren en eer-gisteren was vast gestelt, vermits zulks een vreemt en ongehoort dingh, en buiten gewoonlijke orde van de regeering was, en daer uit niet bespeurt konde worden, iets vruchtbaerlijks te sullen volgen. Ook boden de boven-gemelde af-gesondene *Hollantsche Heeren* aan, de Staats-gewijse Vergadering van 't *zelve Lantschap*, soo haast als het mogelijk soude wesen, gaerne te willen doen vergaderen en t'zamen komen, om aan de zelve voor te stellen, 't geen men ten dienste van den Lande, aan de besondre Steden en Leden van *Hollandt*, by de boven-gemelde besendingh, meende te doen. Als hier op d'af-gesondene Heeren van het *Lantschap* van *Gelderlandt*, vertoonden en aanboden, ('t welk ook by de vier aan-wesende *Landschappen*, gestemt en toe-gestaan wierd) dat by aldien, d'opgemelte af-gesondene Heeren van *Hollandt*, souden willen intrecken de Brieven van aan-schrijvinge, van af-sonderlijke verminderingh en veranderingh van Krijghs-volk, van wegen het op-gemelte *Lantschap van Hollandt*, aan haer Bevelhebberen te paerde en te voet af-gesonden, en het werk van af-zonderlijke af-dankinge en vermindering van Krijgsvolk te stellen in haar geheel, dat in zoodanigh geval *sijne Hoogheit* soude worden versocht, om aldaar in hare Hoog: Mog. Vergaderingh te komen verschijnen, en de zaak van dese boven-gemelde bezendingh in nader bedenkingh te nemen; en daar op gehoort en in-genomen zijnde, de verklaring van de meer-gemelte af gesondene *Hollantsche Heeren*, sulks niet hun werk, maar der Heeren, hun * Gemagtigers, de Staten van het meer-gemelte *Landschap van Hollandt*, te zijn, aan den welken het voorschreven versoek soude mogen werden gedaan, by aan-nemingh van hun boven gemelde aanbiedingh, is na voorgaande beraatslagingh goet gevonden en beslooten, geensins af te wijken, maar vast te blijven, en te volherden by haar Hoog: Mog. besluit op eergisteren en gisteren op dese zaak genomen.

1650. *Gront-oorsaken van Amsterdams belegh.*

* *Principalen.*

Hollant soekt de besending op te houden.

En een Vergadering te beroepen.

De Besendingh vast gestelt.

Maar gaat niet aan.

Weshalve, versochten hare Hoog: Mog. aan de meer-gemelte afgesondene Heeren van *Holland* hun goede meeningh en voornemen, als ook van *sijne Hoogheit*, mitsgaders die van den Raadt van Staten, ten opsicht van het stuk van de boven gemelde afzonderlijke afdankingh en verminderingh van Krijghsvolk, met alle goede vlijt en naerstigheit te willen by staan, en te helpen bevorderen. Hier op deden de meer-gemelte Heeren Afgesonden, van het *Landschap van Hollant*, aan-tekenen het besluit, boven geroert, niet te kunnen toestaan, maar wel uitdruckelijk te verklaren, het boven gemelde besluit te zijn een ongewoonlijke vreemdigheit en nieuwigheit, sich niet schickende met d'orde van de Regeering, en gaven wel minnelijk te kennen, datse als noch overbodigh en bereit waren beschrijvingh te doen, soo haest het doenlijk en mogelijk soude wesen, om de Heeren Staten van *Hollandt* te doen vergaderen en t'zamen komen.

Daar die van Hollant tegen zijn.

TWEE-

TWEE-EN-VEERTIGSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Zijn Hoogheit de Prins van Oranjen met de Gemachtighde Heeren, beginnen de Besendinge, en komen eerst tot Dordrecht, alwaar de Prins aan den vollen Raadt, de voorstellingen te kennen geeft, waar in de selve bestaan. Harde woorden van d'Heer van Aerts-bergen aan die van Dordrecht. De Prins trekt voort op Gorcom, Schoonhoven, en ter Goude, daar eenige Gemachtighde van Amsterdam hem comen spreken, en reist vorder na den Briel en Rotterdam, en van daar na Schiedam, Delft en den Hage. De Besending reist wederom na Alkmaer, Hoorn, en Enkhuisen, en andere kleine Steden. Medenblik comt sich selfs verclaren. De Prins trekt t'Edam, wort aldaar van twee Gemachtighde Heeren van Amsterdam begroet, en comt twee uuren vroeger in dese Stad, als hy geseit had, de Majestraat verwelcomt hem, en weigert sijn versoek van in den Raadt te verschijnen, waar over hy, als verstoort vertrekt, en 't geleide van de Ruiterye en gewapende Borgers, door andere wegen, ontrijdt, en comt tot Haerlem, en van daar te Leiden en in den Hage. De Gemachtighde doen hare Hoog: Mog. verhaal van hun wedervaren, en worden bedankt. Besending aan de Staten van Hollandt, in wiens Vergadering sijn Hoogheit komt klagen, over 't geene hen van de Majestraten t'Amsterdam bejegent was.

Ao 1650.

De bezendingh gaat voort.

DE Vergaderingh dus onverrichter zaek, (hoewel 'er by die van *Hollant* groote vlijt en naerstigheit aangewent wierdt, om alles te bevredigen, en in een geruster stant te houden,) gescheiden zijnde, is *sijn Hoogheit* daar op met d'afgesondene Heeren, en een groot aantal van andere hooge Officieren, na *Dort* vertrocken, op den achtsten van * *Zomer-maandt*. *Zijn Hoogheit* gingh eerst na *Honselerdijk*, om den *Koningh van Engelant* adieu te seggen. 's Avonds quamense ten elf uuren binnen de Stadt *Dort*, alwaerse van de Burgeren, die in de wapenen stonden, seer prachtigh, en met groot gejuig ontfangen wierden.

* Iunius.

En komt eerst te Dordrecht.

Aldaer deed sijn meer-gemelte *Hoogheit*, in den Raedt en volle Vergadering, een Voorstel (door den druk gemeen gemaakt) daar by hy wijtloopigh en breet verklaerde, „ Wat verdriet de belijders „ van de Herformde Gods-dienst, als dese „ sich eerst met hun leere begosten t'open- „ baren, was over gekomen, en hoe el- „ lendigh datse in den beginne met bran- „ den, moorden, en bloet-vergieten, „ van den *Koningh van Spanje*, en sijn „ Schepselen geplaeght en mis-handelt „ wierden. Dat *Prins Willem* d'eerste, „ met de Staten, sich tegen dit moorden „ en branden gewapent had; en dat, om „ 's *Konings* macht noch beter te kunnen „ kneusen, *de Vereenighde Landschappen*, „ in den *Iare vijftien hondert negen-en-* „ *tzeventigh*, een onderlinge verbintenis,

Inhout van de Voorstelling door sijn Hoogheit, eerst aan die van Dordrecht, en daar na aan eenige andere Hollantse Steden gedaan.

1650. *Inhout van de voorſtelling, aan d' Hollanſe Steden.*

,, en * eeuwigh Verbont op-gerecht had-
,, den. Dat door deſe Vereening het land
,, was machtigh geworden; dat tot voor-
,, koming van alle ſwarigheden, en tegens
,, d'inwendige vyanden, beide van Gods-
,, dienſt en Regeering, by den Raed van
,, Staten, en *ſijn Hoogheit*, een Staet van
,, Oorlogh geraemt was. Dat hare Hoog:
,, Mog. dikwils getracht hadden, om over
,, d'ontſtane ſwarigheden, van wege den
,, Staet van Oorlogh, in geſprek te ko-
,, men, maer dat ſulks by d'afgezondene
,, Heeren, van wegen *Hollandt*, was
,, af-geſlagen, en dat de zelve nader hant
,, voorgeſlagen hadden, om *de halve*
,, *Ruitery*, en *hondert en vijf Vendelen* af
,, te danken, 't welk by de *zes andere*
,, *Lantſchappen*, als ontijdig en ondien-
,, ſtig bevonden wiert; dat evenwel deze
,, *zes andere Lantſchappen*, bewillight
,, hadden in het af-danken van *vijf-en-*
,, *vijftig Vendelen te voet*, en *twalef te*
,, *paert*, en de Ruitery van *tzeſtigh* tot
,, *vijftigh* koppen te verminderen.

* *Unie.*

,, Dat hare Hoog: Mog. op den ze-
,, ſtienden van * *Gras-maant* leſt-leden,
,, een ernſt achtigen brief tot dien einde,
,, hadden geſchreven en verſocht, dat de
,, zelve aen alle de *Hollantſche Steden*
,, mocht geſonden worden, maar dat zy
,, twijfelden, of zulks geſchiet was, door
,, dien hun te gemoet gevoert wiert, dat
,, zelve onnodigh te zijn. Dat die van
,, *Holland* ook hadden afgevaerdigt brie-
,, ven aen verſcheiden Officieren te paerde
,, en te voet, by de welke zy hun Dienſt
,, opzeiden, waer op hare Hoog: Mog.
,, en *ſijn Hoogheit* in tegendeel hadden
,, gedaen. Dat 'er nootzakelijk genoeg-
,, zame Krijghs-macht moſt aangehouden
,, worden, om tegen alle vyanden, zoo
,, van buiten, als van binnen, te konnen be-
,, ſtaen, welks aantal aen *ſijn Hoogheit*,
,, en de Raedt van Staten (als de meeſte
,, kennis van Krijgs-zaken hebbende) beſt
,, bekent was. Dat de voorleden oorloge

* *April.*

,, ſeer veel gekoſt had, maer dat de zelve
,, met een onwaerdeerlijke Vryheit be-
,, loont was, dat de *Vrede* nu verlichting
,, vereiſte, gelijk billik was, alſoo mede
,, d'andere *Lantſchappen* zoo wel als *Hol-*
,, *landt* klaeghden, over de ſware laſten,
,, en over ſulks ook tot verminderinge van
,, des Lants Krijgs-macht wel konden ver-
,, ſtaen, maer dat die met behoorlijke or-
,, dre, een ſtemmigh geſchieden moſt.

1650. *Inhout van de voorſtelling, aan d' Hollandſe Steden.*

,, Zelfs hadden ook hare Ed: Mogende
,, de Staten van *Hollant* op den eerſten van
,, * *Slacht-maandt*, al in den *Iare zeſtien*
,, *hondert drie-en-twintigh* voorgeſtelt, en
,, helpen beſluiten, met d'ander *zes Lant-*
,, *ſchappen*, dat geen *Lantſchap* affonderlijk
,, eenige Vaendelen van 's Lands Krijgs-
,, knechten, op eygener macht, zou mogen
,, af-danken, gelijk zy in den *Iare zeſtien*
,, *hondert zes-en-twintig*, zoodanige af-
,, ſonderlijke verminderinge van eenige
,, Vaendelen, by de H: Staten van *Zeelant*
,, ondernomen, hebben helpen weeren, en
,, tegenſtaen: dat ſulks ook by alle de Lant-
,, ſchappen altijt is toegeſtemt, en noit te-
,, gen geſproken. Vorders beriepen zy hun
,, op d'eertijts gemaekte * *Unie*, waer tegen
,, (zo ſy meinden) dit afzonderlijk af-ſchaf-
,, fen, van 's Lants Krijgs-macht, regel recht
,, was ſtrijdende; verhaelden ook in wat
,, ſtraffen zy te vervallen quamen, die te-
,, gen *d' Unie* yets ſouden komen aen te
,, rechten. Verzocht eindelijk, dat men
,, ſich met d'andere *zes Lantſchappen*, in
,, dit ſtuk eenſtemmig wilde verklaren, of
,, anderſins deſe verſchillen, door den *Stat-*
,, *houder*, volgens het negende Artijkel van
,, de voorſeide *Unie*, te laten beſlechten,
,, waer op zy aenſtonts, om in alles, tot
,, den welſtant des Lands tijdelijk te kon-
,, nen voorſien, antwoort waren verwach-
,, tende.

* *November.*

* *Eeuwigh verbont.*

Dit voorſtel beſtont in xxv. Leeden; En nademael 't zelve al voorts door den druk in allemans handen quam, zoo wiert het ook aenſtonts, door een tegenſtelling we-

1650. *Besendingh aan d'Hollandse Steden.*

wederleit, en door den druk gemeen gemaekt.

Harde en aenstootelijke woorden vielen hier te *Dort*, tusschen den *Heere van Aertsbergen*, (die van wegen dese besendinge het woort voerde) en de Burgermeester *de Wit*, want *Aertsbergen* dreef den Raadt van *Dordrecht* wel stoutelijk met zeer scherpe, bittere, en onverdraeglijke woorden, toe, Dat zy reparatie moesten doen, over 't verbreeken van de *Unie*, daer aen zy haer, benevens andere Leden van die *Provintie*, hadden schuldigh gemaekt, en over zulks strafbaer waren aen lijf en goet. Voorts dat zy Gemachtighden, by faute of uitstel van prompte, en effectueele reparatie, noch andere tale zouden moeten houden. Het besluit echter van de Vroedschap van *Dordrecht*, was al-gemein, en alleen by monde, te weten, datse ter aenstaende Vergadering hun *a* zin-uitting, volgens de Vereening en orde van 't *Landt*, souden in brengen, en alles op-brengen wat tot ruste en welstant van den Staet konde strecken. Van daer togense op *Gorcum*, alwaer, gelijk tot *Schoonhoven*, besloten wierdt, volgens hun *Voorstel*. Tot *Goude* haddenze eerst beslooten, geen gehoor in de Vroedtschap te geven; doch *sijn Hoogheit* daer gekomen zijnde, ontboot d'eenen voor, en d'anderen na, tot sich, en kreegh, soo doende, de meeste stemmen. Doch was ook hen verklaringh al-gemein en by monde. Tot *Gorcum* quamen by *den Prins*, de *Heeren van Waveren* en *Hasselaar*, van wegen *Amsterdam*, versien met geloofnis-brieven, van de Achtbare Heeren Burgermeesteren en Raedt deser Stede, en zeiden tegen hem klaer en uitdruckelijk, *datse hem, noch ook de andere Heeren, de voornoemde besending bekledende, binnen de Stadt Amsterdam niet in laten souden*, als blijkt uit *'s Princen Voorstel*, van den dertigsten van * *Zomer-maandt*, ter Vergaderingh van de

Scharpe en dreigende woorden te Dort voor gevallen.

a Advijs.

Te Schoonhoven.

Te Gouda.

De Besending komt te Gorcum, daer gemagtighde van Amsterdam by hun komen.

*Iunius.

Staten van *Hollandt*, gedaen, die hier na volgen zal.

In den *Briel* en tot *Rotterdam* (derwaerts alreê van te vore, eenige luiden gesonden waren, om de voornaemste vreze aen te jagen, of door beloften te verlocken) wiert hen in de Vroedschap gehoor, en antwoort na begeerte gegeven. Doch evenwel ook by monde, en slaende, of siende op het gene, datze ter Vergaderingh van de Staten zouden in-brengen. Maer die van *Schiedam* zeiden recht uit, datse ter daghvaert hun meeningh inbrengen souden, waer over *de Prins* aldaar, niet vernoegt zijnde, aenstonts vertrok, en geen maeltijt doen wilde. Tot *Delft* gebeurde hen het zelfste, alwaerse wel aen sijn *Hoogheit*, maer niet aen d'anderen Gemaghtighden, in de Vroedschap gehoor wilden geven. Dies *de Prins*, en d'andere terstont wegh, en naer den *Haag* vertrocken.

Zaturdagh, den *achtienden van* * *Zomer-maandt*, togense op *Alkmaer*, alwaer 's anderen-daeghs *de Prins* sich beraetslaeghde met *Graaf Hendrik*, daer na met d'anderen. En in de Vroedschap tot gehoor gekomen zijnde, kreeg goet, doch ook al by monde, en een al-gemein antwoort. Het zelfste wedervoer hem te *Hoorn*, *Enkhuisen*, en andere kleine steden. Maer die van *Medenblik* quamen van zelfs aen-brengen hun verklaringh, die al-gemein was, biddende, quanzuis, dat hy de moeite niet wilde nemen, van te gaen tot hun stadt, en dat om de *quade wegen, en zy weinigh gelegentheit hadden, om naer eisch en waerdigheit sijne Hoogheit t'ontfangen.*

Midlerwijl vervorderde *de Prins* zijn reis, en quam endelijk ook tot *Edam*. Hier quamen weder *de Heeren Geelvink*, out Burgermeester, en *Spiegel*, voorsittent Schepen, van *Amsterdam*, verzelschapt met een Secretaris, *den Prins* begroetten, en weder het zelfste verzoek

1650. *Besendingh aan d'Hollantse Steden.*

Komt in den Briel en te Rotterdam.

Voorts tot Schiedam en Delft, die gehoor in hun Vroedschap weigeren.

*Iunius.

Tot Alkmaer, Hoorn, en Enkhuisen.

Die van Medenblik komen by de Prins.

Als ook ten tweede maal, die van Amsterdam, tot Edam.

1650. *De Prins in Bezending, t' Amsterdam.*

beleefdelijk aen hem doen. Dit alles, niet tegenstaende, trok *sijn Hoogheit*, tegen wil en dank, en 't beleeft versoek van die van der stadt, na *Amsterdam*, en beschreef sijn aancomste tegens drie uren na de middagh. De Heeren Burgermeesteren des verwittight zijnde (onaengesien de hoon en aancomste met zulk een ontwettelijke bezending,) deden straks geen kleine onkosten en toestellingen, om den *persoon* van *sijn Hoogheit* prachtigh in te halen, en te verwellecommen. Het geschut wiert op *de nieuwve Brugh* (want daer door, mits zijn reise herrewaerts aan uit *Waterlandt* lagh, moeste hy varen) geplant. Het *Damrak*, dat altijt vol schepen en lichters is, wiert van de zelve ontleedigt. Aen *den Dam*, tegen *de Waag* over, was een steigeringh van planken in der yl op-geslagen, om te gemackelijker uit de schuit, op de wal te kunnen stappen. De twintigh Vendelen Burgeren, quamen, op bevel van Burgermeesteren, mede in 't geweer. Ondertussen quam *sijn Hoogheit*, de toestellen pas ten halven zijnde, onversiens een uur of twee voor d'uitgeschreve tijt, met een sloep bedektelijk in stadt, en stapte by *den Dam* op de steigeringh op de Wal. Gingh voorts met een stijve tredt, verzelschapt met eenige Heeren, (die t'aller geluk, toen juist op 't *Stadt-huis* waren, en hem op 't statelijkste verwellecomden en ontfingen) na 't *Princen-hof*. Hier had de Majestraat voor hem, een kostelijke maeltijt en banquet laten aen-rechten, doch weigerde daer van te eten, en deed zijn eige kost in een bezondre Kamer op-disschen. En door een van de Heeren geperst werdende, om ten minsten een dronk te doen, dreef hem wel bits toe, en zeide, *om met elkandre t'eten en te drinken, souden wy beter vrienden moeten zijn, alsvve tegenvvoordigh zijn.* 's Avonts, op bevel der Burgermeesteren, die met de *Prins* ter vensteren van 't *Princen-hof*, uit

Amsterdam maakt toestel om de Prins t' ontfangen.

Doch hy komt eerder als de gestelde uur.

En weigert met de Heeren te eeten.

leiden, trok de Burgery gewapent, doende ontallijke veel eerschoten, daer voor by. Hier deed *sijn Hoogheit* voorslagh aen den Gemaghtighden van de Vroedschap tot hem gezonden, om te mogen 's anderen-daeghs in den Raedt verschijnen, en aldaer sijne voorstel mondelingh voordragen. Doch dit wierdt hem, mits eerst het goet-dunken van de gantsche Vroedtschap, daer op gehoort hebbende, beleefdelijk af-geslagen, hem voorhoudende, datze, zoo hy quam als *Stede-houder*, hem zulks wilden toe-staen, en sijn Voor-vaderen Gerechtigheit laten houden, doch zoo te komen als een bezonder, met hun vryheit te strijden, en ongehoort te zijn. Zeker vermaert Heer, toen Schepen, willende hem hun meeningh noch duidelijker te kennen geven, dreef hy met stijve kaken, en al snauwende toe; *wel Duits te kunnen verstaan, en geen vertolker van nooden te hebben.* De gemelde Gemaghtighden noodighden hem tegen 's anderen-daeghs weder ter middag-mael, en hadden ook de spijs al laten bereiden, maer de tijt gekomen zijnde, vertrok hy van *'s Princen-hof*, zonder daer zijn afscheit te nemen. Burgermeesteren, niet te min, deden weder, om hem alle mogelijke eere aen te doen, etlijke Vendelen Burgers, als ook de Ruitery, in 't geweer komen, om, gelijkze hem niet hadden kunnen in-halen, door zijn schielijke aenkomste, ten minste hun genegentheit te toonen in het uit-leiden. De wegh, de welke de naeste was, en die men meende dat de *Prins* soude nemen, na de *Haerlemmer poort* was *den Dam* over, en de *Nieuvven-dijk* langs. Daer stonden de Burgers en Ruitery, met verlangen, om hem te geleiden. Maer hy sijn affscheit aen *'t Stadthuis* genomen hebbende, liet de Karos snellijk voortslaen, en reed een anderen wegh, langhs *de Keisers-gracht*, na de Poort; en quam *Vrydaghs*, den *vier-en-tvvintighsten* van

1650. *De Prins in Bezending, t' Amsterdam.*

De Prins verzoekt in den Raad te mogen komen.

Maar wort geweigert.

En vertrekt.

Rijdende een onvermoedelijke wego na de poort.

* Zomer-

1650. *Verhandelingen over de Hollantse bezendingh.*

* *Junius.*

Komt tot Haerlem, aldaar mede gehoor geweigert wort,

a *Proteſteerden.*

* *Junius.*

De Prins en de Gemachtighde werden bedankt.

* *Zomer-maand*, tot *Haerlem*: alwaer insgelijks den Gemachtighden van hare Hoog: Mog. by de Majeſtraet, om in de Vroetſchap gehooort te worden, af-geſlagen wiert; invoege, dat *de Prins* daer mede geen genoegen ontſingh. Op *Zaturdagh* togenſe op *Leiden*, alwaerze het middagh-mael aten, en na begeerte antwoort ontſingen, doch al mondeling, en a aentuigden zoo wel die van *Leiden*, als al andere Steden, dit alles te zijn, behoudens recht, en hantveſten der Steden.

Den *zeven-en-twintighſten* van * *Zomer-maandt*, deden de Heeren, hare Hoog: Mog. Gemaghtighden, een verhael van 't geen hun in deſe bezendinge was ontmoet.

't Welk in tegenwoordigheit van *ſijn Hoogheit*, en de Raed van Staten eerſt mondelingh gedaen, en daer na ſchriftelijk over-gegeven zijnde, zoo wiert, na voorgaende beraetſlagingh, by deſen Raedt goet-gevonden en verſtaen, *den Prins* op 't alderhoogſte, en ernſtighſte over en van wege d'over groote moeite en voorzorge, die de zelve gelieft had te nemen en te doen, in deze hoogwichtige zake, daer de ruſt van deſen Staet aen gelegen lagh, te bedanken; gelijk ook hooglijk en ernſtelijk mitsdien bedankt wierden, d'af-gezondene Heeren van hare Hoog: Mogende en de Gemaghtighde Heeren van den Raedt van Staten, van wegen hun beweze vlijt, zorge, en naerſtigheit, dieſe in deſe bezendingh aengewent hadden, betrouwende hare Hoog: Mog. dat *God de Heere* deſe bezendingh zoodanigh zoude willen zegenen, dat daer door *de Lantſchappen* tot eenparigheit en eenigheit moghten gebracht, en daer by t'allen tijden gehouden worden.

Ordinaris en Extraordinaris Gecommitteerden.

d'Ordenlijke en buiten-ordenlijke Gemaghtighden van *Hollandt*, verklaerden op 't boven-gemelde verſlagh, en aenkleven van dien, niet te hebben beſlooten, maer aengenomen, dit verſlag aen hun Gemaghtigers te zullen overbrengen.

1650. *Verhandelingen over de Hollandſe Beſending.*

De Prins verwittighde ook hare Hoog: Mog. dat, geduurende de bezendingh aen de Steden van *Hollandt* en *Weſt-Vrieſlandt*, hem eenige zaken in 't byzonder waren voor-gevallen, daer van hy meende by gelegentheit aen hare Hoog Mogende nader openingh te doen.

Vergaderingh der H: Staten van Holland.

Ondertuſſchen waren de Heeren Staten van *Hollandt* weder vergadert, meeſt nopende de bezendingh, alwaer een ieder inbraght en verſlagh deed, wat in de haren zich toegedragen had, en hen voorgekomen was. Voorts wiert tot onderlinge eenigheit en ſtandvaſtigheit gearbeit, om ſtaende te houden, de den *vierden van* * *Somer-manndt* gedane afwijſing van Krijgs-volk.

* *Junius.*

Den *vier-en-twintighſten* van * *Somer-maandt*, hebben hare Hoog Mog. weder een bezendingh af-geſchikt, door de *Heeren van Aertsbergen*, *Marignant*, *Renſwoude*, *Graveſteins*, *Mulart*, en *Klant*, ter Vergadering van *Holland*, om de zelve als noch tot het geen, wat in de voorige bezending, in de Steden was voor gehouden, te bewegen; waer op, na gewoonte, zy antwoorden, te ſullen ſich beraetſlagen, en hun * zin-uiting te zijner tijdt in-brengen.

* *Junius.*

Bezendidg van hare Ho: Mog. aan de zelve.

* *Advijs.*

In gevolgh van 't gene *de Prins* by verſlagh, van den *zeventienden* van * *Somer-maandt*, geſproken had, van nader openingh, ſoo heeft hy *Donderdaeghs*, *den dertighſten* des zelven maends, verzelſchapt en in-gehaelt door de Heeren Edelen, ter Vergaderingh der Staten van *Hollandt*, deze volgende voorſtel, door den Griffier *Muſch* in-geſtelt, als bleek uit den ſtijl, gedaen.

* *Junius.*

ED. MOG. HEEREN,

Des Princen klachten.

NA dat by de reſpective *Provintien* in-gebracht zijn geweeſt ter Generaliteit der zel-

1650. *De Prins klaagt over Amsterdam aan d' H: Staten van Hollandt.*

zelver Provintiale Advijsen, op 't stuk van den Oorloge, met den gevolge ende aenkleven van dien, ende daer uit bevonden is geweest, dat de *zes andere Provintien* daer in ten deele van u E. Mogende waren discreperende, hadden wy, *sijn Excellentie Stadthouder*, ende den Raedt van Staten, gaerne gesien dat de opgemelte *Provintien* malkanderen onderlinge, dies aengaende, hadden verstaen, ende is ook daer toe aenleidinge gegeven; Maer 't heeft u E. Mog. belieft zulks te præterieren, ende door 't subijt scheiden van der zelver jonghste Staets-gewijse Vergaderinge voor te nemen, eenige separate Licentieringe ende Reductie van 's Lands Krijghs-volk, soo te paert als te voet, ook de zelve in 't werk te stellen, waer over de Hoog: Mog. Heeren Staten Generael, onder andere devoiren, genootzaekt sijn geworden, te decreteren een seer notable besendinge, aen alle Steden en Leden van u Ed. Mog. *Provintie*, om de zelve met alle bedenkelijke redenen te bewegen, tot nadere resumptie van 't voorsz. geheele werk, ende dat zy haer dien-volgens souden willen onthouden van alle separate Cassatie ende verminderinge oft veranderinge van 't voorsz. Krijghsvolk, als wesende in dienst ende eedt van de Generaliteit, ende 't gene ter contrarie van dien zoude mogen zijn voorgenomen, laten varen, op dat alle eendracht, rust, ende noodige onderlinge eenigheit, onder zoo oude ende vertroude *Bont-genooten* mochte werden geconserveert, ende in 't tegen-deel geweert, ende te gemoet getreden, alle 't gene, dat contrarie van dien, boven vermoeden, zoude mogen volgen.

In welke goede en oprechte intentie, wy ons persoon, in de voornoemde besendinge, mede hebben laten employeren, ende daer toe getreden wesende, hebben wy ons in de meer-genoemde besendinge, eerst gevonden binnen de Stede *Dordrecht*, en zijn van daer vertrocken, naer de Stadt *Gornichem*, in consideratie van de * viciniteit van de plaetsen.

* *Nabyheit.*

Ende zijn ons in de zelve Stadt komen vinden de Heeren *Oetgens* ende *Hasselaar*, verzien met Creditiven van de Achtbare Heeren Burgermeesteren, ende Raedt der Stede *Amsterdam*, ende hebben de gemelte twee Heeren, ons, tegens alle verwachtinge, iterativelijk ende klaerlijk aengeseit, dat zy ons, noch ook de andere Heeren, de voornoemde bezendinge ook bekleedende, binnen de voornoemde Stad *Amsterdam* niet en zouden in laten.

1650. *De Prins klaagt over Amsterdam aan d' H: Staten van Hollandt.*

Hier op is noch verder gevolght, dat de Heeren *Geelvink* ende *Spiegel*, geaccompagneert met den Secretaris, ons sijn komen vinden tot *Edam*, verzoekende, dat wy de boven genoemde Stede *Amsterdam*, niet en zouden willen aen doen, maer de zelve voor-by passeren.

Op dat de Magistraet der zelver Stede, niet genootsaekt en soude werden, ietwes te doen, dat ons mis-contentement zoude konnen geven.

Doch dies niet tegenstaende, zijn wy met alle de andere Heeren van de meer-genoemde bezendinge, binnen de meer-genoemde stede *Amsterdam* gekomen.

Alwaer de Heeren Burgermeesteren ons, voor ons Persoon hebben verwillekomt, met verklaringe van ons, als *Stadt-houder*, te ontfangen, ook vervolgens eenige demonstratie van uiterlijke eere aan gedaen.

Maer verzocht wesende om ons, als ook aen de andere Heeren van de meer-genoemde bezendinge, te willen verleenen audientie in den vollen Raedt der meer-genoemde Stede, hebben zulks geweigert.

Waer na by ons in qualité, als *Stad-houder* over U Ed. Mog. *Provintie*, verzocht wesende Audientie, in den voornoemde vollen Raedt.

Op een poinct, daer van wy hun tot der selver meerder contentement, preallable openinge hadden gedaen.

Hebben ons voor-genoemde versoek in deliberatie van vollen Raet geleit.

Ende zijn de Heeren Burgermeesteren, vergezelschapt met eenige Heeren uit de Magistraet der meer-genoemde stede *Amsterdam*, des anderen daeghs, ons komen vinden, ende verklaert, de audientie in qualité als *Stadthouder*, niet te konnen accorderen.

Welke Proceduuren verre verscheelen van die van de andere Steden van U Ed. Mog. Provintie, die alle, binnen hun ressort, ofte daer buiten respective, ons als *Stadt-houder* vriendelijk hebben gepresenteert ende aengeboden, Audientie.

Dies wy ons des te meer ten hoogsten bezwaert ende gegraveert vinden, by de boven-genoemde aenzegginge ende weigeringe respective, van wegen de Stede *Amsterdam*

1650. *De Prins klaagt over Amsterdam.*

dam gedaen, als strijdende tegens onse digniteit en respect; mitsgaders tegen den Staet ende Hoogheit van deze *Provintie*, die ons met de qualiteit ende Charge van *Stad-houder* hebben bekleet, streckende mede notoirelijk tot *ons Persoons* kleinachtinge, ook vilipendie, behalven dat het is een ongebruik, oit ofte oit ten regarde van onse *Predecesseuren* in Charge niet gepleegt, ende over zulks hebben wy noodigh geacht, U E. Mog. tegenwoordigh, Staets-gewijse vergadert wezende, alle het zelve mitsdesen bekent te maken, ook te verzoeken ende desireren, dat U E. Mog. die van de op-gemelte Regeeringe der meer-genoemde Stede *Amsterdam*, daar toe wille n disponeren, ook houden ons dies aangaande te doen behoorlijke reparatie ende satisfactie. Vertrouwende dat U E. Mog. hier op ten spoedighsten sullen willen delibereren ende ook resolveren. In's *Gravenhage* den 30 *Junij* 1650. In's 1650. *De Prins klaagt over Amsterdam.*

Ende was onderteikent.

G. P. d'ORANJE.

Men merkte, zeit Aitzema, *dien in dit verhaal gevolgt wort, dat, als de Prins de Stadt* Amsterdam *noemde, sulks met een beweging en verheffing van stemme deed, doch daar na vveder met zedigheit sprak.* Die van *Amsterdam* verzochten daer van *dubbelt, en brachten ook daer nae antwoordt, ('t geen zal volgen,) daer op in. * *Copye.*

DRIE-EN-VEERTIGHSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

De Prins geeft een Temperament *of matiging, vvegen den Staat van 't Krijghs-volk over, vvort bedankt, maar by die van Hollandt niet aangenomen. Zijn Hoogheit krijgt de koorts. Hollands Verklaringe op 't overgegeven temperament. Hun schrijvens hier over aan d'andere zes Lantschappen. Verantvvoordinge des Magistraats van Amsterdam, tegens de voorgaande aanklachten van sijn Hoogheit.*

De Leden van Hollant komen in de vermindering van 't Krijhgs-volk niet wel over een.

ONdertusschen, vermits, na verscheide by-een-komsten, tusschen de Leden van *Holland* geen eenparigheit konde gevonden worden, nopende het stuk van de verminderingh van krijgs-volk, was *de Prins* met den Raedt van Staten, eenige dagen langh geduurigh besigh geweest, en vond met den zelven een voorslag van nader *a* matigingh, die den vijftienden van * *Hooy-maandt*, ter Vergaderingh van hare Hoog: Mog. in gebracht wiert, en in dese volgende Punten bestont.

a Temperament.

* *Iulius.*

DAt *sijn Hoogheit, sijn Excellentie Stede-houder*, en de Raedt van Staten verzochten, dat met de betalingh van de af-sonderlijke af-gedankte Krijgs-knechten mochte voort gevaren worden. *Voorslagh van de Prins en de Raad van Staten op 't zelve.*

En om vervolgens de Landen tot eenparig besluit te brengen, zoo wel aengaende het verminderen van Krijgsvolk, als andere punten van *a* zuinigheit, en het ramen van een vasten Staet van Oorlogh, zoo wiert by *sijn Hoogheit, sijne Excellentie*, en den Raedt van Staten, voor-geslagen. *a Menage.*

Dat voor eerst *zestien Vendelen Ruiters* zouden werden af-gedankt, blijvende dan noch in dienst *twee-en-vijftigh Vendelen*, en *vijftigh*

Kara-

1650. *Voorſlag op de vermindering van 't Krijghsvolk.*

Karabijnen van ſijn *Excellentie Stadhouder*; daer van *tien vendelen* van Kolonellen op tzeſtigh, en d'andere *acht-en-dertigh* van tzeſtigh op vijftigh Ruiters zouden gebracht worden, en dat d'overige vier in weſen ſouden blijven, te weten, drie van *ſijn Hoogheit*, een op hondert vijftigh, en twee op hon- Ruiteren, en die van *Graaf Maurits*, Luitenant Generael, op hondert Ruiteren, invoegen, *dat dertien hondert en veertigh Ruiteren* zouden af-gedankt worden, en in dienſt blijven *drie duizent Ruiteren.*

Dat al de Kuraſſieren, uitgezeit twee vendelen van *ſijn Hoogheidts* Lijf-wachten, in Harquebuſiers, zouden verandert worden.

Dat *vijf-en-vijftigh vendelen* voet-volk, ieder vendel van vijftigh koppen, zouden afgedankt, en noch van *twee hondert vendelen*, beſtaende ieder vendel uit tzeventigh koppen, van elk vijf koppen zouden afgedankt worden, invoegen, dat te zamen zouden afgedankt worden *drie duiſent zeven hondert vijf-en-vijftigh Koppen*, en dan noch in dienſt blijven *vier hondert vijftien vendelen*, tot *zeſen-twintigh duizent drie hondert vijftien koppen ſterk.*

* *Logijs of Service-gelden.*

Dat de * Herbergh-gelden, daer de zelve tot noch toe waren betaelt, op de helft zouden vermindert worden.

Dat de Officieren van de afgedankte vendelen, namelijk een Rit-meeſter *twalef hondert*, des houdende een paert tot dienſt van den Lande, en een Kapitein te voet *acht hondert*, een Luitenant te paert *drie hondert vijftigh*, een Luitenant te voet, en een Kornet, *tvvee hondert vijftigh*, en een Vendrigh *tvvee hondert gulden 's Jaars*, zoo langh alſſe leefden, of tot datſe weder in dienſt van den Lande quamen, genieten zouden; doch quamenſe in dienſt van andere Heeren, of met der woon in andere Landen te vertrecken, zo ſoudenſe van deſe jaarlixe * wedden ook verſteken weſen.

* *Gaſie of tractamenten.*

Dat de aan-wezende Kolonellen te paert en te voet, ſouden geſtelt worden op *tvvee hondert gulden ter maandt*, en de Na-volgers *op hondert vijftigh gulden*, doch, dat die te paerde, vermits de verminderingh van de Ruitery, op zes Colonellen zouden uitſterven.

Dat de aanweſende Majoors te voet, trecken zouden *tvvee-en-veertigh gulden ter maand*, en de Majoors te paerde, en de Luitenant-Colonels te voet, *vijftigh gulden ter maandt*, en de Majoors te paerde, mede verſterven op zes.

1650. *Vermindering van 't Krijghsvolk.*

Deze punten gelezen zijnde, wiert *ſijn Hoogheit*, *ſijn Excellentie*, en de Raedt van Staten, ten hooghſten voor de goede zorge, die hare Ed. voor den dienſte van den Lande beweſen, en inſonderheit, om de Landen in onderlinge eenigheit te behouden, bedankt, met verzoek, dat de zelve daer in op alle voorvallende zaken, na hun gewoonlijken yver, wilden volherden; voorts wierden d'aenwezende af-gezondene Heeren van *Hollandt*, ter Vergaderingh van hare Hoog Mog. verzocht, om de Heeren, hun * Gemaghtigers, van deſen bovengemelden voorſlagh te verwittigen, met alle vlijt 't zelfſte te willen byſtaen, ten einde, daer op een vruchtbaer beſluit, ten ſpoedighſte mochte in-gebracht worden. De Heeren Staten van *Hollandt* ondertuſſchen wierden ook aengezocht, van te willen, met de betalingh van 't Krijghsvolk, zoo te paerde als te voet, by hen pretenſelijk af-geweſen, voort varen. De afgeſondene *Hollantſche Heeren*, * verklaerden, en lieten aen-tekenen op het boven-gemelde beſluit, *datſe als noch daar in niet konden bevvilligen.* Geduurende deze vergaderingh, kreegh † *de Prins* de koorts. De Artſen oordeelden, dat de zelve hier uit ontſtaen was, vermits hy zich daeghs te voore in de vyver, te *Rijsvvijk*, gebaet had. Wiert 's anderendaeghs gelaten. Zeker aenzienlijk Lidt van de Vergaderingh, liet zich te dien tijde met deſe woorden hooren. *Quam de Prins te ſterven, vvel ſoude ſich Hollandt vvachten, om een anderen Stadthouder te kieſen.* Doch wiert in 't leſt van de week weder gezont.

Zijn Hoogheit, Excellentie en Raden worden bedankt.

* *Principalen.*

De H: Staten van Hollandt werden verzocht, hun Principalen dit voor te dragen.

Als ook 't betalen van 't afgedankt Krijghsvolk.

* *Haer antwoort.*

† *De Prins krijght de Koorts.*

Wort weder gezont.

Die van *Hollandt* toetſten eenige dagen langh in hun Vergaderingh het boven-gemelde voor-ſlagh of * matigingh, en

* *Temperament.*

1650. *Vermindering der Krijghs-macht.*

en om weder nader te komen aen 't zelve, en de meeninghe van de Al-gemeinschap, stelden se op den 26 van * *Hooy-maandt*, dese volgende verklaringh in.

* *Iulius.*

Verklaring der H: Staten van Holland, op de voorgaande voorstel.

Dat, om niet te veranderen, en te her-roepen, 't geen eens gedaan was, vijf-en-vijftigh Vendelen te voet, *en* twintigh te paert, *af-gedankt*; *en de Vendelen te voet van tzeventig op tzestigh, en die te paerde, van tzestig op vijftigh, souden gebracht worden.*

Dat de maniere van af-danken en 't uitvoeren, aan sijn Hoogheit, *en den Raad van Staten op-gedragen soude worden.*

Dat de besoldingen souden gedaan worden, volgens het gene in den Jare zestien hondert acht-en-veertigh, *in* * *Wintermaandt, beslooten was.*

* *December.*

* *Tractament,*

Dat des Veldt-Marschalks * *wedde soude zijn als voor desen, als by den nieuwen staat van oorloge wiert geseit.*

* *Gasie.*

Dat de af-gedankte Rit-meesters een * *wedde van* duisent gulden jaerlijx *genieten souden.*

Dat de Hop-mannen te voet, zeven hondert gulden jaerlijx *strijken souden, mits, dat, soo Rit-meesters als Hop-luiden, in geen andere dienst sich souden laten besigen.*

Dat de Luitenants te voet en te paerde souden uit-sterven.

Dat twee van sijn Hoogheits *Vendelen, en een van sijn* Excellentie Graef Willem, Stad-houder van Vrieslandt, *onder de verminderingh niet souden begrepen zijn.*

* *Logijs of Service-gelden.*

Dat de * *herberg-gelden geheel en al souden worden af-geschaft, mits, dat ordre worde gestelt, op vaerdige betaling van de Krijgs-knechten.*

* *Iulius.*

Des anderen daegs, den zeven-en-twintighsten van * *Hooy-maandt*, zondense aen de *zes andere Lantschappen* een Brief, waer in de voornaemste punten deze waren.

1650. *Schrijvens der H: Staten van Hollant, aen d'andere ses Lantschappen.*

DAt Holland *en* West-Vrieslandt *alleen grooter aandeel te berde bracht, als al* d'andre Lantschappen *tzamen: dat de selve in tijde van noot, groote sommen van penningen, oorsake van het uit-putten hunner gelt-middelen, voor d' Algemeinschap aan* d'andere Lantschappen *verschoten had.*

Datse getoont hadden aan sijn Hoogheit *te bevrilligen in 't afdanken van* twintigh vendelen te paert, *en* vijf-en-vijftig te voet, *ieder van* vijftig koppen, *en dat de vordere Vendelen van 't* zeventig *op* tzestigh, *mits de Kurassieren in Harquebusieren veranderende, souden gebracht, en alsoo* twee duizent zeven hondert paerden, *en ontrent* zes-en-twintigh duizent man te voet, *in dienst aangehouden worden.*

Dat het ophouden van de betalingh der Krijghs-knechten, daar toe zy verklaert hadden, niet te kunnen bevrilligen, geensins een verbrekingh van de * *vereeningh vvas.*

* *Unie.*

Ondertusschen brachten ook die van *Amsterdam*, ter vergaderingh van *Hollandt*, op de aanklachten van den *dertigsten* van * *Zomer-maand* by den *Prins*, over haer gedaen, en hier voren gestelt, in de Vergadering der Staten van *Hollant*, dit volgende antwoort in.

* *Junius.*

ED. GRO. MOG. HEEREN,

Verantwoordingh des Magistraats van Amsterdam, tegens d'aanklachten van sijn Hoogheit.

BUrgermeesteren ende xxxvj. Raden der Stadt *Amsterdam*, gesien hebbende de schriftelijke propositie, den 30 * *Juny* lestleden, ter Vergaderinge van U Ed. Groot Mog. overgelevert, by *sijne Hoogheit den Heere Prince van Oranjen*, ende dat in de zelve wort geklaeght, ook reparatie verzocht, over eenige bejegeninghen, die hoog-gedachte *sijne Hoogheit* soude zijn ontmoet, door ende van wegen de Regeeringe van dese Stadt: komen met leetwesen te ervaren, dat de goede ende oprechte intentie, die hare Achtbare gehad hebben, in alle het gene, waer op de voorsz. Propositie is staende, dezer

* *Zomermaand.*

1650. *Verantwoordingh des Magistraats van Amsterdam, tegens d'aenklachten van sijn Hoogheit.*

ser wijse opgenomen wort, voor een subject van klachten ende ongenoegen: Ende zulks, hoe-wel hare Achtbare gaerne gesien hadden, dat alle het gene hier ontrent was voor-gevallen, in stilte ware voor by gegaan, gelijk hare Achtbare ook getracht hebben, door hare Gedeputeerden, *sijn Hoogheit* daar toe te disponeren ende contentement te geven. Zoo vinden zy nochtans haar tegenwoordigh genootdrukt, tot haar Achtbare ontschuldinge ende justificatie, aan U Ed. Groot Mog. te presenteren ende voor te dragen, het navolgende; te meer, aangesien de voorsz. Propositie, by gedrukte Copyen, over al onder de Gemeente is gestroit. Met vertrouwen, dat daar uit zal blijken, dat hare Achtbare allerwegen in dezen niet anders voor gehadt hebben, dan, nevens hant-havinge van de wettige ordre van de Regeeringe, ende dezer *Provintie*, ende hare stadts gerechtigheden, aan *sijne Hoogheidt* alle schuldige respect ende eer te defereeren.

Het is dan zulks, dat de gemelde Heeren Burgermeesteren ende xxxvj. Raden, na langh verwachten van een vruchtbare uitkomst in de noodige deliberatien, die de Vergaderinge van U Ed. Gr. Mog. zoo geruimen tijd hebbet geoccupeert, ontrent de Staet van Oorlogh, gesien hebbende, de Resolutie by U Ed. Gr. Mogende genomen den 4 * *Juny* lest-leden, ende de ordre, in conformite van die gegeven, om onbetaelt te laten, ende respectivelijk voor gelicentieert ende gereduceert te houden, eenige Compagnien van de repartitie van *Hollandt*, zoo hadden hare Achtbare vertrouwt, dat de andere *Provintien*, ende hare Gedeputeerden ter Generaliteit, in desen behoorlijk erkent zouden hebben, de wettige macht van U Ed. Groot: Mog. mitsgaders de hoog-dringende Redenen ende Motiven, die U Ed. Groot: Mog. tot het nemen van de voorsz. resolutie hadden bewoogen, ende genoegzaem geneceſſiteert, en dien-volgende de zelve, met het effectueren van hare gerefolveerde, onverhindert zouden hebben laten gewerden.

* *Zomermaand.*

Doch sijn hare Achtbare, buiten vermoeden, naer 't scheiden van U Ed. Gr. Mog. laetste Vergaderinge, geadverteert, dat de wel gemelte Heeren Gedeputeerden van de *andere Provintien* ter Generaliteit, op *Pinxterdagh*, den 5 * *Juny* lest-leden, hadden gelieft de voorsz. U Ed. Groot: Mog. ordre, door aenschrijvinge aen de Commandeurs, Capiteinen ende Solliciteurs, te contramanderen, ende te decerneren, een zeer aansienlijke bezendinge aan alle de Steden ende Leden van *Hollandt*, om de zelve met alle bedenkelijke redenen te dimoveren van de meer-gezeide U Ed. Groot Mogende resolutie, ende dat *sijn Hoogheit*, *de Heere Prince van Oranjen*, in persoon, de voorsz. bezendinge zoude helpen bekleden, nevens eenige Heeren uit de Vergaderinge van hare Hoog: Mogende ende den Raed van Staten: gevende de zelve met eenen aan *sijn Hoogheit* een zeer bedenkelijke authorisatie, ten aansien van de *Provintie van Hollandt*, Steden ende Leden van dien.

1650. *Verantwoordingh des Magistraats van Amsterdam, tegens d'aanklachten van sijn Hoogheit.*

* *Zomermaand.*

Ook dat *sijn Hoogheit* ende d'ander Heeren in deze bezendinge zijnde, alreede uitten *Hage* ten voorsz. einde waren vertrocken, niet tegenstaande de aanwesende Heeren Gecommitteerde Raden, ende de Ordinaris Gedeputeerden van U Ed. Groot: Mog. al vooren den 7 * *Juny* ter Generaliteit formelijk hadden versocht, dat de zelve bezendinge, als een nieuwigheit, buiten de gewoonlijke ordre van de Regeeringe, daar uit niet gesien was, iets vruchtbaars te sullen volgen, na-gelaten, oft immers opgehouden mochte worden, met presentatie van de Vergaderinge van U Ed. Groot: Mog. te convoceren, zoo haest doenlijk ware, om aan de zelve voor te dragen het geen men gemeint was, aan de particuliere Steden ende Leden van dien, te proponeren.

* *Zomermaand.*

De hooghwichtigheit van alle, 't welke de Heeren Burgermeesteren heeft doen noodigh achten, om hier over tijdelijk met de Vroedschap deser Stad te delibereren, ende hebben over-sulks den 10 * *Junij* daar aen volgende, tot dien einde vergaderinge geleit, ende aldaer eenstemmelijk met gemelde Vroedschap verstaan, dat de voor-gezeide bezendinge van hare Ho: Mogende aan de Steden ende Leden in 't particulier, bezonderlijk in een zake, rakende de deliberatie van de *Provintie* in 't gemeen, ende gekant tegen desselfs resolutie, niet en konde worden geadmitteert, ende ter Audientie ontfangen. Ende dien-volgens een besendinge gedecerneert, om *Hoogh-gedachte sijne Hoogheit* te gemoet te reisen, ende van Stadts-

* *Zomermaand.*

wegen

1650. *Verantwoordingh des Magistraats van Amsterdam, tegens d'aenklachten van sijn Hoogheit.*

wegen aan te dienen, dat men *sijn Hoogheits Vorstelijke Persoon*, noch d'andere Gedeputeerden, als geen andere qualiteit bekleedende, dan Gedeputeerden van hare Hoog Mog. ter Audientie in de Vroedschap, nochte zelfs binnen de Stadt, niet en zoude kunnen toelaten.

Ende sonder dat hare Achtbare noodigh achten, haer verder te esclargeren, op de redenen, die haer in desen hebben gemoveert, sullen zy haer gedragen, aangaande de deugdelijkheit, en ondeugdelijkheit, en swaarwichtigh gevolgh, van de voorsz. bezendinge, tot het gene, wegens de Regeringe van dese Stadt, in den *Jare* 1639. in gelijke gelegentheit, (hoewel die van minder bedenkelijkheit was) ten aansien *sijn Hoogheit* niet persoonelijk gevoegt gingh, in de commissie, maar alleen eenige *Hollantsche* Heeren, die het in allen gevalle, tegens hare Principalen hadden te verantwoorden, aan U Ed. Groot Mogende omstandelijk is gededuceert, ende 't gunt in conformité van dien, by de Gecommitteerde Leden van U Ed. Gr. Mog. specialijk, op het tegenwoordig subject voor advijs is in-gebracht, daar inne bestaande, dat by resolutie van U Ed. Groot Mog. de bewuste bezendinge, metten gevolge van dien, als buiten exempel, en tegen ordre en forme van de Regeringe dient te worden geimprobeert, ende van gelijken by resolutie vast gestelt, dat de *Steden* deser *Provintie*, in het toekomende, soodanige bezendinge niet en sullen hebben te defereren, oft in den heuren te admitteren oft toe te staan; dat ook deze improbatoire resolutie van hare Ed. Groot Mog. ter Generaliteit sal dienen te worden genotificeert, ende ten Registre aldaar aangetekent, ende van gelijken, aldaar formeele verklaringe dient te worden gedaan en geregistreert, dat in het toekomende *de Steden* deser *Provintie*, soodanige besendinge, in den heuren niet en sullen admitteren of toestaan, ende dat daaromme een serieuse aanmaninge dient te worden gedaan, ten einde de *Provintien* na desen tot soodanige besendinge, geen gront en leggen, oft oit ondernemen, de zelve te decerneren, om redenen daar toe nader te voegen, ende eindelijk, dat aan alle de *Provintien* serieuse ende wel geraisonneerde Brieven dienen te vverden geschreven, ende aan de zelve omstandelijk te kennen gegeven, de Redenen ende Motiven, waaromme de voorsz. bezendinge, by resolutie van hare Ed. Gr. Mog. is geimprobeert, en voor het toekomende niet aannemelijk, by de *Steden* dezer *Provintie* is verklaart te wesen, welke alle, zijn de eigen woorden van 't voorsz. advijs.

1650. *Verantwoordingh des Magistraats van Amsterdam, tegens d'aanklachten van sijn Hoogheit.*

Ende alsoo der selven gemelde Heeren Burgermeesteren ende Raden, met leetwesen ende verwonderingh moesten sien, dat *sijn Hoogh-gedachte Hoogheit*, door aanradinge van soodanige persoonen, die sulx niet en betaamt, tot het aannemen van dusdanige bezendinge sich hadde laten gelieven in te wickelen, ende gemerkt men niet min *sijn Hoogheit*, dan d'andere Heeren Gecommitteerden in de voorsz. besendinge en commissie, niet en konde erkennen.

Zoo hebben hare Achtbare, uit respect tot *Hoog-gedachte sijne Hoogheit*, en der zelve dienst, om de zelve van de aangenomen commissie, waer het mogelijk te dimoveren, en voor te komen, het refuseren van audientie, goet en noodigh gevonden, *sijn Hoogheit* te gemoet te bezenden, en aan te dienen de voorsz. resolutie, met vertoogh van de pregnante redenen, die de Heeren Burgermeesteren en Vroedschap, in het nemen van de zelve hadden gepermoveert, ende by gevolge serieuselijk te versoeken, dat *sijn Hoogheit* geliefde de begonnen reise af te breken, aangesien de zelve en d'andere Gecommitteerde Heeren, in de qualiteit van hare commissie, in de Vroedschap, ende in de *Stad* niet en souden mogen werden ontfangen.

Welke aandieningen ende vordere Officien, door de Heeren Burgermeesteren, *Wavveren* ende *Hasselaar*, gedaan zijn, binnen de Stadt *Gornichem*, ende zijn hare E. Edele nae gedane rapport, daar over bedankt.

Dan alsoo de zelve by *sijne Hoogheit* wierde ingenomen, als of de Intentie van den Heeren Burgermeesteren en Vroedschap soude sijn geweest, *sijn Princelijke Persoon* binnen hare stadt, simpelijk niet te admitteren, ook in consideratie van sijn digniteit, van *Stadhouder* van de *Provintie*: Zoo hebben de gemelde Heeren, tot elucidatie van hare Achtbare goede meininge, formelijk verklaart, zulx t'eenemael gedelogieert te sijn, van de minste gedachten, van haer Achtbare.

1650. *Verantwoordingh des Magistraats van Amsterdam, tegens d'aenklachten van sijn Hoogheit.*

Zoo verre als het Ooften van het Westen, maar dat *sijn Hoogheit*, als Stadhouder van de *Provintie*, van de Regeringe van *Amsterdam*, hadde te verwachten, de grootste eer ende respect die men konde desidereren, ende dat het verstant van den Raadt alleen was, *sijn Hoogheit* niet te konnen admitteren, in aansien van de voorsz. Commissie.

Ende mitsdien, alzoo de Heeren Burgermeesteren noch namaals wierden geadverteert, dat *sijn Hoogheit* voornemens was gebleven, om de voorsz. hare Stadt te bezoeken, met intentie, om op de voorsz. Commissie en Credentie-brieven, van hare Ho: Mog. echter toegelaten, te worden ter audientie: Zoo hebben hare Achtbare en Vroedschap, wederom daar by gepersisteert, dat men niet bevoeght noch vermogens was, de voorsz. audientie in te willigen, en goet gevonden andermaal *sijn Hoogheit* te besenden, om haar deze resolutie voor te dragen, ende om voorzeide redenen, noch serieuselijk te verzoeken, de Stadt in dese Commissie voor by te gaan, met betuigeniße nochtans van schuldige bereitwilligheit, om *sijn Hoogheit* buiten dese qualiteit als *Stadthouder*, met alle respect ende eerbiedeniße te ontfangen.

* *Zomermaand.*

Tot dezen einde, zijn den 22* *Juny*, aan *sijn Hoogheit* Gecommitteert, *de Heeren Geelvink*, Oud-Burgermeester, en *Spiegel*, Præsiderende Schepen, met een Secretaris, welke tot *Edam* aan *sijn Hoogheit* beleefdelijk hebben voor-gedragen, de voorsz. Resolutie, ende verzoek, ende tzeffens uit den naam van hare Heeren Committenten aangedient, by aldien *sijne Hoogheits* geliefre ware, binnen *de Stadt* te komen als *Stadhouder*, dat hare Achtbare, begeerlijk zouden waar nemen, de occasie van *sijn Hoogheidt* alle preuven van dienstwilligheit, ende respect te bewijzen.

Ende dewijle *sijn Hoogheidt* hier op tot bescheit geliefde te voegen, te zullen komen met de andere Heeren Gedeputeerden, met alle de qualiteiten, die *sijn Hoogheidt* tegenwoordigh bekleede, zoo is by gemelde Heeren daar op geantwoort, dat *sijn Hoogheidt*, komende in *de Stadt*, aangesien ende ontfangen zoude worden als *Stadhouder*: ende verzocht, dat hare Achtbare mochten weten, de tijdt, wanneer *sijn Hoogheit* aldaar was te verwachten.

Hier op is den volgenden dagh, wezende den 23* *Juny*, *Hoogh-gedachte sijne Hoogheit*: nevens meer-wel-gemelde Heeren Gecommitteerde, binnen de voorsz. hare Stad gearriveert, en voor sijn persoon, met de geheele Burgery in Wapenen, en alle vordere schuldige betooninge van respect, door de Heeren Burgermeesteren verwelkomt en ontfangen.

1650. *Verantwoordingh des Magistraats van Amsterdam, tegens d'aanklachten van sijn Hoogheit.*

Doch alzoo *Hoogh-gedachte sijne Hoogheit*, niet tegenstaande de voorsz. Officien geliefde te verklaren, aan de Heeren Burgermeesteren, neffens de andere Heeren Gecommitteerden van hare Hoog Mog. aldaar gekomen te zijn, omme in volgh van hare Credentialen, 't geen van hare Commissie was, in de Vroedschap te proponeren, verzoekende dien-volgende audientie: zoo is het zelve, om voor-verhaalde redenen, geexcuseert.

* *Zomermaand.*

Des dan ook te meerder reden was, in consideratie van de *Lesie*, die de Hoogheit ende reputatie van U Ed. Groot Mog. *Provintie*, in deze Commissie was geschiet: nademaal de *Heere Alexander van de Kapelle*, *Heere van Aertsbergen*, van wegen de Gecommitteerden van hare Hoog Mog. het woort voerende, volgens rapport van de Heeren Gedeputeerden der Stadt *Dordrecht*, in de Vroedschap aldaar, met seer scherpe, bittere, en onverdragelijke woorden verklaart hadde, dat zy Heeren Gedeputeerden geen contentement konden nemen, in de dilatoire antwoorde, op gisteren aan *sijn Hoogheit* gegeven, ende van *Dordrecht* niet en zouden vertrecken, voor ende aleer de Heeren van den Out-Raat ronde verklaringe aan haar hadden gedaan, of zy wederom wilden komen in de **Unie*, daar zy uitgegaan waren, ende ook op haar Propositie zouden hebben bekomen een nette, korte, positive, Cathegorique ende peremptoire antwoorde by geschrift, ende dat beneffens dien ook de voornoemde Heeren van *Dordrecht* prompte ende effective reparatie souden hebben gedaan, van verbrekinge van de *Unie*, daar aan zy haar, beneffens d'andere Leden van *Hollandt* hadden schuldigh gemaakt, ende daar over strafbaar waren aan lijf ende goet, ende dienvolgens, uit krachte van 't 23 Artijkel van de *Unie*, conform d'exempelen daar toe geallegeert, in hare persoonen ende goederen arrestabel en convenibel voor allen Heeren

* *Vereeniging.*

ren

1650. *Verantwoordingh des Magistraats van Amsterdam, tegens d'aenklachten van sijn Hoogheit.*

ren Rechten ende Gerechten. Verklarende vorder de voorsz. *Heer van Aertsbergen*, dat de meergemelte Heeren Gedeputeerden, by faute of uitstel van reparatie, noch andere tale zouden moeten houden, daer van noch nadere openinge zoude werden gedaen.

Het heeft dan ook gelieft *Hoogh-gedachte zijne Hoogheit*, de voorschrevene instantie voor zoo verre te laten beruften, ende te verzoeken in de Vroedschap ter audientie geadmitteert te worden als *Stadt-houder* van *Hollandt*, zonder nochtans af te leggen de voorschreven qualiteit van Gecommitterde: edoch verklaert gemint te sijn, aldaer te spreken over het gene *zijn Hoogheidt* tot *Gornechem* voornoemt, door den *Heer van Waveren* was aangezeit, uitten naam van de Regeringe van deze Stadt, zonder des nader te specificeren.

Ende alzoo *zijn Hoogheit* haar niet geliefde te laten dimoveren van dit verzoek, ook niet verdere openinge te doen, aangaande 't geen *zijn Hoogheit* geliefde te proponeren, op dat Burgermeesteren daer op aen dezelve mochten doen genoeghzaam contentement, ende kennen of het noodigh ende vereischt ware, de Vroedschap daar over te beroepen: Zoo hebben de gemelte Heeren aangenomen, de begeerte van *zijn Hoogheit* met den *Heer Valkenier*, haar Collega, die Presidt, ende vermits indispositie, niet tegenwoordigh was, te communiceren.

Ende hoe-wel hare Achtbare aan haar hadden de authoriteyt, omme ontrent het verzoek van audientie by haer zelven te disponeren, zoo hebben hare Achtbare, nochtans, tot haar meerder dechargie hier over met de Vroedschap gedelibereert, ende met der zelver advijs ongeraden gevonden *zijn Hoogheit*, in de voorschreven Commissie, in de Stadt gekomen wezende, omtrent een zake aan de zelve Commissie dependeerende, audientie in de volle Vroedschap te verleenen. Ende is derhalven goet gevonden den Heeren Burgermeesteren, nessens vijf van de Raden, te verzoeken ende committeren, omme het zelfde beleefdelijk te excuseren.

Welke Heeren de voorschreven excuse aan *zijn Hoogheit* gedaen hebbende, daer neffens, tot der zelver meerder satisfactie hebben verzocht, indien *zijn Hoogheit* ietwes, omtremt de voorschreve zake, of anderssints, hadde te proponeren, daar van aan hare E. E. openinge te doen, met aanbiedinge van het zelve getrouwelijk in de Vroedschap te rapporteren. welke daar op geneight zoude zijn, te geven alle doenlijke satisfactie.

1650. *Verantwoordingh des Magistraats van Amsterdam, tegens d'aanklachten van sijn Hoogheit.*

Maar gemerkt *sijn Hoogheit* niet geliefde te condescenderen de verzochte openinge te doen, dan in de volle Vroedschap, hoewel de Heer Burgermeester *van Waveren*, aan presenterende, daar in loco, voor zoo veel sijn E. aan-gingh, het gepasseerde tot *Gornichem* te verantwoorden, ende daar van te doen contentement; soo sijn de gemelte Heeren, na repetitie van het voorsz. versoek ende aanbiedinge, van *sijn Hoogheit* gescheiden.

Dat nu dese laatste excuse van audientie, in manieren als verhaalt, in de voorschreven Propositie wort over geduydt ende aangeklaaght, als of daar mede gemancqueert soude zijn in het respect, 't geen de *Stadthouder* is competerende; Daar op konnen gemelte Heeren Burgermeesteren ende Vroedschap, tot haar decharge, niet verbergen tot antwoort te voegen: dat nagesien zijnde de Commissie, by U Ed. Groot Mog. aan *sijn Hoogheit* gegeven, daar inne wel bevonden wort, dat de *Stadthouder* gehouden is voor te staan, bevorderen ende bewaren de Hoogheit, gerechtigheit, Privilegiën, ende welvaren van de zelve Landen, Leden, Steden ende ingezetenen, mitsgaders 't gebruik van de *Christelijke Religie*, de zelve te conserveren, ende te beschermen van alle overlast ende foule, disordre ende oneenigheit, afbreuk ende schade, vorders in de voorschreven Landen te doen gebruiken ende administreren recht ende justitie, allen den geenen die zulks versoeken sullen, ende te doen executeren, alles aangaande de zaken van justitie, met advijs van den Præsident ende Raden van *Hollandt* ende *West-Vrieslandt*: voorts na genomen advijs van den gemelten Hove, te verlenen brieven van gratie ende remissie, ende aangaande de zake van Oorlogh ende Politie van de voorschreve Landen, by goet-dunken van de zelve Heeren Staten, oft met advijs van der zelver Gecommitteerde Raden, in conformiteit van der zelve Instructie, de Burgermeeste-

1650. *Verantwoordingh des Magiſtraats van Amſterdam, tegens d'aenklachten van ſijn Hoogheit.*

meeſteren, Schepenen ende Wetten veranderen na behooren, achtervolgende de Privilegien, van de reſpective Steden en plaatſen. Maar dat de zelve eenigh recht zoude hebben, om uit kracht van de zelve commiſſie, in de reſpective Vroedſchappen te mogen compareren: wort in het minſte niet gerept. Zulks dat dies aangaande, ook in 't regart van de *Gouverneur* ende *Kapitein Generaal* moet na gekomen worden, 't geen tot noch toe, ten regarde van een ieder in 't bezonder, gebruikelijk is geweeſt, namentlijk, zoo de zelve ietwes in de Vroedſchap te proponeren heeft, ſich eerſt moet addreſſeeren, aan den Heeren Burgermeeſteren, omme aldaar dies aangaande openinge te doen, ende audientie te verſoeken, den welken ook toeſtaat te oordeelen, of de verzochte audientie behoort toegeſtaan te worden, (alzoo alle zaken niet en ſtaan tot kenniſſe van de Vroedſchap) ende zoo niet, moet dienthalven nemen patientie, zonder eenige offenſie van kleinachtinge; alzoo Burgermeeſteren zulk recht alleen is competerende.

Ook zo geven hare Achtbare U Ed. Groot Mog. in bedenken, of het niet zoude zijn van zeer gevaarlijken gevolge, zoo wanneer de zelve uit *ſouveraine* macht iets reſolverende, de *Gouverneur* of *Stadhouder*, zulks niet wel gevallende, na zijn appetijt zoude vermogen in de reſpective Vroedſchappen rontſomme te reizen, om de zelve in 't particulier met zijn authoriteit te intimideren, als in dezen door den *Heere van Aertsbergen*, als voren verhaalt, gepooght is te doen, ende daar toe audientie in de zelve te begeren, ſonder dat zulx zoude mogen worden ge-excuſeert.

Waar tegens geen Exempelen van *ſijn Hoogheits* predeceſſeurs geduurende de zelve regeeringe, in de Stadt van *Amſterdam*, ter contrarie geallegeert, veel min bewezen zoude konnen werden, ende dien volgens zeer abuſif (onder reverentie) door quade onderrichtinge, in de voorſz. Propoſitie van contrarie gebruik, mentie gemaakt is geweeſt; zijnde de hooghſte regeeringe, niet *den Heere Stadhouder*, maar U Ed. Groot Mog. Vergaderinge aan bevolen.

Dit is dan, Ed. Groot Mog. Heeren, 't geen gemelte Burgermeeeſteren en xxxvj. Raden geperſt zijn geweeſt, tot hare noodige defenſie voor te dragen, niet alleen haar in 't particulier, maar ook het recht van U Ed. Groot Mog. in 't gemeen rakende. Waar uit zy willen vertrouwen, dat *ſijn Hoogheit* het zelve nader over-wegende, ende de reden plaatze gevende, zal oordeelen, dat by de Heeren van *Amſterdam* in dezen, niet als na ordre van de regeeringe, ende ten reſpecte van de Hoogheit van deſe Provintie, gedaan is. Ende in plaatze dat verzocht wort, reparatie van haar Achtbare, dat de zelve met meerder Fondament zoude konnen klagen, ende verzoeken reparatie van de indracht, die de Regeeringe van *Hollandt* in 't gemeen, ende de Stadt van *Amſterdam* in 't bezonder, is aangedaan, door die gene die *ſijn Hoogheidt* geanimeert ende geraden hebben, tot het aannemen van de voorſz. ongefondeerde beſendinge, ende executie van dien: ende ſpecialijk, dat in 't regart van den voorſz. *Heere van Aertsbergen*, over de geledene onlijdelijke Injurie, verzocht ende geobtineert werde reparatie, zulx ende daar 't behoort. Zijnde de reſolutie van U Ed. Groot Mog. na voorgaande menigvuldige inſtantien, ter Generaliteit gedaan, gefondeert geweeſt, niet tegens *de Unie*, maar op het goet recht van U Ed. Gro. Mog. in gelijke zaken tot noch toe gebruikt, gegront: boven de nootzakelijkheit, op de billikheit, dat *deſe Provintie*, geduurende den Oorlogh, haar meer ge-evertueert hebbende, als eenige van *de andere Provintien*, boven haar vermogen, om de gezamentlijke *Vryheit* van de reſpective *Provintien* te bekomen, ende de zelve, door *Gods* zegeninge, tegenwoordigh verkregen hebbende, niet gaerne zoude ſien, dat, geduurende *de Vrede*, de zelve, door verloop van hare finantien, zoude komen te vervallen, maar een gereguleerde Militie, tot zeker getal, bequaam tot defenſie van het Lant, te onderhouden, wel betaalt ende wel gemonſtert; op dat de onlijdelijke frauden, daar inne tot noch toe gepleeght, zouden geweert mogen worden, ende daar nevens, door middel van dien, de goede Ingezetenen, groote laſten ende beſwaarniſſen van Impoſitien, ende anderſints tot noch toe geduurende, den *Oorlogh* gedragen hebbende, met der tijdt, zoo vele mogelijk is, mede eens zouden mogen werden verlicht, als alrede geſchiet is, in eenige *andere Provintien*, ende komen te ſmaken, de vruchten van de tegen-

1650. *Verantwoordingh des Magiſtraats van Amſterdam, tegens d'aenklachten van ſijn Hoogheit.*

1650. *Verantwoordingh van Amsterdam.*

tegenwoordige *Vrede*, 't welk by langer aanhouden van de voorige onnoodige ende ongereguleerde Militie, onmogelijk zoude zijn.

Tot besluit, zullen hier by voegen, dat hare Achtbare verwondert zijn, waaromme de offensie tegens haar in 't particulier is opgenomen geweest, ende niet ten regarde van eenige andere Steden, nademaal *zijn Hoogheit*, by schriftelijk rapport, ter Generaliteit, dies aangaande gedaan, verklaart heeft, dat meer andere Leden van U Ed. Groot Mog. vergaderinge, gelijke Audientie hebben geweigert. 1650. *Verantwoordingh van Amsterdam.*

Was geteikent, GERARD HULFT.

VIER-EN-VEERTIGSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Zijn Hoogheits besluit, tot daadelijkheit, drie verscheide voorteikenen des zelfs. De Prins geeft ordre aan 't Krijghs-volk, om na Amsterdam te trecken. De Ruitery, door duisternis en slagh-regen, verdwaalt op de Veluwe. d'Hamborger Post-bode brengt de tijdingh aan de Stadt. De poorten worden gesloten, de Borgerye, eenige Gulden, en Soldaten gewapent, en 't geschut op de wallen gebracht. De Ruitery komt t'Abkou. Graaf Willem hout Krijghs-raadt, trekt voort, en komt te laat in den voormiddagh, tot op een vierdeel uurs na, voor Amsterdam. Wat zijn ordre was, als ook die van de Ruitery, en van Hopman Jentilot, met 50 mannen, sich omtrent de poort onthoudende. Wat de Prins t'Amsterdam verricht zou hebben. Graaf Willem zent sijn Hoogheits brief aan de Magistraat: des zelfs inhout, wort door Gemachtighde weder beantwoort, en geraden het Krijgsvolk van de Stadt af te voeren. Amsterdam neemt volk aan, en versekert het Ye. De Prins doet in den Hage, zes Hollandse Gemachtigde Heeren vast zetten. d'Heer Kats verkondight dit, en d'aanslag op Amsterdam, aan d'Hollandse Staten, op des Princen versoek, daar van eenige vertrecken; d'Algemeine Staten wort sulks ook bekent gemaakt. Zijn Hoogheits Lijf-guarden comen in wapenen, en bezetten 't Hof, noch meer Krijgs-volk comt in den Hage. De Prins schrijft aan d'andre zes Lantschappen.

Besluit van sijn Hoogheit, om Amsterdam te overrompelen.

ALdus bleven de zaken op dezen draf horten en stooten, en elk dunkende, bot genoegh geviert te hebben, en voorts niemant den anderen wijken willende, nam *de Prins* een wichtigh besluit, namelijk, *om in versekering te nemen eenige Leden uit de vergaderingh van* Holland, *en* de Stad Amsterdam *met wapenen te dwingen, als houdende de selve voor de miltste mamme, en dat, na des selfs verovering, de andere Steden van* Hollandt, *gedreven van schrik, wel haast beter koop souden geven moeten.*

Eerste voorteiken.

Doch, eer ik dit laetste ga verhalen, staet my eerst iet wonders, en aenmerkens waerdigh, te vertellen: namelijk, hoe men een maent van te voore, eer *Amsterdam* berent wiert, wanneer geenen mensch in *Holland*, ja in *Neerlant*,

van

1650. *Voorteikenen van Amsterdams belegh.*

van zulk een ongeval kon weten, (of *de Prins* moest dit werk al langh in den zin gehad hebben.) Brieven uit *Londen*, *Danzik*, *Genua*, en andere plaetzen kreegh, waar in van de belegeringh van deze Stadt gemelt wiert. Ook zeitmen dat *de Prins* zelfs al een poos te voore, ten hove uit 't venster leggende, mede in een brief, hem van de *Nederlantsche Gesanten* uit *Londen* toegezonden, van 't belegh van *Amsterdam* verwittight wiert, en hy hier over heftigh uit-voer met vloeken, *dat de Duivel, de schelmen moeste halen.* Weinigh dacht *de Heere van Brederoode*, die neffens hem uit het venster lagh. dat *sijn Hoogheit* zelfs de gene was, die deze aanslagh voor had, en hierom zo op de verklickers vloekte.

Tijding van dit belegh te voren.

Het tweede dreigent voorteiken gestuit.

Het is mede aanmerkens waerdigh, dat zes dagen, eer *Amsterdam* berent wiert, *de Stadt* en het omleggende Landt merkelijk voor een uitnement ongeluk (buiten twijfel een voorspel van het nakende ongeval) bewaert wiert. Buiten *de Haerlemmer poort*, wiert op *de Dijk* een *Schutsluis* gemaekt, om door de zelve het vuil en stinkent water met Molens in het Y te loslen. De *Dijk* wiert dan door-gegraven, en voor dit gat een ander nieu Damwerk, tot beschuttingh voor het water, geleght. Midlerwijl wies het water met de wint krachtigh aen, zoo dat de persingh zoo seer de overhant nam, dat de nieuwe opgeworpen aerde zou deur-gescheurt hebben, 't en zy een Boer, by geval, dit langhs komende, het gevaer aen den *Heer Kornelis Bicker*, had aengedient, die terstont kloeke werks-luiden derwaerts schickende, en zelfs in regen en wint, het volk tot den avont toe aendrijvende, dat droevigh en schadelijk ongeval belet had.

Derde Voorteiken van 't Kinderspel.

Behalve dese twee, is 'er noch een derde voorteken geweest: het welk, hoewel kinderlijk, om dat het van kinderen genomen is, zoo is 't even-wel aenmerkens waerdigh: namelijk, dat omtrent een maendt voor desen aanslagh, de Jongens en kinderen *t'Amsterdam*, dien geheelen tijt, zoo besigh waren met 't optrecken van vendelen op haer wijze, met Kappiteinen, quansuis, Luitenanten en Vendrighs te verkiesen, met geweer, degens, pieken, fluiers, en pluimen diese zeer aerdigh op haer manier, van allerley gekleurt papier, met snijden en krullen wisten toe te stellen, met trommels te slaen, met sich in slagh-orde te stellen, en dan elkandre te keer te gaan, dat vele daar acht op slaande, 't zelve als doen al voor een voor-beduitsel, van een nakent oorloghs-ramp, aan namen. Doch het zy hier mee hoe 't wil, altijdt daer is iets, en dit volgende, op gevolght.

1650. *Voorteikenen van Amsterdams belegh.*

Om dan dese Stadt met wapenen te dwingen, had *de Prins* te dien einde seer heimelijk, al eenige dagen te voore, opene[a] brieven, aan verscheide vendelen, tot *Nimmegen*, *Arnhem*, en elders, uit-gezonden, om *zaturdagh* 's morgens, ten *dertigsten van *Hooy maant*, geheel vroeg te zijn *t'Amsterdam* voor de Poort. De bezettingh van *Utrecht* toogh *Vrydagh* 's avonts te vooren, zijnde den negen-en-twintighsten der voorschreven maandt, uit, onder voorwending, van dat *haar Koninghlijke Hoogheit*, *de Princes van Oranje*, zou in-gehaelt worden. *Graaf Willem* was ook den zelven *Vrydagh*, uit *den Haagh* vertrocken, en bevont zich na midder-nacht tot *Abcoa*. Alwaer *de Heere, van Zomerdijk*, en *de Baron van Dona* met vier Krijghs-benden Ruiteren, ter gezetter tijt wel aan quam; maer d'andere Ruitery van *Nimmegen* en *Arnhem*, was op *de Veluuw* verdwaelt geweest: welke schult (hoe-wel *de Heere van Zomer-dijk*, dien den aenslagh was toe vertrout, de gene was, die de geheele troupen geboodt) geworpen wierdt op den Rit-meester *Mom*. En quam dese misslagh aldus by. *Mom* had met eenige

't Krijghsvolk trekt na Amsterdam.

a *Patenten.*

* *Julius.* 1650.

Een gedeelte van 't zelve comt met Graaf Willem en andere Heeren des nachts te Abcoa.

Krijgs-

1650. *Optocht naer Amsterdam.*

Krijghs-benden Ruiters, zich daeghs te voore, te weten op *Vrydagh*, begeven na *Hilversum*, een Dorp by *Amersfoort*, het welk hy met soo sterke wachten bezet hielt, dat 'er niemant in of uit kon, om eenige tijdingh ergens te brengen. Aldaer deilde hy zijn volk in drie troupen, en voorzagh sich van goede Leidts-mannen, die de wegen kenden. Met den avont brak hy op, wanneer het hart begost te regenen, en de duisterheit zoo aannam, dat de wegen by na niet langer kenbaer wierden. In deze duisterheit, redense tot aan een kruis-wegh, daer de Leidtsmannen begosten te twijfelen, welk de rechte wegh was.

De Ritmeester Mom, met twee Troupen Ruiters verdwalen op de Veluwe.

Hier stonden de Ruiters stil, en gingen midlerwijl de wegh-wijsers voor uit, om den rechten wegh op te speuren, die, na 't opspeuren van de zelve, weer tot d'eerste Troup Ruiters keerden, die op hun zeggen voort trocken, zonder de twee andere Troupen (meinende dat die wel volgen zouden) des te verwittigen. Deze van de voor-tocht der eerste, geen kuntschap hebbende, bleven langen tijdt stil staen, midlerwijl de andere hun reis vervorderden. Alsze nu langen tijdt gewacht hadden, eerze wisten, dat d'eerste wegh gevordert hadden, redenze mede voort, d'eerste wegh in, dienste oordeelden de beste te zijn, en quamen, na een uur of anderhalf rijdens, weder te *Hilversum*; zoo dat het door dit suckelen, drie uuren verscheelde, eerse op de bescheide plaets *t'Abcou*, aen quamen. En was alzoo de duisterheit, en 't mis-leiden des weghs, d'oorzaek van de mis-lukte aenslagh, op *Amsterdam* zoo lisligh aengeleidt. 't Was ook een mislagh, dat de Rit-meester *Mom*, anders geen kennis van den aenslagh had, als dat hy 't volk tot *Abcou* brengen zou, en geen last, om de reisende man op te houden. Waer door het ook gebeurde, dat de *Hamburger Post-bode*, komende onder sijn Troupen, niet wiert opgehouden, maer, zijn gank gaende, 's morgens vroeg tot *Amsterdam* quam, en aldaer, eerst aen den Post-meester by de *Beurs*, daer na aen den *Heer van Swieten*, Burgermeester in der tijdt, de tijdingh bracht, *dat hy onder eenige duisent Ruiteren*, zeggende, dat 'et *Lotteringers* waren, *in den dageraat gereden had*, en datze alle na *Amsterdam* toe quamen. En het duurde ook geen twee uuren, of etlijke van *Graef Willems* Krijgs-knechten, lagen al te *Muiden*, en sommige, vermoeit en mat van de spoedige en haestige reize, op de wegh, na *Ouder-Kerk*, te slapen. Groote verslegenis, baerde dese schielijke aankomste van Krijgs-knechten in de stad, gewoon in ruste en vrede te zitten. Op bevel dan van den *Heer van Swieten*, die alleen van de Burgermeesters by der hant was, (want een was 'er overleden, en de twee andere uit der Stadt,) wierden de bruggen opgehaelt, en de Poorten geslooten. 't Geschut raekte terstont ook op de wallen, en de twintig vendelen burgeren; en al de vendelen zoldaten, in 't geweer. 't Was verwonderens waerdigh om te sien, hoe een stadt, die soo veel Jaren in rust en vrede gezeten had, in een oogenblik zoo moedig en onverzaeght, de wapenen kon aen-schieten, om zelf voor hondert duizent vyanden te kunnen bestaen.

d'Hamburger Post-bode komt onder de Ruiters.

1650. *Krijghsvolk voor Amsterdam.*

Die Amsterdam daar eerst van verwittigt.

t'Amsterdam worden de Poorten geslooten, 't geschut op de wallen, en de Borgers in wapenen gebracht.

Eenige Gilden, die doen ter tijt, onder de Borgers schutteryen noch niet en waren, als Vlot-en-Steiger-schuit-voerders, Koren-dragers, lichter-luy, en eenige andere, wierden met halve pieken en houwers gewapent. Onder desen waren verscheide *Mennonisten*, deze brachten in, dat hun geloofs-punten niet toe lieten, datze eenigh geweer mochten handelen, veel min, ymant daar mede aanvallen, of beschadigen. Hier over wierden zy geordent, om de borst-weeringen op de wallen te maken, en alsoo hun zelf en andere, voor 't geweer, en 't gewelt van

Eenige Gilden gewapent, uit welke de Mennonisten gesinde de borst-weeringen op werpen.

1650. *Amſterdam belegert.*

hunne Vyanden te beſchermen, ook wierden 'er twee ſware ponten met grof geſchut, voor de Stad, in den *Amſtel* gebracht, om die ſtroom open en onbekommert te houden. Ondertuſſen quamen ook verſcheide Boere-ſchuitjes, met de gereetſte en beſte huisraat, in de Stadt gevlucht.

Twee ſware ponten met geſchut, op d'Amſtel geleit.

Eenige Boeren vluchten hunne goederen in de Stad.

Om de wegen, daer *'s Princen* volk langhs quam, en de Stadt kon naderen, te beſtrijken, wierden op verſcheide hoeken van de ſtadt, metale Kartouwen geplant. Op de *Leeuwen-brugh*, ten uitcinde van den *binnen-Amſtel*, ſtonden acht metale blazers, die den *Amſtel*, en de wegen ter weder-zijde, bevrijden konden. De Poorten, voornamelijk *de Sint Anthonis*, *Reguliers*, *en Heilige-weghs-poort*, wierden nacht en dagh met een groot getal burgers en Krijghs-knechten bewaert. Uit nieuwsgierigheit, quam het volk met zoo groot een menighte op de wallen, datſe voor de nieuw-aangenomene knechten onbruikbaer wierden, om welke wan-orde voor te komen, de te wacht-ſtaande ſoldaten, de wegen met geſchoore pieken af-heinigden. Ondertuſſchen quamen d'andere Troepen Ruiteryen ook *t'Abcou*, en na gehoudene Krijghs-raadt, toogh *Graaf Willem* voort, en quam redelijk laet voor de middagh, langhs den *Amſtel*, tot ontrent **Wel-na*. Zijn voornemen en laſt was, zoo *Aitſema* ſchrijft, om met gemak de *Sint Anthonis poort* (ik denk dat hy de *Reguliers poort* meint) in te rijden, dewijl men tot *Amſterdam* te dien tijde niet gewoon was zonderlingh wacht te houden, veel min iemant te vragen, van waer hy quam; zich inbeeldende, dat nu alzoo weinigh als te voore, iemandt daer in hem belet zoude geven: Zeker *Frans* Hop-man, Major *Jentilot*, was *Vrydagh* 's avonds, met vijftigh by hem zelfs, uit alle Landaert, (*de Prins* had op hem begeert, hy ſoude alleen *Franſchen* nemen, maar

Nader ordre, tot beſchermingeder Stad.

Graaf Willem komt laat voor Amſterdam.

* *Een hofſtede toebehoorende Dirk Witiers, zedert die tijt daar om alſoo genaamt.*

Hoedanigh ſijn laſt was.

Capitein Jentilot trekt van Uitrecht.

om niet de zelve natie al te hatelijk te maken, zoo badt, en verkreegh hy, dat 'et uit allerlei ſlagh van volk mochte zijn) uitgeleſene Krijghs-knechten, doch veel Bevel-hebberen daer onder, met zijdgeweer en zak-piſtolen gewapent, van *Uitrecht* in een vracht-ſchuit getoogen, met laſt, om 's morgens te zijn voor *Amſterdam*, en de poort in-tredende, met alle beleeftheit, zich meeſter daer van te maken. En was, na 't ſeggen van deſen *Jentilot*, hen gelaſt, geen vyantſchap te plegen, ook niet te ſchietten, al wierd ſchoon op hen geſchooten. De Ruitery hier op binnen rijdende, had ook laſt, geen d'allerminſte vyantſchap te toonen; ook niet, wanneer op haer geſchooten wiert, weder te ſchieten, ('t en zy de burgery het te grof maekte, want dan was, van rechts-wege, verdedingh geoorloft, en beſcherming toegelaten) maar aan ieder eên te zeggen, *datſe als vrienden quamen, ten beſte van de Stadt, en ſtaat van 't Landt, om eenigheit en vrede te behouden, tuſſchen de Lantſchappen, in 't gemeen, en de Leden van Hollandt in 't beſonder.* En alzoo met gemak en goede orde voort rijdende, zoudenſe bezet en in-genomen hebben, *het Stadt-huis*. Hier op ſoude *de Prins* gevolght, en eenige, die hem tegen vielen, uit de Majeſtraet en Vroetſchap af-gezet, d'andere gebracht hebben tot eenparigheit met d'andere *Lantſchappen*, op de zwevende verſchillen.

1650. *Amſterdam belegert.*

Zijn ordre.

Ordre der Ruitery.

Wat ſijn Hoogheidt ſou hebben gedaan.

Elk Rit-meeſter had ook *twee* of *drie hondert ducaten* aen gout by ſich geſteken, om de Ruiters, die veel of alle ſchielijk, ſonder gelt en voorraet te paerde waren gezeten, nootdruftigh verſchot tot onderhout te doen.

De Hop-man *Jentilot*, was wel in tijts op de vergader-plaets; maer vernam, om de boven-verhaelde reden, *Graaf Willem* niet. *De Graaf* endelijk vernemende, dat de poorten geſlooten, en de ſtad alree in allarm was, heeft niets in 't werk

Capitein Jentilot met 50 man, voor Amſterdam.

ge-

1650. *Amsterdam belegert.*

gestelt, dan zond alleen door zekeren Edel-man, dese volgende Brief van *sijn Hoogheit*, aen de Majestraet.

Ernstfeste, voorsienige, seer discrete byzondere goede Vrienden:

Brief van sijn Hoogheit, door Graaf Willem, aan die van Amsterdam gesonden.

LEst-maal in u Stadt zijnde, voor den dienst van't Landt, zijn wy soo vremt van U L. bejegent geweest, dat om diergelijke niet meer onderworpen te wesen, hebben Graaf Willem van Nassouw, *met sijn by-hebbende troupen, in U L. Stadt vvillen schicken, met ordre, om alles daar in ruste en stilte te holden, op dat het gene vvy U L. noch voor te dragen hebben, den dienst van't Landt rakende, ons niet door eenige quaatvvillige geintentioneerde en kome, belet te vvorden. Daar toe vvy dan van U L. begeeren de goede hant te vvillen holden. En ons hier op verlatende, bevelen vvy U L. in de protexie des* Alderhoogsten, *ende verblijven U L. goede Vriendt. Gedateert* Hage, den 29 * *July*, 1650.

* *Hooymaand.*

Onder stont

G. P. d'ORANJE.

Na't beraetslagen over desen brief by de Majestraet, wierden des namiddaghs in een gewapent Jaght, de Heeren, Raad, en Schepen, *Joan Huidecooper, Heer van Maerseveen*, en *Symon van der Does*, Raadt en out Schepen, uit der Stad, tot *Graaf Willem* gezonden, diense, verselschapt met al de Bevel-hebberen, staende in een ronde kring, onder den blaeuwen hemel, aen den *Amstel-wegh*, voor de genoemde Hof-stede, *Wel-na*, aentroffen. De groetenis ter weder-zijde gedaen zijnde, weken de Bevelhebbers een weinigh ter zijden van *Graaf Willem* af, en hief *de Heer Huidecooper* aldus, tegen den zelven aan.

Wort door eenige Gemachtighde Heeren van Stads wegen beantwoort.

HOOG-GEBOREN HEER, 1650. *Amsterdam belegert.*

't IS ons leet, *dat vvy* sijn Excellentie *in dusdanige ongelegentheit, moeten comen gratuleeren.*

De Heeren Burgermeesteren is wel ter handt gecomen, de Missive van sijn Hoogheidt, den Prince van Oranje, *van desen 29 * July, door* sijn Excellentie *in haar Stadt geschikt, doch hadden vvel gewenscht, de zelve soo aanstenlijk niet ware geaccompagneert geweest; waar onder de Heeren Burgermeesteren noodigh hebben geacht, datelijk den Raadt te vergaren, om haar Achtbaarheden, het zelve te communiceren, en te helpen resolveren, een antwoordt, naar vereisch van zaken, waar over dienstigh geoordeelt is, uit de haren te committeren*, den Heere van der Does, *en* My, *om* sijn Excellentie *tot antwoort toe te voegen, dat hare Achtbaarheden (vernemende, dat dusdanigen aental van Ruiteren ende Knechten marcheerden na hare Stadt) datelijk eenen expresse hebben af-gevaerdight, na hare Gedeputeerdens, en aan hare Edele Groot-Mog. althans in* den Hage *vergadert zijnde, om daar op te versoeken haar Ed. Groot Mogende Raadt, en ordre, sulks dat hare Achtbaarheden, sonder het selve hoogvvichtigh advijs, als noch heel onbequaam zijn, de Missive van* sijn Hoogheit *te kunnen beantvvoorden, en versoeken ondertusschen, gantsch vriendelijk en ernstelijk, dat* sijn Excellentie *midlervvijl hare Stadt verschoone, en ook niet nader en approchere, of dat andersins hare Achtbaarheden genoot saakt sullen vvesen, hare Stadt met alle mogelijke middelen, ende vvapenen, die* God *en de natuur, haar Achtbaarheden heeft verleent, te defenderen.*

* *Hooymaand.*

Inhout des zelfs.

De Graaf, die zich over dit onverwachte antwoort zeer ontzettede, zweeg een geruime tijt; zulks de *Heer Huidecooper* zijn rede hervatte, en aldus voortvoer.

1650. *Amſterdam belegert.*

MYN HEER,

Vorder aanſpraak van d' Heer Huidecooper, aan Graaf Willem.

HEt gene wy ſijn Excellentie *hebben aangedient, is volcomelijk den laſt van onſe Heeren Principalen, en voor ſoo veel mijn in 't particulier aangaat, ſoudt* ſijn Excellentie *wel vriendelijk en dienſtelijk derven raden, ſich met de beſte commoditeit te retireren, alſoo* u Excellentie *alhier niet ſonder gevaar is, te meerder, om dat wy hebben een Stadt vol allerley Natien, en wonderlijke humeuren, die, komende uit te berſten, wel iets by der handt ſouden nemen, dat* u Excellentie *ruineus, en ons lichtelijk niet aangenaam ſoude weſen; want aldaar ſoodanigen taal geſproken wort, dat de Heeren Regeerders niet ſouden kunnen ledigh ſtaan, maar genootſaakt ende gedwongen worden, die middelen, ende wapenen te gebruiken, die* God, *en de Natuur haar Achtbaarheden heeft belieft te verleenen.*

De Graaf hier op, weder een weinigh zwijgende, antwoorde hem endelijk zeer heuſlijk en beleeft met deze woorden.

Antwoordt van Graaf Willem.

Het gene by ons is ter handt genomen, is niet anders als door laſt, ende wil, die ſijn Hoogheidt *my heeft belieft te bevelen, ik ſal niet na-laten, dit ſelvige* ſijn Hoogheidt *te verwittigen en bekent te maken.*

Waar op *d' Heer Huidecooper* vragende, *of, en wanneer ſijn Hoogheidt aldaar verwacht wiert*, kreegh tot antwoort, *van deſen avont, of morgen middagh.*

Hier op wierdt ter weder-zijde een vriendelijk af-ſcheit genomen: en trocken de Gemaghtighden weder in Stadt, maer *de Graaf* begaf ſich voorts na *Ouder-Kerk.*

In de Stadt wiert midlerwijl de trommel geroert, en volk, in den naem der Burgermeeſteren van *Amſterdam* op de *Waagh*, het *Princen-hof*, en het *Ooſt-Indiſch-huis*, met grooten toeloop van volk, aengenomen. Yeder ſoldaet kreeg daegs tien, en een boots-gezel twintigh ſtuivers. Onder d'aengenome knechten was ook een vendel Metſelaers, en een vendel Snap-hanen, altemael uit-geleſe volk. Op de *Zuider-zee*, van *Pamphuis* tot aen de ſtadt, (om van de water-kant ook bevrijdt te zijn,) wierden zeven kloeke wel-toegeruſte oorlogh-ſchepen: als de *Vergulde Son* van *Hamburgh*, *de Enkhuiſer Maaght*, *de Groote Roos*, *de Groote Koer*, *de Genuees*, *de Prins*, en de *Sint Joris*, geleght; zulks hier geen Schip voor-by mocht, of 't moeſte eerſt bezocht worden.

1650. *Amſterdam belegert.*

Amſterdam neemt volk aan.

En verzekert haar van 't Ye.

Terwijl dit alſoo op *Saturdagh*, den dertighſten van * *Hooi-maandt*, tot, en voor *Amſterdam*, zich toe-droeg, vielen 'er in den *Haag* niet min vreemde dingen voor. 's Morgens ontboot, gelijk dikwils geſchiede, *ſijn Hoogheit* door een van ſijn Kamer-bewaerders, den Heeren, als *de Wit* van *Dort*, toen in den *Haagh* Gemaghtighden Raedt van *Hollandt*: *de Waal*, en *Reuyl* van *Haerlem*: *Duiſt van Voorbout* van *Delft*: *Keiſer van Hoorn*, en *Stellingwerf van Medenblik*. De zelve, d'eene voor en d'ander na, in de kamer, daer *ſijn Hoogheidt* gemeenlijk gehoor gaf, ingelaten wordende, vonden aldaer den Luitenant Kolonel van de Lijfwacht, *van Meteren*, die den zelven, d'een na den anderen, aenzeide, dat *ſijn Hoogheidt hem belaſt had, hen in gijſeling en hechtenis te nemen*; gevende hen dan voorts aen eenige Krijghs-knechten, om ieder elk in een bezondre kamer, met drie Krijghs-knechten, ingeſlooten, en bewaert te worden, over. Dit, ontrent acht of negen uuren, dus beſtelt zijnde, ontboot *de Prins* den Raedt Penſionaris

* *Iulius.*

De Prins doet zes gemachtighde Heeren van Hollant, in den Hage gevangen zetten.

Kats

1650. *Gevangen nemen der Hollantse Heeren.*

Kats, die binnen komende, *den Prins* vont zitten met het rappier aen zijn zijde, seggende met een ontsteltenis tot hem, *Mijn Heer Kats, 't vvil u vreemt in d'ooren klinken, 't geen ik gedaan heb, en u seggen sal. 'k Heb niet langer kunnen lijden, dat eenige quaatvvillige, ten ondienste van den Lande, d'on-eenigheit en geschil tusschen* Hollandt *en* d'andere Lantschappen *gevoedt hebben. 'k Heb daar boven* (siende om hoogh, want zy waren op de boven-kamer) *ses van de voornaamste sitten*, en Graef Willem *met Ruiters en Knechten, om* Amsterdam *in te nemen, gesonden. Ga en make het hier beneden, ter Vergadering van* Hollandt *bekent, en dat ik soo terstont na* Amsterdam *trek.* Niet weinigh ontzette zich de *Heere Kats* over dese tijdingh, bestont te vragen, na de namen van de verzekerde Heeren, en, verklaerde dat hy zwak van herssenen was, en niet wel wiste of hy de selve soude kunnen onthouden, waer op *de Prins* seide, *schrijft se dan op*, gaende zelfs in het vertrek pen en ink halen. Ondertusschen zag *de Heer Kats* eens in 't spiegel, kreeg weder zijn kleur en gedaente: en de namen op-geschreven hebbende, vroegh weder *sijn Hoogheit*, op wat voet, en last, en met wat kennis hy zulks gedaen had. Daer op hy niet anders zeide, dan *dat hy sich hielt aan het besluit, van den vijfden van* * *Zomermaandt genomen, en den inhout van de* * *vereening.* Hier meê vertrok de *Heer Kats*, om dit in de Vergadering van *Hollandt* te brengen. De Heeren van *Amsterdam* hadden zich ontrent tien uuren ten hove begeven; de welke, alsoo *Kats* noch niet binnen was, sich midlerwijl onder de galdery onthielden. Een half uur daer na *Kats*, in de Vergadering verschijnende, deed verhael van het gevangen nemen der zes Heeren, en het in-nemen van dese Stadt: niet sonder de grootste verschricking der gantsche Raedt. Maer die van *Amsterdam*, de welke het allermeeste, dese swarigheit ter herte namen, pakten sich schielijk wegh, en huurden twee wagenen op *Amsterdam*. Dit waren de Heeren *Korver*, Burgermeester in der tijd, en d'Oud-Burgermeesters *Geelvink*, *Hasselaar*, en *Graaf*, afgesondene, die op dese droevige en schielijke blixem, voor den volgenden donder-slagh wilden voorsien, latende de *Heer van Purmerlant*, Schepen, en den Pensionaris *Boom*, in den *Hage*, blijven, als mede de Burgermeester *Backer*, in de Gemaghtighde Raedt, en de Heer *Schaap*, in den Raad van Staten. Maer behalven de voornoemde, vertrocken ook de Pensionaris *Riccen* van *Purmerent*, en de Secretaris van *Edam*, de welke te voet tot *Leier-dorp* gingen.

En beveelt d'Heer Kats sulx aan d'Hollantse Vergadering bekent te maken.

Als ook den Aanslag op Amsterdam.

Op vvat voet, en last de Prins dit gedaen had.

*Iunius.

* *Unie.*

Eenige Amsterdamse Heeren vertrecken.

Eenige andere blijven in de Hage.

Korts daer na heeft *sijn Hoogheidt* de *Heer Bronkhorst*, ter Vergaderingh van hare Ho: Mog. de voorsitting hebbende, en na gewoonte by *sijn Hoogheid* komende, versocht, diergelijke verslagh in deser voege aldaer te doen, namelijk: *dat sijn Hoogheit, uit kracht van hare Hoog Mog. verklaring van den vijfden van* * Zomermaant, *lest-leden, om vele wichtige oorzaken, eenige weinige Heeren uit* Hollant, *had in verseckering doen nemen*, en Graef Willem, *met een goet aantal van Ruiteren en Krijgs-knechten, om, en ontrent* Amsterdam *gesonden; waar van sijn Hoogheidt, by geschrifte hare Hoog Mog. nader opening soude doen, en de redenen van dien bekent maken.* En wierden hare Ho: Mog. verzocht, om op morgen, na het preken, tegens elf uuren te willen vergaderen.

d' Heer Bronkhorst maekt d' Algemeine Staten uit last van sijn Hoogheit dit stuk mede bekent.

* *Iunius.*

Ondertusschen quamen de geheele Guarden (onder voorwending van op de schijve te schieten in de duinen) in wapenen, en bezetteden alle poorten van 't hof zeer sterk. Vier Colonels Vendelen van de *Fransche*, *Engelsche*, en *Schotsche* Natie, quamen tegens de middagh van *Delft*, ook in den *Hage*, als mede twee Krijghsbenden Ruiteren van *Rotterdam*, en

Des Prinsen Guarden besetten 't Hof.

Noch meer Krijgs-volk comt in den Hage.

1650. *Amsterdam belegert.*

Schiedam. Doch, voor hun komste, was de tijdingh, van het gevangen nemen der zes Heeren, en het in-nemen der Stadt *Amsterdam*, al den geheelen *Haag* over.

Maer hoedanigh *sijn Hoogheit*, is verstelt geweest, doen hem des namiddaghs de tijdingh van 't mislucken des aenslaghs van *Graaf Willem* op *Amsterdam*, gebootschapt wiert, die nu meende al meester van de zelve te zijn, kan men sich wel inbeelden.

's Anderen-daeghs *Zondaghs*, heeft de *Heer van Bronkhorst*, tot zijn *a* ontlastingh, aen hare Hoog Mogende bekent gemaekt, dat hy niet had kunnen becomen, het geschrift van *sijn Hoogheit*, nopende de nadere openingh, daer van gewagh gemaekt wiert, in hare Hoog Mogende aentekeningh van gisteren, en ook te voore gesegt is, daer by voegende, dat *sijn Hoogheidt* meende dien zelven dagh te vertrecken na de troepen, aen, by, en ontrent *Amsterdam* leggende, om orde te stellen, dat aldaer geen oproer, noch wan-orde quam t'ontstaen. Hier op beraetslaegt zijnde, beslooten hare Hoog Mogende het zelve aen te nemen voor *b* bekentmakingh, en als noch af te wachten de redenen die *sijn Hoogheit* bewogen hadden, de voornoemde Heeren te doen in hechtenis nemen, mitsgaders eenige Troepen Ruiters, en voet-volk, onder het beleidt van den *Stadthouder Graaf Willem*, om, en ontrent de Stadt *Amsterdam* te zenden, gelijk de op-gemelte *Bronkhorst*, op 't begeeren van *sijn Hoogheidt*, de Vergaderingh had bekent gemaekt.

a *Decharge.*

b *Notificatie.*

1650. *Amsterdam belegert.*

Zijn Hoogheidt schreef ook aen al de *zes andere Lantschappen*, uitgezeit aen *Hollandt*, de redenen, die hem bewogen hadden, tot het gevangen nemen der zes Heeren, en 't beleggen van de Stadt *Amsterdam*. Kortelijk bestaende, in 't geen hy *d'Heer Kats* had aengezeit, en hier voren verhaelt is.

De Prins schrijft aan d'andere ses Lantschappen.

Op *Zondagh* den een-een-dertighsten van * *Hooy-maandt* tegen den avondt wierden de zes gevangen *Hollantse* Heeren na *'t Huis te Louvestein* gevoert, zy zaten in twee Karossen, drie en drie te zamen, elk met drie Soldaten by haer; vijf-en-twintigh ruiters reden voor, ook zoo veel in 't midden tussen de twee Karossen, en even zoo veel achter, met noch vijftigh muskettiers, die haer dicht rontom de Karossen hielden: men voerde deze door de *Veenen*, *Woerden*, en *Yselstein*, om alle steden voorby te gaan, en aldus quamenze des anderen daags te *Louvestein*, alwaersе yder op een Kamer, bysonder wierden op gesloten.

* *Julius.*

De zes gevangen Heeren worden op Louvestein gebrocht.

VYF-EN-VEERTIGHSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Zijn Hoogheit, de Prins van Oranjen, komt tot Amſterveen. Die van Amſterdam, ſtellen ſich tot tegenweer, openen eenige Sluiſen, waar door zommige Landen beginnen onder te loopen. Doen de St. Tonis Dijk by na, door graven, daar eenigh Krijgsvolk, achter een borſt-weer, een partye Ruiteren, die ſulks wilden beletten, doen wederom keeren. De Prins doet een Verdragh aanbieden, daar op Gemachtighde, uit de Stad by hem comen, doch ſcheiden onverrichter ſaken. Noch meerder Krijgsvolk comt om Amſterdam, die het doorſteken van d'Amſterveenſe wegh beletten, en 't volk verjagen. d'Algemeene, en de Staten van Hollandt beraat ſlagen en beſluiten in den Hage, een beſending aan ſijn Hoogheit te doen, om alle daadtlijkheit op de Stadt Amſterdam te laten varen, en in den Hage te comen. Des Princen Ruiters beletten en verjagen des Stads volk van de Wetering. Eenige van de beleggers worden gevangen. Handeling tuſſen ſijn Hoogheit en die van de Stadt, wederom vruchteloos. Amſterdam verſterkt ſich meer en meer. Het Water waſt aan, dat de beleggers beangſtigt. Kluchtigh alarm onder de Stads wacht, by d'Haerlemmer poort. Des Stadts Gemachtighden comen wederom by ſijn Hoogheit, en verdragen ſich onderling. De redenen, die elk in 't byſonder, tot dit Verdragh aanporden. Inhoudt, van des Stadts Volmacht-brief, van 't Verdragh, van d'approbatie der Burgermeeſteren, van 't ſeparaat, of affonderling artijkel, en des ſelfs approbatie.

**Julius.*

NA de middag, op den eenendertigſten van * *Hooy-maant*, Zondagh, gingh *ſijn Hoogheit* zitten, op een groot zwart paert, en reet, met veel gevolgh van Edelen en Bevel-hebberen, door *'t Haaghſe Bos*, *Leiden*, en *de Veenen*, en quam tegen den avont tot *Amſterveen*, ontrent anderhalf uur van *Amſterdam*. Die van de Stadt ziende het vier hen zoo na geleght, ſtelden alles in 't werk, wat tot hun beſchermingh dienen konde. Zy hadden, 't geen te verwonderen was, op den zelfſten dagh, dat het Krijghs-volk voor de Stadt was gekomen, zich ſoo wel voorſien, dátſe alreê etſlijke Krijghsbenden aengenomen, het geſchut tuſſchen ſchans-korven behoorelijk geplant, en de burgers in wachten verdeelt, Scheepen uit geruſt, Sloepen toegeſtelt, de bruggen op de wegen afgebroken, en alles, in 't kort, in zulk een ſtant gebracht, als of men een week daer mede beſich was geweeſt, en geduurigh op de grenſen, aen de vyant, gelegen had. In de Vroedſchap en Raed alhier wiert voorgeſlagen, als een krachtigh middel, om ſich van de belegering t'ontlaſten, *dat men de Zee-dijken deurſteken, en de Sluiſen openen ſoude.* Het eerſte haperde maer aen twee ſtemmen: en wiert voor eerſt goet gevonden, *eenige der ſluiſen te openen, en alleen hier en daar een polder deur te ſteken.* Ook die van de Stad, hadden al voor de middagh de *Sint An-*

De Prins komt t'Amſterveen.

Amſterdam ſtelt ſich tot tegenweer.

Doet eenige omleggende landen onder water loopen.

1650. *Amsterdam belegert.*

Anthonis-sluis, aen het Y, en het *Boeresluisje*, even buiten de *Heilige-wegs Poort*, open gezet, 't welk de Landen, tusschen de wegh van *Amsterveen* en *Ouder-Kerk* tot aen den *Uit-hoorn* toe, ondet water kon zetten. Behalve dit, wiert ook *de Sint Anthonis-dijk*, by *Jaaphannes*, een groot half uur van de stadt, op een kleen half uurtje gravens na, om, in tijt van noot, voort deur te steken, door-gegraven. Van welke uit-gedolvene aerde, een borst-weringh wierdt gemaekt, daer ontrent dertigh man achter gingh leggen, om de aenkomste van de Krijghs-knechten, die te *Muiden* lagen, te beletten. En deze, die hier achter lagen, queten zich ook mannelijk; want eenige Ruiters daer op aen komende, stieten het hooft, en wierden gedwongen, weder te rugh te trecken.

Stuit een party ruiters, die 't doorgraven van S. Tonis Dijk soeken te beletten.

Doch alsoo *sijn Hoogheit* terstont aen die van binnen, een minnelijke handeling liet aenbieden, hebben die van der Stadt, ook het uitterste niet willen in 't werk stellen; vermits door het deursteken der *Zee-dijken*, een groot gedeelte van *Hollandt*, tot onwaerdeerlijke schaden der ingelanden, zouden hebben onder water geraakt. Hier op dan wierden uit-gesonden, van stads-wege, de Heeren, *de Graaf van der Does*, *Tulp*, en *Kloek*. *De Prins* begeerde bezetting in de Stad, maer deze Heeren verzochten, dat *sijn Hoogheidt* wilde af-trecken, en hen ongemoeit laten, beloovende ter daghvaert alle mogelijke vernoeginghin te brengen, en diergelijke vlijt ook by de andere *Leden* te zullen aenwenden. Maer beide on-aennemelijk zijnde, scheidense onverrichter zaek, dien avont van elkandre.

Handelingh van Verdrag tusschen sijn Hoogheidt en die van Amsterdam vruchteloos.

Maer nauw' liks was men noch met deze zaek besich, toen by het eerste volk, dat zich tot *Ouder-Kerk* en te *Muiden* had neêr-geslagen, de * bezettingen van *Nimwegen*, *Uitrecht*, *Arnhem*, *Zutphen*, *Zwol*, en *Duisbergh*, quamen.

Noch meer volk comt voor de Stadt.

* *Guarnisoenen.*

De Heer van Zuilestein had voor zijn verblijf-plaets in-genomen, het *Slot* van *Muiden*. Etlijke der Krijghs-knechten legerden zich aen de *Diemer-brugh*; andere maekten aen de wallen van 't voorsz. *Slot*, na de *Zuider-zee* voornamelijk, hutten, gevlochten van tacken van boomen. Sommige verbleven in de burgers-huisen een nacht te *Weesp*, en trocken des maendags voort na *Ouder-Kerk*, alwaer *Graaf Willem* zijn verblijf had. Midlerwijl vielen tusschen een gedeelte van zijn ruiters, en die van de Stadt, op *d'Amsterveener vvegh*, ook eenige kleine schermutselingen voor. Want als die van *Amsterdam*, tien of twalef soldaten, met twintigh of dertigh gravers uitgezonden hadden, om den *Amsterveensche vvegh*, tegen over *het huis ter Vraagh*, door te steken, quam een groot aental Ruiteren van *den Graaf*, langhs het *Loop-velt* na *Amsterveen* gezonden, en, des verwittight zijnde, hen op 't lijf vallen. Twee of drie namense het geweer af, verjoegen d'anderen, legerden sich ontrent den *Overtoom*, en zetteden hun schilt-wacht uit, tot aen het *Pest-huis*, een quartier uurs van de Stadt. En viel hen dit verjagen zoo veel te lichter, vermits de * *Architect*, die zich beter op huis, als vest-bouw verstont, de wegh niet diep of wijt genoegh hadt laten opdelven, invoege dat de Ruitery met haer paerden gemackelijk daer door kon waden. Had ook, 't geen een groote mis-slagh was, de aerde, als een borst-weringh aen beide zijden laten opwerpen.

1650. *Amsterdam belegert.*

Verdeelingh van des zelfs Leger-plaetsen.

Des Prinsen Ruiters beletten 't doorgraven van d'Amsterveense wegh.

* *Bouvvmeester.*

In den *Hage* stelden eenige * afgesondene buiten-ordenlijke en ordenlijke Heeren van *Hollandt*, ter Vergaderingh van hare Hoog Mog. den tegenwoordige stant der zaken, *de andere zes Lantschappen*, voor oogen, en verzochten dat de zelve wilden uit-vinden eenige beslechtingh, tot sliffingh van d'opgereze zwarigheden.

Extraordinaris en ordinaris gecommitteerden.

De

1650. *Amsterdam belegert.*

De andere Lantschappen verklaerden hier op, dat 'et hen seer leet deed, dat de zaek tot deze tegenwoordige zwarigheit geraekt was, en verzochten aen de *Hollandtsche Heeren*, zelfs voorslagen van behoorlijke beslechtingh, tot weghnemingh van de opgereze zwarigheden te willen doen, waer toe zy bereit waren alle mogelijke middelen in 't werk te stellen. Waer op de Heeren van *Hollandt* weder antwoorden, datse verwacht hadden, dat de *Landtschappen* goet gevonden zouden hebben, eenige voorslagen van beslechtingh te doen; doch zulks niet geschiet zijnde, hadden voorgenomen der zelven Gemaghtigers, dieze den selven avont in den *Hage* verwachtende waren, van het geen 'er voorgevallen was, te verwittigen.

In den Hage wort dese zake, door de H: Algemeene Staten by der hant genomen.

De H: Staten van Hollandt doen een Voorslagh.

's Anderen-daeghs stelde de Vergaderingh van *Hollandt* en *VVest-Vrieslandt*, door den mont van haar Raad Pensionaris, de zwarigheden voor oogen, die schenen t'ontstaan, by voortgank van de zaken ontrent deze Stadt ter hant genomen, by aldien niet haestelijk, door bequame middelen, daer in versien wierdt. En dewijl de *zes Lantschappen* op gisteren goed gevonden hadden den Gemachtigden van *Holland* te willen openingh doen van zodanige middelen, als best ter zake, na de tegenwoordige gesteltenis van tijdt, zoude mogen dienen; dat ook hare Ed. Mogende na rijpe beradingh in den haren goet gevonden hadden, *de Lantschappen* op het ernstighste te verzoeken, zonder langer uitstel, een aenzienlijke bezendingh aan *sijn Hoogheit* te willen af-schicken, om den zelven met gewichtige, en ter zake dienende redenen, te bewegen, dat hy van sijn aangevangen handel, hoe eerder hoe beter moghte afstant doen, het Krijghs-volk na hun bezettingen doen keeren, en zich in den *Hage* laten vinden, om met de regeeringh buiten feiten, en met rijpheit van rade te mogen beraatslagen en besluiten, hoe alles ten dienste van den Staet zoude dienen te worden beleit, niet twijfelende, of zoo deze aensienlijke bezendingh met ernst, en zonder langer vertrek, in 't werk wierdt gestelt, daer zou een gewenschte uitgangh wel haest komen op te volgen. Hier op beraatslaeght, en de zaek andermael overwogen zijnde, wierdt goet gevonden en verstaan, *Dat aan* sijn Hoogheit, *van wegen hare Hoog Mogende een besendingh, bekleet met een aansienlijk Persoon, uit ieder Landtschap, souden werden afgeschikt, en tot geen ander insicht, dan dat sijn Hoogheid mochte werden beweeght, om sich herwaerts te vervoegen, en aldaar met de regeeringh te mogen beraatslagen, en besluiten, op soodanige middelen, waar door d'ontstane ongelegentheden souden mogen worden wegh genomen; dat wijders* sijn Hoogheidt *op het ernstichste, soude werden versocht, alle datelijkheden te willen verhoeden, en den koophandel der Stede* Amsterdam, *haer vryen loop te laten hebben.*

Daar op beslooten wort, een bezendingh aan den Prins te doen.

De Heeren van *Hollandt* namen ook aan, en verklaerden, datse uit de hunnen, om ten zelven einde zijn Hoogheidt te bewegen, ook een aenzienlijke af-zendingh wilden doen, en den Heeren van *Amsterdam* op het ernstighste te versoeken, *hun afgesondene, sonder vertrek, herwaerts te laten comen, om met, en neffens d'andere Leden* van Hollandt, *over de tegenwoordige verwerde gelegentheidt der zaken te helpen beraatslagen en besluiten, ten meeste dienste van den Lande, en dat de zelve sich van alle nieuwigheden te plegen, soo met inlaten van water, als anderssins, wilden onthouden.* En wierden tot dese bezendingh, genoemt, *de Heeren van Aertsbergen, Paats, Reinswoude, Osinga,* en *Mulert.*

Als ook aan die van Amsterdam.

1650. *Amsterdam belegert.*

Ondertusschen vielen 'er tusschen die van de Stadt en 's *Princen*-volk by-wijlen eenige kleine schermutsingen voor, daar in evenwel niemant doot bleef: want als op *Maendagh*, tien of twalef Soldaten uit der stadt, na *de drie baersjes*, over de *Wetering*, uit-gesonden waren, om de wegh aldaer door te steken, en de *Slooter-polder* onder water te zetten, quamen eenige Ruiters van den *Overtoom*, des verwittight zijnde, op hen aenzetten, overvielen de zelve, en verjoegense. 't Geen hen des te gemackelijker gelukte, vermits hun Kapitein, *Soeteman*, een *Engels-man*, op 't aenkomen van 's *Princen*-volk, het eerste na stad liep, met voorwenden, *dat hy sulx den Burgermeesteren soude gaan aandienen, en orde van te vechten halen.* Eenige smeeten hun geweer neder, andere sprongen in 't water, en raekten met zwemmen vry. Onder den hoop was ook een Soldaten Jongen; die, daer de mannen jongens waren, in het tegendeel een mannelijk herte toonde. Deez dan, aengedreven teffens van gramschap en spijt, en van zijn met-gezellen verlaten, verliet evenwel sich zelven niet; hy brande dan zijn musquet los op d'aenkomende Ruiters, en, nu los gebrant hebbende, bleef pal staen, en maekte sich gereet om weder te hervatten, 't geen eens gemist was: doch wierdt van de Ruiters overvallen, die hem lustigh af-sloegen, en tot den hals toe in 't water stieten; sulx hy voort met zwemmen, behouden by zijn rot-gezellen over quam.

Die van de Stad soeken de Slooter Polder onder water te setten, maar worden belet.

Moedigheid van een Jongen.

Eenige van 's Princen volk gevangen.

Midlerwijl zaten ook eenige 's *Princen*-ruiters, die het voor de stadt wat te grof gemaekt, en te veel de meester gespeelt hadden, als ook een paedje van *Graaf Willem van Nassouw*, en zeker vendrig *Rispes*, die namaels hier ter stede noch ter *Admiraliteit* gezeten heeft, en meer andere Edelluiden, (want zy wierden alle, waer eenigh bedenken op viel, by den kop, als ook eenige ruiters, die binnen quamen, om hun vrienden eens te besoeken, gevat, en vast gezet) tot dat 't Verdragh getroffen was, gevangen. De stedelingen, ondertusschen, brachten vier sloepen op de *Weteringh*, elk met twee metale bussen voor op; als mede een rot metselaers op het *Lijmzieders-pat*, ten aensien van s' *Princen*-ruiters, die aen d'andere kant van de *Wetering* stonden, en, na onderling vragen, of men last tot schieten had, in 't kort weder, sonder tegens elkandre eenige datelijkheit te plegen, na den *Overtoom* vertrocken.

1650. *Amsterdam belegert.*

De stad rust gewapende Sloepen uit.

Op den tweeden van * *Oogst-maandt*, zijnde *Dings-dagh*, trocken de vier boven-gemelde Heeren weder uit, na *Amsterveen* aen *den Prins*, doch quamen tegens den avont, onverrichter zake, weder in stad. Midlerwijl wierden de wallen rontom de stadt, met opgeworpe borst-weringen, versterkt. Ook stak men de polder van het *Pest-huis* door, in de vest, en brak de schuttingen der ramen, (want hier ter plaetse, wil men, dat *de Prins* de stadt, indien 't verdragh had blijven haperen, sou aengetast hebben) als mede de brugh van de *Raam-poort*, af, en heide, om het in-varen uit de *Wetering*, in de stads grachten te beletten, de brugh van de *Raam-sloot* toe. De boomen op de *Ossemarct*, even buiten de *Reguliers poort*, liepen groot gevaer van om ver' gehouwen te worden, en was alree de bijl daer aen gezet. Ook was beslooten, het *Pest-huis*, 't welk met hondert man, onder den vendrigh *Braakman*, nu Luitenant van den Wel-edelen Heere, *Capitein L. Witsen*, *Ridder*, bezet was, (vermits dit *sijn Hoogheid* een schans had kunnen verstrecken,) om verre te halen, of met kracht van geschut te sloopen. Op *den Amstel*, by den *Omval*, lagen ook drie *Uitleggers met grof geschut, ook zeven Chaloupen, ieder met twee of drie stukjes voorsien, en dicht aen stadt twee vlotschuiten, ieder met vier stucken. Het water

* *Augustus.*

Handelingh van Verdrag wederom vruchteloos.

Alderley middelen aangewent, om de Stat te versterken.

* *Dit sijn Oorloghs-scheepjes, die men op den Rijn, Maas, Waal, als Wachters, gebruikte.*

1650. *Amſterdam belegert.*

water, ondertuſſchen, wies ook hert aen, 't welk geen kleene verſlagenis by *ſijn Hoogheidt*, en onder de Bevel-hebberen, veroorzaekte, de welke met bekommernis zomtijts den Lant-luiden afvorderden; oſſe niet wiſten, tot wat hoogte het water wel op ſoude vloeien. En om ſich van het zelve te ontlaſten, wiert by *ſijn Hoogheidt* voorſlagh gemaekt, van *den Overtoom*, een half uur gaans van de ſtadt af gelegen, door te ſteken, en op te graven. Te dien einde waren alree de boeren met ſchoppen, houweelen, en ander gereetſchap, bezich, om zulks in 't werk te ſtellen; maer verſtaende dat 't opdelven van den *Overtoom*, hem weinig ſoude mogen helpen, wiert zulks geſtaekt. En had dit voortgank genomen, voorzeker, dien Dam zou 'er, tot ſeer groot nadeel van *Haerlem*, en voordeel van *Amſterdam*, noit weder in geraekt hebben.

't Water waſt aan, tot ſchrik der beleggers.

Voorſlagh, om 't water quijt te worden.

Onder deſe ernſtige, vielen 'er bywijlen niet min kortswijlige zaken voor. Want des nachts, tuſſchen *Dinghsdaghs* en *Woensdaghs*, had het vendel van de *Heer van Vlooswijk*, de wacht aen de *Haerlemmer-poort*, het welk, bedrogen door de duiſternis, ſich inbeelde, ruiters te hooren. Hier op wiert terſtont na de *Heer Cornelis Bicker* geſonden, om van hem laſt t'ontfangen, wat hen in deſe gelegentheit te doen ſtont. Deez' terſtont zich derwaerts begevende, dachte van gelijken geluit van paerden te hooren, zulks hy laſt gaf, om los te branden, waer op twee ſchooten, en eene van de Soldaten, die op het naeſt-gelege bolwerk de wacht hadden, gedaen wierden. De wint was juiſt van der ſtadt af; zulks de ſlagen niet zeer over de zelve heen klonken, zonder dat, zou buiten twijfel, een groote ontſteltenis en oproer gemaekt hebben. Des morgens bevont men dat 'et een paert van zeker ſleper, *Kees Kaak*, dat by de poort heen en weer den gantſchen nacht over had loopen doolen, geweeſt was.

Kluchtigh alarm.

Op *Woensdagh*, den derden van **Oogſtmaandt*, wierden voor de vierde reize, de vier *Heeren*, *C. de Graaf*, *Zimon van der Does*, *Nicolaas Tulp*, en *Pieter Kloek*, om met *ſijn Hoogheidt* een verdrag te treffen, af-gezonden. Want die van der Stadt, bevroedende, dat op hun verſoek, niemant van d'andere ſteden verſcheen, dat die van *Haerlem*, de naeſte en maghtighſte, de Poorten voor *'s Princen*-volk open lieten, allen toevoer aen 't leger deden, en geen party maekten: dat die van *Leiden* allerhande ſchuppen, ſpaden, en ander oorlogs-tuigh lieten na 't leger volgen, en noch meer te doen gewillig waren: dat het deurſteken der dijken, en openen der ſluiſen, niet *Amſterlandt* alleen, maer ook een groot deel van *'t Sticht Uitrecht*, van *Rijn-lant*, en der *Woerder Oort*, kon onder water zetten, en voorts op den meſthoop, pachters en eigenaers; en dat by vervolg van belegh, de koophandel licht een grooten ſtoot konde krijgen, gingen verdrags eenigſte oorſaek liever, dan tegens de onzekerheidt des oorlogs te harde-bollen, een kleentje over 't hooft zien.

1650. *Amſterdam belegert.*

**Auguſtus.*

Stads Gemachtighde comen voor de laatſte maal by ſijn Hoogheit.

** Auguſtus.*

Redenen die die van Amſterdam tot 't Verdragh aenporden.

Zijn Hoogheid was juiſt beſigh, (gelijk hy dien dagh meermaels gedaen had) met zijn rotting het water te peilen, hoe hoog het zelve van tijdt tot tijdt aenwies, als hem de tijdingh gebracht wierdt, dat de Gemachtighde Heeren van *Amſterdam*, weder om quamen, waer door men terſtont een bly geeſtiger weſen in zijn aenſicht kon beſpeuren, want door dien hy al op *maandagh* den eerſten van *Oogſtmaandt*, *d'Heer van Bever-waert* uit het leger voor *Amſterdam*, na *den Hage* had af-geſonden, om te vernemen wat 'er by d'Algemeene H: Staten zou mogen omgaan, en al wederom door den zelven *Heer*, van de reſolutie der bezending aan hem, op den tweeden van *Oogſt-maandt* (hier voren aangeroert) verwittigt zijnde, kon nu wel merken, dat hy geen meeſter

Als ook die van ſijn Hoogheit.

1650. *Amſterdam zlegert.*

van *Amſterdam* worden ſoude. Alſoo 't verſoek der genoemde beſendinge af te ſlaan, niet geraden was, en behalven dit zou 't oplopent water hen hebben doen wegh drijven, welker onwaerdeerlijke ſchade, niet alleen aan *Amſtellandt*, maer *Rijnlant*, een gedeelte van 't *Sticht Uitrecht* den *Woerder Oort* &c. hem t'allen tijden, door dit ruckeloos beſtaan, en noch mislukter uitval, zou konnen geweten worden.

De Prins dwingt de twee Heeren Bickers uit de Regeering.

De Prins die 't leger met geen beter fatſoen van de Stadt kon af voeren, dan door een eerlijk verdrag, om te betoonen, dat hy het niet tegens de Stad, maer eenige onwilligen had, kipte de twee *Heeren Bickers*, d'een regeerent, d'ander out-Burgermeeſter daer uit; wel wetende, dat die om hun groot geſagh by vele anderen in den haet waren, en ſtont 'er op, dat die af-ſtant van de regeeringh ſouden doen. Allen anderen dacht zulks wel van quaden gevolge, en te zijn, *huiden my*, *morgen dy*; echter alſoo beide deſe Heeren ſich hier in willigh en bereit toonden, niet begeerende, dat om hun beides halve, de gantſche ſtadt ſoude in laſt komen, wiert dit punt by hen toegeſtaan. Nopende het toeſtaen, om aan te nemen den voorſlagh van den vijſtienden van * *Hooy-maand*, by *ſijn Hoogheid* en den Raedt van Staten gedaen, daer in hebben die van der Stadt, voor zoo veel in hen was, ſich willen bequamen, en aangaande den toegang in de Vroedſchap, voor *ſijn Hoogheit* als *Stadhouder*, hun goede verklaringh ook niet willen weigeren. En wiert alſoo, ſonder tot verdere datelijkheit te komen, den derden van * *Oogſt-maant*, ontrent middagh, 't verdrag gegeven, en 's avonts, volgens hun volmacht-brief, die aldus luide, getroffen, en ondertekent.

**Iulius.*

't Verdragh wort geſlooten.

**Auguſtus.*

Inhout der Volmacht Brief.

(WY Burgermeeſteren ende xxxvj. Raden der ſtad *Amſtelredamme*, verklaren mitsdeſen gecommitteert, geauthoriſeert, ende volkomen macht gegeven te hebben, aan de *Heeren Cornelis de Graaf, Vry-heer van Zuid-Polsbroek, oud Burgermeeſter, Symon van der Does*, ende *Dr. Nicolaas Tulp*, Raden en oud-Schepenen, mitsgaders *Mr. Pieter Kloek*, Raed deſer Stede, omme in onſen name te treden in onderhandelinge met *ſijne Hoogheidt, den Heere Prince van Oranje*, nopende de differenten ontſtaan, tuſſchen hoog-gemelte *ſijne Hoogheit*, en *deſe Stad*. Dienthalven met *ſijne Hoogheidt* te concerteren, accorderen ende ſluiten, ſulks als de voornoemde onſe Gecommitteerdens in deſen ſullen doen, handelen ende ſluiten, onder allen verbande als na rechte. Des t'oirconde hebben wy 't zegel, ten zake der voorſz. Stede, hier onder gedrukt, den 2 * *Auguſti* 1650. Ondertekent *Gerard Hulſt*, hebbende een opgedrukt zegel in groenen Waſſe.)

1650. *Verdragh van Amſterdam met ſijn Hoogheit.*

* *Oogſtmaand.*

Het Verdragh quam op deſen zijn uit.

Inhout der Verdraghs punten, tuſſchen ſijne Hoogheit, en die van Amſterdam.

DAt de Heeren van *Amſterdam* reſolutie ſullen nemen, om haar te conformeren met d'andere *zes* * *Provintien*, aangaande den ſtaat van Oorloge, met verſoek, dat *ſijne Hoogheid* gelieven zal devoir te contribueren, om den ſtaat van Oorloge te mogen brengen op de voet ende voorſlagh van *ſijne Hoogheid*, ende den Raad van State, gedaan tot accommodatie van de * *Geunieerde Provintien*, ende dat niet te min, ende ondertuſſchen gevolgt zal worden den Staat van Oorloge, nevens d'andere *zes Provintien*, tot ſo lange 't voorſz. nader Conſent van d' *andere Provintien* ſal weſen uitgewerkt, ende by ontſtelteniſſe van 't zelve Conſent, tot ſo langh den oorlogh tuſſchen *Vrankrijk* en *Spanjen* zal duuren, ende zulks ten langſten voor drie à vier Jaren, op hope dat de voorſz. Oorloge tuſſchen *Vrankrijk* en *Spanjen* middelertijt zal mogen by-geleght weſen, ende 't zelve niet vallende in de zelve tijt, dat men ſich alsdan gedragen zal, na tijts gelegentheit, ende tot meeſte dienſt van 't Lant, volgens d'ordre van Regeringe.

* *Lantſchappen.*

* *Vereening der Lantſchappen.*

Ende dat voorts gelijke reſolutie ſal worden ingebracht, ten einde de Troepen, by de Heeren Staten van *Hollant* af-geweſen, ſullen van haar achter-ſtallen worden betaalt, ende met eenen helpen goede ordre ſtellen, tot goede betalinge van de vordere *Militie*.

Dat *ſijne Hoogheid*, gelievende in de Stad te komen, gerecipieert zal worden, gelijk ſijne * *Predeceſſeurs, Stadhouders* van *Holland*, gerecipieert zijn geweeſt, met alle eere, reſpect, ende

* *Voorzaten.*

1650. *Verdragh van Amsterdam met sijn Hoogheit.*

ende gedienstigheit, ende goet-vindende te verschijnen in de Vroetschap, dat *sijne Hoogheit*, in de voorsz. qualiteit, aldaar audientie zal worden verleent.

Dat voorts de Heeren van *Amsterdam* alle goede ende mogelijke devoiren ter Vergaderinge van de Staten van *Hollandt* sullen aanwenden, dat alle onluften mogen in 't geheel wegh genomen worden, ende de zake gebracht in vaste ende vertrouwende Vriendschap ende Confidentie, ende alles gestelt in vergetelheit, gelijk of het noit en was voorgevallen, Tot welken einde zy-luiden daar over met *sijne Hoogheit* concerteren ende communicatie houden sullen.

Zoo haast desen Contracte aan weder-zijden zal voltrocken ende ondertekent wesen, neemt *sijne Hoogheid* aan, de aangevoerde *Militie* te doen vertrecken in haar oude Guarnisoenen, gelijk ook daar tegens de Stadt aanneemt, haar aangenomen volk af te danken, en voorts in haar Stadt alleste herstellen, op den ouden voet.

Geloovende aan weder-zijden in alle goeder trouwen, sonder eenig arg ofte list, desen Contracte oft Verdrag in allen deelen naer te komen, ende te onderhouden.

Gedaan tot *Amsterveen*, desen derden * *Augusti* 1650. Ende zijn hier van twee gelijke Acten gemaakt, ende ten weder-zijden ondertekent, daar van aan ieder zijde een gevolght is.

* Oogst-maand. 1650.

Was ondertekent: *G. P. d'Oranje*, zijnde daar neffens gedrukt 't Cachet van *sijn Hoogheidt* in rooden Wasse.

Noch geteikent: *C. de Graaf, Symon van der Does, Nicolaas Tulp, Petrus Kloek. Ts. Fs.*

Approbatie.

't Verdragh wort aangenomen,

BUrgermeesters ende xxxvj. Raden der stad *Amstelredamme*, approberen ende ratificeren 't voorstaande verdragh, tusschen *sijne Hoogheidt* ter eenre: ende hare speciale Gemaghtighde, op den 3 * *Augusti* 1650. tot *Amsterveen* geslooten, Ten oirkonde is deze by eene der Secretarissen ondertekent, ende 't Zegel, ten zake der voorsz. Stede, hier onder gedaan, doen drucken den 3 * *Augusti*, 1650.

* Oogst-maandt.

Ondertekent *Gerard Hulft*, hebbende een opgedrukt Zegel in groenen Wassche.

Separaat Artijkel, van het Verdrag, op den 3 *Augusti* 1650 gemaakt, tusschen *sijne Hoogheidt*, ende de Stadt *Amsterdam*.

1650. *Verdragh van Amsterdam met sijn Hoogheit.*

DAt *sijne Hoogheidt*, buiten prejudicie van d'eer ende goede naam van d' Heeren *Andries* ende *Cornelis Bicker*, d'eene oudt, ende d'andere tegenwoordigh regeerende Burgermeester der stad *Amsterdam*, ende buiten beswaar ende krenkinge van hare persoonen en goederen, daar voren *sijne Hoogheidt* haer verzekert, naer dese tijts gelegentheit oordeelt dienstig te wesen voor den dienst van 't Lant, datse haer ontrekken van alle vordere regeeringe van *de Stadt*, sonder weder daar toe beroepen te worden, des niet te min *sijne Hoogheidt* bereit is, in persoon haar te hooren, en gehoort hebbende, zoo *sijne Hoogheit* alsdan mochte blijven by zijn vorigh goet vinden, zoo sullen zy alsdan haar vrywilligh ontledigen van de voorsz. Regeeringe, op den voet als vooren, mits datse van nu af haar sullen onthouden van de voorsz. publijke Functie, van *de Stadt*. Ten oirkonde desen ten wederzijden ondertekent, ende geconfirmeert, achter-volgende 't Verdragh tusschen *sijne Hoogheidt*, ende de Gecommitteerdens van *de Stad*, op heden tot *Amsterveen* gemaakt, desen 3 * *Augusti* 1650.

Bysonder Verdraghs punt, rakende d' Heeren Bickers.

* Oogst-maand.

Was ondertekent *G. P. d'Oranje*, sijnde daar neffens gedrukt het Cachet van *sijn Hoogheidt* in rooden Wassche.

Noch geteikent: *C. de Graaf, Symon van der Does, Nicolaas Tulp, Petrus Kloek, Ts. Fs.*

Approbatie.

Wort mede goet gekent.

BUrgermeesteren ende xxxvj. Raden der stad *Amstelredamme*, approberen ende ratificeren 't voorstaande *Separaat Artijkel*, van 't verdrag tusschen *sijne Hoogheidt* ter eenre: ende hare speciale Gemaghtighde ter andere zijden, op den 3 * *Augusti* 1650. tot *Amsterveen* geslooten. T'oirkonde is deze by eene der Secretarissen onder-getekent, ende 't Zegel ten zaken der voorsz. Stede hier onder gedrukt, den 3 * *Augusti* 1650.

* Oogst-maand.

Ondertekent *Gerard Hulft*, hebbende een opgedrukt Zegel in groenen Wassche.

ZES-EN-VEERTIGHSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Amſterdam wort, over haar doen, van eenige gelaſtert, en van andere gepreſen. Zijn Hoogheidt en 't Leger vertrecken van de Stadt. Onzekerheit van 't getal der Beleggers, eenige aantreckende Vaendelen keeren wederom. Hollandt voegt ſich in 't af-danken van 't Krijgs-volk met d'ander zes Lantſchappen. Amſterdam wort valſelijk beſpot, van in 't byſonder heimelijk verſtant met 't Engels Parlement gehouden te hebben, Placcaat tegen den Maker en Drucker der zelver valſch vercierde Articulen. Zeelandt bedankt ſijn Hoogheidt, en wort van eenige andere gevolght. Maar Hollandt blijft ongenoeght, ſijn Hoogheidts veranderingh in 't verkieſen des Majeſtraats te Haerlem. De zes gevangen Heeren ontſlagen, mits belovende van de Regeeringh af-ſtant te doen. Amſterdam verſterkt ſich. De Prins wort krank aan de Kinder pocken, en ſterft. Gelegentheit van ſijn ſiekte, en geopent lichaam. Een jonge Prins wort gebooren. Herſtellingh der zes voor dees gevangen Heeren, in alle hunne voorige bedieningen, als ook der Heeren Bickers tot Amſterdam. d'Heer Kats geeft ſijn Hoogheidts Redenen en Motiven &c. over, die geleſen worden. d'Heer van Zomers-dijk, doet verclaringh van ſijne verrichtinge, in 't belegh van Amſterdam, en verantwoort hem.

Die van Amſterdam worden gelaſtert.

DIe van *Amſterdam*, het rijkſte, maghtighſte, en voornaemſte lit, aldus aen *'s Princen* onbedachte hevigheit, bodt vierende, wierden noch hier in, over hun reckelijkheit by anderen gelaſtert, en datze in tijts behoorden bedacht te hebben, *offe konden, en ook wilden uitvoeren, 't geenſe voornamelijk nu ſoo langen tijdt, hadden ſlepende gehouden en gehandhaaft.* Maer, mitsdien nu het tegendeel gebleken was, datſe qualijk gedaen hadden, met dus langh hun kriegelheit getoont te hebben. Dewijl door deſe uitterſte noot aen *ſijn Hoogheit*, en d'Al-gemeinſchap een exempel gegeven wierdt; 't welk namaels, als *Hollant* weder tegens de zelve haer ſtreng wilde trecken, tot een regel ſoude dienen, en meer gepleeght kunnen worden, en dat men voortaen weinigh meer ſoude te ſtoffen hebben, van de *Vryheidt* van 't Landt en der Staten. Maer andere oordeelden, dat die van *Amſterdam* wijſſelijk gedaen hadden, en even-eens als een ſchip by onweder in zee voor anker leggende, geviert, en ruim bot gegeven hadden. 1650. *En ook gepreſen.*

De Gemaghtighden van hare Hoog: Mog. komende des *Woensdaghs* 's avonds tot *Amſterveen*, vonden de zaek verdragen, en bleven, neffens die van *Amſterdam*, by *ſijn Hoogheidt* dien avont t'eten. Als onder andere redenen, die van *Amſterdam* al lacchende zeiden, *datſe het Element des Waters tot hun voordeel ſouden gebruikt hebben*, voeghde *ſijn Hoogheidt* daer op, *en ik ſou daar tegen het Element des vuurs gebruikt hebben*, 't welk zoo voort in lacchen toegink. *Steek en tegenſteek.*

's An-

1650. *Aftocht van ſijn Hoogheit.*

Zijn Hoogheidt, en 't Krijgsvolk vertrecken.

Onzekerheit van 't getal der zelve.

's Anderen-daeghs 's morgens vroegh, toogh *ſijn' Hoogheidt* van daer, en quam op den middagh in den *Haagh*. Ten zelven dage wierden ook al de troepen, na het voltrecken van 't verdragh, af-gevoert, en weder in de bezettingen gelegt.

Men kan eigentlijk niet weten het getal van 't Krijghs-volk, om dat het zelve eensdeels ſeer wijt verſpreit lagh, als te *Muiden*, aen *Diemer-brugh*, te *Ouder-Kerk*, te *Amſterveen*, aen den *Overtoom*, ten halven wege *Haerlem*; en te *Sparendam*, als ook anderdeels, om dat de vendels ſoo ſwak waren, dat daer uit geen' rekeningh te maken was. Het is zeker, dat tot *Amſterveen* een geheel vendel met een wagen wegh gevoert wierdt. De ſchrik en verſlagenis der ſtad, die geenen oorlogh gewent was, maekte buiten twijfel de kracht en 't getal grooter, dan het in 'er daet was. Het is evenwel gelooflijk, dat 'er meer volks ſoude hebben komen af-zakken, indien de aenſlagh gelukt was, en dat 'er ook dagelijks meer aanquam, bevont men uit de ervarentheit. Want, behalve anderen, die dagh aan dagh den hoop vermeerderden, waren twee vendelen te paert tot *Uitrecht*, uit *Bergen-op-Zoom*, des *Woensdaghs* gekomen, die, de zaek by-geleght zijnde, weder na hunne bezetting keerden. En uit *Groeningen* quamen dien zelven dagh, toen *ſijn' Hoogheidt* vertrok, zeven vendelen te voet tot *Weeſp*, de welke aldaer bleven leggen, op het vlacke velt, onder den blaeuwen hemel, ſich zoo ſeer op wegh geſpoeit hebbende, dat het lijf achter door 't ſchuren van 't harnas deur was. Zes keerden weder na *Groeningen*, en een der zelve, zijnde een Kornels vendel, nam de reize na *den Haagh*.

**Auguſtus.* Endelijk zijn de Heeren van *Hollandt*, den dertienden van * *Ooghſt-maant*, ter Vergaderingh van hare Hoog: Mog. in tegenwoordigheidt van *ſijn' Hoogheidt*, als ook *de Stadthouder Graaf Willem*, en den Raedt van Staten, verſcheenen. Daar dedenſe verklaringh, dat by en van wegen de Heeren hunne Gemaghtigers menighmael voor deſen, op 't verminderen van de Krijghs-macht, aldaer ter Vergaderingh, was geſproken, en een tale gebruikt na gelegentheit hunner uit-geputte incomſten, veroorſaekt, door den ſwaren en langduurigen oorlogh, maer zedert gelet hebbende, dat de andere Lantſchappen, by het verminderen van de Krijghs-macht, by hunne Gemaghtigers voor-geſlagen, haer beſwaert, en onruſtigh vonden, als denkende dat de Staet deſer Landen daer by niet genoegh verzekert was, hadden nu goet gevonden, hunnen Bont-genooten daer in te gemoet te komen, en, om de zelven buiten alle bekommerniſſen te ſtellen, den voorſlagh, op den vijſtienden van * *Hooy-maant*, by *ſijn' Hoogheidt* en den Raedt van Staten, uit-gebracht, ingewillight en toegeſtaan. Hier op dan wierden endelijk voor eerſt afgedankt, de *vijf en-vijftigh vendelen voetknechten*, van *Uitheemſchen*, en *twalef Kornetten paerden*. En op den vijſden van * *Winter-maandt*, na *'s Princen doodt*, noch *vier Kornetten Ruitery*, en *duiſent man te voet*, volgens de matigingh, by *ſijn' Hoogheidt* en den Raedt van Staten, den vijſtienden van * *Hooy-maand* ingebracht, en het beſluit, daar op den achtienden van * *Ooghſt-maandt*, genomen.

1650. *Hollandt voegt ſich in 't verminderen van 't Krijgs-volk met d'andere Landen.*

**Iulius.*

Afdanking van een deel Krijghsvolk.

**December.*

**Iulius.*

**Auguſtus.*

Na dat *Amſterdam* belegert was, ſochtmen haar noch een ſchandelijke klad op 't lijf te werpen, verdichtende, dat *die Stadt* in 't byſonder heimelijk verſtant had met 't *Engels Parlament*, ſoo dat 'er in den *Hage* gedrukt en openbaer verkoft wierden, eenige van vercierde Articulen, die tuſſen 't voornoemde *Parlament* en die Stad in 't byſonder zouden geſlooten zijn, waer tegens de Majeſtraat van *Amſterdam*

Amſterdam wort vals en ſchelmachtig belegen.

1650. *Placcaat tegen de vals verſierde Articulen, tuſſen Engelandt en Amſterdam.*

dam het volgende Placcaet heeft uit gegeven.

ALſoo tot kenniſſe van mijne Heeren van den Gerechte is gecomen, dat binnen deſe Stadt ende elders uitgeſtroit is, een enckel valſch ende laſterlijk verdichtſel, van eenige handel ende Verbondt, dat geſlooten ſoude zijn tuſſchen deſe Stadt ende 't Parlement van Engelandt, *onder de Tytel:* Articulen geſlooten ende geaccordeert tuſſchen de Republicque van Engelant ter eenre: ende de Stadt Amſterdam in 't particulier ter andere zijden; *ſonder de naam van den Autheur ende Drucker te melden, weſende ſeer Calumnieuſelijk ende tegens alle waarheit t'zamen geſmeet, ende verciert uit een oproerigh, trouwloos ende Godtloos gemoet, ende ſtreckende tot geen ander einde, dan om de Magiſtraat van deſe Stadt, door middel van ſoo eerlooſe leugen-mare, in hatelijk bedenken te brengen, ende, door 't abuſeren van eenvoudigen, diffidentie, oneenigheit ende oproer hier ter Stede, ende alomme in deſe Landen te zayen ende te famenteren, Ende dat derhalven de Dichters, Autheurs ende boosaerdige Fauteurs van ſoo ſchendigh laſterſchrift in een goede Regieringe niet behooren te worden geleden, maar ſoo veel doenlijk ontdekt, ende uit haar ſchuil-hoeken te voorſchijn gebracht, om tot hanthavinge van de gemeene ruſt, als Perturbateurs van de zelve, ende Calumniateurs van de wettige Overheit, anderen ten exemple geſtraft te worden.* ZOO IS'T, *Dat wel-gemelte mijne Heeren, goet-gevonden hebben, den genen die tot dienſte van de Juſtitie den Autheur ofte eerſte Drucker van het voorſz. laſter ende logen-dichtſel aan haar Ed: met waarheit ſal comen aan te geven, ſulx dat deſelve van haar misdaat connen worden geconvinceert, toe te voegen, ende by deſen te beloven voor 't aanbrengen van den Autheur, een ſomme van twaalf hondert, ende van de eerſte Drucker, van vier hondert gulden, ende dat de naam van den Aanbrenger verſwegen ſal vvorden, ende den Drucker ſelfs gepardonneert, by al dien hy binnen acht dagen den Autheur vryvvilligh comt te melden. Verbiedende vorders het voorſz. logen-dichtſel oft eenige andere fameuſe Libellen ende faam-rovende Schriften te drucken, te herdrucken, koopen, verkoopen, uit te ſtrooyen ende uit te deelen, Op de penen ende ſtraffen by beſchreven Rechten, Placcaten ende Keuren, jegens de Druckers, Koopers, Verkoopers, Uitſtroyers ende Fauteurs van fameuſe Libellen, geſtatueert. Welke by de Publicatie van deſen voor gerenoveert vvorden gehouden, ende daar-enboven arbitrale correctie, anderen ten exemple, naer exigentie van zaken.*

1650. *Tegen de valſchverzierde Articulen.*

P. Haſſelaar.

Afgekondight den 16 Auguſti, 1650.

Den Drucker wort geſtraft.

In 't volgende Jaar 1651. op den een-en-twintighſten van * *Lou-maandt* heeft, *W. B.* Boekdrucker, woonende in den *Hage*, en hier *t'Amſterdam*, om andere vuile daden gevangen, openbaer op de Kaak ten toon geſtaan, en in de Vierſchaer gegeeſſelt geworden, en uit *Hollandt* gebannen. Deze bekende, nevens andere ſchandelijke laſter-ſchriften, de voornoemde valſch vercierde Artijculen, zelfs te hebben gedrukt.

* *Januarius.*

Zijn Hoogheit wort van eenige Lantſchappen bedankt.

Na het ſtilſen van den brant van deſe oneenigheden, quamen die van *Zeelandt* ſtaets-wijſe in den *Hage*, en zeer plechtelijk en breet *ſijn Hoogheidt* noch bedanken.

Alſoo deden ook, om ſteun, en gunſt, ten Hove te krijgen, die van *Vrieſlandt*, *Over-Yſſel*, *Uitrecht*, en andere gunſtelingen van den huiſe van *Oranje*. Maer in *Holland*, en byzonder hier in *Amſterdam*, waren diergelijke dankzeggingen verre voor hem te zoeken. Het morren, onge-

1650. *Amsterdam verſterkt haar.*

ongedult, en quaet ſpreken gingh in ſwang. En voer men hier noch al voort, tot in * *Herfſt-maand*, met het onderſoeken van d'aenkomende ſchepen, en 't houden van ſterke wacht. Het graeuw ſprak ook zeer toomeloos en vileinig. En die van de Regeeringh, beelden ſich hoe langer hoe meer in, dat *de Prins* noch meer aanſlagen op handen had, en ſich volkomen * *Opperhooft* zocht te maken. Vele, en zelfs van ſijne vertrouwelingen, ſpraken, en waren van gevoelen, dat hy al 't voorgaande ſoude zoeken te verzachten, en zelfs de in hechtenis genome Heeren, by andere wegen vernoegen te geven; maer dit bleek heel anders, aan het geen ſich tot *Haerlem* toedroegh. Want zijnde aldaar in *Herfſt-maand*, de dagh van haer Majeſtraets verkiezingh, zoo quam *ſijn Hoogheit* den zevenden van *Dieren*, daer hy henen getrocken was, weder in den *Haagh*. Ende gewaer wordende, dat op de noeming ſtonden, eenige luiden die tegens ſijnen aert waren, als zijnde voorby gegaan, en buiten de noemingh gelaten, de Heer *Vercameren*, een zijner vertrouwelingen, zoo gingh hy voorby de waerdighſte en aanſienlijkſte, en nam nieuwe geringe luiden; onder ander eenen Deurwaerder. En als die van der ſtadt, den Heer *de Waal* tot Wees-meeſter gekooſen hadden, liet hy zulks verbieden, of te kennen geven, dat 'et hem onaangenaam was.

* *Septemb.*

Amſterdam is op haar hoede.

* *Souverain.*

Hoe ſich de Prins draagt in 't verkieſen des Majeſtraats tot Haerlem

Aangaande de bovengemelde zes in hechtenis genome Heeren, die den een en-dertighſten van * *Hooy-maand*, van 't *Hof* af, in twee Karoſſen, drie en drie in een' Karos, met een goet getal Soldaten, en Ruiteren na het *huis te Loeveſtein* gevoert waren. Midlerwijle, vermits de Staten en Steden van *Hollandt* hunnent halve niet te paerde wilden zitten, maar ſich na het beſluit van den vijftienden van * *Hooymaand* ſchikten, wiert dit zoodanigh beleit, dat de gemelde ſteden, daar deze

* *Iulius.*

De zes gevangen Heeren op Loeveſtein worden op voorwaerden los gelaten.

Heeren t'huis hoorden, en der ſelve Vrouwen en Vrienden, *ſijne Hoogheidt* ontſlaking quamen verzoeken, met aanbieding van aſſtant van de regeeringh te willen doen, gelijk ook geſchiedde.

1650. *Amſterdam verſterkt haar.*

Die van *Amſterdam* toonden in al hun beleit, datze noch vol wan en mistrouwens ſtaken, lieten hunne gragten rontom met een ry palen bezetten, maekten de borſtweringen op, vermeerderden de Burger-vendelen van twintigh, tot vier-en-vijftigh, onder de Heeren Kolonellen, *Ian van de Pol*, en *Cornelis Witſen*, beſlooten ook twee *Blokhuiſen* in den *Amſtel* te leggen, daar van in 't volgende Hooftſtuk, meerder zal gezeit worden, ontboden een *a* Vernuftelingh van *Antwerpen*, (een teken datze ſich niet betrouwden op eenig Vernuftelingh in 't Lants dienſt zijnde) die hier tegenwoordigh noch in dienſt is. Ook namenſe noch twee vendelen Waertgelders aan.

Amſterdam verſterkt ſich meer en meer.

a Ingenieur.

Maar niet langh overleefde *ſijn Hoogheidt* deze gewightigen handel en zware moeite: want ſich den zeven-en-twintighſten van * *Oogſt-maandt*, uit *den Hage* na *Dieren* begevende, om de *Gelderſche* Lant-dagh te *Zutphen* by te woonen, was tot het einde van * *Wijnmaandt*, dien tijdt over met jagen op de *Veluw*, zich tot *Bik-bergen* in een Boeren-huis behelpende, beſich geweeſt. Endelijk koortzigh wordende, wierdt te rade zich te ſchepe te begeven, en den *Rhijn* en *Lek* af te zakken nae *den Hage*; alwaer hy ook des *Zaturdaghs* 's morgens, den negen-en-twintighſten van * *Wijn-maandt*, ten drie uuren aanquam. Maar, na een dagh of twee leggens, braken de kinder-pokjens uit, waer op hy groote benauwtheit, en ſterke Koortſen kreegh, en den zeſten van * *Slacht-maant*, zijnde *Zondagh*, zoo een ſterken, die hem noch dien zelven avondt, ten negen uuren, in zijn ouderdom van vier-

* *Auguſtus.*

* *October.*

De Prins wort Krank.

* *Novembr.*

En ſterft.

1650. *Dood van sijn Hoogheidt.*

vier-en-tvvintig Iaren en bykans *zes maenden*, wegh nam.

Hoedanigheit van sijn Hoogheits siekte.

's Anderen daeghs zagh men in het geopende Lichaem, de pokjens van buiten gesworen, en wit, (geen quade tekenen) veel ook door gebroken; de hersſenen gaef, de milt slapachtigh, en met wat swart bloet vervult, de twee deelen, en 't onderste van de Lever wat blaeuw, maer de geheele longh seer swart, geswollen, ontsteken, omgeven met swart bloet. En hier uit ontstont, de kortheit van adem te halen, dien hy in sijn siekte had, de benauwtheit en de Koortse, in de twee laetste dagen, (te voore niet) 't welk, gelijk men 't niet had weten kunnen, (want hoest, lossinge van sluimen, noch stekingh had *sijne Hoogheit* niet,) noch uit de koortsen, noch uit de dampen, alsoo had 'et, in dien staet der ziekte en krachten, (schoon men het geweten had) ongeneesbaer geweest. Evenwel vielen 'er klachten onder des *Princen* Hovelingen, als of hy verzuimt was; maer de drie Artsen, als *Reek*, *Hayes*, en *Straten*, die over hem gingen, maekten een schriftelijk verhael, van het gantsche beloop sijner siekte, waer uit wel anders bleek.

Onverwachte doot van sijn Hoogheit.

Het gerucht van de doodt, vervulde terstont *den Hage*, en quam een ieder als een donderslagh in d'ooren, vermits men geduurigh gezeit had, dat 'er geen gevaer was, en alles wel stont, ja dorstemen noit *den Prince* zelf zeggen, dat 'er gevaer was. Zoo veel laet haer een rechtschapen Gemeente gelegen zijn, aen *een Prins*, en *Hooft*, die zy haer heil, na rechte rekeningh, dank behoorde te weten, by namen, als men hem sijn *Voor-Oud'rens* onloonbre deughden, daer hy 't minst niet van ontaerde, meê wil laten deelen. Acht dagen, na het overlijden van *sijn Hoogheidt*, bracht sijn *Gemalin*, *haar Koninklijke Hoogheidt*, 's avonts ten negen uuren, tot groote blijdschap van 't gantsche *Hof*, een *jongen Zoon* ter werelt.

Een Jonge Prins wort geboren, den 14 *November.* 1650.

Groote droefheit maekten om *'s Princen* doodt de geenen, die met, en door hem, den boven-verhaelden handel gedreven hadden. Eenige Leeraren, zoo op de Predik-stoel, als onder de gemeente, oordeelden, *dat de Staat hoofdeloos, en geen Koningh in Israël was; dat de Staat in tvvist, verwerringh, en aan duigen moeste vallen.* Maer in die van de regeeringh, en over al in den genen, die het hooft meer na de *Vryheidt*, als 't *Hof* hingh, speurdemen terstont groote blyschap. Snel liep de tijdingh van *'s Princen* doot. 's Morgens met 't Poort-sluiten hadmense hier t' *Amsterdam*.

1650. *Verrichting na 's Princen doot.*

Tweederley hartstochten, over 's Princen doot.

Een groote Vergadering voor gestelt, en beslooten.

Vier of vijf dagen na des *Princen* doot, beslooten de H: Staten van *Holland*, een aansienlijke Bezendingh te doen, aen de Generaliteit, en d' andere zes bysondere Lantschappen, ten einde die te bewegen, om Gemachtighden in den *Hage*, op een buiten gewoone groote vergaderinge af te senden, op dat aldaer alle de noch swevende verschillen, tot eenigheit mochten werden afgehandelt, dat ook also gevolgt is.

De gewesen gevangen Heeren, worden in hun voorige ampten herstelt.

Die van *Dort*, stelden terstont na 's *Princen* doot, den Heere *de Wit* weder in zijn voorige stant. Daer na ook die van *Delft*, den Heer *Duist van Voorhout*; desgelijks geschiede met de Heeren *de Waal* en *Ruyl*, tot *Haerlem*, en de Heer *Stellinghwerf* tot *Medenblik*. De Heer *Keiser* was alreê by 's *Princen* leven gekoren tot *Fiscaal* ter Admiraliteit van 't *Noorder gewest*. Hier ter stede, om hun matigingh te toonen, gingense langzaam met het herstellen van de *Bickers* voort. Maar dese Heeren zijn mede korts hier na, in alle hunne voorige bedieningen loflijk herstelt geworden.

Hier na wierden in den *Hage* op den vijftienden en zestienden van * *Zomer-maant* des volgenden Jaars, 1651. door eenige Gemachtigde der H: Staten van *Holland*, verscheide ondervragingen, van zekere Secretarissen en Klercken, als *Heilersich*, *Hulst*,

* *Iunius.*

1650. *d' Heer van Somersdijk verſoeckt ſich te mogen verantwoorden.*

Hulſt en *Kuneu*, nopende het gevangen nemen der zes Heeren, en 't belegeren van *Amſterdam* gedaan.

By, en door gevalle van deſe onderzoekingen, wierdt ook van anderen gemompelt, en inzonderheit van den *Heere van Zomersdijk*, die ſich een poos herwaerts op ſijn *huis te Spijk* onthouden had. Hem zulks ter ooren gecomen, vond raedzaem, in den *Haagh*, ter Vergaderingh te verſchijnen, gelijk hy ook verklaringh deed, verſtaan te hebben, dat tot ſijn na-deel ook redenen gevoert wierden, en nu gekomen was, om ſich te verantwoorden, indien 'er iets te verhakſtucken viel. Hier op verklaerde hy, den dertienden van * *Hooy-maand*, des volgenden Jaers 1651. voor eenige Heeren, beſonderlijk daer toe gemaghtight:

**Iulius.*

Verclaringh des Heeren van Somerdijk, wegens ſijne verrigting, in 't belegh van Amſterdam.

Dat in *Hooy-maand*, des voorleden Iaars, 1650. weinigh dagen voor zijn vertrek na *Scherpen-zeel*, *de Prince*, hem in ſijn Kamer ontboden, en toen bekent gemaekt had, van voornemen te zijn, *Graaf Willem Stadthouder van Vrieſlandt, met een goet deel Ruiters te zenden, binnen Amſterdam, om aldaar het bewuſte geweigerde gehoor, als Stad-houder te mogen becomen; als ook ſijn perſoon met de Nimweeghſe * beſettingen daar toe te gebruiken, om de Troupen, tot uitvoeringh van den aenſlagh, een ſtuk-weegs te geleiden.* Dat, na 't maken van eenige zwarigheden door hem, nopende de groote wijtte, hitte van 't zaiſoen, en zwakheidt der paerden, en na veel ſtribbelingh ter weder zijde, *de Prins* de zaek in nader bedenken genomen had, en hy 's anderen-daaghs weder met *Graaf Willem* aldaar verſcheenen was. Dat *de Prins* ten zelven tijde verklaerde, als noch by ſijn voornemen te volharden, niet tegenſtaande zy beide de zelve zwarigheden op dit ſtuk ingebracht hadden, zeggende de *Prins*, *dat men het in 't werk ſoude ſtellen, en met de Ruitery rijden ſoo verre, als men zoude connen comen.* En in gevalle de zelve Ruitery niet tijdelijk genoegh by der handt zoude konnen zijn, dat hy zelfs in perſoon, met meerder macht derwaerts aan ſoude komen, *om vergoedingh, en voldoeningh te becomen*: Dat echter 't zelve werk in dier voege bleef ſteken, zonder dat *de Prins*, in de twee naeſt-volgende dagen, met hem, of *de Graaf* t'zamen, of met hem alleen, daer van gerept had, zulx hy *Zomers-dijk* meinde, dat het *de Prins* weêr uit ſijn hooft gegaan was. Maar dat op den derden dagh, *de Prins* hen beide weder ontboot, en verklaerde, dat hy nu, de dagh, de wegh, de troepen, en voorts alles had geordent, en vaſt geſtelt; begeerende dat men, zonder langer te zammelen, met het werk voortvaren, en hy *Somers-dijk* voor uit trecken ſoude, om de troepen op *de Heide van Harten* t'ontfangen, en te geleiden door verſcheide Dorpen, hem by geſchrift op-gegeven, tot aan *Abcoude*, en alsdan de zelve aldaar aan *Graaf Willem* over te geven. Dat de zelve den wegh overdenkende, tot verſchooningh van zijn perſoon, de groote wijtte *den Prins* te gemoet gevoert, en den zelven bepraat had, om de troepen, by hem te geleiden, in plaetſe van op *de heide van Harten*, tot *Scherpen-zeel* te mogen verwachten, en *de Prins* hem daer op had laten gaan, met laſt, om den tweeden dagh daer na te vertrecken, doch al voore noch nader orde te komen ontfangen, daar by voegende, dat hy *de Graaf van Dona* ſoude belaſten, de voorſz. troupen tot *Harten* te gaan ontfangen, en tot *Scherpen-zeel* te geleiden. Dat dienvolgent hy *Somers-dijk* op den gezetten dagh, ten elf uuren in zijn reis-klederen weder by *den Prins* gekomen was, om te vernemen, wat laſt hy hem vorder geven zoude, maar dat *de Prins* bleef by de te voo e gegeven orde, hem wel beſonderlijk belaſtende, zijn wegh over *Amſterdam* te nemen, en in het rijden, door al de boven-verhaalde Dorpen, wel te letten op de tuſſchen-gelege wijtte der zelven, om zich in 't leiden der troepen des te beter te kunnen ſchicken: voegende voor 't leſte daar by, dat hy *Graaf Willem*, na 't brengen der troepen in de Stadt *Amſterdam*, belaſt had, ſoodanige orde te ſtellen, dat geen gewelt noch overlaſt aan burgeren noch Krijghs-knechten quam te geſchieden, en, ſchoon ſich iemant al tegens de Ruitery quame te ſtellen, hy evenwel om geen kleentje ſich ſoude verzetten; zelfs ook niet, ſchoon iemant op de Ruitery quam los te branden. Hem *Somers-dijk*, ook wel uitdruckelijk belaſtende, *Graaf Willem*, die vol vuurs, moedigh en wat haaſtigh was, te willen helpen, dat geen

Guarniſoenen.

1650. *Verclaring des Heeren van Somerdijk, wegens ſijne verrichtingh, in 't belegh van Amſterdam.*

1650. *Verclaring des Heeren van Somerdijk, wegens sijne verrigting in 't belegh van Amsterdam.*

wan-orde mochte geschieden. En dit vvas het gene, dat geschiet vvas, eer hy *Somers-dijk*, op wegh na *Scherpen-zeel* trok. Voorts zeide de selve *Somers-dijk*, dat hy des *Woensdaghs*, den zeven-en-twintighsten van * *Hooi-maandt*, ten een uuren des namiddaghs, was uit den *Hage* over *Leiden* vertrocken, en hem, (hebbende alleen zijn kamerling by hem,) *de Mark-graaf de la Vieuville*, in gereden had, seggende van *den Prins* last ontfangen te hebben, om sich by hem te vervoegen, de Ruitery te geleiden, en van alles verslagh te doen; doch, dewijl *de Prins* noit met hem van de *Mark-graaf*, over dese zaak gesproken had, hem zeer vreemt te voore quam, dat *de Mark-graaf* zeide; zodanige orde van den *Prins* ontfangen te hebben; en dat hy over zulks, aan den *Mark-graaf* geen verdere opening had gedaan. Zeide ook, dat hy de troepen tot *Abcou* zou gelei doen, en zy luiden t'zamen na den *Overtoom* gereden, 's avonts ontrent half tien uuren, aldaar aan gekomen waren, en in de grootste herbergh, vernacht hadden. Datse 's anderen-daeghs 's morgens ten half vijven, na *Amsterdam* reden, en hen ontrent de *Leidsche* of *Heilige vveghs-poort*, ontmoeteden verscheide paerden, alwaar eenige wan-orde voorviel, en dat hy *Somers-dijk*, door dien hy het paert de sporen gaf, wat voor uit reed, en de *Mark-graaf* wat achter bleef, om door zijn Kamerling zijn stegel-reep, die in de voorsz. wan-orde was gebroken, weder te recht te maken. Dat hy *Somers-dijk*, sonder op-houden, door de stad, de naeste weg na de *Uitrechtse*, of de *Reguliers-poort*, voort-gereden was, en midlertijt op 't midden van de *Breestraat*, ontmoet en gegroet had, de Schout of Secretaris van *Buuren*, doch weder terstont van hem was gescheiden; en de *Mark-graaf* hem *Somers-dijk* niet eerder had ingehaalt, dan tzestig of tzeventig schreden, buiten de poort. En dat hy *Somersdijk*, de klocke als toen vijf uuren wesende, zijn uur-werkje daar op gestelt had, *om beter gissing te kunnen maken, hoe veel tijds 'er van doen soude vvesen, om van* Abcoude, *door de Dorpen van* Baan-brugh, Loenen, Vreelandt, Kortenhoeve, Hilversum, Soest, *en* Leusden, *tot* Scherpen-zeel *te comen, om sich in 't vveder-keeren met de Ruitery des te beter, daar na te kunnen schicken.* Zeide ook, dat hy na 't rijden door dese Dorpen, 's avonts tot *Scherpen-zeel* gekomen, en de *Mark-graaf* tot *Hilversum* van hem gescheiden was, de zelve, een keer na *Amersfoort* deed, en ontrent middernacht mede aldaar aan quam. Dat zy beide aldaar tot des namiddags waren gebleven, en na 't houden van 't middaghmaal, op *'t huis*, en by den Heere *van Scherpen-zeel*, hun paerden gereet hielden, en de troepen verwachteden, 't welk hen ten vijf uuren, 's na-middags verwittigt wiert, dat se buiten het Dorp gekomen waren. Waar op hy terstont met de zelve van plaats tot plaats, als boven gezegt is, tot op de heide buiten *Hilversum* voort getrocken was, alwaar de troepen door storm, en 't schielijk ontstaan van *Blixem* en *Donder*, wat verhindert wierden, en een weinigh de geenen inwachteden, die na quamen. Dat in 't uitrecken van 't Dorp, de *Donder* en *Blixem* handt voor hant toenam, en een gedeelte der troepen den rechten, en een troep van tien vendelen, een anderen wegh in-sloeg; 't welk men eerst ontrent *Vredelant* was gewaar geworden. Dat echter hy *Somers-dijk*, met zijn by-hebbende Ruitery, was voorts-gezet tot *Abcou*, alwaar hy 's morgens, ontrent half vijven, was aan-gekomen, en door *Graaf Willem*, met twee of drie Bevel-hebberen, ontmoet was, die hem bestont te vragen, of al de troepen aldaar aangekomen waren, en vernemende eenige achter gebleven te zijn, sich daar over geheel misnoegt getoont, en gezeit had, in twijfel te stellen, of hy, onaangesien 't voorschreve versuim, zijn last soude derven nakomen en voort-zetten; doch dat hy 't zelve niet had willen over hem nemen, maar sich met d'andere Bevel-hebberen daar over beraadt slaaght. Dat hy *Somersdijk*, na dat 'er besslooten was, de *Mars* voort te zetten, voor-geslagen had, dat men zulks niet behoorde in 't werk te stellen, vermits het regel-recht tegens de meeningh van *sijn Hoogheidt* streed, die het werk niet woude aangevangen hebben, dan met een groot getal, om wan-orde te verhoeden; dewijl het inkomen met weinigh volk, den burgeren 't hart onder de riem mochte steken, van sich daar tegen te stellen, en tot datelijkheit, dien *sijn Hoogheidt* in alle manieren geerne verhoet zage, te komen. Dat de zelve redenen, zoo wel hem, als d'andere Bevelhebberen, bewogen hadden, om aldaar te blijven, en te verwachten d'aancomste van d'overige troepen, die, ontrent *Naerden* af-gedwaalt zijnde, ontrent drie uuren later aldaar ook aan

1650. *Verclaringh des Heeren van Somerdijk, wegens sijne verrigting in 't belegh van Amsterdam.*

* *Iulius.*

1650. *Verclaring des Heeren van Somerdijk, wegens sijne verrigtingh in 't belegh van Amsterdam.*

aan quamen. Dat echter *de Graaf* besloot, tot dicht onder *Amsterdam* voort te zetten, en een brief van *sijn Hoogheidt* te doen overleveren. Dat *Graaf Willem* aldaar een poos gebleven was, tot dat hy door eenige Heeren, daar onder mede de Heer *Huidecooper* was, antwoordt op d'ingestuurde brief kreegh, daar op hy besloot zijn verblijf tot *Ouder-Kerk* te gaan nemen, alwaar des anderen-daaghs, orde van *sijn Hoogheidt* quam, om de troepen te verdeelen; en dat de *Heer van Suileſtein* na *Muiden*, en hy *Somers-dijk* na *'t huis ter Hart* gezonden was, en verstont dat *sijn Hoogheidt* des avonts tot *Ouder-Kerk* zou wesen, hoe-wel hy niet verder als tot *Amsterveen* quam. Dat hy *Somersdijk*, treckende na sijn bestemde plaatse, verstont, ontrent den *overtoom* een doorsnijdingh gemaakt te zijn, ook eenigh volk aldaar te leggen, weshalve hy vijf-en-twintigh ruiteren en dertigh musquettieren voor uit zont, op wiens aancomste, het volk, aldaar leggende, hun stant verliet, en hy over een brugh, van hem daar geleght, geraakt was, en voort sijn mars recht toe, recht an, na *'t huis ter Hart* genomen had; alwaar terstont de Heeren van *Haerlem* zeer ontstelt en verbaast by hem quamen, meenende dat 'et op hun stadt gemunt was; doch dat hy de zelve, door orde van *sijn Hoogheid*, verzekert had, dat 'et noch op de *Stad Haerlem*, noch op des zelfs Burgery, als ook niet op de burgery der *Stede Amsterdam* aangeleght was. En vermits, op 't scheiden, de *Heer van der Kamer* vraagde, of *sijn Hoogheidt* de *Sweetsche* troepen, die zes of zeven duizent mannen sterk, en in *'t Lant van Gulik* gekomen waren, ontboden had, dat hy daar op tot antwoort gaf, en hen verzekerde, geen het minste verstant, zijn 's wetens, tusschen *sijn Hoogheidt* en de zelve te wesen, maar dat dese troepen aldaar gekomen waren, om d'achterstallinge lasten in te vorderen, daar by voegende, *dat 'et goet was, dat 'er geen meerder onderlingh verstant en gemeenschap was, tusschen de Stadt Amsterdam, en het Parlement van Engelandt.* En dat, na 't vallen van eenige redenen hier op, hy endelijk gezegt had; dat *sijn Hoogheidt* zes dagen te voore, hem *Somersdijk*, verklaart had, aan *sijn Hoogheidt* vertoont te zijn, een Brief, geschreven uit *Londen*, aan een *Engels Officier*, inhoudende, dat gemelte *Parlement* belooft had, *Tien duizent mannen*, tot hulp van de stadt *Amsterdam*, te zenden; en *sijn Hoogheidt* mede gesien had een lijste, daar in de namen van Kolonellen, en andere hooge Bevelhebberen, met naam en toenaam uitgedrukt stonden. Zeide ook, dat hy de wacht aan 't *huis ter Hart*, met een Vaen paerden bezet hebbende, en van *'s Princen* komste tot *Amsterveen* verwittigt zijnde, op des zelfs orde des anderen-daaghs vroegh sich mede derrewaarts vervoeght hadt; verhalende den zelven de bekommering en verslagenis der Heeren van *Haerlem*, en 't antwoort by hem, tot geruststellingh van de zelve, daar op gedaan. Dat hy 's avonts weer na sijn wijk was vertrocken, en op sijn vertrek van *sijn Hoogheidt* verstaan, en de zelve orde gegeven, had, om het opontbode volk, onder hem zijnde, te veranderen in heele Vendelen, en dat hy, vervolgens op d'orde aan hem gegeven, met eenige Vendelen onder sijn Schoon-broeder, den Heere *van Steelandt*, den post van *Sparrendam* had verzekert, en des anderen-daaghs in zijn wijk gebleven was. Dat hy den tweeden van **Oogstmaand*, op *Woensdagh*, ten hove gekomen zijnde, verstaan had, dat tussen *sijn Hoogheit*, en die van *Amsterdam*, over eenigh verdrag gehandelt wiert, en des nachts daar aan, door *Graaf Willem* orde gekregen had, om de troepen weder van *Sparrendam* na *Ouder-Kerk* af te leiden, alwaar opene brieven zouden verleent worden, om ieder weder in zijn bezetting te trecken.

1650. *Verclaring des Heeren van Somerdijk, wegens sijne verrichtingh, in 't belegh van Amsterdam.*

* *Augustus.*

Zulks *Somersdijk* hier op endelijk besloot', dat hy in dit werk was gebruikt geweest: Als Kolonel, ten opzicht van het meerdeel van zijn regement: Als Stedehouder, ten opzicht van alle de Ruitery van zijn bezettingh; en, Als Rit-meester, ten aansien van zijn vendel, in dese krijgstocht gebezicht; en by gevolgh, zo wel den *Kapitein Generaal*, als den *Stadhouder van dit Lantschap*, dien de Krijghsmacht toe vertrouwt is, was gehouden, te gehoorzamen. Voorts betrouwende, dat al de genen, die weten wat een Officier aan een Generael schuldigh is, een gunstigh oordeel in desen zouden moeten geven. Wyders verfocht hy, dat op

d'Heer van Zomersdijk besluit, dat hy dese ordre van sijn Hoogheidt ontfangende als een bevelhebber onder den zelven staende, nootsakelijk most uitvoeren.

1651. *Onderſoek des Heeren van Somersdijk.*

alle omſtandigheden in deſen voorval zodanigh mochte gelet worden, dat, alle vooroordeel wegh genomen zijnde, mocht blijken, dat hy ontſchuldigh was, aen de drie volgende punten, die hem (zoo hy verſtond) te laſt geleit wierden: namelijk, voor eerſt, *dat hy in deſen aanſlagh iets tegens ſijn politijken eedt zoude gedaan*, ten tweeden, *de vvallen van Amſterdam beſpiet*, en ten derden, *het allereerſte het gerucht van 't verdragh, by die van Amſterdam, met het Parlament van Engelandt, uit geſtroit zou hebben*; voorts van alles aan hare Ed. Groot Mogende gunſtelijk moghte verſlagh gedaen worden.

1651. *Van d' Heer van Somersdijk.*

Deze belijdenis, aldus uit eige beweginge voortcomende, gaf ſtoffe tot twiſt, en verdere betichtingen. 't Welk *den Heer van Somersdijk*, willende te voore comen, zoo begreep hy deſe betichtingen in drie punten, daer hy zich zodanig van zuiverde. Dat hy daar na, in de * *Algemeine vergifnis*, mede begrepen wiert, doch op voorwaerde, dat hy ſich uit hare Edele Groot Mogende Vergadering, zou onthouden.

* *Generale Amniſtie.*

ZEVEN-EN-VEERTIGSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

De gehoonde Hollantſe Steden, rechtvaerdigen hunne zaken. Burgermeeſters en Vroedſchap van Amſterdam, geven in't openbaar hun verantwoordingh uit. Inhout der zelve, als ook die van de Staten van Hollandt, voor de zes gevangen Heeren: de Stad Amſterdam: en d'Heeren Bickers. Zijn Hoogheits Redenen en Motiven &c. onderſocht, en wederleidt, en in drie punten, in't kort aangevveſen, en eindelijk alles met een Algemeine vergifnis, over alle de Lantſchappen beſlooten. Die van Amſterdam bouvven tvvee Blokhuiſen, voor hun ſtadt, in den Amſtel: Beſchrijvinge der zelve, vvorden vveder af-gebroken, in den Jare, 1654.

De belediged Hollantſe Steden, rechtvaerdigen hunne zaken.

MIdlerwijl op deſe wijſe aan d'eene zijde wiert gehandelt met den genen, die hant aan *'s Princen* aanſlagh geleent hadden, zoo vondt men goet aan d'andere zijde te doen rechtvaerdigen het bedrijf en gevoelen der *Hollantſche Heeren*. Nopende het rechtvaerdigen: Daar over bracht ieder Stadt, als *Dort*, *Haerlem*, *Delft*, *Amſterdam*, *Hoorn*, en *Medenblik*, een byzonder beſcheit uit. Die van *Amſterdam* gaven dit volgende beſcheit van

Juſtificatie.

rechtvaerdinge uit.

WY Burgermeeſteren ende Vroedſchappen der Stadt *Amſterdam*, hebbende gehoort de Lecture van een Geſchrift, geintituleert, *Redenen en Motiven*, &c. ende bevindende dat daar inne werde gedaan, notable beſchuldingen, tegens verſcheide Leden van de Vergaderinge van de Edele Groot Mogende Heeren Staten van *Hollandt* ende *Weſt-Vrieſlandt*, ontrent het gepaſſeerde in den voorleden Iare, nopende de nieuwe Staat van oorloge, met den gevolge van dien, ende inzonderheit in't regard van de ſéparate Caſſatie by de Edele Groot Mogende Heeren Staten voornoemt, goet gevonden, en in 't werk geſtelt, met de wederwerkinge tegens de notable bezendinge daar in ge-

A. 1651. *Rechtvaerdiging der Heeren Bickers door de Majeſtraat van Amſterdam.*

1651. *Rechtvaerdiging der Heeren Bickers, door de Majestraat van Amsterdam.*

in geroert; ook gesien hebbende, zekere Missive van de Welgemelte Heeren Staten van *Hollandt* en *West-Vriesland*, gedateert den zesten dezer loopende Maant, waar by, &c. ende alles rijpelijk overwogen, hebben wy ons verobligeert gevonden tot voorstant van de waarheidt, ende van onschult van ons allen, ende van de Heeren, welke van onzent wegen, ontrent de voorsz. zake sijn gebruikt, en over zulks in de voorsz. beschuldinge zijn gemeint, ook tot voldoeninge van de begeerte en laste van hare Edele Groot Mogende by desen te betuigen ende verklaren, contrarie in 't geposeerde in 't voorsz. Geschrifte, dat de gemelte Heeren onse mede-genooten in de Regeeringe, ende zonderlinge *de Heeren Andries* ende *Cornelis Bicker*, tegenwoordigh Oud-Burgermeesteren deser *Stad*, in de voorsz. en andere gelegentheden, altoos hebben getoont te wesen, vroome ende eerlijke Regenten, ende oprechte trouw-hartige Patriotten en Liefhebbers van 't Vaderlandt, welker Actien en Raatslagen verre zijn geweest, van ietwes voor te nemen, veel min in 't werk te stellen, dat soude kunnen strecken tot dissolutie van de ** Unie*, veranderinge in de Politijke Regeringe, of ware Gereformeerde Christelijke Religie, en by gevolge, tot nadeel, ruine, ende distractie van de staat, maar ter contrarie, altijts hebben gestrekt, tot behoudenisse ende verzekeringe van de zelve, ende over zulx, dat wy allenthalven volkomen satisfactie hebben aan der zelver sincere genegentheit, ten besten van de gemeene zaken, ende in 't bysonder over de naerstigheit, trouwe ende goet beleit, by hare Ed. aangewent, in het uitvoeren van onse last, ontrent de voorsz. besoignes, rakende de nieuwe Staat van oorlogh, ende 't af-danken van een gedeelte van de Militie, met den gevolge van dien, in alle het welke wy verklaren, by hare Edele niet anders gedaan te zijn, als het gene wy dien aangaande, ten dienste van 't Landt, hadden goet gevonden, en hare Ed. by Iterative Resolutien hadden aan bevolen, in voegen, dat wy haar doenmaals daar over hebben bedankt, ende alsnoch hertelijk bedanken, verklaren ook dat *de zelve Heeren*, ontrent de voorsz. zaken, van tijdt tot tijdt ons hebben gedient, van sincere ende trouwe rapporten, tot onse volkomen ende noodige onderrichtinge, sonder dat de zelve hebben doen blijken, met quade opinien gevat te zijn, veel min gepooght te hebben, ons daar mede te abuseren, dat van gelijken, de weder-werkinge van dese Stads wegen aangewent, tegens de bezendinge, by eenige weinige Heeren uitte andere Provintien gedecerneert, aan alle de Leden ende Steden van *Hollandt* en *West-Vriesland* is geweest, ons eigen werk, gefondeert op bondige ende seer gewichtige redenen, ende gearresteert, by gereitireerde Resolutie, in onse Vergaderinge genomen ende gedirigeert, tot geen anderen einde, als tot het gemeene-best, conservatie van de ordre van de Regeeringe, Hoogheidt van dese Provintie, ende gerechtigheidt van onse Stadt, ende geensins om daar mede te veroorzaken, eenige distractie in den Staat: Gelijk wy ontrent de zelve tijdt, door onse Gedeputeerde aan haar Ed. Groot Mogende 't zelve volkomentlijk hebben gejustificeert en in * scriptis vervaet, als wanneer *sijne Hoogheidt* gelieft hadde, over onser Stads, ende der zelver afgezondene bejegeninge in 't bysonder aan U Edele Groot Mogende te klagen en te verzoeken reparatie en satisfactie diesaangaande, waar toe wy ons by desen refereren, en hebben wy ons besonderlijk te looven van de goede directie, welke by-gebracht is, door de Heeren die wy goet-gevonden hebben, in dezen te gebruiken, en hare Edele daar over nochmaals serieuselijk bedankende, belooven alle de voorsz. Heeren, onse Mede-genooten in Regeeringe, van alle het gene haar, of hare nacomelingen, ter zake 't gene voorzeit is, nu, of namaals soude mogen overkomen, kosteloos ende schadeloos te vryen, des t'oirkonde, 't Zegel der voorsz. onse Stads, ten zaken hier onder gedrukt, den 19 * *July*, 1651.

* *Verbintenis.*

* *Schriftelijk.*

* *Hooymaand.*

Onderstont ter Ordonnantie van de Heeren Burgermeesters, ende zes-en-dertigh Raden.

Getekent,

GER. HULFT.

Op 't spatium, hebbende een Zegel van groenen Wassche.

Zelfs

1651. *Rechtvaerdiging der voor dees gevangen Heeren, en der Stadt Amſterdam door de H: Staten van Hollandt.*

Zelfs de Edele Groot Mogende Heeren Staten van *Hollandt* en *Weſt-Vrieslandt*, verklaerden tot ontlaſtinge en zuiveringe van de zes gevangen Heeren, en de Regeeringh van *Amſterdam*, dit volgende:

DE Ridderſchap, Edelen ende Steden van *Hollandt* ende *Weſt-Vrieſlandt*, repreſenterende de Staten van de zelven Lande, allen den genen die deſen ſullen ſien ofte hooren leſen, Zaluit: Doen te weten, alſoo in den voorleden Jare, 1650. Gedelibereert werdende over het aannemen van een nieuwe Staat van Oorloge, 't verminderen van de laſten van de Landen, en 't gene wijders daar aan dependeert, eenige Heeren uit de leden onſer Vergaderinge Staats-gewijſe by een zijnde, als namentlijk, *Jacob de Wit*, Out Burgermeeſter der Stadt *Dordrecht*, *Johan de Waal*, Burgermeeſter, ende *Albert Ruil*, Raadt Penſionaris der ſtadt *Haerlem*, *Johan Duiſt van Voorhout*, Oud-Burgermeeſter der ſtad *Delft*, *Nanning Keiſer*, Raad en Penſionaris der ſtad *Hoorn*, ende *Nicolaas Stellinghwerf*, Raadt en Penſionaris der ſtadt *Medenblik*, geſaiſeert, ende eenigen tijt op onſen *huiſe* van *Loeveſtein* gedetineert zijn geweeſt, ende dat alle de voornoemde Heeren: Gelijk mede de Heeren *Andries Bicker*, *Heere* van *Engelenburgh*, ende *Cornelis Bicker*, *Heere* van *Swieten*, d'eerſte Oudt ende d'andere regerende Burgermeeſter der *Stadt Amſterdam*, door 't beleit ontrent de voorſz. zaken doenmaals gebruikt van der zelver Reſpective Stede dienſten afſtant hebben gedaan, ende ontſlagen zijn geworden, dat ook onſe *goede Stadt* van *Amſterdam*, met Krijghs-volk van den Staat eenige dagen beſlooten ende bezet is gehouden, alle het welken by den genen die van de ware geſchapentheit en omſtandigheden van zaken in die tijt voor-gevallen ende verhandelt, genen rechte kenniſſe zijn hebbende, ſoude konnen opgenomen en geduidet worden, als of gemelte Reſpective Heeren, door ofte ter zake van eenige mis-handelinge ofte quaat beleit ontrent haarder Stede, ofte des ſtadts zaken, ende zulks door hare ſchult, tot ſoodanige faiſſement ende afſtant van hare dienſten zouden mogen weſen gebracht, als mede, dat by de Regenten van de voorſeide *ſtadt Amſterdam*, eenige rechtvaerdige oorzake tot het leet, haar door de voorſz. bezettinge aangedaan, ſouden zijn gegeven, en dat nochtans, in tegendeel van dien, ons klaarlijk gebleken is, door wettige en ſolemnele verklaringe van de een-ſtemmende Vroedſchappen der voorſz. ſtede, dat de meer-gemelte *Heeren* Reſpectivelijk, met alle ſinceriteit en getrouwigheidt, hebben achtervolght en nagekomen, 't gene hen-lieden by hare Committenten in mandat is gegeven en belaſt was, ende ſpecialijk op de Poincten, het verminderen van den laſt van den Staat rakende, ende in reguart van den Staat van Oorloge, met 't genen daar aan dependeert, en alles wat eenigſins uit de deliberatien daar over gehouden, is gereſulteert, zo aangaande de inhoudinge der Conſenten, als betalinge van een gedeelte der Militie, by den Rade van Staten, in meer-geroerde Staat van oorloge gepetitioneert, mitsgaders op de Executie van de reſolutien, dien aangaande, by ons genomen, met het genen daar aan dependeert, haar hebben gedragen, achtervolgende den laſt en intentie van de voorſz. reſpective Vroedſchappen, hare Heeren principalen en Committenten, ook de zelve van tijt tot tijt gedient, van pertinente getrouwe ende waarachtige rapporten, aangaande alle advijſen ende conſideratien, zoo by de andere Leden in onſe Vergaderinge, als mede by de Gedeputeerde van de andere Provintien, in de Vergaderinge van de Heeren Staten Generaal, zo pro als contra geopent en gemoveert, alles tot der zelver Vroedſchappen volkomen Inſtructie, goet contentement, en abſolute ſatisfactie, dat mede in 't beleit der voorſchreve zaken en deliberatien in de Reſpective Vroedſchappen de zelve Heeren ofte iemant van haar-luiden, noit getoont hebben, door eenige paſſien gedreven, oft met quade opinien ingenomen te zijn, maar in tegendeel van dien, altijts oprechtelijk, ſincerelijk, en ongepaſſioneert, de zaak te hebben gedirigeert, immers ſoo vele in haar is geweeſt, met alle betamelijke middelen betracht te dirigeren, alles tot verzekeringe van *de dier-gecofte vryheit* der Geunieerde Provintien in 't gemeen, en van onſen Lande van *Hollandt* en *Weſt-Vrieſlandt* in 't byſonder, en zulx alles tot ruſte, welſtant, en ten gemeene beſte van onſe lieve Vaderlant. *Zoo is 't*, dat wy van alle het doen en laten ontrent

1651. *Rechtvaerdiging der voor dees gevangen Heeren, e der Stadt Amſterdam door de H: Staten van Hollandt.*

1651. *Rechtvaerdiging der voor dees gevangen Heeren, en der Stadt Amsterdam door de H: Staten van Hollandt.*

trent de voorsz. zake in onse Vergaderinge voorgevallen, insgelijks goede en pertinente kennisse hebbende, ons dienthalven, ten volle vernoegt houdende, en voorts volkomelijk defererende aan de Respective getuigenisse van de voorzeide Vroedschappen der respective Steden van *Dordrecht*, *Haerlem*, *Delft*, *Amsterdam*, *Hoorn*, en *Medenblik*, ook volkomen satisfactie vindende in de onschult en oprechtigheit van de Proceduren, die by, en van wegen de Regeringe van de meer-gezeide Stadt *Amsterdam*, ontrent de voorseide zaken zijn gebruikt, en daar van niet anders oordeelende, dan dat de zelve zijn gedirigeert geweest, ten besten van den Staat in 't Generaal, ende van onse Provintie in 't particulier, tot wegh-neminge van alle misduidingen abusive, informatien, quade en ongefondeerde opinien, verklaart hebben, ende verklaren mitsdesen, dat alle ende een iegelijk van de wel-gemelte Heeren, ende die van de Regeringe der voorseide *Stad Amsterdam*, ontrent de voorsz. zaken, deliberatien, resolutien, ende executien van dien, niet anders gedaan ofte beleit hebben, als 't gene goede ende oprechte Regenten, getrouwe Patriotten, ende Lief hebbers van *de Vryheidt* ende Welvaren van de Landen, ende van de goede Ingezetenen van dien, schuldigh waren, ende hadden behooren te doen, ende dat derhalven alle de zelve ende een ieder van haar in hare eere, goeden naam ende faam, door het voorsz. saisissement, detentie, ende 't verlaten van hare respective diensten, ende door de voorsz. bezettinge van Krijgs-volk der *gemelte Stadt*, in geenen deele zijn ofte gehouden konnen worden te wesen gekrenkt, geledeert ofte verkort. Aldus gedaan ende gearresteert in onse Staats-gewijse Vergaderinge, onder onsen grooten Zegel, op den 23 * *Augusti*, des Jaars onses Heeren ende Zaligmakers, 1651.

* *Oogst-maand.*

Zijn Hoogheits Redenen en Motiven &c. onderzocht.

Endelijk is ook door de Gemaghtigh-de Leden van *Hollandt*, op het papier gebracht de punten, die op 't openen van 't geschrift, getittelt, *Redenen en Motiven*, *die sijn Hoogheidt*, *&c.* toen wierden voor-gestelt. Eenige weinige exemplaren lietense hier van drucken, onder den titel van,

1651. *Onderzoek en Wederlegging van sijn Hoogheits Redenen, &c.*

Waarachtigh en noodigh Bericht,

Van 't gunt by de Heeren Staten van Hollandt *en* West-Vrieslandt, *in den Jare* 1650, *van tijt tot tijdt is geadviseert, geresolveert, en gedaen, ontrent het werk van* * Menage, *ende difficulteit, gemaekt in 't dragen der verzochte consenten, van de vvelgemelte Provintie, tot onderhoudinge en betalinge van een gedeelte van de Militie, by tijde van oorloge in dienst gevveest zijnde.*

* *Zuinigheidt.*

Wat d'oorzaken hier van sijn geweest.

MITSGADERS:

Wederleggingh van seker Geschrift, *Wederleggingh der zelve.*

geintituleert, Redenen en Motiven; die zijn Hoogheidt den Prince van Oranje, *hebben bevvogen by der handt te nemen, soo ten reguarde van de gearresteerde Heeren, als van 't gene aangevangen is gevveest, aan, by, en ontrent* Amsterdam.

Waarom de H: Staten van Hollant dit lieten uit gaan.

In dit Bericht, dat tot geen ander insicht van de Staten van *Hollandt* in 't licht gegeven wiert, dan om hun Bondt-genooten, en al de genen die 't voorsz. geschrift van *zijn Hoogheit* ter handt quamen, nader onderrichtingh te geven, ook inzonderheidt, om de eere 's Landts van *Hollandt* en *West-Vrieslandt* te rechtvaerdigen, en den nakomelingen de ware gelegentheit van de zaken, in 't voornoemde schrift aengeraekt, bekendt te maken, wierdt eerst den gantschen handel oprechtelijk, en 't voornaemste, 't geen tusschen de af-gezondene Lantschappen, *zijn Hoogheit*, en de Staten van *Holland*, nopende de zaek van * zuinigheidt, mitsgaders, het verminderen van Krijgs-volk, in den Jare 1649. en 1650. voor-gestelt, voorgevallen was. Daar na wierden grondigh en wijtloopigh wederleit, de punten, die *sijn Hoogheit* in het boven-gemelde geschrift, *Re-*

Des zelfs Inhout.

* *Menage.*

1651. *Die van Hollandt verdadigen hunne zaken.*

denen en Motiven, &c. tot zijn verschooningh en verdeding had by gebracht.

Want voor eerst, toondenze datze boven de hoog-dringende noot, na orde van de regeeringh, vermoghten in te houden de betalingh van krijgs-knechten, tot wier aenhouden, zy dikwils verklaringh gedaen hadden, niet te kunnen verstaen of bewilligen, en dat, mitsdien het aenschrijven en bekent maken aen Ritmeesteren en Hopmannen gedaen, by hen wettelijk en recht gedaen was.

I. *Wegens d'afdanckinge van 't Krijghsvolk.*

II. *Wegens d' Hollantse Bezending.*

Ten tweeden, wesense aan, dat de bezendingh, by die gelegentheit, sonder hun verlof, ja, in hun weder-wil, aan al de Steden en Leden van *Hollandt*, op den vijfden en zesten van * *Zomer-maand* beslooten, en in 't werk gestelt, was geweest, onwettelijk, strijdigh tegens d'orde en forme van de Regeering, en regelrecht gaande tegens de Hoogheit en Gerechtigheit, van hun Staets-wijse vergaderingh, ook insonderheit, dat 'et was strekkende tot nadeel van de Vryheit der beraadslagingen, van de Leden van *Hollandt*. Wesen ook aan, hoe ongegront en ongerijmt de redenen waren, die in de zelve bezendingh, by *sijn Hoogheidt*, en des zelfs afgezondene, tegens den gantschen handel der Staten van *Hollandt* gebruikt wierden.

* *Iunius.*

III. *Wegens 't belegeren van Amsterdam en 't vangen der zes Hollantse Heeren.*

Ten derden, toondense dat den aanslagh op deze *Stadt Amsterdam*, den dertighsten van * *Hooy-maandt*, des Jaars *zestien hondert vijftig* ondernomen, mitsgaders het gevangen nemen van de bewuste zes Heeren, uit hun opper-machtige Vergadering, ten zelven dage gedaan, met den gevolge en aankleven van dien, was geweest, een datelijkheit op de Vryheit, Hoogheit, en Opper-macht van hun Lantschap, regel-recht strijdende, tegens alle Wetten, Rechten, en Hantvesten des zelfs.

* *Iulius.*

Endelijk wiert ook alles, 't geen tusschen eenige Provintien, nopende dit werk, in den Jare *zestien hondert en vijftigh* was voor-gevallen, by d'Algemeine Staten, door een * *Algemeine vergiffenis*, ter neder en bygeleght, en daar van dit volgende Placcaat beslooten, vervolgens gedrukt, af-gekundight en aan-geslagen.

1651. *Algemeine vergiffenis.*

* *Generale Amnistie.*

Afcondiging van een Algemeine vergiffenis en vergeting van alle de voorgaande verschillen, en datelijkheden.

ALsoo in den beginne van den Iare 1650. *eenige onlusten in de Regeeringe zijn ontstaan, de welke naderhant verder ende verder gegaan zijn, op 't Fondament van zeker Resolutien, op den vijfden ende sesten* * Juny *des zelven Jaars, by de ordinaris Vergaderinge van de Heeren Gedeputeerde ter Generaliteit genomen. Ende dat naderhant* God den Heere Almachtigh *gelieft heeft, de voorsz. onlusten wederomme na sijn Vaderlijke goedertierentheit geheelijk wegh te nemen: Mitsgaders tusschen de gemeene Bont-genoten soodanigen Harmonye, Eendracht, Liefde, Confidentie ende affectie te doen blijken, dat alle de grootwichtige deliberatien, die ter occasie van 't overlijden van* sijne Hoogheidt, den Heere Prince van Oranjen, *hoog-loffelijker Memorie, gehouden zijn, in de Generale Vergaderinge van de Respective Staten der Geunieerde Provintien, Extraordinarie alhier in* 's Graven-Hage *geconvoceert, met eenparigheidt ende volcomen contentement van alle de Geunieerde Provintien geluckelijk ten einde sijn gebracht, soo hebben de Respective Staten van de Provintie van* Gelderlandt, Hollandt, Zeelandt, Uitrecht, Vrieslandt, Over-Yssel, *ende* * Stadt *en* Landen, *omme de gedachten van de voorsz. onlusten te* * eradiceren, *uitte memorie van de jegenwoordige, en toecomende eeuwen, en den bant van de voorsz. Eendracht, Liefde, Confidentie en affectie onder de respective Provintien te vaster en indissolubel te maken, en daar mede te sluiten de selve Illustre en groote Vergaderinge van de gezamentlijke Bont-genoten, verclaart, gelijk de selve verclaren mitsdesen, nu, noch noit, te sullen, nochte willen gedenken*

* *Zomermaand.*

* *Groeningen.*

* *Ontwertelen.*

1651. Algemeine vergiffenis.

ken aan alle 't gene in den voornoemden jare 1650. is voorgevallen, noch ook eenig reſſentiment over 't gene voorſz. is, tegens eenige Provintien, Perſoonen, ende huiſen, in 't gemeen ofte byſonder, te betoonen, hoedanig 't ſelve ook ſoude mogen ſijn, maar ter contrarie alles te vergeten, als of alle 't zelve noit en ware gepaſſeert, houdende tot dien einde mede de voorſz. Reſolutien van den vijfden ende zeſten * Juny voornoemt, als, niet genomen, mitsgaders nul, krachteloos, ende van onwaerde, gelijk mede alle 't gene uit krachte, ende in gevolge van dien, in eeniger manieren is gedaan, ende daar op gevolgt, ſullende mede tot bekrachtinge van alle 't gene voorſz. is, vernietight, ende uit de publijke Notulen, ſoo van de Generaliteit, als van de reſpective Provintien gelicht, geroyeert, ende uitgenomen worden, alle Reſolutien, Acten, ende Actitaten, ter zake als vooren genomen, ende in de zelve ge-inſereert. Aldus gedaan, ende verklaart: by de Hoogh-gemelte Heeren Staten van de reſpective Geunieerde Provintien, op de groote Zale van 't Hof van Hollant, den negentienden * Auguſti, zeſtien hondert een-en-vijftigh,

1651. Algemeine vergiffenis.

* Zomermaant.

* Oogſtmaand.

Was geparaphreert:

Jan de Jonge van Oosterlandt, vt.

Onderſtont,

Accordeert met het Regiſter,

N. RUYSCH.

Beſchrijvingh van de twee
BLOK-HUISEN
voor Amſterdam.

Van de Blokhuiſen voor Amſterdam.

DIe van *Amſterdam*, vervaert voor zo ſchielijken en onverwachten overval, als hun in den voorleden Jare, 1650. beſchoren was, maar door de donkerheid en ſlag-regen belet wiert, hadden al, korts na *ſijn Hoogheits* vertrek, beſloten, om *de Stadt* voor zodanige onheilen, zo veel mogelijk, te bevrijden, twee ſterke houte *Blok-huiſen* in den *Amſtel* te doen bouwen, gelijk ook voorts in 't werk wiert geſtelt: zy wierden dan gezet ter plaats, daar nu de groote nieuwe ſteene *Amſtels brugh* gelegen is, en aan beide des zelfs zijden, zoo ten ooſten als ten weſten, wierden ook op des *Amſtels* wegen, *hameyen* geſtelt, daar mede men de zelve koſt affluiten; hoedanigh zich deſe Stadts voorpoorten en *Blokhuiſen* vertoonden, wort hier aan d'ander zijde afgebeelt, zulks die aan de binnenſte zijden, van de Stad af, waren aan te zien.

Plaats daar de Blokhuiſen hebben geſtaan.

Hameyen.

De Blok-huiſen waren op dicke ſterke eyke palen, wel vaſt in de gront geheit, gefondeert, men ſiet hier by 't water, verſcheide bogen of poorten met latten bezet, daar 't water tuſſen door loopt, te midden kon men met Chaloupen of Schuiten door de zelve, in de Blok-huiſen varen, om alderlei levens middelen en Krijghsbehoeften, daar binnen te brengen, ook konden hier onder verſcheide gewapende Chaloupen geberght en bewaart worden, om altijt vaerdigh te zijn. Maar aan beide de zijden, en voornamelijk van vooren, en naer buiten toe, was d'onderſte ſtadie vol geſchut poorten, met toevallende deuren, even als die op de Schepen van oorloge; hier uit kon men met ſware ſtucken op ro-paerden na de Scheeps-manier, ontrent twee of drie voet boven water, langhs 't zelve heenen ſchieten; Vijftig of zeſtigh treden van de *Blok-huiſen* af, naer buiten toe, was een rye palen, dwars over den *Amſtel*, van d'eene zijde tot d'ander heen geſlagen, doch recht voor *de Blok-huiſen* wierden twee openingen, zoo wijt, als die breet

Beſchrijving van 't onderſte gedeelte.

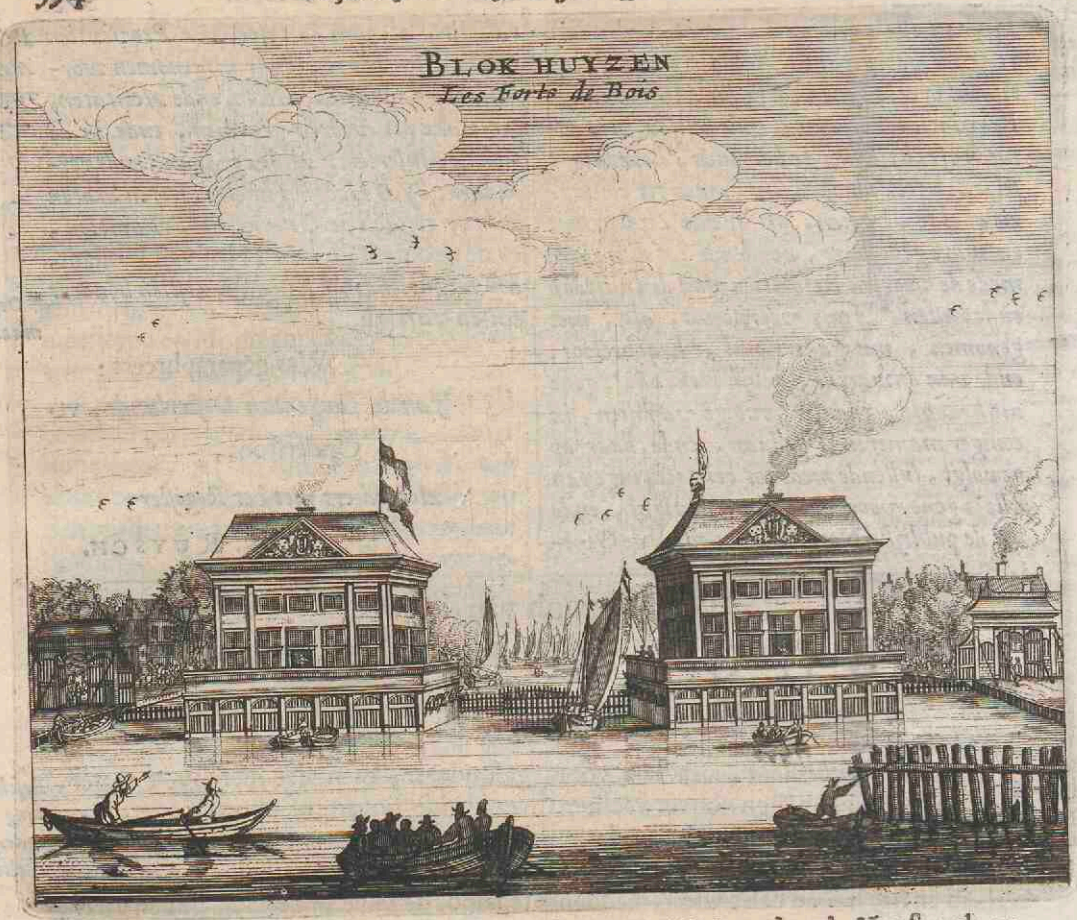

Van de Blokhuiſen.

waren, open gelaten, die men des nachts, of als men wilde, met een boom, vol yzere pinnen, kon toe ſluiten, zo dat allerley ſchepen, ſchuiten, en vaertuigh, van buiten naer binnen willende, eerſt recht tegen deze *Blok-huiſen* aan, en dan ter zijden de zelve moſten door varen, de welke by quaatwillige gelegentheit, zodanigh van 't geſchut konden gegroet worden, datſe eerder na de gront, als binnen ſouden geraken. Boven deze eerſte verdiepingen, waren redelijke brede opene gangen (want de huiſingh, of 't gebouw hier boven, was ſmalder en korter dan 't onderſte) met dicke houte borſt-weringen, vry voor een musket kogel, voorſien. Hier konden de Soldaten, gelijk beneden de Konſtapels en Bosſchieters hun wachten houden, en in de benedenſte vertrecken of Kamers, die met deſe houte wallen, gelijks vloers quamen, haddenſe hun verblijf: De bovenſte Kamers waren ſeer luchtig, en vermakelijk van uitſicht.

Van het bovenſte deel.

Van de Blokhuiſen.

Maar na dat deſe *Blok-huiſen* ontrent drie Jaren hadden geſtaan, bevontmen datſe, door het dichte en menighvuldige paalwerk, de loop en ſchuringh des *Amſtels* eenighſins beletten, 't welk ondiepte, en verſtoppingh veroorzaakte, gelijk men ook begonde te beraatſlagen, over 't uitleggen en vergrooten van de Stadt; En alhoewel de *Blok-huiſen*, met voor bedachtheit gezet waren ter plaatſen, daar de nieu-

Waarom, en door wiens laſt de zelve zijn afgebroken.

1651. *Van de Blokhuiſen.*

de nieuwe Stads-wallen ter zijden aan ſouden komen te ſchieten, zo wierden deſelve evenwel, om de voor-verhaelde (miſſchien ook om andere wichtige redenen) door Burgermeeſters en xxxvj. Raden afgekeurt. Zy zijn dan in den Jare zeſtien hondert en vier-en-vijſtigh, in * *Hooymaandt* gefloopt en afgebroken, door niemants anders orde en bevel, als alleenigh der voornoemde Vroedſchap van *Amſterdam*, door wiens laſt zy ook eerſt gebouwt zijn geweeſt. Op dit afbreeken der *Blok-huiſen* heeft d'*Amſterdamſe* Poëet *Jan Vos*, de volgende Vaerskens gepaſt. 1651. *Van de Blokhuiſen.*

* *Iulius.*

Amſterdam ſpreekt:

Ik hoef geen Blok-huis, neen, mijn waat' ren zijn mijn muuren:
Wie twijffelt, vraag het heir dat niet by 't nat kon duuren.

ACHT-EN-VEERTIGSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Oproer t'Amſterdam, door de moedwilligheit eeniger Bootsgezellen, daar over zommige met de doodt geſtraft worden; Vonnis van Anthoni Jacobſz. daar in de gelegentheit des oproers verhaalt wort, als mede dat van Joris Ianſz. Oploop in't uitvoeren van deſe twee Vonniſſen, waar door eenige Borgers, uit haaſtigh en onvoorſichtigh ſchieten doot blijven. Placcaat, tegens de Bevelhebbers, die de Soldaten belaſt hadden te ſchieten, wat hen in alſulke gelegentheit te doen ſtont. Twee der zelver wijken uit de Stadt, de Weduwen en Weeſen der geſchooten Burgers, worden begiftight. d'Andere muitende Bootsgezellen, gaan in ſtilligheit vveder te ſcheep.

A. 1652. TEn tijde, dat deſe *Vereenighde Nederlanden*, den vinnigen en bloedigen Oorlogh, tegens *Olivier Kromvvel*, namaals * *Protector*, en 't *Parlement* der doenmaals genaamde *Republike*, van *Engelandt*, gedwongen waren te aanvaerden, ontſtont 'er *t'Amſterdam* een beklaaghlijk oproer, dat eenige Borgers, door onvoorſichtigheit, zommiger Bevelhebbers der Soldaten, 't leven koſte. Want als in * *Herfſtmaandt* des Jaars 1652. eenige Oorloghſcheepen uit *Hitlandt* gecomen, in *'t Vlie*, binnen geloopen waren, om aldaar ordre te verwachten, waar men die vorder ſou willen gebruiken, hebben eenige Bootsgezellen van de zelve ſich vervordert, tegen wil en believen van hun Overigheidt van Scheeps-boort af, naer *Amſterdam* te varen, en aldaar de *H:* * *Directeurs*, hunne betaals-Heeren, onbehoorlijk, en voor den tijdt, gelt af te eiſſchen; en al zo door de weigeringe des zelfs, groote ongebondenheit, zo met ſcherpe dreige-

* *Beſchermheer.*

* *Septemb.*

Bootsgeſellen varen tegen wil hunner Overheit na Amſterdam.

* *Beſtierders.*

1652. *Boots-gezellen maken moeiten en eenige worden gevangen.*

menten, als werpen van steenen quam te ontstaan, zo dede de Majestraat eenige van de moetwillighste by den kop vatten, waar van twee verweesen wierden, om op gehangen te worden: en nademaal het eene Vonnis seer beknoptelijk het gantsche bedrijf vervat, sullen wy 't zelve van woort tot woort hier laten volgen.

Vonnis van Anrhoni Iacobsz. van Koppenhagen.

ALsoo *Anthoni Jacobsz.* van *Koppenhagen*, out vier-en-twintigh Iaren, voor Bootsgezel gevaren hebbende, op 't schip de *zwarte Leeuw*, daar voor Kapitein op commandeerde *Hendrik de Raadt*, ten dienste van de Hoogh Mogende Heeren Staten Generaal der Vereenighde Provintien, onder 't bewindt van den directeuren van 't Extraordinaris-equipagie hier ter stede uit-gerust, hem zo verre verloopen heeft, dat hy gevangen, vergetende sijn eer ende eedt, autheur ende aanleider is geweest, dat de meeste van 't Scheeps-volk van de *Swarten Leeuw*, tegens dank, ende in weerwil van den Kapitein, van boort gegaan, ende in een Kage gevallen zijn, die op stroom lagh, met de welke zy herwaarts aan zijn gekomen, niet tegenstaande, de Commissaris van de Monsteringe, binnen Scheeps-boort komende, het volk van de Hooge Overigheit aan-zeide, *dat niemant sich van boort en soude begeven, op lijf-straffe*, dat hy *gevangen* des ongeacht, op den avont complot, ende de Maats opgemaakt heeft, omme het schip te verlaten, (al-hoe-wel hy moet bekennen, dat de Kapitein was een goet minnelijk man) ende dat de Maats, tot dien einde zouden varen aan een Kaagh die op stroom lagh, doch de Kapitein bemerkende, dat de Matroosen met de Boot van 't schip aan de Kaagh wilden varen, heeft hen gedreight, by aldien zy sulks bestonden, *daar in te schieten*, daar op hy *gevangen* het woort voerende, beletten 'er wijse zeide: *Kapitein, dat en sult ghy niet doen*: voorts met *Joris Iansz.* van *Haerlem*, sijne complice, ende *Roelof Roeloffz.* van *Bergen* in *Noorwegen*, ende noch eenige andere meer, welkers namen hy gevangen juist niet en gedenkt, gegaan wesende by ende ontrent de Konstapels kamer, met intentie, om hem van de zelve te bemachtigen, ende, by aldien tegens haar iets feitelijks mochte worden ondernomen, 't zelve te beletten, heeft hy *gevangen* de Maats geanimeert, *sy zouden slechts in de boot vallen*, hy zoude wel zorgh dragen, dat de Konstapels kamer wel soude werden bewaart, 't geen hem *gevangen* van de Maats in de Boot vallende, ook wel ernstelijk en scherpelijk te doen aangemaant en belast worde: Dat hy *gevangen*, komende met de Kage van 't *Vlie*, daar inne waren ontrent vijf-en-tzeventigh mannen van 't schip *den Swarten Leeuw*, ende vijf-en-veertigh van *de Kroon*, herwaarts aan, het volk heeft geanimeert ende opgerockent, *omme niet weder Zee te kiesen*, nochte dienst te doen, 't en ware zy eerst ende voor af voldaan waren, van hare verdiende Maandt-gelden, *tot dien einde, des Zondaghs avondts (als zy met de Kaagh hier arriveerden) met de Matroosen complot makende*, dat zy gezamentlijk ende gelijkelijk, des Maandaghs uchtens, de Klocke half acht uuren, zouden compareren voor het *West-Indisch-huis*, *heeft hy* gevangen, *niet alleen het volk van de Kaagh, maar daar ook gevonden vijf of zes hondert mannen van de andere schepen, uit de welke zy eenige uit maakten, daar onder mede was hy* gevangen, *die in de Vergaderinge van de Directeuren zoude binnen staan, omme hunne remonstrantie in te brengen, die, des Maandaghs uchtens in de Vergaderinge verschijnende, zijn (op zijn* gevangens *confessie zelve) by de Directeuren bejegent, met alle minnelijkheit ende beleeftheit, haar belofte doende*, dat zy in alles goet contentement zouden ontfangen, by aldien zy t' scheep wilden gaan, *doch des ongeacht, dat hy* gevangen, *ende de Matroosen, de goede voorslagen van den Directeuren in de wint slaande, ende ziende dat zy dien uchtent niet en wierden betaalt, als zy begeerden, gezamentlijk complet hebben gemaakt*, van niet t'scheep te gaan, ende alle dagen des uchtens ten acht uuren voor 't *West-Indische Huis* te compareren, ende niet af te houden, ter tijdt ende zoo lange toe, als zy zouden wesen betaalt, *dat hy* gevangen *des anderen-daaghs, wesende Dinghs-dagh, met sijne complicen wederom binnen heeft gestaan, remonstrerende als voren, al vvaar hem, hoevvel onvvaerdigh, ander-maal heusch ende beleeft bescheit is gegeven, zulks dat hy zelve zeit*, daar genoegen mede behoorden te hebben genomen, *doch, in tegendeel, dat hy* gevangen, *van sijne bende gedeputeert is gevvorden, omme vvederomme binnen te staan op Woensdagh, onder dese Conditie*, dat, by aldien

1652. *Vonnis van Anthoni Iacobsz. van Koppenhagen.*

1652. *Vonnis van Anthoni Iacobſz. van Koppenhagen.*

aldien hy *gevangen* geapprehendeert mocht te worden, dat zijne Compagnons gehouden ſouden weſen, hem feitelijk te ontzetten, gelijk hy mede verbonden was, die gene te ontzetten, die van ſijne complicen mochten werden gevangen, als hy daar by of ontrent was, daar op hy *gevangen* binnen ſtaande, ende ſich ſeer onhebbelijk dragende, vorderde niet alleene voor hem, maar ook in de naam van 't gemeene Scheeps-volk, *de Maant-gelden van den Directieuren, op een onbehoorlijke en dreigende wijſe*, alwaar hy *gevangen*, in de Vergaderinge, door den Major *Jacob Bicker*, die daar preſent was, ende twee van 's Heeren dienaars, wierde geapprehendeert; dat hy *gevangen* zich niet ontſien heeft, ſich te oppoſeren tegen de *Juſtitie*, en ten tijde van ſijne apprehenſie, beſtont ſijn mes uit zijn zak te trecken, in de Vergaderinge, ende hem daar mede ter weer te ſtellen, ook ongetwijfelt meer zoude gedaan hebben, hadde hy (niet overvallen weſende) zijn mes uit de ſcheede konnen ontblooten, dat hy gevangen nu geapprehendeert zijnde, ende door de handen van de *Juſtitie* geleit wordende, in 't uitkomen van de poorte van 't *Weſt-Indiſch-huis*, ende op het plein, ſeditieuſelijk geroepen heeft; *Mannen, hier gaanſe met my heen, ik vvort vaſt vvegh geleit, vvaar benje nu*, of diergelijke inſubſtantie, als oft hy ſeggen wilde, *Ghy en hout u woordt niet, om my te ontzetten*, dat, op het voorſchreve geroep, (zoo hy zeit, uit *Jan Baſtiaanſz.* en *Roelof Roeloffz.* beide mede *gevangen*, verſtaan te hebben, die onder anderen belooft hadden, *hem gevangen te ontzetten*) neffens een menighte van Matrooſen toegeloopen zijn, de voorſchreve *Jan Baſtiaanſz.* ende *Roelof Roeloffz.* met uit-getogene meſſen, met intentie, omme hem *gevangen* de handen van *Juſtitie* te doen ontkomen: Alle het welke, weſende zaken die confineren notoirlijke mein-eedigheidt, rebellie, ende oprechte ſeditie, ende muitinerye, die in een Stadt van Rechten niet getollereert, maar anderen ten exemple geſtraft behooren te werden: ZOO IS 'T: dat mijne Heeren van den Gerechte, gehoort den eiſch ende concluſie van mijn Heere den Schout, ende de Confeſſie van de voorſchreve *gevangen*, den zelven gecondemneert hebben, als zy hem condemneeren mitsdeſen, gebracht te worden op 't Schavot, voor *de Waagh* alhier, ende aldaar mette koorde ge-executeert te werden, dat'er de doot na volght, gunnende het doode Lichaem de aerde, verklarende ſijne goederen, zoo hy eenige heeft, geconfisqueert ten profijte van den Heere. Actum den 19 * *September*, 1652.

1652. *Vonnis van Anthoni Iacobſz. van Koppenhagen.*

* *Herſtmaand.*

By den Heeren Schout,

Nicolaas Korver,

Dr. Frank van der Meer, *en*

Kornelis de Graaf, *Heeren van Zuid-Pols-broek, Burgermeeſteren.*

Albert Pater,

Dr. Cornelis van Dronkelaar,

Mr. Joris Backer,

Nicolaas Pankras,

Kornelis van Vlooswijk, *en*

Gerrit van Hellemont, *Schepenen.*

Ende ge-executeert den twintigſten daar aan volgende,

Præſentibus den zelven Heeren.

Inhout van 't Vonnis van Joris Ianſz. van Haerlem.

't Vonnis van *Joris Ianſz.* quam byna op den zelven zin uit, en melde, *dat hy met eenen* Anthoni, Jan Baſtiaanſz. Roelof Roeloffz, Klaas van Schellinghwou, Iaap uit 't Veen, *en andere Matrooſen meer, op een avont in 't Vlie, (te dien einde t'zamen gerot en vergadert zijnde achter de Spil,) opzet en t'zamen-ſpanning gemaakt had, om uit 't ſchip te gaan, 't zelve te verlaten, en op te comen in weerwil van den Hopman, en tegen uitdruckelijk verbot van den Gemaghtighden van de monſteringh, die binnen ſcheeps-boort was, en door*

1652. *Belijdenis van Joris Iansz. van Haerlem, wegens sijne, en andere oproerige moetwilligheit, tegen de H: Directeurs aangerecht.*

door uitdruckelijk bevel van de Heeren Staten verbot had gedaan, dat geen van de Matrosen hem soude onderwinden op te comen, of uit het schip te gaan, op lijfstraf. Dat hy ten voorsz. einde bad helpen besluiten, om met de boot te varen aen zeker kaeg-schip, dat op stroom lagh, maer dat de Hopman, zulks gewaer wordende, hem, en andere matrozen meer, met harde woorden aangingh, datze van hun opzet en voornemen zouden afstaen, of hy zich anderzins genootzaekt zoude vinden, om op de boot, die de maets van boort zoude voeren, los te branden; waer op onder hen goet gevonden was, dat *Anthoni*, met noch andere van de medeplegeren, zich van de Konstapels kamer zouden verzekeren, ten einde, de boot af en aan de kaegh varende, uit het schip geen leet of hinder quam te geschieden. Dat *Anthoni*, *Roelof Roeloffsen* van *Bergen*, en hy *Ioris* zich gevonden hadden by en ontrent de Konstapels kamer, om sich van de zelve te versekeren, by aldien iet feitelijks tegens de boot moghte worden onder-nomen. Dat, onder gunst van 't geschut, de Matrosen, tot ontrent vijf-en-tzeventigh in 't getal, van 't schip aan de kaagh gekomen waren, alwaarse noch ontrent vijf-en-veertigh mannen van 't schip de *Kroon* vonden, en t'zamen, gezeilt waren na *dese Stadt*, alwaar *Anthoni* en dese *Joris*; het woort gevoert en gezeit had, *Mannen, als vve t'*Amsterdam *comen, zullen vve seggen, dat vve de Heeren vvel vvillen dienen, maar dat vve eerst voor af vvillen hebben en ontfangen, onse verdiende gelden, en dat de Matrosen om 't zelve te eischen, de klok voor acht uuren souden vergaderen, by, en ontrent de* Stats Herbergh; *om dan gezamentlijk te trecken naer het* West-Indisch-huis, *daar de Bevvint-hebberen hun Vergaderingh hielden, sonder dat sich iemant had achter te houden.* Dat se des uchtens aldaar komende, gevonden hadden, noch ontrent vijf of zes hondert mannen van andere Schepen, daar *Anthoni* het woort tegen de troepen gevoert, en gezeit had. *Wy sullen en vvillen het gelt hebben, al sout 'er noch soo gaan.* Dat hier op eenige van de Matrosen, ter Vergaderingh van de Bewinthebberen, quamen binnen staan; en hun betalingh eischten, die met alle minlijkheit van de Bewint-hebberen ontfangen wierden, en hen aanboden genoegen te geven, by aldiense te scheep wilden gaan. Dat, niet tegenstaande dese goede vermaningen, dese *Joris*, met d'andere Matrosen, noch eens opzet gemaakt had, van niet te scheep te gaan, voor al eer zy ten vollen betaalt waren, en datse, te dien einde, alle dagen voor 't *West-Indisch-huis*, des uchtens, ten acht uuren, souden verschijnen, tot datse hun volle betalingh bekomen hadden. Datse dienvolgende, des *Dingsdaghs* uchtens, weder voor het *West-Indisch-huis* te zamen rotteden, en voor de tweede reize in de Vergaderingh quamen binnen staan, daarse met gelijke beleeftheit, als daaghs te voore, bejegent wierden. Dat hy, sich des niet kreunende, des anderendaaghs met de troepen weder aan-getrocken was, en sich seer onhebbelijk tegens de Soldaten, die daar gekomen waren, om alle muitery te weeren, en de Bewint-hebberen voor alle onheil te beschermen, gedragen, en onder anderen, met dese vileinige en oproerige woorden (kloppende met de hant op de borst) uitgeborsten, en geseit had, *Schiet nu ghy Fielen en Schelmen, hier ben ik, schiet*, Dat hy gevonden was te staan voor de poorte van 't *West-Indisch-huis*, als wanneer de zelve geopent wiert, om te sien welke persoonen hen so vermetel en stout aanstelden, met werpen van steenen over de muuren, niet sonder groot vermoeden van mede geworpen te hebben, te meer alsoo hy daar voor de poorte gevat

1652. *Belijdenis van Joris Iansz. van Haerlem, wegens sijne, en andere oproerige moetwilligheit, tegen de H: Directeurs aangerecht.*

wordende,

1652. *Beclaaglijk oproer t' Amsterdam.*

wordende, en sich tegen den Gerechte stellende, met hem ter were te stellen, tegens zijn hechtenis, vermoedt wiert, den Dienaer, die hem onder andere vatte, met een steen in 't aengezicht geslagen te hebben. Dat hy in 't openen van de deur, den Onderschout *Buyl*, zeer oproerigh en muytachtigh aldus had aengesproken: *Hier ben ik nu, ghy en zult en hebt het herte niet te schieten, of wy zullen maken, dat het huis het onderste boven raekt*, &c.

Oploop in't uitvoeren van dese Vonnissen.

In 't uitvoeren van dese voorschreven vonnissen, voor *de Waagh* (daer toen 't Schavot stondt, vermits 't Oude stathuis af gebrand, en 't nieuwe noch niet vaerdigh was), begosten zommige wijven te schreien; en bezwijmende, deden hun best, om uit den drang van 't volk te raken; doch hier op drongen eenige, die van d' achterste voort-gezet wierden, zoo stijf op de drie vendelen Soldaten, die voor de *Waagh*, tot weernis van alle oploop, gestelt waren, aen, dat die sich genoorzaekt vonden, om achter uit te wijken, maer eenige hunner Bevelhebberen, dit ziende, belasten met een haestig gemoet, doch onversichtelijk, onder den hoop los te branden; desen last van hun Bevelhebbers sommige nakomende, troffen eenige ter doot, en quetsten andere deerlijk. Eenige Soldaten de haestigheit van hun Bevel-hebberen wel merkende, hielden hun trompen om hoogh, en schooten so in de lucht. Dit schieten veroorzaekte onder het volk soo groot een schrik en verbaastheit, dat ieder om een goet heen komen sagh, en van den *Dam* vloot, zo dat de menschen d'eene den andere onder de voet liepen en vertraden, vallende hol en bol over malkanderen heen, en mantels, hoeden en opperkleden, in de loop lieten: het recht, niet te min, wiert evenwel uitgevoert, maer hoe weê dit reukloos schieten der soldaten uit last van hun Bevelhebbers, den Wethouderen dese stede in hun herte deed, gavense met dit volgende placcaet, datse deden af-kundigen, genoeg te kennen.

De Soldaten schieten onder 't Volk.

Daar van eenige dood blijven, andere gewont worden, en de rest vluchten.

ALsoo mijne Heeren van den Gereehte als Vaders ende Voorstanders van hare Gemeente, niet meer ter herte zijn nemende, dan de ruste, vrede ende welvaert van de Stat, ende dat hare E. E. tot dien einde in de bewuste *Foulie*, die dese week is gebeurt en aangestelt, by en ontrent *'t West-Indisch-huis*, haer geneesstiteert hebben gevonden, tot gerustigheit haer te verzekeren van eenige moetwillige Matrosen, daer onder 2 waren, die de meeste aenleidinge tot complotterye ende seditie hadden gegeven, en daerom by mijne Heeren van den Geregte, over haar begane fauten op gisteren gedoemt sijn, om door den Scherprechter openbaarlijk met de koorde te worden ge-executeert: in en ontrent welk Executie mijn wel-gemelte Heeren, om alles buiten confusie te houden, also niet sonder vrese was, dat by het groot getal van de delinquerende Matroosen (daar onder hun hadden verbonden, om hunne medeplichtinge te ontzetten, in cas, zy van de *Justitie* mochten werden geapprehendeert, mits iets feitelijks tot ontzettinge van de criminele soude mogen werden ondernomen, ordre gegeven hadden, dat *den Dam* soude werden bezet, met drie Vendelen Soldaten, met intentie, dat niet en soude werden geattenteert, ten ware eenige feitelijkheit tegen de executie mochte werden aangerecht: Soo is 't (*Godt* betert) gebeurt, niet alleen tegen ordre en intentie van mijn wel-gemelte Heeren van den Gerechte, maar ook tot innerlijkste en beweeglijkste droef heit harer herten voorgevallen, dat eenig volk van achteren *de Wage* zijnde, aangedrongen, om de *Iustitie* te aanschouwen, soo als in gelijke gelegentheit gewoonlijk is te geschieden) met de Soldaten (so sy seggen) vernemende dat de troepen aandrongen, om de Criminele te ontstelen, haar musketten hebben gelost in 't wilt, tot eenige malen toe, tot ongelooffelijken hertseer van de H: Mag. daar present, eenige van de Burgerye de *Iustitie* aanschouwende, sijn ter neder geschoten. En dewijle mijne H: voorn: in hare Vaderlijke affectie, die zy ongeveins delijk hare gemeente toedragen, dien aangaande van meninge sijn aan te rechten scherpe examinatie, so als zy alrede zijn doende, ende dat de boetschuldigen tot noch niet en konnen werden uitgevonden: Nodigen derhalven hare E. Edele, allen en een yegelijken van de gemeenten, om te openbaren de kennisse die zy van de voorverhaalde zake en gelegentheit

1652. *Afcundiging der Wethouders dezer Stede, om uit te vinden die Bevelhebbers, die 't schieten geboden, en de Soldaten, die geschoten hadden.*

1652. *Oploop t' Amsterdam.*

heidt zijn hebbende, onder beloften, zoo iemant van de Gemeente weet aan te wijsen, eene van de Soldaten, die hunne musketten hebben geloft, ende de burgery daar mede hebben gegrieft; dat de zelve aanwijser tot belooningh ter eere, ende ten dienst aan de *Justitie* gedaan, genieten sal een recompense van 300. gulden. Dat noch daar en boven, zo yemant wiste te seggen, ende te betuigen, dat eenige van de Officieren last tot het schieten mochten hebben gegeven, dat de zelve daar voor sullen ontfangen tot vereeringh als vooren, 600 guldens, ende dat hare namen sullen werden gesecreteert. *Afgecundight den* 21 * September, 1652.

* *Herfstmaant.*

Wat ordre de Bevelhebbers, in dit oploop hadden dienen te houden.

Den haastigen onbedachtzamen yver en onervarentheit der Bevel-hebbers, die last tot schieten hadden gegeven, is alleenlijk dit droevigh ongeval te wijten, want alzulke oploopen of gedrangen, gebeuren hier gemeenlijk altijt, in 't uitvoeren van dusdanige Vonnissen; en by aldien 't volk al te seer op de Soldaten hadden aangedrongen, mosten de Bevelhebbers, om zulks te weeren, de muskettiers belast hebben, om haar tot schieten gereet te houden, de lonten op de haan te zetten, en dan de piekeniers achter de voorste geleden, en de buitenste ryen, der musketiers in stellende, als die hunne spiessen tussen de zelve door gevelt hadden gehouden, zou niemant tegen deze scherpe punten hebben ingeloopen. In alle gevalle, tot schieten had men tijdts genoegh gekomen, als men gezien had, dat men met steenen op die van 't Gerecht geworpen, of eenige andere moetwilligheidt of dadelijkheidt tegen 't zelve, in 't werk gestelt hadde: Uit de onderzoekingen van zommige Soldaten, wierden twee Bevelhebbers betight, van last tot schieten gegeven te hebben, doch zy waren al gevlucht, en tot verscheide malen, om haar te komen verantwoorden, in geroepen zijnde, bleven wegh, wierden ballingen, en mosten hare bedieningen verlaten.

1652. *Oploop t' Amsterdam.*

Twee Bevelhebbers der Soldaten vluchten uit de Stat.

De Weduwen en Weesen der gesneuvelde Borgers worden van de Stat begiftight.

Den Weduwen en Wezen der gesneuvelden, wiert haer schade by de Majestraat, ieder na sijn staat, de zommigen met een vereeringh van eenige Stads ampten, en d'andere met gelt-giften, mildelijk vergolden. De andere bel-hamers en muite-makers van de Boots-gezellen, aen de straffe hunner spits-broederen, een spiegel nemende, hielden sich, sonder tot verdere moeite te komen, stil, en gingen voorts te scheep.

d' Andere muitende Matroosen gaan in stilligheit 't scheep.

NEGEN-

NEGEN-EN-VEERTIGSTE HOOFTSTUK.

Beschrijvinge van de Zee-Slagh, door Ioan van Galen.

KORT INHOUT.

Inleiding. *Zes Engelse Schepen onder d'Admiraal Appelton, door d'Hollanders te Livorno bezet. Den Groot Hertogh beschermt die. Maar zy nemen verradelijk, tegens hun belofte, het Schip de Fenix den Hollanders af. Stoute daadt van Capitein Tromp in groot gevaar zijns levens. Van Galen wort na Livorno gesonden. Den groot Hertogh doet d'Engelse, op 't aanschrijvens der H: Mogende Heeren Staten, van sijne Rede vertrecken. d'Engelse Admiraal Bodley comt met 10 Schepen, om Appelton t'ontzetten. Van Galens heldaftige Reden aan zijn volk. De Slagh gaat aan. Bodley met de zijne, deisen te rugh. Appelton van C. de Boer van Enchuisen verovert, noch vier van d'Engelse Schepen, worden zo genomen, in de gront geschooten, als verbrant. Een ontcomt uit 't gevecht. Van Galen zijn been aan stucken geschooten, en af-gezet, sterft daar aan binnen Livorno. 't Lichaam wort t'Amsterdam gebracht, en begraven. Zijn Lof-dicht.*

Oorsaak deser Beschrijvingh.

IN 't voorgaande vierde Boek, in de Beschrijvingh van *de Nieuwe Kerk*, is vertoont en beschreven, de Heerlijke *Graf-stede*, die den dapperen Zee-Heldt, *Joan van Galen*, door zijn mannelijke moedigheit, meermaals, in dienst van dese Landen beweesen, en ten laatsten met zijn bloet en leven bezegelt, hoog-loffelijk verdient heeft. Doch nademaal aldaar zeer weinigh van dese zijn laatste Helden-daat te lesen, en het niet behoorlijk is, dat zodanige Oorloghspralen voor de Nacomelingen verduistert worden, ook op dat d'Aanschouwers van dit graf, des mans ongemeene dapperheit (want gemeene daden verkrijgen niet alzulke zege-teikens) kondigh zy, sullen we dese vermaarde Zee-slagh, met haren oorspronk mede in 't kort verhalen, door dien we met onse Historie, tot op desen tijdt gecomen zijn, gelijk hier voren, met d'Admiraal *Heems-Kerk* (in d'oude Kerk begraven) geschiet is.

Zes Engelse Schepen door d'Hollanders bezet, te Livorno.

Zes geweldige *Engelse* Scheepen onder 't gebiet van d'Admiraal *Appelton*, waren in de Haven van *Livorno* door *d'Hollanders* bezet. *d'Engelse* verzochten door *den groot Hertogh van Toscanen*, op deze zijne Rede, beschermt te mogen worden, dit nam *den Hertogh* aen, en liet aan *d'Hollanders* weten, dat zy sich niet souden vervorderen, op zijn Rede en in zijn Havens eenige Vyandschap aan *d'Engelse* te betoonen, ten ware dat zy zijn ongenade, in allen deelen, wilden deelachtigh worden, *d'Hollanders* beloofden zulks, tot ander advijs van Hare gebiedende Heeren, na te laten, en nader tijdinge hier van bekomende, 't zelve aan te dienen, doch alles met voorwaerde, dat

Worden van den groot Hertogh beschermt.

1653. *Trouwloose daad der Engelse, voor Livorno.*

d'Engelse alsulke daetelijkheit niet te plegen, mede beloofden, 't welk *den Hertogh* hun verzekerde. Den manhaften Capitein *Cornelis Tromp* (namaals Schout by nacht,) Zoon van dien dapperen Admirael, was mede onder dees *Hollantse* Vloot, en geboot op 't Schip *de Fenix*, wel eer *d'Engelsen* ontweldight: dese *Fenix* schitterde zo snel in d'oogen der *Engelse*, dat zy, dit onverdraaghlijk vindende, tegens haar eer en belofte, op zeker donkere nacht, met eenige wel bemande en gewapende Sloepen, dit Schip verradelijk, en stillekens omcingelden, beklommen en enterden, en waren al boven, eer dat de wachters dit gewaer wierden, die evenwel weer boden, maar waren straks overmandt. Capitein *Tromp* 't gerucht horende, sprongh uit zijn Legersteê, rukt de deur van de Kajuit open, alwaer strax eenige weinige van sijn volk by hem quamen, hy hoorende, hoe het gestelt was, en dat het Schip vol *Engelse* krioelde, die al zijn volk beneden hielden, vernam ook, dat de Konstapels kamer, die onder de Kajuit is, al van de Vyanden verzekert was, vont sich te swak, om tegen zijn verradelijke party aen te gaen, Evenwel dede hy en de sijne eenige schooten met pistoolen, uit de Kajuits deur, die t'elkens weder toe treckende, langs scheeps heenen, doch dit wierdt weinigh geacht, maer *Tromp* bespeurende door 't hellen van 't Schip, dat het al onder zeil was, bestaet een stoute daad, want om niet van *d'Engelse* gevangen te worden, springht in zijn onder-kleederen uit de Kajuits venster, in de volle Zee, en siet sijn *Fenix* met hare witte vleugelen, vast door 't water heen vliegen, en hem zelfs, in de genade en ongenade, der golven van *de Middelandtse* Zee. Hier lagh hy omtrent anderhalf uur en swom of dobberde, zo hy best konde, tot dat by geval een Sloep van d'andere Hollandtse Schepen (die op het schieten en gerucht, uit gezonden was) omtrent hem quam roeyen, op welk gedruis en geklats der riemen, *Tromp* begon eenigh geluid te slaen, de Sloep by hem komende, liep hy noch het meeste gevaer, want zy meinden dat het een *Engelsman* was, en souden hem voort met Boots-haken onder gesteken hebben, ten ware dat *Tromp* even noch zoo veel adems over had, dat hy kon roepen, *Tromp*, *Tromp*, *Kapitein Tromp*, waer over zy hem kennende, binnen hun boort haelden, en voort aen hun Schip, en 's morgens binnen *Livorne* gebracht hebben, alwaer hy, na eenige dagen koesterens, weder tot zijn vorige gezontheit gekomen is.

d'Engelse lopen verradelijk, 't Schip de Fenix af.

C. Tromp springt in de Zee.

1653. *Trouwloose daad der Engelse, voor Livorno.*

Is in groot gevaer sijns levens.

Maar wort geberght.

De *Hollandtse* Bevelhebbers, over dit trouwloos bedrijf der *Engelse*, aen den *groot Hertogh* met reden klagende, kreegen seer weinigh gehoor, zo seer waren, tot deez tijt toe, *d'Engelse*, aldaar in groot achtinge. Ja den *Hollandtsen* Consul, *Pedro van der Straten*, wiert in sijn eigen huis verzekert, om dat de *Hollanders* hun zomtijts mochten laten ontvallen, dat zy *d'Engelse* dit verradelijk aflopen van de *Fenix* wel haest souden doen uitsweeren, maer soo haest als d'H: Mogende Heeren Staten hier van verwittight waren, sonden zy den Commandeur *Joan van Galen*, van hier te Lande over na *Livorne*, met voorschrijvens aen den *groot Hertogh*, dat hy dese trouwlose *Engelsen* van zijne rede wilde doen vertrecken, op dat hare Hoog Mogende niet genootzaekt wierden te doen, dat *sijn Hoogheidt* niet aengenaem mochte zijn. Dit schrijvens bracht zoo veel te wege, dat den *groot Hertogh d'Engelsen* dede aenseggen, dat zy op den twalefden van * *Lente-maandt* van sijn rede mosten vertrecken, evenwel duurde het noch twee dagen langer.

Der Hollanders klachten aan den groot Hertog vruchteloos.

Joan van Galen na Livorno.

* *Maert.*

Onder

1653. *Scheeps-strijt van Ioan van Galen voor Livorno.*

Onder tusſen lagh noch een *Engelſe* Vloot, van omtrent tien Oorlogh-ſchepen, onder den Admirael *Bodley*, niet verre van daer, onder 't *Eylandt Elba*, Deſe was met *Appelton* verſprooken, dat hy hem in 't uitloopen zou te hulpe komen. Op den 14 der voornoemde maendt, na dat zy acht maenden waren bezet gehouden, quamen d'*Engelſe* uit.

Ioan van Galen, Opper-Bevelhebber, der Hollandſe Vloot.

Van *Galen*, die nu 't Opper-bevel van deſe *Hollantſe* Vloot, door ordre der H: M: Heeren Staten, had aangenomen, verkontſchapt zijnde, dat *Boddeley* meê quam afzacken, om ſich by *Appelton* te voegen, en een kans te wagen op de *Hollanders*, want *van Galen* had hem gedreight binnen *Porto Longone* aen te taſten, dies *Boddeley* vaſt in aantocht zijnde, om gelijkerhant met *Appelton* de macht der *Hollanders* op te ſlocken; zo haeſt had *van Galen* dit niet in 't oogh, of terſtont voer hy al ſijn Schepen aen boort, moedigdeſe tot den ſtrijt, en ontboot op ſijn Schip alle de Bevelhebbers, Soldaten en Matroſen voor de groote Maſt, hy op de Kampanje ſtaande, ſprakſe dus aan: *Ghy dappere Krijgs-lieden, wie van uiſſer die niet bekent is, de onrechtvaerdige Wapenen der godlooſe dwingelanden de Engelſchen, deſe Koning-moorders ſijn nu ſo verwoet geworden, dat haer Eilant met Konings-bloet geverft, haar leet is, datſe niet diergelijke gruwelen over den geheelen Aardbodem verrichten, nu ſoekenſe hare naburen 't jok op de nek te leggen, ſy zijn dronken en weeldrig geworden, door al het moorden, en om haar naam de wijde Werelt door geducht te maken, haar wreetheit te oeffenen aan ons. Zy ſijn nu gecomen tot een meer als Heidenſche verwoetheit, om de Zee te ſchuimen, en haar overal meeſter te maken; nu is het tijdt, dat 'er wraak genomen wort van al het ongelijk den* Hollanders *aangedaan; deſe Heydenſche ongebondenheit moet ingetoomt worden. Nu comenſe op ons aan, gelijk ghy alle ſiet; wie ſal uit liefde tot zijn Vaderlant niet vromelijk ſtrijden?* Godt *verhoede dat wy de nederlaagh krijgen. Waarlijk gelooft my, wy ſijn alreedts vercoft tot Slaven, om in de Barbados-Tabak te planten: och! dat ghy met my kont gevoelen hoe dier dat* Hollandt *ſijn vryheit met bloet bezegelt heeft; oordeelt zelf, oft niet beter is voor 't Vaderlandt het leven te wagen, dan onder deſe ſchelmen te moeten buigen. Nu dan, ik vermane u alle tot dapperheidt, wat iſſer toch beter, dan den Hemel en 't Vaderlant, een eerlijke ziel op te offeren?* Deſe reden ge-eindight, *van Galen* ſtuift terſtont op *Boddeley* aen, en *Appelton* ziedende van gramſchap, begeeft ſich uit de Haven van *Livorno*, om *Boddeley* t'ondersteunen; nu zach men de ſtrijt verheffen, *Appelton* voerende 't Schip de *Luypert*, zetten 't op *van Galen*, *van Galen* had 't Schip de *Bonaventura* op zy geleidt, eer noch de *Engelſche* in de ſtandt der ſlach-ordens gezet was; acht Schepen paſten op *Bodley*, met de ander acht viel hy *Appelton* op 't lijf, want de *Engelſe* waren vijſtien of zeſtien, en *van Galen* ook omtrent zo veel; hier quam de ſtrijt op 't hoogſte, de Stat *Livorno* met hare heuvels en geberghten verſchrikte en zidderde, door 't ſchrickelijk donderen van 't Geſchut, de ſtranden en heuvels dicht bezet met aanſchouwers, zagen hier, door de dicke rook, hoe yſſelijk 't blixemde by de Schepen; zy zagen nu de Vlooten onder een vermengt, de vinnige water-zielen heftigh aan elkander, de Zee beefde van 't yſſelijk donderen der Metale buiſen; 't gieren der koegels verdoofde 't geſchreeuw der Matroſen; hier ſchoot men de zeilen aen flenters, daar borſten de ribben, gints ploften de maſten, met al dat 'er aan was, van boven neder; hier vloog 'er een de kop van 't lighaam, daar de arm, voeten, ſchinkels raakten verloren; de ſchepen waren ſlibberig van 't bloet der verſlagenen. *Steffen Lais*, op 't Schip de *Bonaventuur*

Zijn moedige Redenen aan ſijn Volk.

1653. *Scheeps-strijt van Ioan van Galen voor Livorno.*

Begin van de Zee-ſlag.

't Getal der Schepen aen beide zijden gelijk.

Gruwelijkheit des gevechts.

1653. *Zee-ſlagh van Joan van Galen.*

voerde zes en veertigh Metale ſtucken, hy kreeg *van Galen* op zy, en ſonder langh te marren, de volle laagh, en een koegel in de Buspoeder-kamer, die hem, en ſijn volk met Schip en al in de lucht blies; van twee hondert man, wierden vijf geberght. Dit ſchriklijk toeval, verſwakte de moet der *Engelſche*, en moedigde de *Hollanders*: de wint wiert ook midlerwijl voordeeligh voor haer, want zy begon hant over hant te waayen, uit het *Ooſten*. Onder 't voordeel van *Kornelis Tromps* Geſchut, (die nu op een ander Schip gebood,) leide een Brander *Edmont Zeeman*, voerende 't Schip de *Samſon* aan boort, de vlam ſloeg door 't verdek en zeilen, in een uur ſijn Schip aan flarſen, 't volk wierdt door de *Hollantſche* Sloepen meeſt geberght.

Deſe geluckige beginſelen, moedigden *van Galen* niet weinig: Hy met een manlijk gemoet, zet het op *Bodley* aan, en een Brander op hem ſiende naderen, loſte zo geluckigh ſijn Geſchut op hem, dat hy terſtont onder water dook. *Van Galen* vont ſich voort tuſſchen twee *Engelſe* Fregatten benart, doch zy wierden zoo van hem begroet (vermits hy boven wint geraekt was) datſe blijde waren, als zy maar deſen dans ontkomen mochten. *Appelton* was nu van *Bodley* verlaten, als hy aangeklampt wiert van de Kapiteinen *Bogaart* en *Roker*, (d'eerſte voerde 't Schip de *Zon*, en de tweede 't Schip de *Julius Cæſar*) doch *Appelton* beet zo ſchrickelijk van hem, datſe beide afweken: want

1653. *Zee-ſlagh van Joan van Galen.*

1653. *Scheeps-ſtrijt van Ioan van Galen voor Livorno.*

want deſe twee Zee-helden, hadden haer ſoo dapper geweert, datſe haar meeſte Volk quijt waren, en hunne Schepen zo doorſchooten, datſe naulijks konden boven water blijven. En na dat den Onder Commandeur, *de Boer van Enkhuiſen*, voerende 't Schip *de Eendracht*, een *Engelsman* 't Schip de *St. Joris*, had vermeeſtert, liet dat aan ſijn macker, *Bonte-Boter*, Capitein op 't Schip den *Swarten Arent*, over, en ſiende nu dat *Rooker* en *Bogaart* van *Appelton* zoo deerlijk waren afgeſmeert, en op 't gijpen ſtonden, om genomen te worden, gierde de *Boer* vol moets, *Appelton* achter op ſijn billen aan boort, en om dat de voorige twee, niet meer konden doen, hervatte hy 't met een moedige dapperheit, gevende met dubbelt ſcharp, af-ſchrickelijk vuur in deſen *Engelſen Admiraal*, en dat al met geheele lagen van achter in, dat het voor uit quam, waar door veel Geſchut in *Appeltons* Schip de Ro-paerden uit vloogh: In dit aan boort leggen, ſneuvelden de meeſtendeel van *Appeltons* volk, *Roker* en *Bogaert* waren nu genoegh ontzet, doch konden ook niet meer uitrechten, want *Kapitein Rooker* neffens ſijne onder Bevelhebberen, waren nu al ter neer geſchooten, en maar zeven man geſont, de andere doot of gewont, en op 't Schip van *Boogaart* waren mede de helft al doot en gequetſt, zoo dat in dit ſchieten van de *Boer* met *Appelton*, op beide genoemde Scheepen, maar twee man boven quamen, die riepen aan de *Boer*, hoe ellendigh het met haar geſchapen ſtont, en dat haer beide Scheepen wilden ſinken, maer de onder Commandeur de *Boer*, met een nieuwe kracht gewapent, riep haer toe, mannen, houw moet, wy zijn hier noch al wel geſtelt, en ſien kans genoegh, om hem te overmeeſteren.

C. de Boer van Enkhuiſen bevecht Appelton.

Sijn Krijgsvolk begint te verflauwen.

Maer zo de *Boer* zijn volk, nu met enteren beſigh was, en ſchrickelijk ter weder-zijden wiert gevochten, deden *Appeltons* volk ſulk een harden tegenweer, dat het Krijgsvolk op 't ſchip van de *Boer*, te rugh deiſde, met verlies van drie doo-den, in dit gevecht riep *Appelton* luit keels uit, eer hy 't wilde opgeven, dat hy liever de brant daar in zou ſteken, dit gruwelijk dreigen *de Boer* aengedient, gaf ordere, zo 't mogelijk waar, men zoude hem in de gront boren. Maer ſijn volk begeerigh zijnde, om buit daer uit te halen, ſchooten alweer langhs Scheeps daar in, veel vreeſſelijker dan te vooren: en nu wierden byna al de reſt van *Appeltons* volk ter neer geſchooten, hy zelf wiert dapper gewont, Als nu hervatten *de Boer* zijn volk (door een nieuwe moet aangeprickelt) ten tweeden maal den torn, en vielen ſchrickelijk aant enteren, daar in dit bloedigh gevecht ſoo vreeſſelijk geſtreden wiert, dat *Appeltons* Schip ſoo ſlibberigh van 't bloet der gewonde lijken wiert, dat men naulijx op den overloop konde ſtaan.

1653. *Scheeps-ſtrijt van Ioan van Galen voor Livorno.*

Schieten weer op nieuw.

En hervatten den ſtrijt.

Appelton nu ſiende, dat hem de Nederlaag te beurt zou vallen, liep al wanhoopende, als dul en uitſinnigh na de Kruit-kamer, om de brant in 't buspoeder te ſteken, de Matrooſen dit ſiende, greepen, en dwongen hem, dat hy dit vervloekt opzet moſt ſtaken, zo dat *de Boer* ſijn volk, en onder de zelve, den *Opper-Timmerman*, *Appelton* met gewelt prangden, zettende de piſtool op zijn borſt, en brachten hem gevangen op 't Schip, by den manhaftigen Overwinnaer *de Boer*; int hevighſt vant gevecht, wiert ook de vlagh van *den Engelsman* ſijn Schip af-gehaalt, ſoo dat *Appelton* na vier uuren manlijk geſtreden te hebben, ſijn Schip de *Luipert* aen den Onder Commandeur *de Boer* van *Enkhuiſen* moſt opgeven, met tachentigh dooden, en over de tzeſtigh gewonden.

Appelton wanhoopt.

Wort belet.

En geeft ſich over.

Noch een geruyme tijdt duurden 't geklater der Donder-buſſen; de Hollanders namen noch eenige Schepen: zommige

1653. *Scheeps-strijt van Joan van Galen, voor Livorno.*

mige in haar leste doot-stuypen leggende, weerden haar noch dapper, 't Schip *Maria* alleen, bleef over van de ses *Engelse* Seylen; *Bodley* ziende zijn makkers dus byster afgesmeert, en verschrikt door de nederlaagh van *Appelton*, haalt de Seylen op, en teegh op de vlucht. In de eerste torn was *van Galen* zijn been boven de enkel afgeschooten, een ruyme tijdt verberghde hy zijn wondt; de Onder-Stuurman wiert het eerst gewaar, die vreesende dat hy licht mocht doodt bloeden, waarschuwde *van Galen*, dat hy niet wel dee, zo lang te wachten sonder hem te laten verbinden; o sprak hy hier op! *Hoe licht is 't te sterven voor 't Vaderlant, in 't midden der overwinninge.* Hy wiert op de Ballast neder gebracht, en 't Been onder de knie afgezet, tot verquickinge drinkt een glas Wijn, dat hy als sonder pijn uit drinkt, werpende het tegen de gront, met dese woorden: *De Engelsche Koninghs-moorders moeten 't doch al betalen.* Nauwlijx was hy verbonden, of wilde, men zou hem boven helpen, doch door al 't afloopende bloet verswakt, wiert zulx belet, maer sijn moet verliet hem nimmer: hy riep t'elkens van onder, en met een luyde stem moedighde sijn volk; en verstaende de vlucht der *Engelsche*, geboot men zou alle zeilen by halen, en de victory vervolgen: maer dese nu al te ver voor uit gespat, te angstigh voor meerder slagen, keert hy wederom op de Reede voor *Livorno*. Dese slagh quam den vyandt te staan op 6 Schepen, twee verbrant, een gesonken, drie verovert; drie hondert zes en tachtigh dooden, twee hondert drie en tnegentigh gewonden, en een deel gevangenen: Hondert drie en twintig lijken hadden de *Hollanders*, en ruim soo veel gewonden; met 't verlies van een Schip.

d' Admiraal Bodley vlucht.

Ioan van Galens been stucken geschooten.

J: van Galens geschoten been, afgezet.

1653. *Scheeps-strijt van Joan van Galen, voor Livorno.*

Zulk een zeege bevocht hier van *Galen*, die om sijn quetsure te verlichten, tot *Livorno* wiert aan Lant gebracht, daer hy den drie en twintigsten van **Lentemaant*, aen sijn wonde is overleden; en dit was 't end der dappere Krijghs-helt, die in 't negen en veertigste Jaar zijns ouderdoms, dus voor 't Vaderland zijn leven liet. Het lijk uit de *Middelantse Zee t' Amsterdam* gebracht, is statelijk in ** Winter-maand* alhier in de *Nieuwe Kerk* begraven: Op sijn af-beeldingh en dappere Krijgsdaden, heeft *Ian Vos* met de volgende Vaersen hem verheerlijkt,

J: van Galen sterft aan sijn wonde.

** Maert.*

December.

Dus sietmen GALEN *in't gedrang der Britten woeden:*
Zoo staat een Noortse Klip, in't barnen van de vloeden.
Hy streeft door moordt-geweer, als of hy door natuur
Tot heyl van Nederlandt, van yser, staal, en vuur
In spijt der wisse Doodt, onsterflijk was geschapen,
Een Dapper Oorloghs-hooft, verstrekt een Zeeg-baar Wapen,
Zijn Scheeps-kroon vol Laurier betaalden hy met bloed,
Toen hem sijn been ontviel, ontviel de Brit sijn moed;
Want hy wiert heet op wraak. Wie hart heeft, mist geen Leden,
De tucht geleit, en kracht, drie Zusters, die sijn schreden,
Staagh volghden, sijn met hem beroemt in't Graf gegaan;
Het Graf sal vallen, maar sijn Krijghs-roem eeuwigh staan.

VYFTIGHSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

De Majestraten van Amsterdam, nemen hun eerste zit-plaats in 't Nieuwe Raadthuis. De Kermis of Iaarmarkt wort verandert. Die van Amsterdam trachten Nieuw-Nederlandt te bevolken, op wat voorwaerden dit aangaat. Een steene brugh valt in. De Beurs op twee plaetsen bouvalligh, wort herstelt. Stout gedreigde dwingelandy, onder de namen van Diodati en Suetoni, aan eenige Koopluiden. d'Eene Jood doet den ander doorschieten; de hant dadige gekregen en gestraft. Een vurige Koegel in de Lucht, verspreit sich boven Amsterdam. De Boomen scheuren aldaar door de swaarte van 't aanvriesent Ys.

Eerste sitting in 't nieuw Raathuis.

HEt nieuwe *Raadt-huis*, waer van den eersten steen, geleidt was den acht-en-twintighsten dagh van * *Wijn-maand*, in 't Vrede-Jare, 1648. als in 't vierde Boek beschreven is, was nu binnen den tijdt van zeven Jaren, zoo dapper gevordert, dat de H: Burgermeesteren en Vroedschap (die haer zedert 't af-branden van 't Oude *Stadthuis*, in het *Princen Hof*, *West-Indis-Huis*, en andere plaetsen beholpen hadden) het zelve bequaem docht te wesen, om hunne, Vergaderingen en Recht-banken te konnen dienstig zijn: Hier over hebben zy op Donderdagh den negen-en-twintighsten van *Hooi-maant*, in 't Jaer 1655. hare eerste zittingh in 't zelve genomen, na dat 'er voor de middagh twee Predicatien, ten zelven einde, een in d'Oude, en d'ander in de Nieuwe Kerk, waren gehouden, alwaer de Majestraat en alle die hunne Eer-Ampten en bedieningen in Stads zaken, op 't *Raadthuis* bekleeden, haar doenmaels lieten vinden, en gingen de Heeren, na gedane Predicatie, naer 't *Raadthuis*, alwaar ter gedachtenis van dese inwyingh de nieuwe *Kermis* of *Jaar marct*, die altoos voor desen, in 't lest van * *Herfst-maand* plach te komen, en nu in 't eerst van * *Oogst-maand* verzet wiert, vallende voor dese eerste maal op Zondag, den eersten der zelver maand, (maer wiert weinigh Jaren hier na, wederom op den ouden tijdt herstelt) af-gekondigt worde. Des na-middags losten de optreckende Borgers en Soldaten op den *Dam*, hunne musketten, ter eeren van de Majestraten, die malkanderen doen maels, op dit nieuwe *Raadhuis* verwelkomden, en verlustigden, 't welk ook met maat-zangh, speelkonst, en op den avont, onder 't geluit van Trompetten besloten wiert.

** Octobr.*

Julius. A. 1655.

De Kermis verzet.

** Septemb.*

** Augustus. A. 1655.*

De Achtbare Heeren Burgermeesteren dezer Stede *Amsterdam* volgens 't gemaakt verdragh, met de *West-Indische* Compagnie, en de toe-stemming van hare Hoog: Mogende de Staten Generaal, hebben in * *Slacht-maand* des Jaars, 1656. aangeboden, zekere voorwaerden aan ieder een die sich, als *Colonier*, Inwoonder, of Volk-planter wilde begeven, naer *Nieuw-Nederlant*, welke reise verscheide van de verdrevene *Waldensen* uit de Valeyen van *Pied-mont*, aenvaerden. De punten van de voorwaerden luiden, als volgt.

Amsterdamse Colonie in Nieu-Nederland.

** Nobemb. A. 1656.*

1656. *Conditien van de Magistraet van Amsterdam om de Colonien of Volk-plantingen, in Nieuw-Nederlant te bevorderen.*

I. DE *Coloniers*, derwaarts gaande, sullen met bequame Schepen, met hare familien, nootzakelijk huisraadt, en vordere behoefte, overgevoert worden.

II. De stad van *Amsterdam* zal, zo over het transport der persoonen, als goederen, met de Schippers accorderen, ten besten zy sal konnen.

III. De zelve Stadt zal de transportpenningen betalen, by forme van verschot, mits dat de zelve namaels aen gemelte stad sullen werden vergoet, in manieren hier na verhaelt.

IV. De stadt voorsz. ten einde gemelte *Coloniers* haer aldaer zouden mogen geneeren veilighlik, eerlik, en in een voorspoedige welvaert, sal voor af presteren, 't gene volgt:

V. Eerst zal de gemelte stadt versorgen en aenwijsen, een vruchtbare Lantdouwe, van een gesont en getempert *Climaat*, bewatert en gelegen aen een soete Riviere, die, zelfs met groote schepen, bevaren kan werden. Tot welken einde met de *West-Indische* Compagnie is geaccordeert, over een plaatse, staande tot haar dispositie, en daer niemant anders op heeft te pretenderen.

VI. Daer sal de Sadt, tot voorzekere wooninge en verblijf der *Coloniers*, begrijpen een bequame plecke Lands, aan een Riviere, de zelve gront retrencheren met een graft van buiten, en een wal van binnen, de binnen-gront verdeelen in Straten, een Marct, en Erven, bequaam tot dienst zo wel van die gene, die Neringen en Ambachten, als die Lant-bouweryen sullen willen doen; en dit alles tot kosten van de gemelte Stad.

VII. De stad *Amsterdam* sal daar senden een bequaam persoon, tot Schoolmeester, die ook, by provisie, sal voorlesen uit de H. Schrifture, ook de Psalmen voor-singen.

VIII. De Stadt *Amsterdam* zal ook, by provisie, en tot nader gelegentheidt, de gemelte School-meester versorgen, sijn Tractement.

IX. Ende, ten einde de *Coloniers*, derwaarts gaande, van alle nootzakelikheden, zo veel doenlik is, mogen werden versorgt, zal de stad *Amsterdam* gemelte *Coloniers* voorsien, voor een Jaar, van kleedinge, en vivres, ook van allerhande Zaai-zaad, ende voorts ter plaetse voorschreven doen bouwen een groot Magasijn of Pak-huis, waar inne de zelve zal houden allerhande zaken, so wel dienende tot kleedinge, als vorder onderhout der menschen. Zal ook daar houden haren Factoor, die ieder een van alles, dat, tot kleedinge, huis-houden en Lantbouweryen, van nooden zal zijn, zal versorgen, zelfs ten prijse als het zelve hier te Lande verkoft wort, de Tol van de Compagnie niet gerekent.

X. Aangaande de Tol van de Compagnie, dezelve sal worden betaalt, in voegen als hier achter by de Lijste blijkt, ende zal de stadt ook sorge dragen, dat metter tijt de Tol, die in *Nieuw-Nederlant* betaalt word, mach werden ge-employeert tot het maken en onderhout van de publique wercken, by die geene, die van de Compaignie van *West-Indien* en de stadt, daar toe sal sijn geauthoriseert.

XI. Gemelte geretrencheerde plaats, ter wooninge van den *Coloniers* gedestineert, 't zy men die Stad of Vlek zal noemen, sal geregeert worden, in 't geene de Politie oft Iustitie raakt, ende zonderlinge in 't stuk van de Successie, zal gevolgt werden en gepractiseert, even als hier *t'Amsterdam* geschiet.

XII. Zal eerst hebben een Schout of Officier, als hooft van de Justitie, geinstrueert, als men hier gewent is.

XIII. De Schout sal gestelt worden, uit den naam van hare Hoog Mogende, en de *West-Indische* Compagnie, door de Gedeputeerde van *Amsterdam*, die, tot

1656. *Conditien van de Magistraet van Amsterdam om de Colonien of Volkplantingen, in Nieuw-Nederlant te bevorderen.*

tot dien einde, door Procuratie, Authorisatie zal geven aan den Directeur.

XIV. Zal mede hebben drie Burgermeesteren, die de gemeene Burgeren zelfs sullen stellen, uit de eerlikste, bequaamste en rijkste.

XV. Ende vijf of zeven Schepenen, tot welken einde by de Burgerye genomineert sal worden, een dubbel getal, omme daar uit de Verkiesinge by den Directeur op Procuratie, gelijk Articlo 13 is gestelt, gedaan te worden.

XVI. De Stadt oft 't Vlek, geaccresseert zijnde, tot twee hondert Familien, oft daar over, sullen zelfs kiesen, een Vroedschap van XXI. persoonen, de welke sullen neffens Burgermeesteren en Schepenen vergaderen, en te zamen resolveren, op alle zaken, rakende de staat van de stad: ende dese Vroedschap, eens also ingestelt zijnde, sal daar na vermogen, in cas van aflijvigheit, van een of meer persoonen der zelver, by nieuwe electie, met eenparigheit of meerderheit van stemmen, de plaatsen der overledenen te vervullen; gelijk mede de zelve Vroedschap de Burgermeesteren, in manieren als vooren, jaarlijx sal verkiesen, sal ook de zelve hebben, de nominatie van het dubbelt getal, daar uit de Schepenen in manieren als vooren, verkooren zullen worden.

XVII. De Schepenen sullen Vonnissen wijsen, by arrest, van alle sommen, beneden de hondert guldens, maar de hondert guldens excederende, zal, die hem beswaart vint, mogen appelleeren, aan den Directeur Generaal, en Raden van *Nieu-Nederlant*.

XVIII. Gemelte Schepenen sullen ook Vonnissen, in allerhande Criminele saken, maar sal by provisie toegelaten zijn, daar van te appelleeren.

XIX. De stadt van *Amsterdam* zal accordeeren met een Smit, Ramaker, en Timmerman, omme aldaar, tot gerijf en dienste van de *Coloniers*, te gaan woonen.

XX. De stadt *Amsterdam* voorschreven, zal de Landen, rontsomme in het voorschreven Vlek of Stadt gelegen, verdeelen in bequame kampen, van Bouw-landt, Wey-en Hooy-lant, geroeit aan bequame wegen, om af en aan te komen.

XXI. Zal een yder, die Lant-bouwerye wil doen, geven, in vryen, vasten en gedurigen eigendom, zo veele Morgens, zo Bouw-Weide- als Hooy-landt, als hy met sijne Familie sal konnen Bouwen, en Bestiaal beslaan, het zy 20 a 30, of meer Morgens, mits dat alle zodanige Landen, die yder van den *Coloniers*, om te Bouwen ende beslaan, sullen aangewesen, en in eigendom over-gegeven worden, door de zelve, binnen twee Jaren, na de overleveringe, ter Culture sullen moeten werden gebracht, op peine van daar af versteken te sullen zijn, ende dat die aan andere gegeven zullen worden.

XXII. De *Coloniers* sullen yder haar Lant vry bezitten en gebruiken, sonder te betalen eenige verpondinge, Hoorn-gelden, of Zout-gelden, voor tien Jaren, te rekenen na het Jaar, dat de Landen de eerste maal sullen bezaait, ofte gewait geweest zijn, welke tien Jaren ge-expireert wesende, sullen zy niet hooger beswaart worden, als die gene, die op het minste in eenige andere districten, staande onder de regeeringe van de Bewinthebberen der *West-Indische Compagnie* in *Nieuw-Nederlant*, worden beswaart, sullen ook vry sijn van de tienden, voor den tijd van twintigh Jaren, te rekenen na het Jaar, dat de zelve eerst sullen bezaeit sijn geweest, ende, de zelve twintig Jaren ge-expireert zijnde, sullen als dan de tienden aan de stadt *Amsterdam* geven, met dien verstande, dat als dan de helfte van de

1656. *Conditien van de Magistraet van Amsterdam om de Colonien of Volkplantingen, in Nieuw-Nederlant te bevorderen.*

zelve tienden gebruikt zal worden tot onderhout, zo van de publicque werken, als van de persoonen, aldaar in publicque dienſten onderhouden wordende: Gelijk mede, zoo wanneer eenige verpondinge of andere laſten betaalt ſullen worden, de zelve penningen ſullen worden ge-employeert, tot het maken en onderhout van publicque wercken, en tot betalinge van de gagien der perſoonen, daar in dienſt zijnde.

XXIII. De Stadt van *Amſterdam* ſal ordre ſtellen, dat gedurig en vervolgens Schepen uit *Hollandt* ſullen werden geſonden, om het Koorn, Zaat, Hout, en allerhande Koopmanſchappen in te nemen, en over te brengen, ten meeſten oirboor van de *Coloniers*, gelijk het ook de zelve vry ſal ſtaan, particuliere ſchepen te huuren, mits de ſelve conſignerende aan de Stad van *Amſterdam*.

XXIV. De Stad van *Amſterdam* ſal tot dien einde alhier, bequame Pakhuiſen doen hebben, omme de Granen der *Coloniers* en andere Koopmanſchappen daar inne op te ſlaan, de zelve tot profijt van den *Coloniers* te verkoopen, en het provenu daar van wederom over te ſenden, in zodanigen ſpecien, als by den Eigenaars ſal zijn geordonneert, trecken-de alleen af, twee ten hondert voor proviſie, ende een tiende van het zuiver provenu, in betalinge van het gene gemelte Stadt betaalt en verſchooten ſal hebben, over de vracht en tranſport-gelden van de perſoonen en goederen der *Coloniers*, ende dit ſoo lange, tot dat de voorſchreven verſchooten penningen vereffent ſullen zijn, en langer niet.

XXV. De *Coloniers* in *Nieuvv-Nederlandt*, iets van doen hebbende, ſullen het zelve uit des Stadts Pakhuis mogen halen, ten geſtelden prijſe, mits dat de rekeninge daar van, nevens der *Coloniers* Koopmanſchappen, over gezonden worden, omme het zelve daar aan te werden gekort.

XXVI. De *Coloniers* ſullen, tot bouwinge van huiſen en ſchepen, ook om Koopmanſchappen mede te drijven, niet alleen uit de naaſte en bequaamſte Boſſchen, maar ook uit andere plaatſen, gelegen in 't diſtrict en onder 't gezag van de Compagnie in *Nieuvv-Nederlandt*, niet zijnde albereits aan yemant in 't particulier overgeven, en by de zelve beheert; zo veel houts mogen houwen en hacken, als zy goet ſullen vinden, ſonder iets daar vooren te betalen, mits haar onderwerpende het reglement, albereits dienthalven gemaakt, oft noch te maken, als Articlo 28.

XXVII. De Burgermeeſteren van *Amſterdam*, als Fondateurs, Patroonen, en hebbende de Jurisditie, ſullen ſtellen den Secretaris, Bode en vordere Subalternen.

XXVIII. De Jacht in de Wilderniſſe, als mede de Viſſcherye op alle wateren en Rivieren, by anderen voor deſen niet zijnde beheert, ſal yeder van de *Coloniers* vry ſtaan, op zekere reglementen, daar van, onder de authoriteit van de Compagnie, of hare Hoog Mog. te maken.

XXIX. De Stadt van *Amſterdam* ſal verſorgen, dat alle gereetſchappen en inſtrumenten, tot de Land-bouwerye noodig, ſullen vry en ſonder recognitie te betalen over-gebracht werden.

XXX. Iemant van den *Coloniers*, 't zy door hem zelfs, of van ſijn familie, ofte yemant in ſijn dienſt zijnde, komende te ontdecken eenige Mineralen, Chriſtallen, Geſteenten, Marmoren, &c. van hoedanige natuure de zelve ſouden mogen weſen, ſal hy die, als eigen, voor hem mogen bezitten en behouden, ſonder daar van eenige laſt of recognitie te betalen, binnen den tijd van tien Jaren, maar, na 't verloop van de zelve, ſal hy gehouden zijn, een tiende-part aan de Compagnie te betalen, van 't gene daar van ſal komen te procederen. De

1656. *Conditien van de Magistraet van Amsterdam om de Colonien of Volkplantingen, in Nieuw-Nederlant te bevorderen.*

1656. *Conditien en Lijst der Convoyen van d'Amsterdamse Colonie in Nieuw-Nederland.*

XXXI. De Stadt *Amsterdam* zal hier ter Stede doen gereet maken een bequaam Pakhuis, waar inne gebracht sullen worden, alle de goederen, die de zelve Stad gemeent is, na haar *Colonie* in *Nieuw-Nederlant* te zenden, alwaar de zelve by yemant, door de Bewinthebberen van de *West-Indische* Compagnie te stellen, ten overstaan van yemant, van wegen de stad *Amsterdam* daar toe gecommitteert, sullen werden gevisiteert, ende met de marken van de Stadt ende de Compagnie geteekent, ende de recognitie daar van aan de Compagnie betaalt, volgens de Lijste.

XXXII. Welcke als dan geladen sullen worden, met kennisse van de Compagnie, in zodanige schip of schepen, als de Stadt voorschreven, daar toe zal bekomen.

XXXIII. Indien de Stad *Amsterdam* eenige goederen op vracht over zent in eenige schepen, volgens het reglement moetende gaan na *Nieuw-Amsterdam*, sal de Stad haar het reglement, nevens anderen, onderwerpen.

1656. *Conditien en Lijst der Convoyen, van d'Amsterdamse Colonie in Nieuw-Nederlant.*

XXXIV. Maar, indien de Stad *Amsterdam* haar eigen of eenig gehuurt schip wil af-zenden, geladen alleen met haar eigen goet, sal 't zelve schip oft Schepen recht aan mogen zenden naar haar Stadt, Vlek oft Colonie, mits dat alle de ingeladene goederen opgeslagen werden in 't Pakhuis deser Stad aldaar, ten overstaan van yemant van de Compagnie, daar toe gecommitteert, aan de welke ook de Brieven ende Commissie van de Compagnie sullen overgelevert werden.

XXXV. Gelijk mede alle Waren, Gewassen oft Koopmanschappen, van de Stadts *Colonie* herwaarts komende, in het geheel hier ter Stede, sullen moeten gebracht werden, en in des Stads Pak-huisen, ten overstaan van de Gecommitteerde van de Compagnie opgeslagen, ende 't recht van 't Lant ende van de Compagnie daar af betaalt, in voegen als in de Lijste hier onder staande is gespecificeert.

LYSTE.

		guld.	stuiv.	p.
Voor 100. guldens, Duffels twee en een half stuk	Convoy a 8 stuiv. 't stuk	1	6	8
	met een darde part verhooginge			
	recognitie a 12 per cento	12	0	0
		13	6	8
Voor 100. guld. Dekens 28.	Convoy *ut supra*, met de verhooginge	1	17	—
	recognitie a 12 per cento	12	0	—
		13	17	—
Voor 100. guldens Hemden, Kousen, Schoenen, Kramery, Hoeden, Neurenburger Waaren, ende goede-	Convoy a 4 stuivers per pont Vlaams en een darde part verhooginge	4	8	8
	recognitie hier 6 per cento	6	0	—
		10	8	8

1656. *Lijſt der Convoy, en Recognitie gelden, voor de Coloniers in Nieuw-Nederlandt.*

ren, in de Lijſte van Convoy niet begrepen.

Voor 100. guldens Wolle Lakenen, Saayen, Sarges, En andere Zijde, Wolle oft Saye Stoffen, Linne Laken. — Convoy met de verhooginge recognitie hier — 1 — 10 — / 6 — 0 — = 7 — 10 —

Voor 100. guldens Olye, ende Spaanſche Wijn, — Convoy ontrent recognitie — 2 — 15 — / 6 — 0 — = 8 — 15 —

Voor 100. guldens Aſijn, 6 Oxhoofden, — Convoy met de verhooginge recognitie 6 per cento — 8 — 0 — / 6 — 0 — = 14 — 0 —

Voor 100. guldens Franſche Wijn, 4 Oxhoofden, — Convoy met de verhooginge recognitie 6 per cento — 1 — 13 — / 6 — 0 — = 7 — 13 —

Voor 100. guldens Brandewijn, 1 Oxhooft; — Convoy met de verhooginge recognitie — 1 — 13 — / 6 — 0 — = 7 — 13 —

Voor 100 guldens Gediſtelleerde Wateren, 12 Anckers, — Convoy, *ut ſupra.* recognite 6 per cento — 3 — 6 — 8 / 6 — 0 — = 9 — 6 — 8

Voor 100. guldens Spijkers 900 pont. — Convoy, *ut ſupra* recognitie — 3 — 12 — / 6 — 0 — = 9 — 12 —

Voor 100. guldens Rijs, Specerye ende Kruidenierye, — Convoy, *ut ſup.* ontrent recognitie hier — 2 — 8 — / 6 — 0 — = 8 — 8 —

1656. *Lijſt der Convoy, en Recognitie gelden, voor de Coloniers in Nieuw-Nederland.*

Voor

1656. *Van d'Amsterdamse Colonie, in Nieuw-Nederlant.*

Voor 100. guldens Hop, 3 Schip-pont, {Convoy met de verhooginge recognitie hier

7— 4— 1656.
6— 0— *Stoute dwingelandy van schelmen.*
13— 4—

Alle materialen en behoeften, dienstig tot den Landt-bouw, en oeffeningen van Hand-werken en Ambachten, zijn vry van recognitie.

Alle Gewassen, in *Nieuw-Nederland* vallende, zijn vry van recognitie in 't herwaarts komen, gelijk ook alderhande gezouten ofte gedroogde Vis, daar gevangen.

De Pelterijen, als Bevers, Otters, &c. geven 8. ten 100.

Boven de voorsz. belastinge alhier, word op alle goederen in *Nieuw-Nederlant* betaalt 4. per cento, in licht-gelt, den Rijksdaalder tot 63 stuivers.

Binnen *Amsterdam* wiert tot dese voorgenomen volk-plantinge in *Nieuw-Nederlandt*, goede order gestelt; en verscheiden schepen vaerdig gemaakt, om darwaart te zeilen. Over de 70 Huis-gesinnen hadden sich laten aantekenen, om daar heen te vertrecken, als mede over de 300 verdreven *Protestanten* uit *Piedmont*, die, soo men sey, hun bysonderen Predikant, en wijk souden hebben. Wierden by trommel-slagh gelast, den vijftienden van * *Winter-maant* scheep te gaan, zulx dat, dat werk een goet begin had genomen.

De Coloniers gaan scheep.

December.

De Beurs t'Amsterdam versterkt, A. 1659.

DOor dien men bevont, dat de Gaalderyen boven de groote *Beurs*, die nu al vijftigh Jaren gestaan had, aan de twee einden, ten Zuiden en ten Noorden, eenigsins begonden te zacken, de wijl de gewelfde Boog, daar de zelve ten deele op gebouwt is, waar door het *Amstel* water in het *Damrak* sich ontlost, en de schepen, met gestreken masten, onder deur varen, scheen in te buigen, zo hebben de Ed: Magistraten hier by tijdts in willen voorsien, op dat geen swaar ongeluk daar door mocht komen te ontstaan, te meer, om dat onlanghs geleden, zekere steene Brugge, over de *Prince-gracht*, aan de *Lely-sluis*, over weinigh Iaren gebouwt, was ingestort, daar mede verscheide in 't water rakende, eenige het leven koste.

Een steene Brugh ingevallen.

De Beurs wiert dan in den Iare, 1659, op dese twee plaatsen uit gebroken, en de slaauwe Boogh aldaar, met een halfronde Boog ondersteunt, houdende de Koopluiden, terwijl men hier mede besigh was, hun Vergaderingh in de *Nieuwe Kerk*, tot dat op den eersten dagh van * *Louwmaandt*, met d'Intrede des Iaars, 1660. d'eerste Vergadering aldaar wederom gehouden is.

De Beurs herstelt. A. 1660.

*Januarius.

't Is een over oudt gebruik, dat goede Vrienden en bekenden, in 't begin des nieuwen Iaars, malkanderen, meest mondeling, doch ook wel schriftelijk, geluk en zaligheit plegen toe te wensche: daar voor dan Ouders aan hunne Kinderen, Dienst-boden, en zommige andere geringe kenniss en, eenige vereeringen plachten uit te deelen. Doch de Waaghalsen *Diodati* en *Suetoni*, dorsten van eenige voorname Koopluiden geen kleine, maar wel een groote vereering afvorderen, en in plaats van een heilsaam nieuwIaar-wensch, een gruwelijke doot, (so zy hier in nalatig waren) te dreigen.

Stoute daat onder de namen van Diodati en Swetoni.

In * *Lou-maandt* des Iaars 1661, wierden brieven, door een klein meisjen (die twee stuyvers daar voor had,) bestelt, ten huyse van drie voorname koopluyden, als *Trip*, *Scholten*, *en Boekaert*, van den volgenden Inhout.

*Januarius.

MYn Heer: *Dese onse Letteren dienen om U E. te adverteren, en doen ver-*

wit-

1661. *Scherpe dreigement brief onder de namen van Diodati, en Suetoni.*

wittigen, dat ghy aan ons ſult fourneren, ende beſtellen ter plaatſe, als hier nevens u genoteert ſal worden, de Somme van 1000 goude Piſtoletten, van negen gulden yder ſtuk, ofte de waerde van dien, in gouden gelde ſpecie, ende dat binnen den tijd van drie dagen, deſen dach, zijnde Woensdag, daar inne begrepen, uitgaande des Saterdags ſnachts. Ingevalle ghy dit niet promt na en comt, ende aan u lincker-hant bekent dat u rechter doet, ſoo waar als Godt in den Hemel leeft, u beenen u * nieuw huis niet ſullen betreden: Het is geen dreygement, het ſtaat vaſt, het ſijn geen Perſoonen van vile, ofte ſlechte conditie, ſoo wy ons wilden bekent maken, ſoude ons wel tien-maal ſoo veel beſtellen, dit geſchiet om reden, veel omſtandigheden te gebruiken, achte onnodig, kieſt nu, ofte deelt, ende by den eedt tuſſchen die by ons onverbrekelijk is, ſal het ons vry facielder vallen t'exploicteren, als deſen Brief te dicteeren, weeſt gewaarſchout dit te achtervolgen.

* *Verſtaat het groot huis van Trip.*

Soo ergens wilt op laten letten, en door u forsheit ons ſult meinen te verkloeken, ſult u bedrogen vinden, iets hier van ſpeurende, alſoo ons paſt gauwer te weſen, ſweeren u noch by den levenden Godt, als voornoemt, dat u miſerie ende val, alle dagen voor u deur ſal ſtaan, beter aan u, als aan ons, kieſt nu u welvaren, ofte qualijk varen, ſullen het gelt ſonder uitſtel vervvachten, ende ſullen dan blijven, U E. genegen Vrienden,

Diodati & Swetony.

26 January.

De plaatſe die door ons uit geſocht, en daar't U L. brengen ſult, is op de Lucien voor-burghvval, tuſſchen de huiſen van Monſr. Hendrik van den Broek, Wijnkooper, ende Hendrik Ianſz. groot Tonne-Kuiper, ſtaande op de ſtoep van den Kuiper, ſult 2 voeten boven het hek op de ſcheidel-plank vinden, een viercant plankje opgeſpijkert, vvelk plankjen naer den Wijncooper, van onder opdrayende, ſult vinden een rolleken, daar aan een touvv met een ſacxken, daar in dat het met u ſaxken ſult believen te leggen, toe-bindende met het bantjen daar by hangende, vveder in-hangen, ende 't gat als vooren toe doen, beſtellende tuſſchen 9 en 12 uren in den nachte, dit nevengaande blaauvv papierken ſult placken op het plankje op het gat, ende dat niets geplakt vveſende, ſal dan niets na getaalt vvorden, als ſullende vveſen het teken dat het gelt daar in gebracht is, ſoo dit niet en acht ende in de vvint ſlaat, ſult het effect al te haaſt gevvaar vvorden, daar op U E. u meught verlaten; zo vvaar zoo helpt ons Godt.

1661. *Scherpe dreigements brief, onder de namen van Diodati, en Suetoni.*

Maer wanneer ſy niets en vernamen op hare dreigementen, en nochtans gaern yets tot hare ooghmerk hadden geobtineert, hebben ſy den 1 * *February*, noch deſen goddelooſen Brief geſonden aen de zelve Koopluiden:

* *Sprockelmaand.*

Tweede dreigement brief.

VErrader, Verrader, die ons meent te bekippen, maar onſe Spien hadden ons al bericht, u Perſoon ſalder, voor lijden, als geſeit, en onverbrekelijk, ten zy in 't ſecreet, brengt de ge-eiſchte ſomme in een van onſe plaatſen, als op de Weſter-Marct, tegen over de Kerk-deur in 't zuiden, in een Koker van een klein Boompjen, ſult een ſack aangebonden vinden, daar in geven u maar 24 uuren reſpijt, niet meer, ende ſoo fors blijft, blijft als is geſeit, vvy gaan op onſen hals, maar het ſal de uvve coſten, zoo niet na en comt.

De Kooplui-den geven het aan de Majeſtraat te kennen.

Waer door de zelve genootſaekt ſijn geweeſt, om aen de Magiſtraet (als Beſchermers van de goede) te klagen, ſulkx dat door eenige ſtratagema wel nau onderſoek

1661. *Scherp onderſoek na Diodati, en Swetoni.*

derſoek wierde gedaen: Maer vermits men gelooſde, dat ſulke eenige verlopen Soldaten moſten weſen, die toch in alle ſchelmerye en geoeffent zijn, zo en is noit yemant bekent geworden; Ja ten hielp niet, oft men al ſchoon gedeſguiſeerde Perſoonen, ook eenige Duiten op de beſtemde plaetſen, ende andere toe-verſichten nam: Sulkx dat de Magiſtraat ſich genootzaekt vont, tot protectie der Burgeren, te laten af-kundigen, dusdanigen Notificatie:

Notificatie van de E: Heeren van den Gerechte tegen de zelve.

ALſoo mijne E E. Heeren van den Gerechte, in ervaringe komen, dat aan eenige Ingezetenen van deſe Stadt, Brieven ſijn geſonden, door onbekende Perſoonen geſchreven, continerende ſchrickelijke dreigementen, ende Eeden, van de zelve in miſerie en ongeval te brengen, ja zelfs 't leven te benemen, ten ware ſy binnen zekeren korten tijt, notabile ſomme van Penningen in de voorſz. Brieven uitgedrukt, ter plaatſe mede daar by aangeweſen; quamen te fourneren, om welke voorſz. dreigementen, die ſtreckende ſijn tegens de ſecuriteit ende geruſtheit van alle goede Ingezetenen deſer Stede, te weeren ende voor te komen: Mijne voorſz. Heeren van den Gerechte belooft hebben, gelijk hare E. beloven by deſen, aan den genen die de voorſz. Perſoonen ſal komen aan te brengen, ende maken ſullen, datſe in apprehentie geraken, een ſomme van duiſent zilvere Ducatons of Rijders, ſullende ſijn naam werden geſecreteert: En indien ſodanigen aanbrenger mochte weſen mede-ſtander van 't voorſz. delict, ſal hem by gemelte mijne Heeren van den Gerechte, boven de voorſz. premie van duiſent Ducatons of Rijders, Pardon ende immuniteit dienthalven werden geprocureert. Verbieden ook hare E. E. een iegelijk van wat ſtaat, qualiteit ofte conditie die zy, langs de ſtraten te gaan met Piſtolen, Sack-Piſtolen, Stiletten, en verboden geweer, op pæne van aan den lijve, oft anders arbitralijk te werden geſtraft. Dat wijders alle Herbergiers, en die Nacht-gaſten logieren, gehouden ſullen zijn, t'elkens als ſy zodanige Perſoonen, van buiten komen te krijgen, om ten haren Huiſe te vernachten, de zelve, indien 't doenelijk is, voor 3 uuren na middagh, oft ten langſten des anderen daaghs ter Secretarye, by Biljet bekent te maken, welke billet mede ſal moeten in houden, de naam en Woon-plaatſe van den Herbergier, op pæne van ſuſpenze van Herberge, &c. voor den tijt van 6 Weken. 1661. *Van de ſchelmen Diodati en Swetoni.*

Veele waren van gevoelen, dat dit maar enkele boeve-jacht was, alleen aangeſtelt, om deſe Koopluiden, een ſchrik aan te jagen, en in gedurige vrees te onder houden; datze verſchrikt waren, is niet vreemt, en datſe bevreeſt waren, gaat zeker, want wy hebben *J: Boekaert* korts daar na, van de *Schouw-burgh*, na dat zijn Tooneel-ſpel van *Hanibals Nederlaagh* aldaar vertoont was, des avonts omtrent acht uren, ſient t'huis gaan, met vier gewapende Soldaten omringt: Evenwel was 'er niemant van deſe drie Koopluiden, hoe rijk de zelve ook waren, van ſinnen, om het geſtelde geldt, ter aangeweſen plaatſen te beſtellen. Maar dit gaat zeker genoch, by aldien de Heeren van den Gerechte, de Schrijvers van de voorſeide brieven in hechtenis hadden bekomen, 't zy dan, dat het in jok of ernſt gemeint was geweeſt, zy ſouden haar tot een Voorbeeldt, op alſulken plaats ten toon geſtelt, en zodanig gehandelt hebben, dat zy ſulks niet meer gedaan, en andere daar door afgeſchrikt hadden, doch zy zijn noit bekent, noch gekregen geweeſt, en daar op is niet meer gevolgt.

In 't Jaar, 1664. op den zeventienden van * *Lente-maandt*, wierdt *Benjamin Dias Pato*, een *Portugeeſe Joode*, *t'Amſterdam* woonachtig, zo als hy des avonts, omtrent acht uren, in zijn huis meinde te gaan, voor zijn deur verradelijk van achteren doorſchoten. Den Moordenaar ontvluchte, en wiert voor die tijdt ook niet bekent. Doch de Heeren van den Gerechte, zetten den twintighſten der zelver maand, zekere ſomma gelts op 't lijf van den Moordenaar, waar door hy den 1664. *Grouweliſke moordt van d'een Jode aan d'ander gedaan.* * *Maert.*

1664. *Grouwelijke moordt door d'een Jode aan d'ander begaan.*

Zeven-en-twintighſten, daar aan volgende, is aangebracht en gevangen, zijnde een *Deen*, en een Arbeider, genoemt *Ian Nieuw-Kerk*, die deſe moordt wel bekende gedaan te hebben, maar daar toe met gelt gekoft te zijn, van een ander *Portugeeſe Jode*, genaamt *Jacob Nabarro*, die, zo haeſt hy hoorde, dat de *Brave* of Moordenaar in hechtenis was, terſtont gevlucht is, daer over de E: Heeren van den Gerechte, op den acht-en-twintigſten der zelve maandt, het volgende hebben laten af-kundigen.

Placcaat van de E: Gerechte, om d'aanlegger te bekomen.

ALſoo mijne Heeren van den E. Gerechte nu ſekerlijk ſijn onderrecht, door wien de execrable moort van Benjamin Dias Pato, *in de Notificatie van den 20. deſer vermelt, is geperpetreert, en dat het ſelve is geſchiet door handen van* Ian Nieukerk, *een Deen van Natie, jegenwoordigh albier in hechteniſſe, en dat door inductie en inſtigatie van een ander Jode, wonende albier ter Stede in Nr. 5. by de Anthonis-poort, genaamt* Jacob Nabarro, *out tuſſen de 50 en 60 jaren, van tamelijke lengten, en middel-matige dickte, met ſwart hayr uitten grijſe, redelijk langh en weinigh gekrult, met groote ſwarte knevels, ſprekende goet* Spaans, *maar quaat* Neerlants, *welk den gevangen voor een beloofde zomme van penningen daar toe heeft gekoft, de Man hem met de vinger heeft aen gevveſen, en by 't door-ſchieten ook is preſent gevveeſt: is op giſteren na den* Hage, *en van daar mede met de Schuit van tvveen, op* Delft *vertrocken, met meeninge om na* Engelandt *of* Brabant *te gaan. En alſoo men ſoodanigh enorm, verfoeyelijk, moordadigen noyt in deſe Landen gehoorde feyt, gaerne andere ten exempel na verdienſt vvilde doen ſtraffen:* ZO IST, *dat by deſen, allen en een iegelijken vvert vervvittigt en genotificeert, dat de gene die de voornoemde Jode aan de Juſtitie, 't zy hier of elders, daar 't ook ſoude mogen zijn, vveet aan te brengen, ſulx dat hy in hechteniſſe geraeckt, uit handen van de Heeren* Treſorieren *ontfangen ſal, een premie van* 400 *ſilvere Ducatons, en ſijn naam ſal vverden geſecreteert.* 1664. *Grouwelijke moort.*

Behalven deſe beloofde ſom, beloven de Jootſe Natie noch 200. *Silvere Ducatonnen, die geen te geven, die de Moordenaar (als boven genoemt is) weet in Iuſtitie handen te leveren.* *den Moordenaar gerecht.*

Maar deſe *Iode* voor-vluchtig zijnde, ſonder vermoeden, van oit gekregen te worden, gelijk tot noch toe niet geſchiet is, is den Moordenaar op den vijfden van * *Gras-maandt* geradebraakt, en 't ligchaam op een radt geleit. * *April.*

In 't zelve Iaar 1664. op den negen-en-twintighſten van * *Gras-maandt*, 's avonds, omtrent acht uuren, by ſchoon weder, vertoonde ſich boven de Stadt *Amſterdam* en daar om heen, in de lucht, een vurige kloot, die hem aan korte dicke ſtralen verſpreidende, ſcheen op, en in de Stadt, en ook over 't omleggende Landt neder te vallen, (gelijk de neven ſtaande Afbeeldingh aan wijſt, &c. gevende een ſeer bleek doch helder licht van ſich, in de gedaante van vlammen. Dit meinde yeder een, dat hy het had ſien neder vallen, ter plaatſen, daar het achter kerken, huiſen, of boomen, uit zijn geſicht was geraekt, en wie weet, of het niet beneden onſen *Horiſon* of *zicht-einder*, op den *Aard-Kloot* is neder gekomen, (want die het buiten de Stadt zagen, meinden, dat het in 't Veldt viel) Ia, of het wel ergens op d'Aarde, of in 't water is neder gekomen, en niet in de lucht geheel en al verbrandt, al eer het zoo laegh gedaelt was. * *April.* *Een vurige Kloot, boven Amſterdam in de lucht geſien.*

In 't voorlede Iaar 1663. in de nazomer 's nachts ontrent half elf uren, is 'er ook zodanigen bleeken vuurvlam uit de lucht neder gedaalt, doch was van zo grooten lichaam niet, als de voorverhaalde, maer ver- *En ook een diergelijk 's Jaars te voren.*

1664. *Vuur-kloot in de lucht wort van de ſterſte gevolgt.*

verlichte de Stadt, inſonderheit aen d'oude zijde, ſoo helder, of 'er een brandende fakkel uit de lucht quam nedervallen, te meer, dewijl het laater, en gants donker was, en over ſulks van ſeer weinigh menſchen is geſien geweeſt. Op deze twee vuurige teikenen ſijn gevolght, de Peſtelentiale ſterſten, die zo dapper in deſe Stadt d'overhant namen, dat men dagelijks ſeer veel lijken ſagh begraven, zo dat 'er in dit Iaar, 24148. zijn ter aerden gebracht, daer van in 't volgende Hooftſtuk meer gezeit ſal worden. Doch of door deſe vuuren, de lucht doenmaels ontſteken of beſmet is geworden, waer uit die vinnige ſiekten zijn ontſtaan, ſullen wy niet onderzoeken, als zijnde ſodanige vuuren wel meerder geſien, ſonder dat 'er quade ſiekten, of ſterſten op gevolgt zijn.

Staert-ſterren.

Het einde deſes Iaars 1664. beſloot ſich met een zeldſaam, en noch een ander nooit gehoort voorval; 't eerſte was, dat in 't laetſte van **Winter-maandt* ſich vertoonde een *Comeet* of Staert-ſterre, die in 't eerſt ſeer laegh, langhs den *Horiſon* heen liep, en voorts weer onder ging, maer korts daar na, al hooger en hooger is op geklommen, zy vertoonde ſich in de genoemde maandt, tot *Amſterdam*, als aen d'ander zijde af-gebeelt is. Doch nademaal, die over gants *Europa* is geſien, ſullen wy dit hier by laten. Maer het volgende, dat ontrent den twintighſten der genoemde maandt voorviel, is nooit (mijns wetens) gebeurt, want de lucht brocht regen voort, de welke neder komende, terſtont ys wiert, zo dat *t'Amſterdam*, de ſtraten zo glat bevroren, dat die, by na onbruikbaer waren, doch dit heeft men gemeinlijk, wanneer het eenigen tijdt langh, gevroren hebbende, wederom met een ſachten regen begint te ontdooyen, zo dat de koude in d'aerde, de warme lucht en laeuwe regen gewaer wordende, uitſlaet, en daer door de nattigheidt; voor een kleinen tijdt, doet bevrieſen, maer hier was weinigh of geen vorſt voorgegaan, en 't meeſte wonder vertoonde ſich aen de boomen, want de

1664. *Comeet of Staert-ſterre geſien.*

Nooit gehoort aanvrieſen der boomen en tacken.

1664. *Afbeelding van de Cometen of Staert-ſter, gelijk de ſelve ſich in de Wintermaand December, t' Amſterdam vertoonde.*

1664. *Afbeelding van de Cometen of Staert-ſter, gelijk de ſelve ſich in de Wintermaand December, t' Amſterdam vertoonde.*

1664. *Het aanvrieſen en ſcheuren der boomen.*

neervallende regen en vochtigheit bevroor aan de tacken zo dik op malkander, dat een takjen van omtrent een vinger dikte, door het aenvrieſent ys, zo dik als een arm wiert, zijnde een nooit gehoorde zake. Wel is waer dat men de boomen gemeinelijk wel ſiet met rijm behangen, en dat die beginnen met yzelachtigheit uit te ſlaan, en als ruigh te worden, wanneer dooy weer voor handen is, maar dat het water als ys-kegels aan de tacken vaſt vrieſt, is ongehoort. In *Sweeden* en de vordere koude Noordtſe geweſten, konnen de boomen, door een drooge, felle bijtende koude, zo dapper aangetaſt worden, dat die, met verſchrickelijk gekraak van boven tot beneden, van malkander barſten, ſplijten en ſcheuren. En dit hoorde en zaghmen nu *t' Amſterdam*, en daer omtrent, inſonderheit de wegh op naer *Haerlem*, alwaer veel boomgaerden geſchent, en de tacken der vruchtboomen afgeſcheurt wierden, door de ſwaerte van 't ys, dat 'er aan vaſt gevroren was, gelijk in den Herfſt wel gebeurt, wanneer de zelve met al te veel vruchten overladen zijn, ten zy men die met ſtutten ondersteunt; Doch hier op was men in den Winter niet verdacht. Evenwel wierden noch verſcheide boomen *t' Amſterdam* behouden, door 't branden van pektonnen onder de zelve, waar door 't ys al ſmeltende neer droop, en, de takken verlicht wierden. Maer het zagh 'er ſeer ellendig uit, op de *Singel*, *Heere*, en *Keiſers-gracht*, en andere *Borgh-vvallen*, gelijk hier na 't leven op 't volgende bladt afgebeelt ſtaat: want de ſtraten kon men naulijks gebruiken, ſo waren die met afgeſcheurde tacken, en ontwortelde boomen bezet, 't geen men des nachts, met verſchriklijk kraken en barſten wel gehoort hadt, maer niet bedenken kon, waer by dit toe quam, voor den dagh aen brak, doe zagh men, hier een boom by na met wortel met al dwars over de ſtraat gevallen, daar weer een, half in 't water, gints ſtont een ſtam by na van al zijn takken berooft, aen d'over zijde vont men weer een, die van boven tot bene-

1664. *Het aanvrieſen en ſcheuren der boomen.*

te

1664. *Afbeelding van de bevroosen, geſcheurde, en neder gevallen tacken en boomen, op de Keiſers gracht en elders.*

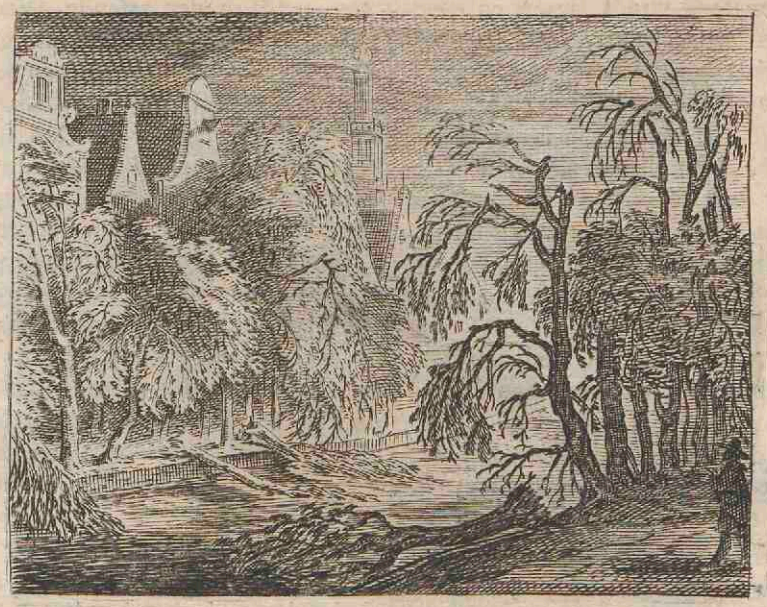

1664. *Afbeelding van de bevroosen, geſcheurde, en neder gevallen tacken en boomen, op de Keiſers gracht en elders.*

A. 1664. beneden geſpleten, d'eene helft noch over eindt ſtont, en d'ander, met tacken met al ter neder lagh. Behalven alle deſe boomen, lagh de ſtraet noch met menighte van takken, met de witte en koude ys-kegels daar aan, als beſtrooit, zo dat hier vry wat aen te herſtellen ſal vallen, vorders wenſchen wy, dat deſe drie wonderlijke vertooningen en werkingen des luchts, in deſen Iare 1664. verſchenen, geen verder onheil aen *Amſterdam*, en het gantſche Landt mogen veroorzaken. A. 1664.

EEN-EN-VYFTIGSTE HOOFTSTUK.

KORT INHOUT.

Verhaal van verſcheiden Tegenſpoeden, Veranderingen, gevaarlijke en ſchadelijke Ongelucken, als hooge Watervloeden, Storm-winden, Aerdbeving, Branden, Brandt-ſtichtingen, dure Tijden, en Sterften, &c. die Amſterdam, van tijdt tot tijdt, tot deſen Iare, 1665. ſijn over gecomen.

Verwoeſtingen. VEel verwoeſtingen heeft *Amſterdam*, inſonderheit in haar beginſelen, uitgeſtaan. d'Eerſte, daar kennis van is, was die in den Iare, 1203. daar van in 't twee de en derde Boek, in 't brede verhaalt is; als wanneer het open Stedeken en gants *Amſtellandt*, door de *Kenne-* A. 1203.

verſcheide verwoeſtingen Amſterdam over gecomen.

mers met water, vuur, ſwaert en rovery, gants vernielt wiert.

De tweede was, in 't Iaar 1299. of 1300. (zijnde de ſtat in beter ſtant gekomen, en alrede met Tolvryheit van *Graaf Floris* begiftight) doen den gevluchten *Heer Gijsbrecht van Amſtel*, na de doodt van *Graaf Ian*, *Floris* Zoon, wederom gekeert, en ſijn Stedeken met houte Torens, wallen, en bruggen, voorſiende, Hy van de *Vrieſen*, *Waterlanders* en *Kennemers* verdreven, en dit ſijn Stedeken afgebroken, met vuur verbrant, en tot den gront toe verdelght is geworden.

A. 1299. 1300.

Zedert die tijt, heeft het noch wel veel geleden en uitgeſtaen, als eerſt van de *Hoekſche* en *Kabeljauvſche* verdeeltheden, daer na van de *Gelderſche* en *Uitrechtſe* Oorlogen en roveryen: welke laeſt genoemde in den Iare 1420. (al eer het noch met muren en grachten beſloten was) deſe ſtedelingen zo verſchrikten en bangh maekten, volgens 't ſeggen van *Heda*, dat zy hunne gereetſte goederen al gepakt en te ſchepe hadden gebracht, om die elders met de vlucht te bewaren. En zedert de Stadt in 't Iaar 1482. is begonnen bemuurt te worden, hebben de *Gelderſe*, in den Jare, 1512. op *Kers-avont*, de ſchepen, in de *Waal* en voor de Stadt verbrant. Daer na heeft zy die gevaerlijken aenſlagh der raſende Weder-doopers, in 't Iaer 1535. uit geſtaan en afgekaetſt. Korts daer op, eenige belegeringen, door *de Graaf van Lumey*, *Sonoy*, en andere tegen geſtaen; Den Inval van *C: Hellingh* wederom uitgedreven; de binne muurſe beroerten, 't ſchuppen der Majeſtraten en verzetten der zelve, tot twee mael toe, verdragen en aengevaert, 't veranderen der Godtsdienſt geluckigh te boven gekomen, de ſcherpſinnige en ten deel onnodige hairkloveryen, twiſten en kibbelingen der zelver, gedempt en onder gehouden, en ſchoon dat die eenige reiſen tot dadelijkheit quamen uit te berſten, ſonder, of met ſeer weinig bloetſtortingh (ten aenſien, dat 'et eenige malen qualijk geſchapen ſtont) geſtilt, en in ruſt gebracht. Ia eindelijk dien gedreighden toelegh, in den Iare 1650, niet zonder *Godts* merkelijke beſchicking, geluckelijk ontkomen, ook dien wreeden Oorlogh tegen *Olivier Kromvvel*, en 't *Engels Parlament*, door geworſtelt, zo dat *Amſterdam* ſint den Iare 1300. wel zomtijts met eenige rampen is beſocht, maer noit t'onder gebracht: waer over men van haer mach roemen, als eertijts de *Poëet Claudianus* van de Stad *Romen* dede, met deſe vaerſen,

Hoekſe Cabeljauſe.

Gelderſe Uitrechtſe.

1512. *De Gelderſe verbranden eenige Schepen voor Amſterdam.*

Verſcheide verwoeſtingen Amſterdam over gecomen.

Herdoopers. 1635.

De Graaf van Lumey. 1577.

C: Helling. 1577.

A. 1650.

Numquam ſuccubuit damnis & territa nullo
Vulnere, poſt Cannas, Major, Trebiamque fremebat.

Dat is,

Nooit ſwichte Room' in tegenſpoedt:
Om geen quet ſuur beſweek haar moedt:
Wat ramp, haar Trebia, en Cannas hadt beſchooren,
Noch ſtak zy 't hooft om hoogh, en gaf het niet verlooren.

Hooge

Hooge Water-vloeden.

d'Oudſte d'Eerſte *Water-vloedt* die wy weten, A. 1203. dat *Amſterdam* beſchadight heeft, is al geweeſt in haer beginſelen, hier voren, in 't tweede en derde Boek deſer Beſchrijvinge beſchreven, en gebeurde in den Iare 1203. als de *Kennemers* met een Vloot aan den Dijk des *Amſtels*, (want *Amſterdam*, toen noch anders geen naem voerde,) aengekomen waren, den zelven aldaer doorſtekende, zo dat het Zee-water door gants *Amſtellandt*, tot *Breukelen* toe in vloeide, zoo dat men (na 't ſchrijven van eenige Kronijken,) met ſchuiten over de Landen, tot *Uitrecht*, voor de poort, varen konde. Maer als men des Iaars daer na, deſen doorgeſteken Dijk, weder hermaken zou, was het gat te diep geworden, door 't in, en uitſtroomend water, waer door men genootzaekt was, een *Dam* in den *Amſtel* te leggen, ter plaets, daer nu de *Papenbrugh* gelegen is, die daer na, met ſluiſen, daer in, noch verder te rugh geleit A. 1203. wiert, ter plaetſen, daer hy nu tegenwoordigh noch leit, en den *Middeldam* genoemt wort: en dit is d' eerſte oorſaak, daer van deſe Stadt den naem van *Amſtelredam* verkregen heeft, als in ons derde Boek breder te leſen is. Wat ſchade dit doorſteken des Dijks veroorſaekt heeft, kan men denken.

Is oorſaak van Amſtelredams naam.

Hier na vinden wy die groote en hooge *Alderheiligen vloedt.* Water-vloedt, in den Iare, 1570. daer A. 1570. van d'oude luiden eertijts, ſoo veel wiſten te ſeggen, en over verſcheiden landen gegaen heeft, waer door (zo men de Kronijken geloven mach) wel vier mael hondert duiſent menſchen ſijn om gekomen. Hoe hoogh het Zee-water op deze vloet, genaamt *Alderheiligen vloedt t'Amſterdam* gereſen was, ſtaet noch aan den *Dam-Sluis* geteikent, met dit Vaers, daer het Iaar-tal in begrepen is,

Het Iaar en peIL hIer aangeWeeſen Is,
Hoe op NoVeMber De Zee gereeſen Is.

A. 1573. Drie Iaren daer na, heeft den Overſten *Sonoy*, den *Diemerdijk* by *Amſterdam*, omtrent *Iaaphannes*, ingenomen hebbende, de *Ypeſlooter-ſluis*, doen inbreecken, en den Dijk op twee plaetſen, (daer hy hem tuſſen beide beſchanſte) door geſteken, gelijk in 't voorige 28 Hooftſtuk te leſen is, doch het water dat hier door in liep, heeft de Stadt niet veel ſchade gedaan, maar ſlechts de omleggende Landen, Hoven en Tuinen onder 't water gezet, 't zelve duurde ook niet lange, of was weder herſtelt.

A. 1609. In 't begin van den Iare, 1609. op den twee, en drie-en-twintighſten dagh van * *Lou-maandt* is het Zee-water, door een Noord-weſten ſtorm-windt zo hoogh op geloopen, dat het over de *Warme-ſtraat* heen liep, zo dat al de Kelders buiten dijks vol water raekten; in de *St. Antonis dijk* brak ook een gat, veel roeden langh, en 't water quam veel hooger *t'Amſterdam* te vloeyen, als het op de voorſz. Alderheiligen vloet gedaan had. * *Januarius.* A. 1609.

Des Iaars daer na, 1610. was wederom A. 1610. een hooge Water-vloedt, zo dat 't water de *Zee-dijk* binnen *Amſterdam* over ſtorte, en binnen dijks, met ſulken gewelt in de Kelders, liep, en zeker klein ſtraetjen, tuſſen de *Storm-ſteegh* en *d'oude Convoy*,

Hooge Watervloeden t'Amſterdam. 1610.

voy, door ſtroomde, dat de Huiſinge van d'Heer Borgemeeſter *Boom*, en de wooningen daar omtrent, op *d' achterburgh-wal* ſtaande, gevaer liepen, door 't nedervloeient water, om gewelt te worden. De Majeſtraten, door deſe vloeden gewaarſchout, hebben de ſtraten, die binnen *Amſterdam* voor dijken verſtrecken, laten peilen, en zo veel doen ophoogen, dat dit zedert, niet meer gebeurt is.

A. 1621. Elf Jaren daar na in * *Herfſt-maandt*, 1621. joegh een ſterke Noordt-weſte windt, de Zee zo geweldigh op deſe Landen aan, dat de *Velſer Dijk*, by *Haerlem* t'eenemaal wegh ſpoelde, waar door 't Landt daar om heen, en de gantſche *Veenen* blank ſtonden, en 't water *t'Amſterdam* binnens dijks zo hoogh op liep, dat veel goederen in Kelders leggende, (daar men op geen hoogh water verdacht was) nat, en bedorven wierden.

* *Septemb.*

A. 1625. Den zevenden en achtſten dagh in * *Lente-maandt*, des Iaars, 1625. ſtormde het met een Weſten wint ten Noorden zo verſchrickelijk, en dat met een ſpringvloedt van de nieuwe Maan, dat het water in de *Zuider-Zee* en binnen *Amſterdam*, tot op anderhalf duim na, zo hoog liep, als op de boven genoemde *Alderheiligen* vloedt; 's nachts ten een, en twee uren, ſtont het water by na op het midden van den *Dam*, aen de drempels en ſtoepen van de huiſen op de *Nieuwen Dijk*, en tegen de *Warme-ſtraat* en de *Zee-dijk*: Als nu bevontmen dat alle de Dijk-ſtraten in de ſtadt, hare behoorlijke hooghten hadden. Maer al 't geene dat buiten dijks lagh, was onder water: de huiſen even hoogh met de ſtraat in gaende, ſtonden vol, en noch meer de Kelders; alle de Sluiſen liepen over, de kruinen van de ſtadts palen, langhs 't *Ye* doken onder. *Rapenburgh*, *Uylenburgh*, *Marken*, de *Laſtaſte*, en alle die nieuwe aengeboude werken lagen verdronken. De ſtorm had de *Diemer Dijk* wel afgeſpoelt, en de palen over geworpen, maer door de voorſorgh der Heeren Burgermeeſteren deſer ſtede, wierden eenige wackere Lichters, en Schuitevoerders, met zeilen derwaerts gezonden, die den dijk behielden, maar terwijl zy het daer waar namen, ſtorte het elders over, en nam een goet ſtuk van den dijk wegh, omtrent *Muiden*, zo dat daar door de binnen Meeren vol raakten, de ſtraten met de neer-huiſen in de nieuwe ſtadt, en de Kelders op 't *Rokin*, en meer plaetſen binnen dijks, in 't water geſtelt wierden. Dit was een verſchrickelijke Water-vloed, en dede in *Noordt Hollandt*, *Waterlandt*, *Vrieſlandt*, en elders, onwaerdeerlijke ſchade. Oude luiden tot *Monnickedam* verklaerden, dat het water een voet hoger was geweeſt, als in de *Alderheiligen* Vloed in 't Iaar 1570. Maar dat 'et *t'Amſterdam* zo hoogh niet was, quam daer by, dat de *Velſer Dijk*, en noch andere meer, door gebroken waren, daer het aandringendt water, zijn loop naer toe nam.

Hooge Watervloeden t'Amſterdam. 1625.

Op *Kers-nacht*, des Iaars 1637. quam het Zee-water met een buyige Noordtweſtelijke wint, zo hart en haaſtig in dringen, dat men des morgens met ſchuiten, *t'Amſterdam*, over verſcheide ſtraten heen voer. A. 1637.

In 't Iaar 1650. den dertighſten van * *Hooy-maandt* deden de Majeſtraat van *Amſterdam*, alle de ſluiſen in hun ſtat open winden, en 't Zee-water binnen loopen, d'oorſaek was, om dat *ſijn Hoogheit*, *de Prins van Oranjen*, die de Stadt belegert had, op de meeſte plaetſen, de zelve niet zou naderen, noch ſijn Krijghsvolk ront om verſpreien, hier door wierden veele Landen onder water gezet, en verſcheide Borgers Hoven en Speel-tuinen, aan boomen, bloemen en kruiden, voor een tijt, beſchadight, maar ten duurde niet langh, want den derden van * *Oogſt-maant* wiert 't ver-

A. 1650. *Julius.*

* *Auguſtus.*

Hooge Watervloedt, t' Amsterdam. 1651.

't verdrag tuſſen *zijn Hoogheyt* en die van *Amſterdam* getroffen als in 't voorige 45 Hooftſtuk gelezen kan worden, en alles wederom in zijn ouden ſtant herſtelt.

't Iaar daer aen volgende 1651. bracht *Amſterdam* en oock gants *Hollandt*, ja men zeyt van geheel *Europa*, en eenige willen, de gantſche Wereldt, zodanigen Watervloedt toe, als by menſchen gedenken niet gehoort noch geſien is. Dit quam *Amſterdam* beſpringen op den vijfden van * *Lente-maandt*, op een *Zondagh*, wanneer het volle Maan, en volgens dien, ſpringvloedt was, en de windt uyt den Noord-weſten zo verſchrikkelijk op waeyde, dat het Zeewater door de gaten de Zuyder Zee in drong, en het *Ye* voor *Amſterdam* zo vol ſtuuwde, dat de Dijken 't zelve niet konden tegen houden. Wat ſchade dit onweder op verſcheyden plaatzen heeft te wege gebracht, is onſe meyning niet te verhalen, maar alleen dat omtrent deze ſtat is voorgevallen; Omtrent den middagh was het water op zijn hooghſt, en wel drie duymen hooger, als *d' Alderheyligen Vloedt* geweeſt was, 't welck oock aan d' Achtb: Magiſtraat wiert aangedient. Zulks datmen het Water over den *Nieuwen Dijk* en *Warmeſtraat* zagh heen vloeyen, en de *Kapel-ſteegh* en veel andere met ſchuytjens bevaren wierden. Dies al wat in Kelders, Packhuyzen, en Loſyen &c. op geſlooten ſtondt, van 't water overvallen wierdt: veel Koopmanſchappen bedorven, goederen, half verdronken, wierden met yver, opwaarts gehaaldt. En alhoewel de menſchen, om 't goedt te bergen, ettelijke uren lang tot hun middel in 't water ſtonden, zo heeft zulks den Arbeyders, op die tijdt niet verdrooten, aangezien zo heerlijke dagloonen, welke doenmaals voor hunne hulpe wierden gegeven. De winkels en andere plaatzen by der Aerden, geraakten onder, want het waater over de *St. Antonis marckt* heen liep. Zo dat eyndeling door de groote aanperſing, den *St. Antonis*, of *Diemerdijk* door brak, zettende eenige ſtukken van dezelve, binnewaarts te lande in. Zo dat 'er twee groote gaten in waren, omtrent dertigh voeten diep door 't inſtroomendt water uytgeſcheurt. Hier door vloog deZee, met groot geruys, over de lage binne landen, op den Dijk van de *Diemermeer* aan, de welke, veel laeger en ſwakker, dan den doorgebrooken Zee-dijk, dit geweldt des waters niet lang kon tegenſtaan, maar brak tegen den Avondt door, zo dat dit droog-gemaakte Meer, wel zeſtien voeten diep onder water raakte, vernielende alzo niet alleen de plantaſien, maar ook de Luſthoven en eenige koſtelijke gebouwen, daar op getimmert. Zo dat de eygenaars hun een jaar hebben moeten vergenoegen, alleen met Schuytjens, hare verdronke Speeltuynen en Landen te mogen bezichtigen, en daar over te varen, waar onder zy te vooren gegaan en gepleyziert hadden, tot dat korts daar aan, de Zee-dijk geſtopt, en ſtraks weder door de Zee geopent, ten tweedemaal ſtant gehouden, en van tijdt tot tijdt, verſwaart, verhoogt en gedikt is: Waar na men by gemeene toeſtemmingen de *Diemer-meer* wederom aangevangen heeft, droog te laten malen, en van lanager handt, die brakke vloedt daar uyt te werpen, 't geen als in een oogenblik daar binnen geſtort was.

Maert.

Hooger als d' Alderheyligen vloedt.

Hooge Watervloedt, t' Amsterdam. 1651.

De St. Antonis of Diemerdijk breekt door.

De Diemermeer breekt in.

Wort weder droogh gemaakt.

Storm-winden, Aerdbeving, &c.

Storm-winden t' Amsterdam. 1640.

In den Jare, 1640. tusschen den 6 en 7 van * *Lou-maandt*, isser ter middernacht iets denkwaerdighs voorgevallen, ten aansien van de grousame en by menschen gedenken ongehoorde storm-wind. Deze waeide wonder sterk, de huisen stonden te schudden: des het by veel menschen voor een *Aerd-beving* wiert gehouden: het loot was van de kap der *Koorn Beurs*, hoe wel het met spijker aen spijcker op het hout vast was, aen d'eene hoek afgescheurt, en als met menschen handen, gelijk een kleedt opgerolt, De weer-haen en d'ysere spil, was van de *Reguliers Tooren* in 't water gestort: de spits van de *Nieuwe-zijds-Capel* of *Heilige Stede*, lagh op 'et dak: Men zag hier en daer een stuk van een gevel op de straat leggen, de schade der dacken was heel gemeen. In *Texel* daer eenige honderden Schepen lagen, op een goede wint wachtende, zijn daer veel gebleven, en met menschen en goet gesonken en vergaan. Twee Jaren te voren, waren daar ook wel over de dertigh Scheepen verongelukt.

* *Januarius.*

Wonderwerk van de Windt.

Aertbeving. 1640.

In 't zelve Jaar, op den vijf-en-twintighsten van * *Lente-maandt*, voelde men in deze Landen een Aerdtbevingh, omtrent in den morgenstont, of des nachts ten half drie uren; en gelijk 't zelve hier te Lande seer ongewoon is, zo was het ook zo vervaerlijk niet, als in sommige plaatsen in *Italien*, alwaer de huisen en andere gebouwen, staen schudden en daveren, dat den huis-raedt, hangende tegen de wanden, al klappende tegen de zelve aanslaet, zo dat de luiden door vrese van nederstorten, uit de huisen in de Hoven, Tuinen, en buiten de Steden op de Velden vluchten, hun in tenten en hutten behelpende. Hier *t' Amsterdam* hebben de meeste menschen het zelve doorgeslapen, om dat het (als gezeit is) zo korts na middernacht geschiede: Daer was geen Storm-windt, Donder, noch Blixem mede gemenght, maer gants stil weder, 't en duurde ook geen minuut lang. Maar die wacker waren, voelden eenige beweging, sommige meinden, datse ymant op hun Zolders hoorden gaen, andere, dat ergens aen gebroken wierdt. Dit is zeker, dat de vaste trappen, bedsteden, kassen, en schotten kraakten en sich ontzetten, ook hier en daer glasen uitgevallen zijn. In de hooge Landen, als onder andere te *Nimwegen* in *Gelderlandt*, is dit merkelijker op de zelve nacht en uur gevoelt geweest.

* *Maert.*

Storm-winden t' Amsterdam. 1640.

Aertbeving.

In den Iare 1654. tussen den 6 en 7 van * *Lou-maandt*, is daar zo starke wint geweest, dat het Kruis met den Appel of Kloot, en de Weer-haen van de *Wester Tooren* van boven neer waeide, snachts ontrent ten 12 uren, ten deele, so op het dak van de Kerk, als Kerk-hof nedervallende, het Yser onder en boven den Appel is gebroken in 3 stucken, welk Yser met het Kruis Anno 1640. daer op gezet, heeft gewogen 1370. pont, bedragende 890. gulden. De Kloot was midden door gebrooken, en soo groot, dat hy by de zeven tonnen water hiel, was even boven de Keisers Croon af gebrooken.

A. 1654.

* *Ianuarius.*

In 't zelve Jaar, den eersten van * *Wijnmaandt*, des avonts ontrent 6 uren, is een huis staende op de *Oude Schans*, op de hoek van de *Korte Koning straet*, in de steeg neer gestort, also daer 26 of 28 Last Rogge op gedragen was, ende de Koren-dragers nauwelix wegh gegaen waren: Het heeft een man, nevens een vrouw, die daer verby gingen, verplettert en doot gesmeten, en een kleen kint, ontrent van 4 of 5. Jaren, onder

A. 1654.

Een huis om gevallen.

* *October.*

Invallen van een huis en brug.

onder een kruis-raem bezet, en wel 2 of 3 uren daer onder gelegen hebbende, hoorde men het schreien, waer over op het

A. 1654. geluidt de puin wegh gedaan zijnde, vontmen het kint noch leven, alleenlik aen het hooft wat gequetst, en als men het daer uit wilde trecken, seide dat noch steenen op sijn voeten lagen, die wegh gedaen werdende, was vorder niet beschadigt. 't Volk daar in huis woonende, waren juist doenmaals in een achter-koken, over de plaets, die met het voorhuis geen gemeenschap had, bleven over zulks onbeschadight.

A. 1659. *Een steene brug ingevallen.*

In 't Iaer, 1659. den veertienden van * *Bloei-maandt*, is 'er een steene brugh, van drie bogen, leggende over *de Prince Graft*, by de *Lelye Sluis*, in gevallen, al waer 7 of 8 persoonen zijn doot gebleven, ende eenige andere uit het water gebergt. Dese brugh is daer na, met veel moeiten, op vijf bogen, weder hermaekt.

* *May.*

A. 1660. * *December.*

In 't laest van den Iare, 1660. tussen den 18 en 19 van * *Winter-maandt*, is daer een groote Storm uit den Zuit-westen geweest, tussehen *Saturdagh* en *Sondagh* snachts, die al omme groote schade heeft gedaen, soo aan Huisen, Kerken, Schepen, en Bomen. In het *Ye* sijn 4 Pluit-schepen om geslagen, ettelijke Schepen aen de gront geraekt, mede is 't Kruis met de Weer-haen en de vergulde Bol, die boven de *Piramide* of Naalde stont, op *Ian Roon Poorts Toren*, van boven neer geweit, de Bol viel op het dak van de huisen in de steegh, het Kruis op de straet, maar de Weer-haen was niet te vinden, 't is evenwel ongelooflijk, dat hy verre gevlogen is.

Gruwelijke Storm-wint. 1660.

Dese Storm-windt was afgrijselijk. Een *Amsterdams* Veer-schip, varende na *Harderwijk*, quam aldaer op de Rede ten Anker, maer raekte van sijn Anker af en is gebleven, met alle die daer in waren, zo dat niemant daar af quam, men wist ook niet, hoe 't zelve vergaan was, dan datmen daer na de stucken van 't Schip hier en daer vont drijven, en de verdronke menschen, zo nu en dan in Zee, op vischte.

Een Amsterdams Veer-schip blijft met al't Volk voor Harderwijk.

Branden.

Amsterdam is ook (insonderheidt ten tijde van haer eerste beginselen) door verscheide branden, seer ongeluckigh geweest, want in den Iare 1203. al eer zy

A. 1203. noch den naem van *Amstelredam* verkregen had, als wy hier even te vooren gezeit hebben, is het overige, dat van het instrooment water, noch was blijven staan, van de *Kennemers*, door den brant voort geheel, en al vernielt geworden. Het volgende zeit'er onsen ouden Rijmer *Melis Stocke* af.

A. 1203. *Aemstel, en Aemstels Vesten verbrant.*

Aemstel sine Vesten tien stonde,
Dat bornden si al in den gront, &c.

A. 1299. 1300. *Amsterdam geheel verbrant.*

Daer na, in 't Jaar 1299. of als sommige willen 1300. is 't Stedeken *Aemsterdam* tot den gront toe verbrant, door de *Kennemers*, *Waterlanders*, en *Vriesen*, terwijl dat hun Heer *Gijsbrecht van Amstel* noch met het zelve te versterken en van houte Torens en bruggen te voorsien besigh was, gelijk in ons tweede en derde Boek breeder gelesen kan worden. Doch van de hoedanigheit deser branden, kan men geen meerder narichtinge vinden.

A. 1300.

Voorts vintmen by den *Uitrechtsen*

Verſcheyden Branden t' Amſterdam.

Kronijk-ſchrijver *Heda*, *dat t'Amſterdam, in den Jare* 1421. *een ſeer grooten brandt aangingh, die't meeſte deel van die Stad vernielde.*

A. 1421.

Maer zeker Schrijver ſonder naam, achter *J: Pontanus* beſchrijvingh van *Amſterdam* te leſen, die al over de 160 Jaren in 't leven was, zegt, dat *Amſterdam* in 't Jaar, 1441 een grooten brandt heeft uitgeſtaan, en 3 Jaren daar na, in 't Iaer 1444. wederom, zo dat het doenmaals voor 't meerderdeel is afgebrant.

A. 1441.

1444.

Of nu deze twee Schrijvers, een en de zelve zake meenen, en dat 'er ſlechts in 't Iaar getal verſint of verſchreven is, is niet onwaerſchijnlijk.

d' Eerſte H. Stede verbrandt.

Hier na ſoude volgen den brandt van d'oude, en eerſte *Heilige Stede*, zo ſommige ſeggen, in 't Jaar 1452. op *St. Urbaans* dagh, den 24. van * *Bloei maand*, als wanneer deſe halve Stadt, by na, mede af brande. En dat hier doenmaals een grooten en verſchrickelijken brant geweeſt is, getuigt noch zeker brief hier ter Secretarye bewaert, waer van wy meerder in 't vierde boek, in de beſchrijvingh der *H: Stede* geſproken hebben, maer van 't af branden deſer Kapelle, wort in de zelve Brief niet gerept. En onſen geſeiden nameloose Schrijver, achter *J: Pontanus*, ſtelt den brant van deſe Kapel, op 't Jaar 1472.

1452.

* *Maey.*

of. 1472.

De Gelderſe verbranden de Schepen.

Eenige Jaren hier aen volgende, vint men van geen branden vermelt, d'eerſte zou ſijn in 't Jaer 1512. op *Kers* avondt, doen de *Gelderſe*, geen kans op de Stadt ſiende, een groot deel Scheepen, in de *Waal* leggende, vyantlijk verbranden.

1512.

't Reguliers Klooſter verbrandt.

Hier na, in den Iare 1532. op *Alderheiligen avondt* onder de *Veſper*, is verbrant het *Reguliers Klooſter*, even buiten de Stadt, tegen over de *Reguliers Poort* gelegen. Veele meinden, dat het moetwillens, door d'een of d'ander gedaan was, want het is noit weer opgetimmert.

1532.

ziet hier van breder, in 't tweede deel van 't 3 Boek.

De *Herdoopers* hadden ook een huis in de *Sout-ſteegh* aan brant geholpen, in 't Iaar 1535. doen zy naekt langhs ſtraat liepen, maer het wiert aanſtonts, zonder merkelijke ſchade, gebluſt.

Verſcheyde Branden t' Amſterdam.

In den Iare 1572. wierdt de *Laſtadie*, door ordre des Majeſtraets gants af-gebrant, om dat den *Grave van Lumey* die *Amſterdam* doen ter tijdt belegert had, ſijn volk niet in en achter de lootſen, ſchuttingen, timmerhout en ander belemmeringen, (alzo daer veel Scheeps-timmer-werven waren) zoude mogen verſchuilen en beſchanſen, om op die manier, de zelve, dicht onder de Stadts muuren aan te brengen, doch ſommige meinden, dat het was om byſondere afgonſt en nijdigheit, hoe het geweeſt is of niet, hier geſchiede groote ſchade, ſiet in 't voorige 15, en 28. Hooftſtuk.

De Laſtadie afgebrandt.

1572.

Maar in 't Iaar 1596. kreegh *Amſterdam* een felle kneep, door den brandt, die in *d'Oude-zijds Arm ſteeg*, tot een Backer ſijn begin nam, en verſpreide ſich voort tot in de *Warme-ſtraat*, alwaer doenmaels het puik van de Stadt was, ſlaende de vlammen aen d'over zijde, daar achter de huiſen veel ſpijkers, met Koren en andere Koopmanſchappen beleit waren, alwaer de meeſte ſchade geleden wierdt, en quam de zelve op zeventien huiſen te ſtaan, in de welke verſcheide koſtelijke Winkels gehouden wierden, behalven noch de Pakhuiſen en Koren-zolders, die achter aan 't water, *het Damrak* uit quamen, waer door ook den brant eindelijk geſtuit wiert.

Grote brant in de Warme-ſtraat.

1596.

Niet langh daar na, in 't volgende Iaar, 1597. is 'er by lichten dage omtrent de middag, brant ontſtaan by *d'Oude St. Antonis Poort*, alwaer eenige huiſen af branden, met verſcheide Pakhuiſen, daer onder een geweeſt is, waer in men ſchatte, dat wel voor vijftigh duiſent gulden (een groote ſomma in die tijt) aen *Muskoviſche* en andere Koopmanſchap gelegen had.

Brandt by d' Oude St. Antonis Poort.

1597.

In 't Iaar 1616. is daer een brant ontſtaan

Verscheyde Branden t' Amsterdam 1616.

staan aan de West-zijde van de *Warmestraat*, het vierde huis van de *Papen brug steegh*, tot *Philips de Golts* Koffer-maker, door versuim van de Dienst-maecht, die, terwijl haer Meester en Vrouw niet t'huis waren, is met een Knecht, gaan sien de *Lottery* van het *Oude mannen huis* uit trecken op de *Nieuwe Markt*: latende de kaers in een hangende kandelaer aen een schot al brandende hangen, dat aen brant geraekt is, t' huis komende meende zy het in stilte te blussen, maer de vlam d'over hant nemende is het zelve huis verbrand, niet sonder groote schade van de geburen.

A. 1617. In den Iare 1617. tussen den 19 en 20 van * *Sprockel-maandt*, Onstont 'er ter middernacht een brant ontrent de *Haerlemmer sluis*, tegen over de *Rams Koy*; Dit verwekte eenige ontsteltheit onder de luiden, alsoo daeghs te vooren den oproer geweest was, voor het huis van *Rem Egbertse Bisschop*, hier over dorsten vele sich niet op de straet begeven, waer door dese brant meerder schade veroorsaekte, met verlies van drie huisen.

* *Februarius.*

A. 1617. Op *Woensdagh* daer aen, sijnde den 4 dagh na dese moeite, soo wiert recht op de *Beurs-tijt* geroepen, dat het *Stadthuis* in brant stont, het welk maer alleen een uit slaende rook-damp was, van een kachel op het *Stadthuis* staende, en was alsoo veere dit geruchte verspreit, dat de Stadts-Timmer-Meester *Hendrik Iacobsz. Staets* met sijn brant-stok voor aen quam gaan, ende volghden hem de Stads Timmer-luiden, twee en twee nevens d'ander, ieder met een bijl om den hals, en een koevoet in de hant, ofte het noot gedaan hadde, om kassen en slooten met der haest te openen.

A. 1617. Dit smiddaeghs aldus gebeurt zijnde, soo wert des avondts tusschen 8 en 9 uren wederom brant geroepen, op het *Rockin* daer nu de Suiker Backery van *Pelt* is, doch het wiert haest gestilt: want alleen de kap van 't huis af brande, so dat het daer by bleef.

Verscheyde Branden t' Amsterdam.

In 't laeste des Iaars, 1618. is *d'Oude Reguliers Poort*, daar nu dien *Tooren* staet, afgebrant, met een *Glas-huis* of *Glas-blasery*, daar nevens staande, tussen die Poort, en den *Binnen-Amstel*, waar over nu de *steene Doele brugh* gelegen is, op die plaats, daar tegenwoordigh de huisen uit eender hant gebouwt zijn, aan de Schape-Markt.

d' Oude Reguliers Poort Brant af. 1618.

In 't Iaar 1621. den 28 van * *Slacht-maandt*, is daer een schrickelijke brant ontstaan, des avonts tusschen 8 en 9 uren, uit een moutery op *Boom-sloot*, alsoo dat die zelve gantsch af branden, waer door groote vreese was, om dat 'er soo sterke wint ontstont, dat het vuer in *de Wael* mocht over vliegen, daer 't alreede vol Scheepen lagh: maer door de kloekheit, en tegen weer, uit de naburige huisen, wiert het af geweert, en bleef daer by.

Een Moutery verbrant. 1621. * *Novemb.*

Des Iaars daer aen, 1622. den 8 van * *Zomer-maandt*, des nachts, is 'er brand ontstaan in een Verwery, die groote schrik veroorzaekte.

A. 1622. * *Junius.*

Den tweeden dagh hier na, op de middagh, raekten het vuur in een Bos-kruit Molen, gelegen op den *Heiligen Wegh*, even buiten *Amsterdam*. De slagh van 't Bos-kruit wiert door de gantsche Stad gehoort, en beschadighde veel huisen daar ontrent, ook blevender eenige menschen doodt.

Een Bos-kruyd molen vliegt in brandt. 1622.

In * *Gras-maandt*, des volgenden Iaars, 1623. is 'er in de Brouwery van de *Burgh*, op *d'Oude-zijds Achter-burgh-wal* een brandt opgegaan, gekomen door een spleet boven in de schoorsteen, in de turf, die daar tegen aan lagh, dit maakte ten eerste, door sijn hooghte zo verschrickelijke vlammen in de lucht, dat de gantsche Stadt, sich daar van ontzette, men konde in 't eerst om te lesschen, daer niet by komen, door dien de Brouwery verre boven al de omstaande huisen, in hooghte

De Brouwery van de Burg aan brandt. 1923. * *April.*

Verſcheiden Branden t'Amſterdam.

1624.

uitſtak, zo dat deſe brant, het bovenſte deel van 't huis wegh nam, en het benedenſte wiert, door de wackerheit en goede ordre der bluſſers behouden.

In 't Iaar 1624. den 14 van * *Slachtmaandt*, raekten de Bos-kruit Molen van *Ian van Hoorn*, op *de Heilige Wegh*, buiten *Amſterdam* in brandt, daar met een ſlagh, vier menſchen, en zo veel paerden gequeſt wierden, maer een bleef doodt, de reſte ontquament. De Stove en 't Meel-huis raekte in de vlamme, doch de nieuwe gebouwde Kruit-Toren, bleef onbeſchadight.

* *Novemb.*

Twee Bos-kruit Molens aan brant.

1625.

Des Iaars daar aan, 1625. in * *Zomermaandt*, is diergelijk ongeluk weerom op de *Heilige Wegh* gebeurt, alzo een van de dienaers in de Bos-kruit Molen, van *Joris Adriaansz.* Bewinthebber van de *Weſt-Indiſche Maatſchappy*, een ſpijker of yet anders hechten wilde, door wiens vonken, de Molen, met eenige Gebouwen daer by, in de lucht vloogh, met vernielinge van een man: de Kruit-Tooren daer eenige laſten Bos-kruits in lagen, wiert behouden.

* *Junius.*

A. 1643.

't Spinhuis aan brant.

In den Iare 1643. raakte het *Spinhuis*, op 't midden van den dagh aan brant, zo dat het meeſt vernielt wiert, men ſeide, doch ſonder eenige vaſtigheidt, dat de Tuchtelingen dit hadden in 't werk geleit, op hope, dat zy in deſe verwarringh en toeloop ſouden konnen ontſnappen, dat evenwel zo niet gelukte; ziet hier van breeder in 't vierde Boek, in de Beſchrijvinge des zelfs.

Verſcheiden Branden t'Amſterdam.

1643.

Den eerſten dagh des Iaars, 1645. na den ouden Stijl, gaf *Amſterdam* een groot ongeluk, en geen kleine ſchade, en dat door 't af branden van de *Nieuwe Kerk*. Want op den elfden van * *Louw-maandt*, ſloegh den brant, door een felle koude Ooſten windt gedreven, uit een Lootgieters vuur-pot, die door onachtzaamheidt der zelver, by een open dak-venſter, (terwijl zy waren gaan eten) was blijven ſtaen, in 't houte verwelffel en dak, en om dat men door de groote hooghte niet by den brandt konde komen, moſt men ſien, dat de Kerk geheel van binnen uit brande, doch hoe dit toe gink, en deſe Kerk wederom loffelijker herbout is, hebben wy in 't vierde Boek, in des zelfs Beſchrijvinge, breeder beſchreven, daar men dit volgende Vaers, behelſende het dagh en Jaar-tal, ook vinden zal.

De Nieuwe Kerk aan brant.

1645.

* *Januarius.*

BIJ feLLe gVre koVW geraakten Ik tot as:
Doen't naar het oVt gebrVIk, Den eerſten Iaars Dagh Was.

A. 1645.

Omtrent * *Bloey-maandt*, in 't zelve Iaar, gingh een brant op, in de Brouwery van de *Swaan*, op *de Nieuwe-zijdts Achter burgh-wal*, 's avonts ten 9 uren, en alſoo het vuur, boven eerſt ontſteken zijnde, beneden quam vallen, al eer ymant by na, daer van wiſt, zo moſtmen 't middelſte gedeelte aan 't vuur ten roof over laten, maer 't voorſte en achterſte wiert behouden, van deze Brouwery was toen maals Eigenaer, *d'Heer Albert D: Pater*, toen Schepen en Raadt, namaals Burgermeeſter deſer Stede.

* *May.*

De Brouwery van de Swaan aan brandt.

Maar in den Iare 1652. den 7 van * *Hooy-maandt*, des morgens omtrent 2 uren, raakten den brandt, (men weet niet hoe) in 't *Oudt Stadthuis*, terwijl men met het *Nieuwe*, daer achter te bouwen, al beſigh was. Hier van kan men in 't vierde Boek, in diens Beſchrijvingh, meerder leſen.

't Out Stadthuis brant af.

1652.

* *Iulius.*

Zeker Liefhebber, maakte deſe 2 vaerskens, op 't af branden van 't *Oude*, en 't opbouwen van 't *Nieuwe*, waer in hy de uitgebrande muren, aldus doet ſpreken.

Dus

Verscheyde branden t' Amsterdam.

Dus schon de brand mijn Pruik, en wierp my 't aansicht onder.
Maar achter my verrijst weer 't achtste Werelds Wonder.

Verscheyde branden t' Amsterdam.

1654. * *Januarius* In 't Iaar 1654. tussen den 6 en 7 van * *Louw-maandt*, rackte buiten de *Reguliers Poort*, op het *Otters Padt*, een Moutmolen aen brant, die door de kracht des wints, niet konde in stant gebracht worden, soo dat die gants af brande, en de brandende vonken sijn over geweit op *het Vissers Padt*, alwaer eenige Tuin-huisjens in de brant geraekten; hier verbrande wel 3 Brousels Mout op de Meulen, toebehoorende *Albert Pater*, *Ian Veeneman* ende *Klaas Iacobsz Gelthouwer*, Brouwers ende Eigenaers van de Molen.

Een Moutmolen. verbrant. 1654.

* *November.* A. 1654. Den 6 van * *Slacht-maandt* daer aen volgende, is daer des nachts ten 12 uren een groote brant ontstaen op *het Spuy*, in een smeer-Smeltery, door versuim van een kaers, die in een mant was gezet, op de Solder, daar de vensters open stonden, op dat 'et smeer soude drogen, en met een harde Zuit-weste wint is de mant in brant geraekt, en 4 of 5 huisen verbranden met de SmeerSmeltery, waer over doen een Willekeur is gemaekt, dat men geen Smeer in de Stadt mocht smelten, en een plaets buiten de *St. Antonis Poort* geordineert wiert, om sulx te doen.

Een Smeersmeltery verbrant.

* *Januarius.* A. 1657. In den Iare 1657. den 14 van * *Louw-maandt*, snachts ten 11 uren, is een groote brant ontstaan, in de Lijn-Baen van *Hector Pietersz.* by de *Bullebaks sluis*, door het Touw-werk in de Teer-ketel te doen, daer de knecht met sijn schouderen aan de lantaern stiet, die in de ketel quam te vallen, soo dat de huisinge tenemael in d'asse geraekte, en wel 50 duisent guldens in ieder Lijnbaen, aen Touwerk en Hennep schade geleden is, het welk 12 Iaer geleden, aldaer noch eens geschiet was.

Lijnbanen verbrant.

A. 1645.

In 't Iaer, 1658. den 6 van * *Slacht-maandt*, is op de *Oude Schans*, by de *Dijkstraat*, een geweldige brant geweest, ten huise van *Ioan de Lange*, welk wooninge verhuurt wort, by de Kerk-meesters van de *Zuider Kerk*, alwaer noch grooter ongeluk is voor gevallen: want alsoo, door de hooghte van 't huis daar de brant in was, niet konde gestist worden, soo heeft men doende geweest, om de gevel neder te trecken, en zijn in 't neder vallen 7 of 8 menschen verplet, daer onder mede des Stadts Fabrijk Meester, *Dirk Wynantsz.* geweest is, sommige andere sijn deerlijk gequest: en aan hooft, armen en beenen beschadight: de Fabrijk-Meester wiert (alzo hy door de slagh onkennelijk was) in de *Zuider Kerk* gebracht, daar hy de gantsche nacht heeft gelegen, tot dat hy des andere daeghs gemist, en onder-socht zijnde, bevonden wiert, de zelve te wesen: is alsoo in zijn huis gebracht, alwaer de E: Heeren Burgermeesters den rouw hebben laten beklagen, en met een doen seggen, dat zy de onkosten der Begravenis souden betalen.

1658. * *Novemb.*

Een huys op d' Oude Schans aan brandt.

Des Stads Fabrijkmeester, Dirk Wijnants, met noch 6 of 7 andere raken om hals.

In den Iare 1660. tusschen den 3 en 4 van * *Louw-maandt*, is de Suiker-Backery van *Cornelis Nuijts* af gebrandt, staande op de *Heere Graft*, over de *Warmoes Graft*, alwaer *de Konink van Polen* in de gevel staet, sonder eenige huisen meerder, die nu wederom, cierlijker met een hart steene gevel is herbouwt.

A. 1660.

Een Suykerbakkery aan brandt.

* *Januarius.*

In 't Iaar 1662. tusschen den 16 en 17 van * *Wijn-maandt*, is een groote brant ontstaen, ontrent 's nachts ten 2 uuren, in de *Barnende steegh*, by de *St. Antonis Marct*, in een heete Parssery, zo dat de vlam over de sloot sloegh, in de huisen van de *Bloet-straat*, waar door dat 3 heete Parssen,

A. 1662.

Brandt in Barnde-steegh.

* *October*

3 Klan-

Verſcheyde Branden t' Amſterdam.

3 Klander-Moolens, 7 Huyſen, en wel 20 woningen ſijn in de aſſe geraakt.

A. 1663. Des Iaars daar na 1663 tuſſchen den 16 en 17 van *Sprokkelmaant* is wederom in de *Berrende Steegh* eenbrandt ontſtaan, in 't Huis van't *Kuypers Gilt* alwaar ſy de Gilde-kamer achter hadden, die noch behouden wiert, maar het voorhuis in de ſtraet brande geheel van binnen, tot de kelder toe, af.

* *Februarius.*

* *Ianuarius.*

A. 1664. Den 10 van * *Louw-maandt* daar aan volgende, was 'er Brant in de *Kalver-ſtraet* op de Middagh, boven op de Solder van een Was-ſmeltery, dat door onvoorſigtigheyt van de knegt in Brant geraakte, ſo dat de Solder en het Dak verbrande, en binnen het huys groote ſchade leedt.

In 't Iaar, 1664. Tuſſchen den 1 en 2 van * *Winter-maandt*, ontſtont 'er brant in de *Hout-tuinen* over *Bickers Eylandt*, door onachtſaemheyt, datmen een ketel met water in een Loots hadde over gehangen, en vuer daer onder geſtookt, om het water in de morgenſtont vroegh heet te hebben: maar 's nachts is 'er de brant in geraeckt, daar door wel 3 Hout-tuinen ende 2 wooningen t' enemaal in de aſſe geleyt wierden, zijnde een groot geluck, dat daar weynigh wints was, zouden anders noch meer Houdt-tuinen aangeſteecken en verbrandt zijn.

Verſcheyde Branden t' Amſterdam.

1664.

* *Decemb.*

De voornoemde verbrande gebouwen, zo wel des Stads, als bezondere, zijn meeſt al heerlijker, koſtelijker, en ſierlijker herbouwt geworden. *Brandt verarmt niet.*

Brandt-ſtichters.

A. 1622. Na 't uitgaan van 't twaalf-Iarigh Beſtant, hebben de *Spanjaarts* alle middelen aengewent, om deſe onſe *Nederlanden* te krenken en ſchade toe te brengen. *Den Marquis Spinola*, in den Iare 1622. *Bergen-op-Zoom* te vergeefs belegert hebbende, heeft eenige Brant-ſtichters uit geſonden, om ſommige voorname plaetſen, en beſonder *Amſterdam*, aan veel oorden aen brant te ſteken, op welk een ſtuk eenen *Balthaſar Paul*, als huerlink van haer bevonden is geweeſt, die vrywilligh alles bekent hebbende, ſijn rechtvaerdige Juſtitie openbaerlijk daer over, ontfangen heeft, en hier *t' Amſterdam* op 't Schavot voor *'t Stads-huys* gewurgt en geblakert is geworden. De middelen om dit in 't werk te leggen, waren deſe: Een dooſe, hoogh van fatſoen, daer in een Lantaeren ſtont, met een brandende kaerſe, aen de welke veel vuur-werken reſpondeerden, die onder door den bodem van de Lanteren, (die wat hoogh verheven was) tot op den bodem van de Doos ſtrekte, daer alderhande brandende ſtoffe, als Mos, Swavel, Pick, Pulver, Vlas, en meer andere Krijghs-materialen op lagen. Deſe voorſz. Dooſen meenden zy (als Paſſagiers daer mede reiſende) in de Herbergen op eenige verborgen plaetſen, te zetten, en ter gelegen der tijt aen te ſteken; Maer door de goede waerſchouwinge, des Achtbaren Raeds, en naeuwe toeſicht der Borgeren, is 't zelfde op zes plaetſen belet, en de Inſtrumenten ſijn in handen der Heeren gebrocht.

A. 1622.

Een Brant-ſtichter gerecht.

Werktuygh tot brand-ſtichten.

Brandt ſtichters ondekt.

Ondertuſſen gingh den roep zeer ſterck, dat men de groote *Beurs* des middags, met al de Koopluyden daer op, door een Schip of Vlot-ſchuyt vol Boskruydt daar onder te leggen, zou doen in de Lucht vliegen, waar door ordre geſtelt wierdt, dat 'er 2 boomen voor de *Beurs-ſluys*, d' een aan het *Damrack*, en d' ander aan den *binnen Amſtel*, genaamt *het Rokkin*, geleydt zijn, die alle middags en 's nachts geſloten wierden, gelijck ſedert die tijdt is, en noch wort gedaan.

De Beurs-ſluys met boomen geſloten.

Evenwel hebben de *Spaenſche* niet konnen ruſten, maar getracht om met konſtige vuirwercken brant te ſtichten, ſoo aan

Huy-

Brandt-ſtichters t' Amſterdam, 1622.

Huyſen, Hout-tuinen, Teer-Tuinen, als mede de Scheepen inde *Wael*: hier toe hadden zy toegemaakte buyzen, die met gaten op malkanderen over een quamen, gevult met alderleye brandende ſtoffen, die men met een Kaers aan 't een eynde aanſtekende, allenskens na 't ander eynde toe vonkende, ten laatſten in lichte gevulde Doozen, of Papieren de vlam en brandt maackten. Zy hadden 't Oog ook op 't *Ooſt-indis-Huys*, *Warme-ſtraat*, *Kalver-ſtraat*, *Nieuwendijk*, &c. En dit zou alles, wanneer het een Storm Waeyde, t' effens hebben aangegaan.

Den aanſlagh wort bervat.

Hier toe waren uyt geſonden *Lieve van Ecke* en *Nicolaas Olma*, onder het beleyt van *Capiteyn vander Elſt*, en haar werck volbracht hebbende, was beſtemt dat d' een na *Maſlant-ſluys*, d' ander na *Schoon-hoven*, de derde na *Weſel*, vluchten ſoude; deſe *Lieve van Ecke* is op *Amſterdam* gereyſt, van gelt wel voorſien; de Stat wel door wandelt en bezigtight hebbende heeft daar van Raport aen de *Infante* gedaan, die den *Capiteyn vander Elſt* op Weſel ſond: En om de Reſolutie van den *Marquis Spinola* te weten, die wilde datmen het daatlijk in 't werk ſoude ſtellen; ſo is een Contrakt met de voorgeſchreeven *Lieve van Ecke* gemaekt, dat dit uytgewerkt ſijnde hy ontfangen ſoude 6000 gulden, en daar boven noch een goet tracktement, deſgelijks zijn medeſtanders. Alzo is hy met proviſie van geldt wel verſien, en 't geen hem vorder noodig was, na *Zeelant* vertrocken, maar aldaar komende, bedacht zich, en bleef met geld met al achter, zonder yets uyt te voeren. Als hier op niet volghde, heeft *Don Rodrigo Las*, Grave van *Zalazar*, hier toe verwekt eenige Boots-geſellen, van *Antwerpen*, onder 't beleyt van *Hendrick Rol*, die hier mede toe gebruykt heeft eenen genoemt *vande Woeſtijne*, Luytenant van *Paſquier de Grauw*, op de ſelve voorwaarde, als het met *vander Ecke* geaccordeert was: Maar het werk is achter gebleven, door ſijn gierigheyt, die hem eerſt tot *Vliſsingen*, en daar naar tot *Middelburgh*, in hechteniſſe braght.

En gaat te niet.

Brandt-ſtichters t' Amſterdam, 1623.

Deſen aanſlagh is evenwel al wederom in 't werk geſtelt, door een *Capiteyn des Armes*, maar 't is mede al in rook verdwenen.

Doch het gemoet vande *Grave van Zalazar* hier mede niet voldaan zijnde, ontbiedt Capiteyn *vander Elſt* ten Hove, hem volkomen afvragende, of daar gans geen middel was, dit feyt binnen *Amſterdam* uit te voeren, hy verklaert neen: ten ware dat eenige Geeſtelijke Perſoonen, die het beleydt van de logementen, en 't ghelt in *Hollandt* hadden nevens C. B. en de Paſtoor op het Caſteel t' *Antwerpen*, die de Biechten hoort, de Perſoonen, die uytwerkers van ſulke ſtukken zijn zouden, daar toe aan porde, en haer contrackten van beloften bewaarde mitſgaders eenige uyt de Magiſtraat tot *Antwerpen*, die ook daer toe laſt van hulp-middelen hadden, in 't by zonder yemant, t' zy geeſtelijk of waerltlijk, door den yver van de Religie aengehitſt, te beſpreeken, om dit brandt-ſtichten binnen *Amſterdam* te wege te brengen.

Wort al wederom aangeleyt.

Hier op heeftmen terſtont by der handt gekregen een Waert binnen *Antwerpen*, die tot ſulks een hoop Boeren, of vagebonden opgenomen heeft, om dit voorſchreven feyt uit te richten, en daar door vergifnis, of *Pardon* te bekomen, beneffens een groote ſomma gelts; hier by wierden noch eenige Soldaaten van de *Maryen Schans*, en de *Peerle* geworven: Deſe ſijn alle om 't ſtuck uyt te voeren, vertrocken, en hebben alles binnen *Amſterdam* wel door ſien, en vlijts genoegh gedaen, om het in 't werk te leggen, maer in 't eynde ongedaen'er zaken, tot haar Meeſters weder gekeert, en voldoende redenen, met groot vergenoegen aan *Don de Valaſco*,

Doch keeren wederom.

Brandtſtichters t' Amſterdam, 1622.

co, en de *Audiencier Vereycken* gegeven. En alle bezonderheden van de gelegentheyt *t' Amſterdam* volkomen onder richt, Als datter doens groote veranderinge in de Politie aldaar voor gevallen, en Prijſelijcke ordre geſtelt was, het *Magazijn* of *Bos-Huys* was met wacht voorſien, men konde de groote Scheepen niet by komen,

Oordeelen de zaek ondoenlijk.

om ſulks in 'twerk te leggen, dan 't ſavonts tuſſchen negen of thien uyren: En dan liepen ſy gevaar ontdeckt te werden, door de ſcherpe wacht over al.

H. Bellenus Cappellaan neemt yets voor.

Doch heeft eenen *Henricus Bellenus Capellaan*, verklaart, raat te weten, om alleenlijk de *Pektonnen*, in de *Teer-tuynen*, de *Plancken*, *Deelen* en *Sparren*, als ook de kleyne Schepen, Lichters, en Huyſen daer ontrent, in de Brant te ſteken, daar toe by der handt hebbende en verthonende nieuwe konſtige, en wel gepractiſeerde werktuygen, die ook daatlijk in het Hof van *Don Rodrigo Las*, *Grave van Zalazar* in tegenwoordigheyt van den *Audiencier Verrijken* geproeft en goet bevonden wierden: en alſoo de voorſz. *Henricus Bellenus* wel 40 Jaar een *Exorciſt* geweeſt is, ſo heeft hy voorgeſtelt, datmen Fenijn ſoude doen toeſtellen, om daar mede de Burgeren het bluſſchen van de Brant te beletten, 't welk goet gevonden zijnde, is een Doctor te *Antwerpen* woonende ontboden, met de welke dit alles overgeleyt wierdt: die

Vergiftige Ballekens.

zelve heeft op haar verſoek geopenbaert, datter ballekens van het ſchadelijkſte en vinnighſte Fenijn zijn (welcker beſchrijvinge ſijn *Excellent. de Prins van Orangien* door d' ontdeckinge ook kenbaar geworden is) die in de Brant ſouden geworpen werden, daar door de Burgers het vyer niet ſouden konnen uytbluſſen, veel min genaaken.

Om dit grouwelijk feyt aan te leggen, ſijn van *Antwerpen* afgevaerdigt de voorſz. *Capiteyn vander Elſt* in Perſoon, *de Cappelaen Henricus Bellenus*, en andere medeſtanders, onder beloften, dat boven de *vijftigh Duyſent Ducaten* aan de voornoemde *Capiteyn* belooft, Hy met een nieuw Kleedt, en een Compagnye Paerden vereert ſoude werden, en de voornoemde *Cappellaan* met het eerſte notabelſte Kerkelijk Officie, datter voor viel; de andere met 500 guldens gereet gelt, en 30 Phlippen ter maandt, haar leven lank: en ſoo het geviel dat yemandt op de daadt beloopen wiert, zo ſoude ſijn Huys-vrouwe, ofte naaſte vrienden 't ſelve genieten. Hier op is de algemeene af-tocht geſchiet: Maar 't is door de genadighe voorſorge Godts, ontdekt, jae ook datmen behalven alle de omſtandigheden, te wete gekomen is, hoe ſy haer alle, in deſe Landen en Stad komende, met andere namen hadden doen vernoemen.

Brandeſtichters t' Amſterdam, 1623.

Beloften van Vereeringen.

Kennis van den aanſlag

Men heeft mede kenniſſe gehadt, waar ſy tot *Leyden*, en hier *t' Amſterdam* gelogeert ſouden hebben, en wie de Coopman is, op welcke de Wiſſel binnen *Amſterdam* 't haren behoeve, ſoude over gemaakt werden, nochtans buyten kenniſſe van de Koopman. Maar van alle deze aanſlagen is niet een uytgevoert, noch in 't werk geſtelt, door dien de Scheepen in de *Wael*, te wel bewaart, en bewaakt wierden, en de Wacht binnen de Stat, den gantſchen nacht door, de ronden deden, door alle't welke de zaak te gevaarlijk was, om aan te gaan; De volkomen kennis van dezen geheelen handel, is uytgekomen, door zeker Capiteyn, genaamt *Blaeuw* of *Blaeuwbeen*, die omtrent deze tijdt, in s' *Graven-Hage*, om andere oorzake gevangen, en alle de bezonderheden van dezen aanſlagh bekent was. Hy heeft het geopenbaart, aan die genen, die het behoorden te weeten, en is oock daar over beloont geworden.

Doch alles loopt te niet.

Wie deſe aanſlagen ondekt heeft

Duure

Duure Tijden

Oorzaken van duurte

Gebrek en Schaarsheydt van leeftoght, by zonder van Koorn, veroorzaakt duure benaude tijden, dat voornamentlijk eerst van de Arme gemeente gevoelt wort: en of schoon alderley spijze quam te ontbreeken, zo langh men slechts Broodt heeft, hoeftmen van geen honger te sterven, maar by aldien het hier aen komt te haperen, en Hongers-noodt onder 't gemeen volk te ontstaan, daar op de Sterfte is volgende, zo heeftmen gevaarlijke aanslagen van de zelve te verwachten, 't welk *d' Heer H. de Groot* in zijn Treurspel van * *Sophonpaneas*, (door *Vondel* aldus verduytst) met dese vaersen te kennen geeft.

* *Ioseph.*

Een plaag, die altijdt was gevaarlijk voor den Staat:
Want Hongers-noodt en weet van nergens op te passen,
Een uytgehongert Volk is al 't gezagh ontwassen.

En gelijk hy vorders, daar na, met eenige andere volgende Vaersen zeker oploop, tot *Koptos* door den honger ontstaan, heel nauwkeurigh beschrijft. Doch hier *t' Amsterdam* kan wel groote duurte in 't Koorn zijn (gelijk dan gemeenlijk ook in alle omleggende landen, ja by na in gants *Europa* is) daar nochtans alle zolders en packhuysen in deze Stad met Koorn, als volgepropt zijn, d'Oorzaak daar van, is de grooten Koophandel, die alhier in Granen gedreven wordt, want zo der eenige schijn is, dat het Coorn, 't zy door quade gewassen, Oorlogs-verwoestingen, Sterften, óf diergelijke toevallen, schaars wort, en in prijs zou komen te steygeren, zo doen het de Koopluyden op hope van winst (dat haar ook wel dikwils misslukt) in alle gewesten op kopen, en hier na toe voeren, en dat om den vryen onbekommerden handel, die men hier toe laat: hier over

Den Koophandel makt duurte, en goet koop.

heeft *Amsterdam* al van outs her, de naam van *Koorenschuur van geheel Europa* bekomen. Maar gelijk zy het Koorn van alle kanten verzamelt, zo levert zy het zelve aan alle hare naburen, ja aan gants *Europa* wederom uyt, zo dat geheel *Nederlant*, en die daar om heen leggen, op haar, in tijden van schaarsheidt komen steunen, gelijk ook verscheide reyzen gebleken is, dat zy het Koorn gezonden heeft, na die plaatzen, van waar het somtijdts herwaarts komt, als hier na gezeyt zal worden.

Oorzaken van duurte

Hoe duren tijdt *t' Amsterdam* ook somtijts geweest magh hebben, zo kan men evenwel niet bewijzen, dat aldaar ooyt menschen van Honger gesneuvelt zijn, gelijkmen wel van verscheyden andere Landen, als *Spanjen*, *Italien*, *Vranckrijck*, en *Duytslandt* gehoort heeft, alwaar duisenden wel eer versmacht zijn, die elck bezonder met een weynigh Broodt alleen, zouden hebben konnen behouden worden. Want in alle de heeter landen, Zuydwaart van ons afgelegen, en hier boven genaemt, zijn de luyden zo hongerig nergens na, als by ons, en in de kouder landen ten Noorden van ons af; d'oorzaak hier van is, dat in die warme landen, de hitte in onse lichamen, die de maag doet kooken en de spijze verteeren, door de uyterlijke warmte, na buiten getrocken wort, en alzo die verteerende krachten doet verdwijnen en uitsweeten, waar door den honger kleinder is; Het tegendeel bevintmen in de kouwder landen, alwaar de natuurlijke binnenste hitte, door de koude, des Luchts, binnen blijvende, de kost in de Mage beter en eerder doet verteeren, en alzo meerder honger verwekt, over zulks vintmen ook veel vetter en lijviger menschen in de koude, dan in de warme landen, daar die

Niemant hoeft t' Amsterdam van honger te sterven.

Onderscheyt der Koude en Warme Landen, in 't veel, of weynig eten

Redenen van duure tijden.

veel magerder, en ſchraalder zijn: Ook kan yder by zigh zelfs wel gewaar worden, dat men des Winters meerder als des zomers, tot eten genegen is.

Als het gemeen Volk in *Spanjen*, *Italien*, *Vranckrijk*, &c. ſlechts van Broodt voorzien is, daar zy geringe vruchten, als Ajuyn, Loock enz. toe eten, zijn zy vernoeght, 't welk de *Poeet Iuvenalis*, met de volgende Vaerskens, (aldus in duits nagevolgt) betuigt.

Het vollek, vol bekommeringen,
Begeert ſlechts twee-der-hande dingen;
Dat 's Broodt, tot voedtzel van het lijf,
En Schouw-ſpel tot haar tijdt-verdrijf.

Veel Koren wort in Hollandt vertiert.

In de Keizers tijden, plachtmen te *Romen* zeer veel Koorn en Broodt aan de gemeente uyt te deelen, gelijk *Iuſtus Lipſius* in zijn *Commentarien*, uit oude Schrijvers te zamen getrocken, verhaalt. Doch in de Noordſche landen, en bezonderlijck in *Hollandt*, en hier *t' Amſterdam*, heeftmen veel meer Koren voor yder menſch van nooden, want niet alleen, datmen hier hongeriger is; maar in de Warme landen drinckt het gemeen volck water, dat zy maar om het halen, bekomen konnen, en by 't zelve, beneffens het broodt, konnen ſy 't leven behouden, en hier *t' Amſterdam* en daar omtrent, zyn de wateren om te drinken gants onbequaam, want die in de Revieren, zijn zout en brack, door de na-by-heidt van de Zee, en 't laege landt; die uit de grondt komen, zijn hardt en wreedt, door de weeke Moraſſige veengronden, en de regen-wateren zijn te raeuw, om datze niet genoegh in de Wolken, vermits de naheidt van de Zee, gedifteleert zijn: over zulks is hier dubbelt Koorn voor yder menſch van noden, door dien men 't zelve, (by manier van zeggen) niet alleen eeten, maar ook drinken moet. Alzo is dan de gemeene drank, Bier, dat wel uit water be-

En tot den drank gebruykt.

ſtaat, doch met Koorn, als voornamelijk Gerſt, (daar mede wel ſomtijdts Boeckweyt en Tarwe onder gebruickt wordt) te zamen geſoden is, 't zy dan dick of dun, geen zo Armen menſch hier *t' Amſterdam*, of hy drinkt ten minſten Scherp bier, en geen Water.

Redenen van duure tijden.

Geen of ſeer weynig Koren waſt in Hollandt.

Drie mijlen rontom *Amſterdam* waſt geen Koorn, in *Hollandt* zeer weynigh, d' andere omleggende landen als *Gelderland*, , *Overyſſel*, *Uytrecht*, *Zeelandt*, verbouwen dat wel, maar nauwelijcks zouden zommige zigh met haar eygen Koorn konnen voeden, in zonderheydt by ſchraale gewaſſen, maar 't Koorn dat in *Hollandt* en *t' Amſterdam* gebruyckt wordt, komt de Rogge uyt *Poolen*, *Pruyſſen* en *Poomeren*, oock wel ſomtijts uit *Lijflandt* en *Sweeden*, Ia ſelfs by duure tijden uyt *Moskovien*, die dan aldaar op Eeſten, gelijk de Gerſt (die men tot Brouwen en Grutten gebruykt) gedroogt wordt. Het Mout en Gerſt, tot Bier, krijgen wy uit *Deen-marken*.

Waar uyt de duurte of goeden koop van het Koorn ontſtaat.

Hier uit volgt, dat de duurte of goede koop der Granen, hier te Lande niet ontſtaat, uit onſe binnenlantſche miſgewaſſen, of overvloedt, maar uit 't geen dat van buiten inkomt, want of ſchoon het Koorn hier omtrent, noch zo overvloedig en ſchoon gewaſſen mocht zijn, en 't geen van buyten komt, ſchraal en duur was, zo zouw het buytenlandtſche, ten aanzien van zijn menigte, het binnenlandtſche de markt ſtellen, en duurte maken: In tegendeel, by aldien 't gewas hier te lande, ſeer ſlecht was, en dat van de buiten landen overvloedig, dan zou, om de zelve reden, de merkt op laegen prijs komen te vallen, dit wort alzo door de dagelijckſe ervarentheyt bevonden.

Vervolg van duure tijden.

Dat *Amſterdam* in oude Eeuwen, al eer het alzulcken Scheepvaart en Koophandel wijdt en zijdt, over al voerde, verſcheide duure tijden heeft uytgeſtaan, is buyten

Vervolgvan duure tijden.

ten bedenken, maar door haar wijtluchtigen handel, af en aanvoering met alle landen, kan het niet wel (menschelijker wijs gesprooken) met meerder duurte, als hare naburen belast worden, wel verstaande, zo lang het ook de vryheidt, als tegenwoordigh, blijft genieten: ja hier toe moeten, of behooren d' omleggende Steden zelfs, als het noodt dede, haar te hulp te komen, nademaal deze Stadt hun eenigste toevlught en Kooren Schuir, in alzulke, en diergelijke benaude tijden, altijdt geweest, en noch is. 't Heeft gebleken in den Iare 1629. doen *Graef Hendrick vanden Bergh*, van wegen den *Koning van Spanjen*, met een deel Krijgsvolck, in de *Veluwe* gevallen, en de Stadt *Amesvoort* al in zijn handen over gelevert was, dat die van *Uytrecht*, niet weinigh voor haar Stat, bangh zijnde, een groote partye Koorn nevens andere behoeftigheden, van *Amsterdam* aanstonts op haar verzoek, binnen gesonden wiert: Maar als daar na in 't Jaar 1650. de Stat *Amsterdam* door *zijn Hoogheyt de Prins van Oranjen*, slechts vijf dagen belegert was, hoe wel de Waterkant aan 't *Ye*, altijdt vry en open is geweest, begosten eenige omleggende Steden, bang te worden, dat by volharding, en verswaringh van dit belegh, den toevoer, die hun Bakkers en Brouwers, gewent waren van *Amsterdam* te bekomen, (daar van zommige zigh niet al te veel t'zeffens, gewoon zijn te voorzien, de wijl zy wel weten, dat hier altijdt overvloedt genoeg te bekomen is) mocht komen te stuiten, dat hunne Steden in d' uiterste noodt en benautheit hadden konnen vervallen, gelijk in 'tvervolg korts hier aan, van die van *Alckmaer* en *Hoorn*, zal verhaaldt worden.

Amsterdam spijst de Naburige Steden.

Die hun ook op haar verlaten.

Verscheyde veranderingen.

In 't voorige zevende Hooftstuck dese beschrijvinge, is verhaaldt de goede koop van alle waren in 't Jaar 1464. 1484. 1488, 1494. Ook de duurte van 't Jaar 1547. doen een Last Rogge hier *t' Amsterdam* koste 66 goutguldens, dat is 92 karolus guldens en 8 stuivers; en de schielijke veranderingh van goede koop, des Jaars daar aan volgende, 1548. als ook de duurte en verandering des Iaars 1587. doen een Last Rogge koste 900 gulden, een last Tarwe, 935 gulden en 10 stuyv. dat noch in 't zelve Jaar zo veranderde, dat men een last Rogge voor 56 gulden en 10 stuivers kopen konde.

Duure Tijden t' Amsterdam voorgevallen, 1547. A. 1548.

Maar in den Jaare 1565. raakten hier *t' Amsterdam* veel twist, door de duurte van 't Koorn, onder groote en kleine, door dien de Magistraat, voor Hongersnoodt hunner ingesetenen bangh zijnde, verbot deden, het Koorn uyt te voeren, doch eenige het Raadt-slot des avondts vernemende, kregen by nacht de boom open, en voerden zo veel Rogge en Tarwe des nachts en des morgens, voor de afkundinge na buiten, als hun doenlijck was, daar over d' andere Koopluiden, die hier te vooren niet van wisten, groot misnoegen toonden, alzo het Koorn dat binnen bleef, na 't sluiten van de Stadt, wel 80 ten hondert affloeg, en 't geen buyten geraakt was, om de zelve oorzaak, te meerder rees. Hier van kan men breeder leesen in 't voorgaande 15 Hooftstuck.

Onlust t' Amsterdam over de duurte, 1565.

Duure en benaude tijden zijn *Amsterdam* korts hier na, verscheyde reizen over gekomen, als in den Iaare 1572. doen de *Graaf van Lumey*, de Stat (hoe wel niet langh) belegert had; en voorts, als eenige weynigh Iaren daar na, die van *Hoorn* en *Enchuysen* (nu al aan des Prinsen en der Staten zijde gevallen zijnde) *Amsterdam* met hunne Scheepen, op de *Zuyder Zee*, in 't *Ye*, ja zelf, tot voor, en dicht onder de Stadt, en 't geschut, dat op 't *Kamper Hooft*, voor *Schreyers Toorn*, tegen haar geplant was, derfden komen braveeren, alle toe en uitvoer haar belettende. Maar d' overste *Sonoy*, door last der Staten benaeude de Stadt alder

Benaude tijdt t' Amsterdam, 1572.

Duure, en benaude tijt t'Amſterdam, 1578.

hardtſt, in den Iaare, 1578. En dat zo wel te lande, als te water, door dien veel Schanſen op de Dijken en hooghten ſoo hier als daar, om de Stadt geleyt wierden, hy nam ook de *Zoutkeeten* en andere plaatzen in, waar door hy de Stat als geblokkeert hieldt, doch een Molen, daer de belegerde *Amſterdammers* dapper om verleegen waren, namen zy wederom, daar vinnigh ten weder zijden om geſtreeden wierdt, ook ſloegh men in dit Iaar de vierkante ſtucken zilvergeldt, daar van hier te vooren, gelijk als ook van dit verhaalde, breder geſprooken is. Evenwel haperde het aan Koren doenmaals niet maar wel aan 't Maalen des zelfs, want door dien de Stadt doen ter tijdt, met muuren en torens beſloten was, en over zulks geen gelegentheidt had, om Wintmoolens binnen de zelve te zetten, gelijk men nu op de punten of Bolwercken doet, vont men zigh zeer verleegen, over zulks deden de Majeſtraten een *Rosmoolen* zetten, dicht aan de *Haerlemmer poort*, ter plaats, daar nu de *Stroo-merkt* is, deze wierdt nacht en dagh met Paerden gaande gehouden: De voornaamſte borgers hadden ook houte quaern-of hantmolens in hare Huyzen, daar mede men, met een of twee menſchen, na datze groot of kleyn waren, het Koorn malen konde, alzulke gedenkt ons noch, op de zolders van eenige oude Huyzen, in de *Warme-ſtraat*, (daar doenmaals de Rijckſte en voortreffelijckſte Borgers woonden) te hebben gezien, maar of zy zulks, door bevel der Wethouders gehouden waren te doen, (om dat de Stadts Ros-molen niet Koorns genoeg malen konde) is onzeker.

Die van Amſterdam winnen een Molen.

Een Ros, of paerde-molen gemaakt

Houte quaern, of handtmolens.

A. 1623. In 't Iaar 1623. begoſt duurte in 't Koorn te ontſtaan, waar over de Magiſtraat van *Amſterdam* haar by tijdts verſorght hebbende, en den kouden Winter, als 'er weynigh te winnen valt, inziende, boden zo wel aan rijken als Armen aan, het Broodt tot laeger prijs te mogen halen, dan het de Bakkers geven konden, dit ontlaſte de gemeinte zeer veel, daar van anders eenige hadden moeten verloopen, of van honger vergaan.

Duurte t'Amſterdam, 1623.

In den Zomer des zelven Iaars, meinde men dat de Rogge zoude afflaan, om dat'er een overvloedigh gewas geweeſt was, maar de duurte bleef echter al duuren: d'oorzaak daar af, ſchreefmen toe, de groote ſterfte, in *Poolen*, waar door het aan menſchen gebrak, om 't Kooren te dorſſchen, daar by quam, dat de drooge Zomer de Wateren zo kleyn maakte, dat'er weinigh gelegentheidt was, om de Granen af te voeren, dit veroorſaakte tot *Danſigh*, en hier te lande, en by na over al, de groote ſchaarsheydt en duurte: als eyndelijk den Herfſt alreede voorby was, en geen overvloedt van koorn volgde, liep de Rogge hier *t'Amſterdam* op 170 goutguldens, en hooger. *Hans Korneliſz. Moorman*, een Koornkoper, meynde de noten hier dapper na zijn zin te ſtellen, want hy had 500 laſt Rogge, en zo veel Tarwe by zigh; aan hem wierdt voor deſe party Rogge geboden, door de Magiſtraat (die haar tegen den Winter voor den Armen wilden voorzien, als ook om hem dit Koorn af handigh te maken, dewijl alle andere Koorenkoopers naar hem luyſterden, en op hem zagen,) 180 goutguldens voor yder laſt. Doch hy wilde het niet op 190 goutguldens zetten, verklarende anders van zijn meeſters gelaſt te zijn: andere Koopluiden gaven het evenwel minder, vermits zy een eerlijke winſt konden trecken. In deſe benautheidt quamen noch 20 Schepen met Koorn binnen, maar alle in vaſte handen, zo dat het geen afflagh by broght, waar door de Magiſtraat genoodzaakt was, verbodt te doen, om eenig Koorn uit te voeren: Strax bevontmen dat de nabuurige Steden verlegen waren, Afgeſondene Heeren quamen terſtont uit alle plaatzen, aan deze Ma-

De duurte blijft duren.

170 Gout guldens het laſt Rogge.

20 Schepen met Koren komen binnen.

Die van Amſterdam verbieden Koorn uyt te voeren.

gi-

Duurte t'Amſterdam, 1623.

giſtraat, verzoekende den uitvoer voor hare gemeenten: Die van *Alkmaer* en *Hoorn*, verklaarden, dat zy geen tien Laſt *Koorn* in hare ſteden hadden, die binnen twee of drie dagen vertiert zouden zijn. De Magiſtraat dede hier op, alle de Koornzolders en Packhuizen onderzoecken, en ordre ſtellende, dat genoegh Graan voor den gantſchen Winter binnen de Stadt bleef, ſtont toe, datmen de reſt aan de naburige Steden mocht uitvoeren. De Heeren Burgemeeſters eyndelijk, Koren voor den Armen willende koopen, vonden de Makelaars een Coopman, genaamt *Barent Sweers*, die verſtaande, dat de Heeren het Koorn voor den Armen in koop verzochten, zetten de prijs in handen van de Maakelaars, die de zelve redelijk ſtellende, vereerde hy den Armen met vier Laſten Rogge, daar en boven. *Jan Lootz* koop gemaakt hebbende voor zijn Koorn, en gewaar wordende, dat het voor d'Aelmoſſeniers Armen was, ſlaat twee goutguldens op yder laſt af. *ô Loffelijcke daden.*

De naburige Steden zijn verlegen.

Krijgen toevoer.

Loffelijke daden.

Amſterdam doet een omſchrijving.

De Magiſtraat met Granen tegen den winter, voor de behoeftigen nu voorzien, gaf laſt aan alle de twintig Borgers Capiteynen, dat zy nevens hare Bevelhebbers, yder in zijn Wijck, Huys aan Huys zouden onderſtaan, wie dat op een Broodt van twaalf ponden, dat nu op veertien ſtuyvers en een halve geſtelt was, twee ſtuyvers afflagh begeerde, de zulke wierden aangeteikent, met de groote van hare huisgezinnen, daar op haalden eenige daar toe verordineerde Bakkers, de Rogge uyt des Stadts *Kooren*-huyzen, en leverden 't Broodt ten huyze van ſommige Bevelhebbers der Borger-Schutteryen, al waar de Gemeente, die het begeert hadden, 't zelve tot minder prijs quamen halen.

Een Broot van 12 ponden, voor 14 ſtuyvers en een half, wort 2 ſtuyvers minder gehaelt.

Ondertuſſchen liep de Rogge op, tot 200. Gout guldens het Laſt, en daar over, (die voor drie jaren, noch voor 40. en 45. verkoft was,) en bleef de duurte van 't Broodt alzoo, tot op den eerſten van * *Grasmaandt*, 1624. want ſchoon dat'er met een Ooſtelijke windt, een goet deel Scheepen, met wel vier duyzent Laſten *Koorn* geladen, binnen de *Zuyder-zee* in quamen, zoo kon 't zelve in 't eerſt, door de Vorſt en Ysgank, niet opgebracht worden, en zoo haaſt het dooyde, wiert het met groote menichte vervoert, doch ſloeg af, tot op 140. Gout guldens, alzoo uyt *Vrankrijk* mede veel Granen aan quamen. De hier voor genoemde *H. C. Moorman*, vernemende, dat'er duurte in *Italien* was, ſcheepte een groot deel *Koorens* derwaarts, 't welk aldaar komende, een ſlappe markt vondt, alzoo op de tijdinge van opſlagh, een groote menighte van Granen daar gebracht was, gelijk het wel veeltijts gaat; hier over moſt hy 't *Koorn* aldaer opleggen, 't welk, na die Landts manier, in groore kuylen geworpen, met planken toegedekt, en aerde daar over geſpreyt zijnde, boven op een dunne korſt krijght, en de reſt jaren langh, alzo goet blijft.

Duurte t'Amſterdam, 1624.

* *April.*

4000. Laſten Koorn komen binnen.

De Rogge ſlaet af, tot op 140 gout gulden.

Het Koorn na Italien gevoert.

In † *Oogſtmaant*, des zelven Jaars 1624. quam zoo veel *Koorn* uyt *Ooſtlandt* en *Vrankrijk*, dat de Rogge aſſloegh, tot op 120. Gout guldens het Laſt, zoo dat de voornoemde *Moorman* beter als te vooren aan te ſpreken was, en begon nu voor 118. en 119. te verkoopen, maer weynigh tijt hier na, ſcheen het of eenige verhoogingh voor handen was, waar over hy het *Koorn* wederom uyt *Italien* doet herwaarts voeren, doch eer het Jaar eyndigde, en zijn *Koorn* binnen quam, was den prijs zodanigh geſakt, dat hy genootſaakt was, 't zelve weder te zolderen, of met groote ſchade te verkoopen, zoo dat hy zijn *Balance*, na Coopmans wijſe makende, de ſchade ſwaarder, dan 't voordeel vondt, en genootſaakt was, *Amſterdam* met ſchande te verlaten.

† *Auguſtus.*

Afflag op 120 gout guldens.

Het Koorn komt weder uyt Italien met ſchade.

Die van *Pomeren*, in deſe duurte, meerder naar gelt, als broot gehongert hebbende,

Duurte t'Amſterdam, 1625.

de, hadden hun zoo ledigh van Koorn ontbloot, dat zy haar tegen den Winter onvoorzien vindende, twee Schepen met Rogge *t'Amſterdam* deden koopen, en de zelve te *Stattijn* gebrocht hebben, doch het mocht niet veel helpen, zoo dat 'er naderhandt, Kooren van andere plaatzen, met groote koſten, (alſoo het weder door de *Zont* moſt gaan) ook na toe gevoert werdende, 't laſt voor 106. Rijxdaelders, dat is 265. guldens verkoft is. *Een noyt gehoorde zake.*

De Koornkoopers beletten den toevoer.

De prijs van de Rogge bleef hier evenwel op 120 gout guldens, en daar ontrent ſtaan, ſchoon dat'er wel 180 Schepen wel geladen, in den Zomer des Jaars 1625. binnen quamen, zoo dat'er Graans genogh binnen *Amſterdam*, en andere Koopſteden, te bekomen was, maar d'oorzaak van de duurte quam hier uyt; Dat deſe Koopluyden met veel Koorens, duur ingekoft, beſwaart zijnde, om geen verlies te doen, de prijs ſochten op te jagen; hier over ſtijfdenſe de Koopluiden in *Ooſtlant*, zoo te *Dantſigh*, *Koningsbergen*, *Rijga*, en elders, met groote ſommen gelts, dat die het Kooren met de *Kanen*, *Wittinnen*, en *Lodſien* afkomende, aldaar opkoften, en in de pakhuiſen op leyden, om hier te lande ſchaarsheydt, en volgens dien ook duurte te veroorzaken, hier door brachten ſy wel yetwes te wege, maar ten wilde evenwel niet geheel na haar zin gaan.

Ondertuſſen wiert ons van alle kanten Koorn toegevoert, want op deſe duurte quam in **Wijnmaandt* des Jaars 1625, Tarwe uyt *Vrankrijk*, ja ſelfs uyt *Barbarijen*, doch deſe viel vry hart en glazigh, niet te min groeiden daar ook gewormten, en Kalenders in. Maar *Vrankrijk* wiert in 't volgende Jaar 1626. de duurte mede gewaar, zo datmen in * *Bloeymaant* ettelijke duiſent laſten van hier, na *Vrankrijk*, (dat ons te voren ontſet had) afſcheepte: Eenige Franſe Koopluiden

* *October. 't Koorn komt uyt Vrankrijk en Barbaryen.*

* *May.*

wilden noch grooter menichte, van hier derwaarts aanvoeren, maar boden niet gelts genoch. Eyndelijk liep de duurte in *Vrankrijk* ſoo hoogh, dat de *Koningh* ſelfs, ſich daar mede bekommerde, en met zijne Raden goet vondt, het loflijk voorbeeldt, der Heeren Burgemeeſteren, en Vroedtſchap, deſer Stede *Amſterdam*, in 't uytdeilen des Broodts, aan de behoeftige, op de manier als verhaalt is, na te volgen, gelijk ook geſchiede. De duurte raakten ook in den Jare 1626. in *Vlaanderen*, waar door honderden van Huysgezinnen verloopen moſten, en in *Hollandt*, en *Zeelandt* over quamen; want tot *Rijſſel* liep de Rogge op 500, en de Tarwe op 600 guldens het laſt: hier toe hielp het ſluiten onſer Licenten, op de Vyandtlijke Landen, niet weinigh. De duurte liep vorder in *Brabandt*, *Walſlandt* en de gantſche *Rijnkandt* langs, zoo dat'er veel menſchen van hongers noodt vergingen.

Duurte t'Amſterdam, 1626.

Duurte in Vranckrijk en andere Landen.

In den Jare 1627. meynden *den Koningh van Spangien* een middel gevonden te hebben, om de *Vereenigde Nederlanden* in d'uiterſte benautheyt te brengen. Hy zent een Gezandt na *Polen*, en verzoekt, dat dien *Koningh* zijne landen en ſtroomen voor de *Nederlanden* wilde ſluyten, en geen Koorn laten uitvoeren; maar dit kon men niet toeſtaan, door dien de *Poolſche* Ingezetenen daar door bedorven, de *Pruyſſe* Koop-en Zee-ſteden Neeringloos, en d'Inkomſt der Tollen gants vernietigt zouden worden. Ondertuſſchen bemachtigt *den Koningh van Sweeden* de meeſte Steden aan de *Pruyſſe Zeekant*, en ſluyt, door een Vloot Schepen, de *Wijſſelſtroom*, zoo dat'er van *Dantſigh*, noch d'omleggende plaatſen, gene granen konden uitgevoert worden; Hier over meenden veele, dat nootſakelijk ſchaarsheydt en duurte in *Hollandt*, en daer rontom, moſt ontſtaan, overſulks wierden veel Schepen al om naar de *Sweetſe Havens* ver-

De Koning vanSpanjen zoekt ons den toevoer uyt Poolen te beletten. 1627.

De Koning van Sweden, ſluyt de Wijſſelſtroom.

Duure tijden.

verzonden, die aldaar al 't geen dat los was, op koſten, en na *Hollandt* voerden. Doch eenige *Sweden*, meynende het nu naar hun zin gekregen te hebben, wilden haar koorn niet aan de *Hollanders* verkoopen, en ſcheepten dat voor hun eygen rekeningh na *Amſterdam*, om de groote winſt zelf te genieten. Maar wat gebeurt'er? *De Generael Tilli*, een *Overſte* van *den Keyzer*; doenmaals een tamelijk Leger by een vergadert hebbende, vreeſden die van *Denemarken*, dat zy een inval van 't zelve te verwachten hadden, dieshalven wiert van daar, als uyt *Jutlant*, *Holſteyn*, *Ditmarſen*, en daar omtrent, het meeſte kooren gezakt, verkocht, geſcheept, en na *Hollandt* gebracht. Dit in zodanigen overvloet, neffens het *Sweedtſche* alhier komende, liep de markt zoo laeg, dat men t' *Amſterdam* een laſt Rogge voor 90 goutguld. koopen konde. Maar 's jaars daar na 1628, konde geen koorn, vermidts dezen Sweetſchen Oorlogh, uyt *Poolen* noch *Dantſick* vervoert worden, doch die van *Brabandt*, midts de *Licenten* open waren, zonden groote menichte herwaarts aan, even gelijk hun 't voorlede jaar, doen zy daarom verlegen waren, ook gebeurt was. Ook quam'er uyt *de Drent* en *Twent*, vermits het goede gewas, grooten overvloedt. Doch als op 't eynde des jaars bevonden wiert, datmen al't koren, dat'er in ons gantſche Landt was, ten naaſten by, in den aankomenden Winter van noden hadt, en dat'er in *Italien*, en andere Landen duurte begoſt t'ontſtaan, wierdt by d'Heeren Staten op den laatſten van *Slachtmaandt* een Plakkaat uytgegeven, daar in zy verboden eenige Tarwe of Rogge, gemalen of ongemalen, uyt deze *Vereenigde Landen* te vervoeren.

Kooren uyt Denemarken.

Afſlagh 90 goutgl.

Uyt Brabandt, Twent, &c.

November. Verbot van uytvoeren.

An. 1629.

't Volgende jaar 1629, wierdt ons Lant van driederley verſchrikkelijke plagen teffens aangevochten, dit waren, *Oorloge*, *Peſt*, en *Duure-tijd*. De *Prins van Orangien* hieldt de Stadt *'s Hartogenboſch*, met, by na alle onſes Lands Oorloghs-macht, belegert; *Graaf Hendrick van den Bergh*, was van wegen den *Koningh van Spangien*, met een leger van inheemſche en uytheemſche macht, over *den Yſſel* op *de Veluwe* gekomen, brandende op verſcheyde Dorpen, en vernielende het koorn-gewas, (dat deſen Somer, aldaar zoo ſchoon ſtondt, als by menſchen gedenken geſchiet was,) by na, al om, daar hy omtrent quam: Veele quaadaardige en doodelijke ziekten ontſtonden binnen *Amſterdam*, en door het gantſche landt: Den Sweedſchen Oorlog met *Poolen*, beletten ons den toevoer van 't koren, zulks dat een laſt tot *Amſterdam* verkocht wierd voor 208 goutgulden, zo dat'er niemant van zo duuren tijdt gedenken kon. Men vernam of'er nergens granen over waren, maar *Polen* kon niet uytleveren, *Sweden* vreeſde zelfs voor hongers noodt, inſgelijks *Denemarken*, evenwel liet dien *Koningh* door de *Zondt* varen, het geen uyt andere vrye Landen quam. Doch uyt het Zuyden quam vry wat ontzet; want in *Oogſtmaand* quamen wel twee-en-twintigh Schepen van *S. Malo* en *S. Valeri*, vol geladen, binnen; dit nam de vrees van hongers-noodt wegh, en 't gelukkigh verraſſen en innemen van *Wezel*, en veroveren van 's *Hartogenboſch*, maakte ons de vyanden uyt de *Veluwe* gantſch quijt; voorts zuyverde den Winter ons Landt, van de quaat-aerdige ziekten. Maar de duerte in 't koorn nam toe, en liep de rogge, tot 250 *goutguldens* 't laſt. Die van *Brabandt* voerden met wagens en karren veel koorn naar onſe grenſe Steden te markt, maar *de Sereniſſime Infante van Spanjen*, *Iſabella Clara Eugenia*, vrezende voor gebrek in haar eygen Landen, verboot zulks wel ſcharpelijk. De Ho: Mo: Heeren Staten der Vereenigde *Nederlanden*, op alle middelen, om deſe duurte te beteren, verdacht zijnde, hadden al in *Zomer-maand* dezes jaars 1630. haare Gezanten naar *Muskovien* af ghezonden.

Duure tijden.

d'Oorlogh belet den uytvoer.

Auguſtus.

Koorn uyt Vrankryk.

Uyt Brabant.

Verbodt.

Junius.

Gezanten om Koorn na Muskovien.

Duure tijden.

den, om met dien *Keyzer* een handeling van koorn, aan te gaan, deze brachten ook zoo veel te weegh, dat noch in't zelve jaar in *Wijnmaandt*, met de Muskoviſche Vloot, een goet deel koorn in deze Landen overquam. Doch mits dat'er geen tijdelijke ordre, door de haeſtigheydt, op het afvoeren daar te lande, kon geſtelt worden, dat ook den Oorlog en Peſt eenige plaatzen aldaar zeer ontvolkt had, zo kon het zoo veel niet helpen, dat het de duurte in dit ons Volkrijk *Nederlandt* verminderde, waar door de Rogge op 250, en meer gout-guldens bleef ſtaan, die men by gemeyne tijden, voor 80 goutguldens koopen konde. Hier over heeft d'Ed: Magiſtraat van *Amſterdam*, om hare behoeftige gemeynte te verlichten, hare Schatkiſten geopent, en haar by tijds van Rogge voorzien hebbende, de ſelve aan de Bakkers tot zoo redelijken prijs uytgedeelt, datmen in de grootſte duurte, een roggen broodt van 6 ponden, voor 11 ſtuyvers, en daar omtrent, kopen konde, 't welk op andere plaatzen, by na het derde deel duurder was.

October. Koren uyt Muskovien

Een laſt Rogge gelt 250 gout-gulden.

't Broodt voor de behoeftige beter koop.

Ook verordenden de zelve Heeren, dat geen Korenkooper eenigh Koren aan yemandt, buyten deze Stadt woonende, mocht verkoopen, ten zy, dat eerſt eenige dagen te vooren, een teyken voor zijn Lichters of Zolders geſtaan had, 't geen te kennen gaf, dat alzulken Koorn te koop was. Daar by wierdt noch toe gelaten, dat alle inwoonders van deze Stadt (indien zy wilden) vry ſtont, het Koorn, dat ymandt uyt de andere ſteden, alhier gekoft had, te benaderen. Een loflijke en redelijke ordre, want yder Magiſtraat, gehouden is, eerſt en voor al, voor hare inwoonders zorge te dragen, en daar na aan hare Bontgenoten en Naburen, alle mogelijke byſtant te laten volgen.

De Magiſtraat van Amſterdam ſtelt ordre op 't vervoeren van't koren.

Maar de Koopluiden, die gewent zijn, nacht en dagh, op haar voordeel te practiſeren, begonden de goede voorzorge der Ho: Mo: Heeren Staten te misbruyken, want zy leyden toe, om de rogge, die men nu, (volgens 't verdragh, met *den Keyzer van Muskovien*, voorlede Jaar gemaakt, als gezeit is) zoude gaan halen, niet in onze Landen, maar naar andere geweſten, daar noch meerder duurte was, te vervoeren. Doch deze toeleggen by tijds ontdekt, en aangedient zijnde, hebben de wel-gemeldte Heeren, op den drie-en-twintighſten van *Bloeymaandt* des jaars 1631, een ſcherp Plakkaat, hier tegens doen verkondigen, verbiedende wel ſtrengelijk aan alle Koopluyden, Factoors, Schippers, &c. eenige Granen, in *Muskovien* geladen, elders, als in deze Landen in te voeren, voorts by 't zelve Plakkaat, alle noodige voorzorge, en ordre daar toe ſtellende.

Voelgh der Koopluyden

Duure tijden.

May.

Wordt verboden.

Evenwel quamen de Granen uyt *Muskovien* zo overvloedigh niet, als men wel gemeynt hadt, zoo dat'er eenige Schepen zonder Koren wederom quamen, waar door de duurte (hoewel eenigzins verminderd,) dezen Zomer en volgende Winter, noch al bleef duuren, want een broodt van 6 ponden, datmen voor twee en een halve ſtuyver plach te kopen, moſt tien ſtuyvers gelden, maer des volgenden jaars, begoſt 't koorn af te ſlaan, en quam allenskens weder op zijn ouden prijs, door dien *den Konink van Sweden*, met zijne legers *Duytſchlandt* in trok, waar door *Polen* en *Pruyſſen* wederom in hun ouden ſtandt gekomen zijn, zoo datmen den Koren-handel, op *Muskovien* ſtaakte, door dien men maar een reys des jaars aldaar varen konde, in welken tijdt men wel vijf reyzen op *Dantſick*, en daar omtrent kon doen.

De duurte blijft duuren.

Maar ſlaat eyndelijk af

't Jaar 1648. begon, en eyndigde met regen, en vochtigheyt; noch Winter, noch Zomer hadden hun behoorlijk ſayſoen, want de Winter, was by na, zonder vorſt, en de Zomer zonder droogte: hier door bedorven alle Veldt-vruchten, als erreten, boonen, &c. en alle Hof- en Moes-kruyden, de weyden lagen in 't midden van de Zomer plas, en als in water verdronken.

't Jaar 1648. is nat en ongematight.

Hier-

Duure tijden.

Hier door kon het Vee, geen gezont voedzel genieten, de Schapen wierden galligh, en ſtorven met gantſche troppen, en alle vleeſch wierdt uytermaten duur; Hooy was'er ook zeer weynigh gewonnen, hier door verkoftmen t'*Amſterdam*, een pont Schapen-vleeſch voor 10 ſtuyv. Hollantſe Botter en Kaes, liep tot hogen prijs; Dit voelde *Amſterdam* niet weynig, hoewel de duurte van 't Koren noch zoo groot niet was, om dat d'Ooſterſe landen, dit vochtigh weder, wel eenighzins, maar zoo dapper, als *Hollandt* niet gevoelt hadden.

Alle vleys, zuyvel en vruchten duur.

Duurte in't jaar 1662.

Als hier na, in't jaar 1662, het koren wederom zeer hoogh begon te ſteygeren, wierdt de Magiſtraat van *Amſterdam* ook beweeght, hun behoeftige Gemeynte te hulp te komen, maar ziende hun Stadt zoo veel volkrijker als te voren, bevonden ook 't getal der gebrekkelike, vermeerdert te zijn. Hier door vondenze goet, eenige bequamer ordre, op 't verkoopen van hun broodt, tot lager prijs, te beramen. Zy hadden al eenige jaren te vooren, in yder wijk, door de gantſche Stadt, geſtelt twee mannen, uyt aanzienlijke Borgers gekoren; deze wierden genaamt *Wijk-* of *Buurtmeeſters*; hare bedieninge beſtont hier in: De *Huyszitten-meeſters*, gewoon zijnde, den Winter door, van *Kerſtijt* tot *Paaſſchen*, hunne Huys-armen (dat zijn zulke, die alhier woonen, en Ingezetenen zijn, en van geen andere Gemeenten, of Comptoiren yets genieten) met broot, boter, kaes, en turf, te voorzien, gewaar werdende, dat zy dikwils, door de groote menighte, bedrogen wierden, en aan een deel dronkaarts, ſlampampers, luye en ongebonden hoop, die 't rogge broodt niet eten wilden, maar verkochten, en 't zelve in brandewijn, en ander ſtarken drank verdronken, uytdeelden. Hier over wierdt yder bekent gemaakt, dat alle de Huys-armen, die van 't Huys-zitten Comptoir byſtandt verzochten, hun eenige tijt voor *Kerſmis*, yder by hare Buurtmeeſters moſten aangeven, de welke, dan de zelve Armen niet kennende, daar na vernamen, of het al rechte Armen waren, en die alzoo bevindende, een ſedel, van beyde onderteykent, over gaven, daar mede zy dan van de Huyszittemeeſters aangeteykent en geholpen wierden. Deze Buurtmeeſters gebruykten de Magiſtraat nu mede, tot deze minder verkooping van 't Broot, en zonden hun elk een groot gedeelte vierkante lootjes t'huys, op welkers eene zijde, 't gekroont wapen van *Amſterdam*, met de Leeuwen daer nevens, en op d'ander, een W, met 't cijffer-getal, van de hoemeenighſte Wijk, geſtempelt ſtondt. Gelijk de volgende uytbeeldingen aanwijzen, beduydende dit de *vijf-en-dertighſte* Wijk,

Ander order op 't minder verkoopen van't broot

Wijk, of Buurtmeeſters.

Hun bedieninghe.

Duure tijden.

Worden hier in gebruykt.

Geven lootjes uyt.

Gedaante der lootjes.

Waar op den eerſten van *Bloeymaand*, (na dat den zes-en twintigſten van *Grasmaand*, daar te vooren, een Bede-dagh, gehouden was, in wiens uytſchrijvingh, voor dieren tijdt, te bidden, vermeldt wierdt) de Wet-houderen alhier deden afkondigen, en door de gantſche Stadt aanplakken; Dat alle die geene, die een Roggebroot van zes ponden, dat op negen ſtuyvers en een oortjen gezet was, voor zeven en een halve ſtuyver begeerden, van deze lootjes, by haar Buurtmeeſters mochten halen, zoo veel als yder voor zijn Huysgezin wekelijk van noden had, met de zelve konden zy dan by zeker Bakker, die elk, by de voornoemde Plakkaten, in hun Wijk aangewezen wierdt, het Broodt, voor de minder geſtelden prijs bekomen. Den achtſten van *Zomer-maand*, wierdt het Broodt, door den afflagh in de Rogge, geſtelt

Mey.

April.

En gebruyk der zelve.

Junius.

Afflagh.

Duure tijden.

geſtelt op acht en een halve ſtuyver de zes ponden, waar over de E. Magiſtraten hun broodt mede afzetten, tot zeven ſtuyvers. De Bakkers, haalden na de menichte van hare lootjens, die zy weder overleverden, de Rogge tot minder prijs, als die in 't gemeen verkocht wierdt, uyt des Stadts Koren-huyzen, die al eenige Jaren te vooren hier toe gebouwt waren, als in 't voorige vierde Boek pag. 215. beſchreven en vertoont is. Op de Zolders van deze Koren-huyzen, worden altijd groote meenighte van Granen, van des Stadts-wegen, bewaart, om de behoeftige Gemeente, in duere tijden te ontlaſten. Zodanigen ordre hadden d' Oude *Romeynen* mede in 't gebruyk, maar van wat ſtoffe hare teykens waren, is onbekent. Zy noemdenze *Symbola*, of *Teſſaras Frumentarias*, dat is, *vierkante Koren-teykens.*

Duure tijden.

Stadts Koren huyzen.

Ordre der oude Romeynen.

Sterften.

Waar door Amſterdam vryer was van Peſt, als andere ſteden, zou zijn.

Amſterdam is verſcheyde reyzen, van de vinnige Peſtilentiale ziekten aangetaſt; evenwel meynen veele, dat deze Stadt, naa het getal harer Inwoonders, nooyt zoo veel dooden in zulke vurige Sterften heeft ter aarden gebrocht, als zommige van hare naburen: d'uyterlijke oorzaak hier van, toeſchrijvende, de veelheyt der wateren, die over al door de Stad geſtadig op en neder vloeyende, de fenijnige dampen, die d'ontſteken, of beſmette lucht veroorzaakt, gedurigh na haar trekken, en weg voeren. En dit moſt d'eenigſte, en uyterlijke oorzaak zijn, die ons bekent is, dat *Amſterdam*, meerder als andere Steden, hier van zou bevrijt zijn.

De hoedanigheyd, en alle omſtandigheden dezer doodelijke Peſt-ziekten te beſchrijven, is onze meyning niet, maar laten dat aan d'*Artzen* of Genees-meeſters bevolen, die werks genoech hier aan konnen vinden, gelijk veele verhandelingen, daar van, in druk uytgegaan, te kennen geven.

Oude Peſttijden.

In over oude tijden, waar van geen byzondere aanteykeningen tot onze kennis gekomen zijn, heeft *Amſterdam* dit dodelijk vuur al deelachtig geweeſt. Alzoo zeyt, den eerſten en oudſten Beſchrijver van *Amſterdam*, zonder naam, die *J. Pontanus*, achter zijn Hiſtoriſche Beſchrijvinge heeft doen drukken, en omtrent den jare 1500 leefde.

Van dier tijd af, (verſtaat van 't jaar 1340) *heeft Amſterdam, hoewel onderwijlen, door groote ſchaden, en verlies ter Zee, by ſchipbreuk, en anderſins, borgerlijke twiſt, PEST, en brandt, grootelijks geſwakt zijnde, &c. wonderbaarlijk, in rijkdom, en inwoonders, toe genomen.*

Ao 1340.

Wy komen op de Jaren 1601, 1602, en 1603, als wanneer in *Hollandt* en daar omtrent, zeer vinnige Peſt-ziekten d'overhand hadden, te *Leyden* ſtorven een tijdt langh, tuſſchen de 700 en 800 menſchen 's weeks, en t' *Amſterdam* over de 800, maar de ſwaarſte Weeck alhier, was de laetſte in *Herfſtmaand*, des Jaars 1602, zoo dat'er in de zelve omtrent 900 dooden begraven wierden. De vermindering der Sterfte begon hier ter Stede eerſt in *Wijnmaand*, als wanneer een gantſche Week lang, Noordelijke ſtorm-winden, en ſtortregens aanquamen, waar door, zoo het ſcheen, de lucht gezuyvert, en ververſcht is geworden. In 't *Weeshuys* dezer Stadt, ſtorven in deze Peſt-tijdt, omtrent 300 Kinderen, en na dat de ſterfte ophielt, bevontmen aldaar noch over de 450 Kinderen. In de zelve Jaren zijn op een tijdt getelt geweeſt, in 't *Peſthuys*, (dat doenmaals noch binnen de Stadt, naaſt aen 't tegenwoordigh Gaſthuys gelegen was) over de 500 zieken. Deze Peſt was al vry ſwaar, ten

Ao 1602.

Sterfte te Leyden en t' Amſterdam.

September.

October.

Alpier in 't Weeshuys.

In 't Peſthuys.

Verſcheyden ſterften.

ten aanzien, dat beyde de genoemde Steden nergens na, zo groot, noch volkrijk niet en waren, alſſe nu zijn, want *Amſterdam* was aan de weſt-zijde doenmaals niet grooter, als tot aan de *Heere-gracht* toe.

Ao 1623.

Het jaar 1623, begon deze Stadt met gevaarlijke ziekten te dreygen, want eerſt openbaarden zich de kinderpokjes en maſelen op verſcheide plaatſen; daar op bracht de *Julius.* *Hooymaand*, zodanige hitte, dat verſcheyde menſchen zeer haaſtigh ſtorven, gemeenlijk een quaat voor-teken der volgende Peſtilentie, daar evenwel op deze tijt, noch andere ſlach van quaadaardige ziekten en brandende koortzen voor gingen; want men bevont

700 *Zieken in 't Gaſthuys.*

hier in 't Gaſthuys *zeven hondert zieken*, daar onder maar een Borger, of Poorter was; Maar in 't na-jaar openbaarde zich de Peſt, die in 't begin des Winters, eenigſins verminderde, doch men bevondt,

5929 *dooden.*

met 't eynde des Jaars, dat'er *vijf duyzent, negen hondert*, en *negen-en-twintigh Lijken*, in dit gantſche Jaar 1623, ter aarden waren beſtelt; dat 1788 meer was, dan 't voorleden jaar 1622, als wanneer volgens 't gewoonlijk getal maar 4141, hadden gheweeſt.

Ao 1624.

Doch 't volgende Jaar 1624, begon de Peſt, in de na-zomer zich weder te verheffen, na dat'er met een langdurige Noorden windt, een onuytſprekelijke menighte van vreemt gevogelte, (men meynt uyt *Noorwegen*) hier te Lande was komen overvliegen: zy waren hier onbekent, en ruym zo groot als moſſen, men noemdeze, vermits

Vreemde vogelen, Krombekken, komen over.

de gedaante van hare nebben, *Krombekken.* Zy wierden met menighten in knippen, en aan Vogel-lijmſtokken, gevangen. Oude luyden verhalen, dat deze ſlagh van vogelen, in den Jare 1602, mede hier in 't lant over quamen, waar op die ſware ſterfte, boven verhaalt, gevolgt is, gelijk nu mede gebeurde; maar wat zalmen hier van zeggen, wy hebben naderhant ſwaarder ſterfte gehadt, zonder dat zulke vogelen ons by gekomen waren.

Tegen den Herfſt nam de Peſt dapper toe, waar dat ook veel andere zieken, als roode loop (die in 't Nieuw-werk binnen deze ſtadt geweldig grazeerde) en razende koortzen onder liepen, zo dat eenige kranken, door zinneloosheydt in 't water ſprongen. Het ſaeyzoen hielt zich dezen gantſchen zomer uyt der maten heet, en droog, zonder windt en regen, 't welk van eenige geleerden, voor d'uyterlijke oorzaken dezer qualen, gehouden wierdt, maar deze ziekten heerſchten doenmaals bykans over gants *Europa*. De Majeſtraat dezer ſtede verboden op hun *Kermis*, of Iaarmarkt, alle goochgelaars, koordedanſers, en diergelijk geſpuys, en ſtelden Bededagen in. De felſte week hier *t' Amſterdam*, was in *Wyn-maandt*, wanneer, 569, Dooden wierden begraven; Als doen begon, met de nieuwe Maan, den zuyden windt zeer krachtig op te blazen, die van zo heftige plas en ſtortregens gevolgt wierdt, dat Lucht, Aerde, en de wateren zodanig ververſte, dat het vinnige Peſtvuur, (gelijk in 't Iaar 1602) zedert die tijdt verminderde, want de volgende week warender maar, 515, en de week daar aan, 511, en zoo voorts. Eyndelijk bevontmen, dat dit Iaar 1624, *Amſterdam* op elf duyzendt, zeven hondert, en vijf en negentigh dooden quam te ſtaan.

Verſcheyden ſterften.

De ziekten over gants Europa.

Allerley Kermis-ſpelen verboden.

October.

Stormwint, en plas-regen.

11795 *dooden.*

Dit ſchijnt doenmaals wel een groot getal geweeſt te zijn, maar by naukeurige onderzoekers is aangeteykent, dat'er in zeven Jaren tijdt, beginnende van den elfden van *Oogſt-maandt*, des Iaars, 1617, tot den zelven dagh, dezes Iaars, 1624, *t' Amſterdam* overleden zijn, 32532 menſchen, van alderley ſlach, ouderdom, en gezindtheydt. En in de zelve 7 jaren zijn binnen *Amſterdam* in d'openbare kerken gedoopt, 52537 menſchen, zoo dat'er, 20005, meer gedoopt, dan geſtorven zijn, behalven die noch meer van andere gezintheden geboren, en niet in d'openbare kerken gedoopt worden. En 't getal der doo-

Auguſtus.

Getal der geſtorven, en gedoopte in 7 jaren.

Verſcheyde ſterften.

den, gaat over alle gezintheden, die men *t' Amſterdam* begraaft. In de voorſz 7 Iaren, zouden alhier ook in 't openbaar getrouwt zijn 16430.

't Jaar 1625. geſtorven 6781.

't Volgende Iaar 1625, was *Amſterdam* noch niet vry van de Peſt, want ten eynde van 't Iaar bevontmen, dat daar begraven waren, *zes duyzent, zeven hondert*, en *een-en-tachtigh Lijken*. Aldus was *Amſterdam*, drie Jaren achter malkander, van dezePeſtilentie beſmet, maar de volgende, tot den Jare 1635, toe, was zy daar van bevrijdt, want 't Jaar 1626, ſtorven maar 4425. 't Jaar 1627, niet meer, als 3976, en 't Jaar, 1628, ſlechts, 4497, menſchen, &c.

't Jaar 1635 overleden 8177

Doch 't Jaar, 1635, quam de Peſt wederom in onze landen, en voornamelijk te *Leyden* en *t' Amſterdam*, zo dat in 't voornoemde Jaar, hier ter Stede geſtorven zijn, 8177, menſchen.

't Jaar 1636. begraven 17193.

Maar 's Jaars daar na 1636, ging het op beyde deze plaatzen vry heviger aan, want t' *Amſterdam* wierden in dat jaar, 17193, dooden begraven.

't Jaar 1655. zijn 16727. lijken begraven.

In 't Jaar 1655, begon de Peſt wederom hier in de Stadt aan te gaan, zo dat in een Jaar, beginnende van die zomer, tot de volgenden, ſtierven, 16727, menſchen, als doen wiert geoordeelt, dat de lucht ontſteken of beſmet was, door dien al de Vogelen, die men des zomers, en in den Herfſt, hier gewoon was te zien, vervlogen waren.

Eenige Keuren om de voordere beſmetting te beletten.

De Magiſtraat van *Amſterdam*, om alle voortgank van deze ziekten, zo veel mogelijk, en menſchelijk was, te beletten, geboden dat men tweemaal 's weeks de ſtraatgooten zou reynigen, verbooden ook, geen Lijkhuyzen, met eenigerley ſtoffen te behangen, en met geen lange rouwmantels ter begravenis te gaan, uyt oorzaak dat deze dingen, verhuurt wordende, nu in beſmette, en dan weder in onbeſmette huyzen komende, geen quade lucht mochten overbrengen: Datmen geen Doodtkleden, die men in 't begraven, over de lijken gebruykt, mocht in de Lijkhuyzen brengen, maar op de ſtraat daar over hangen; Datmen voor, of na de begraveniſſen, geenderley drank mocht ſchenken, op dat zommige luyden, hier door verlokt, in geen huyzen, daar zy niets te doen hadden, ingingen: Ordonneerden mede, door dien de menigvuldige lijken, die men teffens begroef, zo veel verwerring van allerley ſlag van menſchen, uyt gezonde en ongezonde huyzen komende, onder malkander veroorzaakte, dat men alle jonge, en ongetrouwde luyden, des morgens voor negen uuren begraven moſt, ten zy men zekere boeten, daar toe geſtelt, wilde betalen. Voorts alle getrouwde luyden mocht men des namiddagh voor twee uuren, begraven, naar ouder gewoonte, ook wierden der alle Woensdagen, des avonts bedeſtonden in alle Kerken gehouden.

Verſcheyde ſterften.

Ongetrouwde 's morgens en getrouwde 's namiddaghs te begraven.

't Jaar 1663. zijn 9752. geſtorven.

In 't midden van den zomer, des Jaars 1663, ontſtak de vuurige Peſt binnen *Amſterdam* zodanig, dat'er noch in dat Jaar, in alles geſtorven zijn, *negen duyzendt, zeven hondert*, en *twee-en-vijftig menſchen*, maar den volgende winter was zeer ſlap, met weynig of geen vorſt, waar door deze ziekte bleef aanhangen, en vermeerderde zo dapper, dat in dit Jaar, 1664, 't *Amſterdam*, *vier-en-twintig duyzent*, *een honderdt* en *acht-en-veertig* lijken begraven zyn: Hier door vluchten veel voorname luyden uyt de Stadt, en byzonder *de Joden*, die in de *Beverwijk* met menichte hun toe vlucht namen; men konde des middags op *de Beurs*, wel gewaar worden, dat'er veel Koopluyden, na hare Hofſteden, en elders geweeken waren (*die 't vuur kan ontloopen, is vry van branden*) te meer, om dat'er met de Koopmanſchap zeer weynig te doen was, door dien by na, alle uytheemze *Vorſten* den Handel met *Hollandt*, uyt vreeze der beſmettinge, verboden hadden.

't Jaar 1664. begraven 24148. lijken.

Veel Joden en voorname luyden vluchten.

De

Sterften van de jaren 1663. en 1664.

De Lijsten van't getal der Dooden, dezer twee Jaren 1663, *en* 1664. *van Week tot Week begraven.*

Sterfte van den jare 1664.

Getal der DOODEN, Die in 't geheele Jaar 1663. yder Week t'Amsterdam begraven zijn.

Weeken.	Dooden.
1	197
2	154
3	138
4	127
5	147
6	143
7	141
8	134
9	143
10	136
11	114
12	117
13	107
14	130
15	113
16	125
17	123
18	118
19	146
20	161
21	107
22	119
23	122
24	108
25	112
26	131
27	125
28	126
29	122
30	117
31	127
32	135
33	140
34	161
35	181
36	186
37	179
38	202
39	199
40	222
41	301
42	371
43	333
44	403
45	396
46	401
47	413
48	346
49	326
50	285
51	280
52	262
1663. In alles,	9752.

Getal der DOODEN, Die in 't geheele Jaar 1664. yder Week t'Amsterdam begraven zijn.

Weeken.	Dooden.
1	261
2	245
3	225
4	220
5	262
6	276
7	216
8	200
9	214
10	254
11	206
12	223
13	239
14	236
15	241
16	259
17	278
18	331
19	338
20	362
21	387
22	429
23	449
24	323
25	362
26	435
27	455
28	588
29	676
30	795
31	739
32	893
33	933
34	953
35	955
36	1041
37	962
38	945
39	852
40	771
41	814
42	745
43	655
44	560
45	445
46	389
47	327
48	330
49	257
50	247
51	186
52	164
1664. In alles,	24148.

Hoe veel Lijken in yder Kerk en Kerkhof, het geheele Jaar van 1664. begraven zijn, kanmen hier onder gewaar worden; als inde

Oude Kerk,	584
Nieuwe Kerk, en Engelse Kerk,	768
Nieuwe-zijds Capel, of H. Stede,	360
Oude-zijds, of S. Olofs Capel,	192
Zuyder Kerk,	836
Wale Kerk,	133
Wester Kerk en Kerkhof,	3411
Noorder Kerk en Kerkhof,	2586
Cathuysers Kerkhof,	7414
S. Anthonis Kerkhof,	3540
H. Weghs, of Leydtse Kerkhof,	2698
Pesthuys,	1282
Gasthuys,	344
Dit Jaar 1664. tezamen	24148

De Keuren van't jaar 1655. vernieuwt.

De Magistraat van *Amsterdam*, liet de Ordonnantien van den Jare 1655. hier voren verhaalt, wederom vernieuwen, uytgenomen die geene, die van't begraven des morgens voor negen uuren, vermelde.

De Staten van Hollandt gaan te rade met verscheyde Geneesmeesters.

De Pest, niet alleen t'*Amsterdam*, maar ook door gantsch *Hollandt* en andere daar omgelegene Landen graseerende, ontboden de Staten van *Hollandt*, &c. eenige geleerde *Professoren* en vermaarde *Doctoren* in de geneeskunst ervaren, in den *Hage*; de zelve voorstellende, Of zy de uyterlijke oorzaaken van deze Pestilentiale ziekten konden uytvinden, en of'er eenige menschelijke hulpmiddelen, tot stuyting der zelve, in 't werk gestelt konden worden. Deze hebben op den laatsten van *Hooymaand*, des Jaars 1664, verklaart, *Dat de tegenwoordige Pestziekten in Hollandt en daar omtrent, graseerende, noch door eygen ontsteekingh des luchts, noch door verdervingh des zelfs, noch door eenigh genot van bedurven voedtzel, maar van buyten, door ontstekene, en besmette, hier te lande, is inge-*

Julius.

Die hun gevoelen van deze ziekten, en besmettelijkheid te kennen geven.

Sterfte van den Jare 1664.

ngebracht, en alzo voorts, door al te gemeenzame verkeeringh der gezonde met de zieken, vermenigvuldight, en van handt tot handt, is voortgezet: Helpende daar toe niet weynigh, de ſtilſtaande en ſtinkende Wateren, de roeringen van gronden, &c. Eyndelijk voegen zy daar noch by, *Dat verſcheyde Peſten, die hier te Lande, voor dezen, gegraſeert hebben gehadt, uyt geen ander, als de voorſz. oorſprongh, zijn voort gekomen.*

Dat de Peſt van Algiers uyt Barbaryen, hier te Lande zou zijn over gebracht.

Wat het inbrengen der Peſt, uyt andere Landen aangaat, is dit zeker, dat een Schip van Oorloge, hier t' *Amſterdam* te huys hoorende, en in de voorzomer des Jaars 1663. hier inkomende, een tijdt lang voor *Algiers* in *Barbaryen* (daar mede het ſcheen, doen ter tijdt, een Vrede gemaakt was) gelegen had, zo dat het boots volk dagelijks in en uyt die Stadt, (die horts te vooren, grouwelijk van de Peſt aan getaſt, en noch niet geheel vry daar van was) voeren, en met die inwoonders verkeerden. Dit Oorlogs-ſchip, dan van daar naar herwaarts af varende, wierdt dapper, in Zee van deze ziekte aangegrepen; zo dat'er verſcheyde om hals raakten: men dede onderwegen groote weer, om de quade lucht, met roken en ſmoken van Boskruyt, pik, en teer, te verdrijven, zo dat de mede varende Koopvaerdy-Schepen dit Oorloghs-Schip, door den ſmook ſomtijts niet wel ſien konden, maar evenwel brocht het de Peſt mede hier t' *Amſterdam*, dewijl eenige Matrozen van 't zelve, op *Kattenburgh* woonende of t'huys leggende aldaar geſtorven zijn; Dit weetmen ook, dat zich de Peſt, in dit geweſt van de Stadt, aldereerſt geopenbaart heeft. Wat voorts 't roeren der gronden aangaat, meynen eenige, dat het graven der nieuwe grachten en wallen van des Stadts Vergroting, daarmen nu mede bezigh geweeſt is, in de voortgangk deſer ziekte, veel quaats gedaan heeft. De hulpmiddelen, die de genoemde Genees-meeſters aanwezen, beſtonden meeſt, *in de vermijdingh der gezonde en onbeſmette, met die zieken, als ook geen, of immers zoo weynigh, als men konde, verkeeringh te houden in beſmette plaatzen of huyzen, en alles wat daar uyt komt, te ſchuwen, &c.*

En op Kattenburgh zich eerſt openbaerde.

Van 't roeren der gronden.

Hulpmiddelen.

Sterfte van den Jare 1664.

Het boven-geſtelde getal van 24148 doden in een jaar is grooter, als het oyt geweeſt is; maar die overleggen wil, dat *Amſterdam* ook zoo groot en volkrijk, als tegenwoordigh, noyt en was, zal zoo verwondert niet ſtaan, want op de ſtraten wort deze buyten gewoone verminderingh van vijf-en-twintigh duyzent menſchen niet eens gemerkt. En dat het in der daat ook zoo heel veel niet en is, kan men hier uyt bewijzen: Dat *Amſterdam*, (behalven deze tegenwoordige laatſte vergrootingh) in zich begrijpt 257 ſtraten, en ſtegen, en 43 burghwallen en grachten, die aan beyde zijden bewoont, en veele zoo langh zijn, als 't gezicht by na bereyken kan. In verſcheyde vint men veel huyzen die van drie en vier huysgezinnen bewoont zijn; zoo nu uyt elke ſtraat en ſteegh, en van yder burghwal en gracht, alle dagen, maar een menſch begraven wierde, dat is yder dagh 300, dat zou in een week, zijnde zeven dagen, beloopen twee duyzent en een hondert dooden, en de alderzwaarſte week is maar geweeſt van een duyzent en een-en-veertigh menſchen.

't Getal der dooden volgens des Stads groote.

Amſterdam heeft 300 ſtraten en grachten.

Wy zullen deze Hiſtoriſche Beſchrijvinge eyndigen, doch niet met 't getal der dooden, maar der levende, dat zijn die gene, die deſen Jare de ſchade, die de Doot *Amſterdam* heeft aangedaan, hebben getracht te herſtellen, want in dit Jaar 1664. zijn binnen deze Stadt getrout,

In d'Oude Kerk	645.
In de Nieuwe Kerk	998.
te ſamen	1643.
Op 't Stadthuys	334.
In alles	1977 Paren.

Hoe veel Paren dit jaar t' Amſterdam getrout zijn.

Tot beſluyt wenſchen wy *Amſterdam* deſen zegen, die d'*Almachtige Godt* over d'eerſte Menſchen heeft uytgeſprooken, WEEST VRUCHTBAAR, EN VERMENIGVULDIGET. *Geneſ. cap. 1. vers 28.*

Eynde van 't Zeſte Boek.

BYVOEGZEL;

Vertoonende

De Namen der xxxvi Raden, als Vroedtſchappen, Schouten, Burgermeeſteren, Schepenen, enz: der Stadt AMSTERDAM.

Beginnende met den Jare M. CCC. XXXIII. *tot den Jare* 1665.

Namen der vier-en-twintigh Perſoonen, die van outs als Raden, der Stadt Amſterdam by de Gemeente gekooren zijn.

GYsbert Thomaſz.
Wouter Oom Louwen.
Klaes Delman Clementſz.
Gerrit Janſz. Deyman.
Heyman Pieterſz. Ilp.
Jacob Pieter Hillebrantſz.
Bartholomeus Doos.
Jacob Jacobſz. de Jonge.
Dirck Boel Dirckſz.
Symon Dirck Bardeſius.
Claes Stantſz.
Claes Heyn Claeſz.
Jan Coman Janſz.
Gerrit Dirckſz. Smit.
Pieter Roding Pieterſz.
Jan Taling Janſz.
Albert Canter.
Symon Dirckſz. *uytte Poort.*
Jacob Hendrickſz. Auwel.
Pieter Allert Pieterſz.
Jan Beth Janſz.
Jan Dirckſz. van Wormer.
Bruyn Dirckſz. Moens.
Dirck Ruyſch Haymanſz.

Namen der 12 *Perſoonen, die naderhant beneffens de voorſz.* 24 *gekooren zijn by de Rijkdom en Gemeente, om in't getal van ſes-en-dertigh te helpen raden, en het beſte te doen met die van den Gerechte in der tijdt wezende, in alle zaken de voornoemde Stadt aengaende.*

PIeter Sybrandſz.
Tymon Outgaertſz,
Jan Barentſz. Beth.
Symon Dirckſz. de Jonge.
Gysbert Bartholomeus.
Jacob Janſz. de Wael.
Jan Braſeman Jacobſz.
Pieter Min.
Jacob Floris Jacobſz.
Matthijs Bellechier Pieterſz.
Claes Gaef Lambertſz.
Jan Percijn Janſz.

Vervolg van de Namen der gener, die in plaetſe der aflijvige of van haer Poorterſchap ontvryde 36 *Raden, by d'andere van de voorſz. ſes-en-dertigh in wezen blyvende, gekooren zijn, uyt kracht van het Privilegie van Vrouw Maria van Bourgonje; in den jare* 1476. *aan de Stadt Amſterdam verleent.*

Anno 1480.
Vechter Barentſz. Willems.
Egbert Janſz.
Ysbrant Heyn Janſz.
Mr. Willem Andrieſz.

Anno 1481.
Bartholomeus Jacobſz.
Melis Pauw Janſz.
Gerrit Symon Claeſz. Auwel.
Jan Bout Janſz.

Anno 1482.
Pieter Pieterſz. Colijn.

Anno 1483.
Jan Claeſz. van Hoppen.
Jacob Pieterſz. van Haerlem.
Pieter Jan Pauluſz. Haring.
Pieter Martenſz.

Anno 1484.
Dirck Symon Bardeſius.
Godevaert Thomaſz.
Andries Boel Dirckſz.
Stans Claes Stantſz.
Jacob Jacobſz. de Jonge.
Claes Heyn Claeſz.

Anno 1485.
Gysbert Jacobſz. Droog.
Jan Claeſz. Boel.

Anno 1486.
Jacob Willemſz. van Beverwaerde.
Willem Boom Dirckſz.
Dirck Claeſz. Sillemoer.

Anno 1487.
Jan Broeck Meliſz.

Anno 1490.
Court Jacobſz. *Duyvel* Boel.
Jan Oom Janſz. Gerſt.

Anno 1491.
Jan Clement Hendrickſz.
Mr. Jan Meliſz.
Symon Anne Claeſz.
Pieter Claes Haymanſz.

Anno 1492.
Hendrick Ackerman Janſz.
Dirck Boel Dirckſz.

Anno 1494.
Mr. Albert van Arenburgh.
Bruyn Claeſz.

Anno 1496.
Jan Jacobſz. van Diemen.
Clement Wolphert Hendrikſz. Auwel.
Claes Moyert Dirckſz.

Anno 1497.
Gerbrand Iacobſz. Droog.
Melis Ian Pouwelſz.
Gerrit Gerrit Matheuſz.

Anno 1498.
Gerrit Benning Ianſz.
Claes Gerritſz. Deyman.
Ruyſch Jan Peths.

Anno 1500.
Gijsbert Lap Fekerdy.
Marten Dirck Martenſz: van de Ruwiel.

Anno 1501.
Ian Ianſz. van Naerden.
Floris Ian Claeſz. Otter.

Anno 1502.
Cornelis Ianſz. Vlaming van Oudshoorn.
Reyer Ianſz. Wardens.
Dirck Pouwelſz.

Anno 1503.
Albert van Arenburgh.

Anno 1504.
Pieter Hendrickſz. Verwer.
Coenraet Ianſz. Min.
Hugo Wollebrandſz. Verwer.
Pieter Claeſz. Canter.
Cornelis Meliſz. Pauw.

Anno 1505.
Gerrit Willemſz. van Alckmaer.
Dirck Iacobſz. Quinting.

Anno 1506.
Hendrick Symonſz. Coggeman.

Anno 1507.
Hendrick Ian Baers.
Ian Lambert Ianſz.
Iacob Huyg Ianſz.
Mr. Pieter Colijn Iacobſz.

Anno 1508.
Ian Ianſz. Evertſz.

Anno 1509.
Barent Barentſz.
Willem Duyn Pieterſz. Doos.

Anno 1510.
Ian Gysbrechtſz van Campen.
Claes Gaef Claeſz.
Daem Meuwſz.
Ionge Dirck Iacobſz. Zael.
Lucas Iacobſz. van Beverwaerde, *alias* Percijn.
Ian Gaef Ianſz.

Anno 1511.
Pieter Reyerſz.
Hendrick Koning.
Pieter Roding Pieterſz.
Iacob Banning.

Anno 1513.
Ysbrand Hollefloot.
Claes Iacobſz. Croonenburgh *in 't Paradijs.*

Anno 1515.
Robbregt *of* Hob Iacobſz.

Anno 1516.
Claes Gerrit Matthcuſz.

Anno 1518.
Symon Claeſz. Sillemoer Schol.
Gerrit Andrieſz. van Hoorn.
Symon Claeſz. van Hoorn.
Reyer Dirck Bardenſz.
Meuws Pieterſz. Doos.

Anno 1519.
Ysbrand Pieter Coppenſz.
Cornelis Benning Gerritſz.

Anno 1520.
Albert Andries Boelenſz.
Claes Hillebrandſz. Creck.

Anno 1521.
Pieter Ackerman Ianſz.
Cornelis Hendrickſz. Loen.
Symon Lauwerenſz Neck.

Anno 1522.
Mr. Ian Teng.

Anno 1523.
Mr. Pieter Colijn.
Mr. Cornelis Dobbenſz.

Anno 1524.
Claes Loen Franſz.
Ian Ysbrandſz. Hollefloot.
Ian Ysbrandſz. Dommer, Lijndrayer.
Claes Coeck Claeſz.

Anno 1525.
Frans Claes Heynen.
Heyman Iacobſz. van Ouder Amſtel.
Dirck Haymenſz.
Cornelis Sybrandſz. Buyck:
Mr. Hendrick Dirckſz.

Anno 1526.
Hillebrand Ianſz. Otter.
Iacob Huyg Haring Pieterſz.
Cornelis Cornelisz. Vlaming van Oudshoorn.
Claes Heyn Claeſz.

Anno 1529.
Dirck Corſtenſz.

Anno 1530.
Gooſſen Ianſz. Recalf Bardeſius.

Anno 1531.
Reyer Pieterſz.

Anno 1532.
Gysbert Ianſz. Berenſteyn.

Anno 1533.
Mr. Claes Heyn Willemſz. Bardeſius.

Anno 1534.
Ian Willemſz. van Hoorn.
Egbert Gerbrandſz. Paf.

Anno 1535.
Claes Doedenſz.

Anno 1536.
Claes Hendrickſz. Baſgen.
Willem Claeſz. Koeck.
Pieter Cantert Willemſz.

Anno 1537.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.

Anno 1538.
Dirck Marcus Ianſz.

Anno 1539.
Claes Meuwſz.
Gerrit Ian Lambertſz.

Anno 1540.
Willem Corneliſz. Stickel.

Anno 1541.
Ian Ianſz. van Hoorn.
Allert Dirckſz. Faſol.
Pieter Coenen Schepen.
Floris Floriſz.
Iacob Hendrickſz. Sael.

Anno 1542.
Ian Pieterſz. de Graef.
Ian Duyvenſz.
Sybrand Pompeus Occo.

Anno 1544.
Symon Claes Coppenſz.

Anno 1546.
Floris Martenſz. van Alckemade.

Anno 1547.
Mr. Outgaert Clemenſz. *Medicus.*
Dirck Hillebrandſz Otter.
Cornelis Anthoniſz. *Schilder.*
Ian Harmenſz. Goudenberg.
Henrick Corneliſz van Marken, *alias* Roo-meulen.
Frans Ianſz. Teng *of* Teding.

Anno 1548.
Ian Oom Ianſz.

Anno 1549.
Ian Claeſz. van Hoppen.

Anno 1552.
Harmen Ottenſz.
Allert Dirckſz. Marcus.

Anno 1553.
Gerrit Claes Matheuſz.
Lucas Meynderſz van Alckefteyn.

Anno 1555.
Mr. Adriaen Sandelijn.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.
Floris Roeterſz.
Klaes Iacobs van Swieten *van Leyden.*

Anno 1557.
Mr. Cornelis Garbrandſz.
Mr. Pieter Bicker Willems.

Anno 1558.
Hendrick Ianſz. Croock.
Willem Ianſz Brouwer.
Klaes Gerritſz. Bontwercker.

Anno 1559.
Antonis van Houf Iacobſz. van Zijl.
Iacob Gerrit Mattheuſz.

Anno 1560.
Claes Corneliſz. Nobel.

Anno 1561.
Iooſt Buyck Sybrants.
Ian Vechters.
Ian Claeſz. *Verwer in de drie Koningen.*

Anno 1562.
Klaes Moyaert Claeſz.
Coenraet Pieterſz. Schepen.
Iacob Corneliſz. Nobel.

Anno 1563.
Andries Boel Ianſz. Hollefloot.

Anno 1564.
Ian Rijſer Ianſz.

Anno 1566.
Gerbrand Claeſz. Benning: *alias* Pos.

Anno 1567.
Ian Duyvenſz. de Brouwer.
Mr. Dirck Floriſz. Land.
Dirck Meynertſz. Pater.
Cornelis Ianſz. *in 't Roo-kruys van Lis.*
Ian Michiel Louſz. *Brouwer.*

Anno 1568.
Cornelis Claes Meuwſz.

Anno 1569.
Cornelis Willems van Rieck.

Anno 1570.
Willem Adamſz. *Seylmaker.*

Anno 1571.
Mr. Albert Kantert.
Cornelis Franſſen.
Cornelis Gysbertſen.
Lucas van Teylingen.

Anno 1573.
Ian van Santen Heyn.
Evert Corſſen *in 't Marſgen.*

Anno 1574.
Mr. Reynier Lambertſen van der Horſt.
Marten Symonſz. Schuytgen.
Dirck Ian Evertſen.
Reynier Hendrickſen Rooclaes.
Hendrick Iacobſz. Bicker.
Weſſel Iacob Corneliſz.
Mr. Ian Duyveſz. *Medicus.*

Anno 1575.
Ian Dirckſz. Marcus.
Mr. Ian Thymanſz. de Goyer.
Arent Hendrickſz. Loef *van Weeſp.*
Pieter Claeſz. Oly Haring.
Symon Dirckſz. van Ouderkerck.
Ian Claeſz. van Marcken.

Anno 1576.
Pieter Pieter Gerbrandſz.
Gerbrant Egbertſz. Paf.

Anno 1578.
Iacob Floris Martſz. van Alckemade.
Mr. Cornelis Ian Barentſz. Romeni-boot.

Op den 26 May in den voorſz. Jare zijn de principaelſte Regeerders ende Raden uyt deſe Stede te Schepe uytgevoert, ende op den 27 dito van haer Officie ende Eed gedeporteert by de drie Schutteryen, ten overſtaen van de Heeren van Mateneſſe, Reniere ende vander Mijlen, Commiſſariſen van wegen de Heeren Staten van Hollandt en Zeelandt: ende is op den ſelven dagh gekooren by de meeſte Stemmen der Rot-geſellen, uyt elck Rot der drie Schutteryen, een gequalificeert Schutter, tot ſes-en-dertigh in getalle: welcke xxxvj. Schutters op den 28 dito in der Heeren Kamer op 't Stadthuys vergadert, gekooren hebben by de meeſte Stemmen, vier Burgermeeſteren en ſes-en-dertigh Raden, naer-volgende de Privilegie daer af zijnde van deſer Steede: en zijn tot xxxvj. Raden gekooren de novo *als hier na volght.*

Mr. Reynier Lambertſen van der Horſt.
Marten Symonſen Schuyt.
Ysbrand Ianſen, *Lijndrayer.*
Hendrick van Marcken.
Adriaen Pauw.
Adriaen Reynerſen Kromhout.
Marten Ianſz. Coſter *Medicus.*
Cornelis Willemſen van Rijk.
Gerrit Ianſen Koeſvelt.
Antonis Willemſen Bontekoe.
Reynier van Nek Symonſen.
Harman Rodenburg *d'Oude.*
Egbert Roeloffen.
Iacob Benning Iacobſen.
Evert Corſſen *in 't Marſgen.*
Claes Reyerſen.
Mr. Willem Bardeſius.
Ian Duyn Corneliſſen.
Symon Hendrickſen *Verwer* Ionckheyn.
Ian Symonſen Lontsvaerder.
Willem Pouwelſen.
Dirck Ianſen de Graef.
Gerrit Iacobſen Schaep.
Iacob Janſen Benning.
Balthaſar Symons Appelman.
Reynier Kant.
Claes Symonſen van Heemskerck.
Gerrit Ianſz. Delft.
Claes Corneliſſen van Vlooswijck.
Iacob van Kampen.
Ian Lourenſen Spiegel.
Ian Iacobſen Huydekooper.
Pieter Willemſen Vriend.
Hendrick Olfertſen Fuyck.
Iacob Franſen Oetgens van Waveren.
Mr. Cornelis Romeny-boot.

Anno 1579.
Govert Dirckſen Wuytiers.
Cornelis Andries Boelenſen.
Ian Ianſen Smit.

Anno 1582.

Alſoo Mr. Reyer Lambertſz. van der Horſt, *die na de alteratie geen Eed hadde gedaan, oudt zijnde een-en-tachtentigh jaren, verklaert heeft voor* Willem Pieterſz. *Secretaris aen hem geſonden, achtervolgende de Reſolutie van de ſes-en-dartigh Raden, dat hy impotent was, ende in drie jaren onder den blauwen Hemel nooyt geweeſt, ende ſijn memorie en verſtant verlooren hadde, verſoeckende, dat de Raden daeromme in ſijne plaetſe een ander ſouden willen kieſen, is in ſijne plaetſe gekooren*

Pieter Boom Corneliſz.

Ende in de plaetſe van Gerrit Ianſz. Delft, *die hem begeven had om te weſen Threſorier van Hollant, ende over ſulcks ſijn Poorterſchap verwoont hadde, verklarende voor diverſche Raden ende Gedeputeerden by de Staten van Hollandt niet geſint te zijn, omme weder binnen Amſterdam te reſideren, is gekooren, na dat men wiſte dat hy oorlof hadde genomen van de Staten van Hollandt van 't Officie, hy van heurent wegen in Zeeland bedient hadde,*

Wybout de Wael.
Ian Meurlink *in de plaetſe van* Reynier van Neck.
Fredrick Vogel *in de plaetſe van* Iacob Benning.

Anno 1583.
Lourens Iacobſz. Reael.
Ian Verhee Corneliſz. *van der Goude.*

1584.
Cornelis Benning Ianſz.
Ian Verburg Iacobſz.
Ian de Biſſchop.
Cornelis Pieterſz. Hooft.

1585.
Klaes Boelenſz. *in Hamburg.*
Klaes Franſz. Oetgens, van Waveren.

1586.
Pieter Pauw Adriaenſz. *verwoont ſijn Poorterſchap en wort Rentmeeſter tot Alckmaer.*

1587.
Hendrick Hudde Arentſz.

1589.
Cornelis Floriſz. van Teylingen.

1590.
Cornelis Iacob Witſen.
Roelof Egbert Roeloffen.
Gerit Bicker Pieterſz.

1591.
Iacob Ianſen Vinck.
Iacob Pieterſen Coppit.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Reynier Pauw.

1593.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Dirck Thymonſz. Brouwer.

1594.
Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Claes Iacobſz. Koekebacker.

1595.
Pieter Iacobſen Nachtglas.
Ysbrant Ben Elbertſen.
Harmen Gysbertſen van de Pol.

1596.
Pieter de Vlamingh Dirckſz. van Oudshoorn.
Cornelis Joriſſen.
Ionas Cornelis Witſen.

1597.
Ian Klaes Boeliſſen.

1598.
Dr. Pieter Schaep Gerritſen.

1599.
Ian Klaes Reynierſen.

1600.
Ioris Joriſz.
Dr. Dirck Bas Iacobſen.

1602.
Pieter Matthyſz. Schrijver.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſen.

1603.
Ian Pieterſen Reael.
Iacob de Graef Dirckſen.

1605.
Barthold Kromhout Adriaens.
Iacob Egbertſen van Rijn.
Mr. Volckert Overlander Klaeſſen.
Dr. Ian ten Grotenhuys Ianſz.

1606.

1606.
Dirck de Vlaming Corneliſz. van Ouds-hoorn.
1607.
Roetert Ernſt.
1609.
Jan Pieterſz. de Wit.
Jacob Poppen Janſz.
Abraham Boom Pieterſz.
1611.
Jan Gijsbertſz. de Vries.
Laurens Janſz. Spiegel.
1612.
Adriaen Pieterſz. Raep.
1613.
Jan Claeſz. van Hoorn.
1615.
Wybrand Warwijck.
1616.
Hillebrand Schellinger.
Warnaer Ernſt van Baſſen.
1617.
Dr. Dominicus Claeſz. van Heemskerck.
Jacob Jacobſz. Hinloopen.
1618.
Claes Jacobſz. Harencarſpel.

Op den 3 November Anno 1618. *is den Doorluchtigen Hoog-geboren Vorſt en Heere, mijn Heere den Prince van Orangien, &c. verſchenen in de Vergaderinge van de Vroedtſchappe, beſtaende in xxxvj Raden der Stadt Amſterdam; verklarende, dat hy alhier was gekomen, om volgende den laſt van de Regeerders van 't Landt deſelve xxxvj. Raden te bedancken van haren Dienſt, ende met eenen te ontſlaen van den Eedt; die zy-luyden als Vroedtſchappen, midtſgaders van den Eedtlende 't Recht, 't welck haer als Schepen ofte Raedt geweeſt hebbende in 't kiesen van Burgermeeſteren is toekomende, hebben gedaen. Dat oock ſijne Princelijke Excellentie van deſe laſt ende moeyte gaerne ware verſchoont geweeſt; maer dat den tegenwoordigen hoogen noodt ende dienſt van 't Landt was vereyſchende deſen voet ende beſoigne by der handt te nemen, ende in 't werck te ſtellen, (gelijck oock ſulcks in meer andere Steden al-reede is geſchiet) ten eynde de mis-verſtanden ende oneenigheden, die nu een tijdt langh binnen deſe Landen, zoo in de Kerckelijcke Saken, als in Policie zijn geweeſt, ter neder geleydt, ende diergelijcke ſwarigheden in toekomende tijden voor gekomen mogen werden. Ende zijn dien-volgende de naer-genoemde Raden van den voorſz. Eedt ende 't Recht door ſijne voornoemde Princelijcke Excellentie dadelijck ontſlagen; te weten,*

Jan Jacobſz. Huydekooper.
Jan de Biſſchop.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Roelof Egbertſz.
Jacob Pieterſz. Copit.
Reynier Pauw.
Jacob Gerritſz. Hoing.
Claes Jacobſz. Koeckebacker.
Ysbrant Ben Elbertſz.
Harmen van de Poll.
Pieter de Vlaming van Ouds-hoorn.
Jonas Witſen.
Dr. Pieter Schaep.
Joris Joriſz.
Dr. Dirck Bas.
Pieter Matthijſz. Schrijver.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Johan Pieterſz. Reael.
Jacob de Graef.
Barthold Cromhout.
Mr. Volckert Overlander Claeſz.
Dr. Johan ten Grootenhuys.
Dirck de Vlaming van Outshoorn.
Roetert Ernſt.
Jan Pieterſz. de Wit.
Jacob Poppen Janſz.
Abraham Boom.
Laurens Janſz. Spiegel.
Jan Gijsbertſz. de Vries.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Jan van Hoorn.
Hillebrand Schellinger.
Warnar Ernſt van Baſſen.
D. Dominicus van Heemskerk.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
Claes Iacobſz. Harencarſpel.

Daer na heeft ſijne Princelijke Excellentie goed gevonden, ende belieft van nieuws te verkieſen ende te be-eedigende na-genoemde Perſoonen tot ſes-en-dartigh Raden; namentlick,

Ian Iacobſz. Huydekooper.
Ian de Biſſchop.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Roelof Egbertſz.
Iacob Pieterſz. Copit.
Reynier Pauw.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Claes Iacobſz. Koeckebacker.
Pieter de Vlaming van Ouds-hoorn.
Ionas Witſen.
Dr. Pieter Schaep.
Ioris Joriſz.
Dr. Dirck Bas.
Iohan Pieterſz. Reael.
Barthold Cromhout.
Mr. Volckert Overlander Claeſz.
Dr. Iohan ten Grootenhuys.
Roetert Ernſt.
Ian Pieterſz. de Wit.
Iacob Poppen Ianſz.
Abraham Boom.
Ian Gijsbertſz. de Vries.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Ian van Hoorn.
Hillebrand Schellinger.
Warnaer Ernſt van Baſſen.
D. Dominicus van Heemskerk.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
Claes Iacobſz. Harencarſpel.
Gillis Ianſz. Beth.
Arent Pieterſz. van der Burg.
Pieter Egbertſz. Vinck.
Iacob Pieterſz. Hoogkamer.
Symon van der Does.
Hendrick Hudde.
D. Albertus Coenradus Burg.

Alle 't welck alſoo gedaen ende in 't werck geſtelt zijnde, heeft voorts ſijne Hoogh-gemelte Princelijcke Excellentie verklaert ſijne meeninge geenſins te weſen, dat deſe beſoigne ſal ſtrecken tot prejudicie of verminderinge van eeniger deſer Stede Privilegien, Conſtumen, Vry en Gerechtigheden, als zijnde alleenlijk gedaen om redenen boven verhaelt. Belaſtende over ſulx my onder-geſchreven Secretaris der Stadt Amſtelredam, van alle 't gunt deſen aengaende is gepaſſeert, notitie te houden.

J. de Haen.

De Ridderſchap, Eedelen ende Steden van Holland ende Weſt-Vrieſland Staedſche wijſe vergadert rijpelijck gelet hebbende op de tegenwoordige gelegentheyd van 's Lands ſaken, ende inſonderheyt, dat eenige Jaren herwaerts in de voorſz. Landen van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt ontſtaen zijn veel mis-verſtanden ende oneenigheden, niet alleen onder de goede Ingeſetenen, maer oock onder de Heeren, Edelen ende Magiſtraten van de Steden, die tot openbare factien en andere extremiteyten ſouden hebben mogen uytberſten, indien daer tegens niet en ware voor-komen. Waer tegens ſijn Excellentie, mijn Heere den Prince van Orangien, Stadthouder der voorſz. Landen bewogen is geweeſt by alle mogelijcke middelen te arbeyden tot herſtellinge van de voorige ruſte ende eenigheydt, ende wech-neminge van alle beletzelen, ſoo by de Heeren, Edelen, als onder de Regeerders van de Steden; hebbende tot dien eynde in voorleden Jare hem in eygener perſoon in verſcheyde Steden getranſporteert, ende de Vroedſchappen ſerieuſe Vermaninge gedaen; ende eyndelick omme de apparentie confuſie in 's Lands Regeeringe voor te komen, en verſcheyde humeuren van de Regeerders tot beter eenigheyt te diſponeren, onlanghs in de meeſte Steden van Holland en Weſt-Vrieſland noodigh gevonden, eenige Burgemeeſteren, Schepenen en Vroedtſchappen te licentiëren, ende andere Ingeſetenen en Burgeren in der ſelver plaetſe te ſurrogeren, met ſulcken verſtande, dat der Landen en Steden reſpective Privilegien, Vryheden ende Gerechtigheden daer door niet en ſouden worden geprejudiceert, nochte die geene, die als vooren verlaten ſouden worden, in haer eer, goede naem ende faem gekrenkt; veel min, dat ſijn Excellentie iet anders als den dienſt en ruſt der Landen daer mede gemeens ende voor oogen gehadt ſoude hebben; hebben hare Ed: Mo: met goede deliberatie, eenparigh conſent ende volkomen auctoriteyt verklaert ende verſtaen, dat ſijn Excellentie niet minder in deſen, als in alle voorgaende actien ſijne oprechte affectie, ſorge ende getrouwigheyt tegens den Landen van Hollandt ende Weſt-Vrieſlandt, onaengeſien veelvoudige perticulen ende ſwarigheden, heeft beweſen; (daar vooren hare Ed: Mo ſijne Hoogh-gemelte Excellentie ten hooghſten bedancken) ende over ſulcks niet alleen approbeeren ende ratificeeren de veranderinge ende herſtellinge in de Magiſtraten van de Steden ſucceſſivelijck gedaen, maer oock beloven en aennemen alle ende een yegelijck van de ſelve in hare wettelijcke Regeeringe te erkennen, ende by alle wegen ende middelen te mainteneren: verſtaende dat alle Ingeſetenen der Landen de ſelve inſgelijcken ſullen hebben te erkennen en obedieren; op pene van als perturbateurs van de gemeene ruſte geſtraft te werden. Waer aen alle hooge en lage Officieren, ſoo in de bedieninge van de Policie, Juſtitie, en van Oorloge weſende, gehouden zullen zijn de hant te bieden; ende voornementlicken mede zijne Excellentie verſogt wort alles te contribueren, wes van zijne auctoriteyt ende hooge Ampten is dependerende. En in gevalle zijne Excellentie op de naerder ſekerheyt ende geruſtheyt van eenige Steden ende anderſints als noch eenige voorſienige zoude goet-vinden te doen, zullen hare Ed: Mo: 't zelve voor aangenaam houden, ende de goede intentie van zijne Excellentie daer in ſecunderen. Met alle welcke hare Ed: Mo: volgens verſcheyde verklaringen van zijne Excellentie niet en verſtaen, dat de Tractaten, Previlegien, Vryheden ende Geregtigheden der Landen in 't gemeen, mitſgaders Steden en Ingeſetenen van dien in 't particulier, aan-gaande zullen weſen gederogeert, vermindert ofte eenighe Ingeſetenen in hare eere, goede naem en faem eenigſints geleedert; maer dat alles zonder eenige prejudicie in 't generael ende particulier zal worden gehouden ende ſtant grijpen, alzoo de verdere dienſte ende ruſte van de Landen zulex noodiglick is vereyſchende, ende by hare Ed: Mo: verſtaan alzoo te behooren. Gedaen in den Hage, den 16. Novemb. 1618.

Ter Ordonnantie van de Staten van Holland,

A. DUYCK.

1620.
Antoni Oetgens van Waveren.
1621.
Jacob van Neck.
1622.
Geurt Dirkſz. van Beuningen.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
1623.
Iacob Reael Ianſz.
1624.
Ian Corneliſz. Geelvinck.
Dr. Gerard Schaep.
Dr. Pieter Opmeer.
1624.
Iacob Bicker Iacobſz.
Ernſt Roeters.
Adriaen Kromhout.
Dirck Tholincx.
Willem Backer.
1626.
Pieter Haſſelaer.
Hendrick Reynſt.
Dr. Matthijs Raephorſt.
1627.
Symon de Rijke van de Graft.
Iacob Iacobſz. Vinck.
1629.
Harmen van de Poll.
Ingelaten op ſijn ouden Eed by hem als Vroedtſchap Anno 1595. gedaen, ende ſit op ſijn oude plaets.
1630.
Iacob de Graef.
Ingelaten als voren op den ouden Eedt by hem Anno 1603. gedaen.
Dr. Laurens Reael.
Iohan Huydekooper.
1631.
Dr. Pieter Ianſz. Hooft.
Dr. Allard Cloeck.
1632.
Ian Claeſz. Vloofwijck.
Hendrick Dirckſz. Spiegel.
1634.
Nicolaes van Kampen.
Gerbrand Claeſz. Pancras.
Dr. Frans Benning Kock.
1636.
Mr. Hercules Rog, *Advocaet.*
1637.
Mr. Gualterus Valckenier.
1638.
Dr. Albert Bas.
Mr. Gerard Schaep Pieterſz.
Albert Dirckſz. Pater.
Mr. Ioris Joriſz. Backer.
1639.
Iacob Willekes.
Cornelis Iacobſz. Weyer.
Dr. Franck van der Meer.
Cornelis de Graef.
Iacob Claeſz. Harencarſpel,
Willem Ruytenburg.
1640.
Roelof Bicker.
1643.
Dr. Cornelis Witſen.
1645.
Mr. Willem van Loon.
1646.
Cornelis de Vry.
Ian van de Poll.
Mr. Gerrit Reynſt.
Bernard Schellinger.
1648.
Mr. Symon van Hoorn.
1649.
Mr. Pieter Kloeck.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Mr. Lambert Reynſt.
Mr. Coenraed Burg.
1650.
Dr. Ioachim Rendorp.

Willem Six.
Nicolaes Pancras.
1651.
Nicolaes Corver.
Dr. Johan Blaeu.
Mr. Cornelis Boom.
1652.
Iacob van Neck.
Cornelis Geelvinck.
Dr. Gillis Valckenier.
1653.
Cornelis van Vlooſwijck.
Nicolaes van Loon.
Gerrit van Hellemont.
Hans Bontemantel.
Dr. Roetert Ernſt.
Mr. Hendrick Hudde.
Gerrit Haſſelaer.
1654.
Iacob Thoniſz. van Stralen.
1655.
Dr. Iacob Bas Dirckſz.
Dr. Henrick Hooft.
Mr. Ian Bicker.
1656.
Willem Schrijver.
1657.
Fredrick Alewijn.
Cornelis de Vlamingh van Oudshoorn.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
1658.
Cornelis Backer.
1659.
Ioan van Waveren.
Dr. Ioan van Hellemont.
Dr. Frans Reael.
1660.
Dr. Ian van Hartogvelt.
Dr. Pelgrom ten Grotenhuys.
Mr. Coenraed van Beuningen.
1661.
Nicolaes van Kapelle.
1662.
Dr. Ioan Huydekooper.
Iacob van Neck Iacobſz.
1665.
Andries de Graef.

Namen der HEEREN, die ſedert den 7 Junij 1578. wegen deſe Stadt in de naergenoemde Vergaderingen zijn gemachtight.

Ter Vergaderingh van de Gemachtighde Raden van Hollandt en Weſt-Vrieſlandt zijn verſcheenen.

Anno 1578.

Reynier Kant, *van den 7 Junij 1578. tot den 3 Ianuarij 1579.*

1579.

Herman Rodenburg de Ionge, *in 't Collegie van de Gecommitteerde Raden tot Gornichem van den 21 Januarij 1579.*

1579. 1580.

Cornelis Boelenſz. *van den* 18 May 1579. tot den 24 December 1580.

1578. 1579. 1580. 1581.

Bartholomeus van der Wiere, *van den 16 Junij* 1578. *tot den 21 September* 1581. *in 's Collegie gevacecrt tot Hoorn, Delft en Amſterdam.*

1581. 1582. 1583. 1584.
1585. 1586.

Claes Symonſz. van Heemskerck, van den 14 *April* 1581. *tot den 22 Auguſti* 1586.

1582.

Reynier Kant, *in den Landraedt, op deſe zijde van de Maes, van den 1 Martij* 1582. *tot den laetſten Maert* 1583.

1587.

Claes Corneliſz. van Vlooſwijck, *van den 22 Janu.* 1587. *tot den 16 May daer aen volgende.*

1590. 1591. 1592. 1593.

Claes Symonſz. van Heemskerck, *van den 1 Februarij* 1590. *tot den laetſten September* 1593.

1593. 1594.

Iacob Boelenſz. *van den 1 November* 1593. *tot den 1 April* 1595.

1595. 1596.

Pieter Boom Corneliſz. *van den 1 Iulij* 1595. *tot den laetſten April* 1597.

1597. 1598.

Bartholt Kromhout, *van den 1 May* 1597. *tot den laetſten April* 1599.

1599. 1600.

Cornelis Pieterſz. Hooft, *van den 1 May* 1599. *tot den laetſten April* 1601.

1601. 1602.

Frans Hendrickſz. Oetgens van Waveren, *van den eerſten May* 1601. *tot den laetſten April* 1603.

1603. 1604. 1605.

Cornelis Banningh, *van den May* 1603. *tot den laetſten April* 1606.

1606. 1607. 1608.

Reynier Pauw.

1609. 1610. 1611.

Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.

1612. 1613. 1614.

Dr. Dirck Bas.

1615. 1616.

Iacob de Graef Dirckſz. *van den 1 May* 1615. *tot den laetſten April* 1617.

1617. 1618. 1619.

Gerrit Iacob Witſen.

1620. 1621. 1622.

Ionas Cornelis Witſen.

1623. 1624. 1625.

Fredrick de Vry.

1626. 1627. 1628.

Abraham Boom.

1629.

Mr. Volckert Overlander, Heer van Purmerlant, *van den eerſten May* 1629. *tot ſijn overlijden den October* 1630.

1630. 1631. 1632. 1633.

Ian Corneliſz. Geelvinck, *van den eerſten November* 1630. *tot den eerſten May* 1634.

1634. 1635. 1636.

Anthoni Oetgens van Waveren, Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis.

1637. 1638. 1639.

Dirck de Vlaming van Oudshoorn.

1640. 1641. 1642.

Dr. Albertus Coenradus Burg.

1643. 1644.

Dr. Andries Bicker, *van den 6. February* 1643. *tot in Februarij* 1645.

1645. 1646. 1647.

Cornelis de Graef.

1648. 1649. 1650.

Willem Backer.

1651. 1652. 1653.

Cornelis Bicker, Heer van Swieten.

1654. 1655. 1656.

Dr. Gerard Schaep.

1657. 1658. 1659.

Cornelis de Vlamingh van Oudshoorn.

1660. 1661. 1662.

Mr. Symon van Hoorn.

1663. 1664.

Dr. Nicolaes Tulp.

In't Amptgenootſchap van de Reken-kamer der Staten van Hollandt.

1606. 1607. 1608.

Claes Symonſen van Heemskerck, van den eerſten May 1606. tot den laetſten April 1609.

1617. 1618. 1619.

Fredrick de Vry.

1631. 1632. 1633.

Dr. Gerard Schaep.

1647. 1648. 1649.

Mr. Gerard Schaep Pieterſz.

1664.

Dr. Gerard Bicker, Heer van Swieten.

Ter

Ter Vergaderinge der Algemeene Staten.

1581. 1582.
Cornelis Boelensz. *van den 8 Octobris 1581. tot den 4 Martij 1583.*
1603. 1604. 1605.
Jacob Boelensz. *vanden eerſten May 1603. tot den laetſten April 1606.*
1606. 1607. 1608. 1609.
Bartholt Kromhout, *van den eerſten May 1606. tot den laetſten April 1610.*
1618. 1619. 1620. 1621.
Reynier Pauw, *van den 17 November 1618. tot den 24 Junij 1622.*
1628. 1629. 1630.
Dr. Dirck Bas, *van den Jare 1628. tot 1631.*
1637.
Antony Oetgens van Waveren.
1638. 1639.
Jacob Backer, *in plaats vande* Heer van Waveren, *op ſijn verſoek ontſlagen zijnde, van den 7. Julij 1638. tot den leſten April 1640.*
1646. 1647. 1648.
Dr. Andries Bicker.
1655. 1656. 1657.
Antony Oetgens van Waveren, Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis.
1664.
Dr. Cornelis Witſen.

Ter Vergaderinge van den Raedt van Staten der Vereenighde Nederlanden.

1587.
Mr. Willem Bardeſius, *van den 10 Februarij 1587. tot den 12 Maart 1588.*
1600. 1601. 1602.
Jacob Boelensz. *van den 8 May 1600. tot den 7 May 1603.*
1610. 1611. 1612.
Bartholt Kromhout, *van den eerſten May 1610. tot den laetſten April 1613.*
1625. 1626.
Jonas Cornelis Witſen, *van den eerſten May 1625. tot ſijn overlijden 1626.*
1627.
Jacob van Neck, *in plaets van de Hr.* Jonas Witſen, *van den 19 Februarij 1627. tot 1628.*
1637. *tot* 1638.
Jacob van Neck, *van den eerſten May 1637. ſterft den 8 Maert 1638.*
1639.
Dr. Albertus Coenradus Burg, *in plaets van de Hr.* Jacob van Neck, *van den 2 Maert 1639.*
1649. 1650. 1651.
Dr. Gerard Schaep Symonsz.
1661. 1662. 1663.
Mr. Andries de Graef, *van den 1 May 1663.*

In't Amptgenoootſchap van de Gemachtighde Raden ter Admiraliteyt tot Amſterdam.

1586. 1587. 1588.
Egbert Pietersz. Vinck, *van den 26 Julij 1586.*
1589. 1590.
Bartholt Cromhout.
1591. *tot* 1600.
Ian Cornelisz. Hooft, *tot den 15 Februarij 1600. doen hy overleed.*
1600. *tot* 1613.
Gillis Ianſz. Valckenier, *'t ſedert den leſten April 1600. tot den 6 December 1613. doen hy overleed.*
1614. *tot* 1621.
Mr. Volckert Oeuverlander, Heer van Purmerland en Ilpendam, &c. *van den 21 Februarij 1614. tot den laetſten April 1621.*
1621.
Jacob Poppen, *van den eerſten May 1621. tot den 21 Junij daer aen volgende: wierd als doen* Burgermeeſter *ghemaeckt.*
1621. 1622. 1623. 1624.
Adriaen Pietersz. Raep, *van den 14 September 1621.*
1625. 1626. 1627.
Pieter Bas Jacobsz. 1628. *tot* 1637.
Jacob van Neck.
1637. 1638. 1639.
Dr. Andries Bikker.
1640.
Pieter Haſſelaer.
1641.
Dirck de Vlaming van Oudshoorn.
1642.
Jan Cornelisz. Geelvinck.
1642.
Dirck de Vlaming van Oudshoorn, *ſterft den 8 Auguſti daar aan volgende.*
1643.
Pieter Haſſelaer, *in plaets van de Heer* van Oudshoorn, *van den 12 Auguſti 1643.*
1644. 1645. 1646. 1647.
Dr. Albertus Coenradus Burg, *ſterft den 24 December 1647 tot groot* Novogrod *in* Rusland *op ſijn reyſe als* Ambaſſadeur *aen den* Grootvorſt *van* Moſcovien.
1648. 1649.
Dr. Albert Bas, *in plaats van de voorsz. Heer* Albertus Coenradus Burgh, *van den 28 Februarij 1648.*
1650. 1651.
Dr. Andries Bikker, *in plaets van de Heer* Albert Bas, *van den 30 Julij 1650. ſterft den 24 Junij 1652.*
1652.
Antony Oetgens van Waveren, Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, *van den 3 Iulij 1652.*
1653.
Johan Huydekooper, Heer van Maerſeveen, *in plaets van de voorsz. Heer* van Waveren, *die na* Lubeck *gedeputeerd wierd,* van den 13 Februarij 1653.
1654. 1655. 1656. 1657.
Dr. Cornelis Witſen.
1658. 1659.
Mr. Andries de Graef.
1660. 1661. 1662.
Hendrick Dirckſz. Spiegel.
1663. 1664.
Cornelis van Vlooſwijk, Heer van Vlooſwijk, Diemerbroek en Papenkop.

In't Ampt-

Namen der Heeren, op de Vergaderingen uyt AMSTERDAM.

In't Amptgenootschap van de Gemachtighde Raden ter Admiraliteyt in't Noorder Quartier.

1625. 1626. 1627.
Klaes Iacobsz. Harencarspel, *van den 7 April 1625. tot 1628.*

1628. *tot* 1639.
Adriaen Pietersz. Raep, *van den Iare 1628, tot in Maert 1639.*

1639 *tot* 1648.
Jacob Wilkens, *van den 24 Maert 2639. tot in Februarij* 1648.

1648.
Jacob Harencarspel, *van den 28 Februarij 1648. tot sijn overlijden in May* 1649.

1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654.
Mr. Lambert Reynst, *van den 3 November* 1649. *tot in Februario* 1655.

1655. 1656. 1657.
Mr. Jan Bicker, *van den 3 Feb. 1655. tot in Ianuarij* 1658.

1658. 1659. 1660. 1661.
Willem Schrijver, *van den 28 Januarij* 1658. *tot sijn overlijden* 1661.

1661. 1662. 1663. 1664.
Mr. Jan Beernd Schaep, *van den 27 October* 1661.

Ter Vergaderinge van de Gemachtighde Raden ter Admiraliteyt in Zeelant.

1597. *tot* 1600.
Jan Verhee, *van den 20 September 1597. tot sijn overlijden* 1600.

1600. 1601.
Laurens Jacobsz. Reael, *van den eersten May* 1600. *tot sijn overlijden* 1601.

1602. *tot* 1620.
Pieter Schaep, *van den 7 September 1602. tot sijn overlijden den 20 Junij* 1620.

1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625.
Jacob van Neck, *van den 27 Augusti* 1620. *tot* 1625.

1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631.
Jan Gijsbertsz. de Vries, *van den 28 November* 1625. *tot sijn overlijden* 1631.

1632 *tot* 1638.
Dr. Pieter Opmeer, *van den 10 Januarij* 1632. *tot dat hy* 1638. *gekooren is* Raetsheer *in den* Hoogen Raet *in 's* Gravenhage.

1639. *tot* 1647.
Mr. Gerard Schaep Pietersz. *van den 21 October* 1638. *tot* 1647.

1647. 1648. 1649. 1650.
Jacob Bas Dircksz. *van den 16 Maert* 1647 *tot* 1651.

1651. 1652. 1653.
Dr. Frans van Waveren, *van den 4 Februarij* 1651. *tot* 1654.

1654. 1655. 1656.
Mr. Hendrick Hudde, *van den 5 Februarij* 1654. *tot sijn avancement van 't* Raedsheerschap *in den* Hooghen Rade 1656.

1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664.
Dr. Willem Bakker, *van den 11 November* 1656.

Ter Vergaderinge van de Reken-kamer der Algemeene Staten.

1621. 1622, 1623.
Adriaen Kromhout, *van den eersten May* 1621. *tot den laetsten April* 1624.

1650. 1651.
Dr. Andries de Graef, *von den eersten May* 1650. *tot* ..... 1652. *dat hy verplaetst is tot Raedt en Rekenmeester, in 't Collegie van de* Reken-kamer *van 's Graeflyckheyds Domeynen van Holland.*

1652.
Dr. Isaac Pauw, *in plaets van de Heer* Andries de Graef, *van den 5 Februarij* 1652. *om desselfs resterende tijt te suppleren.*

Ter Vetgaderinge van den Raed van sijn Excellentie Robbert Dudley, Grave van Lycester, &c.

1586.

Mr. Willem Bardesius, *van den 11 Februarij* 1586. *tot den 10 Februarij* 1587.

Ter Vergaderinge van den Raedt van sijn Excellentie Mauritius, Grave van Nassau, &c.

1595.

Reynier Kant, *van den 3 Februarij 1595, tot sijn overlijden in May des selvigen Jaers.*

Namen

NAMEN van de

Schouten, Burgermeesteren, Schepenen, Rentmeesters of Treforieren, Wees-meesteren, &c. der Stede van Amstelredamme, der Jaren, als hier na beschreven staen.

Anno 1333.

Schepenen.

Dirck Francken.
Dirck Willemsz.

1334.

1335.

1336.

1337.

1338.

1339.

1340.

1341.

1342.

1343.

Beraders of Burgermeesteren van der Poorte van Amsterdam.

Godevaerd Wormsbout.
Tydeman Kuyper.

1344.

1345.

1346.

1347.

1348.

1349.

Schepenen.

Jacob Gerritsz.
Jacob Gyserssijns.

1350.

1351.

Schepenen.

Iacob Gerrit Coppens.
Hendrick Iansz.

1352.

Schepenen.

Jan van den Damme.
Jan de Roeder.

1353.

1354.

1355.

Schepenen.

Dirck Coppensz.
Paulus Fijl.

1356.

1357.

Raatsluyden of Burgermeesteren van der Poorte van Amsterdam.

Jan Dier.
Paulus Jansz.
Gijsbert Swickers.
Roemer Arend van den Anxter.

1358.

1359.

Schepenen.

Hendrick Iacobsz.
Gysbert Willemsz.
Roemer Arend van den Anxter.

1360.

Schout.

Claes Pont.

Schepenen.

Roemer Arend van den Anxter.
Hendrick Iacobsz.
Claes Harmensz.
Ian Hendriksz. vanden Dam.
Dirck de Roeder.
Hendrick Willemsz. Boel.
Ionge Ian de Witte.

1361.

1362.

Schepenen.

Jacob Gerrit Coppens.
Claes Iansz.
Roemer Arend van den Anxter.

1363.

Schepenen.

Hendrick Willemsz. Boel.
Ysbrand Coster.
Jacob Ruysch Claesz.

1364.

Schepenen.

Hendrick Iansz.
Heyn Koe.

1365.

Schepenen.

Ian Beduynre.
Iacob Ruysch Arenden.
Ian Dier.
Iacob van den Berge.
Heynse Grieten.
Ionge Ian de Witte.

1366.

Schout.

Gerrit Iansz. van Wormer.

Schepenen.

Claes Heymans.

1367.

Schepenen.

Claes Dirck Willems Soons Soon.
Ian Coppesen.
Ian Coen Gerrit Soons Soon.

1368.

1369.

1370.

Schepenen.

Jacob van den Berge.
Ian Hendricksz. van den Dam.
Otto Willemsz.
Adam Sale.
Tydeman Amelisz.
Ian Iordaen Godders Soons Soon.
Pieter Abbe Iacobs.

1371.

Schepenen.

Jan Dier.
Franck Dirksz.
Tyman Abbe Pietersz.
Hendrick Molenaer.
Willem Noiert.
Pieter Holland.
Alsten Iacobsz.
Ewan Robberts.

1372.

1373.

1374.

1375.

Schepenen.

Iacob Ruysch Arenden.
Reynier Kreyt Waligs.
Robbert Engelbrecht.
Meyndert de Witte.

1376.

Schepenen.

Tydeman Amelisz.
Ian Arendsz.
Pieter Iacobsz. Sael.
Ian Hendrick van den Dam.
Hendrick de Witte.

1377.

Schepenen.

Ian Dirksz.

1378.

Schepenen.

Pieter Iacob Sael.
Ian Hendriksz. vanden Dam.
Franck Dirksz.
Otto Willemsz.
Allerd de Witte.
. . . Sinck.
Reynier Kreyt Waligs.

1379.

Schepenen.

Ian Gysbertſz.
Hendrick Willemſz. Boel.
Willem Ianſz. van de Graft.
Dirck Hendrickſz.
Gerrit Reynderſz.
Dirck Jacobſz. Gyſſe Sael.
Ian Dirckſz. van den Dam.

1380.

Schepenen.

Adam Sael.
Fredrick Pont.
Robbert Engels.
Willem Willemſz.
Symom Sael.
Roelof Ianſz.
Roemer Arent van den Anxter.

1381.

Schepenen.

Andries Dusheden.
Ian Iordaen Godevaerd Soon
Willem van Legmeer.
Jacob Coppens.
Hendrick Willemſz. Boel.
Melis Roeloffz.

1382.

Schout.

Symon Abbe Pieters.

Schepenen.

Ian Meynderſz. van Goye.
Roelof Janſz.
Jacob Gyſerſijns.
Meynderd de Witte Ianſz.
Dirck Hendrickſz.

1383.

Schepenen.

Ian Bet Ianſz.
Iacob Braſeman.
Roemer Arent van den Anxter.
Paulus Ianſz.
Willem Noiert Hendrickſz.

1384.

Schepenen.

Claes Harmenſz.
Iacob Coppens.
Ian de Lange Stevenſz.
Willem Noiert Willemſz.
Ian Iordaen Godevaerd.
Hendrick Willemſz. Boel.

1385.

Schepenen.

Ian Ledige.
Meyndert Witte Ianſz.
Godevaerd Ianſz.
Dirck Meynderſz. Doos.
Andries Dusheden.
Ian de Lange.
Willem Noiert Hendrickſz.

1386.

Schepenen.

Dirck Holland.
Floris Willemſz.
Iacob Ruyſch Claeſz.
Ian Meynderſz. van Goye.
Willem Heuſche.
Dirck Allertſz.
Claes de Witte Ianſz.

1387.

Schepenen.

Gerrit Willemſz.
Dirck Hendrickſz.
Godevaerd Ianſz.
Claes Hendrickſz. de Witte.
Luytjen Albertſz.
Claes de Wael Ianſz.
Willem Hendrickſz.

1388.

Schepenen.

Willem van Legmeer Adams.
Ian Ian Stevens Soons Soon
Iacob Coppens.
Andries Dusheden.
Melis Roeloffz.
Iacob Ruyſch Claeſz.
Luydeyn Albertſz.

1389.

Beraders of Burgermeeſteren van der Poorte van Amſterdam.

Andries Dusheden.
Ian Noiert Aertſz.
Iacob Ruyſch Arentſz.
Iacob van den Berge.

Schepenen.

Dirck de Sael Iacobſz.
Luytjen Albertſz.
Albert Pieter Gerrits Soons Soon.
Iacob Gysbertſz.
Pieter Gerritſz.
Floris Willemſz.
Ludeman Ianſz.

1390.

Schepenen.

Hendrik van Muyden.
Godevaert Ianſz.
Gerrit Fredrik Engelſz.
Willem Reynderſz.
Willem Beduynre.
Harmen Dirckſz.
Pieter Holland.

1391.

Beraders of Burgermeeſteren van der Poorte van Amſterdam.

Andries Dusheden.
Ian Nottaert.
Iacob Ruyſch Arenden.
Iacob van den Berge.

Schepenen

Heyn Noiert.
Groote Dirck Claeſz.
Ian Albertſz. Bout.
Vechter Iacobſz.
Iacob Gijsbertſz.
Iacob Coppens.
Luytjen Albertſz.

1392.

Schepenen.

Godevaerd Ianſz.
Willem Reynders.
Pieter Abbe.
Ian Ian Stevens Soons Soon.
Claes Moyaerd.
Vranke Noiert.
Rincout Ianſz.

1393.

Schout.

Dirck Symonſz.

Schepenen.

Iacob van den Berge.
Ian Allerdſz.
Heyn Noiert.
Groote Dirck Claeſz.
Jan Deyman Janſz.
Vechter Jacobſz.

1394.

Schout.

Dirck Symonſz.

Schepenen.

Gerrit Fredrick Engels.
Jan Albertſz. Bout.
Jan de Sael.
Jan Jan Stevens Soons Soon.
Hendrick Hoeck Dirckſz.
Godevaerd Janſz.
Jan Allertſz.

1395.

Schout.

Dirck Symonſz.

Schepenen.

Floris Willemſz.
Luytjen Albertſz.
Claes de Sael Iacobſz.
Willem Janſz. van de Graft.
Jacob Gijsbertſz.
Coppe Louwen.
Jacob Jan Adams Soons Soon.

1396.

Schout.

Dirck Symonſz.

Schepenen.

Jan Jan Stevens Soons Soon.
Hendrick Hoeck Dirckſz.
Dirck Allerdſz.
Gijsbert Harmenſz.
Symon Ruyſch.
Meyndert Symonſz.
Claes de Sael.

1397.

Beraders of Burgermeeſteren van der Poorte van Amſterdam.

Ludeman Janſz.
Willem Reynders.
Dirck Holland.
Jan Hendrickſz.

Schepenen.

Willem van Legmeer Adams.
Vechter Jacobſz.
Claes Symonſz. Rijſer.
Hendrick van Muyden.
Gerrit Fredrick Engels.
Dirck Jacob Gijſe Sael.
Gerrit Reynders.

1398.

Schepenen.

Jan Jan Stevens Soons Soon.
Dirck Holland.
Vrancke Noiert.
Willem Beduynre.
Harmen Dirckſz.
Goderd Janſz.
Pieter Abbe.

1399.

Schepenen.

Vechter Jacobſz.
Jan Hendrickſz.
Dirck Jacob Gyſe Sael.
Gijsbert Harmenſz.

Jan

Ian Alberſz. Bout.
Willem Noiert Willemſz.
Iacob Gysbertſz.

1400.

Schout

Ian Nottaerd.

Schepenen.

Herwig Andrieſz.
Meyndert Symonſz.
Pieter Iacob Sael.
Claes de Sael Iacobſz.
Gerrid Fredrick Engels.
Harmen Dirckſz.
Melis Ianſz.

1401.

Schout.

Ian Nottaerd.

Schepenen.

Willem Noiert Willemſz.
Hillebrand Braſeman.
Iacob de Sael Claeſz.
Harmen Byen.
Hillebrand Vechterſz.
Ian de Backer.

1402.

Schout.

Ian Nottaerd.

Schepenen.

Willem van Legmeer Adams.
Godevaert Ianſz.
Ian Dirck Vranckens.
Ruyſche van Lanſmeer.
Pieter Iacob Lubbertſz.
Gerrit Braſeman.

1403.

Schout.

Ian Nottaerd.

Schepenen.

Claes de Sael Iacobſz.
Gerrid Willemſz.
Herwig Andrieſz.
Pieter Iacob Sael.
Willem Beduynre.
Dirck Anne Jans Soons zoon Gysbert Janſz.

1404.

Schout.

Ian Nottaerd.

Schepenen.

Godevaerd Ianſz.
Arend Claeſz.
Willem Hendrickſz.
Willem de Sael.
Pieter Iacob Lubbertſz.
Ysbrand Pieterſz.
Symon Albertſz.

1405.

Schout.

Heyn Noiert.

Schepenen.

Dirck Iacob Gijſe Sael.
Harmen Dirckſz.
Vrancke Noiert.
Ian Aluwijn.
Fekerdy Iacobſz. van den Berge.
Ysbrand Hendrickſz.
Willem de Sael.

1406.

Schout.

Heyn Noiert.

Schepenen.

Hillebrand Braſeman.
Ian de Backer.
Heyntje Cops.
Tydeman Hendrickſz
Hendrick Pillegroms.
Gysbert Ianſz.
Vrancke Noiert Willemſz.

1407.

Schout.

Heyn Noiert.

Schepenen.

Hillebrand Vechterſz.
Arend Vechterſz.
Dirck Hendrickſz.
Tydeman Burger.
Pieter Abbe.
Ian Barrewoutſz.
Harmen Dirckſz.

1408.

Schout.

Heyn Noiert.

Schepenen.

Claes de Sael.
Pieter Iacob Lubbertſz.
Arend Braſeman.
Tydeman Hendrickſz.
Gysbert Ianſz.

1409.

Schout.

Heyn Noiert

Schepenen

Ian Barrewouts.
Iacob Ian Adams Soons Soon
Oeſcher Willemſz.
Ian de Backer.
Willem de Sael Claeſz.
Harmen Dirckſz.
Gijſe van Amſtel

1410.

Schout.

Heyn Noiert.

Schepenen.

Ysbrand Heyn Meynderdſz. Wiſſelaer.
Luyt Iacobs.
Herwig Andrieſz.
Gerrid Willemſz.
Iooſt Pieterſz.
Iacob Barentſz.
Gijsbert Pieter Huysman.

1411.

Schout.

Heyn Noiert.

Schepenen.

Godevaerd Ianſz.
Ian Ian Stevens Soons Soon
Claes Bruyning.
Gerrid Fredrick Engels.
Ian Barrewouts.
Claes Pieterſz. . . . d'oude
Dirck Hendrickſz.

1412.

Schout.

Heyn Noiert.

Schepenen.

Hillebrand Braſeman.
Iacob Barentſz.
Adam Meyndertſz.
Gysbert Pieterſz.
Ian Ian Heynens.
Gysbert Pieter Alberts Soons Soon.
Iacob Ian Adams Soon Soon

1413.

Schout.

Heyn Noiert.

Burgermeeſteren.

Herwig Andrieſz.
Tyman Sael.
Tydeman Hendrick Dirckſz. van der Schelling.
Ian Beth Willemſz.

Schepenen.

Ian Eggert Pieterſz.
Claes Bruyninck.
Fekerdy Iacobſz van Bergen.

Lambert Ianſz. Meylinck.
Symon Albertſz.
Vrancke Noiert Willemſz.
Dirck Bloemert.

1414.

Schout.

Heyn Noiert.

Burgermeeſteren.

Tydeman Hendrickſz Dirkſz van der Schelling.
Gijsbert Huysman.
Hillebrand Vechterſz.
Claes Symon Ryſerſz.

Schepenen.

Ian Eggert Willemſz.
Iong Heyn Oert.
Iacob Ian Willemſz. Boel.
Ian Barrewouts.
Ian Melis Dirckſz.
Ian Heynenſz.
Willem Meyndertſz.

1415.

Schout.

Heyn Noiert.

Burgermeeſteren.

Gysbert Huysman.
Iacob Ian Adams Soons Soon.
Ionge Willem Oert.
Herwig Andrieſz.

Schepenen.

Ysbrand Gerritſz.
Pieter Adamſz.
Symon Sael.
Daem of Adam Meynderſz. van Legmeer.
Gijſe van Amſtel.
Arent Vechterſz. Braſeman.
Clement Ianſz. van Goye.

1416.

Schout.

Heyn Noiert.

Burgermeeſteren.

Herwig Andrieſz.
Tydeman Hendrik Dirkſz. vander Schelling.
Tyman Sael.
Ian Beth Willemſz.

Schepenen.

Claes Bruyninck.
Gijsbert Janſz.
Vranck Noiert Willemſz.
Dirck Jacob Gijſen Sael.

Fekerdy

Fekerdy Iacobsz. van Bergen.
Gysbert Pieter Alberts Soons Soon.
Willem Ianſz. van der Graft.

1417.

Schout.
Heyn Noiert.

Burgermeeſteren.
Ian Beth Willemſz.
Groote Pieter.
Ysbrand Heyn Meynertſz. Wiſſelaer.
Willem Garſtman.

Schepenen.
Ysbrand Gerritſz.
Daem of Adam Meyndertſz. van Legmeer.
Clement van Goyc.
Ruyſch Iacob van Coppenſz.
Gyſe van Amſtel.
Splinter Heyn Oertſz.
Ian Eggert Hertgentſz.

1418.

Schout.
Tydeman Hendrick Dirckſz, van der Schelling.

Burgermeeſteren.
Willem Garſtman.
Vranck Willem Ianſz.
Ian Arentſz.
Iooſt Pieterſz.

Schepenen.
Herwig Andrieſz.
Pieter Abbe.
Dirck Anne Ians Boel.
Tyman Sael.
Dirck Iacob Gyſen Sael.
Ian Eggert Pieterſz.
Ian van der My.

1419.

Schout.
Tydeman Hendrick Dirkſz. van der Schelling.

Burgermeeſteren.
Ian Arentſz.
Servaes Roeloffſz.
Gysbert Huysman.
Daem Braſeman.

Schepenen.
Ysbrand Heyn Meynertſz. Wiſſelaer.
Claes Bruyninck.
Gysbert van Amſtel.
Ruyſch Iacob Coppenſz.
Ian Oude Symonſz.
Bruynick Spruyt.
Steven Dirck Meliſz.
Meyndert Symonſz.

In dit jaer verwandelde Hartog Ian van Beyeren *'t Gerecht, en al de Heeren wierden verſet.*

Schout.
Ian Heynenſz.

Burgermeeſteren.
Dirck Holland.
Willem Reynerſz.
Harman Harmanſz.
Heyn Noiert.

Schepenen.
Symon Meeuſz.
Bruyninck Spruyt.
Jan Oude Symonſz.
Dirck Bardeus.
Gerrit Deyman Ianſz.
Gijsbert van Amſtel.
Ruyſch Iacob Coppenſz.

1420.

Schout.
Ian Heynenſz.

Burgermeeſteren.
Dirck Holland.
Iacob Boel *geſeyd* Duyvel.
Paulus Luytgenſz.
Ian Oude Broeck.

Schepenen.
Dirck Luytgenſz.
Willem Dirckſz.
Pieter Herwigs Ianſz.
Allert Pieter Allertſz.
Ian Schout Arendſz.
Auwel Pieterſz.
Hugo Heymens.

Anno 1421.

Schout.
Ian Heynenſz.

Burgermeeſteren.
Iacob Boel, *geſeyd* Duyvel.
Iacob Wouterſz.
Claes Moyert.
Harmen Harmenſz.

Schepenen.
Ielis Helmer.
Gysbert Iacob Grebberſz.
Ian Symon Neſſenſz.
Iacob Aems Verburg.
Symon Claes Ottenſz.
Claes Symon Riſerſz.
Otto Heymenſz.

Anno 1422.

Schout.
Ian Heynenſz.

Burgermeeſteren.
Harman Harmanſz.
Dirck Holland.
Ruyſch Iacob Coppenſz.
Auwel Pieterſz.

Schepenen.
Pauwels Luytgenſz.
Abert Corsgens.
Gerrit Ian Deyman.
Pieter Iacob Lubbertſzoon.
Gijsbert Pieter Allertſz. Soons Soon.
Paulus Albertſz.
Hugo Heymens.

1423.

Schout.
Ian Heynenſz.

Burgermeeſteren.
Dirck Holland.
Cop Heymens.
Willem Dirckſz.
Ian Ottenſz.

Schepenen.
Ien Schout Arendſz.
Claes Wenne.
Ian Oude Symonſz.
Ielis Helmer.
Otto Albertſz. van Oudshoorn.
Willem Reynerſz.
Claes Heymens.

1424.

Schout.
Ian Heynenſz.

Burgermeeſteren
Jan Ottenſz.
Ruyſch Iacob Coppenſz.
Hugo Heymenſz.
Claes Moyert.

Schepenen.
Dirck Luytjens Liſting.
Dirck Gerritſz. van Schoonhoven.
Ian Deyman.
Gysbert Pieter Allertſz.
Gerrit Claes Coppenſz.
Andries Iacob Coppenſz.
Pouwels Albertſz.

1425.

Schout
Ian Heynenſz.

Burgermeeſteren.
Ruyſch Iacob Coppenſz.
Auwel Pieterſz.
Harmen Harmanſz.
Allert Pieter Allertſz. Soons Soon.

Schepenen.
Ielis Helmer.
Dirck van Wormer.
Symon van Neſſe.
Swittert Ianſz.
Iooſt Gerritſz. de Vroede.
Andries Frerickſz.
Claes Ianſz. Boel.

1426.

Schout.
Ian Heynenſz.

Burgermeeſteren.
Auwel Pieterſz.
Dirck Bardeus.
Ian Ottenſz.
Claes Ian Goertſz.

Schepenen.
Moen Reyners Kreyt.
Pieter Gysbert Harmanſz. Soons Soon.
Dirck Henrickſz.
Hugo Heymens.
Ian Claes Symon Hodinx.
Poulus Albertſz.
Godevaert Wormboutſz.

1427.

Schout.
Ian Schout Arentſz.

Burgermeeſteren.
Ian Ottenſz.
Allert Iacob Pylenſz.
Ian Bout Albertſz.
Andries Frerickſz.

Schepenen.
Symon Ian Harmenſz. Haen
Symon Pieterſz. Colyn.
Grebber Dirckſz.
Dirck Luytgens Liſting.
Ian van Ylp.
Iooſt Gerritſz. de Vroede.
Ian Symon Neſſens.
Symon Reyerſz.

1428.

Schout.
Ian Schout Arentſz.

Burger-

Burgermeesteren.
Andries Frerickſz.
Hugo Heymens.
Ruyſch Iocob Coppenſz.
Moen Reyners Kreyt.

Schepenen.
Ionge Iacob de Verwer.
Godevaert Wormboutſz.
Allert Pieterſz. Allert Soons Soon.
Claes Rolle.
Ian Melis Gerritſz. de Bruyn.
Ian Helmer.
Gerrit Ianſz. van Loenen.
Floris Ian Coenen, *de Stillegangmakers Soon.*

1429.

Schout.
Ian Schout Arentſz.

Burgermeesteren.
Ruyſch Iacob Coppenſz.
Groote Dirck Claeſz.
Ionge Claes Symon Ryſerſz.
Ian Ottenſz.

Schepenen.
Pieter Engelſz.
Claes Ian Boel.
Melis Andrieſz.
Gerrit van den Anxter.
Gijsbert Iacob Grebbert.
Mr. Harman Ians.
Henrick Auwelſz.

1430.

Schout.
Iooſt Gerritſz. de Vroede.

Burgermeesteren.
Ian Ottenſz.
Symon Colyn.
Hugo Heymens.
Willem Dirckſz.

Schepenen.
Auwel Pieterſz.
Godevaert Wormboutſz.
Ian Bout Albertſz.
Ian van Diemen.
Clement Claeſz. Delman.
Dirck Bardeus.
Gerrit Ianſz. Deyman.

1431.

Schout.
Ian Heynenſz. *werdt wederom Schout, na dat hy een Officie in Zeelandt bediendt hadde.*

Burgermeesteren.
Hugo Hymens.
Harman Harmanſz.
Claes Ianſz. Boel.
Ionge Iacob de Verwer.

Schepenen.
Allert Pieter Allertſz.
Heuſche Ian Ottenſz.
Iacob Ruyſch Iacobſz.
Lambert Iacobſz. Reyniers Soons Soon.
Melis Andrieſz.
Dirck Luytjens Liſting.
Lambert Claes Wennen.

1432.

Schout.
Ian Heynenſz.

Burgermeesteren.
Harman Harmanſz.
Ruyſch Iacob Coppenſz.
Groote Dirck Claeſz.
Ian Bout Albertſz.

Schepenen.
Ian van Ylp.
Auwel Pieterſz.
Allert Symonſz.
Floris Ian Coenen, *de Stillegangmakers Soon.*
Iooſt Gerritſz. de Vroede.
Gerrit Ianſz. van Loenen.
Symon Neſſe.

1433.

Schout.
Ian Heynenſz.

Burgermeesteren.
Ian Bout Albertſz.
Ian Helmer.
Gysbert Iacob Grebberſz.
Ian Claes Symon Hodinx.

Schepenen.
Ionge Iacob de Verwer.
Poulus Albertſz.
Claes Codde Pieterſz.
Willem Sael Jan Ottenſz.
Dirck van Wormer.
Dirck Luytjens Liſting.
Ian Beduynre Willemſz.

1434.

Schout.
Ian Heynenſz.

Burgermeesteren.
Gijsbert Iacob Grebberſz.
Hugo Heymenſz.
Claes Ianſz. Boel.
Auwel Pieterſz.

Schepenen.
Meeus Pieter Reynierſz.
Ysbrand Heyn Meynerſz. de Wiſſelaer.
Melis Andrieſz.
Ian Beth Willemſz.
Dirck Blommert.
Godevaerd Wormboutſz.
Gerrit Deyman.

1435.

Schout.
Ian Heynenſz.

Burgermeesteren.
Hugo Heymenſz.
Ruyſch Iacob Coppenſz.
Ian Bout Albertſz.
Ionge Claes Symon Ryſerſz.

Schepenen.
Iooſt Gerritſz. de Vroede.
Ysbrant Moyert.
Grebber Dirckſz.
Claes Gerritſz. Stans.
Iacob Braſeman van den Anxter.
Dirck de Grebber.
Iacob Pylen Albertſz.

1436.

Schout.
Ian Heynenſz.

Burgermeesteren.
Ian Bout Albertſz.
Gijsbert Iacob Grebberſz.
Ian Claes Symon Hodinx.
Clement Claeſz. Delman.

Schepenen.
Ysbrand Heyn Meynertſz. de Wiſſelaer.
Fekerdey Iacobſz. van Bergen.
Mr. Harmen Ianſz.
Dirck van Wormer.
Ionge Willem Grebber.
Ian Pauw.
Ionge Iacob de Verwer.
Claes Gerritſz. Crap.

1437.

Schout.
Ian Heynenſz.

Burgermeesteren.
Clement Claeſz. Delman.
Auwel Pieterſz.
Ruyſch Iacob Coppenſz.
Poulus Albertſz.

Schepenen.
Ian Beth Willemſz.
Willem Symonſz.
Iooſt Gerritſz. de Vroede.
Alſten Claeſz. Pieters Soons Soon.
Heuſche Ian Ottenſz.
Ian Pouwelſz.
Melis Andrieſz.

1438.

Schout.
Rombout Andrieſz. *alſoo* Ian Heynenſz. *Burgermeester werdt.*

Burgermeesteren.
Auwel Pieterſz.
Ian Heynenſz.
Hugo Heymenſz.
Ian Beduynre Willemſz.

Schepenen.
Godevaerd Wormboutſz.
Mr. Iacob Ruyſch.
Evert Iacobſz.
Ysbrand Heyn Meynertſz. de Wiſſelaer.
Fekerdy Iacobſz. van Bergen.
Daem Meynertſz.
Hendrick Kuyper.

1439.

Schout.
Rombout Andrieſz.

Burgermeesteren.
Hugo Heymenſz.
Gijsbert Iacob Grebberſz.
Pouwels Albertſz.
Jacob Braſeman van den Anxter.

Schepenen.
Claes Auwel Pieterſz.
Grebbert Dirckſz.
Claes de Grebber Willemſz.
Mr. Harmen Ianſz.
Gerrit Ianſz. van Loenen.
Ian Deyman.
Arent Iacobſz.

1440.

Schout.
Rombout Andrieſz.

Burgermeesteren.
Gijsbert Iacob Grebbertſz.
Ian Bout Albertſz.
Ian Claes Symon Hodinx.
Ian Beth Willemſz.

Schepenen

Schepenen.
Jan Eggert Pieterſz.
Heertgen Ianſz.
Ruyſch Pieterſz.
Melis Andrieſz.
Alſten Claes Pieterſz. Soons Soon.
Mr. Iacob Ruyſch.
Claes Coppert.
deſe ſterft, daer voor
Oude Claes de Verwer.

1441.

Schout.
Rombout Andrieſz.

Burgermeeſteren.
Jan Bout Albertſz.
Ruyſch Jacob Coppens.
Pouwels Albertſz.
Jonge Claes Symon Ryſerſz.

Schepenen.
Jooſt Gerritſz. de Vroede.
Godevaerd Wormboutſz.
Dirck van Wormer.
Iacob de Ionge Iacobſz.
Steven Dirck Meliſz.
Luytgen Ian Arentſz. zoons zoon.
Ysbrant Heyn Meynertſz. de Wiſſelaer.
deſe ſterft, daer voor
Ian Ruyſch van Lanſmeer

1442.

Schout.
Rombout Andrieſz.
ſterft, en in dit jaer acht dagen na Pinxter daer voor
Claes de Grebber.

Burgermeeſteren.
Pauwels Albertſz.
Gysbert Iacob Grebberſz.
Hugo Heymenſz.
Allert Symonſz

Schepenen.
Mr. Harmen Ianſz.
Melis Andrieſz.
Ian Allertſz.
Daem Meynertſz.
Heertgen Janſz.
Vellert Braſeman Vechterſz.
Goſen Dirck Bardeuſz.

1443.

Schout.
Claes de Grebber

Burgermeeſteren.
Hugo Heymenſz.
Jan Claes Symon Hodinx.
Jacob Ybenſz.
Hendrick Auwelſz.

Schepenen.
Ruyſch Pieterſz.
Claes Freriekſz. van Steenwijk
Frerick Pont.
Albert Gerritſz. Crab.
Vechter Willem Martenſz. Soons Soon.
Jooſt Jooſten.
Claes de Grebber Gerritſz.

1444.

Schout.
Claes de Grebber.

Burgermeeſteren.
Hendrick Auwelſz
Iohannes de Grebber.
Vellert Braſeman Vechterſz.
Grebbert Dirckſz.

Schepenen.
Pieter Gysbert Harmanſz. Soons Soon.
Floris Iacobſz.
Coman Claes Iacobſz.
Pieter Ruyſch.
Ian Tymanſz.
Lambert Gaef.
Pieter Holland Willemſz.

1445.

Schout.
Claes de Grebber.

Burgermeeſteren.
Vellert Braſeman Vechterſz.
Claes Rolle.
Ruyſch Pieterſz.
Gerrit Groote Pieterſz.

Schepenen.
Ian Symonſz. van Muyden.
Jonge Dirck Iacobſz. Sael
Claes Lambertſz. van Goyen.
Kinne de Wael.
Willem Block Arentſz.
Ian Dobbenſz.
Harmen Byenſz.

In dit jaer verwandelde Hartog Philips van Bourgondien *alle het Gerecht op Sinte Elyſabeths dagh.*

Schout.
Mr. Iacob Ruyſch.

Burgermeeſteren.
Iacob Braſeman.
Poulus Albertſz.
Grebbert Dirckſz.
Bartholomeus Doos Dirckſz.

Schepenen.
Godevaert Wormboutſz.
Melis Andrieſz.
Willem Symonſz.
Jonge Gerrit Ianſz.
Ian Allerſz.
Meeus Pieter Reynierſz zoons Soon Soons Soon.
Gerrit Pieter Boutenſz.

1446.

Schout.
Mr. Iacob Ruyſch.

Burgermeeſteren.
Bartholomeus Doos Dirckſz.
Ian Claes Symon Hodinx
Iacob Ybenſz.
Ian Deyman.

Schepenen.
Ian Heynenſz.
Dirck van Wormer.
Ionge Iacob.
Pieter Allertſz.
Groote Symon Mr. Ianſz.
Ian Melis Dirckſz ſoons ſoon
Ian Willem Gerritſz. Soons. Soon.

1447.

Schout.
Mr. Iacob Ruyſch.

Burgermeeſteren.
Ian Deyman.
Dirck Boelenſz.
Grebbert. Dirckſz.
Hendrick Stuyver Dirckſz.

Schepenen.
Gerrit Groote Pieterſz.
Gerrit Pieter Boutenſz.
Allert Symonſz.
Claes Ianſz. Slab.
Meeus Pieter Reynierſz. Soons Soon.
Coman Meynert Ianſz.
Ian Allertſz.

1448.

Schout.
Mr. Iacob Ruyſch.

Burgermeeſteren
Hendrick Stuyver Dirckſz.
Pouwels Albertſz.
Iacob Ybenſz.
Melis Andrieſz.

Schepenen.
Ian Symonſz. van Muyden.
Godevaerd Wormboutſz.
Iacob Pillen Allertſz.
Dirck van Wormer.
Rombout Andrieſz.
Ian Willem Janſz.
Gerrit Iooſten de Vroede.

1449.

Schout.
Mr. Iacob Ruyſch.

Burgermeeſteren.
Melis Andrieſz.
Meeus Pieter Reynierſz Soons Soon.
Hendrick Auwelſz.
Heuſche Ian Ottenſz.

Schepenen.
Ian Heynenſz.
Allert Symonſz.
Dirck Boelenſz.
Grebbert Dirckſz.
Pieter Hillebrandſz.
Dirck Ianſz. *in de Poort.*
Jonge Gerrit Ianſz.

1450.

Schout.
Gerrit de Vroede.
daer voor in ſijn ſtede op Sinte Clements dag
Garbrand Ianſz.

Burgermeeſteren.
Hendrick Auwelſz.
Iacob Reynierſz.
Gysbert Claeſz.
Fredrick Ysbrandſz. Baers.

Schepenen.
Bartholomeus Doos Dirckſz.
Hendrick Stuyver Dirckſz.
Gerrit Gey.
Barent d' Aſche.
Coman Ian Thymanſz.
Melis Schout Heynenſz.
Iacob Claes Arentſz. Soons Soon.

1451.

Schout.
Garbrand Ianſz.

Burger-

Burgermeesteren.

Iacob Reynierſz.
Iacob Peeckſtock.
Grebbert Dirckſz.
Vechter Hillebrandſz.

Schepenen.

Dirck Boelenſz.
Ian Ruyſch van Lanſmeer.
Pieter Dirckſz. Smit.
Iacob Iacobſz. de Ionge.
Herman Ruyſch Iacobſz.
Gyſgen Ians *uyt de Looſdregt.*
Ian Beerentſz. Beth.

1452.

Schout.

Lourens Pouwelſz.

Burgermeesteren.

Iacob Peeckſtock.
Bartholomeus DoosDirckſz
Hendrick Stuyver Dirckſz.
Hendrick Aules.
deſe ſterft, in ſijn ſtede
Ian Wouter Ottenſz. van Oudshoorn.

Schepenen.

Mr. Iacob Ruyſch.
Hendrick de Kercker.
Allert Symonſz.
Pieter Claeſz. inde Keyſer.
Iacob Pillen Claeſz.
Symon Dirckſz. Bardeus.
Gerrit Dirckſz. Smit.

1453.

Schout.

Lourens Pouwelſz.

Burgermeesteren.

Hendrick Stuyver Dirckſz.
Dirck Boelenſz.
Fredrick Baers.
Gyſgen Ianſz *uyt de Looſdregt.*

Schepenen.

Claes Ianſz. Slap.
Ian Iacobſz. Groofgen.
Heyman Pieterſz. van Ilp.
Corſgen Iacobſz.
Reynier Andrieſz.
Ian Beerentſz. Beth.
Wolfert Henrick Auwelſz.

1454.

Schout.

Lourens Pouwelſz.

Burgermeesteren.

Dirck Boelenſz.
Bartholomeus Doos Dirckſz.
Pieter Claeſz. inde Keyſer.
Ian Allertſz.

Schepenen.

Melis Andrieſz.
Coppert Vechterſz.
Pieter Dirckſz Smit.
Rombout Andrieſz.
Claes Delleman Clementſz.
Iacob Ian Huygeſz.
Heyman Ruyſch.

1455.

Schout.

Lourens Pouwelſz.

Burgermeesteren.

Bartholomeus Doos Dirckſz.
Henrick Stuyver Dirckſz.
Melis Schout Heynenſz.
Gerrit Dirckſz. Smit.

Schepenen.

Reynier Andrieſz.
Symon Dirckſz. Bardeus
Willem Bruynſz.
Meeus Pieter Reynierſz Soons Soon.
Lambert Meyling.
Hendrick Colijn Dirckſz.
Dirck Holland Pouwelſz.

1456.

Schout.

Lourens Pouwelſz.

Burgermeesteren.

Hendrick Stuyver Dirckſz.
deſe ſterft, daer voor
Coppert Vechterſz.
Grebbert Dirckſz
Iacob Pillen Allertſz
Pieter Dirckſz. Smit.

Schepenen.

Heyn Allertſz.
Gysbert Claeſz.
Claes Meliſz. van Hoorn.
Symon Iacobſz.
Rombout Andrieſz.
Coman Ian Thymanſz.
Pieter Allertſz.

1457.

Schout.

Lourens Pouwelſz.

Burgermeesteren.

Pieter Dirkſz. Smit.
Dirck Boelenſz.
Ian Allertſz.
Bartholomeus Doos Dirckſz.

Schepenen.

Melis Andrieſz.
Ysbrand Moyert.
Henrick Colyn Dirckſz.
Corſgen Iacobſz.
Claes Claeſz. Kantert.
Gerrit Gerrit Mattheuſz.
Albert Ottenſz. van Oudshoorn.

1458.

Schout.

Lourens Pouwelſz.

Burgermeesteren.

Ian Allertſz.
Pieter Allertſz.
Rombout Andrieſz.
Gerrit Dirckſz. Smit.

Schepenen.

Claes Ianſz. Slab.
Gysbert Claes Iacobſz. Soons Soon.
Iacob Ian Hugenſz Soons Soon.
Symon Dirckſz. Bardeus.
Roelof Iacob Claes Arenden.
Wouter Louwen Oom.
Claes Stanſz.

1459.

Schout.

Lourens Pouwelſz.

Burgermeesteren.

Gerrit Dirckſz Smit.
Iacob Pillen Allertſz
Bartholomeus Doos Dirckſz.
Iacob Iacobſz. de Ionge.

Schepenen.

Ysbrand Moyert.
Corſgen Iacobſz.
Iacob Pillen Claeſz
Gerrit Mattheuſz.
Albert Ottenſz. van Oudshoorn.
Boel Dirck Boelenſz.
Ian Melis Andrieſz Soons ſoon

1460.

Schout.

Lourens Pouwelſz.

Burgermeesteren.

Bartholomeus Doos Dirckſz.
Pieter Allert Pieterſz. Soons Soon.
Claes Meliſz. van Hoorn.
Coman Ian Tymanſz.

Schepenen.

Gysbert Claeſz.
Roelof Iacob Claes Arenden
Wouter Louwen Oom.
Iacob Gerrit Coppens.
Claes Claeſz. Cantert.
Claes Stanſz.
Iacob Iacobſz. de Ionge.

1461.

Schout.

Lourens Pouwelſz.

Burgermeesteren.

Coman Ian Tymanſz.
Iacob Iacobſz. de Ionge.
Heyman Ruyſchen.
Gerrit Dirckſz. Smit.

Schepenen.

Corſgen Jacobſz.
Gerrit Banninck.
Ian Outgertſz. Schoutgen.
Symon Claeſz. van Haerlem.
Gysbert Dirckſz. Moyns.
Albert Ottenſz. van Oudshoorn.
Claes Heyn *in den arm.*

1462.

Schout.

Lourens Pouwelſz.

Burgermeesteren.

Iacob Iacobſz. de Ionge.
Bartholomeus Doos Dirckſz.
Ian Allertſz.
Gerrit Mattheuſz.

Schepenen.

Grebbert Dirckſz.
Gysbert Claeſz.
Rombout Andrieſz.
Claes Claeſz. Cantert.
Symon Dirckſz. Bardeus.
Claes Stanſz.
Bruyn Dirckſz. Moyns.

1463.

Schout.

Lourens Pouwelſz.

Burgermeesteren.

Ian Allertſz.

Pie-

Pieter Allert Pieterſz. Soons Soon.
Heyman van Ilp Pieterſz.
Gerrit Dirckſz. Smit.

Schepenen.

Gerrit Banninck.
Jan Outgertſz. Schoutgen.
Symon Claeſz. van Haerlem.
Gijsbert Dirckſz. Moyns.
Iacob Gerrit Coppeſen.
Tyman Outgartſz.
Tyman Sael Meliſz.
Dirck Tymenſz.

1464.

Schout.

Lourens Pouwelſz. *ſierſt, en in ſijn plaets op den 13 Julij*
Albert Ottenſz. van Oudshoorn.

Burgermeeſteren.

Gerrit Dirckſz. Smit.
Bartholomeus Doos Dirkſz.
Gijsbert Claeſz.
Iacob Pillen Allertſz.

Schepenen.

Melis Schout Heynenſz.
Symon Dirckſz. Bardeus.
Roelof Jacob Claeſz.
Claes Stanſz.
Ian Beth Ianſz.
Outger Outgertſz.
Ian Claeſz. Goertſz.

1465.

Schout.

Albert Ottenſz. van Oudshoorn.

Burgermeeſteren.

Bartholomeus Doos Dirckſz.
Ian Allertſz.
Iacob Iacobſz. de Ionge.
Gerrit Mattheuſz.

Schepenen.

Heymen Ruyſch Iacobſz.
Claes Claeſz. Canter.
Gerrit Banninck.
Ian Outgertſz. Schoutgen.
Gijsbert Dirckſz. Moyns.
Symon Claeſz. van Haerlem.
Tyman Sael Meliſz.

1466.

Schout.

Albert Ottenſz. van Oudshoorn.

Burgermeeſteren.

Ian Allertſz.
Pieter Allertſz.
Coman Andries Willemſz.
Gerrit Dirckſz. Smit.

Schepenen.

Melis Schout Heynenſz.
Coman Ian Tymanſz.
Pieter Claeſz.
Bruyn Dirckſz. Moyns.
Ian Beth Ianſz.
Iacob Henrick Auwelſz.
Claes Ian Oomkens.

1467.

Schout.

Albert Ottenſz. van Oudshoorn.

Burgermeeſteren.

Gerrit Dirckſz. Smit.
Bartholomeus Doos Dirckſz.
Heyman Pieterſz. van Ilp.
Gijsbert Dirckſz. Moyns.

Schepenen.

Gerrit Banninck.
Iacob van Hugeſz.
Iacob Nanning *de Goutſmit*
Symon Dirckſz. Bardeus.
Gijsbert Thomaſz.
Gerrit Ian Allertſz. Soons Soon.
Claes Heyn *aen de Plaets.*

1468.

Schout.

Albert Ottenſz. van Oudshoorn.

Burgermeeſteren

Gijsbert Dirckſz. Moyns.
Iacob Iacobſz. de Ionge.
Mr. Iacob Ruyſch.
Gerrit Mattheuſz.

Schepenen.

Coman Ian Tymanſz.
Symon Ian Ryerſz.
Ian Taling Ianſz.
Claes Dirckſz. Smit.
Willem Rijckſz. van Beverwaerde.
Claes Heymenſz. van Ilp.
Ian Beth Ianſz.

1469.

Schout.

Albert Ottenſz. van Oudshoorn.

Burgermeeſteren.

Iacob Iacobſz. de Ionge.
Pieter Roding Pieterſz.
Claes Stanſz.
Gooſſen Dirckſz. Bardeus.

Schepenen.

Volkert Blommert.
Gijsbert Thomaſz.
Ian Melis Andrieſz.
Symon Allert Symonſz. Soons Soon.
Ian Dirckſz. van Wormer.
Ian Claeſz van Hoppen.
Claes Grebbert Dirckſz.

1470.

Schout.

Albert Ottenſz. van Oudshoorn.

Burgermeeſteren.

Pieter Roding Pieterſz.
Boel Dirck Boelenſz.
Iacob Henrick Auwelſz.
Lourens Pouwelſz.

Schepenen.

Claes Delman Clementſz.
Iacob Boel Claeſz. *Duyvel.*
Henrick Claeſz. van Haerlem.
Hendrick Ianſz. Ackerman.
Tyman Sael Meliſz.
Jan Beth Vechterſz.
Jacob Jacobſz. de Ionge.

1471.

Schout.

Albert Ottenſz. van Oudshoorn.

Burgermeeſteren.

Jacob Henrick Auwelſz.
Jacob Jacobſz. de Jonge.
Jan Beth Janſz.
Wouter Louwen Oom.

Schepenen.

Symon Dirkſz. *uyt de Poort.*
Hugo Willemſz.
Ian Taling Ianſz.
Bartholomeus Jacobſz.
Claes Lasmanſz.
Dirck Ruyſch Heymanſz.
Ian Benninck.
Claes Jacob Heynens.

1472.

Schout.

Albert Ottenſz. van Oudshoorn *ſierſt. daer voor op den eerſten October*
Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.

Iacob Iacobſz. de Jonge.
Pieter Roding Pieterſz.
Coman Andries Willemſz.
Boel Dirck Boelenſz.

Schepenen.

Iacob Pillen Claeſz.
Olfert Pieterſz.
Pieter Colijn Pieterſz.
Ian Deyman Peng.
Albert Willemſz. Cantert.
Klaes Heyn *aen de Plaets.*
Jan Coman Janſz.

1473.

Schout.

Jacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.

Pieter Roding Pieterſz.
Claes Stantſz.
Ian Beth Ianſz.
Ian Dirckſz. van Wormer.

Schepenen.

Dirck Holland Pouwelſz.
Henrick Ackerman Ianſz.
Pieter Meeus Doos.
Tyman Sael Meliſz.
Dirck Symonſz. Bardeus.
Gerrit Symon Claes Auwelſz.
Gaef Bennink Gerritſz.

1474.

Schout.

Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.

Claes Stanſz.
Iacob Iacobſz. de Ionge.
Pieter Allert Pieterſz.
Lourens Pouwelſz.

Schepenen.

Albert Ottenſz.
Olfert Pieterſz.
Boel Dirckſz. van Wormer.
Ian Taling Ianſz.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Bartholomeus Iacobſz.
Ian Benninck Gerritſz.

1475.

Schout.

Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.

Iacob Iacobſz. de Ionge.
Pieter Roding Pieterſz.

Boel

Boel Dirck Boelensz.
Symon Dirckszoon, *uit de Poort.*

Schepenen.

Roelof Iacob Claes Arenden
Ian Beerentsz. Beth.
Tyman Sael Melisz.
Dirck Henrick Auwelsz.
Egbert Iansz.
Pieter Haring.
Clement Gerritsz. Delman.

1476.

Schout.

Iacob Henrick Auwelsz.

Burgermeesteren.

Pieter Roding Pietersz.
Ian Taling Iansz.
Ian Dirckszoon. van Wormer.
Gerrit Dirckszoon. Smit.

Schepenen.

Henrick Iansz. Ackerman.
Gerrit Melisz.
Olfert Pietersz.
Claes Martijn.
Bruyn Foys Iacobsz.
Jan Broeck Melisz.
Gerrit van den Anxter.
Dirck Helmersoon.

1477.

Schout.

Jacob Henrick Auwelsz.

Burgermeesteren.

Jan Taling Jansz.
Jacob Jacobsz. de Jonge.
Jan Beth Iansz.
Pieter Allert Pietersz. Soons Soon.

Schepenen.

Heyman Pietersz. van Ilp.
Hugo Willemsz.
Jan Willemsz. van der Graft.
Jacob Pieter Hillebrantsz.
Ian Claes Goertsz.
Vechter Barend Willemsz.
Claes Lambertsz. Gaef.
Jan Gijsbertsz.

1478.

Schout.

Iacob Henrick Auwelsz.

Burgermeesteren.

Ian Beth Iansz.
Boel Dirck Boelensz.
Gerrit Jan Allertsz. Deyman.
Gerrit Dirckszoon. Smit.

Schepenen.

Ian Beerentsz. Beth.
Matthys Pietersz. Bellesier.
Allert Willemsz. Cantert.
Ian Bout Iansz
Iacob de Wael Iansz.
Mr. Willem Andriesz.
Claes Ionge Iacobsz.

1479.

Schout.

Iacob Henrick Auwelsz.

Burgermeesteren.

Gerrit Ian Allertsz. Deyman.
Pieter Roding Pietersz.
Ian Claesz. van Hoppen.
Symon Dirckszoon *uyt de Poort.*

Schepenen.

Nanning Tymansz.
Tyman Sael Melisz.
Iacob van Bergen Pietersz. *of* Van der Burgt.
Willem Boom Dirckszoon.
Lambert Lambertsz Meiling.
Dirck Klaesz. Sillemoer.
Hillebrand Iansz. Modder.

1480.

Schout.

Jacob Henrick Auwelsz.

Burgermeesteren.

Pieter Roding Pietersz.
Ian Dirckszoon. van Wormer.
Jan Beth Iansz.
Gerrit Dirckszoon. Smit.

Schepenen.

Hugo Willemsz.
Lambert Iansz.
Egbert Iansz.
Ysbrandt Heyn Iansz.
Ian Bout Iansz.
Mr. Ian Melis Schout Heynensz.
Clement Gerritsz. Delman.

1481.

Schout.

Iacob Henrick Auwelsz.

Burgermeesteren.

Ian Beth Iansz.
Iacob Iacobsz. de Ionge.
Ian Coman Iansz.
Iacob Pieter Hillebrandsz. Soons Soon.

dese sterft, daer voor
Ian Claesz. van Hoppen.

Schepenen.

Pieter Lourensz *in den Haen.*
Willem Boom Dirckszoon.
Boel Iacobsz. Bicker.
Ian Clement Claesz Delman.
Gerrit Symon Claesz. Auwelsz.
Gerrit Symonsz. Bardeus.
Pieter Bicker Dirckszoon.

1482.

Schout.

Iacob Henrick Auwelsz.

Burgermeesteren.

Iacob Iacobsz. de Ionge.
Pieter Roding Pietersz.
Gysbert Iacob Droog.
Boel Dirck Boelensz.

dese sterft, daer voor
Iacob Pietersz. van Bergen *of* Van der Burgt.

Schepenen.

Gerrit Dirckszoon. Smit.
Symon Dirckszoon. *uyt de Poort*
Dirck Pietersz. Coet.
Pieter Martijnsz.
Mr. Symon Cogman.
Ysbrand Ian Heynensz.
Symon Iansz. Beth.

1483.

Schout.

Iacob Henrick Auwelsz.

Burgermeesteren.

Iacob Pietersz. van Bergen. *of* Van den Burgt.
Pieter Haring Ianiz.
Egbert Iansz.
Dirck Heyman Ruysch.

Schepenen.

Iacob Willemsz. van Beverwaerde.
Pieter Iacobsz. Sael *in Hamburgh.*
Lambert Lambertsz. Meiling
Gerrit Symon Claes Auweliz.
Ian Claes Lambertsz. van Goyen.
Godevaerd Tomasz.
Andries Boelen Dirckszoon.

1484.

Schout.

Iacob Henrick Auwelsz.

Burgermeesteren.

Dirck Heyman Ruysch.
Ian Bethsz.
Dirck Symonsz. Bardeus;

(c)

Bartholomeus Iacobsz.

Schepenen.

Ian Claesz. van Hoppen.
Pieter Martynsz.
Lourens Lambertsz.
Jan Broeck Melisz.
Gerrit Symon Ians Soons Soon.
Reyer Iansz.
Ian Iansz. Garst.

1485.

Schout.

Iacob Henrick Auwelsz.

Burgermeesteren.

Bartholomeus Iacobsz.
Pieter Ellertsz.
Ian Dirckszoon. van Wormer.
Gysbert Iacobsz. Droog.

Schepenen.

Ian Pietersz. Coet.
Egbert Iansz.
Gerrit Symon Claes Auwelsz.
Jan Persijn Iansz.
Gerrit Sybrandsz.
Dirck Klaesz. Sllemoer.
Godevaert Taemsz.

1486.

Schout.

Iacob Henrick Auwelsz.

Burgermeesteren.

Gysbert Iacobsz. Droog.
Iacob Iacobsz. de Ionge.
Iacob Pietersz. van Bergen. *of* Van det Burgt.
Ian Claes Lambersz. van Goyen.

Schepenen.

Dirck Symon Ian Ryserszoon.
Mattys Willemsz.
Robbert Iansz.
Iacob Willemsz. van Beverwaerde.
Claes Paeuw Iansz.
Coert Iacobsz. Boel, *geseyd* Duyvel
Floris Ian Claesz. Otter.

1487.

Schout.

Iacob Henrick Auwelsz.

Burgermeesteren.

Iacob Iacobsz. de Ionge.
Ian Beth Ionsz
Ian Broeck Melisz.

Gerrit

Gerrit Symon Claes Auwelſz.

Schepenen.

Dirck Pieterſz. Coct.
Egbert Ianſz.
Pieter Iacobſz. Sael *in Hamburg.*
Gerrit Willemſz. van Alckmaer.
Dirck Claeſz. Sillemoer.
Reyer Ianſz.
Pieter Reynierſz.

1488.

Schout.

Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.

Gerrit Symon Claes Auwelſz.
Ian Dirckſz. van Wormer.
Gysbert Iacobſz. Droog.
Bartholomeus Iacobſz.

Schepenen.

Dirck Symon Ian Ryſerſz.
Iacob Waligſz.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Ionge Ian Corneliſz. Blanckert.
Claes Paeuw Ianſz.
Mr. Willem Andrieſz.
Martijn Dirckſz.

1489.

Schout.

Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.

Gijsbert Iacobſz. Droog.
Dirck Heymanſz. Ruyſch.
Jacob Jacobſz. de Jonge.
Vechter Barend Willemſz. Soons Soon.

Schepenen.

Melis Pauw Ianſz.
Ian Clement Claeſz. Delman.
Dirck Lufting *of* Lifting.
Ian Beth Rijcke Dirckſz.
Dirck Claeſz. Sillemoer.
Mr. Pieter Nanningſz.
Ian Ianſz. Gerſt.

1490.

Schout.

Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.

Iacob Iacobſz. de Jonge.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Bartholomeus Iacobſz.
Gerrit Symon Claes Auwelſz.

Schepenen.

Dirck Symon Ian Ryſerſz.
Ian Melis Andrieſz.
Pieter Claeſz. Schellinx.
Boel Jacobſz. Bicker.
Gerrit Symon Janſz. Soons Soon.
Willem Grebbert Janſz Soons Soon.
Symon Jan Bethſz.

1491.

Schout.

Jacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.

Jan Claeſz. van Hoppen.
Jan Dirkſz. van Wormer.
Dirck Symonſz. Bardeus.
Dirck Claeſz. Sillemoer.

Schepenen.

Pieter Colijn Pieterſz.
Pieter Haring Jan Pouwelſz.
Reynier Jan Wardenſz.
Claes Hendrickſz. van der Schelling.
Gerrit Willemſz. van Alckmaer.
Jan Bout Janſz.
Symon Teding Symonſz.

1492.

Schout.

Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.

Dirck Claeſz. Sillemoer.
Jacob Willemſz. van Beverwaerde.
Jacob Jacobſz. de Jonge.
Bartholomeus Iacobſz.

Schepenen.

Henrick Ianſz. Ackerman.
Ian Beth Ian Pouwelſz.
Gerrit Symon Claes Auwelſz.
Jan Claeſz. Watergang Boel.
Bruyning Claeſz.
Andries Boelen Dirckſz.
Jan Benning Janſz.

1493.

Schout.

Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſteren.

Jacob Iacobſz. de Jonge.
Dirck Heymanſz. Ruyſch.
Mr. Ian Meliſz.
Iacob Pieterſz. van Bergen *of* Van der Burgt.

Schepenen.

Willem Boom Dirckſz.
Ian Perſijn Ianſz.
Coert Iacobſz. Boel *geſeyd* Duyvel.
Stans Claes Stans.
Marten Dirck Martenſz. van de Ruwiel.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Gerrit Gerrit Mattheuſz.

1494.

Schout.

Iacob Henrick Auwelſz.

Burgermeeſters.

Dirck Heymanſz. Ruyſch.
Ian Beth Ian Pouwelſz.
Mr. Willem Andrieſz.
Dirck Symonſz. Bardeus

Schepenen.

Hendrick Ianſz. Ackerman.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Bartholomeus Jacobſz.
Bruyning Claeſz.
Andries Boelen Dirckſz.
Schipper Tyman Pieterſz. Rek.
Pilgrom Iacobſz. de Ionge.

1495.

Schout.

Iacob Henrick Auwelſz.
ſterft in dit jaer, daer voor
ſijn Dogters Soon
Ian Benning Ianſz.

Burgermeeſteren.

Mr. Willem Andrieſz.
Dirck Claeſz. Sillemoer.
Gysbert Iacobſz. Droog.
Boel Jacobſz. Bicker.

Schepenen.

Iacob Pieterſz. van Bergen *of* Van der Burgt.
Gerrit Symon Claes Auwelſz.
Reynier Ian Wardenſz.
Gerrit van den Anxter. Dirk Helmerſz. Soon.
Pieter Hendrickſz. Verwer.
Pieter Reynierſz.
Claes Moyert Dirckſz.

1496.

Schout.

Ian Benning Ianſz.

Burgermeeſteren.

Dirck Claeſz. Sillemoer.
Andries Boelen Dirckſz.
Ian Bethſz.
Willem Boom Dirckſz.

Schepenen.

Henrick Ianſz. Ackerman.
Dirck Symonſz. Bardeus.
Ian Clement Hendrickſz. Soons Soon.
Bruyning Claeſz.
Clement Wolphert Henrickſz.
Ian Ianſz. Garſt.
Godevaerd Tomaſz
deſe ſterft; daer voor
Coert Iacobſz. Boel, *geſeyd* Duyvel.

1497.

Schout.

Ian Benning Ianſz.

Burgermeeſteren.

Andries Boelen Dirckſz.
Mr. Willem Andrieſz.
Iacob Pieterſz. van Bergen *of* Van der Burgt.
Boel Iacobſz. Bicker.

Schepenen.

Ian Iacobſz. van Diemen.
Bartholomeus Iacobſz.
Melis Paeuw Ianſz.
Reynier Ian Wardenſz.
Ian Perſijn Ianſz.
Pieter Hendrickſz. Verwer
Ruyſch Ian Bethſz.

1498.

Schout.

Ian Benning Ianſz.

Burgermeeſteren.

Hr. Willem Andrieſz.
Willem Boom Dirckſz.
Dirck Heymanſz. Ruyſch.
Bruyning Claeſz.

Schepenen.

Ian Claeſz. van Hoppen.
Ian Clement Hendrikſz. Soons Soon.
Schipper Tyman Pieterſz. Rek.
Stans Claeſz.
Marten Dirck Martenſz. van de Ruwiel.
Pilgrom Iacobſz. de Ionge.
Claes Gerritſz. Deyman.

1499.

Schout.

Ian Benning Ianſz.

Bur-

Burgermeesteren.
Dirck Heymansz. Ruysch.
Andries Boelen Dirckſz.
Dirck Symonſz. Bardeus.
Clement Wolphert Henrickſz.

Schepenen.
Gysbert Iacobſz. Droog.
Gysbert Lap Fekerdey.
Melis Paeuw Ianſz.
Coert Iacobſz. Boel, *geſeyd* Duyvel.
Symon Harmenſz. Boonacker.
Ian Ianſz. Garſt.
Gerrit Gerrit Mattheuſz.

1500.

Schout.
Ian Benning Ianſz.

Burgermeesteren.
Dirck Symonſz. Bardeus.
Mr. Willem Andrieſz.
Bartholomeus Iacobſz.
Dirck Claeſz. Sillemoer.

Schepenen.
Ian Melis Andrieſz.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Reyer Ian Wardenſz.
Schipper Tyman Pieterſz. Reck.
Ian Gerſt Ianſz.
Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Cornelis Ianſz. de Vlaming van Oudshoorn.

Rent-meesters.
Claes Heyn Claeſz.
Andries Boel Dirckſz.

Wees-meesters.
Ian Clement Hendrickſz. Soons Soon.
Ruyſch Ian Bethſz.

1501.

Schout.
Ian Benning Ianſz.

Burgermeesteren.
Mr. Willem Andrieſz.
Dirck Heymanſz. Ruyſch.
Andries Boel Dirckſz.
Clement Wolphert Henrikſz.

Schepenen.
Bruyn Claeſz.
Stans Claes Stanſz.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Coert Iacobſz. Boel, *geſeyd* Duyvel.
Gerrit Gerrit Mattheuſz.
Mr. Dirck Pouwelſz.
Claes Gerritſz. Deyman.

Rent-meesters.
Claes Heyn Claeſz.
Bartholomeus Iacobſz.

Wees-meesters.
Ruyſch Ian Bethſz.
Melis Paeuw Ianſz.

1502.

Schout.
Ian Benning Ianſz.

Burgermeesteren.
Andries Boel Dirckſz.
Bartholomeus Iacobſz.
Iacob van Bergen Pieterſz. *of* van der Burgt.
Jan Perſijn Janſz.

Schepenen.
Dirck Claeſz. Sillemoer.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Reyer Ian Wardenſz.
Gysbert Lap Fekerdey.
Hillebrand Ianſz. Otter.
Pieter Roding Pieterſz.
Coen Pieterſz. Schepen.

Rent-meesters.
Claes Heyn Claeſz.
Mr. Willem Andrieſz.

Wees-meesters.
Ruyſch Ian Bethſz.
Melis Paeuw Ianſz.

1503.

Schout.
Ian Benning Ianſz.

Burgermeesteren.
Bartholomeus Iacobſz.
Mr. Willem Andrieſz.
Clement Wolphert Henrikſz.
Claes Heyn Claeſz.

Schepenen.
Marten Dirck Martenſz. van de Ruwiel.
Dirck Symonſz. Bardeus.
Bruyn Claeſz.
Gerrit Gerrit Mattheuſz.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Cornelis Ianſz. de Vlaming van Oudshoorn.
Henrik Symonſz. Coggeman.

Rent-meesters.
Andries Boel Dirckſz.
Claes Moyert Dirckſz.

Wees-meesters.
Melis Paeuw Ianſz.
Stans Claeſz.
word Wardeyn, in ſijn ſtede.
Ian Clement Hendrickſz. Soons Soon.

1504.

Schout.
Ian Benning Ianſz.

Burgermeesteren.
Claes Heyn Claeſz.
Dirck Claeſz. Sillemoer.
Andries Boel Dirckſz.
Claes Moyert Dirckſz.

Schepenen.
Ian Perſijn Ianſz.
Coert Iacobſz. Boel *geſeyd* Duyvel.
Gysbert Lap Fekerdey.
Stans Klaeſz.
Hillebrand Ianſz. Otter.
Dirck Jacobſz. Quinting.
Cornelis Paeuw Ianſz.

Rent-meesters.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Claes Gerritſz. Deyman.

Wees-meesters.
Clemendt Wolphert Henrikſz.
Cornelis Ianſz. de Vlaming van Oudshoorn.

1505.

Schout.
Ian Benning Ianſz.

Burgermeesteren.
Andries Boel Dirckſz.
Dirck Heymanſz. Ruyſch.
Gerrit Gerrit Mattheuſz.
Floris Ian Claeſz. Otter

Schepenen.
Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Reyer Ian Wardenſz.
Claes Gerritſz. Deyman.
Hendrick Ian Baers.
Ian Ianſz. van Naerden.
Symon Sillemoer Claeſz. Schol.
Mr. Pieter Colyn Iacobſz.

Rent-meesters.
Claes Moyert Dirckſz.
Cornelis Ianſz. de Vlaming van Oudshoorn.

Wees-meesters.
Claes Heyn Claeſz.
Bruyn Claeſz.

1506.

Schout.
Ian Benning Ianſz.

Burgermeesteren.
Gerrit Gerrit Mattheuſz.
Dirck Klaeſz. Sillemoer.
Klaes Heyn Claeſz.
Klaes Moyert Dirckſz.

Schepenen.
Coert Iacobſz. Boel *geſeyd* Duyvel.
Gysbert Lap Fekerdey.
Stans Claeſz.
Dirck Pouwelſz.
Pieter Claeſz. Cantert.
Dirck Iacobſz. Quinting.
Iacob Ruyſch Ianſz.

Rent-meesters.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Claes Gerritſz. Deyman.

Wees-meesters.
Ian Perſijn Ianſz.
Bruyn Claeſz.

1507.

Schout.
Ian Benning Ianſz.

Burgermeesteren.
Dirck Claeſz. Sillemoer.
Andries Boel Dirckſz.
Dirck Ruyſch Heymanſz.
Floris Ian Claeſz. Otter.

Schepenen.
Ian Perſijn Ianſz.
Claes Gerritſz. Deyman.
Hendrick Ian Baers.
Mr. Pieter Colijn Jacobſz.
Ian Lambert Ianſz.
Willem Duyn Pieterſz. Doos.
Ian Ian Evertſz.

Rent-meesters.
Claes Moyert Dirckſz.
Frans Claes Heymenſz.

Wees-meesters.
Bruyn Claeſz.
Gerrit Willemſz. van Alkmaer.

1508.

Schout.
Ian Benning Ianſz.

Burgermeesteren.
Andries Boel Dirckſz.
Claes Heyn Klaeſz.
Claes Moyert Dirckſz.
Gerrit Mattheuſz.

Schepe-

Schepenen.
Gerrit Willemſz. van Alckmaer.
Pieter Hendrickſz. Verwer.
Gysbert Lap Fekerdey.
Dirck Pouwelſz.
Symon Sillemoer Claeſz. Schol.
Iacob Ruyſch Ianſz.
Heyman Iacobſz. van Ouder Amſtel.

Rent-meeſters.
Frans Claes Heynenſz.
Floris Ian Claeſz. Otter.

Wees-meeſters
Bruyn Claeſz.
Claes Gerritſz. Deyman.

1509.

Schout.
Ian Benning Ianſz.

In dit jaer den 15. Iuny hebben de Magiſtraten deſer Stede magt gekregen Schout *te mogen maken, en hebben geſtelt in plaetſe van* Ian Benning Ianſz. *die op den 15. Iuny is verlaten.*

Gerard Willemſz. van Alckmaer.
en na ſijn over-lijden in't ſelve jaer.
Gerrit Gerrit Mattheuſz.
deſe ſterft op Sinte Stevens dag, daer na
Symon Sillemoer Claeſz. Schol.

Burgermeeſteren.
Gerrit Gerrit Mattheuſz.
deſe ſterft, daer voor
Claes Heyn Claeſz.
Dirck Ruyſch Heymenſz.
deſe ſterft mede, daer voor
Andries Boelenſz.
Dirck Sillemoer Klaeſz.
Clement Wolphert Hendrikſz.

Schepenen.
Pieter Roding Pieterſz.
Mr. Pieter Colyn Iacobſz.
Ian Lambert Ianſz.
Iacob Gysbertſz. van Campen.
Claes Gaef Claeſz.
Ian Ianſz. Gaef.
Ian Ian Evertſz.

Rent-meeſters.
Claes Dirckſz. Moyert.
deſe ſterft, daer voor
Claes Gerritſz. Deyman.
Floris Ian Claeſz. Otter.

Wees-meeſters.
Claes Heyn Claeſz.
Bruyn Claeſz.

1510.

Schout.
Symon Sillemoer Claeſz. Schol.

Burgermeeſteren.
Andries Boelenſz.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Cornelis Ianſz. de Vlaming van Oudshoorn.
Claes Gerritſz. Deyman.

Schepenen.
Pieter Hendrickſz. Verwer.
Dirck Pouwelſz.
deſe ſterft, daer voor
Hugo Wolbrandſz. Verwer.
Willem Duyn Pieterſz Doos.
Daem Meeuſz.
Frans Claeſz. Heynen.
Dirck Klaeſz. de Ionge.
Lucas Iacobſz. van Beverwaerde *alias* Perſijn.

Rent-meeſters.
Dirck Sillemoer Klaeſz.
Klaes Heyn Claeſz.

Wees-meeſters.
Ruyſch Ian Bethſz.
Gerrit Willemſz.

1511.

Schout.
Symon Sillemoer Klaeſz. Schol.

Burgermeeſteren.
Floris Ian Klaeſz. Otter.
Klaes Heyn Klaeſz.
Dirck Klaeſz. Sillemoer.
Clement Wolphert Hendrikſz

Schepenen.
Pieter Roding Pieterſz.
Pieter Reyerſz.
Mr. Pieter Colyn Iacobſz.
Ian Lambert Ianſz
Iacob Gysbertſz. van Kampen.
Klaes Iacob Kop Heymens.
Ian Dirckſz. Sijl.

Rent-meeſters.
Claes Gerritſz. Deyman.
Ruyſch Ian Bethſz.

Wees-meeſters.
Stans Claes Stanſz.
Andries Boel Dirckſz.

1512.

Schout.
Symon Sillemoer Claeſz. Schol.

Burgermeeſteren
Claes Heyn Claeſz.
Andries Boelenſz.
Cornelis Ianſz. de Vlaming van Oudshoorn.
Claes Gerritſz. Deyman.

Schepenen.
Willem Pieterſz. Duyn.
Ian Gaef Ianſz.
Hugo Wolbrandſz. Verwer.
Henrick Koning Henrickſz.
Claes Iacobſz. Croonenburg *in't Paradijs.*
Reynier Pieterſz.
Daem Meeuwſz.

Rent-meeſters.
Floris Jan Claeſz. Otter.
Ruyſch Ian Bethſz.

Wees-meeſters.
Clement Wolphert Hendrikſz.
Hillebrand Janſz. Otter.

1513.

Schout.
Symon Sillemoer Claeſz. Schol.

Burgermeeſteren.
Claes Gerritſz Deyman.
Clement Wolphert Hendrikſz.
Ruyſch Ian Bethſz.
Floris Ian Claeſz. Otter.

Schepenen.
Pieter Reyerſz.
Pieter Roding Pieterſz.
Mr. Pieter Colyn.
Jan Lambert Ianſz.
Henrick Ian Baers.
Jan Huyg Ianſz.
Walig Iacobſz.

Rent-meeſters.
Claes Heyn Claeſz.
Dirck Claeſz. de Ionge.

Wees-meeſters.
Frans Claes Heynen.
Hillebrand Ianſz. Otter.

1514.

Schout.
Symon Sillemoer Claeſz. Schol.

Burgermeeſteren.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Dirck Claeſz. Sillemoer.
Andries Boelenſz.
Claes Heyn Claeſz.

Schepenen.
Willem Duyn Pieterſz.
Ian Gaef Ianſz.
Daem Meeuwſz.
Lucas Iacobſz. van Beverwaerde.
Henrick Coning Henrickſz.
Hob *of* Robbert Iacobſz.
Symon Claeſz. van Hoorn.

Rent-meeſters.
Claes Gerritſz. Deyman.
Ruyſch Ian Bethſz.

Wees-meeſters.
Frans Claes Heynen.
Clement Wolfert Hendrikſz

1515.

Schout.
Symon Sillemoer Claeſz. Schol.

Burgermeeſteren.
Andries Boelenſz.
Claes Gerritſz. Deyman.
Ruyſch Ian Bethſz.
Cornelis Ianſz. de Vlaming van Oudshoorn.

Schepenen.
Henrick Ian Baerſz
Iacob Gysbertſz. van Compen.
Claes Iacobſz. Croonenburg *in't Paradijs.*
Gerrit Volckertſz. Valcken.
Pieter Ackerman.
Ian Lambert Janſz.
Claes Gaef Claeſz.

Rent-meeſters.
Floris Ian Claeſz. Otter.
Claes Heyn Claeſz.

Wees-meeſters.
Clement VVolphert Hendrikſz.
Frans Klaes Heynen.

1516.

Schout.
Symon Sillemoer Claeſz. Schol.

Burgermeeſteren.
Claes Gerritſz. Deyman.
Floris Ian Claeſz. Otter.

VVillem

Willem Duyn Pieterſz.
Dirck Claeſz. de Ionge.

Schepenen.

Iacob Huyg Ianſz.
Daem Meeuwſz.
Ian Gaef Ianſz.
Hugo Wolbrandſz. Verwer.
Symon Claeſz. van Hoorn.
Gerrit Ariſz.
Allert Andries Boelenſz.

Rent-meeſters.

Claes Heyn Claeſz.
Bruyninck Claeſz.

Wees-meeſters.

Clement Wolphert Hendrikſz.
Frans Claeſz. Heynen.

1517.

Schout.

Symon Sillemoer Claeſz. Schol.

Burgermeeſteren.

Floris Ian Claeſz. Otter.
Andries Boelenſz.
Claes Heyn Claeſz.
Ian Lambert Ianſz.

Schepenen.

Bruyning Klaeſz.
Mr. Pieter Colyn.
Heyman Iacobſz. van Ouder Amſtel.
Cornelis Henrickſz. Loen.
Klaes Hillebrantſz. Kreck.
Iacob Gysbertſz. van Kampen.
Lucas Iacobſz. van Beverwaerde *alias* Perſijn.

Rent-meeſters.

Cornelis Ianſz. de Vlaming van Oudshoorn.
Ionge Dirck Klaeſz.

Wees-meeſters.

Clement Wolphert Hendrikſz.
Frans Klaeſz. Heynen.

1518.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeeſteren.

Claes Heyn Claeſz.
Klaes Gerritſz. Deyman.
Ruyſch Ian Bethſz.
Ionge Dirck Klaeſz.

Schepenen.

Stans Klaeſz. Stans
Claes Gaef Klaeſz.
Symon Klaeſz. van Hoorn.
Albert Andries Boelenſz.
Coenraed Ianſz. Min.
Meeuws Pieterſz. Doos.
Cornelis Banning Gerritſz.

Rent-meeſters.

Floris Ian Klaeſz. Otter.
Cornelis Ianſz. de Vlaming vanOudshoorn.

Wees-meeſters.

Clement Wolphert Hendrikſz.
Frans Klaeſz. Heynen.

1519.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeeſteren.

Dirck Claeſz. de Jonge.
Floris Ian Klaeſz. Otter.
Cornelis Ianſz. de Vlaming van Oudshoorn.

ſterft, daer voor

Clement Wolphert Hendrikſz.
Ian Lambert Ianſz.

Schepenen.

Mr. Pieter Colyn.
Ian Gaef Ianſz.
Daem Meeuſz.
Gerrit Andrieſz. van Hoorn.
Klaes Hillebrandſz. Kreck
Symon Lourenſz. van Neck
Ionge Claes Heyn.

Rent-meeſters.

Claes Heyn Claeſz.
Hillebrand Ianſz. Otter.

Wees-meeſters.

Clement Wolphert Hendrikſz.

word Burgermeeſter, daer voor

Bruyn Klaeſz.
Frans Claeſz. Heynen.

1520.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeeſteren.

Ian Lambert Ianſz.
Claes Heyn Claeſz.
Claes Gerritſz. Deyman.
Symon Sillemoer Claeſz Schol.

Schepenen.

Heymen Iacobſz. van Ouder Amſtel.
Henrick Koning Henrickſz
Rayer Pieterſz.
Hob *of* Robbert Iacobſz.
Symon Claeſz. van Hoorn.
Allert Andries Boelenſz.
Coenraet Ianſz. Min.

Rent-meeſters.

Dirck Claeſz. de Ionge.
Hillebrand Ianſz. Otter.

Wees-meeſters.

Ruyſch Ian Bethſz.
Bruyning Claeſz

1521.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeeſteren.

Klaes Heyn Klaeſz.
Dirck Klaeſz. de Ionge.
Willem Duyn Pieterſz.
Hillebrand Ianſz. Otter.

Schepenen.

Ian Gaef Ianſz.
Daem Meeuſz.
Gerrit Andrieſz. van Hoorn.
Cornelis Henrickſz. Loen.
Klaes Hillebrandſz. Kreck
Symon Lourenſz. van Neck.
Mr. Ian Teding.

Rent-meeſters.

Claes Gerritſz. Deyman.
Allert Andries Boelenſz.

Wees-meeſters.

Floris Ian Klaeſz. Otter.
Mr. Pieter Colyn.

1522.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeeſteren.

Dirck Klaeſz. de Ionge.
Floris Ian Klaeſz. Otter.
Claes Gerritſz. Deyman.
Allert Andries Boelenſz.

Schepenen.

Stans Klaeſz. Stans.
Iacob Gysbertſz. van Kampen.
Frans Klaes Heynenſz.
Cornelis Banning.
Symon Claeſz. van Hoorn.
Mr. Cornelis Dobbenſz.
Ian Ysbrandſz. Hollefloot.

Rent-meeſters.

Claes Heyn Claeſz.
Hillebrand Ianſz. Otter.

Wees-meeſters.

Mr. Pieter Colijn.
Ruyſch Ian Bethſz.

1523.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeeſteren.

Floris Ian Klaeſz. Otter.
Claes Heyn Klaeſz.
Ruyſch Ian Bethſz.
Hob *of* Robbert Iacobſz.

Schepenen.

Symon Sillemoer Claeſz. Schol.
Mr. Pieter Colijn.
Claes Gaef.
Heyman Iacobſz. van Ouder Amſtel.
Claes Hillebrandſz. Kreck.
Dirck Carſtenſz.
Claes Claeſz. Buyck.

Rent-meeſters.

Dirck Claeſz. de Jonge.
Allert Andries Boelenſz.

Wees-meeſters.

Hillebrand Ianſz. Otter.
Cornelis Banning.

1524.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeeſteren

Claes Heyn Claeſz.

ſterft daer voor

Ruyſch Ian Bethſz.
Symon Claeſz. van Hoorn.
Allert Andrieſz. Boelenſz.
Dirck Claeſz. de Ionge.

Schepenen.

Lucas Iacobſz. van Beverwaerde *alias* Perſijn.
Gerrit Andrieſz. van Hoorn.
Mr. Ian Teding.
Symon Lourenſz. van Nek.
Ian Ysbrandſz. Hollefloot.
Ian Ysbrandſz. Dommer Lijndrayer.
Mr. Cornelis Dobbenſz.

Rent-meeſters.

Ruyſch Ian Bethſz.

deſe wort Burgermeeſteren in plaets van Claes Heyn Claeſz.

in ſijn ſtede komt

Floris Ian Claeſz. Otter.

Cornelis

Cornelis Cornelisz. de Vlamingh van Oudshoorn.

Wees-meesters.

Mr. Pieter Colijn.
Hillebrand Ianſz. Otter.

1525.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeesteren.

Allert Andries Boelenſz.
Floris Ian Claesz. Otter.
Hob *of* Robbert Iacobſz.
Frans Claesz. Heynen.

Schepenen.

Stans Claesz.

ſterft, daer voor

Cornelis Henrickſz. Loen.
Mr. Pieter Colijn.
Mr. Pieter Oly Haring.
Cornelis Sybrandſz. Buyck.
Iacob Huyg Haring Pieterſz.
Pieter Ameſz.
Cornelis Cornelisz. de Vlaming van Oudshoorn.

Rent-meesters.

Dirck Claesz. de Ionge.
Cornelis Banning.

Wees-meesters.

Hillebrand Ianſz. Otter.

1526.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeesteren.

Floris Ian Claesz. Otter.
Ruyſch Ian Bethſz.
Dirck Claesz. de Ionge.
Lucas Iacobſz. van Beverwaerde *alias* Perſijn.

Schepenen.

Symon Claesz. van Hoorn.
Gerrit Andrieſz. van Hoorn.
Claes Hillebrandſz. Kreck.
Mr. Cornelis Dobbenſz.
Gerrit Pancraſz.
Iacob Benning.
Mr. Henrick Dirckſz.

Rent-meesters.

Cornelis Banning.
Allert Andries Boelenſz.

Wees-meesters.

Mr. Pieter Colijn.
Hillebrand Ianſz. Otter.

1527.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeesteren.

Lucas Iacobſz. van Beverwaerde *alias* Perſijn.
Allert Andries Boelenſz.
Frans Claes Heynenſz.
Hillebrand Ianſz. Otter.

Schepenen.

Cornelis Iacobſz. Croonenburg *in't Paradijs.*
Cornelis Henrickſz. Loen.
Cornelis Banning.
Symon Lourens Coppens.
Ian Ysbrantſz Dommer Lijndrayer.
Iacob Dirckſz. Prins.
Claes Volckertſz.

Rent-meesters.

Ruyſch Ian Bethſz.
Dirck Claesz. de Jonge.

Wees-meesters.

Mr. Pieter Colijn.
Heyman Iacobſz. van Ouder Amſtel.

1528.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeesteren.

Allert Andries Boelenſz.
Claes Gerritſz. Deyman.
Ruyſch Ian Bethſz.
Heyman Iacobſz. van Ouder Amſtel.

Schepenen.

Gerrit Andrieſz. van Hoorn.
Claes Hillebrandſz.
Mr. Cornelis Dobbenſz.
Ian Ysbrandſz. Hollesloot.
Mr. Henrick Dirckſz.
Iacob Codde.

ſterft, daer voor

Pieter Ianſz. Ackerman.
Pieter Ameſz.

Rent-meesters.

Ionge Dirck Claesz.
Cornelis Banning.

Wees-meesters.

Mr. Pieter Colijn.
Hillebrand Ianſz. Otter.

1529.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeesteren.

Ruyſch Ian Bethſz.
Lucas Iacobſz. van Beverwaerde *alias* Perſyn.
Hillebrand Ianſz. Otter.
Cornelis Henrickſz. Loen.

Schepenen.

Claes Gaef Lambertſz.
Cornelis Buyck Sybrandſz.
Gooſſen Ianſz. Recalf. Bardeſius.
Allerd Corſz.
Pieter Ackerman Pieterſz. Millick.
Willem Dirckſz. Bardeus.
Iacob Roeloeffz.

ſterft, daer voor

Symon Marten Pieterſz. *Verwer.*

Rent-meesters.

Allerd Andries Boelenſz.
Cornelis Banning.

Wees-meesters.

Mr. Pieter Colyn.
Heyman Iacobſz. van Ouder Amſtel.

1530.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeesteren.

Hillebrand Ianſz. Otter.
Allerd Andries Boelenſz.
Gerrit Andrieſz. van Hoorn.
Heyman Jacobſz. van Ouder Amſtel.

Schepenen.

Reyer Pieterſz.
Pieter Ackerman Ianſz.
Pieter Ianſz. Pledſer.
Ian Bruyn Iacobſz. Swanen.
Iacob Pieterſz. Schaep.
Gysbert Ianſz. Beresteyn.
Pieter Ameſz.

Rent-meesters.

Ruyſch Ian Bethſz.
Cornelis Banning.

Wees-meesters.

Mr. Pieter Colyn.
Cornelis Henrickſz. Loen.

1531.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeesteren.

Allert Andries Boelenſz.
Ruyſch Ian Bethſz.
Cornelis Henrickſz. Loen.
Mr. Pieter Colyn.

De voorſz. Schepenen van Anno 1530. zijn gecontinueert tot den 19. May Anno 1531. en op nieu ge-eedigt; en doen wierden Schepenen deſe na-volgende:

Schepenen.

Klaes Hillebrandſz. Kreck.
Ionge Klaes Heyn.
Cornelis Buyck Sybrandſz.
Gooſſen Ianſz. Recalf Bardeſius.
Pieter Ackerman Pieterſz. Millick.
Ian Benning Gerritſz.
Henrick Pouwelſz. Me-bael.

Rent-meesters.

Cornelis Banning.
Allerd Corſz.

Wees-meesters

Heyman Iacobſz. van Ouder Amſtel.
Gerrit Andrieſz. van Hoorn.

1532.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burgermeesteren.

Ruyſch Ian Bethſz.
Heyman Iacobſz. van Ouder Amſtel.
Gerrit Andrieſz. van Hoorn.
Iacob Huyg Haring Pieterſz.

Schepenen.

Reyer Pieterſz.
Dirck Korſz
Pieter Ianſz. Pledſer.
Ian Bruyn Iacobſz. Swanen.
Mr. Klaes Heyn Willemſz.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Iooſt Buyck Sybrandſz.

Rent-meesters.

Allert Andries Boelenſz.
Cornelis Banning.

Wees-meesters.

Mr. Pieter Kolyn.
Cornelis Henrickſz. Loen.

1533.

Schout.

Mr. Ian Huybertſz.

Burger-

Burgermeesteren.
Heyman Iacobsz. van Ouder Amstel.
Allerd Andries Boelensz.
Cornelis Henrickszoon Loen.
Mr. Pieter Colyn.

Schepenen.
Ionge Claes Heyn.
Mr. Hendrick Dirckszoon.
Pieter Amesz.
sterft, daer voor
Lambert Ysbrand Koppens.
Goossen Ianszoon Recalf Bardesius.
Claes Ieroensz.
Pieter Ackerman Pietersz. Millick.
Marten Ian Heynensz.

Rent-meesters.
Ruysch Ian Bethsz.
Cornelis Banning.

Wees-meesters.
Gerrit Andriesz. van Hoorn.
Dirck Korsz.

1534.

Schout.
Mr. Ian Huybertsz.
is verlaten, en in sijn plaets quam
Ruysch Ian Bethsz.
tot den 19. Martij, daer na
Heyman Iacobsz. van Ouder Amstel.
tot den 9. October, daer na
Klaes Gerrit Mattheusz.

Burgermeesteren.
Allert Andries Boelensz.
Ruysch Ian Bethsz.
Iacob Huyg Haring Pietersz.
Cornelis Banning.

Schepenen.
Claes Hillebrandsz. Kreck.
Mr. Cornelis Dobbensz.
Mr. Claes Heyn Willemsz.
Iooft Sybrandsz. Buyck.
Ysbrand Pieter Koppensz.
Claes Henrickszoon Basgen.
Mr. Pieter Bicker Gerritsz.

Rent-meesters.
Mr. Pieter Colijn.
Cornelis Henrickszoon Loen.

Wees-meesters.
Dirck Karstensz.
Goossen Ianszoon Recalf Bardesius.

1535.

Schout.
Claes Gerrit Mattheusz.
tot in October, daer na
Mr. Cornelis Dobbensz.

Burgermeesteren.
Ruysch Ian Bethsz.
Heyman Iacobsz. van Ouder-Amstel.
Mr. Pieter Colijn.
Dese wiert van de Anabaptisten op de plaets deser Stede den 19 Mayseer deerlick vermoort, in sijn plaets quam
Mr. Ian Teding.
Goossen Ianszoon Recalf Bardesius.

Schepenen.
Symon Claesz. van Hoorn
Gerrit Andriesz. van Hoorn
Symon Lourensz. van Neck.
Ian Ysbrandsz. Dommer Lijn-drayer.
Mr. Henrick Dirckszoon.
Dirck Hillebrandsz. Otter.
Claes Loen Fransz.

Rent-meesters.
Cornelis Banning.
Cornelis Henrickszoon Loen.

Wees-meesters.
Allerd Andries Boelensz.
Hillebrad Ianszoon Otter.

1536.

Schout.
Mr. Cornelis Dobbensz.

Burgermeesteren.
Mr. Ian Teding.
Claes Gerritsz Deyman.
Cornelis Banning.
Cornelis Buyck Sybrandsz.

Schepenen.
Claes Gerrit Mattheusz.
Claes Doedensz.
Egbert Garbrandsz. Paf.
Willem Claesz. Koeck.
Ian Reyserszoon. *van Monnickendam.*
Symon Marten Dirckszoon. van de Ruwiel.
Pieter Cantert Willemsz.
(Dese Schepenen sijn allenieu gekoren, dat noyt gebeurt is.)

Rent-meesters.
Ruysch Ian Bethsz.
Cornelis Henrickszoon Loen.

Wees-meesters.
Gerrit Andriesz. van Hoorn.
Allert Andries Boelensz.

1537.

Schout.
Mr. Cornelis Dobbensz.

Burgermeesteren.
Claes Gerritsz. Deyman.
Allert Andries Boelensz.
Gerrit Andriesz. van Hoorn.
Claes Hillebrandsz. Kreck.

Schepenen.
Mr. Henrick Dirckszoon.
Iooft Sybrandsz. Buyck.
Dirck Marcus Ianszoon.
Mr. Cornelis Garbrandsz.
Ian Willemsz. vande Wijngaerd.
Gerrit Ian Lambertsz.
Gerrit Mattheusz.

(Dese boven-staende Schepenen zijn gecontinueert tot den 7. February door last van Vrou Maria.

Burgermeesteren.
Ruysch Ian Bethsz.
Claes Gerrit Mattheusz.

Wees-meesters.
Hillebrand Ianszoon Otter.
Cornelis Henrickszoon Loen.

1538.

Schout.
Mr. Cornelis Dobbensz.

Burgermeesteren.
Gerrit Andriesz. van Hoorn.
Mr. Ian Teding.
Claes Loen Fransz.
Claes Gerrit Mattheusz.

Schepenen.
Dirck Hillebrandsz. Otter.
Pieter Cantert Willemsz.
Gerrit Cornelisz.
Claes Meeuwsz.
Mr. Lambert Fredricksz.
Iacob Henrickszoon Sael.
Sybrand Iacobsz. Bam.

Rent-meesters.
Claes Hillebrandsz. Kreck.
Mr. Hendrick Dirckszoon.

Wees-meesters.
Hillebrand Ianszoon Otter.
Cornelis Henrickszoon Loen.

1539.

Schout.
Mr. Cornelis Dobbensz.

Burgermeesteren.
Claes Loen Fransz.
Claes Gerritsz. Deyman.
Claes Doedensz.
Mr. Henrick Dirckszoon.

Schepenen.
Iooft Sybrandsz. Buyck.
Claes Henrickszoon Basgen.
Ian Willemsz. vande Wijngaerd.
Symon Marten Dirckszoon. van de Ruwiel.
Allerd Dirckszoon. Fasol.
Floris Florisz.
Willem Cornelisz. Stickel.

Rent-meesters.
Claes Hillebrandsz. Creck.
Claes Gerrit Mattheusz.

Wees-meesters.
Hillebrand Ianszoon Otter.
Gerrit Andriesz. van Hoorn.

1540.

Schout.
Mr. Cornelis Dobbensz.

Burgermeesteren.
Mr. Henrick Dirckszoon.
Claes Gerrit Mattheusz.
Gerrit Andriesz. van Hoorn.
Egbert Garbrandsz. Paf.

Schepenen.
Willem Claesz. Koeck.
Pieter Cantert Willemsz.
Dirck Hillebrandsz. Otter.
Cornelis Claes Meeuwsz.
Pieter Koenen Schepen.
Cornelis Claesz. Occo
Cornelis Iacobsz. Brouwer.

Rent-meesters
Claes Hillebrantsz. Kreck.
Claes Loen Fransz.

Wees-meesters.
Cornelis Hendrickszoon Loen.
Klaes Doedensz.

1541.

Schout.
Mr. Cornelis Dobbensz.

Burger-

Burgermeesteren.

Claes Gerrit Mattheusz.
Claes Loen Fransz.
Claes Doedensz.
Mr. Ian Teding.
dese sterf, *daer voor*
Gerrit Andriesz. van Hoorn.

Schepenen.

Iooft Sybrandsz. Buyck.
Symon Marten Dirckfz. van de Ruwiel.
Ian Willemsz. vande Wijngaerd.
Albert Dirckfz. Fasol.
Ian Iansz. van Hoorn.
Claes Vechtersz.
Sybrand Pompeus Occo.

dese Schepenen zijn gecontinueert tot den 8 Febr.

Rent-meesters.

Claes Hillebrandsz. Creck.
Pieter Cantert Willemsz.

Wees-meesters.

Cornelis Henrickfz. Loen.
Gerrit Andriesz. van Hoorn.
word Burgermeester in plaets van
Mr. Ian Teding.
voor hem quam
Allerd Andries Boelensz.

1542.

Mr. Cornelis Dobbesz.
en op den 10 Octobet.
Willem Dirckfz. Bardeus.

Burgermeesteren.

Claes Doedensz.
Mr. Hendrick Dirckfz.
Claes Hillebrandsz. Creck.
Iacob Huyg Haring Pietersz.

Schepenen.

Claes Henrickfz. Basgen.
Dirck Hillebrandsz. Otter.
Claes Meeuwsz.
Gerrit Mattheusz.
Sybrand Iacobsz. Bam.
Mr. Claes Chys.
Ian Duyvensz. de Jonge.

Rent-meesters.

Claes Gerrit Mattheusz.
Pieter Cantert Willemsz.

Wees-meesters.

Allert Andries Boelensz.
Cornelis Henrickfz. Loen.

1543.

Schout.

Willem Dirckfz. Bardeus.

Burgermeesteren.

Mr. Henrick Dirckfz.
Claes Gerrit Mattheusz.
Claes Loen Fransz.
Mr. Claes Heyn Willemsz.

Schepenen.

Hendrick Pouwelsz. Mebael.
Iooft Sybrandsz. Buyck.
Ian Willemsz. vande Wijngaerd.
Symon Marten Dirckfz. van de Ruwiel.
Ian Pietersz. de Graef.
Sybrand Pompeus Occo.
Symon Claes Coppensz.

Rent-meesters.

Cornelis Banning.
Pieter Cantert Willemsz.

Wees-meesters.

Allert Andries Boelensz.
Cornelis Henrickfz. Loen.

1544.

Schout.

Willem Dirckfz. Bardeus.

Burgermeesteren.

Mr. Claes Heyn.
Claes Doedensz.
Klaes Henrickfz. Basgen.
Pieter Cantert Willemsz.

Schepenen.

Sybrand Iacobsz. Bam.
Gerrit Mattheus Claesz.
Ian Duyvensz.
Floris Florisz.
Mr. Outgert Clementsz. *Medicus.*
Cornelis Antonisz. *Schilder*
Floris Martensz. van Alckemade.
(*dese Schepenen zijn gecontinueert tot den 12. Febr.*)

Rent-meesters.

Cornelis Banning.
Claes Gerrit Mattheusz.

Wees-meesters.

Allert Andries Boelensz.
Cornelis Henrickfz. Loen.

1545.

Schout.

Willem Dirckfz. Bardeus.

Burgermeesteren.

Pieter Cantert Willemsz.
Mr. Henrick Dirckfz.
Claes Loen Fransz.
Dirck Hillebrandsz. Otter.

Schepenen.

Iooft Sybrandsz. Buyck.
Symon Marten Dirckfz. van de Ruwiel.
Ian Willemsz. Wijngaerd.
Sybrand Pompeus Occo.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Pieter Garbrandsz.
Harmen Ottensz.

Rent-meesters.

Claes Gerrit Mattheusz.
Mr. Claes Heynen.

Wees-meesters.

Allert Andries Boelensz.
Cornelis Henrickfz. Loen.

1546.

Schout.

Willem Dirckfz. Bardeus.

Burgermeesteren.

Mr. Hendrick Dirckfz.
Claes Gerrit Mattheusz.
Claes Doedensz.
Claes Henrickfz. Basgen.

Schepenen.

Claes Meeuwsz.
Cornelis Iacobsz. Brouwer.
Ian Duyvensz de Ionge.
Floris Martensz. van Alckemade.
Cornelis Antonisz. *Schilder.*
Iacob Iacobsz. van Keulen
Henrick Cornelisz. van Marcken *in de Roo Meulen.*

(*dese Schepenen zijn gecontinueert tot den 10 May.*)

Rent-meesters.

Mr. Claes Heyn.
Pieter Cantert Willemsz.

Wees-meesters.

Allert Andries Boelensz.
Cornelis Henrickfz. Loen.

1547.

Schout.

Willem Dirckfz. Bardeus.

Burgermeesteren.

Claes Gerrit Mattheusz.
Mr. Klaes Heyn.
Pieter Cantert Willemsz.
Dirck Hillebrandsz. Otter.

Schepenen.

ge-elegeert op den 10. May
Iooft Sybrandsz. Buyck.
Ian Willemsz. vande Wijngaerd.
Mr. Outgert Clementsz. *Medicus.*
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Floris Roetersz.
Ian Oom Iansz.
Ian Harmensz. Goudenberg.

Rent-meesters.

Claes Henrickfz. Basgen.
Sybrand Pompeus Occo.

Wees-meesters.

Allert Andries Boelensz.
Cornelis Henrickfz. Loen.

1548.

Schout.

Willem Dirckfz. Bardeus.

Burgermeesteren.

Pieter Cantert Willemsz.
Mr. Henrick Dirckfz.
Claes Doedensz.
Claes Henrickfz. Basgen.

Schepenen.

Gerrit Claes Mattheusz.
Floris Florisz.
Ian Duyvensz. de Ionge.
Cornelis Antonisz. *Schilder.*
Lucas Meynertsz. van Alkesteyn.
Frans Iansz. Teding.
Henrick Cornelisz. van Marken, *in de Roo Meulen.*

Rent-meesters.

Claes Gerrit Mattheusz.
Sybrand Pompeus Occo.

Wees-meesters.

Allert Andries Boelensz.
Iooft Sybrandsz. Buyck.

1549.

Schout.

Willem Dirckfz. Bardeus.

Burgermeesteren.

Mr. Henrick Dirckfz.
Mr. Klaes Heyn.
Egbert Garbrandsz. Paf.
Iooft Sybrandsz. Buyck.

Schepenen.

Claes Meeuwsz.
Floris Martensz. van Alckemade.

Symon

Symon Claes Cops *of* Coppez.
Ian Hermensz. Goudenbergh.
Ian Willemsz. vande Wijngaerd.
Ian Claesz. van Hoppen.
Henrick Kroock Ian Swanen Soons.

Rent-meesters.
Claes Gerrit Mattheusz.
Sybrand Pompeus Occo.

Wees-meesters.
Allert Andries Boelensz.
Claes Henrickſz Basgen.

1550.

Schout.
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeesteren.
Iooſt Sybrandsz. Buyck.
Klaes Gerrit Mattheusz.
Pieter Cantert Willemsz.
Claes Henrickſz. Basgen.

Schepenen.
Ian Duyvensz. de Ionge.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Cornelis Antoniſz *Schilder.*
Iacob Iacobsz. van Ceulen.
Harmen Albertsz. van Diemen.
Albert Dirck Marcusz.
Henrick Cornelisz. van Marcken *in de Roo Meulen.*

Rent-meesters.
Dirck Hillebrandsz. Otter.
Sybrand Pompeus Occo.

Wees-meesters.
Allert Andries Boelensz.
Mr. Claes Heyn.

1551.

Schout.
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeesteren.
Claes Gerrit Mattheusz.
Mr. Henrick Dirckſz.
Mr. Claes Heyn.
Dirck Hillebrandsz. Otter.

Schepenen.
Claes Meeuwsz.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Sybrand Pompeus Occo.
Ian Harmensz. Goudenberg.
Henrick Krook Ian Swanen Soons.
Frans Dirck Marcus.
Mr. Willem Kunnensz.
Jacob Walig.

Rent-meesters.
Pieter Cantert Willemsz.
Ian Willemsz. van Wijngaerd.

Wees-meesters.
Allert Andries Boelensz.
Iooſt Sybrandsz. Buyck.

1552.

Schout.
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeesteren.
Mr. Henrick Dirckſz.
Pieter Cantert Willemsz.
Iooſt Sybrandsz. Buyck.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.

Schepenen.
Ian Willemsz. vande Wijngaerd.
Gerrit Claes Mattheusz.
Henrick Cornelisz. van Marken *in de Roo meulen.*
Harmen Albertsz. van Diemen.
Albert Dirck Marcusz.
Andries Boelen Cornelisz.
Claes Cornelisz. Nobel.

Rent-meesters.
Klaes Gerrit Mattheusz.
Claes Henrickſz. Basgen.

Wees-meesters.
Mr. Claes Heyn.
Claes Doedensz.

1553.

Schout.
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeesteren.
Pieter Cantert Willemsz.
Claes Doedensz.
Claes Henrickſz. Basgen.
Mr. Cornelis Dobbensz.

Schepenen.
Klaes Meeuwsz.
Sybrand Pompeus Occo.
Symon Klaes Cops *of* Coppez.
Jan Duyvensz.
Ian Harmensz. Goudenberg.
Frans Dirck Marcus.
Lourens Symonsz. van Nek

Rent-meesters.
Dirck Hillebrandsz Otter.
Claes Gerrit Mattheusz.
sterft, daer voor
Gerrit Claes Mattheusz.

Wees-meesters.
Mr. Claes Heyn.
Iooſt Sybrandsz Buyck.

1554.

Schout.
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeesteren.
Mr. Cornelis Dobbensz.
Egbert Garbrandsz. Paf.
Iooſt Sybrandsz. Buyck.
Gerrit Claes Mattheusz.

Schepenen.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Ian Willemsz. vande Wijngaerd.
Floris Florisz.
Cornelis Antoniſz. *Schilder.*
Ian Claesz. van Hoppen.
Harmen Allerdsz. van Diemen.
Mr. Willem Kunnensz.

Rent-meesters.
Dirck Hillebrandsz. Otter.
Pieter Cantert Willemsz.

Weesmeesters.
Klaes Doedensz.
Claes Heyn.

1555.

Schout.
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeesteren.
Gerrit Claes Mattheusz.
Mr. Henrick Dirckſz.
Pieter Cantert Willemsz.
Ian Duyvensz.

Schepenen.
Claes Meeuwsz.
Cornelis Iacobsz. Brouwer.
Ian Harmensz. Goudenberg.
Albert Dirck Marcus.
Doede Claes Doedensz.
Mr. Pieter Bicker Willemsz.
Pieter Pieter Garbrandsz.

(*Nota, van Anno* 1546. *tot* 1555. *zijn Schepenen jaerlix gecontinueert tot op den* 10. *May, en van den* 10. *May*

1555. *tot op den* 28. *February* 1556.)

Rent-meesters.
Dirck Hillebrandsz. Otter.
Sybrand Pompeus Occo.

Wees-meesters.
Claes Doedensz.
Mr. Claes Heyn.

1556.

Schout.
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeesteren.
Mr. Henrick Dirckſz.
Iooſt Sybrandsz. Buyck.
Dirck Hillebrandsz Otter.
Sybrand Pompeus Occo.

Schepenen.
Ian Willemsz. vande Wijngaerd.
Harmen Albertsz. van Diemen.
sterft, daer voor
Lucas Meynertsz. van Alckesteyn.
Floris Roetersz.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Floris Florisz.
Claes Iacob van Swieten *van Leyden.*
Mr. Albert Cantert.

Rent-meesters.
Pieter Cantert Willemsz.
Gerrit Claes Mattheusz.

Wees-meesters.
Claes Doedensz.
Mr. Claes Heyn.

1557.

Schout.
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeesteren.
Iooſt Sybrandsz. Buyck.
Pieter Cantert Willemsz.
Gerrit Claes Mattheusz.
Ian Duyvensz.

Schepenen.
Cornelis Antoniſz *Schilder.*
Henrick Cornelisz. van Marcken *in de Roo Meulen.*
Ian Harmensz. Goudenberg.
Frans Ianſz. Teding.
Henrick Kroock Ian Swanen Soons.

Albert

Albert Dirck Marcus.
Mr. Pieter Bicker Willemſz.

(*Deſe Schepenen ſijn gecontinueert tot op den* 11. *Maert* 1558.)

Rent-meeſters.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Sybrand Pompeus Occo.

Wees-meeſters.
Claes Doedens.
Mr. Klaes Heyn.

1558.

Schout.
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.
Gerrit Claes Mattheuſz.
ſterft, daer voor
Ian Duyvenſz.
Claes Doedenſz.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Sybrand Pompeus Occo.

Schepenen.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Floris Floriſz.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Lucas Meynertſz. van Alkeſteyn.
Ian Oom Ianſz.
Claes Iacobſz. van Swieten *van Leyden.*
Pieter Pieter Garbrandſz.

Rent-meeſters.
Pieter Cantert Willemſz.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.

Wees-meeſters.
Mr. Claes Heyn.
Ian Harmenſz. Goudenberg.

1559.

Schout.
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Pieter Canter Willemſz.
Mr. Cornelis Dobbenſz.
ſterft, daer voor
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.

Schepenen.
Henrick Corneliſz. van Marken *in de roo Meulen.*
Hendrick Kroock Jan Swanen Soon.

Albert Dirck Marcus.
Mr. Pieter Willemſz. Bicker.
Claes Gerritſz. *Bont-wercker.*
Ian Pijl Klaes Doedenſz.
Iacob Gerrit Mattheuſz.

Rent-meeſters.
Sybrand Pompeus Occo.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.

Wees-meeſters.
Mr. Klaes Heyn.
Klaes Doedenſz.

1560.

Schout.
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.
Pieter Cantert Willemſz.
Sybrand Pompeus Occo.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Ian Klaeſz. van Hoppen.

Schepenen.
Floris Floriſz.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.
Frans Dirck Marcus.
Claes Iacobſz. *in de Meulen.*
Antonis van Hoef.
Lucas Meynertſz. van Alkeſteyn.
Pieter Pieter Garbrandſz.

't Getal der Schepenen is in dit jaer vermeerdert by 't Hof tot IX. toe.

Ian Vechterſz.
Ian Claeſz. Verwer.

Rent-meeſters.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.

Wees-meeſters.
Mr. Claes Heyn.
Ian Harmenſz. Goudenberg.

1561.

Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Symon Claes Cops *of* Coppez.

Schepenen.
Henrik Corneliſz. van Marken *in de Roo Meulen.*
Ian Oom Ianſz.

Albert Dirckſz. Marcus.
Mr. Pieter Bicker Willemſz.
Henrick Kroock. Ian Swanen Soon.
Mr. Albert Cantert.
Coen Pieterſz. Schepen.
Dirck Schaep Iacobſz. Heer tot Bateſteyn.
Dirck-Ian Henrickſz.

Rent-meeſters.
Pieter Cantert Willemſz.
Sybrand Pompeus Occo.

Wees-meeſters.
Mr. Claes Heyn.
Frans Dirckſz. Marcus.
Claes Doedenſz

1562.

Schout.
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Pieter Cantert Willemſz.
Sybrand Pompeus Occo.
Cornelis Jacobſz. Brouwer.

Schepenen.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Ian Duyvenſz.
Lucas Meynertſz. van Alkeſteyn.
Frans Ianſz. Teding.
Iacob Corneliſz. Nobel.
Pieter Pieter Garbrandſz.
Antonis van Hoef Iacobſz.
Floris Dirckſz. Otter.
Mr. Dirck Floriſz.

Rent-meeſters.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Dirck Hillebrandſz. Otter.

Wees-meeſters.
Mr. Claes Heyn.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Claes Doedenſz.
ſterft, daer voor
Albert Dirck Marcus.

1563.

Schout.
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.
Pieter Cantert Willemſz.
Mr. Henrick Dirckſz.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Elbert Marcus.

Schepenen.
Henrick Corneliſz. van Marken *in de Roo Meulen.*
Henrick Kroock Ian Swanen Soon.
Mr. Pieter Bicker Willemſz.
Ian Pyl Claes Doedens.
Ian Vechterſz.
Ian Claeſz. Verwer *in de drie Koningen.*
Coen Pieterſz. Schepen.
Dirck Schaep Iacobſz. Heer tot Bateſteyn.
Ian Rijſer Ianſz.

Rent-meeſters.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Sybrand Pompeus Occo.

Wees-meeſters.
Mr. Claes Heyn.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Symon Claes Cops *of* Coppez.

1564.

Schout.
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.
Mr. Henrick Dirckſz.
Dirck Hillebandſz. Otter.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Ian Claeſz. van Hoppen.

Schepenen.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Ian Oom Ianſz.
Lucas Meynertſz. van Alkeſteyn.
Pieter Pieter Gerbrandſz.
Mr. Albert Cantert.
Iacob Corneliſz. Nobel.
Mr. Dirck Floriſz.
Ian Duyvenſz. Brouwer.
Henrick Iacobſz. van Swieten *van Leyden.*

Rent-meeſters.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Sybrand Pompeus Occo.

Wees-meeſters.
Pieter Cantert Willemſz.
Elbert Marcus Dirckſz.
Henrick Kroock Ian Swanen Soon.

1565.

Schout.
Willem Dirckſz. Bardeus.

Burgermeeſteren.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Pieter Cantert Willemſz.

Iooſt

Iooſt Buyck Sybrandſz.
Elbert Marcus Dirckſz.

Schepenen.

Henrick Corneliſz. van Marken *in de Roo Meulen.*
Henrick Ianſz. Kroock.
Mr. Pieter Bicker Willemſz.
Ian Pyl Klaes Doedens.
Ian Vechterſz.
Coen Pieterſz. Schepen.
Floris Dirckſz. Otter.
Garbrand Eggenſz. Paf.
Willem Fouwelſz.

Rent-meeſters:

Dirck Hillebrandſz. Otter.
Sybrand Pompeus Occo.

Wees-meeſters.

Ian Claeſz. van Hoppen.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.

1566.

Schout.

Willem Dirckſz. Bardeus. *en den 14 April*
Pieter Pieter Gerbrandſz.

Burgermeeſteren.

Elbert Marcus Dirckſz.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.

Deſe Burgermeeſteren wierden gekooren by Madame de Parma *onder proteſtatie.*

Schepenen.

Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Pieter Pieter Gerbrandſz.

werd Schout, daar voor

Gerbrand Pos.
Jacob Corneliſz. Nobel.
Lucas Meynertſz van Alckefteyn.
Jacob Claeſz.
Mr. Dirck Floriſz.
Dirck Meynertſz. Pater.
Pieter Klaeſz. *Kan* van Marcken.
Dirck Janſz. Deyman.

Rent-meeſters.

Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Sybrand Pompeus Occo.

Wees-meeſters.

Pieter Kantert Willemſz.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Henrick Kroock Jan Swanen Soon.

1567.

Schout.

Pieter Pieter Gerbrandſz.

Burgermeeſteren.

Jan Claeſz. van Hoppen.
Iooſt Sybrandſz. Buyck.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Henrick Corneliſz. van Marken *in de Roo Meulen.*

Schepenen.

Jan Oom Janſz.
Henrick Janſz. Kroock.
Jan Pyl Claes Doedens.
Jacob Gerrit Mattheuſz.
Jan Vechterſz.
Gerbrand Eggenſz. Paf.
Jan Duyvenix.

ſterft, daer voor

Jan Michiel Loefix.
Floris Dirkſz. Otter.
Jacob Pieterſz. Kanter.

Rentmeeſters.

Symon Marten Dirkſz. van de Ruwiel.
Elbert Marcus.

Wees meeſters.

Cornelis Jacobſz. Brouwer.
Dirck Hillebrantſz. Otter.
Gerbrand Claeſz. Banning.

1568.

Schout.

Pieter Pieter Gerbrandſz.

Burgermeeſteren.

Symon Klaes Cops *of* Coppez.
Elbert Marcus Dirckſz. van de Ruwiel.
Floris Martenſz. van Alckemade.

Schepenen.

Cornelis Jacobſz. Brouwer.
Albert Kanter.
Jan Ryſer Janſz.
Claes Jacobſz.
Dirck Jan Deyman.
Lucas Meyndertſz. van Alckefteyn.
Jacob Corneliſz. Nobel.
Arend-Jan Ernſt van Baſſen.
Henrick Jacobſz. Uliſon.

Rent-meeſters.

Iooſt Buyck Sybrandſz.
Jacob Benning.

Wees-meeſters.

Jan Claeſz. van Hoppen.
Dirck Hillebrandſz. Otter.
Hendrick Kroock Jan Swanen.

1569.

Schout.

Pieter Pieter Gerbrandſz.

Burgermeeſteren.

Elbert Marcus Dirckſz.
Iooſt Buyck Sybrandſz.
Jan Claeſz. van Hoppen.
Dirck Jan Henrickſz.

ſterft, daer voor

Claes Jacobſz. van Swieten *van Leyden.*

Schepenen.

Henrick Corneliſz. van Marken, *in de Roo Meulen.*
Jan Pijl Klaes Doedens.
Jan Vechterſz.
Gerbrand Eggens Paf.
Floris Dirckſz. Otter.
Gerbrand Claeſz. Pos.
Cornelis Claes Meeuwſz.
Jacob Canter Pieterſz.
Weſſel-Jacob Corneliſz.

Rent-meeſters.

Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Jacob Gerrit Mattheuſz.

Wees-meeſters.

Dirck Hillebrandſz. Otter.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Floris Martenſz. van Alckemade.

1570.

Schout.

Pieter Pieter Gerbrandſz.

Burgermeeſteren.

Iooſt Buyck Sybrandſz.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Floris Mart. van Alkemade.
Jacob Corneliſz. Nobel.

Schepenen.

Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.
Lucas Meynertſz. van Alckefteyn.
Mr. Albert Canter.

Jan Ryſer Janſz.
Dirck Ian Deyman.
Ian Michielſz. Loef.
Henrick Iacobſz. Uliſon.
Ian Dirck Marcuſz.
Lucas van Teylingen.

Rent-meeſters

Iacob Gerrit Mattheuſz.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.

Wees-meeſters.

Dirck Hillebrandſz. Otter.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Henrick Corneliſz. van Marken *in de Roo Meulen.*

1571.

Schout.

Pieter Pieter Gerbrandſz.

Burgermeeſteren.

Symon Claes Cops *of* Coppez.
Ian Claeſz. van Hoppen.
Cornelis Iacobſz. Brouwer.
Henrick Corneliſz. van Marken *in de Roo Meulen.*

Schepenen.

Claes Iacob van Swieten *van Leyden.*
Ian Pijl Claes Doedens.
Jan Vechterſz.
Floris Dirckſz. Otter.
Gerbrand Eggenſz. Paf.
Iacob Kanter Pieterſz.
Cornelis Claes Meeuwſz.
Sybrandſz. Buyck Iooſten.
Jacob van Boshuyſen.

Rent-meeſters.

Iacob Gerrit Mattheuſz.
Floris Martenſz. van Alkemade.

Wees-meeſters.

Dirck Hillebrandſz. Otter.
Iooſt Buyck Sybrandſz.
Symon Marten Dirckſz. van de Ruwiel.

1572.

Schout.

Pieter Pieter Gerbrandſz.

Op den 14 April was des ſelfs tijd ge-expireert, ende wierde de plaeſe een tijd lang bekleed by den Burgurmeeſter Iooſt Buyck Sybrandſz. *en is daer na tot Schout verkoren.*

Jacob

Jacob van Boshuysz.
dese sterft in't selfde jaer, in sijn plaets quam
Andries Boel Hollesloot.

Burgermeesteren.
Jan Claesz. van Hoppen.
Joost Buyck Sybrandsz.
Floris Martensz. van Alckemade.
sterft, daer voor
Pieter Pieter Gerbrantsz.
Jacob Cornelisz. Nobel.

Schepenen.
Symon Marten Dirckszvan de Ruwiel.
Mr. Albert Cantert.
Jan Ryser Jansz.
Gerbrand Pos Claesz.
Dirck Meynertsz. Pater.
Dirck Ian Deyman.
VVessel Iacob Cornelisz.
Lucas van Teylingen.
Mr Jan Tymansz. de Goyer.

Rent-meesters.
Cornelis Iacobsz. Brouwer.
Iacob Gerrit Mattheusz.

Wees-meesters.
Dirck Hillebrandsz. Otter.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Hendrick Cornelisz. van Marcken *in de Roo Meulen.*

1573.

Schout.
Andries Boel Hollesloot.

Burgermeesteren.
Iacob Cornelisz. Nobel.
sterft, daer voor
Symon Marten Dirksz. van de Ruwiel.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
Cornelis Iacobsz. Brouwer.
Albert Dirck Marcus.

Schepenen.
Claes Iacobsz.
Jan Pijl Claes Doedensz.
Jan Vechtersz.
Floris Dircksz. den Otter.
Gerbrand Eggensz. Paf.
Iacob Kanter Pietersz.
Ian Michielsz. Loef.
Cornelis Claes Meeuws.
Ian van Santen Henriksz.

Rent-meesters.
Sybrand Pompeus Occo.
Iacob Gerrit Mattheus.

Wees-meesters.
Iooft Buyck Sybrandsz.
Dirck Hillebrandsz. Otter.
Ian Claesz. van Hoppen.
sterft in September, daer voor
Gerbrand Claesz. Banning.

Anno 1574.

Schout.
Andries Boel Hollesloot.

Burgermeesteren.
Symon Claes Cops *of* Coppez.
sterft, daer voor
Ian Vechtersz.
Dirck Hillebrandsz. Otter.
Iooft Buyck Sybrandsz.
Pieter Pieter Gerbrandsz.

Schepenen.
Mr. Albert Kanter.
Iacob Gerrit Mattheus.
Dirck Ian Deyman.
VVessel Iacob Cornelisz.
Mr. Ian Tymansz. de Goyer.
Cornelis Fransz.
Reynier Henrickfz. Rooclaes.
Mr. Ian Duyvensz. *Medicus.*
Mr. Arend Sandelyn.

Rent-meesters.
Sybrand Pompeus Occo.
Claes Iacobsz.

Wees-meesters.
Cornelis Iacobsz. Brouwer.
Elbert Marcus Dirckfz.
Cornelis Claes Meeuwsz.
werd Excijs-meester, in sijn plaets quam
Ian Vechtersz.
dese is op den 6 Novm er Burgeemeester gekoren in plaets van
Symon Claes Cops *of* Coppez.

1575.

Schout.
Andries Boel Hollesloot.

Burgermeesteren.
Ian Vechtersz.
Cornelis Iacobsz. Brouwer.
Claes Iacobsz. van Swieten, *van Leyden.*
Sybrand Buyck Iooften.
Dese Ian Vechtersz. *wilde 't Officie niet aen-vaerden, seyde gekomen te sijn in plaets van*
Symon Claes Cops *of* Coppez,
die bykans 2 jaren geregeert hadde: waer op Oud Burgermeesteren en Raden vergaderden, verstonden, dat hy 't selve most bedienen, en heeft als doen de Burgermeesteren den eed afgenomen.

Schepenen.
Ian Pijl Claes Doedensz.
Floris Dirckfz. Otter.
Gerbrand Eggensz. Paf.
Ian Michiel Loeffz.
Henrick Iacobsz. Bicker.
Cornelis Willemsz. van Riek.
Arent Henrickfz. Loef *in Weesp.*
Iacob Kanter.
Claes Gerritsz. van Santen.

Rent-meesters.
Sybrand Pompeus Occo.
Iacob Gerrit Mattheus.

Wees-meesters.
Iooft Buyck Sybrandsz.
Dirck Hillebrandsz Otter.
Pieter Pieter Gerbrandsz.

1576.

Schout.
Andries Boel Hollesloot.

Burgermeesteren.
Claes Iacobsz. van Swieten, *van Leyden.*
Iooft Buyck Sybrandsz.
Pieter Pieter Gerbrandsz.
Iacob Gerrit Mattheus.

Schepenen.
Mr. Albert Kanter.
Ian Rijser Iansz.
Dirck Ian Deyman.
Cornelis Fransz.
Reynier Henrickfz. Rooclaes.
Mr. Ian Duyvens *Medicus.*
Mr. Arent Sandelyn.
Ian van Marcken,
Claes Heyn Cornelisz.

Rent-meesters.
Sybrand Pompeus Occo.
Ian Dirckfz. Marcus.

Wees-meesters.
Dirck Hillebrandsz. Otter.
Cornelis Iacobsz. Brouwer.
Ian Vechtersz.

1577.

Schout.
Andries Boel Hollesloot.

Burgermeesteren.
Iooft Buyck Sybrandsz.
Ian Vechtersz.
Cornelis Claes Meeuwsz.
Iacob Kanter Pietersz.

Schepenen.
Ian Pijl Claes Doedens.
Floris Dirckfz. Otter.
Gerbrand Eggensz. Paf.
Mr. Ian Tymansz. de Goyer.
Ian Henrickfz. van Santen.
Arend Henrickfx. Loef *in Weesp.*
Willem Adamsz. *Seyle-maker.*
Symon Dirckfz. Ouderkerk.
Pieter Claesz. Oly Haring.

Rent-meesters.
Claes Iacobsz. van Swieten *van Leyden.*
Ian Dirck Marcusz.

Wees-meesters.
Dirck Hillebrandsz. Otter.
Cornelis Iacobsz. Brouwer.
Sybrand Pompeus Occo.

1578.

Schout.
Andries Boel Hollesloot.

Burgermeesteren.
Cornelis Claes Meeusz.
Iacob Gerrit Matheus.
Henrick Iacobsz. Bicker.
Reynier Hendrickfz. Rooclaes.

Schepenen.
De Schepenen van Anno 1577. sijn gecontinueert geweest tot May 1578. overmits de stad belegerd was van der Staten Knegten, en different van den Hove van Holland.

Op May-dag Anno 1578. *zijn by den Hove van Hollant ge eedigt tot Schepenen voor drie vierendeel jaers dese nabeschreven personen.*

Mr. Albert Canter.
Ian Michiel Loefs.
Sybrand Buyck Iooften.
Mr. Ian Duyvensz. *Medicus.*
Cornelis Willemsz. van Riek.
Iacob.

Iacob van Marcken.
Evert Corſſen *in't Marsjen.*
Ian Perſijn Ianſz.
Mr. Cornelis Ianſz. Romenyboot.

Rent-meeſters.

Cornelis Jacobſz. Brouwer.
Ian Direkſz. Marcus.

Wees-meeſters.

Dirck Hillebrandſz. Otter.
Iooſt Buyck.
Sybrand Pompeus Occo.

Op den 26. dag van May voorſz. is in deſe Stad een ſubite verandering gekomen, ſoo dat 't meeſtendeel van de voorgaende Magiſtraten uyt deſe Stede geleyd ofte gevoert zijn geweeſt. En zijn in plaetſe van de voornoemde Schout, Burgermeeſteren, Schepenen, Rentmeeſters en Wees-meeſteren gekoren de perſonen hier na volgende.

Schout.

Willem Martſz. Kalf.

Burgermeeſteren

Mr. Willem Bardeus.
Mr. Marten Ianſz. Koſter *Medicus.*
Adriaen Reynerſz. Kromhout.
Dirck Ianſz. de Graef.

Schepenen.

CornelisWillemſz. van Rieck.
Adriaen Paeuw.
Iacob Benning Iacobſz.
Balthaſar Symonſz. Appelman.
Gerrit Ianſz. Delft.
Ian Iacobſz. Huydekooper.
Henrick Olfertſz. Fuyck.
Henrick Boelenſz.:
Mr. Cornelis Romeny-boot. (*deſe heeft noyt geſeten.*)

Treſoriers.

Pieter Roding.
Henrick van Marcken.

Wees-meeſters.

Ian Claeſz. Kat.
Ysbrand Ianſz.
Ian Meurling.

Commiſſariſen van de Huwelixe Saken.

Mr. Reynier van Nek Symonſz.
Egbert Roeloffz.
Pieter Roding.
Cornelis Floriſz. van Teylingen
Frans Volckertſz. Coornhart.
(*deſe was mede* Secretaris *van de ſelfde Kamer.*)

1579.

Schout.

Willem Martſz. Kalf.

Burgermeeſteren.

Mr. Willem Bardeuſz.
Ian Claeſz. Kat.
Egbert Roeloffz.
Cornelis Floriſz. van Teylingen

Schepenen.

Ysbrand Ianſz. Dommer Lijndrayer.
Ian Ianſz. Smit.
Ian Claes Boelenſz.
Cornelis Albertſz. Schaeck.
Pieter Willemſz. Vriend.
Wouter Verhee Corneliſz.
Ian Pieterſz. Reael.
Frans Benning Bartolomeus.
Ian Corneliſz. Hooft.

Treſoriers.

Mr. Marten Ianſz. Coſter. *Medicus.*
Pieter Roding.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.
Cornelis VVillemſz. van Rieck.
Iacob Benning Iacobſz.

Huwelixe Saken.

Mr. Reynier van Neck Symonſz.
Cornelis Boelen Ariſz.
Gerrit Ianſz. Delft.
Guillam du Gardyn.
Frans Volckertſz. Coornhart.

1580.

Schout.

Willem Martſz. Kalf.

Burgermeeſteren.

Egbert Roeloffz.
Mr. Marten Ianſz. Coſter *Medicus.*
Adriaen Reynertſz. Cromhout.
Reynier Kant.

Schepenen.

Cornelis Willemſz. van Rieck.
Frans Volckertſz. Coornhart.
Claes Reyertſz.
Iacob Bas Claeſz.
Claes Boelenſz.
Windrick Henrickſz. van Marcken.
Pieter Boom Corneliſz.
Fredrick Vogel.
Reynſt Pieterſz.

Treſoriers.

Ian Claes Boelenſz.
Govert Dirckſz. Wuyters.
Ian Meurling.
Ian Ianſz. Smit.
Henrick van Marcken.

Huwelixe Saken.

Mr. Reynier van Neck Symonſz.
Mr. Ruyſch Claeſz.
Guillam du Gardyn.
Iacob Heyn Booten.
Philips Corneliſz. Boom.

1581.

Schout.

Willem Martſz. Kalf.

Burgermeeſteren.

Reynier Kant.
Mr. Willem Bardeuſz
Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Reynier van Neck. *ſterft, daer voor*
Iacob Bas Claeſz.

Schepenen.

In dit jaer zijn twee van de voorſz. Schepenen ghecontinueert, die genaemt worden Oud Schepenen, ſiet't 1. Boek van 't 1. Deel, 't leſte Capitt. Num. 10. Fol. 77.

Cornelis Willemſz. van Rieck.
Pieter Corneliſz. Boom.
Ian Claes Boelenſz.
Pieter Willemſz. Vriend.
Frans Benning Bartholomeuſz.
Claes Albertſz. Goyer.
Ian Verhee Corneliſz.
Govert Dirckſz. Wuytiers.
Cornelis Andries Boelenſz.

Treſoriers.

Egbert Roeloffz.
Pieter Roding.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.
Mr. Marten Ianſz. Coſter *Medicus.*
Ian Ianſz. Smit.

Huwelixe Saken.

Mr. Ruyſch Claeſz.
Claes Symonſz. van Heemskerck.
Claes Pieterſz. Kalf.
Cornelis Winingen.
Windrick van Marcken.

In de maend van Iunij 1581. *is* Willem Martſz. Kalf *tijd geexpireert, en is van dien tijt af tot Ligtmiſſe* 1582. *altijd een van de Burgermeeſteren, wiens vieren-deel jaers het was te preſideren, geweeſt* Schout *by proviſie: en in de maend van Auguſto daer aen volgende geſtelt* Ian Koenenſz. *als geſubſtitueerde Schout, die dagelix als Schout by Schepenen te recht ſat.*

1582.

Schout.

Mr. Willem Bardeus.
Ian Koenenſz. *geſubſtitueerde Schout in Auguſto.*

Burgermeeſteren.

Mr. Willem Bardeus *voorſz.*
Mr. Marten Koſter *Medicus.*
Egbert Roeloffz.
Claes Boelenſz. *in Hamburg.*

Schepenen.

Frans Benning.
ſterft, daer voor
Pieter Willemſz. Vriend.
Govert Dirckſz. Wuytiers.
Balthaſar Appelman.
Reynſt Pieterſz.
Wijbout de VVael.
Egbert Pieterſz. Vinck.
Claes Symonſz. van Heemskerck.
Laurens Iacobſz. Reael.
Cornelis Pieterſz. Hooft.

Treſoriers.

Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Ian Claes Boelenſz.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.
Pieter Corneliſz. Boom.

Ian Ianſz. Smit.

Huwelixe Saken.

Adriaen Kromhout.
Mr. Ruyſch Claeſz.
Philips Corneliſz. Boom.
Ian Pieterſz. Reael.
Willem de Vries.

1583.

Schout.

Ian Koenenſz.
als geſubſtitueerde van den preſiderende Burgermeeſter.

Burgermeeſteren.

Egbert Roeloffz.
Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Reynier Cant.
Pieter Corneliſz. Boom.

Schepenen.

Claes Symonſz. van Heemskerck.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Cornelis Willemſz. van Riek.
Ian Iacobſz. Huydekooper.
Ian Verhee Corneliſz.
Claes Franſz. Oetgens van Waveren.
Cornelis de Vlamingh van Oudshoorn.
Jacob Boelenſz.
Iacob Schaep Pieterſz.

Treſoriers.

Ian Claes Boelenſz.
Ian Verburg.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.
Mr. Marten Koſter *Medicus.*
Ian Ianſz Smit.

Huwelixe Saken.

Adriaen Reynierſz. Kromhout.
Mr. Ruyſch Claeſz.
Ian Pieterſz. Reael.
Ian Thomaſz. Croonenburgh.
Allert Iacobſz. Vries.

1584.

Schout.

Ian Koenenſz.
als geſubſtitueerde van den preſiderende Burgermeeſter.

Burgermeeſteren.

Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Mr. Willem Bardeuſz.
Mr. Marten Coſter *Medicus.*
Ian Verburg.

Schepenen.

Ian Verhee Corneliſz.
Claes Franſz. Oetgens van Waveren.
Balthaſar Appelman.
Ian Claes Boelenſz.
Pieter Willemſz. Vriend.
Egbert Pieterſz. Vinck.
Frans Ruyſch.
Cornelis Iacob Witſz.
Cornelis Benning Ianſz.

Treſoriers.

Pieter Boom.
Iacob Schaep Pieterſz.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.
Ian Ianſz. Smit.
Cornelis de Vlaming van Oudshoorn.

Huwelixe Saken.

Adriaen Cromhout.
Mr. Ruyſch Claeſz.
Egbert Corneliſz.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Allert Iacobſz. Vries.

In den jare 1584. voorſz. in Auguſto of daer omtrent is Ian Coenenſz. *verlaten van ſijn Officie; en is daer na, te weten den 8. November daar aan volgende tot principael Schout geſtelt* Willem vander Does Symonſz. *uyt den Hage: de welcke ſekere jaren daer te vooren het Officie van Convoymeeſterſchap bedient hadde.*

1585.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Mr. Marten Coſter *Medicus.*
Reynier Kant.
Egbert Roeloffz.
Pieter Boom Corneliſz.

Schepenen.

Ian Claes Boelenſz.
Pieter Willemſz. Vriend.
Lourens Iacobſz Reael
Iacob Schaep Pieterſz.
Ian Iacobſz. Huydekooper.
Ian Corneliſz Hooft.
Cornelis de Vlamingh van Oudshoorn.
Gerrit Iacob Witſz.
Iacob Gerritſz. Hoing.

Treſoriers.

Ian Verburg.
Ian Ianſz. Smit.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.
Mr. Willem Bardeuſz.
Balthaſar Appelman.

Huwelixe Saken.

Adriaen Cromhout.
Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Philips Corneliſz. Boom.
Ian Thomaſz. Croonenburgh.
Allert Iacobſz. Vries.

1586.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Reynier Kant.
Cornelis Floriſz van Teylingen.
Mr. Willem Bardeuſz.
Claes Franſz. Oetgens van Waveren.

Schepenen.

Lourens Iacobſz. Reael.
Iacob Schaep Pieterſz.
Ian Verhee Corneliſz.
Otto Vogel.
Balthaſar Appelman.
Henrick Olphertſz. Fuyck.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Cornelis Banning Ianſz.
Pieter Paeuw Adriaenſz.

Treſoriers.

Ian Verburg.
Ian Iacobſz. Huydekooper.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.
Pieter Boom Corneliſz.
Egbert Roeloffz.

Huwelixe Saken.

Allert Iacobſz. Vries.
Ian Pieterſz Reael.
Ian de Vry Egbertſz.
Ian Thomaſz. Croonenburgh.
Klaes Symonſz. Heemskerck.

1587.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Egbert Roeloffz.
Pieter Boom Corneliſz.
Ian Klaes Boelenſz.

Schepenen.

Ian Verhee Corneliſz.
Otto Vogel.
Claes Symonſz. van Heemskerck.
Cornelis Iacob Witſen.
Ian Ianſz. Smit.
Pieter Willemſz. Vriend.
Ian Corneliſz. Hooft.
Ian Thomaſz. Croonenburgh, *van Alckmaer.*
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.

Treſoriers.

Ian Verburg.
Ian Iacobſz. Huydekooper.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.
Iacob Bas Claeſz.
Claes Franſz. Oetgens van Waveren.

Huwelixe Saken.

Ian Pieterſz. Reael.
Philips Corneliſz. Boom.
Ian de Vry Egbertſz.
Henrick Olphertſz. Fuyck.
Ian Lourenſz. Spiegel.

1588.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Pieter Boom Corneliſz.
Reynier Kant.
Claes Franſz. Oetgens van Waveren.
Cornelis Pieterſz. Hooft.

Schepenen.

Claes Symonſz. van Heemskerck.
Cornelis Iacob Witſen.
Henrick Olphertſz. Fuyck.
Iacob Boelenſz.
Balthaſar Appelman.
Ian Iacobſz. Huydekooper
Cornelis Benning Ianſz.
Bartholt Kromhout.
Henrick Hudde Arentſz.

Treſoriers.

Ian Verburg.
Ian Claes Boelenſz.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.

Ian Ianſz. Smit.
Ian Corneliſz. Hooft.

Huwelixe Saken.

Philips Corneliſz. Boom.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Ian de Vry Egbertſz.
Ian Loureuſz. Spiegel.
Lourens Iacobſz. Reael.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Gerrit Iacob Witſen.
Pieter Paeuw Adriaenſz.

1589.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Reynier Kant.
Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Mr. Willem Bardeuſz.
Ian Claes Boelenſz.

Schepenen.

Henrick Olphertſz. Fuyck.
Iacob Boelenſz.
Ian Verhee.
Lourens Iacobſz. Reael.
Pieter Willemſz. Vriend.
Otto Vogel.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Ian Lourenſz. Spiegel.
Wybrand Appelman.

Treſoriers.

Ian Verburg.
CornelisPieterſz. Hooft.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.
Claes Franſz. Oetgens van Waveren.
Ian Corneliſz. Hooft

Huwelixe Saken.

Ian Thomaſz. Kroonenburgh.
Ian de Vry Egbertſz.
Balthaſar Appelman.
Dirck Iacobſz. Roſecrans.
Tonis Ianſz Schellingwou.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Gerrit Iacob Witſen.
Gerrit Bicker.

1590.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Pieter Boom Corneliſz.
Claes Franſz. Oetgens van Waveren.
Balthaſar Appelman.

Schepenen.

Ian Verhee.
Lourens Jacobſz Reael.
Ian Iacobſz. Huydekooper.
Corneliſz. Jacob Witſen.
Ian Corneliſz. Hooft.
Cornelis Banning Ianſz.
Henrick Hudde Arentſz.
Gerrit Bicker.
Reynier Paeuw.

Treſoriers.

Ian Klaes Boelenſz.
Cornelis Pieterſz. Hooft.

Wees-meeſters.

Ian Meurling.
Mr. Willem Bardeuſz.
Ian Pieterſz. Reael.

Huwelixe Saken.

Ian Thomaſz. Croonenburgh.
Ian de Vry Egbertſz.
Dirck Iacobiz. Roofecrans.
Claes Elbertſz Goyer.
Cornelis Corneliſz. Heemskerck.

Treſoriers Extra-ordinaris

Gerrit Iacob Witſz.
Iacob Janſz. Vinck.

1591.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Pieter Boom Corneliſz.
Reynier Kant.
Cornelis Pieterſz Hooft.
Bartholt Cromhout.

Schepenen.

IanIacobſz. Huydekooper.
Henrick Hudde Arentſz.
Pieter Willemſz. Vriend.
Ian Pieterſz. Reael.
Iacob Boelenſz.
Gerrit Iacob Witſz.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Iacob Pieterſz. Kapit.
Pieter Klaeſz. Kalf.

Treſoriers.

Ian Claes Boelenſz.
Roelof Egbertſz.

Wees-meeſters.

Mr. Willem Bardeuſz.
Claes Franſz. Oetgens van Waveren.
Balthaſar Appelman.

Huwelixe Saken.

Ian Thomaſz. Croonenburgh.
Ian de Vry Egbertſz.
Dirck Iacobſz. Roſecrans.
Claes Elbertſz. Goyer.
Cornelis Corneliſz. Heemskerck.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Iacob Ianſz. Vinck.
Wybrand Appelman.

1592.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren

Reynier Kant.
Mr. Willem Bardeſius.
Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Claes Franſz. Oetgens van Waveren.

Schepenen.

Ian Pieterſz. Reael.
Iacob Boelenſz.
Ian Verhee.
Cornelis Jacob Witſen.
Ian Thomaſz. Croonenburgh.
Ian de Vry Egbertſz.
Iacob Ianſz. Vinck.
Pieter van Neck Pieterſz.
Willem Pieterſz. Hooft.

Treſoriers.

Ian Verburg.
Ian Claes Boelenſz.

Wees-meeſters.

Balthaſar Appelman.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Bartholt Cromhout.

Huwelixe Saken.

Dirck Iacobſz. Roſekrans.
Claes Egbertſz. Goyer.
Cornelis Corneliſz. Heemskerk.
Reynier Paeuw.
Pieter Claeſz Kalf.

Treſoriers Extraordinaris.

Gerrit Bicker.
Wybrand Appelman.

1593.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Pieter Boom Corneliſz.
Ian Claes Boelenſz.
Balthaſar Appelman.

Schepenen.

Ian Verhee.
Ian Thomaſz. Croonenburgh.
Ian Iacobſz. Huydekooper.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Henrick Hudde Arentſz.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Pieter Claeſz. Kalf.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.

Treſoriers.

Ian Verburg.
Roelof Egbertſz.

Wees-meeſters.

Mr. Willem Bardeſius.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Bartholt Cromhout.

Huwelixe Saken.

Dirck Jacobſz. Roſekrans.
Ian de Vry Egbertſz.
Cornelis Corneliſz. Heemskerck.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Ian Benning Iacobſz.

Treſoriers Extra-ordinaris

Gerrit Iacob Witſen.
Gerrit Bicker.

1594.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Pieter Boom Corneliſz.
M. Willem Bardeſius.
Reynier Kant.
Cornelis Pieterſz. Hooft.

Schepenen

Henrick Hudde Arentſz.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Claes Symonſz. van Heemskerck.
Cornelis Iacob Witſen.
Gerrit Bicker.
Iacob Ianſz. Vinck.
Ysbrand Ben Elberts.
Pieter Iacobſz. Bas.
Adriaen du Gardijn.

Treſoriers.

Balthaſar Appelman.
Roelof Egbertſz.

Wees-meeſters.

Bartholt Cromhout
Ian Pieterſz. Reael.
Pieter van Neck Pieterſz.

Huwelixe

Huwelixe Saken.

Dirck Iacobſz. Roſekrans.
Ian de Vry Egbertſz.
Cornelis Corneliſz. Heemskerck.
Harmen Gysbertſz. vande Poll.
Ian Benning Iacobſz.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Gerrit Iacob VVitſen.
Elbert Corneliſz. Schaeck

1595.

Schout.

VVillem van der Does.

Burgermeeſteren.

Reynier Kant.

ſterft, daer voor

Mr. Willem Bardeſius.
Balthaſar Appelman.
Bartholt Cromhout.
Iacob Boelenſz.

Schepenen.

Claes Symonſz. van Heemskerck.
Cornelis Iacob VVitſen.

ſterft, daer voor

Gerrit Bicker.
Ian Verhee.
Ian Thomaſz. Cronenburg.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Pieter van Neck Pieterſz.
VVillem Pieterſz. Hooft.
Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Gerrit Claeſz. Vlooswijck.

Treſoriers.

Ian Klaes Boelenſz.
Roelof Egbertſz.

Wees-meeſters.

Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Klaes Franſz. Oetgens van Waveren.
Cornelis Pieterſz. Hooft.

Huwelixe Saken.

Dirck Iacobſz. Roſekrans.
Ian de Vry Egbertſz.
Harmen Gysbertſz. vande Poll.
Ian Benning Iacobſz.
Iacob Pieterſz Capit.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Iacob Ianſz. Vinck.
Elbert Corneliſz. Schaeck.

1596.

Schout.

VVillem van der Does.

Burgermeeſteren.

Bartholt Cromhout.
Ian Claes Boelenſz.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Ian de Vry Egbertſz.

Schepenen.

Ian Verhee.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Pieter VVillemſz. Vriend.
Laurens Iacobſz. Reael.
Cornelis Banning Ianſz.
Henrick Hudde Arentſz.

ſterft, daer voor

Iacob Gerritſz. Hoing.
Iacob Ianſz. Vinck.
Cornelis Ioriſz.
Dr. Dirck Bas.

Treſoriers.

Balthaſar Appelman.
Iacob Boelenſz.

Wees-meeſters.

Mr. VVillem Bardeſius.
Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Claes Franſz. Oetgens van VVaveren.

Huwelixe Saken.

Dirck Iacobſz. Roſekrans.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Iacob Pieterſz. Capit.
Pieter Bas Iacobſz.
VValig Syvertſz.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Gerrit Iacob VVitſen.
Elbert Corneliſz. Schaeck.

1597.

Schout.

VVillem van der Does.

Burgermeeſteren.

Cornelis Pieterſz. Hooft.
Mr. VVillem Bardeſieus.
Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Pieter Boom Corneliſz.

Schepenen.

Cornelis Banning Ianſz.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Gerrit Iacob VVitſen.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Gerrit Bicker.
Pieter van Neck.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Ioris Ioriſz.

Treſoriers.

Iacob Boelenſz.
Roelof Egbertſz.

Wees-meeſters.

Claes Franſz. Oetgens van VVaveren.
Ian Claes Boelenſz.
Balthaſar Appelman.

Huwelixe Saken.

Dirck Iacobſz. Roſekrans.
Ian de Vry Egbertſz.
Iacob Pieterſz. Capit.
Pieter Bas Iacobſz.
VValig Syvertſz.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Iacob Ianſz. Vinck.
Elbert Corneliſz. Schaeck.

1598.

Schout.

VVillem van der Does.

Burgermeeſteren.

Pieter Boom Corneliſz.
Claes Franſz. Oetgens van VVaveren.
Iacob Boelenſz.
Ian de Vry Egbertſz.

Schepenen.

Gerrit Iacob VVitſen.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
VVillem Pieterſz. Hooft.
Cornelis Ioriſz.
Dr. Dirck Bas.
Ian Claes Reynierſz.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Iacob Dirckſz. de Graef.

Treſoriers.

Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Ian Claes Boelenſz.

Wees-meeſters.

Balthaſar Appelman.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Pieter van Neck.

Huwelixe Saken.

Dirck Iacobſz. Roſekrans.
Ian Thomaſz. Croonenburgh.
Iacob Pieterſz. Capit.
Dr. Pieter Schaep.
Laurens Iacobſz. Reael.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Jacob Ianſz. Vinck.
Pieter Iacobſz. Bas.

Reken-meeſters.

Harmen Rodenburg.
Frans Henrickſz. Oetgens van VVaveren.

Aſſurantie-meeſters.

Gerrit Bicker.
Frans Henrickſz. Oetgens van VVaveren.
Gillis Janſz. Valckenier.

1599.

Schout.

VVillem van der Does.

Burgermeeſteren.

Iacob Boelenſz.
Mr. Willem Bardeſius.
Ian Claes Boelenſz.
Frans Henrickſz. Oetgens van VVaveren.

Schepenen.

Reynier Paeuw Adriaenſz.
Dr. Dirck Bas.
Ian Iacobſz Huydekooper.
Claes Symonſz. van Heemskerck.
Lourens Iacobſz. Reael.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Ioris Ioriſz.
Pieter Mattijſz. Schrijver.
Dr. Sybrand Baltenſz. Appelman.

Treſoriers.

Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Roelof Egbertſz.

Wees-meeſters.

Balthaſar Appelman.
Claes Franſz. Oetgens van VVaveren.
Pieter van Neck.

Huwelixe Saken.

Dirck Iacobſz. Roſekrans.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Dr. Pieter Schaep.
Pieter VVillemſz. Vriend.

Treſoriers Extraordinaris.

Iacob Ianſz. Vinck.
Pieter Bas.

Reken-meeſters.

Ian de Vry Egbertſz.
Harmen Rodenburg.

Aſſurantie-meeſters.

Gerrit Bicker.

Gillis

Gillis Ianſz. Valckenier.
Willem Pieterſz. Hooft.

1600.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Ian Claes Boelenſz.
Pieter Boom Corneliſz.
Balthaſar Appelman.
Baltholt Kromhout.

Schepenen.

Ian Iacobſz. Huydekooper.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Pieter VVillemſz. Vriend.
Gerrit Iacob VVitſen.
Pieter van Neck.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Harmen van de Poll.
Roelof Egbertſz.
Dr. Pieter Schaep.

Treſoriers.

Ian de Vry Egbertſz.
Gerrit Bicker.

Wees-meeſters.

Claes Franſz. Oetgens van VVaveren.
Mr. VVillem Bardeſius.
Cornelis Floriſz. van Teylingen.

Huwelixe Saken.

Dirck Iacobſz. Roofekrans.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Dr. Sybrand Appelman.
Cornelis Banning Ianſz.
Ysbrand Ben Elbertſz.

Treſoriers Extraordinaris.

Iacob Ianſz. Vinck.
Ioris Ioriſz.

Rekenmeeſters.

Frans Henrickſz. Oetgens van VVaveren.
Harmen Rodenburg.

Aſſurantie-meeſters.

VVillem Pieterſz. Hooft.
Gillis Ianſz. Valckenier.
Ian Henrickſz. Oetgens van VVaveren.

1601.

Dr. Nicaſius de Silla, *na dat hy veele jaren deſer Stad* Penſionaris *hadde geweeſt, en is verſcheyde Ambaſſaatſchappen gebruyckt, is dit jaer overleden, en in ſijn plaets quam*

Dr. Albert de Veer.

Schout.

VVillem van der Does.

Burgermeeſteren.

Bartholt Kromhout.
Mr. VVillem Bardeſius.
ſterft den 21 Martij, daer voor den 7 Aprilis
Cornelis Banning Ianſz.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Ian de Vry Egbertſz.

Schepenen.

Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Ysbrand Ben Elbertſz.
Dr. Dirck Bas.
Ioris Ioriſz.
Dr. Sybrand Appelman.
Ionas VVitſen.

Treſoriers.

Balthaſar Appelman.
Gerrit Bicker.

Wees-meeſters.

Claes Franſz. Oetgens van VVaveren.
Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Pieter Boom Corneliſz.

Huwelixe Saken.

Dirck Iacobſz. Roſekrans.
Cornelis Corneliſz. Heemskerk.
Gerrit Iacob VVitſen.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.
Iacob Dirckſz. de Graef.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Iacob Ianſz. Vinck.
Elbert Corneliſz. Schaeck.

Reken-meeſters.

Frans Hendrickſz Oetgens van VVaveren.
Harmen Rodenburg.

Aſſurantie-meeſters.

Ian Henrickſz. Oetgens van VVaveren.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Adriaen Pieterſz. Raep.

1602.

Schout.

VVillem van der Does.

Burgermeeſteren.

Cornelis Pieterſz. Hooft.
Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Pieter Boom Corneliſz.
Claes Franſz. Oetgens van VVaveren.

Schepenen.

Reynier Paeuw Adriaenſz.
Dr. Dirck Bas.
Ian Iacobſz Huydekooper.
Pieter VVillemſz. Vriend.
Gerrit Iacob VVitſen.
Pieter Dirckſz Haſſelaer.
Iacob de Graef Dirckſz.
Dr. Pieter Schaep.
(Deſe werd uyt de Banck geordonneert Raed van de Admiraliteyt in Zeeland; ende daer quam geen ander in ſijn ſtede: alwaer hy ſterft den 20. Iuny 1620.
Dr. Ian ten Grootenhuys.

Treſoriers.

Ian de Vry Egbertſz.
Gerrit Bicker.

Wees-meeſters.

Bartholt Kromhout.
Cornelis Banning Ianſz.
Roelof Egbertſz.

Huwelixe Saken.

Dirck Iacobſz. Roſekrans.
Ian Thomaſz. Croonenburgh.
Dr. Sybrand Appelman.
Ysbrand Ben Elbertſz.
Cornelis Corneliſz. Heemskerck.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Iacob Ianſz. Vinck.
Elbert Corneliſz. Schaeck.

Reken-meeſters.

Harmen Rodenburgh.
Claes Symonſz. van Heemskerck.

Aſſurantie-meeſters.

Ian Henrickſz. Oetgens van VVaveren.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Adriaen Pieterſz. Raep.

1603.

Schout.

VVillem van der Does.

Burgermeeſteren.

Pieter Boom Corneliſz.
Bartholt Kromhout.
Ian de Vry Egbertſz.
Gerrit Bicker.

Schepenen.

Gerrit Iacob VVitſen.
Iacob de Graef Dirckſz.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Ysbrand Ben Elbertſz.
Ioris Ioriſz.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Iacob Egbertſz. van Ryn.
Mr. Volckert Oeuverlander.

Treſoriers.

Reynier Paeuw Adriaenſz.
Ionas Witſen.

Wees-meeſters.

Cornelis Floriſz. van Teylingen.
Ian Claes Boelenſz.
Roelof Egbertſz.

Huwelixe Saken.

Dirck Iacobſz. Roſekrans.
Pieter Dirckſz. Vlaming van Oudshoorn.
Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Matthys Pieterſz. Schrijver.
Ionas VVitſen.
(doch is terſtont tot Treſorier gemaeckt.)

Treſoriers Extra-ordinaris.

Iacob Ianſz. Vinck.
Henrick Pieterſz. Schrijver.

Reken-meeſters.

Harmen Rodenburg.
Claes Symonſz. van Heemskerck.

Aſſurantiemeeſters.

Ian Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Adriaen Pieterſz. Raep.

1604.

Schout.

Willen van der Does.

Burgermeeſteren.

Ian de Vry Egbertſz.
Cornelis Floriſz. van Teylingen.
ſterft den 18 November, daer voor den 25 dito.
Ian Pieterſz Reael.
Cornelis Pieterſz Hooft.

Frans

Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.

Schepenen.

Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Ian Iacobſz. Huydekooper.
Pieter VVillemſz. Vriend.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Dr. Dirck Bas.
Ionas VVitſen.
Laurens Ianſz. Spiegel.

Treſoriers.

Gerrit Bicker.

ſterft, daer voor

Pieter Boom Corneliſz.
Reynier Paeuw Adriaenſz.

Wees-meeſters.

Claes Franſz. Oetgens van van VVaveren.
Ian Claes Boelens.
Roelof Egbertſz.

Huwelixe Saken.

Ian Thomaſz. Kroonenburg.
Ysbrand Ben Elbertſz.
Mr. Volckert Oeuverlander.
Matthys Pieterſz. Schrijver.
Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Iacob Ianſz. Vinck.
Henrick Pieterſz. Schrijver.

Reken-meeſters.

Harmen Rodenburg.
Ioris Ioriſz.

Aſſurantie-meeſters.

Ian Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Adriaen Pieterſz. Raep.

1605.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Cornelis Pieterſz. Hooft.
Pieter Boom Corneliſz.
Bartholt Kromhout.
Reynier Paeuw Adriaenſz.

Schepenen.

Ian Iacoſz. Huydekooper.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Gerrit Iacob VVitſen.
Ian Thomaſz. Kronenburg.
Ioris Ioriſz.
Iacob de Graef Dickſz.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Mr. Volckert Oeuverlander.
Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.

Treſoriers.

Roelof Egbertſz.
Ionas Witſen.

Wees-meeſters.

Claes Franſz. Oetgens van Waveren.
Ian de Vry Egbertſz.
Ian Pieterſz. Reael.

Huwelixe Saken.

Ysbrand Ben Elbertſz.
Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Matthys Pieterſz. Schrijver.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Dr. Dirck Bas.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Iacob Ianſz. Vinck.
Henrick Pieterſz. Schrijver.

Reken-meeſters.

Harmen Rodenburg.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.

Aſſuraneie-meeſters.

Ian Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Adriaen Pieterſz. Raep.

1606.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Pieter Boom Corneliſz.
Iacob Boelens.
Ian de Vry Egbertſz.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.

Schepenen.

Iacob de Graef Dirckſz.
Mr. Volckert Oeuverlander.
Pieter Haſſelaer.
Dr. Dirck Bas.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Ionas Witſen.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Dr. Dominicus Heemskerk.

Treſoriers.

Gerrit Iacob Witſen.
Dr. Ian ten Grootenhuys.

Wees-meeſters.

Claes Franſz. Oetgens van Waveren.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Ian Pieterſz. Reael.

Huwelixe Saken.

Ysbrand Ben Elbertſz.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Pieter Bas Iacobſz.
Matthys Pieterſz. Schrijver.
Dr. Ian ten Grootenhuys.

is Treſorier gekoren.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Iacob Ianſz. Vinck.
Henrick Pieterſz. Schrijver.

Reken-meeſters.

Ioris Ioriſz.
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.

Aſſurantie-meeſters.

Ian Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Adriaen Pieterſz. Raep.

1607.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Iacob Boelens.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Cornelis Banning Ianſz.

Schepenen.

Dr. Dirck Bas.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Ian Iacobſz. Huydekoper.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Ioris Ioriſz.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Roetert Ernſt.
Iacob Poppen.

Treſoriers.

Gerrit Iacob Witſen.
Roelof Egbertſz.

Wees-meeſters.

Claes Franſz. Oetgens van Waveren.
Ian de Vry Egbertſz.
Ian Pieterſz. Reael.

Huwelixe Saken.

Ysbrand Ben Elbertſz.
Pieter Bas Iacobſz.
Matthys Pieterſz. Schryver.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Jonas Witſen.

Treſories Extra-ordinaris.

Jacob Janſz. Vinck.
Henrick Pieterſz. Schryver.

Reken-meeſters.

Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.

Aſſurantie-meeſter.

Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Cornelis Janſz. Valckenier.

1608.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Cornelis Pieterſz. Hooft.
Pieter Boom.

ſterft in't leſt van 't jaer: d' andere drie hebben voort geregeert.

Claes Franſz. Oetgens van waveren.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.

Schepenen.

Ian Thomaſz. Croonenburgh.
Dr. Jan ten Grootenhuys.
Ysbrand Ben Elbertſz.
Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Jacob de Graef Dirckſz.
Roelof Egbertſz.
Jonas Witſen.
Laurens Janſz. Spiegel.
Dirck de Vlamingh van Oudshoorn.

Treſoriers.

Gerrit Jacob Witſen.
Joris Joriſz.

Wees-meeſters.

Ian de Vry Egbertſz.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.

tot omtrent Auguſtus, in ſijn ſtede

Harmen van de Poll.
Ian Pieterſz. Reael.

Huwelixe Saken

Pieter Bas Jacobſz.
Matthijs Pieterſz. Schryver.
Cornelis Banning Ianſz.
Dr. Dominicus Heemskerk.
Jacob Poppen.

Treſorie-

Treſoriers Extra-ordinaris.
Jacob Ianſz. Vinck.
Henrick Pieterſz. Schryver.

Reken-meeſters.
Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.
Cornelis Banning Ianſz.

Aſſurantie-meeſters.
Geurt Dirkſz. van Beuningen.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Cornelis Ianſz. Valckenier.

1609.

Schout.
Willem van der Does.

Burgermeeſteren.
Claes Franſz. Oetgens van Waveren.
Iacob Boelens.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Gerrit Iacob Witſen.

Schepenen.
Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Roelof Egbertſz.
Mr. Volckert Oeuverlander.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Dr. Dominicus Heemskerk.
Iacob Poppen.
Ian Pieterſz. de Wit.
Jacob van Neck.
Pieter Ianſz. Reael.

Treſoriers.
Ioris Ioriſz.
Dr. Ian ten Grootenhuys.

Wees-meeſters.
Cornelis Banning Ianſz.
Ian Pieterſz. Reael.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.

Huwelixe Saken.
Pieter Bas Iacobſz.
Iacob de Graef Dirckſz.
Matthys Pieterſz. Schryver.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Roetert Ernſt.

Treſoriers Extra-ordinaris.
Iacob Ianſz. Vinck.
Henrick Pieterſz. Schryver.

Reken-meeſters.
Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.
Ian Iacobſz. Huydekooper.

Aſſeurantie-meeſters.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Ionas Witſen.

Commiſſariſen van de Wiſſel-banck.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Dr. Dirck Bas.
Dirck de Vlamingh van Oudshoorn.

1610.

Schout.
Willem van der Does.

Burgermeeſteren.
Iacob Boelens.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Cornelis Banning Ianſz.
Dr. Dirck Bas.

Schepenen.
Mr. Volckert Oeuverlander.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Ian Thomaſz. Croonenburgh.
Ionas Witſen.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Iacob Backer.
Abraham Boom.

Treſoriers.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Ioris Ioriſz.

Wees-meeſters.
Ian Pieterſz. Reael.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Iacob de Graef Dirckſz.

Huwelixe Saken.
Pieter Bas Iacobſz.
Dr. Dominicus Heemskerk.
Jacob van Neck.
Ian Pieterſz. de Wit.
Elbert Corneliſz. Schaeck.

Treſoriers Extra-ordinaris.
Iacob Ianſz. Vinck.
Henrick Pieterſz. Schrijver.

Reken-meeſters.
Ian Iacobſz. Huydekooper.
Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.

Aſſurantie-meeſters.
Iacob Poppen.
Cornelis Janſz. Valckenier.
Adriaen Pieterſz. Raep.

Wiſſel-banck.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Dirck de Vlamingh van Oudshoorn.
Gerrit Iacob Witſen.

1611.

Schout.
Willem van der Does.

Burgermeeſteren.
Cornelis Banning Ianſz.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Roelof Egbertſz.

Schepenen.
Jacob Gerritſz. Hoing.
Ionas Cornelis Witſen.
Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Iacob de Graef Dirckſz.
Pieter Matthyſz. Schryver.
Dirck de Vlamming van Oudshoorn.
Ian Pieterſz. de Wit.
Jan Gysbertſz. de Vries.

Treſoriers.
Ioris Ioriſz.
Dr. Ian ten Grootenhuys.

Wees-meeſters.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Jan Pieterſz. Reael.
Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.

Huwelixe Saken.
Pieter Bas Iacobſz.
Dr. Dominicus Heemskerk.
Iacob van Neck.
Elbert Corneliſz. Schaeck.
Ian Thomaſz. Croonenburgh.

Treſoriers Extra-ordinaris.
Jacob Janſz. Vinck.
Henrick Pieterſz. Schryver.

Reken-meeſters.
Jan Jacobſz. Huydekooper.
Pieter Janſz. Reael.

Aſſurantie-meeſters.
Jacob Poppen.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Cornelis Janſz. Valckenier.

Wiſſel-Banck.
Gerrit Iacob Witſen.
Dr. Dirck Bas.
Laurens Ianſz. Spiegel.

Commiſſariſen van de Kleyn Saken.
Ian Thomaſz. Croonenburgh.
Iacob Backer.
Ian Willemſz. Bogaert.
Antony Oetgens van Waveren.

In dit jaer is Dr. Albert de Veer, *na dat hy* 10 *jaren hier* Penſionaris *was geweeſt, in den Haeg tot Raeds-heer beroepen, en in ſijn plaets is ghekooren* Adriaen Paeuw Reynierſz.

1612.

Schout.
Willem van der Does.

Burgermeeſteren.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Iacob Boelens.
Ian Pieterſz. Reael.
Gerrit Iacob Witſen.

Schepenen.
Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Dirck de Vlamingh van Oudshoorn
Ioris Ioriſz.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Iacob Poppen.
Roetert Ernſt.
Iacob van Neck.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Fredrick de Vry.

Treſoriers.
Ian Iacobſz. Huydekooper.
Dr. Ian ten Grootenhuys.

Wees-meeſters.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.
Ian Pieterſz. de Wit, *begonnen den* 28 *February.*

Huwelixe Saken.
Pieter Bas Iacobſz.
Dr. Dominicus Heemskerk.
Ian Pieterſz. de Wit.
Elbert Corneliſz. Schaeck.
Pieter Matthyſz. Schryver.

Treſoriers Extra-ordinaris.
Iacob Ianſz. Vinck.
Hendrick Pieterſz. Schryver.

Reken-meeſters.
Volckert Oeuverlander.
Abraham Boom.

Aſſurantie-

Assurantie-meesters.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Pieter Ianſz. Reael.

Wissel-banck.
Reynier Paeuw Adrienſz.
Roelof Egbertſz.
Iacob Dirckſz. de Graef.

Kleyne Saken.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Iacob Backer.
Antony Oetgens van VVaveren.

1613.

Schout.
VVillem van der Does.

Burgermeesteren.
Gerrit Iacob VVitſen.
Bartholt Kromholt.
Cornelis Banning Ianſz.
Iacob Dirckſz. de Graef.

Schepenen.
Ioris Ioriſz.
Iacob Poppen.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Ian Thomaſz. Croonenburg.
Ysbrand Ben Elbertſz.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Mr. Volckert Oeuverlander
Pieter de Vlaming van Oudshoorn.
Abraham Boom.

Treſoriers.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Ian Iacobſz. Huydekooper.

Wees-meesters.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Ian Pieterſz. Reael.
Ian Pieterſz. de VVit.

Huwelixe Saken.
Pieter Bas Iacobſz.
Dr. Dominicus Heemskerck.
Elbert Cornelisz. Schaeck.
Pieter Mattijſz. Schrijver.
Fredrick de Vry.

Treſoriers Extra-ordinaris.
Iacob Ianſz. Vinck.
Hendrick Pieterſz. Schrijver.

Reken-meesters.
Lourens Ianſz. Spiegel.
Roetert Ernſt.

Assurantie-meesters.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Pieter Ianſz. Reael.

Wissel-banck.
Iacob Boelens.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Roelof Egbertſz.

Kleyne Saken.
Harmen Gijsbertſz. van de Poll.
Ionas Cornelis VVitſen.
Iacob Backer.
Antony Oetgens van Waveren.

1614.

Schout.
VVillem van der Does.

Burgermeesteren.
Bartholt Cromhout.
Iacob Boelens.
Reynier Paeuw Adriaenſz.
Roelof Egbertſz.

Schepenen.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Roetert Ernſt.
Dirck de Vlamingh van Oudshoorn.
Iacob Backer.
Ian Gysbertſz de Vries.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Antony Oetgens van Waveren.

Treſoriers.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Ian Iacobſz. Huydekooper.

Wees-meesters.
Ian Pieterſz. Reael.
Ian Pieterſz. de Wit.
Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.

Huwelixe Saken.
Pieter Bas Iacobſz.
Dr. Dominicus Heemskerck.
Iacob van Neck.
Ysbrand Ben Elbertſz.
Fredrick de Vry.

Treſoriers Extra-ordinaris.
Iacob Ianſz. Vinck.
Henrick Pieterſz. Schrijver.

Rekenmeesters.
Lourens Ianſz. Spiegel.
Abraham Boom.

Assurantie-meesters.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Pieter Ianſz. Reael.
Cornelis Ianſz. Valckenier.

Wissel-banck.
Cornelis Pieterſz. Hooft.
Cornelis Banning Ianſz.
Iacob Dirckſz. de Graef.

Kleyne Saken.
Ian Thomaſz. Croonenburgh.
Pieter Dirckſz. Haſſelaer.
Pieter Mattijſz. Schrijver.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.

Commiſſariſen van de Bank van Leeninge.
Frans Hendrikſz. Oetgens van Waveren.
Ionas Cornelis Witſen.

1615.

Schout.
Willem van der Does.

Burgermeesteren.
Iacob Boelens.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Gerrit Iacob Witſen.
Dr. Dirck Bas.

Schepenen.
Dirck de Vlamingh van Oudshoorn.
Ian Gysbertſz. de Vries.
Pieter Dirckſz Haſſelaer.
Ioris Ioriſz.
Loureus Ianſz. Spiegel.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Iacob Poppen.
Iacob van Neck.
Abraham Boom.

Treſoriers.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Ian Iacobſz. Huydekooper.

Wees-meesters.
Pan Pieterſz. Reael.
Ian Pieterſz. de Wit.
Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.

Huwelixe Saken.
Pieter Bas Iacobſz.
Ysbrand Ben Elbertſz.
Dr. Dominicus Heemskerck.
Fredrick de Vry.
Cornelis Schellinger.

Treſoriers Extra-ordinaris.
Henrick Pieterſz. Schrijver.
Iacob Bicker Iacobſz.

Reken-meesters.
Roetert Ernſt.
Antony Oetgens van Waveren.

Assurantie-meesters.
Pieter Ianſz. Reael.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Pieter Pieterſz Haſſelaer.

Wissel-banck.
Cornelis Banning Ianſz.
Reynier Paeuw.
Iacob Dirckſz. de Graef.

Is gecommitteert in de Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland: in ſijn plaets is in de Banck gekomen
Bartholt Cromhout.

Kleyne Saken.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Pieter Mattijſz. Schrijver.
Ian Willemſz. Bogaert.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.

Banck van Leening.
Roelof Egbertſz.
Ionas Cornelis Witſen.

1616.

Schout.
Willem van der Does.

Burgermeesteren.
Gerrit Iacob Witſen.
Bartholt Kromhout.
Cornelis Banning Ianſz.
Reynier Paeuw.

Schepenen.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.
Ian Pieterſz. de Wit.
Roetert Ernſt.
Iacob Backer.
Hillebrand Schellinger.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.

Treſoriers.
Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.

Ian

Ian Iacobſz. Huydekooper.

Wees-meeſters.

Ian Pieterſz. Reael.
Harmen Gysb. van de Pol.
Pieter Gerritſz. Ruytenburg.

Heer van Vlaerdingen.

Huwelixe Saken.

Pieter Bas Iacobſz.
Ysbrand Ben Elbertſz.
Dr. Dominicus Heemskerck.
Iacob Poppen.
Cornelis Schellinger.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Hendrick Pieterſz. Schryver.
Iacob Bicker Iacobſz.

Reken-meeſters.

Abraham Boom.
Antoni Oetgens van Waveren.

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Ianſz. Valckenier.
Pieter Ianſz. Reael.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.

Wiſſel-banck.

Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Ioris Ioriſz.

Kleyne Saken.

Pieter Dirckſz Haſſelaer.
Pieter Mattijſz. Schryver.
Ian Willemſz. Bogaert.
Adriaen Kromhout.

Banck van Leening.

Roelof Egbertſz.
Ionas Cornelis Witſen.

1617.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Reynier Paeuw.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Dr. Dirck Bas
Roelof Egbertſz.

Schepenen.

Dr. Ian ten Grootenhuys.
Ian Pieterſz. de Wit.
Ioris Ioriſz.
Pieter Mattijſz. Schrijver.
Iacob Poppen.
Iacob van Neck.
Ian Gysbertſz. de Vries.
Abraham Boom.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.

Treſoriers.

Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Ian Iacobſz. Huydekooper.

Wees-meeſters.

Ian Pieterſz. Reael.
Harmen Gysbertz. van de Poll.
Pieter Gerritſz. Ruytenburgh.

Heer van Vlaerdingen.

Huwelixe Saken.

Pieter Bas Iacobſz.
Dr. Dominicus Heemskerk.
Ysbrand Bel Elbertſz.
Cornelis Schellinger.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Roetert Ernſt.
Henrick Pieterſz. Schrijver.

Reken-meeſters.

Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.
Antony Oetgens van Waveren.

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Ianſz. Valckenier.
Pieter Ianſz. Reael.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.

Wiſſel-banck.

Iacob Boelenſz.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Dirck de Vlamingh van Oudshoorn.

Kleyne Saken.

Hillebrand Schellinger.
Ian Willemſz. Bogaert.
Adriaen Kromhout.
Michiel Paeuw.

Banck van Leening.

Bartholt Kromhout.
Ionas Cornelis Witſen.

1618.

Schout.

Willem vander Does.

Burgermeeſteren.

Dr. Dirck Bas.
Bartholt Kromhout.
Iacob Boelens.
Iacob Gerritſz. Hoing.

Schepenen.

Ioris Ioriſz.
Iacob van Neck.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Dr. Dominicus Heemskerk.
Pieter Ianſz. Reael.
Claes Iacobſz. Harencarſpel.
Warnaer Ernſt van Baſſen.
Dr. Reynier Paeuw.

Treſoriers.

Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Ian Iacobſz. Huydekooper.

Wees-meeſters.

Roelof Egbertſz.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Pieter Gerritſz. Ruytenburgh.

Heer van Vlaerdingen.

Huwelixe Saken.

Pieter Bas Iacobſz.
Ysbrand Ben Elbertſz.
Cornelis Schellinger.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Ian Gysbertſz. de Vries.

Treſoriers Extraordinaris.

Roetert Ernſt.
Iacob Bicker Iacobſz.

Reken-meeſters.

Pieter de Vlamingh van Oudshoorn
Antony Oetgens van Waveren.

Aſſurantie-meeſters.

Pieter Matthyſz. Schryver.
Cornelis Ianſz. Valckenier.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.

Wiſſel-banck.

Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren
Iacob Dirckſz. de Graef.
Dirck de Vlamingh van Oudshoorn.

Kleyne Saken.

Hillebrand Schellinger.
Ian Willemſz. Bogaert.
Adriaen Kromhout.
Michiel Paeuw.

Banck van Leening.

Ionas Cornelis Witſen.
Iacob Poppen.

1619.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Iacob Boelens.
Reynier Paeuw.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Ionas Cornelis Witſen.

Schepenen.

Geurt Dirckſz van Beuningen.
Dr. Dominicus Heemskerk.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Ian Pieterſz. de Wit.
Ian Gysbertſz. de Vries.
Hillebrand Schellinger.
Ian Willemſz. Bogaerd.
Iacob Pieterſz. Hoog-kamer
Dr. Albertus Coenradus Burg.

Treſoriers.

Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
Ian Iacobſz. Huydekooper.

Wees-meeſters.

Harmen Gijsbertſz. van de Poll.
Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.
Pieter Gerritſz. Ruytenburgh.

Heer van Vlaerdingen.

Huwelixe Saken.

Pieter Bas Iacobſz.
Pieter Mattijſz. Schrijver.
Cornelis Schellinger.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.

Terſoriers Extra-ordinaris.

Roetert Ernſt.
Iacob Bicker Iacobſz.

Reken-meeſters.

Abraham Boom.
Antony Oetgens van Waveren.

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Ianſz. Valckenier.
Pieter Ianſz. Reael.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.

Wiſſel-banck.

Roelof Egbertſz.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Laurens Ianſz. Spiegel.

Kleyne Saken.

Claes Iacobſz. Harencarſpel.

Warnaer

Warnaer Ernſt van Baſſen.
Adriaen Cromhout.
Michiel Paeuw.

Banck van Leening.

Bartholt Kromhout.
Iacob Poppen.

1620.

Schout.

Willem van der Does.

Burgermeeſteren.

Reynier Paeuw.
Gerrit Iacob Witſen.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Fredrick de Vry.

Schepenen.

Dr. Ian ten Grootenhuys.
Ian Pieterſz. de Wit.
Ioris Ioriſz.
Abraham Boom.
Roetert Ernſt.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
Claes Iacobſz. Harencarſpel.
Arent Pieterſz. van der Burg.

Treſoriers.

Dr. Dirck Bas.
Ian Gysbertſz. de Vries.

Wees-meeſters.

Ian Iacobſz. Huydekoper.
Iacob Poppen.
Pieter Gerritſz. Ruytenburg.

Heer van Vlaerdingen.

Huwelixe Saken.

Pieter Bas Iacobſz.
Iacob van Neck.
Cornelis Schellinger.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Iacob Pieterſz. Hoogkamer.

Treſoriers Extra-ordinaris

Warnaer Ernſt van Baſſen.
Adriaen Kromhout.

Reken-meeſters.

Antony Oetgens van Waveren.
Dr. Reynier Paeuw.

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Ianſz. Valckenier.
Pieter Ianſz. Reael.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.

Wiſſel-banck.

Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.

Kleyne Saken.

Michiel Paeuw.
Cornelis de Vry.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Cornelis Bicker Girrtſz.

Banck van Leening

Bartholt Kromhout.
Ian Willemſz. Bogaert.

1621.

Schout.

Willem van der Does.

Alſo Willem van der Does *ſijn Schout-ampt den laetſten Octobr des jaers 1620. heeft verlaten, ſoo heeft* Fredrick de Vry *als preſiderende Burgermeeſteren het Schout-ampt bekleed tot Vrouwen-dag daer aen volgende; en is doen gekoren tot*

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Gerrit Iacob Witſen.
Bartholt Cromhout.
Iacob Boelens.
ſterft, daer voor den 29 Iunij
Iacob Poppen.
Pieter de Vlamingh van Oudshoorn

Schepenen.

Roetert Ernſt.
Abraham Boom. (gen.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Ian Gysbertſz. de Vries.
Antony Oetg. van Waveren.
Hillebrand Schellinger.
Warnaer Ernſt van Baſſen.
Iacob Pieterſz. Hoogkamer.
Symon van der Does.

Treſoriers.

Dr. Dirck Bas.
Ioris Ioriſz.

Wees meeſters.

Dr. Sebaſtiaen Egbertſz.
ſterft, in ſijn plaets
Fredrick de Vry.
Iacob Poppen.

Deſe is gekoren in de Gecommitteerde Raden ter Admiraliteyt; en na dat hy daer omtrent twee maenden had geſeten, is geworden Burgermeeſter: en in ſijn plaets Mr. Volckert Oeuverlander, *Hr. van Purmerland en Ilpendam, &c. ſoo dat dit jaer als Wees-meeſters hebben geſeten.*

Fredrick de Vry.
Mr. Volckert Oeuverlander
Heer van Purmerland en Ilpendam.
Pieter Gerritſz. Ruytenburgh.
Heer van Vlaerdingen.

Huwelixe Saken.

Pieter Bas Iacobſz.
Cornelis Schellinger.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
Arent Pieterſz. van der Burght.
Pieter Adriaenſz. Raep.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Henrick Hudde.
Reynier Reael Ianſz.

Reken-meeſters.

Iacob Backer.
Iacob Bicker Iacobſz.

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Ianſz. Valckenier.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.
Michiel Paeuw.

Wiſſel-banck.

Frans Henrickſz. Oetgens van VVaveren.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Laurens Ianſz. Spiegel.

Kleyne Saken.

Dr. Dominicus Heemskerk.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Cornelis de Vry.
Cornelis Bicker Gerritſz.

Banck van Leening.

Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Ian VVillemſz. Bogaert.

1622.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Iacob Poppen.
Frans Henrickſz. Oetgens van VVaveren.
Dr. Dirck Bas.
Iacob van Neck.

Schepenen.

Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Ian Gysbertſz. de Vries.
Dr. Dominicus Heemskerk.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
Claes Iacobſz. Harencarſpel.
Henrick Hudde.
Michiel Paeuw Reynierſz.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.

Treſoriers.

Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.
Abraham Boom.

Wees-meeſters.

Bartholt Kromhout.
Fredrick de Vry.
Pieter Gerritſz. Ruytenburg.

Heer van Vlaerdingen.

Huwelixe Saken.

Pieter Bas Iacobſz.
Cornelis Schellinger.
Arent Pieterſz. van der Burg.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Symon van der Does.

Treſoriers Extra-ordinaris.

VVarnaer Ernſt van Baſſen.
Outgert Pieterſz. Spiegel.

Reken-meeſters.

Iacob Backer.
Iacob Bicker Iacobſz.

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Ianſz. Valckenier.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.
Reynier Reael Ianſz.

Wiſſel-banck.

Iacob Gerritſz. Hoing.
Laurens Ianſz. Spiegel.
Mr. Volckert Oeuverlander.
Heer van Purmerland en Ilpendam.

Kleyne Saken.

Hillebrand Schellinger.
Iacob Pieterſz. Hoogkamer.
Cornelis de Vry.
Cornelis Bicker Gerritſz.

Banck van Leening.

Antony Oetgens van VVaveren.
Dr. Albertus Coenradus Burg

1623.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Iacob van Neck.
Bartholt Kromhout.
Ionas Cornelis VVitſen.
Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.

Schepenen.

Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
Mr. Volckert Oeuverlander.
Heer van Purmerland en Ilpendam.

Abraham

Abraham Boom.
Hillebrand Schellinger.
Warnar Ernſt van Baſſen.
Dr. Albertus Coenradus Burg.
Symon van der Does.
Dr. Iacob Reael Ianſz.

Treſoriers.

Gerrit Iacob Witſen.
Iacob Pieterſz. Hoogkamer.

Wees-meeſters.

Reynier Paeuw.
Fredrick de Vry.

is gecommitteert in de Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland: in ſijn plaets quam

Dr. Dominicus Heemskerk.
Pieter Gerritſz. Ruytenburg

Heer van Vlaerdingen.

Huwelixe Saken.

Pieter Bas Iacobſz.
Cornelis Schellinger.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Michiel Paeuw Reynierſz.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Henrick Hudde.

Reken-meeſters.

Iacob Backer.
Iacob Bicker Iacobſz.

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Ianſz. Vlackenier.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.
Reynier Reael Ianſz.

Wiſſel-banck.

Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Iacob Gerritſz. Hoing.
Laurens Ianſz. Spiegel.

ſterft, voor daer

Dr. Dirck Bas.

Kleyne Saken.

Cornelis de Vry
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Gerrit Hudde.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.

Banck van Leening.

Antony Oetgens van Waveren.
Cornelis Bicker Gerritſz.

1624.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Ionas Cornelis Witſen.
Frans Henrickſz. Oetgens van Waveren.
Dr. Dirck Bas.
Iacob Poppen.

Schepenen.

Mr. Volckert Oeuverlander.

Heer van Purmerland en Ilpendam.

Hillebrand Schellinger.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Ian Gysbertſz. de Vries.
Iacob Pieterſz. Hoogkamer.
Henrick Hudde.
Dr. Claes Pieterſz Tulp.
Ian Corneliſz. Geelvinck.
Dr. Gerrit Schaep.

Treſoriers

Gerrit Iacob Witſen.
Abraham Boom.

Wees-meeſters.

Reynier Paeuw.
Dr. Dominicus Heemskek.
Pieter Gerritſz. Ruytenburg.

Heer van Vlaerdingen.

Huwelixe Saken.

Pieter Bas Iacobſz.
Cornelis Schellinger.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Symon van der Does.
Michiel Paeuw Reynierſz.

Treſoriers Extraordinaris.

Dr. Albertus Coenradus Burg.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.

Reken-meeſters.

Iacob Backer.
Iacob Bikker Iacobſz.

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Ianſz. Valckenier.
Reynier Reael Ianſz.
Cornelis de Vry.

Wiſſel-Banck.

Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.
Antony Oetgens van Waveren.
Dr. Andries Bicker Gerritſz

Kleyne Saken.

Wernaer Ernſt van Baſſen.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Gerrit Hudde.
Dr. Cornelis van Dronkelaer.

Banck van Leening.

Bartholt Kromhout.
Cornelis Bicker Gerritſz.

1625.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Dr. Dirck Bas, *Ridder.*
Gerrit Iacob Witſen, *ſterft.*
Iacob van Neck.
Abraham Boom.

Schepenen.

Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Ian Gysbertſz. de Vries.
Adriaen Pieterſz. Raep.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
V Varnaer Ernſt van Baſſen.
Dr. Albertus Coenradus Burg
Ernſt Roeterſz.
Adriaen Kromhout.

ſterft; daer voor

Dirck Tholinx.

Treſoriers.

Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.
Iacob Pieterſz. Hoogkamer.

Wees-meeſters.

Reynier Paeuw Adriaenſz.

Ridder.

Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Pieter Ianſz. Reael.
Pieter Gerritſz. Ruytenburg

Heer van Vlaerdingen.

Huwelixe Saken.

Symon van der Does.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Cornelis Schellinger *d'oude*;
Dr. Pieter Opmeer.
Pieter Adriaenſz. Raep.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Henrick Hudde.
Iacob Reael.

Reken-meeſters.

Iacob Backer.
Symon van der Does.

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Ianſz. Valckenier.
Reynier Reael.
Cornelis de Vry.

Wiſſel-banck.

Antony Oetgens van Waveren.
Ian Corneliſz. Geelvinck.
Cornelis Bicker Gerritſz.

Kleyne Saken.

Dr. Gerrit Schaep.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Dr. Cornelis Dronckelaer.
Gerrit Hudde.

Banck van Leening.

Mr. Volckert Oeuverlander

Heer van Purmerland en Ilpendam.

Pieter Pieterſz. Haſſelaer.

1626.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Iacob van Neck.
Pieter de Vamingh van Oudshoorn.
Ian Corneliſz. Geelvinck.
Antony Oetgens van Waveren.

Schepenen.

Adriaen Pieterſz. Raep.
Iacob Iacobſz. Hinloopen.
Mr. Volckert Oeuverlander

Heer van Purmerland en Ilpendam.

Iacob Backer.
Henrick Hudde.
Iacob Reael.
Dr. Gerrit Schaep.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.
Dr. Pieter Opmeer.

Treſoriers.

Dr. Dirck Bas, *Ridder.*
Iacob Pieterſz. Hoogkamer.

Wees-meeſters.

Reynier Paeuw Adriaenſz.

Ridder.

Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Pieter Ianſz. Reael.
Pierer Gerritſz. Ruytenburg.

Heer van Vlaerdingen.

Huwelixe Saken.

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Dr. Henrick Coppit.
Cornelis Schellinger *d'oude.*
Iacob Bicker Iacobſz. *ſterft.*
Willem Backer.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Warnaer Ernſt van Baſſen.
Ernſt Roererſz.

Rekenmeeſters.

Symon van der Does.
Pieter Adriaenſz. Raep.

Aſſurantie-meeſters.

Dr. Albertus Coenradus Burgh.
Reynier Reael.
Cornelis Michielſz. Blaeu.

Wiſſel-

Wissel-banck.
Fredrick de Vry.
Hillebrand Schellinger.
Cornelis Bicker Gerritsz.

Kleyne Saken.
Cornelis de Vry.
Outgert Pietersz. Spiegel.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Ian Bicker Gerritsz.

Banck van Leening.
Dr. Andries Bicker Gerritsz.
Dirck Tholinx.

1627.

Schout.
D. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeesteren.
Antony Oetgens van Waveren.
Dr. Dirck Bas, *Ridder.*
Geurt Dircksz. van Beuningen.
Dr. Andries Bicker Gerritsz.

Schepenen.
Mr. Volckert Oeuverlander.

Heer van Purmerland en Ilpendam.
Iacob Backer.
Hillebrand Schellinger.
Iacob Pietersz. Hoogkamer
Dr. Albertus Coenradus Burg
Dr. Claes Pietersz. Tulp.
Iacob Iacobsz. Vinck.
Henrick Reynst.
Dr. Matthys Raephorst.

Tresoriers.
Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.
Ian Cornelisz. Geelvinck.

Wees-meesters.
Reynier Paeuw Adriaensz.
Harmen Gysbertsz. van de Poll.
Pieter Ianſz. Reael.
Pieter Gerritsz. Ruytenburgh.

Heer van Vlaerdingen.
sterft, daer voor
Dirck de Vlamingh van Oudshoorn.

Huwelixe Saken.
Symon van der Does.
Henrick Hudde.
Willem Backer.
Cornelis Schellinger.
Dr. Henrick Coppit.

Tresoriers Extra-ordinaris.
Warnaer Ernst van Baſſen.
Ernst Roeters.

Reken-meesters.
Symon de Ryck van der Gracht.
Pieter Adriaensz. Raep.

Assurantie-meesters.
Reynier Reael.
Cornelis Michielsz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.

Wissel-banck.
Fredrick de Vry.
Iacob Reael.
Cornelis Bicker Gerritsz.

Kleyne Saken.
Dr. Pieter Opmeer.
Cornelis de Vry.
Outgert Pietersz. Spiegel.
Ian Bicker Gerritsz.

Banck van Leening.
Dr. Gerrit Schaep.
Dirck Tholinx.

Dit jaer is Dr. Adriaen Reynertsz. Paeuw, *die van den jare 1611 is geweest* Pensionaris *deser Stede, gekooren in de Rekenkamer van de Graefschkheyd van Holland: is in den jare 1631 gemaeckt Raad-Pensionaris van de Staten van Holland en Westvriesland. In sijn plaets zijn hier gemaeckt twee Pensionarisen, te weten op den 18 Januarij*
Dr. Willem Boreel.
en den 25 dito
Dr. Cornelis Boom.

1628.

Schout.
Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeesteren.
Geurt Dirksz. van Beuningen.
Iacob de Graef Dirksz.
Pieter de Vlamingh van Oudshoorn.
sterft, daer voor
Mr. Volckert Oeuverlander.

Heer van Purmerland en Ilpendam.
Ian Cornelisz. Geelvinck.

Schepenen.
Hillebrand Schellinger.
Dr. Albertus Coenradus Burgh.
Harmen Gysbertsz. van de Poll.
Iacob Iacobsz. Hinloopen.
Iacob Reael.
Dirck Tholinx.
Dr. Pieter Opmeer.
Symon de Rijck van der Gracht.
Cornelis Bicker Gerritsz.

Tresoriers.
Pieter Bas Iacobsz.
Iacob Pietersz. Hoogkamer.

Wees-meesters.
Reynier Paeuw Adriaensz.
Pieter Mattijsz. Schryver.
Dirck de Vlamingh van Oudshoorn.
Pieter Ianſz. Reael.

Huwelixe Saken.
Symon van der Does.
Henrick Hudde.
Willem Backer.
Dr. Henrick Coppit.
Dr. Allert Kloek.

Tresoriers Extra-ordinaris.
Ernst Roeters.
Henrick Reynst.

Reken-meesters.
Pieter Adriaensz. Raep.
Bartholomeus Ianſz. Reael.

Assurantie-meesters.
Reynier Reael Ianſz.
Cornelis Michielsz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.

Wissel-Banck.
Fredrick de Vry.
Warnaer Ernst van Baſſen.
Dr. Mattijs Raephorst.

Kleyne Saken.
Dr. Claes Pietersz. Tulp.
Cornelis de Vry.
Outgert Pietersz. Spiegel.
Ian Bicker Gerritsz.

Banck van Leening.
Dr. Gerrit Schaep.
Iacob Iacobsz. Vinck.

1629.

Schout.
Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeesteren.
Ian Cornelisz. Geelvinck.
Abraham Boom.
Antony Oetgens van Waveren.
Dr. Andries Bicker Gerritsz.

Schepenen.
Harmen Gysbertsz. van de Poll.
Dr. Pieter Opmeer.
Iacob Backer.
Iacob Pietersz. Hoogkamer.
Dr. Gerard Schaep.
Iacob Iacobsz. Vinck.
Dr. Mattijs Raephorst.
Iohan Huydekooper.
Dr. Albert Bas.

Tresoriers.
Pieter Bas Iacobsz.
Iacob Iacobsz. Hinloopen, *sterft.*

Wees-meesters.
Fredrick de Vry.
Dirck de Vlamingh van Oudshoorn.
Pieter Ianſz. Reael.
Claes Iacobsz. Harencarspel.

Huwelixe Saken.
Henrick Hudde.
Pieter Egbertsz. Vinck.
Willem Backer.
is den 27 November Excijsmeester gekoren,
Dr. Henrick Coppit.
Dr. Allard Kloeck.

Tresoriers Extra-ordinaris.
Henrick Reynst.
Pieter Adriaensz. Raep.

Reken-meesters.
Warnaer Ernst van Baſſen.
Bartholomeus Ianſz. Reael.

Assurantie-meesters.
Reynier Reael Ianſz.
Cornelis Michielsz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronkelaer.

Wissel-Banck.
Iacob de Graef Dirksz.
Ernst Roeters.
Cornelis Bicker Gerritsz.

Kleyne Saken.
Iacob Reael.
Dirck Tholinx.
Cornelis de Vry.

Outgert

Outgert Pieterſz. Spiegel.

Banck van Leening.

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Ian Bicker Gerritſz.

1630.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Abraham Boom.
Iacob de Graef Dirckſz.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Dirck de Vlamingh van Oudshoorn.

Schepenen.

Iacob Backer.
Iacob Pieterſz. Hoogkamer.
Dr. Albertus Coenradus Burgh.
Dirck Tholinx.
Symon de Rijck van der Gragt.
Cornelis Bicker Gerritſz.
Dr. Pieter Ianſz. Hooft.
Dr. Laurens Reael, *Ridder.*
Dr. Allard Kloeck.

Treſoriers.

Antony Oetgens van Waveren. *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Pieter Bas Iacobſz.

Wees-meeſters.

Fredrick de Vry.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Hillebrand Schellinger.
Claes Iacobſz. Harencarſpel.

Huwelixe Saken.

Pieter Egbertſz. Vinck.
Iohan Huydekooper.
Dr. Henrick Capit.
Symon Schaep.
Iacob Bicker Gerritſz.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Henrick Reynſt.
Pieter Adriaenſz. Raep.

Reken-meeſters.

Warnaer Ernſt van Baſſen. *ſterft, daer voor*
Henrick Dirckſz. Spiegel.
Dr. Albert Bas.

Aſſurantie-meeſters.

Reynier Reael.
Cornelis Michielſz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.

Wiſſel-banck.

Dr. Gerrit Schaep.
Ernſt Roeters.
Dr. Matthys Raephorſt.

Kleyne Saken.

Cornelis de Vry.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Lucas Iacobſz. Rotgans.
Dr. Ægydius Snoeck.

Bank van Leeninge.

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Iacob Iacobſz. Vinck.

1631.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Iacob de Graef Dirckſz. *Vry-Heer van Suyd-pols-broeck, &c.*
Dr. Dirck Bas, *Ridder.*
Anthony Oetgens van Waveren.
Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.

Schepenen.

Dirck Tholinx.
Dr. Pieter Ianſz. Hooft.
Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Ernſt Roeters.
Dr. Pieter Opmeer.
Iacob Iacobſz. Vinck.
Dr. Matthys Raephorſt.
Iohan Huydekooper.
Willem Backer.

Treſoriers.

Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Dirck de Vlamingh van Oudshoorn, *Heer van Ouds-hoorn en Gnep-hoeck.*

Wees-meeſters.

Frederick de Vry.
Hillebrand Schellinger.
Claes Iacobſz. Harencarſpel
Pieter Haſſelaer.

Huwelixe Saken.

Pieter Egbertſz. Vinck.
Dr. Henrick Capit.
Symon Schaep.
Iacob Bicker Gerritſz.
Dr. Dirck de Graef.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Henrick Reynſt.
Pieter Adriaenſz. Raep.

Reken-meeſters.

Dr. Allard Kloeck.
Henrick Dirckſz. Spiegel.

Aſſurantie-meeſters.

Reynier Reael.
Cornelis Michielſz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.

Wiſſel-banck.

Dr. Gerrit Schaep.
is den 29. April gekoren by de Vroedſchap tot Rekenmeeſter in de Reken-kamer van Holland, in ſijn plaets quam in de Wiſſelbanck.
Iacob Backer.
Cornelis Bicker Gerritſz.
Dr. Laurens Reael, *Ridder.*

Kleyne Saken.

Cornelis de Vry.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Lucas Iacobſz. Rotgans.
Dr. Ægydius Snoeck.

Banck van Leening.

Pieter Bas Iacobſz.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.

1632.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Dr. Dirck Bas, *Ridder.*
Abraham Boom.
Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Iacob Backer.

Schepenen.

Harmen Gysbertſz. van de Poll.
Ernſt Roeters.
Iacob Pieterſz. Hoogkamer.
Dr. Albertus Coenradus Burgh.
Henrick Reynſt.
Dr Laurens Reael, *Ridder.*
Dr. Allaerd Kloeck.
Henrick Dirckſz. Spiegel.
Dr. Dirck de Graef.

Treſoriers.

Ar. Andries Bicker Gerritſz.
Dirck de Vlamingh van Oudshoorn, *Heer van Oudshoorn en Gnephoek, &c.*

Wees-meeſters.

Fredrick de Vry.
Hillebrand Schellinger.
Pieter Pieterſz. Haſſelaer.
Symon de Ryk van der Gragt.

Huwelixe Saken.

Dr. Matthys Raephorſt.
Pieter Egbertſz. Vink.
Symon Schaep.
Iacob Bicker Gerritſz.
Dr. Frans Banningh Kocq. *Heer van Purmerland en Ilpendam.*

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.
Reynier Reael.

Reken-meeſters.

Iohan Huydekoper.
Willem Backer.

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Michielſz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtſz. van Beuningen.

Wiſſel-banck.

Antony Oetgens van Waveren. *Ridder, Hr. van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Cornelis Bicker Gerritſz.
Dr. Albert Bas.

Kleyne Saken.

Cornelis de Vry.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Lucas Iacobſz. Rotgans.
Dr. Ægydius Snoeck.

Banck van Leening.

Pieter Bas Iacobſz.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.

1633.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Abraham Boom.
Iacob de Graef Dirckſz. *Vry-Heer van Suydpolsbroek, &c.*
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Dirck de Vlamingh van Oudshoorn, *Heer van Oudshoorn en Gnephoek, &c.*

Schepenen.

Dr. Albertus Coenradus Burgh.
Dr. Allard Cloeck.
Dirck Tholinx.

Pieter Pieterſz Haſſelaer
Dr. Matthys Raephorſt.
Dr. Albert Bas.
Dr. Pieter Ianſz. Hooft.
Willem Backer.
Reynier Reael.

Treſoriers.

Geurt Dirckſz. van Beuningen.
Iacob Backer.

Wees-meeſters.

Fredrick de Vry.
Hillebrand Schellinger.
Symon de Ryck vander Gragt.
Dr. Laurens Reael, *Ridder.*

Huwelixe Saken.

Dr. Dirck de Graef.
Pieter Egbertſz. Vinck.
Symon Schaep.
Iacob Bicker Gerritſz.
Dr. Frans Banning Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*

Treſoriers Extra-ordinaris.

Henrick Dirckſz. Spiegel.
Pieter Adriaenſz. Raep.

Reken-meeſters.

Iohan Huydekooper.
Dr. Ægydius Snoeck.

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Michielſz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtſz. van Beuningen.

Wiſſel-banck.

Antony Oetgens van Waveren, *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Henrick Reynſt.
Cornelis Bicker Gerritſz.

Kleyne Saken.

Cornelis de Vry.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Lucas Iacobſz. Rotgans.
Iacob Claeſz. Harencarſpel.

Banck van Leening.

Pieter Bas Iacobſz. *ſterft, daer voor*
Iacob Pieterſz. Hoogkamer.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.

1634.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Dr. Dirck Bas, *Ridder.*
Ian Cornelisz. Geelvinck.
Iacob Backer.

Schepenen.

Dirck Tholinx.
Dr. Matthys Raephorſt.
Dr. Nicolaes Tulp.
Dr. Gerard Schaep.
Ernſt Roeters.
Iacob Vinck.
Ian Huydekooper.
Dr. Laurens Reael, *Ridder.*
Mr. Gualterus Valckenier.

Treſoriers.

Iacob de Graef Dirckſz. *Vry-Heer van Suydpolsbroek, &c.*
Dirck de Vlamingh van Oudshoorn, *Heer van Oudshoorn en Gnephoek, &c.*

Wees-meeſters.

Fredrick de Vry.
Harmen van de Poll.
Symon de Rijck van der Gragt.
Pieter Ianſz. Hooft.

Huwelixe Saken.

Reynier Reael.
Symon Schaep.
Iacob Bicker Gerritſz.
Outgert Pieterſz Spiegel.
Lucas Iacobſz Rotgans.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Henrick Dirckſz. Spiegel.
Pieter Adriaenſz. Raep.

Reken-meeſters.

Cornelis de Vry.
Dr. Ægydius Snoeck.

Aſſeurantie-meeſters.

Cornelis Michielſz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtſz. van Beuningen.

Wiſſel-banck.

Henrick Reynſt.
Cornelis Bicker Gerritſz.
Dr. Albert Bas.

Kleyne Saken.

Willem Backer.
Dr. Dirck de Graef.
Dr. Frans Banning Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Iacob Claeſz. Harencarſpel.

Banck van Leening.

Iacob Pieterſz. Hoogkamer.
Pieter Haſſelaer.

1635.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Iacob Backer.
Abraham Boom.
Dirck de Vlamingh van Oudshoorn, *Heer van Oudshoorn en Gnephoek, &c.*
Pieter Haſſelaer.

Schepenen.

Dr. Gerrit Schaep.
Ernſt Roeters.
Iacob Pieterſz. Hoogkamer.
Cornelis Bicker Gerritſz.
Dr. Albert Bas.
Dr. Pieter Ianſz. Hooft.
Dr. Allard Kloeck.
Reynier Reael.
Gerbrand Claeſz. Pancras

Treſoriers.

Dr. Dirck Bas, *Ridder.*
Iacob de Graef Dirckſz. *Vry-Heer van Suyd-polsbroeck, &c.*

Wees-meeſtes.

Fredrick de Vry.
Harmen van de Poll.
Dr. Albertus Coenradus Burgh.
Symon de Ryck van der Graght.

Huwelixe Saken.

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Symon Schaep.
Iacob Bicker Gerritſz.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Lucas Iacobſz. Rotgans.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Hendrick Dirckſz. Spiegel.
Pieter Adriaenſz. Raep.

Reken-meeſters.

Cornelis de Vry.
Dr. Ægydius Snoeck.

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Michielſz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtſz. van Beuningen.

Wiſſel-banck.

Ian Cornelisz. Geelvinck.
Henrick Reynſt.
Dr. Laurens Reael, *Ridder.*

Kleyne Saken.

Willem Backer.
Dr. Dirck de Graef.
Dr. Frans Banning Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Iacob Claeſz. Harencarſpel.

Banck van Leening.

Ian Huydekooper.
Mr. Gualterus Valckenier.

1636.

Schout.

Dr. Ian ten Grooten-huys.

Burgermeeſteren.

Abraham Boom.
Dr. Dirck Bas, *Ridder.*
Ian Cornelisz. Geelvinck.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.

Schepenen.

Iacob Pieterſz. Hoogkamer.
Dr. Allard Kloeck.
Dr. Albertus Coenradus Burgh.
Dirck Tholinx.
Iacob Vinck.
Dr. Matthys Raephorſt.
Dr. Laurens Reael, *Ridder.*
Willem Backer.
Dr. Cornelis Witſen.

Treſoriers.

Iacob de Graef Dirckſz. *Vry-Heer van Suyd-polsbroeck, &c.*
Dirck de Vlamingh van Oudshoorn, *Heer van Oudshoorn en Gnephoek, &c.*

Wees-meeſters.

Fredrick de Vry.
Harmen van de Poll.
Symon de Rijck van der Graght.

Cornelis

Cornelis Bicker, *Heer van Swieten.*

Huwelixe Saken

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Dr. Dirck de Graef.
Iacob Bicker Gerritſz.
Dr. Frans Banning Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Lucas Iacobſz. Rotgans.

Treſorsers Extra-ordinaris.

Hendrick Dirckſz. Spiegel.
Pieter Adriaenſz. Raep.

Reken-meeſters.

Cornelis de Vry.
Dr. Ægydius Snoeck.

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Michielſz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtſz. van Beuningen.

Wiſſel-Banck.

Pieter Haſſelaer.
Henrick Reynſt.
Dr. Albert Bas.

Kleyne Saken.

Reynier Reael.
Iacob Claeſz. Harencarſpel.
Cornelis de Graef.
Mr. Iacob Bas Dirckſz.

Banck van Leening.

Ian Huydekooper.
Mr. Gualterus Valckenier.

1637.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Dr. Dirck Bas, *Ridder. ſterft, daer voor*
Ian Cornelisſz. Geelvinck.
Iacob de Graef Direkſz. *Vry-Heer van Suyd-polsbroeck, &c.*
Pieter Haſſelaer.
Dr. Gerard Schaep.

Schepenen.

Dirck Tholinx.
Willem Backer.
Ernſt Roeters.
Cornelis Bicker, *Heer van Swieten.*
Ian Huydekooper.
Reynier Reael.
Mr. Gualterus Valckenier.
Gerbrand Claeſz. Pancras.
Dr. Frans Banning Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*

Treſoriers.

Ian Cornelisſz. Geelvinck. *is in dit jaer Burgerm. gekoren.*
Iacob Backer. *in de Staten Generael, en in ſijn plaets*
Abraham Boom.

Wees-meeſters.

Fredrick de Vry.
Harmen van de Poll.
Dr. Albertus Coenradus Burgh.
Symon de Ryck van der Graght.

Huwelixe Saken.

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Dr. Dirck de Graef, *ſterft.*
Iacob Bicker Gerritſz.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Lucas Iacobſz. Rotgans.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Nicolaes van Campen.
Pieter Adriaenſz Raep.

Reken meeſters.

Cornelis de Vry.
Dr. Ægydius Snoeck, *ſterft.*

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Michielſz. Blaeu,
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Gerritſz. van Beuningen.

Wiſſel-banck.

Henrick Reynſt.
Dr. Albert Bas.
Dr. Laurens Reael, *Ridder, ſterft.*

Kleyne Saken.

Dr. Cornelis Witſen.
Iacob Claeſz. Harencarſpel.
Cornelis de Graef.
Mr. Iacob Dirckſz. Bas.

Banck van Leening.

Iacob Vinck.
Henrick Dirckſz. Spiegel.

1638.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Pieter Haſſelaer.
Abraham Boom.
Antony Oetgens van Waveren. *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyghe Wilnis, &c.*
Dr. Albertus Coenradus Burg.

Schepenen.

Ernſt Roeters.
Cornelis Bicker, *Heer van Swieten.*
Iacob Vinck.
Dr. Allard Kloeck.
Henrick Dirckſz. Spiegel.
Dr. Cornelis Witſen.
Mr. Gerard Schaep Pieterſz.
Albert Dirckſz. Pater.
Mr. Ioris Ioriſz. Backer.

Treſoriers.

Dr. Gerard Schaep Symonſz.
Henrick Reynſt.

Wees-meeſters.

Fredrick de Vry.
Harmen van de Poll.
Symon de Rijck van der Gragt.
Iacob Pieterſz. Hoogkamer.

Huwelixe Saken.

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Iacob Bicker Gerritſz.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Lucas Iacobſz Rotgans.
Ian van de Poll.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.
Rombout Iacobſz.

Reken meeſters.

Cornelis de Vry.
Gerbrand Claeſz. Pancras.

Aſſurantie-meeſters.

Cornelis Michielſz. Blaeu.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtſz. van Beuningen.

Wiſſel-banck.

Iacob de Graef Dirckſz. *Vry-heer van Suyd-polsbroeck, &c.*
Dr. Albert Bas.
Reynier Reael.

Kleyne Saken.

Mr. Gualterus Valckenier.
Iacob Claeſz. Harencarſpel.
Cornelis de Graef.
Mr. Iacob Dirckſz. Bas.

Banck van Leening.

Ian Huydekooper, *Ridder, Heer van Tamen, Blockland, &c.*
Dr. Frans Banningh Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*

1639.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Abraham Boom.
Ian Cornelisſz. Geelvinck.
Gerbrand Claeſz. Pancras.
Willem Backer.

Schepenen.

Dr. Allerd Kloeck.
Henrick Dirckſz. Spiegel.
Dirck Tholinx.
Henrick Reynſt.
Ian Huydekooper, *Ridder, Heer van Tamen, en Blockland, &c.*
Reynier Reael.
Mr. Gualterus Valckenier.
Dr. Franco van der Meer.
Iacob Claeſz. Harencarſpel.

Treſoriers.

Pieter Haſſelaer.
Dr. Gerard Schaep.

Wees-meeſters.

Fredrick de Vry.
Symon de Ryck van der Gragt.
Ernſt Roeters.
Cornelis Bicker Gerritſz. *Heer van Swieten.*

Huwelixe Saken.

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Iacob Bicker Gerritſz.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Ian van de Poll.
Dr. Iacob Bas Dirckſz.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.
Rombout Iacobſz.

Reken-meeſters.

Albert Dirckſz. Pater.
Cornelis de Vry.

Aſſurantie-meeſters.

Dr. Cornelis van Dronckelaer.

Dirck

Dirck Geurtſz. van Beuningen.
Nicolaes van Loon.

Wiſſel-banck.

Antony Oetgens van Waveren.
Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis.
Dr. Albert Bas.
Ian Munter.

Kleyne Saken.

Mr. Ioris Ioriſz. Backer.
Lucas Iacobſz. Rotgans.
Cornelis de Graef, *Vry Heer van Suyd-pols broeck, &c.*
Roelof Bicker.

Banck van Leening.

Dr. Cornelis Witſen.
Dr. Frans Banning Kock, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*

1640.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Gerbrand Claeſz. Pancras.
Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Dirck de Vamingh van Oudshoorn, *Heer van Oudshoorn en Gnephoek, &c.*
Iacob Backer.

Schepenen.

Dirck Tholinx.
Roetert Ernſt.
Mr. Wouter Valckenier.
Dr. Albert Bas.
Dr. Cornelis Witſen.
Dr. Frans Banning Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Dr. Ian van Heemskerck.
Ian van de Poll.
Cornelis de Graef, *Vry-heer van Suyd-pols-broeck.*

Treſoriers.

Ian Corneliſz. Geelvinck.
Dr. Gerard Schaep.

Wees-meeſters.

Fredrick de Vry.
V Villem Backer.
Symon de Ryck van der Gragt.
Cornelis Bicker Gerritſz. *Heer van Swieten.*

Huwelixe Saken.

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Dr. Franco van der Meer.
Iacob Bicker Gerritſz.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Mr. Iacob Bas Dirckſz.

Treſoriers Extraordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.
Rombout Iacobſz.

Reken-meeſters.

Albert Dirckſz. Pater.
Cornelis de Vry.

Aſſurantie-meeſters.

Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtſz. van Beuningen.
Nicolaes van Loon.

Wiſſel-banck.

Antony Oetgens van VVaveren, *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis.*
Henrick Reynſt.
Ian Munter.

Kleyne Saken.

Reynier Reael.
Mr. Ioris Ioriſz. Backer.
Lucas Iacobſz. Rotgans.
Roelof Bicker.

Banck van Leening.

Ian Huydekooper, *Ridder, Heer van Tamen, Blockland, &c.*
Iacob Claeſz. Harencarſpel.

1641.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Dr. Andries Bicker Gerritſz.
Ian Corneliſz. Geelvinck.
Pieter Haſſelaer.
Dr. Gerard Schaep.

Schepenen.

Ernſt Roeters.
Dr. Cornelis Witſen.
Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Ian Huydekooper, *Ridder, Heer van Tamen, Blockland, &c.*
Henrick Dirckſz. Spiegel.
Dr. Franco van der Meer.
Mr. Ioris Ioriſz. Backer.
V Villem van Ruytenburg. *Heer van Vlaerdingen.*
Roelof Bicker.

Treſoriers.

Abraham Boom.
V Villem Backer, *Ridder.*

Wees-meeſters.

Fredrick de Vry.
Symon de Ryck van der Gracht.
Cornelis Bicker Gerritſz. *Heer van Swieten.*
Dr. Albert Bas.

Huwelixe Saken.

Henrick Reynſt.
Cornelis de Graef, *Vry-Heer van Zuyd-pols-broeck.*
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Mr. Iacob Bas Dirckſz.
Iacob Bicker Iacobſz.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.
Rombout Iacobſz.

Reken-meeſters.

Albert Dirckſz. Pater.
Cornelis de Vry.

Aſſurantie-meeſters.

Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtſz. van Beuningen.
Nicolaes van Loon.

Wiſſel-banck.

Antony Oetgens van VVaveren. *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis.*
Iacob Bicker Gerritſz.
Ian Munter.

Kleyne-Saken.

Reynier Reael.
Dr. Frans Banning Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Dr. Ian van Heemskerck.
Dr. Iohan Roeterſz.
Henrick Bicker.

Banck van Leening.

Iacob Backer.
Iacob Claeſz Harencarſpel.

Op den 13 Februarij 1641. is al hier op-geregt een Banck van See-saecken; VVaer af deſe ondergeſchreven de eerſte Commiſſarisen ſijn geweeſt.

See Saken.

Dr. Allard Kloeck.
Ian van de Poll.
Lucas Iacobſz. Rotgans.
Dr. Willem van Loon.
Ian Hulft.

1642.

Schout.

Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeeſteren.

Pieter Haſſelaer.
Dirck de Vlamingh van Oudshoorn. *Heer van Oudshoorn en Gnep-hoeck, &c.*
Gerbrand Claeſz. Pancras.
V Villem Backer.

Schepenen.

Dr. Claes Pieterſz. Tulp.
Ian Huydekooper, *Ridder, Heer van Tamen, Blockland, &c.*
Dirck Tholinx.
Dr. Albert Bas.
Dr. Allard Cloeck Gerritſz.
Cornelis Bicker, *Heer van Swieten.*
Mr. V Vouter Valckenier.
Dr. Frans Banning Kock, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Mr. Ian van Heemskerck.

Treſoriers.

Abraham Boom.
Dr. Gerard Schaep.

Wees-meeſters.

Fredrick de Vry.
Symon de Rijck van der Gragt.
Henrick Dirckſz. Spiegel.
Cornelis de Graef, *Vry-Heer van Suyd-pols-brock, &c.*

Huwelxe Saken.

Henrick Reynſt.
V Villem van Ruytenburg. *Heer van Vlaerdingen.*
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Mr. Iacob Bas Dirckſz.
Iacob Bicker Iacobſz.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.
Rombout Iacobſz.

Reken-meeſters.

Albert Dirckſz. Pater.
Cornelis de Vry.

Aſſurantie-meeſters.

Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtſz. van Beuningen.
Nicolaes van Loon.

Wiſſel-banck.

Anthony Oetgens van Waveren.

veren; *Ridder Hr. van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis.*
Iacob Bicker Gerritsz.
Ian Munter.

Kleyne Saken.
Reynier Reael.
Dr. Franco van der Meer.
Mr. Ioris Iorisz. Backer.
Henrick Bicker.
Dr. Arnout Tholinx Dirckfz.

Banck van Leening.
Iacob Backer.
Iacob Claesz. Harencarspel.

See Saken.
Ian van de Poll.
Roelof Bicker.
Lucas Iacobsz. Rotgans.
Dr. Willem van Loon.
Ian Hulft.

1643.

Schout.
Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeesteren.
Gerbrand Claesz. Pancras.
Ian Cornelisz. Geelvinck.
Dr. Albertus Coenradus Burg.
Cornelis de Graef, *Vry-Heer van Suyd-pols-broeck.*

Schepenen.
Dirck Tholinx.
Dr. Albert Bas.
Ernst Roeters.
Henrick Dirckfz. Spiegel.
Albert Dirckfz. Pater.
Mr. Ioris Iorisz. Backer.
Dr. Franco van der Meer.
Roelof Bicker.
Ian van Waveren.

Treſoriers.
Dr. Gerard Schaep.
Dr. Wouter Valckenier.

Wees-meesters.
Fredrick de Vry.
Willem Backer.
Symon de Ryck van der Gragt.
Dr. Allard Kloeck.

Huwelixe Saken.
Henrick Reynst. *Heer van Vlaerdingen.*
Willem Pietersz. Ruytenburg.
Mr. Iacob Bas Dirckfz.
Iacob Bicker Iacobsz.
Ian Michielsz. Blaeu.

Treſoriers Extraordinaris.
Pieter Adriaensz. Raep.
Rombout Iacobsz.

Reken-meesters.
Mr. Ian van Heemskerk.
Cornelis de Vry.

Assurantie-meesters.
Dr. Cornelis van Dronkelaer.
Dirck Geurtsz. van Beuningen.
Nicolaes van Loon.

Wissel-Banck.
Antony Oetgens van Waveren, *Ridder, Hr. van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis.*
Iacob Bicker Gerritsz.
Ian Munter.

Kleyne Saken.
Reynier Reael.
Dr. Frans Banning Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Outgert Pietersz. Spiegel.
Henrick Bicker.
Dr. Arnout Tholinx Dirckfz.

Banck van Leening.
Iacob Backer.
Iacob Claesz. Harencarspel.

See Saken.
Dr. Cornelis Witsen.
Ian van de Poll.
Lucas Iacobsz Rotgans.
Dr. Willem van Loon.
Ian Hulft.

1644.

Schout.
Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeesteren.
Ian Cornelisz. Geelvinck.
Pieter Haſſelaer.
Dr. Gerard Schaep.
Mr. Wouter Valckenier.

Schepenen.
Ernst Roeters.
Henrick Dirckfz. Spiegel.
Iohan Huydekoper, *Ridder, Hr. van Marseveen, &c.*
Dr. Allard Kloeck.
Dr. Cornelis Witsen.
Iacob Claesz. Harencarspel.
Dr. Ian van Heemskerck.
Ian van de Poll.
Mr. Willem van Loon.

Treſoriers.
Willem Backer.
Cornelis de Graef, *Vry-Hr. van Zuyd-pols-broeck.*

Wees-meesters.
Fredrick de Vry.
Gerbrand Claesz. Pancras.
Symon de Rijck van der Gragt.
Albert Dirckfz. Pater.

Huwelixe Saken.
Ian van Waveren.
Mr. Iacob Bas Dirckfz.
Iacob Michielsz. Blaeu.
Cornelis de Vlaming van Oudshoorn, *Hr. van Oudshoorn en Gnep-hoeck.*

Treſoriers Extra-ordinaris.
Pieter Adriaensz. Raep.
Rombout Iacobsz.

Reken-meesters.
Henrick Reynst.
Cornelis de Vry.

Assurantie-meesters.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtsz. van Beuningen.
Nicolaes van Loon.

Wissel-banck.
Antony Oetgens van Waveren, *Ridder, Hr. tot Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis.*
Ian Munter.
Iacob Bicker Gerritsz. *Hr. van Engelenburg.*

Kleyne Saken.
Dr. Frans Banning Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Dr. Franco van der Meer.
Outgert Pietersz. Spiegel.
Henrick Bicker.
Dr. Arnout Tholinx Dirkfz.

Banck van Leening.
Dr. Claes Pietersz. Tulp.
Mr. Ioris Iorisz. Backer.

See Saken.
Reynier Reael.
Roelof Bicker.
Lucas Iacobsz. Rotgans.
Ian Hulft.
Dr. Roetert Ernst.

Desolate Boedels.
In dit jaer is albier opgeregt een Kamer van de Desolate Boedels; *Waar af dese ondergeschreven de eerste Commissarisen sijn geweest.*
Cornelis Bicker Gerritsz. *Hr. van Swieten.*
Dr. Albert Bas.
Abel Matthysz. Burg.
Wolfert van Diemen.
Henrick van Bronckhorst.

1645.

Schout.
Dr. Ian ten Grootenhuys.

Burgermeesteren.
Pieter Haſſelaer.
Dr. Andries Bicker Gerritsz.
Gerbrand Claesz. Pancras.
Willem Backer.

Schepenen.
Iohan Huydekooper, *Ridder, Hr. van Maerseveen, &c.*
Dr. Cornelis Witsen.
Dr. Albert Bas.
Dr. Frans Banning Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Albert Dirckfz. Pater.
Dr. Franco van der Meer.
Iohan van Waveren.
Cornelis de Vlaming van Ouds-hoorn, *Hr. van Oudshoorn en Gnep-hoeck, &c.*
Henrick Bicker.

Treſoriers
Antony Oetgens van Waveren. *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Mr. Wouter Valckeniet.

Wees-meesters.
Fredrick de Vry.
Symon de Rijck van der Gragt.
Ernst Roeters.
Dr. Allard Kloeck. *sterft; daer voor*
Cornelis Geelvinck.

Huwelixe Saken.
Dr. Willem van Loon, *sterft.*
Iacob Bas Dirckfz.
Ian Michielsz. Blaeu.
Mr. Gerard van Hellemond.
Mr. Henrick Hooft.

Treſoriers Extra-ordinaris.
Pieter Adriaensz. Raep.
Rombout Iacobsz.

Reken-

Reken-meesters.
Cornelis de Vry.
Bernard Schellinger.

Assurantie-meesters.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtsz. van Beuningen.
Nicolaes van Loon.

Wissel-banck.
Henrick Reynst.
Iacob Bicker Gerritsz. *Heer van Engelenburg, &c.*
Ian Munter.

Kleyne Saken.
Dr. Ian van Heemskerck.
Ian van de Poll.
Outgert Pietersz. Spiegel.
Iacob Bicker Iacobsz.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.

Bank van Leeninge.
Dr. Claes Pietersz. Tulp.
Mr. Ioris Iorisz. Backer.

See Saken.
Reynier Reael.
Roelof Bicker.
Lucas Iacobsz. Rotgans.
Ian Hulft.
Roetert Ernst.

Desolate Boedels.
Cornelis Bicker Gerritsz. *Heer van Swieten.*
Iacob Claesz. Harencarspel.
Abel Matthysz. Burg.
Wolphert van Diemen.
Henrick van Bronckhorst.

1646.

Schout.
Pieter Hasselaer.

Burgermeesteren.
Gerbrand Claesz. Pancras.
Ian Cornelisz. Geelvinck.
Dr. Gerard Schaep.
Cornelis Bicker Gerritsz. *Heer van Swieten.*

Schepenen.
Dr. Frans Banning Kocq, *Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Albert Dirckfz. Pater.
Ernst Roeters.
Hendrick Dirckfz. Spiegel.
Ian van de Poll.
Roelof Bicker.
Nicolaes Corver.
Bernard Schellinger.
Mr. Andries de Graef.

Treseriers.
Antony Oetgens van Waveren. *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Mr. Wouter Valckenier.

Wees-meesters.
Willem Backer.
Symon de Rijck van der Gragt.
Dr. Albert Bas.
Dr. Franco van der Meer.

Huwelixe Saken.
Willem van Reytenburg, *Heer van Vlaerdingen, &c.*
Iacob Bas.
Ian Michielsz. Blaeu.
Mr. Henrick Hooft.
Cornelis Dirckfz. Abba.

Treseriers Extra-ordinaris.
Pieter Adriaensz. Raep.
Rombout Iacobsz.

Reken-meesters.
Iacob Klaesz. Harencarspel.
Cornelis de Vry.

Assurantie-meesters.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtsz. van Beuningen.
Nicolaes van Loon.

Wissel-banck.
Henrick Reynst.
Ian Munter.
Iacob Bicker Gerritsz. *Heer van Engelenburg, &c. sterft den 28 July.*

Kleyne Saken
Ian van Waveren.
Outgert Pietersz. Spiegel.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Cornelis Ianfz. Geelvinck.
Nicolaes Pancras.

Banck van Leening.
Dr. Claes Pietersz. Tulp.
Mr. Ioris Iorisz. Backer.

See Saken.
Reynier Reael.
Henrick Bicker.
Lucas Iacobsz. Rotgans.
sterft den 20. November.
Dr. Roetert Ernst.
Dr. Gerrit van Hellemond.

Desolate Boedels.
Dr. Cornelis Witsen.
Cornelis de Vamingh van Oudshoorn, *Ridder, Heer van Oudshoorn in Gnephoeck, &c.*
Henrick van Bronckhorst. *sterfc den 20. July.*
Ian Hulft.
Mr. Isaac Paeu, *Heer van Agtienhoven, &c.*

1647.

Schout.
Pieter Hasselaer.

Burgermeesteren.
Ian Cornelisz. Geelvinck.
Willem Backer.
Mr. Wouter Valckenier.
Dr. Albert Bas.

Schepenen.
Hendrick Dirckfz. Spiegel.
Ian van de Poll.
Ian Huydekooper, *Ridder, Heer van Maerseveen, &c.*
Dr. Cornelis Witsen.
Dr. Franco van der Meer.
Iacob Claesz. Harencarspel.
Ian Bicker Gerritsz.
Dr. Isaac Paeu, *Heer van Achtienhoven, &c.*
Dr. Frans Reael.

Treseriers.
Anthony Oetgens van Waren. *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Cornelis Bicker Gerritsz. *Heer van Swieten.*

Wees-meesters.
Dr. Gerard Schaep.
Gerbrand Claesz. Pancras.
Symon de Rijck van der Gragt.
Albert Dirckfz. Pater.

Huwelixe Saken.
Roelof Bicker.
Mr. Andries de Graef.
Mr. Iacob Bas.
Is den 16. Marty gecommitteerde in't Collegie ter Admiraliteyt in Seeland, in sijn plaets quam
Iacob Franfz. Hinlopen.
Mr. Henrick Hooft.
Cornelis Dirckfz. Abba.

Treseriers Extra-ordinaris.
Pieter Adriaensz. Raep.
Rombout Iacobsz.

Reken-meesters.
Cornelis de Vry.
Gerrit Claesz. Hasselaer.

Assurantie-meesters.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dirck Geurtsz. van Beuningen.
Nicolaes van Loon.

Wissel-banck.
Henrick Reynst.
Nicolaes Corver.
Ian Munter.

Kleyne Saken.
Ian van Waveren.
Outgert Pietersz. Spiegel.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Cornelis Ianfz. Geelvinck.
Nicolaes Pancras.

Banck van Leenning.
Dr. Claes Pietersz. Tulp.
Mr. Ioris Iorisz. Backer.

See Saken.
Reynier Reael.
Henrick Bicker.
Ian Michielsz. Blaeu.
Dr. Roetert Ernst.
Dr. Gerard van Hellemond.

Desolate Boedels.
Cornelis de Vlamingh van Oudshoorn, *Ridder, Heer van Ouds-hoorn en Gnephoeck, &c.*
Bernard Schellinger.
Ian Hulft.
Iacob Iacobsz. Roch.
Dr. Gillis Valckenier.

1648.

Schout.
Pieter Hasselaer.

Burgermeesteren.
Mr. Wouter Valckenier.
Dr. Gerard Schaep, *Heer van Cortenhoef, &c.*
Gerbrand Claesz. Pancras.
Cornelis de Graef, *Vry-Heer van Suyd-pols broeck, &c.*

Schepenen.
Ian Huydekooper *Ridder, Heer van Maerseveen, &c.*
Dr. Cor-

Dr. Cornelis Witſen.
Dr. Frans Banning Kocq, *Ridder, Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Albert Dirckſz. Pater.
Mr. Ioris Iorisz. Backer.
Ian van Waveren.
Cornelis de Vlamingh van Oudshoorn, *Ridder, Heer van Ouds-hoorn en Gnephoeck, &c.*
Henrick Bicker.
Bernard Schellinger.

Treſoriers.

Antony Oetgens Waveren. *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wlnis, &c.*
Cornelis Bicker Gerritſz. *Heer van Swieten.*

Wees-meeſters.

Ian Cornelisz. Geelvinck.
Dr. Albert Bas.

Is den 27. February gecommitteerde in de Admiraliteyt alhier, in ſijn plaets quam

Henrick Dirckſz. Spiegel.
Symon de Rijck van der Gragt.
Dr. Franco van der Meer.

Huwelixe Saken.

Roelof Bicker
Mr. Andries de Graef.
Mr. Henrick Hooft.
Cornelis Dirckſz. Abba.
Iacob Franſz. Hinloopen.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.
Rombout Iacobſz.

Reken-meeſters.

Cornelis de Vry.

Is den 30. October gecommeerde in de Wiſſel-banck, in ſijn plaets quam

Mr. Lambert Reynſt.
Gerrit Claeſz. Haſſelaer.

Aſſurantie-meeſters.

Dirck Geurtſz. van Beuningen.

ſterft den 19. November.

Nicolaes van Loon.
Ian Michielſz. Blaeu.

ſterft den 20. July, in ſijn plaets quam

Iacob van Neck.

Wiſſel-banck.

Henrick Reynſt.

ſterft den 29 Junij, in ſijn plaets quam den 30. October

Cornelis de Vry.
Nicolaes Corver.
Ian Munter.

Kleyne Saken.

Ian van de Poll.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Cornelis Ianſz. Geelvinck.
Nicolaes Pancras.

Banck van Leening.

Dr. Nicolaes Pieterſz. Tulp.
Mr. Iſaac Paeu, *Heer van Achtienhoven, &c.*

See Saken.

Reynier Reael.

ſterft den 18 April, in ſijn plaets quam

Mr. Coenraed Burg.
Iacob Claeſz. Harencarſpel

is den 28. February gecommitteert inde Admiraliteyt in het Noorder} quartier, daer voor quam

Mr. Symon van Hoorn.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Dr. Roetert Ernſt.
Dr. Gerrit van Hellemond.
Michiel Pancras.

Deſolate Boedels.

Ian Bicker Gerritſz.
Dr. Frans Reael.
Ian Hulft.
Iacob Iacobſz. Roch.
Dr. Gillis Valckenier.

1649.

Schout.

Cornelis de Vlamingh van Oudshoorn, *Ridder, Heer van Oudshoorn en Gnephoeck, &c.*

Burgermeeſteren.

Gerbrand Claeſz. Pancras.

ſterft den 1 November.

Antony Oetgens van Waveren. *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wlnis, &c.*
Dr. Andries Bicker. Gerritſz. *Heer van Engelenburg, &c.*
Pieter Haſſelaer.

Schepenen.

Dr. Frans Banningh Kocq, *Ridder, Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Albert Dirckſz. Pater.
Henrick Dirckſz. Spiegel.
Dr. Franco van der Meer.
Ian van de Poll.
Mr. Andries de Graef.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Mr. Coenraed Burgh.
Dr. Gillis Valckenier.

Treſoriers.

Cornelis de Graef, *Vry-Heer van Suyd-pols-broeck, &c.*
Cornelis Bicker Gerritſz. *Heer van Swieten.*

Wees-meeſters.

Ian Cornelisz. Geelvinck.
Dr. Nicolaes Pieterſz. Tulp.
Dr. Cornelis Witſen.
Nicolaes Corver.

Huwelixe Saken.

Bernard Schellinger.
Mr. Henrick Hooft.
Cornelis Dirckſz. Abba.
Iacob Franſz. Hinloopen.
Dr. Ian van Hellemond.

Treſoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaenſz. Raep.
Rombout Iacobſz.

Rekenmeeſters.

Mr. Ioris Iorisz. Backer.
Mr. Lambert Reynſt.

is den 1 November tot Raeden Admiraliteyt in 't Noorder quartier gekoren.

Aſſurantie-meeſters.

Nicolaes van Loon.
Gerrit Claeſz. Haſſelaer.
Iacob van Neck.

Wiſſel-banck.

Ian van Waveren.
Cornelis de Vry.
Ian Munter.

Kleyne-Saken.

Roelof Bicker.
Outgert Pieterſz. Spiegel.
Cornelis Geelvinck.
Nicolaes Pancras.
Frans van Waveren.

Banck van Leening.

Mr. Wouter Valckenier.
Dr. Iſaac Paeu, Hr. *van Agtienhoven, &c.*

See Saken

Henrick Bicker.
Mr. Symon van Hoorn.
Dr. Roetert Ernſt.
Dr. Gerrit van Hellemond.
Michiel Pancras.

Deſolate Boedels.

Ian Bicker.
Dr. Frans Reael.
Ian Hulft.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Iacob Iacobſz. Roch.

1650.

Schout.

Cornelis de Vlamingh van Oudshoorn, *Ridder, Heer van Oudshoorn en Gnephoeck, &c.*

Burgermeeſteren.

Antony Oetgens van Waveren, *Ridder Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wlnis, &c.*
Mr. Wouter Valckenier.

ſterft den 23. July, in ſijn plaets quam den 16. Auguſti

Dr. Frans Banning Kocq, *Ridder, Heer van Purmerland en Ilpendum.*
Cornelis Bicker Gerritſz. *Heer van Swieten.*
Nicolaes Corver.

Schepenen.

Henrick Dirckſz. Spiegel.
Ian van de Poll.
Ian Huydekooper, *Ridder, Heer van Maerſeveen, &c.*
Dr. Cornelis Witſen.
Mr. Ioris Iorisz. Backer.
Mr. Gerard Reynſt.
Mr. Symon van Hoorn.
Gerrit Claeſz. Haſſelaer.
Nicolaes Pancras.

Treſoriers.

Dr. Andries Bicker Gerritſz. *Heer van Engelenburg, &c.*

Is den 20. July gecommitteerd in de Admiraliteyt alhier, in ſijn plaets quam

Pieter Haſſelaer.

ſterft den 5. February 1651.

Cornelis

Cornelis de Graef, *Vry-Hr. van Suyd-pols-broeck, &c.*

Wees-meesters.

Ian Cornelisz. Geelvinck.
Pieter Hasselaer.
Dese wierd den 3 Augusti in plaets van Andries Bicker Gerritsz. *tot Tresorier gheko-ren, in sijn plaets quam den 11. Octob.*
Dr. Cornelis Boom.
Dr. Claes Pietersz. Tulp.
Dr. Franco van der Meer.

Huwelixe Saken.

Bernard Schellinger.
Outgert Pietersz. Spiegel.
sterft den 22. May.
Mr. Henrick Hooft.
Cornelis Dirckfz. Abba.
Iacob Franfz. Hinloopen.

Tresoriers Extra-ordinaris.

Pieter Adriaensz. Raep.
Rombout Iacobsz.

Reken-meesters.

Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Nicolaes van Waveren.

Assurantie-meesters.

Nicolaes van Loon.
Iacob van Neck.
Iacob Valckenier.

Wissel-banck.

Ian van Waveren.
Cornelis de Vry.
sterft den 9. September.
Ian Munter.

Kleyne Saken.

Dr. Frans Banning Kocq, *Ridder, Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Is Burgermeester gekoren in plaets van Mr. Wouter Valckenier, *den 16. Augusti.*
Albert Dirckfz. Pater.
Roelof Bicker.
Coenraed Burg.
Dr. Gerrit van Hellemond.
Cornelis Ianfz. Geelvinck.
Frans van Waveren.

Banck van Leening.

Mr. Isaac Paeu, *Hr. van Agtienhoven, &c.*
Dr. Gillis Valckenier.

See Saken

Henrick Bicker.
Mr. Ioachim Rindorp.

Dr. Roetert Ernst.
Michiel Pancras.
Dr. Ioan van Hellemond.

Desolate Boedels.

Ian Bicker Gerritsz.
Dr. Frans Reael.
Ian Hulft.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Iacob Iacobsz. Roch.

1651.

Schout.

Cornelis de Vlaming van Ouds-hoorn, *Ridder, Hr. van Ouds-hoorn en Gnephoeck*, &c.

Burgermeesteren.

Dr. Frans Banning Kocq, *Ridder, Heer van Purmerland en Ilpendam, &c.*
Willem Backer, *Ridder.*
Cornelis de Graef, *Vry-Heer van Suyd-pols-broeck, &c.*
Dr. Cornelis Boom.
sterft den 22. Augusti, en is in sijn plaets gekomen den 9 September.
Ioan Huydekooper, *Ridder, Heer van Maersseveen, &c.*

Schepenen.

Dr. Cornelis Ian Witsen.
Mr. Symon van Hoorn.
Albert Dirckfz. Pater.
Bernard Schellinger.
Ian Bicker Gerritsz.
Dr. Frans Reael.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Mr. Coenraed Burg.
Dr. Iohan Blaeu.

Tresoriers.

Pieter Hasselaer.
sterft den 5. February, in sijn plaets quam
Antony Oetgens van Waveren,
Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.
Nicolaes Corver.

Wees-meesters.

Ian Cornelisz. Geelvinck.
sterft den 9. November, voor hem quam den 21. dito
Mr. Ioris Iorisz. Backer.
Dr. Nicolaes Pietersz. Tulp.

Ioan Huydekooper, *Ridder, Hr. van Maersseveen, &c.*
Is den 9. September Burgermeester geworden.
Dr. Franco van der Meer.

Huwelixe Saken.

Dr. Gerrit Reynst.
Mr. Heurick Hooft.
Cornelis Dirckfz. Abba.
Iacob Franfz. Hinloopen.
Michiel Pancras.

Tresoriers Extra-ordinaris

Pieter Adriaensz. Raep.
Rombout Iacobsz.

Reken-meesters.

Roelof Bicker.
Is den 28. October geworden Commissaris van de See Saken; in sijn plaets is gekomen
Dr Ioan Huydekooper, *de jonge, Ridder, Hr. van Neeraijck.*
Nicolaes van Waveren.

Assurantie-meesters.

Nicolaes van Loon.
Iacob van Neck.
Iacob Valckenier.

Wissel-banck.

Mr. Ioris Iorisz. Backer.
is Wees-meester geworden den 21. Novemb. daer voor quam.
Mr. Iacob Bas Dirckfz.
Ian van Waveren.
Jan Munter.

Kleyne Saken.

Gerrit Claesz. Hasselaer.
Nicolaes Pancras.
Dr. Roetert Ernst.
Dr. Gerrit van Hellemond.
Cornelis Geelvinck
Mr. Frans van Waveren.
Is gecommitteerd in de Admiraliteyt in Zeeland, in sijn plaets is gekomen den 21. July
Mr. Laurens Backer.
Hans Bontemantel.

Banck van Leening

Mr. Isaac Paeu, Hr. *van Agtienhoven*, &c.
Dr. Ian Valckenier.

See Saken.

Henrick Bicker.
sterft den 22. October in sijn plaets quam den 28 dito
Roelof Bicker.
Mr. Ioachim Rindorp.

Dr. Ioan van Hellemond.
Cornelis van Vloofwijck.
Dirck de Lange.

Desolate Boedels.

Ian van de Poll.
Dr. Gillis Valckenier.
Ian Hulft.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Iacob Roch.

1652.

Schout.

Cornelis de Vlaming van Ouds-hoorn, *Ridder, Hr. van Ouds-hoorn en Gnephoeck*, &c.

Burgermeesteren.

Cornelis de Graef, *Vry Heer van Suyd-pols-broeck*, &c.
Dr. Gerard Schaep, *Hr. tot Cortenhoef*, &c.
Nicolaes Corver.
Dr. Franco van der Meer.

Schepenen.

Albert Dirckfz. Pater.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Hendrick Dirckfz. Spiegel
Mr. Ioris Iorisz. Backer.
Dr. Gillis Valckenier.
Nicolaes Pancras.
Cornelis van Vlooswijk.
Dr. Gerrit van Hellemond.
Iacob Franfz. Hinloopen.

Tresoriers.

Antony Oetgens van Waveren,
Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.
Is gecommitteerd in de Admiraliteyt alhier den 3. July, in sijn plaets quam
Dr. Frans Banning Kocq, *Ridder, Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Willem Backer, *Ridder.*
sterft den 5. October.

Wees-meesters.

Dr. Frans Banning Kocq, *Ridder, Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Is in Julio tot Tresorier gekoren, voor hem quam
Dr. Cornelis Ian Witsen.
Ioan Huydekooper, *Ridder, Hr. van Maersseveen, &c.*

Dr. Nico-

Dr. Nicolaes Pieterſz. Tulp.
Ioan van de Poll.

Huwelixe Saken.
Dr. Gerrit Reynſt.
Dr. Ioan Blaeu.
Mr. Henrick Hooft.
Cornelis Dirckſz. Abba.
Michiel Pancras.

Treſoriers Extra-ordinaris.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Rombout Iacobſz.

Reken-meeſters.
Mr. Coenraed Burgh.
Nicolaes van Waveren.

Aſſurantie-meeſters.
Iacob van Neck.
Ian Hulft.
Iacob Valckenier.

Wiſſel-Banck.
Ian van Waveren.
Mr. Iacob Bas Dirckſz.
Ian Munter.

Kleyne Saken.
Mr. Symon van Hoorn.
Gerard Haſſelaer.
Cornelis Geelvinck.
Dr. Roetert Ernſt.
Hans Bontemantel.
Dr. Laurens Backer.
Dr. Ioan Huydekooper, *de jonge, Ridder, Heer van Neerdijck.*

Banck van Leening.
Mr. Iſaac Paeu, *Heer van Achtienhoven, &c.*

Is in de Generaliteyts Rekenkamer gecommitteert, en in ſijn plaets gekoren
Dr. Frans Reael.
Dr. Ioan Valckenier, *ſterft.*

See Saken.
Roelof Bicker.
Bernard Schellinger.
Mr. Ioachim Rendorp.
Dr. Ioan van Hellemond.
Dirck de Lange.

Is geworden Generael over de Cherchers.
Pieter Trip.

Deſolate Boedels.
Dr. Cornelis Ian Witſen.
Dr. Ian Bicker Gerritſz.
Nicolaes van Loon.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Iacob Roch.

1653.

Schout.
Cornelis de Vlaming van Oudshoorn, *Ridder, Heer van Oudshoorn en Gnephoeck, &c.*

Burgermeeſteren.
Nicolaes Corver.
Dr. Frans Banning Kocq, *Ridder, Heer van Purmerland en Ilpendam.*
Dr. Ian Bicker Gerritſz.
ſterft den 9. May, en in ſijn plaets den 16 Juny
Ioan van de Poll.
Dr. Cornelis Ian Witſen.

Schepenen.
Hendrick Dirckſz. Spiegel.
Dr. Gillis Valckenier.
Ian van Waveren.
Mr. Symon van Hoorn.
Gerard Haſſelaer.
Dr. Ioan Blaeu.
Nicolaes van Loon.
Ian Munter.
Dr. Roetert Ernſt.

Treſoriers.
Cornelis de Graef, *Vry-Heer van Suyd-pols-broeck, &c.*
Dr. Franco van der Meer.
ſterft in Auguſto.

Wees-meeſters.
Dr. Gerard Schaep, *Hr. tot Cortenhoef, &c.*
Dr. Nicolaes Tulp.
Albert Dirckſz. Pater.
Ian van de Poll.
Word Burgermeeſter den 16. Juny, voor hem quam den 21. July.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.

Huwelixe Saken.
Cornelis van Vlooſwijck, *Heer van Vlooſwijk, Diemerbroeck en Papen-koop, &c.*
Iacob Franſz. Hinloopen.
Mr. Henrick Hooft.
Cornelis Dirckſz. Abba.
Michiel Pancras.

Treſoriers Extra-ordinaris.
Pieter Ariaenſz. Raep.
Iacob Valckenier.

Reken-meeſters.
Hans Bontemantel.
Nicolaes van Waveren.

Aſſurantie-meeſters.
Iacob van Neck.
Ian Hulft.
Dr. Ian Veneman.

Wiſſel-banck.
Mr. Gerrit Reynſt.
Nicolaes Pancras.
Mr. Iacob Bas Dirckſz.

Kleyne Saken.
Mr. Ioris Ioriſz. Backer.
Mr. Iſaac Paeu, *Heer van Achtienhoven, &c.*

Is Penſionaris van Enckhuyſen geworden, in ſijn plaets quam den 12. July
Ionas Hudden.
Mr. Coenraed Burgh.
Mr. Ioachim Rendorp.
Dr. Ioan Huydekooper, *de jonge, Ridder, Heer van Neerdijck.*
Dr. Philips Wevering.
Ian Bicker Andrieſz.

Banck van Leening.
Roelof Bicker.
Bernard Schellinger.

See Saken.
Dr. Gerard Schaep Pieterſz.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.

Is den 12. July Wees-meeſter geworden, voor hem quam
Dr. Ian van Hartogvelt.
Iacob Iacobſz. Roch.
Dr. Ioan van Hellemond.
Pieter Trip.

Deſolate Boedels.
Dr. Frans Reael.
Mr. Gerrit van Hellemond.
Cornelis Geelvinck.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Dr. Wigbolt Slicher.

1654.

Schout.
Cornelis de Vlamingh van Oudshoorn, *Ridder, Heer van Oudshoorn en Gnephoeck, &c.*

Burgermeeſteren.
Dr. Frans Banning Kocq, *Ridder, Heer van Purmerland en Ilpendam.*
ſterft den 1. January 1655.
Cornelis Bicker Gerritſz. *Heer van Swieten.*

ſterft den 15 Septemb. 1654. in ſijn plaets quam den 30. dito
Albert Dirckſz. Pater.
Ian Huydekooper, *Ridder Heer van Maerſeveen, &c.*
Dr. Nicolaes Tulp.

Schepenen.
Mr. Symon van Hoorn.
Dr. Ioan Blaeu.
Bernard Schellinger.
Dr. Frans Reael.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Mr. Coenraed Burgh.
Dr. Gerrit Reynſt.
Nicolaes Pancras.
Hans Bontemantel.

Treſoriers.
Cornelis de Graef, *Vry-Heer van Suyd-pols-broeck, &c.*
Nicolaes Corver.

ſterft den 8. September, in ſijn plaets komt den 21 dito
Ioan van de Poll.

Wees-meeſters.
Antony Oetgens van Waveren *Ridder, Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Ioan van de Poll.

Is den 21. September Treſoriergeworden, voor hem komt
Mr. Ioris Ioriſz. Backer.
Henrick Dirckſz. Spiegel.
Albert Dirckſz. Pater.
Wordt den 30. September Burgermeeſter, daer voor komt den 5. October
Mr. Gerrit van Hellemond.

Huwelixe Saken.
Cornelis van Vlooſwijck, *Heer van Vlooſwijck, Diebroeck en Papen koop, &c.*
Mr. Henrick Hooft.
Cornelis Dirckſz. Abba.
Pieter Adriaenſz. Raep.
Iacob Roch.

Treſoriers Extra-ordinaris.
Nicolaes van Loon.
Iacob Valckenier.

Reken-meeſters.
Michiel Pancras.
Dr. Ioan Huydekooper, *de jonge, Ridder, Heer van Neerdijck.*

Aſſurantie-meeſters.
Iacob van Neck.

Ian Hulft.
Iacob Servaes.

Wissel-banck.
Ian Munter.
Pieter Trip.

Kleyne Saken.
Mr. Ioris Iorisz. Backer.

Is in September Weesmeester geworden, en in sijn plaets gekomen den 9. January 1655.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Ian van Waveren.
Mr. Ioachim Rendorp.
Cornelis Geelvinck.
Dr. Ian Bicker Andriesz.
Dr. Wigbolt Slicher.
Dirck Tulp.

Bank van Leeninge.
Roelof Bicker.
Jacob Fransz. Hinloopen.

See Saken.
Dr. Gerrit Schaep Pietersz.
Gerard Hasselaer.
Dr. Ioan van Hellemond.
Nicolaes van Waveren.
Dr. Ian Veneman.

Desolate Boedels.
Dr. Gerard van Hellemond.

Is den 5. October Weesmeester geworden, en in sijn plaets gekomen
Iacob Reynst.
Dr. Roetert Ernst.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Mr. Frans van Waveren.
Zacharias Rothe.

1655.

Schout.
Cornelis de Vlamingh van Oudshoorn, *Ridder, Heer van Oudshoorn en Gnephoeck, &c.*

Burgermeesteren.
Ioan Huydekooper *Ridder, Heer van Maerseveen, &c.*
Cornelis de Graef, *Vry-Heer van Suyd-pols-broeck, &c*
Ioan van de Poll.
Henrick Dirckse. Spiegel.

Schepenen.
Bernard Schellinger.
Dr. Frans Reael.
Mr. Gillis Valckenier.
Ioan Munter.
Dr. Roetert Ernst.
Dr. Willem Backer.
Ioan Hulft.
Mr. Lambert Reynst.
Dirck Tulp.

Treseriers.
Dr. Nicolaes Tulp.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.

Wees-meesters.
Albert Dirckse. Pater.
Mr. Ioris Iorisz. Backer.
Jan van Waveren.
Dr. Gerrit van Hellemond.

Huwelixe Saken.
Cornelis van Vlooswijck, *Heer van Vlooswijck, Diemer-broeck en Papen-koop, &c.*
Mr. Ioachim Rendorp.
Cornelis Dirckse. Abba.
Dr. Ioan Huydekooper, *de jonge, Ridder, Heer van Neerdijck.*
Fredrick Alewijn.

Treseriers Extra-ordinaris.
Iacob Valckenier.
Iacob Roch.
Philips Wevering.

Reken-meesters.
Pieter Adriaensz. Raep.
Michiel Pancras.
Dr. Ian van Hartogveld.

Assurantie-meesters.
Iacob van Neck.
Iacob Servaes.
Pieter van Loon.

Wissel-banck.
Dr. Gerrit Reynst.
Mr. Iacob Bas Dirckse.
Pieter Trip.
sterft den 20. Juny, in sijn plaets komt den 21. Augusti
Henrick Roeters.

Kleyne Saken.
Mr. Coenraed Burgh.
Hans Bontemantel.
Cornelis Geelvinck.
Mr. Henrick Hooft.
Mr. Frans van Waveren.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Willem Schrijver.

Banck van Leening.
Dr. Gerard Schaep Pietersz.
sterft den 21 Juny.
Roelof Bicker.
Iacob Fransz. Hinloopen.

See Saken.
Gerard Hasselaer.
Dr. Ian Veneman.
Zacharias Rothe.
Iacob Reynst.
Henrick Roeters.

Is den 21. Augusti in Wissel-banck gekoren, en in sijn plaets
Dirck Spiegel.

Desolate Boedels.
Nicolaes Pancras.
Nicolaes van Loon.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Dr. Ioan van Hellemond.
Nicolaes van Waveren.

1656.

Schout.
Mr. Lambert Reynst.

Burgermeesteren.
Cornelis de Graef, *Vry-Heer van Suyd-pols-broeck, &c.*
Dr. Nicolaes Tulp.
Cornelis van Vlooswijck, *Heer van Vlooswijck, Diemer-broeck en Papen-koop, &c.*
Cornelis de Vlamingh van Oudshoorn, *Ridder, Heer van Oudshoorn in Gnephoeck, &c.*

Schepenen.
Mr. Gillis Valckenier.
Dr. Roetert Ernst
Mr. Ioris Iorisz. Backer.
Mr. Symon van Hoorn.
Gerard Hasselaer.
Dr. Ioan Blaeu.
Mr. Iacob Bas Dirckse.
sterft den 23. Marty, in sijn plaets komt den 11 Aprilis
Mr. Ioachim Rendorp.
Mr. Henrick Hooft.
Dr. Ioan Huydekooper, *de jonge, Ridder, Heer van Neerdijck.*

Treseriers.
Ioan van de Poll.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.

Wees-meesters.
Alberd Dirckse. Pater.
Hendrick Dirckse. Spiegel.
Ioan van Waveren.
Mr. Gerrit van Hellemond.

Huwelixe Saken.
Hans Bontemantel.
Cornelis Dirckse. Abba.
Fredrick Alewijn.
Mr. Ioan Six.
Iacob Iacobsz. Hinloopen.

Treseriers Extra-ordinaris.
Iacob Roch.
Iacob Valckenier.
Mr. Philips Wevering.

Reken-meesters.
Cornelis Geelvinck.
Pieter Adriaensz. Raep.
Michiel Pancras.

Assurantie-meesters.
Iacob van Neck.
Iacob Servaes
Pieter van Loon.

Wissel-banck.
Ian Munter.
Henrick Roeters.

Kleyne Saken.
Nicolaes van Loon.
Dirck Tulp.
Mr. Ioachim Rendorp.

Is den 11. April Schepen geworden, en in sijn plaets gekomen.
Dr. Arnoud Hooft, *Ridder.*
Willem Schrijver.
Mr. Frans van Waveren.
Dr. Ian van Hartogveld.
Dr. Ian ten Grootenhuys.

Banck van Leening.
Roelof Bicker.
Iacob Fransz. Hinloopen.
Dr. Willem Backer.

Is den 11. November geworden Raed ter Amiraliteyt in Seeland, en den 3. December in sijn plaets gekoren
Dr. Arnout Tholinx.

See Saken.
Ian Hulft.
Dr. Ian Veneman.
Zacharias Rothe.

sterft, daer voor den 1 December
Dr. Ge

Dr. GerardBicker, *Heer van Swieten.*
Iacob Reynſt.
Dirck Spiegel.

Deſolate Boedels.
Mr. Coenraed Burg.
Nicolaes Pancras.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Dr. Ioan van Hellemond.
Nicolaes van Waveren.

1657.

Schout.
Mr. Lambert Reynſt.

Burgermeeſteren.
Cornelis van Vlooſwijck, *Heer van Vlooſwijck, Diemer-broek en Papen-koop, &c.*
Dr. Gerard Schaep, *Heer van Cortenhoef, &c.*
Ioan Huydekooper, *Ridder, Heer van Maerſeveen, &c.*
Mr. Andries ke Graef.

Schepenen.
Mr. Symon van Hoorn.
Mr. Henrick Hooft.
Dr. Frans Reael.
Mr. Coenraed Burgh.
Nicolaes van Loon.
Ioan Hulft.
Dr. Ioan van Hellemond.
Cornelis Geelvinck.
Nicolaes Pancras.

Treſoriers.
Ioan van de Poll.
Dr. Nicolaes Tulp.

Wees-meeſters.
Albert Dirckſz. Pater.
Hendrick Dirckſz. Spiegel.
Ian van Waveren.
Mr. Gerrit van Hellemond. *ſterft in Januario 1658.*

Huwelixe Saken.
Hans Bontemantel.
Fredrick Alewijn.
Cornelis Dirckſz. Abba.
Dr. Arnoud Tholinx.
Ian Hinloopen.

Treſoriers Extra-ordinaris.
Iacob Roch.
Iacob Valckenier.
Mr. Philips Wevering.

Reken-meeſters.
Mr. Ioris Iorifz. Backer.
Dr. Ioan Blaeu.
Pieter Adriaenſz. Raep.

Aſſurantie-meeſters.
Iacob van Neck.
Iacob Servaes.
Pieter van Loon.

Wiſſel-banck.
Dr. Gerrit Reynſt.
Dr. Cornelis van Dronckelaer.
Ian Munter.

Kleyne Saken.
Dr. Ioan Huydekooper, *de jonge, Ridder, Heer van Neerdijck.*
Mr. Ioachim Rendorp.
Willem Schrijver.
Dr. Ian van Hartoghveld.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Mr. Ioan Six.
Mr. Arnoud Hooft, *Ridder.*

Banck van Leening.
Bernard Schellinger.
Iacob Franſz. Hinloopen.

See Saken.
Gerard Haſſelaer.
Iacob Reynſt.
Henrick Roeters.
Dirck Spiegel.
Dr. Gerrit Bicker, *Heer van Swieten.*

Deſolate Boedels.
Nicolaes Pancras.
Dirck Tulp.
Iacob Iacobſz Hinloopen.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Nicolaes van Waveren.

1658.

Schout.
Mr. Lambert Reynſt.

Burgermeeſteren.
Dr. Gerard Schaep, *Heer van Cortenhoef, &c.*
Cornelis de Graef, *Vry-Heer van Suyd-pols-broeck, &c.*
Dr. Cornelis Ian Witſen.
Ioan van de Poll.

Schepenen.
Dr. Frans Reael.
Mr. Coenraed Burgh.
Dr. Gillis Valckenier.
Nicolaes Pancras.
Dr. Roetert Ernſt.
Mr. Ioachim Rendorp.
Fredrick Alewijn.
Iacob Iacobſz. Hinloopen
Cornelis Backer.

Treſoriers.
Ioan Huydekooper, *Ridder, Heer van Maerſeveen, &c.*
Dr. Nicolaes Tulp.

Wees-meeſters.
Albert Dirckſz. Pater.
Henrick Dirckſz. Spiegel.
Mr. Ioris Iorifz. Backer.
Ian van Waveren.

Huwelixe Saken.
Dr. Ioan Huydekooper, *de jonge Ridder, Heer van Neerdijck.*
Dr. Ioan van Hellemond.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Dr. Arnoud Tholinx.
Ioan Reael.

Treſoriers Extraordinaris.
Iacob Roch.
Iacob Valckenier
Mr. Philips Weveringh.

Reken-meeſters.
Dr. Ioan Blaeu.
Nicolaes van Loon.
Pieter Adriaenſz. Raep.

Aſſurantie-meeſters.
Iacob van Neck.
Iacob Servaes.
Pieter van Loon.

Wiſſel-banck.
Dr Cornelis van Dronckelaer.
Dr. Gerrit Reynſt.

ſterft den 29. Juny; in ſijn plaets komt den 7. September.
Ioan Hulft.
Ioan Munter.

Kleyne Saken.
Ioan Hulft.

Gaet den 7. September over in de Wiſſel-banck, komt den 10 dito in ſijn plaets
Iacob Trip.
Cornelis Geelvinck.
Dr. Ian van Hartoghveld.
Mr. Ioan Six.
Mr. Arnoud Hooft, *Ridder.*
Ian Hinloopen.
Mr. Ian Berend Schaep.

Banck van Leening.
Bernard Schellinger.
Iacob Franſz. Hinloopen.

See Saken.
Gerard Haſſelaer.

Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Jacob Reynſt.
Henrick Roeters.
Dr. Gerrit Bicker, *Heer van Swieten.*

Deſolate Boedels.
Dirck Tulp.
Michiel Pancras.
Cornelis Dirckſz. Abba.
Nicolaes van Waveren.
Dirck Spiegel.

1659.

Schout.
Mr. Lambert Reynſt.

Burgermeeſteren.
Cornelis de Graef, *Vry-heer van Suyd-pols-broeck, &c.*
Ioan Huydekooper, *Ridder, Heer van Maerſeveen, &c.*
Hendrick Dirckſz. Spiegel.
Mr. Symon van Hoorn.

Schepenen.
Mr. Gillis Valckenier.
Nicolaes Pancras.
Nicolaes van Loon.
Hans Bontemantel.
Mr. Henrick Hooft.
Cornelis Geelvinck.
Dr. Ian van Hartoghveld.
Mr. Nicolaes Opmeer.
Mr. Ian Beernd Schaep.

Treſoriers.
Dr. Cornelis Ian Witſen.
Dr. Nicolaes Tulp.

Wees-meeſters.
Albert Dirckſz. Pater.
ſterft den 7. Marty, in ſijn plaets komt
Bernard Schellinger.
Cornelis van Vlooſwijck, *Heer van Vlooſwijck, Diemer-broek en Papen-koop &c.*
Mr. Ioris Iorifz. Backer.
Ioan van Waveren, *Heer van Waveren, Botskol en Ruyge Wilnis, &c.*

Huwelixe Saken.
Dr. Ioan Huydekooper, *de jonge, Ridder, Heer van Neerdijck.*
Dr. Ioan van Hellemond.
Mr Philips Weveringh.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Dr. Arnoud Tholinx.

Treſoriers Extra-ordinaris.
Cornelis Dirckſz. Abba.

Iacob

Iacob Roch.
Iacob Valckenier.

Reken-meesters.
Dr. Ioan Blaeu.
Fredrick Alewijn.
Pieter Adriaensz. Raep.

Assurantie-meesters.
Iacob van Neck.
Iacob Servaes.
Pieter van Loon.

Wissel-banck.
Ioan van de Poll.
Ioan Munter.
Ioan Hulft.

Kleyne Saken.
Dr. Roetert Ernst.
Dirck Tulp.
Iacob Reynst.
Mr. Arnoud Hooft, *Ridder.*
Ian Hinloopen.
Iacob Trip.
Ioan Reael.

sterft, daer voor den 16. October
Mr. Sybrand Valckenier.

Banck van Leening.
Bernard Schellinger.

Is in Martio Wees-meester geworden, daer voor
Dr. Fredrick de Vries.
Iacob Fransz. Hinloopen.

Is geworden Casteleyn tot Purmerent, daer voor den 16 October
Cornelis Backer.

See Saken.
Gerard Hasselaer.
Cornelis Backer.

Is den 16. October in de Bank van Leening gecommitteert, en in sijn plaets
Mr. Cornelis Cloeck.
Henrick Roeters.
Mr. Ian Six.
Dr. Gerard Bicker, *Heer van Swieten.*

Desolate Boedels.
Michiel Pancras.
Iacob Iacobsz. Hinloopen.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.
Nicolaes van Waveren.
Dirck Spiegel.

1660.

Schout.
Mr. Lambert Reynst.

Burgermeesteren.
Ian Huydekooper, *Ridder, Heer van Maersseveen, &c.*
Cornelis van Vlooswijck, *Heer van Vlooswijck, Diemer-broeck en Papen-koop, &c.*
Cornelis de Vlamingh van Oudshoorn, *Ridder, Heer van Oudshoorn en Gnephoeck, &c.*
Mr. Andries de Graef.

Schepenen.
Nicolaes van Loon.
Mr. Henrick Hooft.
Gerard Hasselaer.
Dr. Roetert Ernst.
Fredrick Alewijn.
Nicolaes R. van Capelle.
Dr. Pelgrom ten Grootenhuys.

sterft den 11. November.
Mr. Cornelis Kloeck.
Dirck Spiegel.

Tresoriers.
Dr. Gerard Schaep, *Heer tot Cortenhoef, &c.*
Dr. Cornelis Ian Witsen.

Wees-meesters.
Dr. Nicolaes Tulp.
Mr. Ioris Iorisz. Backer.
Ioan van Waveren, *Heer van Waveren, Batshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Bernard Schellinger.

Huwelixe Saken.
Dr. Ioan Huydekooper, *de jonge, Ridder, Heer van Neerdijck.*
Dr. Ioan van Hellemond.
Mr. Philips Weveringh.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Dr. Arnout Tholinx.

Tresoriers Extra-ordinaris.
Cornelis Dirckse. Abba.
Iacob Roch.
Iacob Valckenier.

Reken-meesters.
Iacob Iacobsz. Hinloopen.
Mr. Nicolaes Opmeer.
Pieter Adriaensz. Raep.

Assurantie-meesters.
Iacob van Neck.
Iacob Servaes.
Pieter van Loon.

Wissel-banck.
Ioan van de Poll.
Ioan Munter.
Ioan Hulft.

Kleyne Saken
Dr. Frans Reael.
Dirck Tulp.
Mr. Ian Beernd Schaep.
Mr. Arnoud Hooft, *Ridder.*
Ian Hinloopen.
Iacob Trip.
Mr. Sybrand Valckenier.

Banck van Leening.
Cornelis Backer.
Mr. Fredrick de Vries.

See Saken.
Cornelis Geelvinck.
Dr. Ioan van Hartoghveld.
Henrick Roeters.
Mr. Ian Six.
Dr. Gerrit Bicker, *Heer van Swieten.*

Desolate Boedels.
Mr. Coenraed Burgh.
Dr. Ioan Blaeu.
Mr. Ioachim Rendorp.
Nicolaes van Waveren.
Iacob Reynst.

1661.

Schout.
Mr. Lambert Reynst.

Burgermeesteren.
Cornelis van Vlooswijck, *Heer van Vlooswijck, Diemer-broeck en Papen-koop, &c.*
Dr. Gerard Schaep, *Heer van Cortenhoef, &c.*
Cornelis de Graef, *Vry-heer van Suyd-pols-broeck, &c.*
Ioan van de Poll.

Schepenen.
Gerard Hasselaer.
Dr. Roetert Ernst.
Dr. Gillis Valckenier.
Nicolaes Pancras.
Mr. Ioachim Rendorp.
Dr. Ioan van Hellemond.
Cornelis Backer.
Ioan Hinloopen.
Mr. Iacob Boreel, *Heer van St. Aegt, &c.*

Tresoriers.
Dr. Cornelis Ian Witsen.
Cornelis de Vlamingh van Oudshoorn, *Ridder, Heer van Oudshoorn en Gnephoeck, &c.*

Wees-meesters.
Dr. Nicolaes Tulp.
Mr. Ioris Iorisz. Backer.
Ioan van Waveren, *Heer van Waveren, Batshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Bernard Schellinger.

Huwelixe Saken.
Dr. Ioan Huydekooper, *de jonge, Ridder, Heer van Neerdyck.*
Fredrick Alewijn.
Cornelis Dirckiz. Abba.
Mr. Philips Wevering.
Dr. Arnoud Tholinx.

Tresoriers Extra-ordinaris.
Dr. Ioan van Hartoghveld.
Iacob Roch.
Iacob Valckenier.

Reken-meesters.
Iacob Iacobsz. Hinloopen.
Mr Nicolaes Opmeer.
Pieter Adriaensz. Raep.

Assurantie-meesters.
Iacob van Neck.
Iacob Servaes.
Pieter van Loon.

Wissel-banck.
Mr. Coenraed Burg.
Ioan Munter.
Ioan Hulft.

Kleyne Saken.
Dr. Frans Reael.
Dirck Tulp.

Is den 16. November gecommitteert in de Banck van Leening, daer voor
Iacob van Neck Iacobsz.
Dirck Spiegel.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Mr. Arnoud Hooft, *Ridder.*
Iacob Trip.
Mr. Sybrand Valckenier.

Banck van Leening.
Mr. Ian Beernd Schaep.

Is den 27. October ter Admiraliteyt in't Noorder quartier gecommiteert, daer voor
Dirck Tulp.
Mr. Fredrick de Vries.

See Saken.
Cornelis Geelvinck.
Mr. Cornelis Kloeck.
Henrick Roeters.
Mr. Ian Six.
Dr. Gerrit Bicker, *Heer van Swieten.*
Desolate Boedels.
Dr. Ioan Blaeu.
Nicolaes R. van Capelle.
Nicolaes van Waveren.
Iacob Reynst.
Ioan Anslo.

1662.

Schout.
Mr. Lambert Reynst.

Burgermeesteren.
Cornelis de Graef, *Vry-heer van Suyd-pols-broeck, &c.*
Dr. Cornelis Witsen.
Cornelis de Vlamingh van Oudshoorn, *Ridder Heer van Oudshoorn en Gnep-hoeck.*
Mr. Henrick Hooft.

Schepenen.
Dr. Gillis Valckenier.
Nicolaes Pancras.
Nicolaes van Loon.
Ioan Munter.
Dr. Ioan Huydekooper, *Ridder, Heer van Maersseveen en Neerdijck, &c.*
Nicolaes R. van Capelle.
Henrick Roeters.
Nicolaes van Waveren
Mr. Arnoud Hooft, *Ridder.*

Tresoriers.
Dr. Gerard Schaep, *Heer van Cortenhoef, &c.*
Ioan van de Poll.

Wees-meesters.
Dr. Nicolaes Tulp.
Mr. Ioris Iorisz. Backer.
Ioan van Waveren, *Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Bernaerd Schellinger.

Huwelixe Saken.
Fredrick Alewijn.
Ioan Hinloopen.
Cornelis Dirckisz. Abba.
Mr. Philips. Wevering.
Dr. Arnoud Tholinx.
Tresoriers Extra-ordinaris.
Dr. Ioan van Hartogveld.
Iacob Roch.
Iacob Valckenier.

Reken-meesters.
Iacob Iacobsz. Hinloopen.
Mr. Nicolaes Opmeer.
Pieter Adriaensz Raep.

Assurantie-meesters.
Iacob van Neck.
Iacob Servaes.
Pieter van Loon.

Wissel-Banck.
Mr. Coenraed Burgh.
Ioan Hulft.
Cornelis Backer.

Kleyne Saken.
Dr. Frans Reael.
Dirck Spiegel.
Mr. Iacob Boreel, *Heer van St. Aegt, &c.*
Iacob van Neck Iacobsz.
Iacob Trip.
Dr. Gerard Bors.
Ioan de Vries.

Banck van Leening.
Dirck Tulp.
Mr. Ioachim Rendorp.

See Saken.
Cornelis Geelvinck.
Mr. Cornelis Kloeck.
Dr. Ioan ten Grootenhuys.
Mr. Ian Six.
Dr. Gerard Bicker, *Heer van Swieten.*

Desolate Boedels.
Dr. Ioan Blaeu.
Dr. Ioan van Hellemond.
Iacob Reynst.
Mr. Sybrand Valckenier.
Mr. Ian Munter, *de jonge.*

1663.

Schout.
Mr. Lambert Reynst.

Burgermeesteren.
Cornelis de Vlamingh van Oudshoorn, *Ridder, van Oudshoorn en Gnep-hoeck, &c.*
Ioan van de Poll.
Hendrick Dirckisz. Spiegel.
Mr. Symon van Hoorn.

Schepenen.
Ioan Munter.
Dr. Ioan Huydekooper, *Ridder, Heer van Maersseveen en Neerdijck, &c.*
Mr. Coenraet Burg.
Dr. Roetert Ernst.
Ioan Hulft
Iacob Iacobsz. Hinloopen.
Dr. Ioan van Hartogveld.
Mr. Gerrit Bors.
Mr. Willem van Loon.

Tresoriers.
Dr. Gerard Schaep, *Heer tot Kortenhoef, &c.*
Dr. Cornelis Ian Witsen.

Wees-meesters.
Mr. Henrick Hooft.
Mr. Ioris Backer.
Ioan van Waveren, *Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Bernard Schellinger.

Huwelixe Saken.
Fredrick Alewijn.
Ioan Hinloopen.
Dr. Aernoud Hooft, Ridder
Cornelis Dirckisz. Abba.
Iacobus Trip.

Tresoriers Extra-ordinaris.
Nicolaes van Waveren.
Iacob Rog.
Jacob Valckenier.

Reken-meesters.
Mr. Nicolaes Opmeer.
Nicolaes R. van Capelle.
Pieter Adriaensz. Raep.

Assurantie-meesters.
Jacob van Neck.
Jacob Servaes.
Pieter van Loon.

Wissel-banck.
Gerard Claesz. Haffelaer.
Cornelis Backer.
Hendrick Roeters.

Kleyne Saken.
Dr. Frans Reael.
Mr. Jacob Boreel, *Heer van St. Aegt, &c.*
Mr. Philips Weveringh.
Dr. Gerard Bicker, *Heer van Swieten.*
Mr. Sybrant Valckenier.
Joan de Vries.
Mr. Joan Munter, *de jonge.*

Banck van Leening.
Dirck Tulp.
Mr. Joachim Rendorp.

Zee zaken.
Cornelis Geelvinck.
Mr. Cornelis Kloeck.

Jacob van Neck Jacobsz.
Dr. Joan ten Grootenhuys.
Joan Six.

Desolate Boedels.
Dr. Johan Blaeu.
Dr. Joan van Hellemond.
Dirck Spiegel.
Jacob Reynst.
Dr. Arnoud Tholinx.

1664.

Schout.
Mr. Lambert Reynst.

Burgermeesteren.
Mr. Symon van Hoorn.
Dr. Gerard Schaep, Heer van Cortenhoef, &c.
Mr. Andries de Graef.
Mr. Hendrick Hooft.

Schepenen.
Coenraet Burgh.
Dr. Roetert Ernst.
Nicolaes Pancras.
Dr. Joan Blaeu.
Nicolaes van Loon.
Nicolaes van de Capelle.
Mr. Cornelis Kloeck.
Dirck Spiegel.
Mr. Vincent van Bronckhorst.

Tresorieren ordinaris.
Cornelis de Graef, Vry-Heer van Zuydt-Polsbroeck, &c.
Joan van de Poll.
Hendrick Dirckisz. Spiegel.
Mr. Gillis Valckenier.

Wees-meesters.
Mr. Joris Jorisz. Backer.
Johan van Waveren, Heer van Waveren.
Bernard Schellinger.
Cornelis Geelvinck.

Commissariissen van de Huwelickze Saken.
Mr. Nicolaes Opmeer.
Joan Hinloopen.
Cornelis Abba.
Jacob Trip.
Mr. Henrick Hooft de Jonge.

Tresoriers Extra-ordinaris.
Nicolaes van Waveren.
Jacob Jacobsz. Roch.
Jacob Valckenier.

Reken-meesters.
Joan Hulft.
Jacob Jacobsz. Hinloopen.
Pieter Adriaensz. Raep.

Assurantie-

Namen van de Regeerende Heeren der Stadt AMSTERDAM.

Assurantie-meesters.
Jacob van Neck, Raedt.
Jacob Servaes.
Pieter van Loon.

Wissel-banck.
Gerard Hasselaer.
Cornelis Backer.
Hendrick Roeters.

Commissarissen van de Kleyne Saken.
Dr. Frans Reael.
Mr. Jacob Boreel.
Dr. Dirck Boelisz.
Dr. Philips Weveringh.
Mr. Sybrant Valckenier.
Jan de Vries.
Mr. Ian Munter, de Jonge.

Commissarissen van de Banck van Leening.
Mr. Joachim Rendorp.
Dr. Dirck Tulp.

Commissarissen van de Zee Saken.
Dr. Jan van Hortoghveldt.
Dr. Aernoud Hooft, Ridder.
Jacob van Neck Jacobsz. Raed.
Dr. Jan ten Grootenhuys.
Jan Six.

Commissarissen van de Desolate Boedels.
Dr. Joan van Hellemondt.
Dr. Gerard Bors.
Mr. Willem van Loon.
Jacob Reynst.
Dr. Aernoud Tholincx.

1665.

Schout.
Mr. Lambert Reynst.

Burgermeesteren.
Dr. Gerard Schaep, *Heer tot Cortenhoef &c.*
Hendrick Dircksz. Spiegel.
Gerard Hasselaer.
Dr. Gillis Valckonier.

Schepenen.
Nicolaes Pancras.
Dr. Joan Blaeuw.
Dirck Tulp.
Dr. Joan Huydekooper, *Ridder, Heer van Maerseveen en Neerdijck, &c.*
Mr. Joan van Helmont.
Jacob Jacobsz. Hinloopen.
Hendrick Roeters.
Nicolaes van Waveren.
Mr. Arnout Helmans Hooft. *Ridder.*

Tresorieren Ordinaris.
Joan van de Poll.
Mr. Andries de Graef.
Mr. Hendrick Hooft.

Wees-meesters.
Cornelis de Vlamingh van Oudshoorn, *Ridder, Heer van Ouds-hoorn en Gnephoeck, &c.*
Mr. Joris Backer.
Joan van Waveren, *Heer van Waveren, Botshol en Ruyge Wilnis, &c.*
Cornelis Geelvinck.

Commissarissen van de Huwelixe Saken.
Mr. Nicolaes Opmeer.
Mr. Cornelis Kloeck.
Joan Hinloopen.
Cornelis Dircksz. Abba.
Jacobus Trip.

Tresoriers Extraordinaris.
Dr. Jan van Hartogveld.
Jacob Roch.
Jacob Valckenier.

Reken-meesters.
Johan Hulft.
Nicolaes van de Capelle.
Pieter Adriaensz. Raep.

Assurantie-meesters.
Hans Bonte-mantel.
Jacob van Neck, Raed.
Pieter van Loon.

Wissel-banck.
Ian Munter.
Cornelis Backer.
Dirck Spiegel.

Commissarisen van de kleyne Saken.
Dr. Frans Reael.
Dirck Boelensz.
Mr. Philips Weveringh.
Mr. Sybrand Valckenier.
Ian de Vries.
Mr. Hendrick Hooft de Ionge.
Cornelis Spiegel.

Commissarisen van de Banck van Leening.
Bernard Schellinger.
Mr. Joachim Rendorp.

Commissarisen van de Zee-saken.
Nicolaes van Loon.
Jacob van Neck Jacobsz. Raed.
Dr. Ian ten Grootenhuys.
Jan Six.
Mr. Joan Munter, de Jonge

Commissarisen van de Desolate Boedels.
Dr. Gerard Bors.
Mr. Willem van Loon.
Mr. Vincent van Bronckhorst.
Iacob Reynst.
Dr. Arnoud Tholincx.

Namen *van de Pensionarisen der Stadt Amstelredam, tsedert den Iare* 1511. *tot desen tegenwoordigen tijdt.*

1511.
Mr. Pieter Oly van Hoorn.
1512.
Mr. Cornelis van Bergen.
1525.
Mr. Cornelis Bogaerd.
1535.
Mr. Andries Iacobsz. van Naerden.
1541.
Mr. Henrik van der Molen.
1542.
Mr. Floris van Hoegaerden.
1547.
Mr. Adriaen Sandelijn.
1553.
Mr. Reynier Swijn van 's Hartogen-bosch.
1556.
Mr. Ian Prins.
1564.
Mr. Martijn van Bloklandt, van Montfoort.
1578.
Mr. Reynier Cornelisz.
en
Mr. Ruys Klaesz.
1584.
Dr. Nicasius Sylla.
1585.
Mr. Ian van Warke.
1601.
Dr. Albert de Veer.
1611.
Dr. Adriaen Paeu.
Dese is beroepen tot 't Rekenmeesterschap deser Provintie Anno 1627. en daer na geworden Raed-pensionaris van 't Landt in plaets van A. Duyck.
1628.
Mr. Willem Boreel, *Heer in Duyn-baeck.*
Mr. Cornelis Boom.
1650
Mr. Coenraed van Beuningen.
Mr. Pieter Vogelesang.
1660.
Mr. Pieter de Groot.

Namen

Namen *van de Secretariſen der Stadt Amſtelredam, tſedert den Iare* 1498. *tot deſen tegenwoordigen tijdt.*

1498.
Ian Huybertſz.

1503.
Lockhorſt.
K. I. Mynne.

1505.
I. Banning.

1507.
Gysbert Dirckſz van Weeſp.

1520.
Ian Cort Ianſz.

1523.
Mr. Andries Jacobſz.

1527.
Franc Delft.

1529.
Mr. Gerrit Boel.
Dirck Wouterſz.

1539.
Lambert Hensbergen.
Mr. Floris van Hoegaerden.

1540.
Mr. Frans van Delft.

1544.
Ian Wouterſz.
Ian Gerritſz. Boel.
Claes Hillebrand *Gillis Sobbetjes Soon*

1553.
Ian Beth Iacobſz.
Mr. Pieter Vloots.

1564.
Willem Foppen.

1565.
Willem Pieterſz. van Brugge.

1568.
Mr. Willem van der Meer.

1574.
Mr. Cornelis Claeſz. Baptiſt.

1578.
Bartholomeus van der Wiere.

1580.
Gerrit Cornelis Coppeſz.
Lambert Corneliſz. Optie.

1583.
Lambert Vloots.
Frans Volkertſz. Coornhart.

1587.
Mr. Gedeon Fallet.

1588.
Dr. Albert de Veer.

1594.
Mr. Iacob van der Does.
Iacob de Haen.
Salomon Hendrickſz.

1601.
Gerrit Roſeboom.

1603.
Barent Janſz. van Wyhen.

1611.
Mr. Melchior Bouwer.
Dr. Ian de Veer.

1617.
Dr. Gualterus Valckenier.
Is Anno 1634. *Schepen gekoren.*

1620.
Dr. Albertus Coenradus Burgh.
Deſe heeft ſijnen dienſt (na dat hy die twee jaren hadde bekleet) gequitcert, en zijn in ſijn plaets geſtelt.

1622.
Ian Franſz. Bruyning.
en
Mr. Daniel Moſtart.

1625.
Boudewijn Kortenhoef.

1626.
Mr. Fredrick de Vries.

1632.
Bartholomeus Reael.

1634.
Mr. Ioris Joriſz. Backer.
en
Iacob Bruyning.
Sijn beyde gekomen in plaets van
Dr. Gualterus Valckenier.
Anno 1638. *is* Mr. Joris Joriſz. Backer *Schepen geworden, in ſijn plaets quamen*

1638.
Pieter Haſſelaer.
en
Dr. Willem Joriſz. Backer.

1642.
Mr. Ian Roeterſz.

1643.
Mr. Coenraed van Beuningen.

1645.
Mr. Gerard Hulft.

1647.
Lieve van Loon.

1650.
Mr. Ian Kloeck.

1652.
Cornelis Backer.
Is Anno 1658. *Schepen geworden.*

1652.
Mr. Ian Corver.

1654.
Nicolaes Nicolai.
Hendrick van Bronchorſt.

1655.
Mr. Otto Bas.
Mr. Dirck Schaep.
Dr. Wigbolt Slicher.
Mr. Steven van der Hagen.
Mr. Iacob de Vogelaer.

1656.
Ian Witſen.

1661.
Mr. Cornelis de Vries.
Mr. Harmen van de Poll.

Namen *van de Subſtituyt-Schouten der Stadt Amſtelredam tſedert den Iare* 1562. *tot deſen tegenwoordigen tijdt.*

1562.
Willem Martſz Calf.

1566.
Dirck van Bremen.

1567.
Olphert (*of* Wolphert) Michielſz.
Is in September 1568. *Bailliu van Waterland geworden, en in ſijn plaets gekomen.*

1568.
Gerrit Claeſz.

1570.
Evert Hendrickſz.

1576.
Gerrit Gerritſz.

1577.
Marten Franſz. Perſijn.

1578.
Egbert Corneliſz.
Deſe is Anno 1596. *geworden Capitein over een Vaendel Voetknegten, en is in ſijn plaets ghekomen.*

1596.
Pieter Strijcker.
In den jare 1613. *hebben de Heeren Burgermeeſteren geſtelt neffens* Pieter Strijcker *noch twee Subſtituyten, te weten*

1613.
Arent Elbertſz. Haen.
en
Pieter Ianſz. Vlas-vat.

1625.
Ian Tengnagel.
Henrick Held.
in plaets van Haen.

1635.
Claes Buyl.
in plaets van Tengnagel.

1637.
Iacob Dirckſz. Brouwer.

1642.
Iacob Vries.

1643.
Willem Lootsman, *Waterſ. ſubſtituyt.*

1644.
Ian Valckenier.

1648.
Willem van Buyl.

1654.
Pieter Corneliſz. de Sceuw.

1656.
Salomon Voetknegt.

1660.
Ian Voetknegt.
in ſijn Vaders plaets.

LYSTE

LYSTE,

Begrijpende de Namen van al de

PREDICANTEN

DER GEREFORMEERDE KERCKE;

Die van 't begin der Reformatie af, tot nu toe, binnen Amsterdam in de Duytse Gemeente zijn beroepen: Gestelt op de Ordre, soo als de selve van tijdt tot tijdt na malkanderen zijn bevestight; Midtsgaders ook, met aenwijsinge van de plaetse, waar van daen sy beroepen, en 't jaar wanneer sy gestorven zijn.

	Anno	
1	1578	Johannes Kuchlinus, beroepen van Embden, en anno 1596. geworden Regent van 't Collegie der Theologiæ binnen Leyden, alwaer hy 1606. is gestorven, oudt 60 Jaren.
2	—	Petrus Hardenbergius, beroepen uyt Embderlant, ende 1580. van hier tot Swol beroepen.
3	1580	Martinus Lydius, beroepen van Antwerpen, ende 1585. geworden Professor Theologiæ tot Franequer, alwaer hy 1600. is gestorven, out 61 Iaren.
4	—	Johannes Nicolai a Wassenaer, beroepen van Wydenes, ende in't selve Iaer den 28 October gestorven.
5	—	Hillebrandus Cunæus, beroepen van Hoog Caspel, ende 1583. van sijn dienst ontslagen.
6	—	Joannes Ambrosius, beroepen van Sybecaspel, ende 1599. den 16 October gestorven, out 53 Iaren.
7	1581	Joannes Hallius, beroepen van Leyden, ende 1619. den 2 October gestorven, out 70 Iaren.
8	1583	Everardus Harmanni, Amstelodamensis, beroepen van Maesland, tot eerste Predikant alhier in het Gast-huys, ende 1589. gestorven.
9	1585	Petrus Plancius, Predikant gheweest zijnde te Brussel, is, als de Prins van Parma de selve stadt gewonnen hadde, alhier beroepen, ende 1622. den 25 May gestorven, out 70 Iaren.
10	1588	Jacobus Arminius, Proponent zijnde, alhier beroepen, ende 1603. geworden Professor Theologiæ tot Leyden, alwaer hy 1609. den 19 October is gestorven, out 49 Iaren.

	Anno	
11	1590	Joannes Halsbergius, Proponent zijnde, alhier beroepen in't Gast-huys, ende 1599. in de kercken, ende gestorven 1606.
12	1599	Lucas Ambrosius, beroepen van Muyden alhier in't Gast-huys, ende 1610. inde kercken, ende gestorven 1628. out 56 Iaren.
13	1600	Joannes Ursinus, tot Uytrecht Predikant geweest zijnde, alhier beroepen, ende in December 1620. gestorven.
14	1601	Joannes le Maire, Proponent zijnde, alhier beroepen, ende 1642. den 4 July gestorven, out 75 Iaren.
15	1602	Warnerus Helmichius, beroepen van Delft, ende 1608. den 29 Augusti gestorven, out 57 Iaren.
16	1603	Jacobus Roelandus, beroepen van Frankendael, ende 1618. geweest Assessor in't Synodus Nationael tot Dordrecht, ende daer na tot Leyden gecommitteert totte oversettinge des Bybels, alwaer hy 1632. is gestorven, out 70 Iaren.
17	1608	Casparus Heydanus, beroepen van Frankendael, ende 1626. den 14 Januari gestorven, out 60 Iaren.
18	1610	Joannes Cornelius Sylvius, Amstelodamensis, beroepen van Sloten, alhier in't Gast-huys, ende 1622. inde kercken, ende gestorven 1638. den 19 November, out 73 Iaren.
19	—	Jacobus Triglandius, beroepen van Stolckwijck, ende 1634. geworden Professor Theologiæ tot Leyden, alwaar hy is gestorven 1654. den 11 April, out 71 Iaren.

Rudol-

20 | 1612 | *Rudolphus Petri, Amſtelodamenſis*, beroepen van Sanerdam, ende 1649. den 4 Juny geſtorven, out 64 Iaren.

21 | — | *Goſuinus Geldorpius*, beroepen van Sneeck, ende 1627. den 11 Auguſti geſtorven, out 63 Iaer.

22 | 1620 | *Adrianus Smoutius*, beroepen van Overmaes, ende 1630. den 7 Ianuary uyt deſe Stadt vertrocken, ende is tot Rotterdam 1646. geſtorven.

23 | — | *Otto Badius*, beroepen van Heuchelhoven en Lovenich uyt Gulickerlandt, tot eerſte Prekant alhier in't hoogduyts, ende 1626. in de nederduytſe kercken, geſtorven den 8 Mey 1664.

24 | 121 | *Joannes Kloppenburgh, Amſtelodamenſis*, beroepen van Heuſden, is 1630. in den Briel Predikant gheworden, ende 1640. geworden Profeſſor Theologiæ t' Harderwijck, ende 1644. tot Franequer, alwaer hy 1652. is geſtorven, out 60 Iaren.

25 | — | *Jacobus Laurentius, Amſtelodamenſis*, beroepen van Naerden, ende 1644. den 19 Marty geſtorven, out 60 Iaren.

26 | — | *Eleaſar Swalmius*, beroepen van Schiedam, ende 1652. den 4 Iuny geſtorven, out 70 Iaren.

27 | 1622 | *Antonius Plancius*, beroepen uytte Langeſtraet, alhier in't Gaſt-huys, ende 1624. den 28 February geſtorven.

28 | 1623 | *Petrus Wachtendorp*, beroepen van Limnich uyt Gulickerland, ende 1652. den 3 November geſtorven, out 67 Iaren.

29 | 1625 | *Cornelius Hanekopius*, Predikant geweeſt zijnde tot Breda, is, als het Spinola gewonnen hadde, in Iulio alhier beroepen, ende 1626. in November van ſijn dienſt ontſlagen, ende 1655. den 15 Iuly alhier t' Amſterdam gheſtorven, out 77 Iaren.

30 | — | *Petrus Pulleus*, beroepen van Amſterveen alhier in't Gaſt-huys, ende 1629. geſtorven

31 | 1626 | *Fredericus Keſſlerus*, beroepen van Stolburgh, alhier in't hoogduyts, ende 1636. na Braſil vertrocken, ende na ſijn wederkomſte 1643. beroepen in de nederduytſe kercken alhier, ende 1650. den 15 September geſtorven.

32 | 1628 | *Henricus Geldorpius*, beroepen van Leeuwarden, ende 1652. den 6 October geſtorven, out 52 Iaren.

33 | 1630 | *Joannes de Mourcourt. Amſtelodamenſis*, beroepen van Weeſp, in't Gaſthuys alhier.

34 | 1632 | *Petrus Claſenius*, beroepen van Domburgh uyt Zeelant, ende 1636. den 3 December geſtorven, out 45 Iaren.

35 | 1633 | *Antonius Hæringhoeck*, beroepen van Amersfoort, ende 1636. den 25 February geſtorven, out 36 Iaren.

36 | 1634 | *Lucas Trelcatius*, beroepen alhier uytte Francekerk in onſe Nederduytſe kerke, ende 1638. den 28 April geſtorven, out 36 Iaren.

37 | — | *Wilhelmus Somerus*, beroepen van Alckmaer, 1649. den 30 Sept. geſtorven, out 67 jaren.

38 | 1636 | *Jacobus Hollebekius*, beroepen van Amersfoort, ende 1650. den 30 November geſtorven, out 57 Iaren.

39 | 1638 | *Petrus Wittewrongel*, beroepen van Zierickzee uyt Zeelandt, en op 31 Iuly beveſtight, en 1662. den 17 Dec. geſtorven, out 53 jaren.

40 | 1639 | *Joannes Rulitius*, beroepen alhier uytte Engelſe kerck inde Hooghduytſe, ende 1652. van hier tot Heydelbergh beroepen, ende 1655. weder van Heydelberg alhier beroepen in de neerduytſe kerck, en op 16 May beveſtight.

41 | 1640 | *Henricus Rulæus*, beroepen van Weeſp, en op 25 May beveſtight,

42 | 1642 | *Petrus Leupenius*, beroepen van Hattem, ende op 30 Ianuary beveſtight,

43 | 1645 | *Wilhelmus Schotanus*, beroepen van Sneeck, en op 20 Iuny beveſtight,

44 | 1646 | *Cornelius Coſſius* beroepen van Purmerent, en op 13 April beveſtight, ende 1661. den 22 February geſtorven, out 45 Iaren.

45 | 1647 | *Harmannus Langelius* beroepen van Rotterdam, en op 16 Auguſti beveſtight,

46 | 1649 | *Joannes Heydanus*, beroepen van Rotterdam, en op 28 November beveſtight,

47 | 1650 | *David Rotheus*, *Amſtelodamenſis*, Proponent zijnde alhier beroepen, en op 10 April beveſtight, en 1655. den 6 Auguſti geſtorven, out 59 Iaren.

48 | — | *Caſparus de Carpentier*, beroepen van Amersfoort, en op 17 April beveſtight,

49 | 1651 | *Abrahamus Roeboff*, *Amſtelodamenſis*, beroepen

pen van Ilpendam, en op 7 May beveſtight,

50 — *Petrus Proëlius*, beroepen van der Goude, en op 7 May beveſtigt, ende 1661. den 19 Auguſti geſtorven, out 44 Iaren.

51 — *Samuel Koop a Groen*, beroepen van Weſtſanen, en op 12 November beveſtight.

52 1652 *Carolus Schulerus*, beroepen van Steenbergen, en op 7 Iuly beveſtight.

53 — *Petrus Grybius*, beroepen van Middelburgh uyt de Engelſe kerck aldaer, in de Hooghduytſe kerck alhier, en op den 10 November beveſtight.

54 — *Menſo Joannis*, beroepen van Swol, den 8 Dec. beveſtight, en 1664. den 4 May geſtorven.

55 1653 *Joannes de Gavarel*, *Amſtelodamenſis*, beroepen van Harderwijck, is op 5 Ianuary 1653. beveſtigt, ende den 4 Maert des ſelven Iaars geſtorven, ſonder (vermits ſijn ſiekte) eenighen dienſt aen de kercke alhier ghedaen te hebben.

56 — *Robertus Junius*, beroepen van Delft, en op 9 February beveſtight, ende is den 28 Auguſti 1655. geſtorven, out 49 Iaren.

57 — *Otto Belcampius*, beroepen van Deventer, en op 20 April beveſtight.

58 1654 *Abrahamus de Roy*, beroepen van Zutphen, en op 15 Marty beveſtight.

59 1656 *Jacobus Clercquius*, beroepen van Haerlem ende op 20 February beveſtight.

60 — *Andreas Lanſman*, *Amſtelodamenſis*, beroepen van Leyden, ende op 5 Marty beveſtight

61 — *Lucas Vinckius*, beroepen van Alckmaer, en op 7 May beveſtight.

62 1659 *Laurens Laurentius*, *Amſtelodamenſis*, beroepen van Dordrecht, en op 18 Ianuary 1660. beveſtight.

63 1660 *Joannes Niewenhuſius*, beroepen van Nimmegen, en op 21 Martij beveſtight.

64 1661 *Iſaacus le Maire*, *Amſtelodamenſis*, beroepen van Rotterdam, en op 3 April beveſtight.

65 — *Iacobus Triglandius*, *Amſtelodamenſis*, beroepen van Haarlem, en op 17 Iuly beveſtight, is 1664. den 8 Novemb. geſtorven, out 38 Jaer.

66 — *Laurentius Homma*, *Amſtelodamenſis*, beroepen van Enckhuyſen, en op 18 December beveſtight.

67 1662 *Johannes Viſſcherus*, beroepen van Zutphen, en op 1 October beveſtight.

68 1663 *Gerardus Havitius*, beroepen van Leyden, en op den 10 Iuny beveſtight.

69 1664 *Cornelius Lycochton*, beroepen van Rotterdam, en op den 2 Maert beveſtight.

RE-

REGISTER

Van het

EERSTE BOEK.

a. beteekent de eerste Colom, *b.* de tweede Colom.

A.

ADel, Hollandze Adel, en oude Adelijke Stamhuyzen. *b* 21
Adrianus Iunius misslag van de oorsprong der naam *Batavia*, *a* 3
Beuselachtige stoutheit van den zelven. *b* 5
Afgoderys oorsprong. *b* 25
Amstel, van die Heeren 't eerste gewach anno 1155 *a* 22. Haare nakomelingen genoemt. *a* 22
Amstel-land, daar op hebben de *Friezen* voor sestien eeuwen gewoont *b* 12. Geraakt onder de heerschappy der Deenen en Noormannen, anno 872. *b* 20
Verkrijgt zijn oude vryheit anno 877. *a* 21. Komt weder onder de deenze heersching *a* 21. De *Friezen* zijn uit *Amstelland* geweken. *a* 25 Door wie, en welk Christendom daar eerst ingebracht. *b* 28
Amstellanders, zijn geen *Menapiers*. *a* 9. Vordere bewijzen daar van *a* 10. Haar oude landbestier; *a* 22 Waren eertijds Edelen, Vrye, vrygelaatene, en slaaven. *a* 23. Hoedanich daar eertijds de slaven waren *b* 23. Oude inwoonders Goden, *b* 26. Iaarlijcx negen- en-negentich menschen levendigh geoffert, ook andere dingen. *b* 27. Hoese in geheiligde boschen gingen *b* 27
Amsterdammers geen *Batavieren*. *a* 4
Aschenaz heeft Europa bevolkt. *b* 1
Aurelius Cornelius misslag vande oorsprong der naam Batavia. *b* 3

B.

Baduenna, een naar bos, op de boodem der *Sevenwolden*, ook berucht door de nederlaag der *Romainen* onder *Apronius*. *b* 17
Bardi, hoedanige *Priesters*, *a* 26
Batavia is de oude naam niet van deze Landen. *a* 2. Out en nieuw *Batavien*, een verdichtsel. *a* 5
Batavieren, wie hun hedens daags die naam mogen toe passen. *a* 7
Bataviers Eiland beschreven. *a* 2 dat die naam of *Betouwe* zou af komen van *Bato*, een verdichtsel. *a* 3 Lengte en breete van 't *Bataviers* Eiland. *a* 3
Bataviers woonden eertijds ook buiten den Rhijn. *a* 4. Afkomstig van de *Catten* *a* 4. Haar landen tussen Waal, en Maas. *a* 4. nader bepaalt *b* 4. hebben soo wijt niet gewoont als by de meeste gesteld wort. *b* 4. *Yssel* geen scheidpaal der *Bataviers* landpaalen. *b* 4. woonden binnen den Rhijn: *b* 6. Op *Gallien*. *a* 6. Hebben nimmer regt aan *Amsteldam* gehad. *a* 7. Wierden van de Romainen genaamt; *Broeders, en Bondgenooten des Roomschen Volks*. Doch inder daad slaaven tot uitbreiding van haar heerszucht. *b* 11. *Bataviers* neemen de *Vriese* naam, en wetten aan. *a* 19
Belachlijk bewijs van *Pontanus*, genomen van het woordt *Hollander* meent. *a* 11
Belgen, oude *Belgen* hun magt. *b* 8
Beschrijving van *Fletios* oude gront. *a* 16
Beschrijving van 't Graafschap *Holland*, in 't kort. 29
Beschrijving, van de oude *Rhijn*. *a* 13
Beschrijving van d' oude *Yssal*. *b*. 13
Beuselachtige wonderen van *Frieslands* oorsprong *b* 12
Bosch *Baduenna*, op de bodem der *Sevenwolden* gegroeit. *b* 17
Breedezand, eertijds begroeit met riet gewas, en vol watervogelen; is de gront van het beruchte *Fletio*. *a* 16

C.

Chauci, haar woonplaatsen, waren tusschen de stroomen, Eems en Elve, *a* 18. Sijn afkomstig van de *Friezen*. *b* 18
Christendom in *Amstelland*, welke, en door wie daar in gebracht. *b* 28
Chronos by de *Grieken*, beteekent tijd. *a* 28

D.

DApperheit der *Chauci*, en *Franken*, beide afkomstig van de *Friezen*. *b* 18
Diederijk, eerste algemeine Graaf der Friezen, doch met bepaalde magt. anno 923. *a* 21
Diederijk de vijfde Graaf der Friezen, heeft groote zegenen. *b* 24. Is de eerste die naam van *Hollandsche Graaf* voert. *a* 25
Dorpen, de voornaamste in *Holland* en *Waterland*, worden genoemt 31
Drusus tocht *a* 14
Druides hoedanige Priesters; leerden de wijsheit, haar voornaamste leergront, der *Zielen onsterflijkheit* *a* 26. Offerden den menschen. *a* 27. Ook op verscheiden manieren. *b* 27
Duitsland leid buiten den Rhijn. *b* 6
Dwaling van de kleinheit der zuider zee in voorige tijden. *a* 13

E.

EGbert *van Amstel* bekent anno 1155. *a* 22
Europa, van *Aschenaz* bevolkt. *b* 1

F.

FLetio, een zeer berucht Eiland eertijds, daar nu 't bredezand is. *a* 16
Franken dapperheit, afkomstich van de Friezen, oorsprong van haar naam. *b* 18. Ontaarden van haar dapperheit, en reeden waarom *a* 20. Misbruiken hun zegenen, tot een last der *Friezen*. *a* 19. Oorlogen met de *Friezen*: Staat dezer landen onder hun. *a* 19
Friesche Koningen, hadden klein gezach *a* 22. *b* 22. Waar in het zelve bestond. *b* 22
Friezen, een zeer beroemt volk; over-

troffen verre de *Bataviers* *b* 11. Stonden hun vryheit eldelmoedich voor *a* 12. Nooit uit haar paalen geweeken: maar die van tijd, tot tijd uit gebreit. *a* 12

Friezen, haar oude Schrijvers. *a* 12. hebben voor ſeſtien eeuwen op *Amſtelland* gewoont. *b* 12. Krijgen tegen de *Romainen* *a* 15. hun oude landt-paalen *a* 17. groote en kleine Friezen, haar woonplaatzen. *b* 17. Ondragelijke ſlaverny onder de *Noormannen* en *Deenen*: door haar gedwongen tot het bouwen van lage deuren, (een bewijs hunner ſlaverny en ſchatting te geven. *b* 19. Uitgeſtrekte landpalen en groote zeegenen der *Friezen*. Neemen *Britannien* in, anno 449. *b* 18. De *Bataviers* neemen haar naam, en Wetten aan. *a* 19. Kiezen een hooft anno 800. en waarom. *b* 19. Oorlogen met de *Franken* *a* 19

Friezen, de kleine *Friezen*, kiezen een Graaf doch met bepaalde magt: anno 923. *a* 21. hun eerſte Graaf *Diederijk*. *b* 21

Friezen, verſpeelden haar zelven eertijds tot ſlaaven. *b* 23. Gingen tot haar twintich Jaren naakt; ook in de bitterſte koude. *b* 23. haar kleding en oude manieren *b* 23. De beſtendigſte aller volkeren in 't noorden. *a* 24. behouden hedensdaags noch veel van haar oude manieren. *a* 24

Friezen, in 't *Amſteland* geweeken. *a* 25. Uit de Stad *Vroone*, beſtreeden *Alkmaar* verſcheiden reizen. *a* 25. geraaken onder de *Hollanders* *b* 25

Frieslands oorſprong van *Friſo*, beuſelachtich *b* 12. Meiren daar in. *b* 16. d'oude paalen van *Friesland*. *a* 17. Daar in hebben de *Romainen* de nederlaag *b* 17. Daar in zijn de Pylaaren van *Hercules* door d'oceaan beſpoelt. *a* 18. de Prieſters beſtierden 't gemeine beſt, meer als de Koningen. *b* 22. Vierderley ſtaat van menſchen daar in. *a* 23

G.

GEbouw daar de *Friezen* ſchatting aan de *Noormannen* betaalden. *b* 19

Gemeene weegen, eertijds *Meent of miene weg*, genaamt. *b* 11

Germanicus tocht. *a* 14. in gevaar op de *Watten*. *b* 14

Goden der oude *Amſtellanders*. *b* 26. De Son voor Opperſte Godt. *a* 27

Goden verſcheiden benamingen van Goden, en waarom. *b* 28

Godinne *Tanfanes*, eertijds zeer berucht. *a* 28

Godt, die naam afkomſtich van goetheit. *b* 28

Gotrijks togt, heel verwoet tegen de *Franken*. *b* 19. Land met verwoede uitgelatentheit, op de Frieſe bodem. *a* 20. Raakt door vloekverwantſchap der ſijne om hals. *a* 20

Graaf, waar van die naam afkomſtich *b* 21

't Graafſchap van *Holland* in 't kort beſchreven. 29

Gysbrecht van Amſtel ongelukkigh in d'Oorlog: Sijn nakomelingen genoemt. *a* 22

H.

HArtoog, waar van die naam herkomſtich *a* 23

Hercules heeft in ons land nooit geweeſt *b* 1

Hercules Pylaren in *Friesland*. *a* 18. door d'Oceaan beſpoelt. *a* 18

Holland, de meiren daar in worden genoemt *b* 16

Hollands Graafſchap in 't kort beſchreven. 29

Hollanders hadden ſwaaren Oorlog met d'Uitterſche. *b* 24. Overwinnen by *Ykelmonde*. *b* 24

Hollandſe Adel, en oude Adelijke Stamhuizen genoemt *b* 21

Hollandſe Graaf, de eerſte is geweeſt, *Diederijk* de vijfde, Graaf der *Friezen* *a* 25

Hollandſe ſteeden, *b* 30. En eenige voornaamſte dorpen worden genoemt. *a* 31

I

IOannes *Iſacius Pontanus* dwaling, plaatſende de *Menapiers* op *Amſtelland* *b* 7. wort wederleit *a* 9. Belacchelijk bewijs van hem. *a* 11

Iman Saul, wat dat was, en waarom opgerecht. *a* 28

Iunius misſlag van d'oorſprongh der naam *Batavia* *a* 3. Sijn quade uitlegging, vande woorden *Rhijn boorden*, wederleit. *a* 13

K.

KLeeding en oude manieren der *Friezen*. *b*. 23.

Koningen onder de *Friezen* hadden klein gezach *a* 22. Meer de naam als daad, haar achting beſtond in helden ſtukken tegen den Vyand uitgewerkt. *b* 22

Krijg der *Friezen* tegen de *Romainen*. *a* 15

L.

L*Aſſen*, beteekende vrygelatene. *b* 23

Lof der *Friezen*, *a* 12

M.

M*Aas* valt by *Loevenſtein* inde *Waal*. *b* 2

Mallegat by *Leiden*, en waar van zoo genaamt. *b* 2

Manarmanus Haaven, voor ſeſtien eeuwen vermaart door groote Scheepvaart. *b* 17

Meent, *Mieneweg*, waar van herkomſtig. *b* 11

Meiren in verſcheiden plaatzen, genoemt. *b* 16

Menapiers ſwakheid, en landſtreek *b* 8. Geen *Amſtellanders* *a* 9. Uit hun eerſte woonplaatzen verdreeven. *b* 9. Waaren zonder ſteeden, *b* 9. Vordere bewijzen, dat niet op *Amſtelland* woonden. *a* 10. hare hedendaagſe landpaalen. *b* 10

Menſchen levendich in *Amſtelland* geoffert: en de manier van offeren, wiert door de *Druiden* verricht. *b* 27

Miſſlagen omtrent d'eerſte inwoonders van *Amſtellant*. *a* 2

Miſſlagen van verſcheiden Schrijvers vande oorſprong der naam *Batavia*. *a* 3

Miſſlag van *Strabo* een Griex landbeſchrijver. *b* 7

N.

NImwegen van de *Noormannen* ingenomen. *a* 20

Noormannen komen de *Franken* woeſt op den hals. *a* 19. hun verwoetheit tegen de *Friezen* *b* 19. wonderlijke Schatbetaling geeiſt *b* 19. Dwongen de *Friezen* lage deuren te bouwen, om hun ſlaverny indachtich te zijn. *b* 19. Neemen *Wijk te Duurſteede* in, anno 865 *a* 20. worden van de *Friezen* geſlagen. *a* 20.

Regiſter van het tweede Boek.

a 20. Neemen *Nimwegen* in a 20. Vallen in't Duitze rijk. b 20. Worden uit *Friesland* gedreven. a 20. *Amſtelland* komt onder haar heerſchappy, anno 872 b 20. Die heerſching verlooren, anno 877. Brengen haar weder onder de zelve. a 21

Noort-Hollanders, hebben noch veel van haar oude manieren; als geel hair, en korte kleederen by het vrouw volk. a 24

O.

OFferhande van levendige menſchen, en andere dingen jaarlijcx in *Amſtelland* b 27. Noch andere ſchrikkelijke manieren van offeren a 27

Oorlogen der *Friezen* met de *Franken*. a 19

Oorſprong, en loop der *Waal*. a 7

Oorſprong van de *Zuider-zee*, b 13. en oude gelegentheit a 16

Oorſprong van *Afgodery* b 25

Orpheus outſte Griexe dichter. a 27

Oude landzaaten meeſt qualijk aangeweezen, a 1. oorzaak dezer dwaling. b 1

Oude Volkeren in *Nederland*. a 8

Overheit der *Friezen* beſtierden 't volk meer door goede voorgang, dan gebod; byzonder voor de ſlagh-order den Vyand onder de oogen te zien. b 22

P.

POntanis dwaling, plaatſende de Menapiers op *Amſtelland*, b 7. wederleit a 9. belacchelijk bewijs van hem. a 11

Prieſterinnen, eertijds hoogh geacht volgden de legers. b 26. haar kleding b 26

Prieſters in *Frieſland* beſtierden 't gemene beſt, meer als de Koningen. b 22

Prieſters onſer voorouderen, welke, en haar dienſt a 26

Pylaren van *Hercules* in Frieſland. a 18

door d'Oceaen beſpoelt a 18

R.

R*Hijns* oorſprong, en loop. b 2

verdeelt haar by *Schenkenſchans*. b 2

Rhijns loop, by *Wijk*, na *Uitrecht*, *Woerden* en *Leiden* ingeboort, geſtopt. b 2

Rhijns, twee oude armen beſchreeven. a 5

Rhijn ſcheidt *Duitſland* van *Gallen*. a 6

Rhijn oude *Rhijn* beſchreeven a 13

Romainen krijg tegen de *Frieſen*. a 15

hebben onder *Apronius* de nederlaag in *Frieſland* gehad. b 17

S.

SLaven tweederley eertijds in *Amſtelland*. b 23. de *Frieſen* verſpeelden haar ſelven tot Slaven. b 23

Slaaverny der Frieſen onder de *Noormannen*. b 19

Son voor d'opperſte Godt der *Amſtellanders*. a 27

Staat deeſer Landen onder de *Franken* en *Noormannen*. a 19

Steeden in *Holland*, worden genoemt b 30

Strabo een Griecx Land-beſchrijver, taſtelijke dwaling. b 7

T.

T*Heuth* d'opperſte Godt, waar van ſoo gehaamt. a 28. *Lactantius* gevoelen daar over b 28

Tocht van *Druſus* a 14

Tocht van *Germanicus*. a 14

Toxandri, voor ſeſtien eeuwen hier gehuiſveſt. b 1

U.

U*Itrechtſe* hadden ſwaaren Oorlogh met de *Hollanders*, by *Yzelmonde* geſlaagen. b 24

V.

V*Elouwe*, waar van ſoo genaamt: b 3

Veleda een aanzienlijke *prieſteres* b 26

Verandering der Eilanden en Zuiderzee in zeſtien hondert jaaren. b 14

Vroone, Hooftſtad der kleine *Frieſen*, daar uit beſtreedenſe *Alkmaar*. a 25

ingenoomen, en ten gronde verwoeſt 1294. b 25

Vryheit, oorzaak van langzaame beraatſlaaging, en verdeelde kragt. b 19

W.

W*Aals* oorſprong. a 7

Waterlandſe dorpen, de voornaamſte genoemt. b 31

Watten, daar op is *Germanicus* in gevaar, b 14. hun oude gelegentheit aangeweeſen a 15

Wonderen beuſelachtige, van *Frieslands* oorſprong b 12

Woningen der *Bataviers* wie hun heden daags die naam mogen toepaſſen. a 7

Woonplaatzen der groote *Friezen*, en ook de kleine. b 17

Woonplaatzen der *Chauti*, a 18

Wijk te duurſteede vande *Noormannen* ingenomen anno 865. a 20

Y.

Y*Zal*, oude Yzal beſchreeven. b 13

Z.

ZUider zee, dwaling van haar kleinheit in vorige tijden. a 13. Haar oorſprong b 13. Verandering in ſeſtien hondert jaar. b 14. Haar oorſprong, en oude gelegentheit. a 16. Is niet veel kleinder geweeſt, over ſeſtien hondert jaar als nu. a 16. De meeſte afbreuk geleden tuſſchen *Staveren* en *Enkhuizen*. a 16

Regiſter van het tweede Boek.

A*Da*, Graaf *Diederik* de ſevende, zijn Dochter, trouwt met *Lodewijk*, Grave van *Loon*. a 34. Vlucht na *Leyden* op den *Burgt*: Wort op *Texel* bewaart: ſterft binnens jaars. b 34

Adel, Hollandtze, daar onder zijn die van *Amſtel* eertijdts de voornaamſte geweeſt. b 149. Doch uytgeroeit en verdreven. 150

Adel, raadtſlagen, om *Jan*, de zoon van Graaf *Floris* in *Engeland* te halen. a 115. ſenden aan hem gezanten b 115. haar voorſtel aan de *Koning van Engellandt*. a 116. halen Graaf *Jan* in. b 116. werden verdacht gemaakt, vertrecken. a 117

Adel van *Holland* en *Zeeland*, ſtaat op

(H 3) tegen

tegen Graaf *Floris*, *a* 58. Oorzaak waarom. *b* 57. Noemen hem der *Karelen Godt*. *b* 62
Adel van *Zeeland*, door Graaf *Floris* geſtraft. *b* 59. andere van hun in genaden genomen. *b* 59
Aelbrecht, Roomſche Keizer, wort door *Ian van Reneſſe* tegen deſe Landen gaande gemaakt, trekt te rugge, maakt vreede met haar. *a* 135
Aloudt, Bailjuw van zuydt *Hollandt*, richt groote moeite tot *Dordrecht* aan, 125. Heer *Wolfart* ſterkt hem. *a* 126 Wort vande *Dordrechtſe* gevangen, en op een ſchrickelijke wijſe gedoodt. 129
Amelis van Mijnden, zoon van *Arent van Amſtel*, zyn nakomelingen. *b* 151
Amelis van Mijnden, eenen anderen als boven gedacht, leefde omtrent het jaar 1440. *b* 151. zijn dochter Nonne tot *Amſterdam*. Hy hervat de naam van *Amſtel*: ook haar *Wapen*. 152
Amiſvoort van oproerige *Kerners*, &c. ingenomen. *b* 47. Weder verovert *b* 48
Amſtels heerlijkheits verlies, en d'oorzaak waarom. *a* 57
Amſtel, van *Amſtel*, dit geſlagt in d'oude Chronijken *Aemſtel*, *Aemſtelle*, en *Ameſtella* genaamt. *a* 31. Van oude tijden af eigendom aan *Aemſtelland* gehad. *b* 31. d'Eerſte wort in zeeker lijſt gedacht anno 1019 *a* 32. Die Heeren, leenmannen van *Uitrecht*. *a* 32. Hebben eenige goederen gehad in *Bukeſchop*. *a* 39
Amſtel, de Heeren van *Amſtel* haar lof, en nader verhaal van haar oude aanzienlijkheit: 149. Doch uytgeroeyt, en verdreven: 150. 151. De Wapens vernictight: *b* 150. Hoe deſelve eertijds geweeſt zijn, namelijk *vier ſwarte balken in een goutveldt*. *b* 150
Afgebeelt hoe het eertijds was, en naderhant verandert is. 153. Haar geſlacht-Tafel, en verdere nakomelingen. 154. Verhaal van de *Heer P. C. Hooft*, over haar dappere kloekmoedigheit. 158
Amſtel, een Revier, vloeit middel door *Amſtellandt*. Het deel ten ooſten, genaamt *Ouden Amſtel*, ten weſten, *Nieuwen Amſtel*. 159
Amſtelland, of *Aemſtelland*, van oude tijden af, eigen geweeſt aan de Heeren van *Amſtel*. *b* 31
Amſtellandts palen, hoe verre zich uitſtrekken, nu onzeeker. *a* 166
Amſtellandt eertijds onder de heerſchappy der *Heeren van Amſtel* *a* 165 anno 1296. aan de graaflijkheit vervallen: wegh geſchonken, anno 1299: En anno. 1317 weder aan de Graaflijkheit gehegt. *b* 165
Amſtellandt, eertijds een leen van *Uitrecht*: *a* 166. Of het in 't geheel of ten deel ſoo is geweeſt. *b* 166. Onzeekerheit van die zaak. *b* 167
Amſtellandt, waar van die naam: een gedeelte van 't *Graafſchap Hollandt*. Waar gelegen, en hoe bepaalt. 159 Eertijds *twee Slooten* daar in: 160. Nu met veel *Luſt-huizen* verzien. De gront is laag, week, en moeraſſig: Wey, en Hoylant, *a* 161. Wert met moolens droog gehouden, de weeke gront met heyen vaſt gemaakt. Veenlanden daar in, ende deſſelfs aart. *b* 161. Boomen in *Amſtellandt* onder d'Aerde, door ſtorm omgewaayt. 163. Nader reden daar over, 164. Voor 30 jaren meer wateren als tegenwoordich daar in. *a* 164. Viſch in de wateren, hoedanicheyt van de lucht alhier, gedierten daar in, ook onzuyvere. *b* 164 Tam vee, Water Vogels, Lucht Vogels, *a* 165
Amſtellandt heeft veel verwoeſtingen uytgeſtaan: *a* 168. Deſſelfs tegenwoordige bloeyende ſtant. *b* 168
Amſterdam, de Hooftſtadt van *Amſtellandt*, eertijds ſtonter een ſlot, genaamt, *Aemſtels Veſten*. 160
Amſterdam, daar is *Heer Gysbrecht* na eenige tijt weder gekomen, die deſſelfs herbouwing onderneemt: 147 Wort van hem verlaten, en tot de gront vernielt. 148
Amſterdam, voor de laaſte maal verwoeſt, anno 1300. Naderhant in Koophandel, en zeevaart uytſteekende toegenomen. *b* 168
Amſterdammers tol-vry verklaart, anno 1291. *b* 55
Amſterdams Wapen, verhaal hoe het is, namel. *drie St. Andries Kruyzen*, geen Moolen wieken. 150
Arent van Amſtel, broeder van den laaſten *Heer Gysbrecht*, de naam van *Yzelſteyn* aangenomen: *a* 151 Diens jongſte zoon, toegenaamt van *Mijnden*. *b* 151. Alle die hun vermeeten van *Amſtels* nakomelingen, zijn van deezen *Heer Arent*. *b* 151

B.

Badeloch, dochter van *Engelbrecht* van *Amſtel*, trouwde aan *Willem* d'eerſte van die naam Heer van *Egmont*: gewan een zoon, genaamt *Gerrit*, die na zijn Vader Heer van *Egmont* wierd. *a* 40
Baerte, een vrouw, heeft eertijds het ſlot *Yzelſteyn*, manlijk verdadigt. *a* 125
Ballingen om de zaak van *Graaf Floris*, komen *t'Uitrecht* by een: Vlugten uyt die Stad: 144. Verdrenken in de Lek. 145
Biſſchop, hoe die behoort te zijn. *a* 42. Hoe de *Uitrechtze* waren *a* 42. Verwijt van *Dirk de vierde*, Graaf van *Holland* aan den Biſſchop van *Uitrecht*. *a* 43
Biſſchop van *Keulen* bewaart *Uitrecht* *b* 43. Belooft aan d' *Uitrechtze* Biſſchop zeege *a* 44. Sluit Koning *Willem* onwetende binnen *Uitrecht*. *a* 44. Doet een verzoek aan hem, heel ontydig. *b* 44
Boere Karelen, veertig tot Ridders geſlagen. *a* 62.
Boomen onder de Aarde in *Amſtellandt*, maaken groote moeyte in 't graven door ſtorm en onweer omgewaayt, onder de Aarde gegroeyt. 163. *M. Schook* verhaal daar over. *b* 163
Brief van de Heer van *Kuyk*, aan *Graaf Floris*, door een Paap behandigt. *b* 76
Brief van de *Uitrechtze* Biſſchop *Godefridus*, over de twiſt en verzoening tuſſchen hem en *Egbert van Amſtel* *b* 32
Brief van de *Weſtvrieſen* gegeeven anno 1299. Waar in haar miſdaat bekennen, van de muytery tegen den jongen *Graaf Ian* begaan *a* 133
Brief van *Graaf Willem* anno 1222. Waar in hy voor de remedie zijnes ziels, en die van zijn voorouderen, geeft hondert ponden, aan de Kerke van de Heilige *Maria* in *Rhijnsburg*, &c *a* 39
Brief van verbondt, door Grave *Ian van Henegouw*, *Ian*, *Soon van Graaf Floris*, en de *Grootſte Steden* van *Hollandt*, en *Zeeland*, tegen de *Zamengeſwoorens*, en hunne vrienden, wegen de doodt van *Graaf Floris*. 131
Brief van verzoening tuſſchen *Graaf Floris*, en *G. Van Amſtel*, anno 1285. *b* 53

Brief

Brief van verzoening tuſſchen Graaf *Floris*, en *Heer van Woerden*. an. 1287. *b* 53

Bukeſchop, eertijds onder de Goederen van *Amſtel*. *a* 161

Bukeſchop, *Graaf Willem*, beveelt zijn goederen daar in geleegen te koopen van de Heer *Gysbrecht van Amſtel*. *a* 39

De plaats *Bukeſchop* is nu onbekent. *b* 39

D.

Diederijk de zevende van die naam, de elfde Graaf van *Holland*, overleden: zijn dochter trouwt met *Lodewijk* Grave van *Loon*, terwijl hy onbegraven was. *a* 34

Dirk van Velzen, na alle vermoeden de Vader van *Gerart van Velzen*, bekent omtrent het jaar 1230. *a* 108

Dordrecht, groote moeite aldaar door de Bailjuw *Aloudt*, aangerecht. 125. Wordt den Oorlog aangezeidt: En belegert. *b* 126. Van de beleggers verlaten. *a* 129

Dordrecht van *Ian* Hartog van *Brabant* belegert. *b* 139

Dordrechtze, belegert zijnde, vallen uyt. Neemen *Alout* den *Bailjuw* gevangen. *a* 129. Slaan hem doodt. *b* 129

Dordrechtze ſlaan *Hartog Ian* van *Brabant*. *b* 139. Ook de *Vlamingen* voor *Ysselmonde*. *a* 141

E.

Eduart, Koning van *Engelandt* geeft zijn dochter *Elizabeth* aan *Ian*, zoon van *Graaf Floris* *a* 60. Maakt een verbondt met die *Graaf*: *b*. 60. Vreede met *Vrankrijk*. Sijn onderdanen breken 't verbond met *Holland*: dat hy toeſtaat. *b* 60. Doet *Graaf Floris* beſchuldigen van *Eed* of *verbond breuk*, *b* 63. Dreigt zijn zoon, *a* 64. Beveelt zijn haats uitwerking: aan *Graaf Guye*, en *Hartog Ian*. *b* 64. De machtichſte aandrijver van *Graaf Floris* doodt. *b* 73. Doet zijn dochter trouwen met den jongen *Graaf Ian*, *Floris* Soon. *a* 116

Egbert van Ameſtella, bekent met name, anno 1131. *a* 32. Heeft grooten twiſt met den *Biſſchop* en Kerk van *Uitrecht*, en waarom. *b* 32

Egidius van Amſtel, derde zoon van *Engelbrecht van Amſtel*, in de *Kroniken* niet byzonders van hem. *a* 41

Elizabeth Eduart Koning van *Engelandts* dochter, ondertrouwt met *Ian*, zoon van *Grave Floris*, *a* 60. Trouwt met hem. *a* 116. Na zijn doodt, reiſt weder na *Engelandt*: aldaar met den Graaf van *Herefort* trouwde. *b* 133

Enkhuyzen, door Graaf Ian van *Henegouws* volk, geplondert en verbrand. *a* 114

Engelbrecht van *Amſtel*, outſte zoon van *Gysbrecht van Amſtel* d'eerſte van die naam, heeft geleeft anno 1203. niet byzonders van hem geſchreeven. *a* 40

Engelze, mogen alleen te *Dordrecht* Wol te koop brengen. Door hun giericheit, verbreekent. *b* 60

F.

Floris de vijfde van die naam de negentiende Graaf van *Holland*, &c maakt een verbond met d'*Uitrechtze* *a* 50. Uit diens kracht, in oorlog met de Heeren van *Amſtel*, en *Woerden*. *b* 51. Veroverd het ſlot *Vredeland*. *a* 52. En *Montfoort*. *a* 53 Verzoent zich met *Amſtel*: *a* 53. Ook met *Woerden* *b* 53. Slaat *Amſtel* Ridder *a* 55. vergunt d'*Amſterdammers* tol-vry te zijn anno 1291. *b* 55. Ontfangt geſchenken van d'*Uitrechtze* Biſſchop, ook de ſlooten *Vredelant* en *Montfoort*, doch geeftſe weder over. *b* 56. Verdrijft zijn moeije, en kinderen uit zijn landen. *a* 57. In Oorlog met *Guye* Graaf van *Vlaanderen*, *b* 57. De *Hollandze* en *Zeelandze* adel, ſtaat tegen hem op: *a* 58. Oorzaak waarom. *b* 57. Send zijn Vrouw en Soon, na *Middelburg*. *a* 58. Tragt die ſtadt t'ontzetten. *b* 58. Van Hartog *Ian* misleit: Van Graaf *Guye* gevangen. *a* 59. Koopt zich los, ſtraft den zeeuzen adel, reiſt na *Schotland* om die Kroon. *b* 59. Laat die om geld afkoopen *a* 60. reiſt na *Engeland*, anno 1294. zijn zoon *Ian* ondertrouwt aan *Elizabeth* Koning *Eduarts* dochter. *a* 60. Laat zijn zoon aldaar. *b* 60. Reiſt na *Bergen* in *Henegouw*. Met Graaf *Guye* weder in Oorlog. Laat *Sluis* afbranden. *Kadzant* tot een puyn-hoop maken. *a* 61. Sijn zachtmoedicheit tegen de gevangenen, op *Beverlant*. *a* 62. Veertich boere karelen ridders geſlagen. *a* 62. Dat d'Adel qualijk neemt. *b* 62. Noemen hem der *Karelen Godt*. *b* 62. Reiſt na *Vrankrijk*, maakt vrede met die Koning: oorzaak van meer haat. *a* 63. *Eduard* Koning van *Engeland*, beſchuldigt hem; daar hy trotzelijk op antwoordt. *b* 63. Van *Velzen* zijn vinnigſte Vyant, *a* 64. En oorzaaken waarom, *b* 64 &c. Sijn voornaamſte Vyanden en oorzaaken van haat. *a* 72 en 73. Toeleg om hem uit zijn land, en binnen *Uitrecht* te krijgen. *b* 76. Een brief van de Heer van *Kuyk*, hem door een Paap behandigt. *b* 76. Sijn redenen daar over. *a* 77. Wort tot *Uitrecht* komende, door Heer *Wolfert van Borſſelen* ontmoet. *a* 77. Doet alle vlijt om den voorgewenden twiſt, neder te leggen *b* 77. Door een Vrouw *bedekte'ijk gewaarſchuwt*: *Dat hy in de wint ſtaat*. *b* 78. Is vrolijk met zijn Edelen, en Ridders. *b* 79. Gaat te ruſt door van *Amſtel* gewekt, *a* 79. Drinkt een Vrienden dronk met hem. *b* 79. Rijd ter jacht zoo hy meende, *a* 80. Wort gevangen. *b* 80. Op 't huis te *Kronenburg*, daar na op 't ſlot te *Muiden* gebracht. *b* 81. Doet een lange verantwoording, *b* 81. In boeyens geſpannen, en in een gevangenis opgeſlooten. 86. Sijn biegt-vader komt by hem. 90. Hun zamenſpraak door *Woerden* belet *a* 90. Wort zeer pijnlijk. En van *Woerden* beſpot *b* 90. Weigeren hem te mogen biechten. *a* 93. Schrijft aan zijn volk. *a* 94. Valt inde ſloot; aldaar door *Velzen* wredelijk omgebracht. *b* 95. Uit het water geholpen, ſterft, *a* 97. Waar begraven. *a* 97. 119. Beſchrijving van zijn hoedanicheit, huisvrouw, en kinderen, wonder van zijn twee windhonden. 97

Franze Koningh zendt gezanten aan *Ian* Grave *Floris* zoon, om vrede met hem te maken: word daar van *Borſſelens* raad, afgeſlagen. 121

Franze Koning, zendt ſyn Admirael tot hulp der *Hollanders*: 142. door zijn macht en byſtant zijn de Vlamingen geſlagen, en Zirkzee ontſet. 143

G.

Gerart van Velzen, Graaf *Floris* vinnighſte vyant. *a* 64. d'oorzaken waarom onderzocht. *b* 64. beweegt ook anderen tot haat en wraak tegen den Graaf. *a* 74. Neemt hem gevangen, *b* 80. Brengt Graaf *Floris* wredelijk om den hals. *b* 95. zwaarlijk gewont, vlugt op Kronenburg. *b* 96. Wort gevangen. *a* 102 Aan de woedende gemeente overgeleverdt. *b* 102. Schriklijk miſhandelt. *b* 103. In een ton gerolt. daar aan eenige twyfelen, 't wordt nader onderſogt. 105. Vaſtgeſtelt dat hy ſchriklijk op verſcheide wijſen, is gepijnigt, en ter doodt gebragt. *a* 107. Syn vrienden gedoodt, of verdreeven. *a* 107

Gerardt, Heer van Voorne, trouwt met de Dochter van *W. van Borſſelen*, zijn Moeder trouwde aan de zelve Heer. 121. ontdekt het ſchielik vertrek van Heer *Wolfart*, met de jonge Graaf *Jan*. *a* 127

Geſlacht-tafel van de Heeren van *Amſtel*, en hare nakomelingen. 154

Gevangen Vlamingen naakt uytgeſchudt, en zoo na huys gezonden. *a* 62

Gezanten van den Adel, komen by Graaf *Jan* in *Engelandt*, doen een voorſtel aan die Koning. *a* 116. komen met de jonge Graaf in *Zeelant*. *b* 116. Vertrekken van hem, ook wordt de Heer van *Brederoode* verzonden. *a* 117

Gezanten van de Franſe Koningh, komen by Graaf *Jan* Graaf *Floris* zoon, door van *Borſſelens* raad, rechten niet uyt. 121

Godefridus van *Ameſtella* bekent met name 1131. *a* 32. Geen Biſſchop te *Uitrecht* geweeſt. *b* 33

Godefridus Biſſchop van *Utrecht* heeft grooten twiſt met *Egbert van Amſtel*. *b* 32. en brief daar over. *b* 32

Gozewijn van Amſtel, zoon van *Willem van Amſtel*, Prooſt van S. *Iohans* tot *Uitrecht*, de zevenendartighſte Biſſchop van *Utrecht*, een zachtzinnigh en eenvoudigh man. *b* 41. Laat het Biſdom vervallen, en daarom afgezet. *a* 42

Graaf van Kleef, na de doot van Graaf *Floris*, neemt 's Landts zaken aan hem. *a* 109. Komt in den Hage. *b* 109. Houdt luſtigh open hof, dat onluſt verwekt, ſluypt ſtil ten lande uyt. 110

Guye, broeder van Graaf *Ian van Henegouw*, na de doodt van *Graaf Floris*, ruimde den Hage, tegen de komſt van den Grave van Kleef, *a* 109. Blijft tot Geertruidenberg en regeerde *Zuidt Hollandt*. *b* 109

Guye, Graaf *Ian van Henegouws* broeder, door zijn toedoen geworden de 42 Biſſchop van *Uitrecht*. *b* 136. Wordt gevangen: anno 1304: *b* 138. Tegen Graaf *Guye* van *Vlaanderen* geloſt. 146

Guye Grave van *Vlaanderen*, in oorlog met *Graaf Floris*. *a* 57. Belegert *Middelburg*. *b* 58. Houd *Graaf Floris* gevangen. *a* 59. Antwoordt *Ian* Hartog van *Brabant* wegen dit gevangen houden *a* 59. Ontſlaat *Floris*, voor een groote zomme penningen. *b* 59. Vergadert volk, weder tegen *Graaf Floris*. *a* 61. Maakt een verbondt met *Ian*, *Grave Floris* zoon. 121. Send zijn twee zoonen aan hem. Haar ſchrikkelijken Eedt, en waar over. 122. Graaf *Ian* komt te *Gent* by hem: 122. Verovert *Middelburg*; *b* 137. Belegert *Zirkze*: *a* 138. Wort geſlagen: hervat het beleg *b* 138. Trekt in *Hollandt*. *a* 139. Komt tot *Utrecht*. 140. Vlugt uyt *Hollandt*: belegert *Zirkzee*. 142. Heeft de nederlaag; wordt gevangen: 143. Tegen Biſſchop *Guye* geloſt. 146

Gysbrecht van Amſtel d'eerſte van die naam, een dapper held. *b* 33. Helpt de Graaf van *Loon* na *Uitrecht*. *b* 24. raakt daarom mede in Oorlog *b* 24. Sijn landen verwoeſt *b* 24. Staat anno 1227. *d'Uitrechtze* Biſſchop *Otto*, tegen den Kaſtelein van *Koevorden* by. *a* 35. Hebben de nederlaag *b* 35. Beneeven anderen gewont, en gevangen. *a* 35. Op zijn woord ontſlagen, komt beneven anderen in een jammerlijke ſtaat *t'Utrecht* in 't Capittel. *b* 37. Van zijn gegeven woord ontſlagen. *a* 38. Uit een brief van Graaf *Willem* blijkt dat anno 1222. eenige goederen gehad heeft in *Bukeſchop*. *a* 39

Gysbrecht van Amſtel, de tweede van die naam, zoon van *Engelbrecht van Amſtel*, ſteedehouder van *Amſtellandt*, leefde anno 1225. *b* 40. Is ſcheitsman tuſſchen den Biſſchop van *Uitrecht*, *Otto*, en *Gerardus*, Grave van *Gelre*; ook in een andere zaak tuſſchen den zelven Biſſchop en *Floris* de Vierde Graaf van *Holland*. *b* 40. Was getrouwt met *Bertranda* Heeren *Ians* Erfdochter van *Yzelſtein*; en wan daar by beneevens noch drie zoonen, Heer *Gysbrecht van Amſtel*, de derde van die naam. *a* 41

Gysbrecht van Amſtel, de darde van die naam; zoon van *Gysbrecht van Amſtel*, de tweede van die naam, Ridder, jong zijnde ook genoemt *van Yzeiſteyn*. *a* 41. Maakt met anderen, een verbond tegen den Uitrechtze Biſſchop *Henrick van Vianen*. Verwoeſt het *Sticht*. Stemt tijd en plaats tot ſtrijden, *b* 43. Heeft de nederlaag; wort gevangen. *a* 45. weder ontſlagen. *a* 46. Van de Oproerige Kermers, Waterlanders, en Weſtfriezen, tot hun hooft gedwongen. *b* 46. Dat hy aanneemt en voertſe in 't *Sticht*. *b* 46. Doet een dappere reeden; en Brengtze voor *Uitrecht*. *a* 47. Scheidt de oproerige *a* 48. Pand het ſlot Vredelant *a* 49. Weigert het over te geeven. *a* 51. Komt met de Biſſchop daarom in Oorlog *a* 51. Heeft d'overhant. *a* 51. In oorlog met *Graaf Floris b* 51. Tragt *Vredeland* t'ontzetten *b* 51. Sijn volk geſlagen, hy gevangen. *a* 52. Met *Graaf Floris* verzoent *a* 53. Graafs geheime raad gemaakt *b* 54. Ridder geſlagen. *a* 55. Oorzaak van zijn heerlijkheits verlies. *a* 57. Is de laaſte inde zamenzweering, van *Velzen* en *Woerden* miſleit. *b* 74 Wekt de Graaf op van den ſlaap. *a* 79. Drinkt een vrienden dronk met hem. *b* 79. Neemt mede de Graaf gevangen. *b* 80 Uyt het land gevlugt. In wat geweſt hem onthouden, onbekent: Komt weder *t'Amſterdam*, begint die Stads herbouwing: 147. In zijn meening bedrogen, wordt verjaagt, vlugt uyt het landt: Waar heen, onzeeker. 148. Dat in *Pruyſſen* zouden konnen geweeſt zijn. 149. Verhaal van zijn broeders en kinderen. 151: Sijn wapen, hoe eertijdts, en daar na verandert. 153

Gysbrecht van Yzelſteyn, door *Huybrecht van Vianen*, bedrieglijk gevangen. *b* 124

H.

Haarlem van d'oproerige Kermers &c beleit *a* 48. Dapper verdadigt *a* 48. Blijft ſtandtvaſtich in d'afval der ſteeden. *b* 139. Daar wort Heer *Witte* ontfangen. *a* 141

Haarlemmers, ſlaan de *Vlamingen*. *b* 141

Harman van Woerden, met *Gysbrecht van Amſtel*, de derde van die naam, in verbond tegen d'Uitrechtze Biſſchop, *Henrik van Vyanen*. *b* 43. Heeft de nederlaagh, wort gevangen. *a* 45. Weder ontſlagen. *a* 46. Pand het ſlot *Montfoort* *a* 49. Weigert het over te geven *a* 51. Met de Biſſchop daarom in oorlog. *a* 51. Valt ter zijden in 't Biſſchops leger, heeft d'overhant *a* 51. In oorlog met *Graaf Floris* *b* 51. Met hem verzoent *b* 53. Graafs geheime raad gemaakt. *b* 54. Een van zijn Vyanden, en oorzaaken waarom *a* 73. Beweegt andere ook daar toe. *a* 74. Neemt de Graaf gevangen. *b* 80. Haalt de Graaf dapper over. *b* 81. Weert de zamenſpraak van hem, en zijn Biechtvader *a* 90. Beſpot de Graaf in zijn pijnlijkheyt. *b* 90. Weder *t'Utrecht* gekomen: 144. Mede inde *Lek* verdronken. 145

Henrik van Vianen, *Domprooſt* tot *Keulen*, d'achtendartigſte Biſſchop van *Uitrecht*, *a* 53. Dat de Heeren van *Amſtel* mishaagd, *a* 43. Verbond tegen hem. *b* 43. Stemt tijd en plaats tot ſtryden, *b* 43. Wredelijk gevogten, behout d'overhant. *a* 45. Heeft *Amſtel*, en *Woerden* gevangen. *b* 45. Ontſlaat haar *a* 46. Berooft de *Veluwe*: van die roof, doet het ſlot *Vredeland* bouwen. *a* 46

Hollanders ſlaan de *Weſtvriezen*: *b* 113. Ook de *Oeſtvriezen*. *a* 124

Hollanders, taſten *Willem de* 4 Biſſchop tot *Uytrecht*, dapper aan: Krijgen de overwinning: Met Triomph *t Uitrecht* ontfangen: *b* 136

Hollanders en *Vriezen* trecken na *Uytrecht*: Drijven der de Ballingen, wegen de zaak van *Graaf Floris* uit. 144

Hollandt, daar in trekt Graaf *Guye* met een leger: van gelijken doet ook *Ian* Hartog van Brabant: onder hun verdeelt. Is in een zeer elendigen ſtaat. 139

Hollandt, van de Biſſchoppelijke volkeren berooft *b* 135

Hollandt een ſtedeken in *Pruyſſen*, omtrent *Marienborg* gelegen. *b* 148

Hollandts Wapen, *een roden leeuw met blauwe tong* en *klauwen*, in *een gulden veldt*, met de doodt van *Graaf Ian*, *Floris* zoon te niet gegaan: en dat van *Henegouw* in de plaats gekomen. 134. Door *Heer Witte*, 't oude opgerecht *a* 141

't Huys der Duytſche Heeren ordre tot *Uytrecht*, noch in wezen. *b* 149

I.

I. *Reigersbergens* gevoelen, of verhaal wegen de verkrachting van *Velzens* Huysvrouw. *a* 69

Iacob van Mijnden, anno 1525. Beſtierder van 't Biſſchops Hof tot *Uytrecht*. 153

Ian eenigſte zoon van *Graaf Floris* de Vijfde, ondertrouwt in Engelandt met Koning *Eduarts* dochter *Elizabeth*. *a* 60. Blijft in *Engelandt* *b* 60. Wort van zijn Schoonvader gedreigt: daar hy ſtantvaſtich op antwoord. *a* 64. Om zijn gedult niet misdaan *a* 64. By hem komen gezanten van de Nederlantze Adel. *b* 115. Trouwt met Koning *Eduarts* dochter. *a* 116. Komt in *Zeelandt*. En van *Borſſelen* ook by hem. *b* 116. Sijn beſte Vrienden vertrekken. *a* 117. Verzendt den Heere van *Brederode*. *a* 117. Geeft aan zijn Oom Graaf *Ian van Henegouw*, dwars antwoordt. *b* 117. Op de raadt van *W. van Borſſelen*, doet hem vervolgen. 118. Komt in *Hollandt*, *a* 119. Slaat de *Vriezen*, anno. 1297. Doet zijn Vader tot *Rijnsburg* begraven. *b* 119. Slaat het aangeboodene verbondt, met *Vrankrijk* af: en maakt een verbondt met *Guye* Grave van *Vlaanderen*. 121. Komt te *Gent* by hem. 122. Maakt vreede met de *Weſtvriezen*: *b* 122. Ook met de Uitrechtze Biſſchop. 124. Wil met *Heer Wolfart* vlugten, uyt het lant 126. Wordt achterhaaldt, en minlijk ontfangen. *a* 127. Ontbiedt Graaf *Ian* van *Henegouw* by hem: *b* 129. Die hy tot *Dordrecht* ontfangt: Wordt met believen der Staten, hem tot Voogdt geſtelt: en door den zelven een aanſpraak gedaan 130. Wederroept alle voorgedane zaken en giften, door *Heer Wolferts* aanraden eerſt uytgericht. *b* 131. Sijn groot zegel verbroken: en hem een kleyn zegel gegeeven. *a* 131. Verbondt van hem en andere, tegen de zamen geſworene over de doodt van zijn vader. 131. Wort ziekelijk tot *Haarlem*: weinigh dagen daar na overleden, niet buyten vermoeden van vergeeven te zijn: Stierf zonder kinderen: zijn huysvrouw reiſt na *Engelant*. Is de laaſte van manlijk oir, uyt het geſlagt van den eerſten Hollandtzen Graaf *Diderik*. *b* 133. Tot *Rijnſburg* in 't klooſter, ſtatelijk begraven. 134

Ian Grave van *Henegouw*, na de doodt van Graaf *Floris*, komt in 't landt *a* 110. Oproer te *Delft*, door hem bygelegt *b* 110. Trekt met veel volk om *Middelburg* t'ontzetten: *b* 112. Dat hem gelukt, *a* 113. Overwindt de *Vriezen* omtrent *Enkhuyzen*. *b* 113. Ontzet het Slot te *Medenblik*. *a* 114. Scheidt zijn leger. *b* 114. Regeert met grooten ernſt. 115. Ontbiedt den zoon van Graaf *Floris*, doen in 't landt gekomen, by hem: Die dwars antwoordt geeft. *b* 117. Vertrekt uyt het landt. Wort vervolght. Sijn vlugt geeft allerley bedenking. 118. Wordt van Graaf *Ian Floris* zoon, weder ontboden. *b* 129. Komt tot *Dordrecht*, hem wordt de voogdye der landen opgedragen: Aanſpraake aan zijn Neve, Graaf *Ian*, na de rymen van *Melijs Stocke*, en volgens de *Heer Voſſius*. 130. Doet den jongen Graaf alles wederroepen: ſtelt *Heer Wolferts* vrienden te vreeden: verbondt van hem, en andere, tegen de zamen geſworene van Graaf *Floris*. 131. Vertrekt na Vrankrijk; en waarom. 133. Na 't overlijden van zijn Neef, Graaf *Ian*, komt zijn wapen in de plaats van 't Hollandts wapen, en de Heerſchappye der landen aan hem. 134. Beveelt de regeering dezer landen, aan zijn broeder *Guye*, beneffens zijn zoon: reiſt na *Henegouw*, *b* 135. Bevordert zijn broeder *Guye*, tot 42 Biſſchop van *Uytrecht*, *b* 136. Reiſt weder na *Henegouw*: en laat een van zijn zonen, *Hollandt*,

d'ander Zeelandt bevoolen : a 137. Omtrent het jaar 1304, overleeden, zijn zoon *Willem* komt in de plaats. b 146

Ian Hartog van *Brabant* ; komt by Graaf *Floris*, om den twiſt te ſtillen, tuſſchen hem en Graaf *Guye*. a 59. Miſleit Graaf *Floris*. a 59. Blijft borg voor zijn rantzoen : dat hy voldoet ; raat daarom mede aan *Floris* doot. b 59. Komt met volk in *Holland*. a 139. Belegerd *Dordrecht*, word geſlagen. b 139. *Ian* Heer van *Heuſden*, Vyand van Graaf *Floris*; om dat hy zijn dochter tot boel, of by zit hield. a 73

Ian van Reneſſe, ſtijft *Guye* Grave van *Vlaanderen*, tegen Graaf *Floris*. b 57. Klapachtig van aart, b 73. een Vyand van Graaf *Floris* a 73. Word Bailjuw van *Zuydt-Hollandt* : Dat *Heer W. van Borſſelen* mishaagt, die hem de voet ligt. Vlugt uyt het landt, en de zijne worden zeer gequelt 120. Zijn *Slot Moermont afgebrooken*. 121. Spant met *Heer Wolfarts* Erfgenamen aan; Maakt *Aelbrecht* Roomſche Keizer, tegen deze landen gaande : Wijkt na *Vlaanderen* a 135. Bemachticht *Zuydt-Beverlandt* : Hol over bol op de vlugt gedreeven : b 135. Wordt op *Kadzant* geſlagen. a 137. Sijn aardige raad aan Graaf *Guye*. b 137. Slaat de *Hollanders*, en andere. b 138. Hadt hem tot *Uytrecht* vaſt gemaakt : Vlugt met de zijne uyt die ſtadt, 144. Verdrenkt in de *Lek*. 145. Zijn gaven en hoedanicheden. b 145

Joan van Zyrick, de 40 Biſſchop van *Uytrecht*, zoekt herſtelling van de vervallen zaaken van 't Biſdom. b 50. Ook van de ſlooten Vredeland, en Montfoort a 51. Daarom in Oorlog met Amſtel, en Woerden. a 51. Heeft de nederlaag a 51. Door *Graaf Floris* geholpen, raakter booven. Doet geſchenken aan hem, ook de Slooten *Vredelandt* en *Montfoort*, tot onderpand, doch krijgtze weder b 56

Johan van Naſſauwen, de 39 Biſſchop van *Utrecht*, wederſtaat de oproerige *Kermers*, &c. 47. Veel oproer onder zijn regering, en oorzaak waarom. a 49. Verpand het ſlot *Vredeland* aan *Amſtel*, en 't ſlot *Montfoort* aan *Woerden*. a 49. Word afgezet. b 50

Johan van Perzijn, een vroom ridder, verwoeſt de Dorpen der oproerige *Kermers* &c. a 48.

K.

Kadzand tot een puynhoop gemaakt, door Graaf *Floris*. a 61

Karelen, 40 Boere Karelen Ridders geſlagen, door *Graaf Floris*. a 62

Kennemers, *Friezen*, en *Waterlanders*, komen tot ontzet van Graaf *Floris* : belegeren 't *Muider* Slot. a 39. Wijken wat af a 94. Vervolgen de zamen geſwoorene. b 96. Beleggen haar op 't ſlot *Kroonenburg*. 99. Beſtormen 't ſlot. b 100. Aan hun overgegeeven b 101. Plonderen 't Slot, en breeken 't af. 108. Van *Velzen*, en *Zaanden*, aan hun overgegeeven, b 102. Dieze ſchriklijk mishandelen. b 103

Klaes van Cats, gevangen : aan een ſtorm gereetſchap voor een borſtweer gebonden. 142

Koevorden, daar wort *d'Uytrechtze* Biſſchop geſlaagen. b 35

Kroonenburg, een Slot, daar op wierd Graaf *Floris* eerſt gevangen gebracht. b 81. Zamen gheſwoorene komen hier gevlugt. a 97. Van de *Kennemers* en andere belegert. 99. Ingenomen b 101. geplondert, en tot de gront afgeworpen. 108. Een ander gebouwt, dat nu noch in wezen. a 109

Kruysbroeders, of Kruysridders neemen *Pruyſſen* in : bouwen daar *Marienborg*, en andere ſteeden. 149

Kruys-vaart, door de Uytrechtze Biſſchop, onder de *Ooſtvriezen*, teegen de *Hollanders* gepredikt. 123

L.

Leengoederen, aart van de ſtichtze leengoederen, en hoe die van tijd tot tijd bequamen. b 44.

Lodewijk, Grave van *Loon*, trouwt met *Ada*, *Diederijk* de zevende zijn dochter, terwijl haar Vader noch onbegraven was. a 34. Dat qualijk genomen van de Edelen. b 24. Vlugt uit *Haarlem* b 24

Lof van de Heeren van *Amſtel*, en nader verhaal van hare oude aanzienlijkheit. 149

M.

Marienborg in *Pruyſſen*, geſticht omtrent het Iaar 1302. en van wie gebouwt. 149

Medenblikker Slot door d'oproerige *Vriezen* belegerd. b 112. Doender vergeefze moeiten voor. b 112. Brengen de inleggenden in grooten hongers noodt. a 113. Door Graaf *Ian* van *Henegouw* ontzet. 114

Medenblik van de oproerige *Vriezen* belegerdt, ingenomen, en vernieldt, b 112

Middelburg, door van *Borſſelen* hard belegerd, b 100. Graaf *Ian* van *Henegouw*, komt tot haar ontzet. b 112. De Burgers daar in, zijn inde uyterſte noodt, worden van 't beleg verloſt. a 113

Middelburg van de *Vlamingen* belegert : 137. Aan Ioncker. *Willem* overgegeeven : de afgebroken Muren, weder herbouwt. 144

Middelburg van Graaf *Guye* beleegert : van de Burgeren dapper verdadigt. b 58

Moermont een Slot, toebehoorende Heer *Ian van Reneſſe*, afgebrooken. a 121

Montfoort, een ſlot, door d'Uitrechtze Biſſchop, aan *Woerden* verpand. a 49. Van Graaf *Floris* belegert b 52. Overgegeeven, a 53

Muiden, eertijds onder de Kerck van *Uitrecht*, maar het Slot niet. a 111

Muider Slot, daar op wort Graaf *Floris* gevangen gebracht a 81. Van de *Kennemers*, *Friezen* en *Waterlanders* belegert. a 93. Waar toe het zoude konnen gebruikt worden. Van 't vernielen verſchoont, en waarom. Aan *Dirk van Haarlem* bevolen, wegen 't land, te bewaren. a 109. Van de Uitrechtze Biſſchop belegerdt, b 110. Veroverdt b 111

N.

Nieuwendooren een Huys afgebrooken noch niet volmaakt zijnde. a 112

M. Voſſius gevoelen, over de verkrachting van *G. van Velzens* Huysvrouw, door Graaf *Floris*. a 69

Nardingerland, eertijds onder de Goederen van de Heeren van *Amſtel* a 161

Or-

O.

OOrzaken van haat onderzocht, waarom *G. Van Velzen* Graaf *Floris* vinnigſte Vyant, 64 en volgende. *Pontanus* gevoelen daar over, *b* 68. *I. Reygersbergen*, en *M. Voſſius* gevoelen. *a* 69. Ook *Scriverius*, *b* 69. En *P. C. Hooft* over die zaken. *a* 70. En volgende.

Oproerige *Kermers*, *Weſt-Friezen* en *Waterlanders*, omtrent 1268. ſ 1272. *a* 46. Dwingen van *Amſtel* tot hun hooft *b* 46. Berooven, en verwoeſten 't *Sticht*. *b* 46. Beſtormen 't Slot *Vredeland*. *b* 46. Beleggen *Utrecht*. *a* 47. Neemen *Amſvoort* in. *b* 47. Van *Amſtel* ſcheit haar, *a* 48. Beleggen *Haarlem*. *a* 48. Heer *Perzijn* verwoeſt haar dorpen. *a* 48 Veel van hun verſlagen, en gevangen. *b* 48

Otto vander Lippe, de 34 Biſſchop van *Uitrecht*, in oorlog met de Caſteleyn van *Coevorden*, verzamelt een groot heyr. *a* 35. Trekt na *Coevorden*, word geſlagen. *b* 35. Blijft ter doodt, de kruyn van 't hooft gevilt, en in een zudde geworpen. *a* 37

P.

P. C. *Hooft*, zijn gevoelen over 't verkrachten van *Velzens* Huysvrouw, en Graaf *Floris* doodt. 70

Pontanus gevoelen over d'oorzaken van Graaf *Floris* doodt, *b* 68

Pont op de *Revier* de *Lek*, met veel zamen geſwoorene omgeſlagen. 145

Pruyſſen door Duytze Kruys-Ridders ingenomen, en waarom. 149

R.

RAadzel van *J. v. Vondel*, op de Turf. *a* 163

Reygershofch, of *Reygers Hoff*, een ſlot of Heeren Huys, eertijds in *Amſtelland*. 160

Roelof de Caſteleyn van *Coevorden*, in oorlog met de Biſſchop van *Uytrecht*, Slaat des Biſſchops volk, haar verleydende in de moeraſſen. *b* 35. Wordt van *Willebrand*, Uytrechts Biſſchop, gedwongen. *b* 38 Geeft zijn ſlot over. Door verraat neemt het weder in. Wordt belegerdt, geeft hem als wanhoopig in genaade des Biſſchops, wordt onthooft, en op een radt geleyt. *b* 38

S.

SCheeps-ſtrijdt tuſſchen de France, en Hollandtze zeemacht, tegen de *Vlamingen* 143

Scheepenen tot *Dordrecht*, ſtaan haar vryheden kloekmoedich voor, *a* 126. Haar word den oorlog aangezeyt, ſchrijven aan d'andere ſteeden, worden belegerdt, *b* 126. Weder verlaaten. *a* 129

Schoonhooven, daar wordt *Heer Klaas van Cats* gevangen; 't Slot door Ioncker *Willem* ingenomen. 142

Scriverius verhaal, van Graaf *Floris* boel, en wieze geweeſt is. *b* 69

Sluys, door bevel van Graaf *Floris*, afgebrant. *a* 61

Staten van *Zuyt-Holland*, op de tijding van Graaf *Floris* doodt, vergaderden tot *Dordrecht*, vaardigen brieven af aan zijn naaſte vrienden, nodigen *Ian van Avennes* Grave van *Henegouw* tot haar hulp. 99

T.

TAfel van 't geſlagt, der Heeren van *Amſtel*, en hare naakoomelingen. 154 en volgende.

Turf, hoe die gemaakt wordt, afgebeeld, en beſchreeven, 162 Raatzel van *I. V. Vondel* op de turf. Is bequaam tot brand, en om ſpijs te kooken. *a* 163

Turfmaaken afgebeeldt, en de manier daar van beſchreeven. 162

U.

UTrecht, aldaar is oneenigheyt, tuſſchen *Lambrecht de Vries*, en *Iacob van Lichtenberg*. 140. Tot *Uytrecht* waren de ballingen om de moord van Graaf *Floris*, weder by een gekomen; vlugten uyt die ſtadt. 144

Uytrecht, door Biſſchop *Willem de* 41 belegerd, *b* 135. Anno 1301 door de *Hollanders* ontzet. 136

Uytrecht, van oproerige *Kermers*, en andere beleit, *a* 47. De Edelen, en Majeſtraat uytgezet. *b* 47. Die Stad verraſt, en alles herſteld, *b* 48

Uytrechtze, klagen over haar Biſſchop, *b* 50. Maakten een verbond met Graaf *Floris*. *a* 50. Worden van de *Hollanders* ontzet, dieze in *Triomph* ontfangen. *b* 136

Uytrechtze Biſſchoppen hoe die waren. *a* 42. Hun toeleg na Leengoederen. *b* 42

V.

VEenlanden in *Amſtelland*, en deſſelfs aart. *b* 161

Veluwe, van *Henrick*, Uytrechts Biſſchop anno 1252 berooft, *a* 46

Verbond door Grave *Ian van Henegouw*, Ian, zoon van Graaf *Floris*, en de grootſte ſteeden van *Holland* en *Zeeland*, tegen de zamengeſworene en hunne vrienden, over de Doodt van Graaf *Floris*, waar mede de Heer *Voſſius*, nader wederleyd. 131

Verbond van d'*Uytrechtſchen*, met Graaf *Floris*. *a* 50

Verwijt van *Dirck de Vierde*, Graaf van *Hollandt*, anno 1018, aan d'Uytrechtze Biſſchop *a* 43

Vlamingen, op *Beverland* vande *Hollanders* geſlagen. *b* 61. Veele gevangen, *naakt uytgeſchut*, en *zoo na huys gezonden*. *a* 62

Vlamingen, by *Yzelmonde* geſlagen. *a* 141. Ook by *Haarlem* overwonnen, en voorts uyt deeze Landen verdreeven. *b* 141

Vlamingen, komen op *Walcheren*, ſlaan de *Zeeuwen*, belegeren *Middelburg*, 137. Worden door die van *Zirkzee* geſlaagen. *a* 138 Slaan de *Hollanders* en andere, *b* 138. Verlaten *Uytrecht*, 146

Vorſt, Vriezen, een ſchielijke vorſt bevrijdt de *Vriezen*. *b* 114

Voſſius gevoelen over 't dooden en verdrijven, van de vrienden der zamengeſworene tegen Graaf *Floris*; *a* 107. Word wederleyt: *b* 108. En nader door een brief beveſtigt. 131

Vredelant, een Slot, door *Henrik* Biſſchop van Uitrecht, gebouwt omtrent anno 1252. *a* 46. Van de oproerige *Weſt-Friezen* &c. Beſtormt *b* 46. Door d'Uitrechtze Biſſchop aan *Amſtel* verpandt *a* 49. Belegerd: van des Graven volk ingenomen. *a* 52. Ten tijde van Kaizer *Karel* afgebroken: oude overblijfzels, *b* 52

Vriezen, *Ooſtvriezen*, door *Willem van Mechelen* tot oproer aangepredikt tegen de *Hollanders*, belooven hem byſtandt: Komen voor *Monnikendam*. 123. Worden van de *Hollanders* geſlagen. 124

Vriezen, door de Uitrechtze Biſſchop, *Willem van Mechelen*, tot oproer gebracht, nemen 't Slot *Wydeneſſe* in, en andere Huizen. *a* 112 Belegeren *Medenblik*, nemen 't in, en vernielent *b* 112. Belegeren 't Slot; doender vergeefze moeiten op. *b* 112. Brengen die op 't Slot, in grooten hongers noodt. *a* 113. Worden van de *Hollanders* geſlagen. *b* 113. Ook van 't beleggen, voor 't *Medenblicker* Slot afgeſchrikt. *a* 114. Door 't vriezen van verder inval bevrijdt. *b* 114. Door Graaf *Ian*, *Floris* zoon, anno 1297, geſlagen, 119. Maaken vreede met hem: 122. Dat naderhandt word beveſtigt, veel vryheden aan haar verleend. *b* 132

Vrouw, een Vrouw, *Wivekeyn zeid de Cronijk*, geeft Graaf *Floris* 't verraat tegen hem, bedektelijk te kennen. *b* 78

Vyanden tegen Graaf *Floris*, en Oorzaaken waarom in 't kort aangewezen. 72. En volgende.

W.

WApen van *Amſterdam*, drie St. *Andries Cruyſſen*, geen molen wiecken. 150

Wapen van de Heeren van *Amſtel*, eertijds *Vier zwarte balken in een gout velt*: *b* 150. Vernietigt. *b* 150. door Heer *Amelis van Mijnden*, weder hervat: *a* 152. Met het wapen van *Yzelſteyn* vermengt, *b* 152. Alleen, en zoo het nu gevoerdt wordt, afgebeeldt. 153

Wapen van *Holland*, ziet Hollands' waapen.

Wapen van *Yzelſteyn*, hoe het eertijds was: met dat van *Amſtel* vermengt, vervolgens, en noch in onze tijd zoo gevoert. *b* 152. Afgebeeld. 153

Wey en Hooylanden, in *Amſtelland*, en deſſelfs nutbare vrugt. *a* 161

Wilebrant, Biſſchop ven *Paderborn*, gekoren tot de vijfendartichſte Biſſchop van *Uytrecht*, van den Paus beveſticht. *b* 37. Die hem *Aflaatbrieven* tegen den *Kaſtelein van Koevorden* verleend. *a* 38. Vergadert veel volk, en verderft het landſchap *Drenthe*. *a* 38. Maakt vreede met den Kaſtelein van *Koevorden*: beſtookt hem met een groot leeger, door 't dooyen, keert hol over bol te rug: vervat in de zomer de togt: doet de *Kaſtelein* onthalſen, en op een radt zetten. *b* 38

Willem Graaf van *Holland*, geeft anno 1222. *Hondert ponden aan de Kerk van de heylige Maria in Reynsburg*, beveelt mede tot deſſelfs behoef, zijn Goederen geleegen in *Bukeſchop*, van den Heer *Gysbrecht van Amſtel*: te koopen vijftig ponden te betalen aan de zoonen van Heer *Egbert van Amſtel*, en zal 't gemelde klooſter, 't recht en inkomſten in *Bukeſchop*, eeuwelijk genieten, &c. *a* 39

Willem Rooms Koning, komt binnen *Uitrecht*, terwijl den Biſſchop daar uit trekt *a* 44. Wort met zijn volk daar binnen geſlooten. *a* 44. Verklaart d'oorzaak van zijn komſt *b* 44. Op zijn verzoek, *Amſtel* en *Woerden* ontſlagen van gevangenis. *a* 46. Van de *Vriezen* op het Ys verſlagen. *a* 57

Willem, toegenaemt de *Goede*, na zijn Vaders overlyden, wort Heer van de Landen. *b* 146

Willem van Amſtel, zoon van *Gysbrecht van Amſtel*, de eerſte van die naam, leefde anno 1235. Zijn zoon *Gozewijn van Amſtel*, worde Biſſchop t' *Uitrecht*. *b* 41

Willem van Mechelen, neef van Graaf *Floris*, de 41 Biſſchop van *Uitrecht*, zijn tijd vergift hebbende, belegerdt het *Muider* Slot, *b* 110. Waarom hy dat gedaan heeft. *a* 111. Ververt het Slot, daar op moedig, *b* 111. Maakt ook de *Vriezen* oproerig. *Predikt Aflaten, gelijk de Paus, tegen de Hollanders*. *a* 112. Maakt ook door prediken de *Oſtvriezen* oproerich. 123. Maakt vrede met Graaf *Ian*: 124. Verbreekt die weder. *b* 124. Geraakt zelfs met die van *Uytrecht* in oorlog: den *Paus geeft hem verlof*, om de *weederſpannigen met geweldt te dwingen*; Hy Belegert *Utrecht*. Rooft ook in *Hollandt*. *b* 135. Wordt vande *Hollanders* dapper aangetaſt zijn vermetele daadt, tot haar in te ryden. Wordt van 't Paardt geſtooten, Doodelijk gewont. Sterft. Sijn hoedanicheit. 136

Willem van Oſterbandt, zoon van Graaf *Ian van Henegouw*, ſlaat *Reneſſe*, op *Kadzant*: leit de wapenen neer: wordt ſchielijk overvallen. 137. veel van de zijne verſlagen. *b* 138. Verovert het Slot te *Schoonhoven* *a* 142. Door zijn macht met hulp der France, ſlaat de *Vlamingen*, in een Zee-gevegt. 143. Doet *Middelburg* herbouwen. Reiſt weder na *Hollandt*. 144

Willem van Zanen; een mede-lit der zamen geſworene tegen Graaf *Floris*, gevangen, *a* 102. Schrikkelijk mishandelt. *b* 103

Windelmer Broeck, eertijds onder de Goederen van *Amſtel*. *a* 161

Wind-honden, twee windhonden van Graaf *Floris*, doen wonderlijke dingen na zijn doodt. *b* 97

Witte van Haamſteede, komt in *Hollandt*: 140. De *Haarlemmers* vallen hem toe: recht den Hollandtze ſtandert weder op. *a* 141 Slaat de *Vlamingen*. *b* 141

Wivekyn (zeid de Cronijck) een vrouw, ondekt aan Graaf *Floris* op een bedekte wijze, het verraat teegen hem voorgenoomen. *b* 78

Wolfard van Borſſelen, ſtijft *Guye* Grave van *Vlaanderen*, tegen Graaf *Floris*. *b* 57. Een Vyand van hem, en oorzaak waarom. *a* 72. Ontmoet de Graaf binnen *Uytrecht* komende, krijgt vergiffenis, *a* 77. Stelt tot *Dordrecht* alles in ſchrik, en vreeze: door loosheid voert hy 't volk na *Zeeland*: *a* 99. Koopt haar om, tot hulp der *Vlamingen*. Belegert *Middelburg*. *b* 100. Sijn aanſlagen in rook verdweenen. *b* 113. Graaf *Ian* van *Henegouw* gebruykt zijn raad. *b* 113. Komt ook by Grave *Ian*, *Floris* zoon, *b* 116. Maakt zijn beſte vrienden verdagt, geeft hem quaden raad, 117. En doet *Ian*, Grave van *Henegouw* vervolgen. 118. Komt met de Ionge Graafin *Hollandt*. 119. Bevordert *J. V. Reneſſe* tot Bailjuw van *Zuyt-Hollandt*. Ligt *Reneſſe* den voet, en doet de zijne zeer quellen; 120. Bevordert het afbreeken van *Reneſſes* Slot, *Moermont*. 121. Doet zijn Dochter trouwen aan Heer *Gerart van Voorne*, hy trouwde dezes Heers Moeder. *a* 121. Geeft quaaden raad, word verdagt. 121. 't Slot *Yzelſteyn* aan hem geſchonken, 125. Sterkt de moeite tot *Dordrecht*. 126. Vlugt met de Graaf uyt het Landt, worde achterhaalt, gevangen, na *Delft* gevoert, vande gemeente op een zeer ſchrikkelijke wijze.

Regiſter van het derde Boek.

wijze dood geſlagen ; 127. Dat afgebeeld is, en zijn hoedanicheden beſchreeven, 128. Al zijn doen herroepen, 130

Wolfard van Borſſelens vrienden worden na zijn dood, van haar geſchonken goederen berooft, morren daar teegen: worden van *Ian*, Grave van *Henegouw*, te vreeden geſteld. 131

Wonder van twee windhonden, omtrent Graaf *Floris* na zijn doodt. *b* 97

Y.

Yzelmonde, door die van *Dordrecht* ingenomen; en de *Vlamingen* daar geſlagen. *a* 151

Yzelſteyn, een Slot; door Heer *Wolfards* raad opgeeyſt: *b* 124. Beleegerd, door *Vrouw Baarte manlijk verdadigt*: *a* 125. Ingenomen, en aan Heer *Wolfard* geſchoncken. *b* 125. Sijn Erfgenamen weder onthandigt. *a* 131

Z.

ZAmengeſwoorené tegen Graaf *Floris*, haar eerſte zamen komſt tot *Bergen op Zoom*: *b* 75. 't Tweede by een komen tot *Camerijk*, *a* 76. Haar voorwending om de Graaf in 't net te krijgen, *b* 76. Neemen hem gevangen, *b* 80. Brengen hem eerſt op *Kroonenburg*, daar na op 't *Muyder Slot*. *b* 81. Geſprek met de Graaf, by *P. C. Hooft* geſtelt, 83. Spannen de Graaf in boeyens, doen hem in een gevangen kelder, op ſluyten, *a* 86. Zijn oneens in haar oogmerk, *b* 86. Volgens de vaarzen van d'Heer *Hooft*. 87. Weygeren hem te mogen biegten. worden op 't *Muyder* Slot beleegert, *a* 93. Dwingen den Graaf tot het ſchrijven van een brief, *b* 93. Vlugten met de Graaf van 't Slot, *b* 94. Dooden hem, en vlugten op *Kronenburg a* 97. worden belegert *b* 99. Beſtormt, verdadigen hun dapper *b* 100. Verlangen na ontzet. 101. geven 't Slot over. 101. Worden gevangen 102. Eenige gedoodt, en hoedanich, 103. Haar Vrienden omgebracht, of verdreeven. 107. Verſcheyden van hun als ballingen, komen t' *Uytrecht* by een, vlugten van daar, 144. Verdrencken in de *Lek*, 145

Zirkzee, belegert; *a* 138. Weder door Graaf *Guye* beleegerd, en verlaten, *b* 138 Voor de derdemaal beleegerdt 142. Door de *France* en *Hollanders* ontzet. 143

Zuyd-Bewerland, door *Jan van Reneſſe* anno 1301 Bemachtigt: Vlugter weder af. *b* 135

Regiſter van 't Derde Boek.

A.

AFbeeldingh van *Amſterdam*, omtrent het jaar 1220, of na andere, omtrent Anno 1260. 192, die afbeeldingh nader beſchreven 193. en verſcheyden oude teekenen aangewezen 194.

Afbeeldingh van *Amſterdam*, zoo die Stadt bemuurt is omtrent het jaar 1482. 214. en verder beſchreven zoo ten opzicht van d'Oude-zijde 219. als mede ten opzicht van de Nieuwe zijde 223 *b*. deze afbeeldingh is gedaan na een veel grooter, uytgegeven Anno 1544. 229 *a*

Afbeeldingh van *Amſterdam* hoedanig de zelve Stadt Anno 1658 haar vertoonde 255

Afbeeldingh van *Amſterdam*, met de vierde of laatſte Vergrooting. 270

Afbeeldingh van *Amſterdam* aan de water zijde, konſtigh gedaan. 283

Amſterdammers van outs kloeke Zeeluyden, en Scheeps Timmermans, ruſten omtrent het Jaar 1440. verſcheyden Schepen uyt, en veyligh den de zee 199. Graaf *Floris* verklaart d'Amſterdammers tolvry te mogen varen. 195

d'Amſtels brugh, waar, Anno 1662. de Fondamenten geheyt, An. 1663 op gemaakt 276 *a*. des zelfs hoedanigheyt, zoo van overwelfde bogen, als ſwaer metzelwerk, 276 *b*. daar op heeftmen vermakelijke uitſichten, 276 *b*. langte, en breete van deze brug 277 *b*.

Amſtels-lant, eertijds onder de Biſſchop van *Utrecht*, Anno 1317. weder aan *Hollandt*. 197 *b*

Amſtelſtraat in de laatſte Vergrooting 280 *b*

Amſtels-Veſten, een Slot, op welke plaats t' *Amſterdam* geweeſt, is onzeker. 191 *b*

Amſterdam, de Stadt *Amſterdam*, eertijds *Amſtel*, en *Amſtels-Veſten*, genaamt. 171. 189 *a*. daar na *Amſtelredamme*, en *Amſtelredam*: oorſprong van die naam. 172. van de gronts hoedanigheyt, in de Stadt 173. en buyten dezelve, buytendijks, en daar binnen, aanhoogzel, opdrijvende gront 175. wordt door heyen vaſt gemaakt 176 *b*. de oude gebouwen zijnder meeſt op elzen palen gezet. 178. de gront aldaar, een onder aardſche Boſſchaadje 179 *b*. daar omtrent geen Kooren verbouwt, maar landen tot weyen, en hooyen. 180 *a*. gelegentheyt van die Stadt te water, leyt 18 mijlen van de Noord-zee. 180 *b*. voorder daar omtrent Waterlant, 't *Y*, de *Volewijck*, de *Kaale Nes*, *Sloterdijk*, *Haarlemmer Meer*. 181. *Slooten*, den *Overtoom*, *Amſtèrveen*. 182. *Ouwerker'k*, *Nuythoorn*, *Water-grafts*, of *Diemermeer*, *Jaapbannes*, *Diemen*, en *Diemer-brugh*, 183. *Zee-burgh*. 184. *Zee-vank*, *Houtewaal*, *Proef-plaats* van 't geſchut. 185. Mijlpalen, of vryheits teeckenen van 't bannen. 185 *b*. de naburige Steden van *Amſterdam*. 186

Amſterdam, kleine beginzelen van die Stadt, vergeleken met Romen, en waar in verſchillende 187 *b*. Onzekerheyt van de Stichting 187 *a*. gedicht, en aanmerkingh daar op 188 *a*. Op wat plaats de Stadt eerſt bewoont 188. niet omtrent den Dam, of Neſſe, maar by St. *Olofs* Kapel 189 *a*. den Dijk heeft anders gelegen als nu 189 *b*. Eerſte zekerheyt van *Amſterdam*, omtrent het jaar 1203. uit de *Kronijken* 189 *b*. doen verwoeſt 190. den dijk, omtrent daar nu de nieuwe brug is, doorgeſteken 190 *a*. naderhant binnenwaarts geleyt 191 *a*

Amſterdam, omtrent het Jaar 1220, of andere willen omtrent het Jaar 1260, hoedanigh doen geweeſt, afgebeelt 192. nader beſchreven 193. groote van de Stadt, en omtrek in dien

dien tijdt 195 *a.* Anno 1300 geheel verwoeſt 196 *b*

Amſterdam, eertijds aan de Biſſchop van Utrecht, anno 1317. weder aan Hollandt 197 *b.* Beſchryving van haar Paalen, Anno 1342. door Graaf *Willem van Henegouw* 197 *b*

Amſterdam, aan Hollandt weder beveſtigt, door Keyzerin *Margareta*, anno 1346. 198 *b.* anno 1386 haar palen uytgezet, door Hartog *Aelbrecht.* 198 *b.* Voor de derde maal anno 1409. haar vryheyt uytgebreit, door *Willem van Beyeren.* 198 *b*

Amſterdam, bemuurt omtrent 't jaar 1482, reden waarom dat geſchiede, 213. de hoedanigheyt vande Stat beſchreven 214. afgebeeldt 214. ook de oude Haarlemer-poort 215. voorts wort aangeweſen de Korsjes poort 215. Jan Roonpoort, de Gaſthuys-molen, de Haey-poort, 't Boere-verdriet, de Doelens, de Heyligewegspoort 216 *a.* de Reguliers-poort, 't Swanenhok, de Rodebrug, 't Rondeel, de Stats Timmertuyn, de Tooren *Swigbt Utrecht* 216 *b.* de Hooge Poort, St. Antonis-poort, ende 't Raampoortje 217. 't Water-poortje, de Bantammer-brugh, 't Kaſteel van den Hartog van *Alva* 218. Schreyer-hoek, het Kamper-Hooft en Steyger, 't Rode Blokhuys, voorts de Stadt binnen 219

Amſterdam, 18 Morgen en 29 Roeden Lants vergroot 219 *b*

Amſterdam, verhaal van de Kloosteren en Geeſtelijke gebouwen, eertijds aldaar, en des zelfs verandering. 219

Amſterdam, verdeelt in oude en nieuwe zijde, door den Amſtel en Damrak, dieſe vanden anderen ſcheyden 219 *a.* eerſt wort d'oude zijde beſchreven, met aanwijſinge van de Kloosters en Geeſtelijke Gebouwen 219 *a.* Soo mede de nieuwe zijde, met haar Straten, Bruggen, Kapellen, geeſtelijke gebouwen, en 't geen aanmerkelijk 223 *b*

Amſterdam, verdeelt in binnen en buytendijks gelegen deelen 256 *b*

Amſterdam, afgebeelt na een grooter afbeelding uytgegeven anno 1544. hoedanigheyt van de Stat in d'omring, en hoe veel aangenomen 229 *a.* doen was de Laſtagie buyten, als mede 't Reguliers Klooſter en Cathuyzers Klooſter. 229 *a*

Amſterdam, eertijdts byna half met geeſtelijke Gebouwen, en Kloosters bezet, d'oorzaak daar van zijnde, het welvaren van de Stadt. 229 *a*

Amſterdam wort volkrijker, de Laſtagie bebouwt, buyten de Stat 235 *a* afgebrant anno 1572. 236 *a*

Amſterdam, anno 1578. aan de Staten van Hollant overgegaan, heeft de vijfde Sit-plaats, in de vergadering van die Staten. 236 *b*

Amſterdam, na de wereltlijke Regeering onder Zuyd-Hollandt, na de geeſtelijke onder Noord-Hollandt gerekent 236 *b*

Amſterdam, eygentlijk niet vergroot voor anno 1581. 237 *b.* voor anno 1482. een Stede, en noyt Stadt genaamt 237 *b.* d'eerſte Vergroting met de Laſtagie begonnen 238 *a* Octroy van den Graaf van *Lyceſter* tot bevordering van de Stats Vergrooting 238 *a.* deze Vergrooting van de Stadt nader beſchreven 239

Amſterdam, de tweede maal vergroot, Anno 1593. 241 *a.* Octroy tot bevordering eerſt beveſtigt, 240 *a.* naderhandt verklaart en uytgebreyt 240 *b.* Deze vergroting der Stadt nader beſchreven, 241. Hoedanich aan de Landtzijde. 242. aan de Waterzijde, en met palen beſloten. 243. aan de oude zijde meerder vergroot als aan de nieuwe zijde. 243 *b.* De Stadt in deze vergrooting aangenomen, 96 morgen en 233 roeden. 244 *a.* in 't Jaar 1601. de nieuwe wallen gemaakt, d'oude weg genomen, en andere werken meer verricht, 244 *b.* 't geen noch van d'oude muren is overgebleven. 244 *b.* en vordere omtrek van dien. 245

Amſterdam; de derde maal vergroot anno 1612, oorzaak daar van, 245 *a.* Octroy daar toe, anno 1609 verkregen. 245 *b.* Het beſtek van deze vergroting, grooter als 't uytgewerkt is. 247 *a.* aan d'ooſt-zijde geſtaakt, aan de weſt zijde voortgezet 247 *b.* ſtrekking van de Wallen. 248. Hoe veel deze vergrooting de Stadt vergrote, groote der gantſche Stadt, en hoe veel ſchreden in d'omgang. 250 *b.* Hoe de Stadt binnen bebouwt is, 251, d'eerſte aanbouw na deze vergrooting, 253 *a.* de tweede en waar. 253 *b.* de derde aanbouw. 254 *b*

Amſterdam noch vermeerdert met d'aanbouw, van de Handt en Voetboogs Doelens. 254 *b.* ook met een gedeelte van de gront, en 't Hoff van 't Kartuyzers Klooſter, 255 *a.* en anno 1660, met de Stats timmertuyn. 255 *b*

Amſterdam, verdeelt als voor aangewezen, in oude en nieuwe zijde, 256 *a.* andere verdeeling van die Stadt, in binnen en buyten dijks gelegentheit. 256 *b.* Hoe den dijk daar door ſtrekt, aangewezen. 257. 't gedeelte binnen de Dijk. 258 *a.* 't gedeelte buyten de Dijk, en de verlegentheyt door 't hooge water op verſcheiden plaatzen. 258 *b*

Amſterdam, hoedanich dezelve Stadt in 't Jaar 1658, met poorten, uytvaarten, en boomen die 's nachts geſloten worden verzien is. 266 *a.* lucht, en wateren, 266 *b.* hoe veel Eylanden daar in, als mede bruggen, ſtraten, en burchwallen, die met lindebomen beplant zijn. 266 *b.* Sluyzen, Merkten, Pleynen, en Kerken aldaar. 267 *a*

Amſterdam de vierde maal vergroot anno 1658, waarom dit geſchiede. 268 *a. Requeſt* en *Apoſtil* anno 2625 daar toe, door haar Ed: Gr: Mo: de Staten van Hollandt en Weſtvrieſlandt verklaart. 268 *b.* de gronden zoo binnen de Stadt gelegen daar toe aangenomen, en op welcke voorwaarden. 270 *a.* waarom dat geſchiet is. 269 *a.* deze Stadts nieuwe vergrooting wordt afgebaakt, in 16 Bolwerken, Stadts ſtrekking langs het Ye. 270 *b.* gedicht van *J. de Decker*, over deze Vergrooting. 271 *a.* eenige oude gebouwen en overblijfzels komen binnen 271. Hoe veel de Vergrootingh anno 1612. by deze Stadt voegde, en hoe veel door deze Vergroting daar by gedaan is. 272 *a* groote van de Stadt binnen, en haar omring buyten 272 *a.* wanneer deze Vergrootingh begonnen, en waar, hoe de nieuwe muuren der Stadt ſtrekken, geſterkt zijn, en haar met d'oude Wallen vereenigen. 272 *a.* de vereeniging nader aangewezen 279 *a.* Hoe de grachten en ſtraten vereenigen, haar ſtrekking, en vordere gelegentheit 279 *b.* afgebeeldt

gebeeldt met een ingevoegde kaart. 270
Amſterdam binnen 5 eeuwen van ſlegter tot grooter opgeklommen 282 *b*. haar hoedanicheyt in 't kort 283 *a*. verhaal en afbeelding van deſſelfs ſtrekking, en hoedanicheit aan de zijde tegen 't Ye 283 *a*. haar welvaren beſtaat in de ſcheepvaart 284 *b*. gedigt van *J. de Dekker*, tot lof van deze Stadt. 284
St. Anthonis Poort, in de eerſte beſmuring der Stadt, de grootſte der Stadts Poorten. 217 *a*. hoedanicheyt, en ſluyting. 217 *b*
St. Anthonis Poort, eertijdts zonder eenige bruggen in de Stadts tweede vergrooting van hout gemaakt. 243 *a*. anno 1636 is daar een ſteene gebouwt. 265 *b*. hoedanich geciert en verſterkt. 266 *a*
Armeluyden, woonden eertijdts t' *Amſterdam*, onder d'overwelfde bogen van de Stadts muur. 226 *a*

B.

B*Antammers-brug*, daar by is noch de voet van een rondeel of wacht-toren. 218
St. Barberen Klooſter, en wie daar in woonden, daar van voert de Barberſtraat haar naam. 220 *b*
Beer, een groot ſteen metzelwerk, tegen 't hoge Zee-water; d'oude Beer by *d'Antonis Poort*, eertijdts ingebogen. 273. Hoedanich de nieuwe Beer, en 't opſchrift. 273 *b*
't Begijn-hof, waar, en hoedanigh, 226 *b*
Bekentmakingh aan d'eigenaars van d'eryen in *Amſterdams* vierde vergrotingh binnen gelegen, Anno 1663 door de *Majeſtraat* gedaan. 269
Bentwijkerpoort t' *Amſterdam*, waar eertijds, afgebroken 1526. 193 *b*
Bethanien-Klooſter, nu de Stadts Latijnſe ſchool, aan d'oude-zijde 222 *b*
Blockhuis, het rode *Blockhuis* eertijdts waar, was met geſchut verzien 219 *a*
Bloetſtraat, waar, en waar van die naam. 222 *a*
Boerenverdriet waar, eertijds een Verlaat in Stadts graft. 216 *a*. met arme wooningskens daar omtrent betimmert. 226 *a*
Belwercken der Stadt *Amſterdam* de nieuwe van gebakken ſteen hoe groot deſelve zijn, 272 *b*, hoe vervolgens ſtrecken, en waar de poorten tuſſchen komen. 274. worden op verſcheiden manieren gemaakt. 273
Brief of Handtveſt van *Graef Floris* aan die van *Amſterdam* Anno 1275 verleendt, daar by *d'Amſterdammers* tolvry verklaart worden, 195, noch een vanden ſelven Graef, anno 1291 en vande voorige inhout, in 't Nederduyts overgeſet, 195 *b*
Brief van *Graef Willem van Henegouw* Anno 1342 beſchrijvende *Amſterdams* vryheits ſtrekking, aanmerklijk om verſcheiden namen, 197 *b*
Brief van Keizer *Maximiliaen* daar mede de Stadt *Amſterdam* A. 1488 met de Keizerlijcke Kroon, boven haar wapen vereert is. 211
Brief van *Hartog Aelbrecht* van Beyeren toeſtaande Anno 1394, het Stich van 't *Reguliers Klooſter* buiten *Amſterdam*. 229 *b*
Brief van *Walrave Heer van Brederode*, waar in die van 't *Reguliers Klooſter* vergunt Sluizen te leggen inden *Amſteldijk*, als medē haar uytſicht niet te betimmeren. 230 *b*
Brief van *Nicolaes* Biſſchop van *Haarlem*, waar by de Monneken van 't *Reguliers Klooſter* buyten *Amſterdam* vergunde haar Boomgaart, en 't ledige erf te mogen verkopen, 231 *b*
Brief, of *Inſinuatie* en *Proteſtatie* van *Heer Iacob Saffius Canonik* tot *Haarlem*, aende Burgermeeſteren van *Amſterdam*, wegen 't afbreken van 't *Reguliers Klooſter*, doen buiten haar Stadt, 233 *a*, en d'antwoordt daar op. 234 *a*
Brief, of *Octroy* van *Lyceſter*, tot bevordering van *Amſterdams* eerſte vergroting Anno 1586 verleendt, 23 *b*
Brief, of *Octroy* van de *Ridderſchap*, *Eedelen*, en Steeden van *Hollandt*, en *Weſt-Vrieſland*, tot bevorderingh van *Amſterdams* tweede vergroting Anno 1591 : 6 Sebtember verleent 240
Brief, of *Octroy* vande *Staaten* van *Hollandt* en *Weſt-Vrieſland* Anno 1609, tot *Amſterdams* derde vergrotingh 245, *b*
Bruggen der Stadt *Amſterdam*, *Nieuwe-brugh* waarom gebouwt, 191 *b*
d'Oudebrugh waar van die naam, 191 *b*
Bruggen over d'Oude-zijdts Voorburgwal, 221, *a* *Valbrugsbrugh* waar. 225 *a*
Bruggen over de Nieuwe-zydts Voorburghwal, 227 *b*. *d'Amſtelbrugh* een treffelijk werkſtuk, van ſteen gebouwt 276
Burgwallen in *Amſterdam* tot den jare 1658. bekent 260. *Burghwallen* inde nieuwe vergroting, en haar ſtrekkingh, 281

C.

C*Arthuſershof* betimmert Anno 1650 gedeelte tot het *Weduwenhof* bequaam gemaakt. 255 *a*
Carthuſers Klooſter buyten de Stad *Amſterdam*, wanneer geſticht, onzeeker, 234, was groot en luſtigh Anno 1572 geplondert en vernielt, nu maar overig zijnde 't Kerkhof, en eenige oude muren. 234 *b*
Celle-Suſters-Klooſter, eertydts op de hoek vande moolen ſteeg. 223 *a*
Ciciliaes Klooſter eertydts, nu 't *Princenhof*. 221 *a*
Clariſſen Klooſter, waar, en hoe wijdt ſich ſtrekte, wie daar in woonden 220 *b*

D.

D*Ammen*, wat dammen zijn, gemeenlijk Sluyzen of Verlaten daar in. 172 *b*
Dam d'eerſte t' *Amſterdam* daar nu de Papenbrugh, opgenomen, en Sluyzen inde Middeldam gelegt. 199 *a*
Damrak, 't Water, waar, hoe de Dijk daarom geleyt is, 191 *a*
Dams-Sluys t' *Amſterdam*, onder de groote Beurs, en Vismarkt door, 172 *b*. wanneer geleit is onſeeker. 223 *b*
Dam, Middeldam, de Sluys daar in voor Anno 1387 gelegen. 223 *b*
Dam, eertijdts plaats genaamt, ſoo groot niet als tegenwoordigh. 224
Deventer Houtmarkt waar, en waar van die naam, daar wort nu de *Blommarkt* gehouden. 228 *b*
Diemen, een Dorp omtrent *Amſterdam* voert ook hals-gerecht, 183 *b*
Diemer brugh, daar is zeer ſchoone Vis, inzonderheyt groote Poſſen 184
Diemer, of *Water-graffs-Meer* 1651.

Cm

Onderwaater, Spilpenning van d'Amſterdamſe Koopluy. 183 *b*
Dijk, omtrent en door *Amſterdam*, hoe die ſtrekte, heeft anders geleegen als nu, 189 *b*. Doorgeſteeken Anno 1203 en op wat plaats dat dit geſchiet is, 190 *a*, weeder gemaakt, 190 *b*. binnen waarts geleyt, 191. Zeedijk, waar van die naam 191 *a*. Ook vande nieuwedijk. 191 *a*. de ſtrekking van den Dijk aangewezen, 257
Dijk, *Amſterdam* leyt binnen en buyten de Dijk. 256. verlegentheit van 't hoge water van die buyten de dijk woonen, 258
Doelens, de Schutters doelens haar uytgangen waar eertyds 225 *a*. Hant en Voetboog Doelens en ſtraten, wanneer de Erven daar verkoght, en met Huyzen betimmert. 225 *b*
Doele ſtraat, de nieuwe, Anno 1633 d'eerſte huiſen daar in gebouwt. 254 *a*
Doelens, de Handt en Voetboogs doelens, Anno 1650 bebouwt. 254 *b*
Dorpen, omleggende dorpen van de Stadt *Amſterdam*, 181
Duyvel aan Ketting ſteegjen, eertydts in de Vogelſteeg uytgekomen. 228 *a*

E.

EYlanden, inde Stadts derde vergroting namelijk *Bikkers-Eilandt*, *Raels-Eilandt*, en 't *Princen-Eilant* wat hanteringen aldaar gedaan werden. 252
Eilanden, hoe veel der in *Amſterdam* zyn. 266
Eilandt, 't *Nieuwe Waals Eilandt* A. 1644 gedempt, Anno 1646. d'erverkogt, en voor hoe veel, 254 *b*
Elzen palen, daar zyn d'oude gebouwen t'Amſterdam meeſt opgeſtelt. 178 *b*

G.

GAley, een Spaanſe Galey ten triumf eertyts in de Binnen-Amſtel gelegen, daar nu het *Weeſeper veer is*. 253 *a*
Gans-oort, waar, naderhant de *Utrechtſe Steiger*, 220 *a*
't *Gaſthuys* dat nu is, eertijdts, 't oude en nieuwe *Nonnen Klooſter*, 221 *b* in dat van de nieuwe Nonnen, is d'afbeeldinge van elf *Jeruſalems vaarders*. 221 *b*
Gaſthuismolen, waar eertydts geſtaan 216 *a*
Gaſthuismoolen ſteeg, waar van die naam. 216 *a*
Gebouwen in de derde vergroting, aan de weſt zyde der Stadt, gebouwt, 252
Gebouw, by de Kolveniers tooren, met vyzels verſet, en na behoren verdraayt. 253 *b*
Gebouwen in de vierde vergrootingh van *Amſterdam* binnen gelegen, waarom af moeten. 268 *b*, worden aan d'Eigenaars gelaten om weg te mogen neemen, of na taxatie door de *Majeſtraet* voldaan. 270 *a*
Gedicht, van d'eerſte bewoonders, en bewoning der Stadt *Amſterdam* 188. van *Melchior Fockens* op *Amſtels* Linde-boomen, 266. van *J. v. V.* op vryheit van Godts dienſt, 267 van *I. D. Dekker* op de Stadts hoedanigheden. 271 *a* 284
Geertruyts Klooſter, waar eertydts, 227 *a*. hoedanigh 't gebouw geweeſt. 227 *b*
Geeſtelijke van't *Reguliers Klooſter* hadden groot gezag, en bewys daar van 233 *a*
Geeſtelijke gebouwen der Stadt *Amſterdam*, zoo daar eertydts ziet Kloofteren.
Geeſtelijke komen in menichte *t'Amſterdam*, door de *troubelen*, en 't overgaan van ſteden verdreven zijnde, 229 *a* ſtijf den de *Majeſtraat*, tegen de Staten an *Hollandt*, 229 *b*
Godts dienſt der hervormde, wordt *t'Amſterdam* gehandthaaft. 267 *b* en andere geſintheden hebbender ook vryheit in ſtilten te leven. 267 *b*
Graften of *Burghwallen t'Amſterdam* bekent tot den jare 1658. 260 hoe de Graften daar met moddermolens gediept, en uytgegraven ook uytgemoddert werden. 262 *a*. waar d'oude en nieuwe Graften vereenigen, haar ſtrekking en hoedanigheit. 279 *b*. nieuwe graften, en grote ſtrekkingh vande Prince graft. 281
Grim, waar, een dwarsſtraat, en welke daar op uitkomende. *b* 220
Grimneſſe Sluys gebouwt anno 1549. 219 *a* daar was eertijdts de toegang na de nieuwe *Nonnen*. 223 *a*
Gront van de Stadt *Amſterdam*, ontdekt door het maken van een Put in 't Oude Mannen Huys. 173. Vande verſcheyde ſtoffen, 174. buyten dijks, en binnen deſelve, aanhoogzel, en grasgront. 175 *a* Opdryven, en deſſelfs oorzaaken. 175 *b* bevonden in 't graaven van de vaart op *Kattenburg*. 176 *a* deze loſſe grondt wordt door Heyen vaſt gemaakt. 176 *b* Hoe diep daar de fondamenten leggen moeten. 178 *b* een onder aartze boſſchaadje. 179 *b* hoe veel het veſtigen der gronden bedraagt. 179 *b*
Groote der Stadt *Amſterdam*, in deze vierde of laaſte vergrooting. 272 *a*
Gunſtbrief van de Ridderſchap, Eedelen, en Steeden van Hollandt en Weſt-vrieſlandt verleendt tot bevordering van Amſterdams tweede vergrooting anno 1591: 6 September verleendt. 240 *b*

H.

H*Aarlemer Poort*, d'eerſte *t'Amſterdam*, waar geſtaan: af gebroken anno 1506. 194 *a*
Haarlemer Poort, in 't bemuren der Stadt, waar, en hoedanich 't gebouw. 215 *a*
Haarlemer Poort inde tweede vergrooting, waar geſtaan, en hoedanich. 241 *b*
Haarlemer Poort inde derde vergrooting, gebout anno 1615 door *Mr. Henrick de Keyſer*, hoedanigh, afgebeeldt en beſchreven. 249
Haarlem, na de Werreltlijcke regeering onder Zuyd-Hollandt: na de Geeſtelijke regeering onder Noord-Hollandt. 236 *b*
Hay-brug voert noch de naam na de *Hay-poort* daar eertijdts geſtaan. 216 *a*
Halve-maans-brug, gebout anno 1626. 253 *a*
Handveſt van *Graef Floris* anno 1275 daar by d'*Amſterdammers* tolvry verklaart. 195 *a* een ander anno 1291 van den zelven inhout. 195 *b*
Haring-pakkers Tooren, eertijdts de *Kruys Tooren*, genaamt, tegen die van *Haerlem* gebouwt. 214
Heyen, een hey, hoedanigen werktuyg daar meede maaktmen de weeke gront *t'Amſterdam* vaſt. 176 *b* beſchrijving van het *Heyblok*, en de *Hey*. 177 *a* de maſten tot het Heijen, hoe die ingezet werden. 177 *b* en geheyt, hoe wijdt van malkanderen. 178 *a*. onkunde der onkoſten van 't Heyen 179 *a* hoe veel'theyen, en veſtigen der gronden draagt 179 *b*

Heiligewegs-poort, waar van die naam, 216 *a*

Heylige wegs-poort in *Amſterdams* tweede vergrooting, eerſt van hout, naderhandt van graeuwe ſteen gebouwt. 242 *a* deſſelfs hoedanigheit en aardige cieraten. 263 was na d'afteykening van *Jakob van Kampen* gemaakt. 264 afgebroken anno 1664. 242 *a*

Hoge Poort, waar eertijdts, daar na voert de *Hoogh-ſtraat* noch haar naam. 217

Houtewaal, eertijds *Oetenwaal*, en *Outewaal*, een buurſchap buyten *Amſterdam*. 185 *b* inde laaſte vergrooting binnen gekomen. 271 *a*

Huyzen gebouwt binnen de vryheit, buyten de Stadt. 247 *b* valt nu zeer ſchadelijk. 248 voor anno 1613 gebouwt werden betaalt maar daar na, nu met groote ſchade afgebroken. 248 *b*

Huyzen, en erven inde Stadts vergrooting anno 1612 door de Stadt gebruykt, zijn betaalt, maar d'andere aan d'eygenaars gelaten, mits *Melioratie* betalende. 251 *a*

Huyzen d'eerſte op d'oude Heere-graft anno 1614 gebouwt 251 *a*

I.

I*An Rooden Poort*, waar eertijdts, en hoedanich gebouwt. 216

Ieruſalems-vaarders, elf namen en afbeeldinge van perzonen burgers *t'Amſterdam*, in 't tegenwoordige gaſthuis noch in wezen. 221 *b*

Inhout der Stadt Amſterdam, zoo die nu is inde vierde of laaſte vergrooting. 272 *a*

Inſinuatie, en proteſtatie van Hr. *Jacob Suffius* Canonnick, tot *Haarlem*, aan de Majeſtraat van *Amſterdam*, over 't af breken van *'t Reguliers Klooſter*, 233, d'antwoordt daar op. 234 *a*

Joden Kerkhof t'Ouwer-Kerk, waardich om zien, begraaf-plaats der Portugeeſche Joden. 183 *a*

Joden, houden hun in 't ooſten, en waarom, eertijdts drie Synagogen of Tempels *t'Amſterdam* gehadt. 244 *a*

St. Ioris Hof, eertijdts 't Klooſter van de Paulinianen. 222 *a*

St. Ioris Kapel, waar nu 't Kiſtemaakers pandt. 225 *a*

K.

K*Alenes*, omtrent *Amſterdam* wordt met paalwerk gehouden. 181 *b*

Kamper Hooft, een machtich rondeel. 219 *a*

Kamper Steiger, waar die is. 219 *a*

't Kartuyſers Klooſter, binnen de Stadt betrokken anno 1609 247 *a*

Kaſteel van den *Hartoch van Alba*, waar dat zoude gebouwt worden. 218 *b*

Kerckſtraat, inde laatſte vergrooting, waar van die naam. 280 *a*

't Klariſſe klooſter, in 't *Tuchthuys*, en *Aelmeeſſeniers huys* verandert. 225

Klooſteren, in Burger wooningen verandert. 219 *b*

Klooſters, en geeſtelijke gebouwen der Stadt *Amſterdam*: aen de Oudezijde, namelijck:

S. Marien Klooſter, waar eertijdts, en hoedanigh 't gebouw. 220 *b*

S. *Margrieten Klooſter*, de kerk daar van nu de kleine *Vleeshal*, 220 *b*

S. Magdalenen Klooſter eertijdts nu de *Bank van leening* of *Lombert*. 223 *b*

S. Barberen Klooſter, wie daar in woonden, 220 *b*. daar van heeft de Barber ſtraat noch haar naam. 220 *b*.

Clariſſen klooſter: waar, en hoe wijdt ſich ſtrekte, wie daar in woonden 220 *b*

S. Ceciliaas Klooſter eertijds, nu het Princen hoff. 221 *a*

S. *Margrieten Klooſter*, een ander als voor gedacht, in wooningen verandert. 221 *a*

S *Agneten Klooſter*, daar van noch de naam *Agniete Straat*, de Kerk van 't *'t Klooſter* nu de doorluchtige ſchool 221

Klooſters, aan d' oude zijde.

Oude en nieuwe *Nonnen Klooſters*, nu 't *Gaſthuis*, 221 *b*. daar in is d'afbeelding van elf *Jeruſalems vaarders*. 221 *b*

S. Urſels Klooſter, nu 't *Spinhuys*, 222 *a*

Paulinianen Klooſter nu 't *Sint Joris hof* en de Kerk aan die van de Walſe gemeente. 222 *a*

Bethanien Klooſter, nu de Stadts latijnſe School aan d' oudezijde. 222 *b*

Minnebroeders Klooſter. in huizen verandert d' overblijffels Anno 1662 verbrant. 222 *b*

Celle Suſters Klooſter, eertijds op de hoek van de *Molenſteegh*, nu in Huizen verandert, 223 *a*

Klooſters en geeſtelijcke gebouwen aan de Nieuwezijde namelijck:

S. *Joris Kapel*, als mede 't Hoſpitael van S. *Maria*, en *S. Nicolaes*, beyde tot een *Lazarus Huys*, en *Proveniers* wooning verſtrekt. 225 *a*

S. Joris Kapel, nu 't *Kiſtemaakers pandt*, 225 *a*

't Klariſſe Klooſter, nu het *Tuchthuis*, en een gedeelte van 't *Aelmoeſſeniers Huys*. 225

't Bagyn Hof, waar. 226 *b*

d'Eerſte Oude mannen, en weeshuizen, waar; naderhant verplaaſt tegen over de *Heylige ſtede*. 226 *b*

't Lieve Vrouwen Gaſthuys, waar het zelve eertijdts. 227 *a*

St. Geertruyden Klooſter, waar. 227 *a*

een out vierkant gebouw. 227 *b*

en vordere hoedanigheyt. 228 *a*

Klooſters aan de nieuwe zijde

St. Lucyen Klooſter, waar, en hoe wijdt geſtrekt heeft; nu het *Wees-huys*. 228 *a*

Klooſter van de *Regulieren*, ziet *'t Reguliers Klooſter*, ook. 229 *a*

Klooſter van de *Carthuyzeren*, ziet *'t Carthuyzers Klooſter*, ook pag: 229 *a* en 234 *a*

Korjes Poort, waar eertijdts, daar door was d'uytgang na 't *Katuyzers Klooſter*. 216

Kruys Tooren, nu de *Haringpackers Tooren* tegen die van *Haerlem* gebouwt. 214

L.

L*Andt*, op dryvent land, omtrent *Amſterdam*, oorzaken daar van. 175 *b* bevonden in 't graven van de vaart op *Kattenburg* worde doorgeſaagt. 176 *a* wordt by ſtukken verkocht. 176 *b*

Landt, omtrent *Amſterdam* bequaam tot Hooyen en Weyen van beeſten. 180 *a*

Laſtagie, waar van die naam. 235 *a* wordt bebouwt, en met een wachttoren geſterkt. 235 *a* en een breede graft, om tot een voorſtadt te maken. 235 *b* gelegentheit van de Laſtagie. 235 *b* anno 1572 afgebrandt. 236 *a* de eerſte vergrooting anno 1585 met de Laſtagie begonnen. 238 *a* de gantze Laſtagie is buyten dijks. 238 *b*. Hoe dezelve in ſtraten en graften verdeelt is. 239

Latijnze School, aan d'oude-zijde, eertijds

tijdts 't *Betanien Klooſter.* 222 *b*
Leydze Poort van ander maakzel als d'andere poorten, zonder toren 278
Leydze ſtraat, wanneer d'erven daar in, verkogt zijn. 280 *b*
't Lieve Vrouwen Gaſt-huys, waar, en hoedanich eertijdts geweeſt. 227
Linde Boomen, daar mede zijn de burgwallen *t'Amſterdam* cierlijk beplant 266 *b* gedicht van *M. Fockens* op de zelve. 266 *b*
Lombert ſteeg, eertijdts de *Huys-zittenſteeg* genaamt, en waarom. 220 *b*
Lucyen Klooſter, waar, en hoe wijdt ſich ſtrekte, nu het *Wees-huys.* 228 *a*

M.

Magdalenen klooſter eertijdts, nu de *Bank van Leninge* of *Lombart*. 220 *b*
Margriten Klooſter, de Kerk van 't zelve, nu tot de kleine *Vlees Hal* gebruykt. 220 *b*
Margriten Klooſter, een ander als het vorige, in woningen verandert. 221 *a*
St. Marien Klooſter, waar eertijdts, en hoedanigh 't gebouw. 220 *b*
Markten van Oſſen en Varkens, in de nieuwe vergrootingh binnen d'Uyterſe poort. 280 *b*
Maſten, inde gront geheyt wordende, hoe wijdt van malkanderen. 178 *a* hoe veel een maſt van inheyen koſt. 199 *b*
Maximiliaen Keizer vereert die van *Amſterdam* met de Keizerlijcke Kroon boven haar wapenſchildt, anno 1488. 211. de *Keizer* krijgt daar 60000 guldens voor. 211
Melioratie, of verbetering op de erven geſteldt, zo inde Stadts darde vergrooting binnen gekomen, is met veel moeite ingevordert. 251 *a*
Mylpalen buyten *Amſterdam*, hoe veer, en 't opſchrift, uyterſte palen der Ballingen. 185 *b*
Minnebroeders Klooſter d'overblijfzels anno 1662 verbrant. 222 *b*
Minnebroeders Munneken zijn anno 1578 met die van de regering uit de Stadt gezet. 222 *b*
Moddermolens *t'Amſterdam*, en haar gebruyk. 262 *a*
Modderen, en modderſchuyten, waar toe gebruykt werden. 262 *a*
Muyder Poort, waar, hoedanich, afgebeeldt, brug daar voor, leuning, buyten Heck, en ruym pleyn. 275
Muren, de nieuwe muren der Stadt *Amſterdam*, haar ſtrekking. 273 hoogte. 274 *a* onder voor 't uytſpatten van aerde verſien. 274 *a* waar 't eerſte Bolwerk begonnen is. 272 *a* hoedanicheit van de Bolwerken en Gardynen daar in. 272 *b* ſteene beer. 273 *b* en poorten. 275

N.

Nieſel, van outs Lieſdael genaamt. 219 *b*
Nieuwe Brug, *t'Amſterdam*, waar van die naam. 191 *b*
Nieuwe Dijk *t'Amſterdam*, waar van die naam. 191 *a*
Nieuwe Straat, waar van die naam tuſſchen 't lieve vrouwen *Gaſt-huis* en *St. Geertruiden Klooſter* door geleit. 227 *a*
Nieuwe Doele-ſtraat bebouwt anno 1633 254 *a*
Nieuwe Waals Eilandt anno 1644 gedempt anno 1646, in Januari, d'Erven verkogt, en voor hoe veel. 254 *b*
Nonnen Klooſter, zo van de Oude als nieuwe Nonnen, nu 't *Gaſt-huys.* 221 *b*
Notificatie, bekentmaking aan d'Eigenaars van d'erven zo in *Amſterdams* vierde vergrooting binnen gelegen zijn anno 1663, door de *Majeſtraat* gedaan. 269

O.

Octroy van den *Graaf van Leceſter* aan die van *Amſterdam*, op welke manier d'Erven van particulire tot de Stadts vergrooting ſouden werden aangenomen. 238 *a*. nader door de *Staaten van Hollandt* en *Weſtvrieſlandt* beveſtigt. 240 *a*
Octroy van de *Ridderſchap*, *Edelen* en *Steeden van Hollandt*, tot bevordedering van de tweede vergrooting der Stadt *Amſterdam.* anno 1591; den 7 September verleendt. 240 *b*
Octroy van de *Staaten van Hollandt* en *Weſtvrieſlandt*, anno 1609. tot de vergrooting van *Amſterdam* voor de derde maal, 245 *b*
S. Olofs Poort, waar geſtaan, deſſelfs hoedanigheit, boven tot een gevangenis gebruykt, anno 1618. afgebroken. 194 *b*
Omtrek der Stadt *Amſterdam* zoo die nu is inde vierde, of laaſte vergrooting. 272 *a*
Ongeluk, een moetwillig, ſchrickelijk ongeluk, door eenige jonge maats aan gerecht. 254 *a*
Opviſſers van 't Stroo drijvende vuyligheit, en doode krengen 262 *b*
Oſſemarkt in deſe vierde vergrooting, zal zijn binnen d'Uytterſe poort. 280 *b*
d'*Oudebrug* tot *Amſterdam*, waar van die naam. 191 *b*
d'*Oudekerk*, tot wiens eeren ingewijt, een kluchtig Sinnebeeldt in 't Choor 219 *b*
't *Oude Mannen Huys*, waar eertijdts 220 *b*
't *Oude Mannen Huys* dat nu is getimmert op de gront van 't oude *Nonnen Klooſter*, dat haar bogaart was. 221 *b*

P

Paaden eertijdts buiten *Amſterdam* 236 *a*, anno 1572. alle op geruymt. 236 *a*
Paalen, d'oude gebouwen ſtaan *t'Amſterdam*, meeſt op Elze paalen. 178 *b* Eyken palen, daar meede is de Stat aan de Waterkant omringt, en waarom Eyken. 179 *a*
Paards Stal, d'oude Paardeſtal was eertyds daar nu de Beurs ſtaat. 224 *b*
't *Paulinianen Klooſter*, nu 't *Sint Joris hof* de Kerk daar van gebruycken die van de *Waalſe Gemeente.* 222 *a*
Peſthuis, eertijdts inde Nes, 220 *a*
S. *Pieters Kerkje* eertijdts, nu de groote *Vleeshal*, 220
S. Pieters Poort, en Straat, waar van die naam overig. 220 *a*

Poorten der Stadt Amſterdam.

Bentwijker Poort waar geſtaan, afgebroken 1526. 193 *b*. d' Oude *Haarlemmer Poort*, waar geſtaan, afgebroken Anno 1506. 194 *a* *S. Olofs Poort*, waar geſtaan, deſſelfs hoedanigheit, boven gebruikt tot een gevangenis, afgebroken Ano 1618 194 *b*
Oude Haarlemmer Poort, hoedanig het gebouw. 215 *a*
Korsjes Poort, daar door was d'uitgang na *Karthuyſer klooſter.* 216 *a*
Jan Roden Poort, hoedanig, en waar 216 *a*
Haypoort, waar, daar voert noch de *Haybrug* haar naam van, 216 *a*
Heiligewegs Poort, op de *Heilige weg* gebouwt, en daar van de naam voerende,

voerende 216 *a*
Reguliers Poort, een van de voornaamſte, waar geſtaan, anno 1618. verbrant. 216 *b*
Hooge Poort, waar eertijdts, daar na voert de *Hooghſtraat* haar naam, 217
Raam Poortje eertijdts tegen over de Straat nu 't *Ruslandt* genaamt 217
S. *Antonis poort* eertijdts de grootſte der Stadts poorten, en deſſelfs hoedanicheyt. 217
Water Poortje, waar eertijdts, daar van de namen Waterpoorts-ſteeg en brug, overig. 218
S. *Anthonis Poort* inde tweede vergroting der Stadt, eertijdts van Hout, naderhant van Steen gemaakt. 243 *a*
Haarlemmer Poort, in de tweede vergrooting, waar geſtaan, en hoedanich. 241 *b*
Heyligewegs Poort inde tweede vergroting, eerſt van Hout, naderhant van Steen, Anno 1664 afgebroken. 242 *a*
Haarlemmer Poort inde derde vergrooting afgebeeldt, en beſchreven, 249
Zaagmolens Poortje, hoedanich 250
Raam Poortje, hoedanich. 250
Muyder Poort, was op een andere plaats verordent, waar gebouwt, hoedanig, afgebeeldt, 275. brug voor de poort en andere verſterking 275
Weeſeper Poort, is gelijk de *Muyder* en waar. 276
Uyterze Poort, is als de *Muyder* en *Weeſeper Poort*. 277
Leydtze Poort, is van der maakzel als d'andere zonder Tooren. 278
Princen Graft ſtrekt met deze nieuwe vergrooting aan d'ooſt en weſt-zijde der Stadt in 't Ye. 281 *b*
Proefplaats van 't geſchut buyten *Amſterdam*, waar. 185 *b* inde vierde vergrooting binnen de Stadt gekomen. 271 *a*
Put inde Oude *Mannen Huys t' Amſterdam*, geboort in 21 dagen, anno 1605, diep, 232 voeten. 173

R.

Raam Poortje, eertijdts tegen over de Straat, nu 't *Ruſland* genaamt 217
Raam Poortje, hoedanigh, en waar nu gebouwt is 250 *a*
Ramen, de Laken ramen, waar die eertijdts geweeſt zyn, 217 *b*, na melijk: daar nu de *Verwers Graft* en *Staal Straat* is. 236 *a*
Reduyt, of *Zeeburgh*, een ſteene gebouw buyten *Amſterdam*, afgebeeldt. 184. en nader beſchreven. 184 *a*
Reguliers hof, komt in de vierde vergroting van *Amſterdam*, binnen die Stadt. 271 *a*
Reguliers Klooſter eertijdts buyten de Stadt *Amſterdam*, 229 *a* geſticht omtrent het jaar 1394, 229 *b* vryheit van *Hartoch Aelbrecht van Beyeren*, tot het ſtichten van 't Klooſter 229 *b*. De Heere van *Bredrode* begunſtighde die van dit Klooſter, om Sluyſen te mogen leggen inden *Amſteldijk*, en haar uytſicht niet te mogen betimmeren 230 *b*. anno 1532 op Alderheiligen avont is dit Klooſter verbrant, 231 *a*, Anno 1663 door 't graven van de nieuwe *Keizers Graft*, is gront ontdekt daar de Kerk van dit Klooſter geſtaan heeft, 231 *b*, de Munneken van dit Klooſter verhuren den Hof of Boomgaart, doch naderhant verkopenſe die. 231 *b*, hoe het daar voorts mede gegaan is, 232 *b*
Reguliers Monnicken ſeitmen dat haar Klooſter zelf verbranden, 231 *a* vlugten na *Heilo* buyten *Alkmaar* 231 *b*, verkopen de Boomgaart van haar klooſter, 221 *b*. 231
Reguliers Poort, eertijdts, waar geſtaan, Anno 1618. verbrandt. 216 *a*
Reguliers Poort, een andere als de voor gemelde, eertijdts van hout, Anno 1655, een van ſteen gebouwt, na de afteekening van *J. H. Koek*, 264, deſſelfs hoedanigheit, en hoe verſterkt, 265 *a*, zal nu tot een *Waag* gebruykt worden. 365 *b*
Requeſt, Verzoek-ſchrift der *Magiſtraet* van *Amſterdam*, tegen 't timmeren binnen de vryheit van die Stadt, Anno 1613, en Antwoort daar op. 247
't Rijſenhooft, was het twalefde bolwerk in *Amſterdams* tweede vergroting, waar van die naam. 243 *a* inde nieuwe vergroting aan Kattenburgh gehegt. 256 *a*
't Rokin eertijdts niet veerder als tot de *Spaarpot Steegh* ganghbaar. 224 *b* Steegen op 't *Rokin*. 224 *b*. daar zyn
't Rotterdamſe, Haagſe en *Delfize* veeren, ook *'t Aernhemer Veer* voor de *Spaarpot ſteegh*. 224 *b*
Rondeel, of halfrondt eertijdts een geweldich muurwerk ten ooſten van d'oude *Reguliers Poort*, 216 *b*
Roſmoolen, een Stadts ros moolen, waar die eertijdts. 226 *a*
Ruſlandt, eertijdts een molen ſloot, naderhant gedempt, en de Vlas en garen markt gehouden. 222 *a*

S.

Saagmoolens gevonden, anno 1592 van *Cornelis Corneliſſz. van Uytgeeſt*. 182 *b*
Scheepvaart, daar in beſtaat het *Lantswelvaren* en van *Amſterdam* in 't byſonder. 284 *b*
Schreyers Hoek, daar by een machtich Rondeel *'t Kamperhooft* genaamt 212 *a*
Singelſloot buyten *Amſterdam* nu gemaakt, 279 *a*, verhaal van een andere zingel, zoo hondert graden van de Stadt ſoude leggen, daar binnen niet te bouwen, deſelve met boomen te beplanten, enz. 279 *a*
Sinnebeelt in de Oude Kerk, in 't koor boven de zy deur, aan de Noort zyde, 219 *b*
't Slot, Amſtels Veſten, waar het t' *Amſterdam* of elders zoude geweeſt zyn, onzeeker. 191 *b*
Sluys inde *Middeldam*, wanneer geleit onſeeker: maar ſeeker dat voor 't jaar 1387 gelegen heeft. 223 *b*
Sluys, de *Schut Sluys* by de Oude *Haarlemerpoort*, eertijdts de deuren met raden opgewonden. 225 *b*
Sluys, *Sluyzen*, *Dams Sluys t' Amſterdam*, onder de groote *Beurs* en *Vismarkt*, 172 *b*. *St. Antonis ſluys*. 172 *b* *Grimmeſſe Sluys*, gebouwt anno 1549. 219 *a*
Sluys onder de Zeedijk, is met Huyſen betimmert, de *Kolk Sluys* genaamt, een vande Outſte zynde, 223 *b*
Sluys, *Bullebakſluys*, waar. 255 *a*
Sluysje aan 't eynde van *Keizersgraft*, 250 *b*
Sluys, de *Leliesſluys*, en *Brouwersſluys*, waar en waarom gebouwt. 251 *b*
Spiegel Straat, waar en haar Strecking 280 *a*
't Spinhuys, eertijdts S. *Urzels Klooſter* 222 *a*
Steeden omtrent *Amſterdam*, op wat ſtreek, en hoe verre geleegen. 186
Stegen der Stat *Amſterdam* ziet *Straten*.

Straten en *Steegen* der Stadt *Amſterdam*, aen d'Oudezyde, 219 *b*. ten ooſten, en weſten vande Warmeſtraat. 919 *b*, van d'*oudezyts achterburchwal*, 222 *a* de Minnebroeders, nu de *Bloet Straat* 222 *a*

Straten aande nieuwe zyde, ten weſten het *Damrak* en d'*Amſtel* 224 *a*

Straten en *Steegen* in de laſtagie en daar omtrent. 239

Straten van grote neering, zyn de *Warmeſtraat*. 257 *b*, de *Nieuwendijk* en *'t Water*. 257 *a*. als mede *Kalverſtraat*, en anderen. 259

Straten en *Steegen* in de Stadt *Amſterdam* bekent tot den jare 1658. 260

Straten van d'Oude Stadt, waar die vereenigen, met die in de Nieuwe of laaſte vergroting deſſelfs ſtrecking, en hoedanigheit. 280 *b*

't Stadthuys t'Amſterdam, de toren van *'t* Oude *Stadthuys* eertydts 6 voeten overgeweken, Anno 1601 in drie dagen recht geſteldt. 224 *a*

Swaanenkoock, waar eertydts. 216 *b*

Swaarhoofdicheit van eenige luyden in de tweede vergroting van *Amſterdam*, met de daadt wederleydt. 252 *b*

Swijgt Utrecht, eertydts een geweldige Tooren, nu de Kloveniers doelen. 216 *b*

T.

't TImmeren binnen de vryheit van de Stadt, aan deſſelfs Ooſtzyde begonnen, daar tegen geeft de *Magiſtraat* een requeſt in, 247 *b* werdt genoegzaam verboden 248 *a* maar niet nagelaten, dat naderhant ſchadelijk 248 *b*. verſcheidenmaal door de *Magiſtraat* belet: en waarom nu en dan toegelaten. 271 *b*

Timmertuyn, *Stats Timmertuyn*, eertijts tegen over *'t* Rondeel 216 *b*. een treffelijke Tuyn. 223 *a*

Timmertuyn, Anno 1660. tot Huyserven verkocht, en hoe wijdt die ſtrekte. 255 *b*

Timmertuyn van de Stadt, is aan de ooſtzijde van d'*Amſtel*. 276 *a*

Tolvry zijn die van *Amſterdam* verklaart van *Graaf Floris*, anno 1275 en 1291 195. Dat door *Graaf Willem van Henegouw* anno 1342 beveſticht. 198

Toorende Cruys nu *Haringpakkers Tooren*, gebouwt tegen die van *Haarlem*. 214

Tooren van *'t* Oude *Stadthuys t'Amſterdam* 6 voeten overgeweken, anno 1601, in drie dagen recht geſteldt. 224 *a*

U.

St. URſels *Klooſter*, met haar ellef duyzent maagden, nu *'t* Spinhuys. 222 *a*

Uyterze Poort, is gelijk de *Muyder* en *Weeſeper Poort*, aan de weſt-zijde van d'*Amſtel*. 277 *b*

Uytrechtze Steiger, waar eertijdts 220 *a*

V.

VAart op *Kattenburg*, daar in dreeff de grondt Dary genaamt wonderlijk op, een man ſonck daar door heen. 176 *a*

Valbrugs-brug op *'t* Rokin over d'invaart na de *Oſſeſluys* aan *'t Spuy*. 25 *a*

Varcken marks in deze laaſte vergroting ſal zijn by d'*Uyterſe Poort* 280 *b*

Veeren, of plaatzen daar de ſchuyten leggen, die varen, na *Rotterdam* den *Hage*, en *Delft*, als mede het Aernhemer-veer. 224 *b*, *'t Uytrechtſe*, *Goutſe* en *Leytſe-veeren*, 225 *b*

Vergrooting der Stadt *Amſterdam*, d'eerſte is met de Laſtagie begonnen Anno 1585 238. *Octroy* van *Lyceſter* tot bevordering van deze Vergrooting. 238 *a*. de vergrooting beſchreven. 239

Vergrooting der Stadt *Amſterdam*, de tweede vergrooting, om twee Oorzaken geſchiet, *'t* vorige Octroy ook hier toe beveſtigt, 240 *a*. dat nader door de *Ridderſchap, Edelen* en *Steden* van *Hollandt* en *Weſtvrieslandt* verklaart 240, *b*. deze twede vergrooting begonnen Anno 1593. en waar. 241 *a*. vorder beſchreven. 242

Vergrooting van *Amſterdam*, voor de derdemaal, An. 1612, oorzaak daar van, 245 *a* Octroy vande Staten daar toe, Anno 1609. verleendt, 245 *b*, Het beſtek van deze vergrooting, veel grooter als doen aan d'ooſtzijde der Stadt uytgeleit is 247 *a*. vergrooting aande Weſtzijde yverig voort geſet 247 *b*. vorder beſchreven, 248. Hoe veel de Stadt daar mede vergroot is 250 *b*

Vergrooting van *Amſterdam*, voor de vierdemaal, Anno 1657 voorgenomen, en waarom, 268, om die vergrooting uyt te wercken na behoren, de buyten gebouwen af te breken. 268 *b*. een verzoek-ſchrift daar over Anno 1625 overgegeven, antwoort en verklaring daar op. 269 *a*. Anno 1663 aan d'Eigenaars van die gronden zoo binnen komen te leggen bekent gemaakt. 269 *b*. oorzaak daar toe, en waarom de Stadt die alle aan neemt. 269 *a* deze vergrooting wordt afgebaakt, in 16 bolwercken. 270 *b*. gedigt van *J. de Decker* daar op, 271 *a*. Hoe wijt deze vergrooting haar uyt ſtreekt, en eenige oude gebouwen, en overblijvende teeckenen daar binnen komen. 271 *a*. Hoe veel de Stadt daar mede vergroot is, 272 *a*. Anno 1658 deze vergrooting begonnen, waar; en ſtrecking van de nieuwe muren. 272 *a* afbeelding van deze vergrootingh, ook waar d'oude en nieuwe Stadt vereenigt is. 270

Verſoek ſchrift, ziet *Requeſt*.

Vygendam, *t'Amſterdam*, waar van die naam, gemaakt anno 1526. 194 *a*

Vis-markt, d'oude *Vis-markt* aan *'t Damraks* zijde van de *Sluys* inde *Middeldam*. 223 *b*

Volewyk, omtrent *Amſterdam* met paalwerk verſterkt. 181 *a*

Vuylnis ſchuyten, en Vuylnis vaten, waar toe gebruykt worden. 262 *a* Huysjes by de Vuylnis vaten geſtelt; en waarom. 262 *a* Waar *'t* Vuylnis gebracht wordt. 262 *b*

Vryheit van de Stadt *Amſterdam*, hoe veer die ſtrekte, anno 1342 197 *b* vergroot, anno 1386, en weeder anno 1409. 198 *b*

W.

W*Ale Kerk*, eertydts de Kerk van *'t Paulinianen Klooſter*. 222 *a*

Wapen der Stadt *Amſterdam* afgebeeldt 207, de Kroon daar boven, van wie, 207 *a*, de Leeuwen ter zyden, en vordere hoedanigheit van wie, wanneer, en waarom, onzeker 207 *b*, miſverſtandt der drie palen op een goudt veldt, 208 *a* het roodt en ſwart der Weeskinderen, beveſtigen de kleuren van *'t* Stadts Wapen-ſchildt, 208 *b*, als mede de wapens van *Amſterveen* en Ouwerkerk. 208 *b*, of de drie kruyſſen Molewieken, of *S. Andries* of Ruyte Kruyſſen ſijn, 209 *a* drie redenen

Regiſter van het derde Boek.

redenen voor de Moolewiecken, 209 *b*, wederleyt 210 *a*. vande Keyzerlijke Kroon op 't Wapen ſchildt van *t'Amſterdam* 210, Brief van *Keizer Maximiliaen* daar van. 211 dat eenige miſgunnen 211 *b*, van de twee Leeuwen, neyens *t'Amſterdams* wapen, 212, gedicht op *'t Amſterdams* wapenſchildt, 212

Wapenen, ordere van de rechtmatige wapenen, wat het metaal en kleur is, 208, verſcheyden eigen konſtwoorden inde Wapenkonſt, 209

Warmeſtraat, waar van die naam, en niet Warmoeſtraat. 191. vande Wydeſteegh tot den Middeldam van outs de Kerkſtraat genaamt 219 *b*, 257 *b*. daar zyn veel koſtelijke winkels meeſt met Winkeliers bewoont, 257 *b*

Watergrafts, of Diemermeer, *d'Amſterdamze* Spilpenning. 183

't Water, eertijdts tot de Soutſteeg toe gangbaar, wanneer voort aan gedijkt 224 *a*. middelen voor de overlaſt van 't hoge water aldaar onlangs in 't gebruyk. 258 *b*

't Waterpoortje, waar eertydts, de Waterpoortsſteeg en Brug daar na genaamt. 218

Water, maakt *t'Amſterdam* op verſcheiden plaatzen veeltijts groote verlegentheit, middelen daar tegen, onlangs in 't gebruyk gekomen. 258 *b*

Weduwen Hof, het oude waar eertijdts, en door wie geſticht. 225 *b* 't Nieuwe, dat nu is, gebouwt anno 1650 op een gedeelte vande gront, van *'t Katuyzers Klooſter*. 255

Weeſeper Veer, en *Staal-ſtraat*, eerſt bebouwt anno 1631. 253 *b* daar heeft een Spaanſe Galey tot triumf gelegen. 253 *a*

Weeshuys, 't eerſte, waar; en naderhant tegen over de heylige Stede. 226 *b*

't Wees-huys dat nu is, eertijdts *St. Lucyen Klooſter*. 228 *a*

Weeſeper Poort, is gelijk de *Muyder-Poort* met *d'Amſtel-brug* afgebeeldt. 276. is aan d'ooſt-zijde van *d'Amſtel*. 276

Y

YPeſloot buyten *Amſterdam*, waar eertyds, 185 *a* Ypeſlooter Sluys inden dijk by Jaap Hannes, 186 *a*

Z.

Zaagmoolens Poortje, hoedanich. 250 *a*

Zee-burgh, of ſteene Reduyt buyten *Amſterdam* gebouwt, wordt afgebeeldt. 184. de naam *Zee-burgh* hier al lang bekent, plaats van d'Oude *Zee-burgh*, *Ypeſloot* genaamt. 185 *a*

Zegels der Stadt *Amſterdam*, verandering van dien. 199. 't oudtſte zegel is inde randt gebroken, twijffeling over 't ſchrift, een diergelijke van de Stadt *Herderwijk*. 200. het Koggeſchip daar in een teeken van de zee-vaart, outheit van dit zeegel. 201

Zegel, het tweede zegel van die Stadt, verandering daar in ten opzicht van 't vorige. 201. verhaal van een ouder zegel, *Amſterdam* verandert haar zegel. 202

Zegel, van die Stadt, aan de tol brieven, deſſelfs beſchrijving en omſchrift, gemaakt in 't jaar 1275. 202 *b* afgebeeldt onder Nom. 1. op pag: 203

Zegel, Nom. 2. afgebeeldt. 203. groote verandering daar in, by de vorige. 203 *a* dit zegel beſchreven. 203 *b* en verklaart. 204 *a* Outheit van dit zegel, is onlangs noch gebruykt. 204 *b* genoemt het zegel ter zaken, van welke, en waarom. 204 *b*

Zegel der Stadt *Amſterdam*, beſchrijving van 't derde zegel. 205 *a* gemaakt anno 1487, beſchijving van de twee groote zegels, oorzaak der verandering. 206 *a* beſchrijving van 't laaſte zegel, van de tegen zegels. Op wat manier de zegels gedrukt worden. 206 *b*

Zeevang, zo wierdt eertijdts de mondt van 't Ye genaamt. 185 *a*

Zuyder-kerk, daar die Staat, waren eertijdts luſt-hoven. 236 *a*

Regiſter van het vierde Boek.

A

ACademie de Nederduytſe *t'Amſterdam*, door Dr. S. *Koſter* opgerecht, naderhandt vervallen, en herſteldt. 204 *a*

Admiraliteyt of Zee-raadt, haar hof *t'Amſterdam*, van outs 't *Princen Hof*, 283. Hoe de prijzen verdeelen, 284. haar voornaamſte dienaars, welke. 285. Hoe die ſtellen, 286 *b*. haar hof vernieuwt. 288. afgebeeldt. 287. beſchreeven, 288. Haar Zee-Magazijn, waar en waarom gebouwt, 289. afgebeeldt, 290, vreemt ſchuytje daar in, en veel gereetſchap. 291. Haar timmer werf, en toebehoren, 292. Haar Lijnbaan, afgebeeldt 293. voor en achter gevel, Teerketels, Stoof en Pakhuys, daar by een menigte anckers leggen. 294

d'Aerde, konſtelijk uytgebeeldt, op de tweede gront van 't Stadthuys *t'Amſterdam*. 24 *b* 25 en 26

Aelmoeſſen, daar in zijn *Amſterdams* inwoonderen zeer mildt, 136 *b*

Aelmoeſſen, aan de Waldenzen anno 1655 gezonden, uyt *Amſterdam* alleen 86000 guldens 137 *a* eenigen tijdt te vooren aan de Yrze geloofs genoten gezonden 55649: guld: 18: ſtuyv. 8 pen: 137 *b*

Aelmoeſſen voor diverſe Godts huyzen, hoe en wanneer vergadert werden, 93. ook door de Diaconen der Gereformeerde Kerk, 88 *b*

Aelmoeſſeniers-huys, het oude, afgebeeldt, 139. waarom opgerecht, 138. wie daar Aelmoeſſen mogen genieten, en wie niet 139. een gedeelte van Klariſſe Klooſter, hoedanigheyt van dit huys, en onderhoudt tot het zelve, 140

Aelmoeſſeniers-huys, het Nieuwe afgebeelt, en vervolgens beſchreven. 142

Aelmoeſſeniers-huys Regenten, wie d'eerſte *t'Amſterdam* waren, 140. met welke inkomſten dit huys onderhoudeu, 140. wie anno 1664 Regenten zijn. 142 *b*

Aelmoeſſeniers Armen *t'e Amſterdam* hoe voor haar gezorgt wordt, 139 hun onderhoudt door Aelmoeſſen, en andere voordeelen bevorderdt, 140. welke perzoonen tot dienſt van deeſe Armen zijn. 142 *b*

Afbeelding van *Keizer Carel* in 't Stadt

huys, ter Secretarie. 43 *a*
Afbeelding van 't oude Stadthuis t'*Amſterdam*, konſtig na 't leeven in 't nieuw Stadthuys in Burgermeeſters kamer. 41 *a*
Amſtelbrug van hout, en deſſelfs hoedanicheit. 177
Amſterdam, door loop van de Rivier den *Amſtel*, in twee deelen gedeelt. 174
Amſterdam aan de Waterkant, beſchreven uytnement vermakelijk, 294 allerley Scheep-vaarden, en welke de beſonderſte, 294
Amſterdams Wapen, het nieuwe, zijn drie kruyſſen, geen molen wiecken 122 *a*
Amſterdams Welvaren, door vryheit van verſcheyden religien, veroorzaakt. 86 a
Ancker-proef-plaats, by de nieuwe waag, en hoe de anckers geproeft werden. 180
Appel, ofte Fruytmarkt, en ordon: daar voor, 248
Apollo, uytgebeeld op 't nieuw Stadhuys. 30 *b*. en beteeckenis daar van 31
Apotekers t'Amſterdam, onder 't Medecijns Collegie, Keuren voor haar 197
Arbeyders aan de Waag, ook van de Veenen en vrye Luyden. 181 *b*. Ordonnantien voor de zelve 181.
Armen, voor haar word tot *Amſterdam* zonderling goede zorge gedragen. 136 *b*
Arminianen waar van die naam. 97 *a*
Arminiaanſche Kerk *t'Amſterdam* afgebeeld. 96. een bequame plaats tot de Godsdienſt. 97 *a*
Artillery of Wapen-huyzen t'*Amſterdam*, zijnder drie 214 *b*. dat by de Haarlemmer Poort, afgebeeldt. 215.
Artillery-Meeſter, wie die zijn. 261
Artus Quellijn, een konſtig beeldthouwer, ook tot het beeldwerk aan 't Stad-huys. 10 *a*
Artzeny-Hof, waar geleegen, en des zelfs hoedanigheyt. 201
Aſſayeur, en zijn ampt. 189
Begijn, of *Begijn-hof*, waar van die naam. 165 *a* hoedanigheyt van dit Hof *t'Amſterdam*. 165 *b* Wanneer geſtigt, onzeeker. 166 *a*

B.

Begijnen of *Begijnen t'Amſterdam*, waar van die naam. 165 *a* woonen op een vermakelijk hof, behouden haar oude fatzoen van kleeding, ook haar Godts dienſt. 166 *a* Begraaven zelfs hare dooden. 166 *b*
Bank van Leeninge, of Lombaart eertijds de proviſie plaats van de Oudezijds Huys-ſittenen. 125 *b* afgebeelt. 190. Een gedeelt van 't *Maria Magdalene* Klooſter. Waarom opgerecht. 190. waar van die naam *Lombaart*: wanneer d'eerſte beleeninge geſchiede. 191 *a* Panden te beleenen, en te loſſen, Ordonnantie voor de Bank van Leening 191 *b* wordt bewaakt. 193 *a* inbrengſters daar toe. 193 *b*
Bank, Wiſſelbank *t'Amſterdam* waarom, wanneer, en door wie opgerecht, 188, keuren dien aangaande. 189
Bedelaars, haar bedriegeryen worden veel in 't *Raſphuy* ondekt: ook iſer een Franſman ſpreckende gemaakt. 105
Bedevaarde, eertydts na de Heylige Stede, nu de groote Capel t'*Amſterdam* gedaan. 73. Jaarlycxſe, die noch by onſe tydt geſchieden. 73 Willekeur tot diens bevordering, 73 Ook de weg na Amſterveen, en Overtoom daarom gemaakt, 74 *a*
Beelden in 't oude Stadthuys, boven de vierſchaer geſtaan, nu op de Treſory van 't nieuwe Raadhuys. 3 *a*
Beeſtenmarkt, van Oſſen, Schaapen, en Verkens, *t'Amſterdam*, 237
Reyert, of Banjart, wanneer geſticht. Spreuk booven d'ingang, een groot gebouw, en wie daar in koomen. 120 *a* verblijf en onderhoudt aldaar, voor de gaſten. 121
Bergevaarders gildt, op gerecht an. 1539, ordonnantie, en vryheden daar toe. 295
Bergevaarders kamer, een luſthuys eertyds, nu een herberg, waar 296
Beurs, de groote Beurs, vergaderplaats der Coopluyden t'*Amſterdam*, waar van die naam Beurs, 166, het gebouw afgebeeld. 167 hoedanigheit, en wanneer den eerſten Steen gelegt. 168 vande Galderyen, Pylaren, Tooren, Speelklocken, Deurvaart, en waarom 's middagh geſlooten wordt 168 *a*. wooningen daar onder, ten neder zijden. 168 *b* de groote boog an. 1660. vermaakt, en waarom. 169 *b*
Boven de Beurs is 't Pant vande Winckeliers, 171 *a* ook de Laacken Halle 171 *b* Handelingen der Coopluyden op de Beurs. 168 *a* Ordonnantie, de Beurs en Coopluyden aan gaande, ook de Maackelaars, 169
Beurs, de Cooren-beurs t'*Amſterdam* afgebeelt. 173 welke Waren daar verhandelt worden. 173 *a* Waarom gebouwt. 172 *a* Hoedanigheit van 't gebouw, 172 *b*
Beurs, de Schippers Beurs, ten zuyden vande Nieuwe Brug anno 1661 gebouwt, 175 *b*
Beurs Knecht van de groote Beurs t'*Amſterdam*, en zijn ampt. 172 *b*
Beurs Knecht van de Kooren Beurs t'*Amſterdam*, heeft het geſtorte Graan, dat daar neder valt. 173 *a*
Beurzen tot *London* en *Antwerpen*, gelijken zeer, na de groote *Beurs* tot *Amſterdam*. 166 *b*
Bibliotheque, of Boek-Kamer t'*Amſterdam*. 196
Bier-draagers t'*Amſterdam*, haar huysjen, en ordonnantien voor de zelve. 185 *b*
Bieren, Excijs-huys vande Bieren t'*Amſterdam*, de vreemde Bieren aan te geeven door de Bier-dragers te bewerken. 185 *a*
Biſchuyt-markt, en ordonnantien daar over. 244
Boek Kamer t'*Amſterdam*, wat voor boeken daar in, wanneer bezocht konnen worden. 196
Boom, en *Bloem-markt t'Amſterdam*. 245
Boomen tuſſchen de palen der Stadt, en Boomſluyters daar toe. 222 *b*
Boſſe, Koopere arm-boſſen op verſcheyden plaatzen geſteldt. 175 *a*
Bos, de kopere arm-bos op de nieuwe brug, is eens opgeſlagen. 175 *a*
Brief aangaande 't mirakel, zoo eertijdts inde heylige ſteede, nu de groote Kapel, t'*Amſterdam*, zoude geſchiet zijn. 69
Brief van *Philips Komink van Spanje* tot bevordering van d'ontleeding t'*Amſterdam*. 199 *b*
Brief van Willem de ſeſte, anno 1415, aan 't Lazarus huys t'*Amſterdam* 155
Bruggen in *Amſterdam* over d'Amrak beſchreeven, 174, de nieuwe brug afgebeeld. 174. Vorder van de Oude-brug, Papen-brug, Lange-brug, Nieuwe Doele-brug. 176. als mede van de halve Maans, en Amſtel-brug. 177

Burgery

Burgery *t'Amſterdam*, hoe verdeelt, en optrecken. 235
Buſſe-kruyt anno 1652 onder de Rheebrug gevonden, doen het Out Stadhuys af brande. 5 *a*
Buurt-meeſters *t'Amſterdam* ingeſteld, en haar bedieninge. 125 *a*

C.

CHirurgijns, ontleeding plaats *t'Amſterdam*. 198 *a* daar al lange in 'tgebruyk. 198 *b* Chirurgijns eertijds by andere Gilden ingetrokken. 198 *b* anno 1551 van dezelve geſcheyden. 199 *a* wie nu overluyden zijn. 200 *b* haar Gilde Kamer, en proef op neemen. 201 *a*
Clariſſen Klooſter eertijds, nu het raſp- of Mannen Tucht-huys *t'Amſterdam*. 102 *b*
Clariſſen ordere, ingeſteldt anno 1225, door eenen Clara. 102 *b*
Claſſis, Kerkenraat der Gereformeerde Kerken *t'Amſterdam*, waar inze beſtaat. 86 *b* daar in zijn twee Gecommitteerden uyt de *Majeſtraat*. 87 *a* welke Kerken onder dit Claſſis behooren. 87 *a*. anno 1628 iſſer een gemeene Beurs opgerecht, en waarom. 87 *b*
Commiſſariſen van de Koop-handel, opgerecht, en tot welk eynde, wie de eerſte daar toe gecommitteert zijn. 306
Cybele, een Godin uytgebeeldt in 't Stadt-huys. 26 *b* 't geen daar door beteekent, en te kennen gegeeven werd. 27 *a*

D.

DIaconen *t'Amſterdam*, hoe die vergadering houden, en waar. 87 *b* dienen vervolgens twee jaren, dan gaanſe af. 88 *a* haar dienſt omtrent den Armen. 88 *a* Haar inkomſten. 88 *b* hoe de Diaconen verkoren worden. 89 *a* haar dienſten, en verdeeling. 89 *a* haar jaarlijcx Slot van reekening zedert de reformatie, tot anno 1663. pag. 90. Beſteeden eertijds de kinderen door haar te onderhouden hier en daar. 134 *b* hebben naderhant een Weeshuys gebouwt. 135 *a*
Diaconeſſen *t'Amſterdam*, welke daar toe verkiczen, en haar dienſt. 89 *b*
Diaconen Wees-huys *t'Amſterdam*, waarom gebouwt, waar, wanneer, en door wie, den eerſten ſteen gelegt. 135 *a* hoedanigheyt van 't gebouw, buyten, ook binnen. 135 *b* gedenkweerdige inwyding van dit treffelijk gebouw. 136 *a* 't gebouw afgebeeldt. 134
Diaconen Weeskinderen *t'Amſterdam*, eertijds by veelen onordentelijk opgevoed. 134. Een treffelijk huys voor haar gebouwt. 135 *a* hoe daar werden opgevoed. 135 *b* Eenige by d'inwydingh van 't Huys, tegenwoordigh. 136 *a*
Diana, een Godin, uytgebeeldt in 't nieuw *Stadt-huys*, en deſſelfs beteekenis. 27 *b*
Dichters, dichtkunſt, voor lange tijden, in Nederlandt. 201 *a*. hun verrichting. 202. deftige dichteren. 203 *b*
Doele-brug daar eertijds een rondeel ſtont, gebouwt, en hoedanigh. 176 *b*
Doelens, hand en voet-boog Doelens, afgebeeld. 208. anno 1650 meeſt met huyzen bezet. 209 Klaveniers Doelen afgebeeld. 210. Overluyden van de Doelens. 209 *b* 213 *b*
Doel Heeren van de Hand, en Voetboog Doelens. 209 *b* van de Klaveniers Doelen. 213
Doel Heeren uytgeſchildert, en waar. 211 *b*
Doelſchutters oude luyſter. 209 *b* die vande Klaveniers waren gehouden haar eygen kruyt te maken. 212 *a* opgeregt anno 1521, vryheit en keuren voor haar 212 *b* houden gaſtmalen, ſchieten noch na de doel pen. 213 *a*
Dol, of Krankzinnig-huys, *t'Amſterdam*, van wie eerſt geſtigt. 150 *a* Door een Lotery bevordert, naderhandt vergroot. 150 *b* 't gebouw afgebeeldt. 151. anno 1615 vergroot. 151 *b* vordere hoedanigheyt van 't gebouw, hoe veel huyskens daar in. 152 *b* eertijds weynich inkomſten. 153 *a* rente van *Machtelt Schaep*, aan dit huys. 154 *a* Wie daar in mogen gebracht werden. 152 *a* wanneer daar voor Aelmoeſſen vergaderen. 154 *b*
Dooden *t'Amſterdam*, waar te begraven, volgens, d'ordere anno 1655. 56 *b*
Dool-hoven, 't Oude Dool-hof. 308. 't tweede Doolhof. 309. als mede 't darde. 310
Doorluchtige Schoole *t'Amſterdam*, eertijds de Kerk van 't Agnieten Klooſter. 194 *b* wanneer opgerecht. 194 *a* afgebeeldt, eerſte Profeſſoren, door *C. Barleus* ingewijdt. 195
Drapperye, bloeide voor veel jaren, *t'Amſterdam*, voorrechten tot bevordering. 271. vervallen, weder opgerecht. 1652. 272. ordere daar over. 272
Duytze taal, daar in wierden gedichten gemaakt. 202 *a* naderhandt zijnder d'uytheemze woorden bygekomen. 202 *b* door *d'Amſterdamze* kamer voornamelijk gezuyvvert. 203 *a*

E.

EEdt door de Heeren Scheepenen te doen, voor 't kiezen vande waardijns. 271
Eedt door d'aangenomen Waardijns te doen. 272. als mede door de Verwers. 276. door de Zijdehandelaars, en andere. 279. ook door de Zijdeverwers. 279
Effen uyt, ſpreuk op een graf in de Nieuwe Kerk *t'Amſterdam*, en waarom. 66 *a*
Engelſche Kerk *t'Amſterdam*, eertijds de Bagyne Kerk, wanneer geſticht, onzeeker. 85. word door de *Kerkmeeſters* van de Nieuwe Kerk geregeerd. 86 *b*
Eylands Kerk *t'Amſterdam*, waar, anno 1600 op Paeſdach d'eerſte Predicatie gedaan, wie *Kerk-meeſters* daar van. 83 *b*
Excyſen, en andere Stadts inkomſten, *t'Amſterdam*. 183 *b* hoe die gevordert worden. 184 *a*
Excys-huys van de Bieren *t'Amſterdam*, waar, en hoedanigheyt van 't gebouw. 185 *a*

F.

FRançe Kerk, ook de Wale Kerk genaamt, eertyds de Kerck der *Paulinen*, ingang inde hoogſtraat, 84 Ingang op *St. Ioris* pleyn, en Spreuken daar booven. 85 *a* Anno 1409 gebouwt. Anno 1647. bequamer gemaakt, Anno 1661 vergroot 85 wie der Kerkmeeſters van zyn, 85 *b*
Francois Hemony, een konſtich Klokgieter. 60
Fransman, in 't Raſphuys ſpreekende ge-

gemaakt, op wat manier, 105 *b*.
Fredrik Hendrick Prins van Oranjen 's vereering aan de Oude luyden in 't Oude Mannen Huys, Anno 1642 t'Amſterdam. 147 *b*
Fruytmarkt, en ordonnantien daar voor, 248

G.

GAſten in de Beyert, hoe en waar om te vooren beſocht worden, hun ſpijſe, drank, en verblyf 120 *b* wanneer daar 's avonts moeten zyn, waar haar kleederen 's nachts blijven, komen in de warmehuyſen, en waarom, 121. Iemant daar overlijdende is't Gaſthuys'er Erfgenaam. 121 *b*
't Gaſthuys *t'Amſterdam*, over lange tydt het *Hoſpitael* genaamt, door een onbekent Schryver geroemt, van naaſt daar 't Oude Stadthuys ſtondt, inde Nes gebracht, 110 *a* anno 1501, een Peſthuys daar by gebouwt, 110 *b*. anno 1504 een brouwery en Beyert, ook een kerkhof, 110 *b*
't Gaſthuys gelegentheit en inkomſten voor lange tydt. 110 *a*, en omtrent anno 1612. volgens *Pontanus* beſchryving 116 *b*
't Gaſthuys, zoo wel dat vande Mannen St. Pieter Gaſthuys, als dat van de Vrouwen St. Maria Gaſthuys, Anno 1582 verandert, en de Kloosters van d'oude en nieuwe Nonnen daar toe gebruikt 111. ſonder verlof daar geen ziecken voor, of in te brengen. 111 *b* 't Gaſthuys vande Mannen eertyds geen Tempeliers Klooſter, 112. nader beweezen, 112. 't Gaſthuys vande mannen nader beſchreven, 113. Ook dat vande Vrouwen 113. Daar by is 't Verband Huys, ook 't Zoldaten huys, gebouwt Anno 1587, 114 *a* daar by is een Timmer loots, en Anatomie huysken. 114 *b*. 't Vrou-Gaſthuys, eertyds de Kerk der Nonnen, 115 *a* 't geene in 't Gaſthuys Anno 1663 ongeveer verorbert is, het Peſthuys daar onder begreepen. 116.
't Gaſthuys, Roomſe Godtſdienſt van over oude tyden daar geoeffent. 118 voorname voorrechten van 't Gaſthuys. 119 Bedtſteeden in 't Gaſthuys, en misſlag van *Philip van Zeſen* over d'inkomſten 117 *a*. die eertijds zober. 117 *a*. met de Nonnen middelen verrijkt, 115 *b*. ſeer toe genomen. 116 *a*
Gaſthuys, die daar in komen, zyn meeſt vreemdelingen 117 *b* door wie, en hoe alles geregeert wordt. 117 *b*
Gaſthuys nieuwe woonhuyzen op de oude Turfmarkt Anno 1642 gebouwt 117 *b* daar te vooren noch andere, op andere plaatſen, 118 *b*
Gedicht in Burgermeeſters kamer, konſtich geſchreeven 41 *a* deſelfde inhoudt. in 't Burgermeeſters vertrek konſtich geſneden 41 *b*. inhoud van 't gedigt. 42. *a* Gedigt op de Waag 183 *b*. op *Nicolaes van Kampen*. voor d'ingang van de Schouburgh, 205, en daar binnen op verſcheyden plaatſen. 206
Gedicht van d'Heer *C. Huygens* op de wonderlijcke aanwas en groote der Stadt *Amſterdam*, 312
Geld, oude ſtukken geld, Anno 1578 van een Zilver beeld geſlagen 50
Geeſtelycke gebouwen beſchreeven, Pag 47 en volgende.
Gereformeerde Kercke regeering beſtaat uyt Predicanten, Ouderlingen en Diaconen. 86 *b*
Geſchrift voor, en in 't Koor vande Oude Kerk 50 Konſtich geſchrift op 't Stadt Huys, 41
Geſchut en Klokgietery waar, 283
Gilden, wanneer begonnen, en waar vergader plaatzen houden. 311
Glashuyzen, waar het eerſte hier ter Stede, het tweede verbrant, de tegenwoordige, en waar, naderbeſchreven, als mede 't werk. 207
Glazen, konſtige glaſen, inde Oude kerk *t'Amſterdam*, 52. ook inde Niewe kerk, 63 *b*
Graaf van *Heemskerk*, inde Oudekerk, 53 ook dat van *Cr. Janz.* 't *Haantje*. 54 En van de konſtige Schilder Lange Pier, en zoonen 52 *a*, vande Hr. Burgermeeſter Cornelis de Graaf. 65 *a*
Graaf van Willem Eggert inde Nieuwe kerk. 61, ook dat van *Jan van Gaalen*. 65
Graf-ſchrift, op *Cr. J.* 't *Haantje* 55 Op *Jan van Gaalen*. 65 *a*. Op *Jacob van Heemskerk*. 64. Op *Nicolaes van Campen*, over 't Tonneel ſpeelen. 204 *a*
Graanen, ordonnantie daar over, 186 veel arbeyts volk daar toe 186 *b*
Groenlant, Scheepvaart derwaarts 303
Groen markt, en ordonnantie daar voor. 249
Gunſtbrief van *Willem de ſeſte* An. 1415 aan het Lazarus huys *t'Amſterdam*. 155

H.

HAasje *Claaſen* in't Paradys, eerſte aanleytſter tot het Weeshuys *t'Amſterdam*. 130 *a* en eerſte Stichſter van een Vrouwen Gaſthuys aldaar. 144
Hal, Vleeshal, eertyds St. Pieters Kerck, of Kapel 101 *b* Laken Hal, boyen de Beurs. 171 Vleeshallen afgebeelt. 277 ordonnantie voor de ſelven. 278
Halvemaans brug, gebouwt omtrent Anno 1625. en hoedanich. 177 *a*
Hamburger koor inde Oudekerk, Oosterlingen Graf Plaats, 50 *b*
Handboog doelen *t'Amſterdam* afgebeeldt, 208
Handveſten van deeze Stadt, waar die bewaart worden. 53 *b*
Haringpakkers-tooren, ziet Kruystooren.
Haringpakkers, waar haar verblijfplaats, 256 ordonnantie voor de Haring, en Haringpackers. 257
Havens Iachthavens zynder drie, hoedanich, waar en ordere daar over 270
Havens vande grote Schepen, walen genaamt, hoedanich, waar, en ordere daar over, 268
Heeren Logement aande oude zyde afgebeeldt, en beſchreven, 216 ook dat aan de nieuwe zyde, 219
Heilige Stede, eertyds zoo genaamt nu de Nieuwezijds Kapel, 67 verhaal van 't mirakel zo daar geſchiet ſoude zyn, 68, &c.
Heilige weg waar van die naam, 74 *a*
Hendrick Jacobz Staats eerſte vinder vande *Orgaten* tot deurvaart inde Bruggen, en wanneer. 175 *b*
Hendrick Pauwelſe uyt het geſlagt der Boeleſſens, eerſte ſtichter van 't Dol of Krankzinnig huys *t'Amſterdam*. 150 *a*
Herbergen, Stads herbergen zynder vier *t'Amſterdam*, Van 't Oudezyds Heeren logement, ziet 216, het Nieuwezyds 219, de Oude Stadts Herberg, 221, de Nieuwe 222
Herberg de Keizers Croon inde Kalver-

verſtraat, t'*Amſterdam*, eertydts het Weeshuys. 131 *a*
Herbergen t'*Amſterdam*, Keuren daar over, 220 *b*
Hoofden vande Rederyk-kamer t'*Amſterdam*, eertyds vande voortreffelijkſte Wethouderen, en Burgeren 203 *a*. deftige dichteren daar uyt voortgekomen 203 *b*. wie nu hoofden van de Schouburg zyn en haar verrichtingen daar omtrent, 204 *b*
Houtmarkt, waar nu gehouden, en ordonnantien voor dezelve. 251.
Huysarmen, voor haar vergadert men Aelmoeſſen inde Kercken, ook met de Schaal by de huyzen, 93 *a*
Huys der verwilderde kinderen, gebout 1603, en hoeze onderhouden werden. 106
Huysjens van de Bierdragers, t'*Amſterdam*, 185 *b*
Huyszitten huyzen t'*Amſterdam*, wanneer begonnen, onzeeker wie daar Aelmoeſſen genieten, 124 vryheden, en voor rechten aan deze huyzen. 125
Huyszitten huys aan d'Oudezyde, eertyds inde Oude kerk 125, een nieu heerlijkhuys gebouwt, deſſelfs hoedanigheit, Regenten daar van. 126
Huyszitten huys, aan de Nieuwezyde eertyds achter't Stadhuys, naderhand inde Nieuwe kerk 127. een nieuw heerlijk huys gebouwt, deſſelfs hoedanigheit, 128. Regenten daar van, 129
Huyszittenmeeſters, wie d'Aelmoeſſen van genieten, hoe hun voorraat op doen 124 ook Aelmoeſſen verzamelen 125
Huyszitten-meeſters aan d'Oudezyde, waar eertyds haar bedienplaats, 125 4 grote proviſie pakhuyzen gebout, een nieuw heerlijk huys daar by, 126. wie nu dat ampt bedienen 126 *b*
Huyszitten-meeſters aan de Nieuwe zyde, eertydts haar bedien-plaats achter 't Stadhuys, daar na inde Nieuwe kerk, 127. een heerlyk huys daar toe gebouwt, ook haar Turfhuyzen 128, hoe veel huysgezinnen 16 weken geſpijſt, hoe veel rogge, en boter verorbert 128 *b* wie tegenwoordig dat amptbedienen. 129
Huyzen, binnen Wachthuyzen t'*Amſterdam*, hoe veel der zyn. 264

I.

INbrengſters vande Lombaart, die daar 't goet in brengen 193 *b*
Ingangen aan't kerkhof van de Zuyder Kerk, konſtige Werkſtucken, 79
Inkomſte der Stat *Amſterdam*, zo door excyſen 183 *b*. verpachtinge 184, verponding of 8 penn. en zo voort. 185 *a*
Jaar-markten, t'*Amſterdam*, hoe veel, en wanneer gehouden werden. 235
Jachthavens, hoe veel der zijn; hoedanig, en ordonnantie daar over. 270
St. Jacobs Kerk eertijdts, nu in huyzen verandert. 101 *b*
Jacobus Arminius, geboortig van *Oude Water*, eertijds Predicant tot *Amſterdam*, daar na Opperleeraer inde Godtgeleertheit tot *Leyden*, na hem noemtmen de Remonſtr. Arminianen. 97 *a*
Jan Roonpoorts Tooren, afgebeeldt. 258.
Jooden t'*Amſterdam*, beſtaan uyt driederley natien. 100 *a* de Portugeeze Jooden, hebben een groote Kerk of *Zynagoge*, t'*Amſterdam*. Waſſen haar handen eerſe daar in gaan. 100. Manier van Godts dienſt, byzondere ſpijzen, beſnyding na *Moſes* wet, haar feeſt der *Loverhutten*, *Paſcha*, in de volle maan tijdt, der maant April, haar begraaf-plaats tot *Ouder-Kerk*, hoe haar doden begraven. 101
Jooden, Hoogduytſe, en Poolze, hebben t'*Amſterdam*, haar vergaderplaatzen. 100. begraaven haar dooden tot *Muyder-bergh*. 101
St. Joris Hof, eertijdts 't Klooſter der Paulinianen. 159 *a* onzeeker wanneer daar de Proveniers begonnen. 159 *b* Vordere geleegentheit van 't huys, eertijds quamender gebrekkelijke luyden in, vryheeden aan dit huys, en wie 't nu regeeren. 160
St. Joris Kapel eertijds, nu het Kiſtemaakers Pandt. 102 *b*
St. Joſephs Gildt Kamer, of vergaderplaats der Timmerluyden, t'*Amſterdam*, is op 't Bagyn Hof. 166 *b*
Jupiter, uytgebeeldt in 't Stadthuys t'*Amſterdam*. 29 *b* wat daar meede bereekent wordt. 30 *a*

K.

KAlkmarkt, en ordonn. daar over. 253
Kamer van de Dichtkonſt t'*Amſterdam*, door aanzienlijke mannen gehandhaaft. Onderſcheyt van deze en *Schouburg* 203 *a*. Wie der hoofden van waren. Noch een kamer opgeregt, onenigheyt tuſſen d'oude en nieuwe. 204 *a*. Door Burgermeeſteren vereenicht, ook haar zinſpreuk. 204 *b*
Kannen en Glaze-markt, aanleyding daar toe, 247
Kapel, St. Olofs kapel, aan d'Oudezijde 76. de H. Steede, aan de nieuwezijde, nu genaamt de grote kapel. 68
Kerk der Mennoniſten, die men de Vlamingen noemt. 97 een net en wel geſchikt gebouw. 98
Kerk der Mennoniſten die men de *Waterlanders* noemt, waar te vinden, hoedanigheyt van 't gebouw. 99
Kerk Meeſters, anno 1664, t'*Amſterdam*, wie het zijn: Van d'Oude Kerk. 57 *b*. Nieuwe kerk. 67 *b*. de Heilige Steede, nu Nieuwe-zijds Kapel. 75 *b*. St. Olofs, nu Oudezijds kapel. 77 *b*. Zuyder kerk. 79 *a* Weſter kerk. 81 *b* Noorder kerk. 83 *a* Ooſter kerk, en Eylands kerk. 83 *b*. France kerk. 85 *b*. Engelze kerk. en Nieuwe kerk. 86 *b*
Kermis, of Jaarmarkt 1655 op 1 Aug. geordonneert te houden, naderhant weer op de oude tijd gezet. 6 *a*
Keuren, het Weeshuys, en de middelooſe Weeſen aangaande. 130
Keuren van gewigt; en weegen van Goederen ter Waage 180 *b*. als meede, van de Waag-Arbeyders 181. van de Sleepers 182. van de Vlot, en Steyger Schuytevoerders 183. van de Bieren 185 *a* van de Bierdraagers 185 *b*. van de Graanen 186. van de Koorenmeeters, Zetters en Draagers 187. van de Lichter luyden 188. vande Wiſſelbank 189. van 't Medicijns Collegie 197 voor d'Apotekers 197 *b* omtrent d'ontleeding 200. de verkooping van vaſte Goederen 217. van de Herbergen 220 *a*. over de palen, en 't leggen der Schepen voor de zelve. 222. ziet ook ordonnantie.
Kiſtemaakers pand, in de Kalverſtraat eertijds St. Joris Kapel 102 *b*. nader beſchreeven 225. ordonnantie voor de Kiſtemaakers. 226
Klaveniers Doelen t'*Amſterdam*, afgebeeldt 210. eertijds een rondeel 210 *a*. van de naam Klavenier 211 *a* konſtige ſchilderyen in deze Doelen, ook het beeltenis van *Maria de Medicis* 211. *Zwight Uytrecht*, een oude ſpreuk aan deze Doelen. 212 *a*
Klokken geſpeel, hoe dat in deze Stadt geſchiet. 57 *b*
Klok en geſchut Gietery, waar, naderhandt een nieuwe opgericht, en waarom. 283
Klompemaakers, en andere Gilden, anno 1551 t'*Amſterdam* van de *Chirurgijns* geſcheyden 199 *a*. Klompemarkt, waar, en wanneer gehouden werdt. 246
Klooſter van de Oude en Nieuwe Non-

nen in 't Gaſthuys verandert, anno 1582, hebben zich wyder uytgeſtrekt, als tot de ſcheyding van *d'Achter-burgwal* 111, 112. 't Oude Nonnen Kloofter, begonnen anno 1389, aan d'Ooſt-zijde van *d'Achter-burgwal*, dat van de Nieuwe Nonnen aan de Weſt-zijde tot in den *Amſtel* begonnen anno 1404. 112 *a*

Kooren-meeters *t'Amſterdam*, ook Kooren-zetters, Kooren-draagers, en ordonnantien voor de zelve 187. Kooren-ſtorters en ophouders. 188 *a*

Kooren-meeters huysje *t'Amſterdam*, waar, en hoedanigheyt van 't gebouw. 186 *b*

Konſtich doodtsbeen huysken, eertijdts aan de Nieuwe Kerk 67. konſtig geſchrift, en ook geſneeden in ſteen, op 't Stadthuys 41. konſtig Orgel in de Nieuwe Kerk 63. ook een predikſtoel. 63 *a*

Konſtige Glazen in d'Oude Kerk 51. en in de Nieuwe Kerk. 63 *b*

Konſtige beelden, en uytmuntende cieraten in 't Stadhuys *t'Amſterdam*, in de *Vierſchaar* 17. op de tweede gront 22. in de Kameren, en Galderyen.

Konſtige Vloeren, in 't nieuw Stadthuys *t'Amſterdam*. 22 *b*

Konſtige ſchilderyen, in 't nieuw Stadhuys 35. ald aar in Burgermeeſters-kamer 40 *a*. In 't vertrek 41. in Trezoriers-kamer. 42. en in de Raadkamer 45. in de Klaveniers Doelen. 211

Kooren Beurs *t'Amſterdam*, afgebeeld 173. waarom gebouwt, en hoedanich 172. *Burs-knegt*, daar over, en welke waren daar verhandelen. 173 *a*

Kopere Bos, op de Nieuwe Brug tot *Amſterdam*. Ook een op de Kooren-Beurs, en voor het Aelmoeſſeniers huys, die armen toebehoorende. 175 *a*

Kramen, hoe die geſteldt worden en ordere, daar over. 235 *b*

Krankzinnig-huys *t'Amſterdam*, afgebeeld 151. en vorder beſchreeven, is een van de jongſte Gods-huyzen, wie eerſte ſtichter, 150 *a*. door een Lootery bevordert, naderhand vergroot, 150 *b*. hoe veel huyskens daar in, 152 *b*. wie daar in mogen gebracht worden. 152 *a*. ziet ook Dolhuys.

Kramen, afgebeeldt, 265, wie die toe behooren 265. hoedanigh, en waar 266 *a*. ordre daar over. 266 *b*

Kruyers mogen *t'Amſterdam* met haar wagens geen goederen ter waage brengen. 183 *a*

Kruys Tooren, of Haring-packers Tooren, van de naam, wanneer opgebouwt als nu is 255. afgebeeldt 256. daar hebben de Haring-pakkers, en de Loots-luyden haar verblijf plaats. 256 *a*

Kuypers-markt *t'Amſterdam*, waar die gehouden wer dt. 246

L.

LAaken Hal, *t'Amſterdam*, booven de Beurs, en ordonnantie daar over 171. Laken neering, voor veel jaren *t'Amſterdam* 271. ordere daar over 272. waardijns daar toe te kieſen. 271

Lange-brug op 't Rokin, eertijds de Roode-brug genaamt. 176 *b*

Lange Pier, eertijds konſtich ſchilder, met zijn 2 Soonen begraaven in de Oude Kerk, aan de zuyt-zijde van 't koor. 52 *a*

Lands excyſen, *t'Amſterdam* anno 1663 verpacht, voor hoe veel, en over welke goederen, en inkomen. 184

Lazarus, of Leproos-huys *t'Amſterdam*, voor wie geſtigt 154. hoe eertijds genaamt, gunſtbrief van *Willem de Seſte* aan dit huys. 155. oude geleegentheit van dit huys, naderhant verandert 157. vordere verkleining, en wat perzoonen daar nu onderhouden worden 158. d'inkomſten van dit huys vermindert, en wie nu daar Regenten van zijn 159. ordonnantie voor dit huys. 156

Lazaruſſen, of Leproſen *t'Amſterdam*, ordonnantie voor de zelve 156. vergaderden eertijds Aelmoeſſen, met Pyp en Trom. 157

Lichter-luyden, *t'Amſterdam*, en keuren voor dezelve. 188

Lijſte, hoe veel ieder die eenige Stads dienſten *t'Amſterdam* bekomt, aan de Aelmoeſſeniers heeft uyt te keeren. 141

Lombaart, of *Bank van Leeninge* afgebeeldt, waarom opgerecht, een gedeelte van 't *Maria Magdalene* kloofter 190. ordonnantie van de *Lombaart* 191 *b*. wordt des nachts bewaakt. 193 *a*

Loteryen *t'Amſterdam*, gehouden voor het Oude Mannen, en Vrouwen-Gaſthuys, anno 1600. 145. andermaal voor dezelve anno 1616, en manier van de prijzen uyt te trekken 146. anno 1591, voor 't Dol of Krankzinnig-huys, een Lotery gehouden. 150 *b*

Loots-luyden, ordere voor dezelve 257. haar verblijf plaats in de Haring-pakkers Tooren. 256 *a*

Lucht, hoe die is uytgebeeld op de tweede gront van 't Stadhuys *t'Amſterdam*, ziet pag. 24

St. Lucia Kloofter eertijds, nu het Weeshuys *t'Amſterdam*. 131

Luyterze kerk *t'Amſterdam*, gebouwt anno 1633. En hoedanich 95. hebben noch een andere predik plaats, ook een daar in 't Deens gepredikt wordt. 96

Luyterze, zoo genaamt na *Dr. Martinus Luterus*, waren in de Spaanſe beroerten getrouw 94. haar kerk *t'Amſterdam* anno 1633. gebouwt 95. hebben noch andere predikplaatzen. 96

M

Achteld Schaep, gemaakt een jaarlijckze rente van 7 guld. 10 ſtuyv. aan 't Dolhuys, en maaltijden daar voor te houden. 154

Maeckelaars *t'Amſterdam*, ordere voor haar, omtrent het gebruyken van de Beurs, en anders. 170

Magere Oſſemarkt *t'Amſterdam*, en ordre daar over, 137

Manden-markt, waar eertijdts, en nu gehouden werdt, 245. ordere daar over, 246

't Mannen gaſthuys, eertijdts nevens daar 't oude Stadthuys geſtaan, van daar inde Nes, 110 *a*. Anno 1582 geordonneert daar't nu is. 111 *b* geen Tempeliers Kloofter, 112 *a* daar word zondags driemaal gepredikt, het huys nader beſchreven. 113

Maria de Medicis afbeeldtſel in de Klaveniers doelen *t'Amſterdam*. 211 *a*

S. *Marias* Gaſthuys *t'Amſterdam*, eertijdts voor de Vrouwen, op de nieuwendijk over de L. Vrouwe Capel. 111 *b*

Markten *t'Amſterdam*, namelijk Vismarkten. 229. Nieuwe Vismarkt 233.

233. Voorts worden daar gehouden, Iaarlijkſe, week, en dagelijckſe Markten, 234
Markt op den Dam 240, op de Ooſter of Nieuwe-markt, 241, Weſter en Noorder-markt, 242. Schager markt Stichtſe en Goyſe-markt. 243 Beſchuyt-markt, 244, Bloemmarkt, Stoelen, en Mandemarkt. 245
Markt vande Kuypers, Witwerkers, oude Schoenen en Klompemakers 246. Vodde-markt. 247. Uytheemſe kannen en Glazemarkt. 247. Appel, en Fruyt-markt. 248. Groen en Wortel-markt. 249. Turf markten, 250. Houtmarkt, 251 Santmarkten. 252. Steen en kalkmarkt, 253. Melk markten. 254
Mars, hoe die is uytgebeeldt in 't Stathuys t' *Amſterdam*, en beteeckenis daar van. 32
Medicijns Collegie t' *Amſterdam*, en haar E. verrichtinge. 297
Melkmarkten, en ordonnantien daar over. 254
Mennoniſten, die men de Vlamingen noemt, waar van zoo genaamt 98 *a* haar kerk af gebeeld, 97. leggen dikwils om beuſelingen over hoop 98
Mennoniſten, diemen de Waterlanders noemt, zijn zeer mild tegen den armen, haar kerck afgebeeld 99
Mercurius, hoe die in 't Nieuw Stadthuys is uytgebeeld, en beteekenis daar van. 28
Mirakel, zoo eertijdts inde heylige Steede, nu Nieuwe zijds Kapel t'*Amſterdam*, ſoude geſchiet zijn, 68. redenen daar over 69. een ander mirakel in de ſelve plaatſe. 71. noch een mirakel, en aanmerking daar op, 73 *a*. Vierdag van 't mirakel des donderdags voor half Meert en beſluyt van die zaake. 74
't Mirakel-Auweltje inde Heilige ſteede, krimt weg is genuttigt, een ander inde plaats gelegt, 74 *a*
Misſlag van *Philip van Zeſen* over dat het Mannen Gaſthuys, een Tempeliers Klooſter zoude zijn geweeſt 112 *a*. Een andere misſlag over d'inkomſten van 't Gaſthuys. 117 *a*
Monckelbaans, anders Montealbaans tooren, afgebeelt, 261. van die naam, 261 *a*. cierlijk vermaakt, 262 *a*. Overgezakt, en met kabels recht gewonden. 262 *b*
Moſcovien, Scheepvaart derwaarts grote Silvere kroon 1659 na *Moſcovien* gezonden. 305

N

't Nieuwe Aelmoeſſeniers huys, afgebeeldt, aanleyding tot het bouwen van dit huys, plaats waar, en wanneer begonnen. 143. Hoedanicheit van 't gebouw. 144
Nieuwe brug t'*Amſterdam*; afgebeeld 174, Onzeeker, wanneer gebout, Anno 1560 vernieuwt, 174. Een cierlijk huysjen daar op, of neevens ſtaande. Oorgat tot deurvaart in de midden daar neevens ten zuyden de Schippers Beurs. 175
Nieuwe Doele brug, daar eertijds een rondeel ſtondt, gebouwt, en hoedanig. 176 *b*
Nieuwe Kerk, tot *Amſterdam*, een konſtich en cierlijk werk, 60. wanneer zijn bouwing aan gevangen. Voornaamſte ſtichter eenen *Willem Eggaert*. 60. eertijdts waren der 34 Altaren, ook een zilver kruys, en Silver beeld van *Maria* *b* 61. den 11 Januari Anno 1645 is deſe kerk door ongeluk afgebrand *a* 62. Weder op gebouwt *b* 62 eerſte Predicatie na 't afbranden, Anno 1648: den 10 May, tot dankzegging, en ook over de vrede met *Spangien*. *a* 63, Daar in ook gebouwt, een konſtige Predik-ſtoel 't groot Orgel, konſtige geſchilderde deuren daar aan. 63. 't klein Orgel, *a* 64. 't Choor en konſtig kooper affchutſel *b* 66. Galdery voor de Weeskinderen, konſtige glazen 66. Koopere kronen, daar in, *a* 67. Langte en breete van de kerk. *b* 66. daar in 't graf van *Jan van Galen*. 65. Daar buyten, een Tooren begonnen te bouwen, van witte gehouwen ſteen. 64
't Nieuwe Stadthuys t' *Amſterdam*, pag. 3. en volgende, ziet ook Stadthuys het nieuwe, daar eenige byſonderheden aangeweſen.
Nieuwe Stadts Herberg t'*Amſterdam*, waar van zoo genaamt. 222. afgebeeldt, en hoedanigheyt van 't gebouw. 223
Nieuwe Vismarkt, Anno 1661 opgerecht, en Ordonnantien daar voor 233
Nieuwe Waag, afgebeeld 179. eertijdts een Poort, hoe veel doen ter tijdt koſte 180 *a*
't Nieuwe werkhuys, eertijdts een pakhuys vande Weſt-Indiſche Maatſchappy, op gerecht tot bedwangh der meer als ſtoute Bedelaars, en Landtloopers. 110
Nieuwe zijds Heeren Logement te *Amſterdam*, afgebeeldt: tot een Vleeshal geſticht, en wanneer 219 door de Weſt-Indiſche Companie gebruykt, van haar verlaten en tot een Heeren Logement bereyt 220 *a*
Nieuwezijds Kapel, tot *Amſterdam*, eertijds de heilige ſtede genaamt 67 en waarom, 68. Eertijds ſtondt hier een ander, die afbrande, anno 1452, van 't mirakel zoo daar eertijdts zoude geſchiet zijn, 68. Bouwtijd vande tegenwoordige, onzeker, *b* 72. Eertijds waarender 6 altaren nu iſſer een cierlijk orgel, konſtig Portael, en Galdery voor de weeskinderen.
't Nieuwezijds huys-zitten-huys, en deſſelfs hoedanigheden en 't geen'er toebehoord. 127
Nonnen, oude, en Nieuwe, van haar kloſteren, anno 1582 het Gaſthuys gemaakt, en aan haar een jaarlijex tractement toegepaſt. *a* 111. Hielden daar huysveſting, een jaarlijex tractement, haar leven gedurende. *b* 112
Noorder-kerck, waar van zoo genaamt. *a* 81. Hoedanigheit van 't gebouw buiten. *b* 81. Hoogte van de kerk: en 't Toorentje daar op. *a* 82. anno 1620 den eerſten ſteen gelegt, en door wie. *b* 82. anno 1623, op Paesdagh, d'eerſte Predicatie daer gedaan, 't gebouw, binnen, cierlijk ingangen, kopere kroonen, andere kerken na dezer Model gebouwt, *a* 83

O.

St. Olofs Kapel eertijds, nu d'Oude zijds Kapel, waar van die naam 75. voor d'outſte Kerk gehouden 75 *b*. hoedanigheyt van 't gebouw 76. Oude zangers daar van, en tegenwoordige Kerk Meeſters 77
Ontleding al lange t'*Amſterdam* in gebruyk 198 *b*. door wie eertijdts, en nu 199 *b*. vryheyt tot deſſelfs bevordering. 199 *b*

Ontledingplaats, hoedanig 198. vryheyt tot deſſelfs bevordering. 199 *b*
Oorgaten inde bruggen van wie en wanner uytgevonden. 175
Ooſtervaarders, en welke waren zy brengen. 296
Ooſt-Indiſe Maatſchappye, haar huys afgebeeldt en beſchreven 296. als mede haar Zee-magazijn 299 haar Lijnbaen 300. hoe veel Bewinthebberen, en wie d'eerſte, hoe groot haar eerſte Capitael 300 waar vergaderingen houden, hoe nieuwe Bewinthebberen kieſen 301. uytdeelingen door die Maatſchappy van 't begin tot anno 1595 gedaan. 302
Ooſter-kerk, waar ſtaande is anno 1660. op Paedſag d'eerſte Predicatie daar gedaan. wie Kerk-meeſters daar van zijn. *b* 83
Ordere, waar de dooden in deeze Stad, begraaven worden, na de verdeeling anno 1655 56 *b*
Ordere op het vergaderen van de Koopluyden, ter Beurze. 169 tegen het bedriegelijk Mijnen van de Vaſte Goederen. 218
Ordonnantie, hoe veel d'Aelmoeſſeniers vande Stadts Officien en bedieningen bekomen. 141
Ordonnantie, voor d'Oude mannen en Vrouwen 148. Een andere voor dezelve. 149
Ordonnantie, voor de Proveniers op St. Joris hof 161. voor Weduwen, op 't Weduwenhof 163. voor de Winkel-houders en 't Pand boven de Beurs 171, vande Waag-Arbeyders, 181
Ordonnantie, voor de Sleepers 182. voor de Vlot en ſteyger-ſchuyte voerders 183, iets van de kruyers omtrent de Waag 183 *a*, vande vreemde Bieren 185 *a*. vande Bier-draagers 185 *b*. 186 *a*. vande Graanen 186. vande Koorenmeeters, zetters, draagers, &c. 187 van de Lichterluyden 188. vande Wiſſelbanck 189. vande Lombaert 191 *b*. vande Chirurgijns omtrent d'Ontleeding 200. van de Doel Schutteren 212 *b*. en 213. de verkooping van vaſte Goederen 217. vande Herbergen 220. over de Palen, en 't leggen vande Scheepen daar voor 222. over de Schippers en 't nieuwe Veer op *Edam*, *Munnekedam*, en *Purmerent* 224. ook van de Binnen-veeren 224 *b*. van de Kiſſemakers, en haar Pant 226. van de Vleeshallen, en Vleeshouders 228. van de Zee Vis-markt 230. vande Rivier-viſch-markt 232. van de Nieuwe Vis-markt 233. over de kramen 235. en kiſtemakers, ook de Ligters met Houtwerk 236. van de Magere Oſſen 237. en van de Vette 238. van de Varkens 239. van de Paarde-markt 240. Op 't Markten van de Booter 240. en van de kaas 241. over de nieuwe-markt 241. de Stichtſe en Goyſe koren-markt 243. van de Biſſchuyt-markt 344. van de Mandemakers 246. de Witwerkers 246. kannen en Glaſe-markt 247. Appel-markt 248. Wortelmarkt 249. Turf-markt 250. Hout-markt 251. Sant-markt 252. Steen en kalk-markt 253. ook van de Melk-markten 254. van de Haring en Haring-pakkers 257. de Loots-luyden. 257
Ordonnantie over de Schepen binnen de palen, Lichters, en ander vaartuyg 262. van de Kranen 266 en 267. van de Waal-redders, en Walen, 268, 269. over de Jachten en Jachthavens. 270
Ordonnantie over de Laken-neeringe, of Drappery 272. de Blauw-verwers 274. 't Verwen, en 't Stalen 275. de knapen van de Staalmeeſters 277. voor de Zijde-verwers 277. 't verf-loon van de zijde 278. de bedienaars van de Zijdehal 279. noch voor de Verwers. 280
Oſſe-markt van Magere Oſſen 237. en van Vette 238. waar eertijdts d'Oſſe-markt, de tegenwoordige en wanneer gebouwt. 237
Oude-brug, waar van die naam, en hoedanigh gebouwt. 176 *a*
Oude Kerk, tot wiens eer gebouwt 47. wanneer begonnen, eertijds 30 Altaren daar in. Ook een Zilver Ciborie. Noch een groot Zilver Ciborie 48 *b*. Zilver St. Nicolaes beelt, 49 *b* Groote in d'ommegang binnen. Kopere Kronen, Predikſtoel, geſchrift in 't Koor 50 *a*. geſchrift voor 't Koor, *Hamborger Koor*, waar 50 *b*. Twee ſchoone *Orgelen* 51 *a*. Lieve Vrouwe Koor, waar. Konſtige Glaſen 51 *b*. en volgende Graf van *Heemskerk* 53. Van *C. J.* 't *Haentje* 54. Schildery ter gedachtenis van *Keyzer Karels* uitvaart alhier 56 *b*. Cierlijke Tooren, Uurwerk en Klokken. 57
Oude Mannen en Vrouwen-huys, afgebeeldt, pag. 145. Eerſte ſtichtſter geweeſt, *Haarje Klaas* waar eertijdts gebouwt, twaalf arme vrouwen moghten der maar in komen: 144. Door toedoen van een Prieſter, twalef mannen mede daar in, anno 1597 tot het getal van 44 perzoonen geſteldt 145. Een Loterye opgericht, omtrent het jaar 1601, dit tegenwoordig huys gebouwt, en 't getal op 100 perzoonen verhoogt, naderhant tot omtrent 200 gebracht, andermaal een Lotery houden. 146
Oude Mannen en Vrouwen-huys nader beſchreeven 146 *b*. daar in een cierlijk Blom-park, aangenaam Bleekveldt, en een zeer diepen Put 147 *a*. Vordere gelegentheit van Kameren, Kooken, Comptoir, en Eet-zalen 147 *a*. Wie daar 1664 Regenten van zijn 147 *b*. Collecten en inkomen van dit Huys. 148 *a*
Oude Mannen en Vrouwen, in 't Oude Mannen en Vrouwen Gaſthuys *t'Amſterdam*, hoe die geſpijſt werden 147 *a*. houden zomtijdts vrolijke Maaltijden, vereering aan de zelve van *Prins Fredrick Henrick* anno 1642: Twee Oude Mannen waken s'nachts in 't huys 147 *b*. Ordonnantie waar op d'Oude Mannen en Vrouwen in dit huys werden aangenomen 148 *b*. een ander ordonnantie, waar na haar vorder te ſchikken hebben 149 *b*. hoe veel Oude Mannen en Vrouwen nu in dit huys onderhoude werden 146 *a*
Oude Schoenen en Klompe-markt, waar die gehouden werdt. 246
Ouderlingen der Gereformeerde Kerke *t'Amſterdam*, hoe die verkooren worden, dienen vervolgens twee jaaren. 87, 89
Oude Stats Herbergh t'e *Amſterdam*, afgebeeldt en beſchreven. 221
't Oude Stathuys van *Amſterdam* beſchreven, en afgebeeldt. 1, &c. ſiet nader daar van op Stathuys 't Oude.
Oude Waag, afgebeeld 178. en hoedanigheyt van 't gebouw 177. wachtplaats daar booven voor de Soldaten 178. eertijdts iſſer het Scherm School gehouden. 214

Oudezijds Heeren Logement *t'Amſterdam*, afgebeeldt 216. eertijds een brouwery, daar na de Lombaert hoedanigheyt van 't gebouw, ook de groote zaal 217 *a*. verkoopingen zoo aldaar geſchieden. 217 *b*
Oudezijds Huyszitten-huys en 't geen der aan behoort, pag. 125 en volgende.
Oudezijds Kapel, eertijdts genaamt Sint Olofs Kapel; *t'Amſterdam*, waar van die naam. Voor de Outſte Kerk van deze Stad gehouden 75 cierlijk Toorentje daar op 76, en vordere hoedanigheit. 77
Overluyden van de Chirurgijns, wie 't nu zijn 200 *b*. haar Gildekamer, en proef op nemen. 201 *a*

P.

PAalen, met een dubbelde ryg palen is *Amſterdam* aan de Waterkant omringt, keuren daar over. 222
Paalhuysjen op of neven de Nieuwe brug, onzeeker wanneer gebouwt 175 *a*
Paapenbrugh, over d'Amrak, waar van die naam, eertyds d'oude inde brant geſteeken. 176
Paarde markt *t'Amſterdam*, wanneer opgerecht en ordere daar over. 240
Pacht-verpachting *t'Amſterdam* den lande van Holland aangaande, anno 1663 184
Packers, tot dienſt vanden Koophandel. 181 *a*
Pand van Winckelwaren, boven de Beurs *t'Amſterdam*, en ordonnantie dien aangaande. 171
Pandt vande kiſtemakers, waar van die naam, 225 ordonnantie daar voor. 226
Paulinianen, woonden eertyds op St. Joris hof, eenige van hun na Hoorn vertrokken, en waarom. 159
't Peſthuys *t'Amſterdam*, eertyds inde Nes, daar na by 't tegenwoordige gaſthuys, omtrent anno 1616. op de heilige weg. Het tegenwoordige waar; en gebouwt anno 1630 Pag. 121. In vyf jaren voltrocken. 122 *b*. hoe veel 't gekoſt heeft behalven de gront, vermakelijke ingang aan de weg, hoedanicheit van 't gebouw. 't Kerkhof en begraven der dooden, door wie en op wat manier de ziecken daar in bedient worden, 123. hoe veel ziecken Anno 1664, daar in zyn 124
St. Pieters Gaſthuys, voor de mannen eertydts inde Nes 110 *a* Anno 1584 in Burger-wooningen verandert, en de ſtraat over de kleine Hal, na 't Rockin, daar deur gemaakt. 112 *a*
St. Pieters Kerk, of Kapel, nu de Vleeshal. 101 *b*
Predicanten der Gereformeerde Kercken *t'Amſterdam*, hoe die verkooren worden. 87 *a*
Pryzen, zoo inde Stadts Schoolen *t'Amſterdam* aande kinderen werden uytgedeelt, en waarom. 194 *b*
Princen-hof, waar van die naam, eertydts 't Klooſter van Cicilia. 283
Prins Maurits houdt daar Seegenpraal, 284, dit hof verandert, en hoedanich vernieuwt, 287
Profeſſoren van de doorluchtige Schole *t'Amſterdam*, wie de eerſte, en wie tegenwoordich. 195, 196
Proveniers op St. Ioris Hof, wanneer daar eerſt begonnen, onzeeker: 159 *b* haar eetzaal en hoe veel daar tegenwoordich in zyn 160 *a* Ordonnantie waar na haar te reguleeren hebben. 161
Put in 't huys op de Zuyd-hoek van d'Enge Kerkſteeg by de Oude kerk geeft het beſte water en waarom. 48
Put, een ſeer diepen Put, in 't Oude Mannen huys 147 *a*

Q.

QUytſchelding van de gront, tot de wegh na Slooten, 74 *b*

R

RAadzel op de Turf, in 't Schouburg ſtaande. 207 *a*
Raſp, ofte Tuchthuys, *t'Amſterdam*, waar van ſoo genaamt. *a* 102. eertyds het Clariſſen Klooſter. *b* 102 voor aan zyn twee geweldige Poorten of ingangen. *b* 102 wie daar in gebracht werden, *a* 103. Daar in zyn drie Waagknechts. *a* 104 hoe voor 't uytbreken voorzien is. *b* 104 daar in worden veel bedelaars bedriegeryen ontdekt. *a* 105 vryheit aande Regenten van dit huys ook aan den Tuchtmeeſter, in haar lyf te verweeren. *b* 105 andere Vryheden aan dit huys, aangaande 't geraſpt hout. *a* 106
Raſpen, wat dat voor werk zy, namelijk hardt hout te ſagen, daar men dan mede verſt. 102. manier van raſpen. *a* 104
Rectore, Conrectoren en Meeſters tot de Stats Schoolen *t'Amſterdam*. 194
Rederykkers, zeekers Dichters in Nederlant 201. hun verrichtingen, 202. de naam van Rederykers vergaat, 203 *b*
Reekeningen, het Slot van de reekeningen, jaarlycx gedaan over den ontfang en uitgift der Diaconen, vande Gereformeerde Kerken *t'Amſterdam*, begonnen met de Reformatie, anno 1578. tot anno 1663. 90
Regeerders der Gereformeerde Nederduytſe Kerken *t'Amſterdam* zyn: Leeraars, Ouderlingen en Diaconen. *b* 86. verkiezen de Predicanten, *a* 87. en vordere verrichting. *b* 87
Regeering der Gereformeerde Kerken, in *Amſterdam*, hoe die bedient en waar genomen wordt 87.
Regenten van 't Gaſthuys, wanneer vergadert, zyn gehouden alle jaren rekening aan de Majeſtraat te doen. *b* 117. mochten eertyds de Miſprieſters, van haar dienſt afzetten. *b* 118 dat nu verandert is, meenen regt daar toe te hebben en waarom. *a* 119 van hun is Heymraat van *Amſtellant* een van de zelve komt jaarlycx in Amſterveen, op de reekening van de verponding *b* 119. Een van hun Kiesbaar tot Schepen van 't Weeſper Carſpel 120 *a*. Mogen ook in Kerkmeeſteren geſtoelte inde Kerken, ſitten. *a* 120
Regent van 't Gaſthuys, die de bouwing van 't tegenwoordige Peſthuys zeer bevyerde, verſchrikt, en waarom: ſterft korts daar na. *a* 123
Regenten van alle Godts huyſen, *t'Amſterdam*, zyn gehouden alle jaren rekening aan de Majeſtraat te doen. *b* 117
Regenten vande Juſticie-huyzen, anno 1664. *t'Amſterdam*, namelijk van 't Raſphuys 106 *b*. van 't Spinhuys, en 't nieuwe Werkhuys. 109 *a*
Regenten vande Godshuyzen anno 1664 *t'Amſterdam*, wie dat zijn van 't Gaſthuys, Peſthuys en Beyert 117 *b*. Huyszittenen, aande Oude zijde 126 *b*. Huyszittenen aan de Nieuwezijde 129. van het Weeshuys. 133 *a*. 't Aelmoeſſe-

niers-huys 242 *b*. Oude Mannen en Vrouwen huys 147 *b*. 't Dolhuys, 153 *a*. 't Lazarus huys, 159 *a* St. Ioris Hof 160 *b*. van 't Weduwen Hof zyn 't de Huyszitten-meſters van d'Oude en Nieuwe zyde.

Regenten van 't Krankzinnig Huys, geeven, een Smeek ſchrift in over de kleine inkomſten van dit huys. 153 *a*. bekomender antwoord op 153 *b*

Regenten van 't Schou-burg *t'Amſterdam* wie 't nu zyn, en haar verrichting. 204 *b*

Reguliers Tooren, vande naam. 259. afgebeelt. 260

Remonſtrants Gereformeerden, Arminianen genaamt na *Iacobus Arminius*, hebben een deftige vergaderplaats *t'Amſterdam*. 97

Remonſtrantſe Kerk, tot *Amſterdam*, een bequame plaats tot de Godts dienſt. 96

Rente van *Machtelt Schaap*, aan het Dolhuys, en Maaltyden jaarlycx daar voor te doen. 154

Reſolutie van de *G. A. H.* Burgermeeſteren, tot vereeniging vande Vlaamſe Doops-gezinden *t'Amſterdam*, 10 January 1664. *a* 98. Noch een van haar wel gemelte *G. A.* ten ſelven einde dato 19 Jan. 1664. *b* 98

Rymkonſt-plaats *t'Amſterdam*, of de Schouw-burg beſchreeven, 201

Rymkonſt in de duytſche taal geoeffent, 202 *a*. naderhandt verbaſtert 202 *b*. weder herſteldt 203 *a*

Roomſe Godts-dienſt, van over oude tyden, in 't Gaſthuys tot *Amſterdam* geoeffent, *a* 118

S.

SAcrament viſſen, eertyds *t'Amſterdam* geſchiet 49

Saturnus, hoe die is uytgebeeld in 't Stadhuys, en beteekenis. 34

Scheepen binnen de palen, Lichters, &c. Ordonnantie daar over. 262. ook als in de gront raken, 264

Schepen inde Walen, Ordonnantie daar over, 268

Scheepen voor de palen, hoe veer daar af te leggen, en vertuyen, kielhalen, 222

Scheeps-timmerwerf vande Stadt, 283

Scheepvaarden na verſcheyden geweſten, namelyk, Ooſt, en Noordwaart, 295. ook na Bergen, eertyds vermaart 295, na *Ooſtindien*, 297. *Weſtindien*, 303. *Groenlandt* 303. na de *Straat*, *Moſcovien*, &c. 305

Scherm-ſchool waarom opgerecht, eertyds boven de Waag daar na by de Doelens, Scherm en Dril-meeſters daar toe, 213

Schildery van de Naakt-loopers, op 't Stadhuys, mede verbrand, anno 1652. *b* 5

Schilderyen, konſtige Schilderyen in 't Stadhuys; inde galderyen op de tweede gront, 35. in Burgermeeſters Kamer, 40. in Burgermeeſters Vertrek. 41. in Threzoriers Ordinaris kamer: 42. in de Raatkamer. 45, inde Klaveniers Doelen. 211

Schippers Beurs, ten zuyde vande Nieuwe Brugh anno 1661. gebouwt. 175 *b*

Scholarchen tot de Stadts Schoolen, en haar ampt, 194 *b*

Scholen, Stadts Schoolen, aan de oude en nieuwe zyde, 193. Scholarchen, Rectoren, en Meeſters daar toe, 194

Schole, Doorluchtige Schole, eertyds de kerk van 't Agnieten klooſter, 194. wanneer opgerecht 194 *a*. eerſte en tegenwoordige Profeſſoren, 195 &

Schouburg, of vertoonplaats, het Toneel afgebeelt 202. waar en wanneer de tegenwoordige gebouwt 204 *b* jaarlycx inkomen daar voor den armen, 204 *a*. hoedanigheidt van 't gebouw, en Spreuken, op verſcheyden plaatſen 205, &c. kameren, en kleeren, 207 *a*. het Tonneel wordt verandert, 207 *b*

Schreyers-hoek, of Schreyers tooren, van die naam, en waar toe gebruykt, 262. afgebeeldt, 263

Schrynwerckers, Kiſtemakers Pandt van die naam, en hoedanich 't gebouw, 225. Ordonnantie voor de Schrynwerckers. 226

Schuytevoerders zo van Vlotſchuyten en Steigerſchuyten, Ordonnantie voor haar. 183

Schutters hoven of Doelens *t'Amſterdam*, waar van die naam. 208. afgebeeldt. 208, ziet ook doelens

Silvere kroon, anno 1659. na *Moſcovien* gezonden, beſchreven. 305

Sleepers de meeſte, een ongebonde Volk, hebben nu een cierlyke Peerdeſtal, Ordonnantien voor de ſlepers. 182 *b*

Smeekſchrift van de eertyds Regenten van 't Dolhuys bewyſende haar weynige inkomſten. 153. antwoort van haar E.E. Achtbaarheden, de H. H. Raden dezer Steede, en nader reſolutie vande ſelve. *b* 153

Snyburg of ontleeding-plaats van de Chirurgyns waar en deſſelfs hoedanicheyt. 198 *a*. 198 *b*, wie daar eerſt ontleed, 199 *a*

't Soldaten huys, by 't tegenwoordige Gaſthuys, gebouwt anno 1587 *a* 114 wie daar in komen, en nader gelegentheit van dit huys, en van wie 't bedient werdt *b* 114. inkomſten daar toe verordineert. *b* 114

Speelen op de Klokken, hoe dat geſchiet in deſe Stadt. 57

't Spinhuys, opgeregt, Anno 1596, en doen d'eerſte daar ingebracht. Spreuk boven de deur van 't oude Spinhuys, met giften, en vryheden begunſtigt. 107. eertyds St. Urzels Klooſter, dat Anno 1643 afbrande. *a* 108. En voort wierdt het tegenwoordige gebouwt.. *a* 108 deſſelfs deftigheit, gedicht van de *Heer Droſt P. C. Hooft*, boven d'ingang. *b* 108. Regenten van dit huys. d'inkomſten, zyn beneven andere, ook vande Tappers, en Brandewyn-verkopers. *a* 109. en hoe veel van ieder, alle vierendeel jaars betaalt wordt; *b* 109. ook een keur tot deſſelfs bevordering, aan dit Huys. *b* 109

Spreuk van *Melanthon*, in de Oude-kerk boven de Choor-deur *a* 56. van *J. v. Vondel*, op het Tonneel-ſpeelen 204 *a*

Spreuk op 't bouwen van de nieuwe Kerks tooren. *b* 64. op de Waag 183 *b*. op d'eerſte ontleeding 199 *a*

Spreuken eertyds aan de Balken inde Nieuwe Kerk *t'Amſterdam* *a* 62

Spreuken, voor, en in de Schouburg *t'Amſterdam*. 205, 206. door *J. v. Vondel* gemaakt. 207 *a*

Stads Excys onder 't Waag-geldt, en hoe veel. 180

Staal meeſters verrichting, 275. ordere over 't Stalen, 276. ordere voor de knapen van de Staalmeeſters, 277

Stadthuis, het nieuwe Stadhuis, dezer Stadt *Amſterdam*, bouwvallicheit van het oude, en deſſelfs kleinheit, aanleidingen tot het bouwen van een Nieuw Stadthuis. *a* 3

plaats daar toe, *b* 3. Wat achter waarder als het oude, in opzicht vanden Dam, *b* 3. Na wiens Modellen het werk is gericht. *a* 4. anno 1648 zyn de rooſters in 't Fondament gelegt en begonnen te heyen. 6 October anno 1649. de leſte paal in geſlagen. *a* 4. d'Eerſte Steen geleght den xxv i i i. October anno 1648, en door wie. *b* 4. Na 't verbranden van 't oude Stathuys, wierde hier vlytiger aan gebouwt. *a* 6. Eerſte zitting der H. H. Regeerders in 't zelve, 1. Auguſti, anno 1655. *a* 6. is in 't geheel na de Boukonſt. *a* 6. drie gronden heeft dit gebouw, behalven, dan noch de gevangeniſſen. *b* 6

Stadthuys, het nieuwe Stadthuys *t'Amſterdam*, de voor en achter gevel, zyn ieder breet, 282 voeten. Uyterſte diepte van dit Stadthuys is ruim 235 voeten 6 *b*. Hoog is dit gebouw, den Tooren daar buyten ruim 116 voeten, *a* 7. De geevels met haare uytſteekingen, beſchreven, 7. onderſte opſtal hoog ruim 18 voeten, rontom vol lichten, met ſtercke Tralien. d'ingangen van de voorgeevel, zyn negen Boogen, ingang vande achter gevel, een langwerpigh vierkant, 7. hooghte van 't tweede opſtal buyten Romeyniſe Colommen, met haar cieraet, is 36 voeten 5 duymen, 8 *a*. in't geheel zynder 90 Colommen, verzien met Lichten, en Feſtonnen daar tuſſchen. 8 *b*. Het derde opſtal, met Colommen na de Corintiſche ordre, met haar cieraat, hoogh ruym 36 voeten, 5 duymen, Lichten tuſſchen beyden 8 *b*. het dack, booven plat, hoog omtrent 25 voeten, 8 *b*. de gehele hooghte, ruym 116 voeten, kap booven de Burgerzaal, langh 120, breet ruym 56 voeten. Op ieder der vier hoeken, zyn vier kopere vergulden Arenden. 9 *a*. uyt het dak vertonen haar achtien Cierelyke Schoorſteenen van witte gehouwen Steen, groote Water backen onder 't dak. 9 *b*. en vier Waterſpuyten, daar toe, 10 *a*

De Kap van de voorgevel, is lang 82 hoog 18 voeten, deſſelfs hoedanigheit en beeldtwerk, drie koopere beelden daar op 10 *a*. De Kap van de achtergeevel, is meede lang 82, en hoog 18 voeten, ook 't beeldwerk, en drie koopere beelden, ieder hoog 12 voeten. 10 *b*

De Tooren, in 't midden, boven de Kap van de voorgeevel, de Pedeſtal lang, en breet 39 voeten 2 duymen, ieder: daar booven acht halve Corintiſche Colommen, met haar Pedeſtallen, en ornamenten, hoog 31 voeten, 3 duymen 10 *b*. booven ieder Colom, een kooper beelt, en vordere hoedanicheyt van de Tooren 11 *a*. Uurwerk en Speelklokken daar in. 47 *b*

Stadthuys, het Nieuwe Stadthuys *t'Amſterdam*, het beneden-deel binnen, beſchreeven 11. de tweede gront 14 *b*. Galdery van deze verdieping is hoogh 36 voeten 16 *a*. De derde, en laatſte grontkameren en vertrekken. 16 *a*

Stadthuys, het nieuwe Stadthuys *t'Amſterdam*, daar aan, en in uytmuntend konſtigh, cierlijk Beeltwerk, ander cieraat, en Schilderyen, voornamelijk, op de tweede gront, en de Vierſchaar, 16. Ingangh van de Burgerzaal, Beeldtwerk daar boven, ſoo mede d'ingang na Schepenen Kamer, konſtige Vloeren 22. Colommen, en groote boogen, het beeldtwerk daar boven, 23. konſtige beelden in deze Galdery 26. konſtige Schilderyen 35. Cieraat, en Beeldwerk boven de ingangen, en binnen inde Kameren. 39

Stadthuys, het oude Stadthuys, door *Pontanus* beſchreven *a* 1. des zelfs outheyt uyt de beelden, die boven de Vierſchaer ſtonden te beſluyten, is onzeker. 2. 't Overige gebouw overtrof in jaren de Vierſchaer. 2 *b*. wanneer geſticht onzeker 2 *b*. ſoude wel eertijdts een Gaſthuys van *Elizabeth* geweeſt zijn. *a* 3. zeer bouwvalligh, en te kleyn tot het gebruyk *a* 3. verbrande den 7 Junij Anno 1652. tuſſchen Saturdagh en Sondach, 's morgens omtrent 2 uuren *b* 4. ordere daar omtrent geſtelt *a* 5. den tooren met kabels gebonden, en voorts alles afgebroken. 65

Stats Excijſen, en andere inkomſten der Stadt *Amſterdam* 183 *b*. over welke goederen ook van de Landts excijſen 184. Stats Wapenhuyzen zijnder drie t'*Amſterdam* 214 *b*. dat by de Haarlemmer Poort afgebeelt. 215

met geſchut en ander Oorlogs tuygh verſien. 214 *b*. wie nu Wapenmeeſters zijn. 216

Steen en Kalkmarkt, ordonnantien daar over. 253

Steenhouwery van de Stadt, waar eertijts, naderhant, en tegenwoordigh 282

Steentuyn van de Stadt, waar eertijds en nu gemaakt werdt. 282

Steygerſchuytvoerders, ordonnantie voor deſelve. 183

Stoelemarkt, waar gehouden werdt, en ordonnantie daar over. 245

Straatvaarders na de Middelantſe zee, zijn koſtelijke Schepen 305

Suſter Luyt, een bekenden dief, anno 1550 *t'Amſterdam* d'eerſte ontleedt, zijn huydt bereyt, een ſtuk daar van noch gaaf en wel zijnde. 199 *a*

T.

TImmer-luyden vergader-plaats *t'Amſterdam*, is op 't Begyn Hof. 166 *b*

Timmertuyn van de Stadt, waar eertijds 281. en naderhandt, waar tegenwoordich. 281

't Tonneel van de Schou-burg *t'Amſterdam* afgebeeldt 202. Tonneel ſpeelen haar regt eynde in een Veers door *I. v. Vondel* aangeweeſen 205 *a*. gedicht daar op 206 *a*. 't Tonneel nader beſchreeven 206 *a*. te breet en ondiep, zal verandert worden, en hoedanich 207 *b*. Rechtmatige tonneel oeffening door *Jan Vos* aangeweeſen 207 *b*

Tooren op 't Nieuw Stadthuys hoogte, en hoedanich. 10

Tooren van de Nieuwe Kerk, van witte gehouwen ſteen, 't Fondament begonnen te graven, 1646, in May, de rooſter te leggen, 13 Auguſti des zelven jaars, den 27 dito begonnen te heyen, de laaſte paal 6 Juni 1647 ingeſlagen. en 26 July den eerſten ſteen gelegt. Spreuk op dit bouwen. 64

Tooren van d'Oude Kerk, een cierlijk, kunſtlich gebouw, deſſelfs hoedanigheyt. 57 *a*. Uurwerk, en Speelklokken daar in. 57 *b*

Tooren van de Weſter Kerk, *t'Amſterdam*, een cierlijk ſtark gebouw 80 *b*. hoogte van dien, breete onder een groote klok daar in en Speelklokken 81 *a*. anno 1638 tot volkomentheit gebracht. 81 *b*

Tooren van de Zuyder Kerk, een cierlijk gebouw, verzien met konſtige Speel-klokken 77. hooghte vanden toren is 237. voeten pag. 78. *a*
Tooren, Haring-packers of H. Cruys tooren afgebeeldt 256. van gelijcken Jan Rooden-Poorts-tooren 258. de Reguliers-tooren 260.
Monckelbaans tooren 261. de Schreijers tooren. 263
Tralien van yzer, konſtig gemaakt door *Wouter Geurtzen*. *b* 58
Tuchtelingen in 't Raſphuys gebracht, hoe aan werk gezet worden *b* 103. hoe lang daar in zitten, of zijn. manier van malkanderen te beklappen, daar voor aflaat krijgen *a* 104 dat haar dikwils daar na zuur opbreekt *b* 104. die uytbreken willen, geſtraft *b* 104. hoe voor haar uytbreeken gezorgt wordt *b* 104. de Jeugt in leezen en Schrijven onderwezen: ook in de Gereformeerde Godtsdienſt, hoe dit woeſte volk getemt wort, en bedelaars bedriegeryen ontdekt. 105 *a*
Tuchtelingen, in 't Spinhuys, d'eerſte daar ingebracht 1596. 101 *a*. wie daar op vonnis van Schepenen, als anderſints ingebracht werden: Ook die op eerlijker wijs, om quaat bedrijf, daar ingezet werden 108 *b*. worden door de Binnevader, met voorlezen onderregt, ook geſtraft. 109 *a*
Turfmarkten, waar eertijds, en waar nu gehouden werden 250. ordonnantien voor de zelve. 250

U.

St. *Urzel*, wie die geweeſt zoude zijn en haar Pelgrimagie met 11000 Maagden, na *Romen* 't Oude Spinhuys *t'Amſterdam*, was St. *Urzels* Klooſter. 108
Uytdeelingen door d'Ooſt-Indiſche Maatſchappy, van 't begin, tot anno 1665, gedaen. 302
Uitgift wegen 't Gaſthuys en 't Peſthuis, van 't geen anno 1663. ongeveer verorbert. 116
Uurwerk op d'Oude kerks Tooren een konſtich werkſtuk. 58 *b*

V.

VArken-markt, *t'Amſterdam*, waar hoedanich, en Ordonnantien daar over. 239
Varckens, worden op driederley manieren gemeſt, d'eerſte, goet, de tweede ſlegter, maar de derde manier t'eenemaal afgekeurt. 239 *a*
Veer, een nieuw Veer op *Edam*, *Muynekendam*, en *Purmerent*, opgerecht 223. Ordonnantie tot deſſelfs onderhouding. 224
Venus, uytgebeeldt in 't Stadthuys t'*Amſterdam*, en beteekenis. 33
Vette Oſſemarkt, en ordre daar over. 238
Vis-markten, d'oude Vis-markt afgebeeld, en ordonnantien daar over 230. naderhand de nieuwe gebout, en waar. 233
Viſſen na 't Sacrament, eertijds *t'Amſterdam* geſchiet. 49
Vlees Hallen afgebeeldt 227. ordonnantien daar over. 228
Vlotſchuyt-voerders, en keuren voor haar. 183 *a*
't Verbanthuys by 't tegenwoordige Gaſthuys, eertijdts 't Peſthuys dezer Stadt. 114 *a*
Verkopingen van vaſte goederen, waar dat geſchiet, wanneer en ordre daar over. 217
Verpachtingen *t'Amſterdam* anno 1663, het Landt van Hollandt aangaande. 184
Verwers, ordre voor de Blaeuw-verwers 274. en andere 275. Blaauw en Swart-verwers 276 *a* Eedt door de verwers te doen 276 *b*. van de Karmoſijn-verwers 276 *b*. ordonnantie voor de Zijde-verwers. 277
Vodde-markt, waar die gehouden werdt. 247
Voetboog Doelen *t'Amſterdam*, afgebeeldt. 208
Voorrecht van Koning *Philips*, tot bevordering van d'ontleding *t'Amſterdam*. 199 *b*
Vryheyt aan d'inwoonders van Outewaal, aangaande 't luyden over haar dooden. 48
Vryheden, en voorrechten aan 't gaſthuys, en de regenten van dien 119
Vryheden en voorrechten aan de Huyszitten Huyzen. 125
Vryheden aan de Regenten van 't Raſphuys, en den Tucht-meeſter. 105 *b*
't Vrouwen Gaſthuys, of Hoſpitael, eertijds op de Nieuwendijk, aan de Weſt-zijde, over de Lieve vrouwe Capelle anno 1582, geordonneert daar 't nu is. 111 *b*
't Vrouwen Gaſthuys, dat nu is, nader beſchreeven 113 *b*. Eertijds de Kerk der Nonnen: in groot en kleyn Vrouwen-huys verdeelt; ieder byzondere bedienſters hebbende 115 *a*
't Vuur, uytgebeeldt in 't Stadthuys *t'Amſterdam*. 24

W.

WAagen, of Stadts weeg-plaatzen zijnder twee in *Amſterdam*: d'oude Waag, afgebeeldt 178. hoedanigheyt van 't gebouw 177. Nieuwe Waag, afgebeeldt, eertijdts een poort. 179
Waalredders, Ordonnantie voor haar 268. andere verandert zijnde 269 *b*.
Waardijns tot de Laken neeringe, hoe te kieſen 271. waardijns eedt. 272
Wachthuyzen, binnen Wagthuyzen, hoe veel der zijn, en vergaderingen daar gehouden. 264
Walen Weeshuys, *t'Amſterdam* afgebeeldt 137. anno 1631 gebouwt 137 *a*. hoedanicheit van dit huys, en hoe de kinderen daar werden onkerweſen, en opgevoet. 138
Walen, of Havens voor de groote Schepen, hoedanich, d'outſte gedempt 1644. 268 *a*. Nieuwezijds Waal, gemaakt 1611. 268 *b*. ordre daar over. 269
Walviſſen, hoe die gevangen worden. 304
Wapen-huyzen van de Stadt, waar en hoe veel. 214
't Water uytgebeeldt in 't nieuw Stadhuys. 24, 26
Weduwen Hof, wat perzoonen daar woonen: en waar eertijds 161. afgebeeldt 162. reeden van de verandering der woningen 162 *b*. 't Tegenwoordige, wanneer gebouwt 163 *a*. hoedanicheyt van gebouw, en byzondere wooningen 163 *b*. ordonnantien voor die in dit Hof woningen vergunt werden 163 *b*. Eerſte beginners van dit trooſtelijk werk, hunne namen en geſlagten voor dit huys geſteld. 163 *a*
Weduwen Hofjes, of woningen, zijnder buyten 't gemeene, verſcheydene in *Amſterdam*. 165
Weegers, aan de Stads Waagen, en haar ampt. 181 *a*

Weeſen,

Weeſen, Weeskinderen, zijn tweederley. Middelloose; of die van haar middelen konnen leeven. Voor de eerſte is het Weeshuys opgerecht. 129. Keuren haar aangaande, ook eenige vryheden 130. anno 1580. in 't tegenwoordige geſtelt 131 *b*. hoedanich opgevoedt werden 133 *a*. zijn vry van alle gildegelden. Haar in geen Ambachten aan te neemen, zonder weten van de Regenten. Hun dagelijxſe ſpijſe 133. hoe en wanneer Aelmoeſſen voor haar vergadert werden. 134

Weeskinderen, noemden de Schout lange Deventer Koek, bedrijven, en ſpreeken wonderlijke dingen. 131

Weeshuys, afgebeeldt 129. is voor de middelloose Weeſen 129 *b*. Eerſte aanleyſter daar toe is geweeſt *Haesje Claesz.* in 't Paradijs 130 *a*. keuren het Weeshuys aangaande 130. Een grooter Weeshuys anno 1561 gebouwt 131 *a*. het tegenwoordige eertijds *St. Lucia Kloſter* 131 *b*. anno 1580 zijn de Weeskinderen daar eerſt ingeſtelt 131 *b*. cierlijke ingang in de Kalverſtraat 132 *a*. en vordere gelegentheit. 132, 133

Weeshuys, ten deele een nieuw en heerlijk gebouw 132 *b*. ingang aan het achterſte gedeelte. En vordere gelegentheit. Hoe de kinderen daar in werden op gevoedt. Wie tegenwoordich Regenten zijn 133. die inkomſten waren eertijds zober 133 *b*. hoe nu noch Aelmoeſſen daar voor vergaderen. 134

Weeshuys van de Diaconen, afgebeeldt, en beſchreeven. 134

Weeshuys van de France gemeente, ziet Waale Weeshuys.

Wegh na *Amſterveen* gemaakt, en waarom. 74 *a*

Wegh na den *Overtoom* gemaakt, de Heiligeweg genaamt, en waarom. 74 *a*

Weſt-Indiſche Maatſchappye, wanneer opgerecht, haar huys, en pakhuys. 303

Weſter Kerk *t' Amſterdam*, ordere van 't gebouw. Binnen lang 168, breet 97 voeten. Onderſteunt door 10 zware Pylaren 79. d'Eerſte ſteen gelegt anno 1620 den 1x September. Eerſte Predicatie gedaan, anno 1631, op *Pinxter* dach pag 80. daar in zijn vier groote Kopere Kroonen, behalven de kleine 80. daar buiten is een cierlijke deftige Tooren 80 *b*. Kerkhof, en cierlijke Poort daar by. 81 *b*

Willekeur tot bevordering van de Bedevaerden, eertijds na de Heyligeſteede *t' Amſterdam*. 73

Willem Eggaert, voornaamſte ſtichter van de Nieuwe Kerk tot *Amſterdam*. Heeft de Stad veel dienſt gedaan 60. in de zelve Kerk begraven 61. zijn Wapen aan de Muur geſchildert. 61 *b*

Witwerkers-markt, ordonnantien daar over. 246

Wiſſelbank *t' Amſterdam*, waarom, wanneer en door wie opgerecht, wie daar d'eerſte over geſtelt waren, hoe bedient wordt 188. daar by is een Aſſayeur, keuren dien aangaande. 189

Wortel markt, waar eertijds, en waar nu gehouden werdt. 249

Wouter Geurtſz. eertijds een konſtig Meeſter Smit, eenige zijner werkſtukken aangeweezen. 58 *b*

Z.

Zangers van de Sint Olofs Kapel, Mogen haar natjen en droogje wel. een oude ſpreuk, en waarom. 77, *b*

Zantmarkt, en ordon. daar over. 252

Zay-hal, en wat daar verricht werdt, 275

Zieken, in 't Peſthuys hoe die bedient werden. 123. hoe veel der anno 1664 in zyn. 124

Zilver St. Niclaes beeldt, eertyds inde Oude Kerk geſtaan *b* 49. zoude in geldt verandert zyn. *a* 50

Zuider Kerk *t' Amſterdam*, de Slothouten tot het Fondament geleit anno 1603. den eerſten ſteen gelegt, anno 1603. xxii. van Oogſtmaandt, d'Eerſte Predicatien gedaan anno 1611. op Pinxterdach pag. 77. daar aan een cierlijke Toren, Speelklokken, en Uurwyzers. *b* 77 binnen is de Kerk ondersteunt van 10 blaauwe ſteene pylaren, glazen daar in, en galdery voor de Weeskinderen vande Diaconi der Gereformeerde Godtsdienſt, 79. cierlyke ingangen, of Poorten aan 't Kerk-hof. van deſe Kerk. 79

Zwygt *Uytrecht*, zoo was een hoge Stads Tooren *t' Amſterdam* genaamt, de Spreuk aan de Klaveniers Doelen noch in weezen. 212 *a*

Zydehal, aanvang genomen anno 1650. Ordonnantie daar over, 277 ook voor de bedienaars van dien, 279

Zydehandelaars, een eedt te doen, en welke. 279 *a*

Zyde-verwers, ordre voor haar, 277 verf-loon van de zijde, 278. Eedt door de Zydeverwers te doen. 279 *a*. veranderde ordere voor haar. 280

Regiſter van het vijfde Boek.

A.

Accordatie vande Heeren Burgermeeſteren, met de Schout *Pieter Pieterſz.* anno 1569. dat de Schout met twee Hellebardiers mogt gaan. 17 *a*

Accijsmeeſters vande Stadts Pacht, en waar Zit-plaats houden. 59 *b*

Ambachts-heerlijkheden van *Amſterdam*, zyn *Amſterveen*, *Slooten*, *Ooſtdorp*, en *Sloterdijk*, en die daar onder en omtrent, anno 1529. door die Stadt gekocht, 102 *b*. anno 1531. ſtaat *Keizer Karel* dat toe, 103 *a*. doch behout zyn regt op de ſelve 103 *b*. dat *Amſterdam* 1556 beneven andere laſten afkoopt, 103 *b* 't recht van d'Ambachts-heeren, over de heerlijkheden, 104 *a*. deſſelfs gelegentheit. 104 *a*. hadden een vrye Waag, 104 *a*. tot *Sloterdijk*, 104 *b*. plegen den dijk t'onderhouden, dat nu *Rijnlandt* tot haare koſten doet. 104 *b*. hadden eertydts byzondere Regters, 105 *a* anno 1654. onder een getrokken. met toeſtemming van de H. H.

(M) Staten

Staten 105 *b.* de meeſte betalen een jaarlijcxze rente jaarſchot genaamt, ook eenige ſtaande renten, 108 *a* zyn jaarlijcx voor ieder Haartſteede een hoen ſchuldich, daar voor een braſpenning betalen, 108 *a.* hebben een Weeskamer, 108 *a.* wanneer, en waar de Weesmeeſteren recht-dach houden, 108 *b.* wanneer, en door wie de Rechteren verkoren worden 108 *b.* hebben een Bailjuw die *Amſterdam* met eede verpligt is. 109 *b*

Ambachts-heer van *Amſterdams* Ambachts heerlijkheden, de *Hr. Cornelis de Graaf*, Vryheer van *Zuyd-Polsbroek*, Burgermeeſter tot *Amſterdam*. 104 *a*

Ambachts-heeren, haar gebiedts uytſtrekking over de heerlijkheden. 104 *a*

Amſterdams Ambachts-heerlijkheden welke, 102. eertydts onder byſondere Ambachts-heeren, 102 *a* hoe *Amſterdam* die bekomen heeft. 103. wie daar van d'Ambachtsheer is, 104 *a*

Amſterdam, hoe die Stadt geregeert wort, en welk de Regenten zyn, ziet de titulen van Schout, Burgermeeſteren, Schepenen, Raden, en Commiſſariſſen.

Amſterdam, verſcheiden lof benamingen van die Stadt. 101

Amſterveen, een Ambachts-heerlijkheit van *Amſterdam*. *b* 102. een groot uur gaans vande Stad gelegen. *b* 108. haar Regenten, en hoe verkooren werden. *b* 108. verkregen Dijkgraaf en Heemraden. *a* 109. hebben vrye uitwatering, door de Twee Sluiſen in de Middeldam, en onder St. Anthonis Poort, *t'Amſterdam*. *b* 109.

Artillery, of Wapen-meeſters, zynder twee, en haar Ampt. *b* 41

Ariſtokraatſche regeering, welk die zy. *a* 2

Aſſeurantie-kamer, en keuren die aangaande, *b* 44

B.

BAiljuw van *Amſtellandt*, vermag binnen *Amſterdam*, of deſſelfs vryheit niemant in hechtenis te neemen, of eenige eyſch van hoge reghts dwang plegen. *b* 60

Bailjuw over de omleggende Dorpen van *Amſterdam*, *b* 109

Ballingen, vermogen binnen den geſtelde tydt niet weder in Stadt komen, op pœne als in 't vonnis. 72 *b* ſelfs na die tydts verloop. 73 *b.* haar niet te huiſen of hoven, eeten of drinken te geven, binnen de Stadt of vryheit van dien. 73 *b*

Bankeroeten daar omtrent, Willekeuren. 51 *a*

Bankeroetiers vande Schout geen vrygeley te bekomen, dan met verlof van haar Crediteuren. 61 *a*

Bannen uit de Stadt *Amſterdam*, geſchiet op een myl in 't ronde, 72 *b* ook in 't Tuchthuys en 't Spinhuys, 72 *b*

Banpalen aande wegen buyten de Stat *Amſterdam*, ſtaan een myl van die Stadt. 72 *b*

Boeyens of 's Heeren Slooten, en van de Cipier. 64. particuliere mogen niemandt in Boeyens in haar huyzen houden, 72 *a.* ook zelf de Ouders haar kinderen niet opſluyten, dan met verlof van den gerechte. 72 *b*

Bootsgezellen die gehuurt zyn, ſcheep te gaan, andere dingen daar van 56 *b*

Bordeel-huys mocht eertydts inde Hal en Pyl-ſteegen gehouden worden, 14 *a.* twee Willekeuren en dien einde gemaakt, 14 en 15

Brief van *Philips* Koning van Spanjen, anno 1558 beveſtigende het kiezen van 36. Perzonen, tot Raadsluiden der Stad *Amſterdam*. 4 *a*

Brief van *Maria van Parma*, anno 1565, hoe na Burgermeeſteren, en Scheepenen den anderen bevriend mogen zyn. 6 *b*

Brief waar by *Jan Huibertſz.* tot Schout dezer Stadt worde aangenomen anno 1518 9 *a*

Brief van *Philips* Koning van Spanjen Anno 1563; waar by deeze Stad werd begiftigt met het noemen en aannemen van een bequaam perſoon tot het Schouts Ampt &c *a* 10

Brief waar by Schouts dienaren eertyds vergundt inde Hal en Pyl-ſteegen Bordeel-huys te mogen houden, en meer andere dingen omtrent die zaken, 14 *a.* noch een, byna van den zelfden inhout. 15 *a*

Brief waar by *Maximiliaen* het kieſen van een ander, tot Burgermeeſter inde plaats des overleedenen, beveſtigt, 18 *a*

Brief van *Philips* 1409. van het verkiezen van Scheepenen, 21 *a.* noch een brief van den zelven inhoudt, 23 *b.* En een van *Karel* naderhant, Keizer, op de zelfde zaak, 24 *b*

Brief van de *Hertoginne van Parma*, waar by toe ſtaat jaarlijcx 18 perzonen, te noemen daar uit de Stedehouder negen Schepenen kieſen zoude. 25 *a.* ook als de Schouts rolle diend, een Burgermeeſter prezent ſal zyn: 26 *a.* als mede van de Vacantien, wanneer en hoe lang te houden 26 *b.* noch een Brief van *Philips* anno 1581. waar by geordonneert jaarlijcx twee vande regeerende Schepenen aan te blyven, en uit de 14 perzonen, zeven daar by te kieſen. 27 *b*

Brief van de Staten, anno 1650. waar by het kieſen van zeven perzonen uyt de veertiene, aan Burgermeeſteren inder tyd, is vaſtgeſtelt, *b* 29

Brief van Schout Scheepen en Raadt dezer Stad anno 1394. vervattende verſcheiden vryheden aan de drie gilden, Schutteren zoo doen ter tyd waren. 74. Noch een Brief van de voornoemde Heeren aande zelve ſchutteren, of hun recht hebbende, gegeven anno 1413. pag. 75

Brief waar by de Landen van *Urk* aan den Apt van Odulfs Klooſter tot *Staveren* anno 1309, worden opgedragen. 117

Buiten heining, gelegen in de Ban van *Osdorp*. 107 *a*

Burgermeeſteren, waar van zoo genaamt; hoe verkooren worden. 17 *a.* hoe na malkanderen bevriend mogen zyn 17 *b.* altyd vier regeerende, *b* 17. in de overledens plaats een ander te kieſen: 18 *a* met een Brief van *Maximiliaen* beveſtigt 18 *a* acht Oude Burgermeeſteren, en wat ampten gewoonlijk bedienen 19 *a.* zeven jaren Poorter, te weezen, eer tot Burgermeeſteren mogen verkooren worden. 19 *b.* het Ampt der vier regeerende Burgermeeſteren. 19 *b.* voeren geen regts pleginge, maar geven raad, en vereenigen partyen, begeeven alle Stads Ampten, of bedieningen 20 *a* Mogen vreemdelingen tot Poorter aanneemen. Huizen of Erven tot Stads dienſt aan haar te neemen: mits de waardy, volgens Scheepenen

nen ſchatting, te voldoen, de Gaſthuys meeſteren, en andere van de Gods-huyzen jaarlijcx reekening voor haar E. E. Achtbaarheden te doen. 20 *b*

Burgermeeſteren, kieſen jaarlijcx uyt de veertiene, zeeven Scheepenen, die dan Regeeren. 20 *b*. zyn gehouden in open Vierſchaar, binnen een Maandt na dat van de Regeering afgaan; reekening te doen door de Heeren Threzorieren, 21 *a*

C.

CIpier, ontfangt alle gevangenen inde Boeyen, is gehouden die wel, en trouwlijk te bewaren: 64. inde Boeyen te ſlapen. 65 voor d'uitbrekende gevangenen, aanſprakelijk. Rolle te houden van alle de gevangenen, en die om de 14 dagen, over te leveren aan de Schout, Burgermeeſteren, en Schepenen, vermag den gevangenen geen verligtenis van gevangenis te geven, zonder verlof van den Schout, die op den hals gevangen zijn, te bezoeken; ofze Meſſen, Yſer, &c. by haar hebben. Vermag niemand zonder bevel van de Schout uyt de gevangenis te laten gaan. 65

Commiſſariſſen van de Aſſeurantie Kamer, en keuren tot naricht. 44 *b*

Commiſſariſſen van de Deſolate Boedels, en haar E. verrichtinge 51 *a*. haar Secretaris, en Boekhouder. 59 *b*

Commiſſariſſen van de Huwelijkze ſaken, en haar Ampt 41 *b*. zijn ook over de Krakkeel-zaken. 44 *a*.

Commiſſariſſen van de Wiſſel-bank, anno 1609 eerſt geſteldt. 48

Commiſſariſſen van de Kleine-zaken, en haar Ampt. 50 *a*

Commiſſariſſen van de Negotie anno 1664 eerſt geſteldt, en uyt welke perzonen. 58 *b*

Commiſſariſſen van de Zee-zaken, en haar Ampt 55 *a*. haar Secretaris. 59 *a*

Cornelis de Graaf, Raadt en Out Burgermeeſter *t'Amſterdam* Vryheer van *Zuydt Polsbroek*, is Ambachts Heer van *Amſterdams* Ambachts Heerlijkheden. 104 *a*

D.

DEmokraatſche regeering welke die zy. 2 *a*

Deſolate Boedels, Commiſſariſſen en keuren daar over. 51 *a*

Dieven, worden na gelegentheit van zaaken geſtraft. 71 *b*

Dirck Barentſz. een konſtich ſchilder. 100

Doodtgeſlagene ter Aerden te brengen, al is den dader niet terſtont gevangen, zonder 't rechts vermindering. 66 *b*

Doodtſlagh begaan door een Poorter van *Amſterdam*, hoe veel hy van zijn goederen verbeurt ten proffijte van den Heer. 66

Doodtſlagh op yemant in zijn eygenhuys, t'onderneemen, mag zich den anderen verweeren, zonder iets te verbeuren. 66 *b*

Doodtſlagh in een Herbergh geſchiedende, is de Weert gehouden 't zelve ten uiterſten binnen een uur daar na, bekent te maken. 67 *a*

Doodtſlagh onnoofel by gekomen, is niet ſtrafbaar. 71 *b*

Doodtſlagh yemant in zijn huys aangedaan, wert voor een moort gehouden. 66 *b*

Doodtſlagh, gekomen tot kennis van Boomſluyters, en Portiers, die zijn dan gehouden de buiten Poorten en Bomen te ſluiten 67 *a*. Schuitevoerders, Schippers, &c. mogen iemant daar bedenken op valt, dan niet uitvoeren 67 *a*. mogen den doodſlager niet verbergen of wegh helpen. Ieder moet dan zo der vermoeden op valt, de Schout met conſent van Burgermeeſteren en Schepenen, huyszoeking laten doen. Ook na af kundiging den zelven aan te brengen alſmen daar van weet. 67 *b*

E.

EEdt der Schutteren, als eerſt aangenomen worden, door hun te doen, en waar op. 79

Eertijtelen, daar *Amſterdam* van gaauwe verſtanden mede beſchonken is. *a* 101

Emmeloort, een Eilandt, gelegen in de Zuyder-zee *b* 109. Eertijdts genaamt *Emmelwerd a* 114. gelegentheit van 't Eiland *b* 115. ſteecken by tijden van hoge vloeden haar dijkje zelfs door *a* 115. Kerk, nu veer van de huizen *a* 115. huizen aldaar, en van wat ſtof gebouwt *a* 115, inwoonders geneeren haar met koophandel *b* 115, zijn vande Roomſche Godts dienſt, en zeer onverzetlijk *b* 115. hun onordentlijke manier van Trouwen *a* 116. 't Gerecht beſtaat in een Schout, en vijf Burgermeeſters *a* 116. Wie daar eertijdts Heeren over waren *a* 116. Nu onder *Amſterdam*, *a* 116

F

FIdeicommiſſaire goederen mogen ter Weeskamer niet ontfangen, of geregeert worden en reden waarom ten zy die aangaan Weezen, gedurende haar minderjarigheyt, aldaar bekent. *b* 40

G.

GEboden van die haar ten huwelijken Staat begeeven, worden inde Kerken, of op 't Stadhuys afgekundigt *a* 42. niet te ſchutten ſonder wettige redenen *a* 42. Jongmans onder 25, en Dochters onder de 20 Jaren out, worden geen geboden gegunt, dan met toeſtaan van Ouders, of Vrienden *a* 42. Ouders weigerende de geboden voort te lagaan, zijn gehouden daar reden van te geven. *b* 42

Gedigt op d'afbeelding van de Heer *P. C. Hooft* door *J. van Vondel*. *b* 98

Gedicht van *P. Scrivelius*, tot lof van *Amſterdam*, inde Latijnſche taal *a* 101. door *J. van Vondel* vertaalt *b* 101

Geleerde Mannen, *Amſterdammers*, *a* 93. volgende namelijk.

Nicolaes, d'*Anſterdammer*, *Hervicius*, d'*Amſterdammer*, *Joannes* d'*Amſterdammer*, *Allard*, zeer welſpreekende, *Joannes Sartorius*, zeer geleert. *Cornelis Crook*, eertijdts beſtierder over't groot School, *Gyſbert Horſtius* vermaart Artz. *Nicolaes Canneus*, Pater van St. *Urzels* Nonnen alhier. *Nicolaes Evertſz.* Raadtsheer te *Spier* geweeſt. *Sybrant Ocko*, eertijdts Burgermeeſter dezer Stede. *Dirck Volkertſz. Koornhart*, leerde in zijn ouderdom van 40 Jaren, de twee hooft-taalen. *Cornelis Haamroodt. Petrus Opmeer. Cornelis van Amſterdam. Joannes Cloppenburg, Pieter van Opmeer, Martinus Ædituus*, of *Koſter. Matthias Boſſemius Elbard de Veer. Hendrick Laurentſz. Spiegel. Roemer Viſſcher. Gerbrant Adriaenſz Brederoode. Sebaſtiaen Egbertſz.*

bertſz. Petrus Pauw. Laurens Reael, Ridder. Pieter Corneliſz. Hooft, Ridder, &c. Jacobus Laurentius. Rudolfus Petri.

Gerbrant Adriaenſz. Brederoode, een geeſtich Rijmer. 97 *a*

Gevangenen hoe die in 's Heeren ſloten bewaart worden 64. ſtraf over die Gevangenen ontweldigt. 72 *a*

Gevangenen in geen burgers huyzen op te ſluyten; maar in de boeyen dezer Stadt, het Tuchthuys, en 't Spinhuys, en dat met conſent van de Heeren vanden Gerechte. 72 *b*

Gevangeniſſen beſondere, en mach niemandt in zijn huys ſtellen. 72 *a*

Graf-ſchrift van *P. C. Hooft* voor *Roemer Viſcher*. *a* 97

Graf-ſchrift voor *Gerbrant Adriaanſz. Brederoode a* 97. noch een voor den zelven door *J. v. Vondel*. *b* 97

Graf-ſchrift van *Jan Vos*, voor de Heer P. C. *Hooft*. *b* 98

Groot Poorterſchap van *Amſterdam* die daar in zijn, mogen vryen handel en Winkel-neering doen, vryheyt van Tollen na jaar en dagh, en andere Stadts vryheden, na een vaſte wooning van zeven jaren, tot hooge Eer-ampten komen, ingevallen van hooge miſdaden, verbeuren haar lijf, en hondert guldens koſt vijfhondert guldens. *a* 92

Gysbertus Horſtius, een vermaart Arts. 95

H.

HAl, en Pijlſteegen, daar in mochten de Schouts Dienaren, eertijdts openbaar bordeelhuys houden 14 *a*

Heel-meeſteren zijn gehouden, de gequetſte perzonen, en die haar gequetſt heeft, den Schout aan te geven. 69 *a*

Hendrik Laurenſz. Spiegel, een groot beminder van Konſten, en uytnement Rymer. 96 *b*

Herberg-houders, aan de Schout bekent te maken als een doodtſlag binnen haar huys geſchiet 67 *a*. Soo mede de vechteryen. 68 *a*

Hoeks-nes, waar gelegen. 107 *a*

Hoender geldt, inde Ambachtsheerlijkheden te betalen, jaarlijcx, en hoe veel 108 *a*

Hoeren, gemeine vrouwen, mochte eertijdts by de Schouts Dienaren, inde Halen Pijlſteegen gehouden worden 14 *a*. die elders woonden of ergelijk leefden, met Trommelen en fluyten inde gemelde Steegen te halen 15 *a*. Rofters, en quade Vrouwen; die de wijven kinderen, ofte weduwen tot hoererye brachte verboden 15 *b*. wat ſtraf daar over geſteld is. 16 *b*

Hooge Vierſchaer, hoe daar met de hooft miſdadige rechts-pleging gehouden werdt. 60

Houtrijk, waar en regts gebiedt 107 *a*

't Huys ter Hert, heeft geſtaan omtrent Polanen, 107 *a*

Huys, 't gemeene Landts-huys van Rijnlandt, *Swanenburgh* genaamt, een deftigh heerlijck huys, en waar gebouwt. 107 *b*

Huys, Huyzen, en Erven, mogen de Heeren tot Stadts gebruyk aannemen, mits daar voor voldoende, tot Schepenen zeggen. 20 *b*

Huwelijcxze zaken, Commiſſariſſen daar over, en ordonnantien betreffende de Ouders en Voogden, ook de kinderen die haar ten huwelijcken ſtaat begeven. 41 *b*

I.

JAcob *van Heemskerk*, een manhaftich Oorlogs Heldt. 99

Jaerſchot, wat dat zy. 108 *a*

Jan Huybertſz. wordt Schout, anno 1518, en op welcke conditien aangenomen, 9 *a*

Joannes Sartorius, een zeer geleerd man. 94

K.

KEuren van d'Aſſeurantie kamer 44 *b*. vande Deſolate Boedels 51 *a*. van de Weeskamer, en weeskinderen 34. van de wiſſelbank en wiſſelbrieven 48. vande Zeezaken 55 *a*. van 't groot en klein Poorterſchap 92. van de hoeren, of gemeine Vrouwen, en andere die ergelijck leefden 14, 15. van de Huwelijcxze zaken. 41 *b*

Kinderen van Poorteren *t' Amſterdam* mogen hun ouders goedt niet verbeuren, by haar leven. 90 *b*

Klein Poorterſchap van *Amſterdam*, die daar in zijn, mogen vrijen handel, en winkelneering doen genieten vrijheit van Tollen na jaer en dagh mogen in Gilden komen. In gevalle van miſdaed het lijf verbeurt zijnde, verbeuren niet meer als hondert gulden aan geld, mogen tot geen hooge eer-ampten komen, koſt vijftig gulden. 92

Konſtenaars, *Amſterdammers* 100 *a*. namellijk: *Lange Pier*, een konſtig Schilder, *Dirk Jacobſz.* een konſtig Schilder, *Dirk Barentſz. Dirk Volckertſz. Koornhart*, een konſtigh Plaat-ſnijder, *Jooſt Janſz.* die landen na de konſt uytbeelde, en een beeldthouder was.

Kornelis Janſz. 't Haantjen, een dapper Zeeheld. 99 *b*

Krakkeel-zaken, werden door de Heeren Commiſſariſſen vande huwelijckze zaaken, afgedaan. 44 *a*

Krijgs raadt, in welcke, en hoe veel perzoonen die beſtaat. 76 *a*

L.

LAnge *Pier*, een konſtich ſchilder; 100

Lijfſtrafbare zaken, welcke. 59 en 60

Luitticke meer, waar, en in welke Ban gelegen. 106 *b*

M.

MAjoor over de Soldaten, in deze Stad, en zijn bediening. 81 *a*

Miſdaden, hoe die door 't Gerecht geſtraft worden, en van 't bannen 71

Miſdadigen om dievery, en andere zaken, hoe die geſtraft worden, 61

Miſdadigen, om ſwarer daden, die daar de Schout een eiſch des doots tegen doet, hoe daar omtrent wert gehandelt, en uitſpraak bevordert, 61. hoe vorder verweezen, en die zententien uitgevoert werden. 64

Miſdadige die haar lijf verbeuren, verbeuren ook haar goet: maar wyf en kinderen hebbende, de heeft van zyn goet, een Poorter met meer als hondert gulden. 71 *a*

Monarchale regeering, welk die zy 1 *b*

Moord, is als iemant een ander in zyn huis ombrengt, of met een boog ter neder ſchoot; inde Kerk, of op 't Kerk-hof, iemant om 't leven bragt: of zonder woordt, of weerwoord, iemant doodt, 66 *b*

N.

NEgotie, Koophandel, daar over zyn anno 1664, Comiſſariſſen uyt de Majeſtraat, en Koopluyden geſtelt,

geſteldt, om deſſelfs verval voor te komen. 58

O.

ONderſchouten, hoe veel der *t'Amſterdam* zyn, 17 *b*
Onnoſele Doodtſlagen, of ander ongeval, is niet ſtrafbaar. 71 *b*
Oorlogs Helden *Amſterdammers*, 99 *a* namel: *Iacob van Heemskerk*, *Iacob van Neck*, *Iacob Willekens*. *Hendrik Cornelisz. Lonk*, *Iacob de Rijk*. *Dirk Duyvel*, *en Cornelis Ianſz. 't Haantje*.
Ooſtdorp, een Ambachts heerlijkheit van *Amſterdam*, 102 *b*. heeft eertyds bezondere Rechters gehat. 10, *b* Daar is een zeer vis-rijk Meertjen. *b* 106
Ordere over de 54 Compagnie Schutteren dezer Stad. 77
Ordere over 't Bordeel huyshouden, eertydts inde Hal en Pyl-ſteegen, 14 en 15
Ordere op Brand te bluſſen, en 't geen daar omtrent te verrichten. 85
Ordre en manier, van 't Ysbyten, 87
Ordere van 't groot en klein Poorterſchap der Stad *Amſterdam*, vaſt gegeſteld anno 1652. pag. 92
Overlaſt voor iemants huys met dreigen of anders, hoe dat geſtraft wort 72 *a*

P.

PEnſionariſſe, of loon-trekkende Raadsmannen, vande Stadt *Amſterdam*, en haar Ampt. 33 *b*
Pieter Cornelisz. Hooft een konſtich Rymer, en Hiſtori-ſchryver. 98 Graf-ſchrift van hem op *Roemer Viſſer*. 97 *a*. Graf-ſchrift van *Ian Vos*, op *P. C. Hooft*. 98 *b*
Pijlſteegh, en Halſteegh, daar in mochten de Schouts Dienaars eertydts openbaar Bordeelhuys zouden 14 *a*
Pynigen der miſdadigen, werdt door de Schout bevordert, 61. geſchiet in 't byzijn van Schepenen, en ſoo lange als het Schepenen goedt dunkt. 60 *b*. de Poorteren niet zonder verlof van Burgermeeſteren en Schepenen te pijnigen. 60
Polanen, van eenige Poellane. 107 *a*. hoe verre het Recht gebiedt van Polanen. 107 *a*
Poorter van *Amſterdam*, om eenige miſdaden door de Schout, Onderſchouten of hunne Dienaren, niet te vangen, ten zy met toeſtemming van Burgermeeſteren en Schepenen: ook om geen lijf ſtrafbare ſaken. Den Poorteren mogen ook niet bekommert worden met Gyſelen, Vangen, &c. als ter diſcretie van Schepenen verzekering konnen doen: En dit heeft plaats in alle miſdaden, uytgenomen, in geval van Moord, brand, Vrouwe verkrachtingh, of zich te wapenen tegen de Hooge Overheyt, &c. *a* 60. Ook in hun huyſen, ter goeder naam en faam ſtaande, door den Schout, Onder-Schouten of hare Dienaren geen huyszoeking te doen, dan met verlof, of in tegenwoordigheyt van Burgermeeſteren, of Schepenen *b* 60. mogen op haar woord, en borgtogt weder uyt de Boeyen ontſlagen worden. *b* 60. niet gepijnigt om ſware miſdaden, zonder verlof van Burgermeeſteren, en Schepen 60
Poorter van *Amſterdam*, in gevalle van doodſlag, verbeurt aan den Heer twintigh pond Hollants, volgens Handveſte van Graaf *Willem van Henegouwe* 65. Maar by Handveſt van Keizerinne *Margrita*, tien pont aan den Heer, en thien pond voor de landwinningh. Volgens Hantveſt van Hartoogh *Willem van Beyeren*, de helft van zijn eygen goet, d'ander helft voor wijf en kinderen. Noch met die van *Amſtelland* en *Goyland* gemeen, by Handveſt van Hartogh *Albert van Beyeren* als *Ruwaert* van Hollandt, dat iemand niet meer van ſijn goet verbeuren zal als hondert gulden, dat beveſtight is by Handveſt van Hartog *Willem van Beyeren*, *Aelbrechts* zoon. 66
Poorter, die aangenomen was, moſt eertijds Borgh ſtellen, en waarom. 88 *b*
Poorter tot *Amſterdam*, mach op geen andere plaatſen Poorter zijn. 88 *b*
Poorter van *Amſterdam*, buytenlants zijnde, behout zijn Poorterſchap, zoo lange hy ongetrout blijft. 89 *a*
Poorteren van *Amſterdam*, zijn die van Ouders Poorter zijnde gebooren worden binnen de Stad en Vryheyt van dien, of Vreemdelingen die haar Poorterſchap koopen. 88. of tot eenige weerdigheydt verheven werden *b* 88. een vreemt Vrouws perſoon trouwende met een Poorter werd Poorterſſe, maar na ſijn dood aan een vreemdeling verlieſt het zelve recht. 88 *b*
Poorteren van *Amſterdam*, zijn tolvry in geheel *Hollant*, alſſe een Tol-brief vertoonen, dat jaar en dagh Poorter geweeſt. 89 *b*. aan den tol komende, zonder tol-brief, verbeurt niet, maar moet te rugh, en ſijn tol-brief halen *b* 89. hun goederen, waar ook gelegen, mogen niet met ongelden beſwaart worden als binnen deze Stadt, uitgenomen Dijk, Dam-gelt, &c. 89 *b* vermag in de Lente en Oogſt, buiten ſijn bouw te doen. *b* 89. In noot zijnde, by de gemeene Poorteren ontſet werden. *b* 89. Sy, noch haar goederen mogen niet bekommert of bezet worden, ten platten lande, benoorden de Maſe, ook niet in Waterland. *a* 90. Tegen de Hooge Overheyt zijn lijf verbeurt hebbende, verbeurt maar de helft van zijn goeren. 90 *a*. zijn tol-vry in de tollen van de Burg-grave van *Leyden*, uitgenomen, de Jaarmarkten tot *Vlaerdingen*, *Voorſchoten en Valkenburg* 90 *a*. niet gegyzelt, gevangen, bekommert of aan lijf of goed verhindert worden, als hy voor Schepenen borgh ſteld *a* 90. de Kinderen mogen haar Ouders goedt niet verbeuren by hun leven. 90 *b*. Buyten de Stad een man ſlagh begaande, verbeurde, tien pond aan de Heeren tien pond tot landwinning 90 *b* mag van breuken, ten platten lande, benoorde de Maze niet bekommert werden, 't zy dan vechtende, of met dieflijke goederen. 90 *b*. van eenige zaken of breuken, niet meer verbeuren als zijn lijf, en hondert gulden uyt ſijn goet 90 *b*. Zijn tol-vry, van de Markt-tollen, te *Workom* en *Heuſden*. 90 *b*. Niet te zeven tuyge gedaagt worden, dan tot koſten van d'onrechtige. 90 *b*. Is binnen de Stadt *Swol*, tol-vry. *a* 91. In den lande en 't Sticht van *Utrecht*, en nederwaarts in Hollant, Brabant en Vlaanderen, &c. en weder komende, ook den Rijnſtroom op tot *Rhenen* toe, met hun goederen varende, zijn tolvry. 91 *a*. in de Koninkrijken *Denemarken*, *Noorwegen*, *Zweden*, en *Pruiſſen*, de Wendiſche

diſche en Ooſterſche Steden, hun niet miſdoen, noch d'eene Poorter den anderen, of 't moet hier berecht worden 91 *a*. in vreemde Landen onrecht lijdende, vermag binnen dezer Stadt op den perzoon en goederen van den aandoender zijn regt verhalen 91 *a*. zulk regt als hun gedaan wordt buiten Stadt, en vryheit mogenze hun beledigers weder doen 91 *b*. by een koop zijnde, vermag met den kooper daarom te looten 91 *b*. zijn mede Poorter, buiten de Stadt, niet te beklagen, op zekre pœne 91 *b*. koopende Boter, Kooren, of andere eetwaren, vermag niemant van de Voorkoopers hy zy Poorter of Vreemde, daar in te deelen, als met wille van den Koper 91 *b*. haar goederen mogen niet beſlagen worden 91 *b*. niet by arreſt tegen haar te procedeeren, maar ter Vierſchaar, ten ware om verſcheiden oorzaken. 92 *a*

Poorters Dochter, als daar een Vreemdeling mede trouwt, heeft het Poorter recht. 89 *a*

Poorterſchap van *Amſterdam*, eens verwoont zijnde, na weder begeerte is 't gehouden op 't nieuw te koopen 89 *a*. hoe het kan behouden worden, al is iemant met zijn huysgezin jaar en dach buiten de Stadt, en vryheit 89 *b*. anno 1652 verdeelt in een groot, en klein Poorterſchap. 92 *a*

Proteſten van Wiſſelbrieven hier geſlooten, mogen met verlof van Schout en Schepenen by Gyzelinge ingevordert werden, geen beſlag daar op te doen. 49 *a*

Pynigen, of ſcherpe onderſoeking, over zware miſdaden. 59

Q

Quetſen, met mes, of anders, die dat doet verbeurt vierentwintich guldens 68 *a*. met ſteenen, loot, of yzer, verbeurt vijftigh gulden 68 *a*. 's avonts na, en 's morgens voor 't luyden van de Poort klok geſchiedende, is dubbelde boete 68 *a*. die iemant in twiſt, eerſt quetſt verbeurt dubbelde boete 68 *a*. die iemant in zijn huys quetſt, verbeurt, zijn lijf, of na gelegentheit van zaken: en 't is vry zich daar tegen te verweeren 69 *a*. die een ander zonder woord aanvegt, verbeurt zijn rechte hand, of anders na zaaks gelegentheit. 69 *b*

R

Raden der Stadt *Amſterdam*, eertijds XXIV perzonen. 2 *b*. nu XXXVI, gemeenlijk Vroetſchap genaamt 4 *a*. ziet ſes en dartich Raden, en Vroetſchap.

Kaesdorp, eertijds een voornaam Dorp, nu meeſt weg geſpoelt. 107 *b*

Ratelwagten, opgeregt anno 1597, in vyftigh wyken verdeelt. 83 *a*. hoe waken, en omgaan 83 *b*. wat volgens te verrichten 84. hebben groote vryheit tegen die haar overlaſt zouden willen doen. 84 *b*

Rechters zijn tweederley, ordinaris, of van hun gevolmagtigt 33. de ordinariſſe, de *Hoge Overheyt* &c. de Gevolmachtigde, *Threſorieren*, *Weesmeeſteren* &c. 34 *a*

Regeerders dezer Stadt, zijn, zes en dertigh eeuwige Raadts luiden, een Schout, vier Burgermeeſteren, en negen Schepenen. 2 *b*

Regeering in 't gemeen aangemerkt is den Menſchen noodich 1 *a*. voornaamſte regeeringen zijn: 1. Monarchale. 2. Ariſtokraatſche 3. Demokraatſche, en wat die zijn 1 *b*. Staat van d'oude regeering dezer Stad. 2 *a*

Regenten van Godtshuizen en Kerken, zijn gehouden jaarlijcx aan de H. H. Burgermeeſteren reekening van hun bediening te doen 20 *b*. mogen geen nieuwe of zware werken leggen, zonder toeſtaan van Burgermeeſteren. 20 *b*

Reken-meeſters, der Stadt *Amſterdam* en haar bedieninge. 41 *b*

Roemer Viſſcher, de rechte Duytſe Martiael. 96 *b*

Ruygoort, leit tegen over *Houtrijk* in het *N*. 107 *a*

S

Schepenen, waar van zoo genaamt 21 *a*. Eertijds warender zeven Schepenen in deze Stadt 21 *b*. de XIV te noemen, waar uyt de Stadhouder zeven tot Schepenen kieſde. 22 *a*. van Vrouw *Maria* beveſtigt 24 *a*. en door *Karel* naderhandt, Keizer voor goet gekent 24 *b*. ook van zijn zoon *Philips* Koning van Spanje, beveſtigt 24 *b*. anno 1559 by de Hartogin van *Parma* toe geſtaan, dat jaarlijx XVIIJ perzonen zouden worden genomineert, daar uyt de Stedehouder negen Schepenen kieſen zoude. 25 *a*. anno 1581 ordonneerde *Philips* Koning van *Spanjen*, dat jaarlijx twee van de Schepenen zouden aan blijven, en XIV perzonen kiezen, waar uit den Stedehouder zeven te ſtellen 27 *b*. Iemant van hun binnens jaars overlydende, een ander in diens plaats te kiezen 29 *a*. 't verkiezen van zeven Schepenen uit de veertiene, ſtaat nu by Burgermeeſteren te doen, volgens der Staten reſolutie anno 1650. 29 *b*. hoe na den anderen bevriendt mogen 31 *a*. Eedt der Schepenen 31 *a*. welke brieven niet bezegelen mogen 31 *b* Schepenen wegen regts uitſpraak niet te miſdoen 31 *b*. van de lager Banken magmen zich aan Schepenen beroepen 32 *a*. Schepenen zijn gehouden d'ordre in 't pleiten te doen onderhouden; Ook ſtip boven te komen en de rolle te laten dienen, den beſtemden tijd 32 *a*. zijn by 't pynigen, en ſtryken vonnis over miſdadigen 22 *a*. ook over de Dorpen van *Amſtelland*, en *Gyland* 32 *b*. ook over 't uitwerpen van ballaſt op Pamphuis, vonnis te geeven 32 *b*. mede over belaſtingen op Schepenen en Goederen, het *Vlie*, en *Mars* diep inkomende, recht te doen 33 *a*. mogen ook niet langer tuigen of kennis dragen van eenige zaken, dan een jaar, na datze afgegaan zijn 33 *a*. al het gene binnen *Amſterdam*, en deſſelfs vryheit geſchiet zal by Schout, en Schepenen aldaar berecht worden. 33 *a*

Schepenen verrichting en vonnis uitwerking, omtrent miſdadigen die met de dood werden geſtraft. 61

Schilders, eenige Amſterdammers, konſtige Schilders. 100

Schippers wat die te doen hebben omtrent gehuurde, en onwillige Bootsgezellen, &c. 56 *b*

Schout, Schout het, Schoutaat, waar van af komſtigh. 7

Schout, in 't Latijn Præter, had by de Romeynen groot gezag 8 *a*. mochten geen uytheemſen zijn. 8 *a*

Schout van de Stadt *Amſterdam*, preſen-

ſenteert de *Graaflijkheyt van Hollandt* 12 *b.* geen uytheemſen daar toe te kiezen 8 *a.* zal te voren zeven jaar Poorter, en nu zoo lange in 't groot Poorterſchap zijn, eer daar toe verkieſelijk 12 *b.* is gehouden zijn Eedt te doen 12 *b.* heeft tot zijn dienſt een Secretaris 13 *a.* twe geſworen Roedragers, en twalef 's Heeren Dienaers. 13 *b*

Schout van *Amſterdam* vermogt eertijds met twee Hellebardiers te gaan 17 *a.*

't Schouts Ampt t' *Amſterdam*, van aller geheugeniſſe van de Graaflijkheit begeven, daar na aan de Stadt beleendt 8 *b.* van den jare 1550 tot den jare 1563 weder aan de Graaflijkheit 9 *b.* door *Philips* voor zes jaren aan de Stadt op gedragen, met belaſtingen daar op 10 *a.* naderhandt aan de Stadt gekomen, en gebleven. 12 *b*

Schout, Opperſchouts Ampt omtrent miſdadigen, 59 *a.* by den zelven, d'Onderſchouten, of hunne Dienaaren, die aan te taſten, en te leyden, 59 *a.* mag geen Poorter ter goeder naam en faam, in hegtenis te brengen, ſonder toeſtemming van Burgermeeſteren, en Schepenen, 59 *b.* niemandt binnen zyn huys vangen, dan met verlof van de voorgemelde, en meer dingen daar omtrent, 60 *a.* en 61. vermag geen Schuldenaars of Bankeroetiers vry geley te geven, als met toeſtaan van haar Crediteuren, 61 *a* bevordert het pynigen der miſdadigen, 61. dingt na gelegentheit der miſdaden, tegen de gevangenen, 60, ook tegen die op hun woordt ontſlagen zyn, 60. hoe de Schout de vonniſſen bevordert tegen die met de doodt werden geſtraft. 61

Schouten, Onderſchouten, zynder vier t' *Amſterdam*, die d'Opperſchout in zyn Ampt, in alles behulpigh zyn. 17 *a*

Schouts Dienaren, vande Opperſchout zynder twalef, 13 *b.* haar Ampt, 13 *b.* vermogten eertyds inde Hal en Pylſteegen Hoerhuis te houden 14 *a.* in 't vangen en leiden der miſdadigen haar niet beletten, maar tegen alle geweld te beſchermen. 14 *a.* zyn gehouden alle miſdaden daar van weetende, aan te brengen 61 *a*

Schutteren, oude Schutteren, t' *Amſterdam*, ontfangen jaarlijcx ellef Goude Hollandtze Schilden hadden vry viſſen, in de Stadts Graften, en driemaal tien dagen vry wijntapping, enz. 74. die haar wijntaps vryheit huurde, als mede de viſſcheryen, waren vry van Heervaart. 75

Schutteren, waren eertijdts weinige t' *Amſterdam*, naderhandt in drie deelen opgerecht 73. anno 1650 in vierenvijftigh Vendelen, of Compagnien verdeelt 73 *b.* ordere in 't waken en optrekken voor de zelve 76. Eedt door d'aankomelingen te doen 97. oeffenen haar in 't Schermſchool 97 *b.* trekken op Kermis zeer prachtich door de Stadt en hoe veel Compagnien dagelijcx. 79

Secretariſſen t' *Amſterdam* 58 *b.* ook van de Zee-zaken 59 *a.* en Deſolate Boedel Kamer. 59 *b*

Ses en dartigh Raden der Stadt *Amſterdam*, en haar verkieſing volgens 't privilegie van *Vrouw Maria*, door *Philips* Koning van *Spanjen* 4 *a.* eenige overlijdende, andere in de plaats te kieſen 5 *b.* het ampt van deze Raden. 6 *a*

Silverdraat-treckers, zijn gehouden 't Silver tot haar werk uyt de Banck te halen, mogen de lacaſie zelfs herſmelten. 49 *b*

Slaan met de handt, die dat doet verbeurt drie gulden. 68 *a*

Slooten, een Ambachts-heerlijkheit van *Amſterdam*. 102 *b*

Sloterdijk, een Ambachts-heerlijkheit van *Amſterdam* 102 *b.* daar heeft eertijdts een Waag geſtaan, ook een ſluis geweeſt. 104 *b*

Slooterdyker Meer, eertijds beviſt by die van Sloterdijk: volgens 't Previlegie van *Maximilaen* Grave van *Hollandt* anno 1479 verleend, door *Filips van Ooſtenrijk* anno 1501 beveſtigt 105 *b.* verdroogde met ter tijdt 105 *b.* verkogt anno 1639 droog gemaakt, en de landen uytgedeelt, 1644. *a* 106. weder in gebrooken, anno 1662. en droog gemaakt. 106 *b*

Sluizen, drie ongemeene Vloet-ſluizen zijn der gelegt in den dijk tuſſchen het *Haarlemmer Meer*, en 't Y, ook haar gebruyk. 107 *b*

Soldaten in deeze Stad, zijn zes Vendelen, of Compagnien, twee van 't Land, vier van de Stad 79 *b.* hoe lang de Lands Compagnien hier binnen gelegen 80 *a.* twee van deze zes Vendelen, wakender alle nachten 81 *a.* Nader ordre op 't waken der Soldaten anno 1655. 81 *b.* verdrag der Staten met de Heeren van *Amſterdam*, rakende de betaling vande twee Lands Compagnie Soldaten, anno 1588 vedragen 80

Staande Renten, door d'Ambachtsheerlijkheden aan *Amſterdam* jaarlijcx te betalen. 108 *a*

Straffen over verſcheiden miſdaden, na gelegentheit. 71

Subſtituten, of Onderſchouten zijnder vier in deze Stad. 17 *b*

T.

T'Hrezorien ordinaris van deſe Stadt, en haar ampt, 34 *b.* doen jaarlijcx reekening in opene Vierſchaar. 21 *a*

Trezorieren extraordinaris, en haar ampt. 41 *b*

Tollen, de Poorteren van *Amſterdam* zyn tol-vry, in geheel Holland, alſſe haar tol-brief vertoonen dat jaar en dagh Poorter geweeſt. 89 *b.* zonder tol-brief aan den tol komende, mogen die halen; zonder eenige ſchade van haar goet. 89 *b* zyn tol-vry inde Burg Graaf van *Leydens* tollen, uytgenomen inde Jaarmarkten tot *Vlaerdingen*, *Voorſchoten*, en *Valkenburgh*. 90 *a.* zyn tol-vry vande Markt-tollen te *Workom* en *Heuſden*. 90 *b.* tol-vry binnen de Stad *Swol*; 91 *a.* ook in den lande, en 't Sticht van *Uitrecht* na *Brabant* en *Vlaanderen*, &c. ook de Rhijnſtroom op tot *Rhenen* toe. 91 *a*

Trouwen geſchiet hier, in de Kerken, of op 't Stadhuys. 43 *a.* niet voor de geboden zyn gegaan; en binnen een maandt na 't derde gebodt, ten ware om wettige redenen 43 *b*

U.

URk een Eiland, gelegen inde Zuider Zee 109 *b.* omtrent een uur gaans inden ommetrek groot. 110 *a.* en vordere gelegentheit. 110 *a.* eertyds veel grooter als nu 110 *b.* ſpoelt dagelijks door de Zee af, 110 *b.* eertijdts zynder veel Konynen geweeſt. 111 *a*

111 *a.* is veel ſtorm onderworpen 111 *b.* vers waterputten, nu noch op dit Eiland. 111 *b.* inwoonders zy viſſchers. *a* 112. helpen by ſtorm de verlegen Schepen. *a* 112. Sterfte aldaar anno 1637. 112. Manier van rechtspleging. 112 *b.* En 't ſchieten van de Papegay. 112. *Henshoorn*, aldaar, begonnen te gebruyken 1606. *a* 113. Vuurbaak geſtelt anno 1617. *a* 113. Oude Godſdienſt. *a* 113. verandert na die van de hervormde Godtsdienſt 113 *b.* werdt van eenige gevolgt 114 *a.* en vermeerderen dagelijcx 114 *b.* 't Gerecht beſtaat in een Schout, en vijf Burgermeeſters, geen Doctor of Heelmeeſter op dit Eyland 114 *b.* die van *Urck* verwittigen die van *Enkhuyzen* de aanſlag der Gelderſchen op die Stad 116 *b.* des Kerks inkomſten behoorden aan Sint Odulfs Klooſter tot *Staveren* 117 *a.* de Landen van *Urk* aan den Apt van 't voornoemde Klooſter opgedragen 1309. 117

V.

VRyheden, en voorrechten aan de Poorteren van *Amſterdam* eigen. 89
Val van *Urk*, omtrent een half mijl van *Urk* gelegen. 110 *b*
Vechten, iemant quetſen, enz. ſtraf daar over. 68
Verdrach tuſſchen de gemachtigde vande H. H. Staten, en d'afgezonde van *Amſterdam*, over de garniſoen houdende ſoldaten van 't land, anno 1588. veraccordeert. 80
Vierſchaar, hooge Vierſchaar, hoe daar in met de miſdadige regts-pleging gehouden werdt, 60
Vreede te leggen, en door 't geregt aan te bieden, 70. gemaakt zynde te onderhouden, 70 en 71. dieſe breekt verbeurt zyn lijf, en de helft zynder goederen, 70
Vreemde Koopluyden mogen hier vry blijven, en handelen, met beliefte van Stads overheit, alſſe haar eerlijk dragen. 93 *b*
Vreemdelingen tot Poorter aan te neemen door de E. E. H. Burgermeeſteren. 20 *b*
Vreemdelingen hier woonende, werden geacht als Ingezetene 92 *b.* mogen geen Poorters vrijheden, of voorrechten genieten: zyn ook laſten en ſchattingen als den Poorteren onderworpen. 93 *a*
Vreemdeling met een Poorterſſe of Poorters Dochter trouwende heeft het Poorter-recht: is gehouden zyn eedt te doen; vermag geen Poorters neering te doen, of Poorters tol vryheden te genieten voor dat zyn eedt gedaan, heeft. 89 *a.* vermag binnen de Stad, en vryheit geen neering te doen, of in geen Gilden komen. 91 *b*
Vreemdeling, vermag niet inde koop van Booter, Kooren, of andere dingen, door een Poorter gedaan te deelen, ten ware met Koopers believen. 91 *b*
Vrye Geer, waar van zoo genaamt. 106 *b*
Vroetſchap, of eeuwige Raden dezer Stadt, eertyds 24. Perzoonen. 2 *b* naderhand met noch 12. vermeerdert. 3 *a.* zoo dat nu 36 zyn 4 *a.* eertyds gekooren by de Gemeente, en Rijkdomme, 4 *b.* hoedanige volgens d'ordre van *Philips*, daar toe te kieſen, uitgeleit. 4 *b* &c. by eeniger overlyden, andere in haar plaats te kiezen. 5 *b.* hoe na malkanderen bevriend mogen zyn: ook hun ampt 6 *a*

W.

WAcht dezer Stede, dieſe aanvegt, wort met de doodt of anders geſtraft, mach zich verweeren, en iemandt quetſende of doodende, niet ſtrafbaar. 69 *a*
Wapen trekken, en 't geen daar omtrent, voorvalt, 68
Weeskamer, wat vrienden van overleedenen omtrent de Weeskamer hebben waar te neemen den Weeskinderen rakende. 34 *b.* Weeskinderen terſtont op de Weeskamer te te brengen. 35 *b*
Weeskamer van *Amſterdams* Ambachts heerlijkheden, wert geſchikt nade keuren vande Weeskamer *t' Amſterdam.* 108 *a*
Weeskinderen, daar mede mogen de langhſtleevende uytkoop doen, 40 *b.* op wat manier 41 *a*
Weeskinderen die van haar goederen konnen leven, of andere die in 't Weeshuis komen, waar inze verſchillen. 34 *b*
Weeskinderen die van haar goederen konnen leven, of niet in 't Weeshuys komen wat haar vrienden, van de overledenen, voor haar, omtrent de Weeskamer hebben waar te nemen 34 *b.* de Vader der Weſen heeft voor al de voogdy over zyn kinderen 38 *a.* de Moeder of Groot-moeder daar toe bequaam zynde, mogen 't ook aanveerde, met toeſtaan der kinderen Voogden en Weesmeſteren 38 *a.* Vader, Moeder, of Grootmoeder hertrouwende is die bedieninge uit; en geen reekening voor 't trouwen gedaan hebbende, zyn de goederen der gener die zoo aan trouwt mede verbonden, voor de Weeskinderen. 38 *a*
Weeskinderen goederen blyven gemeen tot iemant van hun mondig zy, of anders na gelegentheyt van zaken. 39 *a*
Weeskinderen tien jaren uyt blijvende zonder dat men der iets van kan vermogen haar goederen, onder borgtogt, by de Vrienden werden gedeelt. 39 *a* geen verſchillen van Weeskinderen mogen voor 't recht betrokken worden zonder kennis van Burgermeeſteren en Weesmeeſteren. 39 *a*
Weeskinderen Voogden, alſſer geen Vrienden toe zyn, werden by Weesmeeſteren geſteld. 38 *a.* zyn gehouden ten verſoeke van Vrienden en Weesmeeſteren rekening te doen hoe veel nu voor haar zalaris van ontfang en uytgaaf genieten, mogen der Weezen geld niet op renten geven, dan onder bezegelde brieven, en twee vaſte borgen: 38 *b* die dan zoo veel kracht hebben als een Scheepen kennis 39 *a*
Weesmeeſteren, dezer Stad, en haar ampt. 34 *b.* mitſgaders 't geen de Overledenen vrienden, omtrent haar E. Achtbaarheden, hebben waar te nemen 34 *b.* doende verſchillen der Weeskinderen kort af. 39 *b.* doen de papieren bewaren, iemant voor haar E. ontbooden zynde, moet verſchijnen. 39 *b*
Weesmeeſteren kenniſſen in kragt gelijk geſteld met Schepenen kenniſſen. 40 *a*
Willekeur, waar by de Schouts Dienaren vergunt wort inde Pijl en Halſteegen openbaar Bordeelhuys te houden, gekundigt. anno 1509. 14 *a.* noch een by na van inhout als de vorige. 15 *a*
Willem Bardes bekomt het Schouts ampt uit 's Kaiſers naam in deze Stadt

Regiſter van het zeſde Boek.

Stad te bedienen. 9 *b*
Wiſſel-bank opgericht anno 1609. en deſſelfs Gemachtigden, mitſgaders keuren dien aangaande. 48 *a*
VViſſelbrieven, orderen, en Keuren daar omtrent. 49
VViſſelbrieven, zullen uyterlijk, binnen den ſeſten dach in *Amſterdam*, betaalt, of *geproteſteert* zijn. *a* 49
VViſſelbrieven t'*Amſterdam* geſloten, moeten geproteſteert worden, in de tijdt, en na gewoonte der plaatzen daarſe te betalen zijn. 49 *a*

Y.

YS-bijten, en 't geen daar aan kleeft. 87

Z.

ZEe-zaaken, en Keuren daar over. 55

Regiſter van het zeſde Boek.

A.

AAnſlag der Herdoperen op *Amſterdam* 171 *b*. in 't werk geſtelt 172 *a*. wonderlijk hinder middel inde ſelve 172 *a*. hoe de Burgers haar daar in houden 172 *b*. het eynde van deſe aanſlag. 175
Aanſlag der Staaten op *Amſterdam*, 273 *b*. in 't werk geſtelt 274. miſlukt 278 *b*. geſchiede zonder kennis van de Prins 278 *b*. de Prins hadde kennis van een andere daar te voren, die ſteeken bleef. 279
Aanſlag van *Prins Willem* de tweede op *Amſterdam*, miſlukt, en waar door 367 *a*. tijding van deze aanſlag, eerſe geſchiede 366 *a*. voorteckenen van dit aanſtaande ongeval 366 *a*. door verdrag afgemaakt. 378
Abkouw, 't Slot aldaar, door die van *Amſterdam* ingenomen. 159 *a*
Accoord tuſſchen de Staten, en die van *Amſterdam* anno 1578. gemaakt tot *Delft*. 283
Accoort tuſſchen de Prins, en die van *Amſterdam* na dat de Prins zijn aanſlag miſlukt was 378 *b*. by die van de Stad aangenoomen. anno 1650, 3 Auguſtij. 379
Adriaen Paeuw, en *Harmen Rodenburg* verkrijgen van de Wethouderen, een brief van bevrijding, 238 *b*
Adrianus Smoutius, Predikant tot *Amſterdam*, wort met een briefje uytgezet. 332 *a*
Aerdbeving t'*Amſterdam*, anno 1640 met kleine beweginge. 424
Aelbrecht, Hartogh in *Beyeren*, broeder van *Willem*, die ontzinnigh was, word Ruwaart van den Landen 128 *b*. Neemt het aan, volgens den brief gegeeven anno 1357 129. aan die van *Amſterdam* een quijtſcheldinge over zeekere breuke van Kudelſteert 129 *a*. kent voor goet het accoort van hun met de Burghgraaf van *Leyden* 129 *b*. vermeerdert *Amſterdams* vryheit, 100 roeden veerder 129 *b*. ſteld ordre op 't vernieuwen vande ſluizen inde Middeldam, van die Stad 130 verſcheiden vryheden aan d'*Amſterdammers*, en andere anno 1387. 130. de Viſſcheryen, 't goude Water, ende Maat aan die van *Amſterdam* verpacht. anno 1389. 131 *a*. ander Handveſt aan hun anno 1390. 131 *a*. haar ook vergunt een voogt te mogen ſetten op haar landen te *Schoonen* in *Denemarken*. anno 1391. 131 *a*. na zijn Broeders doodt geworden Grave, vande Landen 134 *a*. verſcheiden regten aen d'*Amſterdammers* gegeven. Pag. 134. is een groot beminner van d' *Amſterdammers* geweeſt 134 *b*. met de Vriezen in Oorlog 135 *a*. die hy overwint, weer tegen hem opgeſtaan, en gedwongen 135 *a*. met *Jan van Arkel* in Oorlog die hy overwint 135 *b*. noch eenige vryheden aan d'*Amſterdammers* verleend 135 *b* en 136. Bouwt het Kattuyſers Klooſter t'*Amſterdam* 136 *b*. ſterft en wert in den Hage begraven, anno 1404. 136 *b*
Aerdig zeggen, van *Henrik Raepzilver*, op de Hollandſe zee macht toegepaſt. 145 *a*
Aflaten, warender anno 1501 in *Amſterdam* te bekomen, zoo men ſchreef, aen die van *Haerlem*. 161 *b*
Alarm, kluchtig alarm t'*Amſterdam* en waar door. 377
Alfert Hendrikſz. een bier-ſteeker te *Amſterdam*, raakt daar in lijden 247 *b*. wert onthalſt, en zijn goederen verbeurt gemaakt. 248 *b*
Alva, de Hartog van *Alva*, raat den Koning, een heyr in Nederlant te zenden: komt inde zelve, neemt het bewint der zaaken aan, zijn gruwelijke tyrannye 246 *a*. zoekt d'Inwoonders te verſchalken, ſtelt den Bloetraat in 246 *b*. doet alom in de Nederlanden ſchrikkelijke vervolgingen uytvoeren 247. wilde geen veldtſlag wagen, met de *Prins van Oranjen* 252 *a*. vervolgt den *Prins* in 't weg trekken 252 *b*. waande meeſter te zijn, wil ook een kaſteel t'*Amſterdam* doen bouwen 253 *a*. Beſchrijft de Staten om de Schatting zoo hy voor hadde, al omme in te voeren 254 *a*. die hem reden geeven van deſſelfs onmogelijkheyt 255. Doet tegen de Water-geuzen uytreding van Oorlogs Schepen 256 *b*. doet een Placcaet afkondigen wegen den tienden penning 256 *b*. wilder mede voort varen, inzonderheydt in Hollandt 258. zijn wreet voorneemen teegen eenige Bruſſelaars, wort door 't overgaan vanden *Briel* en *Vliſſingen*, verhindert 259 Gedichten op hem 259 *b*. en 260. vermaandt d'*Amſterdammers* tot volſtandigheyt. 261
Alva, komt t'*Amſterdam*, ruſt onder *Boſſu* een Vloot Schepen uyt 267 *a*. komt in haat, ſcheydt ſchandelijk uyt *Amſterdam*. 270 *b*
Amniſtie, of vergiffenis, door de Staaten Generael doen afkondigen, aangaande de gewezene oneenigheden, anno 1650 afgekundicht anno 1651 19 Auguſti. 392 *b*
Amſterdam, eerſt Hoeks, met de Moeder, daar na Kabeljaus, met de Zoon 126 *a*. wonderlijke uytrichting met eenen *Creuer*, aldaar 126 *b*. deze Stad aan 't Graafſchap *Hollandt* onaffcheidelijk beveſtigt, anno 1746. door *Margareta* 127 *b*. ook door haar zoon het zelve belooft anno 1355. 129 *a*. Hartoch *Filips* verzet den Raat op *St. Elizabeths* dach anno 1445. 146 *a*
Amſterdam, hoe veer die Stads vryheyt

anno 1342 buyten haar omring ſtrekken zoude 120 *b.* van Hartoch *Aelbrecht* hondert roeden veerder uytgezet 129 *b.* anno 1411, aan de waterkant tot de Vogelwijk uytgebreyt 138 *a.* het Stads Wapen, anno 1488 met de Keyzerlijke Kroon daar booven vereert 157 *b.* Banpaalen van *Maximiliaan* 1100 roeden buyten de Stadts veſten, van Keizer *Karel*, een myl in 't ronde geſteld 158 *b.* na anno 1521 mogender geen houte huyzen, of houte wanden aan de zelve, gemaakt werden ook een myl in 't ronde geen Kalk-ovens. 179 *a*

Amſterdam, daar is anno 1427 een Schip gebouwt, de Katre genaamt 142 *a.* anno 1457 vertrekkender eenige Tertianen 150 *a.* anno 1462, quamender Franciſcaner Monnikken binnen 150 *b.* anno 1482. bemuurt. 151 *a.* 156 *b.* lijdt groote ſchade, van de Gelderſen 155 *b.* ook van de Hoekze en Kabeljauze oneenigheden 157 *a.* van de Gelderſſen anno 1507 beſprongen, anno 1512 weder overvallen, veel Schepen voor de paalen in brandt geſteeken 160 *b.* trekken verby deeze Stad, na *Uytrecht* 160 *a.* *Chriſtiaen de tweede*, Koninck van *Denemarken* komter binnen 163 *a.* oproer der Herdooperen in deeze Stadt 164 *b.* de Graaf van Hooghſtraaten komter, om ordre te ſtellen 166 *b.* anno 1535 liepender zeven mannen en vijf vrouwen naakt door de Stad 169. *Ian van Geel* komter 170 *b.* Herdoopers, zoeken de Stadt te overrompelen 171 *b.* anno 1540 quamder Keizer *Karel* binnen 181 *b.* anno 1555 is daar een Tooveres verbrand 188 *a.* en ook noch andere. 188 *b*

Amſterdam, aldaar trekken die van de Hervormde Godsdienſt met grooten yver uyt na de Predicatien 207. nieuwe oproeren binnen die Stadt 215. worden door verdrag geſtilt. 218

Amſterdam, de *Prins van Oranjen* komt in die Stadt 223 *b.* vertrekt van daar 224 *b.* oorzaak van nieuwe beroerte, in die Stadt, en waar uyt ontſtaan 225 *a.* veel Volks op de been 227. twee gebroeders tegen elkanderen 227 *a.* de beroerte aldaar, nedergeleyt. 229

Amſterdam, daar komt de *Hr. van Brederode* 230. ook *Jacob de la Torre* geheime ſchryver 231. die weder vertrekt 232 *b.* veele Hervormde verdreeven zijnde, voor die Stadt, moeten'er buyten blijven 236 *b.* *Bredevoos* Troepen komen voor deze Stadt 239. De *Graaf van Megen* komter omtrent 240. veel Burgers vertrekken van daar 241. *Noirkarmes*, komter met Krygsvolk binnen 243. Eenige van de hervormde worden geſtraft in die Stadt 243 *b.* drie geachte Burgers komen daar in lijden 247 *b.* die gedoodt, en andere mishandelt 249. wordt gecondemneert Ontveſt te worden 258. *Amſterdam* blijft het met de Koning houden 261. een Vrouw om vlees eeten, werdt, uyt de Stadt gebannen 262

Amſterdam wert verſocht op 's Princen zijde te vallen 262 *a.* werdt belegerdt 262 *b.* weder verlaten 263. *Alva*, komt *t'Amſterdam* 267. ruſt van daar een Vloot Schepen uyt onder *Boſſu*. 267 *a.* *Duc d'Alva* ſcheydt ſchandelijk uyt *Amſterdam*. 270 *b*

Amſterdam, de Staten neemender een aanſlag op 273 *b.* door *H. Helling*, en *N. Ruychaver* aangevangen 274. die der weder uytvluchten 278. de *Prins* had voor deeze een andere aanſlag voorgenoomen, maar niet uytgevoert 279. word van *Sonoy* benaauwt 280. anno 1578 wiertter 't geld verhoogt 212 *a.* *Sonoy* maakter meer ſchanſen om 282 *b.* met de Staaten, en *Prins* verdraagen 283. van 't beleg ontlaſt 287 *b.* nieuwe oproer aldaar 289. de Wethouderen, en Geeſtelijken worden der anno 1578. gevangen, en uytgezet 290. ſtaat beneven *Goude*, den *Prins* tegen in 't aanbieden van *Hollandts* Graaflijkheit. 297

Amſterdam, daar laat *Liceſter* Rozenobels munten, komt in die Stadt 301 *a.* hoe hy daar ingehaalt 301 *b.* en getracteert is 302 *a.* ten tweedemaal daar gekomen 302 *b.* vertrekt van daar na *Uytrecht*. 303 *b*

Amſterdam, neemt door de vryheit toe 304. Scheepvaarden van daar, na 't Noorden 305. gelukken niet, 310 *b.* na Ooſt-Indien, die beter voortgang namen. 312

Amſterdam wordt door *Prins Maurits*, den Raadt verzet behoudens haar Recht, en Vryheeden. 326. de Weſt-Indiſche Maatſchappy neemt daar begin anno 1621. 330. Oproer aldaar door de Remonſtrants vergaderingen, ontſtaan 319. door de Prins geſtilt 332. Oproer aldaar om de Booter-pacht, wort geſtilt, ondertuſſchen een Vrouw verdronken 335. Oproer aldaar door de Bootsgezellen, om de buit van *Piet Hein* 338. vreemde vertoning van een Vogel, anno 1636. 339

Amſterdam, beleg van *Amſterdam* door *Prins Willem de tweede*, met het geene daar voor ging, en navolgde 343. *Prins Willem* komter anno 1650. en vertrekt weder, door een ongewoonlijke weg. 354. drie voorteekenen aldaar, van een nakent ongeval. 365. wordt anno 1650. van den Prins berendt, en op welke wyze, 366. hoe tot tegenweer daar geordonneert wort, 367. 't krijgsvolk weder afgevoert 381. kluchtich alarm van de Haarlemmerpoort, en waar door, 377 noch meer verſterkt, 383 *b.* daar worden twee Blokhuyzen gebouwt, 393. weder afgebroken 394

t'Amſterdam, oproer door moetwillige bootsgezellen aangerecht, 395 twee daar van gehangen, 396, oploop in de uitvoering van 't gerecht 398. anno 1655. geſchiede daar d'eerſte ſitting van de Heeren in 't Nieuw Raadthuis, 407. daar wordt een *Colonie* voor Nieuw-Nederlant anno 1656. opgerecht, 407. anno 1659. de Beurs verſterkt, 413. een ſteene brug, by de Lelie-ſluis ingevallen. 413

t'Amſterdam worden ſtoute dreigen de brieven aan eenige Koopluiden gezonden, in 't jaar 1660. 413 *b*

t'Amſterdam doet een Jode, een andere Jode dootſchieten. 416

t'Amſterdam is ook geſien die vurige kogel inde lucht, als mede de Staartſterre, 416

t'Amſterdam, en daar omtrent bevriezen en breeken de boomen op een ſchrikkelijke wyze. 417

Amſterdam heeft veel verwoeſtingen uitgeſtaan, 419. ook hoge water vloeden, 421. ſtormen en aertbevingen, 424. branden, 425 brandt-ſtichters zynder geweeſt, 430.

430. als mede Duure tyden, 433 Peſt, en groote ſterften, 442, aanwyſing vande dooden aldaar inde jaren 1663. en 1664. 445. mitsgaders hoe veel paren anno 1664. inde Kerken en 't Stadthuis getrouwt zyn, 446 *b*

Amſterdamſe wethouderen van Hartoch *Philips* 1445. op St. *Elizabets dagh* verſet 146 *a*. ſchrijven aan die van *Haarlem* datter aflaten *t'Amſterdam* te koop zyn 161 *b*. weygerden den Biſſchop van *Dronthem* te doen vangen, 163. zyn tegen die van de hervormde Godtsdienſt zeer ſtraf, 207. ſtellen ordre over haar preeken; en 't waken der Burgeren. 208. houden nader raat 209. ſtaan het preeken buyten de Stadt met oogluyking toe. 210. ſoeken de beelde ſtorming te beletten: verdrag met de hervormde, daar over, en andere dingen. 214 ſtellen Opper-Kapiteinen, maken 't verdragh aan de landvoogdes bekent. 215. haar tweede verdrag met de hervormde. 218. neemen ſelf de Predikanten in hun beſcherming. 221. verſoeken vande landvoogdes, dat de *Prins van Oranje* kome. 221 *b*. door den *Prins* tot *Uitrecht* by hem ontbooden. 222 gaan niet vry van *Duc d'Alva* zyn wreede vervolgingen. 247 *a*. doen drie wel geachte Burgers, dooden, 248. 249. en andere mishandelen ook uytgeweekenen in dagen. 249 *b* koopen 't bouwen van een Kaſteel af 253 *a*. ontfangen daar over een brief, van haar Gecommitteerden. 253. maken zwarigheyt in 't afkondigen van 't placcaat wegen den tienden penning, klagen over geleeden ſchade, en ſlegten toeſtandt der Stadt. 357. ſchorvoeten om de ſchatting op te brengen, worden in boeten verweezen. 258. bleven 't met de Koning houden, neemen Krygsvolk aan. 261. bannen een vrouw om vlees eeten uyt de Stad. 262

Amſterdamſche Wethouderen, maadoor tuſſchen ſpreeken vande *Prins* weder verdrag met de hervormde 224. neemen een aanſlag tegen haar aan. 225. zyn te ſwak, om den nieuwen oploop te ſtillen: 227 *a* leggen op liſt toe, 227 *b*. maken een verdrag op 't nieuw. 228 *b*. zenden aan de *Prins*, haar Gemachtigde, reyſen voort na de landvoogdes 229 *b*. ſenden aan de *H. van Brederoode*: 230 *b*. wilden hem in haar Stadt niet dulden. 231 *a*. punten van verdrag door haar E. Achtbaarheden, aan de hervormde voorgeſtelt. 233. Raden over 't verkieſen van eenige uyt de ſchutteren, dat aan de Burger hoplieden bekent maken. 234. negen perzoonen, en welke daar toe gekoren: by Burgermeeſteren beveſtigt. 235. trachten 't preeken der hervormde *t'Amſterdam* te beletten. 237. antwoorden op haar ſmeek-ſchrift. 238. geeven aan *Adriaen Paeuw*, en *Harmen Rodenburg*, een brief van bevryding 238 *b*. zenden *Laurens Jacobſz Reael*, en andere na 241. doen bezending na de Landvoogdes, dat geen Krygsvolk in de Stadt zoude komen 242. doen verſcheydene ſtraffen 243, 244. blijven na *Alvas* vertrek, evenonverzettelijk, handelen met de *Prins* 271 *a*. houdent met *Don Johan* 271 *b*. verdragen met de *Prins*. 283 *a*. een Burgermeeſter, en vijf perzoonen uyt de Vroetſchap, zouden in gyzeling gaan 283 *b*. dat geſchiede 287 *b*. klaagen over de hervormde 288 *b*. worden van haar gevangen, en uyt de Stadt gezet, anno 1578. 290. van hun eedt ontſlagen, en andere in de plaats gekooren. 290 *b*

Amſterdamze Wethouderen, rechten de *Colonie* in Nieuw Nederlant op anno 1656 407. ſtellen ordre tegen ſchrikkelijke dreigende brieven, en haar makers 415. als mede tegen de Jood, die een andere Jood had laten dood ſchieten 416. ſtellen ordere in dure tijden, dat de behoeftige beter koop broodt konnen halen. 437 *a*. verbieden 't uitvoeren van Koren 440 *a*. ordonneeren anno 1662, dat het broodt met lootjes tot minder prijs als de zetting wiert gehaalt 441 *b* maken een ordere tegen de voortzetting van de Peſt anno 1655 444 *a*. dat weder vernieuwen 1662. 445 *b*

Amſterdamze Wethouderen, haar gecommitteerde, reyzen na *Bruſſel* 224. handelen heymelijk met de Land-voogdes, om de hervormde te verſtrikken 225 *a*. andermaal na de Land-voogdes 241. Noch eens uytgezonden, over de bouwing van 't Kaſteel, ſchrijven aan haar Principalen 253. Amſterdamze Wethouderen ſchorvoeten tegen *Alvas* ſchatting, worden in de vijf-en-twintich duyzent guldens boete beſlagen 258. maaken verdrag met de Staten, en punten van dien 283, een ander verdrag anno 1581 geſlooten 294. ſtaan beneven die van *Goude* teegen 't aanbieden van *Hollandt* Graaflijkheyt aan den *Prins van Oranjen* 297. de Staaten doen aan haar bezending 298. hadden anno 1581 't oppergezag den *Prins* aangeboden 297 *a*. doen zeker bert dat noch in weezen, voor 't Raathuys ſtellen, en waarom 301 *a*. doen naauw achting neemen op *Liceſters* doen, en hoe hem inhalen 301 *b*. onthalen hem heerlijk op 't Stadthuys, maar ſtellen hinderlaag Schutters teegen hem 302 *a*. wat hy tegen haar in 't zin had 303. door Burgermeeſter *P. C. Boom* belet 303 *b*. de Staaten van *Hollandt* doen aan haar bezending over de verſchillen tuſſen de Remonſtranten, en Contra-Remonſtranten: daar zy prompt op antwoorden 318. ſtillen d'oproer ten tijde der Remonſtranten, door haar gezach 322. ſtellen een Placcaat daar teegens in 323. werden anno 1618, door *Prins Maurits* afgezet 325. eenige van de afgezette, komender weder in 327 *a*. 't zitten in de Kerkenraadt wordt toe-geſtaan 332 *b*. zenden anno 1650 gemachtigde, den *Prins* tegen 353 *a*. andermaal 353 *b*. verzoeken dat hy niet in Stadt kome 354 *a*. halen den *Prins* in, weigeren hem in den Raadt te mogen komen 355. antwoorden op de klachte door den *Prins* over haar gedaan 359. ſpreken met *Graaf Willem* 369. ook met de *Prins* 374. reden aan haar zijde tot het verdrach met de *Prins* 377 *b*. dat geſlooten en hoedanich 378. een Zeeparaat-artijkel 379. worden belaſtert, en geprezen 380. valſchelijk belogen, en Placcaat daar tegen 382. herſtellen *Andries*, en *Cornelis Bikker* 388. d'Heeren neemen hun eerſte zitplaats, in 't Nieuw Raadthuys, anno 1655: 29 Julij. 407

Amſterdammers, zoo de Wethouderen, als 't gemeen, hebben aan de Graven of Oppergezach-hebbers, groote dienſten gedaan, daar voor met Handveſten, en voorrechten begiftigt 123 *a*. hebben meer Handveſten gehad, alſſer bewaart zijn 122 *b*. hun hals verbeurt hebbende, zouden maar de helft van haar Goederen verbeuren 128 *b* verdragen met Heer *Jan Persijn* dat vry in Waterland, mochten komen, en keeren 128 *b*. zullen houden de Schoole, het Schrijf-Ambacht, en de Kosterye 122 *a*. worden vrygeſprooken van alle doodtſlagen, roovingen, &c. in de Hoekze en Kabeljauwze oneenigheeden 128 *b*. *Willem*, gebynaamt den Dollen Graaf beloofter van borchtochten te bevrijden 129 *a* Hartoch *Aelbrecht*, geeft haar veel vryheden, en voorrechten, anno 1380. 130. Ook over 't verlegge vande Sluyzen inde Middeldam, noch andere vryheden met *Goyland* gemeen, anno 1387. 130 *b*. verpacht anno 1389. aan haar de Viſſcherijen, 't Goude water en de maat 131 *a* vergunde haar anno 1391. een Voogd op *Schoonen* in *Denemarken* te moogen zenden, dat haar ook 22 jaren te vooren van de Sweedſe Koning vergunt was 131 *a* op haar Victen te *Schoonen*, en *Valſterbode*, vrye Koophandel en neering doen anno 1369. met d'anzee Steeden, in een Contract 133. 't rooden Ambacht door haar te begeeven, quaeck-borde en dobbel School verbooden. Een zeven jarich poorter mach tot hooge eerampten komen 134. *Amſterdammers*, zijn vry van 't Dortſe Stapelrecht 134 *b*. Tolvry te *Schoonhoven*, en *Goude* 135 *b*. moogen veyligh in 't *Vlie*, en *Mars-diep* varen 135 *b*. 137 *a* noch andere vryheden aldaar, ook over d'uytwatering door den *Amſtel* en Dams Sluyzen tot in 't Y. 139. tol-vry zijnze, inde markt tollen te *Worcom* en *Heuſden* 138 *a*. ook in gantſch Hollandt 142 *b*. mogen niet te zeventuyg gedaagt worden, dan tot koſten van die in onrecht valt. 142 *b*. anno 1440. haar toegeſtaan de platinge van dijkkaedje van *Ypeſloot*; als mede dat eenige van de Wardijns ſouden aanblijven, anno 1452 147. Ordre van het verkiezen der Scheepenen 148 *b*. van wijn en bier te tappen buyten de Stadt 149 *a*. mogen vryhandelen in *Noorweegen*, en andere vryheden in *Denemarken* en *Holſteyn* haar vergunt 149 *b*. zijn tolvry te *Swol*, verdragen anno 1469. 149 *b*. haar toegeſtaan vryen handel op *Bergen in Noorweegen*, anno 1470. 153. verſcheyden vryheden van de Deenze Koningen aan d'*Amſterdammers* 162. 180. de veertien mannen, daar uyt de zeven Scheepenen jaarlijcx, door wie, en hoedanige te kiezen 155 *a*. anno 1488 van *Keyzer Maximiliaen* met de Keizerlijke Kroon boven haar Stadts wapen vereert 157 *b*. verſcheyden vryheeden met andere gemeen 157 *b*. vermogen in de plaats van een Burgermeeſter overlijdende, een andere daar toe te kiezen, den naſchouw over de *Diemerdijk* te doen 159 *a*. vryheden van *Filips* anno 1505 aan d'*Amſterdammers* 160 *a*. Handveſten van *Keizer Karel*, aan haar verleendt 179. koopen voor 4500 guld. de pacht van 't bier 189 *b*. Ook dat van de Hamburger-bieren, en ſtaat *Filips* Koning van *Spanjen*, haar toe de vrye vaart op Waterland, ook dat jaarlijcx in plaats van zeeven, negen Scheepenen zouden regeeren, daar van twee out blijven 190 *a*. ordre van *Margrieta van Parma*, hoe na de regeerders, den anderen zouden mogen bevriend zijn. 201

Amſterdammers hebben al lange groote Scheepvaarden gehad, ook na Ooſten en Noorden 130 *b*. helpen Hartogh *Aelbrecht*, teegen *Jan van Arkel*, ook teegen de *Vriezen*, zenden hem een Schip met zout 135 *a*. doen zijn zoon *Willem* byſtant in 't beleg voor *Hageſteyn* 137 *b*. Geraken in Oorlogh met d'*Uytrechtze* anno 1420. 141. *b*. worden van haar belaagt, geſlagen, vluchten zeer verbaaſt 142 *a*. voor *Filips van Borgonje*, in Oorlogh met Vrouw *Jacoba* 143 *a*. ontzetten *Hoorn* 143 *b*. hun gedeelte in de beede van *Filips*, was 3000 Schilden 143 *b*. omtrent anno 1438. door haar alleen 20 Schepen uytgereet, daarom zeer onſachlijk, bekomen grooten buyt, voeren bezems aan de Marzen, en waarom 145 *a*. omtrent anno 1444. wierdender de Hoekſe meeſter, en joegen de Kabeljauze uyt de Stad 145 *b*. vieren Jaarlijcx St. *Elizabets* dach, om dat Hartogh *Filips* door 't verzetten van den Raad, d'oneenigheden wegnam 146 *a*. 't Paalgeld door haar te ontfangen 147. verdragen met die van *Campen*, over 't leggen der Zee-tonnen anno 1527 147 *b*. Rechten over 't Paalgeld met die van *Enckhuyzen*, en verdragen zich 148 *a*. verdragh met haar en de Zwolze, over den Tol anno 1469. 149 *b*. doen byſtant aan *Carel de Stoute*, dragen haar mannelijk in 't beleg voor *Nancy* 153 *b*. reden tegen de Françe Rovers, veel Schepen uyt 153 *b*. worden in 't wederom komen geſlagen, om dat haar niet by een gehouden 154. met hulp van andere veroveren een Geneeze Kraak, en waarom 155 *a* helpen mede het huys te Schagen beleggen 155 *b*. lijden overlaſt van de Gelderzen, die zy berooven 155. veroveren een Gelders Schip, en wreet gevecht daarom voorgevallen 156 *a*. beleggen d' Eems, om die van *Uytrecht* het toevoer af te ſnijden, veroveren *Emmeneſſe*, Verwinnen d'*Uytrechtze*, bekomen haar Banniere 156 *b*. anno 1482 haar Stadt doen bemuren 156 *b*. neemen de Slooten *Abkouw*, en *Vredelandt* in 159. Slaan anno 1507 de Gelderſſen af, en weder anno 1512 160 *b*. Snijden hun by 't huys ter Hart den weg af, worden geſlagen 161 *a*. Rooven haar Schepen op de zuyder zee anno 1536 iſſer vrede met de Gelderſſen gemaakt 161 *a*. de Grave van *Hooghſtraten* komt'er, en beſchuldigt de wethouderen 167 *a*. door 'tvangen van twee Herdopers, groote beroerte ontſtaan 167. wederſtaan de Herdoopers, die de Stad wilden inneemen 172. overwinnenze, veel gedood, en twalef op een ſchrikkelijke wijze geſtraft 175. groote twiſt uyt het verſchil haarder wethouderen voorgevallen 191. voorts om d'uytvoering van Kooren, en om 't bebouwen van de Laſtagie 200. groote oneenigheden met de Onroomſche, klagen

te

ten Hoof over haar Wethouderen, en waarom. 201
Amſterdammers belegert door *Lumey*, branden de laſtagie af. 262. vallen uyt op de beleggers: eenige Burgers opgehangen. van 't beleg ontſlagen. 263. quellen die van *Enkhuyzen*, worden door *Sonoi* geſlagen. 263 *b*. door d'*Enkhuyzers* en andere zeer gequelt. 263. ſtaan *Sonoi* tegen, op de *Diemermeer*. 266 *b*
Amſterdammers, haare goederen werden door een placcaat te koop geſtelt 272. klaagen daar over, aan den Raad van Staten. 273 *b*. ſtaan H. *Helling*, en *N. Ruychavers* volk moedich teegen, anno 1577. 276 doen haar deyſen, 277. achten hun briefjes niet, 278 *a*. doen dit volk uit de Stadt vlugten; 278 *b* 400 burgers komen over, by *Sonoi* in 't Leeger voor de Stadt. 281 *a* zetten haar Wethouderen, en geeſtelijken, ter Stadt uyt anno 1578 290 maken, anno 1581. een nieu verdrag met de Staaten. 294. reden twee ſcheepen uyt, achter 't Noorden om na *Indien* te varen. 306 *b*
Amſterdammers worden door *Prins Willem* de tweede belegerdt, ſtellen haar tot tegenweer, 367. doen d'omleggende Landen onder water lopen 373. graven den Dijk by na deur omtrent ſaaphannes, 374. doen de Menniſtgeſinden de borſtweringen opmaken, 367 *b*. Schermutſingen met Princen volk, 376 *a* middelen van haar aangewent, en voorgeſlagen, tot verſterking vande Stadt, 376 *b*
St. Antonis Poort, d'oude, nu de nieuwe Waag, gebouwt anno 1488 en hoe veel doen van bouwen gekoſt heeft. 151 *b*
Antwerpen, om de beroerte aldaar te ſtillen komter de *Prins van Oranje*, wort met groote blijdſchap ontfangen, 205 *b*. de twiſten wat geſtilt 206 *a*
Anzee Steeden, maken een contract met *Wolmar*, de derde Koning van *Denemarken* anno 1369. 133. een andere Koning neemtſe in beſcherming. 133 *b*
Arbeitsloon, omtrent anno 1482 ſeer goet koop, een Werkbaas verdiende 2, en een Knecht 1½ ſtuyvers daaghs 151 *b*
Arminianen, ſiet Remonſtranten.
Arm-verzorgers *t'Amſterdam* hebben verſcheyden vryheden omtrent de Legaten, aan den Armen gemaakt 179 *b*

B.

Batenburgh de Vryheeren van *Batenburgh*, verlaten *Brederoos* heyr, worden op de Zuyderzee gevangen. 240
Ballaſten van Schepen, ſullende over *Pamphuys* zeilen, tot welken diepte te doen: geen ballaſt op *Pamphuys* uit te werpen: op een boete van 100 gulden 180 *b*
Bametje, een vrouw *t'Amſterdam*, vande beziekte Weeskinderen, voor Toveres, en hun quaadtdoenſter, uytgekreten. 211
Banpalen van die van *Amſterdam*, door *Maximiliaen* geſtelt anno 1488. elf hondert Roeden, buiten de Stads veſten.. 158 *b*. door *Keizer Karel* anno 1544. een mijl in 't ronde, 158 *b*. en 180 *a*
Bede van *Karel*, gebynaamt de Stoute jaarlijcx 41035 ſchilden, a 15 ſtuivers ieder 152 *b*
Beede van *Maximiliaen*, door de *Hollanders*, *Zeelanders*, en die van *Vrieslandt*, hem toegeſtaan 80000 *Filips* Schilden 157 *b*.
Beelde ſtorming, door gantſch Nederlandt, ook *t'Amſterdam*, eerſt inde Oude Kerk, 213. daar na in andere plaatſen 214. door wat ſlag van volk uytgericht. 322 *a*
Beeldt van St. *Nicolaes*, een ſilver beelt, in de Oude Kerck tot *Amſterdam*, Anno 1578. in geld verandert. 281
Beeren verſchuylen haar te gelijk met de Son. 308 *a*. vervolgen 't Bootsvolk, 309 *a*. brengenſe in groot gevaar. 305 *b*
Belacchelijke onnozelheydt van een Burgers Vrouw t'*Amſterdam*. 276
Bericht, en wederlegging door de Staten van Hollandt, tegen de redenen van ſijn Hoogheydt den *Prins van Orangien* 391. deſſelfs inhoudt. 391 *b*
Beroerten in Nederlandt, waer uyt ontſtaen. 189. namelijk door het inſtellen van nieuwe Biſſchoppen, en invoeringh van d'Inquiſitie, de bloedige Plakkaten, en quellinge daar over 201. nemen ſeer toe 204. ook tot *Amſterdam*. 206
Bert voor 't benedenſte deel van het Raathuys t'*Amſterdam*, en ſpreuk daar op, ten tijde van *Lyceſter*, wort noch bewaart. 301 *a*
Beſendingh der Staten van *Hollandt* aan *Amſterdam* en *Goude*, die weygerigh bleven, om den *Prins van Orangien*, tot Opper-bevelhebber aan te neemen, en haar Commiſſie. 298 *a*
Beſending van d'Algemeyne Staten, aan de Hollandtſche Steden 1650. over 't afdancken van de Landts Krijgsmachten 348. wat daar van gepredikt en gepraat is 349. die van Hollandt zoeken de bezending tegen te houden, en geven'er reden van. 350. Gaat evenwel voort. 351. komt eerſt tot *Dordrecht*, en wat daar verrichten, 351 *a*. de *H. van Aertsbergen* voert aldaar harder reden tegen Burgermeeſter de *Wit* 352 *a*. gaat voort na d'andere Steden 352. komt *t'Amſterdam* 354. weder in den *Hage*, worden bedankt. 355
Betovering, wonderlijke ziekte, door betovering, aan een jonge Dochter. 188 *b*
Betovering, of wonderlijke beziekt-heit der Weeskinderen *t'Amſterdam* 211. gevoelen daar over. 212
Beursſluys *t'Amſterdam* wordt 's middaghs met Bomen geſloten, en waarom. 430
Beurs tot *Amſterdam* anno 1659 verſterkt 413. de Koopluiden vergaderden ondertuſſchen in de Nieuwe Kerk. 413
't Beviſſen van de twee Sluizen in de Middeldam, aan die van *Amſterdam* gegeven. 138 *a*
Bikkers, de Heeren *Andries* en *Cornelis Bikker* door en op 't believen van de *Prins*, anno 1650 *t'Amſterdam*, uyt hare bedieningen 379 *b*. na des *Princen* overlyden weder herſteldt. 388
Biſſchoppen, nieuwe Biſſchoppen in deeze Landen ingevoert, klachten en miſnoegen, zelfs onder de Geeſtelijken, daar over. 201 *b*
Bloetraat, van *Duc d'Alva* ingeſtelt, en waar over gelaſt hun ſtraffe uyt te mogen voeren. 146 *b*. ſchrikkelijke vervolging, al omme in de Nederlanden door haar aangeregt 247
Blokhuyzen, twee worden'er *t'Amſter-*

ſterdam gebouwt, waar, nader beſchreven 393. afgebeeldt, afgebroken, en waarom. 394
Boden-Ambacht binnen *Amſterdam*, door de Heeren te begeven. 134 *a*
Bomen ſcheuren in en omtrent *Amſterdam*, door aanvriſent Ys, anno 1664. 416. afgebeeldt. 417
Bondtgenooten ten tijde van de beroerten in Nederlandt, ziet Eedelen.
Bootsvolk van *Willem Barentſz.* om de Noort gevaren, verliezen 't Schip, Timmeren een Huys, worden van de Beeren gequelt 307 *b*. trekken de Koning van *Novazembla* 308 *b*. In groot gevaar 309 *a*, komen tot *Cola*, ook *t'Amſterdam*. 310
Bootsgezellen, moetwillige, rechten oproer aen 395. twee van haar, namelijk *Antonis Jacobſz*, en *Joris Janſz*. worden met de doodt geſtraft 396. vonnis van *Anton*. 396. en dat van *Joris* 397. in't uytvoeren ontſtaat rumoer 398. andere gaan in ſtilligheyt weder Scheep 400
Borgers, *t'Amſterdam* worden eenige doodt geſchooten 398. haar Weduwen en Weezen begiftight. 400 *b*
Boſſu, den Grave van *Boſſu* onder hem reedt *Alva*, een Vloot Schepen toe 267 *a*. neemt de Schanzen op den Waterlantzen dijk in 267 *b*. vaart ten ſtrijdt 268 *a*. wordt bezet 268 *b*. van de zijne verlaten, verweert zich dapper 269 *a*. geeft hem over: verzoekt hem by *Alva* te verantwoorden 269 *b*. zijn gevangenis aen de gevangene Haarlemſche Burgers bekent gemaakt. 270 *a*
Branden *t'Amſterdam*, voorgevallen 425. een zeer ſchrickelijcke, en geweldige brandt anno 1662 in de Barnde-ſteegh. 429 *b*
Brandtſtichters *t'Amſterdam*, anno 1622 iſſer een gerecht 430. verſcheyden maal brandſtichten voor genoomen. 431
Breederode, de Heer van *Breederode*, waarſchouwt de Hervormde, voor bedekte aanſlagen der Roomze 225. komt *t'Amſterdam* 230. hy antwoordt de gecommiteerde der Wethouderen 230 *b*. weygert te vertrecken 231 *b*. vordere reden met *La Torre* 232. neemt voor te vertrecken: wort opgehouden: aanveerdt het opper-gezach over de zoldaten 234. Poogt te vertrecken: houdt zijn afſcheydt maal: vertrekt 27 April 1567. na Duytſlandt: ſterft, en waar begraven 238. zijn krijgsvolk komt na zijn vertrek voor *Amſterdam* 239 worden vervolgt 240. en vorder verſtrooyt. 240 *b*
Breucken, hoge en lage kleyne en groote, binnen *Amſterdam* geſchiedende, door den Schout te berechten. 138 *a*
Brief van *Hartog Willem* aangaende de uytwatering van verſcheyden, inden *Amſtel*, door de Sluyzen, tot in 't Y, gegeven anno 1413. 139
Brief van de Edelen, en hoofden des Lands anno 1415. waar by zy Vrouw *Jacoba*, tot Lands Vrouwe aannemen, in haar Vaders plaats 140
Brief van die van *Swol*, anno 1469. met die van *Amſterdam* verdragen zijnde over den Tol ten wederzijden. 149
Brief van die van *Amſterdam*, aan den Biſſchop van *Uytrecht*, over 't innemen van de Slooten, *t'Aboude*, en *Vredelandt*. 159 *b*
Brief, van den Raadt der Stadt *Amſterdam* anno 1501 aan die van *Haerlem*, wegen Aflaten, zoo doen in haar Stad waren. 161 *b*
Brief van *Willem Prins van Oranje*, aan de zes Kapiteynen *t'Amſterdam*, anno 1566: En antwoordt van de zelve Kapiteynen, aan den *Prins*. 222
Brief van Burgermeeſteren en Regeerders *t'Amſterdam*, aan *Adriaen Paauw*, en *Harmen Rodenburg*, tot hun bevryding. 238 *b*
Brief van de Koning van *Spanjen*, waar mede verſcheyden uytgeweekene der Stadt *Amſterdam*, wierden ingedaagt. 249
Brief van de Gecommitteerden der Wethouderen *t'Amſterdam*, rakende 't verſoek datter geen Kaſteel voor die Stadt zoude mogen gebouwt worden. 253
Brief der Staaten, om *Amſterdam* onder hun gehoorzaamheyt te brengen. 274
Brief van de Staten van *Hollandt* en *Zeelandt* met haar bezeeding aan de Steeden *Amſterdam* en *Goude*, tot aanneeming van den *Prins*, voor Opperbevelhebber. 298
Brief van d'algemeine Staten, anno 1650 rakende het afdanken van de Landts Krygsmacht. 347
Brief van *Prins Willem de tweede* aan de Wethouderen *t'Amſterdam*. 369
Briefjes uytgeſtrooyt door *H. Helling*, *t'Amſterdam* 277 *b*. worden by de Burgers niet geacht. 278 *a*
Brief ſchrikkelijke dreigende brief, aan verſcheyden Koopluyden gezonden, onder de namen *Diodati & Swetony*, 416 *a*. tweede dreigement-brief. 414 *b*
Briel, een Stadt door *Lumey* ingenomen, verzet *Duc d'Alva* in zijn voornemen over de ſchatting uyt te voeren. 259 *a*
Broodt, voor de behoeftige beter koop geſteldt 440 *a*. anno 1662 weder duur, wierdt van die 't begeerde met lootjes gehaalt. 441 *b*
Bruggen, Straten, en Steigeren, mochten de Heeren by verval, doen verbeteren. 138 *b*
Brugman een der Franciſcaner Monikken, zeer wel ſprekende, en daar van ſeyt men een ſpreekwoordt gekomen, dat noch gebruykt wort. 150 *b*
Burgermeeſteren, en Schepenen van *Amſterdam*, hoe na die malkanderen mogen bevrient zyn, 134 *b*
Burgermeeſteren, waar in 't en wanneer te kieſen, en van 't kieſen der Oudt Burgermeeſter *t'Amſterdam*. 135 *b*
Burgermeeſter, binnens jaars overlydende, een ander in zyn plaats te kieſen. 159 *a*
Buurt of Wijkmeeſters *t'Amſterdam*, haar bediening, 441 *a*. deelden anno 1662. lootjes uyt, aan die 't begeerden, om het broodt tot minder prijs als de ſetting was, te konnen halen 441 *b*
't Geen hier niet gevonden wordt, ſoekt op de letter K.

C.

C*Hartroizen* of Cathuyſers, van de Hervormde ſeer gehaat, en waarom. 217 *b*
Chriſtiaen, Koning van *Denemarken*, geeft verſcheiden vryheden aan die van *Amſterdam*. 149
Chriſtiaen, Koning van *Denemarken*, geeft aan de *Amſterdammers* vryen handel

handel op *Bergen in Noorwegen* anno 1470. 153 *a*
Chriſtiaen de Tweede, Koning van *Denemarken*, geeft verſcheyden Vryheden, aan die van *Amſterdam* anno 1507 162 *b*. komt *t'Amſterdam*, anno 1521 tracht daar den *Biſſchop* van *Dronthem* in hechtenis te nemen: en waarom. 163
Chriſtiaen de Derde, Koning van *Denemarken*, geeft aan die van *Hollandt*, ook aan *d'Amſterdammers* vryen handel 180 *b*. beveſtigde alle vorige Handveſten van zijn Voorzaten. 181 *a*
Chriſtiaen de Vierde, Koning van *Denemarken*, beveſtigde anno 1596, al de vorige Handveſten van zijn Voorzaten, aan die van *Amſterdam* verleent. 181 *a*
Chriſtiaen de Waert, eertijds Raedtsheer in den *Hage*, een liefhebber der gerechtigheit, doet de zaaks gelegentheit tuſſchen *Bardes*, en *Mr. Henrick*, onderzocken. 194 *b*
Cola, daar quam *Jan Cornel.ſz Ryp*, met zijn Schip 307 *a*. ook het volk van *Willem Barentſz*. met twee Schuyten, die tot een wonder geſteldt. 310 *a*
Colonie van Nieuw Nederlandt *t'Amſterdam* opgerecht. 407
Colonien gaan ſcheep. 413
Contra-Remonſtranten, waar van die naam 317. tuſſchen haar de Remonſtranten, ontſtaat groote onluſt. 318
Cornelis Hanekop, een Predikant *t'Amſterdam*, worde uyt den dienſt gehouden. 332
Creuer, ſtelt zich *t'Amſterdam* aan, als een verrader, tot nadeel der *Hoekze*, maar wort zelfs verraden. 126 *b*

D.

David van Borgonje, Biſſchop van *Utrecht*, belegerdt die Stadt, om de Hoekze te verdrijven krijgt van Hartog *Maximiliaen* hulp 156 *a*. maakt anno 1483 vrede met hun. 157 *a*
Delft, vryheyt aan die Stadt, om Hoppe te mogen koopen waar zy wilden, mits aan den Graaf betalende, van ieder 10 vaten Bier, een Hollandtſe ſchelling 120 *b*
Delft, in een oproer tuſſchen de Hoekze, en Kabeljaauſche, bleven daar 36 Burgers doodt. 137 *a*
Diederik van Baatenburgh, komt met Krijgs volk voor *Amſterdam*, 239 *b* wordt op de Zuyderzee gevangen. 240 *a*
Diemerdijk te vermaken, en door wie 143 *a*
Diemerdijks naſchouw, door die van *Amſterdam* te doen. 159 *b*
Diemerdijk door hoog water anno 1651 ingebroken. 423
Diemermeer door hoogwater anno 1651 ingebroken, weder droog gemaakt 423 *b*
Diodatie & Swetony, onder deze namen zijn 1660. 26 Januari, ſchrikkelijcke brieven aan verſcheyden Koopluyden *t'Amſterdam* gezonden 414 *a*. tweede dreigement brief. 414 *b*. ordre daar tegen 415
Dirk Wynantſz. Stadts Fabrijk-meeſter in een brandt op d'oude Schans doot gevallen door 't neerſtorten vande gevel. 429 *b*.
Dobbel Schoole, binnen *Amſterdam* te houden, verboden. 134 *a*
Dooden, in verſcheiden Peſt-tijden ſoo te *Leyden* als *Amſterdam*, 442 *b* in 't Weeshuis *t'Amſterdam* anno 1602. 300. anno 1623. is 't getal der doden *t'Amſterdam* 5929. 443 *a* anno 1624. aldaar 11795. 443 *b*. anno 1635. 8177. anno 1636. 17193 an. 1655. 16727. 444 *a*. an. 1663, 9752. anno 1664. iſt getal, 24148 Lyken 444 *b*. 't getal der dooden in ieder week in die twee laaſte Jaren. 445 *a*
Doodtſlag aan een ellendigen begaan, ſtraf daar over zal de Bailjuw bevorderen. 121 *a*
Doodſlag begaan door een *Amſterdammer*, wat die verbeurde 121 *a*. boete op een doodtſlag, door Vrouw *Margreta* geſteldt. 127 *b*
Dorpen, op de Dorpen door de Rechters kort recht te doen, en op welke plaatze, en tijdt. 158 *a*
Droevigh voorval aan een jongman, over 't achterſtal, door *Duc d'Alva t'Amſterdam*. 270 *b*
Dure tijden, *t'Amſterdam*, door den Koophandel 433. benaude duretijdt anno 1572. 435. ook anno 1623 436. wat ordere de Majeſtraat daar tegen ſtelde 437. dat van den Koning in *Vrankrijk* anno 1626 gevolgt is. 438
Duurte van 't broodt anno 1630, een roggenbroodt van 6 ponden, 11 ſtuyvers 440 *a*. ſlaat af. 440 *b*
Duurte van 't broodt anno 1662, een roggenbroodt van 6 ponden, 9 ſtuivers en een oortjen, ordere door de Majeſtraat *t'Amſterdam* daar over geſteldt 441. en hoe hun koren ſchuren tegen duurte voorzien 442. in duurte deelden d'oude Romeynen, 't broodt met vierkante lootjes uit. 442 *b*

E.

EEdelen geeven ter oorzaak van de Inquiſitie, en andere dwingende redenen, een ſmeekſchrift, aan *Margreta van Parma* over, bekomen antwoord, daar op 202. haar wordt de naam *Geux* gegeeven, en waarom: die zy aannemen 203. dragenze in Medalien op de borſt 203 *b*. arbeiden om aanhang te bekomen. 203 *a*
Elizabeth, Koningin van *Engelandt*, doet aan de Staten op zekere voorwaarden byſtant; zendt den Grave van *Liceſter*. 300 *a*
Eer-Ampten, hoge Eer-Ampten in *Amſterdam*, wie daar toe mogen komen. 134 *b*
Eerſte, en eigen pande, wanneer te doen. 131 *b*
d'Eerſte vaart der *Amſterdammers* in *Ooſt-Indien*, door *Cornelis Houtman* aangewezen, en voortgezet. 311
Eetwaaren, ſeer goet koop ontrent het jaar 1464. 150 *b*. anno 1540 ſchielijk in prijs verandert. 180 *b*
Egbert Meyndertſz. Vader van *Zebaſtiaen Egbertſz*. raakt ook tot *Amſterdam* in lijden. 247. werdt gevangen: gepijnigt, dat hy uytſtaat, op 't nieuw beſchuldigt, ter doodt verweſen, ſterft inde gevangenis, zyn lichaam op 't Ellendig Kerkhof begraven. 248
Engelze dartelheit met het uytwerpen van Banket *t'Amſterdam* betoont. 302 *a*
Engelſe voeren tegen belofte bedrieglijk het ſchip de *Fenicx* weg, 401 worden in de Middellanſe zee, door van *Galen* geſlagen, 405
Enkhuyzen, die Stadt *Spanjen* afvallende verkrijgt het Paalgeld te mogen vordren, verdragen na lang pleiten met die van *Amſterdam* daar over, en over 't ſtellen der Vuurbaken en Zeetonnen. 148 *a*

Enkhuyzers bekommeren d'*Amſterdammers*, doen eenige wrakken geballaſt op het Y ſincken. 263 *b.* wonderlijk met haar Schepen in 't ys, en daar uyt verloſt. 264 *a*

Erasmus van Brederode, zyn wonderlijk ontkomen, 265 *b*

Erik Walkendorp, *Biſſchop* van *Dronthem*, wordt van *Chriſtiaan de tweede* Koninck van *Denemarken*, t'*Amſterdam* betrapt, die hem wil doen vangen, en waarom, reiſt na *Romen*. 163

Everſtein een Slot van *Jan van Arkel*, door de Biſſchop van *Uitrecht* ingenomen. 137 *b*

F.

Filips, Hartog van *Borgonje* door een onwettig Teſtament van Hartog *Jan van Beyeren*, gemaakt tot Erfgenaam van zyn goederen 143 *a* doet een groot ſchip de *Katte* genaamt tot *Amſterdam* bouwen anno 1427. 142 *a*. met vrouw' *Jacoba* gedurig in oorlog 143 *a*. eyſt een bede van de Hollandſe Steden, dartig duiſent ſchilden, ieder tot 15 ſtuivers. 143 *b*. met d'Ooſterlingen in Oorlog, en waarom. 144 *a*. doet met hun van vrede handelen, doch vruchteloos 144 *b*. Hoekze en Kabeljauwſe oneenigheden breken onder zyn regeering op anno 1444 145 *b*. zend zyn Huisvrouw, om den twiſt neder te leggen 145 *b* komt ſelve in *Hollandt*, ook t'*Amſterdam*, daar hy den Raadt verſet 146 *a*. doet ſoo van Stadt tot Stad, en ſtilt d'onluſten. 146 *b*. verſcheiden Keuren en Vryheden van hem, aan d'*Amſterdammers* 147, 148, 149. *Filips* overleden, anno 1467. 152 *b*

Filips, Hartog, Zoon van *Maximiliaan*, worde van zijn Vader de Landen overgegeven anno 1494. 160 *a*. Vryheden aan de *Amſterdammers* gegeven anno 1505. 160 *a*. overleden in den jare 1506. 160 *b*

Filips, Zoon van *Keizer Carel*, werdt door zijn Vader anno 1555. de regeering der Landen opgedragen 182. ſteldt nieuwe Biſſchoppen in: en d'Inquiſitie, oorzaak van de Nederlandtze beroerten 189. Handveſten, van hem aan die van *Amſterdam* 189 neemt voor na *Spanjen* te reiſen 190 *a*. ſteldt zijn baſtert zuſter, *Margreta van Parma* tot Opperland-Voogdes: ook byzondere Stadhouders, over de Landſchappen 190 *b*. zijn zorg over de Roomze Godsdienſt 191. *Margreta van Parma*, zendt ter oorzaak van de Nederlandze beroerten, een bezending, aan deeze Koning 204 *a*. hy maakt geen eynde van zaken, daar door het landt in groote beroerte 205 *a*. was lang van zin in deze Landen weder te komen 221 *b*. Reede een heyr toe om in Nederlant te zenden 245 *a*. de Hartogin raadt het hem af: Hy beraat zich nader met eenige 245 *b*. beſluyt het heyr onder *Alva* voort te zenden 246 *a*. Volmacht-brief van die Majeſteit, tot indaging van uytgewekene *Amſterdammers* 249 *b*. de Steden vallen van hem af, en kiezen 's Princen zijde. 256 *b*

Floris Egbertſz. Paſtoor van de Oude Kerk, een vals laaglegger tegen *Willem Bardes* 193. brengt *Gele Fy*, en *Volkje Willems* tot vals getuygenis tegen hem 193 *b*. wort gevangen met groote heftigheyt, en in den *Hage* gevoert 195 *a*. moſt ſchult bekennen, word van zijn dienſt gezet 195 *b*. weder t'*Amſterdam* beroepen. 197 *a*

Franſe Roovers op Zee, daar tegen haar de Hollanders wapenen 153 *b* inde uytreize latenze varen, maar in de weerom reize nemen en verdeſtrueren de Nederlandſche Schepen, en waar door zulcx geſchiede 154. komen weder, verlaten de Zee, 154

Franciſcaner Monnicken komen te *Amſterdam* anno 1462 150 *b*

Francois Boshuyzen, met 12 Oorlog Schepen, verdrijft de Watergeuzen: Een van zijn Schepen koos des Princen zijde. 256 *b*

Frank van Borſſelen, trouwt met vrouw *Jacoba* 143 *b*. wort gevangen, van *Filips van Borgonjen*, die hem dreigt te doen onthalzen, en waarom. 144 *a*

Frederik de Tweede, Koning van *Denemarken*, beveſtigde al de vorige Handveſten aan die van *Amſterdam*, geeft vryen handel, mits zich te ſchikken na zeker reglement. 181 *a*

Frederik Hendrik Prince van Oranjen &c. ſtilt de oneenigheden tuſſen de Remonſtranten, en Contra-remonſtranten t'*Amſterdam* 332 *a*. overleden anno 1647. en lof van hem 341

G.

Gaſperen een Stad van *Jan van Arkel*, door Graaf *Willem* ingenomen. 137 *b*

Gedicht op *Duc d'Alva*, wegen den 10 penning 259. op de tulpen, en deſſelfs wondere duurte anno 1637. 339. 340. op d'oproer by 't Weſt-Indishuys, om de buit van *Piet Heyn*, en hoe die geſtilt is. 338 *b*

Gedicht, of Vrede-zang, door *J. v. Vondel* op de vrede met *Spanjen*, en Nederlant anno 1648. 341. ander gedicht op de grontſteen van 't nieuw Raathuys. 342 *b*

Geeſtelijke luiden Klooſteren, of andere geeſtelijke huyzen, mochten niet meer erven, uytgenomen de Prochi Kerken, en Gaſthuyzen 138 *b*

Geeſtelijke, t'*Amſterdam* gevangen anno 1588. en uyt die Stadt gezet. 290

Gelderzen, met de Hollanders in Oorlog, beſchadigen voornamelijk die van *Amſterdam* 155 *b*. worden van de Hollanders berooft 156 *a*. de Steden, *Muiden* en *Naerden* van haar ingenomen anno 1507. beſpringen *Amſterdam*, worden afgeſlagen, hervatten 't anno 1512. weder afgeweſen, ſteken de ſchepen voor de palen inde brandt; 160. anno 1517 weder op 't nieu begonnen: nemen *Medenblik* in, trekken na verſcheiden plaatſen anno 1536. iſſer vrede gemaakt. 161 *a*

Geld tot *Amſterdam* van een St. Nicolaas beeldt, anno 1578. geſlagen afgebeeldt, 281. deſſelfs waardy, uytlegging der munt, worden op hooger prijs geſet. 282 *a*

Gele Fy, een vals getuygſter tegen *Willem Bardes*, 193 *a*. wordt gevangen, 194 *b*. ſoekt vergeving, bekent ſchult. 195 *b*. haar vrywillige belijdenis voor 't Gerecht, en ſchrikkelijk vonnis over haar uytgevoert. 196 *a*

Geneesmeeſteren vergaderen anno 1664. op ordre van de H. H. Staten van *Hollandt*, geven haar gevoelen van de peſtilentiale beſmetting t'*Amſterdam*, te kennen 445 *b*. ſtellen hulpmiddelen tegen d'voortzetting

zetting van de Peſt. 446 *a*
Gereformeerde, ziet Hervormde.
Gereformeerde Godsdienſt, ziet Hervormde Godsdienſt.
Geſanten van haar Ho. Mo. reiſen anno 1630. na *Moſcouien* om Koren. 439 *b*
Getrouwt, *t'Amſterdam* zijn anno 1664. inde Kerken, en 't Stadthuis getrouwt 1977 paren. 446 *b*
Geuzen, waar van die naam, aan de verzoekende Edelen in ſmaat gegeven: Van haar aangenomen, en anders uytgeleght. 203
Gevegt van Hollandtze Viſſers, met die van *Enkhuyzen* en *Edam*. 156 *a*
Geweertrekker, verbeurt een pondt Hollandts. 121 *b*
Gysbrecht van Baatenburgh, komt met Krygs-volk voor *Amſterdam* 239 *b* wort gevangen, 240 *a*
Goude, een Stadt in *Hollandt*, ſtaat beneven *Amſterdam* den *Prins* tegen, in 't opdragen van de Graaflijkheit van *Hollandt* 297 *b*. aan haar wort bezending gedaan. 298 *a*
Gozewyn Rekalf, Out Burgermeeſter *t'Amſterdam*, in de oproer der Herdoopers, doet den Dam bezetten: neemt eenigh volk aan 173. belaſt Geſchut op den Dam te brengen, en 't Stadhuys te beſchieten. 174 *b*
Graaflijkheit van *Hollandt*, door de Staten aan den *Prins van Oranjen* opgedragen 297. den voortgang door *Amſterdam* en *Goude* vehindert 297 *b*. door Princen doot verdelt 299 *b*. was anno 1581. ook aan den *Prins* door de Staten daar onder ook *Amſterdam*, aangeboden, maar door hem afgeſlagen. 291 *b*
Graaf van Egmont, *van den Koning van Spanjen*, tot Stadthouder over *Vlaanderen* geſteldt. 190 *b*
Graaf Willem van Vrieſlandt, ſtaat mede de Staten tegen in 't afdanken van de Landts Krygsmacht 347 *a*. komt met het Leger voor *Amſterdam* 368. ſpreekt met de Wethouderen van die Stadt. 369
Graf-ſchrift op *Jacob van Heemskerk*, door *P. C. Hooft* 310. op *Jan van Galen*, door *J. Vos*. 406
Grave van Hoogſtraaten, komt *t'Amſterdam* om de Herdoopers te helpen dempen d'oneenigheden needer te leggen, 166 *b*. beſchuldigt de Majeſtraat, 167 *a*. vertrekt na den *Hage*. 168 *a*
Grave van *Liceſter*, ſiet *Robbert Dudley*.
Grave van Megen, komt met Krijgsvolk omtrent *Amſterdam*, jaagt *Brederoos* troepen na, en verſtrooytſe. 240
Guneeſe Kraak, ontmoet op zee eenige ſchepen de voornaamſte van *Amſterdam*, wordt verovert, en waarom. 155 *a*

H.

HAerlem, daar wierden drie hondert Poorters uytgebannen, 137 daar heen vlugten de Kabeljauze uit *Amſterdam*, pleegden grooten oproer 145 *b*. daar komt Hartoch *Flips*, die den twiſt doet ophouden 146 *a*
Hageſtein een ſlot van *Jan van Arkel*, door Graaf *Willem* in genomen. 137 *b*
Handveſten, waarom die aan *d'Amſterdammers* zyn gegeven, 123 *a* hebbender meer gehadt, alſer bewaart zyn. 122 *b*
Handveſt van *Willem* die by de *Vrieſen* doodt bleef, gegeven anno 1342 120 *b*. noch twee Handveſten van den ſelven Graaf, 122 *b*
Handveſt van *Margareta*, anno 1346 waar by de Stat *Amſterdam* onafſcheidelijk aan *Hollandt* verbonden. 127 beveſtigde al de vorige handveſten. 128 *a*
Handveſten van *Willem* gebynaamt den Dollen Graaf, voor zyn uytzinnigheit, anno 1355. 128 *b*
Handveſte, van *Hartoch Aelbrecht* op zyn aanneming tot Ruiwaart der Landen. anno 1357. 129 *a*
Handveſt van den ſelven Hartog aan *d'Amſterdammers*, anno 1380. daar hy Stadts vryheyt een hondert roeden veerder uytzet. 129 *b*. een ander gegeven anno 1387. aangaande 't vernieuwen vande Sluyzen inde Middeldam. 130 *a*. een ander in het ſelve jaar, aan die van *Amſterdam*, in *Goylandt*, &c. 130 *b* anno 1389. vande verpachting der Viſſcheryen, 't goude water en de maat. anno 1390. van 't vernieuwen der Handveſten anno 1391. van een Voogd op *Schoonen* te mogen zenden, 131 *a*. Noch verſcheydene van Hartoch *Aelbrecht*. 1365 136
Handveſt van *Aelbert* Koning van *Sweden*, anno 1368. over een *Victen* op *Schoonen*, en vryen handel in zyn Landen 131
Handveſt van *Willem*, Hartoch *Aelbrechts* zoon anno 1404. 137 *a* andere brief van den ſelven aan die van *Amſterdam* anno 1404. 137 *a*
Handveſt van Hartog *Jan van Beyeren*, aan die van *Amſterdam* anno 1420. 142 *b*
Handveſten van *Filips van Borgonje* anno 1440. 147
Handveſt van Vrouw *Maria*, aangaande 't verkieſen van Schepen *t'Amſterdam*. anno 1476. 155 *a*
Handtveſten van *Maximiliaen*, aan de *Amſterdammers*, en andere. 157 *b*
Handveſt van *Filips*, aan die van *Amſterdam*, anno 1505. 160 *a*
Handveſten van *Keizer Karel*, aan *d'Amſterdammers*. 179
Handtveſten van verſcheyden *Deenſe* Koningen aan die van *Amſterdam*, behalven de voorgaande. 180
Handveſten van *Filips* Koning van *Spanjen*, de laaſte Graaf van *Holland*, anno 1556. en daar voren, namel: anno 1556. 189 *b*
Hanekop, een Predikant, uyt zyn dienſt gehouden. 332 *a*
Harmen Helling, benevens andere, neemen een aanſlag aan, op *Amſterdam* uyt te voeren 274 *b*. doen onderlinge beloften, van d'inwoonderen niet te beſchadigen 275 *a*. komt met Krygsvolk voor die Stadt 275 *b*. verraſt de Wacht aan de Haarlemmer Poort, trekt na den Dam 275 *b*. vinden tegenſtandt 276. Deizen te rug, en verſchanſen haar, ſtrooyen briefjes uyt 277 *b*. *Harmen Helling*, doodt geſchooten; zijn volk vlugt. 278 *b*
Heemſtede, 't Huis te *Heemſtede*, door de Kabeljauze geplondert, en in kolen gelegt. 137 *a*
Hemelsteken, zeer vreemt, vertoonde zich om de Noordt. 307 *a*
Heeren, zes Heeren door *Prins Willem* gevangen gehouden 370. weder herſteldt 384 *b*. haar doen door de Staten van *Hollandt* gerechtveerdicht. 390
Hendrik Dirkſz. wierde anno 1542. Burgermeeſter *t'Amſterdam* 192 *a* is gauw van verſtant, heeft verſcheiden benamingen 192 *a*. leyt de Schout, *Willem Bardes*, lagen: zoekter

zoekter valſche getuygen toe 193 *a.* de zaak aan den Hove van Hollandt bevolen 194 *b.* wort gevangen, en in den *Hage* gebracht 195 *a.* redt zich weder: doch blijft vier jaren onder 't Regt, wort noch van andere dingen beſchuldigt 196 *b.* leidt weder toe op *Brides.* Wordt Burgermeeſter 197 *a.* hoe ſchandelijk; en ſchadelijk, hem dit ſtaan, na een geringe hoogheit, bequam 198 *a.* anno 1578. wierdt hy beneven anderen uyt de Stadt gezet 198 *b.* boertige reden daar over: en een oude ſpreuk, van hem op de Staat der Landen, toegepaſt 198 *b* ſchrikkelijke naſpraak over hem, na zijn overlyden. 199

Henrick, Slotvoogt van *Hageſte'n*, rooft uit *Uytrechts Sticht* 119. wort door geweldt ingetoomt. 120 *a*

Herdooper *t'Amſterdam*, onder de aanſlag op die Stadt, roept zijn buurman uyt den huys, om mede te gaan, doorſteekt hem. 172 *a*

Herdoopers, waar uyt hun leere ontſtaan 163 *b.* eerſt in Hoogduitslandt 164 *a.* daar na *t'Amſterdam* 164 *b.* wat zy begeerden, en eenige van haar leerpunten 164. worden vervolgt 164 *b.* groeyen tegen de ſtraffen aan 165 *a.* verſcheidene gedoodt 165 *b.* overrompelen *Munſter* in *Weſtfalen* 165 *a.* tragten ook *Amſterdam* in te nemen 171 *b.* dat miſlukt, en den oproer gedemt. 178 *b*

Herdoopers *t'Amſterdam*, worden zwaar vervolgt: 9 Mannen onthalſt, veele vertrekken na *Munſter* 165 *a.* vijf Scheepen met volk aan gehouden, vijf mannen lopen naakt door de Stad 165 *b.* verſcheiden geſtraft, 167 *a.* Twee van hun gevangen, veroorzaakt groote beroerte 167 *b.* door *Jooſt Buik* geſtilt 168. weder eenige geſtraft 168 *a.* vreemd bedrijf van eenige in de Soutſteeg 168 *b*

Herdoopers t'*Amſterdam*, 7 mannen en 5 Vrouwen loopen naakt door de Stadt, met yzelijk geſchreeuw 168 *b.* alle gevangenen, op een Vrouw na 169 *b.* worden geſtraft: zijn ſtantvaſtigh in 't ſterven 170 *a.* gedicht daar op, inde Nieuwe Kerk geſtaan. 170 *b*

Herdoopers t'*Amſterdam*, nemen voor die Stadt t'overrompelen 171 *b.* komen op den Dam: neemen 't Stathuys in 172 *a.* worden daar bezet, zijn verlegen 173, zingen geeſtelijke Liederen, begaven haar van den Dam, in 't Stadthuys 174 hebben de Nederlaag, veel gedoodt 12 gevangenen 475. en ſchrikkelijk gedoodt 175. *b.* Naderhant zijnder noch eenige gedoodt 176 *b* ook van *Campen*, die zich voor hun Biſſchop uytgaf. 177

Herry Hudzon, heeft ook een tot om de Noordt gedaen maar niet verricht. 310 *b*

Hervormde Godtsdienſtt breckt door in *Vlaanderen* en *Brabant* 204. ook omtrent *Hoorn*, en voort in Hollandt. 206 *a*

Hervormde in de Nederlanden, werden op 't nieuw vervolgt 236. in een ellendige ſtaat veel verdrevene voor *Amſterdam*, maar moeten buyten blyven: werden evenwel voort, en op *Embden* geholpen. 236 *a* worden weder op 't nieuw verdrukt haar Kerken afgebroken, galgen van 't Hout gemaakt, en eenige daar aan gehangen 245. alomme ſchrickelijk vervolgt 247. Blyven ſtantvaſtigh by hun belydenis, ſchrikkelijk werktuyg en manier, waar door den ter doodt gaande, het ſprecken wierdt verhindert 247 *b*

Hervormde, t'*Amſterdam*, in menigte met grooten yver, om 't preken te hooren: de Majeſtraat zeer ſtraf tegen hun 207. Beraatſlagen zich over 't preken omtrent *Amſterdam*, doen een vertoog aan Burgermeeſteren 208. preken op de Rietvink: blyven by hun beſluyt, veel onruſt met de Rooms gezinde, worden genoodtzaakt, de Wapenen aan te nemen 209. preken op de Laſtaedje 210. verdrag met de Wethouderen *t'Amſterdam* 214. weygeren hun bedongen voordeel af te ſtaan 215. haten zonderling de grauwe Monnikken, en Chartroizen; en waarom 217. haar tweede verdrag met de Wethouderen 218. Prediken in de Minnebroeders Kerk 221 *a.* worden door de *Prins van Oranjen* vermaant die te verlaten, blijven by haar voornemen 222. de *Prins van Oranjen*, doet haar de Minnebroeders Kerk afſtaan 223. zy preken in Spykers, of Pakhuyzen, ook in het oudezijdts Huys-zitten-huys 224. worden te *Bruſſel*, van de Roomſgezinden miſleyt: door de *Heer van Brederode* gewaarſchouwt, en waar van 225. ſpreken met de Burgermeeſter *Jooſt Buyk* 225 *b.* komen in de Wapenen; krygen meer zekerheit van de aanſlag tegen haar 226. houden goede ordre 227 *a.* trekken door de Stadt: ſpreken met haar partyen 227 *b.* bezetten de Reguliers Poort 228 *a.* eenige willen na 't Stadthuis, dat van anderen wert afgeraden 228 *b* maken een verdrag 228 *b.* leggen de Wapenen neder 229 *a.* zenden gemachtigde aan de *Prins* 229 *b.* geven een ſmeekſchrift aan de Wethouderen *t'Amſterdam* over 232 *b.* Punten van verdrag door haar voorgeſtelt 233. in groote verlegentheit, houden Biddach 237 *a.* geven een verzoekſchrift over 237 *b.* bekomender antwoordt op 238. helpen de Troepen van de *Heer van Brederode*, uyt de Stadt keeren 239. veele vlugten uyt *Amſterdam* 240. 241. klagen over de Wethouderen 288 *b.* beſluyten een kans te wagen 289 *a.* zoeken nochmaals de redelijkheyt 289 *b.* vangen de Majeſtraat, en Geeſtelijken, dieſe uyt de Stadt brengen, en aan St. Antonis Dijk opzetten 290. ontſlaan d'Overige van hun eedt, en kiezen andere anno 1598. Prediken in de Kerken 290 *b.* houden 't met *Liceſter*, en worden mede miſtrouwt. 301 *a*

Hoekze, en Kabeljauze twiſt in deze Landen, ontſtaan over de regeering van Moeder en Zoon 125. breken weder op, en geſtilt omtrent het Jaar 1404. 136. weder opgebroken, anno 1444. geſtilt, anno 1445. 146 *a.* t'eenemaal opgehouden. 157 *a*

Hoekze, hebben tot haar hooft, Vrouw *Margareta*, haar verbont met malkanderen 125 *b.* hebben eerſt d'overwinning, daar na de nederlaag 126 *a.* veele van hare huizen geſloopt 126 *b.* ook het Huis te *Heemſteede* 136 *a.* die twiſt geſtild 146 *b.* nedergelegt door *Maximiliaan* 155 *b.* hebben haar toevlugt tot *Uytrecht*, worden daar van de Kabeljauſe belegerdt 165 *a.*

nemen *Rotterdam* in. Ook met verraſſing *Woerden* 157 *a*. verliezen weder beyde die Steden, en metter tijdt verdwenen die land verderffelijke oneenigheden. 157 *a*

't Hoen, een Vrybuyter der Geuzen, vernielt op een wonderlijke wijze, wel 150 Lanciers. 264

Hollanders, reden ten tyde van *Philips* van *Borgonje*, een Vloot te Oorlog tegen d'Oosterlingen, bekomen grooten buit, vegen de Zee ſchoon, daarom voeren Beesems aande Marzen. 145 *a*. maken met d'Oosterlingen vrede. 145 *a*

Hollanders, met *Vrankrijk* in Oorlog, reden veel Scheepen uyt, worden in 't wederom komen geſlagen, reden waarom. 154

Hollanders, met hulp der *Zeelanders*, dryven de *Franzen* uyt de Zee. 154 veroveren een Genueeſe Kraak. 155 *a*. met de *Gelderſe* in oorlog. 155 *b*. een gevegt van hun met *d'Enkhuyſers*, en waarom 156 *a*. in oorlog met *d'Uitrechtſe* 1507. 160 *b* 1536. iſſer vrede gemaakt. 161 *a*

Hollanders, en Zelanders, door den *Koningh van Spanjen*, de vaart op *Spanjen* en *Portugaal* verboden, 304 *b*. ſoeken een nieuwe wegh na *Indien*, de eerſte tocht 1594. 305 *a*. de tweede 1595. 306 *a*

Hollanders houden *d'Elgelſe* inde Haven van *Livorne* beſet, 401. ſlaan deſelve. 403

Hollandtſe graaflijkheit, den Prins van *Oranjen* door de Staten aangebooden 297 *a*. door *Amſterdam* en *Goude* belet, door 's Princen doot, verdwenen. 299 *b*. an. 1581. hadden 't de Staaten, daar onder ook *Amſterdam* hem aangebooden doen ſloegh hy 't af. 291 *b*

Hoorn, is d'eerſtemaal uitgeleit en bewalt, anno 1425. 150. daar komen de *Tertianen* van *Amſterdam* anno 1457. 150 *a*

Hoorn, die van *Hoorn* weigerden anno 1560. aan die van *Amſterdam* 't Paal gelt te betaelen. 147 *b*. wierden 't echter ſchuldich verklaert. 148 *b*

Hoppe, mocht niemandt, ten tyden van *Willem* die by de *Vrieſen* doodt bleef, in Hollant gebruiken, dan die van zyn Rentmeeſters gekogt was 't worde van hem aan *Delft* vergunt, die te mogen koopen waar zy wilden, 120 *b*

Houte Huiſen, of houte wanden mogen na anno 1521. in *Amſterdam* niet gemaakt worden, en jaarlijcx doen een ſeker getal af te breken en andere van ſteen inde plaats te bouwen. 179 *a*

Huimetuyt, hoedt u voor de weerſtuyt een oude ſpreuk, waar van 't voorſte afkomſtigh. 198 *b*

Humfrid, Hartoch van *Gloceſter* trouwde met Vrouw *Jacoba*, 141 *b*. verlaat haar, 143 *a*

Huys beſtormer, wat die verbeurt, ſiet pag. 121 *b*

I.

INquiſitie in deſe Landen, ſware klagten daar over, 201 *b*. mede oorzaak vande Nederlandſe beroerten. 198 *a*

Inwoonderen van de Nederlanden, door *Duc d'Alva*, en zyn Bloedraad, alomme ſchriklijk vervolgt. 247

Jacoba, eenige Dochter van *Hartog Willem*, Grave van Hollandt &c. worde de Heerſchappye door haar Vader op gedragen 139 *b*. en door de Hoofden des Lands daar voor aangenomen 140 *a*. regeerde anno 1417. 141 *a*. 14 jaren oudt, trouwde met den Dolphijn van *Vrankrijk*, Soon van *Karel de ſeſte* 141 *a*. Trouwde na zijn doodt met *Jan van Brabant* 141 *a*, die zy verlaat, en waarom, trouwde met *Humfrid*, Koning van *Engelandt* zijn Broeder 141 *b*. deze Landen hebben een afkeer van haar is met *Hartog Flips* van *Borgonjen* in Oorlog. Staat de Landen van *Henegouw*, en Holland, af 143 *a*, Trouwt aan *Frank van Borſſelen* 143 *b*. ſtaat al haar regt vande Landen af, waarom, en op wat Conditien 144. ſterft twee jaren daar na. 144 *b*

Jacob de la Torre, Geheymſchrijver, ſpreekt met de Heer van *Brederode* 231. verklaart zijn uyterſte laſt: werdt met de nek aangezien: zijn Schriften onderſocht, en als in gyzeling gehouden: vertrekt weder uyt *Amſterdam*. 232

Jacob van Campen, zich uytgeevende voor Biſſchop vande Wederdooperen, word *t'Amſterdam* gevangen, en ſchrikkelijk gedoodt. 177

Jacob van Heemskerk, onder zijn beleyt en eenen *Willem Barentſz.* worden anno 1594. vier Scheepen om de Noordt na Ooſt-Indien te varen uytgeruſt 305 *a*. andermaal met zeven Scheepen 306 *a*. noch met twee Scheepen 306 *b*. komt na veel moeyelijkheit *t'Amſterdam* 310 *a*. Graffſchrift hem ter eeren, inde Oude Kerk *t'Amſterdam* 310. onder hem, en *Jan Grenier* anno 1601. acht Schepen na Ooſt-Indien uytgereet 313 *a*. verovert een Kraak 313 *b*. een andere Vloot onder hem als Admirael na *Spanjen*, zeilt de Bay van *Gibraltar* in 314 *b* taſt de Galjoenen aan, wordt geſchoten 315 *a*. tot *Amſterdam* begraven, ander Graffſchrift daar over 316

Jan Aartſz. van Alckmaar, een Mandemaker zynes handwerks, predikt dicht by de Stadt *Hoorn*, daar na buyten *Haarlem*. 206. anno 1566. op de laſtaadje buyten *Amſterdam*, omtrent vier uren lang, met een deftige wel ſprekentheit, 201. daar na in de minnebroers Kerk der ſelver Stede. 221 *a*

Jan Corneliſz. Rijp, commys op een ſchip om de Noort na Ooſt-Indien uytgereet, ſcheydt van *Willem Barentſz.* 307 *a*. komt van *Cola* weder te huys. 310 *a*

Jan de Vergaz, Hooft van de raadt der beroerte in de Nederlanden, een Godtvergeten en ombarmhertigh Menſche. 246 *b*

Jan Graves, *Spelle* gebynaamt, vervolgde de Hervormde ſchrikkelijk. 246 *a*

Jan Haring van Hooren, doet een ſtoute daad, in 't keeren van Spaanze Krygs-knechten anno 1573. 265 *b*

Jan Huybertſz. Schout tot *Amſterdam*, afgezet. 167 *b*

Ian Matyſſen, van *Haarlem*, op geworpen Propheet der Herdoperen tot *Munſter*, zend *Ian van Geel* in *Holland*, en waarom. 168 *a*

Jan van Arkel Treſorier van *Holland*, met Hartog *Aelbrecht* in Oorlog, en waarom, worde overwonnen 135 *b*. ſtaat tegen *Aelbrechts* zoon weder op: worde gedempt. 137 *b*

Ian van Beveren, voert heftigen Oorlog om de Heerſchappy deezer Landen te bekomen 141 *a*. anno 1420. in Oorlogh met de Biſſchop van *Uytrecht* 141 *b*. ſterft anno 1424.

is in den *Hage* begraven 142 *a*.
voorrechten van hem aan die van *Amſterdam* 142 *b*. hadde door een onwettigh Teſtament Hartog *Filips van Borgonjen* tot zijn Erfgenaam gemaakt. 143 *a*
Jan van Brabant, trouwde met Vrouw *Jacoba* 141 *a*. van haar verlaten en waarom. 141 *b*
Jan van Galen reyſt na *Livorno* 402. Opperbevelhebber der Hollandtze Vloot, in de Middellantze Zee, zijn moedige reden tot het volk 403 *a*. begint de Zeeſlag met *d'Engelze* 403 *b*. zijn been afgeſchoten, voorts afgezet 406 *a*. moedigde de zijne, ſtierf tot *Livorno* 406 *b*. tot *Amſterdam* in de Nieuwe Kerk begaven, Grafdicht op van *Galen* door *Ian Vos*. 406
Ian van Geel, na Holland, en Vrieſland gezonden 168 *a*. komt *t'Amſterdam* 170 *b*. reyſt na *Brabant* om hem t'ontſchuldigen 171 *a*. komt weder *t'Amſterdam*, leydt toe op die Stadt 171 *b*. zijn antwoord aan goet beleyt 174 *a*. op de Tooren van't Stadhuys doot geſchooten, van boven neder geworpen. 175 *a*
Jan Verhee, Schepen *t'Amſterdam* verwellekomt *Liceſter* op zijn tweede komſt aldaar. 302 *b*
Joan, Koning van *Denemarken*, geeft 1495. en 1498. verſcheyden Vryheden aan die van *Amſterdam* 162
Jood, een Jood *t'Amſterdam*, doet een ander doodſchieten 415. den hantdadigen gekregen, en geſtraft. 416
Iooſt Buyk Burgerhopman van *Amſterdam*, ſtilt de beroerte der Herdoopers aldaar 168 *a*
Iooſt Buyk, Burgermeeſter *t'Amſterdam* daar mede ſpreken de hervormde, en verwijten hem ſijn dubbelheit. 225 *b*
Juſtificatie van de Majeſtraat *t'Amſterdam*, voor d'Heeren *Andries* en *Cornelis Bikker*. 388
Juſtificatie van de Staten van Hollandt, voor de ſes gevangen geweſene Heeren. 390

K.

KAbeljauwze, en Hoekze twiſt in deeze Landen begonnen omtrent het jaar 1300. ontſtaan tuſſchen Moeder en Soon, om de regeering 125. breeken weder op, en geſtilt omtrent het jaar 1404. 136. anno 1444 Weder op gebroken 146. geheel geeyndigt omtrent het jaar 1488. 157 *b*
Kabeljauze, hebben tot haar hooft *Willem*, Soon van Vrouw *Margreta*, haar verbondt met malkanderen 125 *b*. hebben eerſt de nederlaag, daar na d'overwinning 126 *a* ſloopten veel Heeren huyzen, rechten een aanmerklijk ſtuk met eenen *Creuer t'Amſterdam*, aan 126 *b*. door *Willem* Hartog *Aelbrechts* Soon eenige gedoodt, 300 uyt *Haarlem* gebannen, plonderen 't huys te *Heemſteede*, en leggen 't in koolen 137 *a*. die twiſt geſtildt 146 *b* nedergelegt, door *Maximiliaen* 155 *b*. Speelden alom de meeſter 156 *a*. Belegeren de Hoekze binnen *Uytrecht* 156 *a*. daar werdt anno 1483. Vrede gemaakt, behouden d'overhandt, en metter tijdt verdwenen die land-verderffelijke oneenigheden. 157 *a*
Kalk-oven, eertijds buyten de Reguliers poort, niet verre van *Amſterdam*, afgekeurt. 179 *a*
Kalk-ovens, mogen op een myl na in 't ronde, van *Amſterdam*, niet gebouwt werden. 179 *a*
Kamp, worde den Poorteren van *Amſterdam* verboden. 122 *a*
Kampers, die van *Kampen*, verdragen met die van *Amſterdam* anno 1527. over't leggen vande Zee-tonnen, en 't Paal-geldt. 147 *b*
Kappelletje, eertijdts door eenen *Simon Slegt*, aande Zuyd zijde inde Oude Kerk alhier opgerecht, en waarom. 213 *b*.
Kapiteinen, ſes Opper-Kapiteinen, ten tijde der beroerte *t'Amſterdam* verkoren, en wie 215. wat de Wethouderen daar mede voor hadden 220 *b*. ontfangen een brief van de *Prins*: dieze zoeken uyt te werken: antwoorden daer op 222
Karel, gebynaamt de *Stoute*, zoon van *Filips van Borgonje* komt in zijn Vaders plaats anno 1467. 152 *a*. de Staten bewilligen hem een bede 152 *b*. veroorzaakt door 't opſtellen van Tollen, groote moeiten, ordonneerde over Zee driftige goederen 153 *a*. in Oorlogh met *Vrankrijk*, maakt beſtant 153 *a*. beleegerde *Nuys* anno 1474. 153 *b*. bleef dood anno 1477. in een veldſlag voor *Nancy*. 154 *b*
Karel, Hartog van *Gelder* met Keyzer *Karel* in Oorlogh, maakt anno 1536. Vrede met hem. 161 *a*
Karel, Soon van *Hartog Filips*, naderhandt Keizer, komt na zijn Vader, in 't bezit der Landen 160 *b* maakt anno 1536. vreede met Hartog *Karel* van *Gelder* 161 *a*. mondig geworden, ontſlaat zijn Moeye van haar Voogdy 163 *a*. onder zijn regeering de oproer der Herdoopers *t'Amſterdam*, en elders. *b* 163. doet haar vervolgen, en eenige ombrengen. *a* 165. laat vergeving afkundigen. *b* 165. Handveſten aan die van *Amſterdam* verleent, 179 &c. komt anno 1540. *t'Amſterdam*, 180 *b*. geeft anno 1555. de regeering aan ſijn Soon *Filips* over: trekt na *Spanjen*; aldaar overleden, anno 1557. 182
Kaſteel, *Duc d'Alva* wilde *t'Amſterdam* een kaſteel doen bouwen, wort afgekocht 253 *a*. de platte vorm hoedanigh het ſoude geweeſt zijn afgebeeldt. 252
Katte, een inſtrument, eertyds in Oorlogh gebruykelijk, wat dat geweeſt zyn. 142 *a*
't Katuyzers Klooſter *t'Amſterdam*, door Hartogh *Aelbrecht*, omtrent het jaar 1350 doen bouwen. 136 *b* daar in wyn en bier tot gebruyk, vry van Pacht in te leggen. 149 *a*
Kermis of jaarmarkt, wordt *t'Amſterdam*, in tydt verſet, daar na weder op den ouden voet gebracht, 407
Keur op 't ballaſten van de Schepen, 1544. door Keizer *Karel* geſtelt 180
Klachten van Prins *Willem de tweede*, voor de Staten van Holland, 355
Kinderen mogen haar Ouders goet niet verbeuren by hun leven. 131 *a*
Kinderſpel tot *Amſterdam*, over den handel van *Duc d'Alva* met de Nederlanden, 260
Klachte, vande Gemeente *t'Amſterdam*, over hare Wethouders, 201 *a* over de Inquſitie, bloedige Placaten, en nieuwe Biſſchoppen. 201 *b*
Klaas Gerrit Matyſſen wordt Schout te *Amſterdam*. 167 *b*
Klaas Heyn broeder van *Willem Dirkz. Bardez*, verlieſt zyn verſtant, en leevens middelen. 198 *a*
Klaas Louwen op een Galey gebannen, en waerom, 244 *b*
Kogel, een vuyrige Kogel inde Lucht verſpreit ſich boven *Amſterdam* 416 *b*
Koningin van *Engelant* doet de Staten, op ze-

op zekere voorwaarden byſtant 300 *a*
Koorwonder, verbeurde 3 pont 121 *b*.
't Koornmeeters Huysje op de Kolk, door *Helling* en *Ruychavers* volk beſtormt, meenden 't Stathuys te zijn. 276 *a*
Koren, veel koren wort in Hollandt verteert, ook tot drank gebruykt 434 *a*. weynigh koren waſt in Hollant 434 *b*. 't Koren ſeer duur 435 *a* inſonderheydt anno 1572. 435 *b*. ook anno 1623. 436. wat ordere de Majeſtraet ſtelde 437 *a*. naderhant van de Koning in *Vrankrijk* gevolght 438 *b*. de Koningh van *Spanjen* zoekt de toevoer van Koren te beletten. 438 *b*
Koren uit *Denemarken*, ſlaat af, komt ook uit *Brabant*, *Twent &c.* niet uit te voeren 439 *a*. Koren uit *Vrankrijk*, uit *Brabant*, Gezanten om Koren na *Moſcovien* 439 *b*. van daar komt Koren, de Koopliden wilden 't na andere plaatzen doen brengen 440 *a*. daar de H. H. Staten in verzien, 't koren ſlaat af. 440 *b*
Koren, anno 1662. zeer duur, daar over de *Majeſtraat t'Amſterdam* ordere ſtelde, worden met lootjes gehaalt, tot minder prijs als de zettinge 441. 't koren ſlaat af, wordt op de Stadts kooren huizen tegen duurte tot redding der Gemeente, opgeleit. 442
Kornelis Dobbeſſen, om de kleinheit van loon, leyde het Schouts Ampt *t'Amſterdam* af. 192 *a*
Kornelis Houtman, in Turkyen gevangen, biedt zijn dienſt aan, om op Ooſt-Indien te varen 311. wordt verloſt, en geeft d'Ooſt-Indiſe vaart te kennen 312. zijn eerſte reys derwarts, wanneer, en hoe te huys gekomen. 312 *b*
Kornelis Tromp, wort door *d'Engelze* zijn Schip ontvoert 402. ſpringt in de Zee, is in groot gevaar. 402 *b*
Kortswylige dingen, *t'Amſterdam* voor de verandering in de Godtsdienſt aldaar voorgevallen. 212
Krever, ſteldt zich *t'Amſterdam* aan als een verraader, wordt verraden, en onthalſt. 126 *b*
Krygsvolk van *d'Heer van Bredcroode*, komt voor *Amſterdam*, worden gekeert, ſchepen over in Waterlant 239 van haar Overſten verlaten, van de Graaf van *Megen* vervolgt. 240 *b*
Kruywagen, ten opzicht der Regeerders, wat dit woord betekent. 198 *b*

L.

Lanciers of Speer-ruyters omtrent 150 uyt *Amſterdam*, door 't Hoen een vry buyter, op een wonderlijke wijs omgebracht. 264
Land-vonniſſen, te halen tot *Amſterdam*, ten koſten van die in onrecht valt. 131 *a*
Laſtaedje *t'Amſterdam*, om die binnen te trekken, ontſtonden groote onenigheden 200. aldaar wort door *Jan Aertze*, deftigh gepredikt 210
Laſtgeldt van de Schepen *t'Amſterdam* te betalen, hoe veel, en door wie 't nu bevordert wordt. 148
Laurens Iacobz. Reael, en andere voornaame Burgers vertrekken uyt *Amſterdam*. 240. worden vervolgt, ontkomen wonderlijk, in groot gevaar op *Vlieland*, komen tot *Embden* 241
Leemte, door een *Amſterdammer* begaan zijnde, verbeurde hy tien pont 121 *b*
Lely-ſluys, een ſteene brug daar by, ingevallen. 413
Liceſter, Grave van *Liceſter*, ziet *Robbert Dudley*.
Lijfrenten, mochten die van *Amſterdam*, op haar Stadt ligten. 137 *b*.
Lodewijk de vierde, Keizer, aan matigt zich de regeering dezer Landen geeftze aan zijn Huysvrouw, Vrouwe *Margreta*. 124 *a*
Lootjes afgebeeldt, waar mede eenige die 't begeerden anno 1662. broodt beter koop haalden, als de zetting was 441 *b*. dat ook by d'oude Romeynen gebruykt is. 442
Luyterſe *t'Amſterdam* verzoeken te mogen predicken in de St. Olofs Kapel, worden uytgeſteldt. 221
Lumey, beleegerde *Amſterdam* 262. Breekt op, en hout ſchrikkelik huys. 263

M.

Magiſtraat, *t'Amſterdam*, ziet Amſterdamſe Wethouderen.
Margreta, Keyzerinne, huyſvrouw van *Lodewijk de vierde*, Keyſer, bekomt van haar Man de heerſchappye dezer Landen, ſtelt haar Soon Vooght daar over. *b* 124. Set hem af, en waarom, oorzaak der Hoekze en Kabeljaauze twiſt. 125 *a*. Hooft der Hoekze. 125 *b*. heeft eerſt d'overhandt, daar na de nederlaag, vlugten na *Engelandt*. behoudt door een verbondt, alleen *Henegouw* 5 jaren daar na kommerlijk levende, overleden. 126 *a*. beveſtigt de Stadt *Amſterdam*, onafſcheydelijk aan Holland 1346. ſtelde boeten op een dootſlag. 127 *b*. beveſtigde al de vorige hantveſten 128 *a*
Margareta, Moeye van *Karel*, naderhandt Keizer, in zyn onmondigheit, Landvoogdes over de Nederlanden. 160 *b*. van hem ontſlagen over deſe Voogdy. 163 *a*
Margareta van Parma, Baſtart-ſuſter, van *Filips* Koningh van Spanjen, tot Opper-Landvoogdes geſtelt, over de Nederlanden 190 *a*. haar worden drie Raden by gevoegt. 150 *b*. bewees ſonderlinge gunſt, aan *Willem Bardes*, doen Schout tot *Amſterdam* 194 *a*. ſtelt orde over de navriendſchap van de Regeerders te *Amſterdam* 201. Smeek-ſchrift der Edelen aan haar, wegen des Lands toeſtant overgegeven. 202. haar antwoort daar op 202 *b*. doet ter oorzaak van d'oneenigheden, een beſendingh aan den Koningh van Spanjen. 204. haar matiging over de Placcaten 204 *a*. haar ongenoegen over 't verdragh der Wethouderen, en de hervormde t'*Amſterdam*. 215. Zent de *Prins van Orangien* in Hollandt, 221 *b*. doet aanſlagen broeyen, tegen de Hervormde te *Amſterdam*. 225. bevordert het uytvoeren der bloedige Placcaten, tegen de hervormde 236. antwoort op het Smeek-ſchrift der Amſterdammers 243. Geeft de Landvoogdye van Hollant, aan de Graaf van *Boſſu* 245. Schrijft aan de Koning van *Spanjen*, rakende den Staat des Landts. 245
Maria, eenige Dochter van *Karel de Stoute*, tot Vorſtinne van den Lande gehuldight: met de Françoyſchen in Oorlogh 154. Handveſt van vrouw *Maria* over 't verkieſen van Schepenen *t'Amſterdam* 155 *a*. *Maria* trouwt aan *Maximiliaen*, naderhant Keyzer. 155 *b*
Marten Koſter, Artz, en Oudt Burgermeeſter t'*Amſterdam*, weygerden *Lyceſter* daar te verwelkomen 302 *b*
Maurits, *Prins van Orangien*, ziet *Prins Maurits*.
Maximiliaen van Hanin, Grave van *Boſſu*, word Stadhouder van Holland. 245
Maximiliaen van Ooſtenrijk, naderhand

Keizer, trouwt met Vrouw *Maria*, anno 1477. 155 *b*. anno 1478. in Hollandt, Zeelant, en Vrieſlandt gehuldigt. Dempt de Hoekze, en Kabeljauwze oneenigheden 155 *b*. ſtyft de Kabeljauwze, en doet haar byſtandt 156 *a*. wordt gevangen van de Gilden 157 *b*. vereert die van *Amſterdam* met de *Keizerlijke Croon, boven haar Wapen*, anno 1488. 157 *b*. noch andere Vryheden, met andere gemeen 157 *b*. ſtelde de Banpalen van *Amſterdam*, anno 1488. 158 *b*. ſtelde ordre over 't verkiezen van Burgermeeſteren binnen de tijdt. Ook van de naſchouw op de Diemer-dijk te doen. Doet de ſloten, van *Abkoude*, en *Vredelandt* in nemen 159 *b*. draagt de Landen aan zijn zoon Hartogh *Filips* over anno 1494. 160 *a*. ſterft in den jare, 1519. 160 *b*

Meyns Cornelis van Purmerendt, een Toveres, haar belydenis 183. binnen *Amſterdam* verbrant. 188 *a*

Mennoniſten tot *Amſterdam*, geordonneert de Borſtwceringen op te maken. 367 *b*

Minnebroeders, of Graauwe Monnikken, van de Hervormde zeer gehaat, en waarom. 217 *b*

Mylpaalen buyten *Amſterdam*, een Myl in 't ronde opgeregt, en waarom. 180 *a*

Moordt tot *Amſterdam* in 't *Jeruſalems Kruys* anno 1581. 291 *b*. door wie gedaan, en vonnis over den Moorder. 292

Moordt van een Jode aan een andere Jode, die hy liet doorſchieten 415. den moorder geſtraft. 416

Muyden, anno 1507 van de *Gelderſche* ingenomen. 160 *b*

Munſter, daar lyden de Herdoopers groot gebrek 170 *b*. *Jan van Geel* komt van daar in Hollandt. 168 *a*

N.

NAakt loopen vijf mannen door de Stadt *Amſterdam*, met bloote ſwaarden 165 *b*. anno 1535. liepender zeven Mannen en vijf Vrouwen naakt 169. worden gevangen 169 *b*. geſtraft. 170 *a*

Naerden van de *Gelderze* anno 1570. ingenomen. 160 *b*

Namen der eerſte Leeraars van de Hervormde Godsdienſt in Hollandt, zijn: *Ian Aertſz. van Alkmaar, Reinier Kant, Laurens Iacobſz. Reael*, &c. 206 *a*

Namen der eerſte Bewinthebbers van d'Ooſt-Indiſe Maatſchappye 312 *a*. daar na van andere, als mede in Zeelandt. 312 *b*

Naſchouw van de *Diemerdijk*, door die van *Amſterdam* te doen. 159 *a*

Nederlandtze beroerten, ontſtaan uyt het invoeren van de Inquiſitie, Nieuwe Biſſchoppen, en bloedige placcaten. 189 *a*

Nederlant, anno 1629. ſchrikkelijk bezocht met Oorlog, Peſt, en Duuretijden. 439 *a*

Nicolaes Ruychaver, met H. *Helling* onderleggen een aanſlag om *Amſterdam* te bemachtigen 274 *b*. *Ruychaver* gevangen, en in koelen moede doorſteken. 178 *b*

Nicolaes, beeldt van zilver, eertijds in de Oude Kerk tot *Amſterdam* anno 1578. in geldt verandert. 281

Nieuw Nederlandtze *Colonie t'Amſterdam* opgerecht anno 1656. 407. voorwaarden tot deſſelfs bevorderinge. 408

Noirkarmes, uyt laſt der Landt-Voogdes met Krygs-volk *t'Amſterdam*, zijn verrichting aldaar. 243

Noordt Hollandtze Schepen, wonderlijk uyt het Ys verloſt, anno 1573. 264 *a*

Noordt Hollandtze, reeden Schepen toe, tegen de Grave van *Boſſu* 267 *b* ſlaan tegen hem, Overwinnen, Vangen *Boſſu*. 269

Notificatie van d'E. Heeren van den Gerechte tegen de dreigende brieven van *Diodati* & *Swetoni* 415. een andere tegen de Jood, die een andere Jood had laten dood ſchieten. 416

Nova Sembla, hoe anno 1594. bevonden wiert door *Willem Barentſz.* en de zijnen 305 *b*. nader berecht daar van anno 1595. 306 *b*. daar bleef het Schip van *Willem Barentſz.* 't Volk timmerde daar een huys 307 *b*. ſtrenge kouwe, en onweder, de Son blijfter 80 dagen onder de kimmen 308 *a*. hoe een Koning van *Nova Sembla* door 't bootsvolk getrokken wordt: die van daar vertrekken. 308 *b*

O.

OFficien, Ampten, binnen *Amſterdam* door de Majeſtraet te begeven. 138 *a*

Onderſcheyt van koude en warme Landen, in veel of weinig eeten. 433

Oneenigheden, in alle de deelen van de Wereldt omtrent het jaar 1300, en daar na, ook in Nederlandt, de Hoekze en Kabeljauze 25 *a*. daar na door d'Inquiſitie, nieuwe Biſſchoppen en bloedige placcaten ontſtaan. 201 *b*

Oneenigheden in *Amſterdam*, tuſſen *Hendrick Direkſz.* Burgermeeſter, en *Willem Bardes* Schout 193. waar uyt ontſtaen 192 *b*. om het verbodt van kooren uyt te voeren 200. over het binnen trekken, en bebouwen van de laſtagie, 200 *a*. daar noch by quam, d'oneenigheden met die van de Hervormde Godtsdienſt. 201

Oneenigheden tuſſchen de Remonſtranten, en Contra-remonſtranten veroorzaakt inde Nederlanden, ook *t'Amſterdam*, veel onluſte 318. waar in die eerſte beſtont 317 *a*. worden door *Fredrik Hendrick* Prince van *Oranjen* geſtilt. 332 *a*

Oneenigheden anno 1650. tuſſchen d'Algemeine Staten, en die van Hollandt, over 't afdanken van 't Krijgs-volk 345, daar van wordt gepredikt 345 *b*. en geſproken 349. door een generale Amniſtie by gelegt. 392

Ongemeene goet koop van eetwaren en andere dingen, omtrent de jaren 1464 en 1473. 150 *b*

Onroomze *t'Amſterdam*, rechten nieuwe oproer aan 215. worden geſtilt 216 *a*. bedrijven grooten moetwil 216 *b*. berooven Kercken en Klooſters, Haten uytſteekende, de Grawe Monicken, en Chartoizen. 217

Oorzake der Nederlandze beroerte waren, d'Inquiſitie, nieuwe Biſſchoppen, en bloedige placcaten. 189 *a*

Ooſterlingen, met *Filips van Borgonje* in Oorlog anno 1438. 144. maken een beſtandt van 12 jaren 145 *a* Bieden de Wethoudren *t'Amſterdam* hun dienſt aan tegen de Hervormde. 236 *b*

Ooſt Indien, door *d'Amſterdammers* eerſt bevaren anno 1595. 311. naderhand op diverſe tijden, als anno 1598. 1599. 1601. pag. 312

Ooſt-Indiſche Maatſchappije, hoe begonnen, namen van d'eerſte Bewinthebbers 312 *a*. en andere naderhant

derhant 312 *b.* doet groote voordeelen zijn den anderen inde weeg 313. door de Staaten vereenigt anno 1602. 314 *a*

Oproer der Herdoopers, anno 1535. onder Keyzer *Karels* regeeringh, waar uyt ontſtaan 163 *b.* eerſt in Hoogduitſland, daar na *t'Amſterdam* 164. in die Stad anno 1535. in Juli weder geeyndigt. 178 *b.*

Oproer der Hervormde *t'Amſterdam*, waarom veroorzaakt 289. eynde van dien. 290

Oproer *t'Amſterdam*, teegen de Remonſtranten 319. ander oproer van jongens en Graauw 320. door de Majeſtraat geſtuyt 322. Placcaat daar tegen 323. wat volk dit oproer aanrichten 323 *a.* anno 1626. wiert'er een huys geplondert, eenige doodtgeſchooten 329. vergadering op de St. Antonis Markt 329 *b.* wordt bezet, en vertrecken 330. ander placcaat tegen dit huys-plonderen 330 *b.* door zijn Princelijke Excellentie alles ter nedergeleyt. 332 *a*

Oproer in verſcheiden Steden, om de Boter-pacht 335. te *Haerlem* ook *t'Amſterdam*, wordt daar geſtilt 335. en ondertuſſchen een Vrouw by de Nieuwe Markt verdronken. 336

Oproer *t'Amſterdam*, by 't Weſt-Indishuys, om de buyt van *Piet Heyn.* 338

Oproer *t'Amſterdam*, door moetwillige Bootsgezellen 1652. daar over twee met de doodt geſtraft 395. daar uyt ontſtaat rumoer, en worden eenige Burgers doodt geſchoten 399. de ſchuldigen nagevocht 400. twee Bevelhebberen vluchten, Weduwen en Wezen werden begiftigt. 400 *b*

Ordere op het vuren aan de Zee-kuſten van Holland, en op *Urk.* 148

Ordere van de *Majeſtraat t'Amſterdam*, tot vermindering van duurte in Granen 437. dat den Koning van *Vrankryk* anno 1626. volgde 438. andere ordere van de *Majeſtraat t'Amſterdam*, anno 1630. 440 *a*

Ordere van haar Ho: Mo: tegen 't vervoeren van Koren op andere plaatzen. 440 *b*

Ordere van de *Majeſtraat t'Amſterdam*, anno 1662. in duurte van Granen. 441

Ordere der oude Romeinen in tijden van Duurte, in Granen. 442 *b*

Ordere van de *Majeſtraat t'Amſterdam* anno 1655. in de ſterfte, wegen voorkoming van beſmetting geſtelt 444 *a.* anno 1664. in gelijke ongelegentheit, vernieuwt. 445

Outgert Cornelisz. binnen *Amſterdam* onthooft. 243 *b*

Overſten van *Brederoos* Troepen, verlaten haar volk, onverziens op de Zuyder Zee gevangen, en eenige geſtraft. 240

Overtoom buiten *Amſterdam*, wilde de *Prins* doen doorgraven. 377 *a*

P.

PAal-geldt, te ontfangen, aan *d'Amſterdammers* anno 1452. toegeſtaan 147 *b.* hoe veel daar voor betaalt, en door wie 't bevordert wordt 148. naderhand aan *d'Enkhuyzers* toegeſtaan, die nader met die van *Amſterdam* daar over verdragen. 148 *a*

Paren, *t'Amſterdam* zijn anno 1664. in de Kerken, en 't Stadthuis getrouwt 1977 paren. 446 *b*

Pachten van *Amſterdam* mogen niet door de regeerende Heeren of haar Dienaars worden aangenomen. 142 *b*

Pacht van 't Bier van elk vat een duyt bracht anno 1559. tot *Amſterdam*, op vijf-en-tzeventich guldens word van *Filips* aan de Stadt verkocht. 189 *b*

Pacht van 't Hamburger Bier, anno 1556 tot *Amſterdam*, 12 ſtuyvers van de 30 tonnen, bracht jaarlijx op omtrent zeventigh guldens. 190 *a*

Pamphuys, daar op geen ballaſt uyt te ſmijten. 180 *b*

Partyſchap van Schoutiſten, en Mr. Hendrik Dirckiſten, tot *Amſterdam.* 199 *b*

Penning, ten tijde van de beroerte in de Nederlanden, tot *Vyanen* geſlagen, en hoedanig. 203

Peſt tijden *t'Amſterdam*, verſcheidene geweeſt 442. de *Majeſtraat t'Amſterdam* ſtellen ordere in de Peſt tijdt anno 1655. 444 *a.* en vernieuwen 't in de Peſt tijdt anno 1664. 445 *b.* de Staten van Hollandt doen de Geneesmeeſters middelen beramen, tegen de Peſt 445 *b.* dat de Peſt anno 1664 van *Algiers t'Amſterdam* zoude gebracht zijn 446. openbaarde haar eerſt op Kattenburch. 446 *a*

Petrus Plancius, Predicant tot *Amſterdam*, bevordert *Amſterdams* welvaren. 333 *b*

Pieter Colijn inder tijd, Burgermeeſter tot *Amſterdam*, valt tot d'oproerige Herdoopers in, wordt vermoort. 173 *a*

Pieter Corneliſz. Boom, Burgermeeſter *t'Amſterdam*, belet de Leuze door *Liceſter* te geven 303 *a.* doet eenen *Rodenburg*, uyt de Krygsraadt vertrekken. 303 *b*

Pieter Glaeſſen Zeventpenning, tot *Amſterdam* gegeezelt, en op een Galey gebannen. 249

Pieter Martzen Lakenkoper, van *Meerkerk*, doet een Schrickelijke moordt tot *Amſterdam* 291, op wat manier, en vonnis over hem 292. Hoe geſtraft 294 *a*

Pieter Pieterzen, eertijds Schout tot Amſterdam, een hart vervolger der hervormde, vlugt ſeer verbaaſt, 217 *a*

Pieter deWit, een ſeer geacht man, raakt *t'Amſterdam* in lijden. 247 *b.* zijn beſchuldiging, wert onthalft. 249 *a*

Placcaten, bloedige Placcaten in de Nederlanden getracht in te voeren, klachte daar over 201 *b.* door de Landvoogdes bemachtight 204

Placcaet vande Staten en den Prins, waar by die van *Amſterdam*, haar goederen te koop wierden geſtelt. 272 *a*

Placcaat vande Wethouderen *t'Amſterdam*, tegen d'afgeſonderde vergaderingen, het plonderen der huyzen; en paſquillen, ten tyde der Remonſtrants eerſte vergaderingen 323. een ander Placcaat ten ſelven eynde. 330

Placcaat vande Staten van Hollandt, appróbeerende het verzetten van de Majeſtraat *t'Amſterdam*, door den *Prins* gedaan 327

Placcaat vande Wethouderen *t'Amſterdam*, tegen de oproerige van de Boter pacht, 336. tegen d'uytſtroying van grote laſteringen en logenen, tegen haar E. Achtbare. 382

Platinge aan den Dijk van *Ypeſloot* te maken. 147 *a*

Pontus Heuterus dwaling aangaande de Scheepvaarden der Hollanders, ook die van *Amſterdam* wederleyt 130 *b*

't Poort-

't Poortſchap van *Amſterdam* namelijk 't groot Poorterſchap, koſt nu vijf hondert guldens. 134 *b*
Poorter van *Amſterdam*, mach niet kampen. 122 *a*. als hy rooft of brandt, wat dan verbeurde. 122 *a* hem benoorden de *Maze* niet te bezetten, 122 *a*. vermag in de bouw en oogſt ſes weken uyt de Stad te zyn, 122 *a*. buyten de Stadt belegen, zal door zyn Meede-poorteren mogen ontſet worden, 122 *a*. ſal 's Heeren regt ſterken. 122 *a*. hem of zyn goederen benoorden de *Maſe*, niet te bekommeren 136 *a*. voor anno 1652. poorter, of daar na in 't groot Poorterſchap, verbeurt in geval van miſdaad, zyn lyf, en hondert gulden uyt zyn goet. 137 *a*
Poorter van *Amſterdam*, zal den Heer dienen tot zyn wille, na haar macht 122 *a*. zyn tol vry in al de Graaflijkheyts tolle. 121 *a*. en 122 *b* haar niet zeventuygh te dagen, dan tot koſten van die in onrecht valt. 142 *b*. haar goederen ook elders gelegen, geen ongelden te betalen, als in *Amſterdam*, uyt genomen jaarſchot, dijk en weggeldt, &c. 121 *b*
Predicanten, van de hervormde Godsdienſt, Prediken by *Hooren*, buyten *Haarlem*, ſpreken de Burgermeeſteren *t'Amſterdam* ſeer vrymoedich aan. 206. een van hun predikt tot *Overveen* uyt Epheſ. 2. v 10. 207. ſes hondert gulden op ieder van hun lijſt gezet. 208 *a*. twee van haar doen den eedt van getrouwigheyt, in handen van Burgermeeſteren *t'Amſterdam*, 220 *b*. die haar beloven te beſchermen, preken inde Minrebroeders Kerk *t'Amſterdam*. 221 *a*
Predicatien vande hervormde Godtsdienſt beginnen in *Vlaanderen* en *Brabandt*, anno 1565. ook alomme in Hollandt, 204 *b*. nam eerſt in 't heimelijk aanvang, 203 *b*. de Landt voogdes trachtſe te beletten, maar vergeefs. 205 *a*
Prins Frederik Hendrik overleden anno 1647. 341 *a*
Prins Maurits, zet de Waardtgelders af ook *t'Amſterdam*, 325. verzet daar de Majeſtraat. 326
Prins Willem van Oranjen, d'eerſte, ziet *Willem Prins van Oranjen*.
Prins Willem de tweede, kant zich tegen die van Holland anno 1650. in 't afdancken van de Landts Krijgsmacht 347 *a*. zijn verder voorſtel, aan d'Algemeine Staten 347 *b* Komt mede in beſending aan de Hollantſe Steden, zijn voorſtel, tot *Dordrecht* 351. komt te *Schoonhoven* te *Gouda* en *Gorkum*, daar die van *Amſterdam* by hem komen 353 *a* Voorts in andere Steden, ook *t'Edam* daar die van *Amſterdam* weder by hem 353 *b*. komt ook *t'Amſterdam*, weigert met de Heeren te eeten 354 *a*. verzoekt inden Raadt te mogen komen, wort geweygert vertrekt door een onvermoedlijke weg 355 *b*. komt te *Haerlem*, inden *Hage*, word bedankt 355 *a*. zijn klachten voor de Staten van Hollandt 355 *b*. geeft een matiging wegen 't Krijgsvolk over 357 krijgt de koorts 358 *b*. beſluyt tot dadelijkheit tegen *Amſterdam* 365 zent'er Krijsvolk 366 *b*. doet zes Heeren gevangen nemen 370. en na *Louveſtein* voeren 372. maakt alles aan de Heer *Kats* bekent 371. komt tot *Amſterveen* 373. ſpreekt met die van de Stadt 374. eenige van zijn volk gevangen 376. voorſlag van den *Prins* om 't Water te lozen 377 *a*. beweegredenen aan de zijde van zijn Hoogheyt tot het verdrag 377 *b*. hoedanigh het zelve 378. en 't ſeeparaat Artijkel 379 *b* zijn Hoogheyt en 't Krijgsvolk vertrekken 381 *a*. wordt van eenige Landtſchappen over dit doen bedankt 382 *b*. Hoe de *Prins* zich draagt tot *Haerlem*, in 't verkieſen van de Majeſtraat 383 *a*. wordt krank en ſterft 383 *b*, hoedanigheyt van zijn zieckte 384 *a*. acht dagen na zijn overlijden, baarde zijn Huysvrouw een Soon 384 *a*. twederley gedachten over zijn doodt. 384 *b*
Prins Willem de derde geboren anno 1650. acht dagen na zijn Vaders overlijden. 384 *a*
Prijs van verſcheyden eetwaren en andere dingen anno 1548. *t'Amſterdam* 151 *b*. Veranderen anno 1540 ſchielijck in prijs. 180 *b*
Punten der voldoening, of 't accoordt tuſſchen de Staten, den *Prins*, en die van *Amſterdam* anno 1578. 283. andere Punten van verdrag anno 1581, met die van *Amſterdam* gemaakt. 294

Q.

QUaak-borde te houden, binnen *Amſterdam* verbooden. 134 *a*
Quytſchelding van Hartog *Aelbrecht* over een breuke, door die van *Amſterdam*, aan die van *Kuilſteert* begaan. 129 *a*

R.

RAadt van Staten, door den Koning van *Spanjen* opgericht. 191 *a*.
Raaden van *Margreta van Parma*, wie daar toe verkooren, en haar bedieningen. 189 *b*
Rechtszaken kort af te doen. 158 *a*
Regeerders der Stadt *Amſterdam*, in 't kort aangewezen 192 *a*. ziet vorder van haar bedrijf, op Amſterdamze Wethouderen.
Reglement van *Fredrik de Tweede* Koning van *Deenemarken* waar na zich *d'Amſterdammers* in den Handel zouden ſchikken. 181
Reguliers Klooſter, eertijds buyten *Amſterdam* daar mochtenze voor haar gebruyk Wijn en Bier in leggen zonder pacht te betalen. 149 *a*
Reinier Pauw, tot Opperhooft van de zes Opperkapiteynen ten tijde van de beroerte *t'Amſterdam* 215. verantwoord hem tegen 't doen der Wethouderen omtrent het verdrag. 220
Rem Biſſchops Huys, worde geplondert ten tijde der Remonſtranten, en hoe geſluyt. 321
Remonſtranten, waar van die naam, verzoeken een Synodus 317. d'oneenigheden tuſſen haar, en de Contra-remonſtranten, veroorzaakten groote onluſten 318. haar eerſte vergadering *t'Amſterdam* 318 *b*. raakt in oproer; tweede vergadering, mede geſtoort 319. Eenige Remonſtranten worden door Jongens en Graauw vervolgt, en ontſtont daar groote moeyte uyt 320. placcaat van *d'Amſterdamze* Wethouderen, tegen haar vergaderingen 323. worden door 't Synodus Nationael anno 1618. tot *Dordrecht* in 't ongelijk geſtelt 328. haar vergaderingen nochmaals verboden 330. Bouwen t'*Amſterdam*, een Kerk 332 *b*. en prediken onbekommert. 333 *a*
Rente van geld, dat iemant eertijds leende aan de Stad van *Amſterdam*, zoude

zoude zijn den 12 Penning. 138 *b*
Robbert Dudley, Grave van *Liceſter*, door *Elizabeth* Koningin van *Engelandt*, komt in de Nederlanden anno 1586. werdt heerlijck ingehaalt 300 *a*. van de Staten tot Algemein Overſten van de vereenigde Geweſten aangenomen, daar door veel onheyl veroorzaakt 300 *b*. alzoo hy 't misbruykt, laat tot *Amſteraam* Roſenobels munten, reyſt van Stad tot Stad 301 *a*. komt tot *Amſterdam*, hoe hy ingehaalt is 301 *b*. wordt heerlijk onthaalt, doch een hinderlaag ſchutters paſſen op hem 302 a. komt ten tweedemaal *t'Amſterdam*, van wie verwellekomt 302 *b*. de Kornellen, en Hopluyden zijn by hem te gaſt, hy verzoekt de Leuze te mogen geven 303 *a*. zijn oogmerk in dit alles, hy vertrok na *Utrecht*, en na een twee jarige regeering na *Engelandt*. 303 *b*
Rooms gezinden *t'Amſterdam* trekken gewapent tegen de Herformde aan, 227. daarie medé ſpreken, 228 *a*. wilden de Graaf van *Megen* niet helpen uytkeeren, 240
Roſenobels, worden tot *Amſterdam* door ordere van *Liceſter* gemunt. 301 *a*

S.

S *Amoyeden* Godt hoedanig, weg gevoert zynde, wederom gehaalt 306 *b*
Schatting der Hollandſe Steden anno 1426. waar uyt men haar gelegentheyt omtrent de gemeene middelen in die tyden kan afnemen. 143 *b*
Schatting van den hondertſten penning eens, den twintighſten der onroerende goederen, en den tienden der roerende goederen, ſoo dikwils die ſouden worden verkogt, eyſte *Duc d'Alva*, en 't geen der opvolgde. 254 *b*
Scheepen van de Noort-hollanders wonderlijk uyt het ys verloſt, 264 *a*
Schepen over Pamphuys ſullende zeylen, hoe diep te ballaſten. 180
Scheep-ſtrijt inde Bay van *Gibralter*, met de Spaanſche, door *Jacob van Heemskerk*. 314
Scheepſtryt van *Jan van Galen*, tegen d'*Engelſe*, voor *Livorne* neemt zyn begin, 't getal der Scheepen, gruwelijk gevegt, 403. C. *de Boer* van *Enkhuyſen* bevegt Appelton, 405 *a*. Appelton wanhopigh, wort belet geeft ſich over 405 *b*. hoe die ſtrijt eyndigde. 406
Scheepvaarden, achter 't Noorden om na Indien onderleyt. 305. d'eerſte tocht anno 1594. 305 *a*. de tweede, 306 *a*. de derde, door die van *Amſterdam*, anno 1596. onderleyt 307. na Ooſt-Indien, door *C. Houtman* aangeweſen, de gewoonlijke weg anno 1595. 312 en hoe voortgezet. 313
Schepenen van *Amſterdam*, haar eedt niet tegen te ſpreken 121 *b*. hoe na den anderen bevriend mogen zijn 134 *b*. wanneer, en hoe veel jaarlijcx te kiezen 148 *b*. uyt en door wie gekoren werden 155 *a*. In plaats van zeven zullender jaarlijcx negen zijn, en twee van hun oudt blyven. 190 *a*
Schimp-dichten op eenige bedryven van de Rooms-gezinden *t'Amſterdam* 213. op *Duc de Alva*, in 't latijn wegen den tiende penning. 259
Schip, zoo groot als een Blokhuys, de *Katte* genaamt, anno 1427. tot *Amſterdam* gebouwt. 142 *a*
Schouts-Ambacht aan de Stadt verpligt, en waarom 192 *a*. door *W. Bardes* weder aan de Graaflijkheit gebracht 192 *b*. de Stadt bekomt het weder. 197 *b*
Schout, Schepenen, of Raden der Stad *Amſterdam*, eer daar toe mogen komen, zullen zeven jaren Poorter zijn, en na anno 1652. zoo lange in 't groot Poorterſchap. 134
Schuldenaars, mogen *t'Amſterdam* in Gyzeling gezet worden. 160 *a*
Schutteren *t'Amſterdam*, daar uyt ten tijden der beroerte, zes Opper-kapiteinen gekooren, en wie 215. wat de Wethouderen daar mede voor hadden. 220 *b*
Setting van 't geldt, tot verleeging in deze Landen, ſchadelijker dan de voorgaande Oorlogen. 157 *b*
Synodus Nationaal, gehouden tot *Dordrecht* 1618 daar in zijn de Remonſtranten in 't ongelijk geſtelt. 328.
Sluyzen in de Middeldam *t'Amſterdam*, te verleggen, of vernieuwen, volgens ordere anno 1387. 130
Smeeck-Schrift der *Amſterdammers*, aan de Hartogin van *Parma* 242 en antwoordt daar op. 243
Smeekſchrift der Edelen aan *Margreta van Parma* ter oorzaak van d'*Inquiſitie*, en andere zwaare drukkingen en antwoordt daar op. 202
Smeekſchrift der Hervormde aan de Wethouderen *t'Amſterdam* 232 *b* een ander aan de zelfde Heeren. 237 *b*
Soney doet de *Sardammer* Sluys beſchanzen, en een ſterkte te *Nieuwendam* op werpen 363. neemt de *Diemerdijk* in, worde op de vlugt geſlaagen 265. verſterkt zich op 't nieuw 266 *a*. neemt de *Diemerdijk* weder in 266 *b*. benaauwt *Amſterdam* 280. Vaart voort met die Stadt tebeſchanzen. 282 *b*
Souverainiteyt van de Landen, door de Staten van Hallandt den *Prins* aangeboden, door hem afgeſlagen 291. naderhant den voortgang door *Amſterdam* en *Goude* verhindert 297. met det den *Prins* zijn doodt nagebleven 299 *b*. aan *Liceſter* opgedragen anno 1586. daar uyt veel onheyls voortquam. 300 *b*
Spaanze zoecken de vaart der Hollanders en Zeeuwen op Ooſt-Indien te hinderen, haar Scheepen geſlagen 313 *a*. keeren haar tot liſt 313 *b*. zoeken 't met macht tegen te ſtaan worden in de *Bay van Gibralter* geſlagen. 314
Spreckwoordt, *al konje Klappen als Brugman*, van wie afkomſtig 150 *b*
Spitsbergen, hoedanich Landſchap op de hoogte van 80 graden veel Rotganzen daar op. 307 *a*
Spreuk, een laſterlijke ſpreuk der Roomsgezinden, wordt vernielt 213
Spreuk op een bordt voor 't Stadhuys *t'Amſterdam*, door de Wethouderen en waarom opgerecht. 301 *a*
Staart Sterre anno 1664. verſchenen 416
Staaten, d'Algemeine Staten, verzoeken anno 1650. die van Hollandt, 't afdanken der Krijgs-macht, de Staten 345 *b*. brief van haar Ed: Hoog Mog. over die zaak 347. Schrijven aan de Stedehouderen 347 *b*. nemen beſluyt om beſending te doen aan de Hollandtze Steden 348. bedancken de gemachtigde, daar over 355 *a*. nemen de zaak tot ſtilling der oneenigheden, byder handt 375. doen een beſending aan de *Prins* 375 *b*. na dat alle deze oneenigheden ter nedergelegt zijn, maken een generale amniſtie. 392

Staaten der Nederlanden, ſtaan dapper verzet over *Duc d'Alvas* Schatting van den tienden Penning en anders 254 *b*. geven reden van deſſelfs onmogelijkheit 255. ſtaan den twee honderſten penning eens en 20 tonnen Gouts jaarlijcx, zes jaren aan een volgende toe 255 *b*. maken ſwarigheyt in 't afkondigen van 't Plac. wegen de ſchatting 257 *a*

Staten van Hollandt en *Zeelandt*, nemen voor een aanſlag op *Amſterdam* uyt te voeren 273 *b*. Ontſchuldigen haar by den *Prins* om dat hem daar in niet gekent hadden 279 Houden aan *Amſterdam* te bemachtigen, het koſte wat het wilde 280 verdragen anno 1578. met die Stad 283 *a*. anno 1581 op 't nieuw met haar geaccordeert 294. doen een bezending aan de ſteeden *Amſterdam* en *Goude*, om den *Prins* tot opper Bevelhebber aan te nemen 298 zochte vergeefs hulp by *Vrankrijk* 300. verkrijgen 't van Koningin van *Engelandt* 301. nemen *Lyceſter* tot algemeyn overſten aan. 300 *b*

Staten van Hollandt, bieden den *Prins van Oranjen*, dat Graafſchap aan 291. gaan daar mede voort anno 1583. 297 *b*. door *Amſterdam* en *Goude* verhindert, doen bezendinge aan haar 298. door 's Princen doot in haar toeleg gehindert 299 *b*. kennen goet het verzetten van de Majeſtraat *t'Amſterdam* 327. zoeken omtrent het jaar 1650 haar laſten te verminderen 344 *a*. ſtellen 't voor, worden tegen geſproken 344 *b*. geven reden van haar voorſtel 345 *a*. Zeelandt ſtaater tegen 345 *a*. worden door de Staten afgemaant 345 *b*. ſtellen eenige punten voor 346. en haar voornemen in 't werk. 347 *a*

Staten van Hollandt, geven antwoord over de bezending aan de Hollandtze Steden 349 *a*. haar afgezonden, ſpreken tegen de zelven 348 *a* blijven by haar opzet 349 *b*. zoeken de bezending tegen te houden 350. vergaderen, de *Prins* valter klachtigh voor, over die van *Amſterdam* 355. komen niet over een in 't afdanken van 't Krygsvolk 357. antwoorden op de matiging by den *Prins*, en Raadt van Staten, voorgeſteldt 359. doen een voorſlag omtrent d'ongelegentheit van *Amſterdam* 375. en een bezending aan die Stadt 375 *b*. voegen haar in 't verminderen van 't Krygsvolk, na d'andere Landtſchappen 381 *b*. rechtveerdigen het doen van de gevangen geweezene Heeren 390. geven een bericht, en wederlegging, tegen de redenen van zijn Hoogheit uyt. 391

Stadthouders over byzondere Landtſchappen, van *Filips* Koning van *Spanjen* geſtelt in de Nederlanden. 190 *b*

Stapel-recht tot *Dordrecht*, daar van zijn d'*Amſterdammers* vry. 134 *b*

Steden in Nederlandt vallen af van den Koning van *Spanje*, en kiezen des Princen zijde. 261

Steenebrug, valt *t'Amſterdam* in. 413 425 *a*

Sterften tot *Amſterdam* van tijdt tot tijdt 442. voornamelijk anno 1602. 442 *b* en weder anno 1623. 443 *a*. anno 624. 443 *b*. als mede anno 1635. en anno 1655. anno 1663. en 16 4. 444. 't getal der dooden in de ſterften anno 1663. en 1664. in yeder week *t'Amſterdam* begraven. 445

Storm winden, en aardbevingen *t'Amſterdam*, en elders 424 ſchrikkelijke ſtorm wint anno 1660. tuſſchen 18 en 19 December. 425

Straten, en Stegen *t Amſterdam*, daar zijnder 257. 446 *b*

Straten, Stegen, en Graften of Burgh wallen zijnder 300. 446 *b*

Swolze, die van *Swol*, zijn Tol vry *t'Amſterdam*, volgens den brief van 't verdrag anno 1469. gemaakt. 149 *b*

T.

T'Appen van Wijn of Bier, mogt eertyds niet dicht by *Amſterdam*, maar buyten eenige palen geſchieden. 179 *b*. eenige verandering daar in, en hoe het nu is. 180 *a*

Tertianen vertrekken 1457. uyt *Amſterdam* na *Hoorn*, en waarom. 150 *a*

Tollen, zware tollen op eetwaren door *Karel de Stoute* ingeſtelt, veroorzaakt veel onluſt. 153 *a*

Tol vry te zyn aan d'*Amſterdammers*, vergunt, in al de Graaflijkheits tollen. 121 *a*. 122 *b*. ook inde Burggrave van *Leydens* landen, uytgenomen inde Jaar-markten, te *Vlaardingen*, *Voorſchooten*, en *Valkenburgh*. 129 *b*. te *Schoonhooven*, en *ter Goude*, 135 *b*. inde markt-tollen tot *Worcum* en *Heuſden*, 138 *a*. tot *Swol*, 149 *b*

Toveres, *Meyns Cornelis van Purmerent*, in 't lange haar belydenis verhaaldt, 183. binnen *Amſterdam* verbrandt, 188 *a*

Tovereſſen, en Moeder, en haar twee Dochteren binnen *Amſterdam* ten vyere gedoemt, 188 *b*

Tulpen, anno 1637. wonderlijk en tot een ſeer hoogen prijs gereſen, 339. een tulp voor 5200. gulden verkocht, hoe genaamt, 340 *a* den tulp handel vervalt, placcaat op de twiſten daar uit ontſtaan, als ook een Gedicht daar over. 340 *b*

Turf, een mijl in 't ronde buyten *Amſterdam* geen Turf te graven. 160 *a*

Tweedrachten *t'Amſterdam*, tuſſchen Schoutiſten, en die van *Mr. Hendrik Dirkz.* 199 *b*. om d'uytvoering van 't kooren, en 't bebouwen van de laſtagie. 200

Twee Gebroeders *t'Amſterdam* Wapenen malkanderen, om verſcheyden oogmerken, en hun geſprek daar over. 227 *a*

U.

U*Yrecht*, daar trekken anno 1517 de Gelderze na toe. 160 *a*. van de Biſſchop *David* van *Borgonje* belegert, 156 *a*

Utrechtze, in Oorlogh met *Jan van Beyeren*, leggen die van *Amſterdam* lagen, 141 *b*. ſlaanze verbaaſt op de vlugt. 142 *a*. van haar Biſſchop *David van Borgonje* belegerdt, en waarom, van d'*Amſterdammers* geſlagen, 156. maken anno 1483. vrede met haar Biſſchop 157 *a*. vereenigen de Staten, met die van *Amſterdam*. 282 *b* en 283 *a*

Uytwatering van verſcheydene inden *Amſtel*, door de Dam-ſluys, tot in 't Ye, volgens den brief anno 1413 gegeven. 139

V.

V*Aart* op der *Goude* te mogen doen maken door die van *Haarlem*, *Leyden*, en *Amſterdam*, op welke conditien. 158 *a*

Vaart achter 't Noorden om na *Indien* wanneer, en door wie onderleyt, 305. ten tweedemaal, 306. noch eens door die van *Amſterdam* 307 ook door eenen *Henry Hudſon* 310 *b* maar

maar alle onverrichter zaak geeyndight. 310 b
Verdragh tuſſchen *Wolmar* Koningh van *Denemarken*, ende Anzee Steden, anno 1369. gemaakt, 133 a
Verdrag tuſſchen de Wethouderen, *t'Amſterdam*, met de Hervormde 214. een ander verdrag. 218
Verdrag der Staten en Prins, met die van *Amſterdam* anno 1578 gemaakt en op welke conditien, 283. anno 1581. een ander verdrag geſloten 294. en wanneer, 296 b
Verdrach tuſſchen ſijn Hoogh. *Prins Willem de 2.* en die van *Amſterdam*, 1650. 378. Separaat artijkel. 379
Verklaring van de *Hr. van Somerdijk* aangaande de belegering van *Amſterdam*. 385
Verſchillen der Predicanten, inde Nederlanden, anno 1609. waar in die beſtonden, 317. daar door groote onluſten ontſtaan. 318
Verwoeſtingen der Stad *Amſterdam* overgekomen, 419
Viſſcheryen, 't Goudewater en de Maat anno 1389 door Hartog *Aelbrecht* aan die van *Amſterdam* verpacht. 131 a
Vliſſingen valt af, van den Koning van *Spanjen*, en *Duc d'Alva*. 259 a
Vogel, een Vogel doet vreemde bedryven anno 1636. *t'Amſterdam*, worde geſchoten 339
Vogelwijk, zoude met een zomerdijk bedijkt worden, en Heemraden daar over te kiezen 136 a. tot daar toe *Amſterdams* vryheyt 1411. aan de waterzijde uytgezet. 138 a
Voldoening, of punten van 't accoort tuſſchen de Staten, den *Prins*, en die van *Amſterdam* 283. andere voldoening 1581. beſlooten. 294
Volkje Willems, door den Paſtoor van d'Oude kerk *t'Amſterdam*, tot vals getuygenis gebragt 193 b. worde gevangen 194 b. ſterft inde gevangenis. 195 b
Vonniſſen mogen de Schepenen van *Amſterdam*, tot *Haerlem* of elders halen, en niet langer als 14 dagen op te houden. 121 b
Vonniſſen van lijfſtraffen, hoe die eyndigen. 137 b
Vonnis over *Pieter Martzen*, van *Meerkerk*, moordt begaan hebbende in 't Jeruſalems kruys *t'Amſterdam* 292
Vonnis over *Antoni Jacobſz. Koppenhaven*, een Bootsgezel anno 1652. gerecht. 396
Vonnis, of inhout van dien, over *Joris Ianſz. van Haerlem*, Bootsgezel anno 1652 gerecht. 397
Vonnis over *Iacob van Campen* zich uytgegeven hebbende voor Biſſchop vande Herdopers *t'Amſterdam* 178 a
Vonnis over *Outgert Cornelisſz. t'Amſterdam* gevelt. 243 b
Voortekenen, van een nakent ongeval *t'Amſterdam*, het eerſte, was tyding van 't beleg, eer 't geſchiet is, het twede, het dreigement in 't breken van den Dam buyten de Haarlemmer Poort, het derde, 't wonderlijk optrekken van de kinderen in die Stadt. 366
Vrankrijk in Oorlogh met *Filips* van *Borgonjen* en deze Landen 1472. 153 a
Vreedelandt, een Slot, door die van *Amſterdam* ingenomen. 159 a
Vrede in de Nederlanden, met Spanjen geſloten anno 1648. dankzegging daar over in de Nieuwe Kerk *t'Amſterdam*, en Vredezangh, door *J. v. Vondel*. 341
Vreemt bedryf van eenige Herdoopere *t'Amſterdam* 168 a.
Vreemt bedryf van een vogel *t'Amſterdam* anno 1636. 339
Vreemdelingen mogen *t'Amſterdam*, tot Poorters aangenomen werden 121 b. mits ieder betalende vijf Kroonen 138 b. naderhandt op twee Kroonen geſtelt 139 a. in 't Jaar 1652 geordonneert in 't groot Poorterſchap te komen voor vijf hondert guldens, en in 't kleine voor vijftigh guldens. 134 b. en 139 a
Vrouw, ten tijde van 't oproer om de Boter-pacht *t'Amſterdam*, worter van 't Graeuw, een Vrouw van Tovery berucht, ſchrikkelijk mishandelt, en verdronken. 336
Vriezen met *Willem*, Soon van *Willem de Goede*, in Oorlog, ſlaan de *Hollanders* by *Staveren*, overvallen *Graaf Willem*, en ſlaan hem doodt 120 a. met Hartoch *Aelbrecht* in Oorlog, worden gedwongen. 135 a.
Vryen handel aan die van *Amſterdam* in *Noorwegen*, *Denemarken* en *Holſteyn* verleent. 149
Vryheit buyten de Stadt *Amſterdam*, hoe veer die ſtrekte anno 1342 120 b anno 1380 van Hartog *Aelbrecht* hondert roeden veerder uytgezet 129 b. anno 1411 door *Willem Aelbrechts* zoon, aan de Waterzijde tot de Vogelwijk toe geſtelt. 138 a
Vryheden aan Hollandt en Zeelandt, anno 1480. door *Maximiliaen* verleendt. 157 b
Vryheden van de Koningen van *Sweden*, en *Denemarken* verleend, namelijk, anno 1495. en anno 1498. 162. 1507. 162. daar te vooren namelijk 1368. van een Victen op *Schoonen* in *Denemarken* 131 a. ook van vryen handel. 131 b
Vryheden aan d'Armverſorgers *t'Amſterdam*, over de *Legaten*, en goederen haar beſproken. 179 b
Vry in 't *Vlie*, en *Mars-diep* te varen aan die van *Amſterdam* verleendt, anno 1399. vernieuwt anno 1404. 137 a
Vuurbaaken en Zee-tonnen te ſtellen door die van *Amſterdam*, 1452. haar verleent 147 b. anno 1636. nader ordere daar over geſteldt 148 a
Vurige kogel 1664. in de lucht; vuur 1663. wonderlijk gevallen. 416 b

W.

Waardyns tot de Drapery te kiezen en wanneer 138 b. naderhandt geordonneert datter twee van de oude zouden aanblyven. 147 a
Water Geuzen, aan wie gegeven, en waarom. 256 a
Walruſſen, haar hoedanigheit beſchreven hebben ieder 2 Tanden, ſoo waart als yvoor. 305 b
Watervloeden *t'Amſterdam*, en daar omtrent, 421. voornamelijk anno 1651. hoger als d'alderheyligen vloedt, 423.
Weeskinderen binnen *Amſterdam*, omtrent het jaar 1566. met wonderlijke ziekte, of betoovering gequelt 211. gevoelen daar over, 212
Werktuyg, waar door de ter doot gaande en ſtervende menſchen het ſpreken wierde belet. 247
Weſt-Indiſche Maatſchappy, haar begin anno 1621. eerſte aanleyder *Willem Uſſelinx*. 333. vryheden aan deſe Maatſchappy: Notificatie op 't inleggen der Capitalen, 334 a namen der eerſte Directeuren, 334 b haar zitplaats, 334 b
Wethouderen *t'Amſterdam*, ziet *Amſterdamſe* Wethouderen.
Wetten by *Duc d'Alva*, aan den bloetraad inde Nederlanden, waar na hun te richten; zeer ſchrikkelijk en van breede betrecking. 246 b
Weygats, door eenen *Willem Barentsz.* genoemt de *Straat van Naſſau*, 305 b
Wijkmeeſters, ziet Buurtmeeſters

Wijn, of Bier te tappen vermogt eertyds niemant te doen op een vierendeel van een mijl na by *Amſterdam*, anno 1452 149 *a*. maar buyten ſekere palen der ſelver Stadt, 179 *b*

Willekeuren, door Schout en Schepenen *t'Amſterdam* gemaakt mogenze jaar en dagh houden. 121 *b* alleen door 't geregt, en niet door de Gilden gemaakt werden 142 *b*

Willem de Soon van Hartoch *Aelbrecht* anno 1404 geworden Grave der Landen, 136 *b*. doet vier Mannen onthalzen, ſtildt de Land-twiſt, Handveſten van hem. 137. *Jan van Arkel* ſtaat tegen hem op die hy overwint, 137 *b*. neemt twee Schult-Brieven op hem, geeft verſcheyden vryheden aan die van *Amſterdam*, 138. ook een brief van d'uytwatering van den *Amſtel* in het *Ye*. draagt aan zyn dochter *Jacoba* de Landen over. 139. d'Edelen en Hoofden des Landts ſtaan 't hem toe. 140. zyn Pronk-beeldt eertyds boven de Vierſchaar in het Oude Stadthuys, nu noch op 't nieuwe Stadhuys *t'Amſterdam*. 140 *b*

Willem Barentſz. onder zyn beleyt, worden anno 1594, vier Schepen uytgereet achter 't Noorden om na Indien te varen 305. keerde wederom, 305 *b*. an 1595 onder hem en *Jacob Heemskerk*, weder zeven Schepen uytgereet. 306 *a*. door Koopluyde van *Amſterdam*, weder onder hem *Heemskerk* en *Rijp* 1596. twee Scheepen uytgereet: 306 *b*. ſcheyde van *J.C.Rijp* 307 *a*. komt aan 't Eylant *Oranjen*, zyn ſchip in 't Ys bezet, en vorder wedervaren 307 *b*. ſterft op de wederom reys. 308 *a*

Willem Dirkſz. Bardes, worde Schout tot *Amſterdam*, brengt dat Ampt weder aan de Graaflijkheyt 192 daar over in haat vande Heeren, *Mr. Hendrik* leyt hem lagen. 193 *a* valſe getuygen tegen hem voort gebracht, 193 *b*. ondekt de laglegging, reyſt na de Landt-voogdes krygt gehoor. 194 *a*. zyn zaak komt aan 't hof, 194 *b*. vinden zyn beſchuldigers vals, 195 *b* van *Mr. Hendrik* op 't nieuw belaagt, 197 *a*. worde gevangen, gepynigt, gegezelt, verheft zyn goet gezontheyt en zinnen, 197 *b*. zyn broeder *Mr. Klaes Heyn*, overquam het ſelve, 198 *a*. 't bedroeft eynde van deſe twiſten. 198 *a*

Willem Eggert, en *Helmich van Doornik* vermochten eertyds de twee ſluyzen in de Middeldam beviſſen. 138 *a*.

Willem Martenſz Kalf, eertijds Onderſchout *t'Amſterdam*, wordt gezonden om eenige gevangene van de hervormde t'ontſaan, eyſt van de Wethouderen Schriftelijk bewijs daar over, dat hem naderhand vande doodt bevryde. 217

Willem Prins van Oranje, van *Filips* geſteld tot Stadthouder over *Holland Zeeland* en *Utrecht*, naderhand meede over *Borgonje* 190 *b*. hy weygert wegen 't ſtillen van de beroerte na *Antwerpen* te gaan 205 *a* komt'er naderhand, met groote toejuyching ontfangen 205 *b*. ſtilde daar de twiſt 206 *a*. van de Landvoogdes in Holland gezonden beſchrijft de Staaren tot *Schoonhoven*, beveeldt het preken der hervormde uyt de Steden te weeren, en de Minnebroeders Kerk *t'Amſterdam*, te verlaten 221 *b*. ſchrijfter over aan de zes Kapiteynen, die hem antwoorden 222. komt *t'Amſterdam*, doet daar groote moeyte om de beroerten neder te leggen 223 *b* Vertrekt. 224. zijn verklaring over 't verdrag 229 *b*. andere verklaring over een ander verdrag 234. vlugt na *Duytſland* 236 *a*. zoekt hulp aan de duytſe Vorſten, dat hy verkrijgt. verkoopt zijn Goederen tot uytruſting van 't heyr 251 *a*. trekt op, en over de *Maze* 251 *b*. zoekt *Alva* ſlag te leveren, ſloopt zijn leger 252. komt uyt *Vranckrijk* weder in *Duytſland* 255. geeft beſtelling tot roof-Schepen, naderhandt Water-geuzen genaamt. 256 *a*. verſcheyden Steden vallen hem toe 261. tragt de beleggers van *Haerlem* de leveus-middelen of te ſnyden 265 *a*. Andermaal die van *Haerlem* t'ontzetten 266 *b*. hadt kennis van een aanſlag op *Amſterdam*, die te loor ging 279. punten van verdrag met de Staten en den Prins gemaakt anno 1578. 283. de Prins komt t'*Amſterdam* anno 1580, ſtelde ordre op moetwilligheden *t'Utrecht*, komt anno 1581. weder *t'Amſterdam* 291. bevordert een nieuw verdrag met de Staten en die Stad 294. neemt het Opperbewint van 's Lands zaken aan anno 1582. 297 *a*. *Amſterdam* en *Gaude* ſtaan hem daar in tegen 97 *b*.

anno 1584. 6 Juli binnen *Delft* doorſchooten 299 *b*

Willem, toegenaamt de *Goede*, Soon van Graaf *Jan van Henegouw*, worde Heer van de Landen 119. hout *Hendrik van Hageſteyn*, met geweld in dwang. 120 *a*

Willem van Buyl een Sergiant, zijn trouhertige koenheyt *t'Amſterdam* 302 *b*

Willem, zoon van *Willem de Goede*, volgt zijn Vader in de regeering, trekt ten Oorlogh na verſcheyden Landen, onverwagt van de *Vrieſen* overvallen, en gedoodt 120 *a*. Handveſt van hem 1342. aan die. van *Amſterdam* verleent 120 *b* Hantveſt van hem om onbelet te mogen varen, benoorden de *Maze*, een ander van Tollen vry te vaaren. 122 *b*

Willem, Soon van *Margareta* werde van zijn Moeder Voogdt over de Landen geſteldt 124 *b*. afgezet, en waarom, oorzaak der Hoekze en Kabeljauwze twiſt, is 't Hooft der Kabeljauze 125 *a*. ſtrijdt tegen zijn Moeder, heeft de neder. laag, krijgt byſtant, bekomt d'overwinning, en de Heerſchappye dezer Landen, door een verbondt 126 *a*. wierdt dry jaren daar na ontzinnigh, ſlaat een Heer in zijn hof doodt, voorts negen jaren aan een opgeſlooten tot zijn doodt toe 128 *a*. handtveſten van hem aan die van *Amſterdam* eer hy onzinning wierdt 128

Woerden, van de Hoekze, door de Heer van Montfoort, met verraſſing ingenomen van de Hartogh van *Saſſen* weder verovert. 157 *a*

Y.

Y *Peſtoots* dijkaadje te beplaten, anno 1440. toegeſtaan. 147 *a*

Z.

ZEdriftigh goet by die van Hollandt vry aan te mogen vaarden, anno 1469. vergunt. 153 *a*

Zee-ſlag der Hollanders tegen d'Engelſe inde Middellantſe Zee wijtlopig beſchreven, 401

Zeevaardich en Vlotvaardich recht, zonder uytſtel te doen, 138 *b*

Zilvervloot van *Piet Heyn*, komt anno 1629 inde Nederlanden, het buyt gelt uytgedeelt, 337, oproer daar over *t'Amſterdam*, en gedicht daar op ſlaende 338

Zwijg Utrecht, een ſpreuk aan de Kloveniers Doelen, en waarom geſteldt, 156 *b*

Eynde van 't Regiſter.